

aúná-aimba simái tarúmakain-kwasai

**The New Testament in
the Kosena language of
Papua New Guinea**

**Nupela Testamen long tokples
Kosena long Niugini**

aúná-aimba simái tarúmakin-kwasai

The New Testament in the Kosena language of Papua New Guinea
[kze]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication, 1980 by Wycliffe Bible Translators, Inc.

Web version

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works)

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

You are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

aúná-aimba simái tarúmakain-kwasai

Mátíyu	Mt	5
Mááka	Mk.	83
Árúku	Árú	127
Yóni	Yó	204
aantá-kwaasi.	aan	253
Árómaa	Áró	323
1 Kórínti	1Kó	358
2 Kórínti	2Kó	394
Káresiya	Kár	418
Évésasi	Év	431
Vírípai	Vrp	442
Kórósi.	Kór	450
1 Tésárónaika	1Té	459
2 Tésárónaika	2Té	466
1 Tímóti	1Tí.	470
2 Tímóti	2Tí.	480
Táitási	Tái.	487
Vírímóni	Vrm	491
Ípiru	Íp	493
Yémési	Yém	521
1 Pítaa	1Pí.	530
2 Pítaa	2Pí.	540
1 Yóni.	1Yó	546
2 Yóni.	2Yó	555
3 Yóni.	3Yó	557
Yúte	Yút	559
paárurain-kwasai	paá	562

Mátíyu

Ísu kwíyómpa'a irówana Mátíyu siyáánkai-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna Ísun-aaí agaimakáíye. Ísuna kwayó-kwáásímá sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba moóráwai áwí'a Mátíyu moórá-awí'a Árívái kwemá maanáúváf agaimakáíye. Áánútu séna sáwí'o umáímo máyáampinkemba iyátinkaniye siróntemba ááéraan-aimba simái tarúmakon-auvai-kwandaavimba agáyómba Ísuntavai siráawe. Yútaa-kwaasi Ísuntavai sésa Áánútumo usásinankaiwaima Mésiyaaman-íye sígwáe séna maanáúvávímá agairáíye. Ísu asirayámbá tokéna Áánútuna ámáánkona ááimba simátimena Áánútu kwená kwaási kwégawaain-aimba simátíma'mae iráíye. Mátíyu mirán-áímbá maanáúvávímá agaimakáíye.

Áríku 3:23-28

- 1** Ísu Káráísitina akúni'a uráan-kwasai. Ísu aíkwá'náma Tévítimani. Tévíti aíkwá'náma Ááváramumani.
- 2 Ááváramu Áísákaamba marankówana
Áísáka Yákópomba marankówana
Yákópo Yúta-iyai áváráwáínónnda matinkówana
- 3 Yúta Pérésinte Sáraante matínkaraimba
tinówa Témmamani.
Péresi Éséronimba marankówana
Éséroni Árámumba marankówana
- 4 Árámu Ámínátapamba marankówana
Ámínátapa Násonimba marankówana
Násoni Sáómonimba marankówana
- 5 Sáómoni Póásimba maránkaraimba
anówa Áré'apimani.
Póási Ópétimba maránkaraimba
anówa Árútimani.
Ópéti Yésimba marankówana
- 6 Yési Tévítimba marankówana
Tévíti kárákwiyi-i'a uráiwai Sórómonimba
maránkaraimba anówana aiva-kwánkó áwí'a
Yúrása úwana naaén-kwamba Tévítimani.

- 7 Sórómoni Áríyapoamumba marankówana
 Áríyapoamu Ápáísaamba marankówana
 Ápáísaá Ésaamba marankówana
- 8 Ésaá Yíósavatimba marankówana
 Yíósavati Yórámumba marankówana
 Yórámu Ásáyaamba marankówana
- 9 Ásáyaa Yótámumba marankówana
 Yótámu É'ásaamba marankówana
 É'ásaa Ésékayaamba marankówana
- 10 Ésékayaa Mánásaamba marankówana
 Mánásaa Émósimba marankówana
 Émósi Yósáyaamba marankówana
- 11 Yósáyaa Yékónaya-iyai áváráwáínónnda matinkówasa
 minkánáávímbá Pépíróni-naopakewai Ísareri-kwaasi tayí'maesa
 Pépíróniva'a ándáva'a mátínkaraawe.
- 12 Pépíróniva'a mátínkó-kanaavimba
 Yékónaya Síátionba marankówana
 Síátio Sérápápeomba marankówana
- 13 Sérápápeo Ápáyatimba marankówana
 Ápáyati Éráyakimumba marankówana
 Éráyakimu Ésomba marankówana
- 14 Éso Sétókomba marankówana
 Sétóko Ékímumba marankówana
 Ékímu Éráyatimba marankówana
- 15 Éráyati Ériesaamba marankówana
 Ériesaa Mátánaamba marankówana
 Mátánaa Yákópomba marankówana
- 16 Yákópo Yósépimba marankówana
 Yósépi Máriaamba awaikó úwana Máriaa Ísumba anówamani.
 Ísuntavesa Áánútu usásinankaiwaiye sésa Káráísitiye kwésewe.
- 17 Ááváramumo máyonka'a sísamaivakemba éiyaimba kumbaimái-
 kwaasi 14 kwaasi agáyówasa Tévítimo paáruenamo máyonka'a
 sísamaivakemba éiyaimba kumbaimái-kwaasi 14 kwaasi agáyówasa
 Pépírónivakewai tayí'maesa Pépíróniva'a ándáva'a mátínkarowasa
 máyón-kanaavimba sísamaivakemba éiyaimba kumbaimái-kwaasi 14
 kwaasi agáyówana minká'á Máriaa Ísu Káráisitimba maránkaraiye.

Ísumba maránkarain-kwasai.

Árúku 2:1-7

- 18 Ísu Káráisitimba marankómbe maará uráiyee. Ísu anówamba
 Yósépinka'a síváumaresa ítámakowana Yósépi íma kwesé kurónka'a
 ámú'a paáruraiye. Áánútun-amanko ámú'a paárumankarowana

19 awaikó kawe'á kwéuwai séna kwaási túranka'a ai'maráanana Máriaa aigaeyávéna iváimpo'a aúpá'á ai'mátuwanaumne-imayaa uráiyé.

20 mirá imáyáama kwéena aún-kwáyowana Ísóigona kwayó'nákó kwíyómpakewai kaainampá'á simámena séna Yósépiyo Tévitin-andaraken-kwaasi óne. Máriaamo ámú'o káúvímba Áánútun-amankowe su'mai ámú'a kauwánkáimba po kwembá úwoi mayáníyompo íma áá'a kaíno. 21 iyámpóimo marankánimba áwí'a Ísuwe simámiyo siráiyé. mináwíkoná ááimba kwená kwaási sáwí-imayaaomo tátokaimpinkemba iyátinkaniye siráiyé.

22 naaóv'á'á Áánútun-aii simátímakowai sirónka'a póna mirán-tántáá'á paáruraiye. 23 kwemá agaimaréna séna

moórá-inaamarugo kwaai íma mairéna ámú'a
kaumái iyámpói marankáínasa miníyámpóigó
áwí'a Émáníyueriye sénááowe

agaimaréna siráimba mináwíkoná ááimba Áánútu keséya máyáiyé siráiyé.

24 Yósépi aúvínké usásinena Ísóigona kwayó'nákó kwíyómpakewai siróntemba awainínkómbá mairéna 25 íma kwesé kúmba úwoi ména kárákwirowana iyámpói marankówana Ísuwe séna áwí'a tamánkaraiye.

aaváúmó usópaken-kwaasi taawánaraan-kwasai.

2 1 Yútiyaa-maravaken-kawaanako áwí'a Éróti máyon-kanaavimba Pétáremu-naopa'a Máriaa Ísumba maránkarowasa némpakemba aaváúmó usópaken-kwaasi kawer-ímáyáágwará-kwáási teémesa Yérúsaremu-naopa'a tésa 2 sésa Yútaa-kwaasira'a kárákwiyinine sénamo maránkáín-iyampoi náávára ánkaraao. aaváúmó usaipá'á méta awánáúndaya moórá-o'a paárisata awánéta séta iyámpói maránkaraimba póta awánéta kwenáwí'a mósá maránáe séta teémeta túne siráawe.

3 suwaná marará-káwáánákó Éróti mináímbá isówana arunkó sáwí'a úwasa Yérúsaremu-naopakewaigwara'a isówana tirunkó sáwí'a úwana 4 Éróti mono-káwáá-kwáásíyé amáámba sun-kwáásíyé tááyowasa torupamáí máyówana séna Áánútu ai'maráníwaimba Káráísitimba marankánimba náávára ankáníyo súwasa 5 sésa Yútiyaa-marava'a Pétáremu-naopa'a ankáníye. Áánútun-aii simátímakowai agaimaréna séna

6 Yútiyaa-marava'a Pétáremu-naopaken-kwaasiyono. Yútiyaa-marava'a kárákwiraawaivimba kentí naaópa'o kárákwiraawai íma tínaaempa'a máyáawe. kentí naaópakemba moóráwai paárurena kesí kwaási Ísareri-kwaasira'a kawe'á umái kárákwiyiniye agaimaréna siráiyé suwaná 7 Éróti iséna aaváúmó usópaken-kwaasi aúpá'á tááyowasa tuwaná tísaa ena séna nósa-tawai minó'á paárisara awánaraao súwasa simámúwana 8 Éróti séna Pétáremuva'a miníyámpói

koavakáá-umai awáné'a tasimásimiya'a kesé kuré'a kwenáwí'a mósá máraano súwasa ⁹isésa kumbá aaváúmó usópa'o mésamo awánaraan-o'a awánowana minókómá aiva'á kwégwena miníyámpóimó máyonka'a kogwaúwasa ¹⁰áváaraumai aamoí ésa ¹¹mindáúmpá'á iyésa anówante miníyámpóiyé tuwánésa kívairesá miníyámpóigó áwí'a mósá marésa unáámhá óin-tokésá kawé-tántáá'á kóri-ontamba óimai amésa kawer-úmúmbó íí-yántáá'á óimai amésa áséi-kwiyum-basawenkwará'a óimai ámakaawe.

¹²ámatuwesa tuún-kwáúwana Áánútu kaainampá'á simátimena séna Érótimba íma kosimáméro súwasa ó'on-ampakemba kentí naaópa'a kóuraawe.

Ísumba áí'maesarai Ísípiwa'a kurááyan-kwasai.

¹³kóúwana kwíyómpakemba Ísóigona kwayó'nákómbá Yósépi kaainampá'á awánówana séna Éróti miníyámpói tuvuwíndayavena kwéavakaa-ivo usásine anówante miníyámpóiyé tí'mae Ísípi-marava'a koména'a aáno simámé'a áí'mae tiyó sénaumne súwana ¹⁴mindó'wáámhá usásinena anówante miníyámpóiyé tí'maena Ísípi-marava'a kwéména ¹⁵mivá'á komáyowana Éróti pukáiyé. naaóv'á Áánútun-aai simátímakowai sirónka'a póna mirá uráiyé. kwemá agaimaréna séna Ísóigo séna Ísípi-maravakemba kesáánimba máyaina'a ááyaanana koyauweráníye siráiyé agaimaréna sirónka'a póna mirá uráiyé.

iyámpói tínkankaan-kwasai.

¹⁶Éróti awánómhá aaváúmó usópaken-kwaasi kampa'á simáuwesa kóúwana Éróti arunkó áyámhá úwana aaváúmó usópaken-kwaasi simámakon-aintavaiye o'á paáruraiyemo sirón-aintavaiye imáyáa éna évakarawai tí'maréna séna Pétáremu-naor-ayampa'-naopimpa'a kaer-ímó ten-iyámpóiyé ímo kaer-ímó tarén-iyampoie tivakáá-umai tínkantuwaaaro súwasa mirá uráawe.

¹⁷naaóv'á Áánútun-aai simátímakowai áwí'a Yérémaya sirónka'a póna mirá uráiyé. kwemá agaimaréna séna

¹⁸Áráma-kwaasi áváaraumaimo ivi'ó taráámhá ísaraawe. Áréseo aísavutantamba uráan-kwaasi miwítí iyámpóiyavesa ivi'á taawasá iyámpóimo pukáantavesá timambá aráápamai tínkaraawasa úwoi ivi'á támae iráawe agaimaréna siráiyé.

Ísípiwakemba tiráin-kwasai.

¹⁹Éróti puwúmbá Yósépi Ísípi-marava'a ména kwíyómpakemba Ísóigona kwayó'nákómbá kaainampá'á awánówana séna ²⁰miníyámpóigómbá

tuvuwónáe sen-kwáásí á'a púwóvo usásine anówante miníyámpóiyé tí'mae Ísareri-marava'a kwaaó súwana ²¹ usásinena awainínkonte ááninkonte tí'maena Ísareri-marava'a kúmba ²² Éróti ááninko áwí'a Ákéreasi kwemá avowáná anondá Yútiyaa-ayampa'a kawáá-máyái kwémayowana Yósépi iséna mináyámpá'ó koménintavena inkaisúwana kaainampá'á Áánútu simámuwana Káriri-ayampa'a ²³ Násáreti-naopa'a tí'maena koméraiye. naaóv'á'á Áánútun-aaí simátímakowai sirónka'a póna mirá uráiyé. kwemá Ísuntavena séna
 Násáretivaken-kwaasiye sénááowe
 agaimaréna sirónka'a póna mirá uráiyé.

Yóni simátímakarain-kwasai.

Máaka 1:2-8, Árúku 3:1-18, Yóni 1:19-28

3 ¹ minkánáávímbá moóráwai áwí'a Yóni ména nombá pétinkowai póna Yútiyaa-marava'a kúmba kavóná-marava'a koména simátiména séna ² Áánútu kwená kwaási kawááimba ááimba kwéasaivo kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a teró simátíma'mae iráiyé. ³ naaóv'á'á Yóni íma máyonka'a Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Áísáya Yónimo paárinintavena imáyáa éna agaimaréna séna
 moóráwai kavóná-marava'a ména aayamáírakemba séna Ísóigona
 aambá kwirankánááomba kwená aambá arupí íyana minámpá'á
 kwíno

Áísáya agaimaréna sirónka'a póna Yóni paáruwana mináímbá paáruyaiye.

⁴ Yóni póigo áwí'a káámeri kwená áyáú-kwatoi íréna aúwarasinei ámuranda uréna a'nóríné kwantáámíkoná aúwé mintóné su'mai kwénéna ⁵ aaí simátíma'mae iyúwasa Yérúsaremu-naopaken-kwaasiye Yútiyaa-ayampaken-kwaasiye Yóntáni-nonkona menávápákéné maanávápákén-kwáásíyé miráumai kwaási tóyo ésa ⁶ sáwí'o uráamba paárumai avora'á simámúwana Yóni Yóntáni-nompimba nombá pétinkaraiye.

⁷ Yóni nombá pétinkena awánómbe áamáán-kawaa-kwaasiye Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásíyé sáwíva'a nombó pétinkanintavesa kwenópa'a tóyo uwaná simátiména séna iyánkó póigon-araa'an-owe. Áánútu kentí sáwí-meyamba timínívo náawa simátímísara iséra inkaiséra kwéteo. ⁸ kentí sáwí-mayai tuwé'o Áánútumpa'o té'o é'a kawé'-má'yái má'yéwa'a tuwánanaumne. ⁹ Ááváramu kentáa síkwá'ná ímbá póta Áánútuna kawé-kwáásíyá úne sé'a mirán-ímáyáa íma oró. Áánútu Ááváramu aísavutantamba ónááowe sénaraankasi maanóntámpínkémbá kanaám-po'a kwaási aúráaro sisa'á aúráasino. Ááváramu aísavutantamba uráundawai póta kawé-kwáásíyá úne sé'a mirán-ímáyáa íma oró. ¹⁰ íma kawer-árámbá íyain-taima ááimpimba kwéyaisuwesa iravímbó

agaisúwáantemba Áánútu miráumai kentí sáwí-meyamba timíniye Yóni siráiyé.

¹¹Yóni simásuvena séna kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a tewái nombá kwévetinkaundanivo kesínaaemba tíníwai Áánútun-amankomba ai'maránana kuména keinárawapimba anómbo umátinkaniye. iramó agáyáantemba íniye. kwemá anóndakoma kembá usáyaaitaraimba pó'a kwemó aaimó síndavimba kemá aaimá sendamá uwóví'a ónaumne. ¹²aawinkwínaumo sípétivimbo mósá makésamo iyaavumásúwááwanamo anómbo marapá'ó kúmísanamo ásima úndáomo títúwaisasamo káikái'o ínín-iravimbo kwiyúmaimo agaisuwésamo anómbo naaúmpa'o mósá máraantemba kwaási miráraámbá íniye Yóni siráiyé.

Ísumba nombá pérankarain-kwasai.

Máaka 1:9-11, Áríku 3:21-22

¹³minkánáá Ísu Káríri-ayampakemba Yóntáni-nompa'a téna Yóni nombá pésinkainkwaé séna túwana ¹⁴Yóni séna ímanivo emó nombó pésinkaniyonda kanaán-ivo kentávái se nombá pésinkaaó kwésene súwana ¹⁵Ísu séna ivátuke súndantemba mirá uwo. mirámó ékaimo ékai Áánútu siráini'a óyauye súwana owé séna ¹⁶nombá pérankowana nompinkémbá usásinowana sokón-tawaai taaínkaar-úwana Yóni awánómbo Áánútun-amanko mááiraamba úmaena Ísu ane'á kumbáyowana ¹⁷aagíwé su'mai kwíyómpakemba séna maawámá kesáánimba isa'á kwená imáyáa kwée'a ávááraumai aamoí umánkaumne siráiyé.

Sáátáánigo Ísumba áisaa umai isánáe siráin-kwasai.

Máaka 1:12-13, Áríku 4:1-13

4 ¹súwana Sáátáánigo Ísumba áisaa umai isáníntavena Áánútun-amanko Ísumba simámuwana kavóná-marava'a ²koména toómbá íma néna ayáátááka'a 40 no'waamba kwaúwana ávááran-ai ankówana ³Sáátáánigo Ísu sáwí'o índá awánanae séna Ísunopa'a téna séna emá Áánútu áánimba úne kwésembo maanóntánkóntávái toómbá aúréna'a naanó siyó súwana ⁴Ísu séna Áánútun-ai aúvái-kwandaavinkemba séna toómbó náiyawaiye su'mai kwaási íma tátoraivo Áánútu siráini'a amápa'a íyana tátoraniye siráimba pó'a emó sénda íma mirá ónaumne súwana ⁵Sáátáánigo Ísumba áí'maena Yérúsaremu-naopa'a kwéna anóm-bono'-nankona ávúmayaapa'a móankená ⁶séna Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba séna Áánútu kwíyómpakemba kwená kwayó'nárawa'a ti'maránasa enkál'á kárákwiresa pósa óntanka'a áisamaima turaránavo sésa tiyáándeí aramónááowe siráiyé. mindáyavai emá Áánútu áánimba úne kwésembo maankákémbá ásávenasa kwíyómpakendarawa'a arámbaesa marapá'á móru ankánááowe

Sáátáánigo súwana 7 Ísu séna Áánútun-aii aúváí-kwandaavinkemba á'a mirá siréna moórá-ainkwara'a séna

kentí Ísóigo Áánútumba

áísaa umai isánáe íma seró

siráimba emó séndantembo mirámó ékai Áánútumba áísaa umai isáúsino.

mindáyavai emó sénda íma mirá ónaumne Ísu súwana 8 Sáátáánigo

Ísumba áí'maena anón-omapa'a iréna móankena amápa'-marava'a

kárákwiron-kwaasiye miwítí anón-asirayane agaráárakena 9 séna

kenká'ó kívairemo kesí imáyáamo mósá máréna'o é'a kárákwiyi-mayai

áména kárákwiyiniyone Sáátáánigo súwana 10 Ísu séna Sáátáánigo

kówaao. Áánútun-aii aúváí-kwandaavinkemba séna

kentí Ísóigo Áánútumba'a imáyáa é'a kwenáwíre

su'mai mósá maré'a kwená mayáíyé su'mai máyáaro

siráimba pó'a emó sénda íma mirá ónaumne súwana 11 Sáátáánigo

auwéna kúwasa kwíyómpakemba Áánútuna kwayó'nárawa'a kumésa

Ísumba áwa'naa uráawe.

Ísu kwená mayáímó ááimba ásárain-kwasai.

Mááka 1:14-15, Árúku 4:14-15

12 Yóni marará-káwáánákó áwí'a Éróntavena séna sáwí'a uráíye

siróntavena ándáva'a máankowana máyon-aimba Ísu iséna Káríri-

ayampa'a kwéna 13 Násáreti-naopa'a íma koména Kápénéamu-naopa'a

koméraiye. mindáópa'a Káríri-nonkwaaunkon-awampa'-naopa'a

Sépiyuraaniye Návataraiye tísavutantamba uráawaiti maravá'á kwáyon-

daopa'ani. 14 Ísu Kápénéamu-naopa'a komáyomba naaóv'á Áánútun-aii

simátímakowai áwí'a Áísáya agaimaréna sirónka'a póna mirá uráíye.

kwemá agaimaréna séna

15 Sépiyuraaninte Návatarainte mindárai tísavutantamba uráawaiti

maravá'á nonkwaaúnkón-awampa'a Yóntáni-nonkona menávápá'-

máráó áwí'a Káríri-marava'a máyáawai ó'on-o'on-kwaasiyave'a

súnda 16 minkwáásí túnkwi-ayampa'a mésa sámo kaípa'a

awánanaaowe. Áánútuna némpa'o túnkwi-ayampa'o máyáawai

sán-kamátinkaniye

agaimaréna sirónka'a póna Ísu paaréna mirá uráíye. 17 minkánáá Ísu

simátimindayavena ááimba ásámai simátiména séna Áánútu kwená

kwaási kawááimba ááimba kwéasaivo kentí sáwí-imayaa tuwé'a

Áánútunopa'a teró siráíye.

Ísu éiyain-kwaasi tááyarain-kwasai.

Mááka 1:16-20

18 Ísu Káríri-kwaaunkon-awampakavamba kúmba kae-kwáásíráí

mésarai awaáo áwí'a Sáímoni moórá-awí'a Pítaa úwana áváko áwí'a

Éndaru umái mésarai miwítí mayáímá pósarai noyáá'a to'mái tímapa'a kwénaesarai kwase-únámbá nompí tukóyana ¹⁹Ísu simátimena séna kesé tekaiyó. noyáá'o to'máímo tímapa'o kwénaaoyantemba aúna-mayai tíménakai kwénaekai kesáái simátimapa'a kwénaayasa kesópa'a teró súwasarai ²⁰minkwásé-únámbá tuwésarai kwesé kurááiyé.

²¹kwesé kuyaná Ísu kómarena kúmba kae-kwáásiráí mésarai Sépéti ááninkai awaaó áwí'a Yémési úwana áváko áwí'a Yóniye tivowámpi kwimái nompí-sípívimbá mésaya kwase-únámbá to'mayaa kwéuwana Ísu minkáé'nárai tááyowasarai ²²avekáámbá tivowámbá mindómpí-sípívimbá auwésarai Ísuwe kurááiyé.

Ísu sáwíva-kwaasivimba mayái mairáin-kwasai.

Árúku 6:17-19

²³Ísu Káríri-ayampa'a naaó'-nao'a kwénaaena mono'-náúmpímpá'á Áánútu kwená kwaási kawááin-aimba mináséí-kwásái kosimátimapa'a kwénaaena ó'on-o'on-ti'o ún-kwaasi asóvatatinkava'a kúwana ²⁴kwenááigo Síriyaa-marava'a naaó'-nao'a kóyáwé úwasa ó'on-o'on-ti'o ún-kwaasiye taraváá-kwámbó tirumpimbó máyon-kwaasiye tíyayaambo árúkun-kwaasiye tíyayaambo pukón-kwaasiye mirámó un-kwáásí taagwiya'maésa Ísunopa'a mátínkówana asóvatatinkena ²⁵aambó kwénaaumba sáwívarawai Káríri-ayampakene Tékáporisi-ayampakene Yérúsaremu-naopakene Yútiyaa-ayampakene Yóntáni-nonkona menávápákén-kwáásíyé miráumai-naoken-kwaasi kwenópa'a tóyo uráawe.

Ísu omápa'a ména simátimakain-kwasai.

Árúku 6:20-23

5 ¹Ísu máyowasa sáwíva-kwaasimo tóyo umbá tuwánéna omápa'a umáyowasa kwená kwaásiyomba torupamáí máyówana ²simátimena séna ³Áánútu súwa'naa ínkwáé sewái Áánútu miwí kawel'á kwéumatinkena miwír'á kwégawaiyé. ⁴miwívimbá sáwí-imayaa kwáyáisana tirunkó umbái kwétaiwai Áánútu miwí kawel'á kwéumatinkena etóyóí kwéumatinkaiyé. ⁵kesávái túmo ímo maé kwéiyowai Áánútu miwí kawel'á kwéumatinkaimba pósa siráim-barama mayánááowe. ⁶Áánútu siráintemba mirá ónái kwésewai Áánútu miwí kawel'á kwéumatinkena kawel'ó umáímo ménaaontavena kawerí'a umátinkaniyé. ⁷tirumbó kwéumatinkaawai Áánútu miwí kawel'á kwéumatinkena arumbá umátinkaniyé. ⁸tirumpinkémbó kawer-áiné su'mai kwésewai Áánútu miwí kawel'á kwéumatinkaimba pósa Áánútumba awánanaaowe. ⁹kwaásivimbo paru umátinkanaaontavesa mayái kwémayaawai Áánútu miwí kawel'á kwéumatinkena kesí iyámpóin-owe síníyé. ¹⁰Áánútuntavesamo imáyáamo ésamo arupí

umáímo máyáantavesa sáwí'a kwéumatinkaawe. Áánútu miwí kawe'á kwéumatinkena miwí kwená kwaási-i'o ombá póna kwégawaaie. ¹¹keinárawa'o kentávé'o asiramáimo máyáantavesa mindáyavesa sáwí-aimba simátinkesa sáwí'a umátinkesa ó'on-o'on-kampar-aimba simátinkaamba Áánútu keinárawa'a kawe'á kwéumatinkaiye. ¹²naaóv'ó Áánútun-aaimo simátímakowaimo sáwí'o umátínkaraantemba ívé'a sáwí'a kwéumatinkaamba tirunkó kawe'á kwéina'a aamoí é'a kwíyómpakemba kentí kawe'-méyámbá mayánaáowe Ísu siráiyé.

sán-kaí-áiné uwígón-aaiye Ísu siráin-kwasai.

Máaka 9:50, Áríku 14:34-35

¹³Ísu simásuwena simátimena séna marap'ó máyáan-kwaasivimba mé'a uwígómó áséimo intenkáámbá kwéowe. mirá kwéombanivo uwímó sáwí'o énamo imbá íma kawe'á umái kéná íma áséi éna úwoisankaamba umágwisasa aampa'á tukésa kwénaaowe.

¹⁴marap'ó máyáan-kwaasivimba mé'a sámó kaintenkáámbá kwéowe. ááraipa'o kwáyáin-daopa'o mósá awánaantemba keinárawa'a máyáawaina ááimba kwéawanaawe. ¹⁵iramá oómbá kúra'maresa íma aúp'á maráiyamba avora'á maráiyamba mindáópaken-kwaasi awánanaaowe. ¹⁶miráumai sámó kaintembá kwaasivimba mé'a sán-kamátinkaiyasa kentí kawe'-má'yái tuwánésa kentivo kwíyómpa'o má'yáiwai áwí'a mósá maránaáowe Ísu siráiyé.

Ísu amáámba siráin-kwasai.

¹⁷Ísu mináímbá simásuwena séna íma kentáv'é'a sé'a Mósesi siráin-aine Áánútun-aai simátímakaawai siráan-aine iv'á'á túwáiwaiye íma seró. Áánútun-aai siráan-aimba íma tuwánaumpo siráanteni'o umáimo paárinintave'a kunkáumne. ¹⁸simátíménda ísáaro. kwíyómba maramá kwáyáísana póna Áánútun-aai kwaíkwai'a kwéiye. Áánútun-aaiigo amápa'a kwaíkwai'a kwéimba póna mináínkómó siráinten-umai amápa-tantaa'a paárikiye. ¹⁹miráumai Áánútun-aaivinkembo kítor-aimbo araaisésamo ó'owantavesamo sésamo kwéundantemba mirá ínimba mindá kanaán-iyé síyanamo éna Áánútu séna kesí kwaási kawááunda-kwaasivinkemba íma asirayán-kwáásímán-owe sínívo Áánútun-aaimo taagwiavésamo simátimesamo sésamo Áánútun-aai ísáaro kwésewaiyavena Áánútu séna kesí kwaási kawááunda-kwaasivinkemba anón-kwaasiman-owe síníye. ²⁰moórá-aimba simátimunda ísáaro. amáán-kawaa-kwaasiye amáámba sen-kwáásíyé sésa Áánútumo siráintemba umái máyaumnemo sembá kampa'á kwésewe. miwímó ontembó keinárawa'o é'a Áánútumo kawááipa'a íma mé'a Áánútumo siráintemba árai'a mirámó é'o é'a Áánútumo kawááipa'a ménaaowe Ísu siráiyé.

tínkamón-aimba siráin-kwasai.*Árúku 12:57-59*

21 Ísu maarán-áinkwárá'á séna naaóv'á'á Mósesi kentíkwá'náyavena simátímakain-aimba ísaraamba maará séna tínkamiyasamo puwónááoni'a íma oró. mirámó íyasamo ésa aavimbá maitinkánááowe siráimbanivo 22 simátíme'a sé'a miwítí kwaásiyavesa aaisambá kwétiyiyawai aavimbá maitinkánááomba mindá kanaán-íye. miwítí kwaásiyavesa sáwí-aimba simátínkáawaima tí'maesa aaimó ísáawaitopa'a mátinkaiyasa aavimbá maitinkánááomba mindá kanaán-íye. miwítí kwaásiyavesa uwo'aó-kwáásiyá'o. úwoi-kwaasiya'o. sésa simái sáwí'a kwéiyawai sáwí-meyambo mayánááopa'o iramó kwégaipa'a ménaaomba mindá kanaán-íye. 23 mirán-áimbá imáyáa ombá Áánútuntave'o imáyáamo é'o moórá-yantaa'o aménáe'o anóm-bono'-naumpa'o komé'o é'a kentí kwaási aái tátokaiya'o tááka'o maké'o é'a 24 Áánútumbo aménááon-tantaa'a óntan-tareigona egwaa'á mámare'a mináimbá koísámai arupí umásuwe'a koyauweré'a Áánútumba áméro. 25 aaimó simátinkanae síyawaimo tí'mae kwíyasa aampa'á mósímai paárumasuwesa koró. anón-kwaasimo mátimiyasamo ésa i-kwáásí timíyasa ándá-naumpa'a tinkánááowe. 26 ímo mirámó íyasamo ésa ándá-naumpa'a mótkaiyasa íma ááéma ánásanaumne sésa amápa'-meyamba tímatuwaiyasa ayútinkanaaowe Ísu siráíye.

aarakwá'ó tasáén-aimbo siráin-kwasai.*Mátíyu 19:9, Mááka 10:11-12, Árúku 16:18*

27 Ísu mináimbá simásuwena séna naaóv'á'á Mósesi simátímakain-aimba ísaraamba maará séna ó'owi tuwainímbááre tuwai'mááte íma nááoro siráimbanivo 28 simátíme'a sé'a moóráwaimo moórá-inimbo awánénamo tavisénáe sénamo ínimba íma avora'á ínivo imáyáaneíye su'mai tavisínana Áánútu séna imáyáavinkemba á'a kwéyavisíye síníye. 29 túrankomo sáwí'o ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-turamba pítuwaaro. kae-túrándéimó awáné'o é'a sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a kónááomba mindá sáwí'an-íye. sáwí'o uráinda maisuwé'o máyáamba mindá kawé'an-íye. 30 tiyáánkomo sáwí'o ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-tiyaamba arátúwáaro. kae-tíyáámbó kwáyaina'o é'a sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a kónááomba mindá sáwí'an-íye. sáwí'o uráinda maisuwé'o máyáamba mindá kawé'an-íye.

31 naaóv'á'á Mósesi maará séna moóráwai awainínkómbá ai'mátuwaindawai aúvávimba agaimaréna séna kesuwainímbá ai'mátuwaumne séna agaimái amiíno siráimbanivo 32 simátíme'a sé'a awainínkó íma moórá-kwaasigoe kwénaaisana awaikó ai'mátuwaisana minínínkó kówéna moórá-kwaasi komairéna minínínkó aúná-kwaasigoe

kwénaaimba sáwí-amba kwénaaiye. aivar-áwáíkmómó ai'mátukaintavena mirá kwéiye. moórá-kwaasigo ai'mátukain-inimbo kwémayaimba kwegwárá'á umóyámbá kwémayaiye Ísu siráiyé.

amápa-tantaapimba íma matuwé'a seró-kwasai.

³³Ísu maarán-áínkwárá'á séna naaóv'á Mósési simátímakain-aimba ísaraamba maará séna Ísóigompata mirá ónaumne síyamba kampa'á seváínivo árai'a sé'a mirá oró siráimbanivo ³⁴simátíme'a sé'a kemó mirá ónaumnemo síyambo é'a árai'a mirá oró. kemó ímo mirá ónaumnemo síyambo é'a árai'a íma mirá oró. Áánútu kárákwiraiwai kwíyómpa'a máyáivo Áánútu áwíka'a íma matuwé'a seró. ³⁵Áánútu marapá'á kárákwiraipa'an-ivo íma marará'á matuwé'a seró. Yérúsaremu-naopa'a Áánútu kárákwirain-daópa'an-ivo íma mindáópa'a matuwé'a seró. ³⁶avután-á'nóntáúrá'á kaantáún-a'nontau íma kanaán-umai auré'a kaantáún-a'nontaura'a avután-á'nóntáú íma kanaán-umai auránááovo tí'nónká'á íma matuwé'a seró. ³⁷kemó mirá ónaumnemo síyambo é'a maarán-áíné su'mai seró. owé mirá ónaumne seró. kemó ímo mirá ónaumnemo síyambo é'a maarán-áíné su'mai seró. a'áo íma mirá ónaumne seró. simátimunda-aimba Sáátáánigona imáyáavinkeni'a kwéowe Ísu siráiyé.

anondámo ímo tínkami-kwasai.

Árúku 6:29-30

³⁸Ísu mináímbá simásuwena séna Mósési simátímakain-aimba ísaraamba maará séna moóráwaimo moóráwai aúrambo pítuwainasamo ésa kwená meéyámbá kwenaúrumba pítuwanaaowe. moóráwaimo moóráwai áwááyaamba kútúyuwainasamo ésa kwená meéyámbá kwenáwááyaamba kútúyuwanaaowe siráimbanivo ³⁹simátíme'a sé'a moóráwaimo sáwí'ó umánkáimba íma anondá kwembá sáwí'a umánkaino. moóráwaimo áá'ó tuwausínamo e íma kwembá inkamé ókwara'a kwántáminana tuwausíníye. ⁴⁰moóráwaimo ená unáánkwátóiyavesamo mayánaunda pó'a áí'mae'a aaimó isái-kwáásígónópa'a máánkare'a ókwara'a mayánaumnemo sínamo e íma a'áo se paákár-únánkwátóigwara'a amiyó. ⁴¹moóráwaimo aampa'ó tátorenamo séna kesí náaindaamba sáwíyanka'a súwa'naa uwómó sínamo e íma a'áo se úwoi ayáátááka'a áwa'naa uwo. ⁴²moóráwaimo moórá-yantaatavenamo simiyó sínamo e úwoi amiyó. moóráwaimo moórá-yantaatavaimo kwááyu simiyó sínamo e mirá uwo Ísu siráiyé.

namuro-kwáásí kawe'á umátínkáaro-kwasai.

Árúku 6:27-28,32-36

⁴³Ísu mináímbá simásuwena séna naaóv'á simátímakain-aimba ísaraamba maará séna kentí kwaásiti imáyáa oro. kentí namuro-kwáásí

tíyámba umátínkáaro siráimbanivo ⁴⁴simátíme'a sé'a kentí namuro-kwáási imáyáa timé'a sáwí'o umátínkáawaiyave'a túwa'naa umai Áánútumpa'a námúnaa seró. ⁴⁵mirámó ombá kwíyómpa'o kentivo máyáiwaina iyámpói-i'a kwéowe. Áánútu miráumai kawé'á umátinkena aaf sisaná aa'á kaisaná kawé-kwáásíraré sáwí-kwaasirare aa'á kaisaná Áánútu aaf sisaná aa'á tisaná arupí-kwaasirare ímo arupímo umáímo máyáan-kwaasirare aa'á kwétiye. ⁴⁶amáparawai kentí kwaásiti imáyáamo kwéowasamo ombá anondá miwítí imáyáa kwéowe. táákísimo máyáan-umoyan-kwaasi íma kawé-kwáási ombánivo miwítí kwaásiti imáyáamo kwéowasamo ombá anondá miwítí imáyáa kwéowe. miráumaimo kentí kwaásiti imáyáawe su'maimo kwéiyanamo éna Áánútu íma kawé'-mékámbá timínívo kentí namuro-kwáásígwará'á imáyáa tíméro. ⁴⁷amáparawai kentí kwaási-i'a umái kawé'á kwéumatinkaawe. Áánútuna aambó ímo kwarááwaigwara'a mirá kwéowe. mirámó onten-umái kentí kwaásiye su'mai ímanivo kentí namuro-kwáásígwará'á kawé'á umátínkáaro. ⁴⁸kentivo kwíyómpakewai kasenkuí'a umái máyáimba mindáyave'a imáyáa é'a kasenkuí'a umái máéro Ísu siráiyé.

kwétuwa'naa-on-kwasai.

6 ¹Ísu mináímbá simásuwena séna évakarawaiyave'a tirumbá umátinke'a túwa'naa ónááomba íma maarán-ímáyáá é'a kwaási máyayanka'a kwétuwa'naa-onasa anón-kwaasiman-iye sígwáe-imayaa íma é'a úwoi túwa'naa oro. mirán-ímáyáámó kwé'e'o túwa'naa íyanamo éna kentivo kwíyómpakewai kawé'-mékámbá íma timíníye. ²óísambo ímo makáawaimo túwa'naa ónááomba kwaási aamoí umásinkaigwae-imayaa íma é'a íma anónkar-anonka'a síyamba úwoi túwa'naa ónááowe. kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi mono'-náúmparé aamparé kwirésa anónka'a sembá óísambo ímo makáawaimo tímémba íma miwítí imáyáa ombá kwétimesa kesúwí'a mósá maráígwáe sésa kwétimewe. árai'a simátíme'a sé'a mindámo tímén-anonda miwí túwí'o mósá maráamba á'a mimbéyámbá kwémayaawe. ³⁻⁴óísambo ímo makáawaimo túwa'naa ónááomba kesí kwaási suwánaavo sé'a kwaásimo ímo máyayanka'a túwa'naa oro. mirámó ombá kentivo aúpá'ó kwéomba tuwánaiwai póna kawé'-mékámbá timíníye Ísu siráiyé.

Áánútumpa'a námúnaa kwéesen-kwasai.

Árúku 11:2-4

⁵Ísu mináímbá simásuwena séna Áánútumpa'a námúnaa sénááomba kaumbo-káér-ainkwara-kwaasimo sentembá íma mirá oró. miwí sésa kwaási suwánésa aamoí umásinkaigwae-imayaa ésa mono'-náúmpá'á mésa kwaásimo tóyo on-áyámpá'á mésa námúnaa kwésewe. árai'a simátíme'a sé'a miwímó mirámó kwéon-anonda miwí túwí'o mósá kwémaraamba

mimbéyámbá kwémayaawe. ⁶miwí mirá kwéovo Áánútumpa'a námúnaa sénááomba kentí naaúmpa'a keináraware su'mai umé'a kentivombó ímo ane'ó awánaraawaimpa'a námúnaa síyana aúpá'ó kwéomba tuwánaiwai póna iséna kawelá umái túwa'naa ínye. ⁷Áánútumpa'a námúnaa sénááomba úwoi-ainkaamba íma simái tavisénaowe. Áánútuna aambó ímo kwaráawai sésa tavisimái-ainta senanayá súwa'naa ínye sésa úwoi-ainkaamba simái kwétavisevo ⁸íma mirá oró. kentivombó Áánútumpa'o mirám-baaran-aintave'o kwéaisaa-e'ó súwa'naa ínyemo síyamba á'a awánaraimba póna túwa'naa ínye. ⁹Áánútumpa'o aai sénááomba maará sé'a

kentáásivoo kwíyómpa'a máyaandawai óne. enáwí'a usáyaaitarain-awita mósá kwémaraumne. ¹⁰kentáárá'á kawááuwoya kwésune. kwíyómpakewaimo embó arááímo tainí'o ontembá súwa'naa inatá póta marapátá máyaundawaiya embó arááímo tainíta ónaumne. ¹¹ívé'a kentáási toóntá simiyó. ¹²kwaásimo sáwí'o kwéumasinkewata mindáyaveta anondá íma sáwí'a umátinketa ivátá kwétuwaanaya miráumaiya kentáási sáwí-imayaa maisiyuwaaó. ¹³sáwí'a ígwáe sésamo kentáámó íyambo e súwa'naa ínyone. Sáátáánigo kentáá tátoraivo se kárákwiyiniyone. [ená kwaásimo kawááúmae kwéiyonana ená asirayámbá kwaíkwai'a úmae kwéiyisana enáwí'a anómba úmae kwéiyimba árair-aimban-iyé.] mirán-áímbá Áánútuwe seró. ¹⁴sáwí'o umátínkaraamba ímo anondámo sáwí'o é'ó ivátuwaiyanamo éna kentivo kwíyómpakewai keinárawa'o sáwí'o kwéomba túwa'naa ena maitiyuwánívo ¹⁵sáwí'o umátínkaraamba úwoimo imáyáamo úmae iyé'ó ímo ivátuwaiyanamo éna kentivo kwíyómpakewai keinárawa'o sáwí'o kwéomba íma maitiyuwáníye Ísu siráíye.

toómbó auweson-kwásái.

¹⁶Ísu mináímbá simásuwena séna Áánútumpa'o námúnaawe su'mai sé'a toómbá kwéawesomba asósóí-kwaasimo ontembá íma mirá oró. miwí sésa kwaási suwánésa sésa kawelá ésa toómbá kwéawesowe sígwáe sésa toómbó ímo naanten-tóí'á ma'mái kwémaewe. áraí'a simátíme'a sé'a miwítí meéyámbá miwí túwí'a mósá kwémaraam-beyamba á'a mairáawe. ¹⁷miwí ésa mirá kwéovo keinárawa'a toómbá kwéawesomba tóí'a kwisuké'a ti'nóntáú paasá tumái kawelá úmaraiyasa ¹⁸kwaási tuwánésa toómbá kwéawesowe íma síyana kentivo tuwánéna kawel-méyámbá timíníye. kentivon-ane'ó ímo awánaawai aúpá'ó ombá awánaiwai kawel-méyámbá timíníye Ísu siráíye.

kwíyómpa'a kawel-tántáákóná kwaasái.

Árúku 12:33-34

¹⁹Ísu mináímbá simásuwena séna marapá'ó máyáamba sáwívar-oisamba íma máraáro. maráíyan-oisamba avíyaraamba káínana

kwaígo náinana atún-káínasa mindámbá sáwí'a umásuwesa umóyámbá mayánááovo sáwívar-oisamba íma maré'a ²⁰kawe'-má'yái mayáiyana kentí kawe-tántáá'á kwíyómpa'a kwéniye. kwíyómpa'a kwáyáimba aviyaraamba íma káínana kwaígo íma náinana atú íma káínasa kwaási íma umóyámbá mayáiyana úwoi kwéniye. ²¹marapá'ó kentí óísambo kwáyainanamo éna marapátávéna tinkánívo kwíyómpa'o kentí óísambo kwáyainanamo éna kwíyómpatavena tinkáníye Ísu siráíye.

túranko kentí imáyáavimbo sámó kwégain-kwasai.

Árúku 11:34-36

²²Ísu mináímbá simásuwena séna túranko kentí imáyáavimbo sámó kaí-yántáá'án-íye. túrankomo kawe'ó umáímo awánáinanamo éna amápar-imayaa sámá kánívo ²³túrankomo ímo kawe'ó umáímo awánáinanamo éna amápar-imayaa túnkwiníye. marapá-tántáaré su'mai imáyáamo íyanamo éna keinárawapimbo sámó kaí-yántáá'ó ímo kwénamo éna tuní-yántáá'kó anómba umái kwéniye Ísu siráíye.

óntantavena Áánútuntavena siráin-kwasai.

Árúku 16:13

²⁴Ísu mináímbá simásuwena séna íma kanaán-umai kae-káwáá-kwáásítí mayái kwémayaawe. mirámó ésamo ésa moóráwaimba aamoí ésa moóráwaimba íma aamoí umánkanaaowe. mirámó ésamo ésa moóráwaina mayái kawe'á umái maésa moóráwaina mayái sáwí'a umái mayánááowe. miráumai Áánútuna mayáímó ma'é'o é'a sáwívar-ontamba mayánaumne-imayaa íma úmae iyónááowe. sáwívar-ontamba mayánaumne-imayaamo é'o é'a Áánútuna mayái íma mayánááowe Ísu siráíye.

máyáantavai íma anón-imayaa oró-kwásái.

Árúku 12:22-31

²⁵Ísu mináímbá simásuwena séna mináímbá imáyáa é'a simátíme'a sé'a máyáamba íma anón-imayaa é'a toómbó nánááontave'a íma anón-imayaa é'a kentúra'o unáánkwátóimo ónááontave'a íma anón-imayaa oró. toómbó nánááomba úwoisambanivo kwaásimo máyáamba anón-tantaa'an-íye. unáánkwátói ónááomba úwoisambanivo kwaási túma anón-tantaa'an-íye. ²⁶numagómpá'á imáyáa oró. numaó íma kígau kwéena toómbá áká'mai naaúmpa'a makéna nánívo kentivo kwíyómpakewai miwítí toómbá tímísasa kwénaawe. Áánútu aúranka'a kemá kwaási numaómbá usáyaaítaraamba póna kentí toómbó éna timíníye. ²⁷keinárawa'o anón-imayaamo é'o é'a maíyan-kanaama íma kanaán-umai ayáátááka'a ménaaowe.

²⁸unáánkwátói ónááontave'a íma anón-imayaa é'a kwaigwandáánkálá imáyáa oró. kwaigwandáánkó íma kígau éna íma kwená unáánkwátói

makáivo ²⁹simátíme'a sé'a naaóv'á Yútaa-kwaasiti anóndako áwí'a Sórómoni kwemá sáwívar-unankwatoiyé konaaririyé makówai úwasa kwaási awánésa kawé'an-iyé sumbánivo kwaigwandáán-aramba awánésa anón-kawé'an-iyé kwésewe. ³⁰uvá'á konaarirí-yántáaré séna kwaigwandáámbá Áánútu uvá'á makáiyé. umá íma kwaíkwai'a ínivo ívé'a ínasa aaváyaa kwaási agaisúwánááomba Áánútu mintántáá'á imáyáa kwéena konaarirí-yántáá'á makáiyé. miráumai Áánútu kwaásiyavena imáyáa éna kentí unáánkwátói timínivo keinárawa'a Áánútuntave'a íma kanaán-umai kwésuwa'naa-iwaiman-iyé ímo seráámbá kwésewe. ³¹Áánútu kwétuwa'naa-imba pó'a toómbó nombó nánááontave'a íma anón-imayaa é'a unáánkwátóimo ónááontave'a íma anón-imayaa oró. ³²Áánútuna aambó ímo kwaráawai toómbó nombó nánááontavesa anón-imayaa kwéowe. toómbó nombó ímo kwéne'o e'a puwónááontavena kentivo imáyáa éna kwétimivo imáyáa íma anón-imayaa kwé'e'a ³³Áánútumo kwená kwaásimo kawááintave'a aiva'á imáyáa é'a kwembó arááímo tainí'o kwéontave'a imáyáa é'a mirámó owaná mintántáá'á kwétimiye. ³⁴ayunkáwe aaváyaaawe paárinin-tantaatave'a íma anón-imayaa íyana tirunkó umbaí táíno. ívé'a kwáyáin-tantaatave'a imáyáa é'a aaváyaaomo paárinin-tantaa'a awáné'a imáyáa é'a moórá-tawai moórá-tawaimo paárinin-tantaa'o awánaantemba imáyáa oró Ísu siráiyé.

íma sáwí-aimba simátíméro-kwasai.

Árúku 6:37-38,41-42

7 ¹Ísu mináímbá simásuwena séna tuwáné'o é'a sáwí-kwaasiye siyanamó éna Áánútu kentávái gwárá'á mirá sínivo tuwáné'o é'a sáwí-kwaasiye sevó. ²kawer-áímbá kwésimatime'a sáwí-aimba kwésimatime'a íyantavena Áánútu kembá mirá íníye. tíménteni'a umái Áánútu miráumai timíníye. ³kentúrampimba irarumbá kwáyáísa'o ombá íma awánaamba kentí kwaási tuwáné'a enaúrampimba ayaantambá kwáyáíye kwésevo íma mirá seró. ⁴kentúrampimbo irarumbó ímo awánaamba nóra sera kentí kwaási túrampinkemba tiyaantambá maitiyuwánáe kwéseo. ⁵kaumbo-káér-ainkwara-kwaasin-ovo kentúrampinkemba irarumbá maisuké'a tuwáné'a kentí kwaási túrampinkemba tiyaantambá kanaán-umai maitiyuwánááowe Ísu siráiyé. ⁶kawe-tántáá'ó iyánkómbó ímo áméntemba Áánútun-ai arááiraawaima íma simátíméro. simátimiyasamo ésa aká'áámba simátinkanaaowe. kawé-tántáá'ó póigombo ímo áméntemba Áánútun-ai íma sínkáiyé kwésewaima íma simátíméro. simátimiyanamó éna mináínkó úndáraamba tokwíníye.

Áánútumpa'a námúnaa kwéesen-kwasai.

Árúku 11:9-13

⁷Ísu séna Áánútumpa'o námúnaamo kwéseмба áísaa úmae kwéiyiyana timíníye. ááyamae kwéiyiyana kentáái isáníye. kwéavakaa

úmae iyíyana Áánútu agaráátinkaniye. ⁸ áísaa íyanamo éna Áánútu timíníye. kwéaayewanamo éna Áánútu kentáái isáníye. avakáá íyanamo éna Áánútu agaráátinkaniye. ⁹ keinárawa'a iyámpóigwara-kwaasi kentáánimbaa'o kisaamá simiyómó síya'o é'a íma óntan-amu'a timé'a kisaamá timénááowe. ¹⁰ noyáá'a simiyómó síya'o é'a íma iraankavayaambá timénááowe. ¹¹ ánivo sáwí-kwaasi ombánivo kentáánimbaa'a kawe-tántáá'á kwétimevo kwíyómpakemba kentáásivowa kaweré su'mai iwái póna áísaa íyawaimo éna kawe-tántáá'á timíníye.

¹² kembó tirááímo táinda-i'o umáímo kwétuwa'naa-íya'a miwí miráumai túwa'naa oro. mináímbó simátimunda Mósesi siráin-aíne Áánútun-aai simátímakaawai siráan-aíne minkáér-áínkóná ááimba kwésimatimune Ísu siráíye.

sáwíyan-ontaona kwaasái.

Árúku 13:24

¹³ Ísu séna kaer-óntámá kwáyáísa'a sáwíyan-ontavimba usáveraaro. anón-ontama anón-ankona ontamán-íye. Áánútuna némpa'o maí'mai'o ónááon-ayampa'a minánón-ámpá'á kwégwesa sáwíva-kwaasi minóntávimbá kwégowe. ¹⁴ sáwíyan-ontama umbai-ánkóná ontamán-íye. aúnaí'o umáímo maí'mai'o ónááon-ayampa'a minúmbái-ámpá'á kwégwesa esimái-kwaasiye su'mai minóntámá avakáá-umai awánésa kwéusaveraawe Ísu siráíye.

kampar-áímbá siráan-kwaasiti kwaasái.

Árúku 6:43-44, Árúku 13:25-27

¹⁵ Ísu mináímbá simásuwena séna évakarawai kampa'á simátimesa sésa Áánútun-aai simátimunda-kwaasi úne kwésewai miwí kárákwimai máéro. sipisípi-poigomo paru umáímo máíntemba miwí kampa-párú umái kwénaaombanivo kawer-ímáyáá sáwí'a kwéumatinkaan-kwaasin-owe. ¹⁶ miwítí ááimbo awánanae'o é'a miwítí mayái awáné'a miwímó máyáawaina ááimba awánaaro. tekómó éna íma áwí-yantaa'a iyánívo te'á iyáníye. ampaantarígoma avo'árén-aramba íma iyánívo ampaantarí-aramba iyáníye. ¹⁷ miráumai kawe-táígó kawer-árámbá íyáísana sáwí-taigo sáwí-aramba kwéiyaiye. ¹⁸ kawe-táígó íma sáwí-aramba íyáísana sáwí-taigo íma kawer-árámbá íyáísana ¹⁹ kawer-árámbó ímo íyain-taima ayáimai iravimbá kwéagaisuwaawe. ²⁰ miráumai minkámpá-kwáásítí mayái awáné'a miwítí ááimba miraráán-umai awánanaaowe.

²¹ kentávésa kesí Ísóigoman-íye kwésewaigwara'a Áánútu íma mótú'a kárákwimimba póna kesivo kwíyómpakewaimbo arááímo tainí'o kwéowairare su'mai kárákwiyiniye. ²² Áánútu amáparawai máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tíndara'a kentávésa sáwívarawai sésa Ísóigoo ená asirayándéi Áánútun-aai simátímakaumne. ená asirayándéi kwaási

tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitíyukaumne. ená asirayándéi ó'on-
o'on-kawe'-mayai ímo awánaraam-bayai mairáumne sénááombanivo
23 simátíme'a sé'a íma kesí kwaási é'a sáwí-mayai kwémayaan-kwaasin-
ovo kóro kemá sénaumne Ísu siráíye.

naambá kwéoyawairaiti kwaasái.

Árúku 6:47-49

24 Ísu mináímbá simásuvena séna kesáái isésa kwégwaraiyawaima
mirán-kwáásímó simátíméndara'a isáaro. kawer-ímáyáágwárá-
kwáási asirayán-dámbá ónáe sésa mai'á u'maésa kumémesa óntanka'a
naamayáámba móru aimái naambá úmaraiyana 25 aa'á téna anón-
kavirayan-domba kumínana mindámbá íma tawisínda asiramái kwéena
óntanka'-namba póna úwoi kwéniye. 26 ánivo kesááimo isésamo ímo
kawe'ó umáímo kwéisiyawaima mirán-kwáásímó simátíméndara'a
isáaro. naambá ónáe sésa íma mai'á ukésa íyamba nonáámááira'a paáká'á
úmakaiyana 27 anón-a'a téna kavirayán-dómbá kuména mindámbá
tawísíyuwainana sáwí'a íníye Ísu siráíye.

28 Ísu mináímbá simátímatuwowasa torupamáimo máyón-kwaasi isésa
29 áamáámba sen-kwáásímó sentembá íma sívó anón-kwaasigoraamba siyé
sésa táátavesa uráawe.

Ísu áumo karón-kwaasi kawe'á umánkarain-kwasai.

Mááka 1:40-44, Árúku 5:12-14

8 1 táátavesa uwaná Ísu minómápakémbá kumúwasa sáwívarawai
ánaaemba kwárówana 2 moóráwai áumo karón-kwaasi
Ísunopa'a téna anóndakoman-íye séna aísamaivimba takívairéna séna
kentávénamo ankáínamo e kanaán-umai aúnáí'a umásinkaniyone
súwana 3 Ísu ayáámba ane'á tátorena séna mirá ónaumpo enáúra'a
karevú'a kawáúgwíye súwana avekáámbá kawáúguwana 4 Ísu séna
enáúra'o umánkaunda-aimba simátimenavo enáúra'a kawáúgwimba
po naaóv'á'ó Mósesimo siráintemba mono'-má'yái-kwáásítópa'a kwéma
enáúma máagaraatinke póíma tímínasa Áánútuntavesa isámai tuvú'mái
agayáiyasa amáparawai awánésa áurakemba kawáúgwíye sénááowe Ísu
siráíye.

Árómáani-kwayo'nakona kwaasái.

Árúku 7:1-10

5 Ísu mináímbá simásuvena Kápénéamu-naopa'a kúwana Árómáani-
i-kwaasiti kawááná'á ména Ísunopa'a téna asiramái séna 6 anóndakoo
kesí kwayó'ná'á naaúmpa'a ména anón-ai'a isaná áuwawaako íma
úwauwa kwéisana má'yáíye súwana 7 Ísu séna koasóvamankanaumne
súwana 8 kwemá séna kemá sáwíyan-kwaasi úmpo emá anón-kwaasi

ómpo kesí naaúmpa'a íyínda uwóví'a ínáyompo ivátuwe aaiyé su'mai sinaná kesí kwayó'ná'á asóváino. ⁹kegwará'á kawáá-máyáígóná ááimba awánaraunda kesí kawáánákó sisa'á kwená mayái kwémae'a kesí i-kwáásíyávé'a súnasa kesí mayái kwémayaawe. moóráwaintave'a sé'a kwaaó súnana kwégwisa'a moóráwaintave'a sé'a tiyó súnana kwétisa'a kesí kwayó'nátávé'a mirá uwómó súndantemba mirá kwéivo úwoi aaiyé su'mai sinaná kesí kwayóná'á asóváino súwana ¹⁰Ísu mináimbá iséna áátavena éna kwenánaaembo kwa'maésamo kun-kwáásíyóntávéna séna simátimé'a sé'a minkwáásí Áróamáni-kwaasigo kentávéna súwa'naa íí-ásíráyámbá tokáiyé kwésivo kesí kwaási Ísareri-kwaasivinkene ó'on-kwaasivinkene íma mirán-áimbá kwésewe. ¹¹simátiménda ísáaro. aaváúmó usaipakéné kumpéráipakene ó'on-o'on-ayampakene sáwívarawai tóyo ésa Áánútu kwená kwaásimo kawááipa'a mésa kentíkwá'ná Ááváramuwe Áísákaawe Yákópowe toómbá nánááombanivo ¹²mindárau tisaavutantambo uráawai miwí túma maé kwéiyesa sésa Áánútu kawááipata ménaumne kwésewai tí'maena túnkwi-ayampa'a tiyuwáínasa ivi'á kwétesa sáwí'a umái mésa túwááyaamba akévundanaaowe Ísu simátiména ¹³Áróamáni i-kwáásítí kawáánátávéna séna emó kentávémo séndantemba mirá onaná asóvanivo ená naaúmpa'a kwaaó súwana mitáwai kwená kwayó'ná'á asóvamaguraiye.

Ísu tí'o ún-kwaasi asóvatinkarain-kwasai.

Mááka 1:29-34, Áríku 4:38-41

¹⁴Ísu Pítaana naaúmpa'a uména awánómba Pítaa aísáankomba kokotámba kwéankowana máyowana ¹⁵ayáánka'a tátorowana minkókótámba ánásowana usásinkwena toómbá agaimái tímakaiye.

¹⁶toómbá timúwasa enónka'a taraváá-kwámbó tirumpimbó máyon-kwaasi tí'maesa Ísunopa'a mátínkówana aai séna taraváá-kwámbá tirumpinkémbá maitiyuwówasa kóuwana tí'o ún-kwaasi asóvatinkaraiye. ¹⁷naaóvá'á Áánútun-aaí simátímakowai áwí'á Áísáya agaimaréna Ísuntavena séna

sí'o kwéimba asóvasinkena

sí'o kwéimba ánásamasinkaraiye

agaimaréna sirónka'a póna Ísu mirá uráiyé.

Ísun-ánaaemba kwaránáe siráan-kwasai.

Áríku 9:57-60

¹⁸moórá-tawai sáwívarawai tóyo ésa Ísuna egwaa'á máyówana tuwánéna kwená kwaásiyavena séna monkwaaúnkóná menávápátá kónáe súwana ¹⁹moóráwai áamámba sún-kwaasigo téna séna amápa'-naopa'o nááíndava'a esé naaónaumne súwana ²⁰Ísu minkwáásígómbá áísaa umai isánáe séna emó sénda súnda-aimba imáyáa uwo. kwaankó taaiyaivimbá kwégwaisana numaómá

ánáamba úmarena kwégwaivo kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai íma naambá úmare'a kwégwaumne súwana ²¹ moórawai kwenánaaemba kwakówai séna anóndakoo máyáanana kesivo puwína'a utamánke'a enánaaemba kwaránaumne súwana ²² Ísu séna ímanivo kesáái ímo isésamo pukáan-kwaasiraamba owáímá puwíyan-kwaasi utamátinkanaaovo emá kesínaaemba kwaraao Ísu siráiyé.

anón-unda torówana Ísu maivairáin-kwasai.

Máaka 4:36-41, Árúku 8:22-25

²³ Ísu mináimbá simásuvena kwená kwayó-kwáásiyé nompi-sípívimbá usáatena nonkwaaúnkóná menávápá'á kúmba ²⁴ Ísu aún-kwaigurówana minkwaaúmpá'á anón-unda torówana nonkó tuvántááva éna nompi-sípívimbá ógwitowasa kunávekunavo sésa ²⁵ inkaisésa Ísumba koaúsesa sésa Ísóigo puwúnavaíya súwa'naa uwo suwaná ²⁶ nóintavaíya kwéinkaiseo. kentáv'é a nóra séra íma kesí imáyáa onkákémbá kwéseo séna usásinena asiramái séna úndáonte nonkóntéyavena maiváyáakaiyo súwasarai úndáoe nonkóe maiváyóyana nonkómá kararépaguwana ²⁷ táá'a kówasa keáimbá sésa nóran-kwaasiya énawa úndáoe nonkóe kwenáái kwéisaiyo sésa tiyáamba uvakésa táátavesa ésa siráawe.

taraváá-kwámbá maitíyukain-kwasai.

Máaka 5:1-17, Árúku 8:26-37

²⁸ simásuwesa mindómpí-sípívimbá kumbá Káríri-marama túnaemba'a kwáyowana Kégésaa-marama túrampa'a kwáyowasa mimbárává'á kumbá Ísu mindómpí-sípívínkémbá ásávowasarai kae'nárai kwenópa'a tiráái. minkáé'nárai taraváá-kwámbá tirumpimbá máyowasarai kwaásimo utamátínkóm-buri-aiva'a mésarai túwáávíte kwéuyasa kwaási inkaisésa minkáé'naráimo máyóyapa'a íma kwéguwasarai minkáé'nárai Ísunopa'a tésarai ²⁹ anónka'a sésarai Áánútu ááninkoo sínkami-kanaa íma tiráísasa sínkaminiyerai kwéteno suyasá ³⁰ egwaa'á sáwíva-poima mésa umá kwénowasa ³¹ minkáé'nárai tirumpinkén-táráváá-kwántómbá Ísuntavesa sésa si'mátuweyaamo e mimpóí tirumpimbá si'maraao suwaná ³² mirán-oro súwasa taraváá-kwántómbá minkáé'nárai tirumpinkémbá kárúwesa pói-tirumpimba koverówasa mimpóiyómbá amápa'a ámémpakemba isaaisésa nonkwaaúmpintá kumpéromba putásowasa ³³ póira'o tavíkwówai awánésa avekáán-umai naaópa'a kwésa póigomo úne Ísumo minkáé'naráimo umátinkone mósimatim-besimati uwasa ³⁴ isésa koawánanae sésa kumbá koawánésa Ísuntavesa sésa maambárává'á ivá siyuwéya kóao siráawe.

ísu aísamai pukówaimba kawé'á umánkarain-kwasai.

Máaka 2:1-12, Árúku 5:17-26

9 ¹ suwaná Ísu kwená kwayó-kwáásiyé nompi-sípívimbá usámaaisena kúmba kwená naaópa'a marapá'á ásávowasa ² évakarawai aísamaimo

pukówaimba kwandaaivimbá marésa taagwiya'maésa tésa Ísunopa'a máánkówana Ísu tuwánéna taagwiya'maésamo tun-kwáásímó árai'a kawe'lá umánkaniye-imayaamo umbá Ísu tuwánéna aísamaimo pukón-kwaasiyavena séna kesí kwaásiyo ená sáwí-imayaa mayauwáúmne súwasa ³ámáamba sun-kwáási keáimbá sésa Áánútu kweyáá sáwí-imayaa maitiyuwánívo minkwáásígó Áánútumba aká'áamba kwésimankaiye suwaná ⁴Ísu miwítí imáyáa tuwánéna nóra séra mirá-sáwí-imáyáá kwéoo. ⁵moóráwaimo aísamaimo pukáindawaintavenamo sénamo ená sáwí-imayaa mayauwáúmne sínasamo ésa áraira síí. kampaará sííyo sénááowe. ánivo moóráwaimo aísamaimo pukáindawaintavenamo sénamo usásine eyááríka'a kwaáo sínasamo ésa áraira síí. kampaará sííyo awánanaaowe. ⁶kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai marapá'á máyaunda kwaásiti sáwí-imayaa maitiyuwáúnda-asirayamba tokáunda pó'a agaráátínkáanda awánanaaowe séna aísamaimo pukón-kwaasiyavena séna usásinke ená kwandaaimá maimaé ená naaópa'a kwaáo súwana ⁷usásinena kwená naaópa'a kúwasa ⁸máyówai Ísumo úmba awánésa táátavesa ésa Áánútu áwí'a mósá marésa sésa Áánútu minkwáásígómbá asirayámbá ámisana póna mirá uráíye sésa táátavesa ésa tiyáámba tóipimba áakaawe.

Ísu Mátíyumba ááyarain-kwasai.

Mááka 2:13-17, Áríku 5:27-32

⁹suwaná Ísu tuwéna kwéna awánómba moóráwai áwí'a Mátíyu táákísimo máyón-daumpa'a máyowana awánéna séna usásine kesé tiyó súwana usásinena kwenánaemba kwa'maéna kúwasa ¹⁰Ísu kwená kwayó-kwáásiyé Mátíyuna naaúmpa'a umésa toómbá nowasá sáwívarawai táákísimo máyón-kwaasiye sáwí'o un-kwáásiyé mindáúmpá'á umésa nowasá ¹¹ámáán-kawaa-kwaasi awánésa Ísuna kwayó-kwáásiyávésa tísaa esa sésa kentí anóndako nóra sénawa táákísimo máyáan-umoyan-kwaasiye sáwí'o on-kwáásiyé toómbá kwénaiyo suwaná ¹²Ísu iséna séna sontaa-kwáásígó kawe'ló umáímo máyáan-kwaasi íma kwétuwa'naa-ivo tí'o in-kwáási kwétuwa'naa-íye. ¹³mindáyave'a arupí umáímo máyáan-kwaasi tááyaanasa Áánútunopa'a tígwáe sé'a íma kunkáumpo sáwí'o umáímo máyáan-kwaasi tááyaanasa Áánútunopa'a tígwáe sé'a kunkáumne. Áánútun-aaí aúvávimba agaimaréna séna Áánútu séna póímo tuvú'máímo agaimáímo símémba kanaán-ivo tirumbó kwéumatinkaamba anón-aamoi kwéune siráimba mindáyave'a imáyáa é'a mirá kwéumpo mináínkóná ááimba isé'a mirán-oro Ísu siráíye.

toómbá aawesuráan-kwasai.

Mááka 2:18-22, Áríku 5:33-39

¹⁴súwasa Yóni nombó pétinkowaina kwayó-kwáási Ísunopa'a tésa áísaa esa sésa keséya ámáán-kawaa-kwaasiye moórá-mora-tawai Áánútuntaveta

imáyáa éta toómbá íma kwéneta námúnaawe su'mai kwésumpo ená kwayó-kwáásí íma mirá ésa toómbá úwoi kwénaawe. nóra esa mirá kwéoo suwaná ¹⁵Ísu séna moórawai aaraí mayáíndawai amááraawi tanómba kautimínimba miwísé máyainasa aamoí ésa mintómbá íma a'áo sénááovo úwoi nánááowe. naaémba minkwáásígómbá áí'maesa kówíyasa minkánáámá amááraawi tirunkó sáwí'a ínasa toómbá a'áo sénááowe Ísu séna kwemó ménamo naaémbo tiyuwénamo iyíníntavena mináímbá siráíye.

¹⁶Ísu mináímbá simásuwena séna ááéraan-ampantaamo avaa'ó kwáyáísasamo ombá aúna-ampanta íma kárámai kwéaraapaawe. mirámó íyana aúna-ampanta sáwí'a ínana ááéraan-ampantao aúna-ampantaraani'a íma íníye. ¹⁷aúna-anda-aran-domba ááérea-sipisipi-auwarasi-anaveumpimba íma kwéatimaraawe. mirámó íyanamo éna aúna-anda-aran-domba anón-éna ááéraan-anaveumba kavámbaena sáwí'a ínana mindómbá úwoiva'a atígwiníye. mindáyavesa aúna-anda-aran-domba aúna-sipisipi-auwarasi-anaveumpimba kwéatimaraawana minándá-árán-dóné misípísípi-úwárási-anaveune kawé'á umái kwáyáíye Ísu siráíye.

inaamarúgonté aaraigontéi kwaasái.

Máaka 5:22-43, Áríku 8:41-56

¹⁸Ísu mináímbá kwésimatimumba moórawai mono'-nánká'ó kárákwírowai téna Ísu anóndakoman-íye séna aísamaivimba kumbéna séna kesiyáámumba kwévuwivo tiré ane'á koyátorenana usásinaino súwana ¹⁹Ísu usásinena kwená kwayó-kwáásíyé mindákóe kumbá ²⁰moórá-ininkomba áí'a kwéun-ininko sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ima naaeyámba kwéankowana minínínkó Ísun-ánaaemba kwa'maéna kwégwena kwená unáánkwátói árááira'a koyátorena ²¹imáyáa éna séna kwená unáánkwátói árááira'a koyátóráananama sí'a ésinkaniye-imayaa éna koyátorowana ²²Ísu kwanténa awánéna séna kesímánaako áá'a íma kaíno. kentávái se árai'a súwa'naa íníwaiman-íye sénda póna áí'a éránkáíye súwana minkánáá kawé'á umái méraíye.

²³kawé'á umái máyowana Ísu kwéna mono'-nánká'ó kárákwírowaina naambó kwáyónka'a kwéna awánómba torupamáímo máyón-kwaasi uwíremba kwésesa anón-ívi'a kwétowana Ísu tuwánéna ²⁴séna máápa'a kúmóro. minárásígó íma pukáivo úwoi aúmá kwaiguráíye súwasa Ísuna awíráái suwaná ²⁵Ísu ti'mátuwowasa máápa'a kunákárúwowana minárásígó pukópa'a iyéna ayáánka'a tátorowana minárásígó usásinowana ²⁶Ísumo ún-aimba kóyáwé uráíye.

Ísu túramba kavíkondarai kawé'á umátínkarain-kwasai.

²⁷mináímbá kóyáwé úwana minkákémbá Ísu aampa'á kumba kae'nárai túramba kavíkondarai kwenánaaemba kwa'maésarai kwésarai anónka'a

sésarai Tévitina akún-ándarákéwái ómpo arunkái umásinkaaoy suyaná ²⁸kwégwena naaúmpa'a umáyowasaraí minkáé'nárai kwesé umáyoyana Ísu tísaa ena séna kentávékai sékai súramba kanaán-umai kawé'á umásinkaniyewa kwéseyo Ísu súwasaraí anóndakoo kanaán-umai mirá ínáyone suyaná ²⁹kentávékai miráyavekai áraire séyamba póna túramba kawé'á íno súwasaraí ³⁰túramba awánamai kawé'á uyaná Ísu asiramái simátimena séna kemó únda íma simátímékaiyo súwasaraí ³¹ívatuwesaraí kwemó úmba mósimatim-besimatimba uyaná kóyáwé uráíye.

Ísu áama turuvíyán-kwaasi kawé'á umánkarain-kwasai.

³²minkáé'nárai kuyasá évakarawai moóráwaimba áí'maesa Ísunopa'a máánkara. kwenarumpimbá taraváá-kwámbá máyontavena minkwáásígó íma aaí kwésuwasa áí'maesa Ísunopa'a máánkówana ³³Ísu mayauwówana kóúwana minkwáásígó aaí súwasa sáwívarawai awánésa táátavesa ésa sésa Ísareri-kwaasiya éta naaóvá'á mirám-báyái íma awáraundaya ívékwarata íma kwéawanaumne sumbánivo ³⁴ámáán-kawaa-kwaasi sésa taraváá-kwántóntí kawááná'á asirayámbá ámísana tokéna póna taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaiye siráawe.

Ísu arumbá umátínkarain-kwasai.

³⁵Ísu naaó'-nao'a anón-daopimpare sáwíyan-daopimpare kwénaaena mono'-náúmpimpá'á uména Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba áséi-aimba simátíma'maena iyéna ó'on-o'on-ti'o ún-kwaasi asóvatinkaraiye.

³⁶Ísu mirá kwéuwasa sáwívarawaimo tóyo umbá tuwánéna séna sipisípira'o ímo kárákwiraiwaimo ímo máyáísasamo sipisípimo sáwí'o umáímo nááóntemba mirá owasá íma túwa'naa úmae kwénaaowasa sáwí'a kwéowe séna arumbá umátinkena ³⁷kwaásima Áánútumpa'a tígwaé-imayaa éna kwená kwayó-kwáásíyávéna séna kígauva'a sáwíva-tomba ávu karáísasa mintómbá akaránááon-kwaasi esimái-kwaasi máyáamba pó'a ³⁸kígaugona avowámpa'a námúnaa síyana mayái-kwáási ti'maráínasa mintómbá akaránááowe Ísu siráíye.

Ísu kwená kwaási mayáírá'á ti'mákain-kwasai.

Máaka 3:13-19, 6:7-13, Árúku 6:12-16, 9:1-5

10 ¹Ísu kwená kwayó-kwáási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tááyowasa tuwaná kwaási tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitíyu'mae'a nááóro-asirayamba tiména ó'on-o'on-ti'o ún-kwaasi asóvatinkai-asirayamba tímakaiye.

²asirayámbá tiména kwená mayáírá'á ti'maréna séna kesí aantá-kwaasin-owe súwai túwí'a moóráwai áwí'a Sáímoniye séna aúna-kwí'a

tamámena Pítaawe séna moórawai Pítaa áváko áwí'a Éndaru moórawai Sépéti ááninko áwí'a Yémési moórawai Yémési áváko áwí'a Yóni moórawai ³Vírípi moórawai áwí'a Pátóromu moórawai áwí'a Tómaasi moórawai áwí'a Mátíyu kwemá táákísi mayówai moórawai Árávíasi ááninko áwí'a Yémési moórawai áwí'a Tátíyasi ⁴moórawai áwí'a Sáimoni kwemá Árómaani-kamaani-kwaasi ti'mátuwanae siráiwai moórawai áwí'a Yútási Isakérióti kwemá naaénba Ísumba kwená namuro-kwáásirá'á agaráátínkaraiwai miráumai-kwaasi Ísuna kwayó-kwáásímán-owe.

⁵Ísu minkwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi ti'maréna séna kosimátíma'mae nááóro. ó'onkaa-kwaasiti naaópimpare Sámériyaa-kwaasiti naaópimpare íma naa'éa ⁶kentí kwaási Ísareri-kwaasiti naaópimpa'a nááóro. sipisípira'o ímo kárákwiraiwaimo ímo máyáíasasamo sipisípimo sáwí'o umáímo nááóntemba Ísareri-kwaasi mirámó kwéomba ⁷kosimátíma'e sé'a Áánútu kwená kwaásimo kawááimba ááimba kwéasaiye kosimátí'mae nááóro. ⁸tí'o in-kwáási asóvamatinke'a púwón-kwaasi usásintinke'a túmo karáin-kwaasi túma kawe'á umátinke'a taraváá-kwámbá tirumpimbá máyáan-kwaasi maitiyúwáanasa kónááowe. mimbáyáígóná asirayámbá úwoi timúna'a íma óntamba meéyámbakaavo úwoi kawe'á umátínkáro. ⁹aampa'ó kwíyamba íma moórá-yantaa'a maima'éa koró. óntamba íma unáámpímbá áítumae'a kwé'a ¹⁰toón-únámbá íma maima'éa kwé'a tísamai-anaamba íma maima'éa kwé'a tááúmba íma maima'éa koró. moórá-mora-umai unáánkwátóti timantenká umái kuvé'mae'a koró. túwa'nnaa ónááowai kárákwiyonaaovo évaka-tantaa'o íma maima'éa úwoi koró.

¹¹Áánútun-aaí simátimenaontave'a moórá-naopa'o kwíyamba keinárawa'o naambó timíndawaimba avakáá é'a mindáúmparé su'mai mé'a kentí mayái maimái ánáse'a mindámbá tuwé'a ó'on-daopa'a koró. ¹²moórá-naumpa'a iyíyamba máyaiyan-kwaasiyave'a sé'a kawe'á umái máéro síyasa ¹³keinárawa'o kárákwiyiyanamo éna Áánútu kawe'á umátinkanivo ímo kárákwiyiyanamo éna Áánútu keináraware su'mai kawe'á umátinkaníye. ¹⁴moórá-naopa'o kwíyamba naambó ímo tímésamo kentááimo ímo isáiyánamo éna Áánútu mindáópaken-kwaasi íma aamoí umátinkanivo umásítai'a é'a tísamaivakem-baramo uwáéntenkaani'a oró. mindáúmpará'i. mindáópara'liyo. tuwé'a koró. ¹⁵simátíménda ísáaro. Áánútu kwaási máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tínimba naaóv'á Sótómu-naopare Kómóraa-naopare méraan-kwaasi sáwí'o uráantavena sáwí-meyamba timíníye. keinárawa'o tínaaembo umátimenaon-kwaasi sáwí-meyamba timíníye. minkwáásíyóntí sáwí-meyanko Sótómu-naopakewaiye Kómóraa-naopakewaiyeti sáwí-meyankomba usáyaaitaniye Ísu siráíye.

sáwí'a umátinkanaaon-kwasai.

¹⁶Ísu mináímbá simásuwena séna simátíménda ísáaro. sipisípimo kwisanamó áwááisaantemo in-íyánkómó intenkáámbó on-kwáásívímbá

ti'maránaumne. kawer-ímáyáágwará-kwáásíráámbá umái mé'a sáwí'o umátinkanaaombo é'a íma anondá sáwí'a é'a paru umái máéro. 17kárakwiyoro. mono-káwáá-kwáásí keinárawa'a tí'maesa anón-kwaasitopa'a mótinkesa aavimbá maitinkésa mono'-náúmpá'á mótinkesa túwíruku'-nesa 18kentáv'é'o asiramáímo máyáantavesa táto'mai tí'maesa kámááni-anon-kwaasitopare kawááon-kwaasitopare mátinkesa aavimbá maitinkáíya'a miwí kesáái simátíme'a ó'onkaa-kwaasiyonte kesáái simátímenaaowe. 19-20aaimó simátínkénka'a nóran-aina sénaumnó-imayaa íma anómbe é'a íma kentí imáyáavinken-aimba sénááovo kentivon-amankó sénááon-aimba úwoi tááka tinkáina'a sénááowe.

21évakarawai tívá'awaawi tí'mai ó'owira'a timíyasa tínkamiyasa puwónááowe. tivoísáímo ésa tíráámaa'a tí'mai ó'owira'a timíyasa tínkamiyasa puwónááowe. iyámpóiyombo ésa tinóvwima tí'mai ó'owira'a timíyasa tínkamiyasa puwónááowe. 22kentáv'é'o asiramáímo máyáantavesa tíyámba umátinkesa mirámó kwéomba ímo ivátuwesamo kentávésamo asiramáímo méwai Áánútu kawepá'á métinkaniye.

23moórá-naopa'o méwasamo sáwí'o umátinkewa'o é'a tiyuwé'a isaaisé'a ó'on-daopa'a koró. simátíménda ísáaro. Ísareri-kwaasiti naaó'-nao'a simátíma'mae kwénaaiyana mimbáyái íma ánásaraindara'a kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai moórágwara'a kumónaumne. 24ívé-kwaasigo kwéagaraarankaiwaimba íma kwéusayaaitaiye. mayái-kwáásígó kwená anón-kwaasi íma kwéusayaaitaiye. 25ívé-kwaasigo agaráárankainda-kwaasigomo índantemba íniye. mayái-kwáásígó kwená anón-kwaasigomo índantemba íniye. miráumai kemá anóndako únasa simái sáwí'a umásinkesa sésa taraváá-kwántóntí kawáánákó áwí'a Píyésepu iyémá kwésewe. mirá kwéseмба pósa kesí kwaási simái ávááraumai sáwí'a umátinkanaaowe Ísu siráíye.

26Ísu simásuwena séna mináímbá imáyáa é'a kwaási-taaroí íma inkaisé'a máéro. aúpá'ó kwáyáin-tantaa'a amápa'a avora'á paárínasa awánanaaowe. túnkaipa'a kwáyáin-tantaa'a avora'á paárínasa awánanaaowe. mindáyave'a kwaási-taaroí íma inkáíséro. 27aúpá'ó simátíménda avora'á simátíméro. keinárawa'o simátíménda-aimba sáwíva-kwaasimo torupenká'á simátíméro. 28tínkamiya'o puwónááon-kwaasi-taaroí íma inkáíséro. miwí kentimambá íma tínkambai ánásanaaovo Áánútun-aaroíye su'mai inkáíséro. kwemó éna sáwí-marupa'o iramó kwégaindava'a túgwarare timankwáraré tuwáinasa ménaaowe. 29maarán-áímbá imáyáa oro. sáwíyan-dumama téntékaan-dumama kae'-númámá sáwíyan-ontankakemba siyáánkai-toyaaraamba kwémeyan-ovo Áánútu kíraan-dumama kárakwirena ímo kanaán-íye sínanamo éna íma puwéna marapá'á kumínívo 30-31sáwíva'-numama Áánútu aúranka'a íma anón-tantaa'an-ivo kwaási anón-tantaa'a owaná póna kárakwirena amápa-tantaa'a kwéawanena kenti'nótáugwara'a kwétaampamai kwéawanaivo íma táá'a káino Ísu siráíye.

Ísu áwí'a avorató sénaunda-kwasai.

Árúku 12:8-9

³²Ísu mináimbá simásuwena séna amáparawai túranka'a kentávésa sésa kesí anóndakoman-iyé síyawaiyave'a kesivo kwíyómpakewai aúranka'a sé'a kesí kwaásiman-owe sénaumne. ³³ánivo kwaási túranka'a kembá tínaaemba umásimiyawaiyave'a kesivo kwíyómpakewai aúranka'a sínaaemba umátimenaumne Ísu siráiyé.

³⁴Ísu mináimbá simásuwena séna kentávé'a maarán-ímáyáá íma oró. kwaási amápa'a paru umái máyáantavena marapá'á kunkáiyé. ímanivo marapá'á kunkáunda kwaási taaínka'a ésa évakarawai kesáái isáiyasa évakarawai aaisambá sénááowe. ³⁵ívékwara aánogwara'a kesááiyavesa maará ónááowe. avowámá moórá-imayaa ínana ááninko ó'on-imayaa íníyé. anówama moórá-imayaa ínana ayáámúnko ó'on-imayaa íníyé. anáávúkowe ó'on-o'on-imayaa óyááoiyé. ³⁶moóráwai kwenamáárawi kwená namuro-kwaásiráámbá umái ónááowe. kesááiyavesa miráumai miwítí imáyáa taaínka'a ónááowe Ísu siráiyé.

³⁷Ísu mináimbá simásuwena séna kesí kwaási-i'a ónáé síyawai aiva'á tinóvowiye táánimbaare tiyáámúmbaare tirumbá timésa naaémba kembá tirumbá símémba uwóví'an-owe. ³⁸kemá puwónaunda-taima sùgwaata'mae'a kondantembá kesí kwaási-i'a íyawaima umbai-yántáá'á timíyasa minúmbái-yántáá'á íma maimaésa sínaaemba kwaránááomba uwóví'a ónááowe. ³⁹tirááímo táíndai'o ésa íma kawe'á umái ménaaovo kentávésa imáyáa ésa tirááímo táínda-yantaa'a tuwésa puwésa aúnái'a umái kwíyómpa'a maí'mai'a ónááowe Ísu siráiyé.

⁴⁰Ísu mináimbá simásuwena séna ti'maráandawai kentáái isáiyawai kesááigwara'a isánááowe. kesáái isáiyawai si'mákaiwain-aai gwara'a isánááowe. ⁴¹Áánútun-aai simátimindawai évakarawaitopa'a kwínasa sésa Áánútun-aai kwésimatimendawai ónda pó'a enáái isánaumne síyawaima kwésimatimiwaimba Áánútu kawe'-mékámá aména kwésaiyawai gwara'a mirám-békámá timíníyé. arupí umái máyáiwai évakarawaitopa'a kwínasa sésa arupí umái máyaandawai ónda pó'a enáái isánaumne síyawaima arupí umái máyainda-kwaasigomba Áánútu kawe'-mékámá aména kwésaiyawai gwara'a mirám-békámá timíníyé. ⁴²kesí kwaási awánésa sésa úwoisan-kwaasi imbánivo Ísuna kwaási-i'a uráimba pó'a áwa'naa ónáé sésa sáwíyan-tantaa'a nombá amíyana Áánútu kawe'-mékámá timíníyé Ísu siráiyé.

Yóni nombó pétinkaraiwaina kwaasái.

Árúku 7:18-35

11 ¹Ísu kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi mináyáátáár-áimbá simátimatuwena mimbárává'á tuwéna

ó'on-o'on-daopa'a kwenáái kosimátíma'mae kwégwena kwená kawer-ámhá agaráátínkaraiye.

² agaráátinkowana Yóni ándá-naumpa'a máyonka'a Áánútumo usásinankaiwai Káráísiti ún-aimba iséna kwená kwayó-kwáási ti'marówasarai Ísunopa'a tésarai ³ áisaa esarai sésarai kumíníyonemo sirááwaiya'ono. á'owawa ónómpo kumíníwaina amu'maránaumno suyaná ⁴ Ísu séna tayauwerékai isááyamba awánááyamba Yónimba kosimámekai sékai ⁵ túrumba kavíkáiwai túrumba awánamai kawe'á owaná táá'a kaúnkaiwai táá'a kwéisaawana tísamaima pukáiwai kawe'á umái tísamaima kwétaawana túma karáiwai kawe'á kwéumatinkena puwón-kwaasi kwéusasantinkena úwoi-kwaasi áséi-kwasai kwésimatimena séna ⁶ kentávéna íma kaer-ímáyáá íyawai tirunkó kawe'á kwéiye siyé Yónimba kosimámékaiyo Ísu súwasarai kurááiyé.

⁷ Yónina kwayó'nákai tayauwerésarai kuyaná Ísu Yónin-ai amápa-kwaasi simátimena séna Yóni kavóná-marava'a máyáisa'a koawáné'a nóran-imagaa kwéera koawánaraao. úndá toréna umá móma'mema'o intenkáán-kwáási Yónima iyé-ímáyáá uráao. Yóni íma mirán-kwáásímán-ivo asirayán-kwáásímán-iyé. ⁸ nóran-imagaa kwéera koawánaraao. kawer-únánkwátói úmakainda-kwaasi Yónima iyé-ímáyáá uráao. ímanivo mirán-kwáási kawer-únánkwátóigwara-kwaasi anón-kwaasiti naaúmpa'a kwémaewe. ⁹ nóran-imagaa kwéera koawánaraao. Áánútun-ai kwésiwai Yónima iyé-ímáyáá uráao. owé Áánútun-ai kwésiwaiman-iyé. árai'a simátime'a sé'a kwemá Áánútun-ai siráawai usáyaaitaraiye. ¹⁰ Áánútun-ai aúvái vimba Yónin-ai simái agaimaréna séna

Áánútu séna isaaó. moóráwaimba ai'maráanana kesáái maimaéna ená aiva'á kwéna ená aambá kwiyíníye siráiyé agaimaréna siráimba Yónintavena siráiyé. ¹¹ simátíménda ísáaro. Yóni nombá pétinkaraiwaina mayáígó amápa-kwaasiti mayáígómbá usáyaaaitaisana Áánútu kawe'á umánkaraivo Áánútu kwená kwaásira'o kawááin-kwaasi anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye anómba kawe'á umátinkaniye. ¹² Yóni nombá pétinkaraiwai Áánútun-ai simátimindayavena ááimba ásárainkakemba ívékwara'a évakarawai Áánútu kawááipa'a íyóvo sésa aambá itánáe sésa anóm-bayai máyáawasa évakarawai aamoí ésa Áánútu kenká'á kawááinkwae kwésewe. ¹³ naaóv'á'á Áánútun-ai simátímakowaiye Mósesiye Áánútu kwená kwaásimo kawááinimba paáriníye-aimba suwaná naaémba Yóni paáruaiye. ¹⁴ naaóv'á'á Íráiyaa maémáiwai ókwara'a paáriníye-aimba suwa'á mináímbó siráan-aintave'a áraire sewa'á kemá sé'a Íráiyaantavesamo siráamba Yónintavesa siráawe kwésunda mináíntáv'é'a áraire seró. ¹⁵ kwéisaawai ísámai kawe'á oro Ísu siráiyé.

¹⁶ Ísu mináímbá simásuwena moórá-ainkwara'a simátimena séna ívé'a máyáan-kwaasi nóran-kwaasiraane sénaumno. mirán-kwáásírááni'a

kwéomba iyámpóiyomba naaópa'a marupímbá mésa aávéima kwétesa moórá-ayampa'o máyáan-iyampoi tááyesa imá tiré'a taseró. ¹⁷moórá-iyá súna'a íma táásá uráawe. ivi'á taan-íyá súna'a íma ivi'á taráawe. miníyámpói uráantemba maamáyáan-kwaasi mirá kwéowe. ¹⁸Yóni nombá pétinkaiwai ména ándá-aran-domba íma kwénena Áánútuntavena ísámai toónkwará'á íma kwénaisasa kwentávésa sésa taraváá-kwámbá arumpimbá máyáiwaiman-iyé kwésewe. ¹⁹kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai mé'a ándá-aran-donkwara toónkwará'á kwénaunasa kentávésa sésa ándá-aran-donte toónté námae íyíwaima póna táákísi máyáan-umoyan-kwaasiye sáwí'a on-kwáásítí kwaásiman-iyé kwésewe. ánívo Áánútu simátímakaintemba kwéowai sésa Áánútu kawer-ímáyáágwáráwáímán-iyé kwésewe Ísu siráíye.

íma aái ísaraan-kwasai.

Árúku 10:13-15

²⁰moórá-mora-tawai Ísu naaó'-nao'a kawé'-má'yái ímo awánaraam-bayai mayówasa awánésa sáwí-mayai íma tuwésa Áánútunopa'o ímo tuntávéna Ísu asiramái séna ²¹keinárawa'a Kórasini-naopaken-kwaasiye Pétésáítaa-naopaken-kwaasiye sáwí-meyamba kentópa'a tíníye. naaóvá'ó Táyaa-naopaken-kwaasiye Sáítóni-naopaken-kwaasiye Áánútun-aaimo ímo ísaraawaivimbo kawé'-má'yái ímo awánaraam-bayaimo kwémayaawandamo awánarekai miwítí sáwí-mayai tukáasino. sáwí-mayaimo tuwésamo úwoi-unankwatoimo úmaesamo kanamó a'mákáankakai Áánútu tuwánaraisino. ²²mindáyave'a simátíménda ísáaro. maarán-ímáyáá kwée'a Áánútu kwaási máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tínímba Áánútu Táyaa-naopaken-kwaasiye Sáítóni-naopaken-kwaasiye sáwí-meyamba anómba timíníye-imayaa kwéowe. ánívo kentí sáwí-meyanko minkáé'-náópakewaiti sáwí-meyankomba usáyaaitya-sawi-meyamba timíníye. ²³Kápénéamu-naopaken-kwaasiyono. kentúwí'a mósá maré'a sé'a kwíyómpa'a iyónaumne sembánivo púwón-ayampa'a kónááowe. naaóvá'á Sótómu-naopaken-kwaasivimbo kawé'-má'yái ímo awánaraam-bayaimo kwémayaawandamo awánarekai miwítí sáwí-mayai túwówana póna Áánútu mindáo'a íma ánásasuwowana ívé'a úwoi kwáyáisino. ²⁴mindáyave'a simátíménda ísáaro. maarán-ímáyáá kwée'a Áánútu kwaási máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tínímba Áánútu Sótómu-naopaken-kwaasi sáwí-meyamba anómba timíníye-imayaa kwéowe. ánívo kentí sáwí-meyanko Sótómu-naopakewaiti sáwí-meyankomba usáyaaitya-sawi-meyamba timíníye Ísu siráíye.

kesópa'a teró siráin-kwasai.

Árúku 10:21-22

²⁵minkánáá Ísu Áánútuntavena séna kesivoó kwíyómpakwara mararákwará'á kárákwiraandawai óne. amápa-tantaa'a kwéisaumne

sen-kwáásí íma simátime úwoi-kwaasi simátime ²⁶ mirámó íyáyéna kwéankaisa'a pó'a enáwí'a mósá kwémaraumne Ísu Áánútuntavena siráíye.

²⁷Ísu mináimbá simásuwena séna kesivo amápa-tantaaka'a kárákwiyuwo séna símakaiye. amáparawai kesí ááimba íma suwánaraavo kemá kesivo ááninko únana póna kesí ááimba suwánaraiye. amáparawai kesivoná ááimba íma awánaraavo kesivombá pó'a keyáá kwená ááimba awánaraumne. kesivoná ááimba simátimenae únda-kwaasi kanaán-umai kesivona ááimba kwéawanaawe.

²⁸kentí mayái umbai-máyái kwémayaawana kentópa'a umbai-yántáá'á kwáyáiwai kesópa'a tíya'a kentí imáyáa aúnái'a umátínkáana'a paru umái ménaaowe. ²⁹kemá kesúma íma maé iyé'a paru umátinkaundawai úna'a pó'a kesí aambá kawé'á umái awáné'a kesáái taagwiyaviya'a kentí imáyáa aúnái'a umátínkáana'a paru umái ménaaowe. ³⁰kesááimo taagwiyavónááomba íma umbaí táfnana timénaunda-mayai kawé'-máayáimán-íye Ísu siráíye.

Ísu savaatirár-áimbá siráin-kwasai.

Máaka 2:23-28, Áríku 6:1-5

12 ¹minkánáávimbá Yútaa-kwaasi agándaan-kanaara'a Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé kígauvimba úwíti-ton-kigauvimba kwéguwana kwená kwayó-kwáásí táái tinkówasa úwíti-aramba kútúmai ásima pítuwesa kwénowasa ²ámáán-kawaa-kwaasi tuwánésa Ísuntavesa sésa tuwánaao. agándaan-kanaama aambá áúmbakaawasa mirá kwéowe suwaná ³Ísu séna naaóv'á Tévítimo urómba aúvávimbá agaimarón-ainkona ááimba íma ísaraawe. Tévítiye kwená kwaásiye táái kwétinkowana ⁴Tévíti Áánútuna mono'-náúmpá'á iyéna Áánútu aúranka'o makón-tomba umairéna kwénena kwená kwaási timúwasa naráawe. mintómbá úwoi-kwaasi íma némáembanivo mono'-máyái máyón-kwaasi némáembani. Tévíti mintómbá umairéna timúwasa nonká'á Áánútu íma áwáá'a siráimbanivo kesí kwaási mirá kwéowa'a áwáá'a ímo seráámbá áwáá'a kwésewe. ⁵naaóv'á Mósesi simátímakain-aimba aúvávinkemba awánaraawe. Áánútuntavesamo ísámaimo póimo tuvú'máimo kwéagayaan-kwaasi anóm-bono'-naumpa'a mayái kwémaesa agándaan-kanaagwara'a mayái kwémayaawasa mirámó kwéontavesa íma aái kwésimatinkesa sésa sáwí'a kwéowe íma kwésewe. ⁶simátime'a sé'a keinárawapimba kwémayaunda-mayaigo anóm-bono'-naumpa'o kwémayaam-bayaigomba usáyaaitaraiwo agándaan-kanaa mono'-máyái-kwáásí mayái kwémayaantave'o ímo sáwí'o kwéowe senkákémbá kesí kwayó-kwáásíyávé'a sáwí'a kwéowe íma seró. ⁷Áánútun-ai aúvávimbá agaimaréna séna Áánútu séna póimo tuvú'máimo agaimáimo símémba kanaán-ivo tirumbó kwéumatinkaamba anón-aamoi kwéune

siráimba mináínkóná ááimbo isé'o kwarékai ímo sáwí'o uráan-kwaasi aavimbá íma maitínkáasino. ⁸kwíyómpakemba kwaási úranda'a pó'a agándai-kanaara'o kárákwiraundawai úmpo agándai-kanaara'o kwaásimo mayái kwémayaamba kendéímán-íye Ísu siráíye.

ayáámba kawévaigurain-kwaasigona kwaasái.

Mááka 3:1-6, Árúku 6:6-11

⁹Ísu mivá'á tuwéna mono'-náúmpá'á iyúwana ¹⁰moóráwai ayáámba kawévaiguron-kwaasi máyowasa aavimbá mayankánáe sésa Ísumba áísaa esa sésa agándai-kanaama mayái aambá áumakaan-kanaama póna áí'o in-kwáásí asóvamankai-mayai mayáinda áamámba araaisíni. íya araaisíniyo suwaná ¹¹Ísu tísa ena séna keinárawapinkemba kentí sipisípi-poraa'o maipímbó pékaina'o é'a agándai-kanaara'a ááéma mósá asinánááoo. owé á'a mirá ónááomba ¹²kwaásigo sipisípi-poigomba usáyaaitaraimba póna agándai-kanaa áí'o in-kwáásí asóvamankanimba kawé'á éna áamámba íma araaisíniye simátímatuwena ¹³ayáámba kawévaiguron-kwaasiyavena séna enayáámba árútuwaaó súwana ayáámba árútuwowana kawé'á umánkowana ó'on-ayaankaamba úwasa ¹⁴ámáán-kawaa-kwaasi mono'-náúmpákémbá kumésa Ísumba nóraumaiya tuvuwónaundaya'íyo sésa áamáayu-aimba siráawe.

Ísu Áánútuna mayái-kwáásígóná kwaasái.

¹⁵ámáayu-aimba sun-táámá Ísu iséna mimbárává'á tuwówasa sáwívarawai kwenánaaemba kwárówana tí'o ún-kwaasi amápa'a asóvatinkena ¹⁶asiramái séna kemó umátinkaunda-aimba íma simátíméro siráíye. ¹⁷mirámó úmba naaóv'á Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Áísáya sirónka'a póna Ísu mirá uráíye. Áísáya agaimaréna séna Áánútu séna

¹⁸kwembá usásinankaraunana kesí mayái-kwáásí isa'á kwená imáyáa kwé'e'a aamoí kwéumanke'a aái senaná kesimankó kwesé máyainana ó'on-o'on-kwaasi amáparawai kesí arupí-aimba simátimena ¹⁹íma aaisambá tiyéna íma anónka'a séna naaópa'a kwénaaena íma anónka'a séna ²⁰Áánútunopa'o ímo asiramáímo máyáan-kwaasi íma tiyuwéna kawé'á umátinkaniye. mirá úmae iyéna mayái maimaé iyéna íma ivátuwainana kesí arupí-aínko usáyaaítana kwáyainasa ²¹ó'onkaa-kwaasi kwenáwí'a isésa sésa árai'a súwa'naa íníwaiman-íye sénááowe Áánútu siráíye sirónka'a póna Ísu mirá uráíye.

Ísunte Píyésepuntei kwaasái.

Mááka 3:20-30, Árúku 11:14-23, 12:10, Árúku 6:43-45

²²moóráwai maúmba kwenarumpimbá taraváá-kwámábá máyowana póna minkwáásígó íma aái kwésuwana aúramba kavíkwása áí'maesa

Ísunopa'a máánkówana Ísu mayauwéna minkwáásígómbá kawe'a umánkowane kwemá aai súwana aúramba awánówasa ²³sáwívarawai táátavesa ésa sésa mindá'á Tévítin-andarakemba paáriniiyemo siráawaiya'i. Ó'owa'iyó suwasá ²⁴ámáán-kawaa-kwaasi mináímbá isésa kampa'á sésa ímanivo taraváá-kwántóntí kawááná'á áwí'a Píyésepu asirayámbá ámísana tokéna póna taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaiye siráawe.

²⁵suwaná Ísu miwí tááma iséna simátimena séna moórá-andama áái'a tiyésa pósa taaínkaar-umai mésa íma asiramáivakaamba kwémaewe. moórá-naopara'i. moórá-akuna'i. usiyán-ákúmbá pósa taaínkaar-umai íma asiramáivakaamba kwémaewe. ²⁶Sáátáánigona kwaásimo áái'o tiyésamo taaínkaa'o ésamo ésa íma asiramáivakaamba kwémaewe. kentáv'e'ó sembá Píyésepu asirayámbá ámísana tokéna póna taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaiyemo kwésemba ²⁷ánivo Píyésepuna asirayánká'ó taraváá-kwámbó kwémaitiyuwaundarakai kentí kwaásigwara'a Píyésepuna asirayánká'á taraváá-kwámbá maitiyúwáásino. mirán-áímbó síyasamo ésa kentí kwaási kampa'á kwésewe sénááowe. ²⁸ánivo kemá Áánútun-amankona asirayánká'á taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaundayavena Áánútuna asirayámbá keinárawapimba kwévaarisa'a kwéawanaawe.

²⁹moórá-aimba imáyáa oro. moóráwai moórá-nanko avowámó asiramáímo máyainanamo éna mindáúmpákémbó umóyámbó mayáíndayavenamo éna íma úwoi uveránívo mindánkó avowámbá ánda asááúmankenamo éna uvékena kwená náaindaamba umóyámbá mayáníye.

³⁰kembá íma kwésuwa'naa-esa kesí namuro-kwáásiráámbá umái kwémaewe. íma súwa'naa esa kwaási torupamáí símémba moórá-mora umáguraawe.

³¹mindáyave'a simátíménda ísáaro. kwaási sáwí-mayai kwémaesa simái sáwí'a kwéumatinkaamba mindá Áánútu maitiyuwánívo Áánútun-amankontavesa simái sáwí'a umánkanaaomba mindá Áánútu íma maitiyuwáníye. ³²kembá kwaási úrandako kumpaáruraundawaimba simái sáwí'a umásinkanaaomba mindá Áánútu maitiyuwánívo Áánútun-amankontavesa simái sáwí'a umánkanaaomba mindá Áánútu íma maitiyuwéna ívékwara naaénkwara'a íma maitiyuwáníye.

³³kawe-táígó kawer-árámbá íyáísana sáwí-taigo sáwí-aramba kwéiyaivo taaéramba awánésa kawe-táígón-aramban-íye. sáwí-taigon-aramban-íye kwésewe. ³⁴iyánkó póígon-araa'an-owe. sáwíre su'mai on-kwáásí mé'a pó'a íma kanaán-umai kawer-áímbá kwésewe. tirumpimbá kwáyáin-imayaanei kwésewe. ³⁵kawe-kwáásí kawer-ímáyáávínkémbá kawe'-máyái kwémayaavo sáwí-kwaasi sáwí-imayaavinkemba sáwí-mayai kwémayaavo sáwí-kwaasi é'a sáwí-aimba kwésewe.

³⁶simátíménda ísáaro. Áánútu kwaásimo máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tínimba úwoi-aimbo ó'on-o'on-aimbo siráantavena tísaa íníye. ³⁷kawer-áimbó sirén-kwaasiyavenamo éna arupí-kwaasiman-owe Áánútu séna sáwí-aimbo sirén-kwaasiyavenamo éna sáwí-kwaasiman-owe síníye Ísu siráíye.

ímo awánáúnda-mayai mayaaó siráan-kwasai.

Máaka 8:12, Árúku 11:29-32

³⁸súwasa évaka'a ámáán-kawaa-kwaasiye ámáamba sun-kwáásiyé Ísumo sáwí-aimbo sínda isánáe sésa anóndakoo árraira Áánútumpakena kunkáana ímo awánáúnda-mayai máyénata awánaano suwaná ³⁹Ísu séna ívé'o máyáan-kwaasi sáwí-kwaasi é'a Áánútuntave'a íma imáyáa é'a kentávé'a kwése'a Áánútumo ai'mákainamo e íma awánáúnda-mayai máyénata awánaanomo kwéseмба naaóv'á'á Áánútu Yónaambo uráintemba kembá mirá ínivo mináimbá imáyáa oro. ⁴⁰naaóv'á'ó anón-doyaako Yónaambo nawíkwowanamo kaumbo-táwaimo arumpimbó méraintemba kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai kaumbo-táwai maipímbá ménaumne. ⁴¹Yónaa kaumbo-táwai anón-doyaako arumpimbá máyowana miín-kwituwówana minkákémbá Nínívaa-naopa'a Áánútun-aaí kosimátimuwasa isésa sáwí-mayai tuwésa Áánútun-aaí ísaraawe. ívé'a Yónaamba usáyaaítaraundawai máyauna'a kesáái íma kwéisaamba póna naaémba Áánútu kwaásimo máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tínimba Nínívaa-naopaken-kwaasi keinárawa'a aaivimbá maitinkésa sésa Yónaan-aaí iséta sáwí-mayai tukáundayaanivo Yónaamba usáyaaítarawai kentí naaópa'a máyowa'a kwenáái íma isé'a sáwí-mayai íma tukáawe Nínívaa-naopaken-kwaasi sénááowe. ⁴²naaóv'á'á kentíkwá'nára'a kárákwírowai áwí'a Sórómoni kawer-ímáyáávínkémbá aaimá kwésimatimuwana moórá-ininko némpaken-kawaa-ininko Sórómonin-aaí kóisánáe séna kwémena kuráíye. ívé'a kemá Sórómonimba usáyaaítaraundawai máyauna'a kesáái íma kwéisaamba póna naaémba Áánútu kwaásimo máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tínimba minínínkó keinárawa'a aaivimbá maitinkéna séna kemá némpakemba Sórómonin-aaí taísaraumpo Sórómonimba usáyaaítarawai kentópa'a máyowa'a kwenáái ísómbe íma ísámai kawel'á uráawe síníye Ísu siráíye.

taraváá-kwánkó koyauwékain-kwasai.

Árúku 11:24-26

⁴³Ísu mináimbá simásuwena séna kwaási arumpinkémbá taraváá-kwánkó auwéna kavóná-marava'a nombá íma kwáyáipa'a kogwénaaena séna náávára ménaumno séna avakáá uwááena ⁴⁴séna tayauweré'a kesí naambá kwaásigo arumpimbá pó'a koménaumne simásuwena téna taawánaimba mindánkómbá kankambá kwiýú'mái kawer-umásukaisana

taawánéna ⁴⁵tayauweréna avakaeté-taravaa-kwamba miwítí sáwí-mayai anómba uráawai tí'maena minkwáásígó arumpimbá tamáyáawana moórá-taravaa-kwamba arumpimbá máyáísana minkwáásígó sáwí'a umái máyáísasa naaémba sáwíva-taravaa-kwamba máyáawana kwemá anómba sáwí'a umái méraiye. miráumai ívé'lo máyáan-kwaasi sáwí-mayai kwémaesa anómba sáwí'a úmaesa iyónááowe Ísu siráiyé.

Ísun-anówawe áúnava'maati kwaasái.

Máaka 3:31-35, Áríku 8:19-21

⁴⁶Ísu kwésimatimumba Ísun-anówawe Ísun-áúnava'maate tésa aai simáménaaontavesa máápa'a máyówana ⁴⁷moóráwai Ísuntavena séna enanówe enáúnava'maare aai simáménaesa máápa'a máyáawe súwana ⁴⁸Ísu séna kesinó nááwa'iyó. kesúnava'a nááwiya'o séna ⁴⁹ayáándeí kwená kwayó-kwáásí agaráátinkena séna kesinó kesívá'maa'a máyáawe. ⁵⁰kesivo kwíyómpakewai siráini'a kwéowai kesinó kesúnava'maa'a kesímánaa'maa'an-owe Ísu siráiyé.

moóráwai ánáyumba tu'makáin-kwasai.

Máaka 4:1-20, Áríku 8:4-15

13 ¹mitáwai Ísu naaúmpa'a tuwéna Káríri-nonkwaaunkon-awampa'a koména aai simátimindayavena úwasa ²sáwívarawai tóyo ésa kwená egwaa'á tamáyóntavena nompí-sípívimbá usámaaisena máyowasa minkwáásíyómbá nonkwaaúnkón-awampa'a máyówana ó'on-ó'on-aimba kwántámai simátimakaiye. ³moórá-aimba simátiména séna moóráwai ánáyumba maimaéna kígauva'a kwégwena ⁴máyu'maraisana évakar-anayumba aampa'á kunkwáyáísana numaómá túkúnasukaiye. ⁵évakar-anayumba óntankwara'-maravimba kunkwéna paáká'-márávimbá póna avekáán-umai anón-isana ⁶aa'á kaisaná amímá ayáátááka'a íma kunkéna aáyánkaguraiye. ⁷évakar-anayumba karaampimbá kunkwéna kárúraisana karaan-tantáákó ara'násukaiye. ⁸évakar-anayumba kawé'-márávimbá kunkwéna karuwéna anón-éna arambá imái sáwívar-aramba iyéna évaka'a usáyaaityan-aramba íyáísana évaka'a umaimái-aramba iráiyé. ⁹kwéisaawai ísámai kawé'á oró Ísu siráiyé.

¹⁰Ísu súwasa kwená kwayó-kwáásí kwenópa'a tésa taáísaa esa sésa kwésimatiménda nóra séwa kwántámai-aimba kwésimatiméno suwaná ¹¹Ísu séna Áánútu kwená kwaásimo kawááin-ainkona ááimba kwésimatimunda Áánútu keinárawa'a imáyáa tímísa'a kwéisaavo miwí imáyáa íma tímakaisasa kwéisaantave'a kwántámai-aimba kwésimatiméne. ¹²Áánútu-aaimo ísámaimo kawé'ó íyawai Áánútu túwa'naa ínaa moórá-ainkwara'a isésa mirámó kwéiyanamo éna Áánútu túwa'naa ínaa amápar-ainkwara'a isánááowe. Áánútu-aaimo

ímo ísámaimo kawe'ó ésa kampa'á sésa kawe'á umái kwéisaumne síyawaima tirumpinkémbá mináímbá maimayáínana íma kwéniye. ¹³kwéisaambanivo íma ísámai kawe'á kwéowe. kwéawanaambanivo íma awánamai kawe'á kwéowe. mirámó kwéontave'a simátimunda kwántámai-aimba kwésimatimune. ¹⁴naaóv'á'á Áánútun-aii simátímakowai áwí'a Áísáya siráimba miwí mirá kwéowe. Áísáya séna kwéisaambanivo íma ísámai kawe'á kwéowe. kwéawanaambanivo íma awánamai kawe'á kwéowe. ¹⁵miwítí imáyáao umbái kwétaisana tááko aaimó isáiyávéna ávón-kaisaná túranko awánaiyavena ávón-kwégaivo ímo mirámó ésamo ésa táá'o isésamo túrambo awánésamo kesááimo isésamo miwítí sáwí-imayaamo tuwésamo kesópa'o tenkákái sáwí-imayaa maitiyuwé'a kawe'á umátinkausino

Áánútu siráiyé Áísáya agaimaréna siráimba Ísu siráiyé.

¹⁶Ísu mináímbá simásuwena séna simátime'a sé'a keinárawa'a kawe'ó umáímo awánaamba Áánútu kawe'á kwéumatinkaiye. kawe'ó umáímo ísáamba Áánútu kawe'á kwéumatinkaiye. ¹⁷simátíménda ísáaro. naaóv'á'á Áánútun-aii simátímakowaiye arupí umái máyówaiye sáwíva-kwaasi keinárawa'o kwéunda-mayai kwéawanaanten-umai awánanae sésa umbá íma awánaraawe. miwí keinárawa'o kwéisaanten-umai isánáe sésa umbá íma ísaraawe Ísu siráiyé.

¹⁸Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna simátímatuwena séna moóráwai ányumba tu'makáin-ainkona ááimba súnnda ísáaro. ¹⁹Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba isésa íma ísámai kawe'á kwéowana Sáátáánigo téna tirumpinkémbá tamaimái úwoiva'a kwétiyuwaiye. minkwáásí aampa'á kunkwáyáin-anayunkaamba kwéowe. ²⁰ányumbo óntankwara-maravimbo kúmimba maarán-ááímbán-iyé. Áánútun-aii isésa aamof ombánivo ²¹íma tirumpimbá táto'mai kawe'á owasá Áánútun-aaiyavesa umbai-yántáári'a umátinkaantavesa Áánútun-aii ivátukaawe. ²²ányumbo karaampimbó kúmimba maarán-ááímbán-iyé. Áánútun-aii ísáambanivo marapár-úmbái-yántáátávésa imáyáa úmae naaésa óisan-imayaama úmae kwénaaesa mirán-ímáyááo Áánútun-aii káátasuweisasa íma Áánútuna mayái kwémayaawe. ²³ányumbo kawe'-márávimbó kúmimba maarán-ááímbán-iyé. Áánútun-aii isésa tirumpimbá táto'mai kawe'á ésa asiramái mésa Áánútuna mayái kwémaesa kwétuwa'naa-owasa évakarawai usáyaaitamai-mayai kwémaesa kwétuwa'naa-owe Ísu siráiyé.

sáwí-anayumba u'makáin-kwasai.

²⁴Ísu mináímbá simásuwena séna Áánútu kwená kwaásimo kwégawaain-aimba maarán-áímbán-iyé. moóráwai kwená kígauva'a kawer-ányúmbá áwí'a úwítí-anayumba u'makáisana ²⁵moórá-

no'waamba amááraawigwara'a tuún-kwaiguráawana namuro-kwáásígó téna arambó ímo íyái-uwitiraan-anayumba sáwí-anayumba avuvumpimpá'á u'makáisana ²⁶ úwíti anón-éna arambá íyáisana úwítiraan-damai u'makáiwai anón-isasá ²⁷ mayái-kwáásí awánésa kígauغو avowánópa'a tésa sésa kawer-ánáyúmbá u'makáandavimba úwítiraan-damai náávakena mimpímbá kwáyáivo sewaná ²⁸ séna namuro-kwáásígó mau'makáíye sisasá áísaa esa sésa táúyuwanaumne sewaná ²⁹ séna ímanivo úwíti táúyuwaavainivo túwéwana ³⁰ kwáyainana naaémba úwíti karepáína'a toómbó akaránáowaiyave'a senasá misáwí-úwítíráán-dámái táúmai asááumai iramá kwégaindava'a tuwésa úwíti úramba áká'mai kesí toón-dáúmpá'á maránááowe Ísu siráíye.

taaérankona kwaasái.

Máaka 4:30-34, Áríku 13:18-21

³¹⁻³² Ísu maarán-áínkwárá'á simátimena séna Áánútu kwená kwaásimo kwégawaaain-aimba maarán-áímbán-íye. moóráwai sáwíyan-taeranko áwí'a másátati mintáígó arambá ímo ane'ó awánaraan-taeramba kígauva'a u'makáawana anón-éna amaimá móivarena kóyáwé uráisana numaómá mimpímpá'á ánáamba úmarena kwémaíye Ísu siráíye.

³³ Ísu maarán-áínkwárá'á simátimena séna Áánútu kwená kwaásimo kwégawaaain-aimba maarán-áímbán-íye. moórá-ininko péréti-tomba agayánáe séna kanaráán-tántáákó áwí'a páráwaa'a maimaéna intorái-yántáá'á sáwíyan-tantaa'a ayáúmaraisana kwéna intoréna anón-kwéíye Ísu siráíye.

³⁴ Ísu kwaásiyomba aái simátimena séna úmba íma avora'á siráivo kwántámai-aíne su'mai simátímakaiye. ³⁵ naaóvá'á Áánútun-aaí simátímakowai sirónka'a póna Ísu mirá uráíye. kwemá agaimaréna séna simátíménda kwántámai-aimba simátimenaumne. Áánútu maramá tarórrurainka'a aúpá'ó kwáyom-bayaigon-aaí ímo ísaraan-aimba simátimenaumne siráíye agaimaréna siráimba Ísuntavena siráíye.

sáwí-anayumba u'makáin-ainkona ááin-kwasai.

³⁶ Ísu mináímbá simátímatuwena tiyuwéna naaúmpa'a iyúwasa kwená kwayó-kwáásí kwenópa'a tésa sésa namuro-kwáásígómó moóráwaina kígauva'o sáwí-anayumbo kwéu'maraiwaina ááimba simásimiyo suwaná ³⁷ Ísu séna kawer-ánáyúmbó u'makáiwaina ááimba kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai úne. ³⁸ kígaugona ááimba maramán-íye. kawer-ánáyúnkóná ááimba Áánútu kwená kwaásimo kawááin-kwaasiman-owe. sáwí-anayunkona ááimba Sáátáánigona kwaásiman-owe. ³⁹ namuro-kwáásígó sáwí-anayumba u'makáiwaina ááimba Sáátáánigon-íye. toómbó akaránááon-kanaaona ááimba maramó

ánásanin-kanaaman-iyē. toómbó akaránááowaina ááimba Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewaiman-owe. ⁴⁰námáimo áú'maimo iravímbó agaisuwánááontemba naaén-kanaamo tinda mirá ónááowe. ⁴¹kwaási úrandako kumpaáruundawai kesí kwayó'nárawa'a kwíyómpakemba tí'máránasa kesí kwaásivinkemba sáwí-kwaasi ó'owima sáwí-imayaa tíméwasa sáwí-amba kwégwaraawai kuntúkúmai ⁴²iramó kwégaipa'a tiyuwáiyasa mésa ivi'á tésa túwááyaamba akévundarewasa ⁴³arupí umái máyáawai Áánútu kentivo kawááipa'a mésa aa'ó kwégaintemba mirá ónááowe. kwéisaawai ísámai kawé'á oró Ísu siráiyē.

Áánútu kwaásimo kawááin-kwasai.

⁴⁴Ísu maarán-áinkwárá'á simátimena séna Áánútu kwená kwaásimo kwégawaain-aimba maarán-áimbán-iyē. ó'oran-ontamba maravímbá utámarena ména pukáisana moórawai téna taawánéna aamoí éna káátamarena mimbáramá meéyámbá íntavéna kwená óisamba maimái tímatuwena óntamba mairéna mimbáramá komeéyán-éna minó'órán-óntámbó ásámakaamba mairáiyē.

⁴⁵Áánútu kwená kwaásimo kwégawaain-aimba maarán-áimbán-iyē. moórawai ameriyáámba meéyáambaraindayavena naaó'-nao'a kwénaena ⁴⁶awánáinda moórawai ó'oran-ameriyaamba makáinana awánéna kwená óisamba maimái kwétimena óntamba mairéna minó'órán-ámériyáámbá komeéyán-umai kwémayaiye.

⁴⁷Áánútu kwená kwaásimo kwégawaain-aimba maarán-áimbán-iyē. kwasen-únánkáámbá moórawai nompímbá túwáísana ó'on-o'on-doyaa'a ⁴⁸minúnámpímbá ógwigtagwisana asináíndayavena umái kwéawanaisasa évakarawai áwa'naa umai asímbai áámááíva'a makésa kawé'-nóyáá'á unáámpímbá áitesa sáwí-noyaa'a ivá'á kwétuwaawe. ⁴⁹naaén-kanaa tínimba mirá ínyē. kwíyómpaken-kwayo'narawa'a kawé-kwáásívinkémbá sáwí-kwaasiyomba tí'mai ⁵⁰iramó kwégaindava'a tuwáiyasa ivi'á tésa tí'o íntavéna túwááyaamba akévundanaaowe simásuwena ⁵¹kwená kwayó-kwáásíyávéna tísaa ena séna simátimunda-ainkona ááimba ára isaaó súwasa owé suwaná ⁵²Ísu simátimena séna ísáamba simátimunda-aimba simátíméro. moórawai naankó avowá kwená naaúmpa'a ááéraan-tantaare aúna-yantaare kwáyáísana taáimbai kwená kwaási kwétimiye. mindánkó avowámó kwétimintemba miráumai ááéraam-bonor-aimpinkene Áánútu kwená kwaásimo kwégawaain-aimpinkene simátíméro Ísu siráiyē.

Násáretivakewai Ísumba tínaaemba umánkaraan-kwasai.

Mááka 6:1-6, Áríku 4:16-30

⁵³Ísu mináímbá simátímatuwena mimbáráv'á'á tuwéna ⁵⁴kwenamáapa'a kúmba miwítí mono'-náúmpá'á iyéna aaí simátimuwasa táátavesa ésa sésa náávakena kawer-ímáyáá mairéna kawer-áímbá

kwésimasimenayaawa nááwawa asirayámbá ámísana kawé'-má'yái ímo awánáúnda-mayai kwémayaiyo. ⁵⁵ kesáámó awánáúnda taainéí évakataantaa'o kwéiwai ááninkoman-iyé. Máriyaa áánimba éna Yémési Yósépi Sáimoni Yútási tuwaaómán-iyé. ⁵⁶ kwenáúnava'a maanká'á má'yáawe. ⁵⁷ maankákéwáímá póna úwoi-kwaasiman-ivo náávakena mináímbá isénawa minásíráyámbá mairénawa kwésiyo sésa kayorésa tínaaemba umámúwana Ísu simátimena séna Áánútun-aai simátímíwai ó'on-o'on-daopa'a kwénaaisasa kwenáwí'a mósá kwémaraavo kwená naaópa'a komáyáimba kwenamááraa sésa kesáámó úndanten-kwaasiman-iyé sésa kwenáwí'a íma mósá kwémaraawe Ísu siráiyé.

⁵⁸ kesáámó úndanten-kwaasi póna íma súwa'naa íníye suntávéna ímo awánom-bayai moóra-mora-mayaiye su'mai mairáiyé.

Yóni nombó pétinkaraiwai pukáin-kwasai.

Mááka 6:14-29, Árúku 3:19-20, Árúku 9:7-9

14 ¹ minkánáá Ísuna mayáígón-áái símae íyúwana Káírí-marara-kawaanako áwí'a Éróti mináímbá iséna ² kwená mayái-kwáásiyávéna séna minkwáásígó Yóni nombó pétinkaraiwaiman-iyé. pukáimpinkemba usásinkena póna asirayámbá kwempímbá kwáyáísana mirám-báyái kwémayaiye sirái. ³⁻⁴ ááéma Éróti kwenáváko awainínkómbá áwí'a Erotíyasimba mairówana Yóni séna enáváko awainínkómbá aambá áúmbakaawa mayááne simá-sima'a úwana Éróti ti'marówasa Yónimba koái'maesa ándáva'a máánkarowana ⁵ Éróti Yónimba inkamónáe súmba kwaási-taaroí inkaiséna íma inkánkaiye. kwaási Yónintavesa sésa Áánútun-aai simátímíwaiman-iyé suwaná Éróti séna Yónimba inkamónasa áwáá'a siyénááowe séna íma inkaména máyowana ⁶ kwembó ánkaron-kanaamo túwana anón-tanomba kaumái sáwíva-kwaasi tímúwasa nowaná Erotíyasi ayáámúnko téna túranka'a araimá marówana Éróti aamoí umánkena ⁷ minárásígóntávéna séna nóin-tantaatavena ankáíya simásímína'a áméno. árai'a súnnda pó'a sísaina'a áméno súwana ⁸ anówamba koáísaa ena súwana anówama aái súwana Érótinopa'a téna séna Yóni nombá pétinkaraiwai a'nómbá ará'mái táávepimba maré simiyó súwana ⁹ iséna arumbá kwéumbanivo aiva'á asirayán-áímbá siráin-aimba imáyáa éna toómbó naan-kwáásigwará'á ísaraantavaiye séna íma a'áo sénáe séna ¹⁰ moóráwaimba ai'marówana ándávinkemba Yónimba anumarambá ará'mái a'nómbá ¹¹ táávepimba maréna maimaéna minárásígómbá máamuwana maimaéna anówamba máamuwasa ¹² Yónina kwayó-kwáásí iséna anómba komaimái utamánkesa Ísunopa'a tésa tasimámakaawe.

naaémba Éróti Ísuna mayáígón-áái iséna séna minkwáásígó Yóni nombó pétinkaraiwai éna pukáimpinkemba usásinkena póna asirayámbá kwempímbá kwáyáísana mirám-báyái kwémayaiye Éróti siráiyé.

Ísu sáwíva-kwaasi toómbá tímakain-kwasai.

Máaka 6:31-44, Áríku 9:10-17, Yóni 6:1-13

¹³Yóni puwómba kwená kwayó-kwáásí Ísumba simámúwana iséna tuwéna kwená kwayó-kwáásíyé nompí-sípívímbá usámaaisena kwaásimo ímo máyáiyapata kónáe séna kúmba naaó'-naokewai mináímbá iséna marap'á kóyo uwaná nompí-sípívímbá kwéna ¹⁴marap'á ásávomba misáwívá-kwáásí tuwánéna arumbá umátinkena tí'o ún-kwaasi asóvamatinkaraiye.

¹⁵Ísu asóvamatinkowasa enónka'a kwená kwayó-kwáásí kwenópa'a tésa sésa íma sáwíva-kwaasi máyáapa'an-ivo enáíndara'a ti'márénasa egwaa'-náópimpa'a kwénaesa toómbá meéyámbáráaro suwaná ¹⁶Ísu séna toóntáá'a íma kwíya'a toómbá tíméro súwasa ¹⁷miwí sésa sáwíyan-tomba éva'aasei-tonkwara kae'-nóyáákwará'á kwáyáivo sáwíva-kwaasivimba íma kanaán-íníye suwaná ¹⁸Ísu maimaé másíméro séna ¹⁹sáwíva-kwaasiyavena mara'á máéro séna éva'aasei-tonkwara kae'-nóyáákwará'á maisokéna kwíyómpa'a karákéna Áánútuntavena súwi simásuwena mintómbá topán-topan-umai kwená kwayó-kwáásí tímúwasa misáwívá-kwáásí tímúwasa ²⁰⁻²¹amáparawai nowaná tímú'a vówasa sáwíva-kwaasi 5,000 kwaaima uwasá aaraiyé iyámpóigwarare miráumai-kwaasi nowaná tímú'a vówasa Ísuna kwayó-kwáásí mintón-ayai sísamaivakemba kae'á kumbaimái-unampimba áítumai ógwitaraawe.

Ísu non-avóvomayaapa'a kuráin-kwasai.

Máaka 6:45-52, Yóni 6:15-21

²²áítumai ógwitowana minkákémbá Ísu kwená kwayó-kwáásí ti'maréna séna kesí aiva'á nompí-sípívímbá usámaaise'a menávápá'-náópa'a koró. misáwívá-kwáásí kwéti'mare'a sé'a kentí naaó'-nao'a koró simátimenaumne séna ²³misáwívá-kwáásí ti'marówasa miwítí naaó'-nao'a kuwaná Áánútumpa'a námúnaamo síndayavena omápa'a umáyowana no'wáámba aúkúwana Ísu kweyáá máyowasa ²⁴kwená kwayó-kwáásí nompí-sípívímbá non-avuvumpá'á máyówana maramá nénka'a kwáyowana anón-unda to'maé kwétena misípí tayáto'marowasa íma kumbá ²⁵irataró'a Ísu non-avóvomayaapa'a kwénaaena kwená kwayó-kwáásímó máyónka'a túwasa ²⁶non-avóvomayaapa'o kwénaaumba awánésa táátavesa ésa tiyántámbá kwétowasa sésa kwaántáo kwénaaiye suwaná ²⁷Ísu avekáán-umai séna táá'a kaivó aáno máéro. kemá úne súwana ²⁸Pítaa simáména séna emó Ísóigo úrambo éma sina'á non-avóvomayaapa'a emó máyaandava'a konó súwana ²⁹Ísu séna kanaán-ivo tiyó súwana nompí-sípívímbá kunásávena non-avóvomayaapa'a Ísumo máyopa'a kúmba ³⁰kawe'á umái kúmba anón-undamo toróntavena imáyáa éna inkaisúmba nompímbá kunávekora'nara kwéena anónka'a séna Ísóigoo kembá tátoraao súwana ³¹Ísu avekáán-umai

ayáámba áru'mai tátorena séna anón-undamo toráintavai sáwí-imayaa e kesí asirayántávemo ímo imáyáamo óndayavai kunáverane. kesí asirayántávái íma kaer-ímáyáá uwo súwasarai ³²nompí-sípívimbá usámaaisewana anón-undao maivaiyówasa ³³nompí-sípívimbá máyówai Ísuna imáyáa mósá marésa sésa árai'a Áánútu ááninko óne siráawe.

Ísu Kénésárétiva'a tí'o ún-kwaasi asóvamatinkarain-kwasai.

Mááka 6:53-56

³⁴árai'a Áánútu ááninko óne sésa kwaaúnóná menávápá'á Kénésáréti-marava'a kumbá marapá'á ásávowasa ³⁵mimbápákén-kwáási Ísumba aúyésa naaó'-nao'a simátimesa Ísumo tamaún-aimba isésa tí'o ún-kwaasi tí'maesa tóyo ésa ³⁶sésa ená unáánkwátói-araaira'a tátoraiana tí'a étinkainkwaee suwasá tátórówana tí'a étinkaraiye.

tíkwá'nái áamáamba siráan-kwasai.

Mááka 7:1-13

15 ¹ámáán-kawaa-kwaasiye áamáamba sun-kwáásiyé Yérúsaremu-naopakemba Ísumo máyopa'a tésa sésa ²ená kwayó-kwáási nóra isasá kentáá síkwá'nái áamáamba íma kwarésa tiyáamba íma sese ombá toómbá kwénaao suwaná ³Ísu séna kentíkwá'námo simátímakaan-amaamba kwaré'a Áánútuna áamáamba kwéaraaisemba nóra éra mirá kwéoo. ⁴Áánútu séna kentinóvowi túwí'a anómba oró. ániwo anóvwimo sáwíkaambo simátinkaindawaimba tuvuwíyana puwíníye Áánútu siráivo ⁵keinárawa'o siráamba moórawai anóvwiyavena simátimena séna moóra-yantaa'a Áánútundeiman-ivo íma kanaán-umai timénaumne siréna anóvwima íma kwétuwa'naa-iyee. mirámó ontáv'é'a kanaán-iyee kwésewe. ⁶mirá-sáwí'ó ontáv'é'a Áánútun-aaí tuwé'a kentíkwá'nái áamáamba kwégwaraawe. ⁷kaumbo-káér-ainkwara-kwaasin-owe. naaóvá'á Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Áísáya keinárawatavena árair-aimba siráimba agaimaréna séna Áánútu séna

⁸maawímá kesúwí'a tóikakene su'mai sésa kesí imáyáa íma tirumpimbá kwáyáíye. ⁹kwaásiti áamáamba simái paárombanivo Áánútuna áamáamban-iyee kampa'á sembá miraráán-umai kesí imáyáa kampar-ímáyáá mósá kwémaraawe Áánútu siráíye Áísáya simái agaimakáíye Ísu siráíye.

kwaásimo sáwí'o umátínkáin-tantaakona kwaasái.

Mááka 7:14-23

¹⁰Ísu mináímbá simátímatuwena kwaásiyavena teró súwasa kwenópa'a tuwaná séna simátíménda isé'a kawé'á oró. ¹¹máápakén-tantaa'o naawái íma kwaási sáwí'a kwéumatinkaivo tirumpinkén-áínkó kwaási sáwí'a kwéumatinkaiye siráíye.

¹² sùwasa Ísuna kwayó-kwáásí kwenópa'a tésa sésa áamáán-kawaa-kwaasi emó simátimenda-aimba isésa áwáá'a aeésa kayóráamba íya isaánó suwaná ¹³ Ísu séna kesivo kwíyómpakewai ímo u'makáin-anayumbo éna táyúwaniye. ¹⁴ áamáán-kawaa-kwaasi tááiyave'a íma anón-imayaa oró. miwí ímo aambó awánaakakemba tóikakemba kampa'á simátimesa sésa aambá agaráátinkanaumne kwésewe. moórá aúgavitawai moórá aúgavitawaimba ayáán-to'maesarai íma kanaán-umai kóyááoivo mirámó ésaraimo ésarai maipímbá koyuvánkoyaaoye sùwana ¹⁵ Pítáa séna kwántámai-aimbo simátimenda-ainkona ááimba simásimiyo sùwana ¹⁶ Ísu séna kenkwárá'á íma tááko pééi kwésisa'a mé'a isáambanivo íma isámai kawe'á uráawe. ¹⁷ máápakem-tantaa'o naawái tindáámpá'á kunáyúsúgwinivo ¹⁸ aaimó kwésemba tirumpinkén-ímáyááo éna mindá kwaási sáwí'a kwéumatinkaiye. ¹⁹ tirumpin-ímáyáávínkémbá sáwí-imayaa ésa tínkamiyasamo puwónááoni'a ésa aarai-úmóyámbá ésa kwaai-úmóyámbá ésa amápa-tantaa'a umóyámbá ésa kampar-áímbá simátinkesa simái sáwí'a umátinkesa ²⁰ mirá-sáwí'ó kwéomba tirumpinkén-ímáyááo kwaási sáwí'a kwéumatinkaivo tiyáámbo ímo sese ombó toómbó kwénaamba mindáo kwaási íma sáwí'a kwéumatinkaiye Ísu siráiyé.

Kénááni-maravaken-ininkona kwaasái.

Máaka 7:24-30

²¹ Ísu mináímbá simásuwena kwená kwayó-kwáásíyé mivá'á tuwéna Táyaa-naopare Sáítóni-naopare mináyámpá'á kúmba ²² mináyámpákén-ínínkó íma Yútaa-inimba póna Kénááni-ininko Ísunopa'a téna anónka'a séna anóndakoo Tévítin-andarakewai arumbá umásinkaa. taraváá-kwámbá kesiyáámúnko arumpimbá máyáísana sáwí'a umái máyáiyé sùwana ²³ Ísu iséna íma aái sùwasa kwená kwayó-kwáásí kwenópa'a tésa asiramái sésa ai'mátuwaao. aasiyaasí mirá siváínivo suwaná ²⁴ Ísu séna Áánútu si'mákaisa'a Ísareri-kwaasiye su'mai túwa'naa e'a Ísareri-kwaasimo sipisípi-poiraan-umaimo kóyáwé kwéowai kwétuwa'naa-une sùwana ²⁵ minínínkó Ísun-aóka'a mara'á kumbaéna séna anóndako súwa'naa uwo sùwana ²⁶ Ísu séna iyámpóiti toómbá maimái iyámbá timúnavo miráumai Ísareri-kwaasimo túwa'naa úndantemba emá ó'onkaa-inimba ónda pó'a áwa'naa únavo kwésune súmbanivo ²⁷ minínínkó séna anóndako árai'a sémpo iyánkó avowá owé sisaná toón-ayai takwémandaiye. miráumai ó'onkaa-ininkoman-iyé sinaná kanaán-ína súwa'naa ínáyone sùwana ²⁸ Ísu séna kentávái asiramái máyaanda-ininko sénda pó'a mirá ónaumne séna mitáwai ayáámúnkomba asóvamankaraiye.

Ísu sáwívarawai asóvatinkarain-kwasai.

²⁹ asóvamankena kúmba Káríri-kwaankon-awampa'a koukúmai omápa'a mara'á umáyowasa ³⁰ sáwíva-kwaasi kwemó máyopa'a kumbá

tísamaimo tausokón-kwaasiye tiyáántámbo mavíkuron-kwaasiye túrambo kavíkón-kwaasiye aaimó ímo sun-kwáásíyé ó'on-o'on-ti'o ún-kwaasi tí'maesa kwenáísamaivimba mótinkowana asóvamatinkowasa ³¹tísamaimo tausokón-kwaasi kawe'á uwasá tiyáántámbo mavíkuron-kwaasi kawe'á uwasá túrambo kavíkón-kwaasi kawe'á umái awánowasa aaimó ímo sun-kwáásí aai suwasá misáwíváráwái awánésa ávááraumai táá'a kówasa Ísareri-kwaasiti Ísóigo áwí'a mósá makáawe.

Ísu moórágwara'a toómbá tímakain-kwasai.

Máaka 8:1-10

³²Áánútu áwí'a mósá marówana Ísu kwená kwayó-kwáásí tááyowasa tuwaná séna maankwáásíyómbá kaumbo-táwai kesé máyáawana maimaésa tiráan-tomba ánásaisa'a sirumbá kwéumatinkaumne. tí'maráanasa miwítí naaó'-nao'a kónááombanivo aampa'á kwíyamba kánoka'a pósa púwóvainiye súwasa ³³kwená kwayó-kwáásí sésa kavóná-marava'a sáwíva-kwaasin-ovo náánkakenta toómbá maimáíya tíménaumno suwaná ³⁴Ísu tísaa ena séna nóraumai-tona kwáyáíyo súwasa avakaeté kwáyáísana esimái-noyaakwara'a kwáyáíye suwaná ³⁵minkwáásíyóntávéna séna mara'á máéro séna ³⁶avakaeté-tone noyááre maisokéna Áánútuntavena súwi séna mintómbá topán-topan-umai kwená kwayó-kwáásírál'á tímúwasa minkwáásíyómbá tímúwasa ³⁷⁻³⁸amáparawai nowaná tímú'a vówasa sáwíva-kwaasi 4,000 kwaaima uwasá aaraiyé iyámpóígarare miráumai-kwaasi nowaná tímú'a vówasa kwená kwayó-kwáásí mintón-ayai túwómba avakaeté-unampimba áítumai ógwitowana ³⁹Ísu misáwívá-kwáásí tí'maréna kwená kwayó-kwáásíyé nompí-sípívímbá usámaaisesa Mágátani-ayampa'a kuráawe.

ímo awánáúnda-mayai mayaaó siráan-kwasai.

Máaka 8:11-13, Árúku 12:54-56

16 ¹mivá'á Ísu máyowasa amáán-kawaa-kwaasiye Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásíyé Ísumo sáwí-aimbo sínda isánáe sésa Ísunopa'a tésa sésa árraira Áánútumpakena kunkáana ímo awánáúnda-mayai máyénata awánaano suwaná ²Ísu séna enáínka'o awánaamba aaváúmá naaerírí'a vaisa'á sé'a aaváyaavimba aa'á káníye sé'a ³aaváyaavimba awánaamba ainánkó aaváúmá káátasuwaísa'a sé'a ívé'a aa'á tíníye kwésewe. kwíyómpa'o awáné'o ombá sé'a aa'á káníye. aa'á tíníye kwéseмба mirán-tántáákóná ááimba awánaambanivo Áánútumo ívé'o kwéin-tantaakona ááimba íma awánaraawe. ⁴ívé'o máyáan-kwaasi sáwí-kwaasi é'a Áánútuntave'a íma imáyáa é'a kentávé'a kwése'a Áánútumo ai'mákainamo e íma awánáúnda-mayai máyénata awánaanomo kwéseмба naaóv'á Áánútu Yónaambo uráintemba kembá mirá ínivo mináímbá imáyáa oró. naaóv'á'ó anón-doyaako Yónaambo

nawíkwonamo kaumbo-táwaimo arumpimbó méraintemba kemá kaumbo-táwai maipímbá ménaumne Ísu séna tiyuwéna kuráiyé.

íma kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi-i'a oró siráin-kwasai.

Mááka 8:14-21

⁵ tiyuwéna kúmba Ísu kwená kwayó-kwáásiyé nonkwaaúnkóná menávápá'á kumbá marapá'á ásávesa kwená kwayó-kwáásí péréti-tomba íma máyómba tuwinkésa kuwaná ⁶ Ísu áamáán-kawaa-kwaasiye Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásiyé kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi owé-ímáyáá kwéena kwená kwayó-kwáásí simátimena séna intóráin-tantaa'a sáwíyan-tantaa'a moórá-tonko áwí'a péréti mimpímbá kwémaraawana kwéintorena anómba intembá áamáán-kawaa-kwaasiye Sátúsi-mono-kwaasiyavaiye imáyáa é'a kentúma kárákwimai máéro súwasa ⁷ keáímbá sésa nóra séna mirá kwésiyo. péréti-tomba íma maimaéta túnanaya mirá kwésiye suwaná ⁸ Ísu keáímbó kwésun-aimba iséna nóra séra toómbá íma kwáyáiyé-aimba kwéseo. kentáv'e'a íma sáwíyan-imayaa é'a anón-imayaa oró. ⁹ kanaán-umai toómbá timénaunda ááémo uráundawaina ááimba íma tááko pééi kwésiye. éva'aasei-tomba topán-topan-umai sáwíva-kwaasi 5,000 kwaasi timéwánasa naráamba mintón-ayai nóraumai-unampina áíturaawara kemó uráundawaina ááimba íma awánaraawe. ¹⁰ avakaeté-tomba topán-topan-umai sáwíva-kwaasi 4,000 kwaasi timéwánasa naráamba mintón-ayai nóraumai-unampina áíturaawara kemó uráundawaina ááimba íma awánaraawe. ¹¹ áamáán-kawaa-kwaasiye Sátúsi-mono-kwaasiyavaiye imáyáa é'a pérétimo intóráin-tantaatave'a kentúma kárákwimai máéro-aimbo súnnda íma péréti-tontave'a kwésumpo nóra éra íma ísarao súwana ¹² tááko pééi súwasa mináínkóná ááimba ísówana péréti-tontavena íma siráivo áamáán-kawaa-kwaasiye Sátúsi-mono-kwaasiye tááiyavena séna kárákwimai máéro siráiyé.

Pítaa Ísuna ááimba siráin-kwasai.

Mááka 8:27-30, Árúku 9:18-21

¹³ Ísu Sísáriya Vírípai-naokon-ayampa'a kúmba kwená kwayó-kwáásí tísaa ena séna kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawaintavesa amáparawai kentávésa nórán-kwaasiye kwéseo súwasa ¹⁴ miwí sésa évakarawai sésa emá Yóni nombá pétinkaandawai óne sewasá évakarawai sésa naaóv'á'á Áánútun-ai simátímakaandawai áwí'a Íráiyama óne sewasá évakarawai naaóv'á'á Áánútun-ai simátímakaandawai áwí'a Yéremaya óne sewasá évakarawai sésa naaóv'á'á Áánútun-ai simátímakaawaivinkemba moórawai óne kwésewe suwaná ¹⁵ Ísu séna keinárawa'a kentáv'e'a nórán-kwaasiye kwéseo súwana ¹⁶ Sáímoni Pítaa séna Áánútumo usásinankaiwaima Yútaa-kwaasiya kwéamu'maraundawaiya óne. Áánútu asirayánkwáráwái ááninko óne Pítaa súwana ¹⁷ Ísu séna Sáímoni

Yónaa ááninkoma ónana Áánútu kawe'á kwéumankaiye. kesí ááinkona ááimba séndá kwaási íma simámévo kesivo kwíyómpakewai mináimbá embá simámísa isáánda póna Áánútu embá kawe'á kwéumankaiye. ¹⁸simátíme'a sé'a enáwí'a Pítaawemo kwéseмба mináwíkóná ááimba óntamban-iyé. anón-ontanka'a kesí naankáámbá ónaunda mindánkáámbá kesí kwaási-i'a owaná púwón-asirayanko íma usáyaaitaniye. ¹⁹Áánútu kwená kwaásimo kwégawaaín-asirayamba áména marapá'ó máyaanda sáwí'o ombá aambó aunóndanten-umai Áánútu kwíyómpa'a ména á'a aambá áúmbakaiye. kawe'ó ombá ímo aambó aunóndanten-umai Áánútu kwíyómpa'a ména á'a mirá uráiyé simásuwena ²⁰kwená kwayó-kwáásiyávéna asiramái séna Áánútumo usásisinkaiwaima Yútaa-kwaasi kwésimu'maraawai úne-aimba íma simátíméro Ísu siráiyé.

Ísu puké'a usásinanaumne siráin-kwasai.

Máaka 8:31–9:1, Árúku 9:22-27

²¹minkánáá Ísu kwemó puwínín-aimba ááimba ásámai kwená kwayó-kwáási simátímena séna Yérúsaremu-naopa'a kondá Yútaa-anon-kwaasiye mono-káwáá-kwáásiyé áamámba sen-kwáásiyé sí'a índai'a umásinkesa sínkamiya'a puwónaundanivo kaumbo-táwai maisúwáanana Áánútu usásisinkaniye súwana ²²Pítaa áí'maena kweyááva'a máankená séna Ísóigoo mirán-áímbá sénavo Áánútu íma owé sínasa séndanteni'a íma umánkanaaowe súwana ²³Ísu kwanténa Pítaantavena asiramái séna Sáátáánigo siyuwé kóaa. kwaásiti imáyáavinkemba kwésempo íma Áánútuna imáyáavinkemba kwésempo kesí aambá íma itaaó Ísu siráiyé.

²⁴Ísu mináimbá simásuwena kwená kwayó-kwáási simátímena séna kesínaemba kwaránáe síyawai tirááímo táínda-yantaa'a íma tátoraaro. kemá puwónaunda-taima súgwaata'mae'a kondantembá kesínaemba kwaránááowaima umbai-yántáá'á timíyasa minúmbái-yántáá'á úwoi maimaésa sínaemba kwaránááowe. ²⁵tirááímo táíndai'o ésa íma kawe'á umái ménaaovo kentávésa ísámai tirááímo táínda-yantaa'o tuwésamo puwésa aúnái'a umái mai'mai'a ónááowe. ²⁶marapákémbó amápa-tantaa'o kwémaesamo puwíyambo éna mintántáákó íma túwa'naa íníye. puwíyamba marapá'ó makáan-tantaa'nei íma anondái'a umásuwesa ókwar'a ayáátááka'a ménaaowe. ²⁷kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai kesí kwayó'nárawa'a kwíyómpakewaiye kesivoná asirayánkwárá'á kumé'a amápa-kwaasimo úmae kwéiyomba imáyáa é'a miwítí meeyámbá timénaumne. ²⁸árai'a simátíme'a sé'a évaka'a maanká'ó máyáan-kwaasi íma aivalá puwé'a kemá kwaási úrandako kesí kwaásimo kwégawaaunda suwáné'a naaemba puwónááowe Ísu siráiyé.

Ísu ó'on-kuwawaa'a aúkáin-kwasai.

Máaka 9:2-13, Árúku 9:28-36

17 ¹Ísu mináimbá simásuwena ava'moraé-no'waamba kwaéna Pítaante Yémésinte kwenáváko Yóninte umái tí'maena

omápa'a iyúmba miwíyé su'mai umésa ²miwí túranka'a Ísu ó'oran-auma auvúwana óipakemba aaváúgómó inten-úwana kwená unáánkwátóirakemba sán-kena kwayání'a kówasa ³awánomba kae-kwáásiráí kwíyómpakemba paáresarai mindárai túwí'a Mósesiye Íráiyaae Yútaa-kwaasi tíkwá'nárai Ísuwe kwaasái kwésuyana ⁴Pítaa Ísuntavena séna Ísóigoo maanká'ó maundaya kawé'á imbá póta emó sinataamó éta kwááyu-namba kaumbomá ónaundaya moórá endéi éta moórá Mósesindei éta moórá Íráiyaandei éta mirá ónaundayaawe siráiyé.

⁵mirá kwésunka'a ainánkó sán-kámaena kwayání'a kámae kuména kunkáátowana mináínámpínkémhá aagíwé su'mai séna maawámá kesáánimba isa'á kwená imáyáa kwé'e ávááraumai aamoí umánkaumne. kwenáái isáaro súwasa ⁶kwená kwayó'nárau mináímbá isésa marapá'á kumbésa táátavesa ésa tiyántámbá kwétowana ⁷Ísu miwímó máyópa'a téna tine'á tátorena séna táá'a kaivó usásinaaro súwasa ⁸awánomba mindárai kwíyómpa'a iyúyana Ísuwe su'mai méraiye.

⁹máyowasa omápakemba kúmúmba Ísu asiramái simátimena séna awánaamba íma simátíméro. kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai púwóndavinkemba usásinaandara'a awánaamba kanaará'á simátíma'mae íyóro súwasa ¹⁰kwená kwayó'nárau Ísumba áisaa esa sésa ámáamba sen-kwáásí Íráiyaa aiva'á paárinana Ánútu usásinankaiwai Yútaa-kwaasiya amu'makáúndawaiya naaémba paárinnyemo sembá nóra sésa mináímbá kwéseo suwaná ¹¹Ísu séna aiva'á Íráiyaa paárena to'mayaa ínnye-aimba árrair-aimba-nye. ¹²simátimé'a sé'a Íráiyaa á'a paáruwasa íma aúyésa sáwí'a umánkanae sésa sáwí'a umánkesa mirá uráantemba kembá kwaási úrandako kumpaáruraundawaimba sáwí'a umásinkanaaowe súwana ¹³tááko pééi súwasa Íráiyaa siráimba Yóni nombá pétinkaraiwaintavena siráiyé siráawe.

Ísu taraváá-kwámbá mayáúkain-kwasai.

Mááka 9:14-29, Áríku 9:37-42

¹⁴simásuwesa omápakemba kúmúmba sáwíva-kwaasi torupamáí máyówasa awánomba moóráwai Ísunopa'a téna aísamaivimba kumbéna séna ¹⁵anóndakoo kesáánimba arumbá umánkaao. sáwí'a umái ména tanaambá váguvagu kwéena aigaregó nonkáánéna aiyayaamba sápisimagwisana nompíné iravíné tanaambá kwévamae kwénaaisa'a ¹⁶ená kwayó-kwáásí máyáapa'a máankaunasa íma kanaán-umai kawé'á umánkaraawe súwana ¹⁷Ísu séna kentí imáyáa kae'náer-imayaama isa'á kentávé'a íma imáyáa kwéowana póna sirumbá umbái kwétaivo nóraumai-tawaiya'i kesé ménaumpo enáánimba áí'mae tiyó súwana áí'maena túwana ¹⁸Ísu taraváá-kwántávéna séna auwé kóaaó súwana arumpinkémhá auwéna kóúwana miníyámpói kawé'á umánkowana kawé'á umái méraiye.

¹⁹kawe'á umánkowasa naaémbo Ísu kweyáá máyonka'a kwená kwayó-kwáásí tésa sésa nóra séta mintáráváá-kwámbá íma kanaán-umaiya mayáúkaumno suwaná ²⁰Ísu séna Áánútuntave'o mayauwáníyemo sé'o asiramáímo máyáankakai mayaúwáísino. árai'a simátime'a sé'a moórá-taigo áwí'a másátati sáwíyan-aramba ma'makáísana áruma kwikéna anón-tainambo kwéiyintemba kesé aráápamai sáwíyanka'a mé'a naaémba anóni'a umáí aráápamai mé'a omátave'o sé'o kítímae ór-ayampa'a kóaaomo síyanamo éna mirá íníye.[²¹Ísu mináímbá siráimba kwesé aráápamai máyáamba kwená mayáí amápa'a kanaán-umai mayánááontavena siráíye.]

Ísu puwínín-aimba siráin-kwasai.

Mááka 9:30-32, Áríku 9:43-45

²²Ísu kwená kwayó-kwáásí Káírí-ayampa'a torupamáí máyówana Ísu simátimena séna kembá kwaásí úranda'a kumpaáruraundawaimba ó'on-kwaasi timíyasa ²³sínkamiya'a puwé'a kaumbo-táwai maisúwáanana usásisinkaniye súwana miwí tirunkó umbaí taráíye.

táákísi-ontamba tukáan-kwasai.

²⁴tirunkó umbaí tówasa Ísu kwená kwayó-kwáásíyé Kápénéamu-naopa'a kumbá anóm-bono'-nankontavesa táákísi-ontamba kwémayaawai Pítaanopa'a tésa sésa ená anóndako anóm-bono'-nankontavena táákísi-ontamba kwétuwai. íya kwétuwaiyo suwaná ²⁵Pítaa séna kwétuwaiye simásuwena naaúmpa'a iyúwana táákísin-aimbo ímo sirónka'a Ísu Pítaamba áísaa ena séna Sáímoniyo marapákén-ánón-kwáásí timááraawitopakemba táákísi-ontamba maésa ó'onkaatopakemba maésawa kwéompo nóran-imayaamo kwéemo e simásimiyo súwana ²⁶Pítaa séna táákísi-ontamba ó'onkaatopakemba mairáawe súwana Ísu séna miráumai Áánútuna kwaásiya póta anóm-bono'-nankona táákísi-ontamba íma tuwánaundayaanivo ²⁷áwáá'a sevái póta úwoi tuwánaundayaanivo nonkwaaúmpá'á kuré ánda túwénana kumína aiva'ó torénda-noyaa'a mairé óipimbo óntambo kwáyaina maimaé minóntándéí esáváíyé kentáváíyé táákísi móuwo Ísu súwana mirá uráíye.

náawa kwéusayaaitaiyo siráan-kwasai.

Mááka 9:33-37, Áríku 9:46-48

18 ¹mitáwai Ísuna kwayó-kwáásí kwenópa'a tésa taáísaa esa sésa Áánútu kwená kwaásimo kawááin-kwaasivinkemba náawa usáyaaitea anón-kwaasi-i'a kwéoo suwaná ²Ísu moórá-iyampoi ááyowana túwana avumpimbá aránkena ³séna árai'a simátime'a sé'a sen-ímáyáámó ímo tuwé'o iyámpóimo ímo usáyaaítanae-imayaamo ontembó keinárawa'a mirán-ímáyáámó ímo íyanamo éna Áánútu kenká'á íma

kawááiniye. ⁴ miníyámpóígó tísamaivimbo máintemba mirámó kwéowai Áánútu kwená kwaásimo kawááin-kwaasivinkemba kwéusayaaitaawe. ⁵ kentávésa imáyáa kwéesa iyámpói áwa'naa onten-umái kwésuwa'naa-owe Ísu siráiyé.

sáwí'a kwéon-kwasai.

Mááka 9:42-48, Árúku 17:1-2

⁶ Ísu mináímbá simásuwena séna iyámpóígomo kesááiyavenamo árairemo sintenkáán-umai évakarawai áraire kwésewe. évakarawai tésa kesááiyavesamo áraire kwésewaima kampar-áímbá tasimátimiyasa isésa sáwí-ampa'a kówiyasa Áánútu kampa'ó síyawaima sáwí-meyamba anómbe timínívo miwímó tinumarampimbó anón-ontambo aríkwímaresamo nompímbó túwááwasamo kumésamo kumpuwésarakai kampar-áímbá íma simátíméwasa sáwí-ampa'a íma kosinó. mindá kanaán-iyé. ⁷ marapá'á máyáanka'a kesáái tuwésa sáwí-ampa'a kónááontavena ó'on-o'on-tantaako kwétavisiye. mirá-sáwí-tántáákó kwaíkwai'a kwéimba pósa sáwí-ambo ó'owimo agaráátínkáawai sáwí-meyamba mayánááowe. ⁸ tiyáánkowa'i. tísamaigowa'i. sáwí'lo ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-tiyaana'i. moórá-tisamaiya'i. arátúwáaro. kae-tíyááná'i. kae-tísámáiyá'i. kwáyaina'o é'a sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a kónááomba mindá sáwí'an-iyé. sáwí'lo uráimbo maisuwé'lo máyáamba mindá kawé'an-iyé. ⁹ túrankomo sáwí'lo ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-turamba pítuwaaro. kae-túrándéimo awáné'lo é'a sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a kónááomba mindá sáwí'an-iyé. sáwí'lo uráimbo maisuwé'lo máyáamba mindá kawé'an-iyé Ísu siráiyé.

sipisípi-poimo áúyokain-kwasai.

Árúku 15:3-7

¹⁰ Ísu séna úwoi-kwaasiyave'a úwoisamban-owe íma sé'a kárákwiyoro. Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpakewai miwírál'á kárákwiraawai kesivo kwíyómpakewaina egwaa'á mésa miwí táái kwésimamevo kárákwiyoro Ísu siráiyé.

[¹¹ Ísu mináímbá simásuwena séna kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai Áánútuna aampa'ó ímo kwégwaraan-kwaasiyave'a tivakáá-umai sáwí'lo umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métínkáandayave'a kunkáumne.] ¹² sipisípira'a kárákwiyowai kwéon-aimba ísáaro. moóráwai sáwíva-sipisipi 100 sipisípira'a kárákwiraisana moórá-sipisipi áúyokwisana misáwíwá-sípísípímó umó kwénaamba tiyuwéna moórámo áúyokwimba koavakáá eémena ¹³ awánénamo ímbá aamoí kwéena séna kesí sipisípi áúyokwimba áíkaumne séna mimbóráwáíná aamoí anómbe éna sáwíva-sipisipi ímo áúyokombo úwoimo máyáawaiti aamoí sáwíyanka'a kwéiyé. ¹⁴ sipisípira'o

kárákwiyawaimo áúyokwi-sipisipiyavenamo arunkómó umbaimó taintembá kentivo kwíyómpakewai kwená aampa'ó ímo kwégwaraan-kwaasiyavena arunkó umbái kwétaiye Ísu siráiyé.

kentí kwaási sáwí'a umátínkáan-kwasai.

¹⁵Ísu mináimbá simásuwena séna ená kwaási Áánútuna kwaásigomo embó sáwí'o umánkainamo e kwempá'á mináintávái kosimámínana kwewé su'mai máyaindara'a kosimámínana enáái isénamo arupí umánkainamo ékai kwesé esé kawe'á umái máékaiyo. ¹⁶enáái ímo isáínamo e moóráwaiya'i. kaekóná'i. kotí'mai kwempá'á simámiyo. Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna moóráwaimba aavimbá mayankánáe séna mináimbá isarewai kaerá'i. kaumbowá'i. tí'maena mátinkena áísaa umai isániye siráimba mindáyavena ená kwaási enáái isáníntavena moóráwaiya'i. kaekóná'i. kotí'mai kwempá'á mé'a simámiyana kentáái isáíno. ¹⁷ánivo ímo isáínamo e Áánútuna kwaási torupamátinke enáái simátímínasa mésa simámiyana kwemó miwí tááimo ímo isáínamo e imáyáa e se Áánútuna aambó ímo kwaráan-kwaasiraamba éna táákísi-umoyan-kwaasiraamba kwéiye siyó Ísu siráiyé.

¹⁸Ísu séna árai'a simátime'a sé'a marapá'ó máyáanka'a sáwí'o ombá aambó aunónaaonten-umai Áánútu kwíyómpa'a ména á'a aambá áúmbakaiye. kawe'ó ombá ímo aambó aunónaaonten-umai Áánútu kwíyómpa'a ména á'a mirá uráiyé Ísu siráiyé.

¹⁹Ísu mináimbá simásuwena séna moórá-aimba simátíménda ísáaro. marapá'ó máyáanka'a kae-kwaásígóráímó moórá-aintavesaraimo mimbórá-ímáyáámó ésaraimo kesivo kwíyómpakewaimo áísaa íyanamo éna mirá umátinkaniye. ²⁰kaumbo-káé-kwaasi kentávésa imáyáa ésa torupamáí máyáamba túwa'naa ónaundayave'a miwísé ménaumne Ísu siráiyé.

²¹Ísu mináimbá súwana Pítaa Ísunopa'a téna séna Ísóigoo kesí kwaási sáwí'o umásínkáva'o kwéiyomba mindáyave'a nóraumai-tawai íma aavimbá mayankéra íma imáyáa éra ivátuwanaumno. avakaeté-tawaima sáwí'a umásínkáimba íma aavimbá mayanké'a íma imáyáa é'la ivátuwaunda pó'a moórá-tawaimo sáwí'o umásínkaindara'a aavimbá íya mayankéra. íya imáyáa éra. ivátuwanaumno súwana ²²Ísu séna íma avakaeté-tawaiye su'mainivo úwoi mirá úmae iyuwó Ísu siráiyé.

óntamba ámakaintavai íma ivátuwaao siráin-kwasai.

²³Ísu séna sáwí'o umátínkáamba íma imáyáa é'la ivátuwaaromo súnda maarán-íyávél'a sé'a Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba maarán-áimbán-íye. moórá anón-kwaasigo kwená mayái-kwáási óntamba kwááyu tímakena ²⁴tísaa ónáe kwéimba anón-ontamba 10,000,000 ontamba kwááyu ámakaiwaimba moóráwai áí'maena móaminkwae

séna íyísana ²⁵íma móamintavena óntan-anavo séna kwembá airé'a awainínkómbá airé'a kwená iyámpóíye kwená póíye kwená óisane maimaé'a ó'on-kwaasiti mayái mayánintave'a miwí kwétime'a óntamba maimaé'a kemó tukáunda-ontankaamba umái másíméro sisaná ²⁶kwená mayái-kwáásígó aísamaivimba kumbaéna séna arumbá umásinkema simu'makéna'a óntamba avakáá-é'a amápa'a áméno sisaná ²⁷kwená anón-kwaasigo arumbá umánkena séna kanaán-ivo kwááyu ámakaunda-ontamba íma imáyáa ónaumpo ivátuwaao sisaná ²⁸mayái-kwáásígó máápa'a kuména moórá mayái-kwáásígómbá awánéna sáwíyan-ontamba 100 ontamba ámakaiwaimba awánéna amósámba kumbapaména anónka'a séna kwááyumo ámakaunda-ontamba avekáámbá simiyó sisaná ²⁹kwenáísamaivimba kumaéna séna arumbá umásinkema simu'makéna'a óntamba avakáá-é'a áméno sisaná ³⁰íma iséna áí'maena ándáva'a móankena séna kwááyumo ámakaunda-ontamba símínasa ayúránkáaro sisasá ³¹mayái-kwáásíyómbá awánéna tirumbá umánkesa miwítí anón-kwaasira'a kosimáméwana ³²anón-kwaasigo iséna kwená mayái-kwáásígó sáwívar-ontamba 10,000,000 ontamba mairáiwaimba ááyaisana tisaná séna sáwí-mayai-kwaasi óne. kentávái arumbá umásinkaaó séndayave'a mirá é'a anón-ontamba kwááyu ámakaunda-ontamba íma imáyáa ónaumpo ivátuwe íma simiyó sé'a ³³sirumbó umánkaraundantemba moórá-mayai-kwaasigomba arumbá umánkááraamba sáwí'a óne séna ³⁴arumbá anómba sáwí'a umánkena ándáva'o kárákwiraindakonka'a móankena séna kwááyumo ámakaunda-ontamba amápa'a simína ayúrankaao sisaná ándáva'a ánkariye ³⁵Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásíyávéna séna kentí kwaásimo sáwí'o umátínkáambo ímo ivátuwe'o imáyáamo úmae kwéiyiyanamo éna kesivo kwíyómpakewai kentí sáwí-mayai íma maitiyuwáníye. óntan-anavomo intembá kesivo mirá umátinkaniye Ísu siráíye.

aarakwá'ó tasáén-aimbo siráin-kwasai.

Mááka 10:1-12, Áríku 16:18

19 ¹Ísu mináyáátáár-áímbá simátímatuwena Káíriri-ayampa'a tuwéna Yútiyaa-ayampa'a Yótáni-nonkona menávápár-áyámpá'á komáyowasa ²sáwívarawai tóyo uwaná tí'o ún-kwaasi asóvamatinkariye.

³asóvamatinkowasa ámáán-kawaa-kwaasi sésa Ísumo sáwí-aimbo sínda isánáe sésa Ísunopa'a tésa sésa moórá-kwaasigo maanáintáváyá'i. ó'on-o'on-aintavaiya'i. awainínkómbá kanaarará auwáníyo. mirámó énamo éna ámáán-aimba araaisíni. íya araaisíniyo suwaná ⁴Ísu séna naaóv'ó Mósesimo agaimakáin-aimba awánaraawe. maarán-áímbá agaimaréna séna Áánútu kwíyómba maramá tarórunonka'a aaraigwára kwaaigwára'á tarórunariye. ⁵tarórunena séna aaraigwára kwaaigwára'á

tatóruraundayavesa tinóvowi tiyuwésa awaikóe awainínkóe tágárotamai mimbórá-túmá ma'mái kwémaewe Áánútu siráiyē. ⁶mindáyavesa awaikóe awainínkóe íma kae-kwáásíráámbá ésa mimbórái'a kwéowe. Áánútu aarai-kwaaí moóráí'a umátínkaraintavesa íma tasáéro Ísu súwasa ⁷miwí sésa naaóv'á Mósési maará séna moóráwai awainínkómbá ai'mátuwindawai aúváívimba agaimaréna séna kesuwainímbá ai'mátuwaumne séna agaimái amiíno siráiyē. nóra séna mirán-áímbá siráiyō suwaná ⁸Ísu séna kentíkwá'ná tirumbá makáamba pósa Áánútun-aaí íma ísóntavena mindáyavena Mósési minámáámbá siráimbanivo Áánútu kwíyómba maramá tarórunka'a íma mirá siráiyē. ⁹simátimē'a sé'a moóráwaimo awainínkó íma moórá-kwaasigoe kwénaaisana awaikó ó'on-aintavena ai'mátuwenamo ó'on-inimbo kwémayaimba umóyámbá kwémayaiye Ísu siráiyē.

¹⁰Ísu mináímbá simásuwena máyowasa kwená kwayó-kwáásí sésa aaraimó kwémayaamba sénda-aimba kwáyáínka'a pósa mirá kwéovo ímo aaraimó maésamo úwoimo kwémaemba kawē'á kwéowe suwaná ¹¹Ísu séna amáparawai sen-áímbá íma kawē'á umái ísáawasa aaraimó ímo mayánááontavesa Áánútu asirayámbá tímakawai mináímbá kwéisaawe. ¹²évakarawai moórá-mora-aintavesa íma aarái máyáawasa évakarawai tinóvowi sáwí-kwaasi tínkaraawai aarái íma máyáawasa évakarawai túmo sáwí'o umátínkaraawai aarái íma máyáawasa évakarawai Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba isésa Áánútuntavesa imáyáa ésa aarái íma kwémayaawe. kanaán-umai mirá ónaumnemo kwésewai mináímbá isánááowe Ísu siráiyē.

Ísu iyámpói kawē'á umátínkarain-kwasai.

Mááka 10:13-16, Áríku 18:15-17

¹³Ísu simátimuwasa évakarawai Ísu tátorena kawē'á umátínkena Áánútumpa'a námúnaa sínkwaé sésa iyámpói tí'maesa tuwasá kwená kwayó-kwáásí sésa tí'mae'a kóro suwaná ¹⁴Ísu simátimēna séna íma kóro sé'a tiyuwáiyasa kesópa'a iyámpói úwoi teró. miníyámpóímó kesópa'o tentembá Áánútu kwená kwaásimo kawááimba miraráán-umai kwégawaaimba iyámpóimo kesópa'o tí-amba íma ítátinkaaro séna ¹⁵miníyámpóirá'á ayáámba tátorena túwa'naa umai námúnaa simásuwena tíyukaiye.

óísankwara-kwaasigona kwasái.

Mááka 10:17-31, Áríku 18:18-30

¹⁶tiyuwówana moóráwai ívé-kwaasigo Ísunopa'a téna séna anóndakoo nóran-kawera umáíya aúnaí'a umái kwíyómpa'a maí'maira ónaumno súwana ¹⁷Ísu séna nóra se kawē'-má'yá'yáváyá sísaa oónó. mimbóráwái Áánútu kweyáá kawē'ná'án-iyē. aúnaí'a úmai maí'mai'a ónaé sémo e

Áánútuna áamáamba kawé'á umái kwaraaó súwana ¹⁸ mindákó áísa ena séna nóin-amaana kwaránaumno súwana Ísu séna tínkamiyasamo puwónááoni'a íma uwó. íma aarai-úmóyámbá uwó. íma umóyámbá mayaaó. kampar-áimbá íma simátinkaaó. ¹⁹ kentinóvowi túwí'a anómba uwó. esávái-ímáyáámó óndantemba ená kwaásiti imáyáagwara'a uwó. miráumai-amaamba kwaraaó Ísu súwana ²⁰ mindákó séna minámáámbá kwa'maé'a kwéiyumpo nóran-amaankona íma kawé'á kwéuno súwana ²¹ Ísu séna amápa-tantaa'o kanaamó émo e ená náaindaamba ó'on-kwaasi kwétime óntamba mairé ímo makéwai tímatuwenana ená kawé'-méyámbá Áánútu kwíyómpa'a ankáníye. tímatuwemo e kesínaaemba kwaráníyone súwana ²² mináimbá iséna sáwíva'-naaindaamba makóntavena anón-imayaa úwana arunkó sáwí'a kwéuwana kuráiyé.

²³ kúwana Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna séna árai'a simátime'a sé'a sáwívar-oisambo makén-kwaasi Áánútumo kwená kwaásimo kawááipa'a kwíyamba umbái táníye. ²⁴ moórá-poigo áwí'a káámeri mimpóígó kwaigóná avaapimbá íma kanaán-umai kóveraniye. káámeri-poigomo kwaigóná avaapimbó kóverainkakai sáwívar-oisamba makén-kwaasi Áánútumo kawááipa'a kosinó Ísu súwasa ²⁵ kwená kwayó-kwáásí mináimbá iséna táátavesa ésa sésa umbái taintávésa nóran-kwaasiya Áánútumo kawááipa'a ménaaoo suwaná ²⁶ Ísu tuwánéna séna kwaási miwítí mayáínéí íma meéyámbaresa kónááovo Áánútu amápa-tantaa'a úwoi kanaán-umai kwéiye súwana ²⁷ Pítaa séna isaaó. kentáásí amápa-tantaa'a tuwéta enánaemba kwégwaraumpo nóram-beyana mayánaumno súwana ²⁸ Ísu séna árai'a simátime'a sé'a Áánútu amápa-tantaa'a aúnaí'a úmaraindara'a kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai ságayankwarawai mé'a kárákwiyona'a keinárawa'a sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi kesínaaemba kwégwaraawai Ísareri-kwaasi mayáiyávé'a tísaa ónááowe. Ísareri sísamaivakemba kae'á kumbaimái tínkaraiwai-andarakewai tísaa ónááowe. ²⁹ kentávésa imáyáa ésa Áánútun-aai kosimátimenaontavesa naambáru'a tuwésa tuwaaisái tiyuwésa tív'amaa'a tiyuwésa tímánaa'maa'a tiyuwésa tinóvowi tiyuwésa táánimbaa'a tiyuwésa tiyáámúmbaa'a tiyuwésa miwítí maramá túwáawaina anondáma túwáan-tantaa'a mirán-tántáál'á sáwíva'a mémaesa aúnaí'a umái kwíyómpa'a maí'maí'a ónááowe. ³⁰ ívé'a évaka'a aivakéwái aáno tínaaeni'a íyasa ívé'a évaka'a tínaaenkewai aáno aivarí'a ónááowe Ísu siráiyé.

ándá-aran-kigauva'-mayai-kwaasiti kwaasái.

20 ¹ Ísu mináimbá simásuwena séna Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba maarán-áimbán-iye. moóráwai ándá-aran-kigaugo avowámá kesí mayái mayáígwáe séna ááema usásinkena kwaási tivakáá-umai tuwánéna ² séna kesí mayái kwémaewa'a moórá-

tawai-mayaigona óntamba tíméno sisasá owé sewaná tí'maena kwená ándá-aran-kigauva'a móitinkaisasa mayái kwémayaawana ³ usá aaváyaavimba ókwara'a mayái mayáígwáe séna mayáímó mayánáe sésamo torupamáimo máyáapa'a kwéna tuwánéna ⁴ séna kesí mayái kwémaewa'a arupí-meyamba tíméno sisasá ⁵ owé sésa mimbáyái kwémayaawana kwáyá'wái mirán-umai ókwara'a kwétirena eénáínka'a ókwara'a kwétirena ⁶ mayái ánásanaaon-kanaa sáwíyanka'a kwétisana mayáímó mayánáe sésamo torupamáimo máyáapa'a kwéna évakarawai tuwánéna séna nóra éra úwoi máyáao sisasá ⁷ sésa íma moórá-kwaasigo kesí mayái máyáaro siráawata máyaumne sewaná tiré'a kesí ándá-aran-kigauva'a mayái máyáaro sisasá mirá uráawe.

⁸ mirá owaná eénáínka'a kígaugo avowámá mayái-kwáásirá'ó kárákwiraiwaintavena séna mayái-kwáási tááyare miwítí meéyámbá timé naaémbo tiráawai aiva'á timé aiva'ó tiráawai naaémba timiyó sisaná ⁹ iséna mirá éna mayái ánásainiye kwéinka'a tiráawai moórá-tawai-mayaigona óntamba tíména miráumai tímatuwena ¹⁰ ááéma aaváyaavimba tiráawaiti meéyámbá timénáe kwéisasa miwí imáyáa ésa kentáási meéyámbá anómban-iye kwésewana moórá-tawai-mayaigona óntamba tímísasa ¹¹ maimaésa kígaugo avowámá í'ái simánkáawana ¹² miwívínkémbá moóráwai séna naaémba tiráan-kwaasi sáwíyam-bayai mairáavo kesáa aiva'á tiráundawaiya anón-a'a kwégaisata umisi-áráá'á méta anóm-bayai mairáundaya mimbóráí'a umáíya meéyámbá símakaandaya nóra séwa kentáámó siméndantem-beyamba miwí tímakaano sisaná ¹³ kígaugo avowámá séna kesí kwaásiyo kemá sé'a kesí mayái kwémaewa'a moórá-tawai-mayaigona óntamba tíméno súna'a owé sé'a mayái mairáawa'a mindáyave'a íma sáwí-meyamba kwétimumpo ¹⁴ kentí meéyámbá maimaé'a koró. keinárawa'o timúndantem-beyamba naaémbo tiráawai mirám-béyámbá timénáe'a kwéune. ¹⁵ kesí óntambo taaímbare'o kwétimunda mindá kendémán-iye. sáwíyam-bayai mairáawai anón-ontamba kwétimuna'a ímo kayórááraamba kwégayoraawe kígaugo avowámá siráíye Ísu siráíye.

¹⁶ Ísu mináímbá simásuwena séna miráráán-umai Áánútu kwená kwaásimo kawááipa'a aiva'á kwégowai íyasa naaémbo kwégowaise mimbóráí'a umái aasiyaasi aúnaí'a umái mai'mai'a ónááowe Ísu siráíye.

Ísu kwemó puwíníntavena siráin-kwasai.

Máaka 10:32-34, Árúku 18:31-33

¹⁷ Ísu séna Yérúsaremu-naopa'a kónáe séna aampa'á kwégwena kwená kwayó-kwáási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tí'maena moórá-ayampa'a tínkarena ¹⁸ simátimena séna maísáaro. Yérúsaremu-naopa'a konanayá moóráwai kembá kwaási úrandakomba mono-káwáá-kwáásíyé ámáámba sen-kwáásíyé agaráátinkainasa kembó sínkami-aimba simái tarúmaresa ¹⁹ sí'mai ó'onkaa-

kwaasi timíyasa kanaará'a kwésinkesa súwíruku'a nésa taaira'á sínkamiya'a púwónasa utamásinkaiya'a kaumbo-táwai maisuwé'a usásinanaumne Ísu siráíye.

kae'nárai tinówama Ísumba áisaa uráin-kwasai.

Mááka 10:35-45

²⁰minkánáá Sépéti ááninkai tinówama tí'maena Ísunopa'a téna moorá-yantaatavena áisaa ínintavena anóndakoman-iye séna takívairowana ²¹Ísu séna nóintavaiya sísaá ínáyewa kwéono súwana tinówa séna emó kawááindava'a kesááninkai usásintinke évarevar-akwampa'a tinkánfyone súwana ²²Ísu séna sénda-ainkona ááimba íma ísaraiye. sáwí-nombo anavéúmpinkembo náúndanten-umai sí'a índai'a umásinkanaaomba keinárai kanaará'á kemó náúnda-anaveumpinkemba náyááoiyo súwasarai keirái kanaám-pókai náyauye suyaná ²³Ísu séna árai'a séye. kemó náúnda-anaveumpinkemba náyááoiyo kesí évareva-sukwampa'a kemá íma usásintinkanaumpo Áánútu kae'nárai umátinkaraimba póna usásintinkaniye súwasa ²⁴Ísuna kwayó-kwáásí siyáánkainarawa'a mináímbá isésa minávárawai áwáá'a tiyúwana ²⁵Ísu tááyowasa tuwaná séna á'a ísaraawe. marapár-ánón-kwáásíyómbá usáyaaítamai asirayán-áímbá simáti-simati kwéuwasa kwenkóyayi kwentáyai'a uráawe. ²⁶anón-kwaasimo ontembá keinárawa'a íma mirá oró. keinárawapinkemba usáyaaítanae síyawai ó'owiti kwayó'á maránááowe. ²⁷keinárawapinkemba aivari'a ónáe síyawai amáparawaiti mayáímá túwa'naa oro. ²⁸kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai íma súwa'naa ígwáe'a kunkáumpo kemá kwaási túwa'naa ónáe'a kunkáumne. sáwí-imayaavinkemba iyátinkanaundayave'a puwónaumne Ísu siráíye.

Ísu túramba kavíkóndarai kawe'á umátinkarain-kwasai.

Mááka 10:46-52, Áríku 18:35-43

²⁹Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé Yéríko-naopakemba kumbá sáwíwa-kwaasi tínaaemba kumbá ³⁰kae'nárai túramba kavíkóndarai aanéiva'a mésarai Ísu kwétiye-aimba isésarai anónka'a sésarai Tévítin-andarakewai ómpo arunkái umásinkao suyasá ³¹misáwíwá-kwáásí áwáá'a tiyésa sésa aai séyavo suwasarái mináímbá ivátuwesarai ó'omba anónka'a sésarai anóndakoo Tévítin-andarakewai ómpo arunkái umásinkao kwésuyana ³²Ísu aampa'ó kúmba minká koména tísaa ena séna nóin-tantaara tirááímo táínda-yantaa'a umátinkanaumno súwasarai ³³anóndakoo súramba kawe'á umásinkao suyaná ³⁴Ísu arumbá umátinkena ayáámba túranka'a tátorowasarai avekáámbá túramba kawe'á umái awánésarai Ísu ánaaemba kwa'mái kuráíye.

Ísu Yérúsaremu-naopa'a kuráin-kwasai.

Mááka 11:1-11, Áríku 19:28-40, Yóni 12:12-19

21 ¹Ísu kwená kwayó-kwáásíyé kumbá Yérúsaremu-noar-ampa'a kumbá Óríve-omakar-egwaa'-nao'a áwí'a Pétévasi-nao'a egwaa'á

kwésa kwená kwayó-kwáásí kae'á máti'marena ²séna epín-dáópa'a kurékai awáneyamba moórá-poigo áwí'a tónki ánda kwímaraawana áráákwará'a máyáivo koawánékai ándáma iyátuwekai áí'maekai tekaiyó. ³moóránakomo tuwánénamo tísaa ínakai anóndako ayáá'mae'a kónáe siyé kosímámiyana séna ánivo áí'maekai kokaiyó síníyē Ísu siráiyē.

⁴naaóv'á Áánútun-aaí simátímakowai siráintemba Ísu mirá uráiyē. Áánútun-aaí simátímakowai séna

⁵Sáíyono-noapaken-kwaasiyavai simátime se kentí kawááná'á kentópa'a kwempa'á teémēna tónki-poigo ayáá'maena téna tónki-poigon-araako ayáá'maena kwétiye simátimiyo siráiyē agaimaréna Sáíyono-naoparemo siráimba Yérúsaremu-naopatavena siráiyē. mináimbá paaréna Ísu kae'nárai ti'marówasarai ⁶Ísumo súntemba mirá ésarai ⁷tónki-poi áráákwará'a áí'maesarai Ísunopa'a tuyasá kwená kwayó-kwáásí paákár-únánkwátói ayú'mái mimpóígó arósáánumpimba kwandaai uwí'marówana Ísu ayáá'maena kwéguwasa ⁸sáwíva-kwaasi mésa anón-kwaasiye sésa évakarawai paákár-únánkwátói ayú'mái évakarawai taayánáma ayáiresa aampa'á uwí'ma'mae kwéguwana minúnánkwátóirare mintááyánaravane augwétámai kwéguwasa ⁹aiva'á nááún-kwaasiye Ísun-ánaemba nááún-kwaasiye anónkar-anonka'a sésa Tévítin-andarakewai áwí'a mósá kwémaraumne. Ísóigo ai'maráísana kunkáiwaimba Áánútu kawe'á kwéumankaiye. kwíyómpakewai kwenáwí'a mósá kwémaraumne anónkar-anonka'a suwaná ¹⁰Ísu Yérúsaremu-naopa'a kúwasa isaaisésa tóyo kwéesa nááwa kwétiyo suwasá ¹¹évakarawai sésa Ísu Áánútun-aaí simátímíwai Káírí-ayampakemba Násáreti-naopakewaiman-iyē siráawe.

Ísu anóm-bono'-naumpa'a iráin-kwasai.

Máaka 11:15-19, Árúku 19:45-48, Yóni 2:13-22

¹²suwaná Ísu Yérúsaremu-naopa'a anóm-bono'-naumpa'a Áánútuna naaúmpa'a iyéna mono'-náúmpá'ó meéyámbó kwémayon-kwaasi tuwánéna uti'mátuwēna mono'-nánkóná óntambo meéyámbárón-kwaasiti taareimá tawísíyuwēna Áánútuntavesa imáyáa ésa máái-numama kwéamun-dumama meéyámbárón-kwaasiti taareimá tawísíyuwēna ¹³simátimēna séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna kesí naatavésa sésa Áánútumpa'o námúnaamo sen-dámbán-iyē kwésewe agaimaréna siráiyē. ánivo umóyán-dáúmpá'ó ontenkáámbá uráawe Ísu siráiyē.

¹⁴Ísu mináimbá simásuwēna anóm-bono'-naumpa'a máyowasa túrambo kavikówaiye aiyayaambo tausokówaiye kwenópa'a tuwaná asóvatatinkowasa ¹⁵iyámpói mésa anónkar-anonka'a sésa Tévítin-andarakewai áwí'a mósá kwémaraumne sumbá mono-káwáá-kwáásíyē áamáamba sun-kwáásíyē isésa Ísumo ó'oran-kawe'-mayaimo mayómba

awánésa tirumbá sáwí'a umánkesa ¹⁶ Ísuntavesa sésa iyámpóimo sáwí-aimbo kwéseмба íya kwéisaano suwaná Ísu séna á'a kwéisaunda Áánútun-ai aúváivimba agaimakáin-aimba awánaraawe. maarán-áimbá séna túwa'naa óndayavesa pósa iyámpóíye umarané enáwí'a mósá kwémaraawe agaimaréna siráíye Ísu simásuwena ¹⁷ tiyuwéna máápa'a kuména mindáópa'a tuwéna Pétáni-naopa'a kwéna mindó'wáámbá koméraiye.

taaigó aáyánkarain-kwasai.

Mááka 11:12-14, 20-24

¹⁸ Pétáni-naopa'a kogwáumba usásinesa Yérúsaremu-naopa'a tumbá Ísumba áái ankówana ¹⁹ moórá-taigo áwí'a víkima aankón-awampa'a kwáyowana mintáéramba nánáe séna ááimpa'a kwéna awánómba ánáwe su'mai kwáyowana mintáígóntávéna séna ená arambá íma iyáníyone súwana mintáímá aáyánkaraiye.

²⁰ mintái aáyánkówasa Ísuna kwayó-kwáási awánésa táátavesa ésa tiyáámba tóipimba aavésa sésa víki-tai ááéma aáyánkagwiye suwaná ²¹ Ísu séna árai'a simátimé'a sé'a Áánútuntave'o ímo kaer-ímáyáámó é'o asirayán-ímáyáámó é'o é'a víki-taigontave'o súnanamo aáyánkaintemba kanaán-umai mirá é'a miráwé su'mai íma é'a maanómátávé'a sé'o iré mapámbai nompá'á kumuwómó síyanamo éna mirá íníye.

²² Áánútumpa'a námúnaa sé'a ó'on-o'on-tantaatave'a áísaa e'a sembá árai'a Áánútu kanaán-umai súwa'naa umásinkaniye sembá kanaán-umai kwétuwa'naa-iyé.

nááwa ai'mákaisa tiráano siráan-kwasai.

Mááka 11:27-33, Áríku 20:1-8

²³ Ísu mináímbá simásuwena anóm-bono'-naumpa'a uména Áánútuna áséi-kwasai kwésimatimuwasa mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye tésa sésa nááwa ai'mákaisa tiréwa nááwampinkena mairéwa asirayám-báyái kwémayaanda simásimiyo suwaná ²⁴ Ísu séna aiva'á moórá-aimba tísaa ona'á anondámo síya'o é'a sísaa on-áimbá simátimenaumne. ²⁵ ááéma Yóni nombá pétinkaraiwaima Áánútuwa simámakaisana nombá pétinkarai. kwaásiya simámakaawana nombá pétinkaraiyo súwasa miwímá keáímbá sésa nórayaawa sénaumno. Áánútu simámakaisana nombá pétinkaraiyemo senanayáámó éna nóra séra Yónin-aaiyave'a íma áraire sirááo síníye.

²⁶ kwaási simámakaawana nombá pétinkaraiyemo senasayáámó ésa úwoi-kwaasi sínkamonaowe. úwoi-kwaasi sáwíva-kwaasi Yónintavesa Áánútun-ai simásímakaiwai uráíye kwéseмба pósa áwáá'a siyénááowe mirá keáímbá sésa ²⁷ Ísuntavesa sésa emó sísaa ónda-ainta íma ísaraumne suwaná Ísu séna ímo simásimiya'a nááwampinkena mairéra asirayám-báyái kwémayaunda-aimba íma simátimenaumne Ísu siráíye.

moórawai ááninkaiti kwaasái.

²⁸ Ísu mináímbá simásuwena séna simátíménda-aimba imáyáa oró. moórawai kaer-iyámpói tínkaraiwai aivakéwáíntávéna séna kesááninkoo kesí ándá-aran-kigauva'a mayái komayaaó sisaná ²⁹ aivakéwái séna íma sínkáiyé séna ména moórá-imayaa éna mayái komáyáísana ³⁰ naaénkewaintavéna séna kesí ándá-aran-kigauva'a mayái komayaaó sisaná owé simái ivátuwéna íma mayái mairáiyé ³¹ Ísu simásuwéna tísaa ena séna nááwa tivowán-áái kwéisaiyo súwasa aivakéwái avowán-áái kwéisaiye suwaná Ísu séna mináímbá imáyáa é'a simátíménda-aimba ísáaro. táákísi-umoyan-kwaasiye eénánká'ó kwénaaon-inine sáwí'a kwéon-kwaasin-owe kwésembanivo miwímá Áánútu kwená kwaásimo kawááin-ampa'a ááéma kwégovo keinárawa'ando. ³² Yóni nombá pétinkaraiwai téna kawer-ámbá agaráátinkowa'a kwenáíyave'a íma áraire siráavo táákísi-umoyan-kwaasiye eénánká'ó kwénaaon-inine Yónin-aaiyavesa áraire suwa'á keinárawa'a miwí tuwáné'a Yónin-aaiyave'a íma áraire sé'a kentí sáwí-imayaa íma tuwé'a Áánútunopa'a íma tiráawe Ísu siráiyé.

ándá-aran-kigaura'o taviyéwaiti kwaasái.

Mááka 12:1-12, Áríku 20:9-19

³³ Ísu mináímbá simásuwéna séna moórá kwántámai-aimba simátíménda ísáaro. moórawai anóm-baragwarawai ména óntan-kurima úmakéna ándá-aran-kigau úmarena ándá-arankona tááve'a úmarena ándá-arambo mapándáápá ínana anombó kumínín-taave'a úmarena óntan-damba kígaura'o taviyí-námbá úmarena ayáátááka'a ó'om-barava'a koménae séna maankígáúrá'ó taviyíyawaimo é'a kesávái évakar-aramba maé'a évaka'a kembá siyúwáaro simátiména ó'om-bapa'a komáyáísana ³⁴ arambó ávumo kain-kánáá tisaná aanávómá kesí ándá-aramba komáyáaro séna kwená kwayó'nárawa'a ti'maráísasa minkígáúrá'ó taviyéwaitopa'a tewasá ³⁵ táto'mai moóráwaimba tuvuwéna moóráwaimba tuvú'maraawana púwísasa moóráwaimba óntandei tuvuwéna ándá-aramba íma tímémba ti'mátuwaawasa kowaná ³⁶ aanávómá aiva'á kwená kwayó'nárawa'a évaka'a ti'maréna naaémba sáwívarawai ti'maráísasa tewasá minkígáúrá'ó taviyéwai táto'mai aiva'ó uráantemba mirá ésa sáwí'a umátinkesa ándá-aramba íma tímémba ti'mátuwaawasa kowaná ³⁷ aanávómá ména naaémba séna kesááninkomba ai'maráanana kwínasa kwenáái isánááowe séna ai'maráísana tisasá ³⁸ minkígáúrá'ó taviyéwai awánésa keáímbá sésa aanávómbá ááninko kwétimba póta tuvúwónana puwéna maankígáú íma mayáínata kesáá mayánáe sésa ³⁹ táto'mai ándá-aran-kigauvakemba awéntayuwéna tuvúwówana pukáiyé. ⁴⁰ Ísu mináímbá simásuwéna séna minkígáúgó aanávómá tínimba kígaura'o

tavíyéwai nóra síníyo súwasa ⁴¹miwí sésa misáwí-kwáásí tínkaminasa puwíyana ó'on-kwaasi kesí kígaura'a tavíyéro sínasa minkígáurá'á tavíyésa arambó ávumo kain-kánáá tíndantemba aanávómbá minárámbá aménááowe siráawe.

⁴²suwaná Ísu simátimena séna Áánútun-aaí aúváívimba awánaraawe. maarán-áímbá agaimaréna séna

óntan-damba on-kwáásí moórá-ontantavesa sáwí'a kwéiye sésa maisukáawe. aáno minóntánkó ávonkaaamba uráiyé. mindá Ísóigo isatá awánéta séta ó'oran-kawe'a uráiyé kwésune agaimaréna siráiyé. ⁴³mináímbá imáyáa é'a simátimé'a sé'a Áánútu keinárawa'a Yútaa-kwaasiyavena maará séna kenká'á íma kawáá-ónaumne séna tiyuwéna ó'onkaa-kwaasiyavena kenká'á kawáá-ónaumne sínasa kwená mayáí mayánááowe. [⁴⁴minóntánkó'á tanaambá kovésa sáwí'a umái ménaaovo minóntánkó tuvú'mái sáwí'a umásuwaniye Ísu séna kwenáíyavesamo ímo áraire síyawai imáyáa éna mináímbá siráiyé.]

⁴⁵Ísu súwasa mono-kawáá-kwáásíyé ámáán-kawaa-kwaasiye isésa tááko pééi súwasa sésa moóráwai ááninkai kwaasáimo simbá kentááyávéna siyé sésa ándá-aran-kigaura'o tavíkáawaiyavenamo simbá kentááyávéna siyé sésa óntankowemo simbá kentááyávéna siyé sésa ⁴⁶táto'mai tuvuwónáe sésa umbá amápa-kwaasi Ísuntavesa sésa Áánútun-aaí simásímíwaiman-iyé sun-kwáásí táároi inkaisésa Ísumba íma tátoresá ivátukaawe.

anón-tanomba kauráin-kwasai.

Árúku 14:16-24

22 ¹moórágwara'a Ísu aái simátimindayavena kwántámai-aimba simátimena séna ²Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba maarán-áímbán-iyé. moóráwai kárákwiraiwai ááninko aaraí mayáníntavena anón-tanomba kauvónáe séna ³sáwíva-kwaasi tááyena séna aáno tanómba tamandaaró séna ména tanómba kaumaréna kwená mayáí-kwáásí ti'maréna séna tamandaaró kosimátíméro sisasá mirá owasá ivátuwesa íma tewaná ⁴ó'omba mayáí-kwáásí ti'maréna séna tááyaraundawai kosimátimé'a sé'a toómbó naí kwéto'mayaa é'a purumakané naanté-póiyé tuvú'mái kwégauvumpo tamandaaró. kesááninko aaraí mayáindara'a tamandaaró. kosimátíméro séna ti'maráísasa mirá kosewasá ⁵ivátuwesa íma tésa moóráwai kwená kígauva'a kówisana moóráwai óntambo kwémayaim-bayaiva'a kówisasa ⁶évakarawai kárákwiraiwaina mayáí-kwáásíyómbá táto'mai tínkamowasa púwówana ⁷kárákwiraiwai áwáá'a séna kwená i-kwáásí ti'maráísasa miwí tínkamowasa púwówana miwítí naampimpá'á iramá agagaowaná kágwisana ⁸kárákwiraiwai kwená mayáí-kwáásíyávéna séna

tanómba kauvé'a tááyaraundawai kesááninkona tanómba tamandaígómbá uwóví'an-owe. ⁹aantáá'o kwaásimo torupamáímo máyáapa'a kotivakáá-umai ó'on-o'on-kwaasi tuwáné'a simátimiyasa tanómba tamandaaró sisasá ¹⁰kwená mayái-kwáásí isésa aampa'á kwénaeasa kwaási tivakáá-umai tuwánésa sáwí-kwaasiye kawé-kwáásíyé torupamátinkesa tí'maesa tésa toómbó naí-náúmpá'á sisipáá uráawe.

¹¹Yútaa-kwaasi aaraimó máyáanka'o ombá tanómbó nánéesamo tenkwáási ontará'ó tewasá mayái-kwáásí kawer-únánkwátói tíméwasa urésa mindáúmpá'á umésa toómbá kwénaavo minúnánkwátóimo ímo urésamo ésa íma toómbá umandánááowe. toómbó naí-náúmpá'á sisipáá owaná kárákwiraiwai tuwánaimba moóráwái íma kawer-únánkwátói uréna máyáísana awánéna ¹²séna nóra éwa kawer-únánkwátói íma uréwa iráano sisaná íma aaí sisaná ¹³kárákwiraiwai kwená mayái-kwáásíyávéna simátimena séna afyayaanka'a asááumai máápa'a túnkwi-ayampa'a aúwéwana ivi'á téna áí'o índayavena áwááyaamba akévundaniye siráíye Ísu siráíye.

¹⁴Ísu mináímbá simásuwena séna Áánútu sáwíva-kwaasi tááyainkwaasivinkemba évakarawaiye su'mai kwená kwaási-i'a kwéumatinkaiye siráíye.

táákísi-aintavesa áísaa uráan-kwasai.

Máaka 12:13-17, Árúku 20:20-26

¹⁵Ísu súwasa ámáán-kawaa-kwaasi máápa'a kumbésa keáímbá sésa nóran-ainta áísaa onanayá sáwí-aimbo sínata aavintá mayankánaumno sésa ¹⁶miwí tínaembo kwárón-kwaasiye Éróti amááraawiye tí'márówasa Ísunopa'a tésa sésa anóndakoo árai-kwaasi po Áánútuna aambó kwaráan-aimba arupí umái kwésimatimendaya ísaraumne. kwaási táároi íma inkaisé anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye táároi íma inkaisé tirumbá airá'mái-aimba íma séma arupí umái kwésimatimendaya ísaraumne. ¹⁷simáménda-ainta isaaó. kanaarátááwá táákísi-ontamba Áróamáani-kamaani-kwaasiya timénaum. íya timénaumno. timénaundaya Yútaa-kwaasiya kentáásí amáámba araaisénaundaya'liyompo nóran-imayaamo émo e simásimiyo suwaná ¹⁸Ísu miwí tááma iséna imáyáa éna arumpimbá séna Áróamáani-kamaani-kwaasi táákísi-ontamba tíméromo senasamó ésa Yútaa-kwaasi áwáá'a sésa Áróamáani-kamaani-kwaasi sáwí'o umásínkáawaiya óntamba tíméro kwésiye sénááowe séna Áróamáani-kamaani-kwaasi táákísi-ontamba íma tíméromo senasamó ésa Áróamáani-kamaani-kwaasi áwáá'a sésa táákísi-ontamba íma tíméro kwésiye sésa aavimbá maisínkáááowe-imayaa éna áísaa un-kwáásíyávéna séna kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi pó'a kentávé'a sáwí-aimbo síndawe sé'a kwésisaa-owe. ¹⁹táákísi-ontamba moórá maimái máagaraasinkaaro súwasa maimái máagaraarankowana ²⁰séna nááwa

óikaana uráinkara áwí'a kwáyáiyó súwasa ²¹ miwí sésa Áróamáani-kamaani-kawaanako óikaamba isaná áwí'a kwáyáiyé suwaná Ísu séna Áróamáani-kamaani-kawaanakondei kwembá áméro. Áánútundei Áánútumba áméro súwasa ²² mináimbá ísówana táá'a kówasa íma aai sésa auwésa kuráawe.

pukémpinkemba usásinanaaon-kwasai.

Mááka 12:18-27, Áríku 20:27-40

²³ kuwasá Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásí púwómpinkemba íma usásinanaaowe kwésen-kwaasi pósa mitáwai Ísunopa'a tésa ²⁴ sésa anóndakoo naaóvá'á Mósesi séna moórawai aaraí maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana ávákoma maimakéna awaaóná anondáwe séna iyámpói ankániye siráiyé. ²⁵ moórá-aimba isaaó. moórá-tawai maanká'á avakaeté-avarawainonda mésa tuwaaómá aaraí maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana ²⁶ kwenánaaenkewai kware'á maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana kwenánaaenkewai kware'á maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana mirá eémesa avakaeté-kwaasi putásaawana ²⁷ minínímbá naaémbe pukáiyé simásuwesa ²⁸ Ísumba áísaa esa sésa mirámó ombá kwaásimo puwíyampinkembo usásinaiya-tawai minínímbá avakaeté-kwaasi tuwainímbá póna nááwa mayániyo suwaná ²⁹ Ísu séna Áánútun-aai aúváivimba agaimakón-aimba íma kawé'á umái isé'a Áánútuna asirayámbá íma awáné'a pó'a miráumai sáwísawaa-aimba kwésewe. ³⁰ pukémpinkemba usásinesa kwíyómpa'a uménaaon-kanaa aaraí íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa ésa Áánútuna kwayó'nárawa'o kwíyómpa'o máéwaimo ontembá minínínákwa'á miráumai aaraí íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa ónááowe. ³¹ kwaási pukémpinkemba usásinanaaomba simátíménda ísáaro. Áánútu simátímakomba aúváivimba agaimakón-aimba awánaraawe. ³² Áánútu Mósesintavena maarán-áimbá séna Áánútu úne. enaíkwá'ná Ááváramune Áísákaane Yákópone miwítí Áánútu úne siráiyé. Áánútu mináimbá siráimba minkáúmbó-kwáásí á'a púwúwasa utamátínkaraambanivo mináimbá siráimba pósa miwí úwoi máyáawe Ísu súwasa ³³ kwesémo máyón-kwaasi ísésa táátavesa ésa sésa ááin-kwasai kwésimasimiye siráawe.

aivar-ámáánkóná kwaasái.

Mááka 12:28-31, Áríku 10:25-28

³⁴ suwaná Ísun-aai Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásí táái usáyaaítomba ámáán-kawaa-kwaasi ísésa torupamáí mésa ³⁵ miwíwínkémbá moórawai ámáámbe kawé'á umái ísarowai Ísumo sáwí-aimbo sínda isánáe séna áísaa ena séna ³⁶ anóndakoo Áánútuna ámáámpinkemba nóran-amaana aivar-ámáámbán-iyo súwana ³⁷ Ísu séna Áánútun-aai aúváivimba agaimaréna séna

Áánútumpa'a kentí Ísóigomba kentiruné
 kentí imáyáawe kentimané áméro
 agaimaréna siráiyé. ³⁸ minámáámbá aivar-ámáámbá isaná ³⁹ miwá
 ánaaenken-amaamba anón-amaamba maarán-ámáámbán-iyé. Áánútun-
 aai aúvávimba agaimaréna séna
 kesávái-imáyáámó ontembá kentí kwaásiti imáyáagwara'a oró
 agaimaréna siráiyé. ⁴⁰ minkáér-ámáánkó ávonkaamba uráisana
 Mósesimo ó'on-amaambo siráine Áánútun-aii simátimakowai siráan-
 amaane megwí-megwiraamba éna kaer-ámáánkó ávonkaamba uráinka'a
 tagwéaraapaiyé Ísu siráiyé.

Áánútumo usásinankaiwai Káráisitina kwaasái.

Máaka 12:35-37, Árúku 20:41-44

⁴¹ súwasa áamáán-kawaa-kwaasi torupamáí máyówana Ísu miwí tísaa
 ena séna ⁴² Áánútumo usásinankaiwai Káráisiti nááwan-andaraken-
 kwaasiya'iyó súwasa kentáásíkwá'ná Tévítin-andaraken-kwaasiman-iyé
 suwaná ⁴³ Ísu séna naaóv'á'á Áánútun-amanko Tévítimba imáyáa
 amúwana Tévíti Káráisitintavena séna kesí Ísóigoman-iyé siráimba
⁴⁴ monor-ímá agaimakón-auvai-kwandaaivimba Tévíti agaimarena séna
 kesí Ísóigonatavena Áánútu séna kesiyáánúrapa'a asirayán-
 áyámp'á'á mara'á ména'a ená namuro-kwáási usáyaaaitanasa miwí
 ánásanaaowe

Áánútumo siráin-aimba Tévíti siráiyé. ⁴⁵ miráumai Tévíti Káráisitintavena
 séna kesí Ísóigoman-iyé siráimbanivo nóraumaiya kwemá Tévítin-
 andaraken-kwaasiman-iyó Ísu súmba ⁴⁶ Káráisiti Tévítina Ísóigoma éna
 Tévítin-andaraken-kwaasigoman-iyé súmbanivo miwí íma kanaán-umai
 aai sésa táátavesa ésa minkánáárakémbá íma áísaa úmaesa iráawe.

ámáán-kawaa-kwaasiyé áamáamba sun-kwáásiyé miwítí kwaasái.

Máaka 12:38-40, Árúku 11:39-44,47-52, Árúku 20:45-47

23 ¹ Ísu torupamáí máyón-kwaasiyé kwená kwayó-kwáásiyé
 simátimena séna ² Áánútu usásintinkaraisasa áamáamba sen-
 kwáásiyé áamáán-kawaa-kwaasiyé Mósesi agaimakáin-aimba awánésa
 kwésimatimemba ³ isé'a kwáráaro. Mósesi siráin-amaamba miwí
 tóikakene su'mai sésa íma kwégwaraavo miwímó ontembá íma oró.
⁴ umbai-yántáá'ó asááúmakesamo tógwaata'mae'a korómó sésamo ímo
 túwa'naa ontembá miwí umbai-áímbá simátimesa íma túwa'naa ombá
 úwoi kwáráaro kwésewe. ⁵ miwí sésa kwaási suwánésa anón-kwaasin-
 owe sígwáe sésa Mósesi siráin-amaamba agaimái anavéúmpimba
 makésa túwayaankare tiyáánkare asááúmaresa miwítí kwátóí-araira'a
 ayáátáaka'a taváákarara úmakesa naaópa'a avuvumpa'á kwénaaesa
⁶ tanómbo kaúvópa'o máyáapa'a kawer-áyámp'á'á mésa mono'-náúmpá'ó

umáyáapa'a anón-kwaasimo maí-áyámpá'á umésa 7kwaási suwánésa sésa anón-kwaasi monor-áimbá simátíméwain-owe sígwáe sésa naaópa'a avuvumpa'á kwénaaesa mirámó ontávésa aamoí kwéowe.

⁸miwí mirá kwéombanivo íma mirá oró. keinárawatavesa anón-kwaasi monor-áimbá simátíméwai owémó síyambo é'a kímborawai anón-kwaasi isatá kwená kwaásiya mimbórái'a umáíya máyaumne seró.

⁹keinárawapinkemba moóráwaintave'a anón-kwaasi kesivón-iye sevó. kentívó kwíyómpa'a máyáíye. ¹⁰keinárawapinkemba moóráwaintave'a kentáára'a kárákwiraiwain-iye sevó. Áánútumo usásisinkaiwai keyáá keinárawaka'a kárákwiraundawai kemá úne. ¹¹keinárawapinkemba usáyaaítanae síyawai keinárawati kwayó'-má'yái máyáaro. ¹²kentúwí'o mósá maráíyawaima Áánútu úwoi-kwaasiraamba umátinkanivo kentúwí'o ímo mósá maráíyawaima Áánútu mósá tinkániye Ísu siráíye.

¹³Ísu mináímbá simásuwena séna áamáamba sen-kwáásíyé áamáán-kawaa-kwaasiye simátíménda ísáaro. kaumbo-káér-ainkwara-kwaasimo é'a kárákwiyoro. Áánútu kwená kwaásimo kawááin-amba kwéitatinkaawe. Áánútu kwená kwaásimo kawááin-ampa'a íma kónáe sé'a kónáe kwéowaiti aambá kwéitatinkaawe.

[¹⁴ámáamba sen-kwáásíyé áamáán-kawaa-kwaasiye kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi é'a ketor-íníntí óísankwara naankwará'á umóyámbá kwémae'a kwaási suwánésa súwí'a mósá maráígwáe sé'a kampakómbá tavisimái-namunaa kwésewe. mindáyave'a kárákwiyoro.]

¹⁵ámáamba sen-kwáásíyé áamáán-kawaa-kwaasiye kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi é'a simátimunda monor-áimbá kwaráígwáe sé'a tivakáá úmae'a anón-domba kóate'a némpa'a kwénaae'a tuwáné'a kentí sáwí-mayai agaráátínkáawasa miwítí sáwí-mayaigo kentí sáwí-mayaigomba usáyaaítaraimba pó'a mindáyave'a kárákwiyoro.

¹⁶aambá íma kawé'á umái awáraawai kampa'á sé'a maarán-ámbá kwáráaromo kwésewai kárákwiyoro. keinárawa'o monor-áimbó sembá kampa'á simátíme'a sé'a anóm-bono'-nankon-aii tivamíra'a marésa sésa mirá ónaumnemo sembá minímáyáámó ivátuwaiyanamo éna kanaán-íníye. ániwo kawer-óntámbá áwí'a kóri-ontankon-aii tivamíra'a marésa sésa mirá ónaumnemo sembá minímáyáámó ivátuwaiyanamo éna sáwí'a íníye kwésewe. ¹⁷minkórí-óntánkó anóm-bono'-nankomba íma usáyaaítaraiwo mindáúmpá'ó kwénimba mindá kawé'an-iye. keinárawa'a monor-áíntávéna tááko íma pééi sisa'á kwéisaawe. sáwí-imayaagwara-kwaasi simátímén-aimba kampar-áimbán-iye. ¹⁸keinárawa'o monor-áimbó sembá kampa'á simátíme'a sé'a Áánútuntavesamo póimo tuvú'máímo agáyáan-taareigon-aii tivamíra'a marésa sésa mirá ónaumnemo sembá minímáyáámó ivátuwaiyanamo éna kanaán-íníye. ániwo mintááréír'ó Áánútumbo kwéame-poigon-aii tivamíra'a marésa sésa mirá ónaumnemo sembá minímáyáámó

ivátuwaiyanamo éna sáwí'a íníye kwésewe. ¹⁹Áánútumbo ámém-poigo mintááréígombá íma kwéusayaaaitaivo mintááréígó usáyaaitarena ámém-poi kawé'á kwéiye. keinárawa'a monor-áíntávéna tááko íma pééi sisa'á kwéisaawe. sáwí-imayaagwara-kwaasi simátímén-aimba kampar-áimbán-íye. ²⁰asirayán-áímbó sembá Áánútuntavesamo póimo tuvú'máimo agáyáan-taareigon-aaimo tivamíra'o marésamo sésamo ésa mintááréígón-ááigwara'a Áánútumbo kwéamem-poigon-aagwara'a kwésewe. ²¹asirayán-áímbó sembá anóm-bono'-nankon-aaimo tivamíra'o marésamo sésamo ésa mindánkón-ááigwara Áánútu mindáúmpá'á máyáiwain-aagwara'a kwésewe. ²²kwíyónkon-aaimo tivamíra'o marésamo sésamo ésa Áánútu mivá'á kárákwiraiwain-aagwara'a kwésewe.

²³ámáamba sen-kwáásíyé áamáán-kawaa-kwaasiye kaumbo-káér-ainkwara-kwaasimo é'a kárákwiyoro. naaóv'ó Mósésimo siráintemba kentí kígauvakemba sáwíyan-tonkwara'a taaínkaar-umai siyáánkai maké'a moórá Áánútumba kwéame'a kawé'á kwéé'a mirán-ámáamba ísámai iyé'anivo Mósésimo siráin-amaamba anón-amaamba ivá'á tu'maré'a pó'a kwaási íma arupí umátinke'a tirumbá íma umátinke'a íma Áánútuntave'a asiramái-imayaa é'a mirá ontávé'a pó'a minánón-ámáántómbá ivá'á tukáawe. ²⁴aambá íma kawé'á umái awáraawai kampa'á sé'a maarán-ámbá kwáráaro kwésemba sáwíyan-amaamba kwaré'a anón-amaamba tukáawe. mirámó ombá toómpímbá kankambá kwáyáisa'a kíto-kankamba túkúyuwe'a anón-kankamba mindágwara'a kwénaantenkaan-kwaasin-owe.

²⁵ámáamba sen-kwáásíyé áamáán-kawaa-kwaasiye kaumbo-káér-ainkwara-kwaasimo é'a kárákwiyoro. anavéúne táávere paákaré su'mai kwésewe owain-ovo andáámpa'a sáwí'a uráisa'a pó'a kempímbá sáwíva-tantaa'a anómba kwáyáíye. ²⁶ámáán-kawaa-kwaasiyono. monor-áíntávéna tááko íma pééi sisa'á kwéisaawe. anavéúne táávere andáámpa'o sese owanamó andáámpare paákaré kawé'ó kwéintemba kentí sáwí-imayaa tuwé'a kawer-ímáyáá umái máéro.

²⁷⁻²⁸ámáamba sen-kwáásíyé áamáán-kawaa-kwaasiye kaumbo-káér-ainkwara-kwaasimo é'a kárákwiyoro. kwaásimo maipímbó utámakaawanamo kaviraisasamó kwaási ímo awánaantemba kentirumpímbá mirá isa'á sáwí'a kwéowasa kwaási íma kwétuwanaawe. kwaásimo maipímbó utámakesamo kanaagunémo owasá awánésamo sésamo kawé'á kwéowe sentembá keinárawa'a tuwánésa kawé-kwáásímán-owe sembánivo kentirumpímbá mirá-sáwí-yántáá'á kwáyáisa'a kaumbo-káér-ainkwara-kwaasiman-owe.

²⁹ámáamba sen-kwáásíyé áamáán-kawaa-kwaasiye kaumbo-káér-ainkwara-kwaasimo é'a kárákwiyoro. kentíkwá'ná Áánútun-ai simátímakowai tínkamuwasa púwúwa'a utamátínkaraapa'a konaarírí kwéowe. arupí umái máyón-kwaasi tínkamuwasa púwúwa'a

utamátínkaraapa'a konaarirí kwé'e'a ³⁰sé'a miwí tísavutantamba uráawai sé'a minkánáávimbó métaraiya kentáá síkwá'námo uráantemba íma miráyá uráusino kwésewe. ³¹mirán-áimbó kwésemo maarán-áimbá sé'a Áánútun-aa simátímakowai tínkamesa mirá-sáwí'á uráawai tírááta úne kwése'a miwímó uráantemba mirá kwéowe. ³²kentíkwá'námo uráantembo mirámó kwé'e'a ánásanaaowe.

³³ánásanaaomba iyánkó póígon-araa'an-owe. Áánútu keinárawa'a aaivimbá matinkáína'a sáwí-meyambo mayánáaopa'a iramó kwégaipa'a tu'maá'námo ímo kwáyáipa'a kónááowe. ³⁴miráumai kesáái simátimenaawaiye agaráátinkanaawaiye kawer-ímáyáágwárá-kwáásiyé ti'máráanasa keinárawapimba kwénaaiya'a évakarawai tínkamiyasa puwíya'a évakarawai taaira'á tínkamiyasa puwíya'a évakarawai kentí mono'-náúmpímpá'á taándéí tínkame'a moórá-mora-naopimpa'o kwénaaiya'o é'a ti'mátu'mae'a naaónááowe. ³⁵mirámó íyana arupí-kwaasimo tínkamom-beyamba amáparawaiti meéyámbá kentópa'a tíníye. aiva'ó tuvúwanamo pukáin-kwaasigo áwí'a Épeo naeémba moóráwai Pérékaya ááninko áwí'a Sékáraya anóm-bono'-naumpa'a máyowana moórá-ayampa'a Áánútuntavesamo ísámaimo póímo tuvú'máímo agáyáan-onta-tarei kwáyowana moórá-ayampa'a aiva'-mónó-káwáánákówé su'mai iyún-ontama kwáyowana avumpimbá Sékáraya umáyowasa tívúwana pukáíye. ³⁶minkáé-kwáásíráítí avumpimbó agairáan-kwaasi tínkamuwasa pukáawaigwara'a miwítí sáwí-meyamba ívé'o máyáan-kwaasi mayánááowe Ísu siráíye.

Ísu arumbá umátínkarain-kwasai.

Árúku 13:34-35

³⁷Ísu mináímbá simátímatuwena Yérúsaremu-naopaken-kwaasi arumbá umátínkena séna Yérúsaremu-naopaken-kwaasiyono. Áánútun-aa simátímakowai tínkambae'a kwéiyuwasa pukáawe. Áánútu ti'marówasa kurówai óntantamba tínkambae'a kwéiyuwasa pukáawe. kokórigomo áráátombo ayóí-ándámpá'ó tínkarenamo káátamatinkaintemba aasiyaasi-táwai kemá mirá ónaumne kwésundanivo tínaaemba kwéumasimewe. ³⁸ísáaro. Áánútu tiyuwáína'a tu'nankáámbá ónááowe. ³⁹simátime'a sé'a íma úwoi suwánanaaovo naaémbo sé'o Áánútu ai'maráísana kunkáiwaimba Áánútu kawé'á kwéumankaiye síyanka'a moórágwara'a suwánanaaowe Ísu siráíye.

anóm-bono'-namba tawisi-áimbá siráin-kwasai.

Mááka 13:1-2, Árúku 21:5-6

24 ¹Ísu mináímbá simásuwowasaya anóm-bono'-naumpakemba kárúwesa kúmúmba kwená kwayó-kwáásí sésa anóm-bono'-namba kawé'-námbán-ivo awánaao suwaná ²Ísu séna ívé'o

awánaan-dantave'a simátime'a sé'a aáno kwaási tésa mindámbá amápa'a tawísíyuwesa amápar-ontankwarare tawísíyuwanaaowe Ísu siráíye.

sáwí-kanaa tíníye siráin-kwasai.

Mááka 13:3-13, Áríku 21:7-19

³Ísu mináímbá simásuwena Óríve-omaka'a umáyowasa kwená kwayó-kwáásí kweyáá máyonka'a tésa áísaa esa sésa emó sénda nósatawaiya tíníyo. nóran-awaamera ínata séta ákíra'a emá kuméma ívé'o kwáyáin-tantaa'a ánásaniye sénaumno suwaná ⁴Ísu séna kamparáímbá isé'a áraire sevó kárakwiyo. ⁵sáwíva-kwaasi tóyo ésa kesúwí'a mágwétesa sésa Áánútumo usásinkaiwai úne síyasa sáwívarawai minkámpár-áíntávésa áraire sénááowe. ⁶áái'o títíyáan-aimba némpakena'i. egwaakéná'i. isáíyana íma táá'a kaíno. mirán-kánáámó tinda mindá íma amápa-tantaa'a ánásai-awaame'an-íye. ⁷moórá-ayampa-kwaasimo áái'a tiyánááowe. moórá-kawaa-kwaasigomo éna moórá-kawaa-kwaasigona amááraayavena usásimbai áái'a títíyáaro sínasa usásinesa áái'a tiyánááowe. ó'on-o'om-barava'a ayawaimá táníye. ó'on-o'om-barava'a anóm-barima táníye. ⁸mirán-tántáá'ó paárína'a sé'a amápa-tantaa'o ánásanin-kanaa íma tiráivo iyámpóimo tinkánáe owanamó anón-ti'o intembá umbai-kánáámó tínímba miráumai ááiimba ásáíye seró.

⁹mirán-áímbó síyasa minkákémbá keinárawa'a táto'mai ó'owima timíyasa sáwí'a umátinkesa tínkamiya'a puwónááowe. kentáváímó asiramáímó máyáantavesa ó'on-o'on-kwaasi amáparawai títíyámba umátinkanaaowe. ¹⁰kesááiyavesa áraire kwésiyawaivinkemba sáwívarawai kesáái tínaaemba umámesa miwítí namuro-kwáásí moórá-morawai agaráátinkesa títíyámba umátinkanaaowe. ¹¹sáwívarawai paárésa kampa'á sésa Áánútun-ai simátimundawai úne sésa sáwívarawai kampa'á simátíyuwanaaowe. ¹²miráumai sáwí-mayaigo kóyáwé éna anómmba ínasa ó'owiti imáyáamo eémemba ivátuwesa kesávái-ímáyááwé su'mai ónááovo ¹³ímo ivátuwesamo kentáváímó asiramáímó méwai ánásai-kanaara'a Áánútu tí'mai kawepá'á métinkaniye. ¹⁴amápa-maravaken-kwaasi isánááontave'a áséi-kwasai Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba simátíma'mae iyíyana naaémmba amápa-tantaa'a ánásai-kanaama tíníye Ísu siráíye.

sáwí-kanaagona kwaasái.

Mááka 13:14-23, Áríku 21:20-24

¹⁵Ísu mináímbá simásuwena séna naaémmba ávááraumai inkaisí-yántáákómá paáriniye. naaóvá'á Áánútun-ai simátímakaiwai áwí'a Tánieri mintántáátávéna siráíye Ísu siráíye. kemá Mátíyu sé'a maanáúvámó torausíyawai tááko pééi sína'a isáaro kwésune. Ísu séna Áánútuna kawé'-mápá'á misáwí-yántáá'á paárínasa awánanaaomba

16 Yútiyaa-marava'o máyaiyan-kwaasi omápata isaaisésa iyánááowe. 17 ontará'ó máyaiyan-kwaasi íma naaúmpa'a iyiyamba óísamba ivátuwesa úwoi isaaisésa iyónááowe. 18 kígauva'o máyaiyan-kwaasi íma naaópa'a iyiyamba unáánkwátói ivátuwesa úwoi isaaisésa iyónááowe. 19 tímúkwarrar-inimba ívér-iyampoigwarrar-inimba minkánáámá sáwí'a ónááowe. 20 isaaisé'o iyónááomba tátúgwi-kanaa iyé'a agándai-kanaa iyé'a únavo sé'a Áánútumpa'a námúnaa seró. 21 minkánáámá tínimba anón-umbai táníye. naaóvá'á Áánútu maramá tarórumba ívéka to'mái mirán-úmbái-yántáá'á íma tiráíye. aánogwara'a mirán-úmbái-yántáá'á íma tíníye. 22 mirán-úmbái-yántáá'ó kwéin-kanaa Áánútu ákíse úmakaiye. mirán-úmbái-yántáá'ó kwénin-kanaamo ayáátááka'o kwéninkakai amápa-kwaasi íma úwoi túvamai máésino. Áánútu ítámakain-kwaasiyavena imáyáa éna mirán-úmbái-yántáá'á ákíse uráíye.

23 ákísemo ínasa évakarawaimo simátimesamo sésamo Áánútumo usásinankaiwai mivá'-maava'a máyáíye síya'o é'a íma ísáaro.

24 évakarawai paárésa kampa'á sésa Áánútumo usásisinkaiwai úne síyasa évakarawai kampa'á sésa Áánútun-aaí simátimundawai úne simátíma'maesa naaónááomba ímo awánem-bayai kwémaesa Áánútumo ítámakain-kwaasi kampa'á simátiyuwanae sésa mirán-ánóm-báyái mayánááowe. 25 miwíyávé'a árai-kwaasin-owe sevó sé'a íma paárruraanka'a aiva'á simátimumpo kárákwiyoro.

26 sún-da-aimba imáyáa é'a naaémbo moóráwaimo kentávénamo sénamo paárrurena kavóná-marava'a máyáiyemo sína'o é'a íma koró. moóráwaimo kentávénamo aúpá'á máyáiyemo sína'o é'a íma áraire seró. 27 kwíyómpa'o tawáombo úmae kwisasamó awánaantemba kemá kwaási úrandako kumpaárruraundawai miráumai avora'á ókwara'a kumónaumne. 28 póimo awáímó kaviraipá'ó náíndayavenamo evontáán-dúmáómó torupamáímo máyáintemba Áánútu sínana sún-da-aimba paárriniye Ísu siráíye.

Ísu marapá'á kumínín-kwasai.

Mááka 13:24-31, Áríku 21:25-33

29 Ísu mináímbá simásuwena séna mirán-úmbái-yántáá'á tínín-kanaama ánásainana aaváúmá túnkwinana kwíyómba íma sán-káínana o'á kwíyómpakemba kuntínana kwíyónko tora'naára'a ínasa 30 amápa'-maravaken-kwaasi kwíyómpa'a awánanaaomba ó'oran-tantaa'a awánésa kentávésa sésa kumíníyena to'mayaa kwéíye sésa táátavesa kwéesa ivi'á kwétesa suwánanaaomba kemá kwaási úrandako anón-asirayankwara ságayankwara'a ainámpímbá kumóna'a suwánanaaowe. 31 uwíremba kwése'a kwíyómpaken-kwayo'narawa'a tí'maráanasa Áánútumo ítámakain-kwaasi amápa'-maravakemba tí'maesa moórávimba torupanááowe.

³²Ísu mináímbá simásuwena séna moóra-tai naí-táígo áwí'a víki-taigontave'a imáyáa umái ísáaro. aráságáyómó agayáinda awáné'a sé'a áú'o sínín-kanaa sáwíyanka'a tíniye sénááowe. ³³mirámó intembá kemá súnda-yantaa'a ina'a awáné'a sé'a sáwíyanka'a kumíníye sénááowe. ³⁴árai'a simátíme'a sé'a ívé'o máyáan-kwaasi évaka'a íma pukáiyanka'a kemó súnda-yantaa'a paáríniye. ³⁵kwíyómba maramá ánásainana kesáái íma ánásena úwoi kwaíkwai'a íniye Ísu siráiyé.

kúmónnda-kanaa kwaási íma ísaraan-kwasai.

Máaka 13:32-37, Áríku 17:26-30,34-36

³⁶Ísu mináímbá simásuwena séna kúmónnda-kanaama aavúvímábá kwaási íma isááwasa kwíyómpaken-kwayo'narawa'a íma isááwa'a kemá Áánútu ááninkoma íma isáúnana kesivo kweyáá ísaraiye. ³⁷naaóv'á moóráwai áwí'a Nówaa máyonka'a kwaási íma Áánútuntavesa imáyáa ésa maémáéntemba naaémba kemá kwaási úrandako kúmónnda mirá ónááowe. ³⁸kavirayán-dónkómó ímo tínkankonka'a nombá toómbá kwénesa tiyáámúmbaa'a kwétokwaa-esa aaraí máyówasa kwaai máyówasa kwéuwana Nówaa non-avóvomayaa'o kún-daumpa'a umáyowasa ³⁹kavirayán-dónkó tínín-aimba ísaresa íma imáyáa ésa máyówana anón-a'a téna kavirayán-dónkó amápa-kwaasi tínkamuwasa putásaraawe. mirámó uráantemba kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai ókwara'a kúmóndara'a kentávésamo ímo imáyáamo iyawai mirá ónááowe. ⁴⁰minkánáa maará ónááowe. kae-kwáásí kígauva'a méyana Áánútu moóráwaimba auwéna moóráwaimba airáníye. ⁴¹minkánáa kaer-ínínkáí toómbá kwégwanteyana Áánútu moórá-inimba auwéna moórá-inimba airáníye. ⁴²kemá kentí Ísóigo kúmónnda-kanaama íma ísaraavo kárákwimai máéro. ⁴³simátíménda-aimba imáyáa oró. naakó avowámó umóyán-kwáásímó tínín-kanaamo ísarenarai umóyán-kwáásí timbá kwéto'mayaa-ena awánéna kwatúwáísana kwená naaúmpakemba umóyámbá íma máyáísino. ⁴⁴miráumai kemá kwaási úrandako kumónaundayave'a pó'a keinárawa'a íma imáyáa kwéiyanka'a kumúnavainivo kwéto'mayaa-e'a simu'maré'a máéro Ísu siráiyé.

sáwí'a owasá kawé'á owasá uráan-kwasai.

Áríku 12:42-46

⁴⁵Ísu mináímbá simásuwena séna kawé'-má'yáímó kwémayaawai kawer-ímáyáágwárá-kwáásíyávé'a kwésune. kwená anóndako séna kesí mayái-kwáásírá'á kárákwire toómbá taaímbai tíma'mae iyuwó síníye. ⁴⁶kwená anóndako téna kwená mayáímó kawé'ó umáímó mayáinda taawánáinana mayáímó kwémayaindawai arunkó kawé'á ínana ⁴⁷minánóndákó séna kesí náaindaamba amápa-tantaaka'a kárákwiyuwó síníye. ⁴⁸ánivo mimbáyái-kwáásígómó imáyáamo énamo kesí anóndako

ayáátáaka'a íma tíníye sénamo ⁴⁹mayái-kwáásí tínkamenamo toómbó nénamo uwoaó'-nómbá kwénaan-kwaasiye uwoaó'ó énamo ⁵⁰kwená anóndako tínín-kanaa ímo ísarenamo ímo imáyáa kwéindara'a téna ⁵¹anónka'a tainkámbai ai'mátuwena séna kaumbo-káér-ainkwara-kwaasimo mésamo tí'o kwéisasamo ivi'ó kwétesamo túwááyaambo akévundaresamo máyáapa'a kóaaó síníye Ísu siráíye.

siyáánkai-inaamaruti kwaasái.

25 ¹Ísu mináímbá simásuwena aaraimó kwémayaawainá ááimba imáyáa éna séna naaén-kanaamo tínimba Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba maarán-áímbán-íye. aaraimó mayáníwaimba toómbá náíyanesa siyáánkai-inaamaru oómbá kúra'maesa aampakémbá koáíkaawe. ²minárásíyómbá éva'aasei sáwí-imayaagwara'a owasá éva'aasei kawer-ímáyáágwárá'á owasá ³sáwí-imayaagwarar-arasi oómbá kúraresa ó'on-anaveumpimba iramó kánín-domba íma atíyoraawasa ⁴kawer-ímáyáágwárár-árásí oómbá kúraresa ó'on-anaveumpinkwara'a iramó kánín-domba atíyoresa ⁵aaraimó mayáníwaimba koamu'makáawana íma ááéma tisasá tógávaa'a isasá tuún-kwaiguráawe.

⁶tuún-kwáyáawana no'wáán-avuntamba moóráwai aayamáí séna kwétivo koairánáisiye sisasá ⁷misíyáánkái-árásí usásinesa oómbá to'maésa kombá ⁸sáwí-imayaagwarar-arasi kawer-ímáyáágwárár-árásíyávésa séna kentáásí iramá pisinánívo nombá atísimero sewasá ⁹kesáágwárá'á miráumai kwéanasaivo nombó atíyén-daumpakemba komeéyámbáráaro sewasá ¹⁰kwégowana aaraimó mayáníwai tisasá éva'aasei-arasi to'mayaan-umai máyáawai kwesé toómbó náíyanesa naaúmpa'a íyówana ¹¹onta umásúwáísasa minéval'ááséí-árásí nombó atiyénáesamo kówai tésa anónka'a séna anóndakoo onta tisinkaaó sewaná ¹²íma awánáúnda-arasi ombá pó'a íma onta titinkánaumne siráíye. ¹³Ísu simásuwena séna miráumai kemó kúmónnda-kanaa íma ísarenka'a kumónaumpo kárákwimai máéro Ísu siráíye.

kaumbo-máyái-kwáásítí kwaasái.

Árúku 19:11-27

¹⁴Ísu mináímbá simásuwena séna naaén-kanaamo tínimba Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba maarán-áímbán-íye. moórá-anondako némpa'a kwááyu koménae séna éna kwená mayái-kwáásí tááyena séna kesí óntanka'a kárákwiyoro séna ¹⁵moóráwai kwená mayái kawé'-máyái máyáísana awánaiwaintavena séna kesí óntamba éva'aasei-unamba kárákwiyuwo séna aména moóráwai kwená mayái sáwíyanka'a kawé'-máyái máyáiwaintavena séna kesí óntamba kaer-únámbá kárákwiyuwo séna aména moóráwai kwená mayái sáwíyam-bayai máyáiwaintavena séna kesí ónamba moórá-unamba kárákwiyuwo séna aména tiyuwéna

námpa'-marava'a kówisana ¹⁶éva'aasei-unan-ontamba mairáiwai minóntándéi mayái maimaé kwégwena ó'omba éva'aasei-unan-ontamba máyáísana ¹⁷moóráwai kaer-únán-óntámbá mairáiwai minóntándéi mayái kwémaena ó'omba kaer-únámbá máyáísana ¹⁸moóráwai moórá-unan-ontamba mairáiwai minóntándéi íma mayái maéna úwoi maravímbá utámakaiye.

¹⁹utámakaisasa mirá kwéowana miwítí anóndako ayáátáaka'a kuróm-bapa'a miv'á ména naaémba téna kwááyumo tímakaunda-ontamba torupamáí awánanae séna tááyaisasa ²⁰tésa éva'aasei-unan-ontamba mairáiwai maimaéna máagaraarankena séna éva'aasei-unan-ontambo símakaandavinkemba mayái kwémae'a ó'omba éva'aasei-unan-ontamba mairáumne sisaná ²¹anóndako séna kesí mayái-kwáásígó kawe'á óne. kentávemo imáyáamo émo sáwíyan-tantaaka'o kawe'ó umáímo kárákwiraandantemba sáwíva-tantaaka'a kárákwiyiniyone. kesirunkómó aamoimó intembá kesé taménana enarunkó aamoí íno sisaná ²²kaer-únán-óntámbá mairáiwai maimaéna máagaraarankena séna kaer-únán-óntámbó símakaandavinkemba mayái kwémae'a ó'omba kaer-únán-óntámbá mairáumne sisaná ²³anóndako séna kesí mayái-kwáásígó kawe'á óne. kentávemo imáyáamo émo sáwíyan-tantaaka'o kawe'ó umáímo kárákwiraandantemba sáwíva-tantaaka'a kárákwiyiniyone. kesirunkómó aamoimó intembá kesé taménana enarunkó aamoí íno sisaná ²⁴moórá-unan-ontamba mairáiwai maimaéna máagaraarankena séna emá asirayán-kwáásí éma ó'owiti mayáívínkémbá toómbá kwéne ó'owiti kígaurakemba úwoi kwénaae kwémandaana'a ²⁵enáároi inkaisé'a ená óntandei mayái íma mayáúnda úwoi aúpá'á makáunda po ená óntamba mayáníyone sisaná ²⁶anóndako séna sáwí-mayai-kwaasigo kavóná-kwaasi po kentávemo sémo ó'owiti mayáívínkémbá toómbá kwéne ó'owiti kígaurakemba úwoi kwénaae kwémandaana'a óne sénda po ²⁷kesí óntambo amápa-kwaasiti óntambo máráandaumpa'o makáandarakai tiré'a kesí óntankwara aa'wáá-ontankwara'a mayáúsino séna ²⁸kwená mayái-kwáásíyávéna séna minóntámbá mairé'a siyáánkai-unan-ontambo tokáiwaimba áméro. ²⁹sáwíva-tantaaka'o kawe'ó umáímo kárákwisinkaiwaimba moórá-mora-yantaa'a áménana kárákwisinkanivo ímo kawe'ó umáímo kárákwisinkaindawaimpakemba makáimba máyána'a ³⁰misáwí-máyái-kwáásígómbá áí'mae'a máápa'a móru auwáíyana túnkwi-ayampa'a tí'o kwéisasamo ivi'ó kwétesamo túwááyambo akévundaesamo máyáapa'a kwíníye siráíye Ísu siráíye.

Ísu máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kwasai.

³¹Ísu mináímbá simásuwena séna kemá kwaási úrandako naaémba kúmóndara'a ságayankwara kwíyómpaken-kwayo'narawakwara'a kárákwiraundawai pó'a kúmónasa ³²amápa'-maravaken-kwaasi

kesúranka'a torupamáí máyayi'a sipisípi-poiye méme-poiraremo kárákwiraiwaimo taaímbaraintemba minkwáásiyómbá miráumai taaímbake'a ³³évakarawai siyáánúrapa'a mótinke'a évakarawai siyáánepa'a métinke'a ³⁴kárákwiraundawai siyáánúrapa'o maíyan-kwaasiyave'a sé'a kesivo kawe'á umátínkái-wain-owe. Áánútu maramó taróururónka'a kentí imáyáa éna kentí maru'á to'mayaa úmakaivo mivá'á tamáéro. ³⁵kawe'á umásinke'a kembó sááimo sinkómbó toómbá simé'a nombá simé'a ó'om-bapaken-kwaasimo ówánda aamoí umásinke'a kentí naaúmpa'a mógwésinke'a ³⁶unáánkwátói-iyaaímbo ówánda kwésime'a sí'o úmba kwégarakwiye'a ándáva'o maéwánda kwésuwa'naa-e'a mirá umásínkaraawe. mirán-áimbá senasá ³⁷arupí umái máyáawai sísa esa sésa Ísóigo nósa-tawaiya embó ááimo ankómba toóné noné améta ³⁸nósa-tawaiya ó'om-bapaken-kwaasiraambo undá aamoí umánketa kentáásí naaúmpa'a móanketa nósa-tawaiya unáánkwátói-iyaaímbo undá améta ³⁹nósa-tawaiya áí'o úmba áwa'naa eta nósa-tawaiya ándáva'o maúnda áwa'naa uráumno síya'a ⁴⁰kárákwiraundawai sé'a árai'a simátíme'a sé'a kesí kwaási úwoi-kwaasi miráumaimo túwa'naa uráamba mindá kembán-íye simátimenaumne.

⁴¹mirá simátímatuwe'a siyáánepa'o maíyan-kwaasiyave'a sé'a Áánútu sáwí'a umátinkaniwain-ovo siyuwé'a kóro. Áánútu Sáátáánigone kwená kwayó'náraware imáyáa éna anón-irama to'mayaa umátínkaraisana kaíkai'a éna íma písínáípa'a mivá'á komáéro. ⁴²kembó sááimo sinkómbó toóné noné íma simé'a ⁴³ó'om-bapaken-kwaasimo ówánda íma aamoí umásinke'a kentí naaúmpa'a íma mósinke'a unáánkwátói-iyaaímbo ówánda íma simé'a sí'o úmba íma súwa'naa e'a ándáva'o maéwánda íma súwa'naa e'a mirá umásínkaraawe. mirán-áimbá senasá ⁴⁴sísa esa sésa Ísóigo nósa-tawaiya embó ááimo ankómba toóné noné íma améta nósa-tawaiya ó'om-bapaken-kwaasiraambo undá íma aamoí umánketa kentáásí naaúmpa'a íma móanketa nósa-tawaiya unáánkwátói-iyaaímbo undá íma améta nósa-tawaiya áí'o úmba íma áwa'naa eta nósa-tawaiya ándáva'o maúnda íma áwa'naa uráumno síya'a ⁴⁵kemá sé'a árai'a simátíme'a sé'a kesí kwaási úwoi-kwaasi íma túwa'naa uráamba mindá kembán-íye simátimenaumne.

⁴⁶mirán-áimbá simátímatuwe'a aaí senasá miwítí sáwí-meyambo ímo ánásenamo kwaíkwei'o ínín-ayampa'a komaí'mai'a ónááovo arupí umái máyáawai aúnaí'a umái maí'mai'a ónááowe Ísu siráíye.

Ísuna ámááyu-aimba siráan-kwasai.

Máaka 14:1-2, Áríku 22:1-2, Yóni 11:45-53

26 ¹⁻²Ísu minó'ón-ó'ón-áimbá kwená kwayó-kwáásiyávéna simátimakaiye. naaóv'áó Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáa imáyáa éna séna kae'-nó'wáámbá kwaésa tíyótaasa í-tánón-kánáa

tínimba kembá táto'mai taaira'á sínkamiya'a puwónaumne Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna simátímakaiye.

³simátimuwasa mono-káwáá-kwáásiyé Yútaa-anon-kwaasiye aiva'-mónó-káwáánákó áwí'a Káyavaasina naaúmpa'a torupamáí mésa ⁴sésa nóraumaiya aúpá'á Ísumba táto'mai inkamónaundaya'iyo. ⁵amápa-kwaasi áái'a tíyáávainivo tanómbo kauvíyan-kanaara'a íma tuvuwónaumne siráawe.

Ísumba áséi-masawemba pérankarain-kwasai.

Máaka 14:3-9, Yóni 12:1-8

⁶suwaná Ísu Pétáni-naopa'a koména moóráwái áwí'a Sáímonina naaúmpa'a áúma kárúkokovaa'a uréna ánásarowaina naaúmpa'a ména toómbá kwénowana ⁷moórá-ininko iyéna áséi-kwiyumba úm-basawemba anón-ontankakemba meéyámbakaim-basawemba maimaéna iyúmba Ísu a'nómpímbá atímarowasa ⁸kwená kwayó-kwáásí awánésa áwáá'a sésa nóra séna mimbásáwémbá úwoi atíyankaiyo. ⁹mimbásáwémbó ó'owimo tíménamo anón-ontambo mairénamo ímo óísambo makáan-kwaasi tíméraambaniye suwaná ¹⁰Ísu iséna ivátuwe'a íma áwáá'a aeéro. kawe'á umái pésinkaiye. ¹¹ímo óísambo máráan-kwaasi keséma maí'mai'a kwéiya'a túwa'naa ónáe sé'a túwa'naa ónááombanivo kemá keséma marapá'á íma maí'mai'a ónaumne. ¹²púwóndara'a masawémba pésinkesa utamásinkanaaovo minínínkó á'a masawémba pésinkaiye. ¹³árai'a sumpo maísáaro. kesí áséi-aimba amápa'-mapa'a kwésimatimesa minínínkómó umásinkain-aimba kwésimatimiyasa táaka'a maránááowe Ísu siráiyé.

Yútási Ísuna kuntaru'á mairáin-kwasai.

Máaka 14:10-11, Áríku 22:3-6

¹⁴súwana Ísuna kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba moóráwái áwí'a Yútási moórá-awí'a Isakéríóti mono-káwáá-kwáásítópa'a kwéna ¹⁵séna Ísumbo tátoraiyantavaimo agaráátínkáana'o é'a nóraumai-meyana siménááoo súwasa moórá-kwaai afyayaan-umai siyáánkai-ontamba 30 ontamba táámpamai ámúwana Yútási maimaéna ¹⁶kwéna nóraumai Ísumba agaráátínkáanasa tátoranaao-imayaa ááimba ásámai uráiyé.

tíyótaasa í-tánómbá kauráan-kwasai.

Máaka 14:12-21, Áríku 22:7-14, 21-23, Yóni 13:21-30

¹⁷Yútaa-kwaasi ímo intóráin-tantaakwara-pereti kwéagayon-kanaa aiva-táwái túntemba kwená kwayó-kwáásí Ísumba taáísaa esa sésa náávára tíyótaasa í-tánómbá kogauvónaundaya'iyo suwaná ¹⁸Ísu séna Yérúsaremu-naopa'a kwékai moórá-kwaasigontavekai sékai kentáásí anóndako séna kesí kanaamá tísatá kesí kwayó-kwáásiyé ená naaúmpa'a

tíyótaasa í-tánómbá nánaumne kwésiye kosimámékaiyo súwasarai
19 Ísumo súntemba mirá ésarai minká'á tanómba mágauwankaraaiye.

20 tanómba mágaumakoyasa enónka'a Ísu kwená kwayó-kwáásíyé
kwésa mindáúmpá'á umésa 21 toómbá kwémandesa uwaná Ísu
séna keinárawapinkemba moórawai kembá namuro-kwáásirá'á
agaráátinkaniye súwana 22 tirunkó umbaí tówasa moórá-mora-umai áísaa
esa sésa Ísóigoo kewá'iyó sinté kuwaná 23 Ísu séna moórawai kwená toón-
ayai maimaéna kesé moórá-taavepimba tu'mái náíndawai kwemá kembó
namuro-kwáásirá'ó agaráátinkaniwaiman-iyé. 24 naaóv'á'á Áánútun-aaí
aúváivimba agaimaréna séna kwaási úrandako puwíníye siráintemba
pó'a púwónana namuro-kwáásirá'ó agaráátinkaniwai sáwí-meyamba
mayániye. kwembó ímo maránkaraankakaankasi kawé'á isinó Ísu súwana
25 Yútási kwembó agaráátinkaniwai séna anóndakoo kentáváiyá kwéseno
súwana Ísu séna á'a séne siráiyé.

Ísu kwená kwayó-kwáásí toómbá tímakain-kwasai.

Máaka 14:22-26, Árúku 22:15-20, 1 Kórinti 11:23-25

26 súwasa toómbá kwénowana Ísu péréti maisoréna Áánútumpa'a
súwi séna topámbai kwená kwayó-kwáásí tímaturwena séna mindá
kesúman-ivo maimái naaró séna 27 ándá-aran-dombo kwáyon-anaveumba
maisoréna Áánútumpa'a súwi séna tiména séna amáparawai naaró.
28 mindá kesí naaemán-iyé. kesí naaemá sáwíwarawaiyavena kumínímbe
póna Áánútu sáwí-imayaa maitiyuwéna séna kesé tarúmai máyáawe séna
mináúná-áímbá simái tarúmakaiye. 29 simátíme'a sé'a ókwara'a ándá-
aran-domba íma nánaumpo kesivo kwená kwaásimo kwégawaaipa'a
kesé ménaaomba ándá-aran-domba aúná-nomba nánaumne Ísu súwasa
30 Áánútuntavesa ísámai monor-ímá simásuwesa mindáúmpá'á tuwésa
Óríve-omapa'a iráawe.

Pítaa ánaaemba umásinkaniye siráin-kwasai.

Máaka 14:27-31, Árúku 22:31-34, Yóni 13:36-38

31 Óríve-omapa'a umáyówana Ísu simátiména séna Áánútu-aaí
aúváivimba agaimaréna séna Áánútu séna
sipisípira'o kawááiwaimba tuvúwónana puwínasa
sipisípiyomba kóyáwé ónááowe Áánútu siráiyé
siráimba póna ívé'-no'waamba táá'a káína'a siyuwé'a kóyáwé ónááowe.
32 ánivo púwónasa utamásinkaiya'a usásine'a kentí aiva'á Káíriri-
ayampa'a kona'á kesínaaemba kónááowe Ísu súwana 33 Pítaa séna
amáparawai auwésa kóyáwé íyambanivo kemá íma mirá ónaumne
súwana 34 Ísu séna árai'a simáme'a sé'a ívé'-no'waamba kokórigó íma
áái siráindara'a emá kaumborá'á kentávái se íma awánáúnda-kwaasiye
síníyone Ísu Pítaantavena súwana 35 Pítaa séna entémo sínkamonae íya'o

é'a íma auwé'a kónaumne súwasa kwená kwayó-kwáásí amápa'a mirá simásaraawe.

Ísu Kétésémaniva'a námúnaa siráin-kwasai.

Máaka 14:32-42, Árúku 22:39-46

³⁶ amápa'a mirá simásuwesa Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé taai-kanáágúnéyómbá áwí'á Kétésémaniva'a komésa Ísu simátimena séna manká'á máyayi'a Áánútumpa'a námúnaa kosénaumne séna ³⁷Pítaawe Sépéti ááninkaiye tí'maena komáyowana umbai-yántáákómá arumbá sáwí'a kwéuwana ³⁸ simátimena séna kesirunkómá umbaiyé taisa'á pó'a puwóra'naraamba umái máyaumne. maanká'á mé'a kesé kárákwimai máéro séna ³⁹ tiyuwéna egwaa'á kwéna Áánútu anón'da'an-iyé séna mara'á kumbaéna námúnaavinkemba séna kesivoó emó kanaán-iyé sémo e maanúmbái-yántáá'ó kesópa'o tínimba maisiyuwéna ánivo kesí imáyáa íma kwaréna'a ená imáyáa kwaráano Ísu siráiyé.

⁴⁰ Ísu námúnaa simásuwena kwená kwayó-kwáásíráútópa'a téna tayuwánómba tuún-kwaigurówana tayúsena Pítaantavena séna íma kanaará'á sáwíyanka'a kesé kárákwimai máyáne. ⁴¹ Sáátáánigo tísaa umai isánáe-aimba kentópa'a síyávánivo Áánútumpa'a námúnaa seró. imáyáago kató isaná áugomo umbaimó taimbá mindá áugáva'a kwéiye simásuwena ⁴² moórágwara'a tiyuwéna egwaa'á kwéna Áánútumpa'a námúnaavinkemba séna minúmbái-yántáá'á enópa'a úwoi tíníyemo sina'ó é'a emó sindantembá mirá ónaumne siráiyé.

⁴³ Ísu námúnaa kosimásuwena kwená kwayó-kwáásíráútópa'a téna tayuwánómba tuún-kwaigurésa tógávaate kwéuwana ⁴⁴ moórágwara'a tiyuwéna egwaa'á kwéna ké'naamba námúnaa kosimásuwena koyauweréna ⁴⁵ minkáúmbónárauyavena séna tuúmó kwaiguré'o máyáamba kemá kwaási úrandakomba sáwí'o kwéon-kwaasira'a agaráátinkainasa tátoranaaon-kanaa kwétivo ⁴⁶ usásinewata kwétiyapata konó. kembó agaráátinkaniwai kwétiye Ísu siráiyé.

Ísumba tátokaan-kwasai.

Máaka 14:43-50, Árúku 22:47-53, Yóni 18:3-12

⁴⁷ Ísu mináimbá kwésuwana kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba moóráwai áwí'a Yútási túmba kwesé sáwíva-kwaasi taánasatagwara ánáyatankwara'a maimaésa tumbá mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye miwímá ti'márówasa tumbá ⁴⁸ ááéma Yútási Ísumbo agaráátinkaintavena simátimena séna parubará umánkáandawaimba tátoraaro siráimba ⁴⁹ póna Yútási Ísunopa'a téna séna anóndakoo máyaano kwésena parubará kwéumankowana ⁵⁰ Ísu séna kesí kwaásiyo ónáe sindái'a uwó súwasa kwesémo tuwái Ísumba tátórówana ⁵¹ Ísuna kwayó-kwáásívínkémbá moóráwai taánasatama

ámúrandavinkemba taú'maena aiva'-mónó-káwáánákóná kwayó-kwáásígó áá'a agáúsuwowana ⁵²Ísu kwentávéna séna ená taánasatama ámúrandavimba kwiyuwó. taánasataneimo tínkamiyan-kwaasi anondámo ésa taánasatanei tínkamiyasa puwónááowe. ⁵³maaráyávé'a imáyáa oró. kesivontávé'o sé'o súwa'naa uwómó senanamó éna kwíyómpaken-kwayo'narawa'a sáwívarawai íma kanaán-umai táámpanaaowai avekáámbá ti'maráínsasa súwa'naa ónááowe. ⁵⁴mirámó súndarakai Áánútun-aaí aúváivimba agaimakáin-umbai-yantaa'a kesópa'a íma tisinó. ánivo siráintemba miráumai paáriníye Ísu siráíye.

⁵⁵Ísu mináimbá simásuvena tun-kwáásíyávéna séna kentávé'a umóyán-kwáásímán-íye sé'a pó'a taánasatagwara ánáyatankwara'a maimaé'a kembá tátoranae sé'a kwétewe. sáwíva-tawai anóm-bono'-naumpa'a kesáái kwésimatimundara'a íma kembá tátokaawe. ⁵⁶naaóvá'á Áánútun-aaí simátímakowai aúváivimba agaimakáan-aimba kembó mirámó umásínkéne'a kwétewe súwasa kwená kwayó-kwáásí amápa'a inkaisésa auwésa kóyáwé uráawe.

anón-kwaasi Ísumba aaí simánkaraan-kwasai.

Mááka 14:53-65, Áríku 22:54-55,63-71, Yóni 18:13-14,19-24

⁵⁷kwená kwayó-kwáásí auwésa kuwasá Ísumba tátorowai áí'maesa aiva'-mónó-káwáánákó áwí'a Káyavaasina naaúmpa'a móankesa mindáúmpá'á amáámba sun-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye torupamáí máyón-daumpa'a móankowana ⁵⁸Pítaa tínaaemba nénka'a teémáyomba aiva'-mónó-káwáánákóná máápar-ontavinkemba iréna naamaúva'a ména Ísun-ane'o paáríndamo awánáíndayavena i-kwáásíyé méraíye.

⁵⁹Pítaa máyowasa mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye amáparawai Ísumba tuvuwíyana puwíní-ainkona ááimba avakáá-uwana ⁶⁰íma kwáyowasa Ísuntavesa mósi-mesi-aimba sésa íma moórá-aimba suwasaráí kae-kwáásígórái usásinesarai ⁶¹kampa'á sésarai kwemó sisatáámó isáúndaya anóm-bono'-namba Áánútuna naambá kanaán-umai tawísíyuwe'a kaumbo-táwai maisuwé'a ónaumne siráíye suyaná ⁶²aiva'-mónó-káwáánákó usásinena Ísumba áisaa ena séna mindáraimo simánkaayan-aimba anondá íya síníyono súwana ⁶³Ísu iséna íma aaí súwana aiva'-mónó-káwáánákó séna Áánútu asirayánkwaráwái aúranka'a mé áisaa onda-áímbá árair-aíne su'mai simásimiyo. Áánútumo usásinankaiwai Káráísiti Áánútu ááninkowa'onompo simásimiyo súwana ⁶⁴Ísu séna á'a sémpo simátíme'a sé'a naaémba suwánáína'a kemá kwaási úrandako Áánútu asirayáwáíná ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á umé'a ainámpímbá kumónaumne Ísu súwana ⁶⁵aiva'-mónó-káwáánákó arumbá sáwí'a kwéuwana kwená unáánkwátói tarátuwena séna Áánútumba aká'láamba simánkena kwesávái simbá póta mináíntávéta aavimbá mayankéta ó'on-aimbo simánkáamba avakáá únda póta ivátá tuwéta

Áánútumbo simáímo sáwí'lo umánkaintaveta ⁶⁶nóraya ónaumno súwasa sáwí'an-ivo tuvuwíyana puwíno sésa ⁶⁷Ísumba tuwirááíma kwirankésa tuvuwésa tiyáándeí tuvúwún-kwaasi ⁶⁸aká'áámba sésa esávái se Áánútu usásisinkawai úne séndawai ómpo kemá nááwa kwétuvuwuna simásimiyo siráawe.

Pítaa íma awánáúnda-kwaasiye siráin-kwasai.

Máaka 14:66-72, Árúku 22:56-62, Yóni 18:15-18,25-27

⁶⁹Pítaa naamaúva'a máyowana aiva'-mónó-káwáánákóná kwayór-árásígó awánéna kwenópa'a téna séna Káriri-ayampakewaise maéndawai óne súwana ⁷⁰Pítaa amáparawai túranka'a séna emó sénda-aimba sáákoma íma kawé'án-iyé simásuwena ⁷¹máápar-ontavimba komáyowana ó'omba kwayór-ínáámárúgó awánéna máyón-kwaasiyavena séna minkwáásígómá Ísu Násáreti-naopakewaiye maíwaiman-iyé súwana ⁷²Pítaa aika'á maréna séna íma awánáúnda-kwaasiman-iyé simásuwena máyowasa ⁷³sáwíyanka'a máyómba Pítaanopa'a téna sésa Ísuna kwayó-kwáásí mirán-kwáásí máyáawata awánemayaundantenkaan-kwaasiraamba éma mináyámpákén-kwáásí tááiraamba kwésene suwaná ⁷⁴Pítaa séna kampar-áímbó kwésenanamo éna Áánútu sínkaminiye. síyawaimba íma awánáúndana'an-iyé kwésuwana kokórigoma áái súwana ⁷⁵Pítaa Ísumo simámun-aimba ááka'a maréna mirá siráinka'a kokórigomo ááímo ímo siráindara'a emá kaumborá'á kentávái se íma awánáúnda-kwaasiman-iyé síníyone siráimba mináímbá ááka'a maréna máápa'a kuména ávááraumai ivi'á taráíye.

Ísumba Páírátinopa'a máánkaraan-kwasai.

Máaka 15:1, Árúku 23:1-2, Yóni 18:28-32

27 ¹ivi'á tówasa aaváúmá usónka'a mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye Ísumbo tuvuwíyanamo puwínín-aimba mimbórá-áímbá símaresa ²Ísumba ayáánka'a asááúmaresa áí'maesa Áróamáni-kamaani-kawaanako áwí'a Páírátinopa'a máánkaraawe.

Yútási pukáin-kwasai.

aantá-kwaasi 1:18-19

³Páírátinopa'a máánkarowana Yútási Ísuna kuntaru'á mairówai Ísumbo tuvuwónááomba awánéna séna ímo mirá oráámbá kemá sáwí'a úne séna kuntaru'ó ésamo ámakon-ontamba 30 ontamba maimaéna mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye miwítopa'a kwéna séna ⁴íma sáwí'a uráin-kwaasi agaráátinkauna'a tuvuwónáe'a kwéomba kemá mindá sáwí'a úne súwasa miwí sésa íma kendéyáán-ivo endéimán-iyé suwaná ⁵Yútási minóntámbá anóm-bono'-naumpa'a metuwéna tiyuwéna ánda maimaéna ándákwamba varáíye.

⁶Yútási minóntámbá anóm-bono'-naumpa'a metuwówasa mono-káwáá-kwáásí maésa sésa maanóntámbá kuntarur-óntámbá póta amápa-kwaasimo Áánútuntavesamo imáyáamo ésamo máráan-ontampimbo máráandaya kentáásí monor-ámáámbá karánaumne simásuwesa ⁷minóntánkón-áái kwésesa mimbórá-áímbá sésa minóntándéí moórá-marama saweimó kwéom-barama meéyámbakaanasaya mimbárávímbá ó'om-baravaken-kwaasi puwíyan-kwaasi utanááowe siráawe.

⁸mirá uráantavesa mimbáráyávésa sésa kuntaru'-márámán-iye siráawasa ívékwara'a mirá kwésewe.

⁹mono-káwáá-kwáásí mirán-áímbá kwésesa mimbáráma meéyámbakaamba Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Yéremayamo siráin-aimba paáurayie. Yéremaya séna

Ísareri aísavutantamba uráawai évakarawai mimbórá-áímbá sésa moóráwaimbo kuntaru'ó ónááon-ontamba 30 ontamba maimaésa ¹⁰saweimó kwéom-barama meéyámbakaamba Ísóigo simásímakaintemba mirá ónááowe

Yéremaya siráimba pósa mirá uráawe.

Páírátí Ísumba áísaa uráin-kwasai.

Mááka 15:2-5, Árúku 23:3-5, Yóni 18:33-38

¹¹Ísumba Áróamáani-kamaani-kawaanakonopa'a máánkówana kwenaúranka'a máyowana áísaa ena séna Yútaa-kwaasiti kawáánará oónó súwana Ísu séna á'a séne súwasa ¹²mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye ó'on-o'on-aintavesa aavimbá mayánkówana Ísu iséna íma aái súwana ¹³Páírátí Ísumba áísaa ena séna sáwívar-aimba kwésimankaavo íya kwéisaano súwana ¹⁴Ísu iséna amápar-aintavena íma anondá aái súwana kámááni-kawaana'a Páráítí sáwívar-imayaa uráiyie.

Ísumba aráá'a tuvúwóro siráin-kwasai.

Mááka 15:6-15, Árúku 23:13-25, Yóni 18:39-19:16

¹⁵naaóv'á'á Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáá tóyo úntemba Áróamáani-kamaani-kawaanako séna amáparawai torupamáí mésa aamoí ésa ándáva'o máyáin-kwaasi áwí'a tewa'á ayúrankaumne séna minkánáá miráumai ándá-kwaasi kwéayurankaiye. ¹⁶Ísumba Páírátinopa'a máánkónka'a moóráwai áwí'a Párápási amáparawai kwenáái ísarowai ándáva'a máyowasa ¹⁷sáwíva-kwaasi torupamáí máyówana Páírátí tísaa ena séna ándáva'o máyáan-kwaasivinkemba moóráwai áwí'a tewa'á ayúránkáano. Párápásiya'i. Ísu Áánútumo usásinankaiwaiye kwésewaina'iyó séna ¹⁸Páírátí imáyáa éna séna mono-káwáá-kwáásí Ísuntavesa íma anón-kwaasi-i'a ínkwáe sésa táto'maesa kesópa'a máankaraawe séna mináímbá tísaa uráiyie.

¹⁹Páírátí mináímbá kwétisaa-ena aaimó ísón-daumpa'a máyowana awainínkó moóráwaimba ai'marówana kwenópa'a téna séna enawainínkó séna no'wáamba kaaimbá awánáúnda minkwáásígo íma sáwí'a uráísana sirunkó umbaí kwétaivo íma aavimbá mayankaaó siyé simámakaiye.

²⁰awainínkón-áái kwésimamumba mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye úwoi-kwaasi sáwívarawai kwakwiyésa sésa Páírátintave'a sé'a Párápásimba ayúránkénasa Ísumba tuvuwíyana puwíno simáméro simátímúwana ²¹Páírátí moórágwara'a tísaa ena séna minkáé-kwáásívínkémbá nááwana ayúrankanaumno súwasa miwí sésa Párápásimba ayúrankaaó suwaná ²²Páírátí séna Ísumba Áánútumo usásinankaiwainemo sewáímbá nóra ónaumno súwasa amáparawai sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno suwaná ²³Páírátí séna nóra-sawira uráina'iyo súwasa anónka'a sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno símae iráawe.

²⁴mináímbá símae íyúwana Páírátí miwí táái íma kanaán-umai karánaumne-imayaa éna amáparawai áái'a tíyáavo séna táávepimba nombá atímarena amáparawai túranka'a umásitai'a éna ayáamba sese éna séna mindákómó puwínín-umbai-yantaa'a kesiyáámpimba íma kwáyáivo kentiyáámpimba kwáyáíye súwasa ²⁵amáparawai sésa puwínata mimbéyámbá kentáásísaavutantambo ónááowaiseya mayánaumne suwaná ²⁶Páírátí Párápásimba ayúrankena i-kwáásí simátimuwasa Ísumba áwí-andanei áwíruku'nowana Páírátí séna áí'mai taaira'á tuvuwíyana puwíno séna Ísumba i-kwáásírá'á tímakaiye.

i-kwáásí Ísumba simái sáwí'a uráan-kwasai.

Máaka 15:16-20, Yóni 19:2-3

²⁷Páírátí Ísumba kwená i-kwáásírá'á tímúwasa áí'maesa kámááni-kwaasiti naaúmpa'a móankesa amápar-i-kwaasi tááyowasa tamésa ²⁸kwená unáánkwátói ayú'maesa naaeyanyán-únánkwátói anón-kwaasiti unáánkwátóiman-iye sésa Ísumba umánkesa ²⁹anón-kwaasiti kánumo'an-iye sésa áwí-andama owepamáí Ísu a'nómpímbá kuvérankesa tááúmba ayáánúrapa'a toránkésa kanaaráá'a ankésa moórá-mora-umai kívairesá sésa Yútaa-kwaasiti kawááná'á óne sésa ³⁰tuwirááíma kwiránkésa ayáámpimbo toránkón-taumba mairésa a'nónká'á tuvánto'na kwéesa ³¹kanaaráá'a ánkáyuwesa naaeyayán-únánkwátói ayú'maesa kwená unáánkwátói umánkesa tuvuwíyanamo puwíndava'a áí'maesa kuráawe.

Ísumba aráá'a tuvúkáan-kwasai.

Máaka 15:21-32, Áríku 23:26-43, Yóni 19:17-27

³²i-kwáásí Ísumba áí'maesa kumbá moóráwái Sáíríni-naopakewai áwí'a Sáimoni aampa'á kwétuwasa i-kwáásí tátoresá Ísumbo tuvuwónááon-taima áúgwaatarankesa sésa áwa'naa umai tiyó suwaná mirá úwasa

33 kwésa moórá-marago áwí'a Kórígótaava'a kwésa mináwíkóná ááimba a'nómayaampare supa'á kwésa 34 ándá-aran-domba mairésa áí'a ánásainkwae sésa ikaa'ó vai-yántáá'á mimpímbá marésa Ísumba ámúwana óika'a ma'mai awánéna íma naráiyé.

35 Ísu íma nówasa áí'maesa taaira'á aiyayaampimba tuvúsúmaresa kwená unáánkwátói mayánáe sésa aávéiya kwétiyaananaya nááwa usáyaaitandawai mayáníyo sésa mirá ésa 36 mara'á mésa Ísunka'a kárákwiresa 37 Ísumbo tuvúwúwanamo puwún-ainkona ááimba aúváivimba agaimarésa sésa Ísu Yútaa-kwaasiti kawááná'án-iyé agaimarésa a'nónká-táírá'á mósá marésa 38 umóyántémo uyan-kwáásíráí tí'maesa Ísumba évarevar-akwampa'a taaira'á tuvúsúmaresa mara'á mésa minkwáásírá'á kárákwirowasa 39 évakarawai tésa tiyáámba tóipimba áákesa timánáantata'a umánkesa aká'áámba simánkesa sésa 40 úwé emá séma anóm-bono'-namba tawísíyuwe'a kaumbo-táwai maisuwé'a ó'omba ónaumne siráampo Áánútu ááninkomo émo e esávái enáúma áwa'naa ema eyááríka'a taairakémbá taútuwe marapá'á kumuwo siráawe.

41 suwasá miráumai mono-káwáá-kwáásíyé ámáámba sun-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye kanaáráá'a ankésa 42 sésa ó'owi túwa'naa ena kwesávái kwenáúma íma kanaán-umai áwa'naa íníye. Ísareri-kwaasiti kawááná'á úne seémáyáimba póna árai'o seémáyáindamo éna kweyááríka'a taairakémbá kumínata awánéta séta árai'a Áánútu áánimban-iyé sénaumne. 43 Áánútuntave'a asiramái máyaunda Áánútu áánimba úne seémáyáimba Áánútumo áwa'naa ónáe sénaraai ívé'a áwa'naa isinó suwasaráí 44 miwímó suntembá umóyántémo uyan-kwáásíráí évarevar-akwampa'a taaira'á tuvúsúmarowairai kanaáráá'a Ísumba ánkaraaiye.

Ísu pukáin-kwasai.

Máaka 15:33-41, Árúku 23:44-49, Yóni 19:28-30

45 Ísumba kanaáráá'a ánkówana kwáyá'wái amápa'-mapa'a túnkwena auváúmá kaapa marówana túnkumba 46 Ísu anónka'a Yútaa-kwaasi tááivinkemba séna eroi eroi rama sapakataniyemo sún-aimba maarán-áímbá séna Áánútu kesí Áánútuwo nóra séwa siyuwáánó súwasa 47 minká'ó máyón-kwaasi isésa évakarawai sésa naaóvá'á Áánútun-aai simátímakaiwaimba Íráiyaamba kwéaayaiye suwaná 48 moóráwai isaaiséna paru-táyánáma maimaéna ándá-aran-domba ikaa'-nómpímbá tu'maéna oviyen-támayopimba kinúvaimena naínkwáe séna Ísu óika'a mósá marówasa 49 évakarawai sésa Íráiyaama kuména áwa'naa íni. íya áwa'naa íníyo séta amu'maréta máyaumne suwaná 50 Ísu moórágwara'a anónka'a kwésena avowa ayáámpimba kwenamambá to'maréna pukáiyé.

51 Ísu puwúwana anóm-bono'-naumpa'a ampanta-óntámá úmakomba sanaan-áyáírakémbá utaváá'maena marapá'á móru taváákaar-umai

kaesé umágúwana póna Áánútunopa'a iyónáaon-amba kwi'marówana anóm-barima tówana anón-ontantomba tawákaa'a kwéuwana⁵² utámáróm-buri-aivimba awááumaron-ontamba akwákúwasa Áánútuna kwaási sáwívarawai pukómpinkemba usásinesa⁵³ utámáróm-buri-aivinkembausásine-mesa Ísu pukéna usásinon-tawai Yérúsaremu-naopa'a paárúwasa sáwívarawai awánaraawe.

⁵⁴Ísu puwúmba i-kwáásítí kawáánákówé kwená i-kwáásiyé Ísumbo kárákwimaresamo máyówai marímo tówanamo amápa-tantaa'o paárúmba awánésa ávááraumai táátavesa ésa sésa árai'a kwemá Áánútu ááninkoman-iye siráawe.

⁵⁵mináimbá sumbá sáwívar-inimba awánanae sésa tumbá némpa'a tamésa awánara. miníníntómbá Káríri-ayampakembo Ísun-ánaembo kwa'maésamo áwa'naa úmaesamo Yérúsaremuva'o tiráan-inintompinkemba⁵⁶ moórá-inimba Mágátáara-naopaken-ininko áwí'a Máriaa úwana moórá-inimba Yémésinte Yósépite tinówa áwí'a Máriaa úwana moórá-inimba Sépéti ááninkai tinówa úwasa évakar-inintonkwara'a tamésa awánaraawe.

Ísumba utamánkaraan-kwasai.

Máaka 15:42-47, Árúku 23:50-55, Yóni 19:38-42

⁵⁷miníníntómbá tamáyówana enónka'a moóráwai óísankwarawai áwí'a Yósépi Árimátíyaa-naopakewai Ísun-aaiyavena áraire súwai⁵⁸ Páírátinopa'a téna séna Ísun-auma utánáivo simiyó súwana kwená i-kwáásiyávéna séna Ísun-auma maimái áméro súwasa mirá uwaná⁵⁹ Yósépi Ísun-auma tamaimái aúna-ampantavimba asááumai⁶⁰ maimaéna kemó púwónasamo utamásínkéne sénamo aúsámakon-ontam-buri-aivimba mámarena óika'a anón-ontandei awááumasuwena kúwasarai⁶¹ Máriaa Mágátáara-naopaken-ininko úwana araámáó úwasarai mara'á mésarai Ísumbo utamánkóm-buri-aivimba karátuwesarai méraaiye.

Páírátí utamánkáapa'a kárákwiyoro siráin-kwasai.

⁶²minínínkái kará'matuwesarai máyóyasa usá aaváyaavimba savaatirá'á mono-káwáá-kwáásiyé ámáán-kawaa-kwaasiye Páírátinopa'a tóyo ésa⁶³ sésa anóndakoo úwoimo aúvamai máyáinka'a kampar-ántémó siwái séna kaumbo-táwai maisuwé'a púwóndavinkemba usásinanaumne siráimba ísaraundaya sáaka'a makáúndaya po⁶⁴ i-kwáásí ti'márénasa kaumbo-táwai utámaráam-buri-aivimba kogárákwiresa awánaaro. kwená kwayó-kwáásí kwenáúma asimbaesa aúpá'á utámaresa sésa pukáimpinkemba usásinkaiye seváinivo. mirán-áímbó síyanamo éna minkámpár-áínkó ááemo siráin-kampar-ainkomba usáyaaaitavainivo suwaná⁶⁵ Páírátí séna kentí i-kwáásí ti'maréwasa sentení'a umái

mimbúrí-áivímbá kawe'á umái kárákwiyo ró súwasa ⁶⁶kwésa kwaási murí-áivímbá usáveraavo sésa sanómbá maimaésa móaraapamaranae sésa kurésa mirá maúmaresa i-kwáási mátiyuwesa kóuraawe.

Ísu pukáimpinkemba usásinkain-kwasai.

Mááka 16:1-10, Áríku 24:1-10, Yóni 20:1-18

28 ¹Yútaa-kwaasimo agándon-kanaa ánásowasarai sontaará'á usá aavýaavimba aaváúmá usónka'a Máriyaa Mágátárraa-naopaken-ininko úwana araámáo úwasarai Ísumbo utamánkáapa'a koawánanae sésarai kuyambá ²⁻³anóm-barima tówana Ísóigona kwayó'nákó kwíyómpakemba kuména kwenóikakemba aaváúmó usénamo intembá kwéuwana kwená unáánkwtóirakemba ainánkómó intembá kwayáni'a kwégowana kuména murí-áigón-óika'a makón-ontamba kunakwátuwena minóntánká'á mara'á máyowana ⁴mimbúrí-áírí'ó kárákwiyuwai ávááraumai táá'a kówasa tiyántámbá kwétowana tímáávomba kavúkuraiye.

⁵kárákwiyuwai mirá kwéuwasarai minkáér-ínímbá kuyaná kwíyómpakewai minínínkáí simátimena séna íma táá'a kaíno Ísumba taaira'á tuvúwówana púwíwaimba taawánayae sékaimo téyamba ísaraumne. ⁶kwemó siráintemba pukáimpinkemba usásinena kówéna íma maanká'á máyáivo utamánkaraampimba uawánékai ⁷isaaisékai kwená kwayó-kwáási kosimátimekai sékai Ísu pukáimpinkemba usásinena kentí aiva'á Kárrí-ayampa'a kwína'a koawánanaaowe. mináímbá kosimátímékaiyo siráiyé.

⁸súwasarai minínínkáí avekáámbá utamánkópa'a tuwésarai táátavesarai uyaná tirunkó aamoí úwasarai kwená kwayó-kwáási kosimátimiyantavairai aampa'á kuyambá ⁹Ísu minínínkáí tuwánéna séna náávára máyaayano súwasarai anóndakoma iyé-ímáyáá ésarai kwenáísamaivimba tamésarai aísamaira'a tátoresarai kwená imáyáa mósá máróyana ¹⁰Ísu simátimena séna kesívá'awaawi kosimátimiyasa Kárrí-ayampa'a komésa suwánaaro Ísu siráiyé.

utámárópa'a kárákwiraawaiti kwaasái.

¹¹Ísu mináímbá súwasarai kwemó súntemba minínínkáí aampa'á kuyambá utámárópa'o kárákwiyun-i-kwaasi évakarawai Yérúsaremu-naopa'a kwésa mono-káwáá-kwáási paárún-tantaa'a kosimátímúwasa ¹²mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye torupamáí mésa aai simái mimbórá-áímbá símaresa utámárópa'o kárákwiyun-i-kwaasi anón-ontamba tímésa ¹³simátimesa sésa maarán-áímbá simátíméro. no'wáámba suún-kwaiguráunasaya Ísuna kwayó-kwáási tésa kwenáúma umóyámbá maimaésa kóuraawe kosimátíma'mae'a nááóro. ¹⁴Páírátimo mináímbó isáínataamo éta moórá-ainkwara'a simáménanaya keinárawa'a

íma aaivimbá maitinkániye suwasá ¹⁵ miní-kwáási isésa óntamba maimaésa kurésa sunten-áiné su'mai kosimátíma'mae nááúwana mináínkó kóyáwé úwasa ísaraamba ívékwara'a Yútaa-kwaasi kwéisaawe.

Ísuna kwaási kwembá awánaraan-kwasai.

Máaka 16:14-18, Árúku 24:36-49, Yóni 20:19-23

¹⁶ Ísuna kwayó-kwáási sísamaivakemba moóra kumbaimái-kwaasi Kárirí-ayampa'a Ísumo minómáká'á komáéromo sirón-omaka'a komáyówana ¹⁷ miwí túranka'a paárúwasa awánésa kwená imáyáa mósá márówasa évakarawai kaer-ímáyáá ésa sésa Ísu pukáimpinkemba usásinkaiyo. ó'owawa iyó suwaná ¹⁸ Ísu miwítí egwaa'á taména séna Áánútu asirayámbá siména séna kwíyómpare marapáré kárakwiyuwo simbá ¹⁹ pó'a mindáyave'a amápa'-marava'a kesáái simátíma'mae nááiyasa kesí kwaási-i'a ésa kesivowé kemá kwenááninkowe kwenamankóé tarúmai máyaiya'a kentáásúwíka'a nombá pétinke'a ²⁰ simátímakaunda-aimba kwarésa asiramái tátoraigwae sé'a simátíma'mae íyóro. maramá kwáyaindara'a keinárawate mé'a ívé'o kwáyáin-tantaa'o ánásaindara'a keinárawate ménaundayave'a imáyáa úmae íyóro Ísu siráiyé.

kemá Mátíyu sún-da-aimba ánásaiye.

Mááka

Ísu kwíyómpa'a irówana Mááka moórá-kwaai aiyayaamba umái siyáánkai-iyai'yo. miráumai-ima maisuwéna Ísu Áánútu ááninkon-aii agaimakáiyé. Mááka moórá-awi'a Yóni Mááka kwemá Yérúsaremuva'a kwenamáapa'a ména anón-éna Pítaante Póronte túwa'naa umai mayáí mairáiyé. Árómaa-kwaasi Ísun-aii isáígwáé séna maanáúváí agaimakáiyé. Árómaa-kwaasi asirayánkó tirááíma tain-kwáásín-owe séna maarán-áimbá agairáiyé. Ísu asirayámbá tokéna tí'o ún-kwaasi asóvamatinkena taraváá-kwámbá tirumpinkémbá maitiyuwéna sáwí-imayaa tátokaimpinkemba ayútínkaraiye. mirán-áimbá Mááka agaimakáiyé. Mááka agairáin-ainkona ayáír'áá maarán-táúntámpímbo [ ] kwáyáin-aimba moórá-kwaasi agaimakáiyé.

Yóni nombá pétinkowai simátímakain-kwasai.

Mátíyu 3:1-12, Árúku 3:1-9, Yóni 1:19-28

1 ¹Áánútu ááninko Ísu Káráísiti kwená áséi-kwasai maarámán-iyé. ²naaóvá'á moóráwai áwí'a Yóni íma máyonka'a Áánútun-aii simátímakowai áwí'a Áísáya Yónin-aii simái agaimaréna séna Áánútu séna isaaó. moóráwaimba ai'maráanana kesáái maimaéna ená aiva'á kwéna ená aambá kwirankéna ³kavóná-marava'a ména aayamáírakemba séna ísóigona aambá kwirankánááomba kwená aambá arupí íyana minámpá'á kwíno Áánútu siráiyé

Áísáya agaimaréna sirónka'a Yóni paárúwana mináimbá paáruraiye.

⁴⁻⁵Yóni nombá pétinkowai kavóná-marava'a komáyowasa Yútiyaa-ayampake Yérúsaremu-naopaken-kwaasi amápa'a Yóninopa'a tuwaná simátimena séna kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a tíyana sáwí-imayaa maitiyuwáina'a nombá pétinkanaumne súwasa sáwí'o uráamba paárumai avora'á simámúwana Yóni Yótáni-nompimba nombá pétinkaraiye.

⁶Yóni póígo áwí'a káámeri kwená áyáu-kwatoi íréna aúwarasinei ámúr-anda uréna a'nóríné kwantáámíkóná aúwé mintóné su'mai kwénena ⁷simátimena séna moóráwai kesínaemba tíníwai kwemá anóndakoma kembá usáyaaitaraimba pó'a kwemó aaimó síndavimba kemá aaimá sendamá uvóví'a ónaumne. ⁸kemá nombá pétinkaundanivo kwemá

Áánútu amankómbá ai'maráínana kuména keinárawapimba anómba umátinkaniye siráiyé.

Ísumba nombá pérankarain-kwasai.

Mátíyu 3:13-17, Árúku 3:21-22

⁹minkánáá Káríri-ayampakemba Násáreti-naopakemba Ísu túwana Yótáni-nompimba Yóni kwembá nombá pérankowana ¹⁰Ísu nompínkémbá usásinowana sokón-tawaai taáínkar-úwana Yóni awánómba Áánútun-amanko mááiraamba úmaena Ísu ane'á kumbáyowana ¹¹kwíyómpakemba aagówé su'mai séna emá kesááninko óna'a ená imáyáa kwée'a ávááraumai aamoí umánkaumne siráiyé.

Sáátáánigo Ísumba áísaa umai awánanae siráin-kwasai.

Mátíyu 4:1-11, Árúku 4:1-13

¹²súwana Áánútun-amankoma Ísumba simámuwana kavóná-marava'a komáyowana ¹³kae-kwáái aiyayaan-do'waamba 40 no'waamba komáyowana Sáátáánigo Ísu sáwí'o índá awánanae séna ó'on-o'on-aimba súwana Ísu íma sáwí'a éna aváá-kwánkáán-umai máyowasa kwíyómpakemba Áánútuna kwayó'nárawa'a kumbésa áwa'naa umánkaraawe.

Ísu éiyain-kwaasi tááyarain-kwasai.

Mátíyu 4:12-22, Árúku 4:14-15

¹⁴naaémba Yóni Káríri-marara-kawaanako áwí'a Éróntavéna séna sáwí'a uráiyé siróntavéna Yónimba ándáva'a máankowana máyowana Ísu Káríri-ayampa'a kwéna Áánútuna áséi-kwasai simátiména séna ¹⁵Áánútu kwená kwaásira'o kawááimba ááimba kwéasaivo kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútuna áséi-aintave'a áraire seró siráiyé.

¹⁶mináímbá simásuwéna Káríri-kwaaunkon-awampakavamba kúmba kae-kwáásírái mésarai awaaó áwí'a Sáímoni úwana áváko áwí'a Éndaru umái mésarai miwítí mayáímá pósarai noyáá'a to'mái tímapa'a kwénaaesarai kwase-únámbá nompí tukóyana ¹⁷Ísu simátiména séna kesé tekaiyó. noyáá'o to'máímo tímapa'o kwénaaoyantemba aúna-mayai tíménakai kwénaaekai kesáái simátímapa'a kwénaaiyasa kesópa'a teró súwasarai ¹⁸minkwásé-únámbá tuwésarai kwesé kurááiyé.

¹⁹kwesé kuyaná Ísu sáwíyanka'a kúmba kae-kwáásírái mésarai Sépéti ááninkai awaaó áwí'a Yémési úwana áváko áwí'a Yóniye nompí-sípívímbá mésarai kwase-únámbá to'mayaa kwéuyana ²⁰Ísu tuwánéna tááyowasarai mindómpí-sípívímbá tivowáné kwená mayái-kwáásíyé tiyuwésarai Ísuwe kurááiyé.

arumpimbá taraváá-kwámbá máyowaina kwaasái.

Árúku 4:31-37

²¹Kápénéamu-naopa'a komáyómba Yútaa-kwaasi monor-áímbó kwéison-kanaa túwana Ísu mono'-náúmpá'á uména kwenáái

simátimuwasa ²² isésa asiramái súntavesa sésa áamáamba sentenkáání'a íma kwésivo anón-kwaasigoraamba kwésiye sésa táátavai uráawe.

²³ táátavai uwaná mimbónól'-náúmpá'á moórawai kwenarumpimbá taraváá-kwámbá máyon-kwaasigo ména ²⁴ anónka'a séna Ísu Násaretivakewaima óne. kentáá nóra taéwa tasínkambaiya ánásaniyono. embá awánáúndawai Áánútuna kawe-kwáyó'ná'á óne súwana ²⁵ Ísu taraváá-kwántánéna asiramái séna aaiseré minkwáási tiyuwé kóaaó súwana ²⁶ mintáráváá-kwánkó minkwáási toká'mái tuvámbarowana aiyayaanko sápisimaguwana kwáá'a túmaena arumpinkémbá kóúwasa ²⁷ awánésa táátavai ésa keáímbá sésa mindóra'iyo. aúnái'an-iyé. kwemá taraváá-kwántávéna asiramái kwésisasa sintembá kwéowe suwaná ²⁸ mirá úwasa Káríri-ayampa'a Ísun-ai kóyáwé úwasa ísaraawe.

Ísu tí'o ún-kwaasi asóvatinkarain-kwasai.

Mátíyu 8:14-17, Áríku 4:38-41

²⁹ ísówasa mono'-náúmpá'á tuwésa Sáímoninte Éndaruntei mindáraití naaúmpa'a íyúmba Yémésiye Yóniye Ísuwe umái íyúmba ³⁰ Sáímoni aísáankomba kokotámba kwéankowana máyowasa Ísumba simámúwana ³¹ iséna kwenópa'a téna ayáánka'a táto'mai usásinankowana kokotámba ánásowana usásinkwena toómbá agaimái tímakaiye.

³² toómbá agai-timúwasa enónka'a tí'o ún-kwaasiyonkwara taraváá-kwámbó tirumpimbó máyón-kwaasiyonkwara'a tí'maesa Ísunopa'a mátínkówasa ³³ mindáópaken-kwaasiyomba amápa'a ontará'á torupowaná ³⁴ Ísu ó'on-o'on-ti'o ún-kwaasiyomba asóvatinkena taraváá-kwámbá tirumpinkémbá maitiyuwówasa mintáráváá-kwántómbá Ísuntavesa Áánútu ááninkoman-iyé sésa kwembá awánontavena aaiséráaro Ísu súwasa kóuraawe.

Ísu Káríri'a simátímakain-kwasai.

Áríku 4:42-44

³⁵ kóuwana irataró'á Ísu usásinena mindáópa'a tuwéna námúnaa síndayavena íma kwaási máyópa'a koména námúnaa kwésena máyowana ³⁶ Sáímoni kwená kwaásiye Ísumba avakáá-umai ³⁷ awánésa sésa amápa-kwaasi embá kwéavakaa-owe suwaná ³⁸ Ísu séna ó'on-daopimpakwarata kwénaaeta kesáái simátímapa'a koónaumne. mirá ónaundayave'a túne séna ³⁹ Káríri-ayampa'a mono'-náúmpímpá'á kosimátímapa'a kwénaaena tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitiyuwówasa kóuraawe.

Ísu áuma karón-kwaasi kawé'á umánkarain-kwasai.

Mátíyu 8:1-4, Áríku 5:12-16

⁴⁰ moórá-tawai Ísunopa'a áuma karón-kwaasigo téna anóndakoman-iyé séna aísamaivimba takívairena séna kentávénamo ankáínamo e kanaán-

umai aúnái'a umásinkaniyono súwana ⁴¹ Ísu arumbá úwana ayáándeí ane'á tátorena séna mirá ónaumpo enáúra'a karevú'a kawáúgwiye séna ⁴² avekáámbá kawe'á umánkowana kawáúguwana ⁴³⁻⁴⁴ Ísu asiramái séna enáúra'a kawáúgwimba po Mósesimo siráintemba mono'-má'yái-kwáásítópa'a kwéma enáúma máagaraatinke póima tímínasa Áánútuntavesa ísámai tuvú'mái agayáfyasa amáparawai awánésa áúrakemba kawáúgwiye sénááowe. ánívo enáúra'o umánkaunda-aimba simátimunavo se kwaaó Ísu súwana ⁴⁵ minkwáásígó ivátuwena kawe'á umánkon-aimba simátíma'mae iyúwana mináínkó kóyáwé úwasa sáwívarawai Ísu tíniye sésa kentí naaópimpa'a torupamáí máyówana mindáyavena Ísu íma naaó'-nao'a kúmba kwaási íma máyónkavamba máyowasa naaó'-naoken-kwaasi kwenópa'a tóyo uráawe.

Ísu aísamai pukówaimba kawe'á umánkarain-kwasai.

Mátíyu 9:1-8, Áríku 5:17-26

2 ¹ évaka'-no'waamba kwaéna Ísu Kápénéamu-naopa'a kúmba kwená naaúmpa'a máyowasa sáwíva-kwaasi isésa ² torupésa mindáúmpá'á sisipáá ésa pááimpakwara'a sisipáá umásowana Ísu kwenáái kwésimatimuwasa ³ éfyain-kwaasi aísamaimo pukówaimba taagwiya'maésa tumbá ⁴ mindáúmpá'á sáwíva-kwaasi sisipáá uwasá íma kanaán-umai íyóra'naraan-esa naanamiva'á taagwiya'maésa umésa avaa'á akósámaresa ándára tátoresá túwówana kumeémena Ísumo máyonka'a aúranka'a kumúwana ⁵ Ísu taagwiya'maésamo tun-kwáásímó árai'a kawe'á umánkaniye-imayaa umbá Ísu tuwánéna aísamaimo pukón-kwaasiyavena séna kesí kwaásiyo ená sáwí-imayaa mayauwáúmne súwasa ⁶ amáámba sun-kwáási mésa ⁷ imáyáa ésa sésa nóra séna mirá siyo. Áánútu kweyáá sáwí-imayaa maitiyuwánívo kwaási íma mirá ónááovo Áánútumba aká'áámba kwésimankaiye-imayaa ésa suwaná ⁸ Ísu minímáyáámó umbá awánéna simátimena séna nóra séra mirán-ímáyáá kwéoo. ⁹ moóráwaimo aísamaimo pukáindawaintavaimo sénamo ená sáwí-imayaa mayauwáúmne sínasamo ésa áraira síí. kampará siyo sénááowe. ánívo moóráwaimo aísamaimo pukáindawaintavaimo sénamo eyáárika'a usásine ená kwandaaimá maimaé kwaaó sínasamo ésa áraira síí. kampará siyo awánanaaowe. ¹⁰ kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai marapá'á máyaunda kwaásiti sáwí-imayaa maitiyuwáúnda-asirayamba tokáunda pó'a agaráátínkáanda awánanaaowe séna aísamaimo pukón-kwaasiyavena séna ¹¹ isaaó. usásinke ená kwandaaimá maimaé naaópa'a kwaaó súwana ¹² amápa-kwaasi túranka'a usásinkwena kwená kwandaaimá maimaéna kúwasa amáparawai táátavesa ésa Áánútu áwí'la mósá marésa sésa íma awánaraundai'la isa'á awánáúmne sésa táátavesa ésa tiyáámba tóipimba áákaawe.

Ísu Áríváimba ááyarain-kwasai.

Mátíyu 9:9-13, Áríku 5:27-32

¹³Ísu tuwéna Káriri-nonkwaaunkon-awampa'a kúwasa sáwíva-kwaasi kwenópa'a torupowaná kwenáái simátimena ¹⁴kwéna awánómba Árávíási ááninko áwí'a Áríváí táákísimo máyón-daumpa'a máyowana Ísu awánéna séna usásine kesé tiyó súwana usásinena kwenánaaemba kwa'maéna kuráiyé.

¹⁵kúwasa Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé Áríváina naaúmpa'a umésa toómbá nowasá táákísimo máyón-kwaasiyé sáwí'o un-kwáásíyé sáwíva'a Ísun-ánaemba kwa'maésa Áríváina naaúmpa'a umésa nowasá ¹⁶ámáán-kawaa-kwaasivinkemba ámáamba sun-kwáási Ísumo táákísimo máyón-kwaasiyé sáwí'o un-kwáásíyé toómbó kwénomba tuwánéna Ísuna kwayó-kwáásíyávésa tísaa esa sésa nóra sénawa táákísimo máyáan-umoyan-kwaasiyé sáwí'o on-kwáásíyé Ísu toómbá kwénaiyo suwaná ¹⁷Ísu iséna séna sontaa-kwáásígó kawé'ó umáímo máyáan-kwaasi íma kwétuwa'naa-ivo tí'o in-kwáási kwétuwa'naa-iyé. mindáyave'a arupí umái máyáan-kwaasi tááyaanasa Áánútunopa'a tígwáe sé'a íma kunkáumpo sáwí'o umáímo máyáan-kwaasi tááyaanasa Áánútunopa'a tígwáe sé'a kunkáumne Ísu siráiyé.

toómbá aawesuráan-kwasai.

Mátíyu 9:14-17, Áríku 5:33-39

¹⁸moórá-tawai Yóni nombó pétingowaina kwayó-kwáásíyé ámáán-kawaa-kwaasiyé Áánútuntavesa imáyáa ésa toómbá íma kwénesa námúnaawe su'mai kwésuwasa évakarawai Ísumba taáísaa esa sésa Yónina kwayó-kwáásíyé ámáán-kawaa-kwaasiti kwayó-kwáásíyé moórá-mora-tawai Áánútuntavesa imáyáa ésa toómbá íma kwénesa námúnaawe su'mai kwésevo ená kwayó-kwáási íma mirá ésa toómbá úwoi kwénaawe. nóra ésa mirá kwéoo suwaná ¹⁹Ísu séna moóráwai aaraí mayáíndawai amááraawi tanómba kautimínimba miwísé máyainasa aamoí ésa mintómbá íma a'áo sénááovo úwoi nánááowe. ²⁰naaémba minkwáásígómbá a'ímaesa kówíyasa minkánáámá amááraawi tirunkó sáwí'a ínasa toómbá a'áo sénááowe. Ísu séna kwemó ménamo naaémbo tiyuwénamo iyíníntavena mináímbá siráiyé.

²¹Ísu mináímbá simásuwena séna ááéraan-ampantamo avaa'ó kwáyáísasamo ombá aúna-ampanta íma káramai kwéaraapaawe. mirámó íyana aúna-ampanta sáwí'a ínana ááéraan-ampantao aúna-ampantaraani'a íma íníyé. ²²aúna-anda-aran-domba ááéraa-sipisipi-auwarasi-anaveumpimba íma kwéatimaraawe. mirámó íyanamo éna aúna-anda-aran-domba anón-éna ááéraan-anaveumba kavámbaena sáwí'a ínana mindómbá úwoiva'a atígwiñiyé. mindáyavesa aúna-anda-aran-domba aúna-sipisipi-auwarasi-anaveumpimba kwéatimaraawe Ísu siráiyé.

Ísu savaatirár-áimbá siráin-kwasai.*Mátíyu 12:1-8, Árúku 6:1-5*

²³moórá-tawai Yútaa-kwaasi agándon-kanaara'a Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé úwíti-ton-kigauvimba kwégwesa kwená kwayó-kwáási úwíti-aramba kútúmai ásima pítuwesa kwénowasa ²⁴ámáán-kawaa-kwaasi tuwánésa Ísuntavesa sésa maisaaó. ená kwayó-kwáási agándaan-kanaama aambá áumbakaawasa mirá kwéowe suwaná ²⁵⁻²⁶Ísu séna naaóvá'á Tévítimo urómbe aúváivimba agaimarón-ainkona ááimba íma ísaraawe. aiva'-mónó-káwááná'á áwí'a Ápáyata máyonka'a Tévítiye kwená kwaásiye táái kwétinkowana Tévíti Áánútuna mono'-náúmpá'á iyéna Áánútu aúranka'o makón-tomba umairéna kwénena kwená kwaási timúwasa naráawe. mintómbá úwoi-kwaasi íma némáembanivo mono'-má'yái máyón-kwaasi némáembani. Tévíti mintómbá umairéna timúwasa nonká'á Áánútu íma áwáá'a siráimbanivo kesí kwaási mirá kwéowa'a áwáá'a ímo seráámbá áwáá'a kwésewe. ²⁷Áánútu kwaásiyavena imáyáa éna túwa'naa ínintavena agándain-kanaa maréna kwaási aiva-tántáá'á maréna agándain-kanaama naaén-tantaa'a póna túwa'naa ínintavena makáiyé. ²⁸kwíyómpakemba kwaási úranda'a pó'a agándai-kanaara'o kárákwiraundawai úmpo agándai-kanaamo kwaásimo mayái kwémayaamba kendéfmán-iyé Ísu siráiyé.

ayáámba kawévaigurain-kwaasigona kwaasái.*Mátíyu 12:9-14, Árúku 6:6-11*

3 ¹moórá-tawai Ísu mono'-náúmpá'á iyúmba moórawai ayáámba kawévaiguron-kwaasi máyowasa ²aaivimbá mayankánáe kwésuwai mésa Ísuntavesa sésa agándaira'a póna minkwáásímó kawé'ó umánkainataamo éta táto'maiya aaivintá mayankánaumne sésa Ísumba awánomba ³Ísu ayáámba kawévaiguron-kwaasiyavena séna kemó máyaundara'a tiyó súwana mirá úwana ⁴Ísu miwíyávéna séna kentáási ámáán-aimpimba nóin-aina kwáyáiyó. agándai-kanaara'a póta kawé'-má'yáiyá kwémayaum. sáwí-mayaiya kwémayaumno. kwaási áwa'naa onanayá kawerá umáiyá méni. inkámónanaya puwíníyo. tísaa ena súwasa íma aaí suwaná ⁵Ísu móyuwana meyuwana éna áwáá'a títuwena kwaásiyavaimo ímo imáyáamo kwéontavai arumbá kwéuwana ayáámba kawévaiguron-kwaasiyavena séna enayáámba árútuwaaó súwana ayáámba árútuwowana kawé'á umánkowasa ⁶ámáán-kawaa-kwaasi mono'-náúmpá'á tuwésa avekáán-umai Éróтина kwaási torupésa Ísumba nóraumaiya tuvuwónaundaya'iyó sésa ámááyu-aimba siráawe.

sáwívarawai nonkwaaúnkón-awampa'a kuráan-kwasai.

⁷Ísu tiyuwéna kwená kwayó-kwáási tí'maena Káríri-nonkwaaunkon-awampa'a kúmba sáwíva-kwaasiyomba Kárírivaken-kwaasi

Yútiyaavaken-kwaasi ⁸Yérúsaremu-naopaken-kwaasi Ítúmiyaa-ayampaken-kwaasi Yótáni-nonkona menávápákén-kwáásí Táyaa-naor-ayampaken-kwaasi Sáítóni-naor-ayampaken-kwaasi miráumaivaken-kwaasiyomba Ísuna mayáí-áimbá isésa Ísunopa'a tóyo uwaná ⁹⁻¹²sáwíva-kwaasi asóvamatinkowasa mindáyavesa tí'lo ún-kwaasiyomba asóvamasinkainkwaesé sésa Ísun-ane'lo tátoraianesa kwenkuvará'á úmaesa kwéiyuwasa tirumpimbó taraváá-kwámbó máyon-kwaasi Ísumba awánésa mara'á kumbésa anónka'a sésa emá Áánútu ááninko óne suwaná Ísu asiramái séna Áánútu ááninko óne sé'a íma simái paároro séna kwená kwayó-kwáásí simátimena séna sáwíva-kwaasi kwenkuvará'a ésa siméntáyuwaavo nompí-sípí maimaé'a egwaa'á másínkáaro siráiyé.

Ísu kwená kwayó'nárawa'a tááyarain-kwasai.

Mátíyu 10:1-4, Áríku 6:12-16

¹³Ísu omápa'a uména évakarawai usásintinkanae séna tááyowasa kwenópa'a íyúwana ¹⁴minkwáásíwínkémhá sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi usásintinkena séna kesí aantá-kwaasi é'a mé'a kesáái kosimátímapa'a kónááontave'a ti'maré'a ¹⁵tirumpinkémhá taraváá-kwámbó komaitiyuwánááon-asirayamba timúnda miráyávé'a usásintinkaumne siráiyé.

¹⁶miwí túwí'a Sáímoniye séna aúna-kwi'a tamámena Pítaawe súwaima séna ¹⁷Sépéti ááninkorai túwí'a Yémési Yóni aúna-kwi'a Poanésiye súwairai minkwíwíkoná ááimba kwíyónaaimo siwái áráakaiye súwairaiyavena séna ¹⁸moóráwái Éndaru moóráwái Vírípi moóráwái Pátóromu moóráwái Mátíyu moóráwái Tómasi moóráwái Árávíási ááninko áwí'a Yémési moóráwái Tátiyasi moóráwái Sáímoni kwemá Áróamáani-kamaani-kwaasi ti'mátuwanae siráiwai ¹⁹moóráwái Yútási Isakérióti kwemá naaémba Ísumba kwená namuro-kwáásírá'á agaráátínkaraiwai miráumai-kwaasi Ísu usásintinkena naaópa'a koyauwékáiyé.

Ísunte Píyésepuntei kwaasái.

Mátíyu 12:24-32, Áríku 11:14-23, 12:10

²⁰Ísu naaúmpa'a iyúmba ó'onkwara'a sáwíva-kwaasi torupésa sisipáá untávái Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé toómbá íma kanaará'á umái notávésa ²¹Ísumba amááraa isésa aívó'an-iyé sésa tairánáe sésa tiráawe. ²²Yérúsaremu-naopaken-kwaasi Áánútuna amáámbe sun-kwáásí tésa sésa taraváá-kwántónti kawááná'á áwí'a Píyésepu asirayámbá amísana tokéna póna taraváá-kwámbá kwémaiyuwaiye suwaná ²³Ísu tááyowasa tuwaná kwántámai-aimba simátimena séna Sáátáánigo kwesávái íma maisuwáníyé. ²⁴moórá-andama áái'a tiyésa pósa taaínkaar-umai mésa

íma asiramáivakaamba kwémaewe. ²⁵moórá-akumba usíyán-ákúmbá pósa taaínkaar-umai íma asiramáivakaamba kwémaewe. ²⁶Sáátáánigona kwaásimo áái'o tiyésamo taaínkaa'o ésamo ésa íma asiramáivakaamba kwémaewe. ²⁷moóráwai moórá-nanko avowámó asiramáímo máyainanamo éna mindáúmpákémbó umóyámbó mayáíndayavenamo éna íma úwoi uveránívo mindánkó avowámbá ánda asááúmakenamo éna uvékena kwená náaindaamba umóyámbá mayániye Ísu siráiyé.

²⁸Ísu simásuwena séna maísáaro. kwaási sáwí-mayai kwémaesa simái sáwí'a kwématinkaamba mindá Áánútu maitiyuwánívo ²⁹Áánútu-amankontavesa simái sáwí'a umánkanaaomba mindá Áánútu íma maitiyuwáinana kwaíkwai'a íniye Ísu siráiyé. ³⁰Ísuntavesa sésa taraváá-kwánkó kwenarumpimbá máyáiyé suntávéna Ísu mináímbá simátímakaiye.

Ísun-anówawe áúnava'maati kwaasái.

Mátíyu 12:46-50, Árúku 8:19-21

³¹mináímbá simátimuwasa Ísun-anówawe Ísun-áúnava'maate tésa máápa'a mésa sésa Ísuntavai tiyó se kosimáméro suwasá ³²naaúmpa'o máyón-kwaasi sésa enanówe enáúnava'maare máápa'a mésa kwéaayaawe suwaná ³³Ísu séna kesinó nááwa'iyó. kesúnava'a nááwiya'o séna ³⁴naaúmpa'o máyón-kwaasi tuwánéna séna kesinó kesívá'maa'a máyáawe. ³⁵Áánútu siráini'a kwéowai kesinó kesúnava'maa'a kesímánaa'maa'an-owe Ísu siráiyé.

moóráwai ánýumba tu'makáin-kwasai.

Mátíyu 13:1-23, Árúku 8:4-15

4 ¹ókwar'a Ísuma Káriri-nonkwaaunkon-awampa'a koména aai kwésimatimuwasa sáwívarawai tóyo ésa kwená egwaa'á tamáyóntavena nompí-sípívímbá usámaaisena máyowana nompí-sípímá kwaaún-avovomayaa'a kwáyowasa minkwáásíyómbá nonkwaaúnkón-awampa'a máyówana ²ó'on-o'on-aimba kwántámai simátiména séna ³maísáaro. moóráwai ánýumba maimaéna kígauva'a kwégwéna ⁴máyu'maraisana évakar-anayumba aampa'á kunkwáyáísana numaómá túkúnasukaiye. ⁵évakar-anayumba óntankwara'-maravimba kunkwéna paáká'-márávímbá póna avekáán-umai anón-isana ⁶aa'á kaisaná ánú'a ayáátááka'a íma kunkéna aáyánkaguraiye. ⁷évakar-anayumba karaampimbá kunkwéna kárúraisana karaan-tantáákó ara'násúwáísana íma arambá iráiyé. ⁸évakar-anayumba kawé'-márávímbá kunkwéna kárúrena anón-éna arambá imái sáwívar-aramba iyéna évaka'a usáyaaityan-aramba íyáísana évaka'a umaimái-aramba iráiyé. ⁹kwéisaawai ísámai kawé'á oró Ísu siráiyé.

¹⁰Ísu súwasa naaémba kwená kwayó-kwáásíyé évaka-kwaasiye mésa Ísuntavesa sésa minkwántámái-áínkóná ááimba sinatá ísáno

suwaná ¹¹ Ísu séna Áánútu kwená kwaásimo kawaáin-ainkona ááimba kwésimatimunda Áánútu keinárawa'a imáyáa tímisa'a kwéisaavo ó'on-kwaasi kwántámai-aine su'mai kwésimatimumpo

¹² kwéisaambanivo íma isámai kawe'á kwéowe.

kwéawanaambanivo íma awánamai kawe'á kwéowe.

isékai Áánútunopa'a tewaná Áánútu miwítí

sáwí-imayaa maitiyúwáísino.

mindáyave'a kwántámai-aimba kwésimatimune Ísu siráíye.

¹³ Ísu simátímatuwena séna maankwántámái-áímbó simátimunda íma isáiyankakemba pó'a ó'on-o'on-kwantamai-aimbo sendá íma isánááowe.

¹⁴ mináínkóná ááimba súnda isáaro. moóráwaimo ánýumbo tu'maráinten-

umai Áánútun-aaí simátímísana ¹⁵ évakar-anayumbo aampa'ó kúmimba

kwaási tirumpintá kúmísasa Áánútun-aaí isáawana Sáátáánigo téna

tirumpinkémbá maimái úwoiva'a kwétiyuwaiye. ¹⁶ évakar-anayumbo

óntankwara'-maravimba kúmimba kwaási tirumpintá kúmísasa avekáán-

umai Áánútun-aaí isésa aamoí ombánivo ¹⁷ íma tirumpimbá táto'mai kawe'á

owasá Áánútun-aaiyavai umbai-yántáárí'a umátinkaantavai Áánútun-aaí

ivátukaawe. ¹⁸ évakar-anayumbo karaampimbó kúmimba kwaási tirumpintá

kúmísasa Áánútun-aaí isáámbanivo ¹⁹ marapár-úmbái-yántáátávái imáyáa

úmae naaésa óisan-imayaa úmae kwénaaesa ó'on-o'on-tantaa'a mayánáe

kwésimae naaésa mirán-imáyááó Áánútun-aaí káátasuweisasa íma Áánútuna

mayái kwémayaawe. ²⁰ évakar-anayumbo kawe'-márávimbó kúmimba

kwaási tirumpintá kúmísasa Áánútun-aaí isésa tirumpimbá táto'mai

kawe'á ésa asiramái mésa Áánútuna mayái kwémaesa kwétuwa'naa-owasa

évakarawai usáyaaitamai-mayai kwémaesa kwétuwa'naa-owe Ísu siráíye.

oómbá kúrakain-kwasai.

Árúku 8:16-18

²¹ Ísu simásuwena séna oómbó kúra'maraamba íma aúpá'á marésa íma aasípáa-amendaampa'a marésa avora'á mósá kwémaraawe.

²² mirámó onten-umái aúpá'ó kwáyáin-tantaa'a amápa'a avora'a

paárínasa awánanaaowe. túnkaipa'a kwáyáin-tantaa'a avora'á paárínasa

awánanaaowe. ²³ kwéisaawai isámai kawe'á oró. ²⁴ tíménten-umai Áánútu

miráumai tiména moórágwara'a timíníye. mindáyave'a isáan-aimba

imáyáa umái kawe'á oró. ²⁵ Áánútun-aaimo isámaimo kawe'ó kwéowai

Áánútu túwaa'naa ínasa moórá-ainkwara'a isánááowe. Áánútun-aaimo

ímo isámaimo kawe'ó kwéowai tirumpinkémbá maimayáínana íma

kwéniye. mindáyave'a isáan-aimba imáyáa umái kawe'á oró Ísu siráíye.

ánáyumba tukáisana arambá iyáin-kwasai.

²⁶ Ísu simátimena séna Áánútu kwená kwaásimo kwégawaain-aimba maarán-áímbán-íye. moóráwai ánýumba tu'maréna ²⁷ íma áwa'naa

ena kwaéna iraréna kwéisana ánýumba kweyáárika'a kwéanon-iye.
 28 maragómá ánýunkomba áwa'naa isaná áruma kwíkéna anón-umai
 arambá iréna 29 ávuma kaisaná áká'nanaaon-kanaa tisasá áká'mai
 kwénaawe Ísu siráiyé.

taaérankona kwaasái.

Máttyu 13:31-35, Áríku 13:18-19

30 Ísu séna Áánútu kwená kwaásimo kwégawaaimba nóinkara
 kwégawaaiyompo maarán-áimbá simátíména'a isánááowe. 31 Áánútu
 kwená kwaási kwégawaaimba maarámán-iye. sáwíyan-taeranko áwí'a
 másátati mintáigó arambá ímo ane'ó awánaraan-taeramba maravímbá
 u'makáawana mimpínkémbá kwíkéna 32 anón-taima anón-éna amaimá
 anón-amaima móivarena kóyáwé uráisana numaómá mimpímpá'a
 ánáamba úmarena kwémaiye Ísu siráiyé.

33-34 Ísu kwaásiyomba aái simátiménae sénamo úmba íma avora'a
 siráivo kwántámai-aíne su'mai simátimuwasa taáimbai súntemba
 móisaiyuwawana mináyáírákémbá simátimuwasa móisowana miráumai
 simátiména ánivo kwená kwayó-kwáásí kwesé máyonka'a mináínkóná
 ááimba simátíma'mae iráiyé.

anón-unda torówana Ísu maivairáin-kwasai.

Máttyu 8:23-27, Áríku 8:22-25

35 mitáwai enónka'a Ísu kwená kwaásiyavena séna nonkwaaúnkóná
 menávápátá kónáe súwasa 36 Ó'on-kwaasi tiyuwésa Ísumba áí'maesa
 nompí-sípívímbá usáatesa kuwasá évaka'-nompí-sipigwara'a kumbá
 37-38 Ísu misípígó ayááivá'á aún-kwaigurówana anón-unda torówana
 nonkó tuvántááva éna nompí-sípívímbá ógwitowasa kunávekuwano
 sésa inkaisésa Ísumba koaúsésa sésa anóndakoo kesí imáyáa íma inatá
 puwúnavaíya súwa'naa uwo suwaná 39 usásinena asiramái séna úndáonte
 nonkóntéyavena maiváyáakaiyo súwasarai úndáoe nonkóe maiváyóyana
 nonkómá kararépaguwana 40 Ísu simátiména séna nóintavaiya
 kwéinkaiseo. kentávé'a nóra séra íma kesí imáyáa onkákémbá kwéseo
 súwana 41 táá'a kówasa keáímbá sésa nóran-kwaasiya énwawa úndáoe
 nonkóe kwenáái kwéisaiyo sésa tiyáámba uvakésa táátavesa ésa siráawe.

taraváá-kwámbá arumpinkémbá mayáúkain-kwasai.

Máttyu 8:28-34, Áríku 8:26-39

5 1 simásuwesa mindómpí-sípívímbá kumbá Káriri-marama
 tínaaempa'a kwáyowana Kégésaa-marama túrampa'a kwáyowasa
 mimbárává'á kumbá 2-4 Ísu mindómpí-sípívínkémbá mimbárává'á
 ásávowana moóráwai taraváá-kwámbá arumpimbá máyon-kwaasigo
 utamátínkó-muri-aiva'a máyomba Ísunopa'a tirái. minkwáásí kárár-

umankontemba taráka-yaraka úwaima póna íma kwaási mésayavai íma kárár-umankowana ména ⁵enómbe irarómbe omáka'a utamátínkó-muri-aiva'a kwénaaena kwáá'a kwétena óntandei kwenáúra'a kwétena ⁶⁻⁸nénkakemba Ísumba awánéna isaaiséna Ísun-aóká'á taména kwená imáyáa éna áwí'a mósá marówana Ísu minkwáásígó arumpinkén-táráváá-kwánkóntávéna séna emá taraváá-kwámbá ómpo minkwáásígómbá auwé kóaaó súwana anónka'a séna Ísuwo usáyaaitamai-Isoigo ááninko ómpo Áánútuntavai Ísámai sínkamonavainivo nóra umásinkaniyono súwana ⁹Ísu séna enáwí'a nááwa'ono súwana sáwíva'a máyaumpo kesúwí'a sáwívarawai úne séna máyowasa ¹⁰⁻¹³omáka'a sáwíva-poima mésa umá kwénowasa minkwáásígó arumpinkén-táráváá-kwántómbá Ísuntavesa asiramái sésa ó'opa'a íma si'maraaó. mimpóí tirumpimbá si'maraaó suwaná mirá oró súwasa taraváá-kwántómbá minkwáásígó arumpinkémbá kárúwesa póí tirumpimbá kovérówasa mimpóiyómbá amápa'a ámémpakemba isaaiséna nonkwaaúmpíntá kumpérómbe putásowasa ¹⁴póira'o tavíkówai úmba awánéna avekáán-umai naaópa'a kwésa kígauvimpá'o máyón-kwaasi mósimatim-besimati uwasá iséna koawánanae sésa kumbá ¹⁵Ísunopa'a koyorupéna awánomba taraváá-kwántómbó arumpinkémbó kóun-kwaasigo unáánkwátói úmarena kawé'á umái máyowasa koawánéna táátavai uwasá ¹⁶Ísumo minkwáásígómbó kawé'ó umánkawasamo awánon-aine póígomo ún-aine simátímúwasa ¹⁷iséna Ísuntavesa sésa maambáravá'á ivá siyuwéya kóaaó suwaná ¹⁸nompí-sípívímbá usámaaisowana taraváá-kwámbó arumpinkémbó mayauwón-kwaasigo Ísuntavena asiramái séna esé kónáe súwana ¹⁹ímanivo ená naaópa'a kuré Ísóigomo arumbó umánkenamo kawé'ó umánkáin-aimba enamááraawi kosimátimiyo súwana ²⁰Tékáporisi-ayampa'a mindáópata Ísumo umánkon-aimba simátíma'maena kúwasa amápa-kwaasi sáwívar-imayaa uráawe.

inaamarúgónté aaraigóntéi kwaasái.

Mátíyu 9:18-26, Áríku 8:40-56

²¹Ísu Káríri-kwaaunkona menávápákémbá nompí-sípívímbá koyauweréna túmba moórágwara'a kwaaúnkón-awampa'a máyówasa sáwíva-kwaasi torupowaná ²²moóráwai mono'-nánká'ó kárákwirowai áwí'a Yáírasi téna Ísumba taawánéna Ísu anóndakoman-iye séna aísamaivimba kumbéna ²³asiramái séna kesiyáámúmba puwíndayavena kwéivo tiré ane'á koyátorenana asóvéna kawé'á umái máíno súwana ²⁴Ísu kwesé kúmba sáwíva-kwaasi Ísumba taúkúraa'namai kwa'maé kuwaná ²⁵moórá-ininkomba áí'a kwéun-ininkogwara'a kwa'maéna kúmba kwembá naaeyámba kwéankowana sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ima maisuwéna minái'á íma érankowasa ²⁶sáwíva-sontaa-kwaasi áwa'nna uwaná óísamba tíma'mai ánásasuwowana minái'á íma érankomba anón-

ai'a umáguwana ²⁷⁻²⁸ minínínkómá Ísumo kawe'ó umátínkaron-aimba iséna séna Ísuna unáánkwtóira'a koyátóráananama sí'a ésinkaniye séna sáwíva-kwaasimo kwa'maé kumpímbá minínínkó maréna ánaaempakemba unáánkwtóira'a tátorowana ²⁹ mindááéyánkoma érankowana imáyáama éna asóvasinkaiye súwana ³⁰ Ísu imáyáama éna séna kempínkén-ásíráyánkó moóráwaimba kawe'á umánkáiye séna kwántámai tuwánéna séna nááwawa kesí unáánkwtóira'a tátoraina'iyó súwasa ³¹ kwená kwayó-kwáásí Ísumba simámesa sésa úwé sáwíva-kwaasi kwenkuvará'a úmaesa iyómpimba tátokaavo nááwawa kesí unáánkwtóira'a tátoraina'iyó nóra séwa kwésono suwaná ³² tátokaiwaintavena mógara'megara úwana ³³ minínínkó imáyáa éna séna asóvasinkaiye súwana ayántámbá kwétowana Ísu aísamaivimba kumbaéna asóvamankon-aimba simámuwana ³⁴ Ísu séna kesímánaako kentávái se árai'a súwa'naa íníwaiman-iyé sénda póna áí'a éránkáivo kawe'á umái kwaáo Ísu siráiyé.

³⁵ Ísu mináímbá kwésuwasa mono'-nánká'ó kárákwirowaina naaópaken-kwaasi tésa Yáírasintavesa sésa enayáámúnko pukáivo anóndatavai ténavo simámiyo suwaná ³⁶ Ísu mináímbá iséna ivátuwena Yáírasintavena séna mináíntávái íma áákar-aaka'a éma kentávái ísámai kuwo séna ³⁷ kwa'maésamo kun-kwáásíyóntávéna maanká'á méwaro séna Pítaante Yémésinte kwenáváko áwí'a Yóninte tí'maena kúmba ³⁸ sáwíva-kwaasi mono'-nánká'ó kárákwirowaina naaúmpa'a torupamáí mésa anón-ivi'a kwétowana Ísu iséna ³⁹ naaúmpa'a usávé'mai iyéna séna íma iví'á taaró. minárásí íma pukáivo úwoi aúmá kwaiguráiyé súwasa ⁴⁰ Ísun-awíráái suwaná tí'mátuwowasa máápa'a kunákárúwowana minárásígó anóvwowiyé kwená kwayó-kwáásíráúm tí'maena minárásígó pukópa'a iyéna ⁴¹ ayáánka'a tátorena kwenááivinkemba simáména séna tarita kumi mirámó súmba kwántámai séna inaamarúgóo usásinao súwana ⁴² usásinkwena sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ima maisukáin-inaamaruma usásinowasa awánéna táátavesa uwaná ⁴³ Ísu asiramái séna kemó únda-aimba íma simátíméro séna minárásígómbá toómbá áméro siráiyé.

Násáretivakewai Ísumba tínaaemba umánkaraan-kwasai.

Mátíyu 13:53-58, Árúku 4:16-30

6 ¹ minkákémbá Ísu kwenamáápa'a kwéena kwená kwayó-kwáásíyé kumbá ² Yútaa-kwaasi monor-áímbá kwéison-kanaara'a mono'-náúmpá'á iyéna aái simátimuwasa sáwíva-kwaasi iséna táátavai ésa séna náávakena kawer-ímáyáá mairéna kawer-áímbá kwésimasimenayaawa nááwawa asirayámbá ámisana kawe'-máiyái ímo awánáúnda-mayai kwémayaiyo. ³ kwentáámó awánáúnda taainéi évaka-tantaa'ó kwéiwaiman-iyé. Máriaa áánimba éna Yémési Yósisí Yútási Sáímoni

tuwaaómán-iyē. kwenáúnava'a maanká'á máyáawe. maankákéwáímá póna úwoi-kwaasiman-ivo náávakena mináímbá isénawa minásíráyámbá mairénawa kwésiyo sésa kayorésa tínaaemba umámúwana ⁴Ísu simátimena séna Áánútun-ai simátímíwai ó'on-o'on-daopa'a kwénaaisasa kwenáwí'a mósá kwémaraavo kwená naaópa'a komáyáimba kwenamááraa sésa kesáámó úndanten-kwaasiman-iyē sésa kwenáwí'a íma mósá kwémaraawe Ísu siráiyē.

⁵kesáámó úndanten-kwaasima éna íma súwa'naa ínīyē suntávēna ímo awánom-bayai moórá-mora-mayaiyē su'mai mairáiyē. moórá-mora tí'o ún-kwaasi tine'á ayáándeí tátorena asóvamatinkena ⁶kwenamáápaken-kwaasi sésa íma súwa'naa ínīyē sun-áintávēna imáyáa uwááena naaó'-nao'a Áánútun-ai simátímapa'a kuráiyē.

Ísu kwená kwaási mayáír'á ti'mákain-kwasai.

Mátíyú 10:5-15, Áríku 9:1-6

⁷Ísu kwená kwayó-kwáási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tááyowasa tuwaná kwaási tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitíyú'mae'a nááóro-asirayamba tiména séna kaesé umásuwe'a nááóro séna ⁸asiramái simátimena séna aampa'ó kwíyamba íma moórá-yantaa'a maimaé'a koró. toómbá íma maimaé'a kwé'a toón-únámbá íma maimaé'a kwé'a óntamba íma maimaé'a koró. tááúmba vaimaé'a ⁹tísamai-anaamba kwimaé'a moórá-mora-umai unáánkwátói timantenká umái kuvé'mae'a koró. ¹⁰Áánútun-ai simátimena aontave'a moórá-naopa'o kwíyasamo naambó timíya'a mindáúmparé su'mai mé'a kentí mayái maimái ánáse'a mindámbá tuwé'a ó'on-daopa'a koró. ¹¹moórá-naopa'o kwíyambo naambó ímo timésamo kentááimo ímo isáíyanamo éna Áánútu mindáópaken-kwaasi íma aamoí umátinkanivo umásítai'a é'a tísamaivakem-baramo uwáéntemba unté'a koró Ísu simátimuwasa ¹²kwená kwayó-kwáási isésa naaó'-nao'a kwénaaesa kosimatimesa sésa sáwí-imayaa tínaaemba umáme'a Áánútumpa'a teró sésa ¹³taraváá-kwántómbá kwaási tirumpinkémbá komaitiyuwésa tí'o ún-kwaasi taaéraampinken-domba atínkáva'a kuwasá asóvamatinkava'a kuráawe.

Yóni nombó pétinkarawai pukáin-kwasai.

Mátíyú 14:1-12, Áríku 3:19-20, 9:7-9

¹⁴Ísuna mayáígón-áái símae íyúwana Káriri-marara-kawaanako áwí'a Éróti mináímbá ísarai. Ísuntavesa évakarawai sésa Yóni nombó pétinkarawai pukáimpinkemba usásinkena póna kwempímbá asirayámbá kwáyáisana mirám-báyái kwémayaiyē suwasá ¹⁵évakarawai sésa kwemá Áánútun-ai simátímakowai áwí'a Íráiyaa pukáimpinkemba usásinena máyáiyē suwasá évakarawai sésa kwemá naaóv'á Áánútun-ai simátímakowairaamba máyáiyē suwaná ¹⁶Éróti iséna séna kwemá Yóni

nombó pétinkaraiwaiman-iyē. kemá simátinkaunasa Yóni anumarambá arátúwááwana pukáisana usásinankaisana máyáiyē Éróti siráiyē.

¹⁷⁻¹⁹ ááéma Éróti kwenávako awainínkómbá áwí'a Erotíyasimba mairówana Yóni séna enávako awainínkómbá aambá áumbakaawa mayááne simásima'a úwana Éróti ti'marówasa Yónimba koái'maesa ándávimba máánkarowana Erotíyasima Yóni ááiyavena aaisambá séna inkamónáe súwana ²⁰ Éróti séna ímaniye séna Yóni kawer-ímáyáágwárá-kwáási úntavena Éróti kwenáároi inkaiséna kwenká'á tavíkéna Erotíyasima inkámívo séna kwenká'á tavíkéna kwenááima ísámai kaumbo-káér-imayaa umánkena aasiyaasi kóisariye. ²¹ ánivo naaémba Erotíyasina kanaamá túmba Éróti anón-tanomba kaumái kwená kawáá-kwaasi ááipin-anon-kwaasi Káíriri-ayampaken-anon-kwaasi tímúwasa nowaná ²² Erotiyási ayáámúnko téna araimá marówasa Érótiye toómbá naráan-kwaasiye aamoí umánkówana Éróti minárásigóntávéna séna nóintantaatavena ankáíya simásímína'a áméno séna ²³ árai'a súnda pó'a sísaina'a áméno. kesí maramó arááímo táíndamo e sísaina'a tasá-áméno súwana ²⁴ anówamba koáísaa ena séna nóintantaara komayánaumno súwana Yóni nombá pétinkarawai a'nómbá koáísaa-e mayaaó súwana ²⁵ avekáán-úwana Érótinopa'a téna taáísaa ena séna ívé'a Yóni nombá pétinkarawai a'nómbá ará'mái táávepimba maré simiyó súwana ²⁶ iséna arumbá kwéumbanivo aiva'á asirayán-áímbá siráin-aimba imáyáa éna toómbó naan-kwáásígwárá'á ísaraantavaiye séna íma a'áo sénáe séna ²⁷ i-kwáási moórá ai'marówana ándávinkemba Yónimba anumarambá ará'mái a'nómbá ²⁸ táávepimba maréna maimaéna minárásigómbá máamuwana maimaéna anówamba máamuwasa ²⁹ Yónina kwayó-kwáási iséna anómba komaimái utamánkaraawe.

naaémba Éróti Ísuna mayáígón-áái iséna séna minkwáásígó Yóni nombó pétinkarawai éna pukáimpinkemba usásinankaisana máyáiyē Éróti siráiyē.

Ísu sáwíva-kwaasi toómbá tímakain-kwasai.

Mátíyu 14:13-21, Áríku 9:10-17, Yóni 6:1-13

³⁰ Ísumo mayáír'ó ti'mákain-kwaasi mimbáyái maisuwésa Ísunopa'a tésa amápa'-mayaimo máyón-aimba aaimó sun-áímbá simámúwasa ³¹ Ísunopa'a sáwíva-kwaasi kuré ire untávésa toómbá íma kawé'á umái nowaná mindáyavena kwená kwayó-kwáásíyávéna séna kwaásimo ímo máyaiyapata kométa agándaano súwasa ³² nompí-sípívímbá usámaaisesa kwaásimo ímo máyáapataawe sésa kuwasá ³³ sáwíva-kwaasi tuwánésa aúyésa naaó'-naokemba marapá'á kóyo uwasá Ísun-iyai nompí-sípívímbá kumbá ³⁴ marapá'á ásávena misáwívá-kwáási tuwánéna arumbá umátinkena sipisípi-poi-ayuraamba miwítí kawáá íma máyówasa kewé su'mai máyóntavena Ísu arumbá umátinkena ayáátáár-ai

kwésimatimuwasa ³⁵ enónka'a kwená kwayó-kwáásí kwenópa'a tésa sésa íma sáwíva-kwaasi máyáapa'an-ivo enáíndara'a ³⁶ ti'márénasa egwaa'-náópimpa'a kwénaaesa toómbá meéyámbáráaro suwaná ³⁷ Ísu simátimena séna kemá toómbá tíméro súwasa sáwívar-ontankaken-tomba 200 kinaaraken-tomba meéyámba'maiya tímúsina. óntamba íma kwáyáíye suwaná ³⁸ nóraumai-tona káyáíya koawánaaro súwasa koawánésa tésa sésa sáwíyan-tomba éva'aasei-tonkwara kae'-nóyáákwará'á kwáyáíye suwaná ³⁹ Ísu kwená kwayó-kwáásíyávéna séna inkwima'mái mara'á máéro súwasa ⁴⁰ moóráva'a 50 kwaasi máúwasa moóráva'a 100 kwaasi máúwasa miráumai-kwaasi kwimakówana ⁴¹ Ísu éva'aasei-tonkwara kae'-nóyáákwará'á maisokéna kwíyómpa'a karákéna Áánútuntavena súwi simásuwena mintómbá topán-topan-umai kwená kwayó-kwáásí tímúwasa misáwívá-kwáásí tímúwasa noyáá'a topán-topan-umai tímúwasa misáwívá-kwáásí tímúwasa ⁴²⁻⁴⁴ amáparawai nowaná tímú'a vówasa sáwíva-kwaasi 5,000 kwaasi nowaná tímú'a vówasa kwená kwayó-kwáásí mintón-ayai sísamaivakemba kae'á kumbaimái-unampimba áítumai ógwitaraawe.

Ísu non-avóvomayaapa'a kuráin-kwasai.

Mátíyu 14:22-33, Yóni 6:15-21

⁴⁵ áítumai ógwitowana minkákémbá Ísu kwená kwayó-kwáásí ti'maréna séna kesí aiva'á nompí-sípívímbá usámaaise'a menávápá'-náópa'a Pétésáítava'a koró. misáwívá-kwáásí kwéti'mare'a sé'a kentí naaó'-nao'a koró simátimenaumne séna ⁴⁶ misáwívá-kwáásí ti'marówasa miwítí naaó'-nao'a kuwaná Áánútumpa'a námúnaamo síndayavena omápa'a umáyowana ⁴⁷ no'wáámba aúkúwana Ísu kweyáá marapá'á máyowasa kwená kwayó-kwáásí nompí-sípívímbá non-avóvomayaapa'a máyówana maramá nénka'a kwáyowana ⁴⁸ Ísu awánómba anón-unda to'maé kwétena misípí tayáto'marowasa nombó tuwíntámaesamo kun-támayo'a nonkó tavímayowasa íma kumbá irataró'a Ísu non-avóvomayaapa'a kwénaaena kwená kwayó-kwáásímó máyónka'a téna táyaaitaguwasa ⁴⁹⁻⁵⁰ awánésa táátavesa ésa tiyántámbá kwétowasa sésa kwaántáo kwénaaiye suwaná Ísu avekáán-umai séna táá'a kaivó aáno máéro. kemá úne séna ⁵¹ nompí-sípívímbá usámaaisena kwegwárá'á umáyowana anón-undaoma maivaiyówasa táátavesa ávááraumai uwaná ⁵² íma táákoma kawé'á umái méra. sáwíyan-tompinkembo sáwíva-kwaasi taaín-timuwasamo nowáiná ááimba íma táákoma kawé'á umái méraawe.

Ísu Kénésárétiva'a tí'o ún-kwaasi asóvamatinkarain-kwasai.

Mátíyu 14:34-36

⁵³ táátavesa ávááraumai ésa kwaaúnkóná menávápá'á Kénésáréti-marava'a kumbá non-awámpá'á nompí-sípí ándáneí avíkwímaresa

⁵⁴marapátá ásávowasa mimbápákén-kwáásí Ísumba aúyésa ⁵⁵naaó'-nao'a simátimesa Ísumo tamaún-aimba isésa tí'o ún-kwaasi kúkutaavimba tí'maesa tóyo uwaná ⁵⁶Ísu kíto'-nao'a anón-dao'a kwaitá kwénaauwasa tí'o úwai tí'mai maruká'á marésa sésa ená unáánkwátói-araaira'a tátoraiana tí'a étinkainkwaé suwasá tátórówana tí'a étinkaraiye.

tíkwá'nái áamáamba siráan-kwasai.

Mátíyu 15:1-9

7 ¹ámáán-kawaa-kwaasiye áamáamba sun-kwáásíyé Yéúsaremu-naopakemba Ísumo máyopa'a tésa ²tuwánomba Ísuna kwayó-kwáásí évaka'a tiyáámba íma sese un-tíyáándéí toómbá kwénowasa ³Yútaa-kwaasi áamáán-kawaa-kwaasiye úwoi-kwaasiye tíkwá'nái áamáamba kwáróntavesa tiyáámba sese umásukesa toómbá nésa ⁴máákétirakemba naaópa'a iyésa tiyáámba sese umásukesa toómbá nésa tíkwá'nái áamáamba ó'on-o'on-amaamba kwarésa tááve'a nonánámá anavéúmbá sese uráawe. ⁵ámáán-kawaa-kwaasiye áamáamba sun-kwáásíyé Ísunka'a torupésa sésa ená kwayó-kwáásí nóra isasá kentáá síkwá'nái áamáamba íma kwarésa tiyáámba íma sese ombá toómbá kwénao suwaná ⁶Ísu séna kaumbo-káér-ainkwara-kwaasin-owe. naaóv'á'á Áánútun-aai simátímakowai áwí'a Áísáya keinárawatavena árair-aimba siráimba agaimaréna séna Áánútu séna

maawímá kesúwí'a tóikakene su'mai sésa kesí imáyáa íma tirumpimbá kwáyáíye. ⁷kwaásiti áamáamba simái paárombanivo Áánútuna áamáamban-íye kampa'á sembá miraráán-umai kesí imáyáa kampar-ímáyáá mósá kwémaraawe

Áánútu siráimba aúváívimba agaimakáíye. ⁸Áánútuna áamáamba tuwé'a tíkwá'nái áamáamba kwétoraawe. ⁹Áánútun-aai kwétuwaantavai miwá anondá kentááiyavai aamoí kwéowe. ¹⁰naaóv'á'á Mósesi séna kentinóvowi túwí'a anómba oró. ánivo anóvowimo sáwíkaambo simátinkaindawaimba tuvuwíyana puwíníye Mósesi siráivo ¹¹keinárawa'o siráamba moóráwai anóvowiyavena simátimena séna moórá-yantaa'a Áánútundeiman-ivo íma kanaán-umai timénaumne siréna ¹²anóvowima íma kwétuwa'naa-íye. mirámó ontávái kanaán-íye kwésewe. ¹³mirá-sáwí'ó ontávé'a Áánútun-aai tuwé'a kentíkwá'nái áamáamba kwégware'a kentáái kwésimatimewe. miraráání'a kwéowe Ísu siráíye.

kwaásimo sáwí'o umátínkáin-tantaakona kwaasái.

Mátíyu 15:10-20

¹⁴Ísu mináímbá simátímatuwena kwaásiyavena teró súwasa kwenópa'a tuwaná séna simátíménda isé'a kawé'á oró. ¹⁵máápakem-tantaa'o naawái íma kwaási sáwí'a kwéumatinkaivo tirumpinkén-áínkó kwaási sáwí'a kwéumatinkaiye. [¹⁶kwéisaawai ísámai kawé'á oró] Ísu siráíye.

¹⁷Ísu simásuwena minkwáásíyómbá mátiyuwena naaúmpa'a umáyowasa kwená kwayó-kwáásí sésa mináínkóná ááimba simásimiyo suwaná ¹⁸Ísu séna kenkwárá'á íma táako pééi kwéisa'a mé'a ísáambanivo íma ísámai kawe'á uráawe. máápaken-tantaa'o naawái kwaási íma sáwí'a kwéumatinkaiye. ¹⁹mindá íma imáyáa kunkwaéna tindáampa'a kunáyúsúgwinivo ²⁰aaimó kwésemba tirumpinkén-ímáyááo éna mindá kwaási sáwí'a kwéumatinkaiye. ²¹tirumpin-ímáyáávínkémbá sáwí-imayaa ésa tínkamiyasamo puwónááoni'a ésa aarai-úmóyámbá ésa kwaai-úmóyámbá ésa amápa-tantaa'a umóyámbá ésa ²²túran-anda ésa mirá-mira-sawí'a ésa kampar-áímbá sésa aosaambá kwimaé naaésa kawe'-máyáímó kwémayaantavesa tirunkó simái sáwí'a kwéumatinkesa tívókari'a ésa uwo'aorí'a ésa ²³mirá-sáwí'ó kwéomba tirumpinkén-ímáyááo kwaási sáwí'a kwéumatinkaivo tiyáámbo ímo sese ombó toómbó kwénaamba mindáo kwaási íma sáwí'a kwéumatinkaiye Ísu siráíye. ánívo Ísumo kwemó siráimba amápa-tomba kawe'á umái kwénaawe siráíye.

Kénááni-maravaken-ininkona kwaasái.

Mátýu 15:21-28

²⁴Ísu mináímbá simásuwena kwená kwayó-kwáásíyé mivá'á tuwéna Táyaa-naopare Sáítóni-naopare mináyámpá'á kúmba moórá-naumpa'a uména séna kemó tamaúnda íma simátíméro súwasa ánívo évaka-kwaasi tamáún-aimba ísówana ²⁵moórá-ininko ayáámúnko arumpimbá taraváá-kwámbá máyowana minínínkó Ísumo tamáún-aimba iséna avekáán-umai kwenópa'a iyéna mara'á kumbaéna ²⁶kwemá íma Yútaa-inimba póna Síriyaa-marava'a Vínísiyaa-naopaken-ininko Ísunopa'a iyéna mara'á kumbaéna asiramái séna kesiyáámúnko arumpinkémbá taraváá-kwámbá mayauwaaó súwana ²⁷Ísu simámena séna aiva'á iyámpói toómbá timénaumne. iyámpóiti toómbá maimái iyámbá timúnavo miráumai Ísareri-kwaasimo túwa'nnaa úndantemba emá ó'onkaa-inimba ónda pó'a áwa'nnaa únavo kwésune súmbanivo ²⁸minínínkó séna anóndako árai'a sémpo iyámpóiti toón-ayai iyánkó tamandániye. miráumai ó'onkaa-ininkoman-iye sinaná kanaán-ína súwa'nnaa ínáyone súwana ²⁹Ísu séna kawer-áímbá séndayavai enayáámúnko arumpinkémbá taraváá-kwámbá mayáúkaumpo ená naaópa'a kwaao súwana ³⁰kwená naaópa'a kwéna koawánómba taraváá-kwámbá kóúrowana ayáámúnko kawe'á umái tuvaiká'á méraiye.

Ísu sáwívarawai asóvamatinkarain-kwasai.

³¹Ísu Táyaa-naopar-ayampakemba Sáítóni-naopar-ayampa'a táúkúmaena Tékaporisi-ayampa'a táúkúmaena Káríri-nonkwaampa'a kúmba ³²évakarawai áivó'na'a áí'maesa tésa sésa enayáándeí táto'mai asóvamankao suwaná ³³kwaásivinkemba áí'mai kweyááva'a ankéna

ayáánánáneí áápimba maréna awirááíma kwi'maréna amáávira'a tátorena
³⁴kwíyómpa'a karákéna sirumbá kwéiye séna kwenááivinkemba séna
 epaata mináímbá kwántámai séna áá'o kaúnimba intíyumuamne súwana
³⁵áá'a kawelá úwana amáávima etóyói úwana aái kawelá umái súwana
³⁶Ísu asiramái séna íma simátíméro súwasa íma ísónkakemba simátímapa'a
 kuwasá ³⁷ísówana áváaraumai táá'a kówasa sésa amápa-tantaa'a kawelá
 unté kwéiyena táá'o kaúnín-kwaasi kawelá kwéumatinkena aaimó ímo
 kaweló umáímo sen-kwáásí kawelá kwéumatinkaiye siráawe.

Ísu moórágwara'a toómbá tímakain-kwasai.

Mátíyu 15:32-39

8 ¹moórá-tawai sáwíva-kwaasi torupowaná miwítí toómbá ánásowana
 Ísu kwená kwayó-kwáásí tááyowasa tuwaná ²séna kaumbo-táwai kesé
 máyáawana maimaésa tiráan-tomba ánásaisa'a sirumbá kwéumatinkaumne.
³ti'maráanasa kentí naaó'-nao'a kónááombanivo némpaken-kwaasi aampa'a
 kwíyamba kánoka'a pósa púwówainivo súwasa ⁴kwená kwayó-kwáásí
 sésa kavóná-marava'an-ivo náákakenta toómbá maimáíya tíménaumno
 suwaná ⁵tísaa ena séna nóraumai-tona kwáyáíyo súwasa avakaeté kwáyáíye
 suwaná ⁶minkwáásíyóntávéna séna mara'á máéro séna avakaeté-tomba
 maisokéna Áánútuntavena súwi séna toómbá topán-topan-umai kwená
 kwayó-kwáásírá'á tímúwasa minkwáásíyómbá tímúwana ⁷kaumbo-káé'-
 noyaa'a kwáyowana Ísu maisokéna Áánútuntavena súwi séna kwená
 kwayó-kwáásírá'á tímúwasa minkwáásíyómbá tímúwasa ⁸⁻⁹nowaná tímú'a
 vówasa sáwíva-kwaasi 4,000 kwaasi nowaná tímú'a vówasa kwená kwayó-
 kwáásí mintón-ayai túwómba avakaeté-unampimba áítumai ógwitowana
¹⁰Ísu misáwíva-kwáásí ti'maréna kwená kwayó-kwáásíyé nompi-sípívímbá
 usámaaisesa Táómánúta-ayampa'a kuráawe.

ímo awánáúnda-mayai mayaaó siráan-kwasai.

Mátíyu 16:1-4, Áríku 12:54-56

¹¹mivá'á Ísu máyowasa amáán-kawaa-kwaasi sáwí-aimbo sínda
 isánáe sésa Ísunopa'a tésa sésa áraira Áánútumpakena kunkáana ímo
 awánáúnda-mayai máyénata awánaano suwaná ¹²Ísu arumbá umbái
 kwétopakemba séna ívé'o máyáan-kwaasi nóra séra ímo awánáúnda-
 mayai máyénata awánaano kwéseo. árai'a simátíme'a sé'a ívé'o
 máyáan-kwaasi íma agaráátinkanaumne séna ¹³ivátíyuwena nompi-
 sípívímbá usámaaisena nonkwaaúnkóná menávápá'á kuráíye.

íma kaumbo-káér-ainkwara-kwaasi oró siráin-kwasai.

Mátíyu 16:5-12

¹⁴Ísu kwená kwayó-kwáásíyé nonkwaaúnkóná menávápá'á kumbá
 kwená kwaási péreti-tomba íma máyómba tuwinkésa kuwaná kimbora-

tomba nompi-sípívimbá kwáyowana ¹⁵Ísu áamáán-kawaa-kwaasiye Érótiye kaumbo-kaér-ainkwara-kwaasi owé-ímáyáá kwéena kwená kwayó-kwáási simátimena séna intóráín-tantaa'a sáwíyan-tantaa'a moórá-tonko áwí'a péréti mimpímbá kwémaraawana kwéintorena anómba intembá áamáán-kawaa-kwaasiye Érótiye miwí tááiyavai kentúra'a kárákwimai máéro súwasa ¹⁶keáimbá sésa nóra séna mirá kwésiyo. péréti-tomba íma makáunanaya mirá kwésiye suwaná ¹⁷Ísu keáimbó kwésun-aimba iséna nóra séra toómbá íma kwáyáiyeye-aimba kwéseo. kanaán-umai toómbá timénaunda ááémo uráundawaina ááimba íma tááko pééi kwésiye. kentí ímáýáagoma kentirunkómá usisi'ándaisa'a kwéowe. ¹⁸túramba kwáyáimbanivo íma awánamai kawe'á kwéowe. táá'a kwáyáimbanivo íma ísámai kawe'á kwéowe. ¹⁹éva'aasei-tomba topán-topan-umai sáwíva-kwaasi 5,000 kwaasi timéwánasa naráamba mintón-ayai nóraumai-unampina áíturaaó séna tísaa úwasa sísamaivakemba kae'á kumbaimái-unampinta ógwitaraumne suwaná ²⁰avakaeté-tomba topán-topan-umai sáwíva-kwaasi 4,000 kwaasi timéwánasa naráamba mintón-ayai nóraumai-unampina áíturaaó séna tísaa úwasa avakaeté-unampinta ógwitaraumne suwaná ²¹Ísu séna nóra éra íma tááko pééi sisa'á ísarao Ísu siráiyé.

Ísu aúramba kavíkwaimba asóvamankarain-kwasai.

²²Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásiyé Pétésáítaa-naopa'a kumbá évakarawai aúramba kavíkwaimba áí'maesa Ísunopa'a tésa sésa táto'mai asóvamankaaó suwaná ²³Ísu ayáánka'a tátorena áí'maena mindáoókona ayááíwá'á kwéna aúrampimba awirááíma kwirankéna aúranka'a tátorena séna ára kwéawanaano súwana ²⁴awánéna séna kwéawanaumne. taairaán-kwáási marapá'á kwénaaowa'a kwéawanaumne súwana ²⁵moórágwara'a Ísu aúranka'a tátorena kawe'á umánkowana aúramba kararéna kawe'á umái kwéawanowana ²⁶Ísu séna mindáoópa'a kónavo ená naaópa'a tayauweré kwaaoó siráiyé.

Pítaa Ísuna ááimba siráin-kwasai.

Mátíyu 16:13-20, Árúku 9:18-21

²⁷Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásiyé Sísáriya Vírípai-naokon-ayampa'a kúmba aampa'á kwéguwana kwená kwaási tísaa ena séna kentávái amáparawai nóran-kwaasiye kwéseo súwasa ²⁸miwí sésa évakarawai sésa emá Yóni nombá pétinkaadawai óne sewasá évakarawai sésa naaóvá'á Áánútun-ai simátímakaandawai áwí'a Íráiyaama óne sewasá évakarawai sésa naaóvá'á Áánútun-ai simátímakaawaivinkemba moóráwai óne kwésewe suwaná ²⁹Ísu séna keinárawa'a kentávái nóran-kwaasiye kwéseo súwana Sáímoni Pítaa séna Áánútu usásinankaiwaimba Yútaa-kwaasiya kwéamu'maraundawaiya óne súwana ³⁰mináimbá íma simátíméro Ísu asiramái siráiyé.

Ísu puké'a usásinanaumne siráin-kwasai.*Máttyu 16:21-28, Árúku 9:22-27*

³¹Ísu kwemó puwínín-aimba ááimba ásámai kwená kwayó-kwáási simátimena séna sí'a índai'a umásinkesa Yútaa-anon-kwaasiye mono-káwáá-kwáásiyé áamámba sen-kwáásiyé tínaaemba umásimesa sínkamiya'a puwónaundanivo kaumbo-táwai ánáasaina'a púwóndavinkemba usásinanaumne séna ³²miráumai avora'á simátimuwana Pítaa Ísumba áí'maena kweyááva'a máankena séna mirán-áímbá sénavo súwana ³³Ísu kwanténa kwená kwayó-kwáási tuwánéna Pítaantavena asiramái séna Sáátáánigo siyuwé kóao. kwaásiti imáyáavinkemba kwésempo íma Áánútuna imáyáavinkemba kwésene Ísu siráiyé.

³⁴Ísu mináímbá simásuwena kwaásiyonte kwená kwayó-kwáásiyé tááyena séna kesínaaemba kwaránáe síyawai tirááímo táínda-yantaa'a íma tátoraaro. kemá puwónaunda-taima súgwaata'mae'a kondantembá kesínaaemba kwaránááowaimba umbai-yántáá'á timíyasa minúbái-yántáá'á úwoi maimaésa sínaaemba kwaránááowe. ³⁵tirááímo táíndai'o ésa íma kawé'á umái ménaaovo kentávái ísámai Áánútu áséi-aintavai ísámai tirááímo táínda-yantaa'o tuwésa puwésa aúnái'a umái maí'mai'a ónááowe. ³⁶marapákémbá amápa-tantaa'a kwémaesa puwíyambo éna mintántáákó íma túwa'naa íníye. ³⁷puwíyamba marapá'ó makáan-tantaa'nei íma anondái'a umásuwesa ókwara'a ayáátááka'a ménaaowe. ³⁸ívé'a Áánútuntavesa íma imáyáa ésa máyáanka'a kenkwará kesááigwara'o tigaemó umásínkáámba pó'a aáno kemó marapá'ó kúmónnda miwí sigaemá umátinkanaumne. kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai aáno kesivoná ságayankwara kwíyómpakembo Áánútuna kwayó'nárawati ságayankwara'o marapá'ó kúmónnda miwí sigaemá umátinkanaumne.

9 ¹árai'a simátimé'a sé'a évaka'a maanká'ó máyáan-kwaasi íma aiva'á puwé'a Áánútu kwená asirayándéi kwégawaaimba awáné'a naaemba puwónááowe Ísu siráiyé.

Ísu ó'on-kuwawaa'a aukáin-kwasai.*Máttyu 17:1-13, Árúku 9:28-36*

²Ísu mináímbá simásuwena ava'moraé-no'waamba kwaéna Pítaante Yémésinte Yóninte tí'maena anón-omapa'a iyúmba miwíyé su'mai umésa miwí túranka'a Ísu ó'oran-auma auvúwana ³kwená unáánkwtóira'a ságayamba kwaéna kwayáni'a kéna aavúúmó usénamo intembá mirá úwasa ⁴awánomba kae-kwáásírái kwíyómpakemba paárésarai mindárai túwí'a Íráiyaae Mósesiye Yútaa-kwaasi tíkwá'nárai Ísuwe kwaasái kwésuyana ⁵Pítaa Ísuntavena séna anóndakoo maanká'ó maúndaya

kawe'á imbá póta kwááyu-namba kaumbomá ónaundaya moórá endéi éta moórá Mósesindei éta moórá Íráiyaandei éta mirá ónaundayaawe súwana ⁶áváaraumai táá'a kówana nóin-aina'i síníyena póna mirán-aimba Pítaa siráiyé.

⁷mirá kwésunka'a ainánkó kuména káátaguwana mináínámpínkémbá aagíwé su'mai séna maawámá kesáánimba isa'á kwená imáyáa kwéune. kwenáái isáaro súwasa ⁸kwená kwayó'nárau awánomba mindárai kwíyómpa'a íyúwana Ísuwe su'mai méraiye.

⁹máyowasa omápakemba kúmúmba Ísu asiramái simátimena séna awánaamba íma simátíméro. kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai púwóndavinkemba usásinaandara'a awánaamba kanaará'á simátíma'mae íyóro súwasa ¹⁰isésa íma simátimesa mináímbá úwoi tátoresá keáímbá sésa púwóndavinkemba usásinanaumne simbá nóran-aina'iyó keáímbá siráawe.

¹¹keáímbá sésa Ísuntavesa áisaa esa sésa áamáamba sen-kwáási sésa Íráiyaa aiva'á paárinana Áánútu usásinankaiwai Yútaa-kwaasiya amu'makáundawaiya naaémba paárinnyemo sembá nóra sésa mináímbá kwéseo suwaná ¹²Ísu séna aiva'á Íráiyaa paárena to'mayaa íníye-aimba árair-aimban-iyé. moórá-aimba kwaási úranda'a kumpaárurawaintavena agaimaréna séna kwembá áí'a índai'a umánkesa tínaemba umánkanaawe agaimaréna siráiyé. ¹³simátimé'a sé'a Íráiyaa á'a tiráiyé. agaimaróntemba umái kwembá sáwí'a umánkanae sésa sáwí'a umánkaraawe. mirán-áímbá kwentávái agaimaróntemba kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaintavai agaimakáawe Ísu siráiyé.

Ísu taraváá-kwámbá mayáúkain-kwasai.

Mátíyu 17:14-21, Árúku 9:37-43

¹⁴Ísu simásuwena omápakemba kúmúmba kwená kwayó-kwáásítópa'a kúmúwasa sáwíva-kwaasi torupésa áamáamba sun-kwáásíyé Ísuna kwayó-kwáásíyé asirayán-áímpákémbá sésa ¹⁵Ísu túntavesá ivátuwesa parubará umánkówana ¹⁶Ísu séna nóintavai asirayán-áímbá kwéseo séna tísaá úwana ¹⁷minkwáásíyómpínkémbá moóráwai séna anóndakoo kesáánimba áí'mae'a túne. kwenarumpimbá taraváá-kwámbá máyáísana íma aai kwéísana ¹⁸mintárávái-kwánkó táto'mai amentánaanta isaná tanaambá váguvagu kwéena áwááyaamba akékúndena aigareó nonkáánéna aiyayaamba sápisimagwisana mirá úmaena kwéiyisa'a ená kwayó-kwáásíyávé'a sé'a taraváá-kwámbá arumpinkémbá mayáúwáaro súnasa íma kanaán-umai mayáúkaawe súwana ¹⁹Ísu séna kentávái íma imáyáa kwéowana póna sirumbá umbái kwétaivo nóraumai-tawaiya kesé ménaumno simásuwena séna ánivo enáánimba áí'mae tiyó súwasa ²⁰ái'maesá tuwaná mintárávái-kwánkó Ísumba awánéna miníyámpói améntáyuwowana tanaambá véna kwáreré'a éna aigareó monkáánúwana ²¹Ísu avowántávéna séna nósatawai ánkariyo súwana umaranka'á ánkariye. ²²tuvuwíndayavena póna

sáwívaka'a améntámai irá káúvóra'na éna améntámai nompímbá túwáara'na kwéiye. emó kanaamó e arumbá maisinkéya súwa'naa uwo súwana ²³Ísu séna nóra séwa emó kanaamó e súwa'naa uwo kwésono. Áánútumpa'a agevamái máyaawai amápa-tantaa'a kanaará'á ónááowe súwana ²⁴miniyámpóíógó avowámá avekáán-umai anónka'a séna kemá Áánútumpa'a agevamái máyaundanivo kemá Áánútuntavai íma asiramái kwémaunda-yantaa'a súwa'naa uwo súwana ²⁵Ísu awánómba sáwíva-kwaasi sisipáá uwaná taraváá-kwántávéna séna aívó-taravaa-kwankoo auwé kóaa. íma koyauwérénda áka'a kóaa súwana ²⁶kwáá'a téna miniyámpóí améntáyuwowana tanaambá wówana arumpinkémbá kóúwana miniyámpóí púwóra'na umai máyowasa évakarawai sésa á'a púwíye suwaná ²⁷Ísu ayáánkwanda táto'mai usásinakowana koku'á méraiye.

²⁸koku'á máyowana Ísu naaúmpa'a umáyowasa Ísumo kweyáá máyonka'a kwená kwayó-kwáásí umésa sésa nóra séta mintáráváá-kwámbá íma kanaán-umaiya mayáúkaumno suwaná ²⁹námúnaa kwésemba pó'a miráumai mirán-táráváá-kwámbá mayauwánááovo ó'on-tantaa'neimo é'a íma kanaán-umai mayauwánááowe Ísu siráíye.

Ísu puwínín-aimba siráin-kwasai.

Mátíyu 17:22-23, Árúku 9:43-45

³⁰⁻³¹Ísu simásuwena tuwéna Káríri-ayampa'a aampa'á kwégwena sáwíva-kwaasi torupaavó séna kesí kwayó-kwáásíyé su'mai aái simátimenae séna aampa'á kwégwena séna kembá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaimba ó'on-kwaasi timíyasa sínkamiya'a puwé'a kaumbo-táwai maisuwé'a usásinanaumne súwasa ³²kwemó sún-ainkona ááimba íma isésa áísaa ónáe sésa umbá táá'a kówasa íma áísaa uráawe.

náawa kwéusayaitaiyo siráan-kwasai.

Mátíyu 18:1-5, Árúku 9:46-48

³³íma áísaa esa Kápénéamu-naopa'a kumbá naaúmpa'a umáúwana Ísu tísaa ena séna aampa'á kwéte'a nóin-aina siráao súwasa ³⁴aampa'á kwégwesa sésa kentáávinkémbá náawa kwéusayaitaiyo sésa iséise úmae kwégwesa pósa íma aái suwaná ³⁵Ísu mara'-maéna kwená kwaási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasiyavena séna maísáaro. usáyaitanae síyawai tínaaeni'a ésa amáparawaiti kwayó'á máraáaro simásuwena ³⁶moórá-iyampoi áí'mai avumpimbá usásinankena taparéna simátimena séna ³⁷kentávái imáyáa kwéesa iyámpóí áwa'naa onten-umái kwésuwa'naa-owe. súwa'naa onten-umái Áánútu s'i'mákaiwaimba kwéawa'naa-owe Ísu siráíye.

kentí mayái íma sáwí'a kwéiwaina kwaasái.

Árúku 9:49-50

³⁸súwana Yóni Ísuntavena séna anóndakoo moóráwai kwénaaena taraváá-kwántóntávéna séna Ísuna asirayámbá kwáyáintavai auwé kóaa

simátímapa'a kwégwisasa mintáráváá-kwámbá kóuraawe. minkwáásígó íma kentáávínkén-kwáásímá ómpo íma miráne étuwaaoaya siráumne Yóni súwana ³⁹Ísu séna íma tuvínankaaro. ímo awánaam-bayaimo máyáawai úwoi kesúwí'a íma sáwí'a simásinkanaaowe. ⁴⁰kentáási mayáígómbá íma sáwí'a kwéowai úwoi kwésuwa'naa-owe. ⁴¹árai'a simátíme'a sé'a keinárawa'a tuwánésa sésa Ísu Kárásitina kwaási ombá pó'a túwa'naa ónái sésa sáwíyan-tantaa'a nombá timíyawaima Áánútu kawe'-mékámá timíníye Ísu siráiyé.

sáwí'a kwéon-kwasai.

Mátíyu 18:6-9, Áríku 17:1-2

⁴²Ísu mináímbá simásuvena séna iyámpóígomo kesááiyavaimo áraire sintenkáán-umai évakarawai áraire kwésewe. évakarawai tésa kesááiyavaimo áraire kwésewaima kampar-áímbá tasimátimiyasa isésa sáwí-ampa'a kówíyasa Áánútu kampa'ó síyawai sáwí-meyamba anómba timínívo miwímó tinumarampimbó anón-ontambo aríkwímaresamo nompímbó túwáawasamo kumésamo kumpuwésarakai kampar-áímbá íma simátíméwasa sáwí-ampa'a íma kosinó. mindá kanaán-iyé. ⁴³⁻⁴⁴tiyáánkomo sáwí'o ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-tiyaamba arátúwáaro. kae-tiyáámbó kwáyaina'o é'a sáwí-marupa'o iramó kaíkai'o kwéipa'a kónááomba mindá sáwí'an-iyé. sáwí'o uráinda maisuwé'o máyáamba mindá kawé'an-iyé. ⁴⁵⁻⁴⁶tísamaigomo sáwí'o ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-tisamaima arátúwáaro. kae-tísámáímó kwáyaina'o é'a sáwí-marupa'o iramó kaíkai'o kwéipa'a kónááomba mindá sáwí'an-iyé. sáwí'o uráinda maisuwé'o máyáamba mindá kawé'an-iyé. ⁴⁷túrankomo sáwí'o ína'a misáwí-ámpá'á kúnavo sé'a moórá-turamba pítuwaaro. kae-túrándéimo awáné'o é'a sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a kónááomba mindá sáwí'an-iyé. sáwí'o uráinda maisuwé'o máyáamba Áánútu kwená kwaási kawááipa'a máyáamba mindá kawé'an-iyé. ⁴⁸iramó kwégaipa'a marinkómó éna kwaíkwai'a kwéinana iramó éna íma pisináinda kaíkai'a kwéiyé Ísu siráiyé.

⁴⁹Ísu simásuvena séna uwímó toónká'ó úmárááwanamo kawé'o intembá Áánútuma kwaásira'a iramó kaintenkáán-umai maráínasa kawé'a umái ménaaowe. ⁵⁰uwímá kawé-tántáá'á imbánivo anómba ánásaisana ayáántámba kwáyáimbanivo ó'a uwímó kái'a íma úmaranaaowe. uwígómó áséimo intenkáámbá kwé'e'a paru umái ménaaowe Ísu siráiyé.

aarakwá'ó tasáén-aimbo siráin-kwasai.

Mátíyu 19:1-12, Áríku 16:18

10 ¹Ísu minká'á tuwéna Yútiyaa-ayampa'a Yótáni-nonkona menávápá'á komáyowasa moórágwara'a sáwíva-kwaasi

torupowaná ké'naamba aai kwésimatimuwasa ²ámáán-kawaa-kwaasi sésa sáwí-aimbo sínda isánáe sésa Ísunopa'a tésa sésa moórá-kwaasigo awainínkómbá kanaarará auwáníyo. mirámó énamo éna ámáán-aimba karáni. íya karáníyo suwaná ³naaóv'á Mósési nóra-amaana simátímakaiyo séna tísaa úwasa ⁴miwí sésa Mósési maará séna moóráwai awainínkómbá ai'mátuwaindawai aúvávimba agaimaréna séna kesuwainímbá ai'mátuwaumne séna agaimái amiíno siráíye suwaná ⁵Ísu séna kentíkwá'ná tirumbá makáamba pósa Áánútuun-ai íma ísóntavai mindáyavai Mósési minámáámbá siráimbanivo ⁶Áánútu kwíyómba maramá taróruonka'a íma mirá siráivo Áánútu aaraigwára kwaai gwára'á taróruyaiye. ⁷miráumai taróruaintavai tinóvowi tiyuwésa awaikóe awainínkóe tágárotamai ⁸mimbórá-túmá ma'mái kwémaewe. mindáyavai awaikóe awainínkóe íma kae-kwáásiráámbá ésa mimbórá'á kwéowe ⁹Áánútu aarai-kwaai moórá'á umátínkaraintavai íma tasáero Ísu siráíye.

¹⁰Ísu simásuwena naaúmpa'a umésa kwená kwayó-kwáásí Ísumo sún-aintavesa áísa uwaná ¹¹séna moóráwaimo awainínkómbó ai'mátuwenamo ó'on-inimbo kwémayaimba umóyámbá kwémayaiye. ¹²moórá-ininkomo awaikómbó auwénamo ó'onkwambo kwémayaimba umóyámbá kwémayaiye Ísu siráíye.

Ísu iyámpói kawe'á umátínkarain-kwasai.

Mátíyu 19:13-15, Áríku 18:15-17

¹³Ísu simátimuwasa évakarawai Ísu tátorena kawe'á umátínkainkwae sésa iyámpói tí'maesa tuwasá kwená kwayó-kwáásí sésa tí'mae'a kóro suwaná ¹⁴Ísu tuwánéna áwáá'a tiyéna séna íma kóro sé'a tiyuwáiyasa kesópa'a iyámpói úwoi teró. miníyámpói kesópa'a tentembá Áánútu kwená kwaási kawááimba miraráán-umai kwégawaaimba iyámpói kesópa'a tí-amba íma ítátinkaaro. ¹⁵árai'a simátime'a sé'a Áánútuntavesamo sésamo iyámpóiraan-umai kenká'á kwégawaa-onemo síyanamo éna miwír'á kawááinivo ímo mirámó síyawaimo éna íma kawááiniye Ísu séna ¹⁶miníyámpóiyómbá tiránkena tine'á tátorena kawer-áímbá simátímakaiye.

óísankwara-kwaasigona kwaasái.

Mátíyu 19:16-30, Áríku 18:18-30

¹⁷Ísu simátimena kwéguwana moóráwai isaaiséna Ísu anóndakoman-iyé séna takívairéna séna kawe'ná'á óne. nóra umáíya aúnaí'á umái kwíyómpa'a maí'maira ónaumno súwana ¹⁸Ísu séna kentávái nóra séwa kawe'ná'á óne kwéseno. mimbóráwái Áánútu kweyáá kawe'ná'án-iyé. ¹⁹Áánútuna ámáámba á'a ísaraane. minámáámbá aúvávinkemba agaimaréna séna kwaási tínkamiyasamo puwónááoni'a íma oró. íma

aarai-úmóyámbá oró. íma umóyámbá máyáaro. íma kampar-áímbá simátínkáaro. kwakarái-áímbá íma seró. kentinóvowi túwí'a anómba oró siráiyé súwana ²⁰mindákó séna minámáámbá kesí iyámpóirakemba ísare'a pó'a kawe'á úmae kwéiyune súwana ²¹Ísu awánéna aamoí éna séna kawe'á éma moórá-yantaa'a íma kawe'á uráampo ená náaindaamba ó'on-kwaasi kwétime óntamba mairé ímo makéwai tímatuwenana ená kawe'-méyámbá Áánútu kwíyómpa'a ankániye. tímatuwemo e kesínaaemba kwarániyone súwana ²²mináímbá iséna sáwíva'-naindaamba makóntavai kanagí'á túmaena anón-imayaa úwana arunkó sáwí'a kwéuwana kuráiyé.

²³kúwana Ísu kwanténa kwená kwayó-kwáásíyávéna séna sáwívar-oisambo makén-kwaasi Áánútumo kwená kwaási kawááipa'a kwíyamba umbaí táníye súwana ²⁴kwená kwayó-kwáási mináíntávái táá'a kówana kesí iyámpóiyono. óisan-imayaamo eémáyaiyawaimo Áánútumo kawááipa'o kwíyamba umbaí táníye. ²⁵moórá-poigo áwí'a káámeri mimpóígó kwaigóná avaapimbá íma kanaán-umai kóveraniye. káámeri-poigomo kwaigóná avaapimbó kóverainkakai sáwívar-oisamba makén-kwaasi Áánútu kawááipa'a kosinó súwasa ²⁶mináímbá iséna táátavai ésa séna umbaí taintávái nóran-kwaasiya Áánútu kawááipa'a ménaaoo suwaná ²⁷Ísu tuwánéna séna kwaási miwítí mayáínéí íma meéyámbaresa kónááovo Áánútu amápa-tantaa'a úwoi kanaán-umai kwéiyé súwana ²⁸Pítaa séna isaaó. kentáási amápa-tantaa'a tuwéta enánaaemba kwégwaraumne súwana ²⁹Ísu séna árai'a simátíme'a sé'a kentávái imáyáa ésa Áánútuna áséi-aimba kosimátimenaaontavesa naambáru'a tuwésa tuwaaísái tiyuwésa tívá'maa'a tiyuwésa tímánaa'maa'a tiyuwésa tinóvowi tiyuwésa táánimbaa'a tiyuwésa tiyáámúmbaa'a tiyuwésa miwítí maramá túwáawaina anondáma ³⁰marapá'ó máyáanka'a túwáan-tantaa'a mirán-tántáá'á sáwíva'a mémaesa tuwaaísái-i'a ésa tímánaa'maari'a ésa tinóisai-i'a ésa kentí iyámpói-i'a ésa naambá maramá mayánaáomba miwívímbá umbai-yántáá'í'a umátinkanaaombo ésa naaén-kanaa aúnái'a umái kwíyómpa'a maí'mai'a ónááowe. ³¹Ívé'a évaka'a aivakéwái aáno tínaaeni'a íyasa ívé'a évaka'a tínaaenkewai aáno aivarí'a ónááowe Ísu siráiyé.

Ísu kwemó puwíníntavai siráin-kwasai.

Máttyu 20:17-19, Áríku 18:31-34

³²Ísu séna Yérúsaremu-naopa'a kónáe séna aampa'á kwégwesa Ísu aiva'á kúwana kwená kwayó-kwáási táá'a kówana tínaaembo kun-kwáásígwará'á táá'a kówana Ísu kwená kwaási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tí'maena moórá-ayampa'a tínkarena kwempá'ó tínín-tantaakontavai mósimatimena ³³séna másáaro. Yérúsaremu-naopa'a konanayá moóráwai kembá kwaási úrandakomba mono-káwáá-kwáásíyé

ámáamba sen-kwáásiyé agaráátinkainasa kembó sínkami-aimba simái tarúmaresa sí'mai ó'onkaa-kwaasi timíyasa ³⁴kanaará'a kwésinkesa tuwirááima kwisinkésa súwiruku'a kwénesa sínkamiya'a púwónasa utamásinkaiya'a kaumbo-táwai maisuwé'a usásinanaumne Ísu siráiyé.

Yémésiye Yóniye Ísumba áisaa urááyán-kwasai.

Mátíyu 20:20-28

³⁵minkánáá Sépéti ááninkorasari Yémésiye Yóniye Ísunopa'a tésarai sésarai anóndakoo áisaa oyaní'a umásinkaniyono suyaná ³⁶nóintavai kwétinkainara umátinkanaumno súwasarai ³⁷ená ságayam-barupa'o umaéma kenkáí usásisinke évarevar-akwampa'a sinkáníyone suyaná ³⁸Ísu séna séyan-ainkona ááimba íma ísaraaiye. sáwí-nombo anavéúmpinkembo náúndanten-umai sí'a índai'a umásinkanaaomba keinárai kanaarárá kemó náúnda-anaveumpinkemba náyááoiyo. sí'o índai'o umásinkanaaontemba kanaarárá keinárai mirá umátinkanaaoo súwasarai ³⁹keirái kanaám-pókai mayáyauye suwaná Ísu séna árai'a séye. kemó náúnda-anaveumpinkemba náyááoiye. sí'o índai'o umásinkanaaontemba keinárai mirá umátinkanaaovo ⁴⁰kesí évareva-sukwampa'a kemá íma usásintinkanaumpo Áánútu kae'nárai umátínkaraimba póna usásintinkaniye súwasa ⁴¹Ísuna kwayó-kwáásí siyáánkainarawa'a mináímbá isésa Yémésinte Yóninte áwáá'a tífúwana ⁴²Ísu tááyowasa tuwaná séna á'a ísaraawe. marapár-ánón-kwáásíyómbá usáyaaítamai asirayán-áímbá simáti simati kwéuwasa kwenkóyai kwentáyai'a uráawe. ⁴³ánón-kwaasimo ontembá keinárawa'a íma mirá oró. keinárawapinkemba usáyaaítanae síyawai ó'owiti kwayó'á maránááowe. ⁴⁴keinárawapinkemba aivarí'a ónái síyawai amáparawaiti mayáíma túwa'naa oro. ⁴⁵kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai íma súwa'naa ígwáe'a kunkáumpo kemá kwaási túwa'naa ónái'a kunkáumne. sáwí-imayaavinkemba iyátinkanaundayavai puwónaumne Ísu siráiyé.

Ísu aúramba kavíkówaimba kawé'á umánkarain-kwasai.

Mátíyu 20:29-34, Árúku 18:35-43

⁴⁶Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé Yéríko-noapa'a kumbá sáwíva-kwaasigwara'a mindáópa'a tuwésa aampa'á kuwaná Tímíyási ááninko áwí'a Páátímíyasi aúramba kavíkówai óntamba inaai simái mayánái séna aanéiva'a kumbéna kwéinaai súwasa ⁴⁷évakarawai sésa Ísu Násáretivakewai kwétiye suwaná iséna anónka'a séna Ísuwo Tévítin-andarakewai ómpo arumbá umásinkaaoo súwasa ⁴⁸sáwívarawai áwáá'a aéesa sésa aaiseraao suwaná mináímbá ivá kwétuwena ó'omba anónka'a séna Ísuwo Tévítin-andarakewai ómpo arumbá umásinkaaoo súwana ⁴⁹Ísu aampa'ó kweémáyomba kwená egwaa'á kousásinena séna

ááyaaro súwasa aúrambo kavikówaimba ááyesa sésa enarunkó kawe'á íno. kwéaayaivo usásinaao suwaná ⁵⁰ a'marénamo máyon-ampaanta agwáimarena usásinena Ísun-aóká'á túwana ⁵¹ Ísu séna nóin-tantaara embó arááímo táinda-yantaa'a umánkanaumno súwana anóndakoo súramba kawe'á umásinkainkwa'e'a úne súwana ⁵² Ísu séna kentávái kanaán-umai súwa'naa íníwaiman-iye sénda pó'a kawe'á umánkaumpo kwaaó súwana avekáámbá aúramba awánéna Ísun-ánaemba kwakáíye.

Ísu Yérúsaremu-naopa'a kuráin-kwasai.

Mátíyu 21:1-11, Árúku 19:28-40, Yóni 12:12-19

11 ¹ Ísu kwená kwayó-kwáásíyé kumbá Yérúsaremu-naor-ampa'a kumbá Óríve-omakar-egwaa'-naokai moórá Pétévasi-nao'a úwana moórá Pétáni-nao'a úwasa minkáé'-náór-egwaa'a kwésa kwená kwayó-kwáásí kae'á máti'marena ² séna epín-dáópa'a kurékai moórá-poigo áwí'a tónki koawáneyambo kwaásimo ímo ayáákainda-poi ándáma iyátuwekai áí'maekai tekaiyó. ³ moóranankomo tuwánénamo nóra óyáekai óyómo sínakai anóndako ayáá'mae'a konasá áí'maesa koyauweránááowe siyé simámékaiyo súwasarai ⁴ kuyaná mimpóimá ontará'á ándáneí anumarampimbá kwímarowana máyowasarai koawánésarai minándá koiyatúwóyana ⁵ minká'á máyón-kwaasi sésa nóra sékai mimpóígná ándáma kwéiyatuwaaiyo suwasaráí ⁶ Ísumo sún-aimba simátímúyasa kanaán-ivo mirá okaiyó suwasaráí ⁷ áí'maesarai Ísunopa'a tuyasá kwená kwayó-kwáásí paákár-únánkwátói ayú'mái mimpóígó arósáánumpimba kwandaaf uwi'márówana Ísu ayáá'maena kwéguwasa ⁸ sáwíva-kwaasi mésa anón-kwaasiye sésa évakarawai paákár-únánkwátói ayú'mái évakarawai taayánáma ayáiresa aampa'á uwi'ma'mae kwéguwana minúnánkwátóirare mintááyánaravane augwétámai kwéguwasa ⁹ aiva'á nááún-kwaasiye Ísun-ánaemba nááún-kwaasiye anónkar-anonka'a sésa Ísóigo ai'maráísana kunkáiwaimba Áánútu kawe'á kwéumankaiye. ¹⁰ kentáá síkwá'ná Tévítimo kawáá-uraintemba miraráámbá íníye. kwenáwí'a mósá kwémaraumne anónkar-anonka'a suwaná ¹¹ Ísu Yérúsaremu-naopa'a kúmba anóm-bono'-naumpa'a uména amápa-tantaa'a awánéna enónka'a kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tí'maena Pétáni-naopa'a kuráíye.

taaigóná kwaasái.

Mátíyu 21:18-19

¹² Pétáni-naopa'a kogwáúmba usá aaváyaavimba mindáópa'a tuwésa aampa'á kumbá Ísumba ááima ankówana ¹³ moórá-taigo áwí'a víkima kwáyowana mintáéramba nánáe séna ááimpa'a kwéna awánómba arambó iyái-kánáámó ímo túmba íma iyéna ánáwe su'mai kwáyowana avakáá uwááena ¹⁴ mintáígóntávéna séna ená arambá íma iyáníyone.

moórágwara'a kwaási ená arambá íma nánááowe súwasa kwená kwayó-kwaási mináímbá ísaraawe.

Ísu anóm-bono'-naumpa'a iráin-kwasai.

Máttyu 21:12-17, Árúku 19:45-48, Yóni 2:13-22

¹⁵Ísumo sún-aimba isésa Yérúsaremu-naopa'a kumbá Ísu anóm-bono'-naumpa'a iyéna mono'-náúmpá'ó meéyámbó kwémayon-kwaasi tuwánéna uti'mátuwena mono'-nánkóná óntambo meéyámbárón-kwaasiti taareimá tawísíyuwena Áánútuntavai imáyáa ésa máái-numama kwéamundumama meéyámbárón-kwaasiti taareimá tawísíyuwena ¹⁶simátimena séna ókwara'a íma mono'-náúmpá'á mirán-tántáá'á maimaé'a iré kunke oro. ¹⁷Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna kesí naantavái sésa Áánútumpa'o námúnaamo sen-dámbá isasá ó'on-o'om-barapaken-kwaasi tésa námúnaa kwésewe agaimaréna siráíye. ániwo umóyán-dáúmpá'ó ontenkáámbá uráawe Ísu siráíye.

¹⁸Ísu súwasa mono-káwáá-kwáásíyé áamáamba sun-kwáásíyé Ísuna áamáyu-aimba kwéseza sáwíva-kwaasimo Ísun-aaimo ísámae kwéiyuntavai táátavai ésa Ísumba tuvuwónááon-amba kwéavakaa-uwasa ¹⁹enónka'a Ísu kwená kwayó-kwáásíyé Yérúsaremu-naopa'a tuwésa kuráawe.

taaigó aáyánkarain-kwasai.

Máttyu 21:20-22

²⁰Ísu kwená kwayó-kwáásíyé kogwaésa usásinesa aampa'á kumbá víki-taima awánomba ánúka to'mai amápa'a móayankagurowana ²¹Pítaa Ísumo sún-aimba ááka'a maréna séna awánaao. aaimó simámakaanda-taima á'a aáyánkagwiye súwana ²²Ísu séna Áánútunka'a aráápamai máéro. ²³árai'a simátime'a sé'a maanómátáváímo sé'o iré mapámbai nompá'á kumuwómó síyawai ímo kaer-ímáyáámó tokésamo súndantemba árai'a íníye síyanamo éna árai'a mirá íníye. ²⁴mindáyavai Áánútumpa'a námúnaa sé'a ó'on-o'on-tantaatavai áísaa e'a sembá árai'a Áánútu kanaán-umai súwa'naa umásinkaiye sembá kanaán-umai kwétuwa'naa-íye. ²⁵Áánútumpa'a námúnaa sembá sáwí'ó umátínkaraamba anondá sáwí'a ónaumne-imayaa íma é'a ivátuwaaro. mirámó íyanamo éna kentivo kwíyómpakewai keinárawa'a sáwí'ó kwéomba maitiyuwáníye. [²⁶ániwo sáwí'ó umátínkaraamba úwoimo imáyáamo úmae iyé'ó ímo ivátuwaiyanamo éna kentivo kwíyómpakewai sáwí'ó kwéomba íma maitiyuwáníye] Ísu siráíye.

nááwa ai'mákaisa tiráano siráan-kwasai.

Máttyu 21:23-27, Árúku 20:1-8

²⁷Ísu kwená kwayó-kwáásíyé ókwara'a Yérúsaremu-naopa'a kumbá anóm-bono'-naumpa'a kwénaauwasa mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-

kwaasiye áamáamba sun-kwáásiyé Ísunopa'a tésa ²⁸sésa nááwa ai'mákaisa tiréwa nááwampinkena mairéwa asirayám-báyái kwémayaanda simásimiyo suwaná ²⁹Ísu séna aiva'á moórá-aimba tísaa ona'á anondámo síya'o é'a sísa on-áimbá simátimenaumne. ³⁰ááema Yóni nombá pétinkaraiwaima Áánútuwa simámakaisana nombá pétinkarai. kwaásiya simámakaawana nombá pétinkaraiyo súwasa ³¹miwímá keáimbá sésa nórayaawa sénaumno. Áánútu simámakaisana nombá pétinkaraiyemo senanayáámó éna nóra séra Yónin-aaiyavai íma áraire siráao síniye. ³²kwaási simámakaawana nombá pétinkaraiyemo senasayáámó ésa úwoi-kwaasi sínkamonaowe. úwoi-kwaasi sáwíva-kwaasi Yónintavai sésa Áánútun-ai simásimakaiwai uráiyé kwésemba pósa áwáá'a siyénááowe mirá keáimbá sésa ³³Ísuntavesa sésa emó sísa ónda-ainta íma ísaraumne suwaná Ísu séna ímo simásimiya'a nááwampinkena mairéra'i. asirayám-báyái kwémayaunda-aimba íma simátimenaumne Ísu siráiyé.

ándá-aran-kigaura'o tavíyéwaiti kwaasái.

Mátíyu 21:33-46, Árúku 20:9-19

12 ¹Ísu kwántámai-aimba simátimena séna moóráwai óntan-kurima úmakena ándá-aran-kigau úmarena ándá-arankona tááve'a úmarena ándá-arambo mapándáápá ínana anombó kumínín-taave'a úmarena óntan-damba kígauva'o tavíyí-námbá úmarena ayáátááka'a ó'om-barava'a koménae séna maankígáúrá'ó tavíyíyawaimo é'a kesávái évakar-aramba maé'a évaka'a kembá siyúwáaro simátimena ó'om-bapa'a komáyáísana ²arambó ávumo kain-kánáá tisaná aanávómá kesí ándá-aramba komayaaó séna kwená kwayó'nálá ai'maráísana minkígáúrá'ó tavíyéwaitopa'a tisasá ³táto'mai tuvú'maresa ándá-aramba íma ámémba ai'mátuwaawana kówisana ⁴aanávómá moóráwaimba ai'maráísana tisasá minkígáúrá'ó tavíyéwai táto'mai a'nómbá tuvámbai sáwí'a umánkówana kówisana ⁵aanávómá moóráwaimba ai'maráísana tisasá táto'mai tuvú'marááwana púwísana aanávómá moórá-mora-umai ti'maráintemba tewasá tínkamba tinkamba kwéowasa évaka'a púwówasa évaka'a tayauwéráawana ⁶aanávómá kímborawai kwenááninkomba póna kwená imáyáama ámakaiwaima máyáimba ayáátááka'a imáyáa eémene kesááninkon-ai isánááowe séna ai'maráísana ⁷tisasá minkígáúrá'ó tavíyéwai awánésa keáimbá sésa aanávómbá ááninko kwétimba póta tuvúwónana puwéna maankígáú íma mayáínata kesáá mayánáe sésa ⁸táto'mai tuvúwówana púwísasa maimái aaumépa'a tukáawe. ⁹Ísu mináimbá simásuwena séna minkígáúgó aanávómá mirá íniye. téna kígaura'o tavíyéwaima tínkaminasa puwíyana ó'onkaa-kwaasi kesí kígaura'a tavíyéro síníye. ¹⁰Áánútun-ai aúváivimba awánaraawe. maarán-áimbá agaimaréna séna

óntan-damba on-kwáásí moórá-ontantavesa sáwí'a kwéiye sésa maisukáawe. aáno minóntánkó ávonkaamba uráiyé. ¹¹mindá Ísóigo isatá awánéta séta ó'oran-kawe'a uráiyé kwésune

agaimaréna siráiyé Ísu súwasa ¹²mono-káwáá-kwáásí mináímbá isésa kentááyáváiyá siyé sésa táto'mai tuvuwónáe sésa umbá amápa-kwaasiyavai táá'a kówasa ivátuwesa kuráawe.

táákísi-aintavai áísaa uráan-kwasai.

Mátíyu 22:15-22, Áríku 20:20-26

¹³mono-káwáá-kwáásí kwésa Ísumba áísaa íyana sáwí-aimbo sínasa aavimbá mayankánááontavai amáán-kawaa-kwaasivinkemba évakarawaiye Éróti amááraawivinkemba évakarawaiye ti'márówasa ¹⁴Ísunopa'a tésa sésa anóndakoo árai-kwaasi po kwaási táároi íma inkaisé anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye táároi íma inkaisé tirumbá airá'mái-aimba íma séma Áánútuna aambó kwáráan-aimba arupí umái kwésimatimendaya ísaraumne. emá nóra se kwéisaano. kanaarátááwá táákísi-ontamba Árómáani-kamaani-kwaasiya timénaum. íya timénaumno. timénaundaya Yútaa-kwaasiya kentáási amáána araaisénaundaya'iyompo ¹⁵timénaum. íya timénaumno suwaná Ísu miwí tááma iséna kaumbo-káér-ainkwara-kwaasin-owe séna kentávái sáwí-aimbo síndawe sé'a kwésisaa-owe. moórá-ontamba maimái máagaraasinkaaro súwasa ¹⁶maimái máagaraarankowana séna nááwa óikaana uráinkara áwí'a kwáyáiyó súwasa miwí sésa Árómáani-kamaani-kawaanako óikaamba isaná áwí'a kwáyáiyé suwaná ¹⁷Ísu séna Árómáani-kamaani-kawaanakondei kwembá améro. Áánútundei Áánútumba améro súwasa mináímbá ísówana táá'a kówasa íma aai siráawe.

pukémpinkemba usásinanaaon-kwasai.

Mátíyu 22:23-33, Áríku 20:27-40

¹⁸suwasá Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásí púwómpinkemba íma usásinanaaowe kwésun-kwaasi pósa Ísunopa'a tésa sésa ¹⁹anóndakoo naaóv'á Mósesi séna moóráwai aaraí maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana ávákoma maimakéna awaaóná anondáwe séna iyámpói ankániye siráiyé. ²⁰moórá-aimba isaaó. moórá-tawai avakaeté-avarawainonda mésa tuwaaómá aaraí maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana ²¹kwenánaaenkewai kware'á maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana kwenánaaenkewai kware'á maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana mirá eémesa ²²avakaeté-kwaasi putásaawana minínímbá naaémba pukáiyé simásuwesa ²³Ísumba áísaa esa sésa mirámó ombá kwaásimo puwíyampinkembo usásinaiya-tawai minínímbá avakaeté-kwaasi tuwainímbá póna nááwa mayániyo suwaná ²⁴Ísu séna Áánútun-aai aúvávimba agaimakón-aimba íma kawé'á umái isé'á Áánútuna asirayámbá íma awáné'a pó'a miráumai sáwísawaa-aimba kwésewe. ²⁵pukémpinkemba usásinesa kwíyómpa'a uménaaon-kanaa

aaraí íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa ésa Áánútuna kwayó'nárawa'o kwíyómpa'o máéwaimo ontembá minínínákwá'á miráumai aaraí íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa ónááowe. ²⁶kwaási pukémpinkemba usásinaaomba Mósesi mináíntávái agaimakáiyé. aúvávimba agaimaréna séna áru-taira'a iramá kaimbá íma mintáimá kágwisana mintáivínkémbá Áánútu Mósesintavena séna Áánútu úne. enaíkwá'ná Áávaramune Áísákaane Yákópone miwítí Áánútu úne siráiyé. Áánútu mináimbá siráimba minkáúmbó-kwáásí á'a púwúwasa utamántínkaraambanivo ²⁷mináimbá siráimba pósa miwí úwoi máyáawe. ánívo kentááima sáwísawaa-aimba siráawe Ísu siráiyé.

aivar-ámáánkóná kwaasái.

Mátíyu 22:34-40

²⁸súwana ámáamba sún-kwaasigo ména amápa-kwaasimo sumbá iséna Ísuna usáyaaitamai-kwasai iséna Ísumba áísaa ena séna Áánútuna ámáámpinkemba nóran-amaana aivar-ámáámbán-iyo súwana ²⁹Ísu séna aivar-ámáámbá sénaumpo Áánútun-aii aúvávimba agaimaréna séna Ísareri-kwaasi maísáaro. Áánútu kentáásí Ísóigo éna mimbórá-Ísóigómán-iyé. ³⁰Áánútumpa'a kentí Ísóigomba kentiruné kentí imáyáawe kentimané kentí asirayáné áméro agaimaréna siráiyé. ³¹miwá ánaaenken-amaamba sénaumpo ísáaro. Áánútun-aii aúvávimba agaimaréna séna kesávái-ímáyáámó ontembá kentí kwaásiti imáyáagwara'a oró agaimaréna siráiyé. minkáér-ámáánkómá amápar-amaamba usáyaaitaraiye Ísu simámuwana ³²minkwáásígó séna anóndakoo árai'a sénda Áánútu kweyáá Ísóigoman-ivo ó'on-o'on-isoima íma máyáawe. ³³kesáámá Áánútumpa'a kesirumbá imáyáama kesí asirayámbá kwempá'á tuwéta mirá onó. kesávái-ímáyáámó úndantenta kesí kwaásiti imáyáagwara'a onó. minkáér-ámáánkómá amápar-amaamba usáyaaitaraiye. toómbá sipisípima iravímbá agaimái Áánútumba amúndanivo mindágwara'a usáyaaitaraiye séna ³⁴mindá'ó súmba kawer-ímáyáávínkémbá súwana póna Ísu iséna séna Áánútumo kawááimba kwená egwaa'á máyáane súwasa ísómba Ísun-aiiyavai táá'a kóntavai íma áísaa úmaesa iráawe.

Áánútumo usásinankaiwai Káráisitina kwaasái.

Mátíyu 22:41-46, Áríku 20:41-44

³⁵íma áísaa úmaesa íyúwana Ísu anóm-bono'-naumpo'a uména kwésimatimena séna ámáámbo sen-kwáásí sésa Káráisitima Tévíti-andaraken-kwaasiman-iyé kwésevo ³⁶naaóv'á Áánútun-amanko Tévítimba imáyáa amúwana Tévíti Káráisintavai séna kesí Ísóigoman-iyé siráimba monor-ímá agaimakón-auvaivimba Tévíti agaimaréna séna

kesí Ísóigontavena Áánútu séna kesiyáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á mara'á ména'a ená namuro-kwáásí usáyaaitaanasa miwí ánasanaaowe

Áánútumo siráin-aimba Tévíti siráíye. ³⁷miráumai Tévíti Káráísitintavai séna kesí Ísóigoman-íye siráimbanivo nóraumaiya kwemá Tévítin-andaraken-kwaasiman-íye Ísu súbma Káráísiti Tévítina Ísóigoma éna Tévítin-andaraken-kwaasigoman-íye. úwoi-kwaasi amápa'a Ísun-aaí isésa aamoí uráawe.

ámáamba sen-kwáásítí aambá kwaráavo siráin-kwasai.

Mátíyú 23:1-36, Áríku 11:37-54, Áríku 20:45-47

³⁸úwoi-kwaasi amápa'a Ísun-aaí isésa aamoí kwéuwana Ísu kwésimatimena séna évaka'o ámáambo sen-kwáásítí aambá kwaráavo. minkwáásí ayáátáár-ampantama iyésa naaópa'a avuvumpa'á kwénaauwasa pósa kwaásí tuwánésa sésa anón-kwaasin-owe kwésewe. ³⁹minkwáásí mono'-náúmpá'ó umáyáapa'o anón-kwaasimo maí-áyámpá'á umésa tanómba kaúvópa'o máyáapa'a kawer-áyámpá'á mésa kawetómbá kwénaawe. ⁴⁰minkwáásí ketor-íníntí óísankwara naankwará'á umóyámbá kwémaesa kwaásí suwánésa súwí'a mósá maráígwáe sésa kampakómbá tavisimái-namunaa kwésewe. mirámó owáíná anondá umbai-yántáá'á mayánááowe Ísu siráíye.

ketor-ínínkó Áánútumpa'a óntamba tukáin-kwasai.

Áríku 21:1-4

⁴¹simásuwena Ísu anóm-bono'-naumpa'a ména óntambo túwón-anaveunkona egwaa'á ména tuwánómba kwaásiyomba tésa óntamba túwómba sáwívar-óisankwara-kwaasi sáwívar-ontamba túwówana ⁴²moórá-ketor-ininko íma óísamba makón-ininko téna sáwíyan-ontamba kae-tóyaráámbá tuwówana ⁴³Ísu kwená kwayó-kwáásí tááyena séna árai'a simátíme'a sé'a minkétór-ínínkómó túwáin-ontankoma amápa-kwaasimo tukáan-ontamba usáyaaitaiye. ⁴⁴miwímá sáwívar-oisampinkemba évaka'a tukáavo kwemá sáwíyan-oisampinkemba mótú'a túwáimba póna óísan-iyaaimba méniye Ísu siráíye.

anóm-bono'-namba tawísí-áímbá siráin-kwasai.

Mátíyú 24:1-2, Áríku 21:5-6

13 ¹Ísu mináímbá simásuwowasaya anóm-bono'-naumpakemba kárúwesa kúmúmba kwená kwayó-kwáásívínkémbá moóráwai anóm-bono'-nantavai séna úwé awánaao. maanóntán-dámbá kawé'á kwáyáísana minóntámbá anón-ontamba kwáyáíye súwana ²Ísu séna maanánón-dámbá awánaaro. aáno kwaásí tésa mindámbá amápa'a tawísíyuwesa amápar-ontankwara'a tawísíyuwanaaowe Ísu siráíye.

sáwí-kanaa tíníye siráin-kwasai.

Máttyu 24:3-14, Árúku 21:7-19

³Ísu mináimbá simásuwena Óríve-omaka'a uména anóm-bono'-namba awánómba Pítaawe Yémésiye Yóniye Éndaruwe kírmau-kwaasi Ísumo kweyáá máyonka'a tésa áísaa esa sésa ⁴emó sénda nósa-tawaiya tíníyo. nóran-awaamera ínata séta ákíra'a Ísumo simbá mirá ínáyeya sénaumno suwaná ⁵Ísu séna kampar-áimbá isé'a áraire sevó kárákwiyoro. ⁶sáwíva-kwaasi tóyo ésa kesúwí'a mágwétesa sésa Áánútumo usásinkaiwai úne síyasa sáwíwarawai minkámpár-áintávái áraire sénááowe. ⁷áái'o tiyáán-aimba némpakena'i. egwaakéná'i. isáiyana íma táá'a kaíno. mirán-kánáámó tinda mindá íma amápa-tantaa'a ánásai-awaame'an-íye. ⁸moórá-ayampa-kwaasimo ésa ó'on-ayampa-kwaasiye áái'a tiyánááowe. moórá-kawaa-kwaasigomo éna moórá-kawaa-kwaasigona amááraayavai usásimbai áái'a tiyáaro sínasa usásinesa áái'a tiyánááowe. ó'on-o'om-barava'a anóm-barima táníye. ó'on-o'om-barava'a ayawaimá táníye. mirán-tántáá'ó paárína'a sé'a amápa-tantaa'o ánásanin-kanaa íma tiráivo iyámpóimo tinkánáe owanamó anón-ti'o intembá umbai-kánáámó tínímbe miráumai ááimba ásíye seró.

⁹mirán-áintávái kárákwiyoro. mono-káwáá-kwáásí keinárawa'a tí'maesa anón-kwaasitopa'a mótkesa aavimbá maitinkésa mono'-náúmpá'á mótkesa tínkamesa kentáváímó asiramáímo máyáantavai táto'mai tí'maesa kámááni-anon-kwaasitopare kawááon-kwaasitopare mótkesa aái simátinkaiya'a minánón-kwáásí kesáái simátimenaáowe. ¹⁰aiva'á ásí-kwasai amápa'-maravaken-kwaasi simáti simati kwéiyana naaémbe amápa-tantaa'a ánásai-kanaama tíníye. ¹¹táto'mai aaimó simátínkénka'a nóran-aina sénaumno-imayaa íma anómbe é'a íma kentí imáyáavinken-aimba sénááovo Áánútun-amanko sénááon-aimba úwoi tááka tinkáína'a mináimbá sénááowe.

¹²évakarawai tívá'awaawi tí'mai ó'owira'a timíyasa tínkamiyasa puwónááowe. tivoísáímo ésa tíráámaa'a tí'mai ó'owira'a timíyasa tínkamiyasa puwónááowe. iyámpóiyombo ésa tinóvwima tí'mai ó'owira'a timíyasa tínkamiyasa puwónááowe. ¹³kentáváímó asiramáímo máyáantavai amáparawai tiyámba umátinkanaaowe. ímo ivátuwesamo kentáváímó asiramáímo méwai ánásai-kanaara'a Áánútu tí'mai kawepá'á métinkaniye.

sáwí-kanaagona kwaasái.

Máttyu 24:15-28, Árúku 21:20-24

¹⁴Ísu mináimbá simásuwena séna naaémbe ávááraumai inkaisí-yántáákómá uwóví'a íí-márúkálá paáriniye Ísu siráíye. kemá Mááka sé'a maanáúvámó torausíyawai tááko pééi sína'a ísáaro kwésune. Ísu séna uwóví'a íí-márúkálá

paárínasa awánanaaomba Yútiyaa-marava'o máyaiyan-kwaasi omápata isaisésa iyónááowe. ¹⁵ontará'ó máyaiyan-kwaasi íma naaúmpa'a iyiyamba óisamba ivátuwesa úwoi isaisésa iyónááowe. ¹⁶kígauva'o máyaiyan-kwaasi íma naaópa'a iyiyamba unáánkwátói ivátuwesa úwoi isaisésa iyónááowe. ¹⁷tímúkwarar-inimba ívér-iyampoigwarar-inimba minkánáámá sáwí'a ónááowe. ¹⁸isaisés'o iyónááomba táúgwi-kanaa iyé'a únavo sé'a Áánútumpa'a námúnaa seró. ¹⁹minkánáámá tínimba anón-umbai táníye. naaóvá'á Áánútu maramá tarórumba ívéka to'mái mirán-úmbái-yántáá'á íma tiráiyé. aánogwara'a mirán-úmbái-yántáá'á íma táníye. ²⁰mirán-úmbái-yántáá'ó kwénin-kanaa Ísógo ákise úmakaiye. mirán-úmbái-yántáá'ó kwénin-kanaamo ayáátáaka'o kwéininkakai amápa-kwaasi íma úwoi tívamai máésino. Áánútu ítámakain-kwaasiyavai imáyáa éna mirá-úmbái-yántáá'á ákise uráiyé.

²¹ákisemo ínasa évakarawaimo simátimesamo sésamo Áánútumo usásinankaiwai mivá'-maava'a máyáiyé síya'o é'a íma ísáaro. ²²évakarawai paárésa kampa'á sésa Áánútumo usásisinkaiwai úne síyasa évakarawai kampa'á sésa Áánútun-aai simátimundawai úne simátíma'maesa naaónááomba ímo awánem-bayai kwémaesa Áánútumo ítámakain-kwaasi kampa'á simátiyuwanae sésa mirán-ánóm-báyái mayánááowe. ²³miwíyávái árai-kwaasin-owe sevó sé'a íma paáruraanka'a aiva'á simátimumpo kárákwiyoro Ísu siráiyé.

Ísu marapá'á kumínín-kwasai.

Mátíyu 24:29-35, Áríku 21:25-33

²⁴Ísu mináímbá simásuwena séna mirán-úmbái-yántáá'á tínín-kanaama ánásainana aaváúmá túnkwina kwíyómba íma sán-káínana ²⁵o'á kwíyómpakemba kuntínana kwíyónko tora'naára'a ínasa ²⁶kemá kwaási úrandako anón-asirayankwara ságayankwara'a ainámpímbá kúmóna'a suwánanaaowe. ²⁷kwíyómpaken-kwayo'narawa'a tí'maráanasa Áánútumo ítámakain-kwaasi amápa'-maravakemba tí'maesa moórávimba torupanááowe Ísu siráiyé.

²⁸Ísu mináímbá simásuwena séna moórá-tai naí-táigó áwí'a víki-taigontavai imáyáa umái ísáaro. aráságáyómó agayáinda awáné'a sé'a áú'o sínín-kanaa sáwíyanka'a táníye sénááowe. ²⁹mirámó intembá kemá súnda-yantaa'a ína'a awáné'a sé'a sáwíyanka'a kumíníye sénááowe. ³⁰árai'a simátíme'a sé'a ívé'o máyáan-kwaasi évaka'a íma pukáiyanka'a kemó súnda-yantaa'a paáriniye. ³¹kwíyómba maramá ánásainana kesáái íma ánásena úwoi kwaíkwai'a íníye Ísu siráiyé.

kúmóna-kanaa kwaási íma ísaraan-kwasai.

Mátíyu 24:36-44, Áríku 17:26-30,34-36

³²Ísu mináímbá simásuwena séna kúmóna-kanaama aaváúvimbá kwaási íma isááwasa kwíyómpaken-kwayo'narawa'a íma isááwa'a kemá Áánútu

ááninkoma íma isáúnana kesivo kweyáá ísaraiye. ³³kemó kumónaunda-kanaa íma ísaraiyanka'a kumónaumpo kárákwimai máéro. ³⁴mirámó ínintenkaan-umai maarán-áimbán-iyé. moórá-anondako némpa'a kwááyu koménae séna éna kwená mayái-kwáásíyávéna mayái máyáaro séna ti'má'mai kwégwena ontará'ó kawááiwaintavena séna taviyiyó séna kóuraiye. ³⁵naankóná aanávómó tínimbo ímo ísaraantemba ké'naamba kemá kúmónnda-kanaama íma ísaraavo kárákwimai máéro. enáíndarara'i. no'wáámpina'i. iratarórá'i. kwáyá'wáiya'i. kumónaumno minkánáá íma ísaraavo ³⁶kentávái íma imáyáa kwéiyanka'a kumúnnavainivo kwéto'mayaa-e'a simu'maré'a máéro. ³⁷kemó simátimunda amápa-kwaasiyave'a sumpo taviyé'a máéro Ísu siráiyé.

Ísuna amááyu-aimba siráan-kwasai.

Mátíyu 26:1-5, Árúku 22:1-2, Yóni 11:45-53

14 ¹Ísu mináímbá simátimuwana naaóv'ó Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánómbá ímo intóráin-tantaakwara-pereti kwéagayon-kanaama ayúnkaraamba kauvónaumpo sésa kae-táwaima úwoi mésa mono-káwáá-kwáásíyé amáámba sun-kwááíyé sésa nóraumaiya Ísumba aúp'á táto'mai inkamónaundaya'iyó. ²amápa-kwaasi áái'a tíyáávainivo tanómbo kauvíyan-kanaara'a íma tuvuwónaumne siráawe.

Ísumba áséi-masawemba pérankarain-kwasai.

Mátíyu 26:6-13, Yóni 12:1-8

³suwaná Ísu Pétáni-naopa'a koména moóráwai áwí'a Sáímonina naaúmpa'a áúma kárúkokovaa'a uréna ánásarowaina naaúmpa'a ména toómbá kwénowana moórá-ininko iyéna áséi-kwiyumba úm-basawemba anón-ontankakemba meéyámbakaim-basawemba maimaéna iyúmba minánávéúnkó ói'a móankaisuwena Ísu a'nómpímbá atímarowasa ⁴évakarawai keáímbá sésa áwáá'a aeésa nóra séna mimbásáwémbá úwoi atíyankaiyo. ⁵mimbásáwémbó ó'owimo timénamo anón-ontambo mairénamo ímo óísambo makáan-kwaasi tíméraambaniye sésa minínínkómbá áwáá'a áúwana ⁶Ísu séna ivátuwe'a íma áwáá'a aeéro. kawé'a umái pésinkaiye. ⁷ímo óísambo máraan-kwaasi keséma maí'mai'a kwéiya'a túwa'naa ónáe sé'a túwa'naa ónááombanivo kemá keséma marapá'á íma maí'mai'a ónaumne. ⁸minínínkómá kwená imáyáavinkemba kawé'a umái pésinkaiye. púwóndara'a masawémba pésinkesa utamásinkanaaovo minínínkó á'a masawémba pésinkaiye. ⁹árai'a sumpo maísááro. kesí áséi-aimba amápa'-mapa'a kwésimatimewasa minínínkómá umásinkain-aimba kwésimatimiyasa tááka'a maránááowe Ísu siráiyé.

Yútási Ísuna kuntaru'á mairáin-kwasai.

Mátíyu 26:14-16, Árúku 22:3-6

¹⁰súwana Ísuna kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba moóráwai áwí'a Yútási moórá-awi'a Isakérióti

mono-káwáá-kwáásítópa'a kwéna séna túwa'naa ona'á Ísumba tátoranaaowe súwasa ¹¹ isésa aamoí kwéesa sésa mirámó inda-méyámbá óntanta aménaumne suwaná nóraumai Ísumba agaráátínkáanasa tátoranaao-imayaa ááimba ásámai uráiyé.

tíyótaasa í-tánómbá kauráan-kwasai.

Mátíyu 26:17-25, Árúku 22:7-14, 21-23, Yóni 13:21-30

¹² Yútaa-kwaasi ímo intóráin-tantaakwara-pereti kwéagayon-kanaa túntemba tíyótaasa í-tánón-kánáá sipisípi-araa'a tuvú'mái kwégaavunka'a kwená kwayó-kwáásí Ísumba taáísaa esa sésa náávava tíyótaasa í-tánómbá kogauvónaundaya'iyo suwaná ¹³ kae'á ti'maréna séna Yérúsaremu-naopa'a kwíyana moóráwaimo nonánámó maimaénamo kwíndawaimba kóánaemba kwáráakaiyo. ¹⁴ kwemó naaúmpa'o iyínanamo naankó avowámó máyáinakai kosimámekai anóndakoma áísaa ena séna kesí kwayó-kwáásíyé náán-ayampara tíyótaasa í-tánómbá nánaumno kwésiye kosimámékaiyo. ¹⁵ kwemá avóvomayaa'-nankomba anón-ayampa'a agaráátinkaniye. kísuvu'o umándanaaon-tantaa'a mimpímbá kwáyáiyé. amápa-tantaa'a arúsámarekai minká'á kausínkáakaiyo súwasarai ¹⁶ mindárai isésarai Yérúsaremu-naopa'a kwésarai Ísumo sún-tantaa'a kwáyowasarai minká'á tanómba mágaauwankaraaiye.

¹⁷ tanómba mágaumakoyasa enónka'a Ísu kwená kwayó-kwáásíyé mindáúmpá'á umésa ¹⁸ toómbá kwémandesa uwaná Ísu séna keinárawapinkemba moóráwai keséya toómbá kwénaiwaima kembá namuro-kwáásír'á agaráátinkaniye súwana ¹⁹ tirunkó umbaí tówasa moórá-mora-umai áísaa esa sésa kewá'iyo sinté kuwaná ²⁰ Ísu séna moóráwai kwená toón-ayai maimaéna kesé moórá-taavépimba tu'mái náíndawai kwemá kembó namuro-kwáásír'á agaráátinkaniwaiman-iyé. ²¹ naaóvá'á Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna kwaási úrandako kumpaáríndawai puwíníye siráintemba pó'a púwónana namuro-kwáásír'á agaráátinkaniwai sáwí-meyamba mayáníye. kwembó ímo maránkaraankakaankasi kawé'á isinó Ísu siráiyé.

Ísu kwená kwayó-kwáásí toómbá tímakain-kwasai.

Mátíyu 26:26-30, 1 Kórinti 11:23-25

²² súwasa toómbá kwénowana Ísu péréti maisoréna Áánútumpa'a súwi séna topámbai tímatuwena séna mindá kesúman-ivo maimái naaró séna ²³ ándá-aran-dombo kwáyon-anaveumba maisoréna Áánútumpa'a súwi séna tímúwasa amáparawai nowaná séna mindá kesí naaemán-iyé. ²⁴ kesí naaemá sáwívarawaiyavai kumínimba póna Áánútu kesé tarúmai máyáawe séna mináúná-áímbá simái tarúmakaiye. ²⁵ simátíme'a sé'a ókwara'a ándá-aran-domba íma nánaumpo Áánútu kwená kwaási

kwégawaipa'a mé'a ándá-aran-domba aúna-nomba nánaumne Ísu súwasa ²⁶Áánútuntavai ísámai monor-íma simásuwesa mindáúmpá'á tuwésa Óríve-omapa'a iráawe.

Pítaa ánaaemba umásinkaniye siráin-kwasai.
Mátíyu 26:31-35, Áríku 22:31-34, Yóni 13:36-38

²⁷Óríve-omapa'a umáyówana Ísu simátimena séna Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna Áánútu séna sipisípira'o kawááiwaimba tuvúwónana puwínasa sipisípiyomba kóyáwé ónááowe Áánútu siráíye siráimba póna táá'a káina'a siyuwé'a kóyáwé ónááowe. ²⁸ánivo puwónasa utamásinkaiya'a usásine'a kentí aiva'á Káríri-ayamapa'a kona'á kesínaaemba kónááowe Ísu súwana ²⁹Pítaa séna amáparawai auwésa kóyáwé íyambanivo kemá íma mirá ónaumne súwana ³⁰Ísu séna árai'a simáme'a sé'a ívé'-no'waamba kokórigo íma kaeká'á áái siráindara'a emá kaumborá'á kentávái se íma awánáúnda-kwaasiye sínfyone Ísu Pítaantavai súwana ³¹Pítaa asiramái séna entémo sínkamona'e íya'o é'a íma auwé'a kónaumne súwasa kwená kwayó-kwáásí amápa'a mirá simásaraawe.

Ísu Kétésémaniva'a námúnaa siráin-kwasai.
Mátíyu 26:36-46, Áríku 22:39-46

³²amápa'a mirá simásuwesa Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé taai-kanáágúnéyómbá áwí'a Kétésémaniva'a komésa Ísu simátimena séna maanká'á máyaiya'a Áánútumpa'a námúnaa kosénaumne séna ³³Pítaawe Yémésiye Yóniye tí'maena komáyowana umbai-yántáákómá arumbá sáwí'a kwéuwana ³⁴simátimena séna kesirunkómá umbaiyé taisa'á pó'a puwóra'naraamba umái máyaumne. maanká'á mé'a kárákwimai máéro séna ³⁵⁻³⁶tiyuwéna egwaa'á kwéna Áánútu anónnda'an-íye séna mara'á kumbaéna námúnaavinkemba séna kesivoó amápa-tantaa'a kanaán-umai kwéonda po kanaán-íye sémo e maanúbái-yántáál'ó kesópa'o tínimba maisiyuwéma ánivo kesí imáyáa íma kwaréna'a ená imáyáa kwáráano Ísu siráíye.

³⁷Ísu námúnaa simásuwena kwená kwayó-kwáásíráútópa'a téna tayuwánómba tuún-kwaigurówana tayúsena Pítaantavena séna Sáimoniyo aún-kwaiguréma íma kanaará'á sáwíyanka'a kárákwimai máyáane. ³⁸Sáátáánigo tísaa umai isánáe-aimba kentópa'a síyávánivo Áánútumpa'a námúnaa seró. imáyáago kató isaná áúgomo umbaimó taimbá mindá aúgávaa'a kwéiye simásuwena ³⁹moórágwara'a tiyuwéna egwaa'á kwéna ké'naamba Áánútumpa'a námúnaa kosimásuwena ⁴⁰kwená kwayó-kwáásítópa'a téna tayuwánómba tuún-kwaiguréna tógávaate kwéuwasa nóran-aina'i. anondá íma simámuwana ⁴¹tiyuwéna

ké'naamba námúnaa kosimásuwena koyauweréna minkáúmbónárauyavai séna tuúmó kwaiguré'o máyáamba á'anivo kemá kwaási úrandakomba sáwí'o kwéon-kwaasira'a agaráátinkainasa tátoranaaon-kanaa kwétivo ⁴² usásinewata kwétiyapata konó. kembó agaráátinkaniwai kwétiye Ísu siráiyé.

Ísumba tátokaan-kwasai.

Mátíyu 26:47-56, Árúku 22:47-53, Yóni 18:2-12

⁴³ Ísu mináimbá kwésuwana kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba moórawai áwí'a Yútási tumba kwesé sáwíva-kwaasi taánasatagwara ánýatankwara'a maimaésa tumbá mono-káwáá-kwáásiyé áamáamba sun-kwáásiyé Yútaa-anon-kwaasiye miwímá ti'márówasa tumbá ⁴⁴ ááéma Yútási Ísumbo agaráátinkanintavai simátimena séna parubará umánkándawaimba táto'mai áí'mae'a taví'mae'a koró siráimba ⁴⁵ póna Yútási Ísunopa'a téna séna anóndakoo máyaano kwésena parubará kwéumankowasa ⁴⁶ kwesé tuwái Ísumba tátórowana ⁴⁷ Ísuna kwayó-kwáásíwínkembá moórawai taánasatama maimaéna aiva'-mónó-káwáánákóná kwayó-kwáásígó áá'a agáúsuwowana ⁴⁸ tun-kwáásíyávéna séna kentávái umóyán-kwáásímánye sé'a pó'a taánasatagwara ánýatankwara'a maimaé'a kembá tátoranae sé'a kwétewe. ⁴⁹ sáwíva-tawai anóm-bono'-naumpa'a kesé mé'a kesáái kwésimatimundara'a íma kembá tátokaawe. naaóvá'á Áánútun-aaí aúváívimba agaimakáan-aimba kembó mirámó umásínkéne'a kwétewe súwasa ⁵⁰ kwená kwayó-kwáásí amápa'a inkaisésa auwésa kóyáwé uwasá tun-kwáásí Ísumba áí'maesa kwéguwana ⁵¹ moórá ívé-kwaasigo ampaantawé su'mai úsúrena Ísun-ánaemba kwéguwasa tátorankowana ⁵² ampaantamá kwatuwéna kwátóiyaimba kuráiyé.

anón-kwaasi Ísumba aaí simánkaraan-kwasai.

Mátíyu 26:57-68, Árúku 22:54-71, Yóni 18:13-24

⁵³ kúwasa Ísumba tátorowai áí'maesa aiva'-mónó-káwáánákóná naaúmpa'a móankesa mindáúmpá'á mono-káwáá-kwáásiyé Yútaa-anon-kwaasiye áamáamba sun-kwáásiyé torupamáí máyón-daumpa'a móankowana ⁵⁴ Pítaa tínaaemba nénka'a teémáyomba aiva'-mónó-káwáánákóná máápar-ontavinkemba íréna naamaúva'a ména i-kwáásiyé irará'á koména irá kwégauiye.

⁵⁵ Pítaa irá kwégauvwuwasá mono-káwáá-kwáásiyé Yútaa-anon-kwaasiye amáparawai Ísumba tuvuwíyana puwíní-ainkona ááimba avakáá-uwana íma kwáyowasa ⁵⁶ Ísuntavesa mósi-mesi-aimba sésa íma moórá-aimba suwasá ⁵⁷ évakarawai usásinesa kampa'á sésa ⁵⁸ kwemó sisatáámó isáúndaya anóm-bono'-namba kwaási uráan-damba tawísíyuwe'a kaumbo-táwai kwaisuwé'a kwaásimo ímo íyan-damba ónaumne

siráiye suwasá ⁵⁹minkwáásí íma moórá-aimba suwaná ⁶⁰aiva'-mónó-káwáánákó usásinena Ísumba áísaa ena séna simánkáan-aimba anondá íya síníyono súwana ⁶¹Ísu iséna íma aai súwana aiva'-mónó-káwáánákó áísaa ena séna kesáámó áwí'o mósá maráúndawai ááninko e Áánútumo usásinankaiwai Káráísitiya'ona simásimiyo súwana ⁶²Ísu séna kemá úne. suwánáína'a kemá kwaási úrandako Áánútu asirayáwáímá ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á umé'a ainámpímbá kumónaumne Ísu súwana ⁶³aiva'-mónó-káwáánákó arumbá sáwí'a kwéuwana kwená unáánkwátói tarátuwena séna Áánútumba aká'áámba simánkena kwesávái simbá póta mináíntávái aavimbá mayankéta ó'on-aimbo simánkáamba avakáá únda póta ivátá tuwéta ⁶⁴Áánútumbo simáímo sáwí'o umánkáintavaiya nóraya ónaumno súwasa sáwí'an-ivo tuvuwíyana puwíno sésa ⁶⁵Ísumba tuwirááíma kwirankésa aúrampa'a ampantanéí káátamakesa kwétuvuwesa sésa esávái se Áánútu usásisinkaiwai úne séndawai ómpo kemá náawa kwétuvuwuna simásimiyo kwésuwasa i-kwáásí áí'mai tiyáándeí tuvúkáawe.

Pítaa íma awánáúnda-kwaasiye siráin-kwasai.

Mátíyu 26:69-75, Árúku 22:56-62, Yóni 18:15-27

⁶⁶⁻⁶⁷Pítaa naamaúva'a ména irará'á kwégauvwana aiva'-mónó-káwáánákóná kwayór-árásígó téna Pítaamba takarákéna séna Ísu Násáretivakewise maéndawai óne súwana ⁶⁸emó sénda-aimba sáákoma íma kawé'an-íye simásuwena máápar-ontavimba komáyowana ⁶⁹minárásígó moórágwara'a awánéna máyón-kwaasiyavena séna evíwána kwaásivinkenda'an-íye súwana ⁷⁰moórágwara'a Pítaa séna ímaniye simásuwena máyowasa sáwíyanka'a máyómba Pítaantavesa sésa áraitá súne. Kárírivakenda'a po kwená kwayó-kwáásívinkéndá'á óne suwaná ⁷¹Pítaa aika'á maréna séna kampar-áímbó kwésenanamo éna Áánútu sínkaminiye. síyawaimba íma awánáúndana'an-íye kwésuwana ⁷²kokórigoma moórágwara'a áái súwana Pítaa Ísumo simámun-aimba ááka'a maréna mirá siráinka'a kokórigomo kaeká'ó ááimo ímo siráindara'a emá kaumborá'á kentávái se íma awánáúnda-kwaasiman-íye síníyone siráimba mináímbá ááka'a maréna áváraumai ivi'á taráíye.

Ísumba Páírátinopa'a máánkaraan-kwasai.

Mátíyu 27:1-2,11-14, Árúku 23:1-5, Yóni 18:28-38

15 ¹ivi'á tówasa aaváúmá usónka'a mono-káwáá-kwáásíyé Yútaa-anon-kwaasiye áamáamba sun-kwáásíyé mimbórá-áímbá símaresa Ísumba ayáánka'a asááúmaresa áí'maesa Áróamáani-kamaani-kawaanako áwí'a Páírátinopa'a máánkarowana ²Páírátí Ísumba áísaa ena séna Yútaa-kwaasiti kawáánará oónó súwana Ísu séna á'a séne súwasa ³mono-káwáá-kwáásí ó'on-o'on-aintavai aavimbá mayánkówana ⁴Páírátí

Ísumba áisaa ena séna sáwívar-aimba kwésimankaavo anondáma íya moórá-aimba síníyono súwana ⁵Ísu iséna íma anondá aai súwana kámááni-kawaana'a Páírátí sáwívar-imayaa uráíye.

Ísumba aráá'a tuvúworo siráin-kwasai.

Mátíyu 27:15-26, Árúku 23:13-25, Yóni 18:39–19:16

⁶naaóv'á'á Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáá tóyo úntemba Árómáani-kamaani-kawaanako séna amáparawai torupamáí mésa aamoí ésa ándáva'o máyáin-kwaasi áwí'a tewa'á ayúrankanaumne séna minkánáá miráumai ándá-kwaasi kwéayurankaiye. ⁷Ísumba Páírátinopa'a máánkónka'a moóráwai áwí'a Párápási ándáva'a ména évakarawai kámááni-kwaasiye áái'a tíyónka'a kwemá moóráwaimba tuvuwúwana puwúwasa ándávimba ánkarrowana máyowasa ⁸sáwíva-kwaasi torupamáí mésa Páírátintavai sésa moóráwaimba ayúrankaao suwaná ⁹⁻¹⁰Páírátí imáyáa éna séna mono-káwáá-kwáásí Ísuntavai íma anón-kwaasi-i'a ínkwáe sésa táto'maesa kesópa'a máánkaraawe séna tísaa ena séna Yútaa-kwaasiti kawáánará ayúrankanaumno súwasa ¹¹mono-káwáá-kwáásí úwoi-kwaasi sáwívarawai kwakwiyésa sésa Ísumba íma ayúrankaniyompo Párápásimba ayúrankaao simáméro suwasá isésa mináímbá simámúwana ¹²Páírátí séna Ísumba Yútaa-kwaasiti kawááná'á iyémó sewáímbá nóra ónaumno súwasa ¹³anónka'a sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno suwaná ¹⁴Páírátí séna nóra-sawira uráína'íyo súwasa anónkar-anonka'a sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno símae íyúwana ¹⁵Páírátí miwí táái owé senasá aamoí umásinkaigwae séna Párápásimba ayúrankena i-kwáásí simátimuwasa Ísumba áwí-andanei áwírúku'nowana Páírátí séna áí'mai taaira'á mátuvuwíyana puwíno séna Ísumba i-kwáásírá'á tímakaiye.

i-kwáásí Ísumba simái sáwí'a uráan-kwasai.

Mátíyu 27:27-31, Yóni 19:2-3

¹⁶Ísumba i-kwáásírá'á tímúwasa áí'maesa kámááni-kwaasiti naaúmpa'a móankesa amápar-i-kwaasi tááyowasa tamésa ¹⁷naaeayán-únánkwátóí anón-kwaasiti unáánkwátóíman-íye sésa Ísumba umánkesa anón-kwaasiti kánumo'an-íye sésa áwí-andama owepamáí Ísu a'nómpímbá kuvérankesa ¹⁸⁻¹⁹kanaáráá'a ankésa moórá-mora-umai kívaíresa sésa Yútaa-kwaasiti kawááná'á óne sésa tááúndei a'nómbá tuvánto'na kwéesa tuwirááíma kwirankésa ²⁰kanaáráá'a ánkáyuwesa naaeayán-únánkwátóí ayú'maesa kwená unáánkwátóí umánkesa tuvuwíyanamo puwíndava'a áí'maesa kuráawe.

Ísumba aráá'a tuvúkáan-kwasai.

Mátíyu 27:32-44, Árúku 23:26-43, Yóni 19:17-27

²¹i-kwáásí Ísumba áí'maesa kumbá moóráwai Sáíríni-naopakewai áwí'a Sáímoni kwemá Arekesándaawe Árúvusinte tivowámá kwemá

Yérúsaremu-naor-ampa'a túwasa i-kwáásí tátoresá Ísumbo tuvuwónááon-taima áúgwaatarankesa sésa áwa'naa úmae tiyó suwaná mirá úwasa 22 kwésa moórá-marago áwí'a Kórígótaava'a kwésa mináwíkóná ááimba a'nómayaapare supa'á kwésa 23 ándá-aran-domba mairésa áí'a ánásaínkwae sésa ikaa'ó vai-yántáá'á mimpímbá marésa Ísumba ámúwana íma naráiyé.

24 Ísu íma nówasa áí'maesa taaira'á aiyayaampimba máyuvusumaresa kwená unáánkwátói mayánáe sésa aávéiya kwétiyaananaya nááwa usáyaaaitandawai mayáníye sésa mirá ésa 25 aakaaká'ó máún-kanaa-avaura'a tuvúwúmba 26 Ísumbo tuvúwúwanamo puwún-ainkona ááimba aúváivimba agaimarésa sésa Ísu Yútaa-kwaasiti kawááná'án-iyé agaimarésa taaira'á mósá marésa 27 umóyántémo uyan-kwáásíráí tí'maesa Ísumba évarevar-akwampa'a taaira'á tuvúsúmarowana [28 naaóv'á'á Áánútun-aai aúváivimba agaimaréna séna kwemá sáwí'a on-kwáásí máépa'a máyáísasa awánaraawe agaimaréna sirónka'a pósa mirá uráawe.] 29 taaira'á tuvúsúmarowasa évakarawai tésa tiyáámba tóipimba áákesa timánáantata'a umánkesa aká'áámba simánkesa sésa úwé emá séma anóm-bono'-namba tawísíyuwe'a kaumbo-táwai kwaisuwé'a ó'omba ónaumne siráampo 30 esávái enáúma áwa'naa ema eyááríka'a taairakémbá taútuwe marapá'á kumuwo suwasá 31 miráumai mono-káwáá-kwáásíyé áamámba sun-kwáásíyé sésa ó'owi túwa'naa ena kwesávái kwenáúma íma kanaán-umai áwa'naa íníye. 32 Áánútumo usásisinkaiwai é'a Ísareri-kwaasiti kawááná'á úne seémáyáimba póna árai'o seémáyáindamo éna kweyááríka'a taairakémbá kumínata awánéta séta árai'a Áánútu áánimban-iyé sénaumne suwasaráí miwímó suntembá umóyántémo uyan-kwáásíráí évarevar-akwampa'a taaira'á tuvúsúmarowairai Ísumba kanaaráá'a ánkaraaiye.

Ísu pukáin-kwasai.

Mátíyu 27:45-56, Árúku 23:44-49, Yóni 19:28-30

33 Ísumba kanaaráá'a ánkówana kwáyá'wái amápa'-mapa'a túnkwena aaváúmá kaapa marówana túnkumba 34 Ísu anónka'a Yútaa-kwaasi tááivinkemba séna eroi eroi rama sapataniyemo sún-aimba maarán-áímbá séna Áánútu kesí Áánútuwo nóra séwa siyuwáánó súwasa 35 minká'ó máyón-kwaasi isésa évakarawai sésa naaóv'á'ó Áánútun-aai simátímakaiwaimba Íráiyaamba kwéaayaiye suwaná 36 moóráwai isaaiséna paru-táyánáma maimaéna ándá-aran-domba ikaa'-nómpímbá tu'maéna oviyen-támayopimba kinúvaimaena naínkwáe séna Ísu óika'a mósá maréna séna Íráiyaama kuména taairakémbá kunayútuwani. íya kunayútuwaniyo séta amu'maréta máyaumne súwana 37 Ísu anónka'a kwésena puwúwana 38 anóm-bono'-naumpa'a ampanta-óntámá úmakomba sanaan-áyáírákémbá utaváá'maena marapá'á móru

tavákaar-umai kaesé umágúwana póna Áánútunopa'a iyónááon-amba kwi'makáiyé. ³⁹Ísu anónka'a kwésena puwúmba i-kwáásítí kawáánákó Ísumo anónka'o sénamo miráumai puwúmba awánéna séna árai'a kwemá Áánútu ááninkoman-iye siráiyé.

⁴⁰mináimbá súmba sáwívar-inimba awánanae sésa tumbá némpa'a tamésa awánara. miníníntómpínkémhá moórá-inimba Mágátáara-naopaken-ininko áwí'a Máriaa úwana moórá-inimba aú-kwaasi Yémésinte Yósisinte tinówama áwí'a Máriaa úwana moórá-inimba áwí'a Sárómi ⁴¹miráumai-inimba Ísumo Káriri-ayampa'o naaúpa'o kwenánaembo kwa'maésamo áwa'naa úmaesamo kuráan-inimba Ísu Yérúsaremuva'a túmba miníníntómbá tésa taaira'á tuvúsúmaronka'a némpa'a tamésa awánaraawe.

Ísumba utamánkaraan-kwasai.

Máttyu 27:57-61, Árúku 23:50-55, Yóni 19:38-42

⁴²miníníntómbá tamáyówana Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaa aaváyaaraamba kwáyowana ívékaamba enónka'a moórawai áwí'a Yósépi Árimátíyaa-naopakewai ⁴³kwemá anón-kwaasi éna kawe-kwáásí éna Áánútu kwená kwaási kawááiniye séna amu'maréna máyowai íma áá'a kómba Páírátinopa'a téna Ísun-auma utánáivo simiyó súwana ⁴⁴Páírátí imáyáa éna ára pukuráína'iyo séna i-kwáásítí kawáánákómbá ááyena séna Ísu ára pukuráína'iyo súwana ⁴⁵owé á'a pukuráiyé simámuwana Páírátí séna kanaampó Ísun-auma mayáníyone súwana ⁴⁶Yósépi aúna-ampantama komaimaéna tiréna Ísun-auma taairakémbá tamaimái minámpáántávímbá asááumai maimaéna aúsámakon-ontam-buri-aivimba mámarena óika'a anón-ontandei awááumasuwena kúwasarai ⁴⁷Máriaa Mágátáara-naopaken-ininko úwana araámáo Yósisimba anówama úwasarai mésarai Ísumbo utamánkomba taawánésa kurááiyé.

Ísu pukáimpinkemba usásinkain-kwasai.

Máttyu 28:1-8, Árúku 24:1-12, Yóni 20:1-10

16 ¹Yútaa-kwaasimo agándon-kanaa ánásowasa kaumbo-ínímbá Máriaa Mágátáara-naopaken-ininko úwana araámáo Yémésimba anówama úwana Sárómi úwasa miráumai-inimba Ísun-aura'a áséi-kwiyu-masawemba mápérankanae sésa ²ááéma aaváúmá usónka'a mimbásáwémbá maimaéna Ísumbo utamánkaropa'a kumbá ³aampa'á kwégwesa iséise ésa sésa murí-áígó óika'a awááumasukaan-ontamba anón-ontamba póna náawa akwásinkanintaa'iyo sésa ⁴awánomba minóntámbá á'a akwátukowasa awánésa ⁵mimbúri-áírál'á íyúmba moórawai ívé-kwaasi kwayán-únánkwátóigwara-kwaasi minkál'á máyowasa awánomba táá'a kówana ⁶simátimena séna íma táá'a

kaíno. Ísumba Násáretivakewaimba taaira'á tuvúwówana púwíwaimba taawánanae sé'o kwétemba pukáimpinkemba usásinena kówéna íma maanká'á máyáivo utamánkaraampimba uawáné'a ⁷kwená kwayó-kwáásiyé Pítáa iyai kosimátimé'a sé'a Ísumo siráintemba pukáimpinkemba usásinena kentí aiva'á Káriri-ayampa'a kwína'a koawánanaaowe. mináímbá kosimátíméro súwasa ⁸mimbúri-áimá tuwésa táá'a kéna tiyántámbá tówasa isaaisésa kwésa táá'a kóntavai mináímbá íma kosimátímakaawe.

Máaka kemó súnda-aimba ánásaiye.

[Ísu paárúwana Máriaa awánarain-kwasai.

Yóni 20:11-18

⁹sontaará'á ááema Ísu pukáimpinkemba usásinena aiva'á Máriaa Mágátáraa-naopaken-ininko aúranka'a paárúwana ááema Ísu minínínkó arumpinkémbá avakaeté-taravaa-kwamba mayáúkain-ininko aúranka'a paárúwana ¹⁰awánéna kwená kwaási ivi'ó kwétopa'a kosimátimuwasa ¹¹Ísumo aúvówanamo minínínkómó awánón-aimba simátimumba isésa íma ísámai kawe'á uráawe.

Éméyási-naor-ampa'a Ísumba awánaraayan-kwasai.

Árúku 24:13-35

¹²minkákémbá kae-kwáási aampa'á nén-ampa'a kwéguyana Ísu ó'on-kwaasi túwawaakaamba makéna minkáé'nárai túranka'a paárúwasarai awánésarai ¹³koyauwerésarai Ísuna kwaási tasimátímúyasa ísómba íma ísámai kawe'á uráawe.

Ísuna kwaási kwembá awánaraan-kwasai.

Mátíyu 28:16-20, Árúku 24:36-49, Yóni 20:19-23

¹⁴minkákémbá Ísuna kwayó-kwáási sísamaivakemba moórá kumbaimái-kwaasi toómbá kwénowana Ísu paárúwasa awánowana Ísu áwáá'a tiyéna séna kemá pukáundavinkemba usásinkaunda suwánaresa simátíméwa'a ísámai sirumbá kwéairaraawe sé'a ísámai tuwarónaawaro kwéowe. simátímén-aintavai áraire seráámbá íma áraire siráawe simásuwena ¹⁵séna kesí áséi-kwasai amápa'-marava'a simátímapa'a koró. ¹⁶kesááiyavesa áraire sésa kenká'á agevamái mésa nombá peráiyana Áánútu miwímá sáwí'o umáímo máyáampinkemba iyátinkanivo kesááiyavesa íma áraire síyawaima Áánútu aaivimbá maitinkániye. ¹⁷kesááiyavesa áraire sésa kenká'á agevamái máyáawai ímo awánaam-bayaima maésa kesí asirayándéi kwaási tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitiyuwésa ó'on-ainpinkemba sésa ¹⁸áwáávi'o índa-iraankavayaambo tátoraianamo váíndamo ésa íma puwésa puwí-nómbó náiyambo ésa íma

puwésa tí'o ín-kwaasira'a tiyáándeí táto'mai asóvamatinkanaaowe Ísu siráíye.

Áánútu Ísumba airówana iráin-kwasai.

Árúku 24:50-53, aantá-kwaasi 1:9-11

¹⁹Ísóigo Ísu mináimbá simásuwowana Áánútu Ísumba áí'maena kwíyómpa'a móankowana Áánútu ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á máyowasa ²⁰Ísuna kwayó-kwáásí amápa'-marava'a áséi-kwasai simátímapa'a kuwaná Ísóigo kwétuwa'naa-uwasa kwaási ímo awánaraam-bayaima mayówasa awánésa sésa maanáimbó simásíménta árrair-aimban-iye siráawe.

mináimbá ánásaiye.]

Árúku

Ísu kwíyómpa'a irówana Árúku évakar-ima maisuwéna Ísun-aai agaimakáiyé. Árúku íma Yútaa-kwaasiman-ivo ó'onkaa-kwaasigoma éna sontaa-máyái mairáiyé. Kíríki-kwaasi Ísun-aai isáígwáe séna maanáúvái agairáiyé. Kíríki-kwaasi arupí umáímo máyáamba tirááíma tain-kwáásímán-owe séna maanáímbá agairáiyé. Ísu árai'a arupí-kwaasima póna arumbá kwéumatinkaiwaiman-iyé. Áánútumpa'a námúnaa sen-áíné Áánútun-amankon-aaine sáwí'o kwéumbeyamba Áánútu kwémaisiyuwain-aine mirán-áímbá Árúku agaimakáiyé.

1 ¹⁻⁴ anóndako Tíóvíraasiyo moórá-kwasai sénaumpo isaaó. Áánútu kentáávímbá paáruraimba aiva'á awánaraan-kwaasi mintántáákón-áái simátíma'maesa iráamba isasá kentáá kwésimasimewe. sáwíwarawai mináímbá árrair-aimba agaimakáamba mináínkóná ááimba kawe'á umái isé'a aivakén-áímbá avupinkén-áímbá naaénken-aimba agaimái amúne. Ísaraanda-aimba árrair-aina'i. kampar-áíná'iyompo mindáyave'a maanáúvámá agaimái amúmpo awáné isaaó.

Yónimba marankánín-aimba simámakain-kwasai.

⁵ Yútiyaaa-maravaken-kawaanako áwí'a Éróti máyon-kanaavimba moóráwai áwí'a Sékáraya kwemá Ápáísana akún-ándárákén-kwáásí ména Áánútuna mono'-náúmpá'á mayái kwémayowai máyowana awainínkó áwí'a Érisapeti kwemá Érónina akún-ándárákén-ínímbá póna Áánútuna mono'-náúmpá'á mayái kwémayon-kwaasiti akún-ándárákén-ínímbá úwasarai ⁶ Áánútu aúranka'a minákwá'á kawe'á umái mésarai Ísóigo arááíma kwégwaresarai kwená amáámba kawe'á umái isésarai ⁷ iyámpói iyaaimba ageínímbá ména anónu'mai áráankamba karááiyé.

⁸⁻⁹ anónu'mai áráankamba kamáguyasa Sékárayaana akúmbá Áánútuna mono'-náúmpá'á mayái kwémaesa mirá úmae kwéiyesa miwítí mayái taaínkaar-ésa Sékárayaamba usásinankowana áséi-kwiyumba índa-yantaa'a agayáíndayavena Ísóigona anóm-bono'-naumpa'a iyúwasa ¹⁰ áséi-kwiyumba índa-yantaa'a agayái-kánaámá amápa'a Yútaa-kwaasi máá'aruva'a mésa Áánútumpa'a námúnaa kwésuwana ¹¹ Sékáraya Ísóigona anóm-bono'-naumpa'a iyúwana áséi-kwiyumbo íf-yántáá'ó agayái-tááréígoná ayáánúrapa'a kwíyómpaken-kwayo'na'a paárúwana

12 Sékáraya awánéna kantúmba éna inkaisúwana 13 kwíyómpakewai séna Sékárayaao íma inkaisiyó. Áánútumpa'o námúnaamo sénda ísáintavena enawainínkó Érisapeti iyámpói mayánívo miníyámpóígó áwí'a Yóniye siyó. 14 marankáinana enarunkó aamoí kwéinasa á'on-kwaasigwara'a aamoí ónááowe. 15 marankáindara'a Áánútun-amanko miníyámpóígó arumpimbá anómba ínana ándá-aran-domba uwo'aó'-nómbá íma naíno. Áánútu aúranka'a kwenáwí'a anómba íníye. 16 kwemá anón-éna Ísareri-kwaasiyomba tavisínasa miwítí Ísóigo Áánútumpa'a ókwara'a ténááowe. 17 kwemá Áánútun-aai simátímakowai áwí'a Íráiyaa uráintemba asiramái ména Ísóigona aiva'á kwéna tivoísáíye táánimbaate tavisínasa tágárotamai ménaaowe. aaimó ímo isáíyan-kwaasi tavisínasa arupí-kwaasimo íyantemba miwí ésa kawer-ímáyáá ónááowe. miráumai Ísóigomo kumíníntavena kwená kwaási to'mayaa umátinkaniye kwíyómpakewai súwana 18 Sékáraya séna kesé kesuwainínté anónu'mai áráankamba kágurauvo nóra séra mináíntávé'a áraire sénaumno súwana 19 kwíyómpakewai séna kemá Képarieri mé'a Áánútu aúranka'a máyaunana kawe-kwásái siména si'maráísa'a móru simámundayavai 20 íma áraire sémpo emá íma aaf sindá ménana naaén-kanaa kemó súnda-yantaa'a paárina kawe'á umái aaf síníyone súwasa 21 máá'aruva'a máyón-kwaasi Sékárayaamba amu'matuwé mésa sésa anóm-bono'-naumpa'a nóintavena ayáátááka'a máyáíyo kwésuwana 22 máápa'a kuména íma aaf súwasa anóm-bono'-naumpa'a kaainkáání'a umái awáraiye suwaná ayáán-awaame'a kwéena íma aaf súmba ména 23 kwená mayái-kánáá ánásowana kwená naaópa'a kuráíye.

24 komáyowana awainínkó Érisapeti ámú'a paáréna aúpá'á éva'aasei-kwiyomba ména 25 séna Ísóigo kawe'á umásinkena mirá uráintave'a aamoí é'a ayáátááka'a iyámpói íma tinkáúnda misígáémó imbá kwéanasaiye Érisapeti siráíye.

Ísumba marankáín-aimba simámakain-kwasai.

26 Érisapeti ámú'kwá'a ména ava'moraé-kwiyomba maisuwówana Áánútu kwená kwayó'ná'á áwí'a Képarierimba kwíyómpakemba ai'marówana Kárirí-marava'a Násáreti-naopa'a kuména 27 moórá-arasigomba áwí'a Máriyaamba simámindayavena kunkáíye. minárásígo íma kwaai mairón-arasigo Tévíti-andaraken-kwaasira'a áwí'a Yósépinka'a siváúmaresa ítámakowana 28 kwíyómpakewai Máriyaanopa'a kuména séna mé'ono. Áánútu aamoí umánkena esé máyáíye simámuwana 29 anón-imayaa uwááena séna mináínkóná ááimba nóran-aintavaiya síyó kwésuwana 30 miwámá séna Máriyao Áánútu aamoí umánkáívo íma áá'a kaíno. 31 ámú'o kaumáímo iyámpóímo maranké Ísuwe se áwí'a tamánkaniyone. 32 kwemá anón-éna anón-kwaasi-i'a ínasa usáyaaítamai-Isoigo ááninkoman-íye sénááowe. aíkwa'náon-awí'a

Tévítimo kawáá-máyái mairóntemba Áánútu kawáá-máyái amínana
³³ Yákópon-andaraken-kwaasi kawáá-máyái kwaikwai'a ínana minkáwáá-
kwí'á íma ánásainda kwaikwai'a íníye Képarieri súwana ³⁴ Máriaa
séna nóra se seénó. kemá íma kwaai mairé'a úwoi máyaumne súwana
³⁵ kwíyómpakewai séna Áánútun-amanko esé máyainana usáyaaitamai-
Isoigona asirayámbá embá amína po maránkénasa ó'oran-iyampoi
Áánútu áánimban-iyé sénááowe. ³⁶ enamááraa-ininko áwí'a Érisapeti
áráankamba kéna ámú'a kauráiyé. ageínímbán-iyé kwésewana ámú'a
kauréna ava'moraé-kwiyomba maisukáiyé. ³⁷ Áánútu amápa-tantaa'a
etóyóí kwéena kwenkwár'á mirá kwéumankaiye súwana ³⁸ Máriaa séna
Áánútuna kwayór-árásí úmpo simásimendantemba Áánútu kembá mirá
íníye súwana Áánútu ai'mákwai auwéna iráiyé.

Máriaa Érisapetina namu'á kuráin-kwasai.

³⁹ iyúwana sáwíyanka'a Máriaa ména usásinena avekáán-umai
Yútiyaa-marava'a omápar-ayampa'a moórá-naopa'a kwéna ⁴⁰ Sékárayaana
naaúmpa'a iyéna Érisapeti áwí'a mói tówana ⁴¹ Érisapeti Máriaa
amósámba isówana iyámpóigo anówan-arumpimba ména úwauwa
úwana Áánútun-amanko Érisapeti arumpimbá anómba úwana
⁴² anónka'a séna Áánútu kawé'á umánkena ó'on-inimba kítoka'a kawé'á
umátinkena embá anónka'a kawé'á umánkaraiye. marankáníyonda-
iyampoigonkwara'a kawé'á kwéumankaiye. ⁴³ íma súwíkwarrar-inimba
úndanivo kesí Ísóigomba marankáníyonda-inimba éma kesí namu'á
kwétene. ⁴⁴ enamósámba isáúnana sirumpimbá máyáin-iyampoigo aamoí
éna úwauwa uráiyé. ⁴⁵ Áánútu simámakain-aimba árai'a paáriníye
séndayavena Áánútu kawé'á kwéumankaiye Érisapeti siráiyé.

Máriaa Áánútuna aamoí éna imá siráin-kwasai.

⁴⁶ súwana Máriaa séna kesí imáyáago Ísóigo áwí'a mósá kwémaraisa'a
⁴⁷⁻⁴⁹ Áánútuna kwayór-árásí úwoi-arasi únana kentávéna imáyáa
isaná sirunkó kawé'á isa'á Áánútu kawer-ámpá'á mésínkaiwaimba
aamoí kwéumankaumne. Áánútu anón-asirayankwarawai anómba
umásínkáimba pósa kentávésa sésa Áánútu kawé'á umánkaraiye
sénááowe. ívé'a máyáan-kwaasigwara naaémbo paáronaaon-
kwaasigwara'a mináímbá símaesa kónááowe. Áánútu ó'orawaima
éna ⁵⁰ kwenáísamaivimbo máyáan-kwaasiyavena naaóvá'ó
maémáen-kwaasigwara ívé'o máyáan-kwaasigwara naaémbo paáronaaon-
kwaasigwara'a arumbá umátínkámaena iyíníye. ⁵¹ Áánútu asiramái ména
asirayám-báyái maéna kentúwí'o mósá máráan-kwaasi ti'mátu'makaiye.
⁵² Áánútu túwí'o kwáyáin-kwaasi sáwíyanka'a móruna umátinkena
ímo túwí'o kwáyáin-kwaasi anónka'a mósá kwéumatinkaiye. ⁵³ táái
kwétinkain-kwaasi kawé-tántáá'á tiména sáwíva-tantaa'a makáan-

kwaasi íma tiména ti'mátukaiye. ⁵⁴⁻⁵⁵Áánútu kentáá síkwá'nágwara Ááváramuntavaigwara'a asiramái séna enkwára enáisavutantambo iyawaigwara'a sirumbá umátinkámae iyónaumne siráin-aimba ááka'a makéna kentáá Ísareri-kwaasiya kwená kwayó-kwáásíyá kwésuwa'naa-iyé Máriaa séna ⁵⁶Érisapetiye ména kaumbo-kwíyómbá maisuwéna kwená naaópa'a kunkáiyé.

Érisapeti Yónimba maránkarain-kwasai.

⁵⁷kumúwana Érisapetina kanaamá túwana iyámpói maránkówasa ⁵⁸Ísóigo arumbá umánkarain-aimba isésa kwenamááraawe kwená naaópakewaiye isésa anówankwara'a aamoí umánkaraawe.

⁵⁹aamoí uwaná miníyámpóigó avakaumboé-no'waamba kwaúwasa áúra'a káramai araa'éna ónáe sésa avowá áwí'a Sékárayaawe simánkanae uwaná ⁶⁰anówama séna ímanivo kwenáwí'a Yóniye seró súwasa ⁶¹miwí sésa íma ená kwaásiva'a mirán-kwí'á kwáyáiyé suwaná ⁶²avowámbá áá'a kaúnkowska tiyáándeí umásítai'a ésa nóran-kwira tamáminiyono suwaná ⁶³avowámá aúvái-kwandaai síméro séna umásítai'a úwasa máámúwana agaimaréna kwenáwí'a Yóniye séna timúwasa awánésa anón-imayaa uwaná ⁶⁴Sékáraya agaimaréna ói'a etóyóí úwana aai séna Áánútu áwí'a mósá marówasa ⁶⁵mindáópaken-kwaasi táá'a kówana Yútiyaa-marava'a omápar-ayampa'a mináímbá kóyáwé umágúwasa ⁶⁶ísówai anón-imayaa ésa sésa miníyámpóigó naaémba nóran-kwaasiya méníyo sésa Ísóigona asirayámbá kwesé máyáiyé siráawe.

Sékáraya siráin-kwasai.

⁶⁷miníyámpóigó avowámbá Sékárayaamba Áánútun-amanko anómbe umánkowska Áánútun-aai simátiména séna ⁶⁸Áánútu kentáásí Ísóigo éna kwená kwaásiya Ísareri-kwaasiya súwa'naa ena sáwí-imayaa tátoraimpinkemba iyásinkaindayavenaya kwéimba póta kwenáwíta mósá maránaumne. ⁶⁹Áánútu kwená kwayó-kwáásí Tévítin-andarakewaimba asirayán-kwáásí usásinankaraimba póna sáwí'o umáíyaamo máyaundavinkemba kawer-ámpátá mésinkaniye. ⁷⁰naaóv'á'á Áánútu mináímbá kwená kawé-kwáásí simátimuwasa agaimakáawe. ⁷¹naaóv'á'á Áánútu kentááyávéna asiramái séna tíyámbo kembó umátinkén-kwaasi namuro-kwáásí tátokaampinkemba métiranaumne siráiyé. ⁷²naaóv'á'á Áánútu kentáá síkwá'náyavena arumbó umátinkanin-aimba séna kwená asirayán-áímbá ááka'o maránín-aimba siráiyé. ⁷³⁻⁷⁴Áánútu Ááváramu kentáá síkwá'náyavena kentáásí namuro-kwáásítópakemba mésinkainata íma sáá'a kwégainata kwená mayáí maéta ⁷⁵kwenáúranka'a kawé'á umái arupí umái maí'mai'a ónaunda-ainta asiramái siráiyé. Sékáraya simásuwéna séna ⁷⁶kesááninkoo entávésa usáyaitayan-Isoigon-aai simátiminiyondawai óne sénááowe. aiva'á kwé Ísóigona aambá

kwiýíníyone. ⁷⁷Ísóigo kwená kwaásiti sáwí-imayaa maitiyuwéna kawer-ámpá'á métinkanin-aimba kwésimatime Ísóigona aambá kwiýíníyone. ⁷⁸kentáásí Ísóigo ávááraumai arumbá umásinkenaya aaváúmó iyénamo sámó kaintembá kawer-ámpátá mésinkenaya sama kamásinkanintaawe. ⁷⁹túnín-ayampa'o máyáawai puwónááontavena táá'a kaiwái sama kamátinkena kawer-ámpá'á métinkaniye Sékáraya siráiyé.

⁸⁰súwana miníyámpóigó anón-éna kawer-ímáyáá kwéena kavóná-marava'a ména Ísareri-kwaasi túranka'a paárinin-kanaa kwétuwana kavóná-marava'a méraiye.

Máryaa Ísumba maránkarain-kwasai.

Mátíyu 1:18-25

2 ¹minkánáávimbá Áróamáani-kamaani-anondako áwí'a Ógásitasi kwemá simátimena séna amápa'-marava-kwaasi túwí'a agayánááowe siráiyé. ²aiva'á túwí'o agayón-kanaavimba Sáíriniyasi Síriyaa-kwaasiti kawáánákó máyón-kanaavimba ³namupa'ó maivá kuráawai koyauwerésa kentí akúmbó máyópa'a túwí'a agayáiyantavesa tiráawe. ⁴Yósépi Tévítin-andaraken-kwaasi póna Kárrí-marava'a Násáreti-naopa'a tuwéna Yútiyaa-marava'a Tévítina naaópa'a téna mindáó-kwí'a Pétáremuva'a túwana ⁵awainínkó-árásígó Máryaa amúkwari'a úwana áwí'a mayáíndayavena áí'maena túwana ⁶mindáópa'a ména iyámpóimo ankáikánáá túwana ⁷aivar-iyámpói marankéna iyámpóigona unáánkwátói úsúrena purumakankóná táávepimba ánkariye. túwí'a kwéagayowasa sáwíva-kwaasi kwirómpimba kwaásimo kwááyumo kwáén-daumpa'a íma ména purumakankóná naaúmpa'a ména maránkaraiye.

sipisípira'o tavíkwówai simátímakain-kwasai.

⁸mimbápá'á sipisípira'o tavíkwówai no'wáámba uvá'á kwégawaa-esa máyówana ⁹Ísóigo kwená kwayó'ná'á kwíyómpakemba ai'marówana sipisípira'o tavíkwówaitopa'a paáruwana Áánútuna ságayamba tuwówana kumúwasa awánésa ávááraumai táátavesa uwaná ¹⁰kwíyómpakewai séna íma táá'a kaíno. áséi-kwasai kusimátimunda pósa sáwíva-kwaasi kwéisesa ávááraumai aamoí umánkanaaowe. ¹¹ívé'a Tévítina naaópa'a iyámpói maránkáísana miníyámpóigóntávésa Áánútu usásinankaiwai Ísóigoman-íye sénááowe. miníyámpóigó keináraware ó'on-kwaasiye sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniye. ¹²miníyámpóimá ampantanéi úsúmai purumakankóná táávepimba máráisa'a koawáné'a sé'a simásímakain-aimba árair-aimba kentáá kawer-ámpá'á mésinkaniwaimba maránkaraiye sénááowe súwasa ¹³avekáámbá kwíyómpakendarawa'a sáwíva'a paárésa Áánútu áwí'a mósá marésa sésa ¹⁴kwíyómpa'a Áánútu áwí'a mósá maráúmne. marapá'á Áánútu aamoí umátínkain-kwaasi paru umái máyáawe siráawe.

sipisípira'o tavíkwai Ísumba koawánaraan-kwasai.

¹⁵kwíyómpakendarawa'a kwíyómpa'a kuntuwerésa íyúwasa sipisípira'o tavíkwai sésa Ísóigo simásímakain-kwasaiyaveta Pétáremuva'a koawánanaisaiye sésa ¹⁶avekáán-umai kumbá Máriyaae Yósépiye mésarai purumakankóná táávepimba Ísumba ánkaroymba taawánésa ¹⁷kwíyómpakewai sirón-kwasai miníyámpóigóná kwaasái tasimátimesa ¹⁸⁻²⁰koyauwerésa simásímakain-ainta árair-aine sésa ísaron-aintavesa koawánontavesa Áánútu áwí'a mósá makáawe. sipisípira'o tavíkwai simátimun-aimba ísówai imáyáa uwaná Máriyaa mináímbá áákar-aaka'a éna imáyáa uráiyé.

Ísu áwí'a tamámakain-kwasai.

²¹iyámpói ánkáyuwena avakaumboé-no'waamba kwaúwasa miníyámpóigó áúra'a kárámai araa'éna uwaná áwí'a tamánkena anówamo ímo ámúkwari'o urónka'a kwíyómpakewai sirón-kwi'a tamánkena Ísuwe siráiyé.

Símiyoniye Ánaae Ísumba awánaraayan-kwasai.

²²naaóv'á Mósési aaraimó iyámpóimo tinkésa nombó pétuwesa miwítí naaópa'o iyónáaon-aimbo siráin-kanaa túwasarai Yósépi Máriyaae Ísumba áí'mesarai Ísóigombo amíyanesarai Yérúsaremu-naopa'a kurááiyé. ²³Ísóigona áamámba Mósési agaimaréna séna Ísóigo séna kentí iyámpói aiva'á inaamai-iyámpóiyómbá tí'mae'a kesópa'a mátinke'a ená iyámpóiyé sénááowe Ísóigo siráiyé Mósési agaimaréna siráiyé. ²⁴moóráva'a Ísóigona áamámba agaimaréna séna Áánútuntavekai ísámai máái-numa kae'á vamái agáyáákaiyo. ímo mááimo makékai mááiraan-dumago áráá'a kae'á maimái agáyáákaiyo siráiyé. mináímbá mirá óyááoiyantavesarai Ísumba áí'mesarai Yérúsaremu-naopa'a kurááiyé.

²⁵kuyaná moóráwai áwí'a Símiyoni kwemá Yérúsaremuva'a ména kawe-kwáásí póna Áánútun-aaiyavena asiramái ména Ísareri-kwaasi kawe'á umátinkaniwaimba amu'maréna máyowana Áánútun-amanko kwesé ména ²⁶ááéma simáména séna íma ááéma puwíníyompo Ísóigomo usásinankaiwaimba awané puwíníyone simámakaimba ²⁷Áánútun-amanko imáyáa amúwana anóm-bono'-naumpa'a umáyowasarai Ísu anówowi áamámba mirá siróntavesarai Ísumba áí'mesarai anóm-bono'-naumpa'a íyúyana ²⁸Símiyoni miníyámpói tapéna Áánútuntavena súwi simásuwéna séna ²⁹Ísóigoo simásímakaanda-aimba ívé'a paárisana sirunkó kawe'á kwéimba pó'a úwoi puwónaumne. ³⁰⁻³¹amápa-kwaasiyavai ísámai kawer-ámpá'ó métinkaniwaimba usásinankaana'a á'a kwéawanaumne. ³²ó'onkaa-kwaasi sáma kamátinkena kawer-ámbá agaráátinkainana póna Ísareri-kwaasi súwíta iyíníyé Símiyoni siráiyé.

³³ Símiyoni miníyámpóígóntávéna súwasarai anóvowi isésarai anón-imayaa uyaná ³⁴ Símiyoni séna Áánútu kawe'á umátinkaniye simásuwena miníyámpóígó anówantavena séna Áánútu maaníyámpóí usásinankaiye. kwentávésa Ísareri-kwaasi évakarawai Áánútuntavesa kawe'á umái méwasa évakarawai tínaaemba umámenaaowe. Áánútu kwembá awaamékáámbá umánkáísasa sáwí-aimbo simánkanaaowaiti ³⁵ sáwí-imayaa amápa-kwaasi túranka'a paáriniye. ááigwara-tantaako airaráisanamo áí'o intenkáámbá umbai-yántáá'á enarumpimbá tíníye Símiyoni Máriaantavena siráíye.

³⁶⁻³⁷ moórá-ininko áwí'a Ánaa kwemá Áánútun-aaí simátímakon-ininko ména Ásan-andaraken-inimba Vániyueri ayáámúnko póna kwaai mairéna avakaeté-ima maisuwówana awaíko puwúwana ayáátááka'a 84 ima maisuwéna áráankamba kéna aasiyaasi-táwai anóm-bono'-naumpa'a uména enónka'a aavýaavimba no'wáámba Áánútu áwí'a mósá kwémarena námúnaawe su'mai síndayavena íma toómbá kwénena ³⁸ Símiyoni kwésun-tawai kwegwárá'á egwaa'á taména Áánútuntavena súwi séna miníyámpóígón-áái simátiména Áánútu Yérúsaremuvaken-kwaasi sáwí-imayaa tátokaimpinkemba iyásinkaindavenaya sirániwaimba kwéamu'maraundawaintavena miníyámpóígón-áái simátímakaiye.

Yósépiye Máriaae Násáreti-naopa'a kurááyan-kwasai.

³⁹ Yósépiye Máriaae Ísóigo siráin-amaamba ánásamasuwesarai Káririmarava'a mindáraití naaópa'a Násáreti-naopa'a komáyóyana ⁴⁰ mindáraití iyámpóigo anón-umagwena asiramái ména kawer-ímáyáá kwéuwana Áánútu kawe'á kwéumankowana méraiye.

Ísu iyámpóí maúnka'a anóm-bono'-naumpa'a iráin-kwasai.

⁴¹ naaóv'á'á Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáá túntemba Ísu anóvowi Yérúsaremu-naopa'a kóyo urááiye. ⁴² Ísu sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ima maisukónka'a kóyo uyambá pósarai mintánómbá nayááoiyantavesarai Ísumba áí'maesarai Yérúsaremuva'a komáyóyana ⁴³ mintánón-kánáá ánásowasa miwítí naaópa'a kóyáwé uwaná Ísu Yérúsaremuva'a máyowasarai anóvowi íma awánésarai ⁴⁴ imáyáa ésarai kwenamááraewa aampa'á kwégwiyo-imayaa ésarai aampa'á kwégwesarai enónka'a kwétoyo uwasaráí mindárai miwítí naaóraavimba timááraavimba tíndawe sésarai avakáá uyambá ⁴⁵ íma awánésarai avakáá uwááesarai ó'a tayauwerésarai Yérúsaremuva'a koavakáá úmaesarai kuyambá ⁴⁶ kaumbo-táwai ánásowana anóm-bono'-naumpa'a máyowasarai anóvowi awánaraaiye. Yútaa-kwaasi aaimó simátímúnkwaasiti avumpimbá Ísu ména miwí táái kwéisená mináíntávéna tísaa úwasa ⁴⁷ anondá kwembá áísaa uwaná kwená kawer-ímáyáávínkémbá

simátimuwasa isésa táátavai uwasarái ⁴⁸ anóvowi taawánésarai táátavai ésarai tiyáamba tuvimpínésarai anówama séna kesááninkoo enavowé kesé avakáá úmaekai kwénaauyana sirunkó umbái kwétaivo nóra éwa mirá kwéono súwana ⁴⁹ Ísu séna nóra ékai sivakáá kwéoyo. kesivoná naaúmpa'a máyaumpo nóra ékai íma ísaraaiyo súwasarai ⁵⁰ mináínkóná ááimba íma kawé'á umái ísaraaiye.

⁵¹ Íma ísóyana Ísu anóvowiye Yérúsaremuwakemba Násáreti-naopa'a téna miwí tááiyavena kató úmae kwéiyena tamáyowana anówama Ísumo uráimba imáyáa umái máyowana ⁵² Ísu anón-umagwena kawer-ímáyáa kwéuwasa Áánútugwara kwaásigwara'a aamoí umánkaraawe.

Yóni simátímakain-kwasai.

Mátíyu 3:1-12, Máaka 1:2-8, Yóni 1:19-28

3 ¹ Árómáani-kwaasiti anóndako áwí'a Táípiriyasi ména kawáá-máyái mairéna sísamaivakemba éva'aasei kumbaimái-ima maisuwónka'a Yútiyaa-marara-kawaanako áwí'a Póntíyasi Páírátí máyowana Káírí-marara-kawaanako áwí'a Éróti máyowana áváko áwí'a Vírípi kwemá Ítúréa-maravare Tárékónaitisi-maravare kárákwirowana Áráiseni Ápíríni-marava'a kárákwirowasa ² miráumai-kwaasi kárákwironka'a Ánásiye Káyavaasiye aiva'-mónó-káwáánákái máyoyana Sékáraya ááninko áwí'a Yóni kavóná-marava'a máyowana Áánútu aaimá simámuwana ³ Yóni Yótáni-nonkona arúvá'á kwénaaena simátimena séna sáwí-imayaa tuwé'a Áánútunopa'a tíya'a nombá pétinkaanana Áánútu kentí sáwí-imayaa maitiyuwáníye Yóni siráiyé. ⁴ mirá súntavena naaóvá'á Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Áísáya agaimaréna séna

moóráwai kavóná-marava'a ména aayamáírakemba séna Ísóigona aambá kwirankánááomba kwená aambá arupí íyana minámpá'á kwíno. ⁵ omá'a káramai ukwítu'mae koró. kae'náér-amba arupí oró. kuváúsaavau-amba maimái kawé'á oró. ⁶ Áánútu sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniwaimba ai'maráínana kumínimba amáparawaima awánanaaowe

Áísáya agaimaréna sirónka'a póna Yónintavena mináimbá siráiyé.

⁷ súwasa Yóni nombá pésinkainkwaé séna sáwíva-kwaasi kwenópa'a tóyo uwaná Yóni simátimena séna iyánkó póigon-araa'an-owe. Áánútu kentí sáwí-meyamba tímínívo nááwa simátímísara iséra inkaiséra kwéteo. ⁸ kentí sáwí-mayai tuwé'o Áánútumpa'o té'o é'a kawé'-máyái máyéwa'a tuwánanaumne. Ááváramu kentáá síkwá'ná imbá póta Áánútuna kawé-kwáásíyá úne sé'a mirán-ímáyáa íma oró. Áánútu Ááváramu aísavutantamba ónááowe sénaraankasi maanóntámpínkémbá kanaám-po'a kwaási aúráaro sisa'á aúrásino. Ááváramu aísavutantamba uráundawai póta kawé-kwáásíyá úne sé'a mirán-ímáyáa íma oró. ⁹ íma kawer-árámbá íyain-taima ááimpimba kwéayaisuwesa iravímbó

agaisúwáantemba Áánútu miráumai kentí sáwí-meyamba timíniye Yóni siráiyé.

¹⁰ súwasa isésa sésa simásimenda-ainta nóraya ónaumno suwaná ¹¹ Yóni séna kaer-únánkwátói makáawai ímo makáawaima moórá-mora-umai tímátuwaaro. toómbá makáawai ímo makáawaima moórá-mora-umai tímátuwaaro Yóni súwasa ¹² táákisi-ontamba kwémayon-umoyan-kwaasi Yóni nombá pésinkainkwaé sésa kwenópa'a tésa sésa anóndako ómpo nóraya ónaumno suwaná ¹³ Yóni séna íma kampa'á simái anón-ontamba maé'a táákisi-ontane su'mai máyáaro súwasa ¹⁴ i-kwáási sésa kesáá nóraya ónaumno suwaná Yóni séna tínkantuke'a miwítí óisamba mayánáe íma seró. kamparámbá kwésimatime'a miwítí óisamba mayánáe íma seró. kentí mayáígoná meéyántávé'a íma kayoré'a tirunkó kawé'á kwéina'a máéro Yóni siráiyé.

¹⁵ Yútaa-kwaasi Áánútumo usásinankaiwaimba amu'marésa mésa Yónin-ai isésa anón-imayaa ésa sésa Áánútumo usásinankaiwai kwemá Yóniya'i. á'owaawa'iyó kwésuwana ¹⁶ Yóni séna kesínaaemba tíníwai kwemá anóndakoma kembá usáyaaitaraimba pó'a kwemó aaimó síndavimba kemá aaimá sendamá uwóv'í'a ónaumne. kemá nombá pétinkaundanivo kwemá Áánútun-amankomba ai'maráínana kuména keinárawapimba anómba umátinkaniye. iramó agáyáantemba íniye. ¹⁷ aawinkwínaumo sípétivimbo mósá makésamo iyaavumasúwááwanamo anómbo marapá'ó kúmísanamo ásima úndáomo tútúwaisasamo kaik'ai'o ínín-iravimbo kwiyúmaimo agaisuwésamo anómbo naaúmpa'o mósá máráantemba kwaási miraráámbá íniye Yóni séna ¹⁸ Áánútuna áséi-kwasai ísámai kawer-ígwáe séna mirán-ámbá simátíma'maena iráiyé.

Ísumba nombá pérankarain-kwasai.

Mátíyu 3:13-17, Mááka 1:9-11

¹⁹⁻²² Yóni simátíma'maena kwéiyena sáwíva-kwaasi nombá kwévetinkena naaémba Ísumba pérankowana námúnaa kwésuwana sokón-tawaai taaínkaar-úwana Áánútun-amanko mááiraamba úmaena anel'á kumbáyowana aaigówé su'mai kwiyómpakemba séna emá kesááninko óna'a ená imáyáa kwée'a ávááraumai aamoí umánkaumne siráiyé.

Yóni Áánútuna áséi-kwasai kwésimatimumbanivo Káríri-marara-kawaanako áwí'a Érótima áváko awainínkó áwí'a Erotíyasimba mairówana mindáyavena ó'on-o'on-tantaa'a sáwí'a uráintavena Yóni séna sáwísawaa kwéone súwana Éróti Yónimba ál'mai ándáva'a ankéna mindáyavena sáwí-mayai maimaéna iráiyé.

Ísu aíkwá'nái túwíkona kwaasái.

Mátíyu 1:1-17

²³ Ísu marapá'á kumbéna kaumbo-síyáánkái-ímá maisuwéna kwénaaena Áánútun-ai simátiminimba ááimba asówasa kwaási imáyáa ésa sésa Yósépi ááninkoman-iyé kwésewe.

- Yósépi avowá áwí'a Írai úwana
 24 Írai avowá áwí'a Mátáta úwana
 Mátáta avowá áwí'a Árívái úwana
 Árívái avowá áwí'a Méokai úwana
 Méokai avowá áwí'a Yánai úwana
 Yánai avowá áwí'a Yósépi úwana
 25 Yósépi avowá áwí'a Mátátayasi úwana
 Mátátayasi avowá áwí'a Émósi úwana
 Émósi avowá áwí'a Néamu úwana
 Néamu avowá áwí'a Ésérai úwana
 Ésérai avowá áwí'a Nágai úwana
 26 Nágai avowá áwí'a Méata úwana
 Méata avowá áwí'a Mátátayasi úwana
 Mátátayasi avowá áwí'a Sémeni úwana
 Sémeni avowá áwí'a Yóséke úwana
 Yóséke avowá áwí'a Yóta úwana
 27 Yóta avowá áwí'a Yóánana úwana
 Yóánana avowá áwí'a Árésa úwana
 Árésa avowá áwí'a Sérápápeo úwana
 Sérápápeo avowá áwí'a Sítatio úwana
 Sítatio avowá áwí'a Nérai úwana
 28 Nérai avowá áwí'a Méokai úwana
 Méokai avowá áwí'a Étai úwana
 Étai avowá áwí'a Kósamu úwana
 Kósamu avowá áwí'a Éómetamu úwana
 Éómetamu avowá áwí'a Eyá úwana
 29 Eyá avowá áwí'a Yósúwa úwana
 Yósúwa avowá áwí'a Éríyesa úwana
 Éríyesa avowá áwí'a Yórimu úwana
 Yórimu avowá áwí'a Mátáta úwana
 Mátáta avowá áwí'a Árívái úwana
 30 Árívái avowá áwí'a Símíyoni úwana
 Símíyoni avowá áwí'a Yútaa úwana
 Yútaa avowá áwí'a Yósépi úwana
 Yósépi avowá áwí'a Yónamu úwana
 Yónamu avowá áwí'a Éráyakimu úwana
 31 Éráyakimu avowá áwí'a Mériya úwana
 Mériya avowá áwí'a Ména úwana
 Ména avowá áwí'a Mátáta úwana
 Mátáta avowá áwí'a Nétáani úwana
 Nétáani avowá áwí'a Tévíti úwana
 32 Tévíti avowá áwí'a Yési úwana

Yési avowá áwí'a Ópéti úwana
 Ópéti avowá áwí'a Póási úwana
 Póási avowá áwí'a Sára úwana
 Sára avowá áwí'a Násoni úwana
 33 Násoni avowá áwí'a Ámínátapa úwana
 Ámínátapa avowá áwí'a Á'mini úwana
 Á'mini avowá áwí'a Ánái úwana
 Ánái avowá áwí'a Éséroni úwana
 Éséroni avowá áwí'a Pérési úwana
 Pérési avowá áwí'a Yútaa úwana
 34 Yútaa avowá áwí'a Yákópo úwana
 Yákópo avowá áwí'a Áísákaa úwana
 Áísákaa avowá áwí'a Ááváramu úwana
 Ááváramu avowá áwí'a Téra úwana
 Téra avowá áwí'a Né'lo úwana
 35 Né'lo avowá áwí'a Séráka úwana
 Séráka avowá áwí'a Áríyu úwana
 Áríyu avowá áwí'a Péréki úwana
 Péréki avowá áwí'a Ípa úwana
 Ípa avowá áwí'a Síra úwana
 36 Síra avowá áwí'a Kénááni úwana
 Kénááni avowá áwí'a Avakatí úwana
 Avakatí avowá áwí'a Sému úwana
 Sému avowá áwí'a Nówaa úwana
 Nówaa avowá áwí'a Árémeki úwana
 37 Árémeki avowá áwí'a Métúsara úwana
 Métúsara avowá áwí'a Ínóki úwana
 Ínóki avowá áwí'a Yéreti úwana
 Yéreti avowá áwí'a Má'árario úwana
 Má'árario avowá áwí'a Kénááni úwana
 38 Kénááni avowá áwí'a Ínosi úwana
 Ínosi avowá áwí'a Sėti úwana
 Sėti avowá áwí'a Áándamu éna kwemá Áánútu áánimban-iyé.
 miwí Ísu aíkwa'ná owé-ímáyáá uráawe.

Sáátáánigo Ísumba áísaa umai isánáe siráin-kwasai.

Mátíyu 4:1-11, Mááka 1:12-13

4 ¹Yóni Ísumba nombá pérankaronka'a Áánútun-amankoma
 Ísumba anómba kwéumankena simámuwana Ísu Yótáni-nomba
 tuwéna kavóná-marava'a komáyowana ²Sáátáánigo Ísu sáwí'o
 índa awánanae kwésuwana Ísu íma toómbá nombá ména kae-
 kwáái aiyayaan-do'waamba 40 no'waamba kwaúwana ávááran-ai

ankówana ³Sáátáánigo séna emá Áánútu áánimba úne kwésempo maanóntánkóntávái toómbá aúréné'a naanó siyó súwana ⁴Ísu séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba séna

toómbó náiyawaiye su'mai kwaási íma tátoranivo Áánútu siráini'a amápa'a íyana tátoraniye

siráimba pó'a emó sénda íma mirá ónaumne súwana ⁵Sáátáánigo Ísumba áí'maena iyéna avekáán-umai amápa'-marava'a kárákwiron-kwaasi agaráárankena ⁶séna amápa'-marava'o kárákwiyuwo sénamo símakaimba moóráwaimba kesí imáyáavinkemba kanaán-umai timénaunda isa'á embá aménana enáwí'a iyíniye. ⁷kesí imáyáamo mósá máréné'a o'é'a kárákwiyi-mayai aména kárákwiyiniyone Sáátáánigo súwana ⁸Ísu séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba séna

kesí Ísóigo Áánútumba imáyáa é'a kwenáwíre su'mai mósá maré'a kwená mayáiyé su'mai máyáaro

siráimba pó'a emó sénda íma mirá ónaumne súwana ⁹⁻¹¹Sáátáánigo Ísumba áí'maena Yérúsaremu-naopa'a kwéna anóm-bono'-nankona ávúmayaapa'a móankena séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba séna

Áánútu kwíyómpakemba kwená kwayó'nárawa'a ti'maráínasa enká'á kárákwiyonaawe.

ó'omba séna

óntanka'a aísamaima turaráanavo sésa tiyáándeí aramónááowe

siráiye. miráumai emá Áánútu áánimba úne kwésempo maankákémbá ásávenasa kwíyómpakendarawa'a arámbaesa marapá'á móru ankánááowe Sáátáánigo súwana ¹²Ísu séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba á'a mirá siréna moórá-ainkwara'a séna

kentí Ísóigo Áánútumba áísaa umai isánáe íma seró

siráimba emó séndantembo mirámó ékai Áánútumba áísaa umai isáúsino. mindáyavai emó sénda íma mirá ónaumne Ísu súwana ¹³Sáátáánigo amápa-tantaatavena Ísumba áísaa umai isáiyuwena séna sáwíyanka'a ó'a taáísaa umai isánaumne séna auwéna kuráiyé.

Ísu kwená mayáímó ááimbo ásárain-kwasai.

Máttyu 4:12-17, Máaka 1:14-15

¹⁴kúwana Áánútun-amankona asirayámbá Ísumpimba kwáyowana Ísu kavóná-marava'a tuwéna Káríri-marava'a komáyowasa kwenááigo amápa'-mapa'a kóyáwé úwana ¹⁵miwítí mono'-náúmpímpá'á Ísu simátimuwasa amáparawai kwenáwí'a mósá makáawe.

Násáretivakewai Ísumba tínaaemba umánkaraan-kwasai.

Máttyu 13:53-58, Mááka 6:1-6

¹⁶ minkákémbá Ísu kítokomo maémáin-daopa'a Násáreti-naopa'a koména Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaama aasiyaasi-táwai mono'-náúmpá'á umaémáintemba miráumai uména Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba simátimindayavena usásinowasa ¹⁷naaóv'á'á Áánútun-aaí sirówai Áísáya agaimakón-kwandaai ámúwana mairéna kwéarirena moórá-aimba awánéna táámpamai séna

¹⁸ Ísóigon-amanko kesé máyáíye. úwoi-kwaasiyavai kesí áséi-kwasai kosimátimiyo séna si'mákaimba póna Ísóigon-amanko kesé máyáíye. tátokaan-kwaasiyave'a kemá ayútínkáana'a máéro siyé-áimbá kosimátimiyo. túrambo kavíkáin-kwaasiyavai ó'a túramba awánamai kawé'á umátinkaa-aimba kosimátimiyo. tirumbó umbaimó táínda-kwaasiyavena minúmbái-yántáá'á ánásaniye siyé-áimbá kosimátimiyo. ¹⁹Ísóigo kwená kwaási kawé'á umátinkanin-kanaagon-aaí kosimátimiyo séna si'mákaiye agaimaréna siráíye Ísu simásuwena ²⁰mináúvái-kwándáái tavúmai kárákwírowaimba aména aaí simátimindayavena mara'á máyowasa mindáúmpá'á máyón-kwaasi aaí síníye úwasa aúrampimba karákówana ²¹Ísu séna mináímbá táámpamai súna'a iséiraan-aimba avora'á kwévaariye súwasa ²²isésa aiva'á kawer-áimbá kwésiye sésa aamoí umánkesa naaémba anón-imayaa ésa sésa Yósépi ááninko éna maankákéwái póna kesáámó úndanten-kwaasiman-ivo nóra séna mirán-áimbá kwésiyo suwaná ²³Ísu séna kwaási kwántámai-aimba sésa emá sontaa-kwáási ómpo enáúra'a eyááríka'a kawé'á uwó kwésewe. mináímbá kentáv'é'a simásuwe'a sé'a Kápénéamu-naopa'a kawé'-má'yái mairáanata ísaraumpo maanká ená naaópakwara'a mirám-báyái mayaaó kentáv'é'a sénááombanivo ²⁴árai'a simátime'a sé'a Áánútun-aaí simátímíwai kwená kwaásitopa'a Áánútun-aaí kosimátiminyenamo kwimbá kwenamááraa sésa kesáámó úndanten-kwaasiman-iye sésa kwenáwí'a íma mósá kwémaraawe. ²⁵árai-aimba sénaumpo ísáaro. naaóv'á'á Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Íráiyaa máyonka'a kaumbo-ímá umái ava'moraé-kwiyomba maisuwéna íma aa'á téna ayawaimá tówana minkánáámá Ísareri-kwaasiti marav'á'á ketor-ínímbá sáwíva'a máyówana ²⁶Áánútu íma minkétór-ínímbá kotúwa'naa íníyone séna ó'om-baravaken-ketor-inimba Sáítóni-marava'a Sárévati-naopaken-inimba koáwa'naa uwó séna Áánútu Íráiyaamba ai'marówana kuráíye. ²⁷naaóv'á'á moóráwai Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Íráisa máyonka'a Ísareri-kwaasiti marav'á'á túma karón-kwaasi sáwíva'a máyówana Áánútu minkwáásíyómbá íma asóvamatinkaraimbanivo ó'om-barava'a Síriyaa-maravaken-kwaasi áuma karón-kwaasi áwí'a Néamanimba asóvamankaraiye Ísu súwasa

28 mimbónó'-náúmpá'á máyówai isésa imáyáa ésa kentááyávéna
 Áánútu íma túwa'naa íníye Ísu siyé sésa tirunkó ikaa'á wówasa
 29 usásinesa Ísumba tátokesa tavisímaesa máápa'a kunákáruwesa
 miwítí naaór-omapa'a ámémpa'a améntáyuwanae uwaná 30 ánivo Ísu
 minkwáásímívkemba tuvíyuwena kóuraiye.

arumpimbá taraváá-kwámbá máyowaina kwaasái.

Mááka 1:21-28

31 Ísu Káriri-marava'a Kápénéamu-naopa'a koména Yútaa-kwaasi
 monor-áímbá kwéison-kanaara'a mono'-náúmpá'á uména aai
 simátimuwasa 32 isésa asiramái súntavesa anón-kwaasigoraamba siyé sésa
 táátavai uráawe.

33 táátavai uwaná mimbónó'-náúmpá'á moóráwai taraváá-kwámbá
 kwenarumpimbá máyon-kwaasigo ména anónka'a séna 34 Ísu
 Násáretivakewai óne. kentáá nóra éwa tasínkambaiya ánásaniyono.
 embá awánáúndawai Áánútuna kawe-kwáyó'ná'á óne súwana 35 Ísu
 taraváá-kwántávéna asiramái séna aaiseré minkwáásí tiyuwé kóao
 súwana mintáráváá-kwánkó minkwáásí toká'mái túranka'a tuvámbarena
 íma sáwí'a umánkena úwoi kóúwasa 36 awánésa táátavai ésa keáímbá
 sésa nóran-aina kwésiyo. asirayán-áímbá taraváá-kwántávéna asiramái
 kwésimatimisasa tirumpinkémbá kwégowe suwaná 37 mirán-áímbá Ísun-
 aai mináyámpá'á kóyáwé úwasa ísaraawe.

Ísu tí'o ún-kwaasi asóvatinkarain-kwasai.

Mátíyu 8:14-17, Mááka 1:29-34

38 ísówana Ísu mimbónó'-náúmpá'á tuwéna Sáímonina naaúmpa'a
 íyúmba Sáímoni aísáankomba kokotámba kwéankowana máyowasa
 Ísumba simámúwana 39 iséna kwenópa'a téna kokotánkонтavena séna
 ánásao súwana minkókótámba ánásowana usásinkwena toómbá agaimái
 tímakaiye.

40 toómbá agai-timúwasa enónka'a ó'on-o'on-ti'o ún-kwaasi tí'maesa
 Ísunopa'a mátínkówana ayáámba tátorowasa asóvaraawe. 41 mirá úwasa
 taraváá-kwámbá sáwíva-kwaasi tirumpinkémbá tiyuwésa anónka'a sésa
 Áánútu ááninko óne simásuwesa kóuraawe. taraváá-kwámbá imáyáa
 ésa Ísuntavesa Áánútumo usásinankaiwaima iyé-ímáyáá untávéna Ísu
 aaiséráaro súwasa tiyuwésa kóuraawe.

Yútiyaa-ayampa'a Ísu simátimakain-kwasai.

Mááka 1:35-39

42 kóuwana aaváúmá usónka'a Ísu mindáópa'a tuwéna námúnaa
 síndayavena íma kwaási máyópa'a komáyowasa avakáá-umai awánésa
 sésa kónavo keséya maiyó suwaná 43 Ísu séna ó'on-daopimpakwara'a áséi-

kwasai Áánútu kwená kwaási kwégawaain-aimba kosimátimenaumne. mirá ónaundayavena Áánútu si'mákaisa'a kunkáumne séna ⁴⁴tiyuwéna Yútiyaa-ayampa'a koména mono'-náúmpímpá'á simátíma'maena iráiyé.

Ísu kwená kwayó'nárawa'a tááyarain-kwasai.

Mátíyu 4:18-22, Mááka 1:16-20

5 ¹moórá-tawai Ísu nonkwaaúnkón-awampa'a áwí'a Kénésáréti-kwaaunkon-awampa'a máyowasa Áánútun-aaí isánáe sésa tóyo ésa kwenkuvará'á úmaesa tuwaná ²⁻³kae'á sáwíyan-dompi-sipi nonáamááíva'a kwáyowana moórá Sáímonindei kwáyowana awánówasa noyáá'a tóróyan-kwaasi mindómpí-sípí tuwésa kwase-únámbá kwése uwaná misípí úwoi kwáyowana awánéna Sáímonina nompi-sípívimbá usáatena Sáímonintavena séna egwaa'á maimáe kwaaó súwana egwaa'á avúsúmaena nonawámpá'á kúwana Ísu mimpímbá mara'á ména amápa-kwaasi simátímakaiye.

⁴simásuwena Sáímonintavena séna nompi-sípí avúsúmae nonavuvumpá'á kuré egwára ená kwaásigwara'a kwase-únámbá túwéwana nompímbá kumína'a noyáá'a asínáaro súwana ⁵Sáímoni séna anóndakoo ívé'-no'waamba mirá úmae iyúndaya íya noyááta asinéta úwoiya máyaundayaanivo emó séndantemba ónaumne séna ⁶nonavuvumpá'á kwésa kwase-únámbá túwówana nompímbá kumúwana sáwíva'-noyaa'a minúnámpímbá ógwitena tararáára'naraamba úwasa ⁷moórá-nompi-sipivimba miwítí kwaási máyówasa awánéna tiyáán-tuwaa'a ésa tasúwa'naa oro suwasá tésa minkáe-sípívimbá noyáá'a mósá márówana ógwitena umbaí téna nompímbá kunávekora'naraamba úwana ⁸Sáímoni Pítaa mirámó úmba awánéna Ísuma anóndakoman-iyé séna aísamaivimba kívarirena séna Ísóigoo sáwí-kwaasi úmpo siyuwé kwaaó siráiyé. ⁹sáwíva'-noyaa'a asínóntavena Pítaawe kwesé máyón-kwaasiye táátavai uwasá ¹⁰Sáímoniye noyáá'a to'maésarai nááyúyawai Sápéti ááninkai túwí'a moóráwai Yémési úwana moóráwai Yóni mindáraiye táátavai uyaná Sáímoni Pítaa Ísuntavena séna Ísóigoo sáwí-kwaasi úmpo siyuwé kwaaó súwana Ísu séna íma áá'a kaíno. noyáá'o to'maé kwénaoomba mimbáyái ivátuwe'a ívé'a kwaási tavisíyasa kesirááíma kwaráaro súwasa ¹¹mindómpí-sípí tavisímaesa nonáamááíva'a mámaresa miwítí mayáímá ivátuwesa Ísun-ánaaemba kwa'maésa kwénaaowe.

Ísu áuma karón-kwaasi kawé'á umánkarain-kwasai.

Mátíyu 8:1-4, Mááka 1:40-45

¹²moórá-tawai Ísu moórá-naopa'a máyowana moóráwai amápa-kuva'a áuma karón-kwaasi Ísumba awánéna anóndakoman-iyé séna aísamaivimba takívarirena séna kentávénamo ankáínamo e kanaán-umai aúnáí'a umásinkaniyone súwana ¹³Ísu ayáámba ane'á tátorena séna mirá ónaumpo

enáúra'a karevú'a kawáúgwiye súwana avekáámbá kawáúguwana ¹⁴Ísu asiramái séna enáúra'a kawáúgwimba po naaóvá'ó Mósesimo siráintemba mono'-má'yái-kwáásítóp'a kwéma enáúma máagaraatinke póíma tímínasa Áánútuntavesa ísámai tuvú'mái agayáiyasa amáparawai awánésa áurakemba kawáúgwiye sénááowe. ánívo enáúra'o umánkaunda-aimba simátimunavo se kwaaó Ísu súwana ¹⁵ivátuwena kawe'á umánkon-aimba simátíma'maena iyúwana mináínkó naaó'-nao'a kóyáwé úwasa sáwíwarawai tóyo ésa kwenáái kwéise'a onaná tí'o in-kwáásí asóvamatinkainkwaé sésa tóyo uwaná ¹⁶ánivo Ísu Áánútumpa'a námúnaa síndayavena kavóná-marava'a kóyo uráiyé.

Ísu aísamai pukówaimba kawe'á umánkarain-kwasai.

Mátíyu 9:1-8, Mááka 2:1-12

¹⁷moórá-tawai évakarawai áamáan-kawaa-kwaasiye áamáamba sun-kwáásiyé Yérúsaremu-naopakemba Káríri-ayampakemba Yútiyaa-ayampakemba tóyo ésa Ísu moórá-naumpa'a aái kwésimatimumba taísaraawe. Áánútu Ísumba asóvamatinkanin-asirayamba ámakowana máyowasa ¹⁸évakarawai aísamaimo pukówaimba kwandaavímbá marésa taagwiya'maésa tésa Ísunopa'a máánkáananaya kawe'á ínkwáé sésa tumbá ¹⁹mindáúmpá'á sáwíva-kwaasi sisipáá úwasá íma kanaán-umai iyóra'naraan-esa naanamiva'á taagwiya'maésa umésa avaa'á akósámaresa ándára tátoresá túwówana kumeémena kwaásivimbo Ísumo máyompimba aúranka'a kumúwana ²⁰Ísu taagwiya'maésamo tun-kwáásímó árai'a kawe'á umánkaniye-imayaamo umbá Ísu tuwánéna aísamaimo pukón-kwaasiyavena séna kesí kwaásiyo ená sáwí-imayaa mayauwáúmne súwasa ²¹ámáan-kawaa-kwaasiye áamáamba sun-kwáásiyé iséise esa sésa Áánútu kweyáá sáwí-imayaa maitiyuwánívo kwaási íma mirá ónááovo Áánútumba aká'áamba kwésimankaiye suwaná ²²Ísu minímáyáámó umbá awánéna séna nóra éra mirán-ímáyáá kwéoo. ²³moóráwaimo aísamaimo pukáindawaintavaimo sénamo ená sáwí-imayaa mayauwáúmne sínasamo ésa áraira síí. kampaká sííyo sénááowe. ánívo moóráwaimo aísamaimo pukáindawaintavaimo sénamo eyááríka'a usásine kwaaó sínasamo ésa áraira síí. kampaká sííyo awánanaaowe. ²⁴kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai marapá'á máyaunda kwaásiti sáwí-imayaa maitiyuwáúnda-asirayamba tokáunda pó'a agaráátínkáanda awánanaaowe séna aísamaimo pukón-kwaasiyavena séna isaaó. usásinke ená kwandaaimá maimaé ená naaópa'a kwaaó súwana ²⁵túranka'a usásinkwena kwená kwandaaimá kwémaena Áánútu áwí'a mósá kwémarena kwená naaópa'a kúwasa ²⁶amáparawai táátavai ésa Áánútu áwí'a mósá marésa sésa íma awánaraundai'a isa'á awánáúmne sésa táátavai ésa tiyáamba tóipimba áákaawe.

Ísu Áríváimba ááyarain-kwasai.

Mátíyu 9:9-13, Mááka 2:13-17

²⁷naaémba Ísu aampa'á kwégwena awánómbe táákísi-mayai kwémayowai áwí'a Árívái táákísimo máyón-daumpa'a máyowana Ísu

awánéna séna usásine kesé tiyó súwana ²⁸ usásinena amápa-tantaa'a tuwéna kwenánaaemba kwa'maéna kwéna ²⁹ Ísuwe náíndayavena kwená naaúmpa'a anón-tomba agayówasa táákisimo máyón-kwaasiye ó'on-o'on-kwaasiye Árváina naaúmpa'a tamésa mindáraiye tamésa tagwémandowasa ³⁰ amáán-kawaa-kwaasiye miwítí amáamba sun-kwáásiyé Ísuna kwayó'nárawatavesa áwáá'a tiyésa tísaa esa sésa táákisi máyáan-umoyan-kwaasiye sáwí'a on-kwáásiyé toómbá kwénao suwaná ³¹ Ísu iséna séna sontaa-kwáásígó kawe'ó umáimo máyáan-kwaasi íma kwétuwa'naa-ivo tí'o in-kwáási kwétuwa'naa-iyé. ³² mindáyave'a arupí umái máyáan-kwaasi táayaanasa Áánútunopa'a tígwaé sé'a íma kunkáumpo sáwí'o umáimo máyáan-kwaasi táayaanasa Áánútunopa'a tígwaé sé'a kunkáumne Ísu siráiyé.

toómbá aawesuráan-kwasai.
Máttyu 9:14-17, Máaka 2:18-22

³³ suwasá évakarawai Ísuntavesa sésa Yóni nombó pétinkaiwaina kwayó'nárawa'a moórá-mora-tawai Áánútuntavesa imáyáa ésa toómbá íma kwénesa námúnaawe su'mai kwésewasa amáán-kawaa-kwaasiti kwayó'nárakwara'a mirá kwéovo ená kwayó'nárawa'a íma mirá ésa toómbá nombá úwoi kwénaawe. nóra ésa mirá kwéoo suwaná ³⁴ Ísu séna moóráwai aaraí mayáíndawai amáaraawi tanómba kauntimínimba miwísé máyainasa aamoí ésa mintómbá íma a'áo sénááovo úwoi nánááowe. ³⁵ naaémba minkwáásígómbá áí'maesa kówíyasa minkánáámá amáaraawi tirunkó sáwí'a ínasa toómbá a'áo sénááowe Ísu séna kwemó ménamo naaémbo tiyuwénamo iyíníntavena mináímbá siráiyé.

³⁶ Ísu mináímbá simásuwena maarán-áímbá kwántámai-aimba séna ááeraan-ampantamo avaa'ó kwáyáísasamo ombá aúna-ampanta íma kárámai kwéaraapaawe. mirámó íyana aúna-ampanta sáwí'a ínana ááeraan-ampantao aúna-ampantaraani'a íma íníyé. ³⁷ aúna-anda-aran-domba ááéeraa-sipisipi-auwarasi-anaveumpimba íma kwéatimaraawe. mirámó íyanamo éna aúna-anda-aran-domba anón-éna ááeraan-anaveumba kavámbaena sáwí'a ínana mindómbá úwoiva'a atígwiniye. ³⁸ mindáyavesa aúna-anda-aran-domba aúna-sipisipi-auwarasi-anaveumpimba kwéatimaraawe. ³⁹ ááeraan-anda-aran-domba naawáímó ombá sésa ááeraan-anda-aran-domba áséi kwéiye kwésesa aúna-anda-aran-domba íma kwésinkaiye kwésewe.

Ísu savaatirár-áímbá siráin-kwasai.
Máttyu 12:1-8, Máaka 2:23-28

6 ¹ moórá-tawai Yútaa-kwaasi agándon-kanaara'a Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé kígauvimba úwítí-ton-kigauvimba kwégwesa kwená kwayó-kwáási úwítí-aramba kútúmai ásima pítuwesa kwénowasa

2 ámáán-kawaa-kwaasi évaka'a tuwánésa sésa agándaan-kanaama aambá áumbakaawa'a nóra era mirá kwéoo suwaná 3 Ísu séna naaová'á Tévítimo urómbe aúvávimba agaimarón-ainkona áaimba íma ísaraawe. Tévítiye kwená kwaásiye táái kwétinkowana 4 Tévíti Áánútuna mono'-náúmpá'á iyéna Áánútu aúranka'o makón-tomba umairéna kwénena kwená kwaási tímúwasa narááwe. mintómbá úwoi-kwaasi íma némáembanivo mono'-máayái máyón-kwaasi némáembaní. Tévíti mintómbá umairéna tímúwasa nonká'á Áánútu íma áwáá'a siráimbanivo kesí kwaási mirá kwéowa'a áwáá'a ímo seráámbá áwáá'a kwésewe. 5 kwíyómpakemba kwaási úranda'a pó'a agándai-kanaara'o kárákwiraundawai úmpo agándai-kanaamo kwaásimo mayái kwémayaamba kendéímán-íye Ísu siráíye.

ayáámba kawévaigurain-kwaasigona kwaasái.

Mátíyu 12:9-14, Mááka 3:1-6

6 moórá-tawai Yútaa-kwaasi agándon-kaaara'a Ísu mono'-náúmpá'á iyéna kwésimatimuwana moóráwai ayáánúrapar-ayaamba kawévaiguron-kwaasi máyowasa 7 ámáán-kawaa-kwaasiye ámáámba sun-kwáásíyé mésa Ísuntavesa agándaira'a póna minkwáásímó kawe'ó umánkainataamo éta táto'maiya aavintá mayankánaumne sésa Ísumba awánomba 8 Ísu mínímáayáámó umbá awánéna ayáámba kawévaiguron-kwaasiyavena séna usásine kemó máyaundara'a umaiyó súwana usásinena Ísunopa'a túranka'a umaúwana 9 Ísu miwíyávéna séna moórá-aintave'a tísaa ónái'a súné. kentáásí ámáán-aimpimba nóin-aina kwáyáíyo. agándai-kanaara'a póta kawe'-máayáiyá kwémayaum. sáwí-mayaiya kwémayaumno. kwaási áwa'naa onanayá kawerá umáíya méní. inkámónanaya puwíníyo tísaa ena súwasa íma aai suwaná 10 Ísu móyuwana meyuwana éna ayáámba kawévaiguron-kwaasiyavena séna enayáámba árútuwaaó súwana ayáámba árútuwowana kawe'á umánkowasa 11 miwí tirumbá ávááraumai sáwí'a úwasa nóra umáíya inkamónaumno sésa kemó máyómpimba iséise uráawe.

Ísu kwená kwayó'nárawa'a tááyarain-kwasai.

Mátíyu 10:1-4, Mááka 3:13-19

12 minkánáávímbá Ísu enónka'a omápa'a uména íma aúmá kwaéna Áánútumpa'a námúnaa símaena kwéiyuwana 13 móirarowana Ísunánaemba kwarón-kwaasi tááyowasa íyúwana minkwáásívínkémbá sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi táámpámarena séna kesí aantá-kwaasin-owe séna túwí'a taráíye.

14 miwí túwí'a téna moóráwai áwí'a Sáímoniye séna aúná-kwi'a tamámena Pítaawe súwana séna moóráwai Pítaa áváko áwí'a Éndaru moóráwai áwí'a Yémési moóráwai áwí'a Yóni moóráwai áwí'a Vírípi moóráwai áwí'a Pátóromu 15 moóráwai áwí'a Mátíyu moóráwai áwí'a

Tómáasi moórawai Árávíási ááninko áwí'a Yémési moórawai áwí'a Sáimoni kwemá Áróamáani-kamaani-kwaasi ti'mátuwanae siráiwai ¹⁶moórawai Yémési ááninko áwí'a Yútási moórawai Yútási Isakéríóti kwemá naaemba Ísumba kwená namuro-kwáásír'á agaráátinkaraiwai miráumai-kwaasi Ísu tááyariye.

Ísu sáwíva-kwaasivimba mayái mairáin-kwasai.

Mátíyu 4:23-25

¹⁷omápakemba Ísu miwísé arúvá'á kumbáyowasa kwenánaemba kwarón-kwaasi sáwívarawaiye Yútiyaa-ayampakemba Yérúsaremu-naopakemba uwí-nón-awampakemba Táyaa-naopakemba Sáíntóni-naopakemba sáwíva-kwaasiye tamésa ¹⁸Ísun-aai isánáe sésa tí'a ún-kwaasigwara'a asóvamatinkainkwae sésa tóyo ésa taraváá-kwámbá tirumpimbá máyón-kwaasigwara'a tóyo uwaná Ísu taraváá-kwámbá tirumpinkémbá maitiyuwówasa ¹⁹tí'a ún-kwaasi Ísun-ane'a tátoraanana sí'a ánásainkwae sésa mirá uwaná asirayámbá tokéna póna mintí'á asóvamatinkaraiye.

tirunkó kawé'á éna sáwí'a éna ínín-kwasai.

Mátíyu 5:1-12

²⁰Ísu mirá umátiyuwena kwená kwayó-kwáási tuwánéna séna keinárawa'a Áánútu súwa'naa ínkwáe sewái Áánútu kawé'á kwéumatinkena kwégawaiye. ²¹ívé'a táái kwétinkaiwai tirumbá etóyóí umái máéro. Áánútu kanaa umátinkaniye. ívé'a tirumbá sáwí'a kwéisasa ivi'á kwétaawai tirumbá etóyóí umái máéro. tirumbá kawé'á ína'a kwíráái sénááowe. ²²keinárawa'a kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaintave'a asiramái máyáawai kwaási tínaaembo umátinkesa tíyámbo umátinkesa sáwí-aimbo simátinkesa sáwí-kwaasin-owe sénááomba tirumbá etóyóí umái máéro. ²³mirá íya'a tirunkó kawé'á kwéina'a imá kwéte'a kwíyómpakemba kentí kawé'-mékémbá mayánááowe. naaóvá'á miwítíkwá'ná mirá ésa Áánútun-aai simátimakowai sáwí'a umátinkaraawe. ²⁴ánivo marapákén-tántáá'á makáawaima kárákwiyoro. tirunkó kawé'á kwéin-tantaa'a á'a makáamba pó'a íma moóráma kawé'-mékémbá mayánááowe. ²⁵ívé'a tímú'a vaiwái kárákwiyoro. naaémba táái tinkániye. ívé'a kwíráái kwésewai kárákwiyoro. naaémba ivi'á tánááowe. ²⁶naaóvá'á kentíkwá'ná kampar-áimbá simátimakowai túwí'a mósá makáamba pósa mirámó kwésesamo kentúwí'o mósá kwémarewa'o é'a kárákwiyoro Ísu siráiyé.

namuro-kwáásí kawé'á umátínkáaro-kwasai.

Mátíyu 5:38-48

²⁷Ísu simásuwena séna kemó simátíménda-aimba ísáaro. kesááimo isé'o é'a kentí namuro-kwáásí tirumbá kawé'á umátinke'a tíyámbo

umátínkéwai kawe'á umátínkáaro. ²⁸sáwí-aimba simátínkéwai kawe'á umátínkáaro. sáwí'a umátínkéwaimo é'a Áánútumpa'a námúnaa simái miwí túwa'naa oro. ²⁹táá'o tuwausíya'o é'a íma tinkamé'a ókwara'a kwántá-timiyasa tuwausónááowe. kentí unáánkwátói mairésa sésa ókwara'a mayánáe síya'o é'a íma a'áo seró. ³⁰moórá-yantaatavaimo simiyó síya'o é'a úwoi tíméro. kendéimo moórá-yantaa'o máyáíya'o é'a íma usisí'á síméro seró. ³¹kembó tirááímo táinda-i'o umáimo kwétuwa'naa-íya'a miwí miráumai túwa'naa oro Ísu siráíye.

³²Ísu simásuwena séna amáparawai kentí kwaásiti imáyáamo kwéowasamo ombá anondá miwítí imáyáa kwéowe. sáwí'o kwéon-kwaasi íma kawe-kwáásí ombánivo miwítí kwaásiti imáyáamo kwéowasamo ombá anondá miwítí imáyáa kwéowe. miráumaimo kentí kwaásiti imáyáawe su'maimo kwéiyanamó éna Áánútu íma kawe'-mékámá timínívo kentí namuro-kwáásígwárá'á imáyáa tíméro. ³³amáparawai kawe'á kwéumatinkaan-kwaasi kawe'á kwéumatinkaaewe. sáwí-kwaasigwara'a mirá kwéowe. mirámó onten-umái kawe'ó kwéumatinkaan-kwaasiye su'maimo kawe'ó umátínkéwanamo éna Áánútu íma kawe'á owé síníye. kentí namuro-kwáásígwárá'á kawe'á umátínkáaro. ³⁴sáwí-kwaasi naaémbo siménááowe-imayaa ésa kwétimewe. naaémbo timénááon-kwaasiye su'maimo timíyanamo éna Áánútu íma kawe'á owé síníye. naaémbo siménááowe-imayaa íma é'a úwoi tíméro. ³⁵kentí namuro-kwáásí kawe'á umátinke'a imáyáa tíméro. anondá simígwáe-imayaa íma é'a úwoi tíméro. mirámó íyambo é'a Áánútumpakemba kawe'-mékámá mayánááowe. Áánútu kwentávésa íma súwi sen-kwáásí úwoi kwétuwa'naa-ena sáwí-kwaasigwara'a mirá kwéisasa pósa kwaási keinárawa'a mirámó ombá tuwánésa sésa Áánútu kwíyómpakewai áánimbaa'a owé sénááówe. ³⁶kentivomá arumbá kwéumatinkaintemba mirá oró Ísu siráíye.

íma sáwí-aimba simátíméro siráin-kwasai.

Mátíyu 7:1-5

³⁷tuwáné'o é'a sáwí-kwaasiye síyanamo éna Áánútu kentáváigwárá'á mirá sínívo tuwáné'o é'a sáwí-kwaasiye sevó. umbai-yántáá'ó timíyanamo éna Áánútu kenkwárá'á mirá ínívo umbai-yántáá'á tímévo. sáwí'o umátinkaiya'o é'a mináimbá íma tááka'a maré'a tuwinkásuwaaro. mirámó íyanamo éna Áánútu kemó sáwí'o ombá maitiyuwáníye. ³⁸timíyantemba Áánútu anondá kembá timíníye. toómbó tíméwasamo nawáaesamo aráávara'o ontembá Áánútu mirá umái sáwíva-tantaa'a timíníye. miráumai tíméntemba Áánútu miráumai timíníye Ísu siráíye.

³⁹Ísu simásuwena kwántámai-aimba séna moórá aúgavitawai moórá aúgavitawaimba ayáán-to'maesarai íma kanaán-umai kóyááoivo mirámó ésaraimo ésarai aísava'a tuvamóyááoíye. ⁴⁰kwená iyámpóimo

agaráátínkáiwaimbo ombá íma kwembá kwéusayaaitaavo kwenáái ísámaesa kwemó intení'a kwéowe Ísu siráíye.

⁴¹Ísu simásuvena séna kentúrampimba irarumbá kwáyáísa'o ombá íma awánaamba kentí kwaási tuwáné'a enaúrampimba ayaantambá kwáyáíye kwésevo íma mirá seró. ⁴²kentúrampimbo irarumbó ímo awánaamba nóra sera kentí kwaási túrampinkemba tiyaantambá maitiyuwánáe kwéseo. kaumbo-káér-ainkwara-kwaasin-ovo kentúrampinkemba irarumbá maisuké'a tuwáné'a kentí kwaási túrampinkemba tiyaantambá kanaán-umai maitiyuwánááowe Ísu siráíye.

taaigónté arankóntéi kwaasái.

Mátíyu 7:17-20, Mátíyu 12:33-35

⁴³Ísu simásuvena séna kawe-táigó íma sáwí-aramba iyáísana sáwí-taigo íma kawer-árámbá kwéiyaiwo ⁴⁴mintáigó arambá awánésa sáwí-taiye kawe-táyé kwésewe. tekómo éna íma áwí-yantaa' íyánívo té'a iyáníye. ampaantarígo avo'árén-aramba íma iyánívo ampaantarí-aramba iyáníye. ⁴⁵miráumai kawe-kwáásí kawer-ímáyáávínkémbá kawe'-má'yái kwémayaavo sáwí-kwaasi sáwí-imayaavinkemba sáwí-mayai kwémayaawe. tirumpimbá kwáyáin-imayaanei kwésewe Ísu siráíye.

naambá kwéoyawairaiti kwaasái.

Mátíyu 7:24-27

⁴⁶Ísu simásuvena séna kentávái anóndako óne kwésebanivo kemó simátimunda-aimba íma kwa'mái kawe'á kwéowe. ⁴⁷kesópa'o tésa kesáái isésa kawe'á umái kwégwaraiyawai mirán-kwáásímó simátíméndara'a ísáaro. ⁴⁸naambá ónáe sésa maravímbá mai'á u'maésa kumeémesa óntamba kunavakáá-ésa minká'á naamayáámba aimái naambá úmaraiyana aa'á téna anón-kavirayan-domba kumínana mindámbá íma tawisínda asiramái kwéena óntanka'-namba póna úwoi kwéniye. miraráán-umai kwaásimo kesópa'o tésa kesáái isésa kawe'á umái kwégwaraawai asiramái ménaaowe. ⁴⁹ánivo kesáímo isésamo ímo kawe'ó umáímo kwéisaawaima mirán-kwáásímó simátíméndara'a ísáaro. naambá ónáe sésa íma mai'á ukésa íyamba paáká'á úmakaiyana anón-a'a téna kavirayán-dómbá kuména mindámbá tawísíyuwainana sáwí'a íníye. miraráán-umai ímo kesáímo ísámaimo kawe'ó íyawai íma asiramái ménaaowe Ísu siráíye.

Árómáani-kwayo'nakona kwaasái.

Mátíyu 8:5-13

7 ¹Ísu mináyáátáár-áímbá simátímatuwena Kápénéamu-noapa'a komáyowana ²Árómáani-i-kwaasiti kawááná'á ména kwená kwayó'ná'á aráái tówaimba áí'a kwéuwana puwíndayavena kwéena

máyowana ³ minkáwáánákó Ísumo tamáyon-aimba iséna Yútaa-anon-kwaasiyavena séna Ísumba koái'mae'a tíyana taasóvamankaino séna ti'marówasa ⁴⁻⁵ Ísunopa'a asiramái kosésa minkáwáánákó Yútaa-kwaasiya kwésuwa'naa-ena kentáásí mono'-námbá úmakaimba póna kawe-kwáásí po kawe'á umái koáwa'naa ínáyone suwaná ⁶ Ísu iséna miwísé kwéna minkáwáánákóná naambá egwaa'á kwáyonka'a kúwana minkáwáánákó kwená kwaási simátimena séna Ísunopa'a kosimáme'a maará simáméro. anóndakoo kentáásí kawáánákó séna kemá sáwíyan-kwaasi úmpo emá anón-kwaasi ómpo ivátuwe kesí naaúmpa'a íyínda uwóví'a ínáyone. ⁷ mindáyavai íma enópa'a kosimámakaunda po íma kesí naaúmpa'a iyé úwoi aaiyé su'mai sinaná kesí kwayó'ná'á asóváino. ⁸ kegwárá'á kawáá-máyáígoná ááimba awánaraunda kesí kawáánákó sisa'á kwená mayái kwémae'a kesí i-kwáásíyávé'a súnasa kesí mayái kwémayaawe. moóráwaintave'a sé'a kwaaó súnana kwégwisa'a moóráwaintave'a sé'a tiyó súnana kwétisa'a kesí kwayó'nátávé'a mirá uwómó súndantemba mirá kwéiye siyé. Ísumba kosimáméro súwasa ti'marówai tésa tasimámúwana ⁹ Ísu mináímbá iséna áátavai éna kogwanténa kwenánaembo kwa'maésamo kun-kwáásíyóntávéna séna simátimé'a sé'a minkwáásí Árómáani-kwaasigo kentávéna súwa'naa íi-ásíráyámbá tokáiyé kwésivo kesí kwaási Ísareri-kwaasivinkene ó'on-kwaasivinkene íma mirán-áímbá kwésewe Ísu súwasa ¹⁰ ti'marón-kwaasi koyauwerésa tésa taawánomba kwayó'ná'á kawe'á umái máyowasa taawánaraawe.

Ísu moóráwaimba usásinankarain-kwasai.

¹¹ Ísu sáwíyanka'a ména tiyuwéna kwená kwayó-kwáásíyé sáwíva-kwaasiye kúmba Néni-naopa'a kwéna ¹² mindáókona óntan-kurigona ontara'á kúnka'a moóra-ketor-ininko ááninko puwúwasa taagwiya'maésa sáwíva-kwaasi anówae kwétuwana ¹³ Ísóigo anówamba awánómbe arumbá umánkena séna íma ivi'á taaó séna ¹⁴ kúkútaa-taira'a kotátorowasa taagwiya'maésa tun-kwáásí tamáúwana Ísu séna ívé-kwaasigoo usásinao súwana ¹⁵ pukómpinkemba usásinena aai kwésuwana Ísu anówantavena ái'mae kwaaó súwasa ¹⁶ amáparawai táátavai ésa Áánútu áwí'a mósá marésa sésa ívé'a Áánútun-aai sinkwáásí anón-kwaasi kentáávímbá kwévaariye. Áánútu ai'maráísana kwená kwaásiya súwa'naa íi-kwáásíyá kúmiye suwaná ¹⁷ mináímbá Ísuntavesamo sun-áínkó Yútiyaa-ayampa'a évarevar-awampa'a kóyáwé uráiyé.

Yóni nombó pétinkaraiwaina kwaasái.

Mátíyu 11:2-19

¹⁸ mináínkó kóyáwé úwasa Yónina kwayó-kwáásí isésa Yónimba kosimámúwana kwená kwayó'nárai tááyowasarai tuyaná ¹⁹ simátimena

séna Ísumba maanámbá koáísaa okaiyó. emá kumíníyonemo siráawaiya'ono. á'owawa ónómpo kemá kumíníwaina amu'maránaumno siyé. kosekaiyó Yóni súwasarai isésarai ²⁰Ísunopa'a tasimámesarai Yóni nombá pétinkaiwai si'maráisakai enópa'a túye. Yónimo simbá kumíníyonemo siráawaiya'ono. á'owawa ónómpo kemá kumíníwaina amu'maránaumno siyé. Ísumba tasimámúyana ²¹minkánáávimbá Ísu sáwíva-kwaasi ó'on-o'on-ti'a ún-kwaasi kawé'á umátinkena taraváá-kwámbá tirumpinkémbá kwémaitiyuwena túramba kavíkón-kwaasi túramba awánamai kawé'á uwaná ²²Ísu Yónimo ti'marón-kwaasiyavena séna tayauwerékai awánaan-tantaa'a isáán-aimba Yónimba kosimámekai sékai túramba kavíkáiwai túramba awánamai kawé'á owaná táá'a kaúnkaiwai táá'a kwéisaawana tísamaima pukáiwai kawé'á umái tísamaima kwéetaawana túma karáiwai kawé'á kwématinkena puwón-kwaasi kwéusasantinkena úwoi-kwaasi áséi-kwasai kwésimatimena séna ²³kentávéna íma kaer-ímáyáá íyawai tirunkó kawé'á kwéiye siyé. Yónimba kosimámékaiyo Ísu súwasarai kurááiyé.

²⁴Yónina kwayó'nárai tayauwerésarai kuyaná Ísu Yónin-aii amápa-kwaasi simátimena séna Yóni kavóná-marava'a máyáísa'a koawáné'a nóran-imayaa kwéera koawánaraao. úndá toréna umá móma'mema'o intenkáán-kwáásí Yónima iyé-ímáyáá uráao. ímanivo Yóni íma mirán-kwáásímán-ivo asirayán-kwáásímán-iyé. ²⁵nóran-imayaa kwéera koawánaraao. kawer-únánkwátói úmakainda-kwaasi Yónima iyé-ímáyáá uráao. ímanivo mirán-kwáásí kawer-únánkwátóigwara óisankwara-kwaasi anón-kwaasiti naaúmpa'a kwémaewe. ²⁶nóran-imayaa kwéera koawánaraao. Áánútun-aii kwésiwai Yónima iyé-ímáyáá uráao. owé. Áánútun-aii kwésiwaiman-iyé. árai'a simátimé'a sé'a kwemá Áánútun-aii siráawai usáyaaitaraiye. ²⁷Áánútun-aii aúvái-kwandaavimba Yónin-aii simái agaimaréna séna

Áánútu séna isaaó. moóráwaimba ai'maráanana kesáái maimaéna ená aiva'á kwéna ená aambá kwiyíníye siráiyé agaimaréna siráimba Yónintavena siráiyé. ²⁸simátimé'a sé'a Yónina mayáígó amápa-kwaasiti mayáígómbá usáyaaitaisana Áánútu kawé'á umánkaraivo Áánútu kwená kwaásira'o kawááin-kwaasi anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye anómba kawé'á umátinkaniye Ísu siráiyé. [²⁹táákísi kwémayon-kwaasiye úwoi-kwaasiye mináimbá isésa Áánútumo siráin-aimba árair-aimba póta konanayá nombá pésinkainkwae sésa Yóninopa'a kuráawe. ³⁰ánivo Yóni Áánútuna aambá agaráátínkaraimba ámáán-kawaa-kwaasiye ámáámba sun-kwáásíyé minámbá tínaaemba umámesa íma nombá perómba kóuraawe.] ³¹Ísu moórá-ainkwara'a simátimena séna ívé'a máyáan-kwaasi nóran-kwaasiraane sénaumno. ³²mirán-kwáásiráání'a kwéomba iyámpóiyomba naaópa'a marupímbá mésa aávéima kwétesa moórá-ayampa'o máyáan-iyampoi tááyesa imá tiré'a

taseró. moórá-iyá súna'a íma táásá uráawe. ivi'ó taan-íyá súna'a íma ivi'á taráawe. miníyámpóí uráantemba maamáyáan-kwaasi mirá kwéowe. ³³Yóni nombá pétingkaiwai ména ándá-aran-domba íma kwénaena Áánútuntavena ísámai toónkwará'á íma kwénaisa'a kwentávé'a sé'a taraváá-kwámbá arumpimbá máyáiwaiman-iyé kwésewe. ³⁴kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai mé'a ándá-aran-donkwara toónkwará'á kwénauna'a kentávé'a sé'a ándá-aran-donte toónté námae íyíwaima póna táákísi máyáan-umoyan-kwaasiye sáwí'a on-kwáásítí kwaásiman-iyé kwésewe. ³⁵ánivo Áánútu simátímakaintemba kwéowai sésa Áánútu kawer-ímáyáágwáráwáímán-iyé kwésewe Ísu siráiyé.

Ísu aísamaira'a masawémba atírain-kwasai.

³⁶moórá-tawai áamáán-kawaa-kwaasigo áwí'a Sáímoni kwemá Ísuntavena séna kesí naaúmpa'a toómbá tamandaaó súwana kwená naaúmpa'a iréna toómbá ugwénowana ³⁷mindáópaken-inimba eénánká'á naaún-ininko Ísu áamáán-kawaa-kwaasigona naaúmpa'a ména toómbá kwénaíye-aimba minínínkó iséna óntan-anaveumpimba áséi-kwiyumba úm-basawemba kwáyomba maimaéna ³⁸mindáúmpá'á iyéna Ísun-ánaaempa'a aísamaivimba uména ivi'á kwétowana a'numá ka'maéna Ísu aísamaira'a kumúwana minínínkó ayáátáár-a'nontaunei aísamairakemba kwéuwaena aísamai kwéamo'nena áséi-kwiyumbo úm-basawemba aísamaira'a atímarowana ³⁹ámáán-kawaa-kwaasigo Ísumbo ááyowai awánéna imáyáa éna séna minkwáásígómó Áánútun-aai kwésiwaimo inkákáí aísamaira'o uyátokain-inimba eénánká'á naaín-ininko iyé-ímáyáá isinó séna mirán-ímáyáá úwana ⁴⁰Ísu minkwáásígóntávéna séna Sáímoniyo moórá-aimba simámenae súwana minkwáásígó séna anóndako siyó súwana ⁴¹Ísu séna moóráwai óntamba kwétimiwai ména moóráwaimba sáwívar-ontamba siyáánkai-tamayor-ontamba aména moóráwaimba sáwíyan-ontamba moórá-tamayor-ontamba ámísana ⁴²aanávómbó amí-kánáá tisasaráí óntamba íma kwáyáíasarai avakáá uwááesarai kwenópa'a tíyana séna kanaánivo íma meéyámbá mayánaumpo keináraití meéyán-túwí'a tawígauvatuwaumpo kokaiyó siráiyé-aimba Ísu Sáímonimba simámena séna mindáyavena mirámó sintávéna minkáé-kwáásígórái tirunkó aamoí kwéumankaiye. moóráwai ávááraumai aamoí kwéumankaimba nááwa'iyó Ísu aísaa ena súwana ⁴³Sáímoni séna sáwívar-ontambo mairénamo aanávómbó ímo máamisanamo meéyán-áwí'a tawígáúvatuwuwai anón-aamoí kwéumankaiye Sáímoni súwana Ísu séna mindáyave'o súnnda á'a séne simásuwena ⁴⁴kogwanténa minínínkómbá awánéna Sáímontavena séna minínínkómbá awánaao. ená naaúmpa'a iyúnda kentáásí ááimba sísamaimo sese íi-nómbá íma siménana minínínkó ivi'á kwétaisana a'numá sísamaira'a kúmísana kwena'nónáunei uwákaiye. ⁴⁵paruvará íma

umásinkaanana minínínkó sísamaima taamó'namo'na uráiyē. ⁴⁶kentáási ááimba íma si'nómpá'a masawémba asinkáánana minínínkó sísamaira'a áséi-kwiyumba im-básawémbá atímai asínkaraiye. ⁴⁷mináímbá simáme'a sé'a minínínkóná amápa-sawi-imayaa mayauwáúnda póna kembá anón-aamoi umásinkena mirán-tántáá'á kawé'á umásínkáiyē. áńivo moóráwaimbo kíto-sawi-yantaa'o mayauwáúnda sáwíyan-aamoi kwéumasinkaiye Ísu Sáímonintavena simásuvena ⁴⁸minínínkóntávéna séna ená sáwí-imayaa mayauwáúmne súwasa ⁴⁹kwesémo toómbó kwénon-kwaasi keáímbá sésa kwaásiti sáwí-imayaa kwémaitiyuwaiwaima mindá nóran-kwaasiya'iyo suwaná ⁵⁰Ísu minínínkóntávéna séna kentávái áraire séna'a ená sáwí-imayaa mayauwé'a kawé'á umánkaumpo aánoumai paru umái kwaao Ísu siráiyē.

évakar-inimba Ísuwe kwénaon-kwasai.

8 ¹minkákémbá Ísu naaó'-nao'a anón-daopimpare sáwíyan-daopimpare kwénaaena Áánútu kwená kwaási kwégawaain-aimba áséi-aimba simátíma'maena iráiyē. Ísuwe kwená kwayó-kwáási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi kwénaauwasa ²évakar-ininte kwénaaesa miníníntómbá évaka'a tí'a úwana Ísu kawé'á umátínkaron-inimba uwasá évaka'a tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitíyukain-inimba uwaná moórá-inimba Mágátáara-naopakemba áwí'a Máriaa Ísu kwenarumpinkémbá avakaeté-taravaa-kwamba mayáúkon-ininko úwana ³moórá-ininko áwí'a Yóánana awaikó áwí'a Súsá kwemá Éróti naanká'á kárákwirowai úwana moórá-ininko áwí'a Súsána úwasa évakar-ininkwara'a uwasá miráumai-inimba pósa kentí náaindaampinkemba Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé túwa'naa úmaesa kuráawe.

moóráwai ánýumba tu'makáin-kwasai.

Mátíyu 13:1-23, Máaka 4:1-20

⁴naaó'-naoken-kwaasi sáwíva'a Ísunopa'a tóyo uwaná Ísu simátimena séna ⁵moóráwai ánýumba maimaéna kígauva'a kwégwena máyu'maraisana évakar-anayumba aampa'á kunkwáyáísasa kwaási tísamaigo tavútukaawana numaómá túkúnasukaiye. ⁶évakar-anayumba óntankwara'-maravimba kunkwéna karuwéna anoníyaim-barava'a póna aáyánkaraiye. ⁷évakar-anayumba karaampimbá kunkwéna kárúraisana karaan-tantáákó ara'násukaiye. ⁸évakar-anayumba kawé'-márávímbá kunkwéna karúmai anón-éna arambá imái sáwívar-aramba iráiyē. kwéisaawai ísámai kawé'á oró Ísu siráiyē.

⁹súwasa Ísuna kwayó-kwáási Ísuntavesa minkwántámái-áínkóná ááimba sinatá ísáano suwaná ¹⁰Ísu séna Áánútu kwená kwaási kawááin-ainkona ááimba kwésimatimunda Áánútu keinárawa'a imáyáa tímísa'a

kwéisaavo ó'on-kwaasi kwántámai-aîne su'mai kwésimatimumpo kwéisaambanivo íma ísámai kawe'á kwéowe. kwéawanaambanivo íma awánamai kawe'á kwéowe Ísu siráíye.

¹¹Ísu simátímatuwena séna mináínkóná ááimba súnnda ísáaro. moóráwaimo ánáyumbo tu'maráinten-umai Áánútun-ai simátímísana ¹²évakar-anayumbo aampa'ó kúmímba kwaási tirumpintá kúmísasa Áánútun-ai ísááwana Sáátáánigo imáyáa éna Áánútun-aaiyavesa áraire síyana sáwí-ampakemba kawer-ámpá'á métínkáivo séna tirumpinkémbá tamaimái úwoiva'a kwétiyuwayiye. ¹³évakar-anayumbo óntankwara'-maravimba kúmímba kwaási tirumpintá kúmísasa Áánútun-ai isésa aamoí ombánivo íma tirumpimbá táto'mai kawe'á ontávésa sáwíyanka'a áraire kwésewana ó'on-o'on-tantaako tisasá miwáná imáyáa ésa Áánútun-ai ívátukaawe. ¹⁴évakar-anayumbo karaampimbó kúmímba kwaási tirumpintá kúmísasa Áánútun-ai ísáámbanivo marapár-úmbái-yántáátávésa imáyáa úmae naaésa óísan-imayaama úmae kwénaaesa ó'on-o'on-tantaa'a mayánáe kwésimae naaésa mirán-ímáyááo Áánútun-ai káátasuweisasa íma Áánútuna mayái kwémayaawe. ¹⁵évakar-anayumbo kawe'-márávimbó kúmímba kwaási tirumpintá kúmísasa Áánútun-ai isésa kawer-ímáyáágwárá-kwáásí isésa tirumpimbá táto'mai kawe'á ésa asiramái mésa Áánútuna mayái kwémaesa ó'owima kwétuwa'naa-owe Ísu siráíye.

oómbá kúrakain-kwasai.

Mááka 4:21-25

¹⁶Ísu simásuwena séna oómbó kúra'maraamba íma aúpá'á marésa íma asípáa-amendaampa'a marésa avora'á mósá makéwasa amáparawai naaúmpa'o iyíyamba awánanaaowe. ¹⁷mirámó onten-umái aúpá'ó kwáyáin-tantaa'a amápa'a avora'á paárínasa awánanaaowe. túnkaipa'a kwáyáin-tantaa'a avora'á paárínasa awánanaaowe. ¹⁸kwéisaan-aimba imáyáa umái kawe'á oró. Áánútun-aaimo ísámaimo kawe'ó kwéowai Áánútu túwa'naa ínasa moórá-ainkwara'a isánááowe. Áánútun-aaimo ímo ísámaimo kawe'ó ésa kampa'á sésa kawe'á umái kwéisaumne kwésewai tirumpinkémbá maimayáinana íma kwéniye. mindáyave'a ísaan-aimba imáyáa umái kawe'á oró Ísu siráíye.

Ísun-anówawe áúnava'maati kwaasái.

Máttyu 12:46-50, Mááka 3:31-35

¹⁹súwasa Ísun-anówawe Ísun-áúnava'maate tésa sáwíva-kwaasi Ísuwe mésa sisipáa uróntavesa íma naaúmpa'a íyúmba máápata tamáyówana ²⁰mindáúmpá'ó máyon-kwaasigo Ísuntavena séna enanówe enáúnavare embá awánanae sésa máápa'a tamáyáawe súwana ²¹Ísu amáparawaiyavena séna Áánútun-aaimo isésa kawe'á kwéowai kesinówe kesúnava'maa'an-owe Ísu siráíye.

anón-unda torówana Ísu maivairáin-kwasai.

Mátíyu 8:23-27, Mááka 4:35-41

22 moórá-tawai Ísu kwená kwayó-kwáásiyé nompí-sípívimbá usáatena nonkwaauńkóná menávápá'a kónáe séna miwísé kúmba 23 Ísu aún-kwaigurówana minkwááúmpá'a anón-unda torówana nonkó tuvántááva éna nompí-sípívimbá ógwitowasa kunávekunavo sésa 24 inkaisésa Ísumba koaísesa sésa anóndakoo puwúnavaiaawe suwaná Ísu usásinena asiramái séna úndáonte nonkóntéyavena maiváyáakaiyo súwasarai úndáoe nonkóe maiváyóyana nonkómá kararépaguwana 25 Ísu simátimena séna kentávé'a nóra séra íma kesí imáyáa onkákémbá kwéseo súwana táá'a kówasa keáimbá sésa nóran-kwaasiya énawa úndáoe nonkóe kwenáái kwéisaiyo sésa tiyáamba uvakésa táátavesa ésa siráawe.

taraváá-kwámbá arumpinkémbá mayáúkain-kwasai.

Mátíyu 8:28-34, Mááka 5:1-20

26 simásuwesa mindómpí-sípívimbá kumbá Káriri-marama tínaaempa'a kwáyowana Kégésaa-marama túrampa'a kwáyowasa 27 mimbárává'a kumbá Ísu mindómpí-sípívinkémbá mimbárává'a ásáwovana moóráwai mindáópakewai Ísunopa'a téna kwenarumpimbá taraváá-kwámbá máyowana póna ayáátááka'a unáánkwátói-iyaaimba ména íma kwená naaúmpa'a maéna kwaásimo utamátínkóm-buri-aiva'a máyowana 28-29 sáwíva-tawai mintáráváá-kwánkó sáwí'a umáńkowasa kwaási kárákwiresa aiyayaanka'a asááúmarowana minándá tarátuwena mintáráváá-kwánkó ál'maena kavóná-marava'a máánkarowana ména Ísumo túmba awánéna kwáá'a túwana Ísu taraváá-kwánkóntávéna séna auwé kóaaó súwana Ísuma anóndakoman-íye séna aísamaivimba kumbéna anónka'a séna Ísuwo usáyaaitamai-Isoigo ááninko ómpo sínkamonavainivo nóra umásinkaniyono súwana 30 Ísu séna enáwí'a náawa'ono súwana minkwáásígó sáwíva-taravaa-kwamba kwenarumpimbá máyontavena séna kesúwí'a sáwíwarawai úne séna máyowasa 31-32 omáka'a sáwíva-poima mésa umá kwénowasa minkwáásígó arumpinkén-táráváá-kwántómbá Ísuntavesa asiramái sésa kwaántái naaópa'a íma si'maraaó. mimpóí tirumpimbá si'maraaó suwaná mirá oró súwasa 33 taraváá-kwántómbá minkwáásígó arumpinkémbá kárúwesa póí tirumpimbá koverówasa mimpóiyómbá amápa'a ámémpakemba isaaisésa nonkwaáúmpíntá kumpérómba putásowasa 34 póira'o tavíkówai úmba awánéna avekáán-umai naaópa'a kwésa kígauvimpa'o máyón-kwaasi mósimati mesimati uwasá 35 isésa koawánanae sésa kumbá Ísunopa'a koyorupésa awánomba taraváá-kwámbá arumpinkémbá kóun-kwaasigo unáánkwátói úmarena Ísu aísamaivimba kawé'á umái máyowasa koawánéna táátavai uwasá

³⁶Ísumo minkwáásígómbó kawé'ó umánkawasamo awánon-aimba simátímúwasa ³⁷isésa ávááraumai táátavai ésa pósa Kégésaa-maravaken-kwaasi amáparawai Ísuntavesa sésa maambárává'á ivá siyuwéya kóaaó suwaná nompí-sípívimbá usámaaisowana ³⁸taraváá-kwámbó arupinkémbó mayauwón-kwaasigo Ísuntavena asiramái séna esé kónáe súwana ímanivo ³⁹ená naaópa'a kuré Áánútumo embó kawé'ó umánkáin-aimba kosimátimiyo súwana Ísumo umánkon-aimba mindáópa'a simátíma'maena kuráíye.

inaamarúgonté aaraigontéi kwaasái.

Mátíyu 9:18-26, Máaka 5:21-43

⁴⁰Ísuma Káriri-kwaaukona menávápákémbá nompí-sípívimbá koyauweréna túmba sáwíva-kwaasi amu'marésa máyówana túwasa aamoí uwaná ⁴¹⁻⁴²moóráwai mono'-nánká'ó kárákwirowai áwí'a Yáíراسi téna Ísu anóndakoman-iyé séna aísamaivimba kumbéna asiramái séna kimbora kesiyáámúmba puwíndayavena kwéivo tiré ane'á koyátorenana asóváino súwana minínáámárúgó sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ima tásukain-arasigontavena avowá tasúwana Ísu kwesé kúmba sáwíva-kwaasi Ísumba taúkúraa'namai kwa'maé kuwaná ⁴³moórá-ininkomba áí'a kwéun-ininko sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ima naaeyámba kwéankowasa íma kanaán-umai asóvamankowana minái'á úwoi kwáyowana ⁴⁴minínínkó sáwíva-kwaasivimba Ísun-ánaaemba kwa'maéna kwégwena kwená unáánkwátóí-ayaaira'a koyátorowana mindááéyánkoma érankowana ⁴⁵Ísu séna nááwawa kesí unáánkwátóira'a tátoraina'iyó súwasa amáparawai sésa ímaniye suwaná Pítaa séna anóndakoo sáwíva-kwaasi kwenkuvará'a úmaesa iyómpimba tátokaawe súwana ⁴⁶Ísu séna kempínkén-ásíráyánkó moóráwaimba kawé'á umánkáimba awánare'a sé'a moóráwai kesí unáánkwátóira'a tátokaiye kwésune súwana ⁴⁷minínínkó imáyáa éna íma aúpá'á úmpo á'a suwánaraiye-imayaa éna ayántámbá kwétowana Ísu aísamaivimba kumbaéna amáparawai túranka'a kwená unáánkwátóira'o tátorowanamo asóvamankon-aimba simátimuwana ⁴⁸Ísu séna kesímánaako kentávái se árai'a súwa'naa íníwaiman-iyé sénda póna áí'a éránkáivo kawé'á umái kwaao Ísu siráíye.

⁴⁹Ísu mináímbá kwésuwasa mono'-nánká'ó kárákwirowaina naaópaken-kwaasi tésa Yáírasintavesa sésa enayáámúnko pukáivo anóndakontavai ténavo simámiyo suwaná ⁵⁰Ísu mináímbá iséna Yáírasintavena séna mináíntávái íma áákar-aaka'a éma kentávái ísénana enayáámúmba kawé'á umái méníye Ísu séna kúmba ⁵¹Yáírasina naan-egwáál'á kwéna kwa'maésamo kun-kwáásíyóntávéna maanká'á méwaro séna Pítaawe Yóníye Yémésiye minárásígó anóvwíye tí'maena naaúmpa'a usávé'mai iyúmba ⁵²mindáúmpá'ó máyón-kwaasi anón-ivi'a kwétowana Ísu séna íma ivi'á taaró. minárásígó íma pukáivo úwoi aúma kwaiguráíye súwasa

⁵³ minkwáásiyómbá á'a pukuráiyē-imayaa ésa Ísuna awíráái suwaná ⁵⁴ Ísu minárásígó ayáánka'a tátorena séna inaamarúgóo usásinaao súwana ⁵⁵ minárásígón-amanko arupimbá túwana avekáámbá usásinowana Ísu séna toómbá amíyana naíno súwasarai ⁵⁶ anóvowi táátavai uyaná Ísu asiramái séna kemó únda-aimba íma simátímékaiyo siráiyē.

Ísu kwená kwaási mayáír'á ti'mákain-kwasai.

Mátíyu 10:5-15, Mááka 6:7-13

9 ¹ naaémba Ísu kwená kwayó-kwáási sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tááyowasa tuwaná kwaási tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitíyumu'ae'a nááoro-asirayamba tiména tí'o ún-kwaasi asóvatinkai-asirayamba tiména ² séna Áánútu kwená kwaási kawááin-aimba kogwésimatime'a tí'o índa-kwaasi kwéasovamatinke'a oró séna ³ aampa'ó kwíyamba íma moórá-yantaa'a maimaé'a koró. tááúmba íma maimaé'a kwé'a toón-únámbá íma maimaé'a kwé'a toómbá íma maimaé'a kwé'a óntamba íma maimaé'a koró. moórá-mora-umai unáánkwátói timantenká umái kuvé'mae'a koró. ⁴ Áánútun-aaí simátimenaontave'a moórá-naopa'o kwíyasamo naambó timíya'a mindáúmparé su'mai mé'a mindánkó avowá arunkó sáwí'an-ivai mindáúmpá'á mé'a kentí mayáí maimái ánáse'a mindámbá tuwé'a ó'on-daopa'a koró. ⁵ moórá-naopa'o kwíyasamo ímo naambó timíyana Áánútu mindáópaken-kwaasi íma aamoí umátinkanivo umásítai'a é'a tísamaivakem-baramo uwáéntemba unté'a koró Ísu simátimuwasa ⁶ kwená kwayó-kwáási tuwésa naaó'-nao'a kwénaesa Áánútuna áseí-kwasai simátíma'maesa kwégwesa tí'o ún-kwaasi asóvatinkamae kuráawe.

Éróti Ísun-aaí ísarain-kwasai.

Mátíyu 14:1-2, Mááka 6:14-16

⁷ Ísuna mayáígón-áái símae íyúwana Káíriri-marara-kawaanako áwí'a Éróti mináímbá iséna anón-imayaa urái. Ísuntavesa évakarawai sésa kwemá Yóni nombó pétinkarawai pukáimpinkemba usásinkaiye suwasá ⁸ évakarawai sésa kwemá Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Íráiyaa pukáimpinkemba usásinena máyáiyē suwasá évakarawai sésa kwemá naaóv'á Áánútun-aaí simátímakaawaivinkemba moóráwai pukáimpinkemba usásinkaiye suwaná ⁹ Éróti minámápár-áímbá iséna séna kemá simátinkaunasa Yónimba anumarambá arátúwááwana pukáivo mináímbó kwéseмба nááwá'iyompo awánanaumne Éróti símae iráiyē.

sáwíva-kwaasi toómbá tímakain-kwasai.

Mátíyu 14:13-21, Mááka 6:30-44, Yóni 6:1-13

¹⁰ Ísuna aantá-kwaasi Ísumo tímúm-bayai maisuwésa kwenópa'a tésa amápa'-mayaimo un-áímbá simámúwana Ísu miwíyē su'mai tí'maena

Pétésáítaa-naopa'a komáyowasa ¹¹ ánivo sáwíva-kwaasi isésa kwa'maésa kuwaná Ísu tuwánéna aamoí éna Áánútu kwená kwaási kawááin-aimba simátimena tí'o ún-kwaasi asóvatinkaraiye.

¹² asóvatinkowasa enónka'a kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi Ísunopa'a tésa sésa íma sáwíva-kwaasi máyáapa'an-ivo enáíndara'a ti'márénasa egwaa'-náópimpa'a kwénaesa toón-ávákái naan-avákái oró suwaná ¹³ Ísu simátimena séna kemá toómbá tíméro súwasa miwí sésa sáwíyan-tomba éva'aaseigwara kae'-nóyáákwará'á kwáyáivo sáwíva-kwaasivimba íma kanaán-ínivo toómbá komeyán-oro-aina kwéseno áisaa esa suwasá ¹⁴ sáwíva-kwaasi 5,000 kwaaima uwasa aaraiyé iyámpóiyé máyówana Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna séna inkwima'mái taaínkaa taainkaarumai 50 50 umai mara'á máéro simátíméro súwasa ¹⁵ isésa mirá umátinkowana ¹⁶ Ísu éva'aasei-tonkwara kae'-nóyáákwará'á maisokéna kwíyómpa'a karákéna Áánútuntavena súwi simásuwena mintómbá topán-topan-umai kwená kwayó-kwáásí tímúwasa misáwíwá-kwáásí tímúwasa ¹⁷ amáparawai nowaná tímú'a wówasa Ísuna kwayó-kwáásí mintón-ayai sísamaivakemba kae'á kumbaimái-unampimba áítumai ógwitaraawe.

Pítaa Ísuna ááimba siráin-kwasai.

Mátíyu 16:13-19, Mááka 8:27-29

¹⁸ moórá-tawai Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé máyówana Ísuwe su'mai Áánútumpa'a námúnaa simásuwena tísaa ena séna kentávésa amáparawai nóran-kwaasiye kwéseo súwasa ¹⁹ miwí sésa évakarawai sésa emá Yóni nombá pétinkaandawai óne sewasá évakarawai sésa naaóvá'á Áánútun-aaí simátímakaandawai áwí'a Íráiyaama óne sewasá évakarawai sésa naaóvá'á Áánútun-aaí simátímakawai pukáandavinkemba usásinkaandawai óne kwésewe suwaná ²⁰ Ísu séna keinárawa'a kentávé'a nóran-kwaasiye kwéseo súwana Pítaa séna Áánútu usásinankaiwaimba Yútaa-kwaasiya kwéamu'maraundawaiya óne súwana mináímbá íma simátíméro Ísu asiramái siráiyé.

Ísu puké'a usásinanaumne siráin-kwasai.

Mátíyu 16:20-28, Mááka 8:30-9:1

²¹ Ísu séna mináímbá íma simátíméro simásuwena ²² séna kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai sí'a índai'a umásinkesa Yútaa-anon-kwaasiye mono-káwáá-kwáásiyé áamámba sen-kwáásiyé tínaaemba umásimesa sínkamiya'a puwónaundanivo kaumbo-táwai maisuwéna Áánútu usásisinkaniye Ísu siráiyé.

²³ Ísu simásuwena amáparawai simátimena séna kesínaaemba kwaránáe síyawai tirááímo táínda-yantaa'a íma tátoraaro. kemá puwónaunda-taima súgwaata'mae'a kondantembá kesínaaemba

kwaránááowaima umbai-yántáá'á aasiyaasi-táwai timíyasa minúmbái-yántáá'á úwoi maimaésa sínaaemba kwaránááowe. ²⁴tirááimo táíndai'o ésa íma kawé'á umái ménaaovo kentávésa ísámai tirááimo táínda-yantaa'o tuwésa puwésa aúnaí'a umái mai'mai'a ónááowe. ²⁵marapákémbó amápa-tantaa'o kwémaesamo puwíyambo éna mintántáákó íma túwa'naa ínye. ²⁶kesááiyavaigwara kentáváigwará'ó tigaemó umásínkáámba pó'a aáno kemó marapá'ó kúmónnda miwí sigaemá umátinkanaumne. kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai aáno kesí ságayankwara kesivoná ságayankwara kwíyómpakembo Áánútuna kwayó'nárawati ságayankwara'o marapá'ó kúmónnda miwí sigaemá umátinkanaumne. ²⁷árai'a simátimé'a sé'a évaka'a maanká'ó máyáan-kwaasi íma aiva'á puwé'a Áánútu kwená kwaási kwégawaaimba awané'a naaémba puwónááowe Ísu siráiyé.

Ísu ó'on-kuwawaa'a aúkáin-kwasai.

Mátíyu 17:1-13, Máaka 9:2-13

²⁸Ísu simásuvena avakaumboé-no'waamba kwaéna Pítaante Yóninte Yémésinte tí'maena námúnaa síndayavena omápa'a uména ²⁹námúnaa kwésuwana ói'a ó'on-oi'a auvúwana kwená unáánkwátóirakemba kwayání'a kéna tógáyáagaya kwéuwasa ³⁰⁻³¹awánomba kae-kwáásirái kwíyómpakemba paárésarai mindárai túwí'a Mósesiye Íráiyaae Yútaa-kwaasi tíkwá'nárai Ísuwe kwaasái kwésuyana kwíyómpake-sagayamba kwáyowarasarai naaóv'á'á Áánútu Ísuntavena Yérúsaremuva'a puwíníye siráimba sáwíyanka'a mirá ínye-aimba kwésuyasa ³²Pítaae máyóyan-kwaasiye tuún-kwáyómba usásinesa Ísuna ságayamba Ísuwe máyóyan-kwaasi tuwánomba ³³mindárai Ísumba íma auwésarai íyúyana Pítaa Ísuntavena séna anóndakoo maanká'ó maúndaya kawé'á imbá póta kwááyu-namba kaumbomá ónaundaya moórá endéfn-éta moórá Mósesindei éta moórá Íráiyaandei éta mirá ónaundayaawe Pítaa íma imáyáa úmba úwoi siráiyé.

³⁴mirá kwésunka'a ainánkó kuména káátaguwasa táátavai uwaná ³⁵ainámpínkémbá aagówé su'mai séna maawámá kesáánimba éna kemá usásinankaundawain-ivo kwenáái ísáaro ³⁶simásuwowasa awánomba mindárai kwíyómpa'a íyúyana Ísuwe su'mai máyowasa awánaraamba minkánáá íma simátimesa mináímbá úwoi tátokaawe.

Ísu taraváá-kwámbá mayáúkain-kwasai.

Mátíyu 17:14-21, Máaka 9:14-29

³⁷aaváyaaraamba omápakemba kúmúmba Ísunopa'a sáwívarawai tóyo uwaná ³⁸minkwáásíyómpínkémbá moóráwai anónka'a séna anóndakoo maandá'á kímbora kesáánimban-ivo arumbá umánkaao. ³⁹moórá-taravaa-kwamba arumpimbá taména kwáá'a kwétena amentánaanta

isaná tanaambá wáguvagu kwéena áwááyaamba akékúndena aigareó nonkáána aiyayaamba sápisimagwisana mirá úmaena kwéiyena sáwí'a kwéumankaisa'a ⁴⁰ená kwayó-kwáásiyávé'a sé'a taraváá-kwámbá arupinkémbá mayaúwáaro súnasa íma kanaán-umai mayáúkaawe súwana ⁴¹Ísu séna kentí imáyáa kae'náér-imayaa isa'á kentávái íma imáyáa kwéowana póna sirumbá umbaí kwétaivo nóraumai-tawaiya kesé ménaumno simásuwena miníyámpóigó avowántávéna séna enáánimba áí'mae tiyó Ísu súwana ⁴²áí'maena túwana mintáraváá-kwánkó miníyámpói améntayuwowana tanaambá wówana aiyayaamba sápisimaguwana aigareó nonkáánúwana Ísu awánéna mintáraváá-kwánkóntávéna séna auwé kóaaó séna miníyámpói kawé'á umánkena avowántávéna séna áí'mae kwaaó súwasa ⁴³Ísumo mirámó úmba Áánútuna anón-asirayamba awánéna amáparawai táátavai ésa tiyáámba tóipimba áákaawe.

Ísu puwínín-aimba siráin-kwasai.

Máttyu 17:22-23, Mááka 9:30-32

⁴⁴Ísu amápa'-mayaimo mayómba awánéna táátavai uwaná kwená kwayó-kwáásiyávéna séna simátíménda tááka'a máraáaro. kembá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaimba ó'on-kwaasi timíyasa sínkamiya'a puwónaumne súwasa ⁴⁵kwemó sún-ainkona ááimba íma isésa miwítí imáyáa umbaí tówana mináínkóná ááimba aúpá'á kwáyowasa íma isámai kawé'á ésa áísaa ónái sésa umbá táá'a kówasa íma áísaa uráawe.

náawa kwéusayaaitaiyo siráan-kwasai.

Máttyu 18:1-5, Mááka 9:33-37

⁴⁶Ísuna kwayó-kwáási keáin-keaimba sésa kentáávinkémbá náawa aiva-kwáási-í'a íníyo sésa keiyái kwésuwana ⁴⁷Ísu miwítí imáyáamo umbá awánéna moórá-iyampoi áí'mai akwámpa'a ankéna ⁴⁸simátimena séna kentávái imáyáa kwéesa iyámpói áwa'naa onten-umái kwésuwa'naa-owe. súwa'naa onten-umái Áánútu si'mákaiwaimba kwéawa'naa-owe. keinárawapinkemba évakarawai sé'a kemá sáwíyan-kwaasima úne kwésiyawai Áánútu minkwáásiyávéna kwéusayaaitaawe kwésiye Ísu siráiyé.

kentí mayái íma sáwí'a kwéiwaina kwaasái.

Mááka 9:38-40

⁴⁹súwana Yóni Ísuntavena séna anóndakoo moórawai kwénaaena taraváá-kwántóntávéna séna Ísuna asirayámbá kwáyáintavena auwé kóaaó simátímapa'a kwégwisasa mintáraváá-kwámbá kóuraawe. minkwáásigó íma kentáávinkén-kwáásímá ómpo íma miráne étuwaaoaya siráumne Yóni súwana ⁵⁰Ísu séna íma tuvínankaaro. kentáási

maiyaígómbá íma sáwí'a kwéowai úwoi kwésuwa'naayaan-owe Ísu siráiyé.

Sámériyaa-kwaasi Ísumba íma naambá ámakaan-kwasai.

⁵¹Áánútu Ísumba airáinana kwíyómpa'a iyínín-kanaama sáwíyanka'a tíníyè úwana Ísu kwenarumpin-ímáyáá éna asiramái séna Yérúsaremu-naopa'a kónáe séna kwéna ⁵²kwená kwaásiyavena kogwaénááon-damba koavakáá kwéiyaro séna ti'marówasa aiva'á Sámériyaa-kwaasiti naaópa'a kuwasá ⁵³Ísu Yérúsaremu-naopa'a kwíníyè-aimba isésa tirunkó sáwí'a úwasa íma naambá tímúwasarai ⁵⁴kwená kwayó-kwáásívínkémbá kae-kwáásiráí Yémésiye Yóniyè mináímbá isésarai sésarai Ísóigo Áánútu kwíyómpakemba iramá tuwáinana kuména minkwáásí kavúgoro-aimbo kwésuyamba kwéankaiyo suyaná ⁵⁵Ísu mégwantena asiramái séna íma mirá sekaiyó súwasa ⁵⁶mindáoopa'a tuwésa ó'on-daopa'a kuráawe.

Ísun-ánaaemba kwaránáe siráan-kwasai.

Mátíyu 8:19-22

⁵⁷aampa'á kwéguwana moóráwai Ísuntavena séna amápa'-naopa'o nááíndava'a esé naaónaumne súwana ⁵⁸Ísu minkwáásígómbá áísaa umai isánáe séna kwaankó taaiyaivimbá kwégwaisana numaómá ánáamba úmarena kwégwaivo kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai íma naambá úmare'a kwégaumne séna ⁵⁹minkákémbá moóráwaintavena séna kesínaaemba kwa'maé kwíníyone súwana anóndakoo máyáanana kesivo puwína'a utamánke'a enánaaemba kwaránaumne súwana ⁶⁰Ísu séna ímanivo kesáái ímo isésamo pukáan-kwaasiraamba owáímá puwíyan-kwaasi utamátinkanaaovo emá Áánútumo kwená kwaásimo kwégawaain-aimba simátíma'mae kwíníyone súwana ⁶¹moóráwai Ísuntavena séna anóndakoo enánaaemba kwaránaunda pó'a aiva'á kesimááraa siyáámba tímatuwe'a naaémba enánaaemba tágwaranaunda kanaawá'iyó súwana ⁶²Ísu séna Áánútuna mayáímó ááimbo ásámaimo kwémaesamo ivátuwesamo ó'on-imayaamo owái Áánútu kwená kwaási kwégawaipa'a íma kanaán-umai mayái mayánááowe Ísu siráiyé.

Ísu 72 kwaasi mayái tímakain-kwasai.

10 ¹naaémba Ísóigo sáwíva-kwaasi 72 kwaasi usásintinkena kaesé umásuwe kwemó kwínín-daopimpa'a aiva'á kónááowe séna ²Áánútunopa'o ténááontavesa kwenáái kosimátíma'mae koró-áímbá simátimena séna kígauva'a sáwíva-tomba ávu karáísasa mintómbá akaránááon-kwaasi esimái-kwaasi máyáamba pó'a kígaugona avowámpa'o námúnaa síyana mayái-kwáásí ti'maráínasa mintómbá akaránááovo ³koró. sipisípi-araa'a kwínana áwááisaantemo in-íyánkómó intenkáámbá on-kwáásívímbá ti'maránaumne. ⁴óntambo inaainaimó síí-únámbá íma

maimaé'a kwé'a toón-únámbá íma maimaé'a kwé'a tísamai ánáamba íma maimaé'a kwé'a aampa'ó kwégwe'a ayáátááka'a íma úwoi-aimba símae kwé'a⁵ moórá-naumpa'o iyé'a sé'a paru umái máétao serómó. ⁶síyana paru umái maíndawaimo éna mimpárú-áímbá kwempímbá kwénivo ímo paru umái maíndawaimo éna mimpárú-áínkó koyauweréna keinárawatopa'a tíniye. ⁷mayái kwémayaiyawai meéyámbá máyáantavai timínda-naumpa'a uméwana timínda-tomba nánááowe. íma ó'on-daumpimpa'a naae'a timínda-naumpare su'mai umáero. ⁸moórá-naopa'o kwíyasa naambá timésa toómbá timésa íya'o kwéne'a ⁹mindáópa'o tí'o índa-kwaasi kwéasovamatinke'a simátíme'a sé'a Áánútu kwená kwaási kawááinin-kanaa kentópa'a sáwíyanka'a tíniye simátíméro. ¹⁰moórá-naopa'o kwíyasamo naambó ímo timíya'a aampa'á kwégwe'a avora'á simátíme'a sé'a ¹¹kentí naaópakem-baramo sísamaivakenta uwátuwaundaya Áánútu keinárawa'a íma aamoí umátinkaintavai umásítai'a umái agaráátinkaumne. ísáaro. Áánútu kwená kwaási kawááinin-kanaa sáwíyanka'a tíniye isa'á tínaemba umámewe simátíméro. ¹²simátíme'a sé'a Áánútu kwaási máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tínimba naaóvá'á Sótómu-naopa'a méraan-kwaasi sáwí-kwaasi sáwí-meyamba timínímbanivo keinárawa'o tínaembo umátimenaon-kwaasi sáwí-meyamba ávááraumai timíníye Ísu siráiyé.

íma aai ísaraan-kwasai.

Máttyu 11:20-24

¹³Ísu simásuwena séna Kórasini-naopaken-kwaasiye Pétésáítaa-naopaken-kwaasiye kárakwiyoro. naaóvá'á Táyya-naopaken-kwaasiye Sáítóni-naopaken-kwaasiye Áánútun-aaimo ímo ísaraawaivimbo ó'on-o'om-bayai ímo awánaraam-bayaimo kwémayaawandamo awánarekai kentí sáwí-mayai tukáasino. sáwí-mayaimo tuwésamo úwoi-unankwatoimo úmaesamo kanamó a'mákáankakai Áánútu tuwánaraisino. ¹⁴mindáyave'a simátíménda ísáaro. maarán-ímáyáá kwé'e'a Áánútu kwaási máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanaa tínimba Áánútu Táyya-naopaken-kwaasiye Sáítóni-naopaken-kwaasiye sáwí-meyamba anómba timíníye-imayaa kwéowe. kentí sáwí-meyanko minkáé'-náópakewaiti sáwí-meyankomba usáyaaitaya-sawimeyamba timíníye. ¹⁵Kápénéamu-naopaken-kwaasiyono. kentúwí'a mósá maré'a sé'a kwíyómpa'a iyónaumne sembánivo púwón-ayampa'a kónááowe Ísu simásuwena ¹⁶kwená kwayó-kwáásíyávéna simátimena séna kentáái ísámai kawé'á kwéowai mirámó ombá kesáái ísámai kawé'á kwéovo tínaemba kwéumatinkaawai kenkwárá'á mirá kwéowe. tínaemba kwéumasinkaawai mirámó ombá si'mákaiwainkwara'a mirá kwéowe Ísu siráiyé.

72 kwaasi koyauwékáan-kwasai.

¹⁷Ísu súwasa minkwáásí 72 kwaasi isésa kóyáwé urésa Ísunopa'a tóyo ésa aamoí taumánkesa sésa Ísóigoo taraváá-kwántóntávéta séta

Ísuna asirayámbá kwáyáintave'a tiyuwé kóro kwésunasaya isésa kóuraawe suwaná ¹⁸Ísu séna mirá owaná kwíyómpakembo tawáombo intembá Áánútu Sáátáánigona asirayámbá maisukáimba awánaramne. ¹⁹simátíménda isáaro. asirayámbá timúna'a pó'a kwaaiivainkómó váindamo é'a íma puwíyana áwááisaantemo índa-uvowankomo váindamo é'a íma puwónááowe. tímakaunda-asirayanko Sáátáánigona asirayánkómbá kwéusayaitaimba póna íma amápa-tantaako sáwí'a umátinkaniye. ²⁰taraváá-kwántómbá kentáái isésa kóuraantave'a íma aamoí ovo Áánútu kwíyómpa'a aúvái-kwandaavimba kentúwí'a agaimakáintave'a aamoí oró Ísu siráiyé.

Ísu Áánútu áwí'a mósá makáin-kwasai.

Mátíyu 11:25-27, Mátíyu 13:16-17

²¹minkánáá Áánútun-amanko Ísumba imáyáa amúwana arunkó kawé'á úwana séna kesivoó kwíyómpakwara mararákwárá'á kárákwiraandawai óne. amápa-tantaa'a kwéisaumne sen-kwáásí íma simátíme úwoi-kwaasi simátíme mirámó íyávéna kwéankaisa'a pó'a enáwí'a mósá kwémaramne Ísu simásuwena ²²simátimena séna kesivo amápa-tantaaka'a kárákwiyuwo séna símakaiye. amáparawai kesí ááimba íma kawé'á umái suwánaraavo kesivo kemá ááninko únana póna kesí ááimba suwánaraiye. amáparawai kesivoná ááimba íma kawé'á umái awánaraavo kesivombá pó'a keyáá awánaramne. kesivoná ááimbo agaráátinkaundawai kwéawanaawe Ísu siráiyé.

²³Ísu simásuwena mégwantena kwená kwayó-kwáásíyávéniye su'mai séna awánaamba póna tirunkó kawé'á ína'a máéro. ²⁴simátíme'a sé'a naaóv'á Áánútun-aai simátímakowaiye anón-kwaasiye keinárawa'o kwéunda-mayai kwéawanaanten-umai awánanae sésa umbá íma awánaraawe. miwí keinárawa'o kwéisaanten-umai isánáe sésa umbá íma ísaraawe Ísu kwená kwayó-kwáásíyávéna siráiyé.

Sámériyaavakewai namuro-kwáásí áwa'naa uráin-kwasai.

²⁵moórá-tawai Ísu kwenáái kwésimatimuwana moóráwai ámáámba kawé'á umái ísarowai Ísunopa'a téna áísa umai Ísumba isánáe séna anóndakoo nóra umáíya aúnáí'a umáíya kwíyómpa'a maí'maira ónaumno súwana ²⁶Ísu séna Áánútun-aai aúvái-kwandaavimba awánáanda mináíntávái nóran-imayaa kwéono súwana ²⁷minkwáásígó séna Áánútun-aai aúvái-kwandaavinken-ainko séna kentiruné kentí imáyáawe kentí asirayáné Áánútumpa'a kentí Ísóigomba áméro séna kesávái-ímáyáámó ontembá kentí kwaásiti imáyáagwara'a oró siráiyé súwana ²⁸Ísu séna árai'a séndanivo mirámó é aúnáí'a umái kwíyómpa'a maí'mai'a ínáyone Ísu siráiyé.

²⁹súwana minkwáásígó imáyáa éna ó'on-kwaasi suwánésa kawé-kwáásímán-iyé sígwáe séna Ísuntavena séna kesí kwaási nááwa'iyó

súwana ³⁰ Ísu séna simátíménda isaaó. moórawai Yútaa-kwaasi Yérúsaremu-naopakemba Yéríko-naopa'a kónáe séna aampa'á kwimbá umóyán-kwáásí tátokesa kwená unáánkwátói ayú'maesa tuvú'maráawana puwíndayavena aampa'á máyáísana ³¹ moórawai Áánútuntavenamo isámaimo pó'f'o tuvú'mái kwéagayaiwai minámp'á kwimbá aanéiva'a máyáísana kóawanena moórá-aaneiva'a kóyaaitaisana ³² moórawai Árívái-andarakewai mono'-náúmp'á'á mayái kwémayaiwai minámp'á kwimbá aanéiva'a máyáísana kwená egwaa'á kwéna kóawanena moórá-aaneiva'a úwoi kóyaaitaisana ³³ moórawai Sámériyaavaken-kwaasi miwímá Yútaa-kwaasiti namuro-kwáásívínkémbá moórawai minámp'á kwimbá koawánéna arumbá umánkena ³⁴ kwená egwaa'á koména masawémba ándá-aran-donkwara'a umái avivimbá arankéna asááumankena mósá árámbai kwená tónki-poi arósáánumpimba ankéna áí'maena kwááyumo ten-kwáásímó kwáén-daumpa'a móankarena kárákwirena ³⁵ usá aaváyaavimba mindánkó avowámbá kae-táwai-mayaiгона óntamba aména séna kawe'á umái kárákwire kwenane'ó túwénda-ontambo é'a ke té'a anondá embá máamenaumne simásuwena kóuraiye Ísu simásuwena ³⁶⁻³⁷ nóra umáíya aúnaí'a umái maí'maira ónaumno súwaintavena Ísu áísa ena séna umóyán-kwáásí tuvúkáan-kwaasigona kwaási minkáúmbó-kwáásívínkémbá nááwa'iyó Ísu súwana minkwáásígó séna arumbá umánkena áwa'naa uráiwai kwená kwaásiman-iyé súwana Ísu séna kwemó intembá komé mirá ínfyone Ísu siráíye.

Máátaante Máriaantei kwaasái.

³⁸ Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé aampa'á kúmba moórá-ininko áwí'a Mááta máyon-daopa'a kúwana Ísuntavena séna kesí naaúmpa'a toómbá umandaaó súwana ³⁹ uména aaí kwésuwana minínínkón-áúnko áwí'a Máriaa Ísuntavena anón-kwaasima iyé-ímáyáá éna aísamaivimba taména kwenáái kwéisowana ⁴⁰ Mááta amápa-tomba kwéagayena anóm-bayai kwémaena anón-imayaa éna Ísunopa'a téna séna Ísóigoo kesúnko íma súwa'naa isa'á keyáá anóm-bayai kwémayaumpo kentávái íma imáyáá éma simámínana tasúwa'naa íno súwana ⁴¹ Ísu arumbá umánkena séna Máátao sáwíva-tantaa'a anón-imayaa ónana enarumbá umbái kwétaivo ⁴² kesááimo kwéisaimba mindá anón-tantaa'a póna mindáyavena Máriaa máyáimba pó'a íma ivátuwe'a ai'maráanana kwíníye Ísu siráíye.

Áánútumpa'o námúnaamo kwésen-kwasai.

Mátíyu 6:9-15, Mátíyu 7:7-11

11 ¹ Ísu moórá-tawai Áánútuwe aaí kwésuwasa kwená kwayó-kwáásí máyówana Ísu simásuwowana kwená kwaásivinkemba

moórawai séna Ísóigoo Yóni nombá pétinkaiwai kwená kwayó-kwáási agaráátinkáísasa Áánútuwe aai kwésentemba kentáá agaráásínkénata Áánútuwe aai senó súwana ²Ísu séna Áánútuwe aai sénááomba maará sé'a seró.

kentáásivoo enáwí'a usáyaaitarain-awita
kesáá mósá kwémaraumne. kentáárá'á kawáá-uwoya
kwésune. ³aasiyaasi-táwai kentáási toóntá simiyó.

⁴kwaásimo sáwí'o kwéumasinkewata mindáyaveta
anondá íma sáwí'a umátinketa ivátá kwétuwaunaya
miráumaiya kentáási sáwí-imayaa maisiyuwaáo.

sáwí'a ígwáe sésamo kentáámó íyamo e súwa'naa ínáyone.
mirá-áimbá Áánútuwe seró Ísu siráiyé.

⁵⁻⁶simásuwena simátimena séna moórá ená kwaási némpakemba
no'wáán-avuntamba tína íma toómbá maké ená kwaásigona ontava'a
komé áísaa-e se kesí kwaási némpakemba timbá íma toómbá
makáunana káno'a máyáivo toómbá símína'a mááméno sinaná
⁷kwená naaúmpakemba séna ontá umásuweta kesí aarai iyámpóise
suíyá kwaiguráumpo íma usásine'a aménaumpo kóaaó síníyé. ⁸kesí
kwaási pó'a aménaumne-imayaamo ímo kwéinanamo éna ayáátáaka'a
inaaí kwésinana íma aigaemá ínana inaaí kwésindayavena usásinena
amíníyé. ⁹miráráán-umai simátimé'a sé'a Áánútunopa'o námúnaamo
kwéseмба áísaa úmae kwéiyiyana timíníyé. ááyamae kwéiyiyana kentáái
isáníyé. kwéavakaa úmae iyíyana Áánútu agaráátinkaniye. ¹⁰áísaa
íyanamo éna Áánútu timíníyé. kwéaayewanamo éna Áánútu kentáái
isáníyé. avakáá íyanamo éna Áánútu agaráátinkaniye. ¹¹keinárawa'a
iyámpóígwara-kwaasi kentáánimbaa'o noyáá'a simiyómó síya'o é'a
íma iraankavayaambá timénááowe. ¹²kokóri-auma simiyómó síya'o
é'a íma áwááisaan-uvowamba timénááowe. ¹³ánivo sáwí-kwaasi
ombánivo kentáánimbaa'a kawe-tántáá'á kwétimevo kwíyómpakemba
kentáásivowa kaweré su'mai iwái póna enamambá simiyó síyawai Áánútu
kwenamambá timíníyé Ísu siráiyé.

Ísunte Píyésepuntei kwaasái.

Mátíyu 12:22-30, Máaka 3:20-27

¹⁴moórawai arumpimbá taraváá-kwámbá máyowana íma aai
kwésuwana Ísu mayauwówana kóúwana minkwáásígó aai súwasa
sáwíwarawai awánésa táátavai uwasá ¹⁵évakarawai sésa taraváá-
kwántóntí kawááná'á áwí'a Píyésepu asirayámbá amísana tokéna
póna taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaiye suwasá ¹⁶évakarawai Ísumo
sáwí-aimbo sínda isánáe sésa áraira Áánútumpakena kunkáana ímo
awánáúnda-mayai máyénata awánaano suwaná ¹⁷Ísu miwí tááma iséna
simátimena séna moórá-andama áái'a tiyésa pósa taaínkaar-umai mésa

íma asiramáivakaamba kwémaewe. moórá-akumba usíyán-ákúmbá pósa taaínkaar-umai íma asiramáivakaamba kwémaewe. ¹⁸Sáátáánigo kwaásimo áái'o tiyésamo taaínkaa'o ésamo ésa íma asiramáivakaamba kwémaewe. kentáv'e'o sembá Píyésepu asirayámbá ámísana tokéna póna taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaiye kwésemba ¹⁹ánivo Píyésepuna asirayánká'ó taraváá-kwámbó kwémaitiyuwaundarakai kentí kwaásigwara'a Píyésepuna asirayánká'á taraváá-kwámbá maitiyúwáásino. mirán-áímbó síyasamo ésa kentí kwaási kampa'á kwésewe sénááowe. ²⁰ánivo kemá Áánútuna asirayánká'á taraváá-kwámbá kwémaitiyuwaundayavena Áánútuna asirayámbá keinárawapimba kwévaarisa'a kwéawanaaowe. ²¹asirayán-kwáásigó iwevói tokéna kwená naaka'á kárákwiraisana kwená náaindaamba kawe'á umái kwáyáivo ²²moóráwai kwená asirayámbá usáyaaitaraiwai téna tainkámbai kwená iwevói asiramái tátokain-iwevoi tayaviyéna kwená náaindaamba tayavírena taafn-timakaiye. ²³kembá íma kwésuwa'naa-esa kesí namuro-kwáásiráámbá umái kwémaewe, íma súwa'naa esa kwaási torupamáí símémba kóyáwé kwéumagowe Ísu siráiyé.

taraváá-kwánkó koyauwékain-kwasai.

Mátíyu 12:43-45

²⁴Ísu simásuwena moórá-aimba séna kwaási arumpinkémbá taraváá-kwánkó auwéna kavóná-marava'a nombá íma kwáyáipa'a kogwénaena séna náávára ménaumno séna avakáá uwááena séna tayauweré'a kesí naambá kwaási arumpimbá pó'a koménaumne simásuwena ²⁵téna taawánaimba mindánkómbá kankambá kwi'yú'mái kawer-umásukaisana taawánéna ²⁶tayauweréna avakaeté-taravaa-kwamba miwítí sáwí-mayai anómba uráawai kotí'maena minkwáásigó arumpimbá tamáyáawana moórá-taravaa-kwamba arumpimbá máyáísana minkwáásigó sáwí'a umái máyáísasa naaémba sáwíva-taravaa-kwamba máyáawana kwemá anómba sáwí'a umái méraiye Ísu siráiyé.

árai'a tirunkó kawe'á kwéin-kwasai.

²⁷Ísu mináímbá simásuwowana sáwíva-kwaasivinkemba moórá-ininko Ísuntavena anónka'a séna enanó embá maránkarena náámba ámakaiwaimba Áánútu kawe'á umánkaraiye súwana ²⁸Ísu séna árai'a sémpo Áánútu kwenáái ísámai kawe'á kwéowaima anón-kawe'a kwématinkaiye Ísu siráiyé.

ímo awánáúnda-mayai mayaaó siráan-kwasai.

Mátíyu 12:38-42, Mááka 8:12

²⁹súwasa sáwíva-kwaasi Ísunopa'a tóyo uwaná simátimena séna ívé'o máyáan-kwaasi sáwí-kwaasiman-owe kentáv'e'a kwésemba Áánútumo

ai'mákainamo e ímo awánáúnda-mayai máyénata awánaanomo kwéseмба naaóv'á Áánútu Yónaamba uráintemba kembá mirá ínivo mináimbá imáyáa oró. ³⁰ naaóv'á Nínívaa-naopaken-kwaasi Yónaa uráintavesa Áánútu ai'mákaiye siráantemba kemó ondá awáné'ta Áánútu ai'mákaiye sénááowe. ³¹ naaóv'á Yútaa-kwaasira'a kárákwirawai áwí'a Sórómoni kawer-imáyáávínkémbá aaimá kwésimatimuwana moórá-ininko némpaken-kawaa-ininko Sórómonin-aii kóisánáe séna kweémena kuráiyé. ívé'a kemá Sórómonimba usáyaaaitaraundawai máyauna'a kesáái íma kwéisaamba póna naaéмба Áánútu kwaásimo máyáawaina ááintavena tísaa ínín-kanáa tínímба minínínkó keinárawa'a aavimbá maitinkéna séna kemá némpakemba Sórómonin-aii táisaraumpo Sórómonimba usáyaaitaraiwai kentópa'a máyowa'a kwenááimo isááraamba íma ísaraawe síníye. ³² naaóv'á Yónaa Nínívaa-naopa'a Áánútun-aii kosimátimuwasa isésa sáwí-imayaa tuwésa Áánútun-aii ísaraawe. ívé'a Yónaamba usáyaaaitaraundawai máyauna'a kesáái íma kwéisaamba póna naaéмба Áánútu kwaásimo máyáawaina ááintavesa tísaa ínín-kanáa tínímба Nínívaa-naopaken-kwaasi keinárawa'a aavimbá maitinkésa sésa Yónaa-aii iséta sáwí-mayai tukáundayaanivo Yónaamba usáyaaitaraiwai kentí naaópa'a máyowa'a kwenáái isé'o sáwí-mayaimo túwááraamba íma tukáawe Nínívaa-naopaken-kwaasi sénááowe Ísu siráiyé.

túranko kentí imáyáavimbo sámó kwégain-kwasai.

Mátíyu 5:15, Mátíyu 6:22-23

³³ oómbó kúra'maraamba íma aúpá'á maráíyamba avora'á mayáiyasa naaúmpa'o iyíyawai awánanaaowe. ³⁴ miráumai túranko kentí imáyáavimbo sámá kaí-yántáá'án-íye. túrankomo kawé'ó umáímo awánáinanamo éna amápar-imayaa sámá káníye. túrankomo ímo kawé'ó umáímo awánáinanamo éna amápar-imayaa túnkwiniye. ³⁵ kentí sámá kaí-yántáá'á túnkwiyavainivo kentúra'a kárákwimai kawé'á oró. ³⁶ kentí imáyáago íma túnkwimba amápa'a sámá kwégaimba oómbá sámá kamátinkaintemba póna kentí imáyáago kentúra'a sámá kamátinkaniye Ísu siráiyé.

mono-káwáá-kwáásí sáwí'a owé siráin-kwasai.

Mátíyu 23:1-36, Mááka 12:38-40, Árúku 20:45-47

³⁷ Ísu mináimbá simásuwowana moóráwai ámáán-kawaa-kwaasigo Ísunopa'a téna séna kesí naaúmpa'a toómbá umandaaó súwana toómbá naáindayavena uména ³⁸ íma ayáámba sese umásuwena toómbá kwénowana minkwáásígó awánéna áátavai éna imáyáa úwana ³⁹ Ísóigo awánéna simámena séna kemá ámáán-kawaa-kwaasi anavéúne táávere paákáre su'mai kwésese ovo andáámpa'a sáwí'a uráisa'a túran-anda

kwé'e'a sáwí'a kwéowe. ⁴⁰sáwí-imayaagwara-kwaasi máyáawe. Áánútu paáká-tántáá'á éna andáampa-tantaare imáyáawe mindágwara'a uráíye. ⁴¹kentí imáyáamo arupí é'o kemó makén-tantaa'o ímo makén-kwaasi tim'é'o é'a kentí imáyáao kawé'a íníye.

⁴²kemá ámáán-kawaa-kwaasi kentí kígauvakemba sáwíyan-tonkwara'a taaínkaar-umai siyáánkai maké'a moórá Áánútumba kwéame'a kawé'a kwé'e'a mirán-áimbá ísámai iyé'anivo anón-amaamba ivá'á tu'maré'a pó'a Áánútumba íma imáyáa kwéame'a óisaniyaain-kwaasi sáwí'a kwéumatinkaantavai kárákwiyoro. ⁴³kemá ámáán-kawaa-kwaasi mono'-náúmpá'á umé'a kawer-áyámpá'á kwaási túranka'o umáemba tiráái kwétaiye. marupá'ó umáyáawasa kwaási tuwánésa kawer-áimbó sembá tiráái kwétaimba pó'a kentúra'a kárákwiyoro. ⁴⁴kwaásimo maipímbó utámakaawanamo kaviraisasamó kwaási ímo awánaantemba kentirumpimbá mirá isa'á sáwí'a kwéowasa kwaási íma kwétuwanaamba pó'a kárákwiyoro Ísu siráíye.

⁴⁵Ísu simásuwowana moóráwai ámáámbo sún-kwaasigo Ísuntavena séna mirámó sénda kentáágwárá'á simáíya sáwíta kwéumasinkaane súwana ⁴⁶Ísu séna kemá ámáámbo sen-kwáásí kemó ámáámbo simátímén-ainko umbái kwétiyaisa'a mináímbá íma kwétuwa'naa-omba pó'a kárákwiyoro. ⁴⁷⁻⁴⁸kentíkwá'ná Áánútun-ai simátímakaawai tínkamuwasa púwúwa'a utamátínkaraapa'a konaarirí kwéowe. naaóv'á kentíkwá'ná uráantave'a kawé'a uráawe sé'a utamátínkaraapa'a konaarirí kwéomba pó'a kárákwiyoro. ⁴⁹naaóv'á Áánútu kawer-ímáyáávínkémbá séna kesáái simátimenaowaiye agaráátinkanaaowaiye ti'máráanasa miwívímbá kwénaaiyasa évakarawai sáwí'a umátinkesa évakarawai tínkamiyasa puwónááowe Áánútumo siráimba mináímbá paáruráíye. ⁵⁰naaóv'ákwárá avumpinkwárá naaénkwara'a Áánútun-ai simátimakowaima tínkamuwasa pukáantavai póna misáwí'ó uráawaina anondá-meyamba ívé'o máyáan-kwaasitopa'a tíníye. ⁵¹aiva'ó tuvúwanamo pukáin-kwaasigo áwí'a Épeo naaémbo moóráwai áwí'a Sékáraya anóm-bono'-naumpa'a máyowana moórá-ayampa'a Áánútuntavesamo ísámaimo póimo tuvú'máimo agáyáan-ontan-tarei kwáyowana moórá-ayampa'a aiva'-mónó-káwáánákówé su'mai iyún-ontama kwáyowana avumpimbá Sékáraya umáyowasa tuvúwana pukáíye. minkáé-kwáásírái avumpimbá tínkamuwasa pukáawaigwara'a miwítí sáwí-meyamba ívé'o máyáan-kwaasi mayánááowe. ⁵²kemó ámáámbo sen-kwáásí árair-aimbo ímo aúpá'ó tukáankakai mináímbá ísámai kawer-osinó. kemá íma ísámai kawer-ombá ó'on-kwaasiti aambá aúнкаamba pó'a kárákwiyoro Ísu siráíye.

⁵³Ísu mináímbá simásuwena máapa'a kumúwasa ámáámbo sun-kwáásíyé ámáán-kawaa-kwaasiye tirumpimbá áwáá'a aeésa ó'on-ó'on-tantaatavesa áísaa umai ísáananamo ⁵⁴aaimó kaé'mái-aimbo sína'o é'a aaivimbá mayankánáe sésa áísaa uráawe.

íma kaumbo-káér-ainkwarari'a oró siráin-kwasai.

Mátíyu 10:26-27

12 ¹mitáwai ávááraumai sáwíva-kwaasi torupésa sisipáá umái máyówana Ísu kwená kwayó-kwáási simátimena séna áamáán-kawaa-kwaasi kaumbo-káér-ainkwara-kwaasiraamba ovó íma miráumai máéro. intóráin-tantaa'a sáwíyan-tantaa'a moórá-tonko áwí'a péréti mimpímbá kwémaraawana kwéintorena anómba intembá áamáán-kawaa-kwaasiti sáwí-aimba mirá kwéivo keinárawapimba misáwí-áínkó anómba tiváínivo kentúra'a kárakwiyoro. ²aúpá'ó kwáyáin-tantaa'a amápa'a avora'á paárinasa awánanaaowe. túnkaipa'a kwáyáin-tantaa'a avora'á paárinasa awánanaaowe. ³no'wáámbo siráan-aimba sán-káíndara'a síyasa isánááowe. aúpá'ó siráan-aimba amápa-kwaasi túranka'a síyasa isánááowe Ísu siráíye.

moóráwai áároi inkáíséro siráin-kwasai.

Mátíyu 10:28-31

⁴Ísu simásuwena séna kesí kwaási simátíménda ísáaro. évakarawai tínkamiya'a puwónááovo moórá sáwí'o umátinkai-yantaa'a íma kwéraivo íma miwíyávé'a inkáíséro. ⁵kemá simátimé'a sé'a Áánútu máyáivo kwenáároi inkáíséro. kwemó tínkamina'o puwónááombo éna kemá kanaán-umai sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a mátiyuwaniye. mináímbá Áánútuntave'a inkáíséro-aimba kwésune Ísu siráíye.

⁶Ísu simásuwena séna sáwíyan-dumama téntékaan-dumama éva'aaseinumama sáwíyan-ontandei kae-tóyaráán-óntándéí kwémeyan-ovo Áánútu kíraan-dumama íma awinkaiwáímá póna awánaraiye. ⁷numamá kíto-tantaa'a awánaiwaima póna kwaásima anón-tantaa'a ovó íma táá'a kaíno. kenti'nóntáuma kwétaampaiwaiman-ivo íma táá'a kaíno Ísu siráíye.

Ísu áwí'a avorató sénaunda-kwasai.

Mátíyu 10:32-33, Mátíyu 12:32, Mátíyu 10:19-20

⁸Ísu simásuwena séna simátimé'a sé'a amáparawai túranka'a kentávésa sésa Áánútu ai'maráísana kunkáiwai kesí anóndakoman-iyé síyawaiyave'a kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpakewai túranka'a sé'a kesí kwaásiman-owe sénaumne. ⁹ánivo kwaási túranka'a kembá tínaaemba umásimiyawaiyave'a kemá Áánútuna kwayó'nárawa túranka'a sínaaemba umátimenaumne. ¹⁰kembá kwaási úrandako kumpaáruraundawaimba simái sáwí'a umásinkanaaomba mindá Áánútu maitiyuwánivo Áánútun-amankomba simái sáwí'a umánkanaaomba mindá Áánútu íma maitiyuwáinana miwísé kwaíkwai'a íníye. ¹¹kesí kwaási-i'a ontávái táto'mai tí'maesamo anón-kwaasiye mono-káwáá-kwáásíyé túranka'o mátínkaresamo aavimbá maitínkéwa'o

é'a nóran-aimbo síyamba íma táá'a káínana ¹²Áánútun-amanko sénááon-aimba úwoi tááka'a tinkáina'a sénááowe Ísu siráiyé.

óisankwara-kwaasigo sáwí-imayaa uráin-kwasai.

¹³súwana sáwíva-kwaasivinkemba moórawai Ísuntavena séna anóndakoo kesivo púwísana kesuwaá amápa-tantaa'a mairéna íma taaímbai kwésimivo emá sinaná taaímbai násimino súwana ¹⁴Ísu séna kesí kwaásiyo mináímbá íma koisé'a keávárawaiti náaindaamba íma taain-timenaumne simáména ¹⁵amáparawaiyavena séna kwaási kawé'á umái máyáawaiti ááimba íma sáwíva'-naaindaamba makáavo náaindaamba mayánáe seéme'a máyáavainivo kentúra'a kárákwiyoro Ísu siráiyé.

¹⁶simásuwena moórá-aimba simátiména séna moórawai sáwíva'-naaindaamba makáindawai kwená kígauva'a sáwíva-tomba kwáyáísana ¹⁷kwesávái-ímáyáá éna sáwíva-tombo áká'maimo maránaunda-namba íma kwáyáivo nóra ónaumno. ¹⁸mirámó é'a toómbá makáunda-namba tawísíyuwe'a anón-damba úmare'a mimpímbá amápa-tomba áká'mai maré'a kesí náaindaankwara'a maránaumne. ¹⁹mirámó é'o é'a kesávái sé'a amápa-tantaa'a íma aáváan-tuwáúnda toómbá námai iyé'a nombá námai iyé'a ayáátááka'a úwoi mé'a onaná sirunkó kawé'á kwéina'a ménaumne kwésisana ²⁰Áánútu simáména séna sáwí'lo úmae kwénaaonda-kwaasima óne. ívé'-no'waamba puwéma esávái makáanda-naaindaamba túwénana nááwa mayániyo Áánútu siráiyé. ²¹marapá'á esávái-nááíndááné su'mai makáiyawai mirán-kwáásímán-ivo marapá-tántáaré su'mai marésa Áánútumpaken-tantaa'a íma makáawe Ísu siráiyé.

Áánútumpa'a imáyáa ámérón-kwasai.

Mátíyu 6:25-34

²²Ísu mináímbá simásuwena kwená kwayó-kwáásiyávéna séna kwésimtime'a sé'a miraráán-umai máyáamba íma anón-imayaa é'a toómbó nánááontave'a íma anón-imayaa é'a kentúra'o unáánkwátóimo ónááontave'a íma anón-imayaa oró. ²³toómbó nánááomba úwoisambanivo kwaásimo máyáamba anón-tantaa'an-iyé. unáánkwátói ónááomba úwoisambanivo kwaási túma anón-tantaa'an-iyé. ²⁴numagómpá'á imáyáa oró. numaó íma kígau kwéena toómbá áká'mai naaúmpa'a makéna nánívo Áánútu miwítí toómbá tímísasa kwénaawe. Áánútu aúranka'a numaómá kító-tantaa'an-ivo kwaási anón-tantaa'a póna kentí toómbó éna timíniye. ²⁵keinárawa'a anón-imayaamo é'o é'a kentí maíyan-kanaama íma kanaán-umai ayáátááka'a ménaaowe. ²⁶mindá sáwíyan-tantaa'a isa'á íma kanaán-umai ónááomba pó'a ó'on-ó'on-tantaatave'a íma anón-imayaa oró. ²⁷kwaigwandáánká'á imáyáa oró. kwaigwandáánkó íma kígau éna íma kwená unáánkwátói makáivo

simátime'a sé'a naaóv'á Yútaa-kwaasiti anóndako áwí'a Sórómoni kwemá sáwívar-unankwatoiyé konaariríyé makáiwai úwasa kwaási awánésa kawé'án-iyé sumbánivo kwaigwandáán-aramba awánésa anón-kawé'an-iyé kwésewe. ²⁸uv'á konaarirí-yántááré séna kwaigwandáámbá Áánútu uv'á makáiyé. umá íma kwákwai'a ínivo ívé'a ínasa aaváyaa kwaási agaisuwánááomba Áánútu mintántáá'á imáyáa kwéena konaarirí-yántáá'á makáiyé. miráumai Áánútu kwaásiyavena imáyáa éna kentí unáánkwátói timínimba p'ó'a keinárawa'a maarán-áimbá ímo seráámbá Áánútu íma kanaán-umai kwésuwa'naa-iwaiman-iyé kwésewe. ²⁹Áánútu kwétuwa'naa-imba p'ó'a toómbó nombó nánááontave'a íma anón-imayaa oró. ³⁰moórá-mora-maravaken-kwaasi Áánútun-aai íma ísáan-kwaasi toómbó nombó nánááontavesa anón-imayaa kwéowe. toómbó nombó ímo kwéne'o é'a puwónááontavena kentivo mintántáátávéna imáyáa kwéivo íma anón-imayaa kwéé'a ³¹Áánútu kwená kwaási kwégawaaíntave'a imáyáa íyana mintántáá'á timíníye Ísu siráiyé.

kwíyómpa'a kawé-tántáákóná kwaasái.

Mátíyu 6:19-21

³²Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásíyávéna séna kemá kesínaaemba kwégwaraawai kárákwiraumne. kentáásivomo simbá kesí kwaási kawáá ondá keinárawagwara'a kawáá ónááowe. mirá íyana kesirunkó kawé'a íníye simbá póna íma táá'a kaíno. ³³kentí náaindaamba kwétime'a meéyámbá mairé'a ímo makén-kwaasi tíméro. mirámó kwéiyana kentí kawé'-méyámbá kwíyómpa'a kwáyáinasa kwaási íma umóyámbá íyana íma avíyaraamba kánana kawé'a umái aasiyaasí kwaíkwai'a ína'a minkáwé'-méyántávé'a imáyáa é'a ³⁴marapá'ó kentí óísambo kwáyainanamo éna marapátávéna tinkánivo kwíyómpa'o kentí óísambo kwáyainanamo éna kwíyómpatavena tinkáníye Ísu siráiyé.

mayái-kwáásímó kwéto'mayaa on-kwásái.

³⁵⁻³⁶Ísu simásuwena séna anón-kwaasigo aaraimá kwétokwaa on-tánómbá komandánáe séna kwínasa kwená mayái-kwáásí unáánkwátói úmaresa mésa oómbá kúra'makesa amu'matuwé méwana téna tááyainasa avekáámbá onta tiyankánááowe. miwí kwéto'mayaa ontembá keinárawa'a kwéto'mayaa e'a amu'maré'a máéro. ³⁷minánón-kwáásígó tinda kwená mayái-kwáásí koku'á mésa amu'matuwé ménka'a tinnana tirunkó kawé'a íníye. árai'a simátime'a sé'a minánón-kwáásígó mayái mayáíndayavena unáánkwátói ayú'mái mórúna maréna minkwáásíyóntávéna maanká'á méwa'a toómbá tíméro síníye. ³⁸minánón-kwáásígó no'wáán-avuntana'i. irataróra'iyó. tinda kwená mayái-kwáásí koku'á mésa amu'matuwé ménka'a tinnana tirunkó kawé'a íníye. ³⁹simátíménda-aimba imáyáa oró. naankó avowámó umóyán-kwáásímó tinnín-kanaamo isénaraai

umóyán-kwáásí timbá kwéto'mayaa ena awánéna kwatúwáísana kwená naaúmpakemba umóyámbá íma máyáísino. ⁴⁰miráumai kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai kumónaundayave'a pó'a keinárawa'a íma imáyáa kwéiyanka'a kumúnnavainivo kwéto'mayaa e'a simu'maré'a máéro Ísu siráiyé.

sáwí'a owasá kawé'á owasá uráan-kwasai.

Máttyu 24:45-51

⁴¹súwana Pítaa séna Ísóigoo emó sénda-aimba kentááyáváyíyé su'mai kwése. amápa-kwaasiyavaigwarara kwéseno súwana ⁴²Ísóigo séna kawé'-máyáímó kwémayaawai kawer-ímáyáágwára-kwáásiyávé'a kwésune. miwítí anóndako séna kesí mayái-kwáásírá'á kárákwire'a toómbá taaímbai tíma'mae'a iyóro síníye. ⁴³miwítí anóndako téna mayáímó kawé'ó umáímo mayáínda tatuwánáínana mayáímó kwémayaindawai tirunkó kawé'á ínana ⁴⁴minánóndákó séna kesí náaindaamba amápa-tantaaka'a kárákwiyoro síníye. ⁴⁵ánivo mimbáyái-kwáásímó imáyáamo ésamo kesí anóndako ayáátááka'a íma tíníye sésamo mayái-ínínákwá'ó tínkamesamo toómbó nésamo uwoaó'-nómbó kwénesamo uwoaó'ó ésamo ⁴⁶miwítí anóndako tínín-kanaa ímo ísaresamo ímo imáyáa kwéindara'a téna anónka'a tatínkambai Áánútun-aai ímo kwéisaan-kwaasi máyáapa'a mótkaniye Ísu siráiyé.

⁴⁷Ísu simásuwena séna mayái-kwáásí miwítí anón-kwaasigon-aai isésa kwemó síndantemba íma iyamba máyáawana anón-kwaasigo téna anónka'a tatínkaminiye. ⁴⁸ánivo mayái-kwáásí miwítí anón-kwaasigon-aai íma isésamo ombá sáwí'a ésa máyáawana anón-kwaasigo téna sáwíyanka'a tatínkaminiye. Áánútu kawer-ímáyáá anómba tímakaiyawai anóm-bayai máyáaro. kawer-ímáyáá anómba tokaiyawai kwaási túwa'naa oró Ísu siráiyé.

Ísu kwaási taainánín-kwasai.

Máttyu 10:34-36

⁴⁹Ísu simásuwena séna iramó kaintembá mayáímá máyáandayave'a marapá'á kumbáyaunda mimbáyái ánásainana kawé'á íníye-imayaa kwéune. ⁵⁰sáwíyanka'a kembá sí'a índai'a ónáoontavena sirunkó umbái kwétaisana sí'o índai'o ónáoomba ánásainana sirunkó kawé'á íníye. ⁵¹kentávé'a maarán-ímáyáá íma oró. kwaási amápa'a paru umái máyáantavena marapá'á kunkáiyé. ímanivo marapá'á kunkáunda kwaási taaínkaa'a ésa évakarawai kesáái isáiyasa évakarawai íma isánááowe. ⁵²ívékwara aánogwara'a moórá-naumpa'a éva'aasei-kwaasi mésa kesáaiyavesa miwítí imáyáa taaínkaar-urésa kaumbonárau moórá-imayaa iyasa kae'nárai ó'on-imayaa óyááoiye. ⁵³avowámá moórá-imayaa ínana ááninko ó'on-imayaa íníye. anówama moórá-imayaa ínana ayáámúnko

ó'on-imayaa íníye. anáávukoe ó'on-o'on-imayaa óyááoiye. kesááiyavesa miráumai miwítí imáyáa taaínkaa'a ónááowe Ísu siráiyé.

évaka-tantaakona ááimbo kwéisaan-kwasai.

Mátíyu 16:2-3, Mááka 8:11-13

⁵⁴Ísu sáwíva-kwaasiyavena séna ainámbó kwáyaina'o é'a sé'a aa'á tíníye kwésiyaná aa'á tíníye. ⁵⁵úndá to'mái ánásaina'o é'a sé'a aa'á káníye kwésiyaná aa'á káníye. ⁵⁶kwíyómpa'o awáné'o ombá sé'a aa'á káníye. aa'á tíníye kwéseмба mintántáá'á awánaraawe. kae'náér-on-kwaasi pó'a mirán-tántáákóná ááimba awánaambanivo Áánútu ívé'o kwéin-tantaakona ááimba íma awánaraawe Ísu siráiyé.

aaímó arupímo íi-kwásái.

Mátíyu 5:25-26

⁵⁷Ísu séna simátíménda-aimba ísáiyuwe'a minkáér-ámpá'á taaínkaa'a uré'a moórá-ampare su'mai koró. ⁵⁸moórá-aimba ísáaro. aaímó simátinkanae síyawaimo tí'mae kwíyasa aampa'á mósimai paárumasuwesa koró. anón-kwaasimo mátimiyasamo ésa i-kwáási tímíyasa ándá-naumpa'a tinkánááowe. ⁵⁹ímo mirámó íyasamo ésa ándá-naumpa'a mótkaiyasa íma ááéma ánásanaumne sésa amápa'-meyamba tímatuwaiyasa ayútinkanaaowe Ísu siráiyé.

sáwí-imayaamo ímo tuwáiyawaimo puwónááon-kwasai.

13 ¹Ísu kwésimatimuwasa évakarawai tasímámesa sésa Káríri-maravaken-kwaasi évakarawai Áánútuntavesa ísámai póímo tuvú'mái agáyáamba kámááni-kwaasiti anóndako áwí'a Páírátí évakarawai tí'maráísasa tínkamisasa pukáawe suwaná ²Ísu séna miKárírívákémbá pukáan-kwaasiyave'a sembá miwítí sáwí-imayaa Kárírívakemba amáparawaiti sáwí-imayaagomba usáyaaitaraintavesa pukáawewa kwéseo. ³íma mirá kwéovo simátíme'a sé'a kentí sáwí-imayaamo ímo tuwé'o Áánútumpa'o té'o é'a keinárawakwara'a puwónááowe. ⁴imáyáa oró. Síróamuva'a ayáátáá'-namba tawiséna sáwíva-kwaasi 18 kwaasi tínkamisasa pukáawe. mindáyave'a sembá miwítí sáwí-imayaa Yérúsaremuvakemba amáparawaiti sáwí-imayaagomba usáyaaitaraintavena pukáawewa kwéseo. ⁵íma mirá kwéovo simátíme'a sé'a kentí sáwí-imayaamo ímo tuwé'o Áánútumpa'o té'o é'a keinárawakwara'a puwónááowe Ísu siráiyé.

taaigó íma arambá iráin-kwasai.

⁶Ísu kwántámai-aimba simátiména séna moóráwái kwená ándá-aran-kigauva'a áséi-aramba íyain-taima u'makáísana áruma kwíkáísana arambá komayánáe séna koawánaimba íma iráísana ⁷minkígúurá'á

kárákwirain-kwaasiyavena séna kaumborá'á áú'a simbá mintáéramba komayánae'a koawánáunda íma arambá iráisa'a úmpo mintáímá tumásuwaa. maragóná anombá nasúwáívainivo tumásuwaa sisaná ⁸mindákó séna anóndako ímamp'o'a mintáiyááimpa'a oó'á túmake'a agámo'a maké'a ⁹moórá-au'o sínda awánaanana arambó iyéna kawé'á ínivo mirámó ímo ína'a tumásuwanaumne siráíye Ísu siráíye.

Ísu saavtirá'á moórá-inimba asóvamankarain-kwasai.

¹⁰moórá-tawai Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaara'a Ísu mono'-náúmpá'á uména aai kwésimatimuwana ¹¹moórá-ininko taraváá-kwámbá arumpimbá máyon-ininko ména ayáátááka'a sáwí'a umái ména 18 ima maisuwéna miráumai sáwí'a umái máyowana arósáánumba káínáivai kurówana íma kanaán-umai koku'á máyowana ¹²Ísu minínínkómbá awánéna séna enáí'a ánáisaino séna ¹³ane'á tátorowana avekáámbá arósáánumba arupí úwana koku'á usásinena Áánútu áwí'a mósá marówana ¹⁴Ísu agándon-kanaara'a minínínkómbá asóvamankontavena mono'-nánká'á kárákwirawai arunkó sáwí'a úwana sáwíva-kwaasiyavena séna ava'moraé-kanaa mayáí kwémayenka'a sí'a asóvamasinkainkwae sé'o é'a té'a agándaan-kanaamo é'a íma teró súwana ¹⁵Ísóigo séna kaumbo-káér-ainkwara-kwaasiman-owe. agándaan-kanaara'a kentí purumakankwárá'á tónki-poigwara'a naaúmpakemba ayúránke'a áí'mae'a nompá'á kowaná nombá kwéniye. ¹⁶minínínkó Ááváramu aísavutantamba uráin-inimba isaná Sáátáánigo ayáátááka'a 18 ima tátokaisa'a agándaan-kanaara'a ayúrankauna'a sáwí'a kwéone kwésewe Ísu súwasa ¹⁷simáímo sáwí'o umánkówai mináímbá isésa tigaemá uwaná kawé'-má'yáí kwémayontavena úwoi-kwaasi tirunkó kawé'á uráíye.

taaérankona kwaasái.

Mátýu 13:31-33, Mááka 4:30-32

¹⁸Ísu séna Áánútu kwená kwaási kawááimba nóinkara kwégawaaiyompo maarán-áimbá simátínéna'a isánááowe. ¹⁹Áánútu kwená kwaási kwégawaaimba maarámán-iye. moóráwai sáwíyan-taeranko áwí'a másátati mintáérámbá kígauva'a u'makáisana anón-éna amaimá móivarena kóyáwé uráisana numaómá mimpímpá'á ánáamba úmarena kwémaiye. Áánútumo kwená kwaási kwégawaaimba miraráámbá éna kwenááigo sáwíyamba kwaási tirumpimbá kunkwéna anómba kwéíye Ísu siráíye.

²⁰simásuwena séna Áánútu kwená kwaási kwégawaaimba nóinkara kwégawaaiyompo maarán-áimbá simátíména'a isánááowe. ²¹moórá-ininko péréti-tomba agayánae séna kanaráán-tántáákó áwí'a páráwaa'a maimaéna intorái-yántáá'á sáwíyan-tantaa'a ayáúmaraisana kwéna

intoréna kwéanon-iyé. Áánútu kwená kwaásimo kawááimba miráráán-umai kwenááigo kwaási tirumpimbá sáwíyamba kunkwéna anómba kunkwéiye Ísu siráiyé.

sáwíyan-ontaona kwaasái.

Mátíyu 7:13-14, Mátíyu 7:21-23

²²Ísu mináímbá simásuwena Yérúsaremu-naor-ampa'a kúmba naaó'-nao'a kwenáái simátíma'maena kúwana ²³moóráwai séna anóndakoo Áánútu moórá-mora-kwaasiye su'maiya kawer-ámpá'á métinkaniyo súwana Ísu séna ²⁴tíyáántámba égési úmae'a sáwíyan-ontavimba usáveranaaowe. simátíme'a sé'a sáwívarawai usáveranae sésa íyambanivo íma kanaán-umai usáveranaaowe. ²⁵naankó avowámá usásinena ontá úmaraina'a ontará'á umé'a ááye'a sé'a anóndakoo ontayá tisinkaaó síyana íma tuwánáúnda-kwaasi náávakena'oo sína'a ²⁶kentáásí naaópa'a te enáái tasímásimenata eséya toómbá nombá naráundayaawe síyana ²⁷kwemá séna íma tuwánáúnda-kwaasi kentí naambárure kentóikare íma tuwánáúnda-kwaasin-ovo kóro naankó avowámá síníye Ísu simásuwena séna ²⁸Áánútu kwená kwaási kawááipa'a tí'maráina'a máápakemba awánáiyamba kentíkwá'ná Ááváramuwe Áísákaawe Yákópowe Áánútun-ai simátímakowaiye Áánútu kwégawaipa'a méwa'a tuwáné'a tíyántave'a é'a ivi'á tánááowe. ²⁹aaváúmá usaipakén-kwáásíyé aaváúmá kumpéráipaken-kwaasiye évarevar-awampaken-kwaasiye Áánútu kawááipa'a tésa tamésa nánááowe. ³⁰minkánáará'á naaén-kwaasivinkemba évakarawai aivari'a ónááovo aiva-kwáásí naaéni'a ónááowe Ísu Áánútumo kawááintavena mináímbá siráiyé.

Ísu arumbá umátínkarain-kwasai.

Mátíyu 23:37-39

³¹mitáwai ámáán-kawaa-kwaasi évakarawai Ísunopa'a tésa sésa anón-kwaasi áwi'a Éróti séna Ísumba tuvúwónana puwíníye kwésivo maanká'á tuwé ó'ombapa'a kówaao suwaná ³²Ísu séna Érótimba iyánaankaraama túwáin-kwaasi kosimáme'a sé'a taraváá-kwámbá kwaási tirumpinkémbá kwémaitiyuwe'a tí'a on-kwáásí kwéasovamatinkaunda-mayai ívé'a maé'a aaváyaa maé'a ayúnká kesí mayái ánásanaumne. ³³Áánútun-ai simátímakaawai Yérúsaremu-naopare su'mai kwétinkamowasa kwévuwontave'a ívé'a aaváyaa ayúnká aampa'á kwégwe'a mayái maivá kónaumne siyé Érótimba kosimáméro Ísu simásuwena ³⁴Yérúsaremu-naopaken-kwaasi arumbá umátinkena séna Yérúsaremu-naopaken-kwaasiyono. Áánútun-ai simátímakowai tínkambae'a kwéiyuwasa pukáawe. Áánútu tí'marówasa kurówai óntantamba tínkambae'a kwéiyuwasa pukáawe. kokórigomo áráátombo ayóí-ándámp'ó tínkarenamo káátamatinkaintemba aasiyaasi-táwai kemá mirá ónaumne kwésundanivo tínaaemba kwéumasimewe. ³⁵ísáaro. Áánútu tiyuwáina'a tu'nankáámbá

ónááowe. simátíme'a sé'a íma úwoi suwánanaaovo naaémbo sé'o Áánútu ai'maráísana kunkáiwaimba Áánútu kawe'á kwéumankaiye síyanka'a moórágwara'a suwánanaaowe Ísu siráíye.

Ísu aiyayaamba intorón-kwaasi asóvamankarain-kwasai.

14 ¹moórá-tawai agándon-kanaara'a Ísu ámáán-kawaa-kwaasi anón-kwaasigona naaúmpa'a toómbá náíndayavena umáyowasa agándai-kanaara'o Ísumo nóramo índa awánanae sésa umésa awánowana ²moóráwai aiyayaamba kwéintoron-kwaasigo kwená egwaa'á máyowana ³Ísu minkwáásígómbá awánéna ámáán-kawaa-kwaasigo ámáámba sun-kwáásíyé tísaa ena séna agándaan-kanaara'a kanaarárá áí'o in-kwáási asóvamankanaundaya'iyó súwasa ⁴isésa íma aaí suwaná minkwáásígómbá áí'mai kawe'á umánkena séna ánivo kuwó súwana kóúwana ⁵tísaa ena séna keinárawapinkemba kentí iyámpóíya'i. kentí póráára'iyó. maipímbó pékaina'o é'a agándai-kanaara'a ááema mósá asinánááo Ísu súwasa ⁶mináímbá íma kanaán-umai anondá siráawe.

kwaási íma kentúma maimaé iyí-kwásái.

⁷aaí íma anondá suwasá toómbó nánáesamo tun-kwáási aiva'á uménaemo sumbá Ísu tuwánéna kwántámai-aimba séna ⁸moóráwai séna aaraimó tokwaa on-tánómbá tamandaaó sína íma aiva'á umaiyó. aiva'ó uménanamo enáwí'o usáyaaitaraindawaimo tínanamo éna ⁹tááyaindawai entávéna séna usásinenana maankwáásígó maanká'á tamaíno sínana aigaemá umásuwe tínaaempa'a kumbéniyone. ¹⁰ánivo tááyainamo tínaaempa'o uménanamo tááyainda-kwaasigomo kweyáárika'o entávénamo séna kesí kwaásiyo usásine aiva'á umaiyó sínamo umáínasa awánésa enáwí'a mósá maránááowe. ¹¹anón-kwaasima úne síyawaima Áánútu miwí túwí'a móruna tiyuwánívo sáwíyan-kwaasima úne síyawaima Áánútu miwí túwí'a maimaé iyíniye Ísu siráíye.

¹²Ísu simásuwena ááyarowaiyavena séna anón-tanomba kauvónáe sinda-táwai óisankwara-kwaasiye enamááraawe ená akúné ená kwaásiye su'mai íma tááyao. mirámó inasamó ésa naaémba ááyewa toómbá komandáníyonda mindá ená toónkóná anondáman-íye. ¹³ánivo anón-tanomba kauvónáe sinda-táwai ímo óisambo makén-kwaasiye tíyayaamba sáwí'a urén-kwaasiye aúgavitan-kwaasiye tááyenasá tamandánááombanivo ¹⁴ená toónkóná anondáma íma amíyambanivo enarunkó kawe'á ínana Áánútu ená toónkóná anondáma amíníye. naaémba arupí umái mén-kwaasi pukémpinkemba usásinaíya-tawai Áánútu amíníye Ísu siráíye.

anón-tanomba kauráin-kwasai.

Mátíyu 22:1-10

¹⁵mináímbá súwasa Ísuwe toómbá kwénowai isésa uwaná moóráwai séna Áánútu kwená kwaási kawááipa'a toómbá nánááowai tirunkó aamoí

íníye súwana ¹⁶Ísu séna árai'a simbánivo simátíménda imáyáa oró. moórawai anón-tanomba kauvónáe séna sáwíva-kwaasi tááyamakena máyáísana ¹⁷mintánómbó nánááon-kanaa sáwíyanka'a tínana kwená mayái-kwáásígómbá ai'máráísana tááyaraiwaiyavena séna toómbó nai kwéto'mayaan-ivo teró sisasá ¹⁸miwí íma tíí-áímbá sewaná moórawai séna maramá meéyán-ure'a koawánanaumpo íma tanómba kauvópa'a kónaumne siyé kosimámiyo sisaná ¹⁹moórawai séna siyáánkai-poima meéyán-ure'a koawánanaumpo íma tanómba kauvópa'a kónaumne siyé kosimámiyo sisaná ²⁰moórawai séna ívé'a aaraí mairáunda pó'a tanómba kauvópa'a íma kónaumne siyé kosimámiyo sisaná ²¹mimbáyái-kwáásígó kwená anóndakonopa'a téna mirá sewé tasimámísana arunkó sáwí'a isaná séna avekáámbá naaó'-nao'a kwénaae tíyayaamba sáwí'a uráinda-kwaasiye túramba kavikáinda-kwaasiye óísamba íma makén-kwaasiye tivakáá-umai tí'mae tiyó séna ai'máráísana ²²mimbáyái-kwáásígó mirá kosimái koyauweréna taséna simásimendantemba kosimái tí'mae'a túnda ená naaúmpa'a paaí karekó'a umái máyáawe sisaná ²³kwená anóndako séna amápa-kwaasi kesí naaúmpata sisipáá oró. amápar-ampa'a kwénaae kwaásimo tivakáá-e asiramái simái tí'mae tiyó siráíye. ²⁴Ísu séna simátíme'a sé'a aiva'ó tááyaraiwai íma tésa kwená toómbá íma tamandánááowe Ísu mináímbá kwántámai-aimba siráíye.

imáyáa kawe'á urésa Ísu-ánaemba kwaránááon-kwasai.

Máttyu 10:37-38

²⁵súwasa Ísuwe aampa'á kuwaná mégwantena simátiména séna ²⁶kesínaaemba kwaránáe síyawai aiva'á kembá imáyáa simésa naaémba anóvowiye awainínkówé kwená iyámpóíye kwenávárawaawe kwenáúnnavare kwesáváíyé imáyáa oró. ímo mirámó iyamba uwóví'a ónááovo mirámó ésamo ésa kesínaaemba kwarésa kesí kwayó-kwáásí-í'a ónááowe. ²⁷kemó puwónaunda-taimo súgwaata'mae'o kondantembá kesínaaemba kwaránááowaima umbai-yántáá'á timíyasa minúbmbái-yántáá'ó ímo maimaésamo sínaaembo kwáráamba uwóví'a ombá pósa íma kesí kwayó-kwáásí-í'a ónááowe. ²⁸moórá-aimba ísáaro. ayáátáá'-namba ónáe síyawai aiva'á óntambo tuwésamo ónááon-imayaa ésa óntamba táámpamai awánáiyambo kanaamó ínasamo ésa mináyáátáá'-námbá ónááowe. ²⁹⁻³⁰ímo táápamaimo awánaresamo mindámbó iyamba minóntámbá ánásagwinana mindámbá úwoi kwáyainasa kwaási awánéna íma áságwimai umásukaawe sésa tuwírááima sénááowe. ³¹moórá-aimba ísáaro. moórá áái'a tiyáíwín-ánón-kwáásígó áái'a tiyánáe séna aiva'á kwená i-kwáásí táámpainda sáwíva-kwaasi 10,000 kwaasi ínana ó'on-i-kwaasiti anóndako kwená i-kwáásí táámpainda ávááraumai sáwíva-kwaasi 20,000 kwaasi ínana imáyáa éna kembá usáyaaítanaao. íya usáyaaítanaao séna ³²íma kanaán-umai usáyaaítanaumne-imayaamo

énamo éna anón-kwaasi némpa'a máyainana aantá-kwaasi ti'maréna séna íma áái'a tiyánaundayaanivo úwoiya ménaum. nóraya ónaumno siyé kosimáméro síníye. ³³Ísu mináímbá simásuwena séna aiva'á ónááon-imayaa urésa naaémba síyantemba ónááowe. miráumai kesínaaemba kwaránáe síyawai aiva'á makáan-tantaatavesa imáyáa urésa íma mintántáá'á tuwánaumnemo sésamo ésa kesínaaemba íma kwaránááovo mintántáá'á tuwánaumnemo sésamo ésa kesínaaemba kwarésa kesí kwayó-kwáásí-í'a ónááowe Ísu siráíye.

uwígóná kwaasái.

Mátýu 5:13, Mááka 9:50

³⁴Ísu simásuwena séna uwímá kawé-tántáá'á imbánivo anómba ánásaisana ayáántámba kwáyáimbanivo ó'a uwímó kái'a íma úmaranaaowe. ³⁵ayáántámba íma agámo'a maráiyana kawé'á ínivo úwoiva'a tuwánaáowe. kwéisaawai ísámai kawé'á oró Ísu siráíye.

sipisípi-poimo áúyokain-kwasai.

Mátýu 18:12-14

15 ¹táákísi-ontamba kwémayon-umoyan-kwaasiye sáwí'a kwéun-kwaasiye Ísunopa'a kwenáái isánáe sésa tuwasá ²ámáán-kawaa-kwaasiye ámáámba sun-kwáásíyé tuwánésa tirunkó sáwí'a úwasa keáímbá sésa sáwí-kwaasiye toómbá kwénena aái kwésimba sáwí'a kwéiye suwaná ³Ísu mináímbá iséna kwántámai-aimba séna ⁴sipisípira'a kárákwiyowai kwéon-aimba ísáaro. moóráwai sáwíva-sipisípi 100 sipisípira'a kárákwiraisana moórá-sipisípi áúyokwisasa misáwívá-sípísípi uvá'á máyáawana moóráma áúyokwimba koavakáá-émena awánéna ⁵aamoí kwéena áúgwaata'maena ⁶naaópa'a téna kwenamááraawe kwená naaópaken-kwaasiye tááyaisasa torupamáí máyáawana séna kesí sipisípi áúyokwisa'a koavakáá-éme'a áí'mae'a túmpo aamoiyá ónáe sisasá aamoí uráawe. ⁷simátíme'a sé'a miráumai kwíyómpa'a máyáawai marapá'á tuwánaamba arupí umái máyáan-kwaasi kawé'á umái máyáamba tuwánésa aamoí kwéowasa sáwí'a umái máyáampinkemba sáwí-imayaa tuwésa Áánútunopa'a tíyasa Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpa'a máyáawai anón-aamoí kwéowe Ísu siráíye.

óntamba áúyokain-kwasai.

⁸Ísu séna moórá-aimba imáyáa oró. moórá-ininko siyáánkai-ontan-arumba makáisana moórá áúyokwisana oómbá kúra'makena kwená naaúmpa'a kankambá kwégwiyuvena kawé'á umái avakáá-éna ⁹awánéna kwenamááraawe kwená naaópaken-kwaasiye tááyaisasa torupamáí máyáawana simátímena séna kesí óntamba áúyokwisa'a avakáá-éme'a mayáúmpo aamoí íyataao sisasá aamoí uráawe. ¹⁰simátíme'a

sé'la miráumai sáwí'a umái máyáampinkemba sáwí'imayaa tuwésa Áánútunopa'a tíyasa Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpa'a máyáawai anón-aamoi kwéowe Ísu siráiyé.

ívé-kwaasigo avowámbá auwéna kóurain-kwasai.

¹¹Ísu séna moórá-aimba imáyáa oró. moóráwai kaer-íyámpóí tínkaraiwai máyáísana ¹²naaénkewai avowántávéna séna ená amápa-tantaa'a ímo pukéndara'a ívé'a taaímbai simiyó sisaná taaínkaar-umai ááninkai tímísana ¹³naaénkewai sáwíyanka'a ména kwembó ámakain-daaindaamba kwétimena óntane su'mai maimaéna némpa'-marava'a koména sáwí'a úmaena kwéiyena kwená óntamba tu'mái ¹⁴ánásasuweisana anón-ayawaima taisaná toóntávéna avakáá uwáéna ¹⁵mimbárávákén-kwáásígónópa'a kwéna mayái mayánáe kosímae íyísana kesí maravá'á komé kesí póira'a kárákwiyuwo sisaná ¹⁶koména póira'a kárákwirena áéesantavai úmae kwéiyena póiti toómpínkémbá nánáe séna sisasá íma áméwana ¹⁷ména naaémba kawer-ímáyáá éna séna kesivoná mayái-kwáásí sáwíva-tomba nawááesa tímú'a vaisasá aráávara'a kwéomba pó'a maanká'á mé'a sáái sinkáína'a puwúnavaimpo'a ¹⁸maanká'á tuwé'a kesivonópa'a kwé'a sé'a kesivoó Áánútu aúrankare enaúrankare sáwí'a únda pó'a ¹⁹kentávái kesáánine sénda uwóví'a ómpo kesí mayái-kwáásíyé siyó kosénaumne séna ²⁰mivá'á tuwéna teémena aampa'á kwétisana némpakemba avowámá awánéna aruntavéna umánkena isaaiséna koyaparéna ivi'á kwétaisana ²¹ááninko séna kesivoó Áánútu aúrankare enaúrankare sáwí'a uráumpo kentávái kesáánine sénda uwóví'a óne sisaná ²²avowámá mináímbá ivá kwéyuwena kwená mayái-kwáásí tááyaisasa tewaná séna avekáámbá kawer-únánkwátóí maimaé mágwéumanke'a kesáánimba intávé'a kwairambá kwéumanke'a aísamai ánáamba kwéumanke'a ²³ánóígwara-purumakan-araa'a maimaé'a máyuvu'mai aamoi-tánómbá kauvíyata kwéneta aamoiyá umánkáano. ²⁴kesááninko áúyokurai. pukurái. kwésunana úwoi ména timbá póta aamoiyá ónaumne sisasá aamoí uráawe.

²⁵aamoí owaná aivakéwái kígaувakemba timbá naankóná egwaa'á téna aamoí on-áímbá taiséna ²⁶mayái-kwáásígómbá ááyena séna nóinkara aamoí kwéoo sisaná ²⁷enává'a kawé'á umái tiráísana enavo séna ánóígwara-purumakan-araa'a tuvú'mái kaúvóro sisasá mirá kwéesa máyáawe sisaná ²⁸mináímbá ísáísana arunkó sáwí'a isaná kayoréna íma naaúmpa'a íyísana avowámá máápa'a kuména aivakéwai arumbá kusimái íyáísana ²⁹avowántávéna séna ayáátááka'a esé mé'a sáwívar-ima kwémaisuwe'a enáái íma ankaisé'a emó séndantemba mirá kwéuna anóm-poiye sáwíyam-poi méme-araare íma tuvú-simena'a kesí kwaásiye naráumne. ³⁰enááninko ená anón-ontamba maimaéna koména aarai tine'á minóntámbá máyu'mai ánásasuwena tisa ánóígwara-purumakan-

araa'a tuvú'mái kwégaumai améne sisaná ³¹ avowámá séna ayáátááka'a kesé máyaanda kesí amápa-tantaa'a endéin-iye. ³² enávako áuyokurai. pukurái. kwésunana úwoi ména tintávéta aamoiyá kwéumankaumne siráiyé Ísu siráiyé.

moórawai mayái sáwí'a uráin-kwasai.

16 ¹Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna séna moórá-aimba ísáaro. moóráwai náaindaankwara-kwaasigo mayái-kwáásiyávéna séna kesí náaindaanka'a kárákwiyuwo sisaná mirá kwéisasa évakarawai tésa sésa ená náaindaanka'a íma kawe'á umái kárákwiraisana ená óntamba áuyokaiye sewaná ² mindákó iséna kárákwiraiwaimba ááyaisana tisaná séna enáái sewa'á isáúnda po kesí náaindaanka'a íma kárákwiyiniyompo kesí náaindaanka'a kárákwiyonda-auvai agaimái símína'a ená mayáígóná ááimba awánaano sisaná ³ kwégwena imáyáa éna kesí anóndakomo si'mátuwaina'a nóra ónaumno. kemá íma asirayándá'á pó'a mara-máyái íma kanaán-umai mayánaunda pó'a inaaimó siyávái sigaemá ínívo ⁴ mirá é'a aasósí'a úmae kwénaaonana si'mátuwainasa naaémba meéyán-ónaumne sésamo úwoimo mairáan-kwaasiti naaúmpa'a sínkaresa toómbá siménááowe-imayaa umásuwena ⁵ kwená anóndakonopakembo naaémba meéyán-ónaumne sésamo úwoimo mairáan-kwaasi tááyaisana moóráwai tisaná séna kesí anóndakomba nóraumai-meyana amíníyono sisaná ⁶ séna sáwíva'-masawemba 1,000 masawemba ógwitamai aménaumne sisaná mindákó séna ená aúvávimba íma 1,000 iye se 500 iye simái agai-simiyó sisaná mirá isaná ⁷ ó'a moóráwai tisaná séna kesí anóndakomba nóraumai-meyana amíníyono sisaná séna sáwíva-ton-unamba 1,000 unamba aménaumne sisaná mindákó séna ená aúvávimba íma 1,000 iye se 800 iye simái agayaaó sisaná ⁸ mináímbó simbá anóndakomba simáméwana iséna kwená náaindaanka'a sáwí'a umái kárákwiraiwaintavena séna kawer-ímáyáágwárá-kwáásí ontembá mirá óne siráiyé. marapá-kwáásí kentí imáyáarakemba ásagwimai mirámó ondawái kawe'á íníye simái kwémayaavo sámó kain-áyámpá'ó máyáan-kwaasi íma mirá kwéowe. miráumai anóndako kwená náaindaanka'a kárákwiraiwaintavena séna kawer-ímáyáágwárá-kwáásí ontembá mirá óne siráiyé Ísu siráiyé.

⁹Ísu simásuwena mináíntávéna séna ísáaro. marapá'á kentí óntandei túwa'naa íyasa kentí kwaási-i'a íya'a kentí óntambo ánásaindara'a kwíyómpa'o ésa iyónááon-kanaa kwíyómpa'a minkwáásí tuwánésa aamoí umátinkanaaowe. ¹⁰sáwíyan-tantaaka'a kawe'á umái kárákwiyowai anón-tantaaka'a kawe'á umái kárákwiyonaaowe. sáwíyan-tantaaka'a sáwí'a umái kárákwiyowai anón-tantaaka'a sáwí'a umái kárákwiyonaaowe. ¹¹marapá-tántááká'ó ímo kawe'ó umáimo kárákwiraiyawaimo éna Áánútu kwíyómpaken-tantaa'a íma tiména

kárákwiyo síníye. ¹²marapá'ó Áánútumpaken-tantaaka'o ímo kawé'ó umáímo kárákwiraiyawaimo éna Áánútu kwíyómpaken-tantaa'íma tiména kendéímán-íye síníye. ¹³íma kanaán-umai kae-káwáá-kwáásítí mayáí kwémayaawe. mirámó ésamo ésa moóráwaimba aamoí ésa moóráwaimba íma aamoí umánkanaaowe. mirámó ésamo ésa moóráwaina mayáí kawé'á umáí maésa moóráwaina mayáí sáwí'a umáí mayánááowe. miráumai Áánútuna mayáímó maé'o é'a sáwívar-ontamba mayánaumne-imayaa íma úmae iyónááowe. sáwívar-ontamba mayánaumne-imayaamo é'o é'a Áánútuna mayáí íma mayánááowe Ísu siráíye.

¹⁴Ísu mináímbá súwasa áamáán-kawaa-kwaasi isésa óntantavai aamoí kwéesa pósa Ísuna awíráái suwaná ¹⁵Ísu simátimena séna keinárawa'a kwaási túranka'a kawé'-má'yáí kwémayaawasa tuwánésa sésa kawé-kwáásímán-owe kwésevo Áánútu kentí táama kwétuwanaiye. amápa-tantaako áúmo mósá kwémaraan-tantaatavena Áánútu úwoisan-tantaa'an-íye kwésiye Ísu siráíye.

¹⁶Ísu simásuwena séna Mósesi Áánútuna áamáámba simátímakaimba Áánútun-aaimo simátímakaawaimo agaimakáamba naaóv'á maémáen-kwaasiye minávúmpín-kwáásíyé naaén-kwaasiye Yónimo nombó pétinkaraiwaiye ména mináímbá taagwiyakáawe. ívé'a áséi-kwasai Áánútu kwená kwaási kawááin-aimba kwésimatimemba pósa kwaási Áánútu kawááipa'a tiyáántámba asirámaesa kwéusaveraawe. ¹⁷maramá kwíyómba ánásanimbanivo Áánútuna áamáámba sáwíyan-aimba anón-aimba íma ánásena aasiyaasí kwaíkwai'a íníye.

¹⁸moóráwaimo awainínkómbó ai'mátuwenamo ó'on-inimbo kwémayaimba umóyámbá kwémayaiye. moórá-kwaasigo ai'mátukain-inimbo kwémayaimba kwegwárá'á umóyámbá kwémayaiye Ísu siráíye.

óisankwara-kwaasigonte Árásárásintei kwaasái.

¹⁹Ísu séna moórá-aimba ísáaro. óisankwara-kwaasigo ména kawer-únánkwátói sáwíva'a makéna kawé-tómbá námae kwéiyisana ²⁰⁻²¹moóráwai áwí'a Árásárási íma óisamba makáiwai anón-karevu'a kwégaisana máyáísasa ayáí-tómbá amínana náníye sésa óisankwara-kwaasigona ontará'á móankaraawana máyáísana iyánkó téna minkárevú'á tauwá'naraiye. ²²naaémba ímo óisambo makáin-kwaasigo púwísasa Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpakendarawa'a kunáí'maesa Ááváramumo kawé'-mápá'ó máyáipa'a móankaraawana óisankwara-kwaasigo púwísasa utámakaawana ²³sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a anón-ai'a kwéisana ména mósá awánaimba némpa'a Ááváramuwe Árásárásiye máyaayana tuwánéna ²⁴aayamáívinkemba séna kesivoó Ááváramuwo sáwí-marupa'o iramó kwégaipa'a anó-si'a kwéisa'a máyaumpo arumbó umásinke Árásárásimba ai'márénana

kunkéna ayáánánama nompí tu'mái simáávira'a maráínana tasíyasi íno sisaná ²⁵Ááváramu séna kesááninko marapá'á máyaandara'a amápa-kawe-tantaa'a makáampo Árásárási sáwí'a umái méraivo mindáyavai imáyáa uwó. ívé'a kwemá kawe'á umái máyaivo embá áí'a ipá'á máyaane. ²⁶senda-áínkwárá'á imáyáa uwó. avumpimbá kuvakamá anómba kwáyáivo maankákémbá íma kunámaatewasa mivákémbá íma usámaaisewasa ónááovo anón-kuvaka kwáyáíye sisaná ²⁷óisankwara-kwaasigo séna kesivoó Ááváramuwo emó senda-aintave'a simáme'a sé'a Árásárásimba ai'márénana kesivoná naaópa'a ²⁸éva'aasei kesívárawaisai méraavo kusimátimena sáwí-marupa'o iramó kaipá'á tevó simátimino sisaná ²⁹Ááváramu séna Mósesi siráin-aine Áánútun-aai simátímakaawai siráan-aine aúváívimba agaimakáamba pósa táápamai isánááowe sisaná ³⁰kesivoó Ááváramuwo ímanivo moóráwai pukáimpinkemba usásinena kusimátiminasa sáwí-imayaa tuwésa Áánútumpa'a kónááowe sisaná ³¹Ááváramu séna Mósesi siráin-aine Áánútun-aai simátímakaawai siráan-aine ímo isésamo ésa pukáimpinkemba usásinkaiwain-aai íma isánááowe Ááváramu siráíye Ísu siráíye.

sáwí'a kwéon-kwasai.

Mátíyu 18:6-7, Mátíyu 18:21-22, Máaka 9:42-48

17 ¹Ísu kwená kwayó-kwáásíyávéna séna ó'on-o'on-tantaa'a kwaásitopa'a tínasa kesáái tuwánááowe. évakarawai tésa kesáái kwéisaawaima kampar-áímbá tasimátimiyasa kesáái tuwésa kówíyasa kampa'ó síyawainopa'a sáwí-meyamba tíníye. ²miwímó tinumarampimbó anón-ontambo aríkwímaresamo nompimbó túwááwasamo kumésamo kumpuwésarakai kampar-áímbá íma simátíméwasa kesááimo ísaraan-iyampoi kesáái íma tuwésa sáwí'a osinó. ³mindáyave'a kentúra'a kárákwiyoro.

kentí kwaásimo kembó sáwí'o umátinkaiya'o é'a keinárawapa'a mindáyave'a simátimiyasa sáwí'a únemo síya'o é'a íma moórágwara'a imáyáa é'a ivá'á túwáaro. ⁴kentí kwaásigomo kembó sáwí'o umántínkáva'o kwéiyesamo kentópa'o tésamo sáwí'a únemo símae kwéiyiya'o é'a íma moórágwara'a imáyáa é'a ivá'á túwáaro. mimbórá-táwaimo avakaetéra'o mirámó íya'o é'a íma imáyáa é'a ivá'á túwáaro Ísu siráíye.

Ísuwe aráápamai máyáan-kwasai.

⁵suwasá Ísóigona aantá-kwaasi kwentávésa sésa esé aráápamaiya máyaundaya súwa'naa inatá esé aráápamaiya máyaundaya asiramáíya máéno suwaná ⁶Ísóigo séna moórá-taigo áwí'a másátati sáwíyan-aramba to'makáawana áruma kwikéna anón-tainamba kwéiyintemba kesé kítoka'a aráápamai máyáamba pó'a naaémbe anónka'a kesé aráápamai

mé'a anón-taiyave'o sé'o taawí'mae anón-dompimba kunkaruwuwómó síyanamo éna mirá íniye. Ísu mináimbá siráimba kwesé aráápamái máyáamba kwená mayái mayánáontavena siráíye.

mayái-kwáásítí mayáígóná kwaasái.

⁷Ísu kwená kwayó-kwáásíyávéna séna mayái-kwáásígómbá ai'márááwana mayáímá kwémaena kígauvakena'i. póira'a kárákwiraindavakena'i. timbá ená toómbá emá agaimái naao íma sésa ⁸kavegavé umái kawer-únánkwátói uré toómbá agai-símí'a nasúwáana naaémbe ená toómbá agaimái náníyone mirán-áimbá kwésewe. ⁹sintembá mayái-kwáásí mirá kwéesa úwoi miwítí mayái isasá mirá kwéomba pósa íma túwi'a mósá kwémaraawe. ¹⁰miráumai keinárawa'a mirá kwé'e'a simátíméndantemba umái mé'a ánásanaaoka'a sé'a úwoi kwená mayái-kwáásíyá úndaya póta úwoi kentáásí mayáiyá mairáumne sé'a íma kentúma maimaé'a íyóro Ísu siráíye.

Ísu túma karón-kwaasi kawe'á umátinkarain-kwasai.

¹¹Ísu Yérúsaremu-naor-ampa'a kúmba Sámériyaa-marawe Káririmarawe avumpin-ámpá'á kwéena ¹²moórá-naopa'a kwéguwasa túma karón-kwaasi siyáánkai-kwaasi kwétesa némpa'o Ísumo túmba awánésa ¹³aayamáí sésa anóndako Ísuwo kentáá arumbá umásinkao suwaná ¹⁴Ísu tuwánéna séna mono'-máiyái-kwáásítópa'a kwé'a kentúma máagaraatinkewasa tuwánésa túma kawáúgwíye sénááowe súwasa aampa'á kumbá túma kawe'á umátinkowana ¹⁵miwívínkémbá moóráwai áúma kawe'á umánkomba awánéna koyauweréna anónka'a tasiréna Áánútu áwí'a mósá maréna ¹⁶Ísu anóndakoman-íye séna aísamaivimba takívairena súwi séna minkwáásí íma Yútaa-kwaasi Sámériyaa-maravaken-kwaasigo súwi súwana ¹⁷Ísu séna siyáánkai-kwaasi túma kawe'á umátinkaunda avaréiyain-kwaasi íma koyauwérááwana ¹⁸kímborawai ó'om-baravaken-kwaasigo koyauweréna Áánútu áwí'a mósá kwémaraiye simásuwena ¹⁹minkwáásígóntávéna séna kentávái súwa'naa íníwaiman-íye sénda póna enáúma kawe'an-ivo kwaaó Ísu siráíye.

Áánútu kwená kwaási kawááin-kwasai.

Mátíyu 24:23-28, Mátíyu 24:37-41

²⁰súwasa ámáán-kawaa-kwaasi Ísumba áísaa esa sésa Áánútu kwená kwaási kwégawaain-kanaama nósa-tawaiya tíníyo suwaná Ísu séna Áánútu kwená kwaási kwégawaaimba íma kanaán-umai túrandei awánanaaovo ²¹Áánútu kwená kwaási kwégawaaimba kwaási túra'a ááimba ásáraimba pósa maanká'á ópa'a kárákwiraiye íma kanaán-umai sénááowe Ísu siráíye.

²² Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásiyávéna séna naaémba kemá kwaási úrandako kúmónnda-kanaa awánanae síyambanivo íma mirán-kánáámá suwánanaaowe. ²³ évakarawai sésa maavá'á máyáivo tawánaaromo síyasa ó'owima sésa maavá'á máyáivo tawánaaromo síya'ó íma áraire sé'a kóyáwé oró. ²⁴ kwíyómpa'ó tawáombo úmae kwisasamó awánaantemba kemá kwaási úrandako miráumai avora'á ókwara'a kumónaumne. ²⁵ misúnda-aimba íma paárurainasa aiva'á ívé'ó máyáan-kwaasi tínaaemba umásinkesa sí'a índai'a umásinkanaaowe. ²⁶ naaóv'á'á moórawai áwí'a Nówaa máyonka'a kwaási íma Áánútuna imáyáa ésa maémáentemba naaémba kemá kwaási úrandako kúmónnda mirá ónááowe. ²⁷ Nówaa máyonka'a nombá toómbá kwénesa tiyáámúmbaa'a kwétokwaa-esa aaraí máyówasa kwaai máyówasa kwéuwana Nówaa naaúmpa'a non-avóvomayaa'ó kún-daumpa'a umáyowana anón-a'a téna kavirayán-dónkó amápa-kwaasi tínkamuwasa putásaraawe. ²⁸ naaóv'á'á moórawai áwí'a Áróti máyonka'a íma Áánútuna imáyáa kwéesa mésa nombá toómbá kwénesa kwémeya úmae kwénaaesa kígauma naambá úmae naaémáemba ²⁹ Áróti Sótómu-naopa'a tiyuwónka'a Áánútu óntankwara iraronkwárá'á kwíyómpakemba tuwówana kuména tínkamuwasa putásaraawe. ³⁰ Áróti máyonka'a kwaási íma Áánútuna imáyáa ésa maémáyáantemba kemá kwaási úrandako ókwara'a kumpaárondera'a mirá ónááowe.

³¹ ókwara'a kúmónndara'a ontará'ó máyaiyan-kwaasi naaúmpakemba náaindaamba íma ó'a umayánááowe. kígauva'ó máyaiyan-kwaasi náaindaamba naaúmpa'ó kwáyainda ó'a íma umayánááowe. ³² Áróti awainínkón-áái imáyáa oró. kwená náaindaamba tuwón-imayaa éna mógwantowana óntankwara iraronkwárá'á kuména tuvuwúwana pukáíye. ³³ tirááiimo táíndai'ó ésa íma kawe'á umái ménaaovo kentávésa imáyáa ésa tirááiimo táínda-yantaa'a tuwésa puwésa aúnái'a umái kwíyómpa'a maí'mai'a ónááowe. ³⁴ simátimé'a sé'a ókwara'a kúmónndara'a mindó'wáámbá kae-kwáási mimbóráv'á'á tuúmá kwéreyana Áánútu moórawaiimba auwéna moórawaiimba airáníye. ³⁵ minkánáa kaer-ínínkái toómbá kwégwanteyana Áánútu moórá-inimba auwéna moórá-inimba airáníye. [³⁶kaekórái kígauva'a méyana Áánútu moórawaiimba auwéna moórawaiimba airáníye Ísu súwasa] ³⁷ kwená kwayó-kwáási sésa Ísóigoo emó sénda-aimba náávatavai seénó suwaná póimo awáímó kaviraipá'ó náíndayavenamo evontáán-dúmáómó torupamáimo máyáintenba Áánútu sínana súnda-aimba paáriníye Ísu siráíye.

moórawai ketor-ínínkón-áái ísarain-kwasai.

18 ¹ Ísu séna aasiyaasí Áánútumpa'a námúnaa kwésesa túwáavo séna kwántámai-aimba simátiména séna ² moórá-naopa'a aaimó isái-kwáásígó ména íma Áánútu áároi inkaiséna íma kwaásiti

imáyáa éna máyáísana ³ mindáópa'a ketor-ínínkó ména aasiyaasí aaimó isái-kwáásígónópa'a tóyo éna séna sáwí'a umásinkanaesa kwéovo aai súwa'naa umásinkaaó sisaná ⁴ ayáátááka'a kwenáái íma ísarena naaémba imáyáa éna séna Áánútu áá'a íma inkaisé'a kwaásiti imáyáa íma é'a kwéunda pó'a ⁵ minínínkó kesópa'o timbá suwesaráánivaimpo'a áwa'naa ónaumne siráíye. ⁶ Ísóigo simásuwena séna aaimó isái-sáwí-kwáásígón-áái imáyáa oró. ⁷ Áánútuna kwaási kwempá'ó námúnaamo símae kwéiyomba túwáavo séna íma ayáátááka'a úwoi maéna miwí táái iséna ⁸ sáwí'ó umátínkénka'a ááéma túwa'naa íníye. naaémba kemá kwaási úrandako ókwara'a kúmóndara'a máyaiyan-kwaasivinkemba kesááiyavesamo áraire sésamo kesémo aráápai-i'a ónááo. íya ónááo tuwánanaumne Ísu séna Áánútumpa'o námúnaamo símae kwéiyomba túwáavo séna mináímbá siráíye.

ámáán-kawaa-kwaasigonte táákísi máyón-kwaasigonteí kwaasái.

⁹ évakarawai kawe-kwáási úne sésa kentúma maé iyésa ó'on-kwaasi túma simái sáwí'a umátínkén-kwaasiyavena kwántámai-aimba Ísu simátimena séna ¹⁰ kae-kwáásígórai moórawai áamáán-kawaa-kwaasigon-ivo moórawai táákísi-ontamba máyáin-kwaasigo isasarái anóm-bono'-naumpa'a námúnaa séyáe sésarai iyóyamba ¹¹ áamáán-kawaa-kwaasigo koku'á ména kwenáúma maé iyéna séna Áánútuwo kemá évakarawai ontembá íma kwéumpo entávé'a súwi kwésune. umóyámbó maésamo kampa'ó kwésesamo aarai-úmóyámbá maésamo ombá kemá íma mirá kwéune. maa máyáiwai táákísi máyáin-umoyan-kwaasi intembá kemá íma mirá kwéune. ¹² aasiyaasi-sóntáárá'á kae-kae-táwai monotávé'a imáyáa é'a íma toómbá kwénaumne. aasiyaasi-kígáúgóná sontaará'á mayáúnda-yantaa'a taaínke'a kemá avaréiyaimba maé'a moóráma embá áma'mae'a kwéiyune sisaná ¹³ táákísi máyáin-kwaasigo moóráva'a koku'á ména aigaemá éna kivairena séna Áánútuwo kempímbá sáwí-imayaa kwáyáivo arumbá umásinkaaó siráíye. ¹⁴ Ísu mináímbá simátimena séna ísáaro. Áánútu táákísi máyáiwaina sáwí-imayaa mayáúwáísana Áánútuwe tágárotamai maéna kwená naaópa'a kwisaná áamáán-kawaa-kwaasigo kwempímbá sáwí-imayaa úwoi kwáyáísana kwená naaópa'a kuráíye. anón-kwaasi úne síyawaima Áánútu túwí'a móruna tuwánívo Áánútu aísamaivimba máyáawaima Áánútu túwí'a maimaé iyíniye Ísu siráíye.

Ísu iyámpói kawe'á umátínkarain-kwasai.

Máttyu 19:13-15, Mááka 10:13-16

¹⁵ simátimuwasa évakarawai Ísu tátorena kawe'á umátinkainkwae sésa iyámpói tí'maesa tuwasá kwená kwayó-kwáási tuwánésa kóro suwaná ¹⁶ Ísu miníyámpóiyávéna tááyena séna teró. íma kóro sé'a tiyuwáiyasa kesópa'a iyámpói úwoi teró. miníyámpói kesópa'a tentembá Áánútu kwená

kwaási kawááimba miraráán-umai kwégawaaimba iyámpói kesópa'a tí-
 amba íma ítátinkaaro. ¹⁷árai'a simátíme'a sé'a Áánútuntavesamo sésamo
 iyámpóiraan-umai kenká'á kwégawaa-onemo síyanamo éna miwírá'á
 kawááinivo ímo mirámó síyawaimo éna íma kawááiniye Ísu siráíye.

óísankwara-kwaasigona kwaasái.

Mátíyu 19:16-30, Mááka 10:17-31

¹⁸súwana moóráwai Yútaa-kwaasiti anóndako Ísunopa'a téna séna
 anóndakoo kawe'ná'á óne. nóra umáíya aúnaí'a umái kwíyómpa'a
 maí'mai'a ónaumno súwana ¹⁹Ísu séna kentávái nóra séwa kawe'ná'á
 óne kwéseno. mimbóráwái Áánútu kweyáá kawe'ná'án-íye. ²⁰Áánútuna
 áamámba á'a ísaraane. minámáámbá aúváivimba agaimaréna séna íma
 aarai-úmóyámbá oró. kwaási tínkamiyasamo puwónááoni'a íma oró.
 íma umóyámbá máyáaro. íma kampar-áímbá simátinkaaro. kentinóvowi
 túwí'a anómba oró siráíye súwana ²¹mindákó séna minámáámbá kesí
 iyámpóirakemba ísare'a pó'a kawe'á úmae kwéiyune súwana ²²Ísu iséna
 séna kawe'á éma moórá-yantaa'a íma kawe'á uráampo ená náaindaamba
 ó'on-kwaasi kwétíme óntamba mairé ímo makéwai tímatuwenana
 ená kawe'-méyámbá Áánútu kwíyómpa'a ankáníye. tímatuwemo
 e kesínaaemba kwaráníyone súwana ²³mináímbá iséna sáwíva'-
 naaindaamba makóntavena anón-imayaa úwana arunkó sáwí'a uráíye.

²⁴arunkó sáwí'a kwéuwana Ísu awánéna séna sáwívar-oisambo
 makén-kwaasi Áánútumo kwená kwaási kawááipa'o kwíyamba umbaí
 táníye. ²⁵moórá-poigo áwí'a káámeri mimpóígó kwaigóná avaapimbá
 íma kanaán-umai kóveraniye. káámeri-poigomo kwaigóná avaapimbó
 kóverainkakai sáwívar-oisamba makén-kwaasi Áánútu kawááipa'a
 kosinó súwasa ²⁶mináímbá iséna áísaa esa séna umbaí taintávái nóran-
 kwaasiya Áánútu kawááipa'a ménaaoo suwaná ²⁷Ísu séna kwaási miwítí
 mayáínéí íma meéyámbaresa kónááovo Áánútu úwoi kanaán-umai
 mégwétinkaiye súwana ²⁸Pítaa séna isaaó. kentáásí naaópa'a tuwéta
 enánaaemba kwégwaraumne súwana ²⁹Ísu séna árai'a simátíme'a sé'a
 Áánútu kwená kwaási kwégawaaintavesa imáyáa ombá naambáru'a
 tuwésa tuwaínímbáá'a tiyuwésa tuwaaisái tiyuwésa tinóvowi tiyuwésa
 táánimbaa'a tiyuwésa tiyáámúmbaa'a tiyuwésa miráumaimo túwáawaina
 anondáma ³⁰marapá'ó máyáanka'a túwáán-tantaa'a mirán-tántáá'á
 sáwíva'a mémaesa naaén-kanaa aúnaí'a umái kwíyómpa'a maí'mai'a
 ónááowe Ísu siráíye.

Ísu kwemó puwíníntavena siráin-kwasai.

Mátíyu 20:17-19, Mááka 10:32-34

³¹Ísu kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-
 kwaasi tí'maena moórá-ayampa'a tínkarena simátímena séna

maísáaro. Yérúsaremu-naopa'a konanayá naaóv'ó Áánútun-aaimo simátimakowaimo kwaási úrandakon-aai agaimakáan-aimba paáriníye. ³²kembá sí'mai ó'onkaa-kwaasi timíyasa kanaáráá'a kwésinkesa simái sáwí'a umásinkesa tuwirááíma kwisinkésa ³³súwíruku'a nésa sínkamiya'a púwónasa utamásinkaiya'a kaumbo-táwai maisuwé'a usásinanaumne Ísu súwasa ³⁴kwená kwayó-kwáási nóin-aintavena síyó sésa mináinkóná ááimbo aúpá'ó kwáyontavesa íma ísámai kawer-ésa Yérúsaremu-naorampa'a kuráawe.

Ísu aúramba kavíkówaimba kawe'á umánkarain-kwasai.

Mátíyu 20:29-34, Mááka 10:46-52

³⁵Ísu aampa'á kúmba Yériko-naor-egwaa'a kúwana moóráwai aúramba kavíkówai óntamba inaaí simái mayánae séna aanéiva'a kumbéna kwéinaai séna ³⁶sáwíva-kwaasimo tésamo kínkimbo sumbá iséna nááwiya'o súwasa ³⁷Ísu Násáretivakewai kwétiye suwaná ³⁸anónka'a séna Ísuwo Tévítin-andarakewai ómpo arumbá umásinkaaó súwasa ³⁹aiva'á tun-kwáási áwáá'a aeésa sésa aaiseraaó suwaná mináimbá ivá kwétuwena ó'omba anónka'a séna Ísuwo Tévítin-andarakewai ómpo arumbá umásinkaaó súwana ⁴⁰Ísu aampa'ó kweémáyomba kwená egwaa'á kousásinena séna áí'mae teró súwasa áí'maesa egwaa'á tuwaná Ísu áísaa ena séna ⁴¹nóin-tantaara embó arááímo táínda-yantaa'a umánkanaumno súwana anóndakoo súramba kawe'á umásinkaaó súwana ⁴²Ísu séna kentávái kanaán-umai súwa'naa íníwaiman-íye sénda póna aúramba kawe'á íno súwana ⁴³avekáámbá aúramba kawe'á umái awánéna Ísun-ánaaemba kwa'mái kwégwena Áánútu áwí'a mósá marówasa sáwíva-kwaasi awánésa Áánútu áwí'a mósá makáawe.

Sákíyasina kwaasái.

19 ¹Áánútu áwí'a mósá márówana Ísu Yériko-naopa'a kóyaaitanae séna kúmba ²moóráwai áwí'a Sákíyasi táákísi-ontamba máyón-kwaasiti anón-kwaasigo póna sáwívar-ontamba makéna ³Ísumba awánanae séna úmba sáwíva-kwaasi úyatukowana ákí-kwaasigo póna íma kanaán-umai awánéna ⁴maanámpá'á tíníyone séna minkwáási tínaaempakemba aiva'á úya'mai moórá-taiva'a usáatena máyowana ⁵Ísu mintáígó ááimpa'a kwéna mósá awánéna séna Sákíyasiyo ená naaúmpa'a kónaumpo avekáámbá marapá'á kumuwo súwana ⁶aamoí umásuwena avekáámbá marapá'á móruna tuwéna kunáí'maena kwená naaúmpa'a kúwasa ⁷minkwáásíyómbá awánésa tirunkó sáwí'a úwasa sésa sáwí'a in-kwáásígóná naaúmpa'a kwégwiye suwaná ⁸Sákíyasi kwená naaúmpa'a mósá ankena Ísóigontavena séna anóndakoo kesí óísamba avumpimbá taaínkaakai uré'a évaka'a ímo makáan-kwaasi timé'a évakarawai kampa'á simátiyuwe'a óntamba umóyámbá mairáunda

pó'a éiyain-eiyain-umai tíma'mae'a kónaumne súwana ⁹Ísu séna ívé'a maandáumpá'ó máyáan-kwaasi kawer-ámpá'á métinkaumne. Ááváramu aísavutantambo uráandayave'a mirá kwéune. ¹⁰kemá kwaási úrandako kumpaáruraundawai enkáán-kwáási tivakáá-umai sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métínkaandayave'a kunkáumne Ísu siráíye.

siyáánkai-kwaasiti kwaasái.

¹¹mináímbá ísówana Ísu Yérúsaremu-naor-egwaa'a kúwasa kwesé kun-kwáási imáyáa ésa sésa Áánútu kwená kwaásimo kwégawaaimba sáwíyanka'a paáriníye suntavéna kwántámai-aimba simátimena ¹²séna moórá anóndakon-aai ísáaro. kámááni-kwaasi némpa'-marava'a máyáawana kotísaa onasamó kanaán-íye síya'o é'a kesí kwaásira'a takárákwiyonae séna ¹³kwená mayái-kwáási siyáánkai-kwaasi tááyaisasa tewaná óntamba kae-támayo-tamayo'a tíména séna koméraana'a minóntánkákémbá mayái kwémayewa'a té'a évakar-ontankwara'a tamáyáano séna kówisasa ¹⁴kwenamááraawi tíyántavesa umánkesa kámááni-kwaasi kosimátimé'a sé'a kentáárá'á íma takárákwiyiniye kosimátiméro sewasá kuráawe. ¹⁵ánivo minánóndákómbá kárákwiyi-mayai áméwana koyauweréna téna ááéma óntamba tímakain-kwaasi tááyaisasa tewaná séna tímakaunda-ontankakemba nóraumai-ontana mairáao sisaná ¹⁶aiva'á ámakaiwai téna séna anóndakoo símakaanda-ontankakemba mayái kwémae'a moórá-unan-ontamba mairáumne sisaná ¹⁷anóndako séna kesí mayái-kwáásígó kawe'á óne. sáwíyantantaaka'a kawe'á umái kárákwiraanda po siyáánkai-nao-kwaasira'a kárákwiyuwo sisaná ¹⁸moórá-mayai-kwaasigo téna séna anóndakoo símakaanda-ontankakemba mayái kwémae'a siyáánkai-tamayor-ontamba mairáumne sisaná ¹⁹ánivo éva'aasei-nao-kwaasira'a kárákwiyuwo sisaná ²⁰moórá-mayai-kwaasigo téna séna anóndakoo símakaanda-ontamba ampantavímbá mú'úmai aúpá'á makáunda po mayáníyone. ²¹emá asirayán-kwáási éma ímo makáanda-yantaa'a kwémae úwoi kwénaae ó'owiti kígauvaken-tomba kwénaana'a pó'a enáároi inkaisé'a úwoi aúpá'á makáunda po mayáníyone sisaná ²²anóndako séna sáwí-mayai-kwaasigo ónda pó'a kentáváímó séndantemba aai simánkanaumne. kentávái se asirayán-kwáási éma ímo makáanda-yantaa'a kwémae úwoi kwénaae ó'owiti kígauvaken-tomba kwénaane sénda po ²³kesí óntambo amápa-kwaasiti óntambo máráan-daumpa'o makáandarakai tiré'a kesí óntankwara aa'wáá-ontankwara'a mayáúsino séna ²⁴máyáan-kwaasiyavena séna maanóntámbá mairé'a kae-támayor-ontamba tokáiwaimba áméro sisasá ²⁵miwí sésa ímanivo kae-támayor-ontamba á'a tokáíye sewaná ²⁶simátimé'a sé'a sáwíva-tantaaka'o kawe'ó umáímo kárákwisinkaawaima moórá-mora-yantaa'a tíménasa

kárákwisinkanaaovo ímo kawe'ó umáímo kárákwisinkaawaivakemba makáan-tantaa'a máyáana'a ²⁷kesí namuro-kwáásí kentáárá'á íma kárákwiyniyone siráawai tí'mae'a kesópa'a tiré'a tínkamiyasa púwóro siráíye Ísu siráíye.

Ísu Yérúsaremu-naopa'a kuráin-kwasai.

Mátíyu 21:1-11, Mááka 11:1-11, Yóni 12:12-19

²⁸Ísu mináímbá simásuwena aiva'á Yérúsaremu-naor-ampa'a kúmba ²⁹Óríve-omakar-egwaa'-naokai moórá Pétévasi-nao'a úwana moórá Pétáni-nao'a úwana minkáé'-náór-egwaa'a kwéna kwená kwayó-kwáásiráí kae'á máti'marena séna ³⁰epín-dáópa'a kurékai moórá-poigo áwí'a tónki koawáneyambo kwaásimo ímo ayáákainda-poi ándáma iyátuwekai áí'maekai tekaiyó. ³¹moóránakomo tuwánénamo nóra óyáekai óyómo sínakai anóndako ayáá'mae'a kónáe siyé simámékaiyo súwasarai ³²kuyaná súntemba mimpóí máyowasarai koawánésarai ³³ándáma koiyátúwóyana mimpóígó avowámá awánéna séna nóra sékai mimpóígóná ándáma kwéiyatuwaaiyo súwasarai ³⁴mindárai sésarai anóndako ayáá'maena kwínkwáe simásuwesarai ³⁵ái'maesarai Ísunopa'a tuyasá kwená kwayó-kwáásí paákár-únánkwátói ayú'mái mimpóígó arósáánumpimba kwandaaí uwí'márówana Ísu ayáá'maena kwéguwasa ³⁶sáwíva-kwaasi mésa anón-kwaasiye sésa paákár-únánkwátói ayú'mái aampa'á uwí'ma'mae kwéguwana minúnánkwátóira'a augwétámai kwégwena ³⁷Óríve-omapinken-ampa'a kumúmba Yérúsaremu-naor-egwaa'a kúwasa Ísun-ánaaemba sáwíva-kwaasi kwa'maé kwégwesa aamoí ésa ó'on-o'om-bayai kawe'-má'yái mayómba awárontavesa Áánútu áwí'a mósá marésa anónkar-anonka'a sésa ³⁸Ísóigo ai'maráísana kunkáiwaimba Áánútu minkáwááná'á kawe'á kwéumankaiye. Áánútu kentááyavena séna paru umái máéro kwésimba póna kwenáwí'a anómba kwéíye anónka'a suwasá ³⁹misáwíwá-kwáásívínkémhá évaka'a ámáán-kawaa-kwaasi sésa anóndakoo enánaaemba kwa'maé kwénaaon-kwaasiyavai se aaiseré nááóro siyó suwaná ⁴⁰Ísu séna simátíme'a sé'a ímo aaimó senkákái maanóntánkó kentáváiyé séna aaí sisinó Ísu siráíye.

Ísu arumbá umátínkarain-kwasai.

⁴¹Ísu Yérúsaremu-naor-egwaa'a kwéna awánéna kwaásiti ivil'á téna séna ⁴²paru umái kwémaewaina ááimba íma ísámai kawer-uráawe. ísarekaankasi paru umái máésino. ívé'a íma kanaán-umai kwéisaawe. ⁴³kentí namuro-kwáásí tésa kentí naaópa'a taúkúmakesa maramá u'mái ontavímbá karí'á tásuwesa ⁴⁴kentí aarai-iyámpóígwara'a kwétinkamesa kentí naambá tawísíyuwanaaowe. Áánútu kawer-ámpá'á métinkanae séna tisa'á tínaaemba umánkáamba pósa kentí namuro-kwáásí tésa mirá ónááowe Ísu siráíye.

Ísu anóm-bono'-naumpa'a iráin-kwasai.*Mátíyu 21:12-17, Mááka 11:15-19, Yóni 2:13-22*

⁴⁵Ísu mináimbá simásuwena Yérúsaremu-naopa'a anóm-bono'-naumpa'a iyéna mono'-náúmpá'ó meéyámbó kwémayon-kwaasi uti'mátuwena ⁴⁶simátimena séna Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna mindá kesí naambá Áánútumpa'o námúnaamo sendámbán-iyé agaimaréna siráiyé. ánivo umóyán-dáúmpá'ó ontenkáámbá uráawe Ísu siráiyé.

⁴⁷aasiyaasí anóm-bono'-naumpa'a Ísu simátíma'maena iyúwasa mono-káwáá-kwáásiyé áamámba sun-kwáásiyé anón-kwaasiye Ísuna áamáyu-aimba kwésuwasa ⁴⁸úwoi-kwaasi sáwíva'a Ísun-ai ísámae kwéiyuwasa tuvuwónááon-amba íma kanaán-umai avakáá uráawe.

nááwa ai'mákaisa tiráano siráan-kwasai.*Mátíyu 21:23-27, Mááka 11:27-33*

20 ¹moórá-tawai Ísu anóm-bono'-naumpa'a uména Áánútuna áséi-kwasai kwésimatimuwasa mono-káwáá-kwáásiyé áamámba sun-kwáásiyé Yútaa-anon-kwaasiye tésa ²séna nááwa ai'mákaisa tiréwa nááwampinkena mairéwa égési-mayai kwémayaanda simásimiyo suwaná ³Ísu séna aiva'á moórá-aimba tísaa ona'á simásíméro. ⁴ááema Yóni nombá pétinkaraiwaima Áánútuwa simámakaisana nombá pétinkarai. kwaásiya simámakaawana nombá pétinkaraiyo súwasa ⁵miwímá keáímbá séna nórayaawa sénaumno. Áánútu simámakaisana nombá pétinkaraiyemo senanayáámó éna nóra séra Yónin-aaiyave'a íma áraire siráao síníye. ⁶kwaási simámakaawana nombá pétinkaraiyemo senasayáámó ésa úwoi-kwaasi sínkamonaawe. úwoi-kwaasi sáwíva-kwaasi Yónintavesa séna Áánútun-ai simásimakaiwai uráiyé kwéseмба pósa óntantamba mairésa sínkamonaawe. ⁷Ísuntavesa séna emó sísaá ónda-ainta íma ísaraumne suwaná ⁸Ísu séna ímo simásimiya'a nááwampinkena mairéra'i. égési-mayai kwémayaunda-aimba íma simátimenaumne Ísu siráiyé.

ándá-aran-kigaura'o taviyéwaiti kwaasái.*Mátíyu 21:33-46, Mááka 12:1-12*

⁹Ísu kwántamai-aimba simátimena séna moórawai ándá-aran-kigau úmarena ayáatááka'a ó'om-barava'a koménae séna maankígáúrá'ó taviyíyawaimo é'a kesávái évakar-aramba ma'é'a évaka'a kembá siyúwáaro simátimena ó'om-bapa'a komáyáísana ¹⁰arambó ávumo kain-kánáá tisaná aanávómá kesí ándá-aramba komayaaó séna kwená kwayó'ná'á ai'maráísana minkígáúrá'ó taviyéwaitopa'a tísasá táto'mai tuvú'maresa ándá-aramba íma ámémba ai'mátuwaawana kówisana

11 aanávómá moóráwaimba ai'maráísana tisasá minkígáúrá'ó tavíyéwai táto'mai tuvú'maresa sáwí'a umánkesa ándá-aramba íma ámémba ai'mátuwaawana kówisana 12 aanávómá moóráwaimba ai'maráísana tisasá táto'mai tuvú'marááwana naaemá kúmísasa awéntayuwaawana kówisana 13 aanávómá séna nóra ónaumno. kesááninko imáyáa ámaakaundawaimba ai'maráanana kwínasa kwenáái isánááowe séna ai'maráísana tisasá 14 minkígáúrá'ó tavíyéwai awánésa keáímbá sésa aanávómbá ááninko kwétimba póta tuvúwónana puwéna maankígáú íma mayáínata kesáá mayánáe sésa 15 táto'mai ándá-aran-kigauvakemba awéntáyuwesa tuvúwówana pukáiyé. Ísu mináímbá simásuwena séna minkígáúgó aanávómá mirá íníye. 16 téna kígaura'o tavíyéwaima tínkaminasa puwíyana ó'onkaa-kwaasi kesí kígaura'a tavíyéro síníye Ísu súwasa mináímbá isésa sésa íma mirá oró suwaná 17 Ísu árimba tuwánéna tísaa umai isánáe séna imáyáa oró séna Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba maarán-áímbá agaimaréna séna

eróntan-damba on-kwáásí moórá-ontantavesa sáwí'a kwéiyé sésa maisukáawe. aáno minóntánkó ávonkaamba uráiyé agaimaréna siráimba mináíntáv'é'a imáyáa oró. 18 kwíyamba minóntánká'á tanaambá kovésa sáwí'a umái ménaaovo minóntánkó tuvú'mái sáwí'a umásuwaniye Ísu súwasa 19 mono-káwáá-kwáásíyé áamáamba sun-kwáásíyé simbá kentááyávéna siyé sésa táto'mai tuvuwónáe sésa umbá amápa-kwaasiyavena táá'a kówasa ivátukaawe.

táákísi-aintavesa áísaa uráan-kwasai.

Mátíyu 22:15-22, Mááka 12:13-17

20 ivátuwesa tátoranaaon-kanaa kárákwiyesa évakarawai ti'marésa sésa Ísun-aaí kwéisaan-kwaasimo ontembá té'a áísaa íyana sáwí-aimbo sínata táto'mai kámááni-kawaanakonopa'a móankanaumne sésa ti'marówasa Ísunopa'a tésa 21 sésa anóndakoo árarair-aimba kwése kwaási táároi íma inkaisé anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye táároi íma inkaisé tirumbá airá'mái-aimba íma séma Áánútuna aambó kwaráan-aimba arupí umái kwésimatimendaya ísaraumne. 22 emá nóra se kwéisaano. kanaarátááwá táákísi-ontamba Áróamáani-kamaani-kwaasiya timénaum. íya timénaumno. timénaundaya Yútaa-kwaasiya kentáási áamáana araisénaundaya'iyompo timénaum. íya timénaumno suwaná 23 Ísu miwí tááma iséna séna 24 moórá-ontamba maimái máagaraasinkaaro súwasa maimái máagaraarankowana séna nááwa óikaana uráinkara áwí'a kwáyáiyó súwasa Áróamáani-kamaani-kawaanako óikaamba isaná áwí'a kwáyáiyé suwaná 25 Áróamáani-kamaani-kawaanakondei kwembá áméro. Áánútundeí Áánútumba áméro súwasa 26 mináímbá ísówana táá'a kówasa íma aaí siráawe. Ísu kwaási túranka'a ména íma sáwí-aimba súwasa pósa íma aaí sésa tátokaawe.

pukémpinkemba usásinanaaon-kwasai.*Mátíyu 22:23-33, Mááka 12:18-27*

²⁷Íma tátowasa Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásí púwómpinkemba íma usásinanaaowe kwésun-kwaasi pósa Ísunopa'a tésa ²⁸sésa anóndakoo naaóv'á Mósési séna moórawai aaraí maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana ávákoma maimakéna awaaóná anondáwe séna iyámpói ankániye siráíye. ²⁹moórá-aimba isaaó. moórá-tawai avakaeté-avarawainonda mésa tuwaaómá aaraí maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana ³⁰kwenánaaenkewai kware'á maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana ³¹kwenánaaenkewai kware'á maimakéna iyámpói íma ankéna púwísana mirá eémesa avakaeté-kwaasi putásaawana ³²minínímbá naaémba pukáíye simásuwesa ³³Ísumba áísaa esa sésa mirámó ombá kwaásimo puwíyampinkembo usásinaiya-tawai minínímbá avakaeté-kwaasi tuwainímbá póna nááwa mayáníyo suwaná ³⁴Ísu séna marap'á máyáan-kwaasi aaraí máyáawasa kwaai máyáawasa tiyáámúmbaa'a kwétokwaa-esa kwéowe. ³⁵Áánútu tááyena séna pukémpinkemba usásine'a kwíyómpa'a uménaaowe siráimba minínínákwá'á kwíyómpa'a uménaaomba aaraí íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa ónááowe. ³⁶Áánútuna kwayó'nárawa'o kwíyómpa'o mésamo ímo kwévuwontemba minkwáásí mirá ésa íma ókwará'a puwónááowe. pukémpinkemba usásinanaaomba Áánútuna kwaásiman-owe. ³⁷kwaási pukémpinkemba usásinanaaomba Mósési mináíntávéna agaimakáíye. aúvái vimba agaimaréna séna áru-taira'a iramá kaímbá íma mintáí má kágwisana mintáívínkémbá Áánútu Mósésintavena séna Áánútu úne. enaíkwá'ná Áávaramune Áísákaane Yákópone miwítí Áánútu úne siráíye. Áánútú mináímbá siráimba minkáúmbó-kwáásí á'a púwúwasa utamátínkaraambanivo ³⁸mináímbá siráimba pósa miwí úwoi máyáawe. Áánútu aúranka'a amáparawai máyáawe Ísu súwasa ³⁹ámáámba sun-kwáásí sésa anóndakoo kawer-áímbá simásimakaane suwaná ⁴⁰Ísun-aaiyavena táá'a kóntavesa íma áísaa úmaesa iráawe.

Áánútumo usásinankaiwai Káráísitina kwaasái.*Mátíyu 22:41-46, Mááka 12:35-37*

⁴¹Íma áísaa úmaesa íyúwana Ísu séna Káráísitima Tévíti-andaraken-kwaasiman-íye kwésevo ⁴²naaóv'á Tévítima Káráísitintavena séna kesí Ísóigoman-íye siráimba monor-ímá agaimakón-auvai-kwandaaivimba Tévíti agaimaréna séna erkesí Ísóigontavena Áánútu séna kesiyáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á ⁴³mara'á ména'a ená namuro-kwáásí usáyaaítanasa miwí ánásanaaowe Áánútumo siráin-aimba Tévíti siráíye. ⁴⁴miráumai Tévíti Káráísitintavena séna kesí Ísóigoman-íye siráimbanivo nóraumaiya kwemá Tévítin-

andaraken-kwaasiman-iye Ísu súbma Káráísiti Tévítina Ísóigoma éna Tévítin-andaraken-kwaasigoman-iye.

ámáámba sen-kwáásítí aambá kwaráavo siráin-kwasai.

Mátíyu 23:1-36, Mááka 12:38-40, Árúku 11:37-54

⁴⁵sáwíva-kwaasi mináímbá kwéisowana Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna séna ⁴⁶évaka'o ámáámbo sen-kwáásítí aambá kwaráávo. minkwáási ayáátáár-ampantama iyésa naaópa'a avuvumpa'á kwénaawasa pósa kwaási tuwánésa sésa anón-kwaasiman-owe kwésewe. minkwáási mono'-náúmpá'ó umáyáapa'a anón-kwaasimo maí-áyámpá'á umésa tanómbo kaúvópa'o máyáapa'a kawer-áyámpá'á mésa kawe-tómbá kwénaawe. ⁴⁷minkwáási ketor-íníntí óisankwara naankwará'á umóyámbá kwémaesa kwaási suwánésa súwí'a mósá maráígwáe sésa kampakómbá tavisimái-namunaa kwésewe. mirámó owáíná anondá umbai-yántáá'á mayánááowe Ísu siráíye.

ketor-ínínkó Áánútumpa'a óntamba tukáin-kwasai.

Mááka 12:41-44

21 ¹simásuwena Ísu anóm-bono'-naumpa'a ména tuwánómbo óntambo túwón-anaveumpimba sáwívar-oisankwara-kwaasi sáwívar-ontamba túwówana ²moórá-ketor-ininko íma óísamba makón-ininko téna sáwíyan-ontamba kae-tóyaráámbá tuwómbo Ísu awánéna ³kwená kwayó-kwáásiyávéna séna árai'a simátíme'a sé'a minkétór-ínínkómó túwáin-ontankoma amápa-kwaasimo tukáan-ontankomba usáyaaítaiye. ⁴miwímá sáwívar-oisampinkemba évaka'a tukáavo kwemá sáwíyan-oisampinkemba mútú'a túwáimba póna óisan-iyaaimba méníye Ísu siráíye.

anóm-bono'-namba tawísí-áímbá siráin-kwasai.

Mátíyu 24:1-2, Mááka 13:1-2

⁵súwasa évakarawai anóm-bono'-nantavesa sésa kawer-óntánkákémbá úmakaawe. Áánútumba ámakaaan-tantaa'a konaarírí úmakaawata awánéta aamoiyá kwéune suwaná ⁶Ísu séna aáno kwaási tésa awánaan-tantaa'a amápa'a tawísíyuwesa amápar-ontankwarare tawísíyuwanaaowe Ísu siráíye.

sáwí-kanaa tíníye siráin-kwasai.

Mátíyu 24:3-14, Mááka 13:3-13

⁷Ísu mináímbá súwasa áisaa esa sésa anóndakoo emó sénda nósa-tawaiya tíníyo. nóran-awaamera ínata séta ákíra'a Ísumo simbá mirá ínyéya sénaumno suwaná ⁸Ísu séna kampar-áímbá isé'a áraire sevó kárakwiyoro. sáwíva-kwaasi tóyo ésa kesúwí'a mágwétesa sésa Áánútumo usásisinkaiwai únda póna

minkánáá sáwíyanka'a tíniye sénááowe. mirán-áimbá síyawai tínaaemba íma kwáráaro. ⁹áái'o tiyáán-aimba némpakena'i. egwaakéná'i. isáiyana íma táá'a kaíno. mirán-kánáámó tinda mindá íma amápa-tantaa'a ánásai-awaame'an-iyé. ¹⁰moórá-ayampa-kwaasimo ésa ó'on-ayampa-kwaasiye áái'a tiyánááowe. moórá-kawaa-kwaasigomo éna moórá-kawaa-kwaasigona amáaraayavena usásimbai áái'a tiyáaro sínasa usásinesa áái'a tiyánááowe. ¹¹ó'on-o'om-barava'a anóm-barima táníye. ó'on-o'om-barava'a ayawaimá táníye. sáwíva-kwaasi tí'a íníye. kwíyómpa'a ó'on-o'on-tantaa'a paárína'a awáné'a táátavai ónááowe. ¹²mintántáá'ó ímo paárínasa keinárawa'a táto'mai sáwí'a umátinkesa mono-náumpá'á mono-káwáá-kwáásí aavimbá maitinkésa ándáva'a mótinkanaaowe. kentáváímó asiramáímo máyáantavesa táto'mai anón-kwaasitopare kámááni-kawaa-kwaasitopare mótinkesa aai simátinkaiya'a ¹³minánón-kwáásí kesáái simátimenaaoowe. ¹⁴aaimó simátínkénka'a nóran-aina sénaumno-imayaa íma anómba íyana tirunkó íma umbaí taíno. ¹⁵minkánáá kawer-ímáyáá timé'a aai tááka'a tínkáana'a síyasa kentí namuro-kwáásí íma kanaán-umai kentáái araisésa íma usáyaaitanaaowe.

¹⁶kentinóvowiye kentívá'awaawiye kentimááraawiye kentí kwaásiye tí'maesa anón-kwaasitopa'a mótinkesa aai simátinkaiyasa keinárawapinkemba évakarawai tínkamiya'a puwónááowe. ¹⁷kentáváímó asiramáímo máyáantavesa amáparawai tífámba umátinkanaaowe. ¹⁸mirá ésa íma timambá tínkambai ánásanaaowe. ¹⁹asiramáímo maé'ó é'a kawé'á umái ménaaowe Ísu siráíye.

sáwí-kanaagona kwaasái.

Mátíyu 24:15-21, Mááka 13:14-19

²⁰Ísu mináímbá simásuwena séna Yérúsaremu-naopa'a namuro-kwáásí taúkúmaraiya'a sé'a amápa-tantaa'a tawísíyuwanaaon-kanaa tiyé sénááowe. ²¹Yútiyaa-marava'o máyaiyan-kwaasi omápata isaaisésa iyónááowe. naaópa'o máyaiyan-kwaasi mindáópa'a tuwésa kóyáwé ónááowe. kígauva'o máyaiyan-kwaasi íma naaópa'a iyónááowe. ²²minkánáá Áánútu sáwí-meyamba timínana Áánútun-aai aúvái-kwandaavinken-aimba paáriniye. ²³tímúkwarrar-inimba ívér-iyampoigwarrar-inimba minkánáá sáwí'a ónááowe. Áánútu maankwáásíyávéna áwáá'a tiyínana anón-umbai táníye. ²⁴ó'om-baravakewai évakarawai ayáátáá'-mankara'nei tínkamesa évaka'a tí'maesa ó'on-o'on-kwaasiti maravá'á mótinkesa ó'onkaa-kwaasi Yérúsaremu-naopa'a kárákwiyesa sáwí'a íyana Áánútu séna kentí kanaamá ánásiye síníye Ísu siráíye.

Ísu marapá'á kuminín-kwasai.

Mátíyu 24:29-35, Mááka 13:24-31

²⁵Ísu mináímbá simásuwena séna aavúrá'á kwíyónka'a oká'á ó'on-o'on-tantaa'a paáriniye. marapá'á ó'on-o'om-bapaken-kwaasi umbaí

tiyáníye. uwí-nónkó anónka'a áái kwéena tuvántááva ínasa kwaási inkaisénááowe. ²⁶kwíyónko tora'naára'a ínasa kwaási sésa nóra íníyo sésa tiyántámbá kwétainasa táátavai kwéesa anón-imayaa ónááowe. ²⁷kemá kwaási úrandako anón-asirayankwara ságayankwara'a ainámpímbá kúmóna'a suwánanaaowe. ²⁸kemó súnda-yantaa'a ááimba ásámai paárína'a mósá awánanaaowe. Áánútu kawer-ámp'á métinganin-kanaa sáwíyanka'a tínimba pó'a to'mayaa umái mé'a mósá awánaaro Ísu siráíye.

²⁹Ísu mináímbá simásuvena séna moórá-tai naí-táígo áwí'a víki mindágwara ó'on-taigwara'a imáyáa oró. ³⁰aráságyómó agayáínda awáné'a sé'a áú'o sínín-kanaa sáwíyanka'a tíníye sénááowe. ³¹mirámó intembá kemá súnda-yantaa'a ína'a awáné'a sé'a Áánútu kwená kwaási kwégawaimba sáwíyanka'a tíníye sénááowe. ³²árai'a simátíme'a sé'a ívé'o máyáan-kwaasi évaka'a íma pukáiyanka'a kemó súnda-yantaa'a paáriniye. ³³kwíyómbo maramá ánásainana kesáái íma ánásena úwoi kwaíkwai'a íníye Ísu siráíye.

³⁴Ísu simásuvena séna kentúra'a kárákwiyoro. uwo'aó'-nómbá né'a kavóná mé'a marapá-tántáá'á anón-imayaa ováínivo. mirámó kwé'o é'a íma imáyáa kwéiyanka'a kumúnavainivo kárákwiyoro. ³⁵kívo'o aumakáawanamo ímo imáyáa imbó kwaígomo tavágwintemba ó'on-o'om-baravaken-kwaasi íma kwéisenka'a kumúnavainivo ³⁶kárákwiyoro. námúnaa símae kwéiyiyana kemó súnda-yantaa'a kentópa'o tína'o é'a asiramái é'a kwaási úrandako súranka'a ménaaowe Ísu siráíye.

³⁷minkánáávímbá aasiyaasi-táwai Ísu anóm-bono'-naumpa'a uména kwenáái simátíma'maena kwéiyena enónka'a máápa'a kumbéna Óríve-omapa'a no'wáámba umaí'mai kwéuwasa ³⁸sáwíva-kwaasi aaváyaavimba ááéma Ísun-ai isánáe sésa anóm-bono'-naumpa'a umaí'mai'a úmae iráawe.

Yútási Ísuna kuntaru'á mairáin-kwasai.

Mátíyu 26:1-5, 14-16, Máaka 14:1-2, 10-11, Yóni 11:45-53

22 ¹naaóv'ó Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánómbá ímo intóráin-tantaakwara-pereti kwéagayon-kanaama sáwíyanka'a túwasa ²mono-káwáá-kwáásíyé áamámba sun-kwáásíyé Ísuna áamáayu-aimba suwaná úwoi-kwaasiyavena táá'a kówasa íma avora'á tátóranaumne siráawe.

³suwaná Ísuna kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkewai áwí'a Yútási moórá-awi'a Isakérióti póna Sáátáánigo kwenarumpimbá koména imáyáa amúwana ⁴mono-káwáá-kwáásítópare mono'-náká'ó kárákwirowaitopare kwéna séna túwa'nana oná'á Ísumba tátóranaaowe súwasa ⁵isésa aamoí kwéesa sésa mirámó inda-méyámbá óntanta aménaumne suwaná ⁶Yútási owé séna ímo kwaásimo mépa'o é'a

nóraumai Ísumba agaráátínkáanasa tátoranaao-imayaa ááimba ásámai uráiyee.

tíyótaasa í-tánómbá kauráan-kwasai.

Mátíyu 26:17-25, Mááka 14:12-21, Yóni 13:21-30

⁷Yútaa-kwaasi ímo intóráin-tantaakwara-pereti kwéagayon-kanaa túntemba tíyótaasa í-tánón-kánáá sipisípi-araa'a tuvú'mái kwégaouvunka'a ⁸Ísu Pítaante Yóninte ti'maréna séna tíyótaasa í-tánómbá kogwégauviyata komandaanó súwasarai ⁹mindárai sésarai náávava kogauvóyauyo suyaná ¹⁰Ísu séna Yérúsaremu-naopa'a kwíyana moóráwaimo nonánámo maimaénamo kwíndawaimba kóánaaemba kwáráakaiyo. kwemó naaúmpa'o iyínanamo ¹¹naankó avowámó máyáinakai kosimámekai anóndakoma áísaa ena séna kesí kwayó-kwáásiyé náán-ayampara tíyótaasa í-tánómbá nánaumno kwésiye kosimámekaiyo. ¹²kwemá avóvomayaa'-nankomba anón-ayaampa'a agaráátinkaniye. kísuvu'o umándanaon-tantaa'a mimpímbá kwáyáiyee. amápa-tantaa'a arúsámarekai minká'á kausínkáakaiyo súwasarai ¹³mindárai isésarai Yérúsaremu-naopa'a kwésarai Ísumo sún-tantaa'a kwáyowasarai minká'á tanómba mágauwankaraaiye.

Ísu kwená kwayó-kwáási toómbá tímakain-kwasai.

Mátíyu 26:26-30, Mááka 14:22-26, 1 Kórínti 11:23-25

¹⁴tanómba nánááon-kanaa túwasa Ísuwe kwená aantá-kwaasiye toómbó naívá'á komáyówana ¹⁵Ísu simátimena séna sáwíyanka'a sí'a índai'a umásinkanaon-kanaa íma tiráina'a ááéma tíyótaasa í-tánómbá keinárawate nánaumne-imayaa úmae iráunda ívé'a minkánáá paárimba póta nánaumne. ¹⁶simátime'a sé'a marapá'á maantánómbá íma ókwara'a nánaumpo Áánútu kwená kwaási kwégawaaipa'a maantánónkóná ááimba avora'á kwáyaina'a nánaumne séna ¹⁷ándá-aran-dombo kwáyon-anaveumba maisoréna Áánútumpa'a súwi séna maimái moórá-mora-umai naaró. ¹⁸simátime'a sé'a ándá-aran-domba íma nánaumpo Áánútu kwená kwaási kwégawaaipa'a mé'a ókwara'a nánaumne séna ¹⁹péréti maisoréna Áánútumpa'a súwi séna topámbai tímaturwena séna mindá kesúman-ivo keinárawatave'a ísámai kesúma tuwánaumne. miráumai kentáv'é'a imáyáa kwé'e'a námae íyóro súwasa ²⁰toómbá násúwówana ándá-aran-dombo kwáyon-anaveumba maisoréna pérétimo tímúntemba miráumai ándá-aran-domba tíména séna mindá kesí naaemán-iye kesí naaemá keinárawatavena kumínimba póna Áánútu séna kesé tarúmai máyáawe séna mináúná-áímbá simái tarúmakaisa'a miráumai kentáv'é'a imáyáa kwé'e'a námae íyóro.

²¹kembó namuro-kwáásírá'ó agaráátinkaniwai keséya ména toómbá kwénaiye. ²²naaóv'á'á Áánútu séna kwaási úrandako puwíníye

siráintemba pó'a púwónana namuro-kwáásímó agaráátinkaniwai sáwí-meyamba mayániye Ísu súwasa ²³kwená kwayó-kwáásí keáimbá sésa nááwa mirá ínsana síyó siráawe.

aiva-kwáásítí kwaasái.

²⁴Ísuna kwayó-kwáásí keáín-keaimba sésa kentáávínkémbá nááwa aiva-kwáásí-í'a íníyo kwésuwana ²⁵Ísu séna marapár-ánón-kwáásíyómbá usáyaaitamai asirayán-áimbá simáti simati kwéuwasa kwenkóyai kwentáyai'a ésa sésa kentáásí anón-kwaasi kawé'á kwéowe siráawe. ²⁶keinárawa'a miráumaimo anón-kwaasimo ontembá íma mirá oró. keinárawapinkemba anómba ménae síyawai amáparawaiti mayái túwa'naa oró. usáyaaitanae síyawai ó'owiti kwayó'á marááro. ²⁷marapá-kwáásíwínkémbó toómbó ménamo kwénaiwai anón-kwaasin-ivo kísuvu'o kwéumamiwai sáwíyan-kwaasi imbánivo kemá kentí anóndako íma mirá é'a kentí kwayó'nákáání'a kwéune.

²⁸mirá úná'a kembó sáwí'o umásínkáanka'a kesé mé'a íma síyukaawe. ²⁹kesivo kentávéna séna kwaási kawááwo siráintemba keinárawatave'a mirán-áimbá simátimenaumne. ³⁰kwaási kawáá ondará'á mé'a toómbá kwéne'a kawáá ondará'á mé'a Ísareri áánimbaa'a sísamaivakemba kae'á kumbaimái-aanimbaati minándárákén-kwáásí táái isé'a taaínkaa'a ónááowe Ísu siráíye.

Pítaa ánaaemba umásinkaniye siráin-kwasai.

Mátíyu 26:31-35, Mááka 14:27-31, Yóni 13:36-38

³¹Ísu Sáímonimba arumbá umánkena séna Sáímoniyo isaaó. owáímó to'máímó tuvimpí owanamó arú'ó marapá kúmísasamo anónka'a mósá máyáantemba kawé-tántáá'á mósá maé'a sáwí-yantaa'a úwoi kwáyaindayavena Sáátáánigo tísaa umai isánáe sína'a ³²mindáyave'a Áánútumpa'a námúnaa sé'a kesémo aráápamai máyaanda siyuwáanavo sé'a námúnaa siráumne. emá siyuwé koyauweré kesí kwaási asiramátinkaaó Ísu súwana ³³Pítaa séna Ísóigoo ándáva'o áí'maesamo kwíya'o é'a kesé kóyauye. tuvuwíyamo puwína'o é'a kesé puwóyauye Pítaa súwana ³⁴Ísu séna Pítao simáme'a sé'a ívé'a kokórigo íma áái siráindara'a emá kaumborá'á kentávái se íma awánáúnda-kwaasiye síníyone Ísu Pítaantavena siráíye.

³⁵Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásíyávéna séna óntambo inaainaaimó sií-únámbá íma maimaé'a toón-únámbá íma maimaé'a kwé'a tísamai ánáamba íma maimaé'a koró mináimbá ááema sé'a ti'mákaunda moórá-yantaatave'a aáváán-kuráina'iyo súwasa miwí sésa ímaniye suwaná ³⁶Ísu séna ívé'a óntan-unamba makáiyawai minúnámbá maimaésa koró. toón-únámbá makáiyawai minúnámbá maimaésa koró. taánasatama íma makáiyawai miwítí paákákén-únánkwátói ó'owima

timésa óntamba mairésa taánasatama meéyán-uresa koró. ³⁷simátimé'a sé'a naaóv'á'á Áánútun-aaí aúvái-kwandaaivimba Áísaya agaimaréna séna eráí'maesa sáwí'a uráan-kwaasi ermépa'a móankaraawe agaimaréna siráimba kentávéna siráimba póna paáriníye Ísu súwasa ³⁸kwená kwayó-kwáásí sésa Ísóigoo kae-tánasatama makáumne suwaná kwemó sún-ainkona ááimba íma ísóntavena séna á'aniye Ísu siráíye.

Ísu Kétésémaniva'a siráin-kwasai.

Mátíyu 26:36-46, Mááka 14:32-42

³⁹Ísu simásuwena máápa'a kuména Óríve-omapa'a umaé'mae kwéuntamba iyúwasa kwená kwayó-kwáásí ánaemba kwa'maésa ⁴⁰iyúwana Ísu simátiména séna Sáátáánigo tísaa umai isánáe-aimba kentópa'a síyáváínivo Áánúmpa'a námúnaa seró séna ⁴¹tiyuwéna egwaa'á kwéna Áánútu anón'da'an-íye séna mara'á kumbaéna námúnaavinkemba ⁴²séna kesivoó embó ankáinamo e maanúbái-yántáá'ó kesópa'o tínimba maisiyuwéna ánivo kesí imáyáa íma kwáréna'a ená imáyáa kwáráano súwana ⁴³Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewai paaréna asiramánkarowana ⁴⁴arunkó anón-umbai tówana Áánútumpa'a námúnaa asiramái kwésuwana umisímá naeraáambá marapá'á úmae kumúwana ⁴⁵námúnaa simásuwena usásinena kwená kwayó-kwáásíráútópa'a téna tayuwánómba tirunkó umbaí tówasa tuún-kwaigurówana ⁴⁶tayúsená tasimátiména séna tuúmó kwáyáamba usásine'a námúnaa seró. Sáátáánigo tísaa umai isánáe-aimba kentópa'a síyáváínivo Áánútumpa'a námúnaa seró Ísu siráíye.

Ísumba tátokaan-kwasai.

Mátíyu 26:47-56, Mááka 14:43-50, Yóni 18:3-12

⁴⁷Ísu mináimbá kwésuwana sáwíva-kwaasi kwétuwana Ísuna kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba moóráwai áwí'a Yútási kwemá misáwívá-kwáásívimbá aiva'á téna Ísumba paruará umánkaindayavena Ísuna egwaa'á tówana ⁴⁸kampakómbá kwéuntavena Ísu séna Yútásiyo kemá kwaásí úrandakomba kesí namuro-kwáásírá'ó agaráátínkéndayavai paruará kwéumasinkaane súwasa ⁴⁹Ísuwe máyówai moórá-yantaa'o paárinin-imayaa ésa sésa Ísóigoo taánasataneíya karánaumno suwaná ⁵⁰Ísuna kwayó-kwáásívínkémbá moóráwai taánasata maimaéna aiva'-mónó-káwáánákóná kwayó-kwáásígón-áá'a agáúsuwowana ⁵¹Ísu étuwaa'o séna minkwáásígón-áá'a maimái kawé'á umánkaraiye.

⁵²kawé'á umánkowasa mono-káwáá-kwáásíyé mono'-nánká-káwáá-kwáásíyé anón-kwaasiye Ísumba tátoraiyanesa tamáyówana Ísu simátiména séna kentávé'a umóyán-kwáásímán-íye sé'a pó'a taánasatagwara ánáyatankwara'a maimaé'a kembá tátoranae sé'a

kwétewe. ⁵³sáwíva-tawai anóm-bono'-naumpa'a kesé máyaundara'a íma kembá tátokaawe. ívé'a kentí kanaamá tisa'á tunínkóná asirayáankwárá'á mé'a kembá tátoranaaowe Ísu siráiyé.

Pítaa íma awánáúnda-kwaasiye siráin-kwasai.

Mátíyu 26:57-58,69-75, Mááka 14:53-54,66-72, Yóni 18:12-18,25-27

⁵⁴súwasa Ísumba tátoresá áí'maesa aiva'-mónó-káwáánákóná naaúmpa'a móankowana Pítaa tínaaemba nénka'a teémáyomba ⁵⁵mindánkóná naamaúva'a iramá agaimarésá máyówana Pítaa miwísé mara'á tamáyowana ⁵⁶iramá kawé'á umái kwégowana moórá-kwayor-arasigo téna Pítaamba takarákéna séna minkwáásígó kwesé máíwain-iyé súwana ⁵⁷Pítaa séna ímanivo kemá íma awánáúnda-kwaasiman-iyé súwana ⁵⁸sáwíyanka'a moóráwái Pítaamba taawánéna séna kwená kwaásivinkenda'a óne súwana Pítaa séna kemá ímaniye súwana ⁵⁹sáwíyanka'a moóráwái Pítaantavena asiramái séna árai'a súné. Káririvakenda'a póna kwená kwayó-kwáásívínkéndá'án-iyé súwana ⁶⁰Pítaa séna emó sénda-aimba íma kwéisaumne kwésuwana kokórigoma áái súwana ⁶¹Ísóigo kwanténa Pítaamba awánówana Pítaa Ísóigo simámun-aimba ááka'a maréna mirá siráinka'a ívé'o kokórigomo ááimo ímo siráindara'a emá kaumborá'á kentávái se íma awánáúndana'an-iyé síníyone siráimba mináimbá ááka'a maréna ⁶²máápa'a kuména ávááraumai ivi'á taráiyé.

Ísumba kanaaráá'a ánkaraan-kwasai.

Mátíyu 26:67-68, Mááka 14:65

⁶³Pítaa ivi'á tówasa Ísunka'a kárákwírowai kanaaráá'a ankésa tuvuwésa ⁶⁴aúrampa'a ampantanéi káátamakesa kwétuvuwesa sésa esávái se Áánútumo usásisinkaiwai úne séndawai ómpo kemá nááwa kwétuvuwuna simásimiyo kwésesa ⁶⁵ó'on-o'on-aimba simái sáwí'a umánkaraawe.

monor-ánón-kwáásítópa'a Ísumba ánkaraan-kwasai.

Mátíyu 26:59-66, Mááka 14:55-64, Yóni 18:19-24

⁶⁶aaváúmá usónka'a Yútaa-kwaasiti anón-kwaasiye mono-káwáá-kwáásiyé áamáamba sun-kwáásiyé torupamáí máyówasa Ísumba áí'maesa móankowasa ⁶⁷sésa Áánútumo usásinankaiwai Káráisitiya'ona simásimiyo suwaná simátíména'o é'a íma kawé'á umái isánááowe. ⁶⁸moórá-aimbo tísaa ona'ó é'a íma simásiménaaowe. ⁶⁹kemá kwaási úrandako Áánútu asirayáwáíná ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á uménaumne súwasa ⁷⁰amáparawai sésa ewá sé Áánútu ááninko úne kwéseno suwaná Ísu séna á'a sewé súwasa ⁷¹miwí sésa kwesávái siráimba póta mináíntávéta aavintá mayankéta ó'on-aimbo simáánkáamba avakáá únda póta ivátá tuwánaumne siráawe.

Ísumba Páírátinopa'a máánkaraan-kwasai.*Máttyu 27:1-2,11-14, Mááka 15:1-5, Yóni 18:28-38*

23 ¹mináintávésa misáwívaráwái usásinesa Ísumba áí'maesa Árómáani-kamaani-kawaanako áwí'a Páírátinopa'a máánkesa ²aaimá simánkesa sésa minkwáásígó Yútaa-kwaasi kampar-áimbá simátimena miwítí imáyáa simái sáwí'a kwéena séna Árómáan-kamaani-anondakomba táákísi-ontamba íma áméro kwésena kwesávái séna Yútaa-kwaasiti kawááná'á é'a Áánútu usásisinkaiwai úne siráiyé suwaná ³Páírátí Ísumba áísaa ena séna Yútaa-kwaasiti kawáánará oónó súwana Ísu séna á'a séne súwana ⁴Páírátí mono-káwáá-kwáásiyáváyé úwoi-kwaasiyavaiye séna minkwáásígó íma sáwí'a uráisa'a awánáúmne súwasa ⁵asiramái sésa Káríri-ayampa'a kwaásiti imáyáa kwéyavisena minkákémbá Yútiyaa-ayampa'a taména mirá kwéiyé siráawe.

Ísumba Érótinopa'a máánkaraan-kwasai.

⁶suwaná Páírátí mináimbá iséna séna Káríri-ayampakendara'iyo súwasa ⁷owé mináyámpákéndá'án-iyé suwaná imáyáa éna séna Éróti mináyámpákén-káwááná'á póna ívé'a maanká'a Yérúsaremu-naopa'a tamáyáimba póna ai'maráanana kwenópa'a kwínana kwemá isáníyé Páírátí simásuwena ai'marówasa áí'maesa Érótinopa'a máánkaraawe. ⁸ayáátááka'a Éróti Ísuntavena kwésun-aimba iséna Ísumba awánaanana ímo awánáúnda-mayai mayáína'a awánanae súwasa Ísumba Érótinopa'a máánkarowana awánéna aamoí éna ⁹ó'on-o'on-tantaatavena áísaa úwana Ísu íma aaf súmba úwoi máyowasa ¹⁰mono-káwáá-kwáásiyé áamáamba sun-kwáásiyé mésa Ísumba simánkón-aimba asiramái suwasá ¹¹Érótiye kwená i-kwáásiyé Ísumba simái sáwí'a kwéumankesa kanaáráá'a ankésa anón-kwaasiti unáánkwátói umánkesa áí'maesa Páírátinopa'a ókwara'a máánkaraawe. ¹²ááéma Érótiye Páírátíye aaisambá sirááyamba pósarai minkánáámá kawé'á umái máyóyasa Ísumba áí'maesa ókwara'a Páírátinopa'a máánkaraawe.

Ísumba aráá'a tuvúworo siráin-kwasai.*Máttyu 27:15-26, Mááka 15:6-15, Yóni 18:39-19:16*

¹³máánkarowana Páírátí mono-káwáá-kwáásiyé anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye tááyena ¹⁴séna minkwáásí kesópa'a máanke'a sé'a kwaásiti imáyáa simái sáwí'a kwéiyé kwésewe. kentúranka'a áísaa únana simánkáan-ainkona ááimba íma kwáyáisa'a awánáúmne. ¹⁵Érótiye áísaa úyamba mináínkóná ááimba avakáá uwááekai úyana ai'maráísasa áí'maesa kesópa'a tiráawe. tuvuwíyanamo puwíníni'a uráimba ¹⁶pó'a i-kwáásí senasá áwíruku'a násúwéwa'a ayúrankanaumne súwasa [¹⁷Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáá tóyo úntemba moórá-kwaasi

tááyowana Páírátí minkwáásí ayúrankowana miwítópa'a kúwana Páírátí séna Ísumba ayúrankanae súwasá] ¹⁸ amáparawai anónka'a sésa imanivo tuvuwíyana pwínívo Párápásimba ayúrankaaao siráawe. ¹⁹ ááéma évakarawai kámááni-kwaasiye áái'a tíyómba moóráwai áwí'a Párápásima kwemá moóráwaimba tuvuwúwana puwúwasa ándáva'a ánkarowasa sésa Párápásimba ayúrankaaao suwaná ²⁰ Páírátí Ísumba ayúrankanae-imayaa éna simátimuwasanivo ²¹ anónkar-anonka'a sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno suwaná ²² Páírátí ókwara'a séna nóra-sawira uráina'iyó. tuvuwíyanamo puwíníni'a íma uráimba pó'a i-kwáásí senasá áwíruku'a násúwéwa'a ayúrankanaumne súwasa ²³ anónka'a sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno símae íyún-aínko Páírátin-aagomba usáyaaítowana ²⁴ Páírátí miwí táái iséna owé séna kemó sentembá oró séna ²⁵ moóráwaimba ayúrankena kámááni-kwaasi áái'o tíyómbo moóráwaimba tuvuwúwana puwúwasa ándáva'a ánkarowaimba tááyowaimba Páírátí ayúrankena taaira'á tuvuwíyana puwíníye-imayaa untávéna Ísumba i-kwáásír'á tímakaiye.

Ísumba aráá'a tuvúkáan-kwasai.

Mátíyu 27:32-44, Mááka 15:21-32, Yóni 19:17-27

²⁶ tímúwasa i-kwáásí Ísumba áí'maesa kumbá moóráwai Sáíríni-naopakewai áwí'a Sáímoni kwemá Yérúsaremu-naor-ampa'a túwasa i-kwáásí tátoresá Ísumbo tuvuwónááon-taima áúgwaatarankesa sésa Ísun-ánaaemba tiyó suwaná mirá úwasa ²⁷ sáwíva-kwaasi Ísun-ánaaemba kwa'mái kwéguwasa aaraiyómbá tirumbá umánkesa imá sirésá ivi'á támaesa ánaaemba kwa'mái kwéguwana ²⁸ Ísu kwanténa séna Yérúsaremu-naopaken-inintono. íma kesí ivi'á té'a kentí iyámpóiyavaiye kesávaiyé ivi'á taaró. ²⁹ Yérúsaremu-naopa'a sáwí-kanaama tínímba ageíníné ímo iyámpóímo tinkésamo náámbo tímakaan-inine aamoí kwéesa iyámpóí-iyaaimba pó'a inkaisé'a kónaumne sésa aamoí kwéowe sénááowe. ³⁰ minkánáámó tínímba sáwíyan-omakontavaiye anón-omakontavaiye sésa ááéma pukónáivo kítímae kusiráápao sénááowe. ³¹ kemá aúna-tairaani'a únda pósa sáwí'a kwéumasinkaavo keinárawa'a aáyánkayan-tairaamba ombá pósa sáwí'a anómbo umátinkanaaowe Ísu siráiyé.

³² Ísu súwasa kae-kwáásí sáwí'a urááyan-kwaasigwara'a tí'maesa Ísunte tínkamonaé sésa tí'maesa ³³ mimbárágó áwí'a a'nómayaampare supa'á kurésá Ísumba taaira'á tuvuwésa évarevar-akwampa'a kae-kwáásí taaira'á tuvúsúmarowana ³⁴ Ísu séna kesivoó mayáígóná ááimba íma awánaresa kembá sáwí'a kwéumasinkaamba íma imáyáa e sáwí-meyamba íma tímé sáwí-imayaa maitiyuwaaó súwasa i-kwáásí sésa kwená unáánkwátóí nááwa mayáníyono sésa taaínkaar-urésá aávéima tésa usáyaaítandawai mayáníye suwasá ³⁵ kwaásiyomba mésa árimba

awánésa Yútaa-anon-kwaasi kanaáráá'a ankésa sésa ó'owi túwa'naa ena Áánútumo usásinkaiwaimo énamo éna kwesávái kwenáuma áwa'naa íníye suwasá ³⁶i-kwáásiyé kanaáráá'a ankésa ikaa'ó vón-domba maimaésa kwenópa'a tésa sésa naaó. ³⁷Yútaa-kwaasiti kawááná'ó émo e esávái enáuma áwa'naa uwo suwasá ³⁸ááéma aúváíma agaimakésa sésa Yútaa-kwaasiti kawááná'án-íye sésa agaimái Ísu a'nónká-táírá'á mósá makáawe.

³⁹mósá márówana sáwí'o uyan-kwáásímó tínkamuyan-kwaasigorai moórawai Ísumba kanaáráá'a ankéna séna Áánútumo usásinankaiwaimo émo e enáuma áwa'naa e kenkáígwará'á súwa'naa uwo súwana ⁴⁰moórawai séna íma mirá siyó. Áánútun-áá'o kwéinkaiseraai mirá íma sésino. kwembó sáwí-meyambo kwéamentemba kenkáígwará'á mirá kwéowe. ⁴¹kwemá íma sáwí'a uráiwaimba sáwí-meyamba kwéamevo keirái sáwí'a uráyawainkai sáwí-meyamba kwéumasinkaawe séna ⁴²Ísuntavena séna Ísuwo ená kwaási kawáá indará'á kesí imáyáagwara'a uwó súwana ⁴³Ísu séna árai'a simáme'a sé'a ívé'a kesé kawé'-mápá'á méniyone Ísu siráíye.

Ísu pukáin-kwasai.

Máttyu 27:45-56, Mááka 15:33-41, Yóni 19:28-30

⁴⁴súwana kwáyá'wái amápa'-mapa'a túnkwena aaváúmá kaapa marówana túnkumba ⁴⁵anóm-bono'-naumpa'a ampanta-óntámá úmakomba tavaákaarumai kaesé umágúwana póna Áánútunopa'a iyónááon-amba onta tisuwówana ⁴⁶Ísu anónka'a séna kesivoó kesimambá enayáámpimba kwéto'maraumne simásuwena puwúwana ⁴⁷i-kwáásítí kawáánákó Ísumo puwúmba awánéna Áánútu áwí'a mósá maréna séna árai'a arupí-kwaasiman-íye súwasa ⁴⁸sáwíva-kwaasi koawánanaumne sésa torupamáí máyón-kwaasi Ísumo puwúmba awánésa tirunkó umbaí tówasa miwítí naaópa'a kóyáwé uwasá ⁴⁹Ísuwemo naaún-kwaasiye Káríri-ayamapakemba Ísun-ánaemba kwa'maésa Yérúsaremuva'a tirón-inine nénka'a tamésa amápa-tantaa'a awánaraawe.

Ísumba utamánkaraan-kwasai.

Máttyu 27:57-61, Mááka 15:42-47, Yóni 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹awánowana moórawai áwí'a Yósépi Yútiyaa-marava'a Árímatíyaa-naopakewai kwemá kawé'ná'á arupí umái máyowai Áánútu kwená kwaási kawáá íníye séna amu'maréna póna Ísumbo tuvuwónáe sun-kwáásí tááiyavena íma owé siráiwai kwemá ⁵²Páírátinopa'a téna Ísun-auma utánáivo simiyó súwana owé súwana ⁵³Ísun-auma taairakémbá tamaimái aúna-ampantavimba asááumai maimaésa kwaási aúsámakon-ontam-buri-aivimba mámaresa kwaási íma makóm-buri-aivimba mámaresa ⁵⁴toómbó áká'maimo to'mayaa un-kánáá

Yútaa-kwaasi agándon-kanaa sáwíyanka'a tíníye kwésuntavesa Ísumba utamánkówasa ⁵⁵Kárírivakembo Ísun-ánaaembo kwa'maésamo tirón-inimba Yósépi-ánaaemba kwa'maésa tésa Ísumbo utamánkomba taawánésa ⁵⁶tayauwerésa áúra'o mápérankanae sésa áséi-kwiyum-basawemba to'mayaa unk'á'á agándon-kanaama túwana áamáambo sunten-umái úwoi méraawe.

Ísu pukáimpinkemba usásinkain-kwasai.

Mátíyu 28:1-10, Mááka 16:1-8, Yóni 20:1-10

24 ¹agándon-kanaama úwoi máyówana ánásowasa aaváúmá usónka'a áúra'o mápérankanae sésa áséi-kwiyum-basawemba to'mayaa úmakom-basawemba maimaésa Ísumbo utamánkaropa'a kwésa ²awánomba anón-ontamba óikakemba á'a akwátukowasa awánésa ³mimbúrí-áír'á'á íyúmba Ísóigo Ísun-auma íma kwáyowasa awánésa ⁴anón-imayaa ésa awánomba kae-kwáásírái tógáyáagaya ún-unankwatoí urésarai egwaa'á máyóyasa tuwánésa ⁵⁻⁶táátavai ésa kívaírowasarai sésarai púwísa'o máankaraam-buri-aivimba íma máyáivo usásinena kóuraivo íma maampímbá avakáá-oro. kwemá Káríriva'a úwoimo máyáinka'a simátímakain-aimba imáyáa oro. ⁷maará séna kembá kwaási úrandakomba sáwí-kwaasira'a timíyasa sínkamiya'a puw'é'a kaumbo-táwai maisuwé'a usásinanaumne siráíye suyasa ⁸isésa simátímakain-aimba tááka'a marésa ⁹mimbúrí-áímá tuwésa kwésa Ísuna kwayó-kwáási sísamaivakemba moórá kumbaimái-kwaasiye ó'on-kwaasiye mináímbá kosimátimesa ¹⁰minínímbá moórá Mágátáraa-naopaken-ininko áwí'la Máriaa úwana moórá araámáo kwemá Yémésimba anówama úwana moórá Yóánana úwasa miwísé máyón-inimba Ísuna aantá-kwáásíyávésa mináímbá kosimátímúwasa ¹¹isésa sésa úwoi kampar-áímbá sewé simásuwesa úwoi máyówananivo ¹²Pítaa usásinena isaaiséna utamánkóm-buri-aivimba kokívairena awánómba ampantanéímó asááúmaesamo máutamankaron-ampantawe su'mai kwáyowana awánéna koyauweréna mindáyavena anón-imayaa uráíye.

Éméyási-naor-ampa'a Ísumba awánaraayan-kwasai.

Mááka 16:12-13

¹³anón-imayaa úwasarai mitáwai Ísuna kwaásivinkemba kae'nárai Éméyási-naopa'a kóyáe siráái. mindáópa'a Yérúsaremuva'a ayáátáákakamba kwáyowasarai Éméyási-naopa'a kóyáe sésarai Yérúsaremuva'a tuwésarai aampa'á kwégwesarai ¹⁴Ísumbo éiron-aimba símaesarai kwéguyana ¹⁵Ísu egwaa'á téna minkáé'náraíye kwéguwasarai ¹⁶awánoyana Áánútu túrampa'a túntinkarowasarai íma aúyamai kawer-uyaná ¹⁷Ísu séna nóin-aina aampa'á símae kwégooiyo súwasarai minká komésarai tirunkó sáwí'la kwéuwasarai ¹⁸moóráwai áwí'la Kéríyópasi

kwemá séna ívé-kanaama Yérúsaremu-naopa'a tóyo ésa éiraan-tantaa'a awánaraavo eyáama íya awánaraano áísaa ena súwana ¹⁹Ísu séna nóra éiraana'iyó súwasarai mindárai sésarai Ísu Násáretivakewaintavairai kwésuye. Áánútun-aaí siráiwai Áánútu aúranka'a asirayám-báyái kwémaena asirayán-áímbá kwésimasimisata ísaraumne. ²⁰kentáásí anón-kwaasiye mono-káwáá-kwáásíyé Ísumba tuvuwíyanesa Áróamáani-kamaani-kwaasigomba áméwana owé sisasá taaira'á tuvúwówana pukáiyé. ²¹kesáá Ísareri-kwaasiya séta kentáásí kawáánárí'a éna Áróamáani-kamaani-kwaasi usáyaaitaniyeya siráundaya tuvúwówana pukáiyé. moórá-ainkwara'a kwáyáiyé. tuvúwówana pukáimba kaumbo-táwai maisukáiyé. ²²évakar-inimbo simásímén-ainta sáátavaiya kwéune. ívé'a aavýaavimba ááéma utamánkaraapa'a kombá ²³kwenáúma íma kwáyáísasa koawánésa koyauwerésa tésa sésa kwíyómpakendarai tuwánáúnasaraiya sésarai pukáimpinkemba usásinkaiye séye tasewatá ²⁴kentáávínkémbá évakarawai utamánkaraapa'a koawánaawana minínímbó sentembá mirá éna íma kwáyáísasa awánaawe suyaná ²⁵Ísu séna sáwí-imayaagwara'a óye. naaóvá'á Áánútun-aaí simátímakowai agaimarésa siráan-aintavekai íma ááéma áraire kwéseye. ²⁶Áánútu usásinankaiwaimba áí'a índai'a umánkanaaombanivo ságyan-ayampa'a uméniye mirám-biran-aimba Áánútu siráiyé. ²⁷Áánútun-aaí aúvávínkemba kwentávésa siráan-ainkona ááimba simátímakáiyé. mináímbá Mósesi agaimarésa siráin-ainkwara minkákémbá Áánútun-aaí sirón-kwaasi agaimarésa siráan-ainkwara'a simátímakáiyé.

²⁸simátimuwasarai kuyan-dáókona egwaa'á kuyaná Ísu kógwéyaaitowasarai ²⁹mindárai tátoresarai asiramái sésarai sáwíyanka'a enánivo kesérai méniyone suyaná mindáraiye naaúmpa'a uména ³⁰toómbá náíyanesa kwéuwana toómbá maisoréna Áánútumpa'a súwi séna topámbai timúwasarai ³¹awánésarai Ísumba aúyoyana aúyokuwasarai ³²sésarai aampa'ó túyanamo Áánútun-aaí aúvávínkemba simásímísanarai sirunkó anón-aamoi kwéiyé sirááiyé.

³³mináímbá simásuwasarai usásinesarai koyauwerésarai Yérúsaremu-naopa'a tuyambá Ísuna kwayó-kwáásí sísamaivakemba moórá kumbaimái-kwaasiye ó'on-kwaasiye torupamáí máyómba tuwánoyasa ³⁴miwí sésa árai'a Ísóigo pukáimpinkemba usásinena Sáímoninopa'a paárisana awánériye suwasaráí ³⁵mindárai aampa'ó kuyan-áímbá simátimesarai sésarai toómbá topámbai símísakai Ísóigomba aúyarauye sirááiyé.

Ísuna kwaási kwembá awánaraan-kwasai.

Mátíyu 28:16-20, Mááka 16:14-18, Yóni 20:19-23

³⁶mináímbá kwésuyana Ísu paáréna miwítí avumpimbá ména aánoumai máéro súwasa ³⁷inkaisésa kwaántá sewé sésa táátavai uwaná

³⁸ Ísu séna íma táá'a kaíno. íma kaer-ímáyáá é'a ³⁹ siyáánarumpin-avigwara sísamaivin-avigwara'a awáné'a kentávé'a kwemán-íye seró. kwaántá-kwaasi amagwará ayáántánkwara'a íma kwáyáivo kembá úwoi kwáyáivo suwáné'a sine'á tátoraaro ⁴⁰ Ísu simásuwena ayáánarumpin-avigwara aísamaivin-avigwara'a agaráátinkowasa ⁴¹ anón-aamoi kwéesa táátavai ésa anón-imayaa kwéuwana kwaántán-íye sevó séna Ísu naí-yántáá'á makáao tísaa ena súwasa ⁴² agaimakón-doyaa'a ámúwana ⁴³ maimái túranka'a naráíye.

⁴⁴ násuwena simátimena séna kesé úwoi máyaundara'a maará sé'a kentávéna Mósesi agaimaréna siráin-ainkwara Áánútun-aai sirón-kwaasi agaimaréna siráan-ainkwara monor-ímá agaimaréna siráan-ainkwara'a árai'a paáriníye simátímakaundawe. ⁴⁵ Áánútun-aai aúvái-kwandaavinkemba kawé'á umái isánááontavena miwítí ímáyaá kawé'á umátínkaraiye. ⁴⁶ Áánútun-aai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna Áánútumo usásinankaiwaimba áí'a índai'a umánkaiyana puwínmbanivo kaumbo-táwai maisuwéna usásinainasa ⁴⁷ kwená asirayánkwará'á mésa aiva'á Yérúsaremu-naopa'a simátimesa minkákémbá ó'on-o'om-baravaken-kwaasi mósimatim-besimatin-esa sésa kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a tíyana kentí sáwí-imayaa maitiyuwáníye agaimaréna siráíye. ⁴⁸ awánaan-aimba simátíma'mae'a koró. ⁴⁹ kesivo asiramái séna tíméndawaimba ai'maráanana keinárawate kumbéniye. Yérúsaremu-naopa'a máyaiyana keinárawapimba kumbéna kwíyómpaken-asirayamba tímína'a awánaan-aimba simátíma'mae'a koró Ísu siráíye.

Áánútu Ísumba airówana iráin-kwasai.

Mááka 16:19-20, aantá-kwaasi 1:9-12

⁵⁰ simásuwena Ísu tí'maena Yérúsaremuva'a tuwéna Pétáni-naor-egwaa'a koména ayáándeí káátarena séna Áánútu kawé'á umátinkaiye ⁵¹ kwésimatimuwana Áánútu airówana kwíyómpa'a iyúwasa ⁵² Ísuna ímáyaá ésa áwí'a mósá marésa tirunkó anón-aamoi kwéuwasa koyauwerésa Yérúsaremu-naopa'a tésa ⁵³ aasiyaasi-táwai anóm-bono'-naumpa'a kwéiyesa Áánútu áwí'a mósá makáawe.

Árúku kemá súnda-aimba ánásaiye.

Yóni

Ísu kwíyómpa'a irówana kaumbo-kwáái aiyayaan-iyayoy. miráumai-ima maisuwéna Yóni Ísun-aii agaimakáiyé. Ísuna kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba moóráwai áwí'a Yóni kwemá séna Ísun-aaiyavai áraire sígwáe séna maarán-áimbá agaimakáiyé. Áánútuna imáyáama agaráátínkáiwaima marap'á maránkaraimba kwemá Ísuman-iyé. Yóni séna kwemá Áánútun-aagoman-iyé siráiyé. Ísu Áánútu ááninko sáwí-imayao tátokaimpinkemba iyásínkáiwaiman-iyé sénááontavai Ísu kawé'-má'yái ímo awánarom-bayai mairáiyé. évakarawai kwenááiyavai áraire sésa kwená aampa'á kwárówasa évakarawai kamparé sésa simái sáwí'a umánkaraawe. Ísu Áánútunopa'o iyí-ámbá éna áraikona ááimba éna maí'mai'a ónááowaina ááimban-iyé-aintavai áraire sewái Ísu aúnái'a umái maí'mai'a ónááoni'a kwéumatinkaiyé. aúnái'a umái maí'mai'a kwéomba ááimba kwéasaawe. mirán-áimbá Yóni agaimakáiyé.

1 ¹ ááinka'a maramá íma kwáyonka'a Áánútuna imáyáama agaráátínkáiwaima kwenáwí'a Áánútun-aagoman-iyé. Áánútun-aagoma aasiyaasí ména Áánútuwe ména kwemá Áánútuma póna ² ááinka'a Áánútun-aagoma Áánútuwe ména ³ amápa-tantaa'a úmarowana Áánútu imáyáama amúwana amápa-tantaa'a minkánáa paárurain-tantaa'a úmakaiyé.

⁴ Áánútun-aagoma kwaásimo maí'mai'o ónááowaina ááimban-iyé. miraúmai kwemá kwaásivimba sáma kamátinkena ⁵ túnín-ayampa'a sáma kaisaná túnín-tantaakoma sámo kain-tántáákómbá íma usáyaitena uvisínkaiyé. ⁶ moóráwai áwí'a Yóni máyowana Áánútuma ai'maréna ⁷ sámo kain-áimbá maimaé amápa-kwaasiva'a kwinasá mináimbá isésa sésa árai'a Ísu Káráísitima kwaási sáma kamátinkaiwaiman-iyé sígwáe súwana ⁸ Yóni kwemá íma sámo kamátinkaina'a póna sámo kamátinkaindawain-aii maimaéna kuráiyé. ⁹ Áánútun-aagoma amápa-kwaasivimba sáma kamátinkaiwaiman-iyé. Yóni simátímakainka'a Áánútun-aagoma marapá-kwáásívimbá kumpaáruraiyé.

¹⁰ Áánútun-aagoma maramá tarórumakena marap'á kumbáyowasa marapá-kwáásí kwená ááimba íma kawé'á umái awánaraawe. ¹¹ kwenamáapa'a kumbáyowasa kwenamááraa íma paru umánkombanivo ¹² évakarawai paru umánkesa kwentávésa sésa árai'a Áánútunopakemba

kunkáiyē suwaná póna miwíyávēna séna Áánútuna iyámpóiyomban-owe siráiyē. ¹³kwaási kentí imáyáavinkení'a umái kwématinkaaavo Áánútuna iyámpói íma miráumai Áánútuna iyámpóiraani'a kwéowe. Áánútu kwená imáyáavinkemba umátínkáimba pósa Áánútuna iyámpóiraani'a kwéowe.

¹⁴Áánútun-aaigoma kwaásima aúkena marapá'á ména kentáávímbá máyowata awánaraumne. paru-yántáákwárá arupí-yantaakwara'a kwempímbá sáwíva'a kwáyon-kwaasi póna ságayankwara-kwaasi úwata awánaraumne. avowámá ááninkomba kímborawaimba póna ságayamba amúwana miságáyánkwárá'á máyowata awánaraumne.

¹⁵Yónima kwentávēna amápa-kwaasi simátimena séna kembá íma masínkaraanka'a kesínaaembo tíníwaima kweinónkáámbá paáruena ména póna kembá usáyaaitaraiye siráunda-aimba minkwáásíyávé'a siráumne siráiyē.

¹⁶paru-yántáá'á kwempímbá sáwíva'a kwáyáiwaima póna kentáá kawé'á kwéumasinkavata kwiyé. ¹⁷naaóvá'á Áánútu Mósesimba ai'maréna séna kesí áamámba simátimiyo séna naaémba Ísu Káráisitimba ai'maréna séna parumó íi-yántáá'á arupí-yantaa'a móruntimiyo siráiyē. ¹⁸naaóvá'-naovakwara ívékwara'a marará-kwáásí Áánútun-ane'a íma awánaraambanivo kímborawai ááninkoma kwesé ména mimbóráí'a umái ména póna kwéagaraasinkaintaawe.

Yóni nombó pétinkaraiwaina kwaasái.

Mátíyu 3:1-12, Mááka 1:7-9, Árúku 3:15-17

¹⁹Yérúsaremu-naopakemba Yútaa-kawaa-kwaasi mono'-má'yái-kwáásínté Áríváí-andaraken-kwaasiyonte ti'márówasa Yóninopa'a tésa áísa esa sésa emá nááwa'ono suwaná ²⁰Yóni íma umémpa'a tuwómbe avora'á séna Áánútumo usásinankaiwaima Káráisitima íma kemá úne súwasa ²¹emá nááwa'o. Íráiyaa naaóvá'á Áánútun-aaí simátímakaiwaiya'ono suwaná Yóni séna ímaniye súwasa miwí sésa naaóvá'á Áánútu séna kesáái simátiminiwai Mósesiraan-kwaasi ai'maráanana kumíníye siráimba kwemá ewá'ono suwaná Yóni séna ímaniye súwasa ²²miwí sésa nááwa'ono súnaya simásimenda-aimba si'mákaawaiya kosimátimenaumne suwaná ²³Yóni simátimena séna Áánútun-aaí simátímakowaima áwí'a Áísáya naaóvá'á agaimaréna séna kavóná-marava'a moóráwai ména aayamáírakemba séna Ísóigona aambá kwirankánááomba kwená aambá arupí íyana minámpá'á kwíno

siráimba mindá kemá úne Yóni súwasa ²⁴taáísa-un-kwaasivinkemba évaka'a áamáan-kawaa-kwaasi miwímá ²⁵Yónimba áísa esa sésa emó sémo Áánútumo usásinankaiwaima íma kemá úne. íma kemá Íráiyaama úne. Áánútun-aaí simátiminiwaima Mósesiraan-kwaasi íma kemá úne. emó siráandanivo nóintavai nombá kwévetinkaano suwaná ²⁶Yóni séna

kemá noné su'mai kwévetinkaunana kentí avumpimbó moóráwaimo máyáimba íma kwéawanaamba póna ²⁷aáno kesínaaemba tíndawaima kwemó aaimó síndavimba kemá aaimá sendamá uwóví'a ónaumne. kwená mayáímá kwémayaundayave'a pó'a kemá úwoi-kwaasi úne Yóni siráíye. ²⁸Yótáni-nonkona menávápá'á Pétáni-naopa'a Yóni nombá kwévetinkowasa áísaa uwaná Yóni mináímbá siráíye.

Ísuna kwaasái Yóni simátímakain-kwasai.

²⁹simásuwena usá aaváyaaraamba Ísumo túmba Yóni awánéna simátimena séna kentí sáwí-imayaayavesa ísámai sipisípi-araa'o tuvúwówanamo púwíساسamo Áánútumbo ámentemba kwétin-kwaasi amápa-kwaasiti sáwí-imayaayavena ísámai maitiyuwáíndayavena póna puwíníye. mindáyavena Áánútu ai'maráísana kúmimba póna puwíníye. ³⁰kembá íma masínkaraanka'a kesínaaembo tíníwaima kweinónkáámbá ména kembá kwéusayaaitaiyemo siráunda-aimba minkwáásiyávé'a siráumne. ³¹Áánútumo usásinankaiwain-aaí isé'a nááwantavesa seéo siráunda isa'á nombá kwévetinkaunda pósa Ísareri-kwaasi kwembá kawe'á umái awánanaaowe Yóni siráíye.

³²⁻³⁴Yóni awánaron-aimba simátimena séna Áánútumo usásinankaiwaintave'a sé'a nááwa'iyó siráunda kwíyómpakemba Áánútun-amankoma mááiraamba úmaena kwenane'á kumbáísa'a awáné'a sááka'a makáunda póna Áánútu si'mákaiwaima séna nombá kwévetinkenana kesimankómá moórá-kwaasigo ane'á kumbaína emá awáné se Áánútun-amankoma tirumpimbá anómbe umátinkaniwaiman-íye siráin-aimba sááka'a makáundara'a póna mirámó imbá awáné'a simátime'a sé'a kwemá Áánútu ááninkoman-íye Yóni siráíye.

Éndaruwe Pítaae Ísun-ánaaemba kwakááyan-kwasai.

³⁵simásuwena usá aaváyaaraamba Yóníye kwená kwayó-kwáásiráíyé mésaya ³⁶Ísumo kúmba awánésaya uwaná Yóni séna minkwáásí Áánútu ai'mákain-kwaasi póna amápa-kwaasiti sáwí-imayaayavena ísámai puwíníye. kentí sáwí-imayaayavesa ísámai sipisípi-araa'o tuvúwówanamo púwíساسamo Áánútumbo ámentemba amápa-kwaasiti sáwí-imayaayavena ísámai puwíníye súwasarai ³⁷mindárai isésarai Ísun-ánaaemba kwáróyana ³⁸Ísu kogwanténa métuwanena séna nóintavaiya'oyo súwasarai miwí tááivinkemba sésarai Araapaiyo náávara kwémaeno kwántámai sésarai anóndakoo náávara kwémaeno suyaná ³⁹Ísu séna taawánaakaiyo súwasarai kwesé kuyambá mindáúmpá'á komésaya aaváúmá toraétáápa'a marónka'a komáyáawe.

⁴⁰Yóni siráin-aimba iséna Ísun-ánaaemba kwakón-kwaasi moóráwai áwí'a Éndaru kwemá Sáímoni Pítaa ávákoma póna ⁴¹aiva'á awaaómá avakáá-umai awánéna séna Áánútumo usásinankaiwaima Mésíyaa

máyáísa'a awánaraumne sirái. Mésíyaawe-kwi'a kwántámai Kíríki-kwaasi tááivinkemba Káráisiye sembá mináwíkoná ááimba Áánútumo usásinankaiwaiman-iyé kwésewe. ⁴²Sáímonimba áí'maena Ísunopa'a tuyená Ísu awánéna séna Yóni ááninkoma úne. enáwí'a Sáímoniye. moórá-kwi'a Pítaawe simánkaumne Ísu siráiyé. miwí tááivinkemba Pítaawemo sembá anón-ontankowe kwésewe.

Vírípiye Nátáníyoe Ísun-ánaemba kwakáayan-kwasai.

⁴³usá aavýaaraamba Ísu séna Káríri-ayampa'a kónáe séna Vírípimba avakáá-umai áí'maena séna kesínaemba kwaraaó siráiyé. ⁴⁴kwemá Pétésáitavakemba Éndarunte Pítaantei naaópaken-kwaasiman-iyé. ⁴⁵Vírípima Nátáníyomba avakáá-éna séna Mósesiye Áánútun-aaí simátímakowaiye Áánútun-aaí aúváivimba agaimarésamo siráan-kwaasigonta awánaraumne. kwemá Násáreti-naopakemba Yósépi ááninko áwí'a Ísuman-iyé súwana ⁴⁶Nátáníyo séna kesáámó súndaya Násáreti-naopakemba íma kawe-kwáásímán-iyé kwésune súwana Vírípi séna taawánaao súwasarai ⁴⁷kuyambá Ísu Nátáníyomba awánéna séna mendá árai'a Ísarerina'a íma kampar-ímáyáámá kwáyáinda'a kwétiye súwana ⁴⁸Nátáníyo áísaa ena séna nóintavaiya kesí imáyáama suwánéwa seénó súwana Ísu séna Vírípima íma ááyarainka'a ená naaópa'a víki-taaigona ááínka'a máyaana'a kesí imáyáavinkemba awánaraumne súwana ⁴⁹Nátáníyo séna anóndakoo emá Áánútu ááninko e Ísareri-kwaasi kentáásí kawááná'á óne súwana ⁵⁰Ísu séna víki-taigona ááínka'a máyaana'a kesí imáyáavinkemba awánaraumne súndayavai kentávái se áraire Áánútu ááninko óne kwésene. ená naaópa'a máyaana'a imáyáavinkemba awáraundayavai sénda po mintántáákómbá usáyaaitanin-tantaa'a naaémba awánaniyone. ⁵¹árai'a simátíme'a sé'a kwíyómpa'a sokón-tawaai taaínkaa'a ínasa kwíyómpakemba kwaási úranda'a kumpaáruraundawaisopa'a kwíyómpaken-kwayo'narawa'a iré kunke íya'a tuwánanaaowe Ísu siráiyé.

Ísu ándá-aran-domba kasúkáin-kwasai.

2 ¹ayúnkáraamba Káríri-ayampa'a Kéna-naopa'a torupamáí mésa aaraí kwétokwaa-esa Ísumba anówama komáyowasa ²Ísunte kwená kwayó-kwáásíyé tááyowasa komáyówana ³ándá-aran-domba namái ánásowana Ísumba anówama Ísuntavena séna ándá-aran-domba ánásaiye súwana ⁴Ísu séna kesí mayáiyávái íma simásimiyo. amáparawaimo kesí ááimbo suwánanaaon-kanaama íma tiráiyé súwana ⁵Ísumba anówama mayái máyón-kwaasiyavena séna simátimindantemba oró siráiyé. ⁶Yútaa-kwaasi tiyáánka'a nombá pékon-amaamba sáwíva'a kwáyomba mindáyavai ava'moraéma anó-sawei-anama kwáyowana ⁷Ísu mayáímó máyón-kwaasiyavena séna misáwéí-ánávímbá nombá atímai ógwitaaro

súwasa atímai ógwitamarowana ⁸Ísu séna évaka'-nomba umaé'a toónká'ó kárákwiraiwaimba mááméro súwasa mirá uwaná ⁹mindómbá ándá-aran-domba kasuvúwana toónká'ó kárákwirawai néna séna náávaken-dona'iyomo súmba mayáímó máyón-kwaasi Ísun-ai kwéisesa awánaraawe. náávaken-dona'iyó séna aaraimó mayón-kwaasigomba ááyowana túwana séna ¹⁰amápa-kwaasi aiva'á kawer-ándá-árán-dómbá tíméwasa násúwáawasa úwoi-anda-aran-domba kwétimewe. emá íma mirá óndarakemba naaémba kawer-ándá-árán-dómbá kwésimene siráiyé. ¹¹Káríri-ayampa'a Kéna-naopa'a Ísu mimbáyái-áwáámé'á úmba kwená ságayamba agarátinkowasa kwená kwayó-kwáásí awánésa sésa áraire Áánútunopakemba kunkáiyé siráawe. ¹²minkákémbá Ísuwe anówawe mináváráwáinnondawe kwená kwayó-kwáásiyé miráumai-kwaasi Kápénéamu-naopa'a sáwiyanka'a kumbéaraawe.

Ísu anóm-bono'-naumpa'a iráin-kwasai.

Mátíyu 21:12-13, Máaka 11:15-19, Árúku 19:45-46

¹³naaóv'á'ó Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáá tóyo ún-kanaama ákíse kwéunka'a Ísu Yérúsaremu-naopa'a kwéna ¹⁴anóm-bono'-naumpa'a iyúmba miv'á'á kwaásiyomba mésa monotávésa purumakambá sipisípima máái-numama kwémeyambaresa mono'-nánkóná óntamba kwémeyanesa máyówana Ísu tuwánéna ¹⁵ándánankakemba taámbá tarórumaena mindáneí purumakambá sipisípima tusú úmaena mono'-nánkóná óntambo meéyámbáron-kwaasiti taareimá tawísíyuwena ¹⁶máái-numamo meéyámbáron-kwaasiyavena séna maimaé'a kóro. kesivoná naaúmpa'a íma máákéti maré'a maimaé'a kóro Ísu súwasa ¹⁷kwená kwayó-kwáásí awánésa sésa naaóv'á'ó Áánútun-ai aúvái'vimba agaimaréna séna Áánútuwo ená naambá sáwí'a ovó sé'a ávááraumai imáyáa kwéune agaimaréna sirónka'a pósa mináímbá kwená kwayó-kwáásí tááka'a makáawe.

¹⁸Yútaa-kawaa-kwaasi Ísuntavesa sésa nóin-awaamera inatá awánéta séta Áánútu asirayámbá ámakaintavenayawa anóm-bono'-naumpa'a mirá kwéoneya sénaumno suwaná ¹⁹Ísu séna maambónó'-námbá tawísíyuwewa'a kaumbo-táwai umásuwanaumne súwasa ²⁰sésa maambónó'-námbá ayáátááka'a 46 ira'a mayáímá kwémayaan-damba isamá emá se kaumbo-táwai umásuwanaumne kwésene sumbánivo ²¹mono'-nántávéna siráimba kwenáúyavena siráiyé. ²²naaémba pukáimpinkemba Áánútu Ísumba usásinankainka'a kwená kwayó-kwáásí mináímbá tááka'a makésa sésa Ísu siráin-aimba árair-aimba siráiyé sésa Áánútun-ai aúvái'vinken-aimba árair-aimban-iye siráawe.

²³naaóv'á'ó Áánútumo Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáará'á Yérúsaremuva'a Ísu ó'on-o'om-bayai kawe'-má'yáímá mayówasa kwaásiyomba awánésa Ísuntavesa sésa áraire Áánútunopakemba

kunkáiyē sumbánivo ²⁴Ísu kwaási tirumbá tuwánéna séna mináimbá kentávésa íma tirunkakémbá kwésevo tívókari'a kembá umásinkanaaowe séna ²⁵kwaási íma simámun-aimpinkenban-ivo kwemá kwaási tirumbá tuwánarontavena Ísu mináimbá siráiyē.

Níkótimasima Ísumba áísaa uráin-kwasai.

3 ¹moóráwai ámáán-kawaa-kwaasi Yútaa-kwaasiti kawááná'á áwí'a Níkótimasi ²kwemá moórá-no'waamba Ísunopa'a téna séna anóndakoo Áánútun-aaí simásiminyondayavena embá ai'maráísama tamáyaanata awánaraumne. Áánútumo embó asirayámbó ímo ámakainkakai ó'on-o'on-kawe'-mayai íma kanaán-umai mayáásino súwana ³Ísu séna árai'a simáme'a sé'a ímo ókwara'o aúnáraan-umai matinkáiyawaimo ésa Áánútumo kawááipa'a íma ménaaowe súwana ⁴Níkótimasi séna anón-umáguraavo nóraumai aúnáí'a ónááo séna tinóisai tirumpimbá íma ó'a komáiyasa matinkánááowe súwana ⁵⁻⁶Ísu séna árai'a simáme'a sé'a kwaásimo matínkáamba mindá kwaásiman-ovo Áánútun-amankomo umátínkáimba mindá Áánútun-amankogwara'a aúnáí'a kwéowe. ímo nonkwára'á Áánútun-amankogwara'o aúnáraani'o umáímo ménaaoni'a umátínkáawai Áánútumo kawááipa'a íma ménaaowe. ⁷ókwara'a aúnáraan-umai matinkáiyemo súnda-aintavena íma áá'a kaíno. ⁸maarán-áímbá imáyáa uwó. úndáoma kwená imáyáavinkemba kwénaaisasa ane'á íma kwéawanesa sésa náávakena náávava kwénaaiyo kwésewe. mirámó intembá Áánútun-amankoma miráráán-umai kwaási kwéumatinkaiye súwana ⁹Níkótimasi séna nóra ena mirá íníyo súwana ¹⁰Ísu séna Ísareri-kwaasivimba aaí kwésimatimendawai óndanivo mináimbá íma isááne. ¹¹árai'a simáme'a sé'a kesáá awáraunda-yantaa ísaraunda-yantaataveta kwésimatimunda isa'á íma kwéisaawe. ¹²mirá kwéon-tantaa marapá'ó kwéon-tantaatave'o kwésimamunda íma áraire séndanivo kwíyómpa-tantaatave'o simáméndamo e nóra e áraire síníyono. ¹³íma kwíyómpa'a irésa kunkáavo keyáá kwíyómpakemba kunké'a kumpaáruraundawai kwíyómpa-tantaa'a kanaán-umai agaráátinkaumne. ¹⁴naaóvá'á Mósesi óntandei iraankavayaambá tarórumai taaira'ó mósá marówasa puwónáesamo un-kwáásí awánésa íma pukáawe. mirámó uráintemba kembá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaimba sínkambai taaira'á mósá maránááomba pósa ¹⁵kesááiyavesamo árairemo síyawaimo ésa aúnáí'a umái aasiyaasí maí'mai'a ónááowe Ísu siráiyē.

¹⁶Áánútu marapá'á máyáan-kwaasiyavena ávááraumai aruntávéna éna póna kwenáánimba kímborawaimba ai'marówana kunkáimba pósa kwenááiyavesamo áraire síyawaima kwaási máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a íma maí'mai'a ónááovo kwená egwaa'á aúnáí'a umái maí'mai'a ónááowe. ¹⁷marapá-kwáásí aavimbá maitinkaaó

séna Áánútu ááninkomba íma ai'marówana kunkáivo marapá-kwáási sáwí'imayaavimba máyáawima kunti'mai kawer-ámpá'á métinkao séna Áánútu ááninkomba ai'marówana kunkáiyé. ¹⁸Áánútu ááninkon-aaiyavesa áraire kwésewai íma aaivimbá maitinkánivo ímo árairemo kwésewaima á'a aaivimbá maitínkaraiye. Áánútu kimbora-aaninkon-aaiyavesa árairemo ímo kwésentavena á'a aaivimbá maitínkaraiye. ¹⁹sámo kamátinkaiwaima marapá'á kunkáimbanivo kwaási sáwí'a kwéesa pósa túnín-ayampatavesa imáyáama ésa sámó kamátinkaiwainopa'o ímo tentávéna aaivimbá kwémaitinkaiye. ²⁰sáwí'o kwéowai sámó kamátinkaiwaintavesa íma kwétinkaisasa kesí mayáímá paárivero sésa íma sámó kamátinkaiwainopa'a tagwémaewe. sáwí'o kwéowai mirá kwéovo ²¹arupímo kwéowai sámó kamátinkaiwainopa'a tamáyáamba pósa Áánútu siráini'o kwéomba kwétuwanaawe.

Ísuna kwaasái Yóni simátímakain-kwasai.

²²minkákémbá Yútiyaa-ayampa'a Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé komésa nombá kwévetinkowana ²³⁻²⁴minkánáávimbá Yóni íma ándáva'a máankaronka'a Ínóni-ayampa'a Sérími-naokona egwaa'-nónayumpa'a Yóni ména sáwíva'-nomba kwáyopa'a máyowasa kwaásiyomba tóyo uwaná Yóni nombá kwévetinkowasa ²⁵Yónina kwayó-kwáásíyónté moórá Yútaa-kwaasigoe mésa mono'-nómbó pétinkon-aintavesa kwesimá kwesiman-esa ²⁶Yónina kwayó-kwáásíyómbá kwenópa'a tasimámesa sésa anóndakoo Yóntáni-nonkona menávápá'á esé méraiwaimba kwenáwí'a mósá makáawaima kwemá nombá kwévetinkaisasa sáwíva'-kwaasi kwétoyo owe suwaná ²⁷Yóni séna Áánútumo tímísasamo ombá mindá miwínémán-iyé. ²⁸kemó siráunda Áánútumo usásinankaiwaima íma kemá úmpo si'marówa'a kwená aiva'á tirúmne siráunda-aimba ísaraawe. ²⁹maarán-áimbá imáyáa oró. aúna-ininkomo awaikónópa'o tisanamá awaikó amááraanarawa'o aamoimó oten-umái Ísunopa'a tewa'á aamoí kwéune. ³⁰kwemá anón-kwaasi ímbá póna kwenáwí'a iyínívo kemá kító-kwaasima únda póna kesúwí'a kumíníye Yóni siráiyé.

³¹kwíyómpakewaima amáparawai usáyaaitaraiye. maankákén-kwáási marapá-kwáási pósa marapá'ó kwéon-tantaatavesa kwésevo kwíyómpaken-kwaasi usáyaaitarain-kwaasi póna ³²awánarain-tantaa ísarain-tantaatavena kwésisasa íma kwéisaambanivo ³³kwenááiyavesa áraire kwésewai sésa Áánútu árair-ainkona ááimban-iyé sisasá tuwánésa sésa Áánútu árair-ainkona ááimban-iyé kwésewe. ³⁴Áánútu ai'mákaiwaimba kwenamankómbá ámatukaimba póna Áánútun-aaí kwésisasa mináintávésamo árairemo kwésewai sésa Áánútu árair-ainkona ááimban-iyé kwésewe. ³⁵Áánútu avowámá éna ááninkomba arumbá aména séna amápa-tantaa'a kawááumai taviyiyó siráiyé. ³⁶ááninkon-aaiyavesamo árairemo sésamo kwesé aráápamai maíyawai aúnaí'a

umái maí'mai'a ónááovo kwenááimo ímo ísámaimo kaw'e'ó kwéiyawai íma aúnái'a umái méwana Áánútumo áwáá'o t́yímiba miwísé aasiyaasí kwaíkwai'a isasá kwémaewe.

Sámériyaavaken-ininkona kwaasái.

4 ¹⁻³Yóni nombó pétinkarain-kwaasi Ísumo pétinkaraimba kóyaaitamai-kwaasi pétinkaraiye. ánivo Ísuma íma pétinkaraivo kwená kwayó-kwáásí pétinkaraawe. Yónimo kwévetinkain-kwaasi Ísumo kwévetinkaimba kóyaaitamai-kwaasi kwévetinkain-aimba áamáán-kawaa-kwaasimo ísón-aimba Ísu íséna Yútiyaa-ayampa'a tuwéna moórágwara'a Káriri-ayampa'a kónáe séna ⁴Sámériyaa-ampa'a kónaumne séna ⁵kúmba Sámériyaa-ayampa'a Sáíkaa-naopa'a naaóv'á'ó Yákópomo ááninko Yósépmbo ámakom-barama egwaa'á kwáyon-daopa'a kúmba ⁶Yákópo nombá uwíníyena u'makóm-bai'a kwáyowana aampa'á kwéguwana Ísumba ávón-kówana mimbáfká'á kwáyá'wái komáyowasa ⁷⁻⁸kwená kwayó-kwáásí toómbá meéyán-onae sésa naaópa'a kuwaná Sámériyaa-ininko nombá uwíníyena túwana Ísu séna nombá usimiyó súwana ⁹minínínkó séna emá Yútaa-kwaasi ómpo kemá Sámériyaa-inimba úmpo íma nombá usimiyó siyó siráiyé. Yútaa-kwaasiye Sámériyaa-kwaasiye íma moórá-anavinkemba kwénaantavena íma nombá usimiyó siyó súwana ¹⁰Ísu séna Áánútumo kanaán-umaimo amínín-tantaa'a íma awánaraane. nombá usimiyómó sún-da-kwaasigona ááimba íma suwánáánda-kwaasi úne. kesí ááimba suwánáándawiraankasi kwántámai se aasiyaasí maí'mai'a ónááon-domba simiyó séna'a amúsino súwana ¹¹minínínkó séna maandómbá avéúmpá'ó kunkwáyáimba náán-anavina maí'mai'o ónááon-domba uwíníyono. ¹²kentáá síkwá'náoma Yákópoma maandóm-báí'á u'maréna kwená sipisípiye kwená akúnté tímakaimba pósa maandómbá kwénaawe. kemó sún-da emá timíníyonda-nonkoma Yákópo tímakain-donkomba íma usáyaaaitaniye kwésune súwana ¹³Ísu séna maandómbó kwénaiyawaimo éna ókwara'a nontávéna tinkánívo ¹⁴kemó tíménda-nombo náiyawaimo éna íma ókwara'a nontávéna tinkáníye. kemó tíménda-nombo náiyawaimo éna tirumpimbá nonayumpinkémbó usausa intenkáámbá ínasa pósa aúnái'a umái maí'mai'a ónááowe súwana ¹⁵minínínkó séna emó sénda-nomba símína'a naananá nontávéna íma sinkáína'a íma maampinkémbá tauwónaumne súwana ¹⁶Ísu séna enawaikómbá koááyamai áí'mae tiyó súwana ¹⁷séna kesuwairíyaaimba úne súwana Ísu séna emá árai'a séndamanivo ¹⁸éva'aasei-kwamba mairé miwísé maémaenda isamá ívé'o minkwáásígó emó máyaanda íma enawai'á isamá po árair-aimba simásimene súwana ¹⁹minínínkó séna kemó imáyáamo únda Áánútun-aaí simátimendana'a óne. ²⁰Sámériyaa-kwaasi kentáá síkwá'náma sésa maanómáká'á Áánútuna imáyáa mósá máráaro siráawa'a keinárawa'a Yútaa-kwaasi sé'a Yérúsaremu-naopa'a Áánútuna imáyáa mósá máráaro

sewé súwana ²¹ Ísu séna kemó sendamá áraire siyó. moórá-kanaamo tínimba maanómákákwará Yérúsaremu-naopakwarare su'mainivo amápa'-mapakwara'a kesivoná imáyáa mósá maránááowe. ²² keinárawa'a Sámériyaa-kwaasi kwená imáyáa máraambanivo kwená ááimba íma awánare'a owe. Yútaa-kwaasiya kwená imáyáa mósá maréta kwená ááinta awánaraumne. Áánútu séna moóráwai sáwí'lo umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkanae síníwai Yútaa-kwaasivinkemba paáriniiye siráiyé. ²³ kesivo séna kesí imáyáama mósá maráiyamba íma tóikakemba é'a árai'a tirunkakémbá kesí imáyáa mósá máraaro siráimba miráumai moórá-kanaama kwétisasamo árai'lo kesivoná imáyáamo mósá kwémaraiyawaima tirunkakémbá arupí umái kesivoná imáyáama mósá maránááowe. ²⁴ Áánútumba áúma íma kwáyáísana amankómá máyáísasa pósa íma túrandei ane'á kwéawanaavo miráráán-umai Áánútuna imáyáamo mósá máraambo ombá kwenamankó túwa'naa isasá tirunkakémbá kwená imáyáa mósá máraaro súwana ²⁵ minínínkó séna Áánútumo usásinankaiwaima Káráísitiye sewáí kumíniiye. kumíndara'a amápa-tantaatavena simátimiiye sewa'á ísaraumne súwana ²⁶ Ísu séna mináímbó séndawaima maandá kemá úne Ísu siráiyé.

²⁷ Ísu mináímbá súwasa kwená kwayó-kwáásí koyauwerésa Ísumo Sámériyaa-ininkontavena súmba Yútaa-kwaasiti namuro-ínínkóntávéna kwésuwana póna táá'a kówasa tirumpin-ímáyáámá ésa minínínkóntávéna nóintavaiya kwéankaisana íyó-imayaa ésa Ísuntavesa nóra séna minínínkóe kwésíyo-imayaa ésa íma taáísaa uwaná ²⁸ minínínkómá kwená sawei-ánámá tuwéna naaópa'a kwéna simátimena séna ²⁹ amápa'a uráunda-yantaa'a paárurain-kwaasi máyáiyé. Áánútumo usásinankaiwaiya'íya taawánaaro súwasa ³⁰ naaópa'a tuwésa Ísunopa'a tumbá ³¹ Ísuna kwayó-kwáásí Ísuntavesa sésa anóndakoo toómbá naaó amataáará'á suwaná ³² Ísu séna kemá íma awánaan-tomba makáumne súwasa ³³ kwená kwayó-kwáásí keáímbá sésa nááwa toómbá maimaéna máámakaiyo suwaná ³⁴ Ísu séna toóntávénamo tááimo kwétinkaintemba si'mákaiwain-aaí isé'a kwená mayáíma maimaé'a kwégwé'a ánášanaundayavai kwésinkaiye. ³⁵ kígauva'a kwáyáin-tontave'a éiyain-kwiyomba ánásaínana ávuma káínata áká'mai torupánaumne kwésevo kemá sé'a awánaaaro. ívé'a maankánáámá toómbó ávumo kaintembá miráráán-umai kwaásiyomba tí'mai Áánútunopa'a kwiyónááowe. ³⁶⁻³⁷ kwaásiyombo tí'mai Áánútunopa'a kwitinkáíyan-kwaasimo ésa miwí kawé'-méyámbá mayáiyasa Áánútunopa'a tíyan-kwaasi aúnaí'a umái maí'mai'a ónááowe kwésune. évakarawai kígau úmaraiyasa ó'owima akaránááowe kwésewe. miráumai kígau íyawaigwara akaráiyawaigwara'o ésarai aamoí ónááowe. ³⁸ ó'owima kígau úmakaamba isa'á kemá tí'maráúna'a ó'owiti mayáívínkén-tómbá kwéakaraawe Ísu kwántámai-aimba simátimakaiye.

³⁹ánivo minínínkó séna amápa'a uráunda-yantaa'a paáruraiye siráin-aimba isésa pósa Sámériyaa-kwaasi mindáópaken-kwaasi Ísuntavesa sésa árai'a Áánútumo usásinankaiwaiman-iyé sésa ⁴⁰Ísunopa'a tésa sésa kentáási naaópa'a tamaiyó suwaná Ísu kae-táwai koména ⁴¹aaí simátimuwasa isésa sáwíva-kwaasigwara'a sésa árai'a sáwí'o umáímo máyaundavinkenta kawer-ámpátá mésinkaniwaiman-iyé sésa ⁴²minínínkómbá simámesa sésa íma enááiyé su'maiyavetaanivo kwenáái ísaraundayaveta séta marapá-kwáási sáwí'o umáímo máyaundavinkemba kawer-ámpátá mésinkaniwaiman-iyé siráawe.

Ísu moórá-iyampoi asóvamankarain-kwasai.

⁴³Ísu kae'-nó'wáámbá kwaéna mindáópa'a tuwéna Káríri-ayampa'a kónáe séna kwéna ⁴⁴séna Áánútun-aaí simátímíwain-awi'a kwenamááraa íma mósá máráavo á'on-daopaken-kwaasi kwenáwí'a mósá máráawe súwasa ⁴⁵miráumai Káríri-ayampa'a kúwasa mináyámpákén-kwáási aamoí umánkaraawe. ááema tífótaasa í-tánón-kánáará'á miwí Yérúsaremu-naopa'a komésa Ísuna mayáímó mairáimba awánaraamba pósa aamoí umánkaraawe.

⁴⁶aamoí umánkówana Ísu Káríri-ayampa'a kwénaena Kéna-naopa'a non-úranko ándá-aran-dombo kasúkáin-daopa'a kúmba kámááni-kwaasi Kápénéamu-naopaken-kwaasigo ááninkomba áí'a kwéuwana ⁴⁷Ísu Yútiyaa-ayampakemba Káríri-ayampa'a tiráin-aimba iséna Ísunopa'a téna séna kesááninko puwíndayavena kwéisa'a úmpo kesí naaópa'a kuré koasóvamankaniyono súwana ⁴⁸Ísu séna ímo ó'om-bayai-awaame'o awáné'o é'a íma kesááiyave'a áraire sénááowe súwana ⁴⁹anóndakoo kesáánimba puwíndayavena kwéimba avekáán-umai tiyó súwana ⁵⁰Ísu séna enáánimba asóvawgivo kwaaó súwana Ísun-aaiyavena áraire séna kúmba ⁵¹aampa'á kúmba kwená mayái-kwáási tésa sésa enáánimba áí'a éránkariye suwaná ⁵²tísaa ena séna kesáánimba nósa-tawaiya áí'a éránkariyo súwasa sésa tindauma kwáyá'wái kokotámba éránkariye suwaná ⁵³avowámá imáyáa éna séna mitáwai enáánimba asóvawgiyemo siráimba árai'a siráiyé súmba pósa kwená akúmpákén-kwáási amápa'a Ísun-aaiyavesa áraire siráawe. ⁵⁴Yútiyaa-ayampakemba Káríri-ayampa'a komáyomba moóráma kawé'-máiyái-áwáámé'á uréna minkál'a miníyámpóígómbá asóvamankowasa kwená akúmbá áraire siráawe.

nonkwaaúmpá'á Ísu moóráwaimba asóvamankarain-kwasai.

5 ¹aáno Yútaa-kwaasi monotávésa tanómba kaumakónka'a Ísu Yérúsaremu-naopa'a kurái. ²Yérúsaremu-naokona óntan-kuriva'a ontamá kwáyomba áwí'a sipisípigona ontamá miwáná egwaa'á nonkwaaúmbá áwí'a Pétéséta-nonkwaaumba kwáyowana ³mindónkón-awampa'a kwááyu-namba éva'aasei-namba kwáyowasa mindáúmpátá

tí'a ún-kwaasiyomba évaka'a tógavitan-kwaasiyonte tífayaamba kararón-kwaasiyonte mésa [nonkómó píví'namaemo kúmba amu'marésa máyówana ⁴ moórá-mora-tawai kwíyómpakewaima nompímbá kumúwana nonkómá píví'namae kúwana aiva'á nompímbá kumúwaimba áí'a éránkariye.] ⁵ tí'o ún-kwaasiyompimba moórawai ména ayáátááka'a 38 ira'a áí'a kwéun-kwaasi máyowana ⁶ Ísu awánéna ayáátááka'a áí'a kwéiye-imayaama éna áísaa ena séna embá asóvayiyavai kwéankaiyo súwana ⁷ séna nonkómá píví'namae kwíndara'a sí'maimo nompímbó sinkáníwaima íma máyáíye. kemá kumónáe'a úndanivo moórawai kembá kumáyaaítana nompímbá aiva'á kúmísana kesí'a úwoi kwáyáíye súwana ⁸ Ísu séna usásinaao. ená tuvai'á maimaé kwaao súwana ⁹ avekáán-umai áí'a érankowana kwená tuvai'á maimaéna kuráíye.

Yútaa-kwaasi monor-áímbá kwéison-kanaara'a mirá úwasa ¹⁰ Yútaa-kawaa-kwaasi asóvamankon-kwaasiyavesa sésa ívé'a agándaan-kanaama po ená tuvai'á maimaé kwégonda aambá áúmbakaawe suwaná ¹¹ séna asóvamasinkaraiwaima séna ená tuvai'á maimaé kwaao siráíye súwasa ¹² miwí áísaa esa sésa ená tuvai'á maimaé kwaaoómó siráíwai nááwa'iyó suwaná ¹³ sáwíva-kwaasivimba Ísuma áuyokuwana póna asóvamankarowai séna áwí'a íma isáúnda-kwaasiman-íye siráíye.

¹⁴ simásuwena aáno anóm-bono'-naumpa'a iyúmba Ísuma avakáá-umai awánéna séna áí'a éránkáimba po sáwíyamba sínkáivo se sáwí-imayaa ivátuwaaó súwana ¹⁵ iséna Yútaa-kawaa-kwaasi kosimátimena séna asóvamasinkaraiwaima Ísuman-íye súwasa ¹⁶ Yútaa-kwaasi monor-áímbá kwéison-kanaara'a Ísuma asóvamankarontavesa Yútaa-kawaa-kwaasi Ísumba sáwí'a umánkámae iyúwana ¹⁷ Ísu séna kesivo aasiyaasi-táwai mayáímá kwémayaimba pó'a miraráán-umai mayáímá mayánaumne súwasa ¹⁸ agándon-kanaara'a asóvamankarontavaigwara Áánútuma kesivomán-íye siróntavaigwara'a pósa Yútaa-kawaa-kwaasi sésa tuvuwónáe síma sima'a umbá Áánútuma kesivomán-íye sirónten-umai Áánútuwe kesé mimbórái'a umái máyauye siráimba pósa Yútaa-kawaa-kwaasi sésa tuvuwónáe siráawe.

avowáná kwaasái Ísu siráin-kwasai.

¹⁹ suwaná Ísu simátimena séna árai'a simátimé'a sé'a ááninkoma pó'a íma kesí imáyáavinkemba únda kesivomó imbá awáné'a mirá kwéune. kesivomó intembá ááninko kwéune. ²⁰ kesivo ááninkomba arumbá siména amápa-tantaa'o kwéimba kwéagaraasinkaiye. usáyaaítanim-bayai agaráásinkaina'a mimbáyái máyána'a táátavai ónááowe. ²¹ kesivomá pukáampinkembo usásintinkaintemba ááninko kesí imáyáavinkemba usásintinkanae'a kwéune. ²² kesivo séna íma aaivimbá maitinkánaumpo aaivimbó maitinkánim-bayai kesááninkomba ámakauumne siráíye. ²³ aaivimbó maitinkáanda-mayai símakaimba pósa kesivo áwí'o mósá

máráantemba ááninko súwí'a mósá maránááowe. kesúwí'o ímo mósá maráiyawaimo ésa kesivomá si'mákaiwai áwí'a íma mósá maránááowe.

²⁴árai'a simátime'a sé'a kesááimo isésamo árai'a ai'mákaiwaima Áánútuma iyémó kwésiyawaima á'a ááimba ásámai aúnái'a umái maí'mai'a kwéowe. kwaási máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a kwaémáyaimba Áánútuna egwaa'á tamáyáamba pó'a íma aavimbá maitinkánaumne. ²⁵árai'a simátime'a sé'a moórá-kanaa kwétinasa pukáiyán-kwaasi Áánútu ááninko-saai isánááowe. isáiyawaima usásinesa maí'mai'a ónááowe. ²⁶kesivomá kwaási máyáawaina ááimban-iyé. asirayámbá siména séna mirámó úndantemba kwaási máyáawaina ááimba óne siráiyé. ²⁷kemá kwíyómpakemba kwaási úranda'a kumpaáruraundawai únana póna kesivo kentávéna séna aavimbó maitinkáníyonda-mayai amúne siráiyé. ²⁸mináíntávéna íma táá'a kaíno. moórá-kanaamo tínímba utamátínkaren-kwaasi amápa'a kesáái isésa ²⁹utamátínkarepakemba usásinanaaowe. kawé'ó uréwaimo usásinesa aúnái'a umái maí'mai'a ónááowe. sáwí'o uréwaimo usásinaiya'a aavimbá maitinkánaumne. mináíntávéna íma táá'a kaíno Ísu siráiyé.

Ísumba kwená ááin-kwasai.

³⁰Ísu simásuwena séna íma kesí imáyáavinkemba úndanivo si'mákaiwaima simásímakaintemba mirá kwéune. íma kesí imáyáavinkemba úndayave'a arupí umái aavimbá maitinkánaumne. kesivo simásímakainten-umai aavimbá maitinkánaumne. ³¹keyáámo kesáváímó súndarakai kamparé sesinó. ³²moóráwaigwara'o kentávénamo kwésimba árai'a kwésiye. ³³keinárawa'a évakarawai ti'márówasa Yóni nombá pétinkaiwaimba koáísaa uwaná Yóni kentávéna séna árai-kwaasiman-iyé. kosimátíméro siráiyé. ³⁴kesí ááimbo sénááontavai íma anón-imayaa úndanivo Yóni kentávái siráin-aintavai áraire síya'a sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkanae-imayaa kwé'e'a mináímbá kwésimatimune. ³⁵oómbó aampa'ó kúra'mae konten-umái Yóni kentí aampa'ó kúratinkowa'a sáwíyanka'a aamoí uráawe. ³⁶moórá-yantaakoma Yónima kentávéna siráin-ainkomba usáyaaítaraiye. kesivomó simásímakaim-bayaima kwémayaunana mimbáyáígómá kesí ááimba kwévaariye. kesivomó siménamo si'mákaim-bayai kwémayaunasa kesí ááimba kwéawanaawe. mintántáákómá Yónima kentávéna siráin-ainkomba usáyaaítaraiye. ³⁷kesivo si'mákaiwaima kwegwárá'á kentávéna simbánivo kwenáái ísámai íma kawé'á é'a kwenane'á íma awánaraawe. ³⁸si'marówa'o kunkáundayave'a íma áraire kwésemba póna Áánútun-aai íma tirumpimbá kwáyáiyé. ³⁹keinárawa'a sé'a aúnái'a umái maí'mai'a ónaumne sé'a Áánútun-aai aúváiívimba awána-awana kwéowe. mináúváiívimbá kesí ááimba agaimárówa'anivo íma kawé'á umái ísaraawe. ⁴⁰kawé'ó umáímo isé'ó kesópa'o tékaankasi aúnái'a umái maí'mai'a osino.

⁴¹kwaási kesúwí'a anómba umásinkanaaowe-imayaa íma kwéune. ⁴²Áánútumbo ímo tirumbó áménka'a kwétuwanaumne. ⁴³kesivomá simásímakaintave'a kunkáundanivo íma kawe'á umásínkaraawe. ánívo moóráwaimbo kesivomó ímo simámakaindawaimo tína'o é'a kawe'á umánkanaaowe. ⁴⁴keinárawa'a sé'a kwaási kentáá súwí'a anómba umásinkanaaowe sé'a pó'a kesáái íma áraire kwésewe. Áánútuma kentáá súwí'a anómba umásinkaniye sékaankasi kentávé'a áraire sesinó. ⁴⁵kesivo aúranka'a íma aavimbá maitinkánaunda póna Mósesi naaóv'á ámáán-aimba agaimakáiwai aavimbá maitinkániye. Mósesi kwésuwa'naa iyémó sewáímó éna kwemá aavimbá maitinkániye. ⁴⁶Mósesi kesáái agaimarómba pó'a Mósesin-aaiyave'o árairemo kwésekaai kesáaiyave'a áraire sesinó. ⁴⁷Mósesimo agaimakáin-aintave'a íma áraire kwésemba pó'a kesáaiyave'a íma áraire kwésewe Ísu siráiyé.

Ísu sáwíva-kwaasi toómbá tímakain-kwasai.

Mátíyu 14:13-21, Mááka 6:30-44, Árúku 9:10-17

6 ¹⁻⁴naaóv'á Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáá sáwíyanka'a tíníye kwéuwana Káríri-kwaaukona menáváp'á Ísuma nompí-sípívimbá kwéna minkwáúnkóná moórá-awi'a Táípiriyasi nomp'á kúmba tí'o ún-kwaasiyomba asóvatinkarowasa awánaresa pósa kwenánaemba kwárówasa Ísuwe kwená kwayó-kwáásiyé nompí-sípívínkémbá marap'á ásávesa omápa'a umáyówasa ⁵⁻⁶sáwíva-kwaasi Ísunopa'a kwéiyuwana tuwánéna imáyáama éna séna naaémba mirá ónaumpo aiva'á Vírípimba áísaa umai isánáe séna áísaa ena séna náávakena toómbá meéyámba'maiya tíménara nánááoo súwana ⁷Vírípima séna sáwívar-ontankaken-tomba 200 kinaaraken-tomba meéyámba'maiya timúnasaya naasinó súwana ⁸moórá-kwayo-kwaasi Sáímoni Pítaa áváko áwí'a Éndaru ⁹kwemá séna moórá-iyampoigo éva'aasei-tonkwara kae'-nóyáákwará'á makáimbanivo sáwíva-kwaasi máyáawe súwana ¹⁰Ísu kwená kwayó-kwáásiyávéna séna mara'á máéro simátíméro súwasa simátímúwasa mara'á máúmba minkwáásívínkémbá sáwíva-kwaaima 5,000 kwaaima máyówana ¹¹Ísu mintómbá maisokéna Áánútuntavena súwi simásuwena toómbá topán-topan-umai kwená kwayó-kwáásír'á tímúwasa miwímá tímúwana toómbó nontenkáán-umai noyá'á miráumai nowaná tímú'a wówasa miwítí imáyáaomo úni'a uwaná ¹²kwená kwayó-kwáásiyávéna séna mintón-ayai íma úwoiva'a tuwé'a máyáaro súwasa ¹³éva'aasei-tompinkemba nésamo túwón-ayaivinkemba sísamaivakemba kae'á kumbaimái-unampimba áítumai ógwitowasa ¹⁴Ísumo úmba awánésa sésa Áánútun-aai simátímíwaima íya awánáunda-awaame'a isatá awánáúmne sésa kwéamu'maraundawaiman-iyé sésa ¹⁵kentáási kawááíta ínáyemo sumbá Ísu miwí tirumpimbó sun-áímbá iséna íma mirá ónaunasa sewé séna tiyuwéna omápa'a iráiyé.

Ísuma non-avóvomayaapa'a kuráin-kwasai.

Mátfyu 14:22-23, Mááka 6:45-52

¹⁶Ísu omápa'a umáyowasa enónka'a kwená kwayó-kwáásí nonkwaúnkón-awampa'a kumésa ¹⁷Kápénéamuva'a kónáe sésa nompí-sípívimbá usámaaisesa kuwaná Ísuma íma usauwerówana no'wáámba aúkúwana ¹⁸anón-undaoma kwétena nonkómá tuvántááva kwéuwasa ¹⁹tamayó'nei nombá tuwíntámaesa ayáátááka'a kuwaná Ísu non-avóvomayaapa'a kwénaena nompí-sípígóná egwaa'á túwasa awánésa táátavesa kwéuwana ²⁰Ísu séna kemá úmpo táá'a kaivó aáno máero súwasa ²¹aamoí ésa sésa nompí-sípívimbá usámaaisaao suwaná avekáán-úwana nompí-sípígó non-awámpá'á kúpa'a kuráiyé.

Ísumba avakáá uráan-kwasai.

²²aaváyaavimba menávápá'á komáyón-kwaasi sésa tíndauma kimbora-nompí-sipima kwáyáísana Ísuma íma mimpímbá kwisasá kwená kwayó-kwáásí miwíyé su'mai kuráavo Ísuma náávava máyáiyó siráawe. ²³évaka-kwaasi nompí-sípívimbá Táípiriyasivakemba kwétoyo-esa tíndauraamba Ísu Áánútuntavena súwi súwasa kwaásiyomba toómbá néiron-ayampa'a tésa ²⁴Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé íma máyóntavesa tivakáá ónáe sésa mindómpí-sípívimbá usámaaisesa Kápénéamuva'a kuráawe.

Ísu mai'mai'a ónááon-tomba úne siráin-kwasai.

²⁵Kápénéamu-ayampa'a kumbá Ísumba awánésa sésa kesí anóndakoo nósa-tawai maavá'á tiráano suwaná ²⁶Ísu séna maísáaro íma kawer-áwáámé'á agaráátínkaraundayave'a kwésivakaa-ovo toómbó naráantave'a kwésivakaa-owe. ²⁷toómbó ímo kwaíkwai'o índa-tontave'o é'a íma mayáímá maé'a kwaási mai'mai'o ónááon-tontave'o é'a mayáímá máyáaro. mintómbó timénaunda kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai mintómbá timénaumne. Áánútu kesivomá kentávéna séna aamoí kwéumankaumne. kesí mayáímá mayaaó simbá pó'a mintómbá timénaumne súwasa ²⁸áísaa esa sésa nóraumaiya Áánútuna mayáímá mayánaumno suwaná ²⁹Ísu séna kentávé'ó sé'ó árai'a Áánútuma ai'mákaisana kunkáiwai iyémó sembá mindá Áánútuna mayáímá maé'a sewé súwasa ³⁰nóra awaamera'i. ímo awánáúnda-awaame'o inatáámó éta awánétaamo éta séta árai'a Áánútuma embá ai'máráísama kunkáandawaima óne. nóim-bayai-awaamera ínyono sésa ³¹kentáá síkwá'náma kavóná-marava'a mésa kwíyómpaken-tomba áwí'a máána-tomba némáembanivo emó uráandawaimo éna íma mindá usáyaaitaraiye. naaóv'á Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna kwíyómpaken-tomba timúwasa naráawe

agaimaréna siráiyé suwaná ³²Ísu séna maísáaro Mósesimo tímakon-tomba íma kwíyómpaken-tomban-iyé. kesivomá kwíyómpaken-tomba kawé-tómbá kwétimiye. ³³kwíyómpakembo marapá'ó kunkáiwaima kwemá Áánútuma kwétimin-tomban-iyé. kwentávé'a pó'a maí'mai'a ónááowe súwasa ³⁴sésa sénda-tomba aasiyaasi-táwai simiyó suwaná ³⁵Ísu séna kemá maí'mai'a ónááon-tomba úne. kesópa'a kwétiyawai íma tááima kwétinkaiye. kenká'á aráápamai kwémaiyawai íma nontávéna kwétinkaiye. ³⁶á'a simátimé'a sé'a kesí mayáí-áwáámé'á awánaambanivo kesááiyave'a íma áraire sésa kenká'á íma aráápamai kwémaewe. ³⁷ánivo kesivomó kwésimin-kwaasimo é'a kesópa'a ténááowe. kesópa'o tíyan-kwaasiyave'o é'a íma kóro sénaumne. ³⁸kesí imáyáa kwaránaundayave'a kwíyómpakemba íma kumbáyaumpo si'mákaiwaina imáyáa kwaránaundayave'a kumbáyaumne. ³⁹si'mákaiwaima simásiména séna amúnda-kwaasi sáwí-amba kwáráavo se kawááuwó. naaén-kanaama puwíyampinkemba usásintinkaano. ⁴⁰kesivomá simásiména séna kesááninkoo embá awánésa sésa Áánútu ááninkoman-iyé síyawaima aúnái'a umái maí'mai'a ónááowe siráiyé. naaén-kanaama puwíyampinkemba usásintinkanaumne Ísu siráiyé.

⁴¹kemá kwíyómpaken-tomba úne Ísu súntavesa Yútaa-anon-kwaasi tirunkó sáwí'a kwéuwasa iséise kwéesa ⁴²sésa kwemá Ísuma Yósépi ááninkoman-iyé. anóvowi átaamo tuwánáundayaanivo nóra sénawa kwíyómpakemba kunkáumne kwésiyo suwaná ⁴³Ísu simátiména séna íma mirá iséise oró séna ⁴⁴kesópa'a íma úwoima ténááovo kesivo kembá si'mákaiwaima tááyaina'a kesópa'a tíya'a naaén-kanaama puwíyampinkemba usásintinkanaumne. ⁴⁵mindáyavai naaóv'á Áánútun-aaí simátímakowai agaimaréna sésa Áánútu amápa-kwaasi simái agaráátinkaniye siráawe. kesivon-áái ísámai kawé'á íyawai kesópa'a ténááowe. ⁴⁶kesivombá íma awánaraavo kemá Áánútunopakemba kunkáundawai keyáama kesivombá awánaraumpo kesivon-áái ísámai kawé'á íyawai kesópa'a ténááowe. ⁴⁷árai'a simátimé'a sé'a kesááiyavesa áraire sésa kenká'á aráápamai kwémaewai aúnái'a umái maí'mai'a kwéomba ááimba kwéasaawe. ⁴⁸kemá maí'mai'a ónááon-tomba úne. ⁴⁹kentíkwá'náma kavóná-marava'a mésa máána-tomba neémesa úwoi putaráawe. ⁵⁰ánivo kwíyómpaken-tomba mirán-tómbá náiyawaima úwoi maí'mai'a ónááowe. ⁵¹kemá kwíyómpaken-tomba maí'mai'a ónááon-tomba úne. mintómbó nésamo ésa maí'mai'a ónááowe. kesúma tímúna'a naantávé'a pó'a maí'mai'a ónááowe Ísu siráiyé.

⁵²Ísu súwasa Yútaa-anon-kwaasi tirunkó sáwí'a kwéuwasa iséise ésa sésa nóra éna mindá'á kwenáuma simínata nánaumno suwaná ⁵³Ísu simátiména séna árai'a sune. kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai pó'a kesúmo ímo né'o kesí naaemó ímo né'o é'a íma maí'mai'a ónááowe. ⁵⁴ánivo kesúma kesí naaemá naawái aúnái'a umái maí'mai'a

kwéomba ááimba kwéasaamba pó'a naaén-kanaama puwíyampinkemba usásintinkanaumne. ⁵⁵kesúma kawé-tómbán-iyé. kesí naaemá kawé'-nómbán-iyé. ⁵⁶kesúma kesí naaemá naawái kesé tarúmai máyáawa'a kemá miwísé tarúmai máyaumne. ⁵⁷kesivo si'mákaiwaima maí'mai'a kwéintave'a kemá maí'mai'a kwéune. kemá maí'mai'a kwéundayave'a pó'a kesúma naawái maí'mai'a ónááowe. ⁵⁸kentíkwá'náma toómbá neemesa úwoi putaráawe. kemá súnda-tomba kwíyómpaken-tomba íma mirán-tómbán-iyé. kemó súnda-tomba mintómbá naawái aasiyaasí maí'mai'a ónááowe Ísu séna ⁵⁹Kápénéamu-naopa'a mono'-náúmpá'a mináímbá simátimakaiye.

⁶⁰⁻⁶¹Ísu simásuwowasa kwenánaemba kwakón-kwaasi tirunkó sáwí'a kwéuwasa ísámai iséise ésa sésa kwemó sin-áínkómá íya sinkáin-aimba póna umbaí kwétaiye suwaná Ísu arumpin-ímáyáamá éna simátimena séna mináíntávé'a kayókáawe. ⁶²kemó kwíyómpakembo kwaási úranda'o kumpaáruraundawaimo kuntuaweré'o íyóna'o suwáné'o é'a nóra imáyáawa ónááoo. ⁶³kwaásiti asirayánkó íma túwa'naa ivo Áánútun-amanko aúnaí'a umái maí'mai'a kwéumatinkaiwaiman-iyé. mirámó intembá kemó súnda-aimba aúnaí'a umái maí'mai'a ónááon-aimba imbánivo ⁶⁴évakarawaima kentávé'a sé'a kampa'á siyé kwésewe Ísu súmba Ísuma kampa'á siyé mó sun-áímbá kwená kuntaru'ó íníwainkwará'a naaóv'á ísaronka'a póna évakarawai kentávé'a sé'a kampa'á siyé kwésewe Ísu simásuwena ⁶⁵séna mindáyave'a á'a simátimé'a sé'a kesópa'a íma úwoima ténááovo kesivomó tááyaina'a ténááowe siráiyé.

⁶⁶Ísu súwasa kwenánaemba kwakón-kwaasi évakarawai Ísumba ivá'á auwésa kwesé íma kwénaauwana ⁶⁷Ísu kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasiyavena séna kegwárará ivá'á kwésiyuwao séna tísaa úwana ⁶⁸Sáímoni Pítaa séna anóndakoo náawa ewa kónaunawa seénó. emá aúnaí'a umái maí'mai'a ónaumne-aimba kwésene. ⁶⁹ívé'a entávéta séta árai'a séne. Áánútunopakemba kawé'ná'á óneya kwésune súwana ⁷⁰Ísu simátimena séna kemá sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasima ítátinkaundanivo keinárawapinkemba moórá sáwína'a paáriníye súmba ⁷¹Sáímoni Isakérióti ááninko áwí'a Yútásintavena séna Yútási kwemá kwená kwayó-kwáásí sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba Ísuna kuntaru'á mayáníwaiman-iyé. kwentávéna mináímbá siráiyé.

Ísu áúnava'maati kwaasái.

7 ¹minkákémbá Yútiyaa-ayampaken-kwaasi Ísumba tuvuwónáe kwésuntavena Ísuma Yútiyaa-ayampa'a íma kwénaaena Káríri-ayampa'a kwénaauwana ²Yútaa-kwaasimo kwááyu-nambo ésamo tanómbo kwégauvon-kanaama sáwíyanka'a túwasa ³Ísu áúnava'maa'a

aká'áamba simánkesa sésa maanáyámpá'á tuwéma Yútiyaa-ayampa'a kwaási torupanááopa'a ená mayáímá komáénasa pósa ená kwaási ená kawe'-má'yái awánanaaowe. ⁴ amápa-kwaasi suwánanaaowe síyawaima íma aúpá'á mayáímá mayánááomba po amápa-kwaasi túranka'a mayái komayaaó sésa ⁵ Ísun-áúnava'maa'a kwentávésa íma imáyáa ésa sésa Áánútunopakemba kunkáiyé sésa mináímbá simámúwana ⁶ Ísu simátimena séna amáparawai kesí ááimba suwánanaao-kanaama íma tiráivo kemá úwoi kwíyasa tuwánésa ⁷ marapá-kwáási kembá íma áwáá'a tíkaavo miwíyáv'é'a sé'a kentí mayáímá sáwí'a kwéowe súndayavesa kembá áwáá'a síkaawe. ⁸ tanómbo opa'á koró. amáparawai kesí ááimba suwánanaao-kanaama íma tisa'á ív'é'a íma tanómbo opa'á kúmpo kemá koró séna ⁹ Káírí-ayampa'a méraiye.

Ísu Yérúsaremuva'a kuráin-kwasai.

¹⁰ Ísu máyomba áúnava'maa'a tanómbo upa'á kuwaná naaémba kwemá aúpá'á kúwasa ¹¹ Yútaa-anon-kwaasi Ísumba kwéavakaa-esa sésa náávava má'yáiyó sésa tísaa uwasá ¹² Ísuntavesa úwoi-kwaasi sáwívar-aimba iséise ésa sésa évakarawai sésa kawe-kwáásímán-iyé suwasá évakarawai sésa ímanivo kampa'naampa-kwáásímán-iyé sésa ¹³ Yútaa-anon-kwaasi sáwí'a umásínkáavo sésa íma avora'á sumbá aúpá'á siráawe.

¹⁴ Yútaa-kwaasimo kwááyu-nambo ésamo tanómbo kwégauvon-kanaama évareva kwáyowana avumpin-táwai Ísu anóm-bono'-naumpa'a uména kwenááima simátimuwasa ¹⁵ Yútaa-anon-kwaasi isésa táátavai ésa tóipimba tiyáámba áákesa sésa monor-áímbó isópa'a íma koména ísaraimbanivo nórapakena ísaraiyo suwaná ¹⁶ Ísu minímáyáámó umbá iséna séna kesí imáyáavinkemba íma simátime'a Áánútu si'mákaiwaina imáyáavinkemba simátimune. ¹⁷ keinárawa'a imáyáama é'a sé'a náávaken-aina simásimakaiyo. kwená imáyáavinkena'i. Áánútuna imáyáavinkena'iyó-imayaama kwéowe. Áánútumo siráini'a ónéa síyawai miwímó ésa simátimunda-ainkona ááimba isánááowe. ¹⁸ kesávái-ímáyáavínkén-áímbá síyawai kesúwí'a mósá maráígwáé sésa kentí imáyáavinkemba kwésevo ti'mákaiwai áwí'a mósá maránáe síyawai íma kampa'naampá'á sembá árair-aimba kwésewe. ¹⁹ Mósesi ámáámba simátimakombanivo íma ísámai kawer-urére sembá sínkamonaé kwésewe súwasa ²⁰ úwoi-kwaasiyomba sésa íma tuvuwónáe-imayaa kwéeta máyaumpo enarumpimbá taraváá-kwámbá máyáísa mirán-áímbá séne suwaná ²¹ Ísu séna monor-áímbá kwéisaan-kanaara'a íma awánaraan-awaame'a uráunda pó'a kemá sáwívar-imayaa kwéowe. ²² kentíkwá'narakemba sésa iyámpói matínkaraawasa avakaumboé-no'waamba kwaésa túra'a araa'éna umái karánááowe suwaná naaémba Mósesi mináímbá agaimakómba pósa évaka-tawai monor-áímbá kwéisaan-kanaara'a mirá kwéowe. ²³ Mósesina ámáámba íma

ankáiraamba pó'a agándai-kanaara'a mirám-báyáímá iyámpói túra'a kwéowe. ánívo agándai-kanaara'a moóráwaimba asóvamankaraunda pó'a mayáímá mayaánavo sé'a áwáá'a kwésiyewe. ²⁴íma awáné-aase aintávái íma simátínkáaro. árai'a awánáíyan-aintavai simátínkáaro Ísu siráíye.

²⁵Ísu simásuwowasa évakarawai Yérúsaremu-naopaken-kwaasi sésa minkwáásíyáváiya tuvuwónáewa kwéseo sésa ²⁶kwemá avora'á kwenááima simátímísa'anivo íma aavimbá mayánkaraawe. anón-kwaasiyomba sésawa kwemá Áánútumo usásinankawaima Káráísitiman-íye mirá kwéseo. íya kwéseo. ²⁷maankwáásígóná naaópa'a awánáúndanivo Áánútumo usásinankaiwaina naaópa'a íma awánáúndavakemba tíníye siráawe.

²⁸minkákémbá Ísu anóm-bono'-naumpa'a simátimena séna kembá ára suwánéra kesi máápa'a ára awánéra mirá kwéoo. íma kesi imáyáavinkemba kunkáumpo moóráwai si'mákaisa'a kunkáumne. kwemá áraite siwáímán-íye. kwembá íma awánaambanivo ²⁹kemá á'a awánáúnda si'mákaisa'a kwenópakemba kunkáumne súwasa ³⁰mináímbó súnkakemba tátoranae suwáása kwená kanaamá íma tiróntavesa íma tátorowasa ³¹úwoi-kwaasivinkemba évakarawai sésa Áánútumo usásinankaiwaima tíndara'a kwená mayáígná awaamékoma amápa'-mayagomba usáyaaítaniye-imayaa kwéeta Ísuna mayáígnómá mirám-báyáígnómá póna Ísu Áánútumo usásinankaiwaiman-íye kwésune siráawe.

Ísumba koyátoraaro sésa ti'mákaan-kwasai.

³²úwoi-kwaasiyomba mináímbá sumbá ámáán-kawaa-kwaasi isésa miwíyé mono-káwáá-kwáásíyé i-kwáásíyávésa sésa Ísumba koyátoraaro sésa ti'márówasa kuwaná ³³Ísu séna sáwíyanka'a keinárawate mé'a si'mákaiwainopa'a íyóna'a ³⁴sivakáá uwááe'a íma suwáné'a umáéndava'a íma kanaán-umai iyónááowe súwasa ³⁵Yútaa-anon-kwaasi iséise ésa sésa náávava kwíndayavena síyómpo avakáá uwááeta íya awánanaumne. Kíríki-ayampara Yútaa-kwaasi máyáapara kwéna kwenáái simátiminiyo sésa ³⁶kwemá séna sivakáá uwááe'a íma suwáné'a umáéndava'a íma iyónááowe simbá póta mináínkóná ááimba íma ísaraumne siráawe.

maí'mai'a ónááon-donkona kwaasái.

³⁷Yútaa-kwaasi kwááyu-nambo ésamo tanómbo kwégauvon-kanaara'a moórá-kanaama kwáyowana minkánáá anón-kanaama úwana minkánáárá'á Ísu usásinena anónka'a séna nontávénamo kwétinkaindawai kesópakemba tamandaaró. ³⁸Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna siráintemba nonayumpinkémbó usausa intenkáámbó kesáíiyavesa áraire síyawaima tirumpinkémbá nonayumpinkémbó intembá íníye Ísu súmba ³⁹Áánútun-amankontavena siráíye. Ísu íma

kwíyómpa'a kuntuwékáintavena Áánútun-amanko íma kunkáiyē. Ísu imáyáa éna séna kemá púwóndavinkemba usásine'a kesivonópa'a iyé'a Áánútun-amankomba ai'maráanana kuména kesááiyavesa áraire síyawai tirumpimbá kumbéniye-imayaa éna Ísu mináimbá simátímakaiye.

Ísuntavesa imáyáama taaínkaa'a uráan-kwasai.

⁴⁰Ísumo simátimumba kwaásiyomba isésa évakarawai sésa árai'a kwemá Áánútun-aaí simátímíwaiman-iyē suwasá ⁴¹évakarawai sésa kwemá Áánútumo usásinankaiwaima kwéamu'maraundawaiman-iyē suwasá évakarawai sésa Áánútumo usásinankaiwaima íma Kárírivakemba tíníyē. ⁴²naaóv'á'á Áánútun-aaí aúvávimba agaimaréna séna Áánútumo usásinankaiwaima Tévítin-andarakemba Tévítina naaópa'a Pétáremuva'a marankániyē agaimaréna siráiyē sésa umbá ⁴³Ísuntavesa imáyáama taaínkaa'a ésa ⁴⁴évakarawai sésa tátoranae sumbánivo íma tátokaawe.

⁴⁵íma tátoresā i-kwáásí mono-káwáá-kwáásítópare ámáán-kawaa-kwaasitopare koyauwérówasa nóra séra íma táto'mai áí'mae'a teéó suwasá ⁴⁶i-kwáásí sésa kwenááigoma amápa-kwaasi tááigomba usáyaaitaraiyē suwasá ⁴⁷ámáán-kawaa-kwaasi tísaā esa sésa kenkwárá'á kampa'á simátíyuwaisara kwéseo. ⁴⁸anón-kwaasiyē kesáá ámáán-kawaa-kwaasiyaawe íma árai'a kwíyómpakemba kunkáiyē kwésumpo kegwárá'á mirá seró. ⁴⁹úwoi-kwaasiyē su'mai áraire kwésewe. miwímá Mósesina ámáámba íma ísámba póna Áánútu tínkaminiyē suwaná ⁵⁰ámáán-kawaa-kwaasivinkemba moóráwai áwí'a Níkótimasi ááéma Ísunopa'a iráiwaima simátimena séna ⁵¹kentáásí ámáánko séna íma úwoi sé'a sáwí'a uráiyē sé'a kwenááima ísare'a kwená mayáí awáné'a aaivimbá mayánkááro kentáásí ámáánko siráiyē súwasa ⁵²Níkótimasimba aká'áámba simánkesa sésa Kárírivakewain-ánaemba kwaráánó. Áánútun-aaí aúvávimba awánamāi kawer-uréo. Áánútun-aaí simátímíwaima íma Kárírivakenda'an-ivo kwemá íma Áánútun-aaí simátímíwaiman-iyē sésa [⁵³kentí naaó'-nao'a kóyáwé uwaná Ísu Óríve-ompa'a iráiyē.]

moórá-ininko ó'on-kwaasiyē máyon-kwasai.

8 ¹Óríve-omapa'a Ísu uména ²aaváyaavimba kuména anóm-bono'-naumpa'a umáyowasa kwaásiyomba kwenópa'a torupowaná mara'á ména kwenáái simátimuwasa ³ámáámba sun-kwáásíyē ámáán-kawaa-kwaasiyē aaraí áí'maesa minínínkó ó'on-kwaasiyē máyomba pósa áí'mai amáparawai túranka'a ankésa ⁴Ísuntavesa sésa anóndakoo minínimbá ó'on-kwaasiyē máyáísata awánéta táto'mai áí'maeta túne. ⁵ámáán-auvaivimba Mósesi agaimaréna séna mirámó índawaimba óntandei tuvúwónanaya puwíníyē agaimaréna siráiyē. nóran-imayaa éwa seénó

sésa ⁶Ísumba maka sésa mirá senaná paárinata kwembá aavimbá mayankánae sésa suwaná Ísu kivairena ayáanauvi'nei marará'á aúvái agaimarówasa ⁷áísa aisaa uwaná usásinena simátimena séna imó sáwí'ó uráindawai aivar-óntámbá maimé tuvuwíno simátimena ⁸moórágwara'a kivairena ayáanauvi'nei marará'á aúvái agaimarówasa ⁹isésa moórá-mora-kwaasi kunákárúwasowana anón-kwaasi aiva'á kumúwasa miwán-ánaemba kwa'maésa kúmúwana minínkówé su'mai Ísuwe máyowana ¹⁰usásinena áísa ena séna náávára máyaa. amáparawai íma aavimbá mayankánaáoo súwana ¹¹owé íma aavimbá maisinkánaáowe súwana kegwára'á íma aavimbá mayankáúna kómpo moórágwara'a íma mirán-uwó Ísu siráíye.

kwaási sáma kamátinkaina'a úne Ísu siráin-kwasai.

¹²ókwara'a Ísu kwenáái simátimena séna kwaási sáma kamátinkaina'a úne. kesínaaembo kwaráiyawai íma tunínívo sáma kamái mai'mai'a ónááowe súwasa ¹³ámáán-kawaa-kwaasi sésa eyáá ená ááimba séndamanívo íma árai'a kwésene suwaná ¹⁴Ísu séna ímanívo kesááigona ááimba árai'a kwésune. á'a awánáúndavakemba kunkáundayavai á'a awánáúndava'a iyónaunda pó'a kemá súnda-aimba árai'a kwésune. kesí ááimba íma suwánaraawe. ¹⁵marapá-kwáásí kentí imáyáavinkemba aaimá maisínkaavo kemá íma aaimá kwémaitinkaumne. ¹⁶kemó aaimó maitinkáundarakai arupí úsino. íma kewé su'mai aavimbá maitinkánaumpo kesé kesivoé aavimbá maitinkáyauye. miráumai kemó aaimó maitinkáundarakai arupí úsino. ¹⁷kentí ámáán-auvaivimba agaimaréna séna kae-kwáásírái moórá-aimbo séyambo ékai mináímbá árai'a kwéseye agaimaréna siráíye. ¹⁸miráumai kemá kesávái simátimunana kesivoé kesé mimbórá-áímbá simátimuyamba póna árair-aimban-íye súwasa ¹⁹enavomá náávára máyáíyo áísa esa suwaná kesí ááimbo imó suwánaantavai kesivombá íma kwéawanaawe. kesí ááimbo suwánaankakenkai kesivombá awánaasino Ísu súmba ²⁰anóm-bono'-naumpa'a óntambo túwón-daumpa'a mináímbá simátimuwasa tátoranae sésa suwááesa kwená kanaamá íma túntavesa íma tátokaawe.

²¹minkákémbá Ísu simátimena séna tiyuwé'a iyóna'a sivakáá uwááe'a íma suwánanaaowe. puwíyamba kentí sáwí-imayaa kwáyáina'a puwónááowe. iyóndava'a íma kanaán-umai iyónááowe súwasa ²²Yútaa-anon-kwaasi sésa kwemá séna iyóndava'a íma kanaán-umai iyónááowe simbá póna kweyááríkara puwíndayavena siíyo suwaná ²³Ísu séna keinárawa'a maankákén-kwáásímán-ovo kemá sanaankéndá'á úne. keinárawa'a marapákén-kwáásímán-ovo kemá kwíyómpakenda'a úne. ²⁴simátime'a sé'a puwíyamba kentí sáwí-imayaa kwáyáina'a puwónááowe. kemá kwíyómpakenda'a úmpo kentávé'ó imó áraire sé'ó é'a kentí sáwí-imayaa kwáyáina'a puwónááowe súwasa ²⁵mináínkóná

ááimba íma ísámai áísaa esa sésa nááwawa oónó suwaná Ísu séna aasiyaasi-táwai á'a simátímakaumne. ²⁶keinárawatave'a sáwívar-aimba kanaán-umai sé'a aavimbá maitinkáundanivo si'mákaiwaina aaiyé su'mai amáparawaiyave'a kwésimatimune. kwemó arupí iwáín-áái kwésimatimune súwasa ²⁷Áánútun-aaima súmbanivo íma ísówana ²⁸mindáyavai Ísu séna kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawai sí'mae'a taaira'á mói sínkamonaaomba pó'a suwáné'a sé'a kwemó siwáímá kwená imáyáavinkemba íma sivo avowamá simámakain-aimpinkemba siráiyé mirá sénááowe. ²⁹si'mákaiwai aamoí ínkwáe-i'a úmae kwéiyunda póna íma siyuwéna kesé máyáiyé súwasa ³⁰sáwíva-kwaasi isésa kwentávésa árai'a kwíyómpakenda'an-iyé siráawe.

tátokaawanamo Ísu ayútínkáin-kwasai.

³¹Ísuma Yútaa-anon-kwaasi kwentávésa árai'a kwíyómpakenda'a iyémó sirówaiyavena séna kesááimo ísámaimo kawé'ó é'o é'a kesí kwaási aú'mái ménaaowe. ³²árait-aimba íséwana tátokaiyampinkemba mináráír-áínkó ayútinkaniye súwasa ³³Ááváramun-andaraken-kwaasi únda póta íma ó'on-kwaasi tátokaawe. nóra se ayútinkaniye seénó suwaná ³⁴Ísu séna árai'a simátime'a sé'a sáwí'o kwéowaima misáwíwíkomá kembá kwétatoraiye. kesí mayáí úwoi mayáígwáe sésa meéyámba'mai tátokaantenkaan-kwaasin-owe. ³⁵mirán-kwáási kawaánákóná naaúmpa'a íma maí'mai'a ónááovo kwenáánimbaa'a maí'mai'a ónááowe. ³⁶kemó Áánútu ááninkomo ayútínkáana'o é'a ayútuwe'a ménaaowe. ³⁷Ááváramun-andaraken-kwaasi ombánivo kesáái íma tirumpimbá kwáyáintave'a tuvuwónáe kwésewe. ³⁸kesivo agaráásínkáin-aimba kwésumpo kentivomá simátímín-aimba kwésewe súwasa ³⁹Ááváramu kentáásivoman-iyé suwaná Ááváramun-andarakewaimo ékai Ááváramumo úntemba mirá uráasino. ⁴⁰Áánútu árait-aimba simásímakaimba simátimundanivo tuvuwónáe kwésewe. Ááváramu íma mirá uráivo ⁴¹kentivomó uráintemba mirá kwéowe súwasa kesáámá íma kesinóma eénkwááírákémbá kentáá masínkaraiye. kentáásivoma mimbóráwái Áánútuman-iyé suwaná ⁴²Áánútunopakemba kunkáunda pó'a Áánútu áráá'o ékai kentirumbá simésino. íma kesí imáyáavinkemba kunkáumpo kwemá si'maráísa'a kunkáumne. ⁴³kemó súnda nóra séra íma kwéisaao. kesááigo umbái kwétiyaiye. ⁴⁴kemá Sáátáánigo áráá'a pó'a kwenarááíma kwaránáe kwésewe. kwemá ááinkakemba tuvúkaiwaiman-iyé. árai'o sí-yántáá'á íma kwempimbá kwáyáísana kampa'naampar-áínkómá avowai'a kwéiyé. ⁴⁵miráumai árait-aimba simátimundayavai árait-aimba iyémá íma kwésewe. ⁴⁶íma sáwí'a uráunda kwéisaawe. arupí-aimba simátimuna'anivo íma áraire kwésewe. ⁴⁷Áánútu áráá'a pósa kwenáái isésa máyáavo keinárawa'a íma Áánútu áráá'maari'a uré'a pó'a kwenáái íma ísaraawe Ísu siráiyé.

48 Ísu simásuwowasa Yútaa-anon-kwaasi aká'áámba simánkesa sésa árai'a séta Sámériyaa-kwaasi ónana taraváá-kwámbá enarumpimbá máyáísampo mináímbá siráne suwaná 49 Ísu séna taraváá-kwámbá íma kesirumpimbá máyáíye. kesivo áwí'a anómbe úndanivo kesúwí'a sáwí'a umásínkáawe. 50 íma kesúwí'a anómbe ónáe. Áánútu kentávéna séna kawe'-má'yái mayáánda pó'a enáwí'a mósá anómbe umánkanaumne kwésiye. 51 árai'o senda-áímbá kesáái ísámai kawe'á íyawai íma puwónááowe súwasa 52 Yútaa-anon-kwaasi sésa sénda-aimba taraváá-kwámbó enarumpimbó máyáimba áta ísaraumne. Ááváramu puwúwasa Áánútun-ai simátímakowaima púwúmbanivo emá se kesáái ísámai kawe'á íyawai íma puwónááowe siráne. 53 kentáásivo Ááváramu puwúwasa Áánútun-ai simátímakowaima pukáambanivo miwí usáyaitaniyono. emó sénda náávakendara'ono suwaná 54 Ísu séna kesúwí'o mósá maráúndarakai úwoi úsina. kesúwí'o mósá maránimba kesivomán-íye. kwentávé'a sé'a kentáásí Ísóigoman-íye kwésewe. 55 kwembá kwéawanaumpo kemá íma awánaraawe. kemó sé'o íma awánáúmne súnarakai kemó ontembá kampa'ná'á maúsino. á'a kwéawane'a pó'a kwenáái mósá kwémaraumne. 56 kentivo Ááváramu kemó marapá'ó kumónaunda-aimba iséna aamoí éna kembá suwánéna kwenarunkó kawe'á uráíye súwasa 57 Yútaa-anon-kwaasi sésa emá ívé-kwaasi íma kae-kwáái umái siyáánkai-ima maisukáampo emá séma Ááváramumba awánaraumnewa seénó suwaná 58 árai'a simátíme'a sé'a Ááváramumbo ímo maránkaronka'a kemá maémaundaniye súwasa 59 mináíntávái tuvuwónáe sésa óntamba máyómbanivo Ísu aúpá'á anóm-bono'-naumpakemba kárúwaguraiye.

Ísu aúrumba kavíkówaimba kawe'á umánkarain-kwasai.

9 ¹ Ísu kúmba moóráwaimba anówama aúgavitamba maránkarowaimba awánésa ² kwená kwayó-kwáásí áísa esa sésa anóndakoo nááwana sáwí-yantaakona anondáwa aúrumba kavíkáíyo. kwendéígówá'i. anóvwineigowa'íyo suwaná ³ Ísu séna íma kwená sáwí-yantaakon-ivo íma anóvwiti sáwí-yantaakon-ivo Áánútuna kawe'-má'yái kwenane'á paárínasa awánanaaontavena aúrumba kavíkáíye. ⁴ si'mákaiwaina mayáíyá máyáano. sámó kainká'ó mayáímó kwémayaawanamo no'wáámbo aúráísanamo mayáímó máyáan-kanaamo ánásaintemba miráumai mayáímá mayáúnda-kanaama ánásanimba póta ívé'a Áánútuna mayáíyá mayánaumne. ⁵ marapá'ó maúnda kwaási sáma kamátinkaina'a úne séna ⁶ marará'á awirááíma kwi'maréna mindáneí toiraambá úmarena aúranka'a a'maréna ⁷ simáména séna nonkwaaúnkó áwí'a Síróamu-kwaaumpimba awaa'á koyoraáo súwana mirá uráíye. Síróamuwemo súmba kwenáávinkemba kwántámai séna ai'maráí-kwáúné súwana koyotuwéna aúrumba awánamai kawe'á éna túwasa

⁸kwená naaópaken-kwaasiye ókwaasiye awánésa sésa kwemá aampa'ó ména óntantemo inaaí síma sima'a indará'iyó suwasá ⁹évakarawai sésa owé kwemán-iyé suwasá évakarawai sésa ímanivo mimbórá-óikwárará'iyó suwaná kwemá séna ímanivo kemá úne súwasa ¹⁰áísaa esa sésa nóra ónana aúramba kawe'á íyó suwaná ¹¹moóráwai áwí'a Ísuma kwemá awirááíma kwi'maréna mindáneí toiraaní'a úmarena súranka'a a'maréna simásimena séna Síróamu-kwaumpimba awaa'á koyoraaó sisa'á isé'a suwaa'á koyoráúnana súramba kawe'án-iyé súwasa ¹²áísaa esa sésa náávára kuráiyó suwaná íma awánáúmne siráiyé.

¹³⁻¹⁴simátimuwasa áí'maesa áamáán-kawaa-kwaasitopa'a máánkówana Ísuma toimá aúranka'a a'maréna aúramba kawe'á umánkaron-kanaama Yútaa-kwaasi monor-áímbá kwéison-kanaa mayáímá aambá áúmbakon-kanaama úwasa aúramba kawe'á umánkarowaimba áí'maesa áamáán-kawaa-kwaasitopa'a máánkówasa ¹⁵áísaa esa sésa nóra ónana aúramba kawe'á íyó suwaná toimá súranka'a asínkáisa'a suwaa'á koyoráúnana súramba kawe'á umásínkáiyé súwasa ¹⁶ámáán-kawaa-kwaasi évaka'a sésa agándaan-kanaara'o mirá uráintavena íma Áánútunopakemba kunkáiyé suwasá évakarawai sésa sáwí-imayaa-kwaasimo énarankasi íma kanaán-umai kawe'-má'yái-áwáámé'á isinó suwasá imáyáama taaínkaa'a ésa ¹⁷sésa enaúramba kawe'á umánkaraiwo kwentávái nóin-imayaawa kwéono áísaa esa suwaná Áánútun-aaí simátímíwaiman-iyé súwasa ¹⁸ánivo miYútaa-ánón-kwáásí aúrambo kawe'ó umánkontavesa íma imáyáa umbá anóvowi tááyowasa ¹⁹tuyasá tísaa esa sésa kenkáítí táánina'iyó. ánivo aúgavitana maránkaraayana'iyó. nóra ena aúramba awánamai kawe'á kwéiyó suwasaráí ²⁰kesááninkain-iyé. maránkarauyamba aúgavitane. ²¹ánivo ívé'a nóra isaná aúramba kawe'á umái kwéawanaiyompo kwemá anómban-ivo áísaa íyana kweyááríka'a simátimino sirááiyé. ²²ááéma Yútaa-anon-kwaasi sésa Ísuntavesa Áánútumo usásinankaiwai kwéamu'maraundawaiman-iyé síyawai mono'-náúmpá'á íma iyónááowe sumbá póna minánóvówí Yútaa-anon-kwaasiyavena táá'a kówasarai ²³sésarai anón-umaguraivo kwembá áísaa oro sirááiyé.

²⁴simásúwóyasa ókwara'a aúramba kawe'á umánkarowaimba ááyowana túwasa sésa minkwáásígó sáwí-imayaa kwéiyé sewatá ísaraunda po Áánútu aúranka'a arupí umái simásimiyo suwaná ²⁵sáwí-kwaasiya'i. kawe-kwáásíyá'iyó. kemá íma isáúmne. moórá-yantaatave'a isáúnda súramba kavíkwimbanivo ívé'a súramba awánáúmne súwasa ²⁶nóraumai aúramba kawe'á umánkaraiyo áísaa esa suwaná ²⁷á'a simátimundanivo íma isáawe. ókwara'o simátimena'o é'a isánááo. kwenaráíi kwaránaemo sé'a kwená kwayó-kwáásí-í'a ónááowe súwasa ²⁸aká'áámba simánkesa sésa emá kwenaráíi kwaráampo kesáámá Mósesi arááíya kwégwaraumne. ²⁹Áánútu Mósesimba aai simámakaivo

minkwáási náávaken-kwaasiya'iyo suwaná ³⁰mindá'á mirá séna kemá mirá sembánivo minkwáási ó'oran-kwaasin-iyé. kemá súramba kawé'á umásínkaraisa'a súné. ³¹⁻³³kwemó ímo Áánútunopakembo kunkénaraankasi íma mirá uráisino. Áánútuma sáwí-imayaa kwéowai tááima íma kwéisaivo kwená mayáímó máyáawai tááima kwéisaie. Áánútu áwí'o mósá maráawai tááima kwéisaie. maambárámó úmaronkakemba íma moórá-augavitan-kwaasi máyáísana kawé'á umánkaraiye sewa'á kwéisaumne súwasa ³⁴enanóma aampa'á maránkaraisa po úwoivaken-kwaasima éma enáái kentáá kawé-kwáásiyá kwésimasimendayaanivo mono'-náúmpákémbá kunákárúwaa suwaná kunákárúwaraiye.

³⁵minkákémbá Ísu ai'mátukaan-aimba iséna avakáá-umai awánéna áisaa ena séna kwíyómpakemba kwaási úrandakona arááíya kwégwaraano súwana ³⁶Ísuntavena séna anóndakoo emó sénda nááwawa'iyo. simásímína'a kwenaráái kwáráano súwana ³⁷Ísu séna á'o aúrambo suwánáánda kemá úné súwana ³⁸emá Ísóigoma óné séna kívairena kwená imáyáa mósá makáíye.

³⁹kwená imáyáa mósá marówana Ísu séna marapá'á kunkáunda pósa kwaási avuntambá taafínkaa'a ónááowe. túrambo kavíkáindawai túramba kawé'á umái awánáiyasa túrambo awánemayaiyawai túramba kaviyíníye súwasa ⁴⁰ámáán-kawaa-kwaasimo évaka'o máyówai iséna áisaa esa sésa ewá séwa kentááyavaiya túramba kavíkáiwai owéwá seénó suwaná ⁴¹Ísu séna túrambo kavíkáawaimo máyáankakai kentí sáwí-imayaagona meéyámbá íma kwáyáisino. áta awánáúmne sentávéna kentí sáwí-imayaagona meéyámbá kwáyáíye Ísu siráíye.

sipisípigona kusavá'ó kárákwiraan-kwasai.

10 ¹Ísu séna árai'a simátíme'a sumpo ísáaro. sipisípi kusavá'ó kónáe síyawai ímo sipisípigona ontavímbó usávekesamo ésa kusarákémbó maatésamo ésa miwí umóyándáraware sénááowe. ²sipisípira'a kárákwiraiwai ontavímbá usá kwéveraiye. ³miráumai ontará kawááná'á onta tiyánkáísana usáverena kwená sipisípi túwí'a utaisasá kwenáái iséna kwenópa'a kowaná ⁴sipisípi kusavínkémbá tí'maena aiva'á kwisasá kwenáái ísáantavesa ánaaemba kwégwaraawe. ⁵ánivo ó'on-kwaasi táái íma ísámai tínaaemba íma kwa'maésa kwéesa inkaisésa kóyáwé kwéowe ⁶Ísu mirá simátimuwasa mináínkóná ááimba íma ísaraawe.

Ísu sipisípira'a kárákwirain-kwasai.

⁷mináínkóná ááimba íma ísóntavena Ísu séna árai'a simátíme'a sé'a sipisípigona ontamá kemá úné. ⁸íma kunkáundara'a évakarawai tiráawai umóyándáraware. miwí táái sipisípiyonko íma ísaraawe.

⁹kemá ontamá úne. kesópa'o tíya'o é'a usáveraaro senasá usáveraiya'a kárákwiyonaumne. toómbó naíyávésamo ésa kunákárúwaresa násuwesa ó'a usáveranaaowe. ¹⁰umóyán-ámpá-kwáásímó tíyawaimo ésa kwaási tínkambai áwáávi-tantaa'a ónááombanivo kemá kunkáunda pósa ó'oran-kawe'a umái maí'mai'a ónááowe. ¹¹sipisípira'a kawe'á umái kárákwiraundana'a úne. sipisípira'o kawe'ó umái'mo kárákwirainda'a séna kesí sipisípi túwa'naa ónaumne séna puwíníye. ¹²ánivo óntantavaiye sésa sipisípira'a tavíkáawai áwáávíte in-íyánkómbá awánésa sipisípi ivátíyuwesa kóuwana sipisípiyomba vamái kwatúwáísasa kówitawaa'a umáguraawe. ¹³miwí sipisípira'o taviyí-ímáyáámá tuwésa óntane su'maimo mayái-ímáyáá kwéowe. ¹⁴⁻¹⁵sipisípira'a kawe'á umái kárákwiraundana'a úne. kesivo kembá súyaisa'a kemá kesivombá aúyáunana mirámó úndantemba kesí sipisípi amápa'a túyáunasa kembá kwésuyaawe. kesí sipisípima túwa'naa ónaundayave'a pó'a kemá puwónaumne. ¹⁶kesí sipisípi évaka'a ó'on-kusava'a máyáamba pó'a kotíránasa kesáái ísámai tésa mimbórái'a umái máyaiya'a amáparawaira'a kárákwiyonaumne. ¹⁷⁻¹⁸púwóndavinkemba usásinanaunda-imayaama kesivomá símísa'a kemá owé súndayavena kwenarumbá kwésimiye. kemó ímo owé súnarakai íma kanaán-umai sínkamosino. kesí imáyáavinkemba puwónaunda pó'a kanaará'a puwónaumne. púwóndavinkemba kanaán-umai usásinanaumne. kesivomá simásimena séna mirán-owo séna mirámó ónaunda-asirayamba símakaiye Ísu siráíye.

¹⁹Ísu mináímbá súntavesa Yútaa-anon-kwaasi imáyáa ésa taaínkaar-uwasá ²⁰évakarawai sésa taraváá-kwámbá arupimbá máyáintavena uwo'aó'á kwéiye. nóra séra kwenáái kwéisao suwasá ²¹évakarawai sésa taraváá-kwámbó arupimbó máyáinkakai íma mirá-áímbá sisinó. taraváá-kwámbó arupimbó máyáinkakai íma aúgavitan-kwaasi aúrumba kawe'á umái awánéna máisino siráawe.

Yútaa-anon-kwaasi tínaaemba umánkaraan-kwasai.

²²Yútaa-kwaasi anóm-bono'-nambo uráan-kanaamo túntemba Yérúsaremu-naopa'a tanómba kwégauvunka'a minkánáá táúgwí-kanaa póna túwana ²³Ísu anóm-bono'-naumpa'a ména Sórómoni áúgwimai úmakopa'a kwéguwasa ²⁴Yútaa-anon-kwaasi torupésa taúkúmaresa áísaa esa sésa entávéta sáwívar-imayaaya kwéune. Áánútumo usásinankaiwai kwéamu'maraundawaima ewá ónómpo arupí umái sinatá ísáano suwaná ²⁵Ísu séna simátimuna'anivo íma ísaraawe. kesivo simásimakaim-bayaima kwémayaunda póna kesí ááimba avora'á kwévaariye. ²⁶keinárawa'a íma kesí sipisípiyomba pó'a kesáái'yave'a íma áraire kwésewe. ²⁷kesí sipisípi túyáúnasa kesáái ísámai kesínaemba kwégwaraawa'a ²⁸imáyáama tímúnasa aúnái'a umái maí'mai'a

kwéomba pósa íma puwónááowe. kawáá úndavinkemba íma kanaán-umai tayaviyénááowe. ²⁹kesivomá símakaimba kwená asirayánkó amápar-asirayankomba usáyaaitaisasa kesivomá kawááimpinkemba íma kanaán-umai tayaviyénááowe. ³⁰kesé kesivoé mimbórái'a kwéuye Ísu siráiyé.

³¹súwasa Ísumo sún-aintavesa Yútaa-anon-kwaasi ókwara'a tuvuwónáe sésa óntamba máyówana ³²Ísu simátimena séna kesivomá simásímakaimbayai kawé'-má'yáímá kwémayauna'a kwéawanaavo nóim-bayaiya mayáúndayavaiya sínkamonaao súwasa ³³íma kawé'-má'yáíyávéta inkamónáeta kwéumpo Áánútumba aká'áamba simánkaandayaveta inkamónaundayaawe. marapá-kwáásígómá séma Áánútuma úne séndayaveta inkamónaundayaawe suwaná ³⁴⁻³⁵Ísu séna Áánútun-ai aúvái'vimba ímo kampar-áimbó kwáyáin-auvai'vimba agaimaréna séna Áánútu séna ísógoman-owe siráiyé agaimaréna siráiyé. Áánútun-ai simátímakowaiyavena séna ísógoman-owe siráiyé. ³⁶kesivomá ításinkena sí'mákaisa'a marapá'á kunkáumpo Áánútu ááninko úne kwésundayave'a Áánútumba íma aká'áamba kwésimankaumne. ³⁷kesivoná mayáímó ímo kwémayaundarakai kentáv'é'a kwíyómpakemba kunkáiyé sé'a íma áraire sesinó. ³⁸kwíyómpakemba kunkáiyé sé'a íma áraire sembánivo kesí mayáíyáv'é'a Áánútuna mayáímá kwémayaiyé sé'o é'a minká'á sé'a kwesé avowáe mimbórái'a kwéoye sénááowe Ísu súwasa ³⁹moórágwara'a tátoranae sésa umbá táto'mai tovíráyuwowana kóuraiyé.

⁴⁰Ísu miwí tiyuwéna Yótáni-nomba kóaatena ááéma Yóni nombá pétinkaropa'a komáyowasa ⁴¹kwaásiyomba torupésa sésa Yóni ímo awánáúnda-mayaima mairáimbanivo minkwáásíyávéna simásímakainaimba árair-aimba siráiyé suwasá ⁴²sáwíva-kwaasi Ísuntavesa árai'a Áánútunopakemba kunkáiyé siráawe.

Árásárasi pukáin-kwasai.

11 ¹moóráwai áwí'a Árásárasi Pétáni-naopa'a máyowana áí'a úwasarai ámánaakai túwí'a Mária'aae Máátaae mimbóráv'á'á mészaya ²Mária'aae ó'on-tawai áséi-kwiyumba úm-basawemba Ísu aísamaira'a atímarena kwena'nóntáunei uwátukai-ininko éna tiyóvígomba áí'a kwéuwasarai ³minúnándarái moóráwaintavesarai sésarai Ísumba kosimáme se anóndakoo enarumbá ámakaandawaimba áí'a kwéiyé kosimámiyo suyaná kosimámuwana ⁴Ísu iséna séna Árásárásimbo áí'o kwéimba íma pu'mái ánásaindayavena áí'a kwéivo Áánútu áwíkwara ááninko súwíkwara'o mósá maránááontavena áí'a kwéiyé Ísu séna ⁵Máátaante Mária'ante Árásárásinte kwenarumbá tímakomba póna ⁶áí'a kwéun-aimba iséna kae-táwai aáno maéna ⁷minká'á kwená kwayó-kwáásíyávéna séna ókwara'a Yútiyaa-ayampata kónaumne súwasa ⁸sésa anóndakoo Yútaa-anon-kwaasi óntandei

tuvuwónáe sésa kwéopa'a ókwara'a mináyámpá'á kónáe kwésene suwaná ⁹⁻¹⁰ Ísu miwí simátimena séna túnkwisasamo kombá íma sáma kaisasá pósa tanaambá kwévaavo sámo kaisasamó kombá íma tanaambá kwévaawe. mirámó ontembá isa'á ívé-kanaa kawe'á umái mayáíma mayánaumne Ísu séna ¹¹ kentáásí kwaásigo Árásárási aúmá kwégwaimba p'ó'a usásinankaandayave'a kónaumne súmba ¹²⁻¹³ Árásárási pukóntavena Ísu súmbanivo kwená kwayó-kwáásí imáyáa ésa aún-kwaiguráimba póna usásinaniye-imayaa ésa sésa anóndakoo kawe'á imbá póna áí'a érankaniye suwaná ¹⁴ Ísu avora'á séna Árásárási pukwiyé. ¹⁵ áí'o ipa'á íma kwesé máyaunda kawe'á imbá póta kwenópataamo kondá suwáné'a kentávái árai'a Áánútumpakemba kunkáíye simásinkanaaowe súwana ¹⁶ kwená kwayó-kwáásívínkémbá moóráwai áwí'a Tómáasi kwááyu áwí'a ávárawaama kwemá simátimena séna Yútaa-anon-kwaasi Ísumba inkamónááomba póta kweséya puwónáeta kónaumne Tómáasi siráíye.

Ísuma puwíyampinkemba usásinanaaowaina ááimban-íye kwaasái.

¹⁷ súwana Ísu Pétáni-naopa'a kúmba Árásárási puwúwasa utámárówana éiyaimba kwaúnka'a Ísu koísaraiye. ¹⁸ Pétáni-nao'a Yérúsaremuva'a egwaa'á pósa ¹⁹ Máátaante Máriaante tiyóvígo pukóntavesa Yútaa-kwaasiyomba ivi'á kogwétesa máyówana ²⁰ Ísu kwétiyemo sumbá Mááta iséna kwétupa'a kúwana Máriaa naaúmpa'a máyowana ²¹ Mááta Ísuntavena koséna anóndakoo emó maanká'ó máyaandarakai kesiyóvi íma púwísino. ²² ívé'o Áánútumbo áísaa inanamó éna mirá íníye-imayaa kwéune súwana ²³ Ísu séna enayóvi pukáimpinkemba usásinaniye súwana ²⁴ Mááta séna naaén-kanaama tínana pukáindavinkemba usásinaniye-imayaama kwéune súwana ²⁵ Ísu séna púwómpinkemba kwéusasinaawemo sewáíná ááimba kemá úne. aúnái'a umái maí'mai'a ónááowaina ááimba kemá úne. kesááiyavesa áraire sésa kenká'á agevamái máyáawaimo ésa puwónááombanivo usásinanaaowe. ²⁶ mésa kesááiyavai áraire sésa kenká'á agevamái máyáawaimo ésa íma puwónááowe. mindáyavai emá áraire kwéseno Ísu Máátaantavena súwana ²⁷ Ísóigoo emá Áánútumo usásinankaiwai kwéamu'maraundawai óne. Áánútu ááninko óne. marapá'á kumíníyondawai emá óne Mááta siráíye.

²⁸ Mááta simásuwena kwéna áúnkontavena aúpá'á áápimba simáména séna anóndako kwétena kwéaayaiye súwana ²⁹ Máriaa iséna avekáán-umai usásinena kwétupa'a kúmba ³⁰ Ísuma Máátaamo taawánónka'a ména íma naaópa'a túmba ³¹ Máriaa usásinenamo kúmba Yútaa-kwaasi ivi'á ton-kwáásí awánésa imáyáa ésa sésa utamánkáapa'o ivi'ó táíndayavena kwiyé sésa kwa'maésa kumbá ³² Ísu máyonka'a Máriaa kwéna anóndakoman-íye séna aísamaivimba kívaréna séna Ísóigoo emó maanká'ó máyaandarakai kesiyóvi íma púwísino súwasa ³³ Máriaa

kwenánaemba kwakón-kwaasiye ivi'ó tombá Ísu tuwánówana arumbá éna umbai-yántáákómá arumbá sáwí'a úwana ³⁴tísaa ena séna náánkara utamánkaraao súwasa anóndakoo taawánaao suwaná ³⁵Ísu ivi'á tómba ³⁶Yútaa-kwaasi awánésa sésa pukáiwaimba aruntávéna umánkáiye suwasá ³⁷évakarawai sésa aúgavitan-kwaasi aúrumba kawel'á umánkaraimbanivo nóra séna íma asóvamankaisana pukáiyó siráawe.

Ísu Árásárásimba usásinankarain-kwasai.

³⁸suwaná Ísuna umbai-yántáákómá arumbá sáwí'a úwana utamánkaropa'a kúmba murí-áívimbá mámakesa óika'a óntandei awáá umásúwówana Ísu koawánéna ³⁹séna óntamba akwátúwáaro súwana Mááta pukówai ámánaako séna Ísóigoo éiyain-tawai kwáimba póna ánkúte íníye súwana ⁴⁰Ísu séna á'a simáme'a súnnda kesááiyavaimo áraire sémo kenká'ó agevamáimo mémo e Áánútuna kawel'-má'yáimá awánaniyone súwasa ⁴¹óntamba akwátúwówana Ísu kwíyómpa'a awánéna séna kesivoó kesáái kwéisaandayave'a súwi súnne. ⁴²kesáái kwéisaampo maanáimbá kwésunda pósa maanká'á máyaan-kwaasi kentávésa árai'a Áánútu ai'mákaisana kunkáiye sénááowe simásuwena ⁴³anónka'a séna Árásárásiyo iyuwó súwana ⁴⁴pukówaima iráimba ampaantanéí avakúmá ánáan-kwisuwesa aiyayaanka'a asááúmaresa a'nómpá'á káátamaresa mirán-úmakon-tantaakwara'a iyúwana Ísu séna iyátúwéwana máíno siráiyé.

anón-kwaasi Ísuna áamáyu-aimba siráan-kwasai.

Mátíyu 26:1-5, Mááka 14:1-2, Áríku 22:1-2

⁴⁵Yútaa-kwaasiyomba Máriyaanopa'a kun-kwáásí Ísumo úmba awánésa sésa árai'a Áánútunopakemba kunkáiye suwasá ⁴⁶évakarawai ímaniye sésa áamáán-kawaa-kwaasitopa'a kosésa Ísumo ún-aimba simátímúwasa ⁴⁷mináimbá isésa áamáán-kawaa-kwaasiye mono-káwáá-kwáásíyé aaimó ísón-kwaasi tááyesa sésa íma awánáúnda-mayai maémáyáimba póta nóraya ónaumno. ⁴⁸úwoimo túwáananamo éna mirám-báyáimá maémáyainda pósa amáparawai kwenááiyavesa áraire sénááowe. minká'á Áróamáani-kamaani-kwaasi tésa anóm-bono'-namba tayawísíyuwesa kentáámá amáparawaima sáwí'a umásínkáávainivo nóraya ónaumno suwaná ⁴⁹moóráwai áwí'a Káyavaasi minkánáá aiva'-mónó-káwááná'á póna séna íma kawel'á umái kwéisaawe. ⁵⁰Yútaa-kwaasi amápa'a púwóvo séna moóráwai puwíníye Káyavaasi siráiyé.

⁵¹mináimbó súmba íma kwená imáyáavinkemba siráivo minkánáá aiva'-mónó-káwááná'á máyontavena póna Áánútu imáyáama amúwana paárumai séna Yútaa-kwaasi amáparawaiyavena ísámai Ísu puwíníye. ⁵²íma Yútaa-kwaasiye su'mai Áánútu áráá'a ovó ó'on-o'om-baravaken-kwaasi mimbórái'a umái méigwae séna Ísu puwíníye. ⁵³Káyavaasi

mináimbá súwasa minkákémbá Yútaa-anon-kwaasi Ísuna áamáyu-aimba suwaná ⁵⁴mindáyavena Ísu íma Yútaa-anon-kwaasi túranka'a kwéna tiyuwéna ugóná ayááivá'á Évaráímu-naopa'a kúmba kwená kwayó-kwáásiyé koméraawe.

⁵⁵komáyówana tíyótaasa í-tánón-kánáá sáwíyanka'a tínimba pósa tirumbó kawe'ó íyanesa naaó'-naokemba Yérúsaremu-naopa'a koyorupésa ⁵⁶Ísuntavesa mivá maava'a awánésa anóm-bono'-naumpa'a torupésa sésa tanómbo opa'á tíní. íya tíníyo siráawe. ⁵⁷mono-káwáá-kwáásiyé ámáán-kawaa-kwaasiye sumbá Ísumbo awánésamo ésa simásimiyata tátóráano sumbá mindáyavesa úwoi-kwaasi sésa tanómbo opa'á tíní. íya tíníyo siráawe.

Máryaa Ísu aísamaira'a áséi-kwiyum-basawemba pékain-kwasai.

Máttyu 26:6-13, Máaka 14:3-9

12 ¹tíyótaasa í-tánón-kánáámá sáwíyanka'a túwana ava'moraé-kanaa úwoi kwáyowana Ísu Pétáni-naopa'a kwéna pukómpinkemba usásinankarowai áwí'a Árásárásina naaópa'a kúwasa ²Ísuna toómbá agaimarówana Ísuwe Árásárásiye toómbó naívá'á máyóyana Mááta mintómbá maimái tíma'maena kúwana ³Máryaa áséi-kwiyumba úm-basawemba anón-ontankakemba meéyámbakena Ísu aísamaira'a sáwíva'a atímarena kwena'nóntáunei uwaúwana mimbásáwén-kwíyúnkó anónka'a naaúmpa'a iyúwana ⁴⁻⁵moóráwai áwí'a Yútási Isakéríóti séna nóra sénawa mimbásáwémbá ívátuvena anón-ontamba 300 kina mairéna ímo óísambo makáan-kwaasi taaín-timiyo séna mináímbó siráimba Ísuna kuntaru'ó mayáníwaima séna ⁶íma óísan-iyaaín-kwaasiti imáyáa éna séna kwemá Ísuna kwaasiti óntanka'a kárákwironda'a umóyándá'á póna minóntámpínkémbá mayánáe séna mináímbá súwana ⁷Ísu séna minínímbá aúwéwana úwoi máíno. púwónanamo pésinkanintavena mirá kwéiye. ⁸ímo óísambo máráán-kwaasi keséma maí'mai'a kwéiya'a túwa'naa ónáe sé'a túwa'naa ónááombanivo kemá keséma marapá'á íma maí'mai'a ónaumne Ísu siráiyé.

Árásárásina áamáyu-aimba siráan-kwasai.

⁹súwasa Pétáni-naopa'a Ísu máyáiyé sumbá sáwíva-kwaasi Yútaa-kwaasi isésa Árásárási pukówana usásinankarowainte kotuwánanae sésa kuráa. ¹⁰⁻¹¹Árásárásimba usásinankarontavesa pósa Yútaa-kwaasima miwítí anón-kwaasi tiyuwésa Áánútunopakemba kunkáiwainopata kónáe sésa suntavái mono-káwáá-kwáásí Árásárásina áamáyu-ainkwara'a siráawe.

Ísu Yérúsaremu-naopa'a kuráin-kwasai.

Máttyu 21:1-11, Máaka 11:1-11, Áríku 19:28-40

¹²tíndauraamba áséi-masawemba pérankomba póna ívékaamba Yérúsaremuva'a Ísu kwétiyemo sumbá kwaásiyomba isésa ¹³taayánama

ayáiresa aampakémbá kogwéairesa anónkar-anonka'a sésa Ísóigo ai'máráísana kunkáiwaimba Áánútu kawé'á kwéumankaiye. kwená Ísareri-kwaasiti kawááná'án-iyé kwenáwí'a mósá kwémaraumne suwaná ¹⁴moórá-poima áwí'a tónkigo Ísumba ayáá'maena túmba ¹⁵naaóv'á'á Áánútun-ai aúvávimbba agaimaréna séna

Sáiyono-naopaken-kwaasi táá'a kaivó kentí kawááná'á kwétiye.
naanté-tónkígó ayáá'maena kwétiye

agaimarénamo siróntemba miráumai Ísu tiráiyé. ¹⁶mitáwai kwená kwayó-kwáásí íma imáyáama umái tááka'a makómbo pósa Ísu pukómpinkemba kwíyómpa'a iyúnka'a tááka'a marésa sésa aúvávimbba kwáyáinka'a póna mirán-iyé siráawe. ¹⁷Ísuma Árásárási pukómpinkemba usásinankomba awánésa évaka-kwaasi simátímúwasa ¹⁸isésa mindáyavesa pósa aampakémbá koáírówasa ¹⁹mono-káwáá-kwáásí isése esa sésa amáparawai kentáámá siyuwésa kwenarááiyé su'mai kwégwaraavo nóraya ónaumno siráawe.

Kíríki-ayampaken-kwaasi Ísumba awánanae siráan-kwasai.

²⁰Yérúsaremu-naopa'a monor-áímbá isánáe sésa Yútaa-kwaasi kuwasá Kíríki-kwaasiye kwésa ²¹Vírípima Káríri-ayampa'a Pétésáítaa-naopaken-kwaasigonopa'a tésa sésa Ísumba awánanaeta túne suwaná ²²Vírípima Éndarumba kosimái áí'maesarai Ísumba kosimámúyana ²³Ísu séna kemá kwaási úranda'a kumpaáruraundawaimba póna kesúwíko anómbo índayavena ívé'a kwévaariye. ²⁴árai'a simátíme'a sé'a ánáyumbo úwoimo kwaíndamo éna íma arambá iyánívo ayumbá u'maráawana aáyánkarena áruma kwiréna sáwívar-aramba imái ávu káníye. ²⁵mirámó ontembá tirááímo táíndai'o ésa íma kawé'á umái ménaaovo maambárárákén-ímáyáámó tuwáiyawai aúnáí'a umái maí'mai'a ónááowe. ²⁶kentávésa ená mayáímá mayánáe síyawai kesínnaemba kwáráaro. mirámó iyawai kesé ménaaowe. kesí mayáímó mayáiyawaima kesivo kentúwí'a mósá maráníye Ísu siráiyé.

Ísu kwemó puwúntavena siráin-kwasai.

²⁷Ísu simásuwena séna kesirunkómá umbaiyé taimbá pó'a nóra sénaumno. kesivoó maanúmbái-yántáá'ó kesópa'o tínimba maisiyuwaaó íma mirá sénaumpo kemá mindáyave'a kunkáumne. ²⁸kesivoó enáwíko anómbo íniye súwana kwíyómpakemba aai séna á'a kesúwí'a anómbo uráunda pó'a moórágwara'a ónaumne súwasa ²⁹máyón-kwaasiyomba isésa évakarawai sésa kwíyónaai siyé suwasá évakarawai sésa Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewai aai kwésimamiye suwaná ³⁰Ísu simátimena séna mináímbó isáámba íma kembá kwésuwa'naa-ivo kembá kwétuwa'naa-iyé. ³¹marapá-kwáásímó aavimbó maitinkáín-kánáámá kwétiye. marapá-kwáásítí sáwí-kawaana'a kwatiyuwánín-kanaama

kwétiye. ³²taaira'á mói sinkánááon-tawaima amáparawaima imáyáama tíménasa kesópata ténááowe Ísu séna ³³mirámó siráimba taaira'á inkamíyana puwínintavena súwasa ³⁴kwaásiyomba isésa sésa Áánútun-
aai aúvávimba agaimaréna séna Áánútumo usásinankaiwaima
aasiyaasí maí'mai'a íníye siráivo emó sénda kemá kwaási úranda'a
kumpaáruraundawaimba pósa taaira'á mói sínkamiya'a puwónaumne
sémpo emá nááwa se ewá seénó suwaná ³⁵Ísu séna kwaási sáma
kamátinkaina'a úndanivo sáwíyanka'a kesé ménaumne. kwaásimo
túnín-ayampa'o kombá náávara'i kwégowasa pósa íma kwéawanaawe.
túnín-tantaako kesópa'a tivó sé'a sáma kamátinkaipa'a máero. ³⁶sáma
kaimbá pó'a kentáv'e'a sé'a kentáásí ságayanda'a óne sembá pó'a
ságayanko áráá'maa'a aú'mái ménaaowe Ísu siráíye.

Yútaa-anon-kwaasi Ísuntavesa íma áraire siráan-kwasai.

Ísu simásuwena tiyuwéna aúpá'á méraiye. ³⁷túranka'a kawe'-
máýái íma awánaraan-awaame'a uráimbanivo kwentávésa íma árai'a
Áánútunopakemba kunkáíye siráawe. ³⁸mindáyavena naaóv'á'á Áánútun-
aai simátímakowaima áwí'a Áísáya siráin-aimba árai'a súbma
Ísóigoo kawer-áimbá kosimátimunasaya mináíntávésa íma
áraire kwésewe. ená asirayámbá agaráátinkaandamanivo íma
kwéawanaawe

Áísáya agaimaréna siráíye. ³⁹Ísun-aaiyavesa íma áraire suntavéna
naaóv'á'á Áísáya agaimaréna séna

⁴⁰Áánútuma túramba kavítúwáísasa
pósa túramba íma kwéawanaawe.

Áánútuma táá'a kaúntinkaisasa
pósa íma kwéisaawe.

Áánútumo simbá mirá uráunda
pósa kesópa'a íma tíya'a sáwí-imayaa
maitiyuwé'a kawe'á umátinkanaumne

Áánútu siráíye Áísáya agaimaréna séna ⁴¹Ísuna ságayamba awánomba
póna mináímbá agaimaréna siráíye.

⁴²Yútaa-anon-kwaasi évaka'a Ísuntavesa árai'a Áánútunopakemba
kunkáíye sésa áamáan-kawaa-kwaasi mono'-náúmpá'á íyóvo sésa aambá
áúmbaraavainiye sésa íma avora'á sumbá ⁴³Áánútuma kesúwí'a mósá
maráínkwáe-imayaama ímanovo kwaási évakarawai kesúwíta mósá
maráígwáe-imayaama ésa mirán-ímáyáámá umbá pósa Ísuntavesa áraire
íma avora'á siráawe.

Ísu simátimuwasa taaínkaa'a uráan-kwasai.

⁴⁴íma avora'á suwaná Ísu anónka'a séna kesááiyavesa áraire
sésa kenká'á agevamái máyáawai íma kentáváíyé su'mai kwésevo

si'mákaiwaintavaigwara'a áraire kwésewe. ⁴⁵kesí ááimbo suwánaawaimo ombá íma kené su'mai kwésuwanaavo si'mákaiwainkwara'a kwéawanaawe. ⁴⁶marapá'ó kumúnda kwaási sáma kamátinkaina'a únda pósa kenká'á agevamái máyáawai íma túnín-ayampa'a ménaaowe. ⁴⁷kesááima ísámai íma kawe'á kwéowai aaivimbó maitinkáima íma kemá úne. marapá-kwáásí íma aaivimbá maitínkáandayave'a kumúndanivo sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkanae'a kunkáumne. ⁴⁸naaén-kanaara'a kesáái isésa tínaaemba umásinkaiyawai sésa kawer-áimbá sínaaemba umámakaundaniye sénéáowe. ⁴⁹íma kesí imáyáavinkemba súnda pó'a kesivo si'mákaiwaima simásímakain-aimba súnda pó'a naaén-kanaama tínsa sésa kawer-áimbá sínaaemba umámakaunda ímo oráámbá uráundaniye sénéáowe. ⁵⁰kesivon-ááima aúnaí'a umái maí'mai'a ónááon-aimban-iyé. súnda-aimba kesivo simásímakain-aimba kwésimatimune Ísu siráiyé.

Ísu kwená kwaási tísamaira'a nombá pétinkarain-kwasai.

13 ¹tíyótaasa í-tánón-kánáa aaváyaaraamba kwáyowana ívékaamba Ísu imáyáama éna séna marapá'á tuwé'a kesivonópa'a kuntuweré'a iyónaunda-kanaama kwétiye séna marapá-kwáásí kwenááima ísón-kwaasi ávááraumai imáyáama tiména miwíyáwáyé séna puwíníye súwana ²Sáátáánigo Sáímoni ááninkomba áwí'a Yútási Isakéríótimba Ísuna kuntaru'á uwó-ímáyáámá ámakowasa Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé toómbá kwénowana ³avowámá amápar-asirayamba ámakowana póna Áánútunopakemba kunkáunda pó'a kuntuweré'a iyónaumne-imayaama Ísu éna póna ⁴toómbá némáyonkakemba usásinena paákákén-únánkwátói ayú'marena táuri úsúmaena ⁵táávepimba nombá atímarena kwená kwayó-kwáásí tísamaira'a nombá pétinkena táurinei uwátuwena ⁶Ísuma Sáímoni Pítaanopa'a túwana séna Ísóigoo íma kesísamaira'a nombá pésinkao súwana ⁷Ísu séna kemó úndama ívé'a íma kwéisaanda po aáno isáníyone súwana ⁸Pítaa séna kesísamaira'o nombó pésinkendayave'a a'áo síma sima'a ónaumne súwana Ísu séna enásamaira'o ímo nombó pérankaanamo éma kesí kwaási-i'a íma íníyone súwana ⁹Pítaa séna Ísóigoo ená kwaási-i'a ónái sumpo sísamairare su'mai íma pésinkenda síyayaampakwara si'nómpákwará'á nombá pésinkao súwana ¹⁰Ísu séna nombó pékaawaimo ésa íma amápa-kuva'a nombá peránááovo tísamairare su'mai nombá peránááowe. keinárawa'a nombá pétasaawana kímborawai íma nombá pékaiye súmba ¹¹Ísu kwená kuntaru-kwáásígómbá ísarontavena séna keinárawa'a nombá pétasaawana kímborawai íma nombá pékaiye siráiyé.

¹²Ísu simásuwena tísamaira'a nombá pétinkayuwena paákákén-únánkwátóimo ayú'maromba maimái úmaena ménamo toómbó némáyopa'a kwéna tísaa éna séna kemó úndawaina ááimba ára

kwéisaa. ¹³kentáv'e sé'a amápa-tantaa'a agaráásinkaandawaima Ísóigoma ónemo sembá árai'a mirán-kwáásímá úne. ¹⁴kemá kentí agaráátinkaina'a Ísóigoma pó'a tísamaira'a nombá kwévetinkaundayave'a kemá moórá-mora-umai nombá pétinkaaro. ¹⁵kemó kentí kwayó'ó maráúndantemba keinárawakwara'a mirán-oro. ¹⁶árai'a simátim'e sé'a kwayó-kwáásímó ésa miwítí anón-kwaasigomba íma usáyaaitanaaowe. ti'mákaiwain-aii maimaésa kosimátímakaawaimo ésa ti'mákaiwaimba íma usáyaaitanaaowe. ¹⁷miráumai kemó uráunda á'a awánaraavo mirámó íyambo é'a tirumbá kawe'á ónááowe. ¹⁸keinárawapinkemba íma amáparawaiyave'a sumpo ítátinkaunda-kwaasi á'a túyaraumne. Áánútun-aii aúvávimba agaimaréna séna kesé moórávinkembo toómbó naráiwaima kesí kuntaru-kwáásímán-iyé agaimaréna siráimba árai'a siráiyé. ¹⁹íma paáruraisa'a simátimunda póna aánomo paárína'a kentáv'e sé'a árai'a séna Áánútunopakemba kunkáiyé sénááowe. ²⁰árai'a simátim'e sé'a ti'maráanasá kwíyawai táái ísámai kawe'á íyantén-umai kesáái ísámai kawe'á ónááowe. kesááimo isáíyantén-umai si'mákaiwain-aii isánááowe Ísu siráiyé.

moóráwai kesí kuntaru'á íníye Ísu siráin-kwasai.
Mátíyú 26:20-25, Mááka 14:17-21, Áríku 22:21-23

²¹Ísu simásuwena kwenarumbá umbái tówana séna árai'a simátim'e sé'a keinárawapinkemba moóráwai kembá namuro-kwáásír'á agaráátinkaniye súwata ²²kwená kwayó-kwáási moórá-mora-umai méta kwenaúvínaayaivimba éta nááwantavena sífyo séta ²³kwená kwayó-kwáási Ísuma kembá arumbá símakowaima Ísuna egwaa'á máyaawanana ²⁴Sáímoni Pítaa kentáv'ena aúwánáán-awaame'a éna séna nááwantavai seénó se áísaa uwo súwa'a ²⁵avakáá-umai áísaa e'a sé'a Ísóigoo emó sénda nááwa'iyó séwánana ²⁶Ísu séna kemó toómbó nompí tu'mái aménaunda-kwaasi kwemán-iyé séna toómbá maimaéna nompímbá tu'mái mindá'á Sáímoni Isakéríóti ááninko áwí'a Yútásimba amúwana ²⁷mintómbá mayówana Sáátáánigo kwenarumpímbá iyúwana Ísu simáména séna emó ónáe sindái'a maaránka'a uwó Ísu súwasa ²⁸toómbó kwénaapa'o máyón-kwaasi Ísumo sún-ainkona ááimba íma ísámai kawer-umbá ²⁹séna Yútási óntanka'a tavíkówaintavena Ísu séna ímo óísambo makáan-kwaasi évaka'a timiyó Ísu siyé séna tanómbo káúvón-kanaaratavai séna toómbá meéyán-uwo Ísu siyé suwaná ³⁰Yútási Ísumo amún-tomba maimaéna avekáán-umai máápa'a kumúwana túnkuraiye.

aúná-amaambo simátímakain-kwasai.

³¹Yútási máápa'a kumúwana Ísu séna ívé'a kwaási úrandako súwí'a anómbo umái kwévaarisana kesí mayáígómá Áánútu áwí'a anómbo umái kwévaariye. ³²kesí mayáígómá Áánútu áwí'a anómbo intembá ívé'a

Áánútu kesúwí'a anómba íníye. ³³kesí iyámpóíyono. sáwíyanka'a kesé mé'a tiyúwáana'a sivakáá onááowe. Yútaa-kwaasiyave'o á'o simátimé'o súndantemba kentáv'e'a sé'a iyóndara'a íma kanaán-umai iyónááowe. ³⁴aúná-amaamba simátiména'a kesirumbó timúndanten-umai moórá-mora-umai kentirumbá tíméro. ³⁵moórá-mora-umaimo kentirumbó timíyasamo ésa tuwánésa sésa Ísuna kwayó-kwáásín-owe sénááowe Ísu siráíye.

Pítaa ánaaemba umásinkaniye siráin-kwasai.
Mátíyu 26:31-35, Mááka 14:27-31, Áríku 22:31-34

³⁶Ísu simásuwowana Sáímoni Pítaa áisaa ena séna Ísóigoo náávara iyíníyono súwana iyóndara'a ív'e'a íma sínaaemba kwaráníyompo aáno sínaaemba kwaráníyone súwana ³⁷Pítaa séna Ísóigoo nóintavaiya ív'e'a íma ánaaemba kwaránaumno. íma pó'a áwa'naa umai púwónana kawé'a íníye súwana ³⁸Ísu séna áwa'naa umai puwónaumnemo sénda kemá árai'a simámé'a sé'a kokórigomo ímo ááimo siráindara'a kaumborá'a kentávái séma íma awánáúnda-kwaasiye síníyone Ísu siráíye.

Áánútunopa'a iyónááon-amba kemá úne Ísu siráin-kwasai.

14 ¹Ísu simásuwena simátiména séna kentirumbá íma sáwí'a é'a íma anón-imayaa oró. Áánútuwe aráápamai mé'a kesé aráápamai máéro. kentí imáyáa Áánútumpa'a tuwé'a Áánútuna imáyáa é'a ánivo kesí imáyáa oró. ²kesivoná naaópa'a sáwíva'-maru'a kwéraiye. ímo mirámó uráinkakai íma simátimusino. ³kemó iyúnda kentí maru'á uto'mayaa umátinkanae'a iyúne. usauwé'mae'o kuntí'mae'o iyónda kemó máyaundara'a uménaaowe. mirá ona'á kesé ménaaowe. ⁴kemó iyúnda-amba á'a awánaawe súwana ⁵Tómáasi simáména séna anóndakoo emó iyónda-naopa'a íma awánáúmne. nááraumai minámbá awánanaumno súwana ⁶Ísu séna Áánútunopa'o iyónááon-amba kemá úne. kemá áraikona ááimba úne. kemá maí'mai'a onááowaina ááimba úne. kesivoná naaópa'a íma úwoi iyónááomba pó'a kemá minámbá únda pó'a iyónááowe. ⁷kesí ááimbo kwésuwanekai kesivombá awánaasino. ív'e'a kwéawanaawe súwana ⁸Vírípi séna anóndakoo enavombá agaráásínkénanaya kentáá kanaa íno súwana ⁹Ísu séna ayáátáaka'a keséma máyaundanivo emá kesí ááimba íma kwésuwanaane. kesí ááimba suwánaawaima kesivombá á'a kwéawanaavo nóra isa enavombá agaráásinkaa seénó. ¹⁰kemá kesivoé tarúmai máyaunana kesivomá kesé tarúmai máyáíye. mináíntáv'e'a áraire seró. íma kesí imáyáavinkemba sumpo kesivomá kesé ména kwená mayáímá isa'á sune. ¹¹kemá kesivoé tarúmai máyaunana kesivomá kesé tarúmai máyáimba pó'a mináíntáv'e'a áraire seró. ímo mirámó sé'o é'a kesí mayáímá awáné'a sé'a árai'a kwíyómpakemba Áánútunopakemba kunkáíye seró. ¹²árai'a

simátimé'a sé'a kentávé'a árai'a Áánútunopakemba kunkáiyé síyawaima kemó úndantem-bayai miwígwará'á mayánááowe. kesivonópa'a iyé'a Áánútun-amamba ai'maráándayavena miwítí mayáígo kesí mayáígómbá usáyaaítaniye. ¹³kesí imáyáamo é'o sísaá íya'o é'a mirá ónaumpo kentávé'a ísámai kesivo áwí'a mósá maránááowe. ¹⁴kesí imáyáamo é'o sísaá íya'o é'a kemá mirá ónaumne Ísu siráiyé.

Áánútun-amamba ai'maráanana kumíníye siráin-kwasai.

¹⁵Ísu mináimbá simásuwena séna kentirumbó símakaambo é'a kesáái ísámai kawé'á ónááowe. ¹⁶kesivombá áísaa onaná karáá'á tutinkáníwaimba ai'maráínana kumbéna kesé aasiyaasi maí'mai'a íníye. kwemá áraikona ááimban-íye. ¹⁷marapá-kwáási kwembá íma awánésa kwenáái íma ísáamba pósa íma kanaán-umai sésa kesé tamaiyó sevó kesé ména kentirumpimbá maí'mai'a imbá pó'a kwembá kwéawanaawe. ¹⁸sáwíyanka'a tiyuwáúndanivo íma megusaamó ontembá ónááovo usauweránáumne. ¹⁹sáwíyanka'a marapá-kwáási kembá íma suwánanaaombanivo keinárawa'a ókwarara'a suwánanaaowe. kesé ménaunda pó'a kemá aúnaí'a umái ménaaowe. ²⁰minkánáámá tínimba pó'a sé'a árai'a avowáe ména kesé máyáísata kwesé máyaumne mirá sénááowe. ²¹kesááiimo taagwiyavésamo kawé'ó kwéowai tirumbá kwésimewe. tirumbá simíyawaima kesivoé kesé sirunkái timéyauye. kesirumbó timúndawaiyavaiye simái avora'á paárumai ménaumne súwana ²²Yútási Isakérióti aráámáómá áwí'a Yútási séna Ísóigoo nóintavaiye séwa úwoi-kwaasiyavaiye simái íma avora'á paárumai ménaumne seénó. kentááyáváyíé simái avora'á paárumai ménaumne seénó súwana ²³Ísu séna tirumbá símakaawaima kesáái ísámai kawé'á íyana kesivomá arumbá miwí timínakai kesé kesivoé miwisé kumbéyauye. ²⁴kesáái ísámai íma kawé'á kwéowai tirumbá íma símakaawe. súnda-aimba íma kesí imáyáavinken-aimban-ivo kesivo si'mákaiwaina imáyáavinken-aimban-íye.

²⁵kesé máyaundara'a mináimbá kwésimatimune. ²⁶ánivo kesivomá kwenamambá kentí karáákómbá ai'maráínana kumbéna kesí anondá éna amápa-tantaa'a agaráátinkena súnda-aimba timína'a tááka'a maránááowe. ²⁷tiyuwé'a paru kwéumatinke'a kentirumbó kwempa'ó marái-yántáá'á kwétimune. marapá-kwáási íma kwétimewa'anivo kesirumbó kwempa'ó maráúndantemba miráumai kwétimune. mindáyavena kentirumbá íma sáwí'a éna íma táá'a kaíno. ²⁸tiyúwáandanivo kentópa'a usauweránaumnemo súnda á'a kwéisaawe. kentirumbó símakaambo é'a kesivonópa'a íyóndayave'a aamoí ónááowe. kesivomá kembá usáyaaítaraintavaiye simái aamoí ónááowe. ²⁹íma paáururaisa'a simátimunda póna paárina'a kentávé'a sé'a árai'a siráiyé sénááowe. ³⁰Sáátáánigo maambárárá'á sáwí-kawaana'a kwétimba pó'a

íma ayáátááka'a aaimá simátimundanivo kwená asirayánkó íma kembá tátoraniye. ³¹kesivomá simásímakaimba mirá únda suwánésa sésa avowámbá arumbá ámakaiye sénááowe. usásinaiyata konó Ísu siráíye.

árai'a ándáma kemá úne Ísu siráin-kwasai.

15 ¹⁻⁵Ísu simátimena séna árai'a ándáma kemá úne. kesivomá minándár'á tavíkáiwaiman-íye. ándáma kemá úne. ándágo amaimá kemán-owe. ímo arambó iyáínda-amaimo éna ayááisiyuwaniye. arambó iyáínda-amaimo éna ayááe'marainana aráságáyó agaimái arambá iyáníye. ayááe'maraintemba simátímakaunda-ainkoma mirá kwéena tirumbá arupí kwéíye. kesé tarúmai maíya'a kemá kempá'á tarúmai máéno. amaiyé su'maigomo éna íma arambá iyáníye. mirámó intembá kesémo ímo tarúmáimo maíyambo éna íma arambá iyáníye. kemá kesé tarúmai máéna'a pó'a kesémo tarúmáimo maíyawaimo é'a sáwívar-aramba imái ménaaowe. kembó iv'ó siyuwésamo ésa íma arambá imái ménaaowe. ⁶amaimó ayááisuwainda-amaimo aáyánkáíndamo éna aú'mái agaisuwáníye. kesémo ímo tarusíyawaima mirá íníye. ⁷kesémo tarúmáimo maíyawai kesááimo kentirumpimbó táto'maraiyawaima áísa íyana póna mirá umátinkaniye. ⁸sáwívar-arambo imáímo maíyan-kwaasimo tuwánésamo ésa sésa Ísu arááíma kwáráan-kwaasin-owe síyana kesivo áwíkomo éna anómbe íníye. ⁹kesivomó arumbó símakainten-umai kesirumbá kembá kwétimune. kemó é'a misírúntáváyé simái máéro. ¹⁰kesivoná áamámba ísámai kwenaruntaváyé simái máyaundantemba kesí áamáambo isé'o é'a kesiruntaváyé simái ménaaowe. ¹¹mináímbá simátímakaunda pó'a kesí aamoi-yántáákó kentirumpimbá anómbe kwáyaina'a aamoi umái máéro. ¹²kesirumbó timúndantemba moórámora-umai tirumbá tíméro. mindá kesí áamámba kwétimune. ¹³kentí kwaásiyavaiye simái kwétuwa'naa-e'a puwónáe sésamo puwíyamba íma moórámora-aimba simái usáyaaítamai tirumbá timénááowe. ¹⁴kesááimo isémáyayawaimo é'a kesí kwaási-i'a onááowe. ¹⁵anón-kwaasigona kwayó-kwáásí anóndakona mayái íma awánaraambanivo kwenávárawaisai kwená mayái awánaraawe. mirámó ontáv'é'a pó'a kesivomó amápar-aimbo simásímakaimba simátimunda pó'a íma kesí kwayó-kwáásíyé sendá kesívarawaisaiye sénaumne. ¹⁶keinárawa'a íma kembá ításinkaawa'a kemá keinárawa'a ítátinkaunda pó'a kwégwe'a asirayán-árámbá koimái sáwívase umái máéro. kesí imáyáamo é'o kesivompá'ó áísa íyanamo éna mirá umátinkaniye. ¹⁷moórámora-umai tirumbá tíméro sé'a mirán-ámáámbá simátímakaumne Ísu siráíye.

marapá-kwáásí tíyámba umátinkaraan-kwasai.

¹⁸Ísu mináímbá simátimena séna marapá-kwáásímó keinárawatavesamo tíyámbo umátinkaiya'o é'a tááka'a maré'a sé'a

aiva'á kentáásí Ísóigomba áyamba umánkaraawe sénááowe. ¹⁹kemá marapá-kwáásívínkembá kembá ítátinke'a kendéín-owe súnda pósa marapá-kwáásí títámba kwéumatinkaawe. kembó úwoimo marapá-kwáásímó onkákái kentávésa sésa kenkáán-kwáásín-owe sésa tirumbá tímésino. ²⁰kwayó-kwáásí miwítí anón-kwaasigomba íma usáyaaaitaraawemo súnda imáyáama oró. kentí anóndako únasa pósa marapá-kwáásí aká'áámba simásinkesa sáwí'a umásínkáanten-umai keinárawa'a aká'áámba simátinkesa sáwí'a umátinkanaaovo kesááima ísámai kawé'a íyawai kentááima isánááowe. ²¹keinárawa'a kesí kwaási-'a ombá pósa marapá-kwáásí aká'áámba simátinkesa sáwí'a umátinkanaaowe. si'mákaiwaimba íma awánaamba pósa sáwí'a umái mirá ónááowe. ²²kemó ímo kusimátimundarakai marapá-kwáásítí sáwí-imayaa úwoi aúpá'á kwáísino. kusimátimunasa miwítí sáwí-imayaama ivá'á túwáaraamba íma ivá'á túwáawana úwoi kwáyáíye. ²³títámba masinkáiyawai kesivonkwárá'á títámba kwéumankaawe. ²⁴kemó ó'owimo usáyaaitamaimo ímo ó'on-o'om-bayaimo mayáúndarakai marapá-kwáásítí sáwí-imayaa úwoi aúpá'á kwáísino. kesí mayáímá awánésa kenté kesivonté títámba kwéumasinkaawe. ²⁵Áánútun-aai aúvávímba agaimaréna séna úwoiyavesa kembá títámba kwéumasinkaawe siráinka'a póna mináímbá ívé'a kwévaariye. ²⁶kesivonópa'a iyé'a kentí karáá'á tutinkáníwaimba ai'maráanana kesivonópakemba kwenamankó keinárawate kumbéna kwemá áraikona ááinda'a póna kentávéna amápa-tantaa'a kusimátiminiye. ²⁷kemó mayáímó ááimbo asááwándarakemba á'a suwánaraamba pó'a kentáváígwárá kesí mayáíyáváígwárá'á simátímapa'a kónááowe.

16 ¹naaémba kesááiyave'a íma asiramái mé'a siyúwáavo sé'a mináímbá kwésimatimunda imáyáa oró. ²naaémba marapá-kwáásímó keinárawatavesamo mono'-náúmpákémbá kwatuwánáemo sénááomba mindáyavesa sésa Ísuna kwayó-kwáásí tínkamiyawai Áánútuna mayáímá kwémayaawe kampa'á sénááowe. ³kenté kesivonté íma suwánaamba pósa miráumai sáwí'a umátinkanaaowe. ⁴ívé'a mináímbá kwésimatimunda póna mindá paárína'a tááka'a maré'a sé'a simásimakaimba kwévaariye sénááowe. mindáyave'a kwésimatimune Ísu siráíye.

Áánútun-amanko mayáímá kwémayain-kwasai.

Ísu simásuwena séna keinárawate máyaunda pó'a mináímbá íma simátímake'a ⁵si'mákaiwainopa'a íyóndatavaiye sé'a ívé'a simátímakaana'a náávára iyónó sé'a íma sísaá owa'á ⁶iyónaumne súnda-aimbo ísááwana tirunkó umbái taisa'á pó'a náávára iyónó sé'a íma sísaá owe. ⁷árai'a simátíme'a sé'a ímo iyúndarakai kentí karáá'á tutinkáníwaima íma kúmísino. iyé'a kwembá ai'maráanana keinárawate

kumbéna kawé'á umátinkaniye. ⁸kumbéna marapá'á máyáan-kwaasi kentí sáwí-imayaagona ááimba agaráátinkaniye. arupímo umáímo maígona ááimba agaráátinkaniye. Áánútumo aavimbó maitinkáníwaina ááimba agaráátinkaniye. ⁹kesááiyavaimo ímo áraire síyawaiyavena simátimena séna kentí sáwí-imayaa úwoi kwáyáiyé síníye. ¹⁰kesivonópa'a iyúnda íma suwánanaaomba póna kentí karáá'á tutinkáníwaima arupí umái ménaaomba kunagaráátinkaniye. ¹¹maambárará'á sáwí-kawaana'a á'a aavimbá mayánkaraimba póna Áánútu aavimbá maitinkáníyema simátiminimbaniye. ¹²sáwívar-aimba simátimusina umbai-áímbá pó'a ívé'a íma kanaán-umai isánááomba pó'a naaémba isánááowe. ¹³Áánútun-amankoma kumbéna amápa-tantaatavena árairaama va'mái simátiminiye. íma kwená imáyáavinkemba simátiminivo simámakain-aimba simátimena aánono paárinin-tantaa'a simátiminiye. ¹⁴súnda-aimba simátiminana kesúwí'a anómba íníye. ¹⁵amápar-aintomba kesivondéímá mindá kendéímán-íye. miráumai sé'a simámakaunda-aimba Áánútun-amankoma simátiminiye Ísu siráiyé.

tirumbá umbái tamái naaémba kawé'á uráin-kwasai.

¹⁶Ísu simásuwena séna sáwíyanka'a íma suwáné'a aáno suwánanaaowe súwasa ¹⁷kwená kwayó-kwáásívínkémbá évakarawai sésa kesivonópa'a iyúnda pó'a sáwíyanka'a íma suwáné'a aáno suwánanaaowemo simbá nóintavaiya kwésiyo. ¹⁸sáwíyankaremo simbá mináínkóná ááimba íya kwéisaumne. nóintavaiye séna kwésiyo suwaná ¹⁹Ísu miwí tuwánarena áísaa ónáe kwéuwana simátimena séna sáwíyanka'a íma suwáné'a aáno suwánanaaowemo súnda-aintave'a keinárawa'a ávááraumai kemó súnda-aintave'a ísámae kwénaaowe. ²⁰árai'a simátime'a sé'a keinárawa'a ivi'á táiyasa marapá-kwáásí aamoí ónááombanivo kentirumbá umbái tamái mé'a naaémba kentirumbá etóyóí ónááowe. ²¹moórá-ininkomo iyámpóimo maránkarainda-kanaama tíanamo éna áí'o kwéuwanamo maránkaraintavaiye séna ísámai umbái táínana naaémba miníyámpóí awánéna aamoí umánkaniye. ²²mirá ontembá kentirumbá ísámai umbái té'a naaémba suwáné'a aamoí ónááowe. aamoimó íí-yántáá'á íma maitiyuwánááowe. ²³minkánáá tína'a íma sísa ónááovo kesivombá áísaa íyamba kentáv'é'a ísámai áísaa íyantavena póna mirá umátinkaniye. ²⁴kesivombá íma áísaa uráavo ívé'a kentáv'é'a ísámai áísaa íyamba mirá umátinkainana kentirunkó anómba aamoí ína'a máéro Ísu siráiyé.

marapá-tántáá'á Ísu usáyaaitaraiye siráin-kwasai.

²⁵Ísu simásuwena séna kwántámai-aimba simátimunda pó'a naaénkanaama tína'a kesivon-áái paárumai simátimenaumne. ²⁶minkánáámó tína'a kesí imáyáa ontávái kesivombá áísaa íya'a kemá íma áísaa onaná ²⁷kwemá úwoi tíména kwenarumbá tímakaintavena póna úwoi tímínyé.

kentávé'a sé'a Áánútunopakemba kunkáiyé sé'a tirumbá símakaantavena kesivomá arumbá tímakaiye. ²⁸kesivonópakemba marapá'á kumbáyaunda pó'a ívé'a marapá'á tuwé'a kesivonópa'a iyónaumne Ísu súwasa ²⁹kwená kwayó-kwáásí sésa ívé'a íma kwántámai-aimpinkemba sémpo avorató kwésimasimene. ³⁰kesáámá séta áísaa ónáisaye íma súnayaama emá ísaraandana'a po paárumai kwésene. miráyá séta Áánútunopakemba kunkáane kwésune suwaná ³¹Ísu séna kentávé'a Áánútunopakemba kunkáiyé sembánivo ³²sáwíyanka'a siyuwé'a kentí naaó'-nao'a kóyáwé owa'á keyáá maúsina kesivomá kesé máyáiyé. ³³mináímbá simátimunda pó'a kesé tarúmai mé'a aánoumai kwempa'á máéro. marapá-kwáásí aká'áámba simátinkesa sáwí'a umátinkanaaombanivo marapá-tántáákwará kwaásigwara'a usáyaaitaraunda pó'a kentirumbá aamoi umái ménaaowe Ísu siráiyé.

Ísu kwená kwaásiyavena ísámai Áánútumpa'a námúnaa siráin-kwasai.

17 ¹Ísu simásuwena kwíyómpa'a awánéna séna kesivoó minkánáámá kwétiye. kesúwí'a anómba ina'á enáwí'a anómba umánkáano. ²amápa-kwaasi tavíkáundayavai asirayámbá símakaanda pó'a símakaanda-kwaasi aúiná'i'a umái maí'mai'a umátinkaunda mindáyavai kesúwí'a anómba ina'á enáwí'a anómba umánkáano. ³eyáama árair-Isoigoma óne. kembá si'mákaandana'a úne. empáré kempáré tésa kenkáísááima ísááwai aúiná'i'a umái maí'mai'a kwéowe. ⁴marapá'á enáwí'a anómba umái símakaanda-mayaima ánásaumne. ⁵kesivoó maramá íma taróruraandara'a esé máyauyana kesúwí'a anómba kwáyáinka'a po ókwara'a mirán-ínkwáe'a kwésune. ⁶marapá-kwáásívínkémbá ená kwaási-i'a umátinke símakaandawaima entávái mirándá'á máyáiyé simái paárumatinkaunasa enáái kwéisaawe. ⁷símakaandayavesa sésa mintántáá'á Áánútu ámakain-tantaare kwésewe. ⁸símakaanda-aimba simátimunda kwéisaawe. enópakemba kunkáunda-aimba isésa sésa Áánútu ai'mákaisana kunkáiyé kwésewe. ⁹miwíyávé'a ísámai kwéaisaa-une. marapá-kwáásí úwoi-kwaasiyave'a íma áísaa úmpo símakaanda-kwaasi ená kwaásiyave'a ísámai kwéaisaa-une. ¹⁰ená kwaási kesí kwaásiman-owe. kesí kwaási ená kwaásima ésa kesúwí'a anómba kwéowe. ¹¹marapá'á íma máénda enópa'a iyóndanivo miwímá marapá'á ménaaowe. kawé-késívóo miwírál'á emá taviyénda pósa Áánútumbo ááyaan-kwaasi-i'a umái ménaaowe. esé kesémo tarúmaimo maúyantemba miwímá tarúmai ménaaowe. ¹²miwísé mé'a tavíkáunda Áánútumbo ááyaan-kwaasi-i'a umái mésa íma sáwí-amba kwakáawe. ánivo moóráwai sáwí-amba kwaránimba póna mináímbá Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna siráin-aimba paáriníye. ¹³enópa'a íma iyúnda marapá'á mé'a miwí tirumpimbá kesí aamoi-yántáákó anómba kwégwaintavai mináímbá kwésimatimune. ¹⁴enáái simátímakaumne. kemó ímo árai'o marapá-

kwáásímó úndantemba miwímá íma árai'a marapá-kwáásímá ombá pósa marapá-kwáásí úwoi-kwaasima tíyámba kwéumatinkaawe. ¹⁵ íma sé'a miwímá marapákémbá kuntiraaó súmpo Sáátáánigo sáwí'a umátínkáivo se taviyiyó kwésune. ¹⁶ kemó ímo árai'o marapá-kwáásímó úndanten-umai miwímá íma árai'a marapá-kwáásímán-owe. ¹⁷ enááima árair-aimba póna tirumpimbá kwáyainasa ená kwaasi-i'a umái ménaaowe. ¹⁸ kembó si'maráána'o marapá'ó kunkáundantemba miwímá ti'maráanasa marapá-kwáásívimbá ménaaowe. ¹⁹ miwíyáváiyé sé'a enarááiyé su'mai kwaráúnda pósa enarááiyé su'mai kwaránááowe.

²⁰ íma maankwáásíyé su'maiyave'a áisaa e'a súmpo miwí táái isésa kentávésa sésa árai'a Áánútunopakemba kunkáiyé síyawaiyavaigwara'a kwéaisaa-une. ²¹ kesivoó áisaa e'a sé'a esé kesémo tarúmaimo maúyantemba miwímá enté kentéva'a tarúmai ménaaowe. miwímá tarúmai máyámba pósa marapá-kwáásí tuwánésa sésa árai'a Áánútuma Ísumba ai'mákaisana kunkáiyé sénááowe. mindáyave'a námúnaavinkemba kwésimamune. ²² esé kesémo mimbórái'o umáimo maúyantemba símakaanda-asirayamba tímakaunda pósa mimbórái'a umái ménaaowe. ²³ emá kesé tarúmai máéna'a kemá miwísé tarúmai máyaunda pósa miwímá tarúmai ménaaowe. marapá-kwáásí mindá tuwánésa sésa Áánútuma Ísumba ai'mákaisana kunkáiyé sénááowe. enarumbá símakaandanten-umai miwígwará'á tímakaunda pósa marapá-kwáásí tuwánésa sésa áraire sénááowe. ²⁴ kesivoó maramá íma taróruronka'a enarumbá siméma asirayámbá símakaane. símakaanda-kwaasi kesé maígwáé sé'a súnda pósa kesí asirayámbá awánanaaowe. ²⁵ kesivoó arupínako óne. marapá-kwáásí embá íma kwéawanaambanivo kemá awánáúnda símakaanda-kwaasi kentávésa sésa Áánútuma ai'mákaisana kunkáiwaiye kwésewe. ²⁶ entávái mirándá'á máyáiyé simái paárumatimunasa enarumbó símakaandantemba miwí tirumbá simíya'a miwísé ménaumne. entávái mirándá'á máyáiyé simái paárumatinkare'a paárunte kónaumne Ísu námúnaavinkemba mirá siráiyé.

Ísumba tátokaan-kwasai.

Mátíyu 26:47-56, Mááka 14:43-50, Áríku 22:47-53

18 ¹ Ísu simásuwena kwená kwayó-kwáásíyé Kítáróni-nomba kóaatésa taai-kanáágúnévimbá komáyówana ² Ísuwe kwená kwayó-kwáásíyé mintái-kanáágúnévimpá'á kóyo untavéna Yútási Ísuna kuntaru-kwáásí mintái-kanáágúnévá'á awánéna ³ mivá'á kúmba ámáán-kawaa-kwaasiye mono-kawáá-kwáásíyé i-kwáásígwará mono'-nánkár-í-kwáásígwará'á ti'marówana Yútási tí'maena taánasatagwara ánáyatankwara'a maimaésa oómbá to'maésa mintái-kanáágúnévá'á kumbá ⁴ Ísu kwenópa'o tínín-tantaakomba awánéna kwená kwaásivinkemba usásinena miwí túrampa'a koména tísaa ena

séna nááwana avakáá-íya kwéoo súwasa ⁵Ísu Násáretivakewaintaveta kwéavakaa-une suwaná miwántávé'o sembá kemá úne súwana Yútasi Ísuna kuntaru-kwáásimá póna miwísé máyomba ⁶kemá úne Ísu súwasa miwí tayauwéropa'a tanaambá vowaná ⁷Ísu moórágwara'a tísaa ena séna nááwana avakáá-íya kwéoo súwasa Ísu Násáretivakewaintaveta kwéavakaa-une suwaná ⁸Ísu séna á'a simátimunda maandá kemá úne. kembó sivakáá ontavé'a maankwáási étinkaiyasa koró Ísu súmba ⁹Áánútuntavai siráimba símakaanda-kwaasi íma sáwí-amba kwakáawe sirónka'a póna paárumai mináimbá súwana ¹⁰Sáimoni Pítaa taánasatama ámúrandavinkemba taú'maena aiva'-mónó-káwáánákóná kwayó-kwáási áá'a agáúsuwomba minkwáyó-kwáásígó áwí'a Márákáasi kwenáá'a agáúsuwovana ¹¹Ísu Pítaantavena séna ená taánasatama ámúrandavimba kwiyuwó. sí'a índai'a umásinkanaaombanivo kesivoná mayáímá íma tuwánáúnda pó'a mirámá ónaumne Ísu siráiyé.

Ísumba áí'maesa Ánásinopa'a máánkaraan-kwasai.

¹²Ísu súwasa i-kwáásiyé miwítí anón-kwaasiye mono'-nánkár-í-kwáásiyé Ísumba táto'mai ayáánka'a asááúmaesa ¹³áí'maesa aiva'á moórá-kawaana'a áwí'a Ánásinopa'a máánkówana kwemá Káyavaasi aísáánkoma póna minkánáámá Káyavaasima aiva'-mónó-káwáánákómá póna ¹⁴ááéma simátimena séna Yútaa-kwaasi amápa'a púwóvo séna moóráwai puwíníye siráiwaina aísáánkonopa'a máánkaraawe.

Pítaa íma awánáúnda-kwaasiye siráin-kwasai.

¹⁵máánkówasarai Ísuna kwayó-kwáásírái moóráwai Sáimoni Pítaawe moóráwaiye Ísun-ánaemba kwa'maésarai kuyambá aiva'-mónó-káwáánákó moóráwaimba awánasuwowana aaimá ísopa'a Ísumba ánkaroopa'a umáyowana ¹⁶Pítaa aan-taaréivímbá máyowana aiva'-mónó-káwáánákómá awánówaima usauweréna ontará'óarákwiron-arasigontavena simámuwana ontá tiyankówana Pítaamba áí'maena usáverowana ¹⁷minárásígó Pítaamba awánéna áísaa ena séna minkwáásígóná kwayó-kwáásiyá'ono súwana Pítaa séna a'áo ke ó'on-kwaasi úne súwasa ¹⁸táúgwitavesa ésa mayái-kwáásiyé i-kwáásiyé iramá agaimarésa tiyáamba kwégauvuwana Pítaa mináimbá simásuwena irará'á koména ayáámba kauráiyé.

aiva'-mónó-káwáánákómá Ísumba áísaa uráin-kwasai.

Mátíyu 26:59-66, Mááka 14:55-64, Árúku 22:66-71

¹⁹Pítaa irará'á kwégauvuwana aiva'-mónó-káwáánákómá Ísuntavena séna simátímakaanda-aimba simásimiyo. ená kwayó-kwáásiyáváígwará'á simásimiyo súwana ²⁰Ísu séna Yútaa-kwaasiti anóm-bono'-naumpare sáwíyam-bono'-naumpare simáti simati eémáyaunda avora'á

seémáyaunda íma aúpá'á simátimakaumpo ²¹ nóintavai kwésisaa-ono. kesááimo ísaraawai tísaa inasá simátimakaunda-aimba ísaraamba pósa sénááowe súwana ²² mono'-nánkár-í-kwáásígó Ísumba tuvuwéna séna aiva'-mónó-káwáánákómó simpímbá íma mirá siyó súwana ²³ Ísu séna sáwí-aimbo súndarakai misáwí-áimbá ááema avora'á isinó. kawer-áimbó súndayavai nóinkakena sínkamono súwana ²⁴ Ánási ai'marówasa ayáámpinken-anda íma ayútuwesa mindánankwara'a áí'maesa Káyavaasi aiva'-mónó-káwáánákónópa'a máánkaraawe.

Pítaa íma awánáúnda-kwaasiman-iyé siráin-kwasai.

Mátíyu 26:71-75, Mááka 14:69-72, Áríku 22:58-62

²⁵ aiva'-mónó-káwáánákónópa'a Ísumba máánkówana Pítaa irará'á ména ayáámba kwégauvuwasa irará'ó máyón-kwaasi áísaa esa sésa egwárará minkwáásígóná kwayó-kwáási oónó suwaná mináimbá umémpa'a tuwéna séna ke ímaniye súwana ²⁶ aiva'-mónó-káwáánákóná kwayó-kwáási Pítaantavena séna emá minkwáásígóe taai-kigáúv'á máyaaya'a tuwánaraunda áraira súno séna Pítaama áá'a agáúsukowai akún-ándárákéwáímá súwana ²⁷ Pítaa moórágwara'a séna ke ímaniye súwana kokórigó áái siráiyé.

Ísumba áí'maesa Páírátinopa'a máánkaraan-kwasai.

Mátíyu 27:1-2,11-14, Mááka 15:1-5, Áríku 23:1-5

²⁸ kokórigó áái súwasa irataró'a Káyavaasina naaúmpakemba Ísumba áí'maesa kámááni-anondakona pááimpa'a máankesa sésa íma Yútaa-kwaasiti naaúmpa'an-ivo ó'on-kwaasiti naaúmpa'a iyéta tíyótaasa í-tánómbá íya náúnavaiyaawe sésa íma íyúwana ²⁹ Áróamáani-kamaani-kawaanako áwí'a Páírátí kunákárúwena kuntísaa ena séna minkwáási nóinkakena aavimbá mayankánae séo súwasa ³⁰ ímo sáwí'o uráinkakai íya áí'maeta túsino suwaná ³¹ Páírátí séna keyááríka'a áí'mae'a kentí áamáambo makénten-umai simánkáaro súwasa miYútáá-ánón-kwáási sésa Áróamáani-kamaani-kwaasi moóráwaimbo tuvú'máímo utaiyávái aambá áúntukaawe sumbá ³² ááema Ísu simátimena séna taaira'á mói sínkamiya'a puwónámne siráin-aimba paárúwasa áí'maesamo kumbá mináíntávésa uwaná ³³ Páírátí naaúmpa'a kuntuweréna iyéna Ísumba ááyena séna emá Yútaa-kwaasiti kawáánará oónó súwana ³⁴ Ísu séna ená imáyavinkena sísaa ó. kwaási simámakaawa sísaa oónó súwana ³⁵ Páírátí séna kemá íma Yútaa-kwaasima úne. ená kwaásiye mono-káwáá-kwáásiyé áí'maesa kesópa'a tiráavo norá ónasawa'iyó súwana ³⁶ Ísu séna kemó kawáái'o úndama íma marapá'á kwáyáiyé. kemó kawáái'o úndamo marapá'ó kwáyáinkakai kesí kwayó-kwáási áái'a tíyáásino. Yútaa-kwaasi kembá tátoraavo sésa áái'a tíyáásino sésa tátokaawe. kemó kawáái'o úndama íma marapá'á kwáyáiyé súwana

³⁷Páírátí áísaa ena séna kawáánará oónó súwana Ísu séna á'a séne. mindáyave'a marapá'á kumúnana masínkaraimba pó'a arupí-aimba kwésimatimune. arupí-aintavesamo aamoimó owáí kesááima kwéisaawe súwana ³⁸Páírátí séna nói-aina arupí-aimban-iyó siráíye.

Ísumba aráá'a tuvúwóro siráin-kwasai.

Mátítyu 27:15-31, Mááka 15:6-20, Áríku 23:13-25

Páírátí simásuwena kunákáruwena Yútaa-kwaasitavena séna kwemó sáwí'o uráimbo simásímakaamba avakáá únda íma isáúmpo ³⁹tíyótaasa í-tánón-kánáá tintembá moórá-kwaasi ááyaawa'a ándávakemba ayúrankaundantemba minkánáámó tink'á Yútaa-kwaasiti kawáánará ayúrankanaumno tísaa ena súwasa ⁴⁰anónka'a sésa ímanivo kwembá íma ayúranke Párápásimba ayúrankaao suwaná Párápásima ááite tiyéna umóyánté in-kwáásímán-iyé sésa kwembá ayúrankaao siráawe.

19 ¹suwaná Páírátí i-kwáásí simátimuwasa Ísumba áwí-andanei áwíruku'-nesa ²anón-kwaasiti kánumo'an-iyé sésa áwí-andama owepamáí Ísu a'nómpímbá kuvérankesa naaeyayán-únánkwátóí anón-kwaasiti unáánkwátóiman-iyé sésa umánkesa ³kanaáráá'a ankésa moórá-mora-umai kwenópa'a tésa sésa Yútaa-kwaasiti kawáánará óne sésa tiyáándeí tuvúto'na uráawe.

⁴tuvúto'na uwaná moórágwara'a Páírátí kunákáruwena amápa-kwaasiyavena séna maísáaro. íma sáwí'a uráintave'a áí'mae'a túranka'a máankaraana'a awánaaro. íma sáwí'a uráíye súwana ⁵Ísu kunákáruwena a'nómpímbá áwí-andagwara naaeyayán-únánkwátóígwara'a kunákáruwowa Páírátí simátimena séna minkwáásígómbá awánaaro súwasa ⁶mono-káwáá-kwáásíyé mono'-nánkár-í-kwáásíyé awánésa anónkar-anonka'a sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno suwaná Páírátí séna kwemá íma sáwí'a uráimba pó'a kemá íma tuvuwónaumpo keinárawa'a áí'mae'a taaira'á máyuvuworo súwasa ⁷Yútaa-kwaasi sésa kwemá séna Áánútu áánimba úne seémáyaimbanivo kentáásí amáánkoma séna mirámó síndawaimba tuvuwíyana puwíno símakaampimba póta tuvuwónaumne suwaná ⁸Áánútu áánimba úne siráin-aimba Páírátí isówana ávááraumai áá'a kówana ⁹naaúmpa'a kuntuaweréna umaéna Ísumba áísaa ena séna náávakewaiya'ono súwana Ísu iséna íma aái súwana ¹⁰Páírátí séna kemó áísaa únda nóra se íma aái kwésono. kemó aaimó senasamó ésa ayúrankanaaowe. kemó senasamó ésa taaira'á tuvuwíyama puwíníyone. minásíráyámbá tokáumne súwana ¹¹Ísu séna Áánútumo minásíráyámbó ímo ámakainkakai íma toráasino. Áánútu ámakaiwo sí'maenamo enká'ó másínkaiwaina sáwí-mayaigoma ená sáwí-mayaigomba usáyaaitaraiye siráíye.

¹²Ísu súwana Páírátí mináímbá iséna séna nóra'íyo ke minkwáásí ayúrankanae'a kwéune súwasa Yútaa-kwaasi anónka'a sésa emó

ayúrankemo éma íma Áróamáani-kamaani-aiva-kawaanakona kwaási-i'a kwéone. Ísu séna kemá kawáánákómá úne siráintavai Áróamáani-kamaani-aiva-kawaanakomba usáyaaitanae siráintavai mindáyavaiye séma íma ayúrankaao suwaná ¹³⁻¹⁴Páírátí mináímbá iséna Ísumba áí'maena máápa'a óntan-ayaumá kwáyom-barupa'a Yútaa-kwaasi tááivinkemba áwí'a Kápata-marupimba kumbéna aavimbá maitínkarom-barupa'a kumbéna Yútaa-kwaasiyavena séna kentí kawáánákómán-iyé súwana tíyótaasa í-tánón-kánáámá aavýaaraamba tíníye úwana ívékaamba kwáyá'wái sáwíyanka'a tíníye úwana Páírátí Yútaa-kwaasiyavena séna kentí kawáánákómán-iyé súwasa ¹⁵ímaniye sésa anónkar-anonka'a sésa taaira'á tuvuwíyana puwíno suwaná Páírátí tísaa ena séna kentí kawáánákómbá taaira'á tuvuwíyane'a kwéowe súwasa mono-káwáá-kwáásí sésa Áróamáani-kamaani-aiva-kawaanako kweyáama kentáásí kawáánákómán-iyé suwaná ¹⁶Yútaa-kwaasi tááigo usáyaaitontavena Páírátí séna Ísumba taaira'á tuvúwóro séna tímakaiye.

Ísumba aráá'a tuvúkáan-kwasai.

Mátíyu 27:32-44, Mááka 15:21-32, Áríku 23:26-43

¹⁷Páírátí timúwasa i-kwáásí Ísumba áí'maesa taaimá tuvuwónááon-taima kwenká'á ámúwana áúgwaata'maena tuvuwónááon-ayampa'a kúmba mináyámparé sésa áwí'a a'nómayaampare Yútaa-kwaasi tááivinkemba Kórígótaavare mináyámpá'á kúwasa ¹⁸taaira'á aiyayaampimba tuvúsúmaresa kae-kwáásírái Ísuna évarevar-akwampa'a taaira'á tuvúsúmaresa Ísumba avumpimbá tuvúsúmarowana ¹⁹Páírátí kwená mayái-kwáásíyávéna séna Ísu Násáretivakewaima Yútaa-kwaasiti kawááná'án-iyé sé'a agaimái taaira'á aráápamankaaro súwasa ²⁰kaumbo-kwáásí tááivinkemba Yútaa-kwaasi tááivinkenkwara Áróamáani-kwaasi tááivinkenkwara Kíríki-kwaasi tááivinkenkwara'a agaimái aráápamankarowasa sáwíva-kwaasi awánomba tuvúwún-ayampa'a anón-daopa'a egwaa'á kwáyontavai sáwíva-kwaasi mináúvámá awánésa táámpamai ísówasa ²¹Yútaa-mono-kawaa-kwaasi Páírátintavesa sésa Yútaa-kwaasiti kawááná'án-iyé íma mirá simái agayáámpo kwemá séna Yútaa-kwaasiti kawááná'á úne mirá simái agayaaó suwaná ²²Páírátí séna á'a agaimakáumne siráiyé.

²³i-kwáásí Ísumba taaira'á aiyayaampimba tuvúsúmaronka'a kwená unáánkwátói maimaésa éiyainka'a taaímbaresa moórá-mora-i-kwaasi éiyain-kwaasi minúnánkwátói maimaésa moórá-ampaanta paákár-únánkwátói íma arúmakon-ampaantama maimaésa sésa ²⁴tararáivo séta aávéiya kwétiyaananaya nááwa usáyaaitena mayáníyo sumbá Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna

kesí unáánkwátói taaímbai maimaésa moórá

kesí ampaantarátávésa aávéima tiyaráawe

sirónka'a pósa i-kwáásí mirá uráawe.

²⁵i-kwáásí mirá uwasa Ísuna kwaási taaira'á tuvúkón-taigona ááimpimbo máúmba Ísumba anówa úwana kwenáúnko Kórópasí awainínko áwí'a Máriaa úwana Mágátáraa-naopakem-ininko áwí'a Máriaa úwasa miráumai-inimba taaignóná ááimpimba máyówana ²⁶Ísu kwenanówamba awánéna kembá Yónimba suwánéna anówantavena séna mindá enáánimban-iyé séna ²⁷kentávéna séna mindá enanóman-iyé súwa'a isé'a kesí naaúmpa'a móankare'a kárákwiraumne.

Ísuma pukáin-kwasai.

Mátíyu 27:45-56, Máaka 15:33-41, Árúku 23:44-49

²⁸minkákémbá Ísu imáyáama éna amápa'-mayaima ánásaumne súmba sáwí-imayaagomo tátokaimpinkemba iyátinkaunda-mayai amápa'-mayai ánásasuwaumne séna Ísun-aii Áánútuna aúváívinkemba paárinintavena Ísu séna nontávái kwésinkaiye súwana ²⁹ándá-aran-domba ikaa'-nómbá anavéúmpimbá kwáyowana paru-táyánáma mindómpimbá tu'maéna oviyen-támayopimba kinúvaimaena naínkwáe séna Ísu óika'a mósá marówana ³⁰Ísu néna séna amápa'-mayaima ánásasuwaumne séna a'nómbá kívaikai avowa ayáámpimba kwenamambá to'maréna pukáiyé.

Ísuna akwámpimbá kwaantáándéi agaivaráin-kwasai.

³¹Ísu kweyááríka'a puwúwana Yútaa-kwaasima agándon-kanaama tíyótaasa í-tánón-kánáámá aaváyaaraamba tíniye úwasa pósa sésa agándai-kanaara'a puwíyan-kwaasi taaira'á máévo sésa Páírátinopa'a tésa sésa puwíyan-kwaasi íma úwoi tiyúwéwasa taaira'á máéro. tísamaima ankaisíyasa ááéma puwíyasa taairakémbá marapá'á maitiyúwáaro suwaná ³²Páírátí owé súwasa i-kwáásí Ísuna évarevar-akwampa'a taaira'á tuvúsúmaron-kwaasi tísamaima koankaisésa ³³Ísunopa'a tumbá á'a pukóntavesa kwenáísamaima íma ankáisúmba ³⁴moórá-i-kwaasigo Ísuna akwámpimbá kwaantáándéi agaivówana naaegwára nonkwará'á kunkáiyé.

³⁵mindámó awánáúndawaima simátímakaumne. awáné'a árair-aimba súnda pó'a isé'a sé'a áraire sénááowe. ³⁶Áánútun-aii aúváívimba agaimaréna séna kwenayáátamba íma ankaisíníye agaimaréna sirónka'a pósa i-kwáásí mirá uráawe. ³⁷moóráva'a agaimaréna séna kwaantáándéímó agaiváíndawaimba avuwónááowe agaimaréna sirónka'a póna paáururáiyé.

Ísumba utamánkaraan-kwasai.

Mátíyu 27:57-61, Máaka 15:42-47, Árúku 23:50-56

³⁸Yósépima Árímatíyaa-naopakewaima Ísun-aii isówai póna Yútaa-anon-kwaasi táároi inkaiséna kwenáwí'a áuyotukomba póna

Ísuma puwúnka'a Páírátinopa'a téna séna Ísun-auma utánáivo simiyó súwana Páírátí séna kanaámpó mayáníyone súwana Yósépi Ísun-auma komayówana ³⁹Níkótimasima ááéma Ísunopa'a no'wáámba tiráiwai áséi-kwiyumba úm-basawemba anóm-basawemba kae'á maimaéna Yósépimba kóái'maesarai ⁴⁰Ísun-auma komaimaésarai ampaantavímbá mináséi-kwíyúm-básawénkwárá'á asááúmaesarai tésarai Yútaa-kwaasi miráumai utaantembá pósarai miráumai utarááiyé. ⁴¹Ísumbo tuvúkáan-ayampa'a taai-kigáúmá kwáyowana utaráam-buri-aima ímo kwaási utaróm-buri-aima kwáyowasarai ⁴²agándai-kanaama sáwíyanka'a tíníyé sésarai mimbúrí-áímá egwaa'á kwáyontavesarai Ísumba mimpímbá máutaraaiye.

Ísuma pukáimpinkemba usásinkain-kwasai.

Mátíyu 28:1-8, Mááka 16:1-8, Árúku 24:1-12

20 ¹sontará'á irataró'a íma sán-karowana Máriaa Mágátáraa-naopaken-ininkoma utamánkaropa'a kwéna koawánómba murí-áígóná óikaken-ontamba maisukówana koawánéna ²isaaiséna Sáímoni Pítaante kenté tasimásiména séna kentáási anóndakon-áúma murí-áívínkémbá maimaéna náávára makááo súwakai ³Pítaae kesé utamánkóm-buri-aiva'a kónáe sékai ⁴isaaisékai kówayamba kemá Pítaamba kóyaaita kwé'a aiva'á murí-áívímbá kówánda ⁵kívaire'a ampaantawé su'mai kwáyomba awáné'a íma murí-áívímbá usáverááwánana ⁶Sáímoni Pítaa téna murí-áívímbá usáverena awánómba ampaantawé su'mai kwáyowana ⁷Ísu a'nónkákén-ámpáántá moór-ayampa'a kwáyowana awánówa'a ⁸murí-áívímbá aiva'á kówándawai usávere'a awáné'a sé'a árai'a pukáimpinkemba usásinkaiye séwándanivo ⁹Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna séna pukáindavinkemba usásinaniye siráimba íma ísámai kawé'á ówáyamba ¹⁰kenkáisi naópakai kuráuye.

Ísu paárúwana Máriaa awánarain-kwasai.

Mááka 16:9-11

¹¹naaópa'a kówayana Máriaa murí-áígo óika'a ména ivi'á kwétena kívairena murí-áívímbá awánómba ¹²kae-kwáási kwayán-únánkwátóigwara'a Ísumba utamánkóm-barupimba mésarai moóráwai a'nómpá'á maúwana moóráwai aísamaiva'a maúwana umái máyóyana Máriaa tuwánówasarai ¹³sésarai menínínkóo nóintavai ivi'á kwétaano suyaná Máriaa séna kesí Ísóigomba maimaéna náávára makááo sé'a íma kwáyáisa'a kwéawanaumne ¹⁴simásuwéna tagwántámai awánómba Ísuma úmbanivo íma aúyówana ¹⁵Ísu séna menínínkóo nóin-ivira kwétewa nááwana kwéavakaa-ono súwana Máriaa séna taai-kigáúr'á tavíkaiwaima iyé-ímáyáá éna séna emó maimaémo nááva'o maké simásimiyo. komayánáivo súwana ¹⁶Ísu séna Máriaao súwana

mégwantena kwenááivinkemba séna Araponai súmba maanáipínkémhá kwántámai séna kesí Ísóigoo súwana ¹⁷Ísu séna kesivonópa'a íyóndayavai kwéumpo íma tátoraao. kesívárawaisai kosimátíme se kesivo kentivonópa'a iyúne. kesí Ísóigo kentí Ísóigonopa'a iyúne súwana ¹⁸Máryaa Mágátáraa-naopaken-ininko Ísuna kwayó-kwáási kosimátimena séna Ísóigomba awánáúmne séna Ísóigomo sún-aimba simátímakaiye.

Ísuna kwaási kwembá awánaraan-kwasai.

Máaka 16:14-18, Áríku 24:36-49

¹⁹misóntááóná enónka'a Ísuna kwayó-kwáási Yútaa-anon-kwaasiyavena táá'a kówasa naaúmpa'a umésa ontá umái ítáyuwowana Ísuma paárumai túranka'a ména séna aánoumai máéro séna ²⁰ayáánarumpin-avigwara akwámpín-ávígwará'á agaráátinkowasa miwítí Ísóigomba awánésa pósa ávááran-aamoi umánkówana ²¹Ísu moórágwara'a séna aánoumai máéro. kesivomó si'mákaintemba umái keinárawa'a ti'máráana'a kesí mayáímá komáyáaro séna ²²kwenááma aútimena séna Áánútun-amankomba tíménana kesé méniye. ²³sáwí-imayaamo maitiyuwáíyanamo éna misáwí-ímáyáámá ánásaniye. ímo maitiyuwáíyanamo éna misáwí-ímáyáámá úwoi kwaíkwai'a ínyé Ísu siráiyé.

Tómáasi Ísumba awánarain-kwasai.

²⁴Ísuma paárúwasa kwená kwayó-kwáási awánasuwonka'a Tómáasi kwááyu-awi'a ávárawaao kwemá ó'opa'a máyomba ²⁵túwasa simámesa sésa Ísóigoma paárisata awánáúmne suwaná Tómáasi séna ayáánarumpin-avigwara akwámpín-ávígwará'ó awáné'o tátorekai sé'a pukáimpinkemba usásinkaiye súsino súwana ²⁶avakaeté-no'waamba maisuwésa Tómáasigwarar-umai ókwara'a kwená kwayó-kwáásíyé naaúmpa'a umésa ontá umái ítáyuwowana Ísuma paárumai túranka'a ména séna aánoumai máéro séna ²⁷Tómáasintavena séna siyáánarumpimba táto'mai awáné sukwámpímbá táto'mai awáné se kentávái kamparé sénavainivo áraire siyó súwana ²⁸Tómáasi séna kesí Ísóigoo emá kesí Áánútu óne súwana ²⁹Ísu séna ááéma íma suwánarempo kamparé siráandaniye. ívé'a suwánáanda po áraire kwésene. ímo suwánewaimo ésa árairemo sésamo ésa aamoi ésa tirumbá kawe'á ónááowe Ísu siráiyé.

³⁰Ísuma kwená kwayó-kwáási súranka'a ó'on-o'om-bayai-awaame'a agaráásinkowa'a évaka'a maankwándááivímbá íma agaimaráúndanivo évaka'a agaimakáúmne. ³¹Ísuma Áánútu áánimba póna kwemá usásinankaiwaiman-iyé séna maanáúvámá agaimakáunda pó'a Ísuntavesa áraire sénááowe. mirámó síyawaimo ésa Ísuwe tarúmai maí'mai'a ónááowe sé'a mindáyave'a maanáúvámá agaimakáúmne.

avakaeté-kwaasima Ísumba awánaraan-kwasai.

21 ¹naaémba Táípiriyasi-kwaaunkon-awampa'a Ísu miráumai paárúwasa kwená kwayó-kwáásí awánaraawe. ²kwená kwayó-kwáásí torupésa miwí túwí'a Sáimoni Pítaawe Tómasi kwááyu-awí'a ávárawaawe moórawai Káríri-ayampakemba Kéna-naopaken-kwaasi áwí'a Nátányowe Sépéti ááninkaiye ó'on-kae-kwaasiye miráumai-kwaasi torupówana ³Sáimoni Pítaa simátimena séna noyáá'a kotoránáe'a kúne súwasa kesáágwara'a montá kónáeta kwéune sésa nompí-sípívimbá usámaaisesa kumbá no'wáamba noyááramai kwima-kwimar-umbá íma noyáá'a torówana ⁴irataró'a Ísu nonawámpá'á máyowasa íma aúyowana ⁵Ísu séna iyámpóiyono. noyáá'a tokááo súwasa ímaniye suwaná ⁶Ísu séna kwase-únámbá tiyáánúrapar-ayampa'a nompímbá túwéwana kumína'a noyáá'a asínáaro súwasa kwemó súnten-umai sáwíva'-noyaa'a asínówana mindómpí-sípívimbá íma kanaán-umai máraára'naraa éna ógwitowa'a ⁷kemá Pítaantave'a sé'a epínda Ísóigoman-iyé séwánana Pítaa mináímbá iséna mayáímó mayáíndayavena paákákén-únánkwátói ayú'maromba minúnánkwátói maimái úmaena nompí-sípí tuwéna nompímbá ásávena nonáámááíva'a kúwana ⁸nonáámáái egwaa'á kwáyowata ó'on-kwaasiya mindómpí-sípí maimaéta kwase-únámbá tavisímaeta kówánda ⁹nonáámááíva'a ásávaawandaya iramá kwégowana noyáákware toónkwará'á kwéagayowata awánaawananya ¹⁰Ísu séna tóráan-doyaa'a évaka'a maimaé'a teró súwana ¹¹Sáimoni Pítaa nompí-sípívimbá usámaaisena kwase-únámbá tavisímaena nonáámááíva'a mámarowana anón-doyaa'a ¹²noyáá'a kwéna sáwíva'-noyaa'a kwáyombanivo kwase-únámbá íma tararówana tavisímaena nonáámááíva'a mámarowana ¹²Ísu simásimenaya séna tamandaaró súwata nááwa'ono séta áísaá ónái séta ówánda íma áísaá eta Ísóigoma iyé-ímáyáámá ówánanaya ¹³Ísu noyáákware toónkwará'á maimái símakaintaawe. ¹⁴Ísu pukómpinkemba usásinomba kaeká'á paárúmba ívékwarakaamba paárúwata awánaraundayaawe.

Ísu Pítaantavena kesí kwaásira'a taviyiyó siráin-kwasai.

¹⁵toómbá násuwowana Ísuma Sáimoni Pítaantavena séna Yóni ááninko Sáimoniyo. miwímá usáyaaitewa enarumbá kwésimeno súwana owé Ísóigoo ená imáyáamo umánkaunda á'a suwánaraane súwana Ísu séna kesí sipisípi-araaka'a taviyiyó séna ¹⁶ókware'a Ísu áísaá ena séna Yóni ááninko Sáimoniyo. kesí imáyáama kwéono súwana owé Ísóigoo ená imáyáamo umánkaunda á'a suwánaraane súwana Ísu séna kesí sipisípira'a taviyiyó séna ¹⁷kaumborá'á Ísu áísaá ena séna Yóni ááninko Sáimoniyo. kesí imáyáama kwéono súwana kaumborá'á áísaá ena súntavena Pítaa arumbá umbái tówana séna Ísóigoo amápa-tantaa'a á'a

awánaraandayavai ená imáyáamo umánkaundagwara'a á'a suwánaraane súwana Ísu séna kesí sipisípira'a taviyiyó. ¹⁸árai'a simáme'a sé'a emá aú-kwaasima máyaanda po ená unáánkwátói ane'maké ená imáyáavinkemba úwoi kwénaaempo anónu'mai kéma enayáamba árútuwenasa ímo embó arááímo táíndava'a máankanaaowe Ísu séna ¹⁹mináímbó súmba Pítaamo miráumai taaira'á puwéna mindá Áánútu áwí'a mósá maráníye séna Pítaantavena séna kesirááíma kwaraaó siráíye.

Ísunte Yóninte mindáraití kwaásai.

²⁰Ísu Pítaantavena simásuwowana Pítaa kogwanténa moóráwaimba awánarai. ááéma toómbá narópa'a Ísun-aóká'á ména séna Ísóigoo nááwa ená kuntaru-kwáásí íníyo siráiwaimba ²¹Pítaa kogwanténa awánéna Ísuntavena áísa ena séna Ísóigoo minkwáásíndó súwana ²²Ísu séna kemó súndamo é'o é'a kwemó éna úwoi maambárará máyaina'a kemá kumónaumnemo súndamo éna íma endéín-ivo kendéímán-íye. emá kesirááíma kwaraaó Ísu súwasa ²³kwená kwayó-kwáásí íma kawé'á umái ísónkakemba sésa kwemá íma puwíníye sésa simátíma'mae kuwaná kwemá íma puwíníye Ísu íma mirá siráimbanivo kwemó éna úwoi máyaina'a kemó kumónaumnemo súndamo éna íma endéín-íye Ísu siráíye.

²⁴íma puwíníyemo siráan-kwaasi kemá Yóni úne. mináímbá kwésimatimatuwe'a aúvávimba kwéagaisuwaunda mináímbá árair-aimban-íye. ²⁵Ísumo mairáim-bayaima évaka'a agaé'a évaka'a íma agairáunda pó'a amápa'o agaisuwé'o é'a maranéí káátamaranaumpo náávava maránaumno sé'a sune.

kemá Yóni súnda-aimba ánásaiye.

aantá-kwaasi

Ísu kwíyómpa'a irówana Áríku kae-kwáái aiyayaan-iyaiyo. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimakáiyé. Áánútunopa'o iyí-ámbá Yútaa-kwaasiti monor-áimbá isaná Ísuma marapá'á kunkáinka'a kwenááiyavai áraire sésa kwenká'á aráápamai kwémaen-amban-iyé. Áánútun-amanko Ísuna kwayó-kwáásiyé kwená aampa'ó kwégun-kwaasiye asirayámbá timúwasa Ísun-aai aiva'á Yútaa-kwaasi Yérúsaremuva'o máyówai simátímúwasa mináíntávái áraire sésa kwenká'á aráápamai máyówai Yútaa-kwaasiti maravá'á ó'on-daopimpa'a kosimátímakaawe. minkákémbá évakarawai ó'om-baravaka'a Yútaa-kwaasiye ó'on-o'on-kwaasiye kosimátin-tasimatin-uraawe. Áríku mirán-áimbá agaimakáiyé.

---

aantá-kwaasiti mayáímó mairáan-kwasai.

1 ¹Tíóvíraasiyo ívé-kwandaavimba moórá-kwasai sénaumpo isaaó. aiva-kwándááívímbá Áánútu Ísumba ai'marówana marapá'á kunkáin-ainkwara mayáímá kumbairáin-ainkwara aaimá siráin-ainkwara avumpimbá amápa'-mayaima mairáinkwara'a komaé tamae umái kwená mayái marapá'á ánásowana ²Áánútu kunairówana kwíyómpa'a iráin-ainkwara'a aiva-kwándááívímbá agaimakáunda isa'á ívé-kwandaavinkwara'a agaimarúmpo isaaó. Ísu kesí aantá-kwaasiye séna ítamakaiye. Ísu íma kwíyómpa'a irónka'a Áánútun-amankona asirayáinkwárá'á ména aantá-kwaasi kwená amáámba simátímakaiye. ³Ísu pukáimpinkemba usásinena kae-kwáái aiyayaan-kanaama ⁴kanaama moórá-mora-tawai paáruurena kwenáúma kawé'á umái agaráátinkowasa awánésa sésa árai'a Ísu pukáimpinkemba usásinena máyáiyé suwaná paáruurónka'a Áánútu kwená kwaásimo kawááin-aimba simátíma'maena iráiyé. ⁴moórá-tawai torupésa toómbá kwénowana Ísu paáréna séna maanká'á Yérúsaremu-naopa'a íma tuwé'a úwoi mé'a kesivo kesimambá timénaumnemo asiramái siráimba kwéamu'mare'a máyáanana úwoi timíno. mináímbá á'a simátíme'a sé'a ⁵Yóni nombá pétinkaraimbanivo sáwíyanka'a Áánútun-amanko kuména keinárawapimba anómba umátinkanivo amu'maré'a máéro Ísu siráiyé.

Áánútu Ísumba kunairówana iráin-kwasai.

⁶Óríve-omapa'a Ísuwe aantá-kwaasiye torupésa Ísumba áísaa esa sésa Ísóigoo ívéra Áróamáani-kamaani-kwaasi ti'mátuwewa Ísareri-kwaasiya kawáá ínnyono suwaná ⁷Ísu séna moórá-kanaamo tínimba ívéra'i. aánowa'iyoo. Áánútu kwená imáyáavinkemba mirá ínnye. kawekánáámó sáwí-kanaamo paárinimba Áánútu kwená imáyáavinkemba mirá ínnye. mirán-kánáámó tínimba sáwíyan-aimbanivo ⁸kemó sendá anón-aimbanivo ísáaro. Áánútun-amankoma kentópa'a kúmínimba kwená asirayámbá tirumpimbá anómbe umátinkaina'a kesááigwara kentáváigwará'á simátíme'a Yérúsaremu-naopare Yútiyaa-ayampare Sámériyaa-ayampare amápar-ayampare kosimátíma'mae'a nááóro ⁹Ísu simásuwowasa awánomba Áánútu Ísumba kunairówana ainánkó Ísumba káátaguwasa íma awánowana ¹⁰Ísumo iyúmba kwíyómpa'a karátuwesa máyówasarai avekáán-umai kae-kwáási kwayán-únánkwátói úmaesarai egwaa'á mésarai ¹¹sésarai Kárfri-ayampaken-kwaasiyono. íma kwíyómpa'a karátuwe'a máéro. awánaawanamo Áánútu kunairáísanamo kwíyómpa'o íyínten-umai ókwara'a miráumai kumínnye sirááie.

Yútásina mayáír'á usámairain-kwasai.

¹²mindárai simásúwóyasa aantá-kwaasi Óríve-omapa Yérúsaremu-naor-egwaar-omapa'a tuwésa Yérúsaremu-naopa'a koyauwerésa ¹³máyón-daumpa'a ávúmayaataan-daumpa'a umésa miwímá Ísuna aantá-kwaasi moórá-morawai túwí'a Pítaawe Yóniye Yémésiye Éndaruwe Vírípiye Tóamásiye Pátóromuwe Mátíyuwe Árávíási ááninko áwí'a Yémésiye moóráwai kwemá Áróamáani-kamaani-kwaasi ti'mátuwanae siráiwai áwí'a Sáímoniye moóráwai ó'on-Yemesi ááninko áwí'a Yútásiye miráumai-kwaasi aantá-kwaasi ¹⁴tayorupontembá námúnaa seémáémbani. minkwáásíyónté évakar-inintone Ísumba anówawe Ísun-áv'áawaawiye tayorupamáí mésa námúnaa seémáémbani.

¹⁵námúnaa síma-sima kwéesa moórá-kanaama sáwíva-kwaasi ¹²⁰kwaasi Ísun-aaiyavesa áraire siráan-kwaasi tayorupamáí máyówana Pítaa usásinena simátimena séna ¹⁶⁻¹⁷kesí kwaásiyono. naaóv'á Áánútun-amankoma kentáá síkwá'náomba áwí'a Tévítimba simáména Yútási-aai súwana agaimakáimba póna mináimbá paárinnye. ááéma kentááyáváiyé Yútásintavaiye Ísu kesí mayáí máyáaro séna ításinkowata aantá-kwaasiti mayáí-íta umáíya mairáúndayaawe. naaémbe Yútási tí'maena Ísunopa'a túwasa táto'mai áí'maesa ándávimba ánkaraawe. [¹⁸Yútási misáwí-máyáígóná meéyámbá óntamba mairéna maramá meéyán-umasuwena mimbáráv'á ándáma uréna kweyááríka'a kwenanumarambá arátuwena ámú'a kuvánkaar-úwana ayánaruntomba marapátá kunturáíye. ¹⁹Yérúsaremuvaken-kwaasi isésa miwí tááivinkemba mimbárágó áwí'a

Akeotaava'an-iyé sésa kwántámai-kwi'a naae-márává'án-iyé siráawe.]
 20 ánívo monor-ímó agaimakón-auvai-kwandaavimba Tévíti agaimaréna
 séna

kwená naambá tu'nambá isasá
 mimpímbá íma kwaási kwégwaewe
 agaimaréna séna moóráva'a agaimaréna séna
 kwená mayáír'á moóráwai usámayaniye
 agaimaréna sirónka'a póta 21-22 moóráwai Yútásina mayáír'á
 usámayaniwaimba avakáá-umaiya airánaundayaawe. Ísu Káráísitima
 pukáimpinkemba usásinkain-aimba kweséya tásáumai simátíma'maeta
 kónaunda póta Yóni nombá kwévetinkowana Ísu mayáímá ááimba
 ásámai mayówata kuré-ire úmae kwénaowananya Áánútu Ísumba
 kunairówana kwíyómpa'a iyúwasa awánaraawaivinkemba moóráwaimba
 aíráananaya kwemá Yútásimo tukáim-bayai usámayaniye Pítaa
 simásuwowasa 23 isésa kae-kwáásí túwí'a tésa moóráwai kaumbo-kwí'á
 tamámakaawai moórá-awi'a Yósépi moórá-awi'a Paasapasí moórá-
 awi'a Yásátasi uwaná moóráwai áwí'a Mátáyáasi miráumai-kwaasirai
 túwí'a tamásuwesa 24 námúnaa sésa Ísóigoo amápa-kwaasiti imáyáa
 awáné tirumbá tuwáné minkáé-kwáásívínkembá nááwa Yútásina mayái
 aantá-kwaasiti mayáír'á usámayaniyo. agaráásínkénata awánaano.
 25 Yútási kwená mayái ivátuwena puwéna kwená mayáígóná meéyámbá
 sáwí-marupa'a kunkáiyé sésa 26 námúnaa simásuwesa kae-kwáásí
 túwí'a kae-kwándááívímbá agaimái anavéúmpímbá kuvé'makowana
 moóráwai moórá-kwandaai mósá mairéna awánómba Mátáyáasiye
 sésa agaimakówana aantá-kwaasi sísamaivakemba moórá kumbaimái-
 kwaasivimba komayái mairáiyé.

Áánútun-amankoma kunkáin-kwasai.

2 1 naaémba toómbá áká'mai Áánútuntavesa ísámai kaunáné
 sésa torupaan-kánáámá túwasa Ísun-aaiyavesa áraire siráawai
 amápa'a mimbórá-náúmp'á torupamáí máyówana 2 avekáán-
 úwana kwíyómpakemba anón-undaraamba torówasa kwéisowana
 máyón-daumpa'a kuména móanoni'a úwana 3 iraronkáán-tántáálá
 paáruurena taaínkaar-umai moórá-mora-kwaasi tinepimp'á kóyáwé
 úwana 4 Áánútun-amankoma tirumpímbá anómba umátinkowasa
 máyówana Áánútun-amankoma asirayámbá timúwasa ó'on-o'on-kwaasi
 tááivinkemba siráawe.

5 toómbá áká'mai Áánútuntavesa ísámai kaunáné sésa torupaan-
 kánáá túntavesa Yútaa-kwaasi Áánútuna imáyáa mósá márówai
 ó'on-o'om-baravakemba Yérúsaremu-naopa'a tayorupamáí máyówana
 6 úndáraamba torónka'a isésa mindámbó kwáyopa'a tayorupowasá
 miwí tááivinkemba kwésuwasa isésa táátavai ésa 7 ávááraumai imáyáa

ésa sésa kwésewai amápa'a Kárírivakewai mináimbá kwésewain-owe sésa ⁸moórá-morawai sésa kesááivinken-aine simásaraawe. ⁹kesáámá évaka'a Páátíyaa-maravakewaiya évaka'a Mítíyaa-maravakewaiya évaka'a Iramu-márávákéwáíyá évaka'a Mésópótemiyaa-maravakewaiya évaka'a Yútiyaa-maravakewaiya évaka'a Kápátósiyaa-maravakewaiya évaka'a Pontasi-márávákéwáíyá évaka'a Ésiyaa-maravakewaiya ¹⁰évaka'a Vírísiyaa-maravakewaiye évaka'a Pámpíríyaa-maravakewaiya évaka'a Ísípi-maravakewaiya évaka'a Árípiyaa-maravakewaiya Sáíríni-maragona egwaakéwáíyá évaka'a Árómáa-naopakewaiya miráumai-naopakemba tayorupamá méta ¹¹Árómáa-naopakewaiya évaka'a Yútaa-kwaasiya évaka'a á'on-ampa'a tuwéta Yútaa-monor-ampata kwégwareta ánivo évaka'a Kíríti-maravakewaiya évaka'a Árériyaa-maravakewaiya tayorupamá máyaunasaya Áánútu kawé'-má'yái mairáin-aimba kwésesa moórá-morawai kesááivinkenta kwésewata kwéisaundayaawe sésa ¹²táátavai ésa ávááran-imayaa ésa iséise ésa sésa mintántáákóná ááimba náára ínivo suwasá ¹³évakarawai kwíráái sésa miwí uwoaó'-nómbá nésa uwoaó'á ésa ó'on-o'on-kwaasi tááivinkemba kwésewe siráawe.

Pítaa simátímakain-kwasai.

¹⁴simásúwówana aantá-kwaasi ¹¹kwaasi usásinompimba Pítaa usásimbai ména torupamá máyón-kwaasiyavena anónka'a simátimena séna kesí Yútaa-kwaasiyono. Yérúsaremu-naopaken-kwaasiye ó'om-baravaken-Yútaa-kwaasiye maísáaro. Kárírivakewai ó'on-o'on-kwaasi tááivinkemba kwésewaina ááimba simátimumpo ísáaro. ¹⁵uwoaó'-nómbó nésa uwoaó'ó owémó kwésemba minkwáásí íma uwoaó'á kwéowe. kwaási no'wáámba uwoaó'-nómbá nésa uwoaó'á kwéovo ívé'a aaváyaavimba isasá minkwáásí íma uwoaó'á kwéowe. mintántáákóná ááimba maará ínivo ¹⁶naaóv'á'á Áánútun-aa simátímakowai áwí'a Yóweri agaimaréna siráin-aimba kwévaariye. maarán-áímbá agaimaréna séna

¹⁷Áánútu séna naaén-kanaa maará ónaumne. kesimambó amáparawaimo timénaunda kentáánimbaare kentiyáámúmbaare kesáái avora'á simátimenaawe. kentí ívé'-kwaasiye anónutan-kwaasiye kaaimbá awánanaawe. ¹⁸árai'a minkánáará'á kesimambá kesí kwayór-ínínákw'á'á timénaunda kesáái avora'á simátimenaawe. ¹⁹kwíyómpa'a marapá'á ó'on-o'om-bayai-awaame'a ónaunda naaegw'ará iragw'ará anón-umunkwara'a paáriníye. ²⁰aaváúmá tunínana kwíyómbe naaerírí'a váina'a mirámó ónaunda kesí ó'on-o'on-kanaa ságayan-kanaama paárinimba ²¹kentávésamo Ísóigowemo síyawaima sáwí'o umáímo maíyampinkemba kawer-ámpá'á métinkanaumne Áánútu siráíye Yóweri agaimaréna siráíye Pítaa mináimbá simásuwena ²²séna Ísareri-kwaasiyono. senda-áímbá ísáaro. Áánútuma Ísumba Násáretivakewaimba

asirayámbá amúwana simámakaim-bayai maéna kawé!-má'yái ó'on-
o'om-bayai-awaame'a uráimba keinárawapimba úmba awánaraawe.
23 naaóv'á'á Áánútu imáyáamo éna mirá-mira ónaumnemo siráinka'a
pósa évakarawai Ísumba áí'mai keinárawa'a tímúwa'a tuvuwónáe sé'a
sáwí-kwaasi tímúwasa áí'maesa taaira'á tuvúwúwana puwúmbanivo
24 Áánútu pukáimpinkemba usásinankaraiye. pukéna marapá'á
maígómá íma kanaán-umai tátorowana Áánútu Ísumba ayúrankowana
pukáimpinkemba usásinkaiye. 25 mindáyavena naaóv'á'á kentáá síkwá'náo
áwí'a Tévíti Ísun-aii agaimaréna séna

aasiyaasi Ísóigo kesé má'yáisa'a awánaraumne. kwemá sirávaimai
má'yáimba pó'a íma sáwí-imayaa kwéune. 26-27 mindáyave'a
kesirumbá kawé'á umái mé'a Áánútu áwí'a mósá kwémaraumne.
púwón-ayampa'a kesimambá íma másiyuwaniyone.
kesirumbá ámakaunderawaima ená kwayó-kwáásí únda po
puképa'a íma másiyuwenana súma kaviráníye. mindáyave'a
máyaunda pó'a imáyáa é'a púwóndavinkemba usásisinkaniye.
28 púwíndavinkemba usásine maí'mai'a íníníyone séma kesé
máyaanda póna kesirumbá kawé'á umái anómba ína'a ménaumne

Tévíti agaimaréna siráíye Pítaa mináímbá simásuwena séna 29 kesí
kwaásiyono. kentáá síkwá'náo áwí'a Tévítin-aii avora'á simátimunda
kwemó agaimakáimba íma kwesávái siráíye. kwemá puwúwasa
utámakowana kwená maravaraambá á'a awánaraamba póna
agaimarómba íma kwesávái siráíye. 30 naaóv'á'á Áánútu séna Tévítimo
kawaáná'ó ménamo uráintemba moórawai minákúmpákéwái anondára'a
kawaáná'á méniye Áánútu siráimba Tévíti Áánútun-aii simátimakaiwai
póna kwemá séna Áánútu siráin-aimba árai'a paáriniye Tévíti
siráíye. 31 Tévíti Áánútumo naaémbo ínín-imayaa éna séna Áánútumo
usásinkaiwaima Káráísiti kwemá puwíndavinkemba usásinaniye
súntavena séna

pukén-ayampa'a íma máuwainana
áúma kaviráníye

Tévíti súmba 32 mindá Ísuntavena siráíye. ánivo Áánútu Ísumba
pukáimpinkemba usásinankowata áta awánaraundayaawe. 33 Áánútu
kunái'maena anón-kwaasi póna ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á
móankena kwenamambá ámakaiye. avowámó árai'a kesimambá
aménaumnemo siráimba ámakaisana kwenamambá kembá símakaimba
kwéise'a kwésuwane'a kwéowe Pítaa mináímbá simásuwena séna 34 Tévíti
íma kwíyómpa'a iráiwai séna

kesí Ísóigontavena séna Áánútu séna kesiyáánúrapa'a asirayán-
áyámpá'á mara'á ména'a 35 ená namuro-kwáásí usáyaaaitanasa
miwí ánásanaaowe Tévíti siráíye. kwemá íma kwíyómpa'a iráiwai
póna kwesávái íma siráíye.

³⁶ ánívo keinárawa'a taaira'á tuvúkáawaintavena Áánútu séna kemá usásinankaundawai Káráísiti éna Ísóigoma iyémá Áánútu siráimba pósa Ísareri-kwaasi amáparawai kawé'á umái ísáaro Pítaa simásuwowasa ³⁷ ísóm̄ba tirumbá umbái tówasa Pítaawe aantá-kwaasiyavaiye sésa sáwí'a uráumpo nóra ónaunanayaawa síiyó suwaná ³⁸ Pítaa séna keinárawa'a moórá-morawai amáparawai misáwí-ímáyáá tínaaemba umáme'a Áánútunopa'a té'a Ísu Káráísitintave'a ísámai nombá péráaro. mindáyavena kentí sáwí-imayaa maitiyuwéna Áánútun-amankomba úwoi tímíníye. ³⁹ Áánútu kesópa'a terómó sendawáimá kesimambá tíménaumne Áánútu siráimba pósa keinárawatavaiye kentíráá'maatavaiye ó'on-o'om-baravakewaiyavaiye asirayán-áimbá siráiyé Pítaa siráiyé.

⁴⁰ Pítaa simásuwena ó'on-o'on-ainkwara kawer-áinkwárá'á simásuwena égési umái simátimena séna ívé'o sáwí-kwaasi méwaimo é'a sáwí-meyamba mayánááowe. kemá ívé'a sáwí-ampa'a tuwé'a pó'a íma sáwí-meyamba mayánááowe Pítaa súwasa ⁴¹ sáwíva-kwaasi ísésa kwenááiyavesa áraire sésa nombá kwéveresa mitáwai sáwíva-kwaasi 3,000 kwaasi Ísun-aaiyavesa árairemo suwasá Ísuna kwaási sáwíva-kwaasi-i'a ésa ⁴² torupamá maiv'á iyésa aantá-kwaasi Ísun-aai simátíma'mae kwáávantan-úmaesa kwéiyesa moórá-mora-umai-kwaasi kwétuwa'naa-esa Ísuntavesa ísámai aráá-tomba kwénesa námúnaa sinté iráawe.

⁴³ námúnaa sinté iyésa mirámó umbá aantá-kwaasi kawé'-má'yái ó'on-o'om-bayaima kwémayowasa pósa amáparawai táátavai uwasá ⁴⁴ Ísun-aaiyavesa áraire suwái mimbórá-ímáyáá kwéesa torupanté kwéiyesa imáyáa ésa kentáási náaindaamba amáparawainein-iyé sésa ⁴⁵ miwítí maramá miwítí náaindaamba ó'on-kwaasi tímésa óntamba mairésa taainkaar-umai ímo makón-kwaasi tímatuwesa ⁴⁶ aasiyaasi-táwai Yútaa-kwaasiti anóm-bono'-naumpa'a Áánútuntavesa ísámai torupanté kwéiyesa ó'on-o'owiti naáúmpa'a komésa Ísuntavesa ísámai aráá-tomba kwénesa tirumbá kawé'á umái mésa toómbá taainkaar-umai kwétimesa nésa ⁴⁷ Áánútu áwí'a mósá marówasa amáparawai tuwánésa miwíyávésa kawé'á kwéowe suwaná aasiyaasi-táwai Ísóigo évakarawai sáwí'o umáímo máyómpinkemba kawer-ámpá'á métinkowasa Ísun-aaiyavesa áraire suwáiyé torupamá méraawe.

Pítaa aísamaima kawé'á umánkarain-kwasai.

3 ¹⁻² moórá-kwaasi anówa maránkarompinkemba aísamaima pukurón-kwaasi máyowasa aasiyaasi-táwai áí'maesa anóm-bono'-nankona ontará'á áwí'a kawer-óntará'á móankarowana ména anóm-bono'-naumpa'o íyún-kwaasiyavena óntantavai inaaínaaí sún-kwaasi máyonka'a anóm-bono'-naumpa'a Pítaae Yóniye íyúyana aaváúmá toraétáápa'a kúwasa námúnaa kwésen-kanaara'a íyúyana ³ tuwánéna séna óntamba

símékaiyo súwasarai ⁴túramba kararésarai Pítaa séna kenkáí suwánaao suyaná ⁵siméyááoiye-imayaa éna tuwánówana ⁶Pítaa séna íma óntamba makáumpo Ísuna asirayándéí kawe'á umánkanaumne. Ísu Káráísitima Násaretivakewaina asirayámbá kwáyáintave'a sé'a usásine naauwó súne Pítaa séna ⁷ayáánúrapa'a táto'mai usásinankowana aísamba aísána kawe'á úwana ⁸usásinkwena tokávara taúvaraa'a éna aamoí éna Áánútu áwí'a mósá kwémarena mindáraiye anóm-bono'-naumpa'a ⁹kweyááríka'a marapá'á iyéna Áánútu áwí'a mósá marówasa amáparawai awánésa ¹⁰sésa miwá aasiyaasi-táwai anóm-bono'-nankona kawer-óntará'á ména óntan-inaai síma-sima'a indá'an-iyé sésa táátavai ésa kweyááríka'a marapá'á kwéiyuntavesa tiyáámba tuvimpín-ésa táátavai uráawe.

Pítaa simátímakain-kwasai.

¹¹kweyááríka'a kwéiyena aamoí éna Pítaante Yóninte tine'á tátorowasa amáparawai táátavai ésa miwítópa'a tóyo ésa anóm-bono'-naumpa'a Sórómoni áúgwimai úmakopa'a tóyo uwaná ¹²Pítaa tuwánéna séna Ísareri-kwaasiyono. mintántáátávái íma táá'a kaíno. íma túramba kenkáí aráá'a sivuwóro. íma kenkáísí asirayánkó kawe'á umái arupí umái mékai kwéuvo ¹³Áánútuna asirayánkó mirá kwéisana minkwáásí kweyááríka'a kwénaaiye. mirá uráintavai Áánútu Ísu áwí'a mósá maréna kentáá síkwá'ná Ááváramu Áísákaa Yákópo miwítí Ísóigoma kwená kwayó'nákó áwí'a Ísumba póna mósá makáiyé. ánivo Ísumba áí'mae'a Áróamáani-kamaani-kawaanako áwí'a Páírátinopa'a máánkarowana Páírátí séna ayúrankanæ súwa'a a'áo siráawe. ¹⁴kawe-kwáásí arupí umái máyon-kwaasiyave'a a'áo sé'a moórá-kwaasi inkamúwana puwúwasa ándáva'a áúkon-kwaasiyave'a ayúranksao siráawe. ¹⁵mirá uráantave'a aúnaí'a umái maí'mai'a ónááowaina ááin-kwaasi kemá tuvúwana pukáimpinkemba Áánútu usásinankowakai awánarauye. ¹⁶awánarauyawai Ísuna asirayánkó aísamaima pukón-kwaasi kawe'á umánkaraiye. Ísuna asirayántávéna áraire siráimba isaná minkwáásí kawe'á umái kwénaaisa'a kwéawanaawe Pítaa siráiyé.

¹⁷Pítaa mináímbá simásuwena séna keinárawate kentí kawáánárawate íma awánamai Ísumba kawer-uré'a tuvukáawe. ¹⁸naaóv'á Áánútu kwenáái simátímakowaiyavena séna simátíme'a sé'a kemó usásinankaundawaimba sáwí'a umánkanaaowe Áánútu siráinka'a póna keinárawa'o Ísumbo uráamba mináímbá paárruraiye. ¹⁹mindáyave'a kentí sáwí-imayaa tínaaemba umásuwe'a Áánútunopa'a tíyana póna Áánútu kentí sáwí-imayaa maitiyuwáníye. ²⁰moórá-mora-tawai Ísóigo kwená asirayámbá timína'a kwesé ménaaontave'a kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútunopa'a teró. Áánútuma túwa'naa ínkwáe séna usásinankaiwaimba Ísumba ai'maráínana kumíníntave'a kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútunopa'a teró. ²¹Ísu kwíyómpa'a umáyáimba póna naaén-kanaamo

éna amápa-tantaa'a aúiná'o índá-tawai ókwara'a marapá'á kumíniye. naaóvá'á Áánútu mináimbá simátimuwasa Áánútun-aaí isón-kwaasi kawe-kwáásí isésa simátímakaawe. ²² Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Mósesi séna Áánútu kentí Ísóigo kembá kesí mayáí mayaaó séna si'mákainten-umai Áánútun-aaímo simátiminiwaimba keándarakemba moóráwaimba ai'maránana kwenáái simátiminasa isánááowe. ²³ ímo isáiyawaimo éna Áánútu kwená kwaásivinkemba tí'maena moóráva'o tinkáindawai ánásanaaowe Mósesi siráíye. ²⁴ Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Sámúwéri kwemá simátímakonka'a naaén-kwaasi simátímintemba mai-simátíma'maesa iyémáyáamba kwévaariye. ²⁵ naaóvá'á Áánútu kentáá síkwá'ná áwí'a Ááváramuntavena séna enándáraken-kwaasiyavena amápa'-marava-kwaasi kawe'á umátinkanaumne Áánútu asiramái siráíye. Ááváramun-andaraken-kwaasi owaná póna keinárawatavena Áánútu mináimbá asiramái siráíye. ²⁶ miráumai Áánútu Ísuntavena kesí mayáí mayaaó séna ai'marówana keinárawapimba kunkáíye. amáparawai kentí sáwí-imayaa tínaaemba umásuwaiyana aiva'á keinárawa'a kawe'á umátinkanintavena keinárawapimba kunkáíye Pítaa Ísareri-kwaasiyavena simátímakáíye.

Pítaante Yóninte aavimbá maitínkaraan-kwasai.

4 ¹ anóm-bono'-naumpa'a Pítae Yóniye kwésimatimuyasa tóyo ésa mono'-má'yái-kwáásíyé mono'-nánká'ó kárakwirowaiye Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásíyé tóyo ésa ² miwí táái taisésa áwáá'a suwasaráí mindárai Ísu pukáimpinkemba usásinkain-aimba simátímúyasa úwoi-kwaasi isésa sésa Ísu pukáimpinkemba usásinkaintavesa amápa-kwaasi pukémpinkemba usásinanaaowe suwasá mináimbá isésa kamparé sésa áwáá'a kwésesa ³ mindárai tátoresá sésa eénáimba póta aaváyaavimba aavimbá maitinkánaumne sésa kawáá-kwáásí ándáva'a tínkómbanivo ⁴ úwoi-kwaasi sáwíva'a 5,000 kwaasi mindárai tááiyavesa árairema siráawe.

⁵ aaváyaavimba aavimbá maitinkánaumne sésa kwáúmba aaváyaavimba Yérúsaremu-naopa'a Yútaa-kawaa-kwaasiye anón-kwaasiye ámáámba sun-kwáásíyé miráumai-kwaasi miwí táái isánáe sésa torupésa ⁶ aiva'-mónó-káwáánákó áwí'a Ánásiye kwená akún-ándá-kwáásíyé Káyavaasiye Yóniye Arekesándaawe torupamáí mésa ⁷ Pítaante Yóninte tááyowasarai miwítópa'a tuyasá tísaa esa sésa aísamaimo pukáin-kwaasi nóra urááiyo. nááwana asirayáná keináraivimba kwáyáintavaiya kawe'á umánkaraaiyo. nááwa áwíra tékai kawe'á umánkaraaiyo suwaná ⁸ Áánútun-amankoma kwempímbá anómbe umánkowana Pítaa séna Ísareri-kawaa-kwaasiye anón-kwaasiye ísáaro. ⁹ aísamaimo pukáin-kwaasi kawe'á umánkaraundayave'a kwésisaa-owe. nóra séra kawe'ó umánkaraundayave'a kwésisaa-owe. ¹⁰ avora'á simátíménda keinárawate

amápar-Isareri-kwaasiye ísáaro. Ísu Káráísitima Násáretivakewaimba taaira'á tuvúwówana Áánútu pukáimpinkemba usásinankaraiwaimba kwenáwíka'a súyana kwená asirayánkó minkwáásí kawe'á umánkáísana keinárawapimba kawe'á umái máyáísa'a kwéawanaawe. ¹¹Áánútun-aaí aúvái-kwandaaivimba Ísun-aaí agaimaréna séna

óntan-damba on-kwáásí moórá-ontantavesa sáwí'a kwéiye sésa maisukáawe. aáno minóntánkó ávonkaamba uráíye mináímbá Ísuntavena agaimaréna siráíye. ¹²kwewé su'mai sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpátá mésinkanintaawe. Áánútu séna kwenáwíka're su'mai kwená asirayánkówé su'mai kwaási sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniye Pítaa siráíye.

¹³Pítaa mináímbá kwésimatimena Pítaae Yóniye íma táá'a kwégowasarai asiramái simátímúyasa minkáwáá-kwáásí tuwánésa táátavai ésa mindárimo úwoi-kwaasirai ímo aúváivimbo awánaroyawaiyavesa pósa táátavai ésa sésa Ísuwe kwénaauyantavesarai mirá kwéoiye sésa ¹⁴awánomba Pítaante Yóninteyopa'a aísamaima kawe'á umánkaron-kwaasi máyowasa awánésa mindárimo simátimenaon-aintavesa avakáá uwááesa ivátíyuwesa ¹⁵sésa máápa'a kúmókaiyo suwasaráí kúmúyasa minkáwáá-kwáásí iséise esa sésa ¹⁶mindáraiye nóra ónaumno. ó'om-bayai kawe'-máíímá mairááyamba pósa Yérúsaremuvaken-kwaasi amápa'a ísáamba póta íma kamparéyá sénaundayaanivo ¹⁷ó'on-ó'on-daopaken-kwaasi íma isánááontaveta mindáraiaveta simátimeta séta Ísu áwíka'a íma simátímékaiyo sénaundayaaniye sésa ¹⁸tááyowasarai íyúyasa sésa Ísun-aaí íma simátímékaiyo. Ísu áwí'a íma taakaiyó suwasaráí ¹⁹Pítaae Yóniye sésarai kemó mirá simásinkaiyakaimo Áánútun-aaímo tuwékaimo Áánútu aúrampimba kawerá íníya ke mináímbá ókwara'a ísáaro. ²⁰keiráímá awárayan-tantaa ísarauyan-tantaa'a íma tuwáyauvo úwoi simátiméyauye suyasá ²¹⁻²²kawáá-kwáásí ó'onkwara'a asiramái simátímatuwesa sésa ánivo úwoi kárúwaakaiyo sirá. aísamaima kawe'á umánkaron-kwaasi kae-kwáái aiyayaan-ira'a 40 ira'a íma kweyááríka'a kwénaauwasarai kawe'á umánkóyasa úwoi-kwaasi isésa Áánútu áwí'a mósá maróntavesa mindárai íma tínkamesa úwoi kárúwaakaiyo siráawe.

asiramái ménaumne sésa námúnaa siráan-kwasai.

²³kárúwaakaiyo suwasaráí Pítaae Yóniye kentí kwaásitopa'a tésarai mono-káwáá-kwáásíyé anón-kwaasiye simátímakaan-aimba másimátímúyasa ²⁴isésa Áánútumpa'a námúnaa sésa Ísóigoo kwíyómba maramá uwí-nómbá tarórumarena miwán-arumpimba tarórumaraandayantaakakwara'a kwégawaa-one. ²⁵naaóv'á emá sunaná enamankómá ená kwayó-kwáásí kentáá síkwá'náomba Tévítimba kusimámuwana agaimaréna maará séna

nóintavai ó'om-baravakewai áwáá'a sésa nóintavai ámááyu-aimba suwááesa áúkaawe. ²⁶ ó'om-baravaken-kawaa-kwaasi tokwaa úmae tayorupésa Ísóigonte kwemó usásinkaiwainte áái'a tiyamátinkanae siráawe

mináímbá Tévíti agaimaréna siráíye. ²⁷ mináímbá paárúwasa Yérúsaremu-naopa'a Érótiye Póntiyasi Páírátíye ó'onkaa-kwaasiye Ísareri-kwaasiye torupésa Ísuna ámááyu-aimba sésa emó usásinankaandawaimba ená kawe-kwáyó-kwáásí Ísuntavesa ámááyu-aimba siráawe. ²⁸ naaóv'ó emó mirá ónááowemo siráanda pósa torupésa mirá uráawe. emó ímo mirá ónááowemo siráandarakai íma Ísumba tuvúkáasino. ²⁹ Ísóigoo mono-káwáá-kwáásí tááímo simáímo káráaamba ísaraanda po súwa'naa ínáyonda póta íma inkaiséta enáái úwoi asiramái simátimenaundayaawe. ³⁰ ená asirayámbá símínata tí'o índa-kwaasiya asóvamatinkavata konó. ená kawe-kwáyó-kwáásígó áwí'a Ísuwe súnanaya kwená asirayánkó ó'on-o'om-bayaima kawe'-má'yáímá paáriníye ³¹ námúnaa simásúwówana torupamáí máyón-daumpa'a toraa'náára'a úwana Áánútun-amankoma miwívímbá anómba umátinkowasa Áánútun-aai asiramái simátíma'mae kuráawe.

náaindaamba moórá-mora umátímakaan-kwasai.

³² Ísuna aampa'á kwéguwai mimbórá-ímáyáá kwéesa mésa kentí náaindaantavesa íma kendéí kendeiye kwéesa úwoi moórá-mora-umai tíma'maesa kuwasá ³³ aantá-kwaasi ávááraumai asirayánkwárá'á mésa Ísu pukáámpinkemba usásinkain-aimba asiramái simátíma'maesa kwégwesa Áánútu aantá-kwaasi túwa'naa úntavesa kawe'-má'yáí maimaé kwéguwasa ³⁴⁻³⁵ Ísuna aampa'á kwéguwai maramá naambá makówai ó'on-kwaasi kwétimesa óntamba mairésa aantá-kwaasi tímúwasa taaínkaar-umai íma makón-kwaasi tímakaamba pósa Ísuna aampa'á kwéguwai amápa-tantaa'a íma aáváán-túwówana ³⁶⁻³⁷ moóráwai áwí'a Yósépi póna kwegwárá'á mirá éna moórá-marama ó'on-kwaasigomba aména óntamba mairéna aantá-kwaasi tiména kwemá Árívái-andarakewai Sáiparasi-ayampakemba tamáyowasa aantá-kwaasi moórá áwí'a simámesa Kíríki tááivinkemba Páánápáasiye sésa kwántámai-kwi'a tirávayaina'a iyémó suwáímá minóntámbá tímakaiye.

Ánánáesinte Sáváeraantei kwasái.

5 ¹ Páánápáasi minóntámbá tímúwasarai moóráwai áwí'a Ánánáesi awainínkó áwí'a Sáváerae mésarai moórá-marama ó'on-kwaasi kwétimesarai óntamba mairésarai ² taináyauyo-aimba awainínkómbá simámuwana mirá ínáyone súwana minóntámbá taaínkaar-urena évaka'a kwesávái maéna évaka'a maimaéna aantá-kwaasi mói tiména kampa'á séna amápa'a tímúne súwana ³ Pítaa séna Ánánáesiyo

Sáátáánigo áísaa umai isánáe sintávái owé se mararákén-óntámbá amápa'a timúne siráanda Áánútun-amankomba kampa'á simáukaane. ⁴mimbáramá ená maramá isa tuwé óntamba mairé ená óntamba isa évaka'a timé íma sáwí'a éma mararákén-óntámbá évaka'a timúne íma sénda amápa'a timúne séndama sáwí'a ómpo íma kwaásiye su'mai kampa'á simátíyukaampo Áánútun-amankomba kampa'á simáukaane Pítaa súwana ⁵Ánánáesi iséna pu'maéna tuvamúwasa mináímbá ísaraan-kwaasi ávááraumai táátavai uwásá ⁶ívé-kwaasi tésa puwúmba taasááúmaesa maimaésa máutaraawe.

⁷máutaawana awainínkó sáwíyanka'a ména awaikómó puwún-aimba íma ísarena Pítaa-iyaitopa'a túwana ⁸Pítaa séna keináraití mararákén-óntámbá amápara símakaiyo súwana minínínkó séna owé amápa'an-iyé kampa'á súwana ⁹Pítaa séna enawaikóe esé mimbórá-ímáyáá ékai Ísóigon-amankomba kampa'á simáu'mai awánayae sirááiyé. enawai'ó mágwéutaan-kwaasi tésa embá tamaimaésa máutanaaowe Pítaa súwana ¹⁰pu'maéna Pítaa aísamaivimba tuvamúwasa ívé-kwaasi tésa puwúmba taawánésa maimaésa awaikómbó utamánkópa'a máutowasa ¹¹Ísóigona kwaásiye ó'on-kwaasiye isésa táátavai uráawe.

ó'on-o'om-bayai kawé'-máýáígoná kwaasái.

¹²aantá-kwaasi kwaási túranka'a ó'on-o'om-bayai kawé'-máýáímá maimaésa íyúwasa Ísuna aampa'á kwéguwai anóm-bono'-namba Sórómoni áúgwimai úmakopa'a aasiyaáí torupamáí kwémauwasa ¹³⁻¹⁴ó'on-o'on-akwa'a sáwíva'a Ísóigon-aaiyavesa áraire sésa miwísé torupamáí maémáémbanivo ó'on-kwaasi tuwánésa sésa kawé-kwáásín-owe sésa táátavai ésa íma miwísé torupamáí máyówasa ¹⁵aantá-kwaasimo uráamba isésa tí'o ún-kwaasi tuvaipímbá taagwiya'maésa naambáru'a mátinkesa sésa Pítaa kwénaaena amankó'naanko taaugwétáínasa asóvaigwae suwasá ¹⁶ó'on-o'on-daopakemba tí'o ún-kwaasigwara tirumpimbá taraváá-kwámbá máyon-kwaasigwara'a tí'maesa Yérúsaremu-naopa'a mátínkówana Áánútu Pítaamba áwa'naa úwasa amápa'a asóvasaraawe.

kawáá-kwáásí aantá-kwaasi sáwí'a umátínkaraan-kwasai.

¹⁷mirá kwéuwana aiva'-mónó-káwáánákóe kwená kwaási Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásíyé sésa amáparawai íma kentáásiraaima kwaráavo aantá-kwaasi tirááíma kwaráawe sésa tíyántavai ésa ¹⁸táto'mai ándáva'a tiyúwówana ¹⁹mindó'wáámbá kwáúnka'a Ísóigona kwayó'nákó kwíyómpakendako ontamá tisuwéna tí'maena máapa'a móruntinkena séna ²⁰anóm-bono'-naumpa'a umé'a aúna-amba kwaási kawé'á umái maí'mai'onaáon-ankona ááimba usimátíméro súwasa ²¹isésa irataró'a anóm-bono'-naumpa'a umésa mináímbá simátímakaawe.

anóm-bono'-naumpa'a moóráva'a kwésimatimuwasa moóráva'a aiva'-mónó-káwáánákóe kwená kwaásiye tésa ándá-kwaasi táái isánáe sésa Ísareri-anon-kwaasi tááyowasa tésa mono'-nánkár-í-kwáásíyávésa sésa aantá-kwaasi ándáva'a máyáavo kotí'mae'a teró suwasá ²²kumbá íma máyówasa koyauwerésa tésa sésa ²³ándá-namba ontamá umásuwesa i-kwáási ontará'á máyáawata onta tisuwéta awánáundaya íma máyáawata úne suwasá ²⁴mono-káwáá-kwáásíyé mono'-nánká'ó kárákwirowaiye isésa táátavai ésa sésa mindá nóraya ónaundaya'iyó simásuwesa sáwívar-imayaa kwéuwana ²⁵moóráwai téna séna ándáva'a mátíyukaan-kwaasi anóm-bono'-naumpa'a mésa kwésimatimewa'a tuwánáúmne súwasa ²⁶mono'-nánká'ó kárákwirowaiye kwembó áwa'naa un-kwáásíyé kotí'maesa kwempa'á tésa sésa úwoi-kwaasi miwí táái isésa sínkamovo sésa kwempa'á ²⁷tí'maesa aaimó isái-kwáásítópa'a mátínkówana aiva'-mónó-káwáánákó ²⁸séna á'a simátimeta séta minkwáásígón-áái kwenáwíka'a íma simátíma'mae'a koróyá siráundaya isa'á á'a simátíméwasa Yérúsaremuvakén-kwaasi amápa'a ísáyaraawa'a ke kampa-kúvimbá sinkéta minkwáásí tuvúkáawe kwésewe aiva'-mónó-káwáánákó súwasa ²⁹Pítaa-iyai ó'on-aanta-kwaasiyonkwará'a sésa Áánútun-aai aivar-áínkómá póna kwaási tááigomba usáyaaitaraimba póta kentááiya íya iséta Áánútun-aaiya iséta miráyá ónaumne. ³⁰keinárawa'a Ísumba taaira'á inkámúwana puwúwana kentáá síkwá'náona Ísóigo Áánútu Ísumba pukáimpinkemba usásinankena ³¹séna anón-kwaasi póna sáwí'lo umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniye séna ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á móankena Ísareri-kwaasi kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútunopa'a tíyana kentí sáwí-imayaa maitiyuwáníye séna Áánútu Ísumba pukáimpinkemba usásinankena ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á móankaraiye. ³²mináímbá iséta kawé'á umáíya kwésimatimunanaya Áánútun-amanko mináímbá kawé'á umái kwésimatimiye. Áánútuma kwenáái isámai kawé'á kwéowai kwenamambá kwétimisana Áánútun-amanko mináímbá kwésimatimiye aantá-kwaasi siráawe.

³³simásúwówasa aaimó isái-kwáásí isésa tirumbá sáwíte úwasa tínkamona-e-imayaa uwaná ³⁴miwítí avumpinkémbá moóráwai usásinena ámáán-kawaa-kwaasigo áwí'a Kámérieri kwemá usásinena miwí táái káráyuwena kwemá Áánútun-aai aúvái-kwandaaivinkemba aasiyaasí simáti simati kwéuwasa kwenáwí'a mósá makáawai kwemá usásinena aantá-kwaasiyavena séna sáwíyanka'a máápa'a kumónááowe súwasa máápa'a kúmúwana ³⁵séna Ísareri-kwaasiyono. minkwáásíyávái mirá ónáemo síyamba kakaariyá íma mirá é'a ísáyíuwe'a mirán-oro. ³⁶ááéma moóráwai áwí'a Tiutaásí usásinena séna anón-kwaasi únda pó'a kesirááíye sé'a kwaránááowe súwasa sáwíva-kwaasi 400 kwaasi kwarówana moóráwai Tiutaásímbá tuvuwúwana puwúwasa kwembó kwa'maésamo nááún-kwaasi kóyáwé ésa kwená mayái ivátukaawe.

³⁷minkákémbá túwí'o aawásó-tawai moórawai Kárírivakewai áwí'a Yútasi usásinena tááyowasa sáwíva-kwaasi kwenarááima kwa'maésa kwéguwana moórawai tuvuwúwana puwúwasa kwembó kwa'maésamo nááún-kwaasi kóyáwé umáguraawe. ³⁸mindáyavai imáyáa é'a minkwáásiyómbá íma ándáva'a mátiyuwe'a tíyúwéwasa máéro. miwítí mayáígóná ááimbo marará-kwáásítí imáyáavinkembo énamo éna ánasaniye. ³⁹miwítí mayáígóná ááimbo Áánútuna imáyáavinkembo ína'o é'a íma kanaán-umai karánááovo úwoi kwaikwai'a ínye. Áánútumpakembo ína'o é'a minkwáásí sáwí'o umátinke'o é'a Áánútunkwara'a sáwí'a umánkanaowe Kámérieri súwasa aaimó isái-kwáási isésa kwenááiyavesa owé sésa ⁴⁰aantá-kwaasi tááyowasa íyúwasa túwíruku'a nésa asiramái sésa Ísun-aai kwená asirayámbá íma simátíméro sésa ti'mákaawe.

⁴¹ti'márówasa kwéesa tigeayávái uráasina Áánútu imáyáa timúwana tirunkó kawé'á úwasa sésa Áánútu asirayámbá símakaisata Ísuntaveta asiramáíya máyaundaya pósa sí'o iní'a umásínkáantaanivo sirunkó kawetá isatá máyaumne aantá-kwaasi simásuwesa ⁴²aasiyaasi-táwai anóm-bono'-naumpa'a kwaásiti naúmpimpa'a Ísuna áséi-kwasai simátíma'maesa kwénaesa Áánútumo usásinankaiwai Yútaa-kwaasiya kwéamu'maraundayawai kwemá Ísuman-íye sésa simátíma'maesa kuráawe.

avakaeté-kwaasi túwa'naa uráan-kwasai.

6 ¹simátíma'maesa kuwasá Ísun-aai isésa sáwíva-kwaasi kwená aampa'á kwégwesa máyónka'a Yútaa-kwaasi ó'om-baravaken-kwaasi Kíríki tááivinken-aimba sun-kwáásí Yérúsaremuva'a máyón-Yútaa-kwaasiyavesa í'ái tinkésa óntamba taaínkesa Kíríki-ketorinimba íma tímúnkakemba í'ái tínkówasa ²mindáyavesa aantá-kwaasi Ísuna aampa'á kwéguwai amáparawai tááyowasa tuwasá sésa Áánútun-aai simátímunda-mayai tuwéta óntamba taaínkaar-umai tímúnda-mayaimo máyáandaya uwóví'a ónaundayaawe sésa ³keinárawapinkemba avakaeté-kwaasi túwí'o tewatá óntambo taináí-máyái timénaumne. mindárawa'a kawer-ímáyáágwára-kwáási Áánútun-amanko miwívímbá anómba umátínkáin-kwaasi túwí'a tewatá óntambo taináí-máyáíyá timéta ⁴kesáá Áánútunopata námúnaa kwéseta Áánútun-aai simátíma'maeta kónaundayaawe aantá-kwaasi suwasá ⁵isésa tirumbá kawé'á kwéuwasa avakaeté-kwaasi túwí'a tombá moórawai áwí'a Sítíveni kwemá Áánútun-amanko kwempímbá anómba umánkowana Ísuntavai imáyáa umái asiraiwái úwana moórawai áwí'a Vírípi úwana moórawai áwí'a Pórókórasí úwana moórawai áwí'a Náíkéna úwana moórawai áwí'a Táímóno úwana moórawai áwí'a Páménasi úwana moórawai áwí'a Níkorási kwemá Ántíoku-naopaken-kwaasi póna ó'on-ampakemba

Yútaa-monor-ampa'a kuréna minkákémbá Ísuna aampa'á kwétuwai úwasa ⁶miráumai-kwaasi tí'mai aantá-kwaasitopa'a móitinkowasa Ísóigona mayái mayóntavesa tine'á tátokesa Áánútumpa'a námúnaa siráawe.

⁷Áánútun-aaí simátíma'maesa kwéguwasa Yérúsaremu-naopaken-kwaasi sáwíva'a Ísuna aampa'á kwéguwasa Áánútuna mono'-náúmpá'á mayái máyón-kwaasi sáwíva'a Ísun-aaí isésa kwená aampa'á kwéguwasa miráumai kwégwesa sáwíva-kwaasi-i'a uráawe.

Sítívenimba tátokaan-kwasai.

⁸Ísóigo Sítívenimba áwa'naa úwana asirayánkwará'á ména amápa-kwaasi túranka'a ó'on-o'om-bayai kawe'-má'yáimá maéna máyowasa ⁹moórá-tawai évakarawai Sítíveninopa'a tésa kampar-áiné-ímáyáá ésa kwesimá kwesiman-esa miwímá Yútaa-kwaasima pósa évakarawai Sáíríni-maravakewai évaka'a Arekesándiyaa-maravakewai évaka'a Sírisiyaa-maravakewai évaka'a Ésiyaa-maravakewai miráumai-mapaken-kwaasi mimbórá-mónó'-náúmpá'á mésa Sítíveninopa'a tésa kampar-áiné-ímáyáá ésa kwesimá kwesiman-umbanivo ¹⁰Áánútun-amanko Sítívenimba kawer-ímáyáá amúwana póna Sítívenin-aaigo miwí tááigomba usáyaaitowasa ¹¹ivátuwesa kwésa aúpá'á óntamba torupamáí évaka-kwaasi tímésa sésa Sítíveni Mósesimba simái sáwí'a umánkena Áánútumba simái sáwí'a umánkaraisata ísaraumne. kosimátíméro suwasá ¹²minkámpár-áimbá tasimátímúwasa úwoi-kwaasiye anón-kwaasiye amáámba sun-kwáásiyé ísówana tirunkó sáwí'a úwasa Sítíveninopa'a tésa tayáto'mai áí'maesa monor-ánón-kwáásítópa'a máankesa ¹³kampar-áimbó sun-kwáásí kotí'maesa mátínkówasa kampa'á sésa minkwáásígó anóm-bono'-namba simái sáwí'a úmae iyéna Mósesina amáámba simái sáwí'a úmae iyéna ¹⁴séna naaóv'á'á Mósesimo amáámbo simátímakain-amaamba Ísu Násáretivakewaima ivátuwena ó'on-amaamba kwésena Yútaa-kwaasiti anóm-bono'-namba tawísíyuwaniye Sítíveni siráíye. mirán-kámpár-áimbá kwésuwasa ¹⁵amápa-kwaasi Sítívenimba awánomba kwíyómpakemba Áánútuna kwayó-kwáásí tóikaamba aúkówasa awánaraawe.

Sítíveni monor-ánón-kwáásí simátímakain-kwasai.

7 ¹mirá simásúwówana aiva'-mónó-káwáánákó Sítívenimba áisaa ena séna kwésen-aimba áráir-aina'i. kampar-áiná'iyó súwana ²Sítíveni séna kesivoísái kesuwaaísáiyó simátíménda ísáaro. naaóv'á'á kentáá síkwá'náo Ááváramu íma Áránaava'a komáyonka'a Mésópótemiyaa-marava'a máyonka'a Áánútu asirayánkwaráwái kuména ³Ááváramuntavena séna ená maragwára enamáaraawigwara'a tiyuwé kwina'á moórá-marama agarááránkándava'a koméniyone súwana ⁴iséna

mimbáramá Káutéa-kwaasiti maravá'á tuwéna teéména Áránaava'a tamáyowana avowá puwúwana Áánútu ai'marówana teéména maavá'á máyaundava'a túwana ⁵minkánáá Áánútu íma maramá amúmba asiramái séna aáno maambáramá enkwára enaísaavutantambo íyawaigwara'a timénaumne. Áánútumo súmba Ááváramu iyámpói íma maránkaronka'a mináimbá simámena ⁶moórá-ainkwara'a séna enaísaavutantambo íyawai ó'on-kwaasiti maravá'á koméwasa umbaimáyái timésa sáwí'a umátínkéwana sáwívar-ima 400 íma ánásaína'a ⁷sáwí'o umátínkanaaowaima sáwí-meyamba timénaunda pósa enaísaavutantambo íyawai mimbáramá tuwésa maavá'á tésa kesí imáyáa mósá maránááowe séna ⁸mináimbá naaóv'á Áánútu Ááváramuntavena séna aáno maambáramá enkwára enaísaavutantambo íyawaigwara'a timénaumne siráimba mináimbá simái tarúmarena póna túra'a káramai araa'éna uwó Áánútu siráiyé.

súwana Ááváramu ména Áísákaamba ankéna avakaumboé-no'waamba kwaéna áúra'a káramai araa'éna umánkowana Áísákaa anón-éna Yákópomba ankéna áúra'a káramai araa'éna umánkowana Yákópo anón-éna sísamaivakemba kae'á kumbaimái-iyampoi tinkéna túra'a káramai araa'éna umátínkáva'a kuráiyé.

⁹mirá umátínkáva'a kúwasa mináváráwáínónnda tíváko áwí'a Yósépiintavesa naaénkewai íma kentáará'á kárákwiyiiniye sésa tirumbá sáwí'a umánkesa ái'maesa ó'on-kwaasiva'a mátimesa óntamba máyówasa miwí Yósépiimba ái'maesa kweémesa Ísípi-marava'a máánkówana Áánútu kwesé máyowasa ¹⁰umbai-máyái amésa sáwí'a umánkómbanivo Áánútu kwesé ména áwa'naa ena kawer-ímáyáá aména kwená umbai-yántáá'á ánásamankowana mimbáramá Ísípi-marara-kawaanako Yósépiina kawer-ímáyáá iséna séna Ísípi-marava'a amápa-kwaasira'a kawé'á umái kárákwiye kesí náaindaanka'a mirán-uwo súwana kwemó súntemba kwéuwana ¹¹naaémba ayawaimá téna Ísípi-maravare Kénááni-maravare amápar-ayampa'a ayawaimá tówasa tááiyavai ésa kentáá síkwá'náyomba toómbá íma kentáávímbá kwéraiye. ¹²Ísípi-marava'a toómbá kwáyáiyé-aimba isáúmpo komeéyán-oro Yákópo séna áánimbaa'a ti'marówasa komeéyá úmaesa ¹³tivowánópa'a tamáyówana mintómbá ánásowana ó'a kuwaná Yósépi miwítí egwaa'á tamaéna séna kemá Yósépi kentívá'á úne súwasa kesí imáyáao pukáane súndayaawe suwaná Ísípi-marara-kawaanako Yósépiina ááimba iséna awaaísái tuwánówana ¹⁴⁻¹⁵Yósépi awaaísái simátiména kesivombá kosimámiyana ená akúmbá tí'mae Ísípi'a tiyó Yósépi siyé. kosimáméro Yósépi súwana avowámá iséna kwená akúmbá ⁷⁵kwaasi tí'maena Ísípi'a kawé'á umái komésa púwúwasa ¹⁶naaémba miwí tísaavutomba tiyáántamba maimaé teéména Sékémuva'a máutomba naaóv'á Ááváramu Émon-andaraken-kwaasima óntamba tímatukom-barava'a máutaraawe.

¹⁷ánivo kentáá síkwá'náyomba Ísípi-marava'a komésa sáwíva-kwaasi agairáawe. Áánútu Ááváramuntavena asirayán-áimbá séna Kénááni-marama enaisaavutantambo iyawai timénaumne siróntemba timínín-kanaa ákíse únka'a ¹⁸moórawai Ísípi-marara-kawaanako Yósépimo naaóv'ó pukóntavena kwená mayái-áimbá íma ísarowai póna ¹⁹kentáá síkwá'náya umbai-máyái tiména maimái sáwí'a kwéumatinkowasa iyámpói máápa'a tiyuwówasa pukáawe.

²⁰iyámpóiyomba púwúwana minkánáávimbá Mósesi kawer-óígwárár-iyámpói ánkarena anówama naaúmpa'a aúpá'a ánkarrowana kaumbo-kwíyómbá putuwéna ²¹máápa'a áí'maena móru ánkarrowana Ísípi-kawaanako ayáámúnkoma awánómba aráái tówana kesáánine séna kárakwirowana anón-úwasa ²²Ísípi-kwaasi miwítí ááimba kwésimama'mae íyúwana Mósesi kwéisenana anón-éna kwemó mayóm-bayaigoe kwenááigoe kawe'á uráíye.

²³Mósesi mirán-kwáásí ména kae-kwáái aiyayaan-ima 40 íma maisuwéna kesí kwaási Ísareri-kwaasi kotuwánanae séna kúmba ²⁴Ísípi-kwaasigo Ísareri-kwaasigomba sáwí'a umámkowana Mósesi tuwánéna Ísareri-kwaasi áwa'naa ena Ísípi-kwaasigomba tuvúwúwana puwúwana ²⁵Mósesi imáyáa éna séna Áánútu mimbáyáíráátávéna usásisinkaraimba pó'a Ísípivakemba Ísareri-kwaasi tí'mae'a koónaunda mimbáyáíyávésa owé sénááowe siráimbanivo Ísareri-kwaasi íma mirán-ímáyáá uwaná ²⁶Mósesi kogwaéna usásinena kúmba Ísareri-kwaasi kaekó áái'a tíyóyana tuwánéna tiyoráínda-imayaa éna séna kae'náraiyo mimbórá-naoraama óívo áái'a tiyaáyavo súwana ²⁷aiva'ó ááimba'maimo tiyón-kwaasigo Mósesimba améntáyuwena séna nááwa embá usásinankaraisa kentáásí kawáái'a éwa aaiyá kwésimasimeno. ²⁸tíndaumo Ísípi-kwaasimo tuvuwónanamo puwéiraintena kembá mirá ínáyono súwana ²⁹Mósesi iséna inkaiséna kweéme kweémena Mítíyani-marava'a ó'on-kwaaiti maapa'a koména kaer-iyámpói matínkaraiye.

³⁰Mósesi kaer-iyámpói matinkéna ména kae-kwáái aiyayaan-ima 40 íma maisuwéna moórá-tawai kavóná-marava'a kwégwena Sáínai-omapa'a egwaa'á kwáyonka'a kwéguwana sáwíyan-taivinkemba irá kwégena íma mintái kówana Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewaima mimpímbá máyowana mintái íma kówana ³¹⁻³²Mósesi awánéna anón-imayaa éna egwaa'á koména awánówana Áánútu séna enaíkwá'ná Ááváramune Áísákaane Yákópone miwítí Áánútu úne súwana Mósesi mináimbá iséna ayántámbá tówana úwoiva'a karakówana ³³Ísóigo séna máyaunda póna á'oram-barama kwáyáipa'an-ivo kawe'-máravá'á méraapa'an-ivo maambáramá sáwí'a ónavainivo aísamai ánáamba ayútuwaa. ³⁴Ísípiva'a kesí kwaási sáwí'o kwéumatinkaawasamo ivi'ó kwétaamba tuwánáúnda pó'a túwa'naa ónaumpo usásinena'a ai'maráana kweéme kweéme Ísípiva'a kuré kesí kwaási Ísareri-kwaasi kótí'mae Kénááni-marava'a kwaaó Áánútu Mósesintavena siráíye.

³⁵kwembá Mósesimba Ísareri-kwaasi tínaaemba umánkesa sésa nááwa embá usásinankaraisa kentáásí kawáái'a éwa aaiyá kwésimasimeno siráawe. siráan-kwaasiyavena Áánútu mináimbá siráiyé. kwembá Mósesintavena Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewaima sáwíyan-taivinkemba aai simámakaiye. kwembá Mósesimba Áánútu kawáá-máyái aména ai'marówana Ísípivakemba Ísareri-kwaasi kóti'maena Kénááni-marava'a kuráiyé. ³⁶kwemá Mósesima Ísípiva'a ímo awárom-bayai ó'om-bayai mayówasa sésa úwoi tí'mae kóuwo suwaná tí'maena kúmba nonkó áwí'a naae-nóné supa'á kwéna ímo awárom-bayai kawé'-má'yái komaéna tí'maena kúmba kavóná-marava'a kae-kwáái aiyayaan-ira'a 40 ira'a komáyówana ímo awárom-bayai kawé'-má'yái maimaéna iráiyé. ³⁷kwemá Mósesima simátimena séna Áánútumo kembó usásisinkarainten-umai naaémba moóráwaimba kentísaavutantambo iyawaivinkemba usásinankaniye. Áánútun-ai simátiminiwaimba usásinankaniye. ³⁸kwemá Mósesima kavóná-marava'o Áánútuna kwaási Ísareri-kwaasimo méraapa'a miwísé ména kentáá síkwá'náyonte ména Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewai kwesé ména Sáínai-omapa'a umáyowana Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewai Áánútuna áamámba simámuwana ímo ánáasai-aimba simámuwasa simátíma'maesa kuráanta kwéisaumne.

³⁹Mósesin-ai simátímúmba kentáá síkwá'ná íma isésa tínaaemba umámesa Ísípiva'a tayauweránáe-imayaa uwaná ⁴⁰naaémba Áánútu Mósesimba ááyowana omápa'a umáyowasa Mósesi awaaó áwí'a Érónintavesa sésa Mósesi Ísípivakembo síkaiwaiya náávava kóuraiyo. íma awánáúndavata kóuraivo moórá-isoigomba tarórumarewata kwenarááiyá kwaráano sésa ⁴¹óntandankakemba purumakan-aráákaamba úmaresa minkámpár-ísóigóná aamoimá umánkesa póima tuvú'mái kwénesa úmakon-tantaatavesa aamoí ésa toóní'a umái kwénowana ⁴²mindáyavena Áánútu ánaaemba umátíyuwowasa kwíyóntavesa aaváúyávésa otávésa kesí ísóigoman-iyé siráawe. mindáyavena naaóv'á'á Áánútun-ai simátímakowai agaimaréna séna

Ísareri-kwaasiyono. kavóná-marava'a kae-kwáái aiyayaan-ira'a 40 ira'a mé'a póima tuvú'mái neémáemba íma kentáv'é'a ísámai neémáembanivo ⁴³kentí kampar-ísóigóntáv'é'a ísámai kwená ampanta-námbá maimaé'a kwénaaowe. minkámpár-ísóigó áwí'a Mórókowe siráawe. okáán-tántáá'á tarórumake'a áwí'a Erevááníyé kwése'a toré kwénaaowe. minkámpá-káér-ísóírái úmare'a kesí ísóigowe kampa'a sé'a áwí'a maé kwéiyowe. mirá uráantave'a kentí maravákémbá tí'maráana'a kweéme'a moórá-marava'a áwí'a Pépíróni-marava'a koménaaowe

Áánútun-ai simátímakowai agaimaréna siráiyé.

⁴⁴naaóv'á'á kavóná-marava'a Áánútu Mósesimba agaráárankena Áánútuna naambó ampantar'ó ónááomba maará ónááowe séna

agarárankowasa Áánútumo súntemba mirán-dámbá umái maimaésa kavóná-marava'a kwénaaowe. ⁴⁵naaémba miwí táánimbaa'a kentáá síkwá'náyomba mindámbá maimáyówana Yósúwa tí'maena Kénááni-marava'a kúmba Áánútu túwa'naa ena mimbárává'ó máyón-kwaasi kwatuwówasa kóuwasa koyavíresa mindámbá minká'á mámaresa máyówana naaémba Tévíti Ísareri-kwaasiti kawááná'á máyompimba mindámbá úwoi kwáyowana ⁴⁶Tévíti kawé'á umái máyowana Áánútu aamoí umánkowana Tévíti Áánútumba áísaa ena séna ená naambá ónaum. íya ónaumno. emá Yákópona Ísóigoma po owé sina'ó é'a ená naambá ónaumne súwana ⁴⁷Áánútu séna emá íma ínáyompo enááninko Sórómoni kesí naambá íníye siráimbanivo ⁴⁸Áánútu kwíyómpa'o máyáimba kwaási úmakaan-daumpa'a íma máyáíye. mindáyavena naaóv'á'á Áánútun-aai simátímakowai agaimaréna séna

⁴⁹Ísóigo séna kwíyómpa'a kárakwiye'a marará'á kárakwiyunda pó'a úmaraniyonda-naumpa'a íma úwoi marapá'á kumbénaumne.

⁵⁰kesávái mintántáá'á amápa'a tarórumakaumne Ísóigo siráíye agaimaréna siráíye Sítíveni siráíye.

Sítíveni mináímbá simátímatuwena aaimó isái-kwáásíyávái simátimena séna ⁵¹keinárawa'a tirunté máraamba mé'a pó'a Áánútuna aampa'ó ímo kwáráan-kwaasiraani'a umái mé'a Áánútun-aai kwéisaambanivo íma ísámai kawé'á kwéowe. kentíkwá'náyomba Áánútun-amankomba tínaaemba umámemaentemba kemá mirá kwéowe. ⁵²kentíkwá'náyomba Áánútun-aai simátíma'maesa kwéguwai amáparawai sáwí'a amatinkesa Áánútuna kawé-kwáyóná'á kumíníye-aimba simátímakowai tínkamuwasa pukáawe. naaémba kwemá kumúwa'a kuntaru'á umái tuvúwúwana pukáíye. ⁵³ánivo kwíyómpakewaima Áánútuna amáámba simátímakowa'a keinárawa'a ísaraambanivo íma ísámai kawé'á uráawe Sítíveni siráíye.

Sítívenimba óntandei tuvúkáan-kwasai.

⁵⁴Sítíveni mináímbá simátimumba aaimó isái-kwáásí ávááraumai tirunkó sáwí'a úwasa í'naiyámbá mésa tíyántavesa uwaná ⁵⁵Sítívenimba Áánútun-amanko kwempímbá anómbe umánkarowana kwíyómpa'a awánómbe Áánútuna ságayamba kwáyowana Ísu ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á máyowana Sítíveni awánéna ⁵⁶séna awánaaro. kwíyómbe taaínkaar-isaná Áánútu ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á Ísuma kwaási úrandako máyáimba awánaraumne súwasa ⁵⁷miwí anónka'a kwáá'á tésa kwenáái íma isánáe sésa tááka'a tiyáándeí awááésa Sítívenimba tarááparaapa ésa ⁵⁸tátokesa taagwiya'maésa marur-awámpá'á máyuwesa óntamba mairésa tuvúkáawe. Sítívenintavesa kampar-áímbá siráawai paákár-únánkwátói ayútuwowana ívé-kwaasi áwí'a Sóro minúnánkwátói kárakwirowasa ⁵⁹Sítívenimba óntandei tuvúto'naa uwaná Ísóigonka'a

námúnaavinkemba séna Ísu Ísóigoo kesimambá kumbaimaéna'a púwóno séna ⁶⁰arauntaúmbá airéna anónka'a séna Ísóigoo sáwí'a kwéumasinkaambanivo miwí íma sáwí'a umátinke miwítí sáwí-imayaa maitiyuwaao Sítíveni simásuwena pukáiyé.

Sóro Ísuna kwaási sáwí'a umátinkarain-kwasai.

8 ¹⁻³Sítívenimbo tuvúmba Sóro arunkó aamoí úmbanivo évakarawai Áánútun-aaiyavesamo asiramáimo máúwai Sítíveni áuma maimaé máutesa anón-ivi'a tombánivo Sóro Ísuna aampa'ó kwéguwai tínkambai ánásanae séna kúmba naaúmpimpakemba aarakwá'á koyavisimái ándáva'a tíyupa'a kúwasa Yérúsaremuva'a Ísuna aampa'ó kwéguwaima aivarí'a umái sáwí'a umátinkowasa kóyáwé uwasá aantá-kwaasiye su'mai Yérúsaremuva'a máyówasa ó'on-kwaasi Ísuna aampa'ó kun-kwáási Yútiyaa-ayampa'a Sámériyaa-ayampa'a kóyáwé uráawe.

Sámériyaava'a áséi-kwasai kosimátímakaan-kwasai.

⁴Ísuna aampa'ó kwéguwai kóyáwé ésa Ísuna áséi-kwasai kosimátíma'maesa kurá. ⁵Vírípi Sámériyaa-naopa'a kúmba kosimátimena séna Áánútumo usásinankaiwai amu'maráúndawaiyaamo á'o kunkáimba kwemá Ísuman-iyé ⁶Vírípi simátimumba kawé'á umái ísówana ímo awánarom-bayai mayówasa awánowana ⁷taraváá-kwámbá tirumpimbá máyówaiyavena aaí súwasa taraváá-kwámbá kwá'á'a tumásuwesa kóuwasa kwaási kawé'á umái máyówana aiyayaamba pukón-kwaasi asóvamatinkowasa kawé'á umái mésa ⁸Sámériyaavaken-kwaasi ávááraumai tirunkó kawé'á umái méraawe.

⁹Sámériyaa-naopa'a moórawai áwí'a Sáímoni ména anón-kwaasi úne séna pukaa'á agaimaéna kwéiyuwasa táátavai kwéesa ¹⁰anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye kwená mayái awánéna kwenaráái kwégwaresa sésa Áánútuna asirayánkóe kwená asirayánkóe moórái'a uráiyé kampa'á suwaná ¹¹ayáátááka'a pukaa'á agaimaéna kwégum-bayai mayówasa kwenaráái kwégwaresa táátavai uráambanivo ¹²naaémba Vírípi Áánútuna áséi-kwasai kosimátimena Áánútu kwená kwaási kwégawaainkanaama kosimátimena Ísu Káráísitin-aaí kosimátimuwasa isésa sésa árair-aimban-iyé suwaná Vírípi minákwá'á nombá pétinkowana ¹³Sáímoni kwegwárá'á áraire súntavai Vírípi nombá pérankowana Vírípiye kwénaauwana ímo awánóm-bayai mayówana awánéna áátavai uráiyé.

¹⁴mirámó Sámériyaava'o kwéumba Yérúsaremuva'a aantá-kwaasi mésa Sámériyaavaken-kwaasi Áánútuna áséi-kwasai isésa mináímbá méyatokaan-aimba isésa Pítaante Yóninte ti'márówasarai kweémesarai ¹⁵Sámériyaava'a komésarai Ísuna aampa'ó kwéguwaiyavai ísámai námúnaavinkemba sésarai Áánútun-amankomba mayánááowe sirááiyé.

16 Vírípi nombá pétinkaronka'a Ísóigo Ísuntavena ísámai nombá pétinkowana Áánútun-amamba íma marómba pósarai Pítaae Yóniye námúnaavinkemba sésarai 17 tiyáámba tátoroyana Áánútun-amanko tirumpimbá kumúwasa mairáawe.

18 aantá-kwaasirai tiyáámba tátoroyana Áánútun-amanko tirumpimbá kumbaúwasa máyómba Sáimoni awánéna asirayámbá meéyámbaranae séna Pítaante Yóninteyavena séna óntamba maékai 19 minásíráyámbá simékaiyo. ó'on-kwaasi siyáámba tátoraanana Áánútun-amanko tirumpimbá kumbaínkwáe súwana 20 Pítaa séna Áánútu úwoi kwétimintantaatavai óntandei meéyán-ónáe sénda po ená óntankwara'a esé iravímbá ánásayaaioye. 21 Áánútu aúranka'a ená imáyáa íma arupí imbá po maambáyái kenkáísí mayái íma súwa'naa ínfyone. 22 ená sáwí-imayaagomba ánaaemba umásuwe Ísóigomba áísaa inaná ená sáwí-imayaagona anondá mayauwáníye. 23 Áánútu íma asirayámbá ámakaintavai enarumbá sáwí'a umásinkaanana ená sáwí-imayaa anómba éna embá tátokaiye Pítaa súwana 24 Sáimonima Pítaante Yóninteyavena séna súwa'naa ékai Ísóigomba námúnaavinkemba áísaa íyana emó sénda misáwí-yántáá'á íma kemp'á tino Sáimoni siráíye.

25 súwasarai Pítaae Yóniye Ísóigon-aaí simátimesarai Ísuwe naaémáúyan-aimba simátimesarai Yérúsaremuva'a kónáe sésarai aampa'á kweémesarai Sámériyaa-ayampa'a naaó'-nao'a Áánútuna áséi-kwasai kosimátíma'maesarai kurááíye.

Vírípinte Ítíópiyaavaken-kwaasintei kwaasái.

26-28 mindárai Yérúsaremuva'a kuyaná Vírípi Sámériyaava'a máyomba moóráwai anón-kwaasi Ítíópiyaa-maravakewai éna Ítíópiyaa-kwaasiti kawáá-ínínkó áwí'a Káándásina óntanka'a kárakwirowai Áánútuna imáyáa éna Yérúsaremuva'a kweémena Áánútu áwí'a mósá maréna koyauweréna kwená káárivimba anóm-poigo tavisímaena kún-kaarivimba kúmba Ísóigona kwayó'ná'á kwíyómpakewai Vírípintavena séna usásine Yérúsaremuvakemba Kásaava'a kwégon-ampa'a kwaaó súwana iséna usásinena minámp'á kweémena kavóná-marava'a kúmba Ítíópiyaa-maravaken-anon-kwaasi kwená káárivimba kweémena aúvái-kwandaavimba awánéna naaóv'á'á Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Áísáya agaimakón-aimba awánómba 29 Áánútun-amanko Vírípintavena séna kwená káárigona egwaa'á kwaaó súwana 30 isaaísena kúmba Áísáya agaimakón-aimba táámpamai kwésuwana Vírípi iséna áísaa ena séna mináínkóná ááimba kwéisaano súwana 31 á'a moóráwai simásiminimba pó'a isánaumpo kesí káárivimba usáataao súwana Vírípi minkáárivímbá usáatena umaúwana 32 mináúvái-kwándááivínkén-áímbá táámpamai séna sipisípi áyáumo karánáesamo owanamó ímo kwáá'o tintembá minkwáásígó íma aaí siráíye. sipisípi tuvuwónáesamo owanamó

imo kwáá'lo tintembá minkwáásígó íma aai siráíye. ³³kwenáwí'a móruna tuwésa sáwí'a umái aavimbá mayánkaraawe. kwená kwaási sáwí-mayai mairésa tuvuwówana marapá'á máyáin-kanaama ánásaraiye. mindáyavesa miwítí sáwí-mayai íma kanaán-umai avora'á simátimenaawe agaimaréna siráíye. ³⁴Ítíópiyaavaken-kwaasi mináímbá táámpamai simásuwena Vírípintavena áísaa ena séna Áánútun-aaimo simátímakowai nááwantavena mináímbá siráíyo. kwesávéna sirái. ó'owantavena siráíyo súwana ³⁵Vírípi Áánútun-aaimo aúváivinkembo táámpamaimo simámakainten-umai Ísuna áséi-kwasai kwésimamena ³⁶aampa'á kuyambá nombá kwáyopa'a kwésarai uyaná Ítíópiyaavaken-kwaasigo séna nombá kwáyáínka'a pésinkainkwaé sé'a únana nóinko aampimbá ítáraiyo súwana [³⁷Vírípi séna Ísumpa'o arumbó amé kwenááiyavai áraire simáímo maína'o é'a nombá pérankanaumne súwana Ísu Káráísintave'a árai'a Áánútu áánimban-iyé kwésune séna] ³⁸káárimo maisoréna kúwaintavena séna káári tátoraao súwana iséna tátorowasarai Vírípiye Ítíópiyaavaken-kwaasiye nompímbá kumbésarai Vírípi nombá pérankowasarai ³⁹úwoiva'a íyúyana Áánútun-amanko Vírípimba kunáí'maena kóúwana Ítíópiyaavaken-kwaasi awánómbe íma máyombanivo aamoí untáva'a kwená naaópa'a kúmba ⁴⁰Áánútun-amanko Vírípimba kunáí'maena Ásátóti-naopa'a máánkarowana Vírípi mináyámpá'-náopa'a Áánútuna áséi-kwasai simátíma'maena Sísáriyaa-naopa'a kuráíye.

Sóro Ísun-aaiyavai áraire siráin-kwasai.

9 ¹minkánáámá Sóro Ísóigona aampa'á kwéguwaiyavena arumbá sáwí'a éna tínkamonaé síma-sima'a kwéena aiva'-mónó-káwáánákónópa'a ²koáísaa ena séna aúváí agaimái símína'a maimaé'a Támásikasi-naopa'o Yútaa-mono'-naumpimpa'o máyáan-kwaasiti anón-kwaasi mátíméno súwana owé séna mináímbá agaimaréna séna Sóro Ísuna aampa'á kwéguwiyawai tivakáá-umai tuwánéna táto'mai tí'maena teéména Yérúsaremuva'a ándáva'a mátiyuwaniye séna agaimaréna súwana ³Sóro mináúváí maimaéna kweéména Támásikasi-naopa'a egwaa'á kúmba kwíyómpakemba ságayamba tawáonkaan-tantaa'a tuwówana kuména aúgáyáagaya úwana ⁴tuvamúwana aagówé su'mai séna Sóroo nóra séwa kembá sáwí'a kwéono súwana ⁵emá nááwa seénó súwana kemá Ísuma sumpo kembá sáwí'a umásinkaampo ⁶usásine Támásikasi-naopa'a koménana moóráwaimo síndantemba mirán-uwo súwasa ⁷Sóroemo kunkwáásí íma aai sumbá mésa íma kwaási ane'á kwéawanesa aaimó sune su'mai ísówana ⁸Sóro usásinomba aúrumba íma kawé'á umái awánówasa kwaási ayáán-to'maesa Támásikasi-naopa'a máánkarowana ⁹kaumbo-nó'wáámbá ména íma aúrumba awánéna toómbá nombá íma naráíye.

¹⁰Sóro kaumbo-nó'wáámbá kwaúwana moórawai Támásikasiva'a ména Ísuna aampa'á kúwai áwí'a Ánánáesima aúramba karákéna kaainkáání'a umái awánómba Ísóigo simáména séna Ánánáesiyo súwana wó séna Ísóigoo kemá úne súwana ¹¹usásine aampa'á kwaáo. minánkó áwí'a apumó uráin-ampa'a kuré Yútásina naaúmpa'a kwée moórawai Táásási-naopakewai áwí'a Sóromba koawánaao. kwe námúnaa kwésiye. ¹²kaainkáání'a awánarainka'a moórawai áwí'a Ánánáesi téna ane'á tátoraísana aúramba kawé'á umái awánaraiye Ísóigo súwana ¹³Ánánáesi séna Ísóigoo sáwíva-kwaasi kwenáái simásímakaawe. Yérúsaremuva'a ená kwaási sáwí'a umátínkarain-aimba simásímakaawe. ¹⁴aiva'-mónó-káwáánákó aúvái agaimái ámísana ená imáyáa mósá máráan-kwaasi ándáva'o tiyuwáíndayavena Támásikasiva'a tiráiyé súwana ¹⁵Ísóigo séna kesí mayái áménana kesáái kosimátin-tasimatimba ó'on-daopaken-kwaasiye kawáá-kwáásiyé kesí kwaási Ísareri-kwaasiye kosimátin-tasimatimba ínimba po usásine kwenópa'a kwinaná ¹⁶kesí mayái Sóro kwémayainasa kwaási sáwí'a umánkanaaowe. mindáyave'a ke agaráárankanaumne Ísóigo siráiyé.

¹⁷súwana Ánánáesi iséna kwéna sún-daumpa'a uména Sóro ane'á ayáámba tátorena séna Sóroo kesí kwaásima óne. aampa'á kwéte Ísóigo Ísumba awánaraandawaima si'maráísa'a túne. aúramba kawé'á umái awánenana Áánútun-amanko arupimbá anómba umánkaindayavena si'maráísa'a túne súwana ¹⁸Sóro aúrampinkemba amanonoí tákúwana aúramba kawé'á umái awánéna usásinowana Ánánáesi mono'-nómbá pérankowana ¹⁹toómbá násuwena áúgoma kawé'á úwana méraiye.

Sóro Támásikasiva'a simátímakain-kwasai.

Sóro Támásikasiva'a évaka'-no'waamba kwaéna Ísuna aampa'á kwéguwaise ména ²⁰avekáán-úwana mono'-náúmpá'á uména Ísun-aaí simátiména séna árai'a Ísuma Áánútu áánimban-iyé súwasa ²¹kwenáái ísón-kwaasi táátavai ésa moóra-morawai tísaaisaa esa sésa Yérúsaremuva'a Ísuna imáyáa mósá máráan-kwaasi tínkamin-kwaasiman-iyé. Ísuna imáyáa mósá máráan-kwaasi tí'mae ándáva'a mono-káwáá-kwáásirá'ó mátinkanae séna maanká'ó tiráin-kwaasiman-iyé. Ísumpa'a téna máyáiyé sésa táátavai uráawe.

²²suwaná Sóro asiramái simátíma'mae iyéna séna árai'a Áánútumo usásinankaiwaimba amu'maráúndawaiya Ísuman-iyé séna kwenááigo iyúwasa Támásikasivaken-Yutaa-kwaasi isésa kwembá íma anondá simámakaawe.

²³íma anondá simámúmba sáwíva'-no'waamba kwaésa torupamáí mésa Sórona amááyu-aimba sésa ²⁴tuvuwíyanesa no'wáámba kwáyá'wái Támásikasi-naokona óntan-kurigona aaumémpa'a mésa ontará'á takárakwi-karakwi kwéuwana moórawai amááyu-aimba sumbá

kosimámuwasa ²⁵moórá-no'waamba Sóron-aai isésa Ísuna aampa'á kwéguwai Sóromba powaivimbá áitumai óntan-kurigona avaapimbá túsúyuwesa ándára tátoresá túwówana kumeémena marapá'á móruna tuwéna kóuraiye.

Sóro Yérúsaremuva'a komérain-kwasai.

²⁶Sóro Yérúsaremu-naopa'a kweémena kwéna séna Ísuna aampa'á kwégowaise koménae'a kúne súwasa miwí sésa Ísun-aai íma ísaraiwai kampar-áimbá kwésiye sésa kwenáároi inkáisúwana ²⁷moóráwai áwí'a Páánápáasi Sóron-aai iséna kawé'á úwana áí'maena aantá-kwaasitopa'a kwéna Sóron-aai kosimátimena Sóro Támásikasi-ampa'o kwégwenamo Ísóigombo awánówana aai simámakain-aimba simátimena Sóro Támásikasi-naopa'o Ísun-aaimo asiramáimo simátíma'maena kuráin-aimba simátimuwasa ²⁸isésa áraire suwaná Sóro miwísé ména Ísuna asirayámbá kwáyowana Yérúsaremu-naopa'a Ísun-aai asiramái kosimátin-tasimatin-ena ²⁹ó'on-Yutaa-kwaasi Kíríki-kwaasi tááivinkemba kwésen-kwaasi simátimuwasa aai kwésima-kwesiman-esa tuvuwónáe sésa ³⁰ámááyu-aimba sumbá Ísuna aampa'á kuwáí isésa Sóromba áí'maesa kweémesa Sísáriyaa-naopa'a máankesa sésa Táásási-naopa'a kwaaó sésa ai'márówana mindáópa'a kóuraiye.

³¹kóúwasa Ísuna aampa'ó kun-kwáásímó tínkamumba étínkówasa aánoumai kwempa'á maésa Yútiyaa-ayampa'a Káríri-ayampa'a Sámériyaa-ayampa'a Ísuna aampa'á kwéguwai aánoumai kwempa'á máyówana Áánútun-amankoma túwa'naa úwasa asiramái ména Ísun-aai simátímúwasa isésa áraire sésa mirá kwéesa sáwíva-kwaasi-i'a ésa Ísóigo áwí'a mósá marésa kwenáísamaivimba méraawe.

Pítaa Árítaa-naopa'a kuráin-kwasai.

³²Pítaa aampa'á kwénaaena naaó'-nao-kwaasiti naaópa'a kwéna Áánútuna kwaási tuwánáíndayavena Árítaa-naopa'a kúmba ³³moóráwai áwí'a Íniyasi ména aambó naai íma naaéna avakaumboé-ima maisuwéna naaúmpare su'mai ména kwégwauwana ³⁴Pítaa awánéna séna Íniyasiyo Ísu Káráísiti asóvamankaivo usásinke ená kwandaai arusaáo súwana usásinkwena kúwasa ³⁵Árítaa-naopaken-kwaasiye Séróno-naopaken-kwaasiye amápa'a awánésa Ísóigompa'a tésa méraawe.

Pítaa Yópaa-naopa'a kuráin-kwasai.

³⁶Yópaa-naopa'a moórá-ininko ména áwí'a Tápítaama póna Kíríki-kwaasi tááivinkemba mináwí'a Tókáasiye kwésuwana kwemá Ísuna aampa'á kún-inimba aasiyaaí kawé'-má'yái kwémaena óísamba íma makón-kwaasi kwétuwa'naa úwana ³⁷ái'a úwana puwúwasa kwenáúma sese umásuwesa maimaésa ávúmayaataan-daumpa'a

móankaraawe. ³⁸Yópaa-naopakemba Írítiyaa-naopa'a egwaa'á pósa Yópaaavaken-kwaasi Ísuna kwaási Pítaa Írítiyaava'a tamáyon-aimba isésa kae-kwáási ti'márówasarai Pítaamba kosimámesarai sésarai isaaisé kesópata tiyó sésa si'maráawakai túye suyaná ³⁹Pítaa usásinena mindáraise kúwasa áí'maesa minínímbá puwúwasa matuwé máyón-daumpa'a ávúmayaan-daumpa'a iyúwasa Pítaanopa'a ketorínímbá tayorupamá maésa íví'a tésa Tókáasi íma pukáinka'a aru-símakain-unankwatoiyé sésa agarááránkówana ⁴⁰awánéna séna máápa kárúwaaro súwasa kúmúwana Pítaa kívairena Ísóigompa'a námúnaa simásuwena mégwantena minínímbá awánéna séna Tápítaao usásinao súwana aúramba kwégararena Pítaamba awánéna usátorauva'a maúwana ⁴¹Pítaa kousásinankena Ísuna aampa'á kun-kwáásiyé ketoríníné tááyowasa áúvamankomba uawánéna ⁴²Yópaa-naopa'a kosimátíma'maesa kuwasá isésa sáwíva-kwaasi Ísóigon-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á aráápamái máyówana ⁴³Pítaa Yópaa-naopa'a sáwíva'-no'waamba kwaéna moóráwai áwí'a Sáímoni kwená naaúmpa'a máyowana minkwáásígó kwaan-áúwarasinei kwená mayáí mayón-kwaasigona naaúmpa'a méraiye.

Pítaa Kóníríyasina naaúmpa'a iráin-kwasai.

10 ¹Sísáriyaa-naopa'a moóráwai áwí'a Kóníríyasi ména Árómaavakemba sáwívar-i-kwaasira'a 100 i-kwaasira'a kárákwírowai máyowasa miní-kwáási túwí'a Ítári-i-kwaasiye kwésesa uwaná ²Kóníríyasi Áánútun-aaiyavena asiramái ména kwená akúnté Áánútuna imáyáa éna áwí'a mósá maréna Yútaa-kwaasimo ímo óisambo makón-kwaasi kwétuwa'naa-ena Áánútumpa'a námúnaa símae iyúmba ³moórá-tawai enónka'a námúnaa kwésuwana Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewai aúranka'a paárúwana kawé'á umái awánówana séna Kóníríyasiyo súwana ⁴á'á'a kówana aúramba kararéna séna Ísóigoo nóran-aina simásiminiyewa seénó súwana emó námúnaamo séndawai kwaásimo túwa'naa óndawai Áánútu aúranka'a kawé'á óndayavai Áánútu ená imáyáa ímbá pó ⁵ená kwaási ti'marénasa Yópaa-naopa'a moóráwai áwí'a Sáímoni Pítaamba koáíráaro. ⁶kwemá araámáo Sáímonina naaúmpa'a ména minkwáásígó kwaan-áúwarasi-mayaimo máyáin-kwaasigona naaúmpa'a uwí-nónkóná awámpá'-náúmpákémbá koáíráaro ⁷simásuwena áuyokuwana Kóníríyasi kwená mayáí máyón-kwaasivinkemba kae-kwáyó-kwáásiráínte moórá-i-kwaasi Áánútuna imáyáa mósá marówainte miráumai-kwaasirau tááyowasa ⁸tuwaná kwíyómpakewaimo simámakon-aimba simátimena séna miráumai Yópaa-naopakemba koáíráaro séna ti'mákaiye.

⁹ti'marówasa aampa'á kógwaesa kweémesa Yópaa-naopa'a egwaa'á kumbá kwáyá'wái Pítaama naan-ávúmayaapa'a uména Áánútumpa'a námúnaa kwésuwana ¹⁰áái ankówana toómbá nánáe súwasa toómbá

agáyómba kaainkáání'a umái awánómba ¹¹kwíyómba taaínkaar-úwana mimpínkémbá anón-ampanta éiyain-araaira'a tátoresa túwówana kuména marapá'á kumúwana awánómba ¹²minámpántávimbá kwaí-kwaamba póíma iraankavayaambá aváá'-númámá ó'on-o'on-kwai-kwaamba máyowana ¹³aagíowé su'mai séna Pítaao usásinke tuvú'mái agandaaó súwana ¹⁴Pítaa séna Ísóigoo ímanivo kentáási ámáámba Yútaa-kwaasiya mirán-tántáá'á aambá áumbakaawata pó'a íma kwénaumne súwana ¹⁵minááígówé su'mai ókwara'a séna Áánútu kawé-tántáaré siráin-tantaatavai íma aambá áumbakaawe siyó súwana ¹⁶kaumborá'á kaainkáámbá awánówana kwíyómpa'a minámpántámá iráiyé.

¹⁷iyúwana Pítaa minkááínkáán-áínkóná ááimba nóra aainá'iyó súmba Kóníríyasimo ti'marón-kwaasi Sáímonina naambá taawánésa ontará'á tamésa ¹⁸tááyamai taáisaa esa sésa Sáímoni Pítaa maandáúmpará kwááyu máyáiyó suwaná ¹⁹Pítaa minkááínkáán-áínkóná ááimba avakáá-úwana Áánútun-amankoma séna kaumbo-kwáásí embá avakáá-úmaesa kwétevo ²⁰usásinke kumuwó. kemá ti'maráúnasa tentávái íma kaer-ímáyáá e miwísé úwoi kwaaó súwana ²¹Pítaa kuména minkwáásíyávéna séna kwésivakaa-on-kwaasi úmpo nóintavera kwésivakaaó súwasa ²²kentáási kawáánákó áwí'a Kóníríyasi si'maráísata enópata túne. kwemá kawé-kwáásí Áánútuna imáyáa éna áwí'a mósá máráísasa pósa Yútaa-kwaasi amápa'a kwentávésa kawé-kwáásíyé kwésewe. moóráwai Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewai kusimáména séna ti'márénasa Pítaamba Yópaa-naopakemba koaírewana enópa'a téna aai tasína isaaó sisatá túne suwaná ²³Pítaa tí'maena naaúmpa'a tinkówasa kwáúmba aaváyaavimba Pítaa usásinena miwísé kuráiyé.

miwísé kúwasa Yópaa-naopakemba Ísuna aampa'á kun-kwáásí évaka'a aúyoresa ²⁴aampa'á kógwaesa kweémesa Sísáriyaa-naopa'a kumbá Kóníríyasi kwenamááraa kwená kwaásiye tááyowasa tayorupamáí mésa Pítaamba amu'makówana ²⁵Pítaa Kóníríyasina naambó kwáyonka'a ontará'á kúwana Kóníríyasi aamoí éna anóndakoman-iyé séna aísamaivimba kumbaúwana ²⁶Pítaa séna emó óndanten-kwaasi úmpo usásinaao séna usásinakena ²⁷aai simáma'maena Kóníríyasiye naaúmpa'a iyúmba sáwíva-kwaasi torupamáí máyómba utuwánéna ²⁸séna kentáási ámáámba ísaraawe. Yútaa-kwaasiya ó'onkaa-kwaasiye íma moórárata tágárotamaiya kwémaumne. miwítí naaúmpata íya kwénaundarata Áánútu agaráásinkéna amápa-kwaasi íma sáwí-kwaasin-owe siráisa'a awáraunda póta íma sáwí-kwaasiye sénaunda pó'a úwoi kawé'á umái ménaumne. ²⁹mindáyavai sááyaamba íma a'áo súnda túmpo nóintavaiya sááyaraao Pítaa súwana ³⁰Kóníríyasi séna éiyain-do'waamba kwae'á ívékaamba eénáínka'a kesí naaúmpa'a námúnaa súnana avekáámbá moóráwai ságayan-unankwatoi umásorena súranka'a kumbaéna ³¹séna Kóníríyasiyo emó námúnaamo sémo kwaási túwa'náa ema Áánútu

aúranka'a kawé'á óndayavena Áánútu ená imáyáa imbá pó ³² ti'márénasa Yópa-naopa'a moóráwai áwí'a Sáimoni Pítaamba koaíráaro. araámáo Sáimonina naaúmpa'a máyáiyé. kwaan-áúwarasi-mayaimo máyáin-kwaasigona naaúmpakemba uwí-nónkóná awámpá'-náúmpákémbá koaíráaro súwa'a ³³ avekáán-umai ti'maráúnasa embá koaíráawa kawé'á umái téne. kesáá Áánútu aúranka'a torupamáí méta Ísóigo simámakain-aimba simásiminkwae séta amu'makáunaya kwétene Kóníríyasi siráiyé.

Pítaa simátímakain-kwasai.

³⁴ Kóníríyasi simásuwowana Pítaa séna ívé'a kwéisaumne. árai'a Áánútu íma Yútaa-kwaasiye su'mai kwégarakwiyivo ³⁵ amápa'-mapaken-kwaasi Áánútu aúranka'a arupí umái kawé'á umái máyáawai Áánútu miwí aamoí kwéumatinkaiye. ³⁶ Áánútu Ísu Káráísitimba ai'marówana Ísareri-kwaasiyavai áséi-kwasai simátímakaimba á'a ísaraawe. Ísu Káráísiti amápa-kwaasiti Ísóigoman-iyé. mináséi-kwásáiyávésa árairemo síyawai tirumbá kawé'á umái kwempa'á ménaaomba ³⁷ ke ísaraawe. Yóni simátimena séna kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a té'a nombá peránááowe siráimba Ísun-aai aiva'á Káírri-ayampakemba kwétena Yútiyaa-marava'a kóyáwé uráiyé. ³⁸ Ísu Násáretivakewain-aai ísaraawe. Áánútu kwenamambá Ísumba ámakowana kwempímbá anómba umánkowana Áánútu asirayámbá aména kwesé méraintavena naaó'-nao'a kawé'-má'yái kóyáwé éna Sáátáánigo tátorain-kwaasi kawé'á umátínkáva'a kuráiyé. ³⁹ Yútiyaa-marava'a Yérúsaremu-naopa'a mayáímá mairáimba awánaraundayaawe. kwembá taaira'á aiyayaampimba tuvúsúmarowana puwéna ⁴⁰ kaumbo-táwai maisuwówana Áánútu Ísumba pukáimpinkemba usásinankowana paárúnta kesúrandeiya awáraumpo ⁴¹ íma amápa-kwaasi awánaraawe. Áánútu simátíméromo siráinta Ísunta awánéta pukáimpinkemba usásinonka'a toómbá nombá kweséya naráumne. ⁴² Ísu asiramái simásimena séna Áánútu imáyáa siména pukén-kwaasigwara túvaren-kwaasigwara'a aaivimbá maitinkáníyone siyé simátíméro Ísu siráiyé. ⁴³ naaóv'á Áánútun-aai simátímakowai Ísun-aai simátimesa sésa kwenááiyavesa áraire sésa kwesé aráápamai maíyawai Ísuna asirayánká'á Áánútu miwítí sáwí-imayaa maitiyuwáníye naaóv'á siráawe Pítaa siráiyé.

⁴⁴ Pítaa mináímbá kwésimatimuwana kwéison-kwaasivimba Áánútun-amankoma minámápáráwáíwímbá kuména ⁴⁵⁻⁴⁶ Áánútun-amankoma kumbaúwasa ó'on-o'on-aimpinkemba Áánútu áwí'a mósá márówasa Yútaa-kwaasi Ísuna aampa'á kun-kwáási Pítae Yópaavakemba tuwáiyé táátavai ésa sésa Áánútu ó'onkaa-kwaasigwara'a kwenamambá úwoi kwétimiye sésa táátavai uwaná Pítaa séna ⁴⁷ Áánútu kwenamantá símakaintenta miwígwará'á kwétimimba póta nombá peránááomba íma aambá aunónaumpo úwoi nombá peránááovo ⁴⁸ pétinkaaro súwasa Ísu

Karáisitintavesa ísámai nombá pétinkowasa Pítaantavesa sésa kaumbo-káé!-no'waamba keséya kwaíníyone suwaná mirá uráíye.

Yérúsaremuva'a Pítaa simátímakain-kwasai.

11 ¹ó'onkaa-kwaasi Ísun-aai ísésa tátokaawemo sumbá aantá-kwaasiye Ísuna aampa'á kuwáí Yútiyaa-maravaken-kwaasiye mináimbá ísésa máyówana ²Pítaa Yérúsaremu-naopa'a kúwasa évaka-kwaasi áwáá'a aéésa Yútaa-kwaasi túra'a kárámai araa'éna kwéontemba ó'onkaa-kwaasigwara'a mirá orómó sirón-kwaasi Pítaamba áwáá'a aéésa ³sésa emá ó'onkaa-kwaasiti naaúmpa'a ugwaé ímo túmo kárámai araa'éna úmakaan-kwaasiti naaúmpakemba toómbá umandaráne suwaná ⁴Pítaa amápa-tantaa'a uráimba simátimena ⁵séna Yópaa-naopa'a mé'a Áánútumpa'a námúnaa séwándara'a kaaínkáámbá awánaawanana kwíyómpakemba anón-ampanta éiyain-araaira'a tátoresá túwówana kuména kesí egwaa'á kumúwa'a ⁶mimpímbá árimba awánaawanda póima kwaí-kwaamba iraankavayaambá áváá'-numama máyowa'a awánaawanana ⁷aaigówé su'mai séna Pítaao usásinke tuvú'mái agandaaó súwa'a ísé'a ⁸sé'a Ísóigoo ímanivo kentáásí ámáámba mirán-tántáá'á aambá áúmbakaawata pó'a íma kwénaumne séwánana ⁹minááigówé su'mai ókwara'a séna Áánútu kawé-tántáaré siráin-tantaatavai íma aambá áúmbakaawe siyó súwa'a ¹⁰kaumborá'á kaaínkáámbá awánaawanana kwíyómpa'a minámpántámá íráíye. ¹¹avekáámbá Sísáriyaavakemba kaumbo-kwáásí kesópa'a ti'marówai tumbá ¹²Áánútun-amanko simásimena séna íma kaer-ímáyáá e miwísé kwaaó súwa'a kówánasa Yópaavakemba maankwáásí ava'moraé-kwaasi Ísun-aai ísáawai súyorowata Sísáriyaa-naopata Kóníríyasina naaúmpata kówánana ¹³simásimena séna Áánútuna kwayó'ná'á kwíyómpakewai kesí naaúmpa'a kumbáyáisa'a awánáúnana séna ti'márénasa Yópaa-naopakemba moóráwai áwí'a Sáímoni Pítaamba koairéwana ¹⁴téna aái tagwésimatimina'a egwára ená akúnkwará'á amápa'a kwéisewana Áánútu sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniye kwíyómpakewai siráíye Kóníríyasi súwa'a ¹⁵aái kwésewanana Áánútun-amanko aiva'ó kentáávímbó kunkáintemba miwívímbá mirá úwa'a ¹⁶awáné'a moórá-aimba sááka'a makáumne. ááéma Ísóigo séna Yóni nombá pétinkaraimbanivo Áánútun-amanko kuména keinárawapimba anómba umátinkaniye Ísóigo siráin-aimba sááka'a makáumne. ¹⁷ánivo kesáá Ísóigo Ísu Karáisitín-aaiyaveta áraire séwánanaya Áánútu kwenamankómbó símakaintenta ó'onkaa-kwaasi miwí mirá kwéowa'a awánaraunda pó'a kemá Ísuna mayáí-kwáásímá pó'a nombá pérómba íma aambá aunówánasa úwoi nombá pékaawe Pítaa súwasa ¹⁸mináimbá ísésa áwáá'o áúmba ivátuwesa Áánútu áwí'a mósá marésá sésa Áánútu mirá kwéena íma Yútaa-kwaasiye su'maiya aái kwésimasimintaanivo ó'onkaa-

kwaasiyavaigwara'a aai kwésimatimisasagwara'a miwítí sáwí-imayaa tínaaemba umámesa Áánútunopa'a tésa aúnái'a umái mai'mai'a ónááowe siráawe.

Ántiokuvakewai Ísuna kwaásiti kwaasái.

¹⁹ááema Sítívenimba tuvúwúwana puwúwasa ó'on-kwaasi Ísuna aampa'ó kun-kwáási sáwí'ua umátínkówasa kóyáwé uráamba évaka'a Vínísiyaa-marava'a kuwasá évaka'a Sáíparasi-marava'a kuwasá évaka'a Ántioku-naopa'a kuwasá miwímá minkáúmbó-márává'á máyón-kwaasi Yútaa-kwaasiye su'mai Ísun-aaí kosimátimesa ²⁰miwívínkémbá évaka'a Sáíparasi-maravakewai évakarawai Sáírini-maravakewai miwímá Ántioku-naopa'a komáyónka'a Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiyegwara'a Ísóigo Ísuna áséi-kwasai kosimátimuwana ²¹Ísóigona asirayámbá miwísé máyowasa sáwíva-kwaasi Ísóigon-aaiyavesa áraire sésa kwempá'á tiráawe.

²²Ántiokuvaken-kwaasi Ísóigon-aaiyavesa áraire sésa kwempá'á tiráan-aimba suwasá Ísóigona kwaasi Yérúsaremuva'a máyón-kwaasi mináímbá isésa Páánápáasimba ai'márówana Ántioku-naopa'a kweémena ²³koména Áánútu kawé'á umátínkaromba tuwánéna aamoí éna asiramái simátiména séna kentirunkaké ísámai Ísóigontavai máéro séna ²⁴Páánápáasi kawé-kwáási úwana Áánútun-amanko kwempímbá anómba umánkowana Ísóigonte aráápamai asiramái ména aai simátíma'maena kwéiyuwasa sáwíva-kwaasi isésa Ísóigompa'a tésa méraawe.

²⁵máyówana Páánápáasi Sóromba avakáá úmaena Táásási-naopa'a kúmba ²⁶koawánéna koái'maena Ántiokuva'a tésarai moórá-i tamaisuwésarai Ísóigona kwaasiye mésarai sáwíva-kwaasi tayorupontembá Ísun-aaí simátíma'maesarai íyúyasa Ísuna aampa'á kwéguwaiyavai sésa Káráisitina kwaasiye suwaná aiva'á Ántiokuva'a mináímbá paáruraiye.

²⁷mináímbá paárúwana minkánáá évakarawai Áánútun-aaí simátímakowai Yérúsaremuva'a tuwésa kweémesa Ántiokuva'a kuwaná ²⁸miwívínkémbá moóráwai áwí'á Ákápáasi kwemá usásinena Áánútun-amanko kwesé máyowana séna anón-ayawaima amápa'-mapa'a táníye súnka'a póna naaémba Árómáani-kamaaniti kawááná'á áwí'á Kórótíyasa máyonka'a mináyáwáíma paáruraiye. Ákápáasi mináímbá súwasa ²⁹isésa Ísuna aampa'á kwéguwai moórá-morawai sésa óntamba torupamáí Ísun-aaí isáawai Yútiyaa-marava'a máyáan-kwaasi timénáe sésa ³⁰mirá ésa minóntámbá Páánápáasinte Sóronte tímúwasarai maimaésarai kweémesarai Ísóigona kwaásiti anón-kwaasi mátímakaaiye.

ókwara'a sáwí'ua umátínkaraan-kwasai.

12 ¹minkánáá Érótimba anówainkoma araámáo Érótima Yútaa-kwaasiti kawááná'á kwemá Ísuna aampa'á kwéguwai évakarawai

sáwí'a umátinkena ²moóráwaimba ai'marówana Yóni awaaó áwí'a Yémésimba koyáto'mai anumarambá arátuwowana puwúwasa ³Yútaa-kwaasi Ísun-aaiyavesamo ímo áraire suwái aamoí kwéuwana Éróti awánéna aamoí umásinkaigwae séna moóráwaimba ai'marówana Pítaamba koyátokai. Yútaa-kwaasi ímo intóráin-tantaakwara-pereti kwéagayon-kanaavimba moórá-tawai Pítaamba koyáto'maena ⁴ándáva'a máánkowasa siyáánkain-umai ava'moraé-i-kwaasi kwenká'á kárákwirowasa éiyain-eiyain-kwaasi anondánonda umái kárákwiyuwasa Éróti séna naaóv'á Áánútu Yútaa-kwaasi tíyótaasa í-tánón-kánáámá ánásaina'a Pítaamba áí'mae'a Yútaa-kwaasi túranka'a aavimbá mayanké'a inkamónaumnemo kwésumba ⁵Pítaa ándáva'a máyombanivo Ísóigona kwaási Ísóigompa'a námúnaa simái Pítaamba áwa'naa uráawe.

Pítaamba ándávakemba ayúránkarain-kwasai.

⁶námúnaa kwésesa Pítaantavai ísámai áisaa uwaná aavýaaraamba Éróti Yútaa-kwaasi túranka'a Pítaamba aavimbá mayankánaumne kwésuwana ívé'-no'waankaamba Pítaamba aiyayaanka'a asááúmakesa kaer-í-kwáási évareva'a máyóyana Pítaa aún-kwaigúwasarai kaer-í-kwáási ontará'á kárákwiroyana ⁷avekáámá Ísóigona kwayó'ná'á kwíyómpakewai kumúwana ándá-naumpa'a sán-kówana Pítaamba ayoír'á kwétuvuwena aúsuwana usásinowana séna avekáán-usásinaao kwésuwana Pítaa ayáámpinken-anda kweyááríka'a ayú'maena marapá'á kumúwana ⁸kwíyómpakewai séna enámúranda uré enaísamai ánáamba maimái uwó súwana mirá úmayowana ená paákákén-únánkwátói kuvé'máenakai kesé kúmóyo súwana ⁹Pítaa ándá-naumpakemba kwenánaemba kuména íma kwaásin-iyé-imayaa éna kaaimbá kwéawanaumne-imayaa kwéena ¹⁰i-kwáásímó máyon-ontara'a kunáyaaitesarai minkákémbá moórá-ontara'a i-kwáásímó máyon-ontara'a kunáyaaitesarai minkákémbá ándávakembo naaópa'o kónáesamo uwasamó titinkémaen-ontara'a asirayán-óntará'á kúmúyana kweyááríka'a tigúwasarai kunákárúwagwesarai aampa'á kuyaná avekáán-úwana kwíyómpakewai Pítaamba auwéna aúyokuwana ¹¹Pítaa imáyáa éna séna íma kaaimbá awánáúmbo árai'a Ísóigo kwená kwayó'ná'á ai'maráísana kuména Éróti sínkamonae kwéisana ayáámpinkemba kuntavíyuwaisa'a túne. Yútaa-kwaasigwara'a sínkamonaesamo ombá kuntavíyuwaisa'a túne Pítaa siráiyé.

¹²Pítaa simásuwena Máriaana naambó kwáyopa'a kwéna Yóni Máákaamba anówana naambó kwáyopa'a kúwasa sáwíva-kwaasi mindáúmpá'á torupamáí mésa Pítaantavai ísámai Ísóigompa'a námúnaa kwésuwana ¹³mindánkóná ontará'á kotuwátuwar-úwana moórá-arasi mindáúmpá'á kígau ún-arasigo áwí'a Áróta ontará'á kuména ¹⁴séna nááwa'ono súwana Pítaa séna kemá úne súwana Pítaa amósámba

iséna kunaamoí úmaena ímo ontamó tiyankómbe isaaiséna sáwíva-kwaasitopa'a usimátimena séna Pítaa ontará'á máyáiyé súwasa ¹⁵miwí sésa emá uwo'aó'á éma kampa'á séne suwaná minárásígó ókwarar'a séna árai'a Pítaa ontará'á máyáiyé súwasa miwí sésa Pítaan-amankon-iye ¹⁶kwésuwana Pítaa ontará'á árimba tuván-tuvan-úwasa iséna onta kuntisuwésa awánomba kwemá Pítaa úwasa táátavai uwaná ¹⁷aaisékéwa'a simátíméno séna Ísóigo ándávakemba kembá sí'maena aampa'á mésiyuwaivo Yémésinte Ísun-aaimo ísáan-kwaasiye kosimátíméro Pítaa simátimena tiyuwéna ó'on-daopa'a kuráiyé.

¹⁸kúwasa irataró'a i-kwáási Pítaamba kárákwirowai awánomba íma máyowasa kantumbá ésa Pítaa náávava kóuraiyo suwaná ¹⁹Éróti iséna Pítaamba avakáá oró súwasa avakáá uwááesa tuwówana Éróti miní-kwáási aavimbá maitinkéna séna tínkamoro séna évakarawai tí'marówasa tínkamuwasa púwúwana Éróti mirá umásuwena Yútiyaa-marava'a tuwéna kumeémena Sísáriyaa-naopa'a kumbéraiye.

Éróti pukáin-kwasai.

²⁰Éróti Sáítóni-naopaken-kwaasiye Táyaa-naopaken-kwaasiye ávááraumai áwáá'a tiyúwasa minkáé'-náópaken-kwaasi tayorupamáí mésa sésa Érótimo kárákwirai-maravakemba kentáási toómbá kwémayaundayaawe sésa mináímbá simái kawer-ónáe sésa Érótinopa'a tumbá kwená naaka'ó kárákwirowai áwí'a Párásatasimba másimamuwana isówasa minááísámbá másimai tukáawe.

²¹minkákémbá Éróti anón-kanaa úwana kwenká'ó kárákwirowaina unáánkwátói úmaena kárákwirowai maé'maer-únka'a uména ayáátáár-aimba kwésuwasa ²²Érótimba simái arumbá iyaésa sésa íma kwaásigo kwésivo Ísóigo kwésiye anónka'a suwaná ²³Éróti mináíntávéna íma Ísóigo úmpo úwoi-kwaasi úne séna aúpá'á tuwówana Ísóigona kwayó'ná'á kwíyómpakewai tuvuwúwana uvowánkó arumbá unkarówana pukáiyé.

²⁴puwúwasa Ísóigona kwaási Áánútun-aai kosimátin-tasimatin-uwasá iséna áraire sésa Ísóigompa'a tésa méraawe.

²⁵Ántiókuvaken-kwaasi Yérúsaremuwaken-kwaasiyavesa óntamba timénaumne sirómbe pósarai Páánápáasiye Sórowe kwéti'matuwesarai mimbáyái ánásowasarai ívé-kwaasigo áwí'a Yóni Máákaamba ál'maesarai Yérúsaremuva'a tuwésarai kweémesarai Ántiókuva'a kurááiyé.

Áánútu Páánápáasinte Sóronte mayái tímakain-kwasai.

13 ¹Ántióku-naopa'a Ísóigona kwaásivinkemba Áánútun-aai kwésimatimen-kwaasiye kawer-ímáyáá kwéagaraantinkaan-kwaasiye mésa moóráwai áwí'a Páánápáasi úwana moóráwai avután-kwaasigo áwí'a Símiyoni úwana moóráwai Sáíríni-maravaken-kwaasigo áwí'a Árúsiyasi úwana moóráwai áwí'a Mánéyeni kwemá

Éróti kawáánákóná naaúmpa'a maémaumba úwana moórawai Sóro úwana umái mésa ² moóra-kanaa Ísóigona kwaási Áánútuna imáyáa mósá kwémaresa toombá íma kwénesa námúnaawe su'mai kwésunka'a Áánútun-amanko simátimena séna Páánápáasinte Sóronte kesí mayáír'á usásintinkaraumpo mindárai tiyúwáaro súwasa ³ toombá íma nombá námúnaawe su'mai kwésesa Áánútuna mayái mayáígwáe sésa tine'á tiyáándeí tátoresá ti'marówasarai kurááiyé.

Sáíparasi-marava'a kosimátimakaayan-kwasai.

⁴ Áánútun-amanko Páánápáasinte Sóronte ti'marówasarai Yóni Máákaamba áí'maesarai Ántíoku-naopa'a tuwésarai Sérúsiyaa-naopa'a kumésarai uwí-nónkóná avumpim-báráv'á áwí'a Sáíparasi-marava'a kónáe sésarai nompí-sípí táto'mai usáatesarai kweémesarai ⁵ Sáíparasi-marava'a Sárámisi-naopa'a mindómpí-sípívínkembá kunásávesarai Yútaa-kwaasiti mono'-náúmpímp'á Áánútun-aai simátíma'maesarai kwéguyana Yóni Mááka túwa'naa úmaena kúwasarai ⁶ kawer-áímbá simátíma'maesaya marap'á kweémesaya Páávoso-naopa'a kuwaná moórawai mindáopa'a Yútaa-kwaasigo ména kwenáwí'a Paayísu Kírki táávinken-kwi'a Érímasa kwemá pukaa'á agayón-kwaasi póna kampa'á séna Áánútun-aai simátimundawai úne súwana ⁷ moórawai kámááni-kwaanako áwí'a Sésiasa Porasa ména kawer-ímáyáágwárá-kwáásí póna Áánútun-aai isánáe séna Páánápáasinte Sóronte tááyowana Érímasa pukaa'á agayón-kwaasigo kámááni-kawaanakoe aasiyaasí maí'mai'a úwai máyowana kámááni-kawaanako Páánápáasinte Sóronte tááyowasarai tuyaná Érímasaagwara'a téna ⁸ mindárai táái tasimái karéna kámááni-kawaanako Ísun-aaiyavai áraire sivo séna mindárai táái tasimái karówana ⁹ Sóro moóra-awí'a Póro Áánútun-amanko kwempímbá anómba umánkowana Póro pukaa'á agayón-kwaasigomba aráá'a avuwéna ¹⁰ séna Sáátáánigo aráá'a po kawer-ánkóná uwa-kwáásí éma amápa-sawisawaa-imayao empímbá anómba umánkaraimba po Ísóigona kawer-ámbá sáwí'a úmae iyóndayavena ¹¹ ívé'a Ísóigo ená meéyámbá amína aúrumba kavíkwína évaka-tawai sámó káínda íma awánaniyone Póro súwana avekáámbá Érímasaamba aúrampa'a ítáguwana siyáánka'o táto'maesamo naaíyane séna kwaási tivakáá úmae kwénaauwana ¹² kámááni-kawaanako Ísóigon-aai iséna áátavai éna Ísóigomo úmba awánéna séna Ísóigon-aai árair-aimban-iyé séna kwemp'á téna méraiye.

Písítiyaa-marava'a Ántíoku-naopa'a kurááyan-kwasai.

¹³ Póro kwesé kwénaauwaise Páávoso-naopa'a tuwésaya nompí-sípí táto'mai usáatesaya kwémesaya Pámpíriyaa-marava'a Pékaa-naopa'a mindómpí-sípívínkembá kunásávesaya kúmúwana Yóni Mááka tiyuwéna Yérúsaremuva'a kóúwasarai ¹⁴ mindárai marap'á kweémesarai Písítiyaa-

marava'a Ántíoku-naopa'a kwésarai Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaara'a Yútaa-mono'-naumpa'a mara'á umáyóyasa ¹⁵ aúvái-kwandaavinkemba Áánútuna ámáamba Mósesi agaimakómba simátimesa Áánútun-aaí simátímakowai agaimakón-aimba simátímúwasa Yútaa-mono-kawaanarawa'a moóráwaimba ai'márówana mindáraitopa'a téna séna kentáásí kwaásiraiyo kwaasái kwáyainakaimo ékai kentáásí imáyáa simái kawe'á umásinkaakaiyo súwana ¹⁶ Póro usásinena séna maisáaro. kesí Ísareri-kwaasiye ó'onkaa-kwaasi Áánútuna imáyáa mósá maráawaiye ísáaro. ¹⁷ naaóv'á'á Ísareri-kwaasiti Ísóigo kentáá síkwá'náyavena séna kesí kwaásiman-owe súwasa ó'on-kwaasiti maravá'á Ísípi-marava'a mésa sáwíva-kwaasi agáyówana Áánútu kwená anón-asirayamba kwáyontavai Ísípiwakemba tí'maena ¹⁸ kavóná-marava'a mátinkowasa sáwívar-ima 40 ira'a kwénaaesa aasiyaasí Áánútuntavesa sáwí-imayaa kwéumbanivo Áánútu miwír'á'á kárákwirena íma tiyuwówasa ¹⁹ Kénááni-marava'a avakaeté-maravaken-kwaasi moórá-mora-umai máyówana Áánútu tínkambaena kwéiyuwasa évaka'a putásowana miwítí maramá maimaéna kwená kwaási Ísareri-kwaasi mátimuwasa ²⁰ mimbáráv'á'á mésa sáwívar-ima 450 ima maisukáawe.

450 ima maisúwówana Áánútu moórá-mora-kwaasi kawáá-máyáír'á'á usásintinkava'a kúwana Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Sámúwéri kwemá usávaaruwasa mirán-káwáá-kwáásí ánásasowasa ²¹ Ísareri-kwaasi Áánútu íma kentáár'á'á kárákwiyinkwae sésa kentáávínkémbá moóráwaimo éna kentáár'á'á kárákwiyiniye suwaná Áánútu séna Pénisamini-andarakewai Kísaa ááninko áwí'a Sóro kwemá kárákwiyimayai mayániye súwana mimbáyái mairéna 40 ima maisuwówana ²² Áánútu mimbáyái Sórompakemba Yési ááninko áwí'a Tévítimba amúwana mayówana séna Tévíti kemó súndanteni'a kwéimba pó'a aamoí kwéumankaumne Áánútu siráíye. ²³ naaóv'á'á Áánútu séna Tévítin-andarakembo aánomo usásinankaandawai kwemó éna Ísareri-kwaasi sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámp'á'á métinkaniye siráimba Ísuntavena árair-aimba siráíye. ²⁴ Ísu íma amápa-kwaasi túranka'a paárurowana Yóni nombó pétinkowai amápar-Ísareri-kwaasiyavena simátimena séna kentí sawi-ímáyáá tínaaembo umáme'o Áánútumpa'o tíya'o é'a nombá pétinkanaumne súwasa mirá uwaná nombá pétinkena ²⁵ kwená mayái sáwíyanka'a ánásaniye kwéuwana simátimena séna kentí imáyáaomo kentáváímó nááwá'íyo sénááomba kwéamu'maraawai kemá íma kwemá úmpo kesínaaemba tíníwai kwemá anóndakoma kembá usáyaaitaraimba pó'a kwemó aaimó síndavimba kemá aaimó sendamá uwóv'í'a ónaumne Yóni siráíye Póro siráíye.

²⁶ Póro simásuwena séna kesí kwaási Ááváramun-andaraken-kwaasiye ó'onkaa-kwaasi Áánútuna imáyáa mósá maráawaiye ísáaro. sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámp'á'á métinkaimba kentááyávéna

Áánútu siráiyē. ²⁷Yérúsaremuwaken-kwaasiye miwítí kawáánárawate sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniyemo siráin-aimba Ísuntavai sirómba íma imáyáa uráawe. aasiyaasi-táwai monor-áimbá kwéison-kanaama Áánútun-ai simátímakowai agaimakón-aimba aúvái-kwandaavinkemba táámpamai kwésuwasa isésa Ísuntavai sirómba íma imáyáa uráavo tuvúwana pukáivo mináúvái-kwándááivínkén-áimbá paáruyaiye. ²⁸tuvuwí-ámbá avakáá umbá íma sáwí'a uráimbanivo Páírátintavesa úwoi sésa tuvuwíníyone siráawe. ²⁹Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba Ísun-ai agaimakómba amápa'a mirá uwasá taairakémbá maimái murí-áivímbá máutamankowana ³⁰Áánútu pukáimpinkemba usásinankowana ³¹ayáátááka'a moórá-mora-tawai kwená kwaási túranka'a paáruyaiye. ímo tuvúkónka'a Káririvakemba Yérúsaremuva'a kwesé kuráawai pukómpinkemba usásinenamo moórá-mora-tawaimo paárumai máyomba minkwáási awánésa sésa awáraundayavai ísaraundayavai Ísareri-kwaasi kosimátíma'maeta kónáe sésa kuráamba mimbáyái paaí kwémayaawe. ³²⁻³³Páánápáasiye kesé mináséí-kwásái simátíméyanekai túye. Áánútu kentáá síkwá'náyavena mirá ónaumne sirómba kesáá máyaunda-kanaavinta mirá éna Ísumba pukáimpinkemba usásinankaraiye. mináimbá monor-ímá agaimakón-auvaivimba kaepímbá agaimaréna séna
     emá kesáánimba óna'a
     kesí mayáír'á ánkaraumne
 agaimaréna siráiyē. ³⁴Áánútu pukáimpinkemba usásinankaraimba póna íma ókwara'a puwínana áúma kaviráníntavena Áánútu séna
     Tévítintave'a sé'a árai'a kawe'á umánkanaumne siráundantemba
     embá kawe'á umánkanaumne
 Áánútu siráiyē. ³⁵moóráva'a monor-ímá agaimakón-auvaivimba agaimaréna séna
     Áánútu kwená kawe-kwáyó'ná'á íma
     auwáinana áúma kaviráníye
 agaimaréna siráiyē. ³⁶mináimbá íma Tévíntintavena siráivo Tévíti Áánútuna mayái kwémaena puwúwasa maimaésa aíkwá'námo utámakompimba máutamamarowana áúma kaviraráivo ³⁷Áánútu Ísumba pukáimpinkemba usásinankarowaimba kwenáúma íma kaviraráiyē Póro siráiyē.
³⁸Póro simásuwena séna kesí kwaásiyono. ísámai kawe'á oró. Ísuma pukáimpinkemba usásinankaraiwaintavena kwaásiti sáwí-imayaa sáwí-mayai maitiyuwáníye Áánútu siráiyē. mináimbá simátimunda ísámai kawe'á oró. ³⁹Áánútu Mósesimbo simámakain-amaambo kwáráawaimo ombá minámáánkó kentí sáwí-imayaa íma maitiyuwáinana arupí umái máyáawain-owe Áánútu íma sínívo Ísumo éna kwenááiyavesa áraire sésa kwenká'á aráápamai máyáawaiti sáwí-imayaa maitiyuwáinana

miwíyávéna arupí umái máyáawain-owe Áánútu síníye. ⁴⁰ miráumai Áánútun-ai simátímakowai tááigo kempá'á tivó sé'a kárákwimai kawé'á oró. ⁴¹ naaóv'á Áánútun-ai simátímakowai agaimarésa sésa árair-aintavai simái sáwí'a on-kwáásí ísáaro. keinárawa'o máyáan-kanaara'a mayái máyáanda mimbáyáímó awáné'o é'o ímo kesópa'o té'o é'a úwoi puwónááowe. mimbáyáiyávésamo simátimiya'a mináíntávésa íma áraire sénááowe sésa agaimarésa siráawe. mináímbá kempá'á tivó sé'a kárákwimai kawé'á oró Póro siráíye.

⁴² mináímbá simásuwena Pórowe Páánápáasiye máápa'a kumónáe kwéuyasa kwaási sésa ókwara'a monor-áímbó ísáan-kanaa tínakai mináímbá másíyata isánaumne ⁴³ simásuwesa máápa'a kumésa sáwíva-kwaasi Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasi Yútaa-monor-ampa'a kwéguwaiye Póronte Páánápáasinte kwa'maésa kuwasarái sésarai Áánútu úwoi kawé'á umátinkanivo úwoi asiramái kwená aampa'á koró siráíye.

⁴⁴ suyaná Yútaa-kwaasi monor-áímbó kwéison-kanaa túwasa mindáópaken-kwaasi amápa'a Ísóigon-ai isánáe sésa Yútaa-mono'-naumpa'a umáyówasa ⁴⁵ Yútaa-kwaasi tuwánésa tirumbá sáwí'a úwasa mináímbá kwáráavo sésa Póronte Páánápáasinte aká'áamba simátinkesa kampar-áímbá kwéseye sésa simái kárówasarai ⁴⁶ miwí táároi íma inkaisésarai asiramái sésarai aiva'á árai'a Áánútun-ai simátimuyamba mináímbá tínaaemba umáme'a íma sínkáíye sembá pó'a aúnái'o umáímo maí'mai'o ónaunda uwóví'a ónaumne-imayaa ombá pókai tayauwerékai ó'onkaa-kwaasiva'a Áánútun-ai kosimátimeyauye. ⁴⁷ ááéma Ísóigo simásimenaya séna

emá ó'onkaa-kwaasi sáma kamátinke kesáái kwésimatiminasa kesí aambá awánáíya'a amápa'-maravaken-kwaasi sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkanaumne Áánútu mináímbá simásímakaimba pókai ó'onkaa-kwaasi kwenáái kosimátimeyauye Póro siráíye.

⁴⁸ Póro súwasa ó'onkaa-kwaasi isésa Ísóigon-aaiyavesa aamoí ésa tirumbá kawé'á umái máyówana Áánútu séna kesí kwaási é'a aúnái'a umái maí'mai'a ónááowe súwasa miwí Ísóigon-aaiyavesa áraire sésa kwempá'á tésa méraawe.

⁴⁹ Ísóigompa'a aráápamai mésa mimbáráv'á Ísóigon-ai kosimátin-tasimatin-uwasa sáwíva-kwaasi isésa ⁵⁰ Yútaa-kwaasi Póronte Páánápáasinte tirumbá sáwí'a umátinkesa mindáópaken-anon-kwaasiye aarai túwí'a kwáyon-inimba Yútaa-monor-aimba asiramái máyón-ininte mindárai táái simátimesa miwítí imáyáa tavisuwasá isésa Póronte Páánápáasinte sáwí'a umátinkesa aaisambá tiyésa miwítí maravákémbá ti'mátuwowasarai ⁵¹ Áánútu minkwáásí íma aamoí umátinkaniye-umasitai'a ésarai tísamaivakem-barama uwáésarai Ántíoku-naopa'a

tuwésarai Áíkoníyamu-naopa'a kuyasá ⁵² Ántíoku-naopa'a Ísuna aampa'á kun-kwáásí máyówana Áánútun-amanko miwívimbá anómbe umátinkowasa tirumbá kawe'á umái méraawe.

Póroe Páánápáasiye Áíkoníyamu-naopa'a kurááyan-kwasai.

14 ¹Póroe Páánápáasiye Áíkoníyamu-naopa'a kwésarai ááemo urááyantemba Yútaa-mono'-naumpa'a umésarai áséi-kwasai asiramái simátímúyasa isésa sáwíva-kwaasi Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye Ísun-aaiyavesa áraire sésa kwempá'á tésa máyómbanivo ²évaka-Yútaa-kwaasi Ísun-aaiyavesa tínaaemba umámesa íma áraire sirówai Póronte Páánápáasinte sáwí-aimba simátínkówasa ó'onkaa-kwaasi isésa mindáraiye Ísun-aai isówaiye tirumbá sáwí'a umátínkómbanivo ³mindárai ayáátááka'a mindáópa'a mésarai miwí táároi íma inkaisésarai Ísóigon-aai asiramái simátímúyana Ísóigo kwaási úwoi kawe'á kwéumatinkaimba awánaigwae séna mindárai kwená asirayámbá timúwasarai ímo awánarom-bayai kawe'-máyai máyóyasa ⁴mindáópakewai kaepí taaínkaar-urésa évakarawai sésa Yútaa-kwaasi táaiyavesa áraire suwasá évakarawai sésa aantá-kwaasi táaiyavesa áraire siráawe.

⁵suwasá ó'onkaa-kwaasiye Yútaa-kwaasiye miwítí anón-kwaasiye torupamáí mésa tímááyu-aimba sésa óntandei Póronte Páánápáasinte tínkamonaé suwasaráí ⁶mináimbá isésarai kawe'ó íyapa'a méyae sésarai Áríkoniyaa-marava'a kwésarai Árísitaa-naopare Tépi-naopare ó'on-o'on-daopare ⁷áséi-kwasai simátíma'maesarai kurááiyé.

Árísitaava'a Tépiwa'a kurááyan-kwasai.

⁸moóráwai Árísitaa-naopa'a anówa arupinkémbá aísamai sáwí'a umáguromba maránkarowana íma aaíntómbe ááemo maúnka'a ména ⁹Póro kwésimatimun-aimba iséna árair-aimba kwésimba póna kawe'á umásinkaniye-imayaa úwana Póro minímáyáámó úmba awánéna aráá'a avuwéna ¹⁰anónka'a séna enaísamaine usásinaao súwana usásinkwena aamoí éna kweyááríka'a marapá'á kúmba ¹¹sáwíva-kwaasi Póromo úmba awánésa miwí táaiivinkemba Áríkoniyaa-aimpinkemba sésa kentáásí ísóigorai kwaásiraan-umai marapá'á kentáávimbá kumbáyaiye sésa ¹²miwítí ísóigo áwí'a mindárai tamátimesa sésa Páánápáasintavesa Súsiye sésa Pórontavesa aaiyé simátímíwaiye sésa Émisiye sirá. ¹³marukón-awampa'a minkámpár-ísóigó áwí'a Súsi kwená mono'-námbá kwáyowana minkámpár-ísóigóntávái ísámai póí'o umándon-kwaasigo purumakambá kwémaena moigwáán-aramba kwétararena umái maimaéna mindáókona kuri-óntará'á mói marówasa sáwíva-kwaasi miwítí ísóigontavaimo póí'o umándaante miráumai Ísuna aantá-kwaasiraira'a póí'a umándanae ¹⁴sun-áimbá isésarai sáwí'an-iyé sésarai

kentí unáánkwátóí tarátuwesarai isaaisésarai sáwíva-kwaasivimba komaésarai anónka'a sésarai ¹⁵kenkái nóra ónáera kwéoo. keiráí kemó onten-kwáásí úye. áséi-kwasai tasimátimuyamba pó'a mirán-kámpárí'lo tuwé'a áráir-Isoigompa'a teró. áráir-Isoigo kwíyómba éna maramá éna uwí-nómbá éna mimpímbá kwáyáin-tantaa'a úmarena asirayáankwáráwái máyáíye. ¹⁶ááéma Áánútu úwoi tíyukowa'a kentí imáyáavinkemba amápa'-mapaken-kwaasi kwénaaesa ¹⁷miráumai kwéombanivo Áánútu máyáíye sígwáe séna aai sisaná aa'á téna toónkó kawe'á isa'á kwéne'a tirumpimbá aamoí kwéowe. miráumai awáné'a mirámá iní-Ísóigó máyáíye sígwáe séna Áánútu kawerí'a kwéíye ¹⁸mindárai mináímbá suyasá amápa-kwaasi asirésa mindáraitara'a póí'a umándanaumne kwésuwasarai íma mirá oró simái tuvímbeasarai íyúyasa ivátukaawe.

¹⁹ivátuwowasa évaka'-Yútaa-kwaasi Písítíyaa-marava'a Ántíoku-naopakemba évaka'a Áílkóniyamu-naopakemba tésa amápa-kwaasiti imáyáa tavisuwasá isésa Póromba óntandei tuvuwésa á'a púwiye-imayaa ésa tavisímaesa mindáókona awámpá'á mátuwówasa ²⁰Ísuna aampa'á kuwái taúkúmakesa taawánowana usásinena mindáópa'a kwéna kogaúmba usá aaváyaavimba usásinesarai Pórowe Páápápáasiye mindáópa'a tuwésarai Tépi-naopa'a kurááíye.

Síríyaa-marava'a Ántíoku-naopa'a ókwara'a kurááyan-kwasai.

²¹Pórowe Páánápáasiye Tépi-naopa'a áséi-kwasai kosimátímúyasa isésa áraire sésa Ísuna aampa'á kwéguwasarai mindárai Árísitaa-naopa'a ókwara'a komésarai minkákémbá Áílkóniyamu-naopa'a komésarai minkákémbá Písítíyaa-marava'a Ántíoku-naopa'a ókwara'a komésarai ²²miráumai kwénaaesarai Ísóigon-aaiyavesa áraire sirówai miwítí imáyáa asiramátinkesarai sésarai Ísuna aampa'á asiramái koró sésarai Áánútu kwená kwaási kwégawaaipa'a kónáe sé'o é'a minámpá'á umbaiyé tain-ámpá'á kónááowe sésarai ²³miráumai mindáópata kwénaaesarai maará ésarai Ísóigona kwaásivinkemba miwítí anón-kwaasi usásintinkava'a kuyasá Áánútuna imáyáa ésa toómbá íma nésa námúnaawe su'mai kwésesa mindárai Ísóigompa'a aráápamai máyówaiyavai Ísóigo kárákwitinkamae iyíniye simátímakaaiye.

²⁴simátimesarai Písítíyaa-marava'a kóyaaitesarai Pámpíríyaa-marava'a kwésarai ²⁵Pékaa-naopa'a komésarai áséi-kwasai kosimátimesarai minkákémbá Átériyaa-naopa'a kumésarai ²⁶nompí-sípí táto'mai usáatesarai teémesarai Síriyaa-marava'a Ántíoku-naopa'a ókwara'a tirááíye. ááéma mindáópa'a Ísóigona kwaási mindáraiayavesa Áánútu túwa'naa úmaena iyínívo kwená mayái komáyáakaiyo sirówasarai mimbáyái komaisuwésarai tirááíye.

²⁷Ántíokuva'a tuyasá Ísóigona kwaási tayorupamáí máyówasarai Áánútumo simátimuni'o urááyan-aimba sésarai Ísuna aampa'á

ó'onkaa-kwaasi agaráátinkauyasa mináíntávái áraire sésa minámpá'á kwégo-we-aimba tasimátimesarai ²⁸mindáópa'a Ísun-aaí ísówai ayáátáaka'a méraaiye.

Yérúsaremuva'a torupamáí mésa siráan-kwasai.

15 ¹Ántioku-naopa'a máyóyasa évakarawai Yútiyaa-maravakemba Ántioku-naopa'a komésa Ísun-aaí ísówaiyavesa sésa Áánútumo Mósesimbo simámakon-amaambo ímo isé'o túra'o kárámaimo araa'énamo íyanamo éna Ísóigo sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á íma métinkaniye suwasaráí ²Pórowe Páánápásiye mináíntávái áwáá'a tiyésarai kwesimá kwesiman-esa Ántiokuvakewai Ísun-aaí ísówai sésa Yérúsaremuva'a aantá-kwaasiye Ísóigona kwaásiti anón-kwaasiye mináíntávái kotísaa oró sésa Póronte Páánápásinte évaka-kwaasiye ti'márówasa kuráawe.

³Ísóigona kwaási ti'márówasa kweémesa Vínísiyaa-marava'a Sámériyaa-marava'a naaó'-nao'a komáyówasa Ísun-aaí ísówai torupamáí máyówai simátimesa sésa ó'onkaa-kwaasi Ísun-aaí isésa áraire sésa kwempá'á tésa máyáawe suwasá isésa tirumbá kawé'á úwasa ⁴naaó'-nao'a simátímatuwesa kweémesa Yérúsaremu-naopa'a komáyówasa aantá-kwaasiye Ísóigona kwaásiye miwítí anón-kwaasiye tiyáamba kwétimesa aamoí uwasá Áánútumo mayáímó tímakaim-bayaimo mairáan-aimba másimatimuwasa ⁵isésa évakarawai Ísun-aaiyavai áraire sumbánivo áamáan-kawaa-kwaasiti aampa'á kwéguwai usásinesa sésa ó'onkaa-kwaasi Ísun-aaiyavai áraire kwésewai Mósesi simátímakon-amaamba isésa túra'a kárámai araa'éna orómá kosimátíméro suwasá ⁶aantá-kwaasiye anón-kwaasiye sésa mináímbá torupamáí méta imáyáa umáíya senó siráawe.

⁷suwasá torupamáí mésa ayáátáaka'a mináímbá suwaná Pítaa usásinena séna kesí kwaásiyono. ó'onkaa-kwaasi áséi-kwasai isésa Ísun-aaiyavai áraire sígwáe séna ááéma Áánútu keinárawapinkemba usásisinkena si'marówa'a kosimátimewanasa isésa áraire siráawe. kemá mináímbá á'a ísaraawe. ⁸Áánútu amápa-kwaasiti imáyáa tuwánéna ó'onkaa-kwaasiyavena séna kesí kwaásiman-owe séna kwenamambó símakonten-umai miwímó tímakomba awánaraumne. ⁹Áánútu Yútaa-kwaasiya ór-amba íma agaráásinkenaya ó'onkaa-kwaasi íma ór-amba agaráátinkena kwéivo Áánútu amápa-kwaasiya mimbórá-ámbá kwéagaraasinkaiye. miwí Ísun-aaiyavai áraire sunkákémbá miwítí sáwí-imayaa maitiyuwéna kawer-ímáyáá umátínkaraiye. ¹⁰Mósesin-aigo kentáá síkwá'náya umbaí tiyówasa íma kanaán-umai kwakáawe. kentáágwárá'á miráumai umbaí taisatá íya kanaán-umai kwakáumne. mindáyavai ó'onkaa-kwaasi Ísuna aampa'á kowáíyáváímó Mósesin-aaí kwáráaro síyasamo ésa umbai-ámbá kwaránááowe. mirámó

íyanamo éna Áánútu áwáá'a sína'a pó'a íma mirá ónááowe. ¹¹ Ísóigo Ísu úwoi súwa'naa enaya sáwí'o umáímo máyaundavinkenta kawer-ámpá'á mégwésinkaintaawe. mináíntáváíyá áraireya sénáísae mirámó kwéintenta ó'onkaa-kwaasigwara'a mirá kwéiye Pítaa siráíye.

¹² Pítaa súwasa isésa amáparawai árai'a siyé sésa íma aai suwasarái Pórowe Páánápáasiye Áánútu tímakaim-bayai ó'onkaa-kwaasivimba mimbáyái mairááyan-aimba simátimesarai Áánútuna mayái ímo awánaraam-bayai kawé!-má'yái mairááyan-aimba ¹³ simátímatuwoyana Yémési séna kesí kwaásiyono. kesáái isáaro. ¹⁴ ááéma Áánútu ó'onkaa-kwaasiyavena imáyáa éna minkwáásíwínkémbá évakarawai usásintinkena séna kesí kwaásiman-owe siráin-aimba Pítaa ívé'a simásímkaiye. ¹⁵ Áánútun-aai simátímakowai mináímbá aúvái-kwandaavimba agaimarésa sésa

¹⁶ Ísóigo séna naaémba kumé'a Tévitina naambá tawísíyukaan-damba kunumásuwanaumne. sáwí-yantaakwara'a kawé'á kunumásuwanaunda pósa ¹⁷ ó'onkaa-kwaasi kesópa'a ténááowe. kesí kwaásiman-owe sendawái kesópa'a ténááowe séna ¹⁸ Ísóigo mináímbá naaóv'á sirómbe póna ívékwara'a mirá kwésiye Yémési siráíye.

¹⁹ Yémési simásuwena séna Ísóigo siráin-aintave'a imáyáa é'a sé'a ó'onkaa-kwaasi Áánútumpa'a kwéten-kwaasi umbai-máyái íma tíménaumpo ²⁰ aúvái ma agaimái tíméta séta kampar-ísóíogóntávái imáyáa ésa póí'o umándaamba mimpóí íma naaró. aarai-úmóyámbá kwaai-úmóyámbá íma oró. póíma tuvú'newana kwená naaemá ímo kumíndamo úwoimo kwáyáina'a mimpóí íma naaró. naaegwárá'á íma naaró. mináímbá aúvái-kwandaavimba agaimaráúmpo awánaaro. ²¹ ááémo maémáén-kwaasiye ívé'o máyáan-kwaasiye ayáátááka'a aasiyaasí monor-áímbá kwéisaan-kanaara'a mináímbá Mósesin-aai simátíma'maesa kuráawe. mindáyaveta aúvái-kwandaavimba agaimaráúmpo awánaaro Yémési siráíye.

aúvái agaimái ó'onkaa-kwaasi tímakaan-kwasai.

²² súwasa aantá-kwaasiye Ísóigona kwaásiye miwítí anón-kwaasiye sésa kanaám-pota kentáávímbá évakarawaiye ti'maráanasaya Pórowe Páánápáasiye Ántiokuva'a kwíyapa'a miwísé kónááowe sésa miwítí avumpinkémbá kae-kwáásí túwí'a mósá makáan-kwaasirai túwí'a tombá moórawai áwí'a Sáírásí úwana moórawai kaer-áwí'á Yútásiye Paasapasíyé umái ²³ aúvái tímésa ti'marówasa kurá. mináúvái'ímbá agaimarésa maará sésa kesáá kentí kwaásiya úne. aantá-kwaasiye anón-kwaasiye moór-aimba sénaumpo kentáásí kwaási isáaro. ó'onkaa-kwaasi Ántioku-naopa'a Síriyaa-marava'a Sírisiyaa-marava'a máyáan-kwaasi isáaro. ²⁴ kentáávínkémbá évakarawai kentópa'a kwésa ímo simátímakaunda-aimba miwítí

imáyáavinkemba kosimátímúwa'a isé'a tirumbá sáwí'a úwa'a umbai taráanta iséta ²⁵⁻²⁶torupamá méta imáyáa éta mimbórá-áimbá simái kae-kwáásí usásintinketa ti'maráúnasaya Páánápáasiye Póroe migóiyie. mindárai kesí kwaásiya siruntá tímakaundanaraiye sínkamiyakai puwúyavo-imayaa íma ésarai Ísóigo Ísu Kárásitina mayái kwémayauye-imayaa ésarai asiramái kwémayaaiye. ²⁷Yútásinte Sáírásinte ti'maráúnasarai migóiyamba pósarai aúvávinken-ainkwara simátimeyaaai-ainkwara'a mimbórá-áimbá pósarai kosimátimeyaaoye. ²⁸Áánútun-amankowe kesááwé mimbórá-áimbá simáíya íma umbai-áimbá simátimumpo maanáúvávínkén-áimbá simátimundaya ísáaro. ²⁹kampar-ísóigóntávái imáyáa ésa pói'o umándaamba mimpói íma naaró. naemá íma naaró. póimo tuvú'newana kwená naemó ímo kumíndamo úwoimo kwáyáina'a mimpói íma naaró. aarai-úmóyámbá kwaai-úmóyámbá íma oró. kesáámó súnda-aimbo é'o é'a kawé'a ónááowe. mináimbá ánásiye. aúvái ma agaimái tímésa siráawe.

³⁰suwasá mináúvái má tímésa ti'márówasa maimaésa kweémesa Ántiokunaopa'a kuwasá Ísóigona kwaási torupamá máyówasa mátímúwasa ³¹mináúvái-kwándááfvínkémhá táápamai simátímúwasa kawer-áimbá isésa tirumbá kawé'a úwasarai ³²Yútásiye Sáírásiye Áánútun-ai simátímakoyan-kwaasi ayáátááka'a simátimesarai miwítí imáyáa arupí umátímúyasa isésa asiramái máyówasarai ³³miwísé évaka'-no'waamba máyóyasa Ísun-ai ísówai sésa á'a kanaán-ivo ti'mákaan-kwaasitopa'a kawer-áimbá kosimátímékaiyo suwaná ³⁴Sáírási ó'on-imayaa éna mindáópa'a máyowasarai ³⁵Pórowe Páánápáasiye ayáátááka'a Ántiokuva'a mésarai mindáraiye évakarawaiye mésa Ísóigon-ai simátíma'maesa kuráawe.

Pórowe Páánápáasiye tarákaa'a urááyan-kwasai.

³⁶naaémha Póro Páánápáasintavena séna naaó'-nao'a Ísóigon-aaimo simátímakauyamba Ísun-aaimo ísaraawai kawerá umáíya máyáawa tuwánámaekai kóyauye Póro súwana ³⁷Páánápási séna Yóni Máákaamba áí'mekai kóyáe súwana ³⁸Póro séna kweséya téwáyana Pámpíriyaa-marava'a kenkái másiyuwena kwená naaópa'a tayauweréna kuráimba pókai íma áí'mekai kóyauye Póro súwasarai ³⁹mináíntávái kayorésarai aaisambá simásuwesarai mindárai tarákaar-uyaná Páánápási Yóni Máákaamba áí'maena nompí-sípí tátó'mai usáatesarai kweémesarai Sáíparasi-marava'a kuyaná ⁴⁰Póro séna ke Sáírásimba airánaumne súwasa Ísun-ai ísówai námúnaa simásuwesa sésa Ísóigo úwoi kawé'a umátinkanivo kokaiyó suwaná Sáírásimba áí'maena kúmba ⁴¹Síríyaa-marava'a Sírisíyaa-marava'a naaó'-nao'a kwénaesarai Ísóigona kwaási túwa'naa úmaesarai kuyasá kawé'a umái méraawe.

Tímóti mindáraiye kuráin-kwasai.

16 ¹Pórowe Sáírásiye mirá uyambá Tépi-naopa'a Árísitaa-naopa'a kuyaná moóráwai áwí'a Tímóti mindáópa'a ména Ísuna aampa'á

kwéguwai úwana anówama Ísuna aampa'á kwégun-inimba Yútaa-inimba úwana avowámá Kíríki-kwaasi úwana umái máyówasa ²Árísitaa-naopakewai Áíkóniyaa-naopakewai Ísun-aai ísówai Tímóti áwí'a mósá makáawe. ³avowámá Kíríki-kwaasi póna áúra'a íma káramai araa'éna urómba pósa Yútaa-kwaasi mináyámpá'ó máyáan-kwaasi mirán-áimbá ísówana Póro séna Ísóigona mayáír'á Tímótimba airánáe séna Yútaa-kwaasi aamoí ígwáe séna Tímótimba áuma káramarena ⁴ái'maena naaúwasa naaó'-nao'a kwénaesa aantá-kwaasiye Ísóigona kwaásiti anón-kwaasiye Yérúsaremuva'a siráan-aimba Ísóigona kwaásiyavai simátíma'maesa kweésa sésa mináimbá ísáaro suwasá ⁵Ísóigona kwaási Ísumpa'a asiramái mésa ó'on-kwaasi simátíma'maesa kuwasá isésa aasiyaasi-táwai évakarawai Ísun-aaiyavesa áraire sinté kwégwesa sáwíva-kwaasi-i'a uráawe.

Póro kaainkáámbá awánarain-kwasai.

⁶Pórowe Sáfrásiye Tímótiye Vírísiyaa-marava'a Kárésiyaa-marava'a kwénaesa Ésiyaa-marava'a áséi-kwasai kosimátimenae sumbá Áánútun-amanko íma kónááowe súwasa ⁷isésa kweémesa Mísiyaa-maragona oóvímbá kwésa Pítíniyaa-marava'a kónáe sésa uwaná Ísun-amanko íma kónááowe súwasa ⁸isésa Mísiyaa-marava'a kómaatesa kweémesa Táróasi-naopa'a kumbésa ⁹no'wáámba Póro kaainkáámbá awánówana Másétóniyaa-maravaken-kwaasigo koku'á taména séna Másétóniyaava'a tasúwa'naa uwo asiramái súwana ¹⁰Póro kaainkáámbá awánéna simásimuwata usásineta séta Másétóniyaa-kwaasiya áséi-kwasaiya kosimátimunanya Áánútuya kwésaayaisata Másétóniyaava'a kónáeya siráundayaawe.

Árítíyaama Ísumpa'a tiráin-kwasai.

¹¹séta Táróasi-naopa'a nompí-sípí táto'mai usáateta kówánanaya mindómpí-sípígó apu úmaena kúwata Sámóteresi-marava'a kogwaéwánda usá aaváyaavimba kweémata Níápórisi-naopa'a marapá'á kunásáveta ¹²minkákémbá Vírípai-naopa'a marapá'á kuráundayaawe. mindá Másétóniyaa-marava'a anón-daopa'a Áróamáni-kamaani-kwaasi kárákwiraan-daopa'a évaka'-no'waamba kógwaeta ¹³Yútaa-kwaasi monor-áimbá kwéison-kanaa túwata imáyáa éta Yútaa-kwaasi nonawámpá'á torupamáí mésa námúnaa kwésewe séta naaópa'a tuwéta nonawámpá'á kumówánda aarayómbá torupamáí máyówata kumbéta simátimewanasaya ¹⁴isésa uwaná moórá-ininko Táyátaira-naopaken-ininko áwí'a Árítíyaama kwená mayái óoraan-tantaa'a ampantará'á tásuwena kwétimena óntamba kwémaena kwemá Áánútuna imáyáa éna kwenáwí'a mósá makón-inimba Ísóigo imáyáa amúwana Póron-aai kawé'á umái ísówana ¹⁵minínínkógwára kwená akúnkwára'á

nombá pétinkowana minínínkó séna kentávái sé'a Ísóigon-aaiyavena áraire séna Ísumpa'a asiramái máyáin-ininkoman-iyé sé'a kesí naaúmpa'a taménaaowe asiramái súwata kwená naaúmpata koméraumne.

Pórowe Sáírásiye ándáva'a máyóyan-kwasai.

¹⁶ moórá-arasi mayái kwémayon-arasigomba évakarawai óntamba tuwésa meéyán-uráan-arasigomba taraváá-kwámbá kwenarumpimbá máyowana évaka-kwaasitopa'o naaémbo kwínín-aimba simátimuwasa óntambo ámúmba kwembó meéyámbakaan-kwaasi tímúwasa maémáémbani. moórá-tawai námúnaa kwésupa'a kumówánanaya minárásígó suwánéna ¹⁷Póronte kenté sínaeamba kwa'maéna kwégwena anónka'a séna Áánútu kwíyómpa'a máyáiwaina mayái kwémayaan-kwaasiman-owe. Áánútu sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á mégwétinkain-aimba kwésimatimewaiman-owe minárásígó séna ¹⁸sáwívaka'a kwa'maéna kwégwena mirá súwana Póro arumbá umbaí tówana mégwantena kwenarumpimbó máyon-taravaa-kwankontavena séna Ísu Káráísitina asirayámbá kwáyáintavai égési umái sé'a minárásí auwé kóaaó súwana avekáámbá auwéna kóúwasa ¹⁹minárásígómbó meéyán-uráawai awánésa tirunkó sáwí'a úwasa sésa íma kawer-óntámbá mayánaumne sésa Póronte Sáírásinte tiyáánka'a táto'mai tavisímaesa naambárupa'a kawáá-kwáásítópa'a mátinkesa ²⁰Árómáani-kamaani-kwaasitop'a mátinkesa sésa maandárai Yútaa-kwaasirai kentáásí naaópa'a sáwí-mayai kwémayaaíye. ²¹kentáásí áamámba kwégaesarai ó'on-ampar-amaamba kwéseye. maandáraimo séyan-amaamba íya kwaránaumpo Árómáani-kwaasiti áamámba kwaránaumne suwasá ²²sáwíva-kwaasi taúkúmaresa anónka'a símae iyésa sésa áraire suwasá kawáá-kwáásí mindáraití unáánkwátóí tarátíyuwesa sésa kunánaandei tínkamoro suwasá ²³ávááraumai tínkambaresa tavisímaesa ándáva'a avúsúyuwesa ándáva'o kárákwiron-kwaasiyavai sésa ontará'á kárákwimai mindárai kawé'á uwo suwaná ²⁴avumpin-dáúmpá'á móavusuyuwena tísamairai taaí umairéna aráápamarena ándáneí kárárumarowasarai méraaiye.

²⁵mésarai no'wáán-avuntamba Pórowe Sáírásiye námúnaa kwésesarai Áánútuna imá kwésuyasa ándáva'o máyón-kwaasi ísówana ²⁶avekáámbá anóm-barima tówana naamayáámbá karekó'a umágúwana amápar-ontama tigúwana ándáva'o máyón-kwaasi tíyayaampimpaken-andama kweyááríka'a ayúkúwasa ²⁷ándá-naumpa'o kárákwírowai aúmá kwáyomba póna usásinena awánómba ontan-tigurówana usáawanena séna ándá-kwaasi kóuraawe-imayaa éna anón-kwaasigon-aaroi inkaiséna kwená taánasatama mósá taúkéna kwenáúvimba agaiváíndayavena úwana ²⁸Póro awánéna anónka'a séna íma mirán-uwo. kesáámá amápata úwoiya máyaumne súwana ²⁹ándá-naumpa'o kárákwírowai kwená

kwaásiyavai séna oómbá kúra-simero súwasa kúrar-amuwana avekáán-umai ándá-naumpa'a iyúmba ayántámbá kwétowana anóndaraima óye séna Póronte Sáírásinte tísamaivimba kumbaéna ³⁰usásinena tí'maena máápa'a kumbéna séna nóra onaná sáwí'o umáimo máyaundavinkemba Áánútu kawer-ámpá'á mésinkaniyo súwasarai ³¹mindárai sésarai Ísóigo Ísu Áánútumpakemba kunkáiwain-aaiyavai áraire sinaná ewé ená akúné sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniye simámesarai ³²minkwáásiyómbá Ísóigon-aaí simátímúyasa isésa ³³mindó'wáán-avuntamba ándá-naumpa'o kárákwirowai tí'maena tirósáánumpar-avima kwésese umátiyuwena mitáwai kwesé kwená kwaásiye mono'-nómbá pékaawe.

³⁴nombá pé'maena Póronte Sáírásinte tí'maena kwená naaúmpa'a mátínkarena toómbá tímúwasarai kwénoyasa kwewé kwená akúné Ísun-aaiyavai áraire siráamba pósa tirumbá kawé'á umái méraawe.

³⁵máyówasa usá aaváyaavimba Áróamáani-kawaa-kwaasi i-kwáási tí'márówasa ándá-naumpa'a kwésa sésa mindárai ayútínkénasarai kókaiyo suwaná ³⁶ándá-naumpa'o kárákwirowai Pórontavai séna Áróamáani-kawaa-kwaasi i-kwáási tí'marááwasa tésa sésa Póronte Sáírásinte ayútínkaao sembá pókai ayútínkáanakai tirumbá kawé'á ínakai kokaiyó súwana ³⁷Póro i-kwáásiyávái séna íma kawer-áímbá sésa kempímbá íma kwáyáin-aimba simái kunánaantamba sínkamesa ándáva'a avúsúyukaawe. Áróamáani-kwaasiti aúváíma tokáuyan-kwaasi úyambanivo sínkamomba uwóví'a ésa minámáámbá káráyukaawe. ívé'a aúpá'á ayúsinkai-imayaa owakái íma mirá óyauye-imayaa ékai Áróamáani-kawaa-kwaasi kesópa'a tésa ontá tayisúwéwakai kóyauye Póro súwasa ³⁸i-kwáási isésa koyauwerésa Póron-aaí tasimátimesa Áróamáani-kwaasiti aúváí tokááin-kwaasiye simátímúwasa isésa táátavai ésa ³⁹ándá-naumpa'a komésa sésa keinárai Áróamáani-kwaasiti aúváíma tokááyan-kwaasi óyata íma ísareta úwoiya tínkankaunda mindá uwóvíta éta tínkankaumne sésa tí'maesa máápa'a kumésa aánoumai sésa kentáási naaópa'a tuwékai kokaiyó suwasarái ⁴⁰Pórowe Sáírásiye ándáva'a tuwésarai Árítiyaana naaúmpa'a kuyasá Ísun-aaí ísówai torupamáí máyówasarai miwítí imáyáa kawé'á umátinkesarai tiyuwésarai kurááíye.

Tésárónaikka-naopa'a koméraayan-kwasai.

17 ¹Pórowe Sáírásiye kwésarai Ámpíporisi-naopa'a Ápóróniyaa-naopa'a kóyaatesarai Tésárónaikka-naopa'a kuyaná mindáópa'a Yútaa-kwaasiti mono'-námbá kwáyowana ²Póro úntemba Yútaa-kwaasi monor-áímbá kwésunka'a mono'-náúmpá'á uména Áánútun-aaí aúváí-kwandaavinken-aimba simátimumba monor-áímbó ísaan-kanaara'a kaumborá'á simátimena ³séna aúváí-kwandaavinkemba séna Áánútumo usásinankaiwaimba áí'la índai'a umánkaiyana puwéna usásinaniye siráimba mináínkóná ááimba

avora'á simátimune. mináimbá Ísuntavesa siráawe Póro súwasa ⁴ isésa Yútaa-kwaasi évaka'a mináíntávésa áraire sésa Póronte Sáírásinte tínaaemba kwarésa Kíríki-kwaasi Áánútuna imáyáa mósá márówaiye sáwívar-inimba túwí'a kwáyon-ininte miráumai-sawiva-kwaasi kwakáawe.

⁵ kwárówasa Yútaa-kwaasi tuwánésa tirumbá sáwí'a úwasa sésa mináimbá kwáráavo sésa sáwí-kwaasi kavóná-kwaasi tirówasa torupamá mésa áái'a tiyánáe sésa imáyáa tímúwasa Yésónona naambá taúkúmaresa Póronte Sáírásinte tayáto'maeta amápa-kwaasi túranka'a aavintá maitinkánáisiye sésa tivakáá umbá ⁶ íma máyóyasa Yésónowe Ísun-aaí isówai évakare tavisímaesa mindáópaken-kawaa-kwaasitopa'a mátinkesa anónka'a sésa Pórowe Sáírásiye sáwí-aimba kwémaresarai amápa'-marava'a kwétesarai ívé'a maankákwará'á kentáásí naaópa'a tamáyaayana ⁷ Yésóno kwená naaúmpa'a matínkaraiye. Árómáani-aiva-kawaanakona ámáamba karésa sésa kentáará'ó kárákwiraiwai Ísuman-iye kwésewe suwasá ⁸ amápa-kwaasiye kámááni-kawaa-kwaasiye isésa tirumbá sáwí'a úwasa áái'a tiyái-imáyáá uwasá ⁹ kawáá-kwáásí Yésónompi kwimái évaka-kwaasiyavai sésa óntamba simíyata ayútínkáana'a ti'mátuwaaro suwasá óntamba tímúwasa ayútínkówasarai kurááiyé.

Pérea-naopa'a kuráan-kwasai.

¹⁰ ayútínkówasarai kuyasá no'wááni'a únka'a Ísun-aaí isówai Póronte Sáírásinte tínkamovo sésa ti'márówasarai Pérea-naopa'a kweémesarai kuyambá Yútaa-kwaasiti mono'-náúmpá'á umésarai Ísun-aaí simátímúyasa ¹¹ minkwáásíyómbá íma Tésárónaika-kwaasiraamba ésa kawer-ímáyáá kwéesa Póron-aaí kawé'á umái isésa aasiyaasi-táwai Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba awánésa sésa Póro áraira kwési. kampará kwésiyo sésa aasiyaasi-táwai Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba táámpamai awánomba ¹² Yútaa-kwaasi sáwívarawai Ísun-aaiyavesa áraire suwasá Kíríki-inimba túwí'o kwáyon-inimba sáwíva'a Ísun-aaiyavesa áraire suwasá Kíríki-kwaasi sáwívarawai Ísun-aaiyavesa áraire suwasá ¹³ Póro Pérea-naopa'a Áánútun-aaí kwésimatimiyemo sun-áimbá Yútaa-kwaasi Tésárónaikaavaken-kwaasi isésa Pérea-naopa'a tésa miwítí imáyáa tayavisimái suwasá isésa Póromba áwáá'a aéesa áái'a tiyamánkai-imayaa uwasá ¹⁴ avekáámbá Ísun-aaí isówai Pórontavai inkámóvo sésa uwí-nómpá'á kumuwo suwaná kumúwasarainivo Sáírásiye Tímótiye mindáópa'a úwoi máyóyasa ¹⁵ Póromba ál'maesa kumeémesa Áténesi-naopa'a móruna auwésa kuntauwerésa miwítí naaópa'a iyésa Sáírásinte Tímótinte usimatimesa sésa avekáán-umai kesópa'a kúmókaiyo Póro siyé usimatímakaawe.

Póro Áténesi-naopa'a mérain-kwasai.

¹⁶ Póro Áténesi-naopa'a kuména Sáírásinte Tímótinte kwétimu'marena awánomba mindáópaken-kwaasi sáwíva'a kampar-ísóí úmakesa miwán-

áwí'a mósá kwémarowana Póro tuwánéna arumbá umbái tówana
 17Yútaa-kwaasiti mono'-náúmpá'á uména Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasi
 Áánútuna imáyáa mósá márówaiye usimátiména Áánútuna áséi-kwasai
 usimátiména aasiyaasi-táwai mindáókona marupá'á máyón-kwaasi
 Áánútun-ai simátíma'maena iyúwasa 18Épíkúriyaan-ai ísámai kuwáiyé
 Sítóikin-ai ísámai kuwáiyé Póronopa'a tésa kwesimán-kwesiman-esa
 évakarawai sésa aaiyé símaena nááín-kwaasi nóine kwésiyo suwasá
 évakarawai sésa ó'om-bapaken-isoigontavena kwésiye sumbá Póro Ísun-
 aai séna pukáimpinkemba usásinkaiye simátímakaintavesa mináímbá
 suwasá 19Póromba áí'maesa kawáá-kwáásímó torupamáí mésamo
 évakar-aimbo simáímo kawer-un-áyámpá'á áwí'a Áríopagasi-ayampa'a
 Póromba áí'maesa máankesa sésa aúná-aimbo kwésimatiménda-aimba
 simásímínata ísáano. 20kesáá mináíntá ísáúnda mináínkó á'oran-ivo
 ókwara'a mináínkóná ááimba simásímínata ísáano sésa 21Áténisi-
 naopaken-kwaasiye ó'om-bapaken-kwaasi mindáópa'a tamáyón-kwaasiye
 aasiyaasi-táwai torupamáí mésa aúná-aine su'mai kwésewe. mindáyavesa
 mináínkóná ááimba simásímínata ísáano siráawe.

22suwaná Póro usásinena Áríopagasiva'a torupamáí máyón-
 kwaasiyavena séna Áténisi-naopaken-kwaasi ísáaro. monotávé'o
 asiramáímo máyáawai á'a tuwánaraumne. 23kentí naaópa'a kwénaae'a
 tuwánáúna'a évaka-tantaa'a úmake'a miwán-áwí'a mósá kwémaraamba
 tuwánaraumne. óntan-taareira'a aúváíma agaimaréna séna íma
 awánáúnda-isoigontavai maanóntán-tááréímá úmakaumne agaimaréna
 siráimba úwa'a awánaraumne. minísóígómbá íma awánaan-isoigon-ai
 simátimune. 24kwemá kwíyómba maramá mimpímbá kwáyáin-tantaa'a
 úmarena amápa-tantaaka'a kárákwirena íma kwaási úmakaan-daumpa'a
 méraiye. 25kweyááma kwaásimo máyáawaina ááinkoma póna táama
 kwétiména amápa-kwaasira'a kárákwiyena kwempímbá ímo ááimo
 ánkariwaima póna íma kwaási kwembá áwa'náa owáímán-iyé.
 26Áánútu aiva'á moórá-kwaasi úmakowasa kwempínkémbá ó'on-
 o'on-kwaasi sáwíva'a paáruresa amápa'-marava'a kóyáwé uráawe.
 Áánútu kwená imáyáavinkemba amápa'-marama taaín-tiména amápa-
 kwaasiti kanaamá makáiyé. 27kembá sivakáá-umai suwánaigwae séna
 Áánútu mirá uráiyé. kwemá íma némpa'a máyáivo egwaa'á máyáimba
 póta awánanaundayaawe. 28moóráwai séna kwemá máyáísata póta
 kesáámá máyaumne siráiyé. keinárawapinkemba moóráwai agaimaréna
 séna árai'a kwená iyámpóíya úne agaimaréna siráiyé. 29Áánútuna
 iyámpóíya póta kwaásimo kentí imáyáavinkembo óntambo úmaken-
 tantaatavetaamo éta kesivowéyá íma sénaumne. 30ááémo miwímó
 mésamo sáwí'o umbá Áánútu miwíyávéna íma sáwívar-aimba siráivo
 ívé'a amápa'-mapaken-kwaasiyavena séna sáwí-amba tuwé'a kesópa'a
 teró Áánútu kwésiye. 31kwená imáyáavinkemba amápa-kwaasi aaivimbá

maitinkánín-kanaama tíníye. aaivimbó maisinkánín-kwaasiya á'a usásinankaraiye. pukáimpinkemba usásinankaraimba pósa árai'a kwemá aaivimbá maisinkáníntaaniye sénááowe Póro siráiyé.

³²pukáimpinkemba usásinankaraiyemo súmba isésa évakarawai aká'áámba suwasá évakarawai sésa moórá-tawaimo índa simásímínata ísáano suwaná ³³Póro tiyuwéna kóúwasa ³⁴évakarawai kwenánaaemba kwa'maésa kwésa kwenáái isésa Ísun-aaiyavesa áraire sumbá miwívínkémbá moóráwai áwí'a Táyónisi kwemá Áríópagasi kánísórona'a úwana moórá-ininko áwí'a Tamarísiye minkáé'nárai umái évakarawaivi kwimái Ísun-aaiyavesa áraire sésa kwempá'á tiráawe.

Póro Kórinti-naopa'a komérain-kwasai.

18 ¹Póro Áténisi-naopa'a simátímatuwena tiyuwéna Kórinti-naopa'a komáyowana ²moóráwai Yútaa-kwaasigo áwí'a Ákwíra máyowana kwembá anówa Pontasi-márává'á ména maránkarowana ména anón-éna Ítári-marava'a Árómaa-naopa'a koména awainínkó áwí'a Párisírae máyóyana mimbárává'á kárákwiron-kawaa-kwaasigo áwí'a Kórótyasa Yútaa-kwaasi áwáá'a tí'mai Árómaa-naopakemba tí'mátuwowasa kuwasaráí Ákwírae Párisírae Kórinti-naopa'a komáyóyana Póro mindáraitopa'a kwéna ³kwená moórá-mayai-kwaasitopa'a póna mindáraise koména ampanta-námbá kwéesaya óntamba kwémaesaya ⁴Yútaa-kwaasimo monor-áímbó kwéison-kanaamo túntemba Póro Yútaa-kwaasiti mono'-náúmpá'á uména Yútaa-kwaasiye Kíríki-kwaasiye Ísun-aaiyavesa áraire sésa kwempá'á tígwaé séna Ísun-aai simátíma'maena iráiyé.

⁵kwésimatimunka'a Sáfráiyé Tímótiye Másétóniyaa-marava'a tuwésarai Kórinti-naopa'a kúmúyana Póro aasiyaa-táwai kawer-áímbá simátíma'maena kwéiyena Yútaa-kwaasiyavena séna Áánútumo usásinankaiwaimba Yútaa-kwaasiya amu'maráúndawaiya kwemá Ísuman-iye súwasa ⁶kwenáái araaisésa sáwí-aimba simánkówana kwená unáánkwátóirakemba kankambá apivíyéna séna Áánútumo sáwí'o umáímo máyáampinkembo kawer-ámpá'ó ímo métinkanimba kentí ááinko ína'a sáwí'a ónááowe. kemá íma sáwí'a umátinkampopo keyáárika'a sáwí'a ontávé'a tiyuwé'a ó'onkaa-kwaasiva'a kosimátíma'mae'a kónaumne Póro simásuwena ⁷tiyuwéna moórá-kwaasigona naaúmpa'a komáyowana mindáúmpákén-kwáásigó áwí'a Tísíyasi Yásási kwemá ó'onkaa-kwaasigo éna Áánútuna imáyáa mósá marówai úwana kwená naambá Yútaa-kwaasiti mono'-nánkóná egwaa'á kwáyowana Póro mindáúmpá'á koména kawer-áímbá kosimátíma'maena iyúwana ⁸moóráwai áwí'a Kárisipasi Yútaa-kwaasiti mono'-nánkár-ánón-kwáásigó Ísóigon-aaiyavena áraire súwasa kwená akúnkwará'á áraire kwésuwasa Kórinti-naopaken-kwaasi sáwívarawai Póron-aai isésa Ísóigon-aaiyavesa áraire sésa mono'-nómbá pékaawe.

⁹⁻¹⁰ nombá pérówana moórá-no'waamba Póro kaainkáámbá awánówana Ísóigo séna íma áá'a kaíno. kemá esé ménaunda po íma ivátuwe kesáái úwoi simátíma'mae kwaaó. mindáópakemba sáwíwarawai kesáái isésa kesí kwaási-i'a ónááomba pósa íma sáwí'a umánkanaaowe Ísóigo súwana ¹¹ Póro mindáópa'a moórá-i umái ava'moraé-kwiyomba ména Áánútun-aaí simátíma'maena iráíye.

¹² simátimuwana Árómaani-kamaani-kwaasi áwí'a Káriyomba ai'márówana Kíríki-kwaasiti maravá'á kogárákwironka'a Yútaa-kwaasi Póromba tátoresá áí'maesa Káriyonopa'a máankesa ¹³ sésa maankwáásígó évakar-aimba kwésimatimena Áánútumpa'o iyónááon-amba moórá-ankwara'a kwéagaraatinkaiye. mináínkó kentáásí áamámba kwéaraaisiye suwaná ¹⁴ Póro sénáe súwana Káriyo Yútaa-kwaasiyavena séna minkwáásígó kámááni-kwaasi tááimo sáwí'o énamo sáwí-mayaimo mairáinkakai kentáái ívé'a kawé'á umái isáúsina. ¹⁵ ánivo kentí ááine kentúwíre kentí áamáne su'maiyave'a tásísaa ontáv'é'a ivátuwe'a keyááríka'a mináímbá másimai kawé'á oró. ke íma mirán-áímbá isánaumne séna ¹⁶ aaimó síí-náúmpákémbá ti'mátuwowasa ¹⁷ moóráwai áwí'a Sósénisi Yútaa-kwaasiti mono'-nánkár-ánón-kwáásígómbá tátokesa aaimó ísón-dankona egwaa'á inkámúwana Káriyo mindáyavaimo ímo imáyáamo úmba ivátukaiye.

Póro Ántiokuva'a ókwara'a kuráin-kwasai.

¹⁸ Póro Kórínti-naopa'a ayáátááka'a Ísun-aaí ísówaiye ména tiyuwéna séna Párisiraante Ákwíraante tí'maena Síriyaa-marava'a kónáe séna Sénkíríyaa-naopa'a kumbéna Áánútuntavena árair-aimba séna a'nóntáú amápa'a káráyuwena mindárai tí'maena nompí-sípí tátó'mai usáatesaya kweémesaya ¹⁹ Évésasi-naopa'a mindómpí-sípívínkémbá marapá'á kunásávesaya Póro Párisiraante Ákwíraante minká tiyuwéna Yútaa-kwaasiti mono'-náúmpá'á uména aai kwesimá kweiman-uwasa ²⁰ miwí sésa ayáátááka'a keséya méniyone suwaná ímaniye simásuwena ²¹ kwéna séna Áánútumo owé sénamo si'maráína'o é'a koyauweránaumne séna nompí-sípí tátó'mai usáatena Évésasi-naopa'a tuwéna kweémena ²² Sísáriyaa-naopa'a mindómpí-sípívínkémbá marapá'á kunásávena kunkéna Yérúsaremuva'a marapá'á iyéna Ísóigona kwaasiyavena kawer-áímbá simátímatuwena Síriyaa-marava'a Ántioku-naopa'a koména ²³ évaka'-no'waamba kwaitinkéna tiyuwéna Káresiyaa-ayampa'a Vírisiyaa-ayampa'a naaó'-nao'a kwénaena Ísun-aaí ísówaiyavena simátíma'maena iyúwasa asiramái méraawe.

moóráwai áwí'a Ápórosina kwaasái.

²⁴ moóráwai Yútaa-kwaasi áwí'a Ápórosi éna kwemá Arekesándiyaavaken-kwaasi Évésasi-naopa'a tamérai. kwemá Áánútun-

aai kawe'á umái kwéisená aúvái-kwandaavinken-aimba kawe'á umái simátíma'maena iyúwana ²⁵moórawai Ísóigona aampa'á kwégun-aimba simámakowana aamoí éna asiramái simátimena Ísun-ai arupí umái simátíma'maena iyéna Yóni nombó pétinkon-aine su'mai iséna Ísuna kwaási nombó kwévetinkon-aimba íma isómba ²⁶Évésasi-naopa'a taména Yútaa-kwaasiti mono'-náúmpá'á asiramái simátímúwasarai Párisirae Ákwírae isésarai ái'maesarai kentí naaúmpa'a máankesarai Áánútuna aampa'á kwégun-aimba amápar-aimba kawe'á umái simámakaaiye.

²⁷simámuyana Ápórosi iséna séna Ákáyaa-marava'a kónáe súwasa Évésasi-naopaken-kwaasi Ísun-ai isówai áwa'naa ónaumne sésa aúváiima agaimái áménaya Ísun-ai isááwai Ákáyaa-marava'a máyáawai mátímínasa kawe'á umánkáaro suwaná mináúvái maimaéna kweémena kúmba Áánútu úwoi áwa'naa úwana Ísuna aampa'á kuwái túwa'naa ena ²⁸avora'á Yútaa-kwaasiye aái kwesimá kwesiman-ena Áánútun-ai aúvái-kwandaavinken-aimba simátimena séna Áánútumo usásinankaiwaimba kwéamu'maraundawaiya kwemá Ísuman-iyé súmba kwenááigo miwí tááigomba usáyaaitowana miráumai Ísuna aampa'ó kuwái túwa'naa uráiyé.

Póro Évésasi-naopa'a kuráin-kwasai.

19 ¹Ápórosi Kórinti-naopa'a máyowana Póro avumpim-bárává'á kweémena Évésasi-naopa'a kúmba Ísuna aampa'ó kun-kwáásí máyówana ²Póro tuwánéna tísaa ena séna Ísun-aaiyave'a áraire siráan-kanáa ára Áánútun-amankoma kentirumpimbá kumbéraiyo súwasa miwí sésa ímaniye. Áánútun-amankon-aaiya íya ísaraumne suwaná ³Póro séna nóran-aaina kwésesa nombá pétinkaraao súwasa miwí sésa Yóni simátímakain-aimba kwésimasimesaya nombá pésinkaraawe suwaná ⁴Póro séna Yóni séna sáwí-imayaa tínaaemba umásuwe'a Áánútumpa'a teró súwasa mirá uwaná nombá pétinkena séna moórawai kesínaaemba tíníwain-aaiyavai áraire sé'a kwesé aráápamai máéro Yóni siráiyé. miwántávéna Ísuwe siráiyé Póro súwasa ⁵miwí iséna Ísóigo Ísuntavesa isámai nombá pérówana ⁶Póro tine'á ayáámba tátorowana Áánútun-amanko miwívímbá anómba umátinkowasa ó'on-o'on-kwaasi tááivinkemba kwésesa Áánútun-ai simátimesa ⁷sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi mirá uráawe.

⁸mirá uwaná Póro miwísé ména kaumbo-kwíyónká'á Yútaa-kwaasiti mono'-náúmpá'á kwéiyena Áánútu kwená kwaási kwégawaa-in-aimba asiramái simátíma'maena iyúwasa ⁹évakarawai tirunté marésa mináíntávésa íma áraire sésa amáparawai túranka'a Ísóigona aantavésa simái sáwí'a uwaná Póro tiyuwéna Ísuna aampa'ó kun-kwáásí tí'maena moórawai áwí'a Tíránasi ira-námbá úmakon-daumpa'a mói tínkarena aasiyaasi-táwai Ísóigon-ai simátíma'maena kwéiyena ¹⁰kaer-í

maisuwówasa Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye Ésiyaa-marava'a máyón-kwaasi amápa'a Ísóigon-aaí ísaraawe.

Síva áánimbaati kwaasái.

¹¹Ísóigon-aaí ísówana Áánútu Póromba asirayámbá amúwana ímo awárom-bayai ó'om-bayai mayówasa ¹²évaka-kwaasiyomba ampantanéí Póro ane'á to'maésa kentí kwaásimo tí'o úwai tine'á máyo'marowasa asóvawasa kentí kwaási tirumpimbá taraváá-kwámbá máyowasa mirá máumatinkowana taraváá-kwámbá kóuwasa ¹³évaka'-Yútaa-kwaasi kwénaaesá kwaási tirumpinkémbá taraváá-kwámbá maitíyumuésa kwégwesa taraváá-kwántávésa sésa asiramái séta Ísu áwíka'a Póro kwésin-awíka'a kóroya kwésune suwaná ¹⁴moóráwai áwí'a Síva Yútaa-mono-kawaa-kwaasigo áánimbaa'a avakaeté mésa pósa mirám-báyái máyówana ¹⁵taraváá-kwánkó simátimena séna kemá Ísumba awáné'a Póromba awáné'a kwéumpo kemá nááwiya'o simásuwowana ¹⁶taraváá-kwánkó arumpimbá máyon-kwaasigo tínkamuwana naae kwégumuwana unáánkwátóí tarátíyuwena minávákáété-kwáásí usáyaatena tuwéntáíyuwowasa unáánkwátóí-iyaaimba máápa'a kúmúwasa ¹⁷Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye amápa'a Évésasi-naopaken-kwaasi mináímbá isésa táátavai ésa Ísóigo Ísu áwí'a mósá makáawe.

¹⁸sáwívarawai máyónka'a Ísun-aaiyavesa áraire suwái tésa kwaási túranka'a paárésa sésa sáwí'a uráumne sésa ¹⁹miwívínkémbá pukaa'ó agayáán-kwaasi miwítí aúvái-kwandaai tamairésa pukaa'ó agáyón-aimba kwáyontavesa tamaimái iravímbá agaisuwésa mináúvái-kwándááímó meéyán-uraamba sáwíva-kwaasi aiyayaamba naikamáiyavai minóntánkó áwí'a 50,000 kina tuwésa ²⁰mirá anón-tantaa'a umbá pósa Ísóigon-aaí asiramái simátíma'maesa kuwasá sáwívarawai mináíntávésa áraire siráawe.

Évésasiva'a anónkar-anonka'a siráan-kwasai.

²¹mirá uwaná Póro séna Másétóniyaa-marava'a Ákáyaa-marava'a kwénaae'a Ísóigon-aaí simátíma'mae'a naaónáe séna minkákémbá Yérúsaremuva'a kuré'a Árómaa-naopa'a kónaumne séna ²²Tímótinte Érásátasinte áwa'naa í-kwáásíráí ti'marówasarai Másétóniyaa-marava'a kuyaná Ésiyaa-marava'a kweyáá méraiye.

²³máyowasa minkánáa Évésasi-naopaken-kwaasi Ísóigona aampa'ó kuwáíyávésa tirumbá sáwí'a umátinkesa mindáópakemba anónkar-anonka'a suwaná ²⁴moóráwai áwí'a Témítiyasi minkwáásígó óntandei úmakena miwítí kampar-ísóígoná kító'-mono'-nane séna minkámpár-ísóí-ínínkó áwí'a Átémisiye sésa kwená mayái-kwáásíyómbá úmakowasa sáwíva-kwaasi óntamba mágwétimesa minkámpár-ísóígoná naambá kwémeyan-uwana ²⁵Témítiyasi mimbórá-máyái kwémayon-kwaasi

tááyowasa tayorupowaná simátimena séna kentáásí anón-ontamba mimbáyáírákéntá kwémayaumne. ²⁶ánivo Póro séna kwaásimo úmáráamba kampar-ísóígómbá kwéumaraawemo sin-áimbá Ēsiyaa-marava'a Ēvésasi-naopaken-kwaasiye ó'on-o'on-daopaken-kwaasiye isésa áraire kwésewe. kemá Póron-aaí á'a ísaraawe. ²⁷Póron-aai go kentáásí mayáímó sáwí'o índayavena kwéiye. íma miráwé su'mai ínivo Ēsiyaa-maravaken-kwaasiye amápa'-maravaken-kwaasiye kentáásí ísói-ininko áwí'a Átémisi mósá kwémaraamba Póron-aai go Átémisina mono'-námbá úwoisankaamba simái umásukaimba póna kwenáwí'a kumíníye siráíye.

²⁸súwasa mináimbá isésa tirumbá sáwí'a úwasa aaisambá sésa anónkar-anonka'a sésa Ēvésasi-naopaken-kwaasi kentáásí Átémisi áwí'a anómbe kwéiye sésa ²⁹ayamáí suwasá mindáópa'a tésa anónkar-anonka'a kwésesa Pórowe kwénaauyan-kwaasi Másétóniyaavaken-kwaasirai moóráwai áwí'a Káyási uwaná moóráwai áwí'a Árisítakasi mindárai tavisímaesa torupamáí máyópa'a mátínkówana ³⁰Póro amápa-kwaasi torupepá'á iyónáe súwasa Ísuna aampa'ó kuwáí íma kwaaó sésa tátorowasa ³¹mimbárávákén-ánón-kwáásí évakarawai Pórona kwaási pósa aai tuwésa sáwíva-kwaasi torupepá'á íma iyuwó Pórontavesa siráawe.

³²suwasá torupon-kwáásíyómbá sáwívar-imayaa uwaná miwítí imáyáa sáwí'a úwasa évakarawai ó'on-aintavesa suwasá évakarawai mirá suwasá évakarawai sésa nóin-aintavaiye sétaawa tayoruparáumno-imayaa uwasá ³³Yútaa-kwaasi miwítí avumpinkémbá moóráwai áwí'a Arekesándaamba túranka'a máánkarowasa évakarawai anónka'a sésa emá aai siyó suwaná miwí táái karánáe séna ayáámba mósá tuwówasa ³⁴awánomba Yútaa-kwaasi úntavesa mimbórá-áimbá ayáátááka'a tavisimái anónka'a sésa Ēvésasi-naopaken-kwaasi kentáásí Átémisi áwí'a anómbe kwéiye siráawe.

³⁵anónka'a kwésuwana mindáópaken-anon-kwaasigo aúváímo agayóndako tiyoráí-ímáyáá éna séna Ēvésasi-kwaasiyono. amáparawaiya awánáúnda Átémisina mono'-námbá kwégawaa-eta ó'oran-ontamba kwíyómpakemba marapá'á kunkáin-ontamba kwégawaa-une. ³⁶mináimbá íma kanaán-umai karánááovo amápa'a aaiseré'a mé'a íma sáwí'a oró. ³⁷mindárai mono'-náúmpákémbá íma umóyámbá ésarai kentáásí ísói-inintavai íma simái sáwí'a uráaya'anivo úwoi tí'mae'a maanká'á tiráawe. ³⁸Témítiyasiye kwená mayáí-kwáásíyé aai simátinkanae sésamo ésa aaimó simátinkai-kanaa úwoi kwáyáíye. anón-kwaasi máyáamba pósa aai simái kawel'á umátinkanaaowe. ³⁹ánivo keinárawa'o ó'on-aimbo kwáyáina'o é'a amápa-kwaasimo torupamáímo máyáampimba simái kawel'á umásuwanaaowe. ⁴⁰kesáámó aavintáámó ménaundaya ívé'o áái'o tiyéta Áróamáani-kamaani-kwaasi tésamo tasísaa esayaamo nóinkaken-aira tiyááomo síyata kesáámó sénaunda-ainta íma kwáyáíye. ⁴¹aúváímo agayón-kwaasigo simásuwena torupamáímo máyón-kwaasi tí'mátuwowasa kóuraawe.

Póro Másétóniyaa-maravare Kíríki-maravare kwénaaun-kwasai.

20 ¹miwí táái ánásowana Póro Ísuna aampa'á kun-kwáási tááyowasa tuwaná miwítí imáyáa simái kawe'á umátinkena séna Ísun-aaiye su'mai maimái tirumpimbá kawe'á oró séna ánivo méwaro séna tiyuwéna Másétóniyaa-marava'a kweémena ²mivá'á naaó'-nao'a kwénaaena Ísuna aampa'á kun-kwáásíyávéna ávááraumai simátíma'maena kwénaauwasa tirumbá kawe'á úwana tiyuwéna Kíríki-marava'a kweémena ³koména kaumbo-kwíyómbá maisuwéna nompí-sípívimbá Síriyaa-marava'a kónáe séna úwasa Yútaa-kwaasi kwená ámááyu-aimba sumbá iséna ivátuwena Másétóniyaa-marava'a marapá'á kónaumne súwasa ⁴maaráumai-kwaasi moóráwai Pérea-naopakewai Pírasi ááninko áwí'a Sópata úwana Tésárónaikka-naopakendarai túwí'a Árisítakasiye Sékandaawe uyaná Tépi-naopakewai áwí'a Káyási úwasarai Ésiyaa-maravakendarai túwí'a Tikikásaawe Tóvimasiye uyaná Tímóti úwasa umái Pórowe kwéna ⁵aiva'á Táróasi-naopa'a koména kentáásimu'a makówata ⁶Yútaa-kwaasimo ímo intóráin-tantaakwara-pereti úwoi-peretimo kwéagayon-kanaama ánásonka'a Vírípai-naopakemba nompí-sípí táto'mai usáateta kweémeta éva'aasei-no'waamba mindómpí-sípívimbá kógwaeta Táróasi-naopa'a marapá'á kunásáveta aiva'ó komésamo kentáásimu'o makón-kwaasiyeya kométa moórá-sontaaya méraumne.

Yútkásaamba pukáimpinkemba usásinankarain-kwasai.

⁷sontará'á Ísuntaveta ísámai toómbá néta aráá-tomba naandayávéta torupamáí máyaawananya Póro aaváyaa kónáe séna simátíma'maena no'wáán-avuntamba iyúmba ⁸ávúmayaatanaan-daumpa'a méta sáwívar-omba kúra'maketa máyaawananya ⁹moóráwai ívé-kwaasigo áwí'a Yútkása naan-aváápimbá umáyowana Póro Ísun-aai simátíma'maena kwéiyuwana Yútkásaamba áúgáva'a úwana kwaeguréna meminkákémbá toká'maena marapá'á kuntuvamúwasa marapá'á kunkéna kunawánomba pukúwasa uwaná ¹⁰Póro kuména kunkívarena taparéna awánéna séna íma imáyáa oró. pukéna kusúvarena umái máyáíye simátimena ¹¹mindáúmpá'á iyéna Ísuntavéna ísámai toómbá topámbai tímúwasa nowaná Póro simátíma'maena kwéiyuwana mói irataró'a tiyuwéna kúwasa ¹²puwúwanamo usásinankon-kwaasigomba áí'maesa kwená naaúmpa'a máankesa tirumbá kawe'á úwasa méraawe.

Póro Máiritasi-naopa'a kuráin-kwasai.

¹³máyówana Póro simásimenaya séna keinárawa'a nompí-sípívimbá Ásoso-naopa'a kwégwíya'a kemá marapá'á kweéme'a Ásoso-naopakemba nompí-sípí táto'mai usáate'a kónaumne súwata aiva'á kunkéna nompí-sípí

táto'mai usáateta kweémeta Ásoso-naopa'a kówánanaya ¹⁴Póro marapá'á kweémema Ásoso-naopa'a kuréna nompí-sípí táto'mai usáatowata kweémeta Mítíríni-naopa'a kógwaeta ¹⁵irataró'a kweémeta Káyoso-marava'a kóyaaitaawananya enówata kógwaeta usá aaváyaavimba kweémeta Sémóso-marava'a kóyaaitaawananya enówata kógwaeta usá aaváyaavimba kweémeta Máiritasi-naopa'a kówánanaya ¹⁶toómbá áká'mai Áánútuntavesa ísámai kaunánáe sésa torupaan-kánáá sáwíyanka'a tíniye kwéuwana Póro séna avekáámbá Yérúsaremu-naopa'a kuré'a mintánómbá komandánáe séna nompí-sípívimbá Évésasi-naopa'a kóyaaitanaundapo Ésiyaa-marava'a íma ayáátááka'a ménaumne súwata Máiritasi-naopata kuráumne.

Póro Évésasivaken-kwaasiyavai méwaro siráin-kwasai.

¹⁷Máiritasi-naopata kówánanaya Póro mooráwaimba ai'marówana Évésasi-naopa'a kweémema Ísóigona kwaásiti anón-kwaasiyavena kosimátimena séna Póro kwétaayaivo teró siráiyé súwasa ¹⁸tuwaná simátimena séna kesáái ísáaro. kesí aiva-táwai Ésiyaa-marava'a kesé komé'a kemó ówánda suwánaraawe. ¹⁹Yútaa-kwaasi sínkamiyanesa kwésuwana sirunkó umbaí kwétowa'a íma imáyáa é'a Ísóigona kwayó'ná'á úne sé'a kwenáísamaivimba mé'a kwená mayáí mairáumne. ²⁰Íma aúpá'á tuwé'a amápar-aimba úwoi simátimé'a kembó túwa'naa íí-áímbá torupamáí máyáampine kentí naaúmpare simátíma'mae'a iráunda á'a ísaraawe. ²¹Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye ávááraumai simátimé'a sé'a sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a té'a Ísóigo Ísun-aaiyave'a áraire sé'a kwesé aráápamai máéro simátíma'mae'a iráumne. ²²ánivo Áánútun-amanko Yérúsaremuva'a kwaaó simásímakaimba pó'a mirá ónaumne. kesine'ó paárinintavai íma isáúnda úwoi kwégune. ²³amápa'-naopa'o kúnda Áánútun-amanko asiramái simásimena séna umbai-yántáá'á umánkesa ándáva'a máánkanaaowe simásímimba mindáwe su'mai ísaraumne. ²⁴sínkamiya'o puwónaundara'a íma kárákwiyonaunda pó'a Ísóigo Ísu símakaim-bayai maimái ánásanaumne. Áánútu úwoi kwésuwa'naa-i-aimba áséi-kwasai simátíma'mae'o kwéiyunda-mayai maimái ánásanaumne.

²⁵mimbáyáí mairáunda keinárawapimba kwénaae'a Áánútu kwená kwaási kwégawaain-aimba simátímakaunda pó'a naaémbo é'a kembó ímo suwánáiyamba ken-ísaraumne. ²⁶⁻²⁷íma inkaiséwánda Áánútun-aai amápar-aimba simátímakaunda pósa keinárawapinkembo évakarawaimo kesááimo ímo isésamo Áánútumpa'o ímo tésamo ombá íma kesí ááinkoman-ivo kentí ááinko ína'a mirá ónááontave'a mináímbá ívé'a asiramái kwésimatimune. ²⁸Áánútu ááninkomba ai'marówana kuména kumpuwéna kwená naaenéí meéyán-umásukaimba Ísóigona kwaásin-ovo kárákwiyoro. Áánútun-amanko kembá usásintinkaraivo

kentúrakwara Ísóigona kwaásirakwara'a kawe'á umái kárákwiyoro. sipisípira'o kárákwiyonten-umai kárákwiyoro. ²⁹áwáávitemo índa-iyamba téna sipisípi tavamáimo kwaráintemba kemá kónasa kwaási tésa tasáwí'a ónááowe. ³⁰moórá-kanaa tínsa keinárawapinkemba évakarawai usásinesa Ísuna aampa'á kon-kwáásítí imáyáa tavisénáe sésa kamparáimbá síyasa évakarawai áraire sésa kwaránááowe. ³¹mindáyave'a kárákwimai kawe'á oró. kaumbo-í kwéte'a moórá-morawaimba sirumbá kwéumatinke'a aaváyaavimba enónka'a no'wáámba aasiyaasi simátínkámae'a iráumne. mináíntávé'a imáyáa umái kawe'á oró.

³²kawe'á íyana Áánútu kárákwitinkamae iyína'a máéro. kwenááigo asiramátinkaniye. kwená kwaásimo kawe'ó kwéumatinkaintemba kenkwará'á kawe'á umátinkaniye. ³³óntantavai unáánkwátóiyavai á'owiti náaindaantavai íma súrán-anda kwéune. ³⁴mayáímá kwémae'a minóntándéí ímo makáunda-yantaa'a mégwémae'a kembó súwa'naa onkwáásítí toómbá unáánkwátóí kwémaitime'a kwéune. mirámó ówánda á'a suwánaraawe. ³⁵asirayám-báyáímó mayááwánda suwánaraamba pó'a mirá kwé'e'a pasusímáimo máyáan-kwaasi túwa'naa ónááowe. Ísóigo Ísu siráin-aimba imáyáa oró. kwemá séna kwémayaawai tirunkó kawe'á kwéimbanivo kwétimatuwaawai tirunkó kaweté kwéiye Ísu siráin-aimba Póro siráiyé.

³⁶Póro simásuwena kívairena minánón-kwáásiyé Ísóigompa'a námúnaa simásuwowasa ³⁷amáparawai ávááran-ivi'a kwétesa Póromba tayaparésa parubará umánkesa uwaná ³⁸Póro séna naaémbo é'a íma suwánanaaowe siráin-aintavai tirumbá umbái kwétowasa nompí-sípívimbá mórúna áúkaawe.

Póro Yérúsaremuva'a kuráin-kwasai.

21 ¹mórúna aúwówata minkwáásiyávéta méwaro séta tiyuwéta nompí-sípívimbá usáateta arupí umái kweémeta Kóso-naopa'a kóyaaiteta kweémeta kógwaeta usá aaváyaavinkaamba Áróso-naopa'a kóyaaiteta kweémeta Pátaraa-naopa'a kuréta marapá'á ásáveta ²awánaawandaya Vínísiyaa-marava'a kwíní-nompi-sipi kwáyowata mimpímbá usáateta kweémeta ³Sáíparasi-marama siyáánepa'a kwáyowata kóyaaiteta kweémeta Síriyaa-marava'a kówánda Táyaa-naopa'a náaindaamba mógwéyuwowata marapá'á ásávaawanasaya ⁴Ísuna aampa'á kuwái máyówata tuwánéta moórá-sontaa miwisé máyaawanasaya sésa Áánútun-amanko simátímakain-aimba Pórontavesa simámesa sésa inkámóvo Yérúsaremuva'a íma kwaaó simáma'maesa íyúwata ⁵miwisé máyaawanda-kanaa ánásowata mindáoopa'a tuwéta kówáanasaya minkwáásiyómbá miwítí aarai-iyámpóise sí'maesaya naambáru'a tuwésa uwí-nómpá'á kúmúwata kívaireta Áánútumpa'a námúnaa simásuweta ówáanasaya ⁶kentááyávésa ánivo koró

suwatá miwíyávéta ánivo méwataao simásuweta nompí-sípívimbá usáataawanasaya miwí kuntuwerésa miwítí naaópa'a iráawe.

⁷miwítí naaópa'a iyúwata nompí-sípívimbá Táyaa-naopata tuwéta Tórèmesi-naopata marapá'á ásáveta Ísun-aaí isówai tuwánéta siyáánta kwétimeta moórá-no'waamba miwísé kwaéta ⁸usásineta marapá'á kweémata Sísáriyaa-naopata kówánda ááema aantá-kwaasi avakaeté-kwaasira'a Ísuna mayái tímakowaivinkemba moóráwai áwí'a Vírípina naaúmpata umáyaawananaya kwemá Ísun-aaí kwésimatimuwai máyowasa ⁹ayáámúmbaa'a éiyaimba mésa íma kwaái mairésa úwoi mésa Áánútun-aaí kwésimatimesa tivowáe máyówata ¹⁰évaka'-no'waamba mindáúmpátá kwégwaewananaya moóráwai Áánútun-aaí kwésimatimuwai áwí'a Ákápáasi Yútiyaa-maravakemba ¹¹kuména Póro ámúr-anda kumbairéna kwenáísamai ayáánka'a asááumai umásitai'a umái agaráárankena séna Áánútun-amanko séna maaná múr-ándáo avowámó Yérúsaremuva'o iyínasamo ésa Yútaa-kwaasi táto'mai miráumai asááúmaresa áí'maesa ó'onkaa-kwaasi mátimenaaoe Áánútun-amanko siráiyé Ákápáasi kusúwata ¹²iséta keséya máyón-kwaasiye Pórontaveta séta Yérúsaremuva'a íma iyuwó asiramái séwánnanaya ¹³Póro séna nóintavai ivi'á kwétera kaer-ímáyáá kwéumasinkaawana kesirunkó umbái kwétaiyo. Yérúsaremuva'o iyónasamo kembó tátoranaaomba íma sáá'a kwégaiye. Ísóigo Ísun-aaí simátimudayavaimo sínkamonaesamo sésa úwoi sínkamonaaoe Póro súwata ¹⁴kwenááiya íma kanaán-umaiya araisénaumne séta ivátuweta séta Ísóigona imáyáara'a mirá ónááowe siráundayaawe.

¹⁵mirá simásuweta évaka'-no'waamba miwísé kwaéta kentáási náaindaamba to'mayaa úmaeta mindáópa'a tuwéta Yérúsaremuva'a iyówánasaya ¹⁶Sísáriyaavaken-kwaasi Ísuna aampa'á kuwái évaka'a keséya Yérúsaremuva'a iyésa moóráwai áwí'a Nésonona naaúmpata móisinkowana minkwáásígó Sáíparasi-maravaken-kwaasi ayáátááka'a Ísuna aampa'á kwéguwai séna kesí naaúmpa'a ménaaoe súwasa kwená naaúmpata móisinkaraawe.

Póroe Yémésiye aaí simátímakaayan-kwasai.

¹⁷móisinkesaya kentí naaópa'a kúmúwata Yérúsaremuva'a umáyaawanasaya Ísun-aaí isówai aamoí kwéumpinkemba sirówata ¹⁸ugwaéwánda usá aaváyaavimba Ísóigona kwaásiti anón-kwaasi Yémési torupamátinkowasa máyópata Póro sí'maenaya kúwata komáyaawananaya ¹⁹Póro ayáámba tíma'mai paruvará éna séna Áánútu ámakaim-bayaimo ó'onkaa-kwaasivimbo mairáin-aimba amápar-aimba simátimuwasa ²⁰isésa Áánútu áwí'a mósá marésa Pórontavesa sésa kentáási kwaásiyo. sáwíva-kwaasi Yútaa-kwaasi Ísun-aaiyavesa áraire kwésesa Mósesina amáámba íma tuwésa asiramái isésa méraamba á'a

ísaraane. ²¹évakarawai miwíyávái sésa Póro ó'onkaa-kwaasiti naaó'-nao'a kwénaaena Yútaa-kwaasi mindáópaka'a máyáan-kwaasiyavai simátimena séna Mósesina áamámba ivátuwe'a kentí iyámpói túra'a íma kárámai araa'éna umátinke'a Yútaa-kwaasiti aambá íma kwáráaro Póro kwésiye sewasá isésa ²²emó tiráanda-aimba isésa áwáá'a kwésevo ²³simáméendantenta uwó. maanká'á éiyain-kwaasi mésa Áánútumpa'a árair-aimba símakaamba po ²⁴egwárá'á mirán-uwo. Yútaa-kwaasiti áamámba ísámai kawé'ó íí-yántáá'á e minéiyáín-kwáásítí pói'o meéyán-umátiyuwe mono-káwáá-kwáásí timé miwísé a'nóntáu káráyuwenasa awánésa Yútaa-kwaasi Ísun-aaiyavesa áraire sewái sésa emá Mósesina áamámba isé máyaanasa entávái kampar-áimbá simánkaraawe seró. ²⁵ánivo ó'onkaa-kwaasi Ísun-aaiyavesa áraire siráawaiyaveta ááema moórá-aimba séta agaimaréta séta kampar-ísóígóntávái imáyáa ésa pói'o umándaamba mimpói íma naaró. naaemá íma naaró. póimo tuvú'newana kwená naaemá ímo kumíndamo úwoimo kwáyáina'a mimpói íma naaró. aarai-úmóyámbá kwaai-úmóyámbá íma oró. ááema mináimbá agaimaréta tukáundayaawe suwaná Póro iséna ²⁶usá aaváyaavimba minkwáásí tí'maena Yútaa-kwaasiti áamámba ísámai kawé'ó íí-yántáá'á usá umásuwena Póro anóm-bono'-naumpa'a iyéna mono-káwáá-kwáásíyávéna séna avakaeté-no'waamba maisuwéta Yútaa-kwaasiti áamámba ísámai kawé'ó íí-yántáá'á umái ánásasuweta moórá-morawai pói'a úmaeta Áánútunka'a máamenaundayaaniye simátímakaiye.

anóm-bono'-naumpa'a Póromba tátokaan-kwasai.

²⁷simátimena máyowana minávákáété-nó'wáámbá ánásowana Póro anóm-bono'-naumpa'a umáyomba évaka'a Yútaa-kwaasi Ésiyaa-maravakewai uawánésa Pórontavesa sáwí-aimba simánkesa inkamí-ímáyáá kwéesa tátokesa anónka'a sésa ²⁸Ísareri-kwaasi súwa'naa oro. maankwáásígó naaó'-nao'a kwénaaena Ísareri-kwaasiyavena sáwí-aimba simátinkena Mósesina áamámba simái sáwí'a kwéumankena maanánóm-bónó'-námbá simái sáwí'a kwéiye. ívé'a ó'onkaa-kwaasi tí'maena maanánóm-bónó'-náúmpá'á Yútaa-kwaasiye su'maimo iyí-náúmpá'á mógwétinkaisana póna maankáwé'-námbá sáwí'a kwéiye sumbá ²⁹Évésasi-naopaken-kwaasigo áwí'a Tóvimasi Póroo Yérúsaremuva'a kwénaauwasa awánonka'a pósa imáyáa ésa Póro áí'maena anóm-bono'-naumpa'a móankaraiye-imayaa kampa'á ésa mindáyavesa mináimbá siráawe.

³⁰mináimbá anónka'a simásuwowasa mindáópaken-kwaasi mimbórávimbá takwiyésa Póromba tayáto'mai mono'-náúmpákémbá tavisímaesa máá'aruva'a móruna auwésa mono'-nánkóná onta mósá kwéumaresa ³¹sáwíva-kwaasi Póromba inkamír-inkamí'a kwéuwana moóráwai Áróamáni-i-kwaasiti anóndakontavena usimámena séna

Yérúsaremuva'a amápa-kwaasi áái'a kwétiyaawe súwana ³² avekáán-umai i-kwáásiyé miwítí kawáá-kwáásiyé tí'maena isaaiséna kuména kwaási torupamáí máyómpimba tavákáara'a úmaena kumúwasa i-kwáásiyé miwítí anóndakone tuwánésa inkamé máyómba úwoi máyówana ³³ anóndako Póromba tayátorena i-kwáásiyávéna séna kaer-ándánéí taasááoro simásuwena tísaa ena séna maankwáásí nááwa'iyó. kwe nóra uráiyó súwasa ³⁴ évakarawai ó'on-o'on-aintavesa suwasá évakarawai mirá suwasá uwaná anóndako mináínkóná ááimba íma iséna i-kwáásiyávéna séna mindá'á áí'mae'a i-kwáásítí naaúmpa'a íyóro súwasa ³⁵ áí'maesa ontaví-karáúrúvámá íyúmba inkamónáesa kwéuntavai i-kwáásí tiyáánka'a toká'maesa kwéiyuwasa ³⁶ tínaaemba kwa'maé kwéiyesa tuvuwíyana puwíno símaesa anónka'a iráawe.

Póro simátímakain-kwasai.

³⁷i-kwáásí Póromba áí'maesa miwítí naaúmpa'a iyónáe suwaná Póro miwítí anóndakomba simámena séna moórá-aimba simámenae súwana anóndako séna Kíríki-kwaasi tááivinkemba kwésempo ³⁸ emá íma Íspimaravaken-kwaasi óne. minkwáásígó Áróamáani-kamaani-kwaasiyavena aaisambá tiyéna sáwíva-kwaasi 4,000 kwaasi simái tí'maena áái'o tiyáí-yántáá'á maimaésa kavóná-marava'a kuráamba íma kwemá óne súwana ³⁹Póro séna Yútaa-kwaasi úne. kesinó kembá Sírísíyaa-marava'a Táásási-naopa'a masínkarena anón-daopa'a masínkaraiye simásuwena séna moórá-aimba simátimenae súwana ⁴⁰ anóndako séna ánivo mirán-uwo súwana Póro ontará-karáúrú'á ména aaiseránááontavena ayáámba mósá tuwéna séna kemó senda-áímbá ísáaro súwasa aaisérówana Yútaa-kwaasi tááivinkemba Ípírun-aimpinkemba simátímakaiye.

22 ¹Póro simátimena séna kesívárawaisai kesivoísáiyó aai simátínkáamba anondá mináímbá sénaumpo ísáaro séna ²Ípírun-aimpinkemba súwasa miwí tááivinken-aimba pósa iséna aaisékésa kwenáái kawé'á umái ísówana Póro séna ³kemá Yútaa-kwaasi úne. kesinó Sírísíyaa-marava'a Táásási-naopa'a masínkówa'a anón-é'a Yérúsaremuva'a Kámérierinopa'a tamáyaawanana kentáá síkwá'nái áamámba asiramái simásíma'maena iráiyé. maanká'ó máyáan-kwaasimo Áánútuntavaimo asiramái máyáantemba Áánútun-aai asiramái mé'a méyatokaumne. ⁴Ísuna aampa'á kun-kwáásí sáwí'a kwéumatinke'a tavisímae'a ándáva'a aarai-kwaai mátínkaraumne. ⁵ááéma aiva'mónó-káwáánákówé monor-ánón-kwáásiyé aúvái simésa Támásikasi-naopa'a Yútaa-kwaasi maimaé mátimiyo suwa'á Ísuna aampa'á kun-kwáásí kotí'mae'a Yérúsaremuva'a ándáva'a mátinkanáe sé'a Támásikasi-naopa'a kuráumne. ááemo mináúvámó símakaan-kwaasi kotísaa e'o é'a kentávái árai'a kwésiye seró. ⁶ánivo aampa'á kweéme'a Támásikasi-naopa'a egwaa'á kówánana kwáyá'wái kwíyómpakemba ságayamba tawáonkaan-tantaa'a tuwówana

kuména sùgáyáagaya úwa'a 7marapá'á tuvamówánana aaiyé su'mai kwéisaawanana sááyena séna Sóroo nóra séwa kembá sáwí'a kwéono súwa'a 8emá nááwa kwésono séwánana kemá Násáretivakewaima Ísuma únama sáwí'a kwéumasinkaane súwasa 9kesémo máyón-kwaasi ságayamba awánésa kwésimasimun-aimba íma kawe'á umái ísówa'a 10áísaa e'a sé'a Ísóigo ke nóra ónaumno séwánana Ísóigo séna usásine Támásikasi-naopa'a kwinaná moórawai Áánútumo embó ámakaim-bayai-aimba simámino súwana 11ságayanko sùgáyáagaya úwa'a íma kwéawanaawanasa kesé kwénaaun-kwaasi siyáán-to'maesa Támásikasi-naopa'a kuráawe.

12kuwaná moórawai áwí'a Ánánési Áánútun-aaiyavena asiramái ména kentáási áamámba kwéisowasa Yútaa-kwaasi Támásikasi-naopakewai kwenáwí'a mósá makówai 13kesópa'a téna kesí egwaa'á taména séna Sóroo kesí kwaásiyo. ó'omba kawe'á umái aúrumba awánaniyone súwa'a avekáámbá súrumba awánamai kawe'á ówánana 14séna kentáá síkwá'nási Ísóigo embá usásinankaintavai kwená imáyáa kwaráníyone. kwená kawe-kwáyóná'á awáné kwenáái isé ónda po kwenáái kwaráníyone. 15awánáánda-yantaa isáánda-yantaa'a amápa-kwaasi simátíma'mae naainíyone. 16íma úwoi maé usásine Ísóigo Ísumba ááyenana ená sáwí-imayaa mayauwáína Ísuntavai ísámai mono'-nómbá peraaó Ánánési simásuwowa'a mirá uráumne.

17mirá é'a koyauweré'a Yérúsaremuva'a tamé'a anóm-bono'-naumpa'a Áánútumpa'a námúnaa kwése'a kaainkáámbá awánaawanana 18Ísóigo simásimena séna Yérúsaremuva'o máyáan-kwaasi kesáái simátímínasa íma kawe'á umái isánááovo avekáámbá usásine maanká'á tuwaaó Ísóigo súwa'a 19Ísóigo mono'-náúmpímpá'á kwénaae'a enááiyavai áraire sen-kwáási táto'mai tínkambai tavisímae'a ándáva'a mátíyukaunda á'a suwánaraawe. 20Sítiveni enáái simátímakaiwaimba tuvúkáanka'a kemá mé'a sirunkó kawe'á kwéuwa'a tuvúkáan-kwaasiti paákár-únánkwátóira'a kárákwiraawanasa tuvúwúwana pukáíye séwánana 21Ísóigo séna ai'maráana usásine nánka'a ó'onkaa-kwaasi kesáái simátíma'mae naauwó Ísóigo siráíye Póro siráíye.

22Póro súwasa naaémbo sún-aintavesa áwáá'a sésa anónkar-anonka'a kwésesa áíke'a tuvuwíyana puwíno. mirán-kwáási íma maambárává'á méníye 23anónkar-anonka'a kwésesa miwítí unáánkwátóí ayúkésa awáávána kwéesa ovaí káúresa óipa'a kwéiyaata uwaná 24Árómaani-anondako i-kwáásiyávéna séna áí'mae'a kentí naaúmpa'a íyóro súwasa mirá uwaná séna Pórombo áwíruku'a náíyana Yútaa-kwaasi tááigona ááimba sínata isáano súwasa 25Póromba ándáneí asááúmankesa áwíruku'a nánáe sésa uwaná i-kwáásítí kawááná'á máyowana Póro kwentávéna séna kemá Árómaani-kwaasiti aúvái-kwandaai tokáundawaimba ímo sísa ombá aaivimbó maisinkésamo súwíruku'a

nánááon-imayaa kwéomba pósa áamáamba karésa uwóví'a ónááomba pósa íma úwoi súwíruku'a nánááowe Póro súwana ²⁶ iséna kwená anóndakomba kosimáména séna minkwáásí Áróamáani-kwaasiti aúvái-kwandaai tokáiwaimban-ivo nóra ónaumno súwana ²⁷ anóndako iséna Póronopa'a téna séna Áróamáani-kwaasiti aúvái-kwandaai tokáano súwana owé súwana ²⁸ anóndako séna kemá anón-ontamba kwétuwe'a mináúvái-kwándáái maimái tokáumne súwana Póro séna kesivo tokáimba pó'a kegwárá'á úwoi tokáumne súwasa ²⁹ áwíruku'a nánáe sunkwáásí mináímbá iséna nénka'a kuwaná anóndakogwara'a áátavai éna séna Áróamáani-kwaasiti aúvái-kwandaai tokáiwaimba asááúmankaunda uwóví'a úne séna áátavai uráiyé.

Póromba monor-ánón-kwáásítópa'a máánkarain-kwasai.

³⁰ áátavai éna usá aaváyaavimba anóndako séna Yútaa-kwaasi Pórombo simánkáan-ainkona ááimba síya'a isánáe séna mono-káwáá-kwáásíyé monor-ánón-kwáásíyávéna séna torupamáí méwaro séna i-kwáásíyávéna Póro ayáámpinken-anda ayútuwaaro súwasa ayútuwowana áí'maena torupamáí máyónka'a máánkaraiye.

23 ¹ máánkarowana Póro monor-ánón-kwáásí tuwánamai kaweréna séna kesí kwaásiyono. kemá ááégwara ívékwara'a Áánútu aúranka'a kawé'á umái mé'a moórá-yantaa'a sirunkó íma umbái kwétaiye súwana ² aiva'-mónó-káwáánákó áwí'a Ánánáesi kwemá Pórona egwaa'ó máyówaiyavena séna ói'a turaráaro súwasa mirá uwaná ³ Póro kwentávéna séna empímbá sáwí-imayaa kwáyáimba póna Áánútu embá inkamíníye. emá mé imáyáa e áamáamba kwa'mái aavimbá kwéankaumne séndanivo minámáámbá karé se ói'a turaráaro sénasa sói'a turaráamba áamáamba karáane Póro súwasa ⁴ kwená egwaa'a máyówai sésa Áánútuna aiva'-mónó-káwáánákómbá simái sáwí'a kwéumankaane suwaná ⁵ Póro séna aiva'-mónó-káwááná'á iyémó sewa'ó isékai íma mináímbá súsono. Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna kentí kwaásira'o kárákwirewai íma simái sáwí'a umánkáaro agaimaréna siráimba pó'a uwóví'a úne Póro siráiyé.

⁶ Póro simásuwena monor-ánón-kwáásí tuwánéna imáyáa éna évakarawai Sátúsi-monor-aimba sésa púwómpinkemba íma usásinanaaowe-aimba sun-kwáásí owasá évakarawai áamáán-kawaa-kwaasi owé-ímáyáá éna anónka'a séna kesí kwaásiyono. kesivomá áamáán-kawaa-kwaasigo éna kembá masínkaraimba kemá áamáán-kawaa-kwaasi úne. Áánútu pukén-kwaasimo usásintinkaniyemo siráunda-aintavai ívé'a aavimbá kwémaisinkaawe Póro simásuwowasa ⁷ iséna áamáán-kawaa-kwaasi Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásí keyíái keyiai aaisambá simái taaínkaar-uráawe. ⁸ Sátúsi-monor-aimbo sun-kwáásí Áánútu pukén-kwaasimo usásintinkanin-aintavesa kampar-

áimbán-iyé kwésesa Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpakendarawa'a íma máyáawe kwésesa kwaási timambá íma máyáiyé suwasá ámáán-kawaa-kwaasi sésa Áánútu pukén-kwaasi usásintinkaniye. Áánútuna kwíyómpaken-kwayo'narawa'a máyáawe. kwaási timambá máyáiyé kwésuwasa mináíntávái taaínkaar-esa ⁹ aaisambá sésa ámáán-kawaa-kwaasivinkemba ámáamba sun-kwáásí usásinesa asiramái sésa kesáámó awánáundaya Póro íma sáwí'a kwéivo Áánútuna kwayó'nákó kwembá simámakai. moóráwai kwíyómpakewai kwembá simámakaiyo. íya isáúmne suwasá ¹⁰ aaisambá anónkar-anonka'a siráawe.

aaisambá anónkar-anonka'a suwaná i-kwáásítí anóndako séna Póromba aaisan-aéemesa tavisíyapa'a aiyayaamba tawíyévainivo i-kwáásíyávéna séna kwaásítí avumpimbá komé'a koái'mae'a kentí naaúmpa'a iyóro súwasa miwítí naaúmpa'a móankaraawe.

¹¹ móankarowana mindó'wáámbá Ísóigo Pórona egwaa'á kumbéna séna asiramái mé kentávái Yérúsaremuva'a simátímakaantemba Árómaa-naopa'a kosimátiminyone Ísóigo siráiyé.

Póromba áamáyu-aimba siráan-kwasai.

¹² súwasa usá aaváyaavimba Yútaa-kwaasi évaka'a torupamáí mésa Póromba áamáyu-aimba sésa tuvútuweta toónkwárá nonkwárátá nánaundayaanivo ímo tuvuwéta toónkwárá nonkwárátá íya nánaundayaawemo asiramái ¹³ sun-kwáásí kae-kwáái aiyayaan-kwaasi mésa sésa ¹⁴ mono-káwáá-kwáásíyé anón-kwaasiyavesa kosimátimesa sésa torupamáí méta asiramái séta Póromba tuvútuweta toónkwárá nonkwárátá nánaumpo ímo tuvuwéta toónkwárá nonkwárátá íya nánaundayaawe. ¹⁵ miráumai keinárawate monor-ánón-kwáásíyé Árómaani-anondakontavai kampa'a kosimáme'a sé'a Póromba áí'mae kesópata tinatá áisaa umai mináínkóná ááinta isánáe sewé kosimáme'a seró. mináímbá isésamo aampa'ó áí'maesamo tíyata tuvuwónaundayaawe siráawe.

¹⁶ suwaná Póromba áamánaako ááninko áamáyu-aimbo sumbá iséna isaaiséna i-kwáásítí naaúmpa'a iyéna Póromba mináímbá usimámuwana ¹⁷ iséna i-kwáásítí kawáánákómbá ááyena séna mindál'á áí'mae anóndakonopa'a kwinaná moórá-aimba kosimámino súwana ¹⁸ áí'maena anóndakonopa'a kwéna séna ándáva'o umáyáin-kwaasigo áwí'a Póro sááyena séna minívé-kwáásí áí'mae anóndakonopa'a kwinaná moórá-aimba simámino sisa'á enópa'a áí'mae'a túne súwana ¹⁹ anóndako mindál'á ayáán-to'maena ímo kwaásimo máyón-ayampa'a ánkarena áisaa ena séna nóin-aina'iyá sina'á isáano súwana ²⁰ mindál'á simáména séna Yútaa-anon-kwaasiye monor-ánón-kwáásíyé moórá-aimba sésa usá aaváyaavimba enópa'a iyéna kampa'a uséna Póromba áí'mae kesópata kumínata áisaa umai mináínkóná ááinta isánáe kampa'á usenááowe.

21 miwí táái íma isaaó. kae-kwáái aiyayaan-kwaasi asiramái sésa Póromba tuvútuweta toónkwárá nonkwárátá nánaumpo ímo tuvuwéta toónkwárá nonkwárátá íya nánaundayaawe sésa aúpá'á aampa'a kárákwiresa miwí tááiyavai owé síníyono sésa kárákwiraawe. mindáyavai miwí táái íma isaaó. minívé-kwáásígo anóndakomba mirá simámuwana 22 iséna séna simásimenda-aimba íma ó'on-kwaasi simátíme anóndakomba simámakaumne. íma siyó séna ai'mákaiye.

Póromba áí'maesa anóndakonopa'a kunkáan-kwasai.

23-24 minívé-kwáásí ai'maréna i-kwáásítí kawáánákái tááyowasarai tuyená séna ívé'-no'waamba Póromba áí'maekai Sísáriyaa-naopa'o kámááni-anondakonopa'a mórúna aúwákaiyo. sáwívar-i-kwaasi 200 i-kwaasi to'mayaa íyasa évaka-kwaasi ósin-arósáanumpimbo nááón-kwaasi 70 kwaasi to'mayaa íyasa sáwíva'a 200 kwaasi kwaantáámbó tokáan-kwaasi to'mayaa íya'a Pórombo ayáá'maena kwínín-osimba to'mayaa umánke'a ívé'-no'waamba Póromba kawé'á umái kárákwimai áí'mae'a kámááni-anondako áwí'a Víríkísínopa'a mórúna aúwáaro séna 25 aúvái agayéna maará simámena séna 26 kentáásí anón-kwaasi Víríkísi isaaó. kemá Kórótíyasa Árísiya sáwíyan-aimba simámenaumpo isaaó. kawerá umái máyaano. 27 Yútaa-kwaasi minkwáásí áwí'a Póromba tátokesa tuvuwíyanesa kwéowa'a Áróamáni-kwaasiti aúvái tokáin-kwaasigo isa'á isé'a Yútaa-kwaasi tiyáámpinkemba tavisimái kesí i-kwáásí tiyáámpimba tinkáúnasa áí'maesa migowé. 28 minkwáásígómbó simánkén-aimba isánáe sé'a áí'mae'a miwítí anón-kwaasitopa'a kunkáumne. 29 íma sáwí'a uráintavai isasá miwítí ámáán-aine su'mai simánkaraawe. kemó ándáva'o auwé'o tuvúwónanamo puwíníni'a íma uráíye. 30 Yútaa-kwaasi évaka'a ámááyu-aimba sewa'á isé'a enópa'a ai'maráanasa áí'maesa kumónááowe. kwembó simánkaraan-kwaasiyave'a simátíme'a sé'a kwembó aaivimbó mayánkáan-aimba enaúranka'a simái kawer-oró. mináúvái-kwándááívimbá agaimaréna siráíye.

31 agaimaréna súwasa i-kwáásí simátimuntemba mirá ésa mindó'wáámbá Póromba áí'maesa kweémesa Ántípátisi-naopa'a kunkwaésa 32 usá aaváyaavimba i-kwáásí marapá'á kwénaun-kwaasi kuntuwerésa miwítí naaópa'a íyúwasa ósin-arósáanumpimba kwénaun-kwaasi Póromba áí'maesa 33 kweémesa Sísáriyaa-naopa'a ósin-arósáanumpinkemba marapá'á kumbaésa mináúvái anóndakomba móru amésa Póromba aúranka'a móru ánkárowana 34 mináúvái táámpamai iséna Pórontavai séna emá náám-baravaken-kwaasiya'ono súwana Póro séna kemá Sírísíyaa-maravaken-kwaasi úne súwana iséna 35 ánivo aaimó simánkaraan-kwaasi kumíya'a isánaumne séna kwená kwaásiyavena séna Érótimo uráin-daumpa'a máánkare'a kawé'á umái kárákwiyoro súwasa mirá uráawe.

Yútaa-kwaasi Póromba simánkaraan-kwasai.

24 ¹kárákwiyuwasa éva'aasei-no'waamba kwaésa aiva'-mónó-káwáánákó áwí'a Ánánáesiye anón-kwaasiye Póromba aaimó simánkénesa Sísáriyaa-naopa'a Víríkísinopa'a kúmúmba moórawai ámáámba kawe'á umái isón-kwaasi áwí'a Tétárasí kwesé Víríkísinopa'a kumbésa ²Póromba ááyowana túwana Tétárasí aaí simánkena anóndakomba simái arumbá airaréna séna kentáásí anóndakoo kawer-ímáyáágwárá-kwáásí po kawe'á umái kárákwiraanata ayáátááka'a paru umáíya máyaumne. ená imáyáavinkemba kawe'á umái súwa'naa ónata maémáyaundayaawe. ³kesáá naaó'-nao'a máyaunda-kwaasiya aasiyaasi-táwai entávái aamoí kwéundayaawe. ⁴íma ayáátáár-aimba sénaumpo embá ávón-kaíyáávainivo ákí-aimba sénaumpo usúká'mai isaaó. ⁵maankwáásígó aosaambá kwimái amápa'-marava'a kwénaaena Yútaa-kwaasi simái tirumbá airaráísasa Násáretivakewaina aampa'á kwégwaresa kwéowana mirámó on-kwáásítí aiva'ná'á ména mirá kwéiye. ⁶mirá kwéena ó'onkaa-kwaasi áí'maena anóm-bono'-naumpa'a móankaraisana ména sáwí'a uráintavaiya maankwáásíyá tátoketa [kentáásí monor-ánón-kwáásítópa'a aaí simánkanae kwéunanya ⁷i-kwáásítí anóndako áwí'a Árísíya kuména kusínkambaiya siyáámpinkemba Póromba kunáí'maena uména ⁸simásimenaya séna enópa'a móru sénááowe sisatá kwégumundayaawe.] maankwáásígómbó áísaa inanamó éna aaiwimbó mayánkaraunda-aimba kwe sína amápar-aimba isaaó Tétárasí súwasa ⁹Yútaa-kwaasi kwembá áwa'naa esa mináímbó simbá árair-aimba siyé siráawe.

Póro Víríkísimbo mósímaamakain-kwasai.

¹⁰suwaná kámááni-anondakoma aúwanaan-awaame'a éna Pórontavena e siyó súwana Póro séna emó kárákwiyonda ayáátááka'a imá maisu'maé iráanda pó'a enaúranka'a anondá ke aaí sénaundayavai sirunkó aamoí kwéiye. ¹¹Ánútuna imáyáa é'a kwenáwí'a mósá máraandayave'a Yérúsaremuva'a umé'a siyáánkai umái kae'-nó'wáámbá ánásaraivo évakarawai tísaa inasá árai'a siyé sénááowe. ¹²anóm-bono'-naumpare sáwíyam-bono'-naumpimpare máá'aruvare íma aaisankáámbá sé'a íma kwaási simái áái'o tiyáí-áímbá siráunda Yútaa-kwaasi suwánaraawe. ¹³kembó simásínkáamba kampa'á sevó mináínkóná ááimba íma kwáyáíye. ¹⁴avorá'á ke simámenaumne. Ísuna aampa'á kwégwe'a kentáá síkwá'nái Ísóigona imáyáa é'a áwí'a mósá kwémaraunasa Ísuna aantavái maankwáásíyómbá sésa kampar-ámbán-iye kwésewe. Mósesina ámáámba isé'a Ánútun-aaí simátímakowai agaimakón-aimba isé'a áraire kwésune. ¹⁵miwí sésa Ánútun amáparawai sáwí-kwaasiye kawe-kwáásíyé pukémpinkemba usásintinkaniyemo kwésesa amu'maráantemba kemá

mirá kwéune. ¹⁶ mindáyavai kesí imáyáavimba sáwí'an-ivo sé'a Áánútu aúrankare kwaási túrankare kawel'á umái máyaumne.

¹⁷ánivo ó'on-o'om-barava'a kwénaae'a évakar-ima maisuwé'a Yérusaremuva'a kesí kwaási íma toómbá makáan-kwaasi óntamba kwétime'o Áánútuntavai ísámai póí'o ondayávé'a iráumne. ¹⁸mimbáyái kwémae'o Yútaa-kwaasiti áamáamba ísámai kawel'ó íí-yántáá'á umásuwe'a Áánútuntavai ísámai póí'o ondayávé'a anóm-bono'-naumpa'a umáyaawanasa kesópa'a sáwíva-kwaasi íma tamésa túwaai kwésesa máyówasa Yútaa-kwaasi suwánowasa ¹⁹évakarawai Yútaa-kwaasi Ésiyaa-maravaken-kwaasi mésa suwánaraawe. sáwí'o uráanasamo suwáresa enaúranka'a simásínkáaro. ²⁰monor-ánón-kwáásitópa'a máyaawandara'o sáwí'o uráanasamo suwánaresaraankasi moórá-aine su'mai siráasino. moórá-aine su'maimo senkákái isáásino. ²¹monor-ánón-kwáásitópa'a máyaawandara'a anónka'a sé'a Áánútu pukén-kwaasimo usásintinkaniyemo siráunda-aintavai ívé'a aaivimbá kwémainsinkaawe séwánasa kemó siráunda-aintavai kwésimasinkaawe Póro siráíye.

²²súwana Víríkísi Ísuna aampa'á kwégun-aimba á'a ísarena séna i-kwáásítí anóndako áwí'a Árísiya kwemá kumína'a maanáimbá ísámai kawer-ónaumpo koró simásuwena ²³Póromba kárákwirowaintavena séna ándáva'a kawel'á umái kárákwiye íma afyayaanka'a asááúmárenasa ímo kwemó makáinda-yantaa'a kwená kwaási áwa'naa ónáe síyamo e úwoi owé sinasá áwa'naa oro Víríkísi siráíye.

Póro Víríkísinte Túrúsíraante simátímakain-kwasai.

²⁴Víríkísi simásuwena ména évaka-tawai maisuwéna awainínkómbá Yútaa-inimba áwí'a Túrúsíraamba áí'maena taména Póromba ááyowana téna séna Ísu Kárásitin-aaiyavai árairemo sésa aráápamai máyáan-ainkona ááimba simátimuwasarai ísóyana ²⁵Póro kawer-áínkóná ááimba kwésena ke túra'a kárákwiyi-aimba kwésena Áánútu kwaásimo máyáawaina ááimba tísaa ínín-aimba súwana Víríkísi áá'a kówana séna ánivo kwaao. naaémbo ímo mayáímó kwáíndara'a ááyanaumne séna ²⁶imáyáa éna Póro ándáva'a meéyán-onaná ayúsinkainkwaé séna óntamba simína'a ayúrankanaumne-imayaa éna mindáyavena aasiyaasi-táwai Póromba ááyowana túwasarai kwaasái símae irááíye.

²⁷kwaasái símae íyúyana kaer-ímá maisuwéna moóráwai áwí'a Pósiyasi Vésétasi kwemá Víríkísina anondá kámááni-mayai usámayanimba ákíse úwana Víríkísi Yútaa-kwaasi tirumbá kawel'á ínkwáe séna Póromba íma ayúránkaraivo úwoi ándáva'a ánkaraiye.

Póro aiva-káwáánákónópa'a kónaumne siráin-kwasai.

25 ¹Póro ándáva'a máyowana Vésétasi mináyámpá'á Sísáriyaa-naopa'a taména kaumbo-nó'wáámbá tagwaimái tuwéna

Yérúsaremuva'a umáyowasa ² Yútaa-anon-kwaasiye mono-káwáá-kwáásíyé kwenópa'a tésa sésa Pórombo simánkaraundantenta óta simánkanae sésa ³ súwa'naa e Póromba kunai'márénana Yérúsaremuva'a iyíno. mináímbá sumbá évakarawai aampa'á kárákwiresa inkamíyanesa-imayaa ésa mináímbá suwaná ⁴ Vésétasi séna Póro Sísáriyaa-naopa'a ándáva'a máyáiyé. kemá sáwíyanka'a kumónaumpo ⁵ keinárawapinkemba anón-kwaasi kesé kwégumesa Póro sáwí'o uráinda-aimba síya'a isáano simásuwena Vésétasi ⁶ avakaumboé-no'waana'i. siyáánkai-no'waana'iyó. kwaéna Sísáriyaa-naopa'a kumbéna usá aaváyaavimba aaimó isón-daumpa'a uména Póromba koái'mae teró súwasa koái'maesa tuwasá ⁷ Yútaa-kwaasi Yérúsaremuvakemba kúmúwai Póromba kunúkúmure mésa áúiyaaín-aimba simánkówana ⁸ Póro miwí táái anondá simátimena séna kemá íma Yútaa-kwaasiti áamámba káráre'a anóm-bono'-namba íma sáwí'a é'a Áróamáni-kamaani-kwaasiti áamámba íma káráraumne Póro súwana ⁹ Vésétasi Yútaa-kwaasi tirumbá kawé'á ínkwáe séna Póromba áísaa ena séna Yérúsaremuvara íyínara simánkaraan-aimba ísámai kawer-ónaumno súwana ¹⁰ Póro séna ímaniye. Áróamáni-kamaani-aiva-kawaanakona kwaási ómpo kesáái ísámai kawé'án-uwo. Yútaa-kwaasiti áamámba ímo káráraunda á'a suwánaraane. ¹¹ áamámba káráre'o sáwí'o uráundarakai tuvuwónáemo sembá íma a'áo súsino. úwoi sínkamosino. simásínkáan-aimba íma árarir-aimba pó'a íma iyónaumpo Áróamáni-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a konaná kesáái ísámai kawé'á íníye Póro súwana ¹² Vésétasi iséna kwená kawer-ímáyáágwárá-kwáásíyé aai simásuwena Pórontavena séna Áróamáni-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a kónáe sénda pó'a ai'maráana kwíníyone Vésétasi siráiyé.

Póro Ágáripante Pénáisinte simátímakain-kwasai.

¹³ Vésétasi simásuwena máyowana naaémba moóráwai Yútaa-anon-kwaasi áwí'a Ágáripa úwana ámánaanko áwí'a Pénáisi úwana mindárai Sísáriyaa-naopa'a kumésarai Vésétasi kámááni-kawaa-mayai mairóntavesarai kwenópa'a kumésarai ayáámba kwéamesarai ¹⁴ évaka'-no'waamba kwáúyana Vésétasi Ágáripaamba Póron-aai simámena séna Vírísíki moóráwaimba íma ayúnránkáimba úwoi ándáva'a ánkáísana máyáiyé. ¹⁵ Yérúsaremuva'a umáyaawandara'a Yútaa-kwaasiti anón-kwaasiye mono-káwáá-kwáásíyé kesópa'a tésa kwembó simánkaraan-aimba sésa tuvuwó suwa'á ¹⁶ simátíme'a sé'a moóra aosaambá kwáyáinasa mináósáámbá ísáíyuwesa tínkamonaaoovo Áróamáni-kwaasi íma úwoi tínkamonaaoowe. moóráwaimba aavimbó mayánkéwana túranka'a ména miwí anondá aai simátiminasa Áróamáni-kwaasi mirámó sínda-aimba kawé'á umái isánááowe. Áróamáni-kwaasiti ááimba mirán-áímbán-iyé. simátimewanasa ¹⁷ kúmúwa'a íma úwoi mé'a usá aaváyaavimba aaimó sí-náúmpá'á umé'a Póromba áyaawanasa

ái'mae íyúwasa ¹⁸kwembó simánkaraan-kwaasi usásinowa'a sáwí'o uráinda-aimba sénááowe-imayaa ówánasa ¹⁹kentááiyé su'mai sésa moóráwai áwí'a Ísu pukáiwaintavai sésa Póro séna kwemá usásinena úwoi máyáiyé siráin-aintavai aisambá siráawe. ²⁰kemá sé'a nóraumai mináínkóná ááimba isánaumno sé'a Póromba áisaa e'a sé'a Yérúsaremuvara íyínara simánkaraan-aimba isámai kawer-ónaumno séwánana ²¹Póro séna ímaniye. ándáva'a máyaunasa kárákwiraamba pó'a Áróamáani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a konaná kesáái isámai kawé'á íniye súwa'a kárákwiraan-kwaasiyavai sé'a kárákwimai kawé'á uréwana aambá paárína'a ai'máráanana kwíníye siráumne ²²Vésétasi súwana Ágáripa séna mindákón-áái isánáe súwana séna ánivo aaváyaa isáníyone Vésétasi siráiyé.

²³súwasarai Ágáripaawe Pénáisiye kwairóyamba usá aaváyaavimba usásinesarai kawer-únánkwátói úmaesarai i-kwáásítí anón-kwaasiye mindáópaken-anon-kwaasiye aánoumai íyúyasa amáparawai kwétuwanowasarai aaimó síí-náúmpá'á íyúyana Vésétasi Póromba ááyowasa ái'mae íyúwana ²⁴Vésétasi séna anóndako Ágáripaemo máyáan-kwaasiye isáaro. Yérúsaremu-naopakewaiye maankákéwáiyé Yútaa-kwaasimo aaimó maankwáásímó simánkaraamba awánaaro. tuvuwíyana puwínomo anónka'o símae iráamba ²⁵avakáá úmae'a iyúnda íma sáwí'a uráimba póna íma puwíníye. Áróamáani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a kónaumno siráintave'a ai'máráanana kwínímba ²⁶kemó aúváiimo agaimáimo aménaunda íma kwáyáiyé. mindáyavai mamáyáan-kwaasivimba Ágáripa aúranka'a máankaunda po kwemó sínda-aimba isé simásímína'a aúvái agayánaumno. ²⁷ándáva'o máyáin-kwaasimo úwoimo ai'maré'o simánkaraan-aimbo ímo aúváivimbo agaimáimo aménaunda uwóví'a ónaumno Vésétasi siráiyé.

Póro anondá simátímakain-kwasai.

26 ¹súwana Ágáripa Pórontavai séna ánivo simánkaraan-aimba anondá simátimiyo súwana Póro ayáámba mósá tuwéna simánkaron-ainkomba anondá síndayavena séna ²kentáásí anóndako Ágáripaao Yútaa-kwaasi simásínkaraan-aimba enaúranka'a anondá sénaundayavai sirunkó aamoí kwéiyé. ³Yútaa-kwaasiti ááinkwara ámáánkwara'a kawé'á umái kwéisaandayavai sirunkó kawé'á kwéintavai íma sívón-kaiyé sé kesáái kawé'á umái isáníyone. ⁴kemá iyámpóirakemba kesí Yútaa-kwaasivimba mé'a Yérúsaremuva'a komé'a kemó ówándawaina ááimba Yútaa-kwaasi amápa'a suwánaraawe. ⁵ámáán-kawaa-kwaasiti aampa'á arupí umái kuráumne. ámáán-kawaa-kwaasi Áánútuna imáyáaya éta asirayán-ámpátá kwégwareta minámpá'á arupí umái kuráumne. Yútaa-kwaasi ayáátáaka'a suwánaraamba pósa sésáinasamo ésa kentávái árai'a siyé sénááowe. ⁶naaóv'á Áánútu

kentáá síkwá'náyavai árair-aimba simátímakomba paáriníntavai amu'makáumnemo siráunda-aintavai aavimbá maisínkaraawe. ⁷kentáá síkwá'ná sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasivinkemba Yútaa-kwaasi no'wáamba aaváyaavimba eénáínka'a Áánútuna imáyáa mósá kwémaresa mináráír-áimbá amu'maráantemba mirá kwéundayavai aavimbá maisínkaraawe. ⁸Yútaa-kwaasiyono. Áánútu kwaasi pukémpinkemba kanaán-umai usásintinkaniye-aintavai nóra isará íma áraire kwéseo.

⁹ááéma kemá imáyáa é'a Ísu Násáretivakewaina aampa'á kwégowai sáwí'a umátinkanaumne-imayaa uráumne. ¹⁰Yérúsaremuva'a mirá ówánana mono-káwáá-kwáási si'márówa'a Áánútuna kwaási sáwívarawai tí'mai ándáva'a tínkaraawanasa tínkamiyasa púwóro sumbá kegwará'á mirán-oro siráumne. ¹¹aasiyaasi-távai mono'-náúmpímpá'á kwénaae'a Ísun-aaí simái sáwí'a ígwáe sé'a tínkambae'a iráumne. sirunkó ikaa'á vówa'a némpa'-naopimpakwara'a kwénaae'a tínkambae'a kuráumne.

¹²anóndako Ágáripaao mindáyavai mono-káwáá-kwáási aúvái agaimái simúwa'a Támásikasi-naopa'a maimaé'a kówánda ¹³kwáyá'wái ságayamba aaváúgómbó usáyaatarai-sagayamba tuwówana kwíyómpakemba kuména kesinepakéné kesé kun-kwáási tinepakéné sán-kówata ¹⁴marapátá tuvamówánanaya aaiyé su'mai súwa'a isááwánana simásimena Yútaa-kwaasi tááivinkemba séna Sóroo nóintavai kembá sáwí'a kwéono. póimo ándámo kwímakaawanamo ayáámbo kawésíntemba emá mirá kwéone súwana ¹⁵Ísóigoo nááwa'ono séwánana Ísóigo séna kembá Ísumba sáwí'a kwéumasinkaana'a úne. ¹⁶usásinaao. kesí mayái mayáínkwáe sé'a usásinanke'a enaúranka'a paárúnda ívé'o suwánáandarakemba agarááránkáanda-aimba simátíma'mae iyíníyone. ¹⁷ai'maráana Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye simátímínasa évaka'a áwáá'o aíya'a miwí tiyáámpinkemba airánaumne. ¹⁸simátímínasa túnín-ampa'a ivátuwesa sámó kain-ámpá'á teró. Sáátáánigona asirayámbá tuwésa Áánútuna asirayámbá tamáyáaro. simátímínasa kesááiyavesa áraire sésa aráápamai maíya'a miwítí sáwí-imayaa maitiyuwé'a Áánútunde-i'a umátinkaunda-kwaasivimba mótkanaumne Ísu simásímakaiye.

¹⁹anóndako Ágáripaao kwíyómpakemba simásímakain-aimba íma tuwé'a úwoi mirá kwéune. ²⁰aiva'á Támásikasi-naopa'a simátíme'a naaémba Yérúsaremuva'a simátíme'a minkákémbá Yútaa-kwaasiti maravá'á simátíme'a ó'onkaa-kwaasiti maravá'á simátíme'a sé'a kentí sáwí-imayaa tuwé'a Áánútumpa'a té'a kawé'-má'yái mayáiyasa tuwánésa sésa Áánútumpa'a tiráawain-owe sígwáe sé'a simátíma'mae'a kuráumne. ²¹mindáyavai anóm-bono'-naumpa'a máyaawandara'a Yútaa-kwaasi kembá tátokesa tuvuwónáe siráambanivo ²²Áánútu súwa'naa úmaena ívékwara'a kwéiyisa'a maanká'á mé'a anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye

kesáái kwésimatime'a Áánútun-aaí simátímakowai agaimakáan-aimba Mósesi agaimakáin-aimba kwésimatimunda-aimba mimbórá-áímbá kwésimatimune. ²³maará sésa Áánútumo usásinankaiwaiyavesa agaimarésa sésa áí'a índai'a íyana aiva'ná'á pukáimpinkemba usásinankaniye-aimba agaimakáamba pósa Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye pukáimpinkemba usásinkain-aimba isésa sámó kain-ámpá'á kwígwáe sésa agaimarésamo siráan-aimba kemá kwésimatimune Póro siráiyé.

²⁴Pórombo simánkaraan-aimba anondá kwésimatimuwana Vésétasi anónka'a séna Póroo uwoaó'á kwéone. aúváíma awánamae kwéiyé po uwoaó'á kwéone Vésétasi súwana ²⁵Póro séna anóndakoo íma uwoaó'á kwéumpo súnda-aimba árair-aimba arupí-aimban-iyé. ²⁶súnda-yantaa'a íma aúpá'á uráavo amápa-kwaasi táápimba siráamba egwára'á mináímbá ísaraampo kemá íma inkaisé'a úwoi kwésimamune. ²⁷Áánútun-aaí simátímakowai tááiyavai áraire kwésono. árairemo kwésemba á'a ísaraumne Póro súwana ²⁸Ágáripa séna ákí-aimba simásimenda-imayaa e Ísun-aaiyavai áraire sénaumne-imayaa oónó súwana ²⁹Póro séna íma ákí-aintavai íma ayáátáár-aintavai kwésune. kembó asáúraan-andaoma íma keinárawapimba kwaínkwáe kwésundanivo Ísun-aaiyavai áraire siráundantemba kesáái kwéisaan-kwaasiye esé mirá sénááontavai Áánútumpa'a námúnaa kwésune Póro siráiyé.

³⁰súwasa Ágáripaawe Vésétasiye Pénáisiye amápa-kwaasiye usásinesa ³¹máá'aruva'a kumbésa keáímbá sésa íma sáwí'a uráintavai ándáva'a ankésa tuvuwíyana puwíno siráawe suwaná ³²Ágáripa Vésétasintavena séna Áróamáani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a kónaumne ímo siráinkakai ayúrankaanana kówisina mináímbá siráimba po ai'márénana Áróamáani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a kwíno Ágáripa siráiyé.

Póro Áróamá-naopa'a kuráin-kwasai.

27 ¹súwana Vésétasi to'mayaa éna séna Ítári-marava'a Áróamá-naopa'a nompí-sípívímbá kwígwáe séna Póronkwara évakar-anda-kwaasigwara'a moóra-kwaasigontavai kárákwimae kwínkwáe séna méankowana minkwáásígó áwí'a Yúríyasi kwemá Áróamáani-aiva-kwaasigona i-kwáásítí kawáánákómbá méankowana ²moóra-nompi-sipi Átámítivakemba kwáyowana Ésiyaa-maragona awámpáká'-náópa'a kónáe súwata mindómpí-sípívímbá usáateta Másétóniyaa-maravake Tésárónaikaa-naopaken-kwaasi áwí'a Árisítakasi kwesé usáateta kweémata ³usá aaváyaavimba Sáítóni-naopa'a marapá'á kunásávaawananya Yúríyasi Póromba arumbá umánkena séna úwoi ená kwaási kotuwánenasa ímo tokénda-yantaa'a áméro súwana mirá úwata koyauweréta ⁴mindómpí-sípívímbá usáateta kwégowananya úndá toréna nompí-sípí táto'marowana íma kúwata nonavuvumpa'á kwáyom-barago

áwí'a Sáíparasi-marama kwáyopa'a mináyámpá'á úndá íma torówata mivátá kweémeta ⁵Sírísiyaa-marava'a Pámpíriyaa-marava'a kóyaaaiteta Árísiyaa-marava'a Máíraa-naopa'a marapá'á kunásávaawananya ⁶moórá-nompi-sipigo Arekesándiyaavake-sipigo Ítári-marava'a kónáe sú-sipigo kwáyowana i-kwáásítí kawáánákó awánéna mindómpí-sípívímbá mósinkaraiye.

⁷mósinkowata kówándaaya sáwíyan-unda toréna mindómpí-sípígó íma aintówata évaka'-no'waamba kwaéta mirá úmaeta Náítasi-naor-egwaata kówándaaya anón-unda toréna nompi-sípí ai'á tosétuwowata sínaaempakenta koyauweréta nonavuvumpa'-márágó áwí'a Kírítimarava'a úndá íma torópa'a kweémeta ayááivá'-márámá áwí'a Sáómóni-marava'a kóyaaaiteta ⁸uwí-nónawampakavamba suwesaraayávái úmaeta kweémeta Árásea-naokona egwaa'á kawekwáúné supa'á ⁹ayáátáaka'a komáyaawananya aiva'-mónó-kawáánákó Yútaa-kwaasiti anóm-bono'-naumpa'a avumpin-dáúmpá'á kwéiyun-kanaa ánásowana minkánáá úndá torái-kánáá uwí-nónkó tuvántááva kwéuwasa inkaisésa íma nompi-sípívímbá kwénaaun-kanaa túwana Póro imáyáa éna simátimena séna ¹⁰ívétaamo nompi-sípívímbó kónaundayaamo sáwíyanta'a kesinetá paáriníye. íma náaindaane su'mainivo nompi-sípíyé kwaásiye aúyoranaaowe. mináímbá kemá á'a ísaraunda póta aáno ménaumne Póro súwana ¹¹i-kwáásítí kawáánákó Póron-aai íma iséna nompi-sípímó avúsúmai kúwain-aaiye misípígó avowán-ááíye su'mai iséna Póron-aaiyavai íma áraire-imayaa úmba ¹²misípígó kwáyompa'a úndámo torái-kánáá íma kawé'á ún-ayampa'a mésa sáwíva-kwaasi sésa tuwéta Víníki-naopata komáyáanananya úndá torái-kánáá ánásainata kónaumne sumbá Víníki-naopa'a Kírítimarava'a kwáyon-daopa'a kawé'-nónkwaumpa'a ímo úndámo torón-kwaumba kwáyowasa mináímbá siráawe.

anón-unda torówana uwí-nónkó aintásarain-kwasai.

¹³suwaná tiyáánepakemba sáwíyan-unda torówasa awánéna sésa Víníki-naopata kónaumne sésa nompímbó túwówanamo táto'matuwe máyon-anda mósá tavisimái kwémaresa uwatá Kírítimaragona uwí-nónawampakavanta kówándaaya ¹⁴Kírítimaravakemba anón-unda toréna ¹⁵mindómpí-sípí tátorowana íma aiyámba'mai kúwana avúsúmae nááún-tamayo'a tuwówana úndáo kweyááríka'a améntamaena kúwana ¹⁶nonavuvumpa'á sáwíyam-barago áwí'a Kóta-mara kwáyowana úndá íma kwétoropata kówándaaya tínaaempa'o kárárumakesamo tavisímaesamo íyú-sipi tavisimái ¹⁷anó-sipivimba marésa anó-sipi tawísívo sésa ándáneí asááumai kawer-úmárówana Árípiyaa-mara-ayampa'a uwí-nómpímbá nonáámáái-oma'a kwáyowasa minómáká'á ai'á máikwiwivo sésa úndáo avúsúmai kwégon-ampanta ayú'mai

móruna márówana kwempa'á kúwana ¹⁸ usá aaváyaavimba minúnda paai kwétorowasa óisamba taaímbai uwí-nómpá'á kwétuwesa ¹⁹ usá aaváyaavimba misípívimbó mayáímó máyón-kwaasi mayái-yántáá'á nompá'á kwétuwowana ²⁰ minánón-únda paai kwétorowata ayáátááka'a aaváúmá o'á íma awánéta sípígomo kwínín-amba íma awánéta imáyáa éta kentáásí maráyá íma awánaandaya maavátáyá ánásanaumne-imayaa uráundayaawe.

²¹ imáyáa ówánda ayáátááka'a toómbá íma kwénowana Póro túranka'a taména séna Kíríti-marava'a kwéteta seéwánda íma kesáái ísaraawe. isékai sáwí'lo íi-yántáá'ó náaindaambo tuwái íya awánúsino. ²² ánivo tirumbá asiramái máéro. nompí-sípíyé su'mai sáwí'a ínivo kwaasi íma puwónaundayaawe. ²³ Áánútuna imáyáa mósá kwémaraunda ívé'-no'waamba kwemá kwená kwayó'ná'á ai'maráísana kwíyómpakemba kesópa'a kumbéna ²⁴ séna Póroo asiramái maiyó. emá Áróamáani-kamaani-aiva-kawaanakonopa'a kwinaná enáái isáníye. Áánútu embá kawé'á umánkáimba póna esémo kwégon-kwaasi kárákwiyinasa íma puwónááowe siráíye. ²⁵ mindáyavai asiramái máéro. simásímíntemba Áánútu mirá ínimba á'a isáúmne. ²⁶ úndáo nompí-sípí améntayuwainata nonavuvumpa'á maragóná awámpátá kónaumne Póro siráíye.

²⁷ súwana uwí-nómpímbá áwí'a Étériyaa-nompimba sísamaivakemba éiyaimba kumbaimái-no'waamba únda toréna améntámaena kúwasa no'wáán-avuntamba sípivim-bayai-kwaasi sésa maragóná egwaatá kwégumne sésa ²⁸ ándá-ayaira'a umbaimó tón-tantaa'a aríkwímakesa nompímbá tu'mái tavisimái awánomba mindónkwááúmbá ayáátááka'a 120-ra'a kwáyowasa kwégwesa ó'a móyu'mai awánomba ákíra'a 90-ra'a úwasa ²⁹ maragóná awámpá'á óntamba kwáyaindara'a tuvamúnavo sésa táátavai ésa éiyain-anda ayútúwówana ánaaempakemba nompímbá kuména tátorowasa avekáá iraráínata nóin-tantaara kwáyáíya awánanae sésa ³⁰ nompí-sípívím-báyái-kwáásí imáyáa ésa aúpá'á kónaumne-imayaa ésa kampa'á sésa aipakén-ándá ayútuwanae sésa sáwíya-sipi nompá'á móruna túwówana ³¹ Póro i-kwáásíyé miwítí kawáánákóntáváíyé séna sípivim-bayai-kwaasimo ímo anó-sípívimbó máésamo ésamo amápa'a ánásanaaowe Póro súwasa ³² i-kwáásí sáwíya-sipigona ándá káráyuwowana kóuraiye.

³³ kóúwana sáwíyanka'a irataró'a Póro séna sísamaivakemba éiyaimba kumbaimái-no'waamba káno'a mé'a íma toómbá náráavo ívé'a toómbá naaró. ³⁴ kemá asiramái simátíme'a sé'a toómbá né'a túma kawé'á ína'a mé'a íma ánásanaaowe ³⁵ Póro simásuwena amápa-kwaasi túranka'a toómbá mairéna Áánútuntavena súwi séna toómbá topámbai nówasa ³⁶ awánowana tirumbá kawé'á úwata toómbá naáwánda ³⁷ mindómpí-sípívimbá sáwíva-kwaasi 276 kwaasi máyaawanda-kwaasi toómbá naáwánanaya ³⁸ símú'a vówanaya misípí umbái tówasa mimpímbó

kwáyon-tomba áwí'a úwíti-tomba nompímbá maisu'márówana etóyóí úwata maémaumne.

nonkó tuvántáávanena misípí tawísíyukain-kwasai.

³⁹máyaawananaya irataró'a úwasa awánomba íma awánom-barama kwáyowasa awánomba mivá'á nonkó irówana kawe'-nónaamaai kwáyowasa awánésa sésa meivátá íyónanaya kawe'-nónaamaaiva'a póna sípigo úwoi iyíníye sésa ⁴⁰sípigombo tátorain-anda káráyuwowana nompá'á kumúwasa avúsúmaesa nááún-tamayoka'a kárárumaron-anda ayútuwesa aipa'á ampantá aríkwímaresa úndáomo kweyáárika'a avúsínata nonáámááiva'a kónáe sésa ⁴¹kuwaná nompímbá nonáámáái-oma'a kwáyowana mimpímbá misípígó ai'á mááritowana nonkó áyámiva'a tuvántáávanemena tawísíyukaiye.

⁴²tawísíyuwowasa i-kwáásí sésa ándá-kwaasi nombá tuvámbai kóvainivo tínkamona suwaná ⁴³i-kwáásítí kawáánákó Póromba áwa'naa ena séna íma tínkamoro simásuwena séna nombó tuvámbaimo kawe'ó uréwai nompímbá ásávare'a tuvámbae'a aápa'a koró. ⁴⁴évakarawai ímo nompímbó tuvámbai awánarewai nompí-sípígóná taai-ayái mairé'a minká'á tátoke'a avúsúmae'a aápa'a koró súwata mirá éta amápa-kwaasiya kawe'á umáíya aápata kóyo uráundayaawe.

Mórata-maravata kóyoraunda-kwasaiya.

28 ¹aápata kawe'á umáíya komáyaawanasaya mindónávúmpá'-márágó áwí'a Mórata-marawe suwatá ísaraumne. ²aa'á téna táúgwí'a kwéuwasa mimbárávákén-kwáásí kawe'á umásinkesaya iramá agaisínkówata siyáánta kwégauvowananaya ³Póro iráárí'a komaimaéna mimpímbá máagaimarowana koko'á úwana kwaavainkó téna Póro ayáánka'a tauntorówasa ⁴kwaásí awánésa keáímbá sésa moórá-kwaasi tuvúwísana púwísana nompí-sípívímbá timbá nonkómá íma tuvúkáiмба póna ívé'a kwená anondáma maéna iraankavayaankó váinana puwíníye keáímbá kwésuwana ⁵Póro ayáámba tuvimpín-úwana miníráánkáváyáámbá tará'maena iravímbá tuvamúwana íma Póromba áí'a úwasa ⁶minkwáásí Pórontavai imáyáa ésa intoráinana puwíníyo. marapá'á tuvaména puwíníyo-imayaa ésa ayáátááka'a aúrampimba avú'maresa mésa amu'matuwé máyówana íma ave'á puwúwasa imáyáa mórúna ésa sésa minkwáásí ísóigoman-íye siráawe.

⁷suwaná mimbárávákén-ánón-kwáásígó áwí'a Pápáriyasi kwená maramá egwaa'á kwáyowai kawe'á umásinkenaya másinkowata kwená naaúmpata kaumbo-nó'wáámbá kogwaéwánanaya ⁸Pápáriyasi avowámbá kokotámba ankéna ayánómbá naaegwárá'á kwéuwana máyowana Póro kwenópa'a kwéna awánéna Áánútumpa'a námúnaa kwésena ayáándeí ane'á tátorowana mináí'á ánásowasa ⁹awánésa tí'lo ún-kwaasi tí'maesa

Póronopa'a tuwaná miráumai asóvamatinkava kúwasa ¹⁰ aamoi-yántáá'á símúwata máyaawanasaya nompí-sípívimbá kónáe séwánda-tawaiya ímo makáawanda-yantaa'a símúwata kuráumne.

Árómáa-naopa'a kuráunda-kwasaiya.

¹¹ moórá-nompi-sipigo Arekesándiyaavakemba áwí'a keáváráwái-ísóí-sípígó éna úndámo torái-kánáá mimbárágóná nonkwaaúmpímbá kwáyowata kaumbo-kwíyómbá maisuwéta mindómpí-sípívimbá usáateta kweémeta ¹² Sísari-marava'a Sáírákusu-naopa'a kwéta marapátá ásáveta kaumbo-nó'wáámbá kwaéta ¹³ nompí-sípívimbá usáateta kwéta Árísiyamu-naopa'a kógwaeta usá aaváyaavimba sínaaempakenta úndá toréna siméntámenaya kwéguwata kae'-nó'wáámbá kógwaeta Ítári-marava'a Pútíyori-naopa'a marapá'á ásávaawanasaya ¹⁴ Ísun-aaí ísówai máyówata kotuwánaawanasaya simásimesaya sésa moórá-sontaa keséya ménaaowe suwatá miráumaiya moórá-sontaa miwísé maéta Árómáa-naopata marapátá kówánda ¹⁵ Árómáa-naopakemba Ísun-aaí ísówai kówánda-ainta isésa aampaké kotiránáe sésa Ápíyasi-naopa'a máákéti-maruka'a amápa-kwaasi kwááyumo kwaí-námbá kaumbo kwáyopa'a tuwaná Póro tuwánéna Áánútumpa'a aamoí úwana arunkó kawé'á uráíye.

Póro Árómáa-naopa'a mérain-kwasai.

¹⁶ Póro arunkó kawé'á kwéuwata Árómáa-naopa'a kówánanaya mindáópaken-kamaani-kwaasi Pórontavai séna íma ándá-naumpa'a maé úwoi-naumpa'a ménana i-kwáásígó enká'á kárákwiiniye súwana ¹⁷ kaumbo-nó'wáámbá maisuwéna Póro mindáópakemba Yútaa-kwaasiti anóndarawa'a tááyowasa kwená naaúmpa'a tuwaná simátimena séna kesí kwaásiyono. Yútaa-kwaasi simái íma sáwí'a uráumpo kentáá síkwá'nái áamámba íma káráraundanivo Yérúsaremu-naopa'a kembá táto'mai Árómáani-kamaani-i-kwaasira'a tíméwasa ándáva'a sínkaraawe. ¹⁸ sínkaresa sínkamiyanesa kesáái avakáá-omba íma isasá ayúrankanae sewasá ¹⁹ Yútaa-kwaasi mináímbá kárówa'a kesí ááimba íma sáwí'a uróntavai sé'a Árómáani-kamaani-aiva-kawaanakanonopa'a konaná kesáái isáníye. kesí Yútaa-kwaasi aái simátinkanae íma súnda kesáái isáínkwáé sé'a Árómáani-kamaani-aiva-kawaanakanonopa'a tiráumne. ²⁰ Yútaa-kwaasiya Áánútumo usásinkaiwaimbo amu'makáundawain-aaí séwánasa tátokesa siyáánka'a asááuraamba pó'a tááyamai tuwáné'a simátimena Póro súwasa ²¹ isésa miwí sésa Yútiyaavakemba Yútaa-kwaasi íma entávái aúvái agaimái túwáawana tiráíye. íma évakarawai aái másimasimesaya entávái sáwí-aimba íma kwésimankaawe siráawe. ²² amápa'-mapa'a Ísuna aampa'á kwégotavai sáwí'a kwéumatinkamba kwéisaumpo mináímbá simásímínata ísáano siráawe.

²³simásuwesa moórá-tawai Póro simátiminin-kanaa marésa komésa minkánáá túwasa sáwíva-kwaasi Póro máyopa'a tuwaná aaváyaavinkemba ááimba ásárena Áánútu kwená kwaási kwégawaain-aimba simátíma'maena no'wáámba móanasariye. naaóvá'á Mósesi agaimakáin-aimpinkene Áánútun-aai simátímakowai agaimakáan-aimpinkene Ísun-aai simátíma'maena iyéna Ísun-aaiyavai áraire sígwáe séna simátimuwasa ²⁴isésa évakarawai sésa árair-aine suwasá évakarawai sésa kampar-áiné suwasá ²⁵miráumai aaisankáá simái taaínkaar-uwaná Póro séna naaóvá'á Áánútun-amanko moóráwaimba Áánútun-aai simátímakowaimba áwí'a Áísáyaamba simámuwana kentíkwá'náyomba simátímakomba mináímbá árair-aimban-iyé. ²⁶Áísáya agaimaréna séna

Áánútu séna minkwáásíyávái kosimátime se kwéisaambanivo íma ísámai kawé'á kwéowe. kwéawanaambanivo íma awánamai kawé'á kwéowe. ²⁷miwítí imáyáao umbái kwétaisana tááko aaimó isáíyávéna ávón-kaisaná túranko awánaiyavena ávón-kwégaivo ímo mirámó ésamo ésa táá'o isésamo túrambo awánésamo kesááimo isésamo miwítí sáwí-imayaaomo tuwésamo kesópa'o tenkákái sáwí-imayaa maitiyuwé'a kawé'á umátinkausino Áánútu siráiyé

Áísáya agaimaréna siráiyé. Póro simásuwena ²⁸séna kemá mirá kwéowa'a pó'a simátime'a sé'a Áánútu sáwí'o umáimo máyáampinkemba kawer-ámpá'á kwémetinkain-aimba ó'onkaa-kwaasi kosimátímakaundaya Áánútun-aai kwéisaawe ²⁹Póro mináímbá simásuwowasa [Yútaa-kwaasi kwesimá kwesiman-esa aaisa-símaesa kóuraawe.]

³⁰kóuwana Póro mindáoopa'a ména kaer-ímá maisuwéna kwená óntamba naanka'á kwétuwena máyomba sáwíva-kwaasi kwenópa'a tuwaná aamoí éna ³¹Áánútu kwená kwaási kwégawaain-aimba Ísóigo Ísu Káráisitín-aai simátíma'maena iráiyé. kámááni-kwaasi mináíntávái íma aambá aúnúwana asiramái simátíma'maena iráiyé.

kemá Áríku sún-da-aimba ánásaiye.

Árómaa

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaamba avakaeté-iyaliyo. miráumai-ima maisuwéna Kórínti-naopa'a ména maanámbá agaimái Árómaa-naopa'a máyón-kwaasi agaimái moórá-ininko áwí'a Vípimba amúwana mátmakaiye. Árómaa-naopa'a kámááni-kwaasiti aiva'-náopa'a Ítári-marava'a kwáyon-daopa'an-iyé. Póro Árómaa-naopa'a kwíníyena póna Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasivimba mayái mayáníyena póna miwí túwa'naa umai to'mayaa umátinkanae séna maarán-ámbá agaimái Vípimba amúwana mátmakaiye. Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye amáparawai sáwí'o úmae kwégon-asirayanko tátokowana Ísun-aaiyavai áraire sewáiyé su'maiyavai arupí umái máyáawe Áánútu siráiyé. Áánútun-amankoma sáwí'o úmae kwégon-asirayanko tátokaimpinkemba iyátínkáisasa Ísuwe tarúmai aúnái'a umái kwémaewe. Áánútuna amáánkona mayái-áínkwárá'a agaimái amúwana mátmakaiye.

1 ¹ kemá Póro Ísu Káráísitina mayái-kwáásígo é'a maanámbá agaimarúmpo ísáaro. Áánútu kembá aantá-kwaasi ítamarena séna kesáái áséi-kwasai kosimátíma'mae naauwó séna si'mákaiye. ² naaóv'á'á Áánútu kwenáái simátímakowaiyavena mináséi-kwásái simái asirámakain-aimba súwasa aúvái-kwandaavimba agaimakáawe. ³ mináséi-kwásái Áánútu ááninko kentáásí Ísóigo Ísu Káráísitintavesa simái agaimakáawe. kwemá kwaásimo kunaúkaimba anóndako áwí'a Tévíti aisaavutantamba uráiwaiman-iyé. ⁴ kwenamankó Áánútunopakemba póna Áánútu kwembá pukáimpinkemba usásinankaraintaveta minánón-ásiráyámbá awánéta séta Áánútu ááninkoman-iyé kwésune. ⁵ ó'on-ó'om-baravaken-kwaasi kwenáaiyavesa áraire sésa taagwiyavónááontavena Áánútu Káráísitimba imáyáa amúwana kentávéna séna kesáái kosimátíma'mae naauwó séna kawé'-má'yái símakaiye. ⁶ Ísu Káráísitina kwaási-i'a ónááontavena Áánútu tááyena keinárawa'a Árómaa-naopa'a máyáawawigwara'a tááyariye. ⁷ mináíntávé'a imáyáa kwé'e'a maanáuvái agaimarúmpo ísáaro. keinárawa'a Árómaa-naopa'a máyáawai Áánútu arumbá kwétimena kwená kwaási-i'a ónááontavena tááyariwai ísáaro. Áánútu kentáásivowe Ísóigo Ísu Káráísitiye úwoi túwa'naa ésarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

Árómaa-naopa'a kónáe siráin-kwasai.

⁸ keinárawa'a Ísu Káráísitiye aráápamai máyáan-ainko amápar-ayampa-kwaasiva'a kóyáwé isasá ísáawa'a Ísu Káráísitina mayáiyávé'a imáyáa

é'a Áánútumpa'a súwi kwésune. ⁹Áánútuna mayái karuwaa'á umái kwémae'a ááninkon-aai áséi-kwasai kwésimatime'a keinárawatave'a námúnaa símae kwéiyunda Áánútu kwéisaiye. ¹⁰kentópa'o ímo kúndayave'a sé'a Áánútumpa'a áísaa úmae iyé'a arááímo táínamo e aambá kwisínkéné'a Árómaa-naopa-kwaasiye komáéno kwésune. ¹¹Áánútun-amanko kwésuwa'naa-isa'a kotúwa'naa ona'á kwenááiyave'a asiramái imáyáa ónááontave'a kentópa'a kónáe sé'a kwéune. ¹²mirámó ína'o é'a keinárawa'a túwa'naa ona'á kembá súwa'naa ónááowe. Ísu Káráísitintave'a imáyáa kwé'e'a túwa'naa ona'á kembá mirá ónááowe. ¹³kesi kwaásiyono. kentópa'o ímo kúndayave'a sáwí-imayaa ováínivo maanámbá ísáaro. sáwíva-kanaa kónáe sé'a únda moórá-yantaako tátoraísa'a máyaumne. ó'onkaa-kwaasivimbo Áánútuna aambó agaráátinkaawanasamo kwakáantemba keinárawa'a ó'onkaa-kwaasi owa'á mirá ónáe sé'a kwéune. ¹⁴Áánútu súwa'naa uráintave'a sáwíva-kwaasi anón-daopare sáwíyan-daopare amápar-aimbo ísaraawaiye ímo ísaraawaiye túwa'naa onó. ¹⁵mirámó únda Árómaa-naopa'o máyáan-kwaasi áséi-kwasai kosimátimenae sé'a kwéune.

áséi-kwasaignona asirayán-kwásái.

¹⁶áséi-kwasaiyave'o ímo sigaeyáv'é'o kwéunda maarán-áimbán-iyé. áséi-kwasaiyavesa árairemo kwésewai Áánútu kwená asirayándéí miwítí sáwí-imayaagomo tátokaimpinkemba kwéiyatinkaiye. aiva'á Yútaa-kwaasi ísaraawasa naaémba ó'onkaa-kwaasi kwéisaawe. ¹⁷Ísu Káráísitin-aaiyavetaamo áraire kwésundayavenaya mindáyavenawe su'mai Áánútu séna arupí umái máyáawe kwésisata kwenaúranka'a arupí umáíya máyaumne. áséi-aimpinkemba mirán-áíntá ísaraumne. mindáyavena naaóv'á'á Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna séna
 Áánútun-aaiyavesa áraire kwésentavena
 Áánútu séna arupí umái máyáawe kwésimba
 pósa aúnái'a umái kwémaewe
 agaimaréna siráiyé.

Áánútumba tínaaemba umámakaan-kwasai.

¹⁸Áánútu maanámbá agaráásínkaraiye. marapá-kwáásí sáwí-imayaa ésa sáwí'a ésa mirámó kwéomba Áánútuna árair-ainkona aambá áúmbakaamba póna Áánútu áwáá'a séna kwíyómpakemba sáwí-meyamba timíníye. ¹⁹Áánútu kwená ááimba íma aúpá'á maréna avora'á agaráátínkaraimba marapá-kwáásí awánésa íma imáyáa uráamba póna sáwí-meyamba timíníye. ²⁰Áánútu maramó tarórrurainkakene minavumpinkéné Áánútuna ááimba awánésa kwená asirayámbó kwaíkwai'o kwéin-asirayamba kawé'á umái awánésa Áánútun-ane'a túrandei íma kwéawanaambanivo kwená ááimba á'a kwéisaawe. Áánútu

taróurain-tantaa'a awánésa pósa kwemó máyáin-aimba kanaán-umai kwéisaawe. mindáyavesa sáwí'o kwéomba miwítí ááinko isasá sáwí'a kwéowe. ²¹ Áánútu máyáin-aimba ísaraambanivo ivátuwesa kwenáwí'o mósá marésamo árai'a máyáiyé seráámbá íma mósá marésa súwi íma sésa ivátuwesa kaé'náer-imayaa kwéesa túnkain-ayampar-imayaa kwéesa ²² kampa'á sésa kawer-ímáyáágwára-kwáásiyá úne sembánivo sáwí-imayaagwara-kwaasi ésa ²³ Áánútu maí'mai'a kwéiwaina ímáyaá íma mósá marésa kwaási áúwawaakaamba numamá kwaí-kwaamba iraankavayaambá tarórumakesa mintántáákóná ímáyaá mósá kwémaraawe.

²⁴ kwaási mirá-sáwí'á kwéontavena Áánútu ánaaemba umátimena séna sáwí-imayaayave'o tirááiyave'o ónááomba úwoi mirán-oro siráísasa miwívimbá miwí túma sáwí'a kwéowe. ²⁵ Áánútun-aaí árair-aimba araaisésa kampar-áimbá kwégwaresa Áánútu amápa-tantaa'a taróuraiwaina ímáyaá íma mósá marésa kwená mayái íma kwémaesa kwemó uráin-tantaakona ímáyaá mósá marésa mintántáákóná mayái kwémayaawe. Áánútu áwíre su'mai mósá máraáraamba árai'a mindá íma mósá kwémaraawe.

²⁶ kwaási mirá-sáwí'á kwéontavena Áánútu ánaaemba umátimena séna sáwí-imayaayave'o tirááiyave'o ónááomba úwoi mirán-oro siráísasa aaraí tuwai'máá'a tiyuwésa keyíái kesuwainíné sisaná kesuwairé sésa sáwí'a úmae nááówasa ²⁷ kwaai miráumai tuwainímbáá'a tiyuwésa keyíái kesuwainí kesuwai símae kwénaaesa mirá-sáwí'á úmae kwénaaontavena Áánútu miwí túra'a sáwí-meyamba arupí umái kwétimiye.

²⁸ Áánútu kwenáái árair-aimba arááíséntavenawe séna ánaaemba umátímísana miwítí sáwí-imayaago táái tinkéna isasá kentí ímáyaávinkeni'o kwéomba uwóví'a kwéowe. ²⁹ ó'on-o'o-sawi-imayaago miwívimbá anómba isasá sáwí'o kwéomba íma agandésa túran-anda ésa sáwí'a umátinkesa kawé'-má'yáímó kwémayaantavesa tirunkó simái sáwí'a kwéumatinkesa tínkamowasa púwówasa aaisambá sésa kampa'á simátiyuwesa simái sáwí'a kwéumatinkesa kwantánaanta-aimba símae kwénaaesa ³⁰ túwí'a kumínkwáe sésa kampar-áimbá kwésesa Áánútumba tíyamba kwéumankesa sáwí-aimba kwésimatinkesa kampa'á sé'a anón-kwaasiya úne sésa túma maé iyésa aúna-sawi-mayai mayánáe sésa mirá ésa tinóvowi táái araaisésa ³¹ tirumpimbá kawer-áimbá íma kwáyáísasa simáímo asirámakaini'a íma ésa miwítí kwaásiti ímáyaá íma ésa tirumbá íma umátinkesa mirámó kwéomba ³² Áánútu amáámba símarena séna mirá-sáwí'ó kwéowai puwónááowe siráimba isésa íma ivátúwáamba mirá úmae iyésa íma agandésa mirámó kwéowaiyavesa aamoí kwéowe.

Áánútu aaivimbá kwémaitinkain-kwasai.

2 ¹ évakarawai tuwánésa sésa sáwí'o kwéowai sáwí-meyamba mayánááowe kwésewai simátíménda ísáaro. mirámó kwésemba

keinárakwara'a mirá-sáwí'á kwéomba póna aaivimbá maitinkáina'a sáwí-meyamba mayánááowe. ² mirá-sáwí'ó kwéowai Áánútu aaivimbá maitinkéna sáwí-meyamba tímimba kwemó arupí umáimo mirámó kwéin-ainta ísaraumne. ³ évakarawai tuwáné'a sé'a sáwí'o kwéowai sáwí-meyamba mayánááowe kwésemba mirá-sáwí'á kwéomba pó'a Áánútu aaivimbá íma maisinkéna sáwí-meyamba simíníye íma seró. ⁴ sáwí'a kwéowana Áánútu arumbá umátinkena íma ááema sáwí-meyamba tíména timu'maréna máyáíye. mindáyave'a úwoisan-tantaa'an-íye íma seró. sáwí'o kwéomba tuwé'a Áánútumpa'a ténááontavena arumbá umátinkena timu'maréna máyáíye. ⁵ ánivo kemá tirunté maré'a sáwí'o kwéomba íma tuwé'a Áánútumpa'a íma kwétewe. mirá-sáwí'á úmae kwéiyontavena Áánútumó áwáá'o sénamo arupí-sawí-meyambo tímínín-kanaa tínana Áánútu áváaraumai sáwí-meyamba tímínana anómba íníye. ⁶ minkánáá tínana amáparawai miwítí mayáiyávéna kawe'-meyáné sáwí-meyane anondá tímíníye. ⁷ kawe'á úmae kwéiyesa sésa Áánútu kentáá súwí'a mósá maréna ságamasinkenaya maí'mai'o ónaunda-ita umásinkaniye kwésewai Áánútu aúnaí'a umái maí'mai'a ónááoní'a umátinkaniye. ⁸ kesáyáváyíe su'mai imáyáa ésa kawer-áimbá tínaaemba umámesa sáwí-aimba kwégwaraawai Áánútu áváaraumai áwáá'a tiyéna sáwí-meyamba tímíníye. ⁹ sáwí'o kwéowai Áánútu tí'a índai'a umátinkena umbai-yántáá'á tíména Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye mirá éna ¹⁰ kawe'ó kwéowai Áánútu ságamatinkena túwí'a mósá maréna paru umátinkena Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye mirá éna ¹¹ íma taainkaar-umai-meyamba tímínívo arupí umai-meyamba tímíníye.

¹² ó'onkaa-kwaasi Áánútu naaóv'ó Mósesimbo simámakain-amaamba íma isésa sáwí'a kwéontavena máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a maí'mai'a ónááowe. Yútaa-kwaasi Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba isésa arááíséntavena Áánútu minámáánkóná ááinkwara'a aaivimbá maitinkániye. ¹³ Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba isésa ímo kwaráíyanamo éna Áánútu arupí umái máyáawe íma síníye. ¹⁴ Áánútu ó'onkaa-kwaasi kwená amáámba íma simátímakowasa miwítí imáyáavinkembo minámáámbó kwarésamo ombá minámáámbá ísaraan-kwaasiraamba kwéowe. ¹⁵ mirámó kwéomba Áánútuna amáámba miwítí imáyáavimba kwáyáísasaraamba máyáawana tirumpimbá aai kwéna kawe'ó ontávéna mináinkó séna kawe'á kwéowe séna sáwí'o ontávéna sáwí'a kwéowe kwésiye. ¹⁶ moórá-kanaamo tíanamo éna Áánútu Ísu Káráísitintavena sínana kwemá kwaásiti imáyáa aúpár-ímáyáa taaímbarena aaivimbá maitinkániye. áséi-kwasaimo kwésimatimunda mináinkwárá'á kwésimatimune.

**Yútaa-kwaasi Áánútuna amáámba tokáundaya
póna kwésuwa'naa-íye siráan-kwasai.**

¹⁷ Yútaa-kwaasiya úne kwésewai ísáaro. Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba ísaraundaya póta kawe'á umáíya máyaundaya

Áánútuna kwaásiya úne sé'a kentúma mósá kwémaraawe.

¹⁸minámáámbá ísaraantave'a Áánútumbo arááímo tainí'o kwéon-aimba isé'a kawe'ó kwéon-tantaare sáwí'o kwéon-tantaare kanaán-umai taaímbare'a ¹⁹asiramái sé'a kawer-ámbó ímo awánaraan-kwaasi kanaán-umai agaráátinketa túnkain-ayampa'o máyáan-kwaasi kanaán-umai sáma kwégamatinketa ²⁰táá'a íma ísáan-kwaasi kwéagaraatinketa iyámpóiraani'a on-kwáási kwéagaraatinkaundayaawe kwésewe. Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba ísaraantave'a imáyáa é'a sé'a amápar-aimba iséta árarir-ainta kwésune-imayaa kwée'a pó'a mirán-áímbá kwésewe.

²¹évakarawaimo kwéagaraatinkaamba keinárawakwara'a mináímbá kwaráaro. umóyámbá íma orómó kwéseмба keinárawakwara'a íma mirán-oro. ²²aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné íma orómó kwéseмба keinárawakwara'a íma mirán-oro. kampar-ísóígó sáwí-yantaa'a iyémó kwéseмба keinárawakwara'a sáwí'a kwée'a minkámpár-ísóígóná naaúmpa'a sáwí'a kwéomba mindá iv'á'á túwáaro. ²³Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanta ísaraumne sé'a kentúma mósá kwémaraambanivo minámáámbá araisé'a sáwí'a ombá kwaási tuwánésa sésa Áánútu áwí'a sáwí'a kwéumankaawe kwésewe. ²⁴mindáyavena naaóv'á'á Áánútun-ai aúváfimba agaimaréna séna

Yútaa-kwaasi sáwí'a kwéontavesa ó'onkaa-kwaasi
tuwánésa Áánútumba simái sáwí'a kwéumankaawe
agaimaréna siráíye.

²⁵Yútaa-kwaasi ontáv'é'a túra'a kárámai araa'éna kwée'a sé'a Áánútuna kwaásiya úne kwésewai Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba kwaráamba Yútaa-kwaasi ombá mindá kawe'a kwéumatinkaivo minámáámbá íma kwaráamba Yútaa-kwaasi é'a túra'a kárámai araa'éna uráamba mindá íma kawe'a umátinkaisa'a úwoi-kwaasiraamban-owe. ²⁶ó'onkaa-kwaasi íma túra'a kárámai araa'éna kwéowai Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba kwarááwanamo imbá Áánútu séna Yútaa-kwaasiraamba é'a túra'a kárámai araa'éna kwéowairaamba é'a kesí kwaásiraamban-owe kwésiye. ²⁷Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba agaimarówa'a Yútaa-kwaasi isé'a túra'a kárámai araa'éna uráambanivo minámáámbá arááíraamba pósa ó'onkaa-kwaasi íma túra'a kárámai araa'éna kwéowai minámáámbá kwégwaraawaimo ésa aavimbá maitinkánááowe. ²⁸⁻²⁹túra'a kárámai araa'éna kwéowai mindáyavenawe su'mai íma Yútaa-kwaasi Áánútuna kwaási-uramban-ovo Áánútun-amanko miwítí sáwí-imayaa maitíyukaiwai Yútaa-kwaasi Áánútuna kwaási-uramban-owe. agaimakáin-amaanko íma mirá kwéumatinkaivo Áánútun-amanko mirá kwéumatinkaiye. mirámó kwéon-kwaasiyavesa ó'on-kwaasi íma aamoí kwéumatinkaavo Áánútuwe su'mai aamoí kwéumatinkaiye.

3 ¹Ímo ó'onkaavimban-ivo Yútaa-kwaasivimba nóran-kawe-tantaara paáuruiyo. túmo kárámaimo araa'énamo uráamba mindá nóran-kawe-tantaara paáuruiyo sembó ²sísaa íya'o é'a anondá sé'a kawe-tántáá'á paáréna aiva'á Yútaa-kwaasi Áánútun-aaimo tátoranaaontavena simátímakaiye sénaumne. ³simátímakaimbanivo évakarawai Áánútuntavesa íma imáyáa ésa kwenáái íma kwétaagwiyavowe. mirá kwéovo Áánútu íma mirá éna kwemó siráintemba kwéena simái asirámakaini'a kwéiye. ⁴kwaási kampar-áimbá kwésevo Áánútu áraraine su'mai kwésiye. Áánútuntavena simái aúváí-kwandaavimba agaimaréna séna

enááigo áraraine su'mai isasá kwaási
ísaraawe. íma kanaán-umai aaivimbá mayankánááovo enááigo
amápa-kwaasi
táái kwéusayaaítaiye

agaimaréna siráíye.

⁵kesáámó sáwítaamo úndavinkemba Áánútuna kawe'-má'yái avora'á kwégwaintaveta sáwíta kwéunanaya Áánútu sáwí-meyamba símímba sáwí'a kwéiyeya íma seno. mirán-áimbá kwaásiti imáyáavinkemban-ivo íma miráyá seno. ⁶Áánútumo ímo arupí umáímo ménaraankasi naaémba amáparawaimo máyáawaina ááintavena íma tísaa isinó.

⁷moórá-aimba ísáaro. kesáámó kampar-áimbó súndavinkemba Áánútuna áraraimba avora'á paárisana kwenáwí'a mósá anómbe kwéiyintaveta kesáámó sáwí'o kwéundayavenaya Áánútu aaivimbá maisínkáimba sáwí'a kwéiyeya íma seno. ⁸mirán-kámpár-áimbó kwésemba mimpínkémbá sésa kesáámó sáwí'o kwéundaya mimpínkémbá kawe-tántáá'á paárinana Áánútu áwí'a iyíníye íma mirán-áimbá seró. évakarawai kesúwí'a sáwí'a umásinkanaaontavesa kentávésa kampa'á sésa mirán-áimbá kwésiye kwésevo Áánútu miwí aaivimbá maitinkéna arupí umái sáwí-meyamba timíníye.

amáparawai íma arupí umái máyáan-kwasai.

⁹kemá Póro mináimbá imáyáa é'a sé'a Áánútu aúranka'a íma maaráníye. Yútaa-kwaasiya kawe-kwáásíyá únasaya ó'onkaa-kwaasi sáwí-kwaasi owémá íma mirán-ivo ké'naan-aimba sé'a sáwí-imayaago amáparawai tátokaiye kwésune. ¹⁰mindáyavena Áánútun-aaí aúváívimba agaimaréna séna

Áánútu aúranka'a amáparawai íma arupí umái máyáawe. ¹¹ánivo amáparawai arupí íí-yántáá'á íma kawe'á umái kwéawanesa Áánútuwe maénáe íma kwésewe. ¹²amáparawai Áánútumba tínaemba umámesa sáwí-amba kwarésa kaé'náe'a ésa íma kawe'á kwéowe. ¹³kwaásimo pu'máímo kaviraantembá miwí tááigo mirá kwéisasa kampa'á kwésimatiyuwaawana miwí

tááigo kwaavainkómó kwaásimo vaintembá kwéisasa ¹⁴ anómba simái sáwí'a umátinkesa ¹⁵ ááéma tínkamowasa púwówai mésa ¹⁶ kwénaaopa'a tí'a úni'a umái umbai-yántáá'á timésa ¹⁷ íma paru umátinkesa ¹⁸ Áánútu áároi íma inkaisésa ivátuwesa máyáawe agaimaréna siráiyé.

¹⁹ Áánútu amápa'-maravaken-kwaasiyavena áamámba séna mináímbá kwáráaro siráimbanivo araaiséta amáparawaiya Áánútu aúranka'a sáwí'a éta súnda arupí umáíya máyaumneya íma árai'a kwésune. ²⁰ Áánútumo siráin-amaamba kwáyáísata amáparawaiya íma árai'a séta amápar-amaamba kwégwaraundaya póna Áánútu kentááyávéna séna arupí umái máyáawe síniye sénaundaya kampar-áimbá sénaundayaawe. áamámba kwéiseta sáwí'a uráumneya kwésundayaawe.

Ísun-aaiyavai áraire sewái Áánútu arupí umátínkáin-kwasai.

²¹ Áánútu aúiná-amba agaráásinkenaya Áánútu aúranka'o kwaásimo arupí kwéumatinkain-amba agaráásinkenaya kwemó siráin-amaamba íma imáyáa éna minámbá agaráásinkaraiye. mináíntávésa naaóv'á Mósesiye Áánútun-aai simátímakowaiye minámbá paáriníye-aimba simátimesa agaimakáawe. ²² kwaási Ísu Káráísitavesa sésa árai'a kentáási sáwí-imayaavinkemba iyásínkaraiye kwésewana miwíyávéna Áánútu séna arupí umái máyáawe kwésiye. Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyáawai Áánútu arupí kwéumatinkaimba mimbórá-ámbá kwáyáiyé. ²³ amáparawai sáwí'a ésa Áánútumbo arááímo kwétaini'o umáímo ménaesamo ombá ívé'a íma miráumai máyáawana póna ²⁴ Áánútu úwoi túwa'naa ena arumbá umátínkáísana Ísu Káráísiti miwítí sáwí-imayaagomo tátokaimpinkembo iyátinkena Áánútu aúranka'a arupí umátínkanintavena pukáiyé. ²⁵ Áánútu séna sáwí'o kwéom-beyamba maitiyuwáníntavena Ísu Káráísiti puwínana kwená naaemá kumíníye siráimba mináíntávéta séta árai'a mirá kwéiyé kwésundayavenaya kentáási sáwí-meyamba kwémaisyuwaiye. ááemo sáwí'o uráamba Áánútu íma ááéma sáwí-meyamba tiména kwemá arupí kwéimba awánanaaontavena séna naaémba Ísu Káráísiti puwéna miwítí sáwí-meyamba maitiyuwáníye siráiyé. ²⁶ ívé'a Áánútu arupí kwéimba awánanaaontavena kwaásimo sáwí'o kwéontavena imáyáa éna maará kwéiyé. Ísu Káráísiti miwítí sáwí-meyamba kwémaitiyuwain-aintavesa áraire kwésewai Áánútu kwenáúranka'a arupí kwéumatinkaiye.

²⁷ miráumai kesúya maé iyónaundaya kentáávímbá íma kwáyáiyé. kentáási kawé'-máiyáyávéna ímanivo Ísu Káráísitin-aaiyaveta áraire súndayavena mindáwe su'maiyavena Áánútu kwenáúranka'a arupí kwéumasinkaintaawe. miráumai kesúya maé iyónaundaya kentáávímbá íma kwáyáiyé. ²⁸ simátimunda árair-aimban-íye. Áánútuna áamánta kwégwaraundayavenaya ímanivo kwenááiyaveta áraire súndayavenaya

Áánútu kwenáuranka'a arupí kwéumasinkaintaawe. ²⁹íma Yútaa-kwaasiye su'mainovo ó'onkaa-kwaasigwara'a túwa'naa ínintavena Áánútu máyáíye. ³⁰mimbóráwái Áánútu ména Yútaa-kwaasiya kwenáuranka'a arupí umásinkenaya ó'onkaa-kwaasigwara'a mirá kwéumatinkaiye. ³¹kwenááiyaveta áraire séta kwenká'á agevamái máyaundayavenaya Áánútu arupí kwéumasinkaisata miráumai Áánútuna ámáámba íma tuwéta minámáánkóná ááimba awánéta kwégwaraumne.

**Ááváramu Áánútun-aaiyavai áraire siróntavai arupí
umái máyáane Áánútu siráin-kwasai.**

4 ¹Ááváramu Yútaa-kwaasiya síkwá'náma kwenááimo simátíménda ísáaro. ²⁻³Áánútun-aai aúváivimba agaimaréna séna Ááváramu Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena Áánútu séna arupí umái máyaane siráíye agaimaréna siráíye. Ááváramuna kawel'-má'yá'yávénamo Áánútumo sénamo arupí umái máyaane siráinkakai Ááváramumo kwená mayá'yávénamo áúma maéna iyúmba kwáísino. Ááváramu Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena Áánútu séna arupí umái máyáane siráimba mindáyavena Áánútu aúranka'a Ááváramu áúma maéna iyúmba íma kwáyombaniye. ⁴moórá-aimba ísáaro. moóráwaina mayái kwémayaawana meéyámbó kwétimimba íma úwoi kwétimivo miwítí mayái awánéna meéyámbá kwétimiye. ⁵maarán-áímbá árair-aimban-íye. kawel'-má'yái kwémayaundayavena arupí umái máyáawe-aimba Áánútu íma kwésivo Áánútun-aaiyaveta áraire kwésundayavenaya Áánútu séna arupí umái máyáawe kwésiye. sáwí'ó uráundayaamo arupí kwéumasinkainta Áánútuman-íye. ⁶Áánútu kawel'-má'yáímó mairáantavena íma imáyáa éna Áánútun-aaiyavesa áraire siráantavena imáyáa éna arupí umátínkáiwai miwí tirunkó kawel'á kwéiye. mináíntávéna naaóvá'á Tévítí aúváivimba agaimaréna séna

⁷Áánútu sáwí'ó uráawaiti sáwí-imayaa maitiyuwéna íma imáyáa úmae íyísana tirunkó kawel'á kwéiye. ⁸sáwí'ó uráawai Áánútu íma imáyáa úmae íyísana tirunkó kawel'á kwéiye agaimaréna siráíye.

⁹mináímbá túra'ó kárámaimo araa'énamo uráawai Yútaa-kwaasiyavenawe su'mai íma séna ímo túra'ó kárámaimo araa'énamo uráawaiyavenagwara'a Tévítí séna miwítí sáwí-imayaagwara'a maitiyúwáísana tirunkó kawel'á kwéiye-aimba siráíye. ó'omba mináímbá sé'a Áánútun-aai aúváivimba agaimaréna séna

Ááváramu Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena Áánútu séna arupí umái máyaane siráíye agaimaréna siráíye. ¹⁰Ááváramu áúra'a íma kárámai araa'éna urónka'a Áánútu kwentávéna séna arupí umái máyaane séna ¹¹Áánútun-aaiyavena

áraire siróntavena arupí umái máyaandawai ómpo enáúra'a kárámai araa'éna uwó súwana mirá uráiyē. miráumai túra'o ímo kárámaimo araa'énamo uráawaigwara'a Áánútun-aaiyavesa áraire kwésentavena Áánútu séna arupí umái máyáawe kwésiye. miwí Ááváramumo mirámó siráintemba Áánútun-aaiyavesa áraire kwésesa pósa Ááváramuntavesa kentáá síkwá'náraamban-iyē kwésewe. ¹²súra'o kárámaimo araa'énamo kwéundawaiya kwemá kentáá síkwá'náma iyéyá kwésune. súra'o kárámaimo araa'énamo kwéundayavetaawe su'mai ímanivo Ááváramumo mirámó siráintemba Áánútun-aaiyaveta áraire kwésundayavetaawe Ááváramuntaveta kentáá síkwá'náma iyéyá kwésune. Ááváramu áúra'o ímo kárámaimo araa'énamo urónka'a Áánútun-aaiyavena áraire séna máyomba póna Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewai tíkwá'náman-iyē.

**Áánútun-aaiyavai áraire sewái Áánútu simái
asirámakaimba timínín-kwasai.**

¹³naaóv'á Áánútu Ááváramuntavena simái asirámakon-aimba séna ewé enaísaavutantamba ónááowaiye amápa'-marama kentí maramá kwáyáiyē siráiyē. Ááváramu Áánútuna ámáámba kwakóntavena ímanivo kwenááiyavena áraire súwana Áánútu séna arupí umái máyaane súntavena Áánútu Ááváramuntavena simái asirámakon-aimba siráiyē. ¹⁴Áánútu simái asirámakon-aimba Mósesimbo simámakain-amaambo kwégwaraawaiyavena íma siráivo Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewaiyavena siráiyē. mirámó ímo uráinkakai Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewai úwoiyavesa sesinó. Áánútu simái asirámakaimba úwoiyavena sisinó. ¹⁵ámáán-aimba kwáyáísasa arááírántavena moórá-amba Áánútumo áwáá'o sénamo sáwí-meyambo timínín-amba paáururaiye. ámáán-aimbo ímo kwáyáinkakai íma arááísísina. ámáán-aimba kwáyáiyē.

¹⁶Ááváramu Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena simái asirámakon-aimba siráiyē. miráumai Ááváramu aisaavutantambo ónááowai Áánútun-aaiyavesa áraire sénááowai Áánútu úwoi túwa'naa ena simái asirámakaimba timíníyē. Áánútu Mósesimbo simámakain-amaambo ísaraawaiye su'mai ímanivo Ááváramumo Áánútun-aaiyavenamo áraire siróntemba Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewai kwemá úwoi kwétuwa'naa-iyē. Áánútun-aaiyaveta áraire kwésundawaiya Ááváramu kentáá síkwá'náraamban-iyē. ¹⁷Áánútu aúranka'a Ááváramu máyowana maarán-áímbá simái agaimaréna séna

ó'on-o'on-kwaasi tíkwá'áma

óne Áánútu siráiyē

agaimaréna siráiyē. Áánútu púwómpinkembo kwéusasintinkaiwai éna kwemó aaimó sisanamó ímo kwáyáin-tantaakomo

kwévaariwain-aaiyavena Ááváramu áraire siráiyē. ¹⁸kwaási ímo paáronaaon-tantaatavena Áánútu Ááváramuntavena súwana Ááváramu árai'a mirá íníyēna siyé siráimba póna ó'on-o'on-kwaasi tíkwa'náman-iyē. Áánútun-aii aúváivimba agaimaréna séna

enaísaavutantambo ónááowai
sáwíva-kwaasi paáronaaowe

agaimaréna siráimba pósa paáruaawe. ¹⁹ááéma Ááváramu anónu'mai karéna ména sáwívar-ima 100 ima maisuwéna máyowana awainínkó Séraa ageínimbá máyowana póna íma imáyáa éna Áánútuntavena asiramái imáyáa kwéena ²⁰Áánútu simáímo asirámakon-aintavena áraire séna íma kaer-ímáyáa éna asiramái ména Áánútu áwí'a mósá maréna ²¹séna Áánútumo simáímo asirámakainten-umai kanaán-umai iyámpói simíníyē séna ²²miráumai Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena séna arupí umái máyaane siráiyē.

²³arupí umái máyaane siráimba íma Ááváramuntavenawe su'mai siráivo ²⁴kentááyávénagwara'a mirán-áimbá siráiyē. Ísóigo Ísumba pukáimpinkemba Áánútu usásinankaraiwain-aaiyaveta áraire súndayavenaya séna arupí umái máyáawe kwésiye. ²⁵kesáámó sáwí'o uráundayavenaya kentáási sáwí-meyambo maisiyuwáníntavenaya Áánútu Ísu Káráísitimba ai'marówana kuména kumpuwúwana Áánútu kwenauranka'a arupí umásinkanintavenaya pukáimpinkemba usásinankaraiye.

Áánútu arupíya umásínkáin-kwasai.

5 ¹Ísu Káráísitin-aaiyaveta áraire súndayavenaya Áánútu kwenauranka'a arupíya umásínkarenaya Ísóigo Ísu Káráísitina mayáímá imáyáa éna paru kwéumasinkaisata mimbóráí'a umái kwémaumne. ²Ísu Káráísitin-aaiyaveta áraire súndayavenaya Áánútu úwoi kwésuwa'naa-ipata mósinkaraisata méta Áánútuwe ságyan-ayampata ménaundayaveta amu'maréta máyaunanaya sirunkóyá aamoí kwéiyē. ³umbai-yántáá'ó kesópata kwáyáimba sirunkóyá aamoí isatá minúbái-yántáá'á kwáyáintaveta asiramái méta íma sívón-káinta ⁴mindáyavena Áánútu séna kawel'á umái máyáawe sisatá mindáyaveta kwesé ménaundayaveta amu'maréta máyaunana sirunkóyá aamoí kwéiyē. ⁵kwesé ménaundayaveta amu'maréta máyaundaya kentááyávéna íma awinkánimba póna íma sigaeyá íníyē. Áánútu kwenamankómbá ai'marówana keséya kumbéna Áánútumo kentááyávénamo anón-imayaamo imbá kwéagaraasinkaimba póta kwesémo ménaundayaveta amu'maréta máyaunanaya póna íma sigaeyá kwéiyē.

⁶kesáá íma asiramái máyaawanana Áánútumo siráin-kanaamo tiráimba kesáámó sáwí'o umáíyaamo máyaundavinkembo kusúwa'naa índayavenaya Ísu Káráísiti kumpukáiyē. ⁷arupí-kwaasigombo áwa'naa

ónaundayave'a puwónáe senkákái umbái taisinó. kawe-kwáásígómbó áwa'naa ónaundayave'a kwená anondá puwónáe sésa púwósino. íya púwósino. íma isáúmne. ⁸ánivo kesáámó sáwítaamo umáíyaamo máyaundaya súwa'naa índayavenaya Ísu Káráísiti kumpukáíye. Ísu Káráísiti pukáimpinkemba Áánútu arumbó símímba mindá kwéagaraasinkaintaawe. ⁹Ísu Káráísiti kentááyávéna imáyáa éna pukáintavena Áánútu aúranka'a arupí umásinkarainta pónaya Káráísiti árai'a kentáásí sáwí-meyamba maisíyukaintavenaya Áánútu íma áwáá'a siyíníye. ¹⁰kesáá Áánútumbo síyámba umánkaraundaya kwenááninko kentááyávéna imáyáa éna pukáimba póta Áánútuwe mimbórá-imáyáávátá máyaundaya miráumai Ísu Káráísiti úwoi ména póna árai'a kawer-ámpá'ó kwégundayavenaya kwégarakwiyiye. ¹¹íma mináíné su'mainivo maarán-áínkwárá'án-íye. Ísógo Ísu Káráísiti Áánútunte mimbóráí'a umásínkáísanaya póna Áánútuntavena kesirunkóyá aamoí kwéíye.

Áándamunte Ísuntei kwaasái.

¹²maarán-áímbá ísáaro. aiva-kwáásígó Áánútun-aai arááíraimba póna sáwí'ó kwéon-amba paáururaiye. sáwí'a uráimba póna púwón-amba paáururaiye. amáparawai sáwí'a kwéomba pósa púwón-ampa'a kwégo. ¹³Áánútumo Mósesimbo amáámbo ímo simámakonka'a kwaási sáwí'a uráamba isaná Áánútu misáwí'ó uráan-aimba íma agaimakáíye. ¹⁴aiva'á Áándamu máyowasa matinka-matinka úmaesa tunka'á Mósesi usá máúnka-kwaasiyomba pukáawe. Áándamu Áánútun-aai arááírowasa kwempínkén-kwáásí évakarawai íma mirá umbá sáwí'a umbá pósa pukáawe.

Áándamu naaémbo paárinuwaimo íninteni'a éna Káráísitimo évakantantaa'ó íninteni'a íma uráivo ¹⁵sáwí'a uráimbanivo Áánútu úwoi kwésuwa'naa-intaawe. Áándamu Áánútun-aai arááíraimba pósa amáparawai pu'maé kwéiyomba árair-aimban-ivo Áánútu amáparawai úwoi túwa'naa ínintavena moóráwaimba Ísu Káráísitimba ai'marówana kuména kawe'á umátínkáva'a kwéiyimba minánkó usáyaaitaraiye. ¹⁶Áándamu aiva-kwáásígó sáwí'a uráinkakemba amáparawaiya sáwí'a úmae kwéiyunanaya Áánútu íma mirá éna kawe'á kwéumasinkaintaawe. aiva-táwai aiva-kwáásígó Áánútun-aai arááírowana Áánútu séna sáwí'a ónda po puwíníyone séna naaémba sáwíva-kwaasi sáwí'a uwaná séna úwoi túwa'naa e'a kesúranka'a arupí umátinkanaumne siráíye. ¹⁷Áándamu aiva-kwáásígó sáwí'a uráinkakemba amáparawai puwí-ámpá'á kwégwaraawana minánkó tátokaivo moóráwai Ísu Káráísiti maarán-ánón-káwé'-má'yái mairáíye. Áánútuntavesa súwa'naa uwo sewái úwoi kawe'á umái kwétuwa'naa-ena kwenaúranka'a arupí umái kwéumatinkaisana Káráísiti túwa'naa isasá asiramái mésa sáwí-mayaigomba kwéusayaaitaawe.

¹⁸ánivo mináinkóná ááimba maarán-áimbán-iye. aiva-kwáásígó sáwí'a urónkakemba Áánútu amáparawaiyavena séna sáwí'a kwéesa puwónááowe siráimba póna moórawai Ísu Káráísiti kawé'á urónkakemba sáwí'o uráampinkemba iyátinkena aúnaí'o umáímo maí'maí'o ónááoni'a kwéumatinkaiye. ¹⁹aiva-kwáásígó Áánútun-aaí arááironkakemba amáparawai sáwí'a uráambanivo moórawai Ísu Káráísiti Áánútu siráini'a urónkakemba Áánútu kwenaúranka'a sáwívarawai arupí kwéumatinkaiye.

²⁰sáwí'a umbá Áánútu kwená áamámba Mósesimba simámakomba mindáyavena miwítí sáwí-mayaigo anómba uráíye. mirá umbánivo Áánútu arumbá umátinkámae iyúwana anómba uráíye. ²¹ááema sáwí'o urón-imayaago tátokowasa pósa puwí-ámbá kwakáawe. mirá uráambanivo ívé'a Áánútumo arumbó kwéumasinkaiwaiya tátoraisata kwenaúranka'a arupí umáíya máyaundaya kentáásí Ísóigo Ísu Káráísiti aúnaítaamo umáíya maí'maí'o ónaunda-ita kwéumasinkaiye.

Ísuwe tarúmaiya máyaunda-kwasai.

6 ¹simátíménda ísáaro. maarán-áimbá íma seró. Áánútu úwoi súwa'naa úmae iyínana anómba ínintaveta sáwí'a úmae kwéiyeta ménae íma seró. ²puwón-kwaasimo miwítí sáwí-mayaigomo ímo ókwara'o tátotuwenamo kwáintemba kentáávímbá sáwí-mayaigo íma tátotuwena kwáyáísata póta íma sáwíta úmaeta kwéiyeta ménaumne. ³maarán-áimbá ísaraawe. nombó pésinkaanta Ísu Káráísiti kweséya tarúsinkaisata kweséya pukáara'naraamba umáíya máyaunanaya kentáásí sáwí-imayaago íma táto'mae kwéiyisata máyaumne. ⁴nombó pésinkaanta kesáá Ísu Káráísitiye puwúnasaya utaráara'naraanta kwéunanaya kentáásí sáwí-imayaago íma táto'mae kwéiyiye. Áánútu kentáásivowa ó'oran-asirayandei pukáimpinkemba usásinankaraintemba kentáá usásisinkaraara'naraamba uráísata aúnaí'a umáíya máyaumne.

⁵Ísu Káráísitima pukáimba kwemó kwaásiti sáwí-mayaigomba usáyaaitaraintemba kweséya tarúmai máyaundayavenaya sáwí-mayaigo kentáá íma tátokaiye. miráumai Ísu Káráísitimo pukáimpinkembo usásinankaraintemba kweséya tarúmai máyaundayaveta aúnaí'a umáíya máyaumne. ⁶⁻⁷maarán-áimbá ísaraawe. puwówanamo ímbá sáwí-imayaago íma tátotuwena kwáyáísana kentáásí sáwí-imayaagona asirayámbá ánásainana kesáámó sáwí'o úmae kwéiyundawaiya íma táto'mae iyínintavena Ísu Káráísiti taaira'á pukáísana kentáásí sáwí-imayaago kentáá íma tátokaiye. ⁸Ísu Káráísitiye pukáara'naraanta umáíya máyaundaya póta mináimbá árair-aimba isatá kweséya máyaumne. ⁹maarán-áintá ísaraumne. Ísu Káráísiti pukáimpinkemba usásinkaisana puwí-ásíráyánkó íma tátoraisana ókwara'a íma kwévuwiye. ¹⁰sáwí'o kwéombo ánásanintavena mimbórá-táwai pukáimba póna mindáyavena íma

ókwara'a puwéna usásinena ména Áánútuntavena imáyáa kwéena máyáiyé. ¹¹miráumai imáyáa é'a sé'a pukáara'naraanta umáíya máyaunanaya sáwí'o kwéundawaiya íma tátotuwena kwáyáísata méta Ísu Káráísitiye tarúmaiya máyaundaya Áánútu aamoí ínkwáe-i'a umáíya máyaumne.

¹²kentí sáwí-imayaayave'a tirááíyave'a ováínivo sáwí'o kwéowai keinárawa'a íma tátoraino. ¹³kentúwawaa'neiye kentiyáánamaineiye íma owé simái sáwí'a kwé'e'a pukáara'naraan-umai máyáawanamo usásintinkaisa'o máyáawai Áánútumpa'a kentúwawaa'a amé'a kwentáv'é'a owé simái kentúwawaa'neiye kentiyáánamaineiye kwená kawe'-má'yáiyé su'mai máyáaro. ¹⁴Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanko íma kárákwiyisana Áánútu úwoi túwa'naa iwáí kárákwiyisana póna kentí sáwí-imayaago kentúra'a íma tátoraino.

Áánútu kwená mayái-kwáásí-i'a umátínkain-kwasai.

¹⁵mináímbá imáyáa é'a simátíménda ísáaro. Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanko kentáárá'á íma kárákwiyisana Áánútu úwoi súwa'naa iwáí kárákwiyisata mindáyaveta íma úwoi sáwí'a úmaeta íyóno. ¹⁶kwená mayái mayánaumnemo sembá kwemá kárákwiyisasa kwená mayái-kwáásí máyáawe-aimba ísaraawe. miráumai sáwí'o íyanamo éna misáwí-ímáyáágó tátokaina'a misáwí-máyái maimaé kwéiyé'a máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a maí'mai'a ónááovo Áánútun-aaimo isáíyanamo éna kwemá kárákwiraina'a kwená mayái maimaé kwéiyiyana kwenuúranka'a arupí umátinkaniye. ¹⁷ááémo sáwí'o uráambayaigo tátokowasa naaémba árair-aimba simátíma'mae íyówa'a isé'a kentirumpimbá asiramái tátokaawa'a mindáyave'a Áánútumpa'a súwi kwésune. ¹⁸sáwí'o kwéum-bayaigo tátokompinkemba Áánútu iyátinkowa'a arupí-mayai kwémayaawana minárupí-máyáígó tátokaiye. ¹⁹íma asiramái máyáantave'a kesáái isánááon-aimba simátimune. ááéma sáwí'a ónáe sé'a ó'on-o'on-tantaakwara'a sáwí'a uwaná tátokombanivo ívé'a kawe'á ónáe sé'a kawe'-má'yáiyé su'mai kwémae'a Áánútun-dei-i'a oró.

²⁰ááémo sáwí'o um-báyáígó tátokonka'a kawe'ó íi-ímáyáá íma kwé'e'a ²¹sáwí'o uráamba ívé'a tigaemá kwéiyé. sáwí'o untavéna íma kawe-tántáálá kentópa'a tiráiyé. mirá-sáwí'ó úmae íyómpinkemba máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a maí'mai'a kwéowe. ²²Áánútu sáwí'o kwéumpinkemba iyátinkena kwená mayái-kwáásí-i'a umátínkaraimba pó'a Áánútun-dei-i'a umái mé'a aúnái'a umái maí'mai'a ónááowe. ²³sáwí'o kwéom-bayaigona anondá puwónááombanivo Áánútu kentáásí Ísóigo Ísu Káráísitina mayái imáyáa éna aúnáitaamo umáíya maí'mai'o ónaunda-ita kwéumasinkaiye.

Áánútun-amanko agaráásínkarain-anta kwégwaraunda-kwasai.

7 ¹kesí kwaásiyono. amáparawai ámáán-aimba ísaraamba pó'a simátíménda ísáaro. úwoimo máyáanka'a ámáán-ainko

kárákwiraimba póna puwíyamba mináínkó íma kárákwiyiniye. ²ámáánkomo siráintemba aarakwá'ó ombá awaikómó aúvaimo máyáinka'a awainínkó kwesé tarúmai máyáísana awaikómó púwísanamo imbá tarúmaimo máyaayamba kwéanasaiye. ³awaiómó máyáinka'a aaraigómó ó'on-kwaasigoe námae kwénaaisanamo imbá sáwí-inimban-iye kwésevo awaikómó puwínanamo éna áamáánko siráintemba ó'on-kwaasimo mayánimbo éna kanaán-iye.

⁴kesí kwaásiyono. miráumai keinárawatavenawe séna Ísu Káráísiti pukáimba Áánútumo Mósesimbo simámakain-amaamba imáyáa é'a Ísu Káráísitiye tarúmimo máyáantave'a pukáara'naraambo umáímo máyáamba minámáánkó íma tátokaivo Ísu Káráísitiye tarúmai máyáawe. Áánútu Ísu Káráísitimba pukáimpinkemba usásinankarawai Ísunde-i'a umái mé'a pó'a Áánútuna mayái kwémayaawe. ⁵ááéma sáwí-imayaayaveta sirááiyavetaamo uráundarata íma mirán-oro siráin-amaamba iséta imáyáa éta ivátuweta sáwí-imayaayaveta sirááiyaveta éta sáwí'a éta puwónaunda-amba kwaréta ⁶miráyá uráunda ívé'a Áánútu sáwí-imayaago tátokaimpinkenta iyásínkáísanaya Áánútumo Mósesimbo simámakain-amaanko íma tátokaisata ááéraan-amba Mósesimo agaimakáin-amaankona aambá íma kwaréta aúna-amba Áánútun-amanko agaráásínkarain-anta kwégwaraumne.

Áánútuna áamáambo ímo kwáyáinkakai sáwí-mayaigona ááimba íma isáúsino siráin-kwasai.

⁷mináímbó imáyáa é'a simátíménda ísáaro. Áánútumo Mósesimbo simámakain-amaantave'a sáwí-amaamban-iye íma seró. minámáán-áímbó ímo kwáyáinkakai sáwí-mayaigona ááimba íma isáúsino. túran-anda íma oró. minámáánkómó ímo mirá siráinkakai súran-andamo úndayave'a sáwí'a kwéune íma súsino. ⁸minámáánkó séna túran-anda íma oró siráimba kempímbá sáwí-imayaa kwáyáimba pó'a minámáámbá araaisénáe sé'a súran-anda ávááraumai uráumne. minámáánkómó ímo kwáyáinkakai sáwí'o kwéunda íma imáyáa é'a sáwí'a kwéune súsino. ⁹ámáánko íma mirá oró siráimba íma isé'a kawe'a umái máyaumne-imayaa é'a mé'a naaémba minámáámbá ísaraunda araaisénáe sé'a arááiraunda ¹⁰mindá puwónaundawai úne. minámáámbó kwakáundarakai kawe'a umái máyausino. minámáámbá arááiraundawai pó'a puwónaundawai úne-aimba ísaraumne. ¹¹minámáánkó séna íma mirá oró siráimba kempímbá sáwí-imayaago kwéna póna kampa'a simásiyuwaisa'a mináímbá araaisénáe sé'a arááiraunda pó'a puwónaundawai úne.

¹²miráumai Áánútumo Mósesimbo simámakain-amaan-aimba íma mirá oró-áímbá Áánútun-aai arupí-aimba kawer-áímbán-iye. ¹³minkáwér-áínkó íma puwónaundai'a umásínkaraivo kesí sáwí-imayaago

puwónaundai'a umásínkaraiye. sáwí-imayaayave'a siráái kwétaimba pó'a minámáámbó araisénáe sé'lo arááiraunda puwónaundawai é'a kesí sáwí-mayaigona ááimba ávááraumai sáwí'a úwa'a awánaraumne. minámáánkó séna íma sáwí'a oró siráimba pó'a kemó sáwí'lo uráunda kesí sáwí-imayaago anómbe sáwí'a úwa'a awánaraumne.

sáwí'lo kwéundawaiya tátokain-kwasai.

¹⁴ámáámba Áánútumpakemba kunkáivo kemá marapákén-kwáásí únana sáwí'lo kwéundawai tátokaisa'a minímáyáágóná mayái kwémayaumne. ¹⁵kawe'ó úndayavena kwésinkaisa'a mirá ónáe súndanivo íma mirá kwéune. sáwí'lo úndayavena íma kwésinkaisa'a íma mirá ónáe súndanivo mirá kwéune. mirámó kwéunda íma kawer-ímáyáá kwéune. ¹⁶íma sáwí'a ónáe súndanivo mirá-sáwí'ó kwéundayave'a sé'a Áánútu siráin-amaamba kawer-ámáámbán-iye kwésune. ¹⁷sáwí'lo kwéunda íma kemá mirá kwéumpo sáwí-imayaago kempímbá kwáyáísa'a sáwí'a kwéune. ¹⁸marapá-kwáásí únda kanaán-umaimo kawe'ó únda kempímbá íma kwáyáísa'a awánaraumne. kawe'ó úndayavena kwésinkaisa'a íma kanaán-umai kawe'á kwéune. ¹⁹kawe'á ónáe sé'a úndanivo íma mirá é'a íma sáwí'a ónáe sé'a úndanivo úwoi sáwí'a kwéune. ²⁰íma sáwí'a ónáe súndanivo mirá-sáwí'á kwéunda íma kemá mirá kwéumpo sáwí-imayaago kempímbá kwáyáísa'a sáwí'a kwéune.

²¹maarán-áínkóná ááimba kwáyáíye. kawe'á ónáe sé'a úndanivo sáwí-imayaago tavisímae kwéiyisa'a ²²kesirumpimbá Áánútuna áamáantave'a aamoí kwéundanivo ²³moóra-ainkona ááimba kempímbá kwáyáísana sáwí'lo ónáe súndawai kembá tavisisaná Áánútuna áamáámba kawer-ámáámbá pó'a kwaránáe súndawai tavisisaná sáwí'lo ónáe súndawai tavisimái tátokaiye. ²⁴eésé'á kwéunana sirunkó sáwí'a kwéisa'a máyaundayave'a sé'a sáwí'a kwée'a puwónaundai'a kwéundavinkemba nááwa siráníyono kwésunana ²⁵Ísóigo Ísu Kárásíti siráísa'a Áánútuntave'a súwi kwésune.

miráumai kesirumpinkén-ímáyáá kwée'a sé'a Áánútuna áamáámba kwaránáe súndanivo kesúgoma sáwí-imayaavinkemba sáwí'a kwéiye.

Áánútun-amankomba arááímo kwétaini'a kwéon-kwasai.

8 ¹miráumai Ísu Kárásítiye tarúmai máyáawai miwítí sáwí-meyamba maitíyukaintavena Áánútu íma aavimbá maitinkéna sáwí-meyamba íma timíniye. ²ááéma sáwíta uráundawai tátokowata puwónaundawaiya ówánanaya Ísu Kárásíti iyásínkaraisata kweséya aúnái'a umáíya máyaunanaya Áánútun-amanko kárákwiyisana Áánútu aavimbá íma maisinkénaya íma sáwí-meyamba simíniye. ³Áánútu kwená áamáámba siráimbanivo sáwí'a ónáe séta minámáámbá íma kanaán-umaiya kwakáunda póna minámáánkó sáwíta umáíya máyaundavinkemba

íma síkaisata máyaunanaya naaémba Áánútu ááninkontavena séna sáwí'a kwéomba po miwíyávái se kumpuwíníyone séna ai'marówana kesáámó sáwí'o kwéundawaiyaamo úndanten-augwarawai maimaéna kentáásí sáwí-imayaamo maisiyuwáíndayavenaya kumpukáíye. ⁴Áánútu mirá uráimba póta sáwí-imayaayavetaamo sirááiyavetaamo kwéunda ímo mirá kwéetaamo Áánútun-amankomo siráini'o kwéetaamo éta Áánútuna áamáánko siráintemba miráyá umáíya arupíya ónaumne. ⁵sáwí-imayaayavesamo tirááiyavesamo kwéowai miwítí sáwí-imayaago tátokaivo Áánútun-amankomba arááímo kwétaini'a kwéowai kwená kawer-ímáyáágó kwégarakwiye. ⁶miwítí sáwí-imayaayavesamo tirááímo kwétain-imayaawe su'mai kwéowai máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a maí'mai'a ónááovo Áánútun-amankombo arááímo kwétain-imayaawe su'mai kwéowai paru umái aúnaí'a umái maí'mai'a ónááowe. ⁷sáwí-imayaayavesa tirááiyavesa kwéon-imayaawe su'mai kwéowai Áánútuna áamáamba íma kanaán-umai taagwiavésa Áánútuna namuro-kwáásíráámbá kwéowe. ⁸sáwí-imayaayavesamo tirááímo kwétaini'o kwéowai Áánútu íma aamoí kwéumatinkaiye.

⁹Áánútun-amankomo kentirumpimbó máyáimbo é'a sáwí-imayaayave'o tirááímo kwétaini'a íma kwée'a Áánútun-amanko siráini'a kwée'a máyáawe. Ísu Káráísitin-amanko tirumpimbó ímo máyáiwai íma kwená kwaási-í'a kwéowe. ¹⁰Ísu Káráísitin-amanko kentirumpimbó máyáimbo éna Áánútu kwenaúranka'a arupí umátínkaraimba pó'a kentimankó maí'mai'a íníwai é'a sáwí'o uráantave'a kentúgoma puwíníwaiman-owe. ¹¹Áánútu Ísumba pukáimpinkemba usásinankowana kwenamankómó kentirumpimbó máyáimbo éna keinárawakwara'o éna puwónááompinkemba usásintinkaniye. kwenamankó kentirumpimbá máyáintavena Áánútu mirá íníye.

¹²kesí kwaásiyono. mináímbá imáyáa íyata íma kentáásí imáyáavinkeni'a éta Áánútun-amankombo arááímo kwétainita umáíya máéno. ¹³sáwí-imayaayave'o tirááiyave'o kwéombo éna Áánútu séna máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a máéro siráivo Áánútun-amankomo túwa'naa ína'o sáwí-imayaamo tuwé'o é'a aúnaí'a umái ménaaowe.

¹⁴Áánútun-amankomo kwésintembo kwégwaraawai Áánútu áánimbaa'an-owe. ¹⁵Áánútu kwenamankómbá ai'marówana kentirumpimbá máyáiwai íma inkaisí-í'a umátínkáísana inkaisí-yántáákó íma tátokaisa'a máyáavo Áánútu áánimbaari'a umátínkáísa'a Áánútumba kwéaaye'a sé'a kesivoó kwése'a kwémaewe. ¹⁶kesáá séta Áánútu áánimbaata úneyaamo kwésunda Áánútun-amanko kentáásirumpimba ména séna mindá árair-aimban-iye kwésiye. ¹⁷Áánútuna iyámpói úndaya póta Áánútumo kentááyávénawe sénamo to'mayaa úmakaimba maimaéta Ísu Káráísitimo mayánínten-umaiya mayánaundayaawe. umbai-yántáá'ó

kwempímbó kwáyontemba kentáávímbá umbai-yántáá'á kwáyáimba póta naaémba kweséya ságayan-ayampa'a ménaundayaawe.

Áánútu kwená ó'ora-sagayamba agaráásinkanin-kwasai.

¹⁸ maarán-áímbá imáyáa é'a sé'a árai'a Áánútu kwená ó'ora-sagayamba agaráásinkainata mindáyaveta imáyáa kwéeta kentáávímbá kwáyáin-umbai-yantaataveta íma anón-imayaa kwéundayaawe. ¹⁹ Áánútu áánimbaare ayáámúmbaareya únasaya Áánútumo tarórrurain-tantaako kwaí-kwaankowe taaigówé amápa-karaan-tantaakowe kentáámó suwánanaaontavesa mósá titaagwirésa amu'marésa máyáawe. ²⁰ naaóv'á'á Áánútu tarórrurain-tantaatavena séna kampindágwiniye séna kwená imáyáavinkemba séna íma miwítí imáyáavinkemba siráimba maarán-imáyáá éna séna ²¹ naaémba kampindái-yántáá'á aambá áúntinkaanana tarórruraunda-yantaa'a ó'a íma kampindámae iyíniye. kesí iyámpóímo iyátínkáanasamo kawe'ó umáímo ménaaontemba mintántáákó miráumai kawe'á umái kwéniye Áánútu minímáyáá uráíye. ²² maarán-áíntá ísaraumne. aaraimó iyámpóímo tinkésamo eésé'ó ontembá Áánútumo amápa-tantaa'o tarórrurain-tantaako eésé'á kwéena Áánútumo paárinintavena amu'maréna máyáíye. ²³ íma Áánútumo tarórrurain-tantaakowe su'mainivo kesáágwárá'á miráyá kwéeta Áánútumo to'mayaa úmakain-tantaa'o simíníntaveta imáyáa ónaundayavenaya Áánútu kwenamankómbá ai'marówana kesirumpintá kumbáyáísata eésétá kwéeta amu'maréta máyaunanaya Áánútu kwenayáámúmbaare kwenáánimbaare síkenaya aúna-kuwawaa'a umásinkanintaveta amu'maréta máyaumne. ²⁴ Áánútu kawer-ámpá'á mésinkonka'a séta árai'a Áánútuna iyámpóíya éta kweséya ménaumne séta amu'maréta máyaumne. awánasuwaunda-yantaataveta íya amu'maréta ímo awánáúnda-yantaataveta amu'maréta ménaumpo ²⁵ ímo awánáúnda-yantaataveta amu'maréta méta séta árai'a paáriníye séta íma sívón-káínata asiramái amu'maréta ménaumne.

²⁶ íma asiramái-kwaasi méta kawer-ámpátá kwégunanaya umbai-yántáá'á kwétatoraisana póna Áánútun-amanko kwésuwa'naa-isata nóraumaiya Áánútumba áísaa onanayá súwa'naa íníyo séta sirumpintá kanagíré su'mai téta íma kanaán-umai aai kwésunanaya Áánútun-amanko kentááyávéna imáyáa éna Áánútumpa'a aai kwésisana ²⁷ Áánútun-amanko Áánútumbo arááímo kwétain-aimba séna kwená kwaási-imayaa éna mirán-áímbá kwésimba póna Áánútu kentáási imáyáa awánaiwai póna kwenamankómó sin-áímbá kwéisaiye.

²⁸ maarán-áímbá ísaraumne. kwená kwaási-i'a ónaundayavenaya ítámakaisata kwená imáyáa kwéeta máyaunanaya sáwí-yantaare kawé-tántáaré kesópataamo timbá Áánútu mintántáá'á kawe'á kwéumasinkaintaawe. ²⁹ naaóv'á'á Áánútu kwendéi-í'a umái ítámakowaiyavena séna kesááninkaamba ónááowe siráimba póna

kwenááninko Ísu kentáásuwaao-i'a isatá kwenáúnavarita úne. ³⁰naaóv'á'á ítamakowaiyavenaya sááyena kwenaúranka'a arupí umásinkenaya kwenááninkaani'a kwéumasinkaintaawe.

Áánútu arumbá kwésimenaya Ísumba ai'marówana kumpukáin-kwasai.

³¹Áánútu miráumai súwa'naa uráimba pó'a imáyáa é'a simátíménda ísáaro. sáwí'a umátinkanae sésayaamo mirámó onááomba íma kanaán-umai kentáá usáyaaitanaaowe. ³²Áánútu kwenááninkomba íma tátorena kentáási sáwí-imayaa maisiyuwáínkwáe sénaya ai'marówana kumpukáiyé. mirá uráimba póna súwa'naa ínín-tantaa'a úwoi simíníntaawe. ³³Áánútu kentáá ítamakowaiya kwenaúranka'a arupíya umásínkarainta pósa évakarawai íma kanaán-umai aavimbá maisinkánááontaawe. ³⁴évakarawai kentááyávésa puwígwáe sésa íma aavimbá maisinkánááowe. Ísu Káráísiti kentááyávénaya séna puwéna usásinena Áánútu ayáánúrapa'a asirayán-áyámp'á'á ména kentáá súwa'naa umai Áánútumpa'a kwéaisaa-iyé. ³⁵mirá kwéintavesa évakarawai íma kanaán-umai Káráísitiyeyaamo máyaundavakenta sírááwanaya Káráísiti kentááyávénaya íma auwinkéna kentáási imáyáa íma kwétuwaiye. umbai-yántáá'ó kesópataamo tíndawe aosaambó kwisinkánááontaawe sáwí'o umásinkanaaontaawe sááimo sinkáníntaawe unáánkwátói-iyaaínta ménaundayaawe évakarawaimo sínkamonaaontaawe puwónaundayaawe mirán-tántáá'ó kesópataamo tínímba Káráísitiyeyaamo máyaundavakenta íma kanaán-umai sírááwanaya Káráísiti kentááyávénaya íma auwinkéna kentáási imáyáa íma kwétuwaiye. ³⁶naaóv'á'á Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

ená kwaásiya úndarakemba évakarawai kentááyávésa sésa
tínkamónasa puwígwáe-imayaa úmae kwéiyowe. sipisípimo
tuvúwówanamo púwíntemba kentááyávésa tínkamónasa
puwígwáe kwésimae íyówe

agaimaréna siráiyé. ³⁷mirá-sáwí'ó umásínkáanta íma imáyáa únanaya Ísu Káráísiti arumbá kwésimimba póna asiramásínkáísata miwí kwéusayaaitaundayaawe. ³⁸⁻³⁹maarán-áímbá árarir-aimba isa'á ísaraumne. Áánútu arumbá kwésimenaya Ísóigo Ísu Káráísitimba ai'marówana kentááyávénawe séna kumpukáimba pósa Áánútunopa'o máyaundavakenta íma kanaán-umai kwésiraantaawe. puwónaundayaawe úwoi máyaundayaawe Áánútunopa'o máyaundavakenta íma kanaán-umai kwésiraantaawe. kwíyómpaken-kwayo'naraware taraváá-kwáné ívé'o kwáyáin-tantaare naaémbo paárinin-tantaare kwíyómpakewaiye kwaántá-kwaasiti máápakewaiye Áánútumo tarórrurain-tantaare mirán-tántáátónkó íma kanaán-umai Áánútunopa'o máyaundavakenta sírááwanaya Áánútu kentááyávénaya íma auwinkéna kentáási imáyáa íma kwétuwaiye.

Póro Ísareri-kwaasi arumbá umátínkarain-kwasai.

9 ¹kemá Póro Ísu Káráisitina kwaásima é'a árarir-aine su'mai kwésunana Áánútun-amanko kesirumpimbá ména kárákwiyisa'a maarán-áimbá árarir-aimba kwésimatimune. ²kesí kwaási Ísareri-kwaasivinkembo kemá tiráunda isa'á imáyáa únana sirumbá kwéisana sirunkó umbaí támae kwéiyiye. ³miwí Ísu Káráisitin-aaiyavesa íma áraire semba pósa árairemo sésamo kesí anondámo usámaiyanamo Áánútumo siyuwáinanamo Ísu Káráisitimo ánaembo umásiyuwanimba mindá kanaániye kwésune. ⁴miwí kesí kwaási Ísareri-andarakewai Áánútu kwenáánimbaari'a umái ítámakena kwená ságayamba agaráátinkena aaimá simái tarútinkena kwená áamámba simátimena simái asirámakain-aimba simátimena Áánútuna imáyáamo mósá kwémaraan-amba agaráátinkowasa ⁵ááeraan-anon-kwaasi miwí títkwá'náma uwaná Ísu Káráisiti iyámpói aú'mái miwítí ándáva'a kumbéna amáparawaira'a kárákwiyisata kwenáwíta mósá ma'maéta kwéiyunda mindá árarir-aimban-iyé.

⁶Áánútu Ísareri-andaraken-kwaasivinkemba íma amápa'a ítámakaivo évakarawai ítámakaimba Áánútu asirámakain-aimba arááfraiye íma seénáisiaye. ⁷Ááváramu aísavutantamba uráawai íma amáparawain-ovo évaka'a Áánútuna iyámpói owaná naaóvá'á Áánútu Ááváramuntavena séna enááninko áwí'a Áísákaa kwenáisaavutantamba ónááowaiye su'maiyavena séna enaísavutantamba kwéowe sénááowe Áánútu siráiyé. ⁸mináínkóná ááimba maarán-áimbán-iyé. Ááváramu aísavutantamba uráawaivinkemba íma amáparawain-ovo Áánútu kesí kwaásima owémó asiramáimo siráiwaiye su'mai Áánútuna kwaásiman-owe. ⁹naaóvá'á Áánútu Ááváramuntavena simái asirámakain-aimba séna sún-dakanaama tína'a máyáanana Séraa inaamaí-iyámpói ankániye sirómba ¹⁰mináímbá kentáa síkwá'náma Áísákaantavena siráiyé. kwemá anón-éna aaraí mayówana awainínkó áwí'a Árépéka agováraer-iyampo ¹¹íma tínkaroyasarai miníyámpóirái íma mayái mairóyanka'a ¹²Áánútu minínínkóntávéna séna ená iyámpóiraimo ésarai aivakéwái naaén-iyampoigona mayái mayániye siráiyé. Áánútu kwená imáyáavinkemba kwená kwaási-i'a umái ítámarena tááyaraivo miwítí mayái íma awánarena tááyaraiye. miráumai naaóvá'á séna ená iyámpóiraimo ésarai aivakéwai naaén-iyampoigona mayái mayániye siráiyé. ¹³Áánútun-ai aúváivimba miníyámpóiráiyávéna agaimaréna séna

Yákópomba ítámare'a Ísomba

sínaaemba umámune Áánútu siráiyé

agaimaréna siráiyé.

¹⁴évakarawai mindáyavesa imáyáa ésa kampa'á sésa Áánútu íma arupí kwéiyemo kwésemba mindá kampar-áimbán-iyé. ¹⁵naaóvá'á Áánútu Mósesintavena séna

sirumbá umátinkanae súndawaiyave'a sirumbá kwéumatinkaumne.
 kawe'á umátinkanae súndawaiyave'a mirá kwéune
 siráiyē. ¹⁶ miráumai kwaási tiráái kwétaintavenawe kwaási kawe'-
 máyái kwémayaantavenawe ímanivo Áánútu kwená imáyáavinkemba
 séna sirumbá umátinkanae siráintavena kwená kwaási-i'a umái
 kwéitamariye. ¹⁷ Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna
 Mósesi máyonka'a Ísípi-marava'a kárákwirawai kwentávéna Áánútu
 séna amápa'-maravaken-kwaasi kesí asirayándéimó enane'ó
 úndama awánésa kesúwí'a isáígwáe sé'a embá kárákwiyi-
 mayaira'a usásinankaraumne Áánútu siráiyē
 agaimaréna siráiyē. ¹⁸ miráumai Áánútu kwená imáyáavinkemba
 kwembó arááímo tainí'o énamo sirumbá umátinkanaemo simbá arumbá
 umátinkena kwembó arááímo tainí'o énamo tiruntémó máráani'o imbá
 tiruntémá máráani'a kwéumatinkaiye.

Áánútu áwáá'a tiyéna arumbá umátinkenamo in-kwásái.

¹⁹ mindáyave'a imáyáa é'a maarán-áimbá íma seró. sáwíta kwéundaya
 nóra séna Áánútu aaivintá kwémaisinkaiyo. Áánútu imáyáa éna séna
 sáwí'a ónááowe siráimba mindáya sáwí'a kwéundayaawe. miráumai
 aaivimbó kwémaisinkainta mindá sáwí'a kwéiyē mináimbá íma seró.
²⁰ keinárawa'a úwoi-kwaasi máyáavo Áánútumo siráinda-aimba anondá
 íma seró. maarán-áimbá imáyáa oró. sawei-ánáveumba ombá karí'-
 márámá mairésa sawei-ánáveumba úmaraawana misáwéi-ánáveunko
 íma maarán-áimbá séna nóra éra kembá mirá kwéumasinkao íma
 kwésiye. ²¹ sawei-ánáveumbo ombá mimbórá-karí'-márámá mairésa
 kaer-ánáveumba úmaresa moóravimba úwoi-mayai maésa moóravimba
 kawe'-máyái kwémayaamba mindá miwínéimán-iyē.

²² Áánútu miraráámbá kwéiyē. Áánútuna asirayáné áwáá'o
 kwésine awánanaaontavena sáwí'o uráan-kwaasimo tínkamimiba
 miwítí meéyámbá póna ááéma íma tínkamimiba timu'maréna ména
 naaémba tínkaminiye. ²³ kentáá ítámarenaya arumbá umásínkáinta
 póta kweséya ságyan-ayampata méta kwená ó'oran-kawe'-mayai
 awánanaundayavenaya Áánútu sáwí'o uráan-kwaasi íma ááéma
 tínkamimiba timu'maréna máyáiyē. ²⁴ íma Yútaa-kwaasivinkene su'maiya
 sááyaraivo ó'onkaa-kwaasigwara'a tááyariye. ²⁵ miráumai naaóv'á
 Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a Ósíya agaimaréna séna

Áánútu séna íma kesí kwaási-i'a uráan-kwaasiyave'a kesí kwaásiman-owe
 sé'a ímo sirumbó tímakaundayave'a sirumbá kwétimune sénaumne.

²⁶ íma kesí kwaásiman-owe siráundava'a máyáawaiyave'a naaémba
 kesáánimbaa'an-owe sénaumne Áánútu asirayánkwáráwái síníyē
 Ósíya agaimaréna siráiyē. ²⁷ naaóv'á'á Áánútun-aaí simátímakowai áwí'a
 Áísáya agaimaréna séna

Ísarerin-andaraken-kwaasi sáwíva'a ésa nonáámááíraamba umái sáwíva-kwaasi ménaaovo Áánútu íma amápa'a tiránívo évaka'a sáwí'o umái máyáampinkemba tiráníye. ²⁸Ísóigo amáparawai avekáán-umai aaivimbá maitinkéna sáwí-meyamba tímatuwaniye agaimaréna siráíye. ²⁹moóráva'a Áísáya agaimaréna séna

Ísóigo amápar-asirayambo tokáiwaimo sénamo évakarawai íma tínkamonda tiyúwánasa mésa iyámpói tinkánááowe siráinkakai Sótómu-naopaken-kwaasiye Kómóraa-naopaken-kwaasiyemo putásaraantemba kesáágwárá'á miráyá úsino agaimaréna siráíye.

Ísareri-kwaasi Ísun-aaiyavai íma áraire siráan-kwasai.

³⁰mináínkóná ááimba maarán-áimbán-íye. ó'onkaa-kwaasi Áánútu aúranka'a arupí umáímo máyáan-ambo ímo avakáá uráawai Ísu Káráísitin-aai isésa sésa áraire siráamba póna Áánútu kwenaúranka'a arupí umátínkaraiye. ³¹miwí mirá uráavo Yútaa-kwaasi Áánútu ítámakaiwai sésa Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba kwaráananaya kwenaúranka'a arupíya umásinkaniye siráavo Áánútu Mósesimbo simámakain-amaankona ááimba íma isésa kwenaúranka'a íma arupí umái máyáawe. ³²⁻³³Áánútuna ámáamba kwaráananaya kwenaúranka'a arupíya umásinkaniye siráavo kwenááiyavesa íma áraire siráantavena íma arupí umátínkaraiye Áánútun-aai aúvái-kwandaavimba Ísuntavena simái agaimaréna séna

Áánútu séna ísáaro. Sáíyono-naopa'a moórá-ontamba maráúnda pósa minóntánk'á tísamaima turarésa tanaambá vánááowe.

óntantavenamo siráintembo íníwaimpa'o agevamáímo ménaaowai íma tigeayávésa ónááowe siráíye

mináímbá agaimaréna siráíye. óntanemo siráimba Ísuntavena siráíye. óntanka'o tanaambó vaantembá Ísu Káráísitin-aai araaisésa miráumai tanaankáámbá vará'naumai máyáawe.

10 ¹maanáímbó simátíménda ísáaro. kesí kwaási Yútaa-kwaasi sáwí'o umáímo máyáapinkemba Áánútu iyátinkanintavena áváraumai sirááíma kwétaisa'a Áánútumpa'a áísaa úmae'a kwéiyune. ²Yútaa-kwaasi Áánútuna mayái mayánáe sésa karuwaa'a kwéombanivo Áánútun-aaigona ááimba íma ísaraamba tuwánaraumne. ³Áánútumo kwenaúranka'o arupímo kwéumatinkain-amba íma awánésa kampar-ántávésa árair-amban-íye sésa pósa Áánútuna árair-amba íma kwégwaraawe. ⁴ámáamba kwaráúndayavena Áánútu kwenaúranka'a arupí umásinkaniye sésa Yútaa-kwaasi kwaráan-amba Ísu Káráísiti séna minámbá ánásaivo kesááiyavesa áraire sewáiyávéna Áánútu kwenaúranka'a arupí kwéumatinkaimbanivo Yútaa-kwaasi minámbá íma kwégwaraawe.

⁵ Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba kwáráananaya Áánútu arupíya umásinkaniye kwésen-aintavena naaóv'á Mósesi agaimaréna séna

minámáámbó amápa'o kwaráiyawai

kawe'á umái ménaaowe

siráiye. ⁶ Áánútun-aaiyavesa árairemo kwésewaimo arupí umátínkáin-aintavena agaimaréna séna

maarán-áimbá íma seró. nááwa kwíyómpa'a irénawa Káráisitimba

ái'maena kumíníyo. ⁷ nááwa pukáan-kwaasi máyáapa'a kuréwa

Káráisitimba ái'maena tíníyo. mirán-áimbá íma seró. ⁸ Áánútun-

aai kentirumpimbá egwaa'á kwáyáísa'a kwésewe

agaimaréna siráiyeye. Ísu Káráisitín-aaiyave'a áraire seró-áimbá

kwésimatimundayaawe. ⁹ mináimbá maarán-áimbán-iye. Ísu

kentáási Ísóigoman-iye avora'ó simátíme'o kentirunkákémbó sé'o

Ísu pukáimpinkemba Áánútu usásinankaraiyemo síyanamo éna

sáwí'o umáímo máyáampinkemba Áánútu iyátinkaniye. ¹⁰ Áánútun-

aaiyaveta kesirumpintá áraire kwésundaya kwenaúranka'a arupíya

kwéumasinkaintaawe. avora'ó mináimbó kwésimatimundaya sáwí'o

umáíyaamo máyaundavinkenta kwéiyasinkaiye. ¹¹ Áánútun-aai

aúvávimba agaimaréna séna

siráintembo ínfwaimpa'o agevamáímo ménaaowai íma tigaeyávésa

ónááowe siráiyeye.

¹² mináimbá amápa-kwaasi Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye Áánútu

aúranka'a mimbórái'a kwéontavena siráiyeye. Áánútu amáparawaira'a

kárákwiraiwai éna súwa'naa ínkwáe sésamo simámén-kwaasi anón-

kawe'a kwéumatinkaiye. ¹³ Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna séna

Ísóigontavesa sésa sáwí'o umáímo máyaundavinkemba siráníyone

kwésewai amáparawai mirá íníye

agaimaréna siráiyeye.

¹⁴ Áánútu íma máyáiyeye-aimbo sewáímó ombá súwa'naa uwo

íma kanaán-umai kwésewe. Áánútun-aaimo ímo ísáawaimo ombá

mináíntávésa áraire íma kanaán-umai kwésewe. Áánútun-aaimo ímo

kosimátíméwasamo ombá mináimbá íma kanaán-umai kwéisaawe. ¹⁵ ímo

ti'márááwasamo ombá íma kanaán-umai kogwésimatimewe. Áánútun-aai

aúvávimba agaimaréna séna

áséi-kwasaimo kosimátíméwai

aamoí kwéumatinkaawe

agaimaréna siráiyeye. ¹⁶ mináséi-kwásái kwéisesamanivo évakarawai

arááiraawe. mindáyavena naaóv'á Áánútun-aai simátímakowai áwí'a

Áísáya agaimaréna séna

Ísóigo kawer-áimbá kosimátimunasaya

mináíntávésa íma áraire kwésewe

agaimaréna siráiyē. ¹⁷Ísu Káráisitín-aaimo simátíméwasamo isésamo ombá kanaán-umai áraire kwésewe.

¹⁸Yútaa-kwaasi Ísu Káráisitín-aai árai'a á'a ísaraawe kwésune. mindáyavena naaóv'á'á Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna séna amápa'-marava'a kwénaesa simátímúwana mináínkó kóyáwé uráiyē

agaimaréna siráiyē. ¹⁹Yútaa-kwaasi Ísareri-kwaasi mináínkóná ááimba á'a ísaraamba mindá árair-aimban-iyē. naaóv'á'á Mósesi Áánútumo siráin-aimba agaimaréna séna

Yútaa-kwaasi ó'onkaa-kwaasiyave'a sé'a úwoi-kwaasiman-owe siráamba miwíyáv'é'a kesí kwaásiman-owe sénaundayave'a áwáá'a kwétiyē'a tirunkó sáwí'a umátinkaniyē

Áánútu siráiyē Mósesi agaimaréna sirówana ²⁰naaémba Áísáya íma áá'a kwégowana agaimaréna séna Áánútu séna

nóra simáíya Áánútumpa'a ténaumno-aimba íma kwésewaitopa'a paáruraumne. Áánútumba agaráásínkáaro-aimba íma kwésewaitopa'a paáruraumne séna ²¹Ísareri-kwaasiyavena séna túwa'náa ónaumne sé'a kesópa'a teró símae kwéiyunasa kesáái araaísésa kembá tínaaemba kwéumasuwaawe

Áánútu siráiyē Áísáya agaimaréna siráiyē.

Áánútu Ísareri-kwaasi arumbá kwéumatinkain-kwasai.

11 ¹simátíménda ísáaro. árai'a Áánútu kwená kwaási Yútaa-kwaasi íma ánaaemba umátímakaiyē. kemá miwíwínkéwái'é'a Ísareri-kwaasi pó'a Ááváramu aísavutantumbo úndawai'é'a Pénisamini minándárakéwáímá úne. ²naaóv'á'á Áánútu Yútaa-kwaasi ítámarena ánaaemba íma umátímakaiyē. Íráiyaa-aai agaimakáimba ísaraawe. naaóv'á'á Íráiyaa Ísareri-kwaasiyavena í'ai séna Áánútuntavena séna

³Ísóigoo enáái simátímakaawaivinkemba sáwívarawai tínkamuwasa púwúwasa óntan-taareima tawísíyuwesa entávésamo imáyáamo ésamo póimo tuvú'máimo agaimakáan-taareima tawísíyukaawe. enááimo simátímakaawaivinkemba keyáá máyaunda pósa kenkwárá'á sínkamonaawe

Íráiyaa súwana ⁴Áánútu simáména séna

ímanivo kesí kwaási ménaaontavena sáwívarawai 7,000 kwaasi tátokaunasa kampar-ísóigó áwí'o Páárimba kwenáwí'a íma mósá makáawe

Áánútu simámakaiyē. ⁵mirámó uráintemba ívékwara'a Áánútu arumbá umátínkáíwaiyavena Yútaa-kwaasivinkemba évakarawai ítámakaisasa máyáawe. ⁶miwítí mayáíyáv'éna íma ítámakaivo arumbá umátinkenayavena ítámakaiyē. miwímó kawé'-má'yáímó mairáawaina anondá íma ítámakaivo kwemá arumbá umátinkenayavena ítámakaiyē.

7miráumai Ísareri-kwaasi Yútaa-kwaasi Áánútumo kwenáuranka'o arupímo kwéumatinkain-amba avakáá uwááesa owasá amáparawai íma awánaraavo Áánútumo ítámakawai évakarawai awánaraawe. Áánútu tááyaramba táá'a káúnkurain-kwaasiraamba ésa íma ísáawasa évakarawai ísaraawe. 8naaóv'á Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna séna

Áánútu séna tívón-kamátinkaumne súwana tívó kwégowasa íma kanaán-umai aái ísaraamba mirámó uraántemba ívékwar'a mirá kwéowe

agaimaréna siráisana 9Tévíti agaimaréna séna toóntávésawe su'mai anón-imayaa ésa sésa kawé'á umáíya máyauumne síyambanivo mínímáyáágó kampa'á simátiyuwainasa sáwí'a umái mésa sáwí-meyamba mayánááowe. 10miwí túramba kavíkuraiinasaraamba íma awánanaaowe. miwítí umbai-yántáá'á kwaíkawai'a éna íma ánásaniye

Tévíti siráíye. 11mináímbá imáyáa é'a simátíménda ísáaro. Yútaa-kwaasi kampar-ámbá kwégwaraambanivo naaémba íma mirá ónááowe. Yútaa-kwaasi Áánútun-aai arááíraanka'a ó'onkaa-kwaasi Áánútumo sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'ó métínkáin-aimba ísésa áraire kwéseмба Yútaa-kwaasi ísésa tirunkó sáwí'a ínasa kegwarátá miráumai kwaránáe sénááowe. 12Yútaa-kwaasi sáwí'a ésa sáwí-amba kwégwaraamba mindáyavesa ó'onkaa-kwaasi kawer-ámbá kwégwaresa kawé'á umái máyáawe. miráumai naaémba Yútaa-kwaasi Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire sésa kawer-ámbá kwaránááomba sáwívarawai tuwánésa ávááraumai kawé'á umái ménaaowe.

ó'onkaa-kwaasi kawer-ámpá'á mégwétinkain-kwasai.

13íma Yútaa-kwaasin-ovo ó'onkaa-kwaasiyave'a imáyáa é'a simátíménda ísáaro. Áánútu kentávéna séna ó'onkaa-kwaasi kesáái kosimátíma'mae naauwó séna si'mákaimba mimbáyái anóm-bayaiman-íye kwésune. 14ó'onkaa-kwaasi kwésimatimunda imáyáa é'a kesí kwaási Yútaa-kwaasi ísésa tirumbá sáwí'a ínasa kegwarátá miráumai kwaránáe sénááowe-imayaa kwéune. Yútaa-kwaasi mirá íyana Áánútu kawer-ámpá'á métinkanintave'a ó'onkaa-kwaasi simátíma'mae kwéiyune. 15Áánútu Yútaa-kwaasi ánaaemba umátímakainka'a ó'onkaa-kwaasi sáwívarawai kwená kwaási-i'a umátínkaraisasa miráumai naaémba Yútaa-kwaasi Áánútumpa'a tíyana Ísu Káráísitina kwaási-i'a umátinkanimba pukésa usásinaara'naraamba ónááowe.

16Yútaa-kwaasiyave'a imáyáa é'a simátíménda ísáaro. évakarawaimo toómbó ayááímó topámbaimo Áánútumbo ámémba mintómbá mótú'a Áánútundeiman-íye. évakarawaimo sésamo mintái-ánú'á Áánútundeiman-íye sembá mintáímá amápa'a kwendéímán-íye. 17moórá-taigo áwí'a

órivema kígauva'a kwáyáin-taima mintáiráámbá umái Yútaa-kwaasi máyáawe. Áánútu minórívé-táígo ayáánamai arátuwena úmípakemba áváár-orive-taigo ayáánamai ará'mai máyavusumaraisana ávóiraken-anomba tamandéna anón-uraiye. áváár-orive-taigo ayáánamairaamba kemá ó'onkaa-kwaasiman-owe. ¹⁸ mindáyave'a kentúwí'a íma maimaé iyé'a arátukain-ayaanamaiyave'a úwoisamba owatá kesáá anómba úne íma seró. mintáígo asirayámbá kwétimivo keinárawa'a mintáígo mbá íma asirayámbá kwéamevo kentúwí'a íma maimaé iyóro.

¹⁹ kentúwí'a íma mósá maré'a sé'a Áánútu kentáá máyavusumarinintavena ayáánamai arátukaiye íma seró. ²⁰ maarán-áimbá árair-aimban-iyé. Yútaa-kwaasi Ísu Káráisitín-aaiyavesa íma áraire siráantavena arátukaisa'a keinárawa'a áraire siráantavena miwí tinondá máyáawe. mindáyave'a íma kentúwí'a mósá máréwana táá'a káína'a kárákwiyoro. ²¹ Yútaa-kwaasi ayáánamai-uramban-ovo Ísu Káráisitín-aaiyavesa íma áraire sentávéna arátúwáísasa máyáamba pó'a keinárawa'o mirámó íyanamo éna Áánútu mirá íníye. ²² Áánútu évakarawai arumbá umátinkena évakarawai sáwí-meyamba timínímba imáyáa oró. sáwí'o uráawai sáwí-meyamba tiména kembá kawé'a kwéumatinkaiye. kawé'o umátínkáípa'o ímo maí'mai'o íyanamo éna ayáánamaimo arátukaintemba keinárawa'a mirá íníye. ²³ Yútaa-kwaasimo sáwí-ambo tuwésamo Ísu Káráisitín-aaiyavesa áraire síyanamo éna Áánútu asirayámbá tokáiwai tiréna ááemo maémáémpa'a mótinkaniye. ²⁴ ó'onkaa-kwaasi áváár-orive-taigo ayáánamairaamba owaná Áánútu arátuwena kawer-órivé-táíwímbá máyavusumakaimba mindá umbaí tairáiyé. Yútaa-kwaasi kawer-órivé-táíráámbá owaná Áánútu minkáwé-táígo ayáánamai arátukaimbanivo ókwara'a maimaí Yútaa-kwaasi máyavusumaranimba mindá íma umbaí téna kanaán-umai íníye.

Áánútu amáparawai arumbá kwéumatinkain-kwasai.

²⁵ kesí kwaásiyono. kesáá anón-kwaasiya úne sevó sé'a avora'ó simátíménda ísáaro. Ísareri-kwaasi Ísu Káráisitín-aaiyavesa íma áraire sembánivo íma mirá úmae iyésa naaémbo ó'onkaa-kwaasimo Áánútumo ítamakaiwaimo Áánútunopa'o tíyanka'a Ísareri-kwaasi Ísu Káráisitín-aaiyavesa áraire sénááowe. ²⁶ miráumai Áánútu Ísareri-kwaasi sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métinkaniye. mindáyavena naaóv'á Áánútun-aai aúváívimba agaimaréna séna

sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawer-ámpá'á métínkáiwai Sáiyono-naopa'a paáréna Yákópo aísavutantamba uráawaiti sáwí-imayaa maitiyuwáníye. ²⁷ sáwí-imayaa maitíyúwáandara'a simáímo tarúmakaunda-aimba paáriníye Áánútu siráiyé agaimaréna Ísareri-kwaasi Yákópo aísavutantamba uráawaiyavenawe miwítí anón-daopa'a áwí'a Sáiyono-naopatavenawe agaimaréna siráiyé.

²⁸ Yútaa-kwaasivinkemba sáwívarawai Ísu Káráísitin-aaí arááíraamba pósa Áánútuna namuro-kwáásiráámbá ompínkémbá ó'onkaa-kwaasi kwenáái is'é'a áraire siráawe. Yútaa-kwaasi tíkwá'náma Áánútu simái tarúmákaintavena miwí tísavutantamba uráawai kwená kwaási-i'a umái ítámakaiye. ²⁹ Áánútu kwená kwaási-i'a umái ítámakena kawé'á umátínkaraimba íma ivátiyuwena ó'on-imayaa íniye.

³⁰ ááéma kemá ó'onkaa-kwaasi Áánútun-aaí arááíraawasa naaémba Yútaa-kwaasi mirá uráamba póna ívé'a Áánútu keinárawa'a arumbá kwéumatinkaiye. ³¹ Yútaa-kwaasi Áánútun-aaí arááíraawana keinárawa'o arumbó kwéumatinkaintemba naaémba miwí arumbá umátinkaniye. ³² amáparawai Áánútun-aaí arááísúwana Áánútu séna sáwí'o kwéomba mindágo tátokaiye séna arumbá umátinkanintavena mináímbá siráíye.

Áánútu áwí'a anómbo úmae kwéiyin-kwasai.

³³ Áánútu ávááraumai arumbá umátinkena kawer-ímáyáá éna amápa-tantaatavena imáyáá isaná mirám-baaran-aimbo Áánútunopa'o kwáyáimba íma kanaán-umaiya kwéisaunanaya mirám-baaram-bayaimo kwémayaimba íma kanaán-umaiya kwéawanaundayaawe. ³⁴ Áánútun-aaí aúvávimba agaimaréna séna

Ísóigomo imáyáamo kwéimba íma kanaán-umai kwéisaawe.

Ísóigomo máyáim-bayai íma kanaán-umai táásá umai

kwémayaawe. ³⁵ moórá-yantaa'a simíya'a kemá anondá tíménoma

íma siwáímá póna kwemá ísarena kwétimiwaiman-iyé

agaimaréna siráíye. ³⁶ Áánútu amápa-tantaa'a úmáráísana kwená asirayámbá kwáyáintavena amápa-tantaa'a kwáyáimba pósa kwenáwí'a mósá maránááontavena amápa-tantaa'a kwáyáíye. mindáyaveta Áánútumo mayáímó kwémayaimba íma kanaán-umaiya amápa'a kwéawanaundayaanivo kítoka'a kwéawanaundayaniye. kwenáwí'o anómbo úmae kwéiyimba árair-aimban-iyé.

Áánútuna mayáí kwémayaan-kwasai.

12 ¹ kesí kwaásiyono. Áánútu ávááraumai arumbá umátínkáintave'a maarán-áímbá asiramái simátimune. keinárawa'a kentúma Áánútumpa'a kwéame'a kwentáv'é'a imáyáá kwéé'a kwená mayáíyé su'mai kwémayaiyana aamoí umátinkaniye. mirámó é'o é'a kwená imáyáá áraí'a mósá maránááowe. ² marapá-kwáásímó sáwí'o kwéontemba íma mirá é'a Áánútu kwésin-aintave'a owé síyana kentí imáyáá aúnaí'a umátinkaina'a aúna-kwaasiraamba umái ménaaowe. mirámó é'o é'a Áánútumbo arááímo kwétain-aimba is'é'a Áánútumo aamoimó kwéin-aimba is'é'a kawé'-má'yáí-áímbá is'é'a kwená kasenku-ímáyáámó kwéimba isánááowe.

³ Áánútu úwoi súwa'naa uráintave'a maarán-áímbá simátimune. kentúma íma maé iyé'a anón-kwaasiya úne íma seró. Áánútu túwa'naa

isa'á íma kwaásiti asirayánká'án-ivo Áánútuna asirayánká'á kwená mayái kwémayaamba mindáyave'a imáyáa é'a kentúma íma maé íyóro. ⁴kentúwawaa'a imáyáa oró. tíyayaanko kwená mayái kwémayaisana moórá-mora-yantaako mirá kwéisata ⁵miráumai kesáá sáwíva-kwaasi méta Ísu Káráisitiyeya tarúmai mimbórá-kúwawaa'a ma'mái máyaunanaya ⁶Áánútu úwoi súwa'naa isatá moórá-morawaiya kentáási mayái mayánaundayavena Áánútu asirayámbá siménaya Áánútu asirayámbó timénamo kesáái simátíma'mae nááóromo siráinda árar-aimban-iyé sé'a mirán-oro. ⁷asirayámbó timénamo túwa'naa orómó siráindawai mirán-oro. asirayámbó timénamo kesí aambó agaráátínkáaro siráindawai mirán-oro. ⁸asirayámbó timénamo asiramátínkáaro siráindawai mirán-oro. kentí náaindaambo taaímbaimo kwétimewai kawé'á kwéovo mirán-oro. kárákwiraawai kawé'á kwéovo mirán-oro. kawé'ó kwéumatinkaawai aamoí kwéiyapakemba mirán-oro.

⁹moórá-morawaivimbo tirumbó kwétimemba íma kampa'á síyamba árai'a tirumbá tíméro. sáwí-mayai tínaaemba umáme'a kawé'-máayái tátoraaro. ¹⁰Ísu Káráístina kwaási ontáv'é'a mimbórá-ákúnkááni'a é'a pó'a moórá-morawaivimba tirumbá kwétimé'a moórá-morawai túwí'a mósá máráamba karuwaa'á é'a máéro. ¹¹Ísóigompa'a imáyáa kwé'e'a íma tivón-káína'a tiyáántán-kwimai Ísóigona mayái karuwaa'á oró. ¹²Ísu Káráisitimo kumíníntave'o amu'maré'o máyáamba tirunkó aamoí ínana umbai-yántáá'ó kentópa'o kwáyáimba íma imáyáa é'a asiramái mé'a Áánútumpa'a námúnaa símae iyé'a íma agándáaro. ¹³Áánútuna kwaási ímo toómbó makéwai túwa'naa e'a namu-kwaasímó tíya'o é'a toómbá naambá tíméro.

¹⁴sáwí'lo umátínkáawaiyava'a Áánútuntave'a sáwí'a umátinkaa'o íma sé'a kawé'á umátinkaa'o seró. ¹⁵aamoimó kwéowaise kegwará'á aamoí oró. ivi'ó kwéetaawaise kegwará'á ivi'á taaró. ¹⁶mimbórá-ímáyáá umái mé'a anón-kwaasiya úne íma sé'a moórá-morawai túwa'naa e'a úwoi-mayai gwara'a máyáaro. kesávái-ímáyáámó ombá keyáá kawer-ímáyáá gwará-kwáásíyá úne íma seró.

¹⁷sáwí'lo umátínkarewa'o é'a anondá íma mirá umátínkáaro. kwaási túranka'a kaweré su'mai umái máéro. ¹⁸amáparawaivimba paru umái ménae sé'a tiyáántán-kwimai miráumai máéro. ¹⁹sáwí'lo umátínkaiya'o é'a anondá íma mirá é'a méwana Áánútu anondá sáwí-meyamba timíníyе. mindáyavena Áánútun-aii aúváivimba agaimaréna séna

Ísóigo séna sáwí'lo iyawaina anondá-meyamba timénaunda mindá kendéimán-iyе. sáwí-mayaiyave'a meéyámbá timénaumne siráiyе agaimaréna siráiyе. ²⁰mináímbá imáyáa é'a maarán-oro. Áánútun-aii aúváivimba agaimaréna séna

namuro-kwáásímó tááimo kwétinkaimbo é'a toómbá tíméro.

namuro-kwáásímó nontávénamo kwétinkaimbo é'a tíméro.

mirámó íyasamo ésa sáwí'lo umátínkáantavesa tigaemá ínyе

agaimaréna siráiyé. ²¹sáwí'o kwéowaina ááimba íma usáyaaitanivo kentí kawe'-má'yálgó sáwí-mayaigomba usáyaaitaino.

kárákwiraan-kwasai tísamaivimba áikwiyon-kwasai.

13 ¹amáparawai marapá'ó kárákwiraan-anon-kwaasi tísamaivimba áikwiyo. Áánúto asirayámbó ímo tímakainkakai íma kárákwiyi-mayai mairáasino. Áánúto miráumaimo kárákwiraawai usásintinkaraiye. ²marapá'ó kárákwiraan-anon-kwaasi Áánúto usásintinkaimba pó'a miwí táái isé'a íma arááíséro. araaisíyambo é'a Áánúto aúranka'a sáwí'a é'a sáwí-meyamba mayánááowe. ³kawe'ó kwéowai kárákwiraan-anon-kwaasiyavena íma táá'a kaisasá sáwí'o kwéowai kárákwiraan-anon-kwaasi táároi kwéinkaisewe. kárákwiraan-anon-kwaasi táároi íma inkaisénáemo sé'o é'a kaweré su'mai íyasa aamoí umátinkanaaowe. ⁴kárákwiraan-anon-kwaasi túwa'naa íya'a kawe'á umái ménaaontavena Áánúto miwímá usásintinkaraiye. sáwí'o é'o é'a miwí táái inkaíséro. asirayámbá tokáamba pósa sáwí'o íyawai sáwí-meyamba timénááovo inkaíséro. Áánúto usásintinkaraimba pósa sáwí'o kwéowai sáwí-meyamba timénááowe. ⁵mindáyave'a marapá'ó kárákwiraan-anon-kwaasi tísamaivimba áikwiyo. Áánúto áwáá'a síníyeyavaiye su'mai ímanivo arupí-aintave'a kárákwiraan-anon-kwaasi tísamaivimba áikwiyo. ⁶miwí mirám-báyáímó kwémayaamba mirám-báyái mayánááontavena Áánúto usásintinkaraimba pó'a táákísi 7'ó'on-o'on-takisi orómó síya'a arupí umái mirá é'a anón-kwaasi túwí'a mósá márááro.

moórá-morawaivimba tirumbá kwétimen-kwasai.

⁸óntambo tímakaiya'a amatááma íma maé'a ááéma tíméro. moórá-morawaivimba tirumbá kwétimé'a mirámó ombá Áánúto Mósesimbo simámakain-amaamba kwégwaraawe. ⁹Áánúto Mósesimbo simámakain-amaanko séna aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné ó'on-o'on-tantaare íma oró. tínkamiyasamo puwónááoni'a íma oró. túran-anda íma oró. mirám-baaran-amaankona ááimba maarán-iyé.

kesávái-ímáyáámó ontembá

kentí kwaásiti imáyáagwara'a oró.

¹⁰miwítí kwaásiti imáyáamo kwéowai íma sáwí'a umátinkanaaowe. miwítí kwaásivimba tirumbá kwétimewai Áánúto Mósesimbo simámakain-amaamba kwégwaraawe.

¹¹Ísu Káráísitimo kumínín-kanaa sáwíyanka'a tína'a Ísumo kumínín-kanaamo ímo imáyáamo ontembá íma é'a kárákwiyoro. Ísu Káráísitin-aaiyaveta áraire siráundarata Áánúto siránín-kanaa sáwíyanka'a tínimba póta máyaundaya ívé'a minkánáá sáwíyanka'a tíníye. ¹²marapá'ó túnkain-ayampa'o máyáamba kwéanasaimba pó'a

sáwíyanka'a kwíyómpa'a ságayan-ayampa'a ménaaovo mindáyave'a sáwí-mayai tínaaemba umáme'a tiyáántán-kwimai kawe'-má'yái maé'a máéro. ¹³ságayan-ayampataamo máyaunda-kwaasiyaamo kwéundantenta mirá kwée'a kawe'á umái máéro. íma torupamáí mé'a uwo'aó'-nómbá kwéne'a uwo'aó'á oró. aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné íma kwée'a aaisané íma kwése'a kawe'-má'yáímó kwémayaantave'a kentirunkó íma simái sáwí'a umátínkáaro. ¹⁴sáwí-imayaayave'o tirááyave'o kwéomba íma owé sé'a tínaaemba umáme'a Ísóigo Ísu Káráísitintave'a sé'a kentáárá'á kárákwiyuwo seró.

kwaásiti mayáígómbá íma simái sáwí'a oró-kwásái.

14 ¹maísáaro. Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire kwésesamo ímo asiramáímo kwégwaraawiyave'a íma tiyuwé'a keséya máéro sé'a miwítí ó'on-o'on-imayaayave'a íma aaisambá simái taaínaaro. ²Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire kwésewaivinkemba évakarawai sésa amápa-tomba kwénaundaya kanaá kwéiye sewasá évakarawai Áánútuna aampa'ó ímo asiramáímo kwégwaraawai sésa kígauvaken-tone su'mai néta pói-ama'a íya nánaumne sewasá ³amápa-tombo kwénaawai pói-ama'o ímo kwénaawaiyavesa íma simái sáwí'a umátínkáaro. kwenááyivesa áraire kwésepa pói-ama'a kwénaawaiyavena Áánútu séna kesí kwaásiman-owe siráimba pósa kígauvaken-tone su'mai kwénaawai pói-ama'o kwénaawaiyavesa sáwí'a kwéowe íma seró. ⁴moóráwaina mayái-kwáásígóntávé'a sáwí'a óne íma seró. íma keinárawa'nein-ivo kwená anón-kwaasigondei póna kweyááríka'a séna kawe'-má'yái maé sáwí-mayai maé kwéone kwená anón-kwaasigo kwésiye. Ísóigo kanaán-umai áwa'naa ínimba póna kawe'-má'yái kwémaena asiramái méniye. ⁵évakarawai moórá-mora-tawaiyavesa sésa anóm-bono'o sí-táwain-ivo amápa-tawai úwoi-kanaaman-iyé sewasá évakarawai sésa amápa-tawai mimbórá-táwairaani'an-iyé kwésewe. amáparawai imáyáa ésa moórá-aimbo arupí-aimbo sésamo ésa mináímbá mirán-oro. évakarawai moórá-aimbo arupí-aimbo sésamo ésa mináímbá mirán-oro. ⁶évakarawai Ísóigo áwí'a mósá maránáe sésa moórá-tawaiyavesa anón-tawaiman-iyé sewasá évakarawai Ísóigo áwí'a mósá maránáe sésa toómbá Áánútunopa'a súwi simái kwénaawe. évakarawai Ísóigo áwí'a mósá maránáe sésa évaka-tontavesa íma nánaumne sésa kwénaan-tontavesa Áánútumpa'a súwi kwésewe. ⁷métaamo puwónaundayaawe íma kendéyáánivo Áánútundein-iyé. ⁸máyaundaya Ísóigontaveta imáyáa kwéeta máyaunda póta púwóndaya Ísóigontaveta imáyáa kwéeta puwónaumne. máyaundayaawe puwónaundayaawe Ísóigondei-ita kwéune. ⁹Ísu Káráísiti pukáan-kwaasirare úwoimo súvamaimo máyaunda-kwaasirataawe kárákwiyinintavena pukéna usásinkaiye. ¹⁰mindáyave'a imáyáa é'a Ísu Káráísitina kwaási ontávé'a moórá-

morawaiti mayái awáné'a sáwí-mayaiman-iyé íma sé'a íma simái sáwí'a umátínkáaro. Áánútu amáparawai máyáawaina ááimba tísaa ínínka'a Áánútu aúranka'a amáparawaiya máyaundayavenaya póna sísaa ínínave'a mindáyave'a kwaásiti mayáígómbá íma simái sáwí'o ró.

¹¹ mináíntávéna Áánútun-aaí aúvávimba agaimaréna séna

Ísóigo séna máyaundayave'a sé'a kesúranka'a amáparawai kívairesaa kesí imáyáa mósá marésa avora'á sésa árai'a emá Áánútuma óne sénááowe Áánútu siráiyé

agaimaréna siráiyé. ¹² miráumai minkánámó tínimba Áánútu aúranka'a amáparawaiya kesáámó máyaundawaina ááinta simámendaundayaawe.

**kentáási mayáígóná aambá kawer-áné su'mai awánésa
íma sáwí-amba kwaráígwáe siráin-kwasai.**

¹³ mindáyaveta imáyáa kwéeta moórá-morawaiti mayái awánéta sáwí-mayaiman-iyé íma séta maarán-ímáyáa éta kesí kwaási kesí mayái awánésa sáwí'a ónái seváínivo kaweré su'mai ónái séta mirá ónaundayaawe. ¹⁴ Ísóigo Ísuwe tarúmai máyaunda pó'a maarán-áímbá árair-aimba iyé-áímbá ísaraumne. amápa-tomba kwáyáimba íma sáwí'a isasá náíyanamo éna íma sáwí'a umátinkanivo kampa'ó sésamo naananá sáwí'a umásinkaniye sésamo náíyanamo éna sáwí'a umátinkaniye.

¹⁵ évakarawaimo mintómbá íma nánaumnemo sen-tómbó náíyasamo ésa mináímbó sewái tuwánésa mintómbó náíyantavesa sáwí-amba kwaránááowe. mirámó kwéomba sáwí'a é'a tirumbá íma kwétimewe. mirán-tómbó kwénaamba miwíyáváyé séna Kárásiti pukáiwai tuwánésa sáwí-amba kwáráavo sé'a kárákwiyoro. ¹⁶ kawé-tántáá'án-iyé sé'o kwéomba évakarawai tuwánésa simái sáwí'a umásínkáavo sé'a kárákwiyoro. ¹⁷ Áánútu kentáárá'á kárákwiraimba mirám-baaran-tone noné naawasá íma naawasamó kwéomba ímanivo Áánútu kentáárá'á kárákwiraimba maará kwéiyé. kwenaúranka'a arupí umái paru umái máyaunanaya Áánútun-amanko kwésuwa'naa-isana sirunkóyá aamoí kwéiyé. ¹⁸ mirámó kwéomba Ísu Kárásitina mayái kwémayaawana Áánútu aamoí kwéumatinkaisasa tuwánésa sésa kawé'á kwéowe kwésewe.

¹⁹ mindáyaveta imáyáa éta paru umái méta moórá-morawai asirayámbá timénái séta siyáántán-kwimaiya mayáiyá máyáano. ²⁰ évakarawaimo kampa'ó sésamo mintómbá naananayá sáwí'a umásinkaniye sewa'ó ombá mintómbá nánái sé'o né'o ombá tuwánésa sáwí-amba kwáráavainivo kárákwiyoro. Áánútumo kentirumpimbó kwémayaim-bayaigomba sáwí'a iváínivo kárákwiyoro. amápa-tombo naambá mindá kanaán-ivo évaka-tombo kwénaambo tuwánésa sáwí-amba kwáráamba sáwí'a umátinkaamba mindá sáwí'an-iyé. ²¹ póí-amare ándá-aran-done ó'on-ó'on-tone kwénaundamo suwánésa sáwí-amba kwáráavo sé'a miwíyávé'a

imáyáa é'a mintómbó kwénaamba ivátiyuwe'a mirámó ombá kawe'á kwéowe. ²²mintántáátávé'o imáyáamo kwéomba Áánútune su'mai simáméro. kentirumpinkén-ímáyáánéímó kwéomba íma sáwí'a kwéune kwésevo kentirunkó kawe'á iní'a kwéowe. ²³évaka-tontave'a kaer-ímáyáá toké'a nánaum. íya nánaumno kwésewai kentirumpinkén-ímáyáágó íma naaó kwésina'o né'o é'a Áánútu aúranka'a sáwí'a ónááowe. kentirumpinkén-ímáyáágó kawe'án-íye ímo kwésisasamo mirámó ombá sáwí'a kwéowe.

Ísumo ímo kwesávái-ímáyáámó uráintemba mirá oró-kwásái.

15 ¹kesáá Áánútuna aampa'á asiramáíya kwégwaraundawaiya Áánútuna aampa'ó ímo asiramáímo kwégwaraawai túwa'naa ono. sirááímo tainí'o kwéundayaawe su'mai íma imáyáa éta ²kentáási egwaa'ó máyáawai Áánútuna aampa'á asirámae kónááontaveta miwíyáváígwará'á imáyáa éta túwa'naa ono. ³Ísu Káráísiti íma kwesávái-ímáyáá éna kwaásiyavena imáyáa uráíye. mindáyavena naaóv'á Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna Káráísiti Áánútuntavena séna simái sáwí'o umánkaraawai pósa kembá sáwí'a umásínkaraawe siráíye

agaimaréna siráíye. ⁴naaóv'á Áánútun-ai aúvávimba agaimakáamba maarán-áíntávésa agaimakáawe. súwa'naa ínanaya íma ááéma sívón-káínata Áánútun-aaiyaveta asiramái imáyáa kwéeta kwesé ménaundayaveta amu'maréta máyaumne. mindáyavesa aúváiima agaimakáawe.

⁵íma tívón-káína'a asiramái máéro séna Áánútu kwétuwa'naa-íye. Ísu Káráísitimo máyáintemba miráumai mé'a keinárawapimba mimbórá-ímáyáá oró séna Áánútu kwétuwa'naa-isa'a ⁶pó'a mimbórá-ímáyáá kwéé'a mimbórá-áímbá kwése'a Áánútu áwí'a Ísóigo Ísu Káráísiti avowa áwí'a mósá máráamba mindáyave'a námúnaa kwésune.

Ísu Ísareri-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye túwa'naa uráin-kwasai.

⁷Ísu Káráísitimo keinárawatavenamo aamoí kwéintemba keinárawapimba moórá-morawaiyave'a aamoí kwéé'a mirámó kwéowana Áánútu áwí'a anómba kwéíye. ⁸naaóv'á Áánútu Yútaa-kwaasiya síkwá'náyavenaya simái asirámarowana Áánútumo siráintembo ínintavena minásíráyán-áímbó paárinintavena Ísu Káráísiti kumbéna Yútaa-kwaasi túwa'naa úwasa ⁹ó'onkaa-kwaasi sésa Áánútu arumbá umásínkáísata kwenáwí'a mósá maráúmne sénááontavena Ísu Káráísiti kunkáíye. mináíntávéna Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna ó'onkaa-kwaasivimba máyaunda enáwí'a mósá maré'a monor-ímó kwésunda enáwí'a mósá kwémaraumne agaimaréna súwana ¹⁰moóráva'a agaimaréna séna

ó'onkaa-kwaasiyono. Áánútumo ítámakaiwaiye tirunkógwará'á
aamoí íno

agaimaréna súwana ¹¹ moóráva'a agaimaréna séna

ó'onkaa-kwaasiyono. Ísóigo áwí'a mósá máráaro. amáparawaise
kwenáwí'a mósá máráaro

agaimaréna súwana ¹² Áánútun-ai simátímakowai áwí'a Áísáya
agaimaréna séna

Tévíti avowa áwí'a Yési kwenándárakemba moóráwai paárinana

ó'onkaa-kwaasira'o kárákwiyinintavena Áánútu usásinankainasa
kwembá amu'maréna ménaaowe

agaimaréna Ísu Káráisitintavena siráiyé. ¹³kwesé ménaaomba

amu'maré'a máéro séna Áánútu kwétuwa'naa-iyé. kwesé aráápamai

máyáantavena paru umátinkena tirumbá kawé'á umátínkáísana

kwenamankó asiramátínkáva'a kwéiyisa'a kwesémó ménaaomba

amu'maré'a máyáamba mindáyave'a námúnaa kwésune.

Áánútuna mayái kwémayaundayavai aamoí kwéune siráin-kwasai.

¹⁴kesí kwaásiyono. imáyáamo kwéunda-aimbo simátíménda ísáaro.

kawe-kwáási-úrumba pó'a kawer-ámbó kwégwaraan-aimba amápa'a

isé'a kanaán-umai kwéagaraatinkaawe. keinárawatave'a mirán-ímáyáá

kwéune. ¹⁵⁻¹⁶maanáúvávímbá évakar-aimba asiramái simátimunda

mináímbá imáyáa ónááontavena íma sáá'a kwégaisa'a súné. ó'onkaa-

kwaasivimba Ísu Káráisitina mayái mayánaundayavena Áánútu

si'mákaimba póna íma sáá'a kwégaisa'a asiramái maanáúvávímbá

simátimune. Áánútuntave'a sé'a maanó'ónkáá-kwáási ená kwaási owaná

enamankó ená kwaási-i'a umátínkaraiye senaná Áánútu aamoí íníntave'a

kenáái áséi-kwasai kwésimatimune. ¹⁷Ísu Káráisitiye tarúmai mé'a

Áánútuna mayái kwémayaundayave'a aamoí kwéune. ¹⁸Ísu Káráisiti

asirayán-ímáyáá símísa'a ó'onkaa-kwaasi Áánútun-aaiyavesa áraire

sénááontave'a mayái miwívímbá mairáunda mináímbá íma sáá'a káína'a

pó'a simátíménda ísáaro. aái kwésimatime'a mayái kwémayaunda

¹⁹Áánútun-amanko asirayámbá kwésimisa'a ó'on-o'om-bayai ímo

awánaraam-bayai maimaé'a kuráumne. Yérúsaremu-naopakemba ó'on-

o'on-daopa'a kwénaae'a Káráisitín-ai áséi-kwasai simátíma'mae'a

iyé'a Írírikamu-marava'a kuráumne. ²⁰kemá sé'a naaó'-nao'a Ísu

Káráisitín-aaimo ímo ísaraan-daopa'a áséi-kwasai kosimátiménae.

kosimátímakaan-kwaasivimba íma kosimátiménaumpo ó'on-daopimpa'a

kosimátíma'mae'a naaónaumne sé'a mináséi-kwásái ímo ísaraan-

kwaasivimba kosimátímakaumne. ²¹naaóv'á'á Áánútun-ai aúvávímba

mirán-áímbá agaimaréna séna

ímo simátíméwasamo ísaraawai naaémba Áánútuna aamba

awánanaaowe. ímo ísaraawai naaémba

Áánútun-aaí isánááowe
agaimaréna siráimba pó'a Ísu Káráísitin-aaimo ímo ísaraan-kwaasivimba
kosimátímakaumne.

Árómaa-naopa'a kónáe siráin-kwasai.

²² ímo ísaraan-kwaasi áséi-kwasai kwésimatimundara'a kentópa'a kónáe sé'a úmae iyúnda simátimunda-mayaigo sáwívaka'a kembá tátokaiye. ²³ kentópa'a kónáe sé'a úmae iyúnda sáwívar-ima maisuwé'a íma kanaán-umai kwégundayave'a ívé'a maandáópímp'á kesí mayáí ánásasuwe'a ²⁴ kentópa'a kónáe-imayaa kwéune. Sépéni-maravare sé'a kwégwe'a kentí naaópa'a kotuwáné'a komáyáana'a súwa'naa íya'a Sépéni-marava'a kónaumne. ²⁵ aiva'á Yérúsaremu-naopa'a Áánútuna kwaási kotúwa'naa ónaumne. ²⁶ Áánútuna kwaási Másétóniyaa-maravakewaiye Ákáyaa-maravakewaiye sésa ayawaí taisasá Áánútuna kwaási Yérúsaremu-naopakewai toómbá íma makáawai túwa'naa ónáe sésa miwítí óntamba torupámakaamba pósa simíya'a maimaé'a Yérúsaremuva'a kwé'a mátimenaumne. ²⁷ miwítí imáyáavinkembo mirámó kwéomba mindá kawe'án-íye. Yútaa-kwaasi ó'onkaa-kwaasi Ísu Káráísitin-aaí kosimátímakaamba pósa imáyáa ésa miwítí óntamba Yútaa-kwaasi toómbá íma makáawai kwétimemba mindá kawe'á kwéovo mirán-oro. ²⁸ torupámakaan-ontamba maimaé'a kweéme'a amáparawai mátímatuwe'a Sépéni-maravare sé'a kwégwe'a kentí naaó'a kómé'a minkákémbá Sépéni-marava'a koónaumne. ²⁹ kentí naaópa'a komáyáanana Ísu Káráísiti ávááraumai kawe'á umátinkaniye-imayaa kwéune.

³⁰ kesí kwaásiyono. kentáásí Ísóigo Ísu Káráísitintave'a imáyáa é'a Áánútun-amanko arumbá kwéumasinkaintave'a imáyáa é'a asiramái simátime'a sé'a Áánútumpa'a námúnaa kwésumpo keinárawakwara'a súwa'naa umai asiramái námúnaa seró kwésune. ³¹ Yérúsaremu-naopa'a kónaunda Yútiyaa-ayampaken-Yutaa-kwaasi Ísu Káráísitin-aaiyavesa íma áraire kwésewai sínkamovo sé'a súwa'naa umai námúnaa seró. miv'á Áánútuna kwaási máyáawai túwa'naa on-óntántávésa aamoí ónááontave'a námúnaa seró. ³² mimbáyáí ánásasuwaanana Áánútumo owémó sína'o é'a aamoí é'a kentópa'a kweéme'a kotuwáné'a aúnái'a umái ménaumne. ³³ Áánútu paru kwéumasinkaiwaiya keinárawate máyáíye sé'a námúnaa kwésunda árair-aimban-íye.

kawe'á umái máero siráin-kwasai.

16 ¹ moórá-ininko áwí'a Vípi kesímánaakaanta éna Áánútuna kwaási Sénkíriyaa-naopakewai kwétuwa'naa-isa'a kwenáái simátimune. ² keinárawate kwesé Ísóigona kwaási ontávé'a kentópa'o kwínimba aamoí umánke'a keséya maiyó sé'a évaka-tantaa'o kwempímbó ímo kwáyáinda

áwa'naa oro. sáwívarawai túwa'naa ena kenkwará'á súwa'naa intáv'e'a pó'a áwa'naa oro.

³moórá-ininko áwí'a Párisiraawe awaikó áwí'a Ákwíraawe kawé'a umái máékaiyo kwésimatimune. mindáraiye kewé Ísu Káráisitina mayáiyá kwémayaumne. ⁴ááema sínkamiyakai puwúyavo-imayaa íma ésarai súwa'naa uráaya'a aamoí kwéumatinkaumne. kewé su'mai ímanivo ó'onkaa-kwaasi ó'on-o'om-baravakewai Áánútuna kwaásigwara'a aamoí kwéumatinkaawe. ⁵mindáraití naaúmpa'a Áánútuna imáyáa ésa torupamáí kwémaewaiyave'a kawé'a umái máéro kwésimatimune.

moóráwai áwí'a Épinitasi kwemá kesí kwaási-i'a kwéintave'a kawé'a umái maiyó kwésimamune. kwemá Ésiyaa-maravakewai aiva'á Ísu Káráisitín-aaiyavena áraire siráiwaiman-iyé. ⁶moórá-ininko áwí'a Máriaantave'a kawé'a umái maiyó kwésimamune. kwemá keinárawatavena imáyáa éna anóm-bayai kwémayaiye. ⁷kae'á Yútaa-kwaasi túwí'a Ádónaikasiye Yúníyasinteyave'a kawé'a umái máékaiyo kwésimatimune. kemá Ísu Káráisitín-aaiyave'a íma áraire siráundara'a áraire siráayawai Ísuna aantá-kwaasiyomba minkáé'nárai tuwánaraan-kwaasirai ésarai ááema kesé ándáma uráaiye.

⁸moóráwai Ámpíríyetasintave'a kawé'a umái maiyó kwésimamune. kwemá kesí kwaási-i'a éna Ísóigoe tarúmai máyáiyé. ⁹moórá Épáanintave'a kawé'a umái maiyó kwésimamune. kwemá kesé Ísu Káráisitina mayáí kwémayaiye. moóráwai kesí kwaási-i'a iwáímá áwí'a Sítékisintave'a kawé'a umái maiyó kwésimamune. ¹⁰moóráwai Ápérísi Ísu Káráisitina aampa'a asiramái kwégwaraiwaintave'a kawé'a umái maiyó kwésimamune. Árisítipurasi akúntáv'e'a kawé'a umái máéro kwésimatimune. ¹¹moórá Yútaa-kwaasigo áwí'a Érótiyoninteyave'a Násísáasina akúmbá Ísu Káráisitina kwaásiyeyave'a kawé'a umái máéro kwésimatimune.

¹²moóráwai Táráívinae moóráwai Táráívosiye mindárai Ísóigona mayáí kwémayaayawaiyave'a kawé'a umái máékaiyo kwésimatimune. moóráwai Pésísi Ísóigo Ísuntavena imáyáa éna anóm-bayai kwémayaiwaintave'a kawé'a umái maiyó kwésimamune. ¹³moóráwai Árúvusi Ísu Káráisitina mayáímó kwémaenamó usáyaaitaraiwainte anówa kesinóraamba uráin-ininkoteyave'a kawé'a umái máékaiyo kwésimatimune. ¹⁴évakarawai túwí'a Ásínkiritasiye Vírígónowe Émásiye Pátáropasiye Émásiye miwísé Ísóigona kwaási máyáawaiyave'a kawé'a umái máéro kwésimatimune. ¹⁵évakarawai túwí'a Vírórógasiye Yúriyaawe Nériyasiye kwenámáánaakowe Órímpasiye miwísé Áánútuna kwaási máyáawaiyave'a kawé'a umái máéro kwésimatimune.

¹⁶keinárawapimba moórá-morawaiti imáyáa kwée'a tiyáámba tíméro. Ísu Káráisitina kwaási amáparawai keinárawatavesa sésa kawé'a umái máéro kwésimatimewe.

¹⁷kesí kwaásiyono. maarán-áímbá asiramái simátimune. évakarawai simátímakaunda-aimba íma kwa'mái sésa kampar-áímbá kwésimatimewasa isésa taaínkaar-esa évakarawai kawer-ámbá tuwésa sáwí-ampa'a kwégoewe. kárákwiye'a mirán-kwáásí tínaaemba umátíméro. ¹⁸mirán-kwáásí kentáásí Ísóigo Ísu Káráísitina mayái íma kwémaesa sáwí-imayaayavesa tirááyavaimo om-báyái kwémaesa kampa'á simátiyuwanae sésa kwaasái kwésimatimesa simái tirumbá kwéairaraawasa ímo kawé'ó umáímo aaimó ísáawai minkámpár-áíntávésa áraire kwésewe. ¹⁹keinárawa'o áséi-kwasaimo asiramáímo taagwiyávón-aimba amáparawai kwéisaantave'a imáyáa é'a aamoí kwéumatinkaumne. kawé'-mááyáiyávé'a imáyáa úmae iyé'a sáwí-mayaiyave'a íma imáyáa kwéomba mindá sirááíma kwétaiye. ²⁰Áánútu paru kwéumasinkaiwaiya túwa'naa ína'a sáwíyanka'a Sáátáánigomba usáyaaítanaaowe. kentáásí Ísóigo Ísu úwoi túwa'naa úmae íyíntave'a námúnaa kwésune.

²¹kesé mayái kwémayaiwai áwí'a Tímóti kawé'á umái máéro kwésimatimiye. évaka-Yutaa-kwaasi túwí'a Árusiyasiye Yésónowe Sósipataawe kawé'á umái máéro kwésimatimewe.

²²kemá Tétíyasi Póro sin-áímbá maanáúvái kwéagaye'a keináraware kesé Ísóigona kwaási úndayave'a kawé'á umái máéro kwésimatimune.

²³moórawai áwí'a Káyási kawé'á umái máéro kwésimatimiye. kwená naaúmpa'a kwéywaunasa Áánútuna imáyáa kwéon-kwaasi mindáúmpá'á torupamáí kwémaewe. moórawai áwí'a Érásátasi kwená naaópakewaiti óntanka'a kárákwiraiwai kawé'á umái máéro kwésimatimiye. moórawai áwí'a Kótasi Áánútuna kwaásigo kawé'á umái máéro kwésimatimiye.

[²⁴kentáásí Ísóigo Ísu Káráísiti úwoi túwa'naa úmae íyímbe árair-aimban-iyé sé'a námúnaa kwésune.]

²⁵Áánútu áwí'a anómbe úmae íyóno. Ísu Káráísitin-aaí áséi-aimba kwésimatimun-aimba ísare'a áraire kwéseмба póna Áánútu kanaán-umai asiramátínkáimba pó'a kwenááyave'a asirayán-imáyáa kwéowe. naaóv'á Áánútu mináséi-kwásái aúp'á makówasa kentáa síkwá'náwe miwí tísaavutantamba uráawaiye mináínkóná ááimba íma ísaraawe. ²⁶Áánútun-aaí simátímakaawai mináímbá agaimakáawe. Áánútu maí'mai'a kwéiwai ívé'a paáriníye kwésimba pósa amápa'-maravaken-kwaasi mináínkóná ááimba isánááowe. mináíntávésa áraire sésa taagwiyavónááontavena mináínkóná ááimba paáruraiye. ²⁷Ísu Káráísitimo uráíntaveta Áánútu áwí'a anómbe úmaeta kwéiyune. Áánútu mimbórá-Ísóígó ména kweyáá amápa-tantaatavena ísaraiwai kwenáwí'a anómbe úmaeta kwéiyundaya árair-aimban-iyé.

kemá Póro súnba-aimba ánásaiye.

1 Kórinti

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai ava'moraé-iyaiyo. miráumai-ima maisuwéna Évésasi-naopa'a ména maanáimbá agaimái Kórinti-naoraa-kwaasi mátimakaiye. Kórinti-naopa'a anón-daopa'a Ákáyaa-marava'a kwáyon-daopa'a Kíríki-kwaasi sáwíva'a máyówasa évaka-Yutaa-kwaasigwara'a máyáapa'an-iyé. ááéma Póro Ísun-aaí kosimátíma'mae iyúwasa Ísuna aampa'á kwégwesa mésa naaémba taaínkaa'a ésa sáwí'a umái máúwana Póro mináimbá iséna maanáimbá agaimái tuwówasa mátimakaawe.

---

1 ¹kemá Póro maanáimbá agaimaráúmpo ísáaro. Áánútu kwená imáyáavinkemba kembá aantá-kwaasi-i'a umái ításinkena séna Ísu Káráísitin-aaí kosimátíma'mae naauwó séna si'mákaiye. kentáásí kwaási áwí'a Sósénisintave'a súnana maanáúváiímá kwéagayaiye. ²Áánútuna kwaási Kórinti-naopa'a máyáawai ísáaro. Áánútu kwendéí'í'a umátínkaraisa'a Ísu Káráísitiye tarúmaimo máyáawai ísáaro. amápa'-maravakewai Ísóigo Ísu Káráísitimpa'a námúnaa kwésewaiye keináraware Áánútu ítátinkaraiye. Káráísiti miwír'á kárákwiraiwai éna kentáárákwár'á kárákwiraiye. ³Áánútu kentáásivowe Ísóigo Ísu Káráísitiye úwoi túwa'naa ésarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

⁴keinárawatave'a ísámai aasiyaasí Áánútumpa'a súwi kwésune. Áánútu Ísu Káráísitina mayáiyávéna imáyáa éna kwétuwa'naa-imba mindáyave'a Áánútumpa'a súwi kwésune. ⁵Ísu Káráísitiye tarúmaimo máyáantavena Áánútu kawé'ó umátínkáimba keinárawapimba anómba uráintave'a pó'a kwenáái isé'a kawé'á umái kwésimatimewe. ⁶Ísu Káráísitin-aaí simátímakaunata tirumpimbá tátoke'a asiramái mé'a pó'a kwenáái kawé'á umái kwésimatime'a ⁷Ísóigo Ísu Káráísitimo marapá'ó kumínímba amu'maré'a máyáamba Áánútun-amanko kwétimin-asirayamba maimái tátokaawe. ⁸asiramátínkáva'a iyínana póna naaén-kanaamo Ísóigo Ísu Káráísitimo kumínín-kanaa tínana kempímbá sáwí-aimba íma kwéniye. ⁹Áánútu sintení'o kwéena kwenááninko kentáásí Ísóigo Ísu Káráísitinte tarútinkaindayavena tááyaraimba sintení'o kwéiwai póna mirá uráiyé.

taaín-taimba uráan-kwasai.

¹⁰kesí kwaásiyono. kentáásí Ísóigo Ísu Káráisitina asirayámbá símakaintave'a asiramái kwésimatimune. mimbórá-áímbá sé'a íma taaínkaari'a é'a mimbórávímbá mé'a mimbórá-ímáyáá é'a mimbórá-máyái máyáaro. ¹¹keinárawatopakemba moórá-ininko áwí'a Kórówina akúmpákén-kwáásí évakarawai tasimásimesa sésa keiyái aaisan-áímbá kwéseesa taaínkaar-umai máyáawe tasimásimakaawe. ¹²mináísán-áínkóná ááimba évakarawai sé'a Póro kentáásí anóna'an-iyé sewa'á évakarawai sé'a Ápórosi kentáásí anóna'an-iyé sewa'á évakarawai sé'a Pítaa kentáásí anóna'an-iyé sewa'á évakarawai sé'a Ísu Káráisiti kentáásí anóna'an-iyé kwésewe. ¹³Ísu Káráisiti mimbóráwái anóna'a máyáivo íma taaínkaa'a umái máéro. kemá Póro íma keinárawatave'a imáyáa é'a taaira'á pukáumne. íma kentáv'é'a ísámai nombá pékaavo Ísuntave'a ísámai nombá pékaawe.

¹⁴⁻¹⁵évakarawai sé'a Póro kentáásí anóni'a índayavena nombá pésinkaraiye sevó sé'a sáwívarawai íma nombá pétinkaraunda mindáyave'a Áánútumpa'a súwi kwésune. keinárawapinkemba íma sáwívarawaiman-ivo kae-kwáásí túwí'a Kárisipasiye Káyásiye minkáé'naraiye su'mai nombá pétinke'a sáwívarawaimo ímo pétinkaraundayave'a Áánútumpa'a súwi kwésune. ¹⁶ánivo moóráwái áwí'a Sétevanasiye kwená akúné nombá pétinke'a imáyáa é'a á'owima íma pétinkaraumne. ¹⁷Ísu Káráisiti íma simásimena séna nombá pétinkamae naauwó íma simásímakaivo áséi-kwasai simátíma'mae naauwó séna si'mákaiye. Ísu Káráisiti taaira'á pukáin-ainkona ááimba íma ísáavo sé'a Káráisitín-aai avora'á kwésimatime'a kwaásiti kawer-ímáyáávínkén-áímbá íma sé'a tavisí-áímbá íma kwésimatime'a avora'á Káráisitín-aai kwésimatimune.

Ísumo pukáimba Áánútuna asirayánkómán-iyé kwaasái.

¹⁸sáwí'o umáímo kwémaewaina aambó kwégwaraawai Ísu Káráisitimo kwaásiyavenamo imáyáa éna pukáin-aintavesa sésa úwoi-aiban-iyé kwésevo Áánútunopa'o kwégon-amba kwégwaraundawaiya mináíntávéta séta Áánútu kwésuwa'naa in-ásíráyámbá iyéyá kwésune. ¹⁹sáwí'o umáímo kwémaewaina aambó kwégwaraawaiyavena Áánútun-aai aúváivimba agaimaréna séna

marapá-kwáásí kawer-ímáyáámán-iyé kwésen-imayaa ánásasuwe'a ó'on-o'on-imayaagwara-kwaasiti imáyáa maitiyuwánaumne agaimaréna siráiyé. ²⁰marapá-tántáátávésa kawer-ímáyáá kwéowaiyavena Áánútu séna minímáyáá úwoisan-tantaa'an-iyé siráiyé. kawer-ímáyáágwáráwái íma aiva'á kwíyasa pósa ámáambo ísaraawai íma aiva'á kwíyasa pósa marapá-tántáátávésa kwaasái símae kwénaaowai íma aiva'á kónááowe.

21 Áánútu kawer-ímáyáá éna séna marapá-kwáásí miwítí kawer-ímáyáávínkembá íma kanaán-umai kesí ááimba suwánanaaowe súmbanivo imáyáa éna séna kesááiyavesa áraire síyawai sáwí'lo umáímo máyáampinkemba iyátinkanaumne Áánútu súwata minásésí-kwásái kwésimatimunasaya évakarawai úwoi-aimban-iyé kwésewe. 22 Yútaa-kwaasi sésa ímo awánaanda-i'lo inatá Ísu Káráisitín-aaiyavesa áraireya sénaumne sewasá Kíríki-kwaasi kawer-ímáyáámán-iyé kwésen-imayaa kwéavakaa-ombanivo 23 kesáá Ísu Káráisitímo kentááyávénamo imáyáamo énamo pukáin-ainta kwésimatimunasaya Yútaa-kwaasi mináímbá isésa Ísu Káráisitín-aai tínaemba kwéumamewasa Kíríki-kwaasi mináímbá Áánútuna kawer-ímáyáávínkén-áímbá isésa úwoi-aimban-iyé kwésewata 24 Yútaa-kwaasivinkene ó'onkaa-kwaasivinkene Áánútu ításinkarawaiya séta Áánútuna kawer-ímáyáávínkembá Ísu Káráisiti pukáísana Áánútuna asirayánkó sáwí'lo umáíyaamo máyaundavinkenta kwéiyasinkaintaawe. 25 marapá-kwáásí sésa Áánútuna imáyáa úwoi-imayaaman-iyé kwésen-imayaa kawer-ímáyááo póna kwaásiti kawer-ímáyááómbá usáyaaítaraiye. kwaási sésa Áánútu aamoisayámbá iyémó kwésen-aamoisayanko kwaásiti asirayámbá usáyaaítaraiye.

26 kesí kwaásiyono. Áánútumo kwená kwaási-i'lo umátínkaronka'a máyówaina ááimba imáyáa oro. keinárawapimba marapá-kwáásí túranka'a kawer-ímáyáágwárá-kwáásí íma sáwíva'a máémba moórá-mora-umai mé'a marapá-kwáásí túranka'a asirayán-kwáásí íma sáwíva'a máémba moórá-mora-umai mé'a marapá-kwáásí túranka'a túwí'lo kwáyon-kwaasi sáwíva'a íma máémba moórá-mora-umai méraawe. 27 marapá-kwáásí sésa úwoi-kwaasiman-owe kwésen-kwaasivinkemba Áánútu kwená kwaási-i'a umái ítátinkena marapákén-káwér-ímáyáágwárá-kwáásí Áánútuna kwaási tuwánésa sésa kentáásí kawer-ímáyáá úwoisamban-iyé sénááontavena Áánútu mirán-kwáásí ítátinkaraiye. marapá-kwáásí sésa aamoisayán-kwáásímán-owe kwésen-kwaasivinkemba Áánútu kwená kwaási-i'a umái ítátinkena marapákén-ásiráyánkwárá-kwáásí Áánútuna kwaási tuwánésa sésa kentáásí asirayámbá úwoisamban-iyé sénááontavena Áánútu mirán-kwáásí ítátinkaraiye. 28 marapá-kwáásí sésa úwoi-kwaasiman-owe sésa simái sáwí'a kwéumatinkaawaiye ímo méraawaiye Áánútu kwená kwaási-i'a umái ítátinkaraiye. marapá-kwáásí sésa anón-kwaasiman-owe kwésen-kwaasi ánásanaaontavena úwoi-kwaasivinkemba Áánútu ítátinkaraiye. 29 Áánútu aúranka'a miwí kentúwí'a íma mósá maránááontavena úwoi-kwaasivinkemba Áánútu ítátinkaraiye. 30 Áánútu Ísu Káráisitinte tarútinkaraisa'a máyáawana póna Ísu Káráisiti kentáásí kawer-ímáyááóná ááini'a Áánútu umánkaraiye. Ísu Káráisiti pukáintavena Áánútu kwenaúranka'a arupíya umásinkenaya

kwená kwaási-i'a umásinkenaya sáwí'o umáyaamo máyaundavinkenta maisiyuwéna siráisata máyaumne. ³¹ mináíntávéna naaóv'á'á Áánútun-aaí aúvái'vimba agaimaréna séna

moóráwaimo kesúwí'o mósá maránáe sénamo éna

íma mirá éna Ísóigo áwí'a mósá maráíno

agaimaréna siráíye.

Ísu taaira'á pukáin-kwasai.

2 ¹ kesí kwaásiyono. kentópa'o komé'a Áánútun-aaí paárurain-aimba kosimátimewandara'a kesúwí'a maé iyígwáe-aimba íma simátimé'a Áánútun-aaí avora'á simátímakaumne. ² ááéma imáyáa é'a sé'a kentópa'a komáénda íma mirám-baaran-tantaakona imáyáa é'a simátimé'a Ísu Káráisitintave'a imáyáa é'a kentááyávái'yé séna taaira'á pukáin-aíne su'mai imáyáa é'a kosimátimenaumne sé'a ³ kentópa'a komáéwandara'a sáá'a kwégowa'a tavaravamá kwéuwa'a aamoisayán-kwáásí mé'a ⁴⁻⁵ aaimó simátimewandara'a Áánútun-aaiyavesamo áraire síyawaina ááimba íma kwaásiti kawer-ímáyáávínkémán-ivo Áánútuna asirayámpínkémán-íye sé'a simátimé'a Áánútun-amankona mayáíyé asirayáné agaráátinkááwána'a awánaraawe.

Áánútuna kawer-ímáyáágóná kwaasái.

⁶ Áánútuntave'a asiramái máyáawaiyave'a kawer-ímáyáávínkémán kawer-áímbá kwésimatimune. minkáwér-ímáyááo marapá-kwáásívínkéné marapá'ó kárákwiraawaimo ánásanaaowaivinkene ímanivo ⁷ minkáwér-ímáyááo Áánútumpakemban-íye. Áánútu maramá íma urónka'a séna to'mayaa é'a naaémba paáronana mindá'á kawé'a umátinkainasa ságayan-ayampa'a ménaaowe siráimba kentááyávéna séna minkáwér-ímáyáa aúpá'á makáimba póna kwáyowasa ⁸ marapá'ó kárákwiraawai íma kawé'a umái ísaraawe. ísaresaraai Ísóigo ó'oran-aainkwarawaimba taaira'á íma tuvúwúwana pukáisino. ⁹ mináíntávéna naaóv'á'á Áánútun-aaí aúvái'vimba agaimaréna séna

Áánútu to'mayaa umái kwembó tirumbó ámén-kwaasi timíníye.

túrandei íma awánésa táál'a íma isésa íma imáyáa uráan-tantaa'a

Áánútu to'mayaa úmakaimba timíníye

agaimaréna siráíye. ¹⁰ ánivo Áánútu kwenamankómbá ai'marówana keséya ména Áánútumo to'mayaa úmakainta agaráásínkaraintaawe. Áánútun-amanko amápa-tantaa'a awánéna Áánútumo kwenarumpimbó imáyáa éna to'mayaa úmakaimba awánaraiye. ¹¹ kwaásimo ombá moóráwaina imáyáa íma kwéawanaivo kwenamankówé su'mai kwéawanaiye. miráumai Áánútuna imáyáa íma kwéawanaavo kwenamankówé su'mai kwéawanaiye. ¹² Áánútu marapákén-ásiráyámbá íma siménaya kwenamankómbá ai'marówana keséya

ména asirayámbá símakaiye. Áánútumo to'mayaa umáímo kwésiminta awánanaundayavenaya kwenamankómbá ai'marówana keséya kumbáyáiye.

¹³ mináíntá kwésimatimunda íma kwaásiti kawer-ímáyáávínkén-áimbán-ivo Áánútun-amanko simásímakain-ainta kwésimatimune. Áánútun-amankomo tirumpimbó máyáin-kwaasiyaveta Áánútuna árrair-ainta kwésimatimune. ¹⁴ Áánútun-amankomo tirumpimbó ímo máyáiwai kwemó kwétimin-tantaa'a íma kanaán-umai kwémaesa mintántáátávésa sésa úwoisamban-iye kwésesa marapá-kwáásí Áánútun-amankomo kwétimin-tantaa'a íma kanaán-umai kwéisaavo Áánútun-amankomo tirumpimbó máyáiwaiye su'mai mintántáá'á ísésa kawé-tántáá'án-iye kwésewe. ¹⁵ Áánútun-amankomo tirumpimbó máyáiwai kanaán-umai amápa-tantaakona ááimba taaínkaar-umai sáwí-aaine kawer-ááiné kwéisaavo marapá-kwáásí Áánútun-amankomo tirumpimbó máyáiwai tuwánésa miwítí mayáígóná ááimba íma kwéawanaawe. ¹⁶ naaóv'á Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna séna

Ísóigomo imáyáamo kwéimba íma ísáamba pósa íma kanaán-umai kwená imáyáa arupí kwéumankaawe agaimaréna siráimbanivo Áánútun-amankomo sirumpimbó máyáiwaiya Ísu Káráísitina imáyáaya kwéisaumpo marapá-kwáásí kentáásí mayáígóná ááimba íma kwéawanaawe.

Áánútuna mayái-kwáásítí kwaasái.

3 ¹ kesí kwaásiyono. Áánútun-amankomo tirumpimbó anómbó umáímo máyáin-kwaasimo kwésimatimundantemba kentópa'a komáyaawandara'a keinárawa'a íma mirá simátimé'a Ísu Káráísitintave'o ímo asiramáímo máyón-kwaasi untáv'é'a taíntuwe-yaintuwe'a simátímakaumne. ² umarambó asirayán-tómbó ímo tímémbo náámbo tíméntemba Káráísitin-aaima íma asirayán-áímpímbán-ivo etóyóí-aimpinkemba simátímakaumne. ááéma íma kanaán-umai ísaraantave'a mirán-áímpínkémbá Káráísitin-aai simátímakaumne. ívékwara'a mirán-umai mé'a pó'a íma kanaán-umai kwéisaawe. ³ Ísu Káráísitintave'a íma asiramái imáyáa kwé'e'a marapá-tántáátáv'é'a imáyáa kwé'e'a mé'a tirumbó sáwí'o kwéumatinke'o aaisan-áímbó kwéseмба marapá-tántáátáv'é'a imáyáa kwé'e'a marapá-kwáásímó máyáanten-umai mirán-umai kwémaewe. ⁴ évakarawai Póro kentáásí anónnda'an-iye sewasá évakarawai Ápórosi kentáásí anónnda'an-iye kwéseмба marapá-kwáásímó máyáanten-umai mirán-umai kwémaewe.

⁵ kenkáí súwí'a mósá mar'é'a taaínkaar-umai máévainivo Áánútuna mayái-kwáásíráiye su'mai úye. Ísóigo Ápórosintavena séna kesí mayái mayaaó séna kentávéna kesí mayái mayaaó súwakai kwená mayái mayááwáya'a Ísóigon-aaiyave'a áraire siráamba kwená mayái-kwáásírái

úye. ⁶kígauva'o ánáyumbo ontembá Ísóigon-aa simátimewanana námáimo umáimo siyútúwáantemba Ápórosi miráumai túwa'naa úwana Áánútumo ánáyumbo anómbo umátínkáintemba kwemá imáyáa timúwa'a kwenáái tirumpimbá tátokaawe. ⁷ánáyumbo iwáíyé námáimo umátínkáiwaiye mindárai íma anón-kwaasi óívo Áánútu anómbo kwéumatinkaiwai kwemá anóndakoman-íye. ⁸ánáyumbo iwáíyé námáimo iwáíyé mimbórái'a umái máyaayamba póna Áánútu miwítí mayáígóná meéyámbá timíniye. ⁹kesé Ápórosiye Áánútuna mayái-kwáási úya'a keinárawa'a Áánútuna kígauraamba owatá miráyáámó úndaya Áánútundeiya úmpo mirápá'á kenkáiyávé'a íma imáyáa ombá keinárawa'a kwétaainaawe. íma taaínkaar-oráámbá kwétaainaawe. keinárawa'a Áánútumo kwéin-dankaani'a kwéowe.

¹⁰Áánútu súwa'naa úwa'a keinárawapimba mayái mairáumne. naambó kwéon-kwaasira'o kárákwiraiwaimo kawer-ímáyáámó énamo ávombo áyáintemba Ísu Káráisitín-aaímo simátímakaunda ávonkaamba aitínkáva'a kówánasa minávónká'ó naambó kwéowai mimbáyái kárákwiyoro. ¹¹ó'on-avomba íma ayánááovo mimbórá-ávómbó Áánútumo á'o aimakáimba minávómbá Ísu Káráisitíman-íye. ¹²minávónká'á naambá ónááovo évakarawaimo ésa Áánútuntavesamo ímo asiramáimo imáyáamo kwéowai kwááyu-yantaa'a taaineiyé owáínéiyé íyasa évakarawaimo ésa Áánútuntavesamo asiramáimo imáyáamo kwéowai asiramáimo kwaíkwai'o ínín-tantaa'a kóri-ontandeiye ó'on-o'on-ontandeiye ónááowe. ¹³Áánútuna kwaásiti mayái naaémba paárinđara'a iramó évaka-tantaa'o kénamo évaka'o ímo kaintembá Ísu Káráisitimo kumínín-kanaamo tındara'a Áánútuna kwaásiti mayái paárinđana évaka'-mayai ánásainana évaka'-mayai úwoi kwéniye. ¹⁴minávónká'ó naambó kwéomba asiramáimo kwaíkwai'o ínín-tantaa'nei kwéowai miwítí mayái kwáyainasa miwítí kawe'-méyámbá mayánááovo ¹⁵kwááyu-yantaa'nei kwéowai miwítí mayái ánásainasa mimbáyáígóná meéyámbá íma maésa miwíyé su'mai kawe'á umái ménaaoawe. kwaásiti náaindaambo kágwisasamo miwíyé su'maimo kawe'ó umáimo máéntemba miwí mirá ónááowe.

¹⁶keinárawa'a ímo taaínkaar-umaimo máéraamba taaínkaar-umai kwémáémbanivo Áánútun-amanko kentirumpimbá máyáimba Áánútuna mono'-nánkáámbá kwéomba imáyáa oro. ¹⁷Áánútuna mono'-námbá aoka'-námbá isa'á keinárawa'a mindánkáámbá owasá évakarawaimo keinárawa'o sáwí'o umátinkaawa'o sáwí'o umáimo máyáambo éna Áánútu miwí ánásasuwanimba ímo taaínkaar-oráámbá kwétaainkaar-owe.

¹⁸kentí imáyáao kampa'á simátiyúwáívo sé'a kárákwiyoro kwésune. marapá-kwáási túranka'a kawer-ímáyáágwára-kwáásíyá úne kwésewai Áánútu aúranka'a kawer-ímáyáá ónááontavesa marapákén-kawér-ímáyáá

íma aiva-tántáá'án-iyé seró kwésune. ¹⁹marapá-kwáásí kawer-ímáyááwémó kwésen-imayaayavena Áánútu séna sáwí-imayaaman-iyé kwésiye. mináíntávéna naaóv'á Áánútun-aai aúvái'vimba agaimaréna séna

marapá-kwáásí miwítí imáyáa mósá kwémaraawana Áánútu sisaná miwítí imáyáao kampa'á kwésimatiyuwaiye agaimaréna súwana ²⁰moórava'a agaimaréna séna kawer-ímáyááwémó kwésen-imayaayavena úwoi-imayaawe Ísóigo siráiyé agaimaréna siráimba ²¹mindáyave'a kwaásimo kwéowain-auma íma maé iyóro. amápa-tantaa'a túwa'naa ínimba kwáyáiyé. ²²kemá Pórowe Ápórosiye Pítaawe túwa'naa ínimba ónaundaya máyaumne. marawé amápa-tantaa'o kwáyáine úwoimo ménaaona'i. puwónááona'i. mindá túwa'naa ínimba kwáyáiyé. ívé'o kwáyáin-tantaare naaémbo paárinin-tantaakwarare mindá túwa'naa ínimba kwáyáiyé ²³keinárawa'a Káráisitina kwaási owaná Káráisiti Áánútundeiman-iyé.

Ísóigona aantá-kwaasiti kwaasái.

4 ¹keinárawa'a kentááyáv'é'a imáyáa é'a sé'a Káráisitina mayái-kwáásí ésa Áánútumo aúp'á'ó makáimba agaráátinkena séna mináímbá simátíma'mae nááoro. mimbáyáírá'á kárákwiyoro siráiwai owé-ímáyáá oro. ²moóráwaina mayáírá'á kárákwiraiwaimo sisasamó ontembá mirán-oro. ³Áánútuna mayáírá'á kárákwiraundawaiyave'a keinárawara'o ó'owiya'o sé'a kawé'-máyáíyá'i. sáwí-mayaiya'iyo sé'o kwésemba íma anón-imayaa é'a kesí mayáíyáv'é'a íma awáné'a kawé'-máyáíyá'i. sáwí-mayaiya'iyo kwésune. ⁴kesirumpinkén-ímáyááómó sénamo kaweré su'mai uráanemo sínimba kawé'-máyáíyá'i. sáwí-mayaiya'iyo-aimba íma kendéímán-ivo Ísóigondei póna kwésuwanaiye. ⁵mindáyave'a Ísóigomo ímo kunkáindarare Ísóigomo siráin-kanaamo ímo tiráindarare íma taaínkaare'a sáwí'an-owe. kawé'an-owe íma seró. Ísóigomo kumíndara'a kwaásiti aúpár-ímáyááwé kwaásiti ááine paárinana mitáwai Áánútu kwaásiti kawé'-máyáíyáv'éna kawé'an-owe síníye.

⁶kesí kwaásiyono. arupí ónááontave'a simátímakaunda-aimba Ápórosiye kesémo siráunda íma kenkáíráiyé su'mainivo amápa-kwaasiyavaigwara'a siráumne. Áánútun-aai aúvái-kwandaavimba agaimaréna siráantemba mirán-oro. moórá-anondako áwí'a maé iyé'a moórá-anondako áwí'a simái sáwí'a kwéomba kentúma maé kwéiyomba mirá ímo oráámbá kwéowe. ⁷keinárawa'a íma usáyaaaitaraawain-ovo mirámó kwéon-kwaasi-i'a Áánútu umátínkaraiye. Áánútu mirán-kwáásí-í'a umátínkaraivo kentúma íma maé iyé'a sé'a kesáá keyááríkata mirán-kwáásíyá máyaumne íma sero.

⁸keinárawa'o maarán-áímbó sembá kampa'á sé'a kawé-kwáásí-í'a umáíya máyaumne. íma Ápórosiye Pórowe

simásímakaayan-imayaavinkemban-ivo kentáásí imáyáavinkenta Áánútuna imáyáa iséta mindáraiya usáyaaitaraumne kampa'á kwésewe. keinárawa'o usáyaaitaraankakai keiráígwárá'á miráumaiya usáyaaitauyasino. sáwí-yantaakomba usáyaaitaigwae sé'a súnda íma usáyaaitaraawe. ⁹imáyáamo únda Áánútu kwená aantá-kwaasiya amápa-kwaasi tínaaempata sínkarainta tínkamowasamo púwón-kwaasimo kwaási túranka'o mótinkesamo tínkankaantemba kwíyómpaken-kwayo'narawa túrankare kwaási túrankare Áánútu kentáá mirá umásínkaraintaawe-imayaa kwéune. ¹⁰Ísu Káráísitin-aaimo kwésimatimundayavesaya sésa sáwí-imayaagwara-kwaasin-owe kwésevo keinárawa'a kesáv'e'a sé'a Ísu Káráísitiye tarúmaiya méta kawer-ímáyáágwárá-kwáásíyá úne kwésewe. kesáa aamoisáyán-kwáásíyá úna'a keinárawa'a kesáv'e'a sé'a asirayán-kwáásíyá úne-imayaa owáímá pó'a kentúwí'a maé iyé'a kesúwíta kwétuwaawe. ¹¹Áánútuna mayáí maimaé kwénaaundaya ááéwe ívere nontáváyé toóntáváyé saái kwésinkaisata íma naambá makéta íma kawer-únáánkwátói makáunasaya kwésinkamowata ¹²toómbá íma úwoi mayánaundayaveta anóm-bayai kwémaeta óntamba kwémayaunasaya simáímo sáwí'o kwéumasinkaanta Áánútu kawé'á umátinkaniye-aimba kwésimatimunasaya sáwí'o kwéumasinkaanta asiramái méta íma ivátuwaunasaya ¹³kentáá súwí'a kumínkwáe sésa kampar-áimbá kwésemba anondá kawer-áimbá kwésimatimunasaya ááéwe ívere kentááyávésa sésa ovairáán-kwáásín-ovo miwí táái íma ísáaro kwésewe.

¹⁴kesí iyámpóiyone sé'a imáyáa kwéundawai tááko pééi sína'a isé'a kawé'á ónááontave'a maanáúvái kwéagayaumne. ¹⁵Káráísitina kwaási owasá sáwívarawai Ísu Káráísintin-aai kwésimatimemba íma sáwívarawai kentivoísái máyáavo aiva'á Káráísitin-aai simátimewana'a Káráísitiye tarúmai máyáantave'a keyáá kentivomá úne. ¹⁶mindáyave'a kwakwiyé'a sé'a kemó úndantemba mirán-oro kwésune. ¹⁷mindáyave'a moóráwaimba Tímótimba ai'maráanana kentópa'a kweémene kwíníye. kwemá Ísóigoema tarúmai máyáiwai íma siyuwéna asiramái ména kesááninkaamba umái máyáiwai kwená imáyáa kwéundawai kentópa'a kwéna Ísu Káráísiti aúranka'o máyaunda-aine Áánútuna kwaási naaó'-nao'a máyáawai kwésimatimunda-aine kosimátimena kemó máyaundanten-umai máéro-aimba kosimátiminiye.

¹⁸keinárawapinkemba évakarawai sésa Póro úwoi aúvávinken-aimba kwésivo kentáásopa'a aaimó simásimindayavenaya íma tíníye kwésemba kentúma maé iráawe. ¹⁹ánivo Ísóigomo owémó sína'o é'a sáwíyanka'a kentópa'a kwé'a túmo maé iráawai siráan-aine su'maiyave'a íma kónaumpo miwítí asirayámbá Áánútunopakena'iyó. awánaandayave'a kónaumne. ²⁰Áánútumo kentáará'ó kárákwiraimba maarán-iyé. íma aaineiyé su'mai kárákwiraivo Áánútuna asirayánk'á kwémaewai

miwírá'á kárákwiraiye. mindáyave'a Áánútuna asirayánkárá máyáa. íya Áánútuna asirayánkárá máyáao sé'a kotuwánanaumne. ²¹imáyáa oro. keinárawatopa'o ímo kuráandara'o sáwí-imayaamo tuwé'o kawé'o umáímo méwa'a kentí imáyáa é'a paru umáíya koménaumne. ímo mirámó uréwa'o é'a asiramái arupí koumátinkanaumne. mindáyave'a imáyáa oro.

avowán-awaininkomba mairáin-kwasai.

5 ¹keinárawapinkemba moórawai anómba sáwí'a éna avowán-awaininkomba mairáíye sewa'á ísaraumne. keinárawa'a Áánútun-aaiyave'a áraire kwésewai mirá-sáwí'ó kwéiwaintave'a étuwaaó íma sewaná úwoi mirá kwéimbanivo Áánútuna aambó ímo kwégwaraawai íma mirá kwéesa mirámó kwéowaiyavesa sáwí-meyamba mayánááowe kwésewe. ²keinárawapimba moórawai ména anó-sawí'a kwéisa'a kawé'á umáíya máyaumne kampa'á kwése'a kentúma maé kwéiyovo sáwí'a uráin-kwaasiyavena kentirunkómó umbaimó táína'a minkwáásí ai'mátuwaaro. ³kemó kentópa'o komékai minánó-sáwí'ó uráiwaimba aavimbá mayanké'a sáwí'a kwéone súšina. kemá némpa'a mé'a kesí imáyáao kentópa'a kwáyáísa'a misáwí'ó uráiwaimba á'a aavimbá mayánkaraumne. ⁴torupamáímo maíyampimba kesí imáyáao kentópa'a kwáyainana Ísóigo Ísuna asirayámbá keinárawate kwáyáintave'a misáwí'ó uráiwaimba aavimbá mayánkáaro. ⁵Áánútuna kwaási kárákwiraampinkemba ai'mátuwenana Sáátáánigo umbai-yántáá'á amínana sáwí-amba tuwáinana Ísóigo Ísumo kumíndara'a kwembá airáníntave'a mirá é'a aavimbá mayanké'a aúwáaro.

⁶kawé'á umáíya máyaumne kwése'a makáawanamo moórá-kisaamo kampindénamo imbá amápa-kisaava'o kóyáwé intembá keinárawapimba moórawai miráumai sáwí'o índawai keinárawapimba tivó sé'a ai'mátuwaaro. ⁷tíyótaasa-tanon-kanaa tóyo ésa Yútaa-kwaasi toómbó intóráin-tantaa'a tuwésa aúná-tomba marésa sipisípi-araa'a tuvú'mái kwénaawe. miráumai Ísu Kárásiti kentááyáváyíyé séna pukáimba pó'a aúnáí'a umái mé'a mindáyave'a misáwí'ó uráimba kwétuwe'a kawé'á umái máéro. ⁸sáwí'o kwéone sáwí-yantaatavaiye íma aamoí é'a kawé-tántáátáváyíyé árair-aintavaiye su'mai aamoí oró.

⁹ááema moórá-auvai agaimái simátíme'a sé'a aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné kwéowaise íma máéro siráunda ¹⁰mináímbó siráunda Áánútuna kwaásivinkemba mirámó kwéowaise íma máéro siráumne. Áánútunopa'o ímo tiráan-kwaasi aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné ó'on-ó'on-tantaar-umoyane túran-andawe ésa marapá-tántáátávésa aamoí ésa íma Áánútuntavesa aamoí ésa mirámó kwéon-kwaasiyave'a íma sé'a Áánútuna kwaásivakewaimo mirámó íyávé'a siráumne. Áánútunopa'o ímo tiráan-kwaasi amápa'-marava'o máyáamba íma tiyuwé'a miwísé

úwoi máéro. ¹¹ánivo agaimakáunda-ainkona ááimba maarán-áimbán-iyé. moóráwai Áánútuna kwaási úne kwéswai aarai-úmóyáné ó'on-o'on-tantaar-umoyane aúran-andawe éna marapá-tántáátávéna aamoí éna Áánútuntavena íma aamoí éna simái túwí'a sáwí'o umátinkena uwo'aó'-nómbá néna uwo'aó'á kwéiwise íma mé'a kwesé íma toómbá naaró. agaimakáunda-ainkona ááimba mirán-áintávé'a siráundawe.

¹²⁻¹³ímo Áánútunopa'o tiráawai kemá íma aavimbá maitinkánaumpo Áánútu aavimbó maitinkánimba mindá kwendéimán-iyé. keinárawapinkemba Áánútuna kwaási sáwí'o uráawai aavimbá maitínkáaro. keinárawapinkemba moóráwai misáwí'ó uráindawaimba ai'mátuwaaro.

**Ísóigona kwaásivimbo umbai-yántáá'ó kwáinda
arupí umátinkáaro siráin-kwasai.**

6 ¹moórá-aimbo sáwí'o kwéomba simátíménda ísáaro. keinárawapinkemba évakarawai sáwí'o ombá ímo Áánútunopa'o tiráan-anon-kwaasitopa'a mátínkare'a aavimbá maitínkáamba sáwí'a kwéovo Áánútuna kwaásiti anón-kwaasira'a mátínkare'a iséise é'a arupí umái máéro. ²naaémba Áánútuna kwaási anón-kwaasi-i'a ésa amápa'-maravaken-kwaasi táái isésa kawe'-má'yá'yé sáwí-mayaiye sésa taaínkaar-esa naaémba mirá ónááovo ívé'a sáwíyan-aimba kanaán-umai iséise é'a arupí umái máéro. ³naaémba kwíyómpaken-kwayo'narawa táái isánááomba mindá anón-tantaa'an-ivo marapá'ó máyáan-kwaasi tááimo arupí ónááomba mindá sáwíyan-tantaa'an-iyé. ⁴moórá-yantaa'o arupí ónáé sé'o é'a Áánútuna kwaásivimbo túwí'o ímo kwáyainda-kwaasiyave'a arupí umásínkáaro íma sé'a túwí'o kwáyaindawaiyave'a arupí umásínkáaro seró. ⁵sáwí'a kwéune sé'a misáwí'ó kwéomba ivátuwe'a kawe'á ónááontave'a maanáimba kwéagayaumne. keinárawa'a sé'a kawer-ímáyáágwárá-kwáásíyá úne kwésebanivo íma aai ísámai arupí kwéumatinkaavo ⁶Áánútun-aiyavesa ímo áraire siráawaira'a mátinke'a sé'a moórá-aimba arupí umásínkáaro sé'o kwéomba mindá sáwí'an-iyé.

⁷Áánútunopa'o ímo tiráan-kwaasira'o mátinke'a aavimbá maitínkáamba sáwí'a é'a Áánútuna aamba íma kawe'á umái kwégwaraawe kwésune. kentí anón-kwaasimo ísátinkaiyan-ainkomo éna ayááímó úwoimo kwénimba mindá kítoka'a sáwí'an-ivo Áánútunopa'o ímo tiráan-kwaasitopa'o aavimbó maitínkáamba mindá anómba sáwí'an-iyé. ⁸mirámó ombá Áánútuna kwaási kentívá'awaawi sáwí'a kwéumatinke'a kentúwíkwara'a sáwí'a kwéowe.

⁹sáwí'o kwéowaimo Áánútumo kárákwiraipa'o ímo kónááowaimo ontembá kwéowe. kampar-ímáyáá íma é'a simátimunda-aimba ísáaro. aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné ésa marapá-tántáátávésa aamoí ésa Áánútuntavesa íma aamoí ésa kwaai kéiyái kesuwaininé sisaná

kesuwairé sésa sáwí'a úmae nááowasa aaraí miráumai kefyái sáwí'a úmae kwénaaesa ¹⁰umóyámbá ombá túran-anda ésa uwo'aó'-nómbá nésa uwo'aó'á ésa simái túwí'a sáwí'a umátinkesa kwétinkamesa umóyámbá ésa mirámó kwéon-kwaasi Áánútu kárákwiraipa'a íma kónááowe. ¹¹keinárawapinkemba évakarawai mirámó uráan-kwaasiraani'a kwéombanivo kentáásí Áánútun-amanko Ísóigo Ísu Káráisitina asirayándéí misáwí-yántáá'á maitiyuwéna Áánútundeí-i'a umátinkena kwenaúranka'a arupí umátínkaraiye.

túwawaa'nei Ísóigona mayái mayánááon-kwasai.

¹²keinárawapinkemba évakarawai sé'a amáparitaamo kwéundaya kanaán-iyé kwésevo kemá sé'a évakari'o kwéomba íma kawe'á kwéumatinkaiye sé'a moórá-aimba amápari'o kwéunda kanaán-ivo évakari'o kwéunda miwá kembá tátoranintave'a a'áo kwésune. ¹³toónkó tirumpimbó kumíníntavena isaná tirunkó toómbó náníntavena kwáyáimba póna Áánútu minkáé-tántáá'á ánásasuwaníye. mirá ínivo túwawaatavesa imáyáa ombá maarán-iyé. túwawaa'nei aarai-úmóyámbá ónááomba ímanivo mintúwáwáá'néí Ísóigona mayái mayánááowe. mirámó ónááontavena Ísóigo túwawaaka'a kwétuwa'naa-iyé. ¹⁴Áánútu Ísóigomba pukáimpinkemba usásinankaraintemba kwená asirayándéí kentáá súwawaa'a usásisinkanintaawe.

¹⁵kentúwawaa'a Káráisiti aiyayaankaambo kwéimba pó'a eénánká'ó kwénaaínda-ininkowe íma maé'a mimbórá-túmá aú'mái máéro.

¹⁶moóráwai eénánká'ó kwénaaínda-ininkoe máyáimba mimbórá-túmá aú'mái máyááíye. mindáyavena naaóv'á Áánútun-aai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

minkáé'nárai mimbórá-túmá

ma'mái máyááíye

agaimaréna siráíye. ¹⁷ánivo Ísóigoe tarúmai máyáiwai kwenamankó kwesé máyáísana mimbórá'í'a umái máyáíye.

¹⁸aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné kwéomba tínaaemba umáméro. ó'on-o'on-tantaa'o sáwí'o kwéomba túgo íma sáwí'a kwéivo aarai-úmóyámbó kwéomba túgo sáwí'a kwéíye. ¹⁹Áánútu kwenamankómbá ai'marówana kentirumpimbá kumbáyáimba póna kentúma Áánútun-amankona naambá kwáyáimba á'a ísaraawe. kentúma Áánútundeíma isa'á kesúma kendéíyáámá póta sirááímo kwétaini'a úwoi ónaumne íma seró. ²⁰Ísu Káráisiti keinárawatavaiye sénamo pukáimba mimbéyámbá keinárawa'a kwendéímán-ovo marapá'ó máyáamba Áánútu áwí'a anómba úmae íyóro.

aaraimó kwémayaan-kwasai.

7 ¹évakar-aimbo agaimáímo sísa-uraan-aintave'a simátimune. awá-kwáásí aaraí íma maésa úwoimo ménaaomba mindá kawe'an-

ie. ²ánivo keinárawa'a úwoi kwaásivimbo máyáawai aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné anómbe kwéompimba máyáantave'a umóyámbá únavo sé'lo aarai mayáiyasa kwaai mayáiyasamo ónááomba mindá kawé'án-íye. ³kwaaiógó kwenáúma íma aambá aunínívo mindá awainínkóndéimá isaná awainínkó kwenáúma íma aambá aunínívo awaikóndéimá isaná miráumai kwenáwa'na-awa'naa umái méyaaoye. ⁴awainínkó kwenáúma íma kárákwiyisana awaikó kwégarakwisana awaikó kwenáúma awainínkó kwégarakwiyiye. ⁵íma aambá aunésarai ánívo kanaán-íye sésarai Áánútuntavesarai imáyáa ésarai námúnaa símae iyóyááoyantavesarai sáwíyan-kanaa agándayaaoye. minkánáá ánáasainasarai mimbórávimbá koyauwé'mái méyaaoye. íma kanaán-umai kentúra'a kárákwirewana ayáátáaka'a nénka'a méyana kawé'ó umáimo méyan-asirayamba ánáasainana Sáátáánigo sáwí'a ígwáe séna tavisivó sé'a simátimundantemba mirán-oro.

⁶mináíntávé'a íma asiramái simátime'a sé'a mirán-oro sé'a mirán-áíntávé'lo sísa omba simátime'a sé'a mirámó ónááomba kawé'án-íye kwésune. ⁷kemó aaraimó ímo makáundantemba amáparawai mirámó ónááomba siráái kwétaiye. ánívo ímo mirámó ónááomba Áánútu mirám-baaran-tantaakona asirayámbá kwétimiye.

⁸simátíménda awá-kwáásíyé ketor-íníné ísáaro. kemó máyaundantemba mirámó ónááomba kawé'án-íye. ⁹ánivo ímo kanaán-umaimo kentúra'o kárákwíye'o é'a aarai mayáiyasa kwaai mayáiyasa ónááowe. aarai mayáiyasa kwaai mayáiyasa ónááomba mindá íma sáwí'an-ivo úwoimo mésamo aarai mayánáe-imayaamo anómbe únavo sé'a aarai mayáiyasa kwaai mayáiyasa ónááomba kanaán-íye.

¹⁰aarai máyáísana kwaai máyáísana kwéowai simátime'a sé'a íma kesí imáyáavinkemban-ivo Ísóigona imáyáavinkemba kwésimatimune. aaraigó awaikómbá íma auwéna kówíno. ¹¹ánivo awaikómbó auwénamo éna ó'omba íma kwaai mayáíno. ímo mirámó énamo éna koyauweréna awaikónópa'a tíno. kwaai íma kentuwainímbáá'a ti'mátuwaaro.

¹²moórá-aimba simátíménda Ísóigo simátimiyo íma siráivo kemá kwésimatimune. keákwákómó ékai awaikó Áánútun-aaiyavena áraire siráísana awainínkó íma áraire kwésin-ininko awaikóntávéna esé méyae sínanamo éna íma ai'mátuwaano. ¹³ánivo awainínkó Áánútun-aaiyavena áraire siráísana awaikó íma áraire kwésiwai awainínkóntávéna esé méyae sínanamo éna íma ai'mátuwaano. ¹⁴kwaai Áánútun-aaiyavena íma áraire kwésiwai awainínkó Áánútun-aaiyavena áraire siráin-ininkoe tágárotamai máyáintavena Áánútu séna awaikómá isaná póna kanaán-íye kwésiye. aarai Áánútun-aaiyavena íma áraire kwésin-ininko awaikó Áánútun-aaiyavena áraire siráiwaiye tágárotamai máyáintavena Áánútu séna awainínkómá isaná póna kanaán-íye kwésiye. ímo mirámó kwéinkakai miwítí iyámpói Áánútuna kwaásiti iyámpóiraamba íma

osinó. áńivo miwíyávéna Áńńútu séna kesí kwaásiti iyámpóíraamban-owe séna kanaán-íye kwésíye.

¹⁵keákwákómó ombá awaikó Áńńútun-aaiyavena áraire siráísana awainínkó íma mirá kwésísana awainínkó áraire siráísana awaikó íma mirá séna auwé'a kónáe sésa mirá óńááomba kanaán-umai kóyáwé óńááowe. Áńńútun-aaiyavesa áraire sewái owasá íma áraire sewáíye íma tarúmai máyáamba pósa kóyáwé óńááomba kanaán-íye. Áńńútu paru umái ménaaontavena tááyaraimba pósa auwé'a kónáe sésamo ésa kanaán-íye. ¹⁶aaraí ísáaro. enawaikómbá áwa'naa inanawá Áńńútun-aaiyavena áraire síní. íya áraire síníyo. mináímbá íma ísaraawe. áńivo kwaai ísáaro. enawainínkómbá áwa'naa inanawá Áńńútun-aaiyavena áraire síní. íya áraire síníyo. íma ísaraawe. mindáyave'a íma ááéma tuwé'a kóyáwé oro.

**Áńńútu kwená kwaási-i'o umátínkarainka'o máénten-
umai miráumai máéro siráin-kwasai.**

¹⁷Ísóigo amápa-kwaasi tínkámae kuráimba kwená kwaási-i'o umátínkarainka'o máénten-umai miráumai máéro. Áńńútuna kwaási naaó'-nao'a máyáan-kwaasi mináímbá kwésimatimune. ¹⁸Áńńútumo kwená kwaási-i'o umátínkarainka'o mé'o Yútaa-kwaasi kentúmo kárámaimo araa'énamo owasamó ó'onkaa-kwaasi kentúmo ímo kárámaimo araa'énamo owasamó kwéomba mindá kanaán-ivo úwoi mirá kwé'e'a ó'on-kwaasi-i'a óńáe íma sé'a máéro. ¹⁹túmo kárámaimo araa'énamo owasá ímo túmo kárámaimo araa'énamo owasamó kwéomba íma anón-tantaa'an-ivo Áńńútun-aaimo kwétaagwiyavesamo máyáamba anón-tantaa'an-íye. ²⁰Áńńútumo kwená kwaási-i'o umátínkarainka'a máénten-umai miráumai máéro. ²¹Áńńútumo kwená kwaási-i'o umátínkarainka'a keinárawa'a meéyámbakaawaiti mayáímó mairáawaimo ombá íma anón-imayaa ombánivo mimbáyáímó tuwánááon-ambo kwáyaina'o é'a tuwánááowe. ²²Ísóigomo kwená kwaási-i'o umátínkarainka'a keinárawa'a meéyámbakaawaiti mayáímó mairáawaimo é'a Ísóigo sáwí'o umáímo máyáampinkemba iyátínkaraiwaiman-owe. áńivo Ísóigomo kwená kwaási-i'o umátínkarainka'a úwoimo máyáawaimo é'a Ísu Káráísiti meéyámbakaisa'a kwená mayái-kwáásín-owe. ²³Ísu Káráísiti pukáimba keinárawatavena mimbéyámbá uráisa'a kwená kwaási-i'a uráamba pó'a kentí imáyáa tátoranae síya'o é'a a'áo sero. ²⁴Áńńútumo kwená kwaási-i'o umátínkarainka'a máénten-umai Áńńútuwe tarúmai máéro.

awá-kwáásítí kwaasái.

²⁵awá-kwáásíyávéna Ísóigo íma asirayán-áímbá simásímakaisa'a kesí imáyáavinkemba kwésune. Ísóigo arumbá umásínkáintave'a súnda-aimba

pó'a kawer-áiné sénááowa'a simátimune. ²⁶ umbai-yántáá'á kwáyáintave'a imáyáa é'a kwésumpo máyáantemba miráumai máéro. mirámó íyamba kawel'án-iyé. ²⁷ aaraí makáawai ti'mátuwanáe íma síyasa aaraí íma makáawai aaraí mayánáe íma seró. ²⁸ ánivo aaraimó mayánááombo é'a íma sáwí'a ónááowe. inaamarúmó kwaaimó mayánááombo é'a íma sáwí'a ónááowe. aaraí mayáiyasa kwaai mayáiyasa ónááomba marapá'ó ménaaomba umbai-yántáá'á kwénimba mindá imáyáa é'a mirán-ovo sé'a aaraí íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa ónááomba kawel'án-iyé kwésune.

²⁹ kesí kwaásiyono ísáaro. Áánútumo siráin-kanaa sáwíyanka'a ánásanimba pósa aaraimó makáawai miwítí umbai-yántáátávésa íma anón-imayaa ésa aaraimó ímo makáawaimo mésamo Áánútuna mayáiyávésamo imáyáamo ésamo máéntemba miráumai máéro.

³⁰ tirunkómó umbaimó kwétaiwai mindáyavaiye su'mai íma imáyáa ésa tirunkómó ímo umbaimó kwétaiwai mésamo Áánútuna mayáiyávésamo imáyáamo ésamo máéntemba miráumai máéro. tirunkómó aamoimó kwéiwai mindáyavaiye su'mai íma imáyáa ésa tirunkómó ímo aamoimó kwétaiwai mésamo Áánútuna mayáiyávésamo imáyáamo ésamo máéntemba miráumai máéro. óísambo kwémeyanowai mindáyavaiye su'mai íma imáyáa ésa óísambo ímo kwémeyanowai mésamo Áánútuna mayáiyávésamo imáyáamo ésamo máéntemba miráumai máéro.

³¹ marapá-tántáá'ó kwémeyanowai mindáyavaiye su'mai íma imáyáa ésa mirám-báyáímó ímo kwémayaawai mésamo Áánútuna mayáiyávésamo imáyáamo ésamo máéntemba miráumai máéro. marapá'ó máyáan-kwaasimo kwémayaam-bayai ánásanimba pó'a súnnda-aimba marapá'ó kwáyáin-tantaatavena íma aiva-tántáá'án-iyé seró.

³² marapá-tántáátáv'é'o ímo anón-imayaamo ombá siráái kwétaiye. awá-kwáásí Ísóigona mayáiyávésa imáyáa ésa Ísóigomo aamoimó kwéini'a kwéovo ³³ aaraigwáráwái marapá-tántáátávésa imáyáa ésa tuwainímbáá'o aamoimó kwéom-bayai kwémayaawana ³⁴ kaer-ímáyááo kwétavisiye. ímo kwaaimó mairáan-inaamaru-inine Ísóigona mayáiyávésa imáyáa ésa sésa súwawaare imáyáawe Ísóigomba aménáe kwésevo kwaawigwára-ínímbá marapá-tántáátávésa imáyáa ésa tuwai'máá'a aamoí ígwáe sésa mirám-báyái kwémayaawe.

³⁵ aaraí íma mayáiyasa kwaai íma mayáiyasa oró-áímbá íma kwésumpo túwa'naa ónaunda-aimba kwésimatime'a kawel'á umái ménaaontave'a mináímbá kwésimatime'a Ísóigontave'a imáyáa é'a kwená mayáiyé su'mai mayánáaontave'a mináímbá kwésimatimune.

³⁶ moóráwaimo inaamarúmó siváúmakenamo ménamo naaémbo kwentávénamo mayánáe-imayaa anómba énamo sénamo íma kawel'á umái máyaunda pó'a mayánáemo síndamo amápa-tantaa'o kanaamó ínanamo éna úwoi mayáníye. mayáíndamo éna kanaán-

iyē. ³⁷moóráwaimo inaamarúómó siváúmakenamo kwená imáyáamo asiramáímó énamo kwenáúra'o kárákwiyenamo sénamo íma mayánaumpo úwoi méníyē sínanamó amápa-tantaa'o kanaamó ínanamo éna mirámó énamo ímo mayánímba kawé'án-iyē. ³⁸miráumai moóráwaimo inaamarúómó siváúmakaindawaimo mayánímba kawé'án-ivo moóráwaimo inaamarúómó siváúmakaindawaimo ímo mayánímba ávááraumai kawé'án-iyē.

³⁹ámáánko séna keákwákómó ésarai awaikó máyáindara'a tarúmai méyana awaikó puwínana kwaaiyávénamo ankáínana Ísóigona kwaásigokare su'mai maíno. ⁴⁰ánivo imáyáa é'a ímo kwaaimó maénamo úwoimo ménimba arunkó kawé'á kwéinana méníyē. Áánútun-amanko mináíntávéna mimbórá-áimbá kwésiye-imayaa kwéune.

póimo tuvú'mái kampar-ísóigómbá ámén-kwasai.

8 ¹agaimái sísa e'a sé'a póimo kwétuvu'nesamo évakar-ama'o kárámaimo kwaántái-taareira'o marésamo évaka'o máákétira'o kwémaraamba minámá'á meéyámba'maimo nánaundaya kanaawá'iyoyaimbo sísa e'o sen-áimbá simátíménda ísáaro. mirám-baarawaina ááimba awánasaraundaya póta miráyá ónáe-aimba ááéma íma seró. mirámó kwéombo é'a kentúma maé kwéiyovo kwaásimo tirumbó tímémbo kwétuwa'naa-omba mindá kawé'án-iyē. ²évakarawaimo moóráyantaatavesa imáyáa ésa sésa á'a awánasaraumnemo kwésiyawai íma kanaán-umai awánasaraavo ³Áánútumbo tirumbó áméwanamo ímbá Áánútu miwí tuwánasariye.

⁴mináímbá imáyáa é'a ké'naan-aimba póimo kwétuvu'nesamo évakar-ama'o kárámaimo kwaántái-taareira'o marésamo évaka'o máákétira'o kwémaraamba minámá'á meéyámba'maimo nánáaon-aimbo sendá ísáaro. kwaántá-kwaasi íma asirayánkwárá-kwáásín-ovo mimbóráwái asirayánkwáráwái Áánútuma iyé-áíntá ísaraumne. ⁵kwíyómpare marapáré sáwíva-tantaa'a kwáyáísasa évakarawai sésa kentáásí asirayánkwáráwái ména kenká'á kárákwiraiye sewaná mirámó kwésentantaa'a sáwíva'a kwáyáivo ⁶kesáá mimbóráwáíntávéta séta kentáásí Áánútu éna kentáásivowama iyéyá kwésune. amápa-tantaa'a úmakaimba póta kwenáwí'la mósá maréta kwená kwaási-i'la úndayaveta máyaumne. mimbórá-Ísóigómá máyáimba Ísu Káráísitima póna Áánútumo siráintemba amápa-tantaa'a uráimba kwená asirayánkátá máyaumne. miráumai kwaántá-kwaasi íma asirayánkwárá-kwáásí owé-áimbá ísaraumne.

⁷mináíntá ísaraumpo amáparawai íma ísaraawe. évakarawai pói tuvú'mái kwénesa kwaántá-kwaasiyavesa imáyáa ésa tímémáembanivo Áánútunopa'o tiráanka'a ááéraan-imayaa ésa kwaántá-kwaasi tímém-poiman-iyē sésa mimpói kwénaamba tirumpin-ímáyááómó

sáwí'a kwéowemo kwésini'a kwéesa sésa mimpóimá ímo naaráámbá kwénaumne kwésewe. ⁸ mintómbó ímo néta nétaamo kwéundaya Áánútu íma imáyáa éna náundayavenaya aamoí umásinkenaya ímo náundayavenaya aamoí umásinkenaya íma mirá kwéiye. ⁹ kwaántá-kwaasi tímém-poimo né'o ímo né'o kwéomba mindá kanaán-ivo Áánútuntavesamo ímo asiramáímo máyáawai tuwánésa keinárawa'o ontembá mirá ésa miwí tirumpin-ímáyááómó sáwí'a kwéowemo kwésini'a mirá ovó sé'a kárákwiyoro. ¹⁰ keinárawa'a sé'a kwaántá-kwaasi íma asirayáankwáráwái ombá pó'a tímém-poimo úwoimo kwénaunda kanaán-iyé sen-kwáásí kwaántá-kwaasiti mono'-náúmp'ó toómbó kwénaambo ésa Áánútuntavesamo ímo asiramáímo kwéowai tuwánésa sésa keséya mintómbá nánaumnemo kwésesamo kwénaamba tirumpinkén-ímáyááómó sáwí'a kwéowemo kwésini'a kwéowe. ¹¹ miráumai mintómbá kwénaunda kanaán-iyé kwésemba mindá Áánútuntavesamo ímo asiramáímo máyáawai sáwí'a umátínkáawe. Ísu Káráísiti miwíyáváiyé séna pukáiwai kentívá'awaawi sáwí'a umátínkáawasa sáwí-amba kwégwaraawe. ¹² kentívá'awaawi sáwí'a umátinke'a miwímó ímo asiramáímo máyáan-imayaa sáwí'a umátínkáamba Káráísitimba sáwí'a kwéumankaawe. ¹³ kemá Póro sé'a kwaántá-kwaasi tímém-poimo naanasá kesívárawaisai suwánésa sáwí-amba kwáráavo sé'o ama'ó ímo naanasá suwánésa misáwí-ámbá íma kwaránááowe.

Póro aantá-kwaasiti mayái kwémaena meéyámbá íma mairáin-kwasai.

9 ¹ kwaási kembá íma kwétoraavo Áánútu kesáái simátiminkwae séna aantá-kwaasi-i'a umásínkaraiwaima é'a súrandei kentáásí Ísóigo Ísumba awáné'a kwená mayái keinárawapimba komayááwánda suwáné'a Áánútun-aaiyave'a áraire siráamba mindá kesí mayáígón-áuma paáururaiye. ² évakarawai kentávésa sésa íma Ísóigona aantá-kwaasiman-ivo úwoi-kwaasiman-iyé kwésewa'a keinárawa'a íma kanaán-umai mirán-áímbá kwésewe. Ísóigo si'mákowa'a keinárawa'a kwenáái kosimátimewana'a áraire siráamba pó'a mindáyave'a imáyáa é'a kentávé'a sé'a árai'a Ísóigona aantá-kwaasiman-iyé seró.

³ évakarawai keinárawapinkemba kentávé'a sé'a Ísóigon-aai simátiminkwae séna íma ai'mákaiwaiman-iyé kwésemba maarán-áímbá anondá simátimune. ⁴ áséi-kwasai kosimátimewandara'a toómbó ímo meéyámbare'o úwoimo naráundarakai kanaán-uráísino. ⁵ Ísóigona aantá-kwaasiye Ísóigo ává'awaawiye Pítaawe tuwainímbáá'o tí'maesamo áséi-kwasaimo kosimátíma'mae kwénaaontemba kemó kesuwainímbó áí'mae'o áséi-kwasaimo kosimátíme'o kentí toómbó úwoimo naráundarakai kanaán-uráísino. ⁶ évakarawai áséi-kwasai kosimátímakaamba toómbó meéyámba'mai nánááontavesa íma mayái kwémayowa'a úwoi toómbá tímúwasa naráavo Páánápáasinte

kenkáiyavaiye su'mai imáyáa é'a sé'a toómbó náyááoiyantavesarai mayái kwémaesarai óntamba mairésarai toómbá kwémandaiye-imayaa kwéomba mindá sáwí-imayaa kwéowe.

⁷maarán-áimbá imáyáa oro. i-kwáási miwítí mayáírakém-béyámbá toómbá kwénaawe. kígauomo kwéowai minkígáúvákén-tómbá kwénaawe. póimo máráawai mimpóímá tuvú'mái úwoi kwénaawe. miráumai mayáímó kwémayaawai meéyámbá kwémaraawe. ⁸mináimbá kwaásiti imáyáavinken-aimba kwésimatimumpo Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba mirán-áimbá kwáyáimba simátíménda ísáaro. ⁹Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba agaimaréna séna

kwaásiti toómbá úwítí-aramba ásima piyíndayavena purumakankó aísamai tamái mapándáapa umái ásima pítúwáínka'a purumakankóná óika'a íma asááésa túwéwana úwoi ména évaka'a náníye

siráimba mimbáyáígóná meéyámbá póna mintómbá évaka'a úwoi náníye. Áánútu íma purumakantáváiyé su'maiyavena mináimbá agayaaó siráivo ¹⁰kentááyavenagwara'a mináimbá siráíye. kígauomo kwéowai mimpínkén-tómbá nánaumne-imayaa kwéesa kwémaraawe. námáimo kwéowai minkígáúvákén-tómbá nánaumne-imayaa kwéesa kwéowe. ¹¹miráumai keinárawapimba Áánútun-aaí kosimátímakaundaya pó'a toóné évaka-tantaaremo úwoimo siménaaonta kawé'an-íye. ¹²kentáásínaeemba évakarawai keinárawapimba Áánútuna mayái kogwémaesa sésa toómbá síméro suwa'á úwoi tímúwasa naráawe. miwímó toóné évaka-tantaare úwoimo mairáantemba kesáágwará'ó úwoimo máyáandaya kanaániye. kentópakemba toóné évaka-tantaare mayánaunda-amba kwáyáimbanivo kemó simíyan-tomba siyáán-umai máyáanata Ísu Káráísitin-aaí íma ísáavo séta kesí mayáírakémbá toómbá meéyámba'mai néta anóm-bayai kwémaeta íma ivátuweta mimbáyáírakémbá toómbá meéyámba'mai naráumne.

¹³maarán-áíntávé'a imáyáa oro. Yérúsaremu-naopa'a anóm-bono'-naumpa'a mayái kwémayaawai mindáúmpákén-tómbá úwoi kwénaawasa óntan-taareira'a Áánútuntavesa póí tuvú'mái kwéagayaawai mimpínkén-tómbá úwoi kwénaan-aimba ísaraawe. ¹⁴miráumai Ísóigo Ísu asiramái séna ásí-kwasai kosimátimiyawaitopakemba toómbá úwoi timíyasa nánááowe siráíye.

¹⁵keinárawapimba komé'a Ísu Kárásitina ásí-kwasai kosimátimewandara'a kentópakemba toóné évaka-tantaare mayánaunda-amba kwáyombanivo íma maéta toómbá síméro íma siré'a ívékwara'a simígwáe sé'a íma maanáúvái kwéagayaumne. ávááraumaimo sááimo sinkáína'o puwónáe sé'o é'a toómbá síméro íma sénaumne. miráumai kesí mayáírakén-tómbó kwénaandayave'o é'a íma aambá áúsinkaaro. ¹⁶Áánútu asiramái simásímakaisa'a ásí-kwasai kwésimatime'a mináséi-kwásáímó

ímo kwésimatimekai kesópa'a umbai-yántáá'á paárisino. mindáyave'a mináséi-kwásái kwésimatimundayave'a íma kesúma maé kwéiyune. ¹⁷kesí imáyáavinkembo áséi-kwasaimo kwésimatimekai meéyámbá mayánaé súšina. íma mirá é'a Áánútu simásímakaintave'a kwésimatimune. ¹⁸mindá árrair-aimba póna kesí meéyámbá maarám-béyámbán-íye. áséi-kwasai kwésimatimunda toómbó úwoimo kwémayaundarakai kanaán-ísino. toómbá íma úwoi mairáunda pósa íma maarán-áimbá sénááowe. áséi-kwasai ísaraundarata toóntá ámakaumne íma seró.

áséi-kwasaimo úwoimo kwésimatime'o aamoimó kwéunda mindá kesí meéyámbán-íye. áséi-kwasaimo úwoimo kwésimatime'o aamoimó kwéunda mindá kesí meéyámbán-íye.

¹⁹keinárawa'a kembá íma táto'makaawa'a kemó siráanteni'a kwé'e'a toóné évaka-tantaare mayánaunda-amba kwáyáimbanivo íma maéta mirán-tántáá'ó mairáundarakai esimái-kwaasi Áánútunopa'a tirásino. íma mairáundayave'a sáwívarawai túwa'naa únasa Áánútunopa'a kwétewe. ²⁰Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire sénááontave'a Yútaa-kwaasivinkemba mé'a miwímó ontem-báyái kwémayaunana Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanko íma kembá tátokaivo minámáánkómó tátokain-kwaasivimba mé'a miwímó ontembá miráumai mé'a Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire sénááontave'a miráumai máyaumne. ²¹Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire sénááontave'a ó'onkaa-kwaasi Áánútuna ámáámbo ímo ísaraan-kwaasivimba mé'a miwímó ontem-báyái kwémae'a Áánútuna ámáámbo Ísu Káráísiti siráin-amaamba íma araisé'a úwoi kwétaagwiayavune. ²²évaka-tontave'o náúnavo kwésen-kwaasi túwa'naa únasa Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire sénááontave'a mirán-tómbá íma né'a máyaumne. évakarawai Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire síyana Áánútu sáwí'o umáímo máyáampinkemba iyátinkanintave'a mirám-baaran-kwaasivimba mé'a miwímó ontembá kwéune. ²³áséi-kwasai kóyáwé ínana Áánútu kawé'á umátinkena kenkwará'á mirá umásinkanintave'a mirá kwéune.

²⁴maarán-áimbá imáyáa oro. amáparawai isaaisésa kwégowana moóráwai kóyaaitena meéyámbá kogwémaena aamoí uráíye sen-áimbá kwéisaawe. miráumai Áánútumo aamoí umátinkanintave'a imáyáa é'a Áánútuna aampa'á miráumai koró. ²⁵kesúma asiraínkwáe sésa isaaisésa kwénaaomba tiyáántán-kwimai kwégwesa miwí túra'a kwégarakwiyesa ánásanim-beyambo mayánaáontavesa mirá kwéovo kwaíkwai'a íním-beyamba mayánaundayaveta Áánútuna aampatá kwégune. ²⁶miráumai íma úwoi kwégumpo ayááivá'á kwáyáim-beyantave'a imáyáa é'a Áánútuna aampa'á kwégune. ²⁷kesúra'o sirááímo kwétaini'a ímanivo Áánútumbo arááímo kwétaini'a umái kwaráúndayave'a kesúra'a kárákwire'a áséi-kwasai kwésimatimunana naaémbo Áánútu íma aamoí umásínkáivo sé'a kesúra'a kwégarakwiyune.

kwaántá-kwaasiti imáyáa íma mósá máráaro siráin-kwasai.

10 ¹kesí kwaásiyono. maarán-áimbá imáyáa oro. naaóv'á Yútaa-kwaasiya síkwá'náya Ísipi-marava'a ándávakemba Áánútu ayútinkowasa miwí túra'a íma kárákwiyesa sáwí'a uráamba imáyáa oro. Áánútu ayútinkowasa Ísipi-marava'a tuwésa kwéguwana aambá agaráátinkena ainámbá amáparawai túrampa'a makówasa mináínánkó kún-ayampa'a kwéguwana Áánútu anón-domba tuwínkaa'a úmarowasa amáparawai mimpímbá kóaatasa kavóná-marava'a kwégwesa ²miwítí anóndako Mósesiye tarúmai máyówana Mósesi mináínámbá kwa'maéna kwéguwasa kentáá síkwá'náma mirá kwéuwana Áánútu nombá tuwínkaa'a úmarowana mimpímbá Mósesi kóaatowasa miwígwará'á mimpímbá kóaatasa ³⁻⁴noné toóné íma kwáyopa'a kwéguwana Áánútu toóné noné timúwasa amáparawai kwénowana Áánútu óntan-ayau tinkówana minóntámpínkémbá nombá kumúwasa kwénesa kwénaauwana minóntámbá miwítí egwaa'á kwáyowasa naráawe. minóntántávéta séta Ísu Karáisitiman-íye kwésune. ⁵kavóná-marava'a kweéme kweémesa Áánútun-aaimo kwarááraamba sáwívarawai íma kwarésa sáwí'a uwaná mindáyavena Áánútu íma aamoí umátinkena kavóná-marava'a tínkámaena kwénaauwasa pukáawe.

⁶sáwí-imayaawe su'mai ésa sáwí'o kwéuntavesa aamoí uráavo kesáá miráyá únavo séta miwímó uráantaveta imáyáa éta kentáásúra'a kárákwiyono. ⁷miwívínkémbá évakarawai kampar-ísóígómbá úmakesa kwená imáyáa mósá makáavo kesáá íma mirá ónáisaiye. mináíntávéna Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna séna

kwaási mara'á mésa toóné noné
násuwesa usásinesa tiraimá makáawe.

kampar-ísóígóntávésa imáyáa ésa mirá uráawe agaimaréna siráíye. ⁸miwívínkémbá évakarawai aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné uráavo kesáá íma mirá ónáisaiye. mirá untavéna mimbórá-kánáávímbá Áánútu sáwíva-kwaasi 23,000 kwaasi tínkamuwasa pukáawe. ⁹miwívínkémbá évakarawai Ísóigomba masínkáánkái sésa Áánútu kentáará'á íma kawel'á umái kwégarakwiye kampa'á sésa sáwí'a uráavo kesáá íya mirá ónáisaiye. mirá untavéna Áánútu iraankavayaantómbá ti'marówasa vovasá pukáawe. ¹⁰miwívínkémbá évakarawai Áánútumba í'ái ánkaraavo kesáá íma mirá síyataao. mirá untavéna Áánútumo kwíyómpakembo ai'marówai tínkamuwasa pukáawe.

¹¹miwívímbá mirán-tántáá'á paárúwana Áánútun-aai aúvávimba agaimakáimba kesáá ánasanin-kanaavinta máyaundawaiya mináímbá kwéiseta imáyáa éta íma miráyá éta kárákwiyono.

¹²miráumai kesávé'a sé'a asiramái máyaundawaiya úne kwésewai moórá-yantaako tavisína'a sáwí'a únavo sé'a kárákwiyoro. ¹³sáwí'o

ónááon-umbai-yantaa'o kentópa'a tiráimba mindá amápa-kwaasitopa'a tiráiyé. Áánútu tiráváyáiwaima séna sáwí-asirayan-tantaako kentópa'a téna tavisína'a sáwí'a ovó séna mirán-tántáá'ó tuwánááon-amba ámáá-ontama agaráátinkaina'a kanaán-umai asiramái mé'a íma sáwí'a ónááowe.

¹⁴kesí kwaásiyono. Yútaa-kwaasiya síkwá'nána uráantemba mirá únavo sé'a kampar-ásiráyánkwáráwáítí imáyáamo mósá kwémaraamba tínaaemba umáméro. ¹⁵kawer-ímáyáámó kwéon-kwaasi owa'á asiramái simátíme'a sé'a simátímunda-aimba kawe'á umái imáyáa oro. ¹⁶Ísu Káráísitimo kentááyáváyé sénamo kwená naaemó kumúwanamo pukáintaveta imáyáa éta aráá-tomba kwénaundaya ándá-aran-domba Áánúumpa'a súwi séta mindómbá kwénaundaya maará séta Ísu Káráísitina naaenéyá tarúmaiya máyaumne. mináráá-tómbá topámbaiya kwénaundaya maará séta Ísu Káráísiti áuneiya tarúmaiya máyaundaya ¹⁷mináráá-tómbá mimbórá-tómbá kwáyáísata mimpínkéntáámó amáparawaiya kwénaundayaveta mimbórá-kwáásí-í'a umáíya méta sáwívarawaiya úndanivo mimbórá-kwáásí-í'a umáíya kwémaumne.

¹⁸Ísareri-andarakewai Yútaa-kwaasimo kwéomba imáyáa oro. Áánútuntavesa imáyáa ésa óntan-taareira'a póí tuvú'mái agaimái kwéamesamo kwéomba Áánútuwe tarúmai máyáawe. ¹⁹⁻²⁰súnda-ainkona ááimba simátíménda ísáaro. kwaántá-kwaasimo toómbó tímémba kwaántá-kwaasi kwétuwa'naa-ontavaiya kwétímeo. ímaniye. kwaántá-kwaasima kwétímen-tomba anón-tantaara'iyó. ímanivo úwoisan-tomban-íye. súnda-ainkona ááimba maarán-áímbán-íye. póímo kwétuvu'nesamo évakar-ama'o kwaántá-kwaasimo kwétímesamo máyáamba íma Áánútumba kwéamesa máyáawe. kwaántá-kwaasimo tímé'ó miwísémo tarúmaimo máyáamba miráumai íma máéroyavena siráái kwétaiye. ²¹Ísóigo tarúmai maésa kwaántá-kwaasiye tarúmai maésa kwéomba íma kanaán-umai kwémaewe. Ísóigontave'a imáyáa é'a ándá-aran-done toóné kwénaavo kwaántá-kwaasiyave'o imáyáamo ésamo kwétímesamo mintómbó kwénaapa'a íma komé'a naaró. ²²mirámó é'ó sé'ó Ísóigo íma aivaráwáímán-íye síyanamo éna áwáá'a tiyíníye. Ísóigona asiráyánkó kentáásí asiráyámbá usáyaaitaraiwo íma mirán-oro.

²³keinárwapinkemba évakarawai sé'a amáparitaamo kwéundaya kanaán-íye kwésevo kemá Póro sé'a évakari'ó kwéomba íma kawe'á kwéumatinkaisana évakari'ó kwéomba íma kwétuwa'naa-íye kwésune. ²⁴miráumai kesávé'ó túwa'naa ónááom-bayaiye su'mai íma maé'a ó'owigwara'ó túwa'naa ónááom-bayaigwara'a máyáaro. ²⁵⁻²⁶maarán-áímbá imáyáa oro. naaóvá'á Áánútun-aai aúváívimba agaimaréna séna marawé minká'ó kwáyáin-tantaare amápa'a Ísóigondeiman-íye

agaimaréna siráimba Áánútu kentááyávéna imáyáa éna makáimba pó'a máákétirakemba póí-ama'a úwoi meéyán-ure'a íma anón-imayaa é'a sé'a

sáwíra'u. kawerá'únó íma kwése'a úwoi naaró. ²⁷moóráwaimo Áánútun-
aaiyavenamo ímo árairemo siráindawai tááyena séna kesí naaúmpa'a
toómbá naarómó sína'o owémó sé'o é'a komé'a íma áísaa e'a náávaken-
tona'iyó íma sé'a úwoi kwéne'a sáwíra'u. kawerá'únó íma sé'a úwoi
naaró. ²⁸⁻²⁹ánivo moóráwaimo sénamo kwaántá-kwaasi tímakaan-tomba
iyémó sínímbo é'a kanaámpó úwoi nánaumne-imayaa kwéombanivo
mináímbó sin-kwáásígo imáyáa éna séna Ísu Káráísitina kwaási kwaántá-
kwaasimo póímo tímémba kanaán-iyé kwésivo íma naaró.

keinárwapinkemba évakarawai sé'a kwaántá-kwaasimo tímén-
tombo náúndaya mindá kanaán-iyé. ánivo moóráwaimo kwesávénamo
sénamo kwaántá-kwaasimo tímén-tomba náúnavo kwésiwai kwemá
kentááyávéna naavó íma sisinó. ³⁰toóntávéta Áánútumpa'a súwi
kwése'ta kwénaunanaya moóráwai séna íma naaró ímo seráámbá
kwésiye keinárawa'a sentáv'é'a ³¹kemá Póro sé'a Áánútu áwí'a
mósá máraam-bayaiye su'mai ma'é'a toóné noné kwéne'a mayáímó
kwémayaamba Áánútuntave'a imáyáa é'a kwenáwí'a mósá máraaro.
³²Yútaa-kwaasiyavaiye ó'onkaa-kwaasiyavaiye Áánútuna kwaásiyavaiye
imáyáa é'a kawé'á oro. tuwánésa sáwí-amba kwáráavo sé'a kárákwiyoro
kwésune. ³³imáyáa é'a sé'a suwánésa aamoí umásinkaigwae sé'a
máyaumne. kesáváiyé su'mai kawé'ó íf-máyái íma kwémayaumpo
amáparawai gwara'o kawé'ó umátínkáim-bayai kwémayaunda póna
Áánútu sáwí'o umáímo máyáampinkemba tiráínasa kawé'á umái
ménaaom-bayai kwémayaumne.

11 ¹Ísu Káráísitimo uráintemba mirá kwéumpo kemó úndantemba
keinárawa'a mirán-oro.

**Áánútuntavai imáyáa ésa torupamáí máyómbo
aarai ti'nónká'á káátaraan-kwasai.**

²kentáv'é'a imáyáa úmae iyé'a simásímakain-aimbo simátímakaunda-
aimba kwétaagwiyavontave'a aamoí kwéumatinkaumne. ³simátíménda
ísáaro. Káráísiti amáparawaira'a kárákwiyisasa kwaaimó ombá
tuwainímbááka'a kárákwiyowana Áánútu Káráísitinka'a kárákwiraiye.
⁴miráumai Áánútuntavesa imáyáa ésa torupamáí máyáamba kwaaimá
námúnaa kwésesa Áánútun-ai kwésimatimemba ti'nónká'ó kánumbo'o
káátaresamo ésa Káráísiti áwí'a sáwí'a ónááowe. ⁵torupamáí
máyáamba aaraimá námúnaa kwésesa Áánútun-ai kwésimatimemba
ti'nónká'ó ímo káátaresamo ésa tuwai'máá túwí'a sáwí'a ónááovo
aarai ti'nónká'á káátaraamba tuwánésa tuwai'máá'a kárákwiraawe
kwése'mba mindáyavesa ti'nónká'ó ímo káátaresamo ésa tuwai'máá
túwí'a sáwí'a ónááowe. sáwí'o on-ínímbo tigaeyávái ígwáe sésamo
ti'nóntáumo káráyuwaantemba ti'nónká'á íma káátaraan-inimba sáwí-
ininkaamba ésa pósa tigaeyávái kwéowe. ⁶aaraimó ti'nónká'ó ímo

káátarésamo ésa ti'nóntáu káráyuwaaro kwésune. ánívo ti'nóntáumo káráyuwaamba tigaeyávái ésa pósa ti'nónká'á káátaaro. ⁷Áánútu asiráyánkwaráwái amápa-tantaaka'o kárákwiraiwaimo intení'a kwaai mirá ésa pósa torupamáí máyáamba ti'nónká'á íma káátaraawe. Áánútu tuwai'mááka'a kárákwiraisasa tuwai'máá'o ontení'a aaraí ésa pósa torupamáí máyáamba ti'nónká'á káátaraawe. ⁸Áánútu aivar-ínimbá awaikó arausandéí úmakaivo kwaai íma aaraigó arausandéí úmakaiye. ⁹kwaaiigó aaraigónká'á ménintavena íma úmakaivo aaraigómá kwaaiigónká'á ménintavena Áánútu úmakaiye. ¹⁰mindáyavaiye kwíyómpaken-kwayo'narawa túranka'a máyáantavaiye aarai ti'nónká'á káátaaro. tuwánésa sésa tuwai'máá'a kárákwiraawe sénááowe. ¹¹ánivo Ísóigo aúranka'a máyáamba aaraí kwaai tiráváyáawasa pósa íma keyáá kwémaewe. ¹²Áánútu aivar-ínimbá kwaaiigó arausandéí úmakaisasa aaraí mésa kwaai matínkáawasa kwémaemba Áánútu amápa-tantaakona ááimban-íye.

¹³Áánútuntavesa imáyáa ésa torupamáí máyáamba aarai ti'nónká'ó ímo káátarésa námúnaa kwésemba kanaawái. íya kanaán-íyo. imáyáa oro. ¹⁴kwaásiti ááimba imáyáa é'a sé'a kwaai miwí ti'nóntáu ayáátáaka'o kwáíntavesa tigaeyávái owasá ¹⁵aaraí kentí ayáátáa-ti'nontauyavesa aamoí kwéomba Áánútu tímakaisana ti'nóntáugo ti'nómayaanka'a kwégaataiye kwésewe. ¹⁶keinárawapinkembo évakarawaimo ti'nónká'ó káátamakaantavesamo narú'nárúr-áímbó síya'o é'a sé'a kesáá Áánútuna kwaásiya torupamáí máyaunasaya ó'on-o'on-daopa'a Áánútuna kwaási torupamáí máyáamba mirá úndayaanivo ó'on-aaimba íma kwáyáíye sénaumne.

Ísóigontavai imáyáa ésa aráá-tomba naráan-kwasai.

¹⁷sáwí'o kwéon-aintave'a simátíménda ísáaro. Áánútuntave'a imáyáa kwé'e'a torupamáí máyáamba íma moórá-morawai kawé'a kwéumatinke'a sáwí'a kwéumatinkaawe. ¹⁸torupamáí máyáampinkembo taaínkaar-umaimo máyáan-aimbo sewa'ó isáúnda árarir-aimban-íye. ¹⁹taaínkaar-umai mé'a évakarawai ó'on-imayaa owasá évakarawai ó'on-imayaa kwéowa'a árarir-aimbo sen-kwáási kwéisaawe. ²⁰torupamáí máyáamba sé'a aráá-tomba nánaumne sembánivo Ísóigontave'a íma imáyáa é'a aráá-tomba né'a ²¹évakarawai kentí naaúmpakembo maimaé'o tiráan-tontave'a imáyáa é'a kwénaawasa toómbó ímo makáawai táái kwétinkaisasa évakarawai uwo'aó'-nómbá kwénesa uwo'aó'á kwéowa'a mirá kwéomba aráá-tomba sáwí'a umái kwénaawe. ²²mirámó kwéomba toómbá íma taaínkaar-e'a toómbó ímo makáawai timé'a sáwí'a umátínkáawasa tigaeyávésa ombá mindáyave'a íma aamoí kwéumatinkaumpo sáwí'a kwéowe. kentí naaúmpa'a toóné noné násuwe'a torupamáí mé'a Ísóigontave'a imáyáa é'a aráá-tomba naaró.

²³ Ísóigo simásímakaimba simátímakaunda maarán-áimbán-
iye. moórawai Yútási Ísóigo Ísumba kwená namuro-kwáásirá'á íma
agaráátinkaronka'a mindó'wáámbá Ísu Kárásiti toómbá maisoréna
²⁴ Áánútumpa'a súwi séna topaména séna mindá kesúman-ivo
keinárawatave'a ísámai kesúma ayú'maranaumne. miráumai kentáv'é'a
imáyáa kwée'a námae íyóro súwasa ²⁵ toómbá násúwówana pérétimo
mayóntemba ándá-aran-domba kwáyon-anaveumba maisoréna séna
mindá kesí naaemán-iye. kesí naaemá keinárawatavena kumínimba póna
Áánútu kesé tarúmai máyáawe séna mináúná-áimbá simái tarúmakaiye.
maandómbó kwénaamba kentáv'é'a imáyáa kwée'a námae íyóro Ísu
Kárásiti siráiyé. ²⁶ mintóné mindóné kwénaamba kentááyáv'éna Ísóigo
pukáiyé-aimba kwésimatimewe. mirá úmae kwéiyiyana Ísóigo marapá'á
kumíníyé.

²⁷ miráumai Ísóigontavesa imáyáa ésa aráá-tomba nánáe sésa ombá
aiva'ó ímo kawer-ímáyáámó ésamo úwoimo aráá-tone ándá-aran-
done nésamo imáyáamo ésamo úwoisamba iyémó sésamo ésa Ísóigo
áúwe naaewé sáwí'a íyana sáwí-meyamba tinkáníyé. ²⁸ mindáyavesa
máyáawaina ááimba kawer-ímáyáa ésa taaímbai ísáiyuwesa sáwí'o
umáímo máyáamba kawer-ímáyáa ésa aráá-tomba nánááowe. ²⁹ Ísu
Kárásiti kentááyáv'áiyé séna pukáin-ainkona ááimbo ímo imáyáamo
urésamo úwoimo mintóné mindóné kwénaambo é'a kesávésa aavimbá
kwíyana Áánútu sáwí-meyamba timíníyé. ³⁰ keinárawapinkemba
évakarawai mirá é'a Ísu Kárásiti kentááyáv'áiyé séna pukáimba
íma imáyáa é'a aráá-tomba úwoisamba iyé-ímáyáa kwéomba pó'a
évakarawai aamoisáyán-kwáásí máéwasa évaka'a tí'a iwáí máéwasa
évaka'a pukáawe. ³¹ ánivo máyaundawaina ááimbo imáyáamo kawe'ó
étaamo taainétaamo sáwí'o kwéunda arupí kwéundarakaiya Ísóigo
sáwí-meyamba íma símísino. ³² ánivo Ísóigo arupí umásinkanintavenaya
sáwí-meyamba kwésiminta póna marapá-kwáásímó sáwí-meyambo
kwaíkwai'o íním-beyambo timíndara'a miwísé sáwí-meyanta íma
simíníntaawe.

³³ kesí kwaásiyono. mináíntáv'é'a imáyáa é'a toómbá né'a Ísóigontave'a
imáyáa é'a aráá-tomba nánááontave'a torupamáí máyáamba moórá-
morawai ténááontave'a timu'maré'a mé'a aráá-tomba naaró. ³⁴ tááimo
kwétinkaina'o é'a kentí naaúmpa'a toómbá násuwe'a torupamáí mé'a
toómbá nánááowe. mirámó íyanamo éna Áánútu sáwí-meyamba íma
timíníyé. ó'on-aintavaigwara'o agaimái sísa-uraan-aimba kentópa'a
kweéme'a komé'a simátimenaumne.

Áánútun-amanko asirayámbá kwétimin-kwasai.

12 ¹ kesí kwaásiyono. ó'on-o'om-bayaimo mayánááontavena
Áánútun-amanko asirayámbá kwétimimba íma ísámai usúkáavo

sé'a simátíménda ísáaro. ²Áánútuna aambó ímo kwakónka'a Sáátáánigo tátorena tavisúwa'a sáwí-amba kwaré'a kwaántá-kwaasi kampar-ásiráyánkwaráwái íma aai kwésewaiti imáyáa mósá makáamba ísaraawe. ³Áánútun-amanko keinárawate íma máyowa'a sáwí-amba kwakáantave'a imáyáa é'a maarán-áimbá simátíménda ísáaro. évakaraiwaimo sésamo Ísu kárákwiraiwaima iyémó kwéseмба Áánútun-amanko miwí tirumpimbá máyáiwai kwésevo évakarawaimo sésamo Áánútu Ísumba sáwí'a umánkaniyemo kwéseмба Áánútun-amanko miwí tirumpimbá íma máyáíye.

⁴Áánútuna kwaási-i'o owáímá kwená mayái kwémayaantavena Áánútun-amankoma ó'on-o'on-asirayamba kwétimimba mimbóráwái kwétimiye. ⁵Áánútuna mayái ó'on-o'om-bayai kwémayaantavesa Ísóigo Ísuntavesa ísámai mimbáyái kwémayaawe. ⁶Áánútuna mayái kwémayaantavena kwemá ó'on-o'on-asirayamba kwétimisasa mimbáyái kwémayaawe. ⁷amáparawai kawe'á umátinkanaaontavena Áánútun-amanko moórá-morawai tirumpimbá ména Áánútuna asirayámbá kwéagaraatinkaiye. ⁸Áánútun-amanko moórá-morawai kawer-ímáyáá kwétimisasa mináimbá kwésimatimewe. Áánútun-amanko moórá-morwai ímo ísaraan-aimba kwésimatimisasa kwésimatimewe. ⁹Áánútun-amanko moórá-morawai imáyáa kwétimisasa Áánútuntavesa asiramái mésa sésa árai'a Áánútu siráini'a íniye kwésewe. Áánútun-amanko moórá-morawai asirayámbá kwétimisasa tí'o imbá kwéasovamatinkaawe. ¹⁰Áánútun-amanko moórá-morawai asirayámbá kwétimisasa ímo awánaraam-bayaigwara'a kawe'á umái kwémayaawe. Áánútun-amanko moórá-morawai imáyáa kwétimisasa Áánútu simátímakain-aimba kwésimatimewe. Áánútun-amanko moórá-morawai imáyáa kwétimisasa asiráyánkómbá taainésa sésa moórá Áánútun-amankompinken-asirayamban-iye sésa moórá kwaántá-kwaasiti asirayámbán-iye kwésewe. Áánútun-amanko moórá-morawai imáyáa kwétimisasa íma ísaraan-aimpinkemba kwésewe. Áánútun-amanko moórá-morawai imáyáa kwétimisasa miwímó siráan-aimba miwígwará'á íma ísaraan-aimpinkemba pósa kwántámai kwésewe. ¹¹Áánútun-amanko kweyáá kwená imáyáavinkemba mirá éna moórá-morawai ó'on-o'on-asirayamba kwétimiye.

Ísóigo áuwawaakaamba umáíya máyaunda-kwasai.

¹²moórá-aimba sénaumpo ísáaro. kwaási túvimba sáwíva-tantaa'a kwáyáimba mimbórá-áúmán-iye. mirámó intembá kesáa Ísu Kárásitina kwaásiya sáwíva-kwaasimo máyaundaya kweséya tarúmai mimbórá-kwáásiráámbá umáíya máyaumne. ¹³évakarawaiya Yútaa-kwaasiya únasaya évaka'a ó'onkaa-kwaasi owasá évaka'a meéyámbakaawaiti mayái kwémayaan-kwaasi owasá évaka'a úwoimo máyáan-kwaasi

owaná Áánútu kwenamambá ai'marówana kentáásirumpimba kumbéna tarúsinkenaya mimbórá-kwáásiráambá kwéumasinkaiye.

¹⁴kesáá mimbórá-kwáásiráambá umái máyaundaya imáyáa é'a maarán-áimbó simátíménda ísáaro. mimbórá kúwawaapimba sáwíva-tantaa'a kwáyáimba ¹⁵aísamaigomo sénamo kemá íma ayáámba únda pó'a íma mimbórá áúvinkemba úne sínimba mimbórá áúvimba kwáyáíye. ¹⁶áákomo sénamo kemá íma aúramba únda pó'a íma mimbórá áúvinkemba úne sínimba mimbórá áúvimba kwáyáíye. ¹⁷amápa kúwawaapa'o aúrane su'maimo kwáyáinkakai íma áá'a ísáísino. amápa kúwawaapa'o ááre su'maimo kwáyáinkakai amápa-kwiyumba íma ísáísino. ¹⁸ánivo Áánútu kwená imáyáavinkemba amápa kúwawaa'a úmakena amápa-tantaa'a kwenamáare su'mai ma'maéna kuráíye. ¹⁹áúwawaapinkembo mimbórá-yántáá'ó kwáyáinkakai áúwawaa'a íma kwáyáísino. ²⁰amápa-tantaa'a kwáyáimbanivo mimbórá kúwawaa'a umái kwáyáíye.

²¹miráumai aúranko ayáánkонтavena íma kanaán-umai séna emó ímo máyaandarakai úwoi máúsino íma sínana a'nónkó aísamaigontavena íma kanaán-umai séna emó ímo máyaandarakai úwoi máúsino íma síníye. ²²miráumai túwawaapinken-tantaataveta séta aamoisayámbán-íye kwésundaya ímo kwáyáinkakai áúwawaa'a íma kawe'á umái kwáyáísino. ²³túwawaapinken-tantaatavetaamo séta úwoisamban-íye kwésundaya kawe'á umáíya kwégarakwiyundayaawe. avora'á íma agaráátínkaraunda-yantaa'a aúpá'á makéta kwégarakwiyundayaawe. ²⁴⁻²⁵avora'á kwáyáin-tantaa'a íma kwégarakwiyundayaawe. áúwawaapinken-tantaako amápa'a kawe'á umái mayáí maéna moórá-mora-yantaako kwenáúra kwenaura'a kárákwiyinintavena Áánútu kwenamááramaa'a maréna úwoisamban-íye kwésunda-yantaa'a kwégarakwiyíye. ²⁶áúwawaapinkembo moórá-yantaakomo áí'o ínana amápa kúwawaapakemba áí'a umásaniye. áúwawaapinkembo moórá-yantaako kawe'ó ínana amápa kúwawaapakemba kawe'á umásaniye.

²⁷túwawaatave'o súnnda-ainkona ááimba maarán-áimbán-íye. keinárawa'a Ísu Káráísiti áúwawaakaamba umái mé'a moórá-morawai kwenáiyayaankaane aúrankaane mirán-tántáákáámbá umái máyáawe. ²⁸Áánútu kwená kwaási moórá-morawai mayáí tiména mirám-báyáí mayánááontavena asirayámbá kwétiména kwená aantá-kwaasi aiva'á usásintinkena miwí tínaaemba simátímakain-aimba simátiménaaowai usásintinkena miwí tínaaemba kwená aambá agaráátinkanaaowai usásintinkena miwí tínaaemba ímo awánaraam-bayai mayánááowai usásintinkena tí'o kwéin-kwaasimo asóvatinkanaaowai usásintinkena miwí tínaaemba túwa'naa ónááowai usásintinkena miwí tínaaemba ó'on-o'om-bayaira'o kárákwiyonaaowai usásintinkena miwí tínaaemba ó'on-o'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo sénááowai usásintinkena mirá ónááowai usásintinkava'a kuráíye.

²⁹Áánútu aantá-kwaasiti mayái tímakaimba amáparawai íma mirám-báyái máyáawasa évakarawai máyáawasa Áánútu simátímakain-aimba simátímémba amáparawai íma mirám-báyái máyáawasa évakarawai máyáawasa Áánútuna aamba kwéagaraatinkaamba amáparawai íma mirám-báyái máyáawasa évakarawai máyáawasa ímo awánaraam-bayai kwémayaamba amáparawai íma mirám-báyái máyáawasa évakarawai máyáawasa ³⁰Áánútuna asirayándéi tí'o kwéimbo asóvamatinkaamba amáparawai íma mirám-báyái máyáawasa évakarawai máyáawasa ó'on-o'on-aimba ímo ísaraan-aimpinkembo kwéseмба amáparawai íma mirá sewasá évakarawai sewasá mináínkóná ááimbo kwántámai kwéseмба amáparawai íma mirá owasá évakarawai kwéovo Áánútu kwená imáyáavinkemba mirán-ásiráyámbá kwétimiye. ³¹Áánútu kwétimin-asirayamba mayánáemo kwéseмба imáyáa é'a sé'a Áánútuna mayái usáyaaítamai-mayai mayánáemo sé'a tiyáántán-kwimai mayái máyáaro.

mináimbá kemá imáyáa é'a sé'a kawer-áimbán-ivo kwaásimo tirumbó tímémba minánkó amápar-ankomba usáyaaítaraimba minánkóná ááimba simátíménda ísáaro.

kwaásimo tirumbó tíméwaina ááimban-iyé siráin-kwasai.

13 ¹Áánútun-amankomo asirayámbó simínataamo ó'on-o'on-aimbo ímo ísaraunda-aimpinkembo sétaamo kwíyómpaken-kwayo'narawa tááivinkenkwara'o sétaamo miráwé su'maimo étaamo ímo kwaásiti imáyáamo ondayáámó éta mináimbá úwoi-aimba séta kámoyambo úwoimo tontembá mirá éta peró'o úwoimo tuvúwóntemba mirá ónaundayaanivo kwaásiti imáyáamo étaamo éta kawé'a umátinkanaumne. ²Áánútumo asirayámbó simínataamo simásímakain-aimbo simátimetaamo Áánútumo aúpá'ó marénamo avora'ó marénamo uráin-aimba isétaamo ímo ísaraunda-aimba Áánútu simásímakain-aimba isétaamo Áánútuntavetaamo asiramáímo métaamo sétaamo árai'a Áánútu siráini'a ínyé sétaamo Áánútumo siráintemba umbai-máyáímó maétaamo miráwé su'maimo étaamo ímo kwaásiti imáyáamo éta úwoi-kwaasiya úne. ³makáunda-yantaa'o amápa'o tímatuwetaamo Áánútuna mayáiyá kwémayaundayavaiya sáwí'a umásinkaamba aamoí éta kanaán-iyemo sétaamo mirámó étaamo ímo kwaásiti imáyáamo ondayáámó éna siráunda-ainko íya súwa'naa ínyé.

⁴kwaásimo tirumbó tíméwaina ááimba maarán-áimbán-iyé. kwaásimo tirumbó tíméwai sáwí'o kwéumatinkaamba anondá íma mirá ombá túwa'naa esa kwaásimo tirumbó tíméwai túwí'o kwáyáin-kwaasiyavesa tirumbá íma sáwí'a umátinkesa kwaásimo tirumbó tíméwai miwí túwí'a íma maé iyésa ⁵kwaásimo tirumbó tíméwai kesávésa amápa-tantaa'a kawé'a kwéune íma sésa sáwí-aimba íma sésa kwaásimo tirumbó tíméwai kesáái usáyaaítainkwae íma sésa kwaásimo tirumbó tíméwai íma ááéma

áwáá'a sésa kwaásimo tirumbó tíméwai sáwí'o umátínkáamba íma imáyáa úmae iyésa ⁶kwaásimo tirumbó tíméwai sáwí'o urántavesa íma aamoí ésa kawé'ó urántavesa aamoí ésa ⁷kwaásimo tirumbó tíméwai umbai-yántáá'ó kwáyáimpimba úwoi mésa kwaásimo tirumbó tíméwai amáparawaiyavesa íma inkaisí-ímáyáá ésa amáparawai kawé'á ónááontavesa timu'marésa mésa kwaásimo tirumbó tíméwai amápar-umbai-yantaapimba asiramái mésa íma ivátuwesa miráumai kwémaewe.

⁸kwaásimo tirumbó tímémba minánkómá kwaikwai'a éna íma ánáasainana Áánútu simátímakain-aimba kwésimatimim-bayai ánáasainana ó'on-o'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkemba kwésem-bayai ánáasainana ímo ísaraan-aimbo Áánútu simátímakain-aimba kwésimatimem-bayai ánásaníye. ⁹ímo ísaraunda-aimbo Áánútu simásímakain-aimba íma kanaán-umai ísáyasaraundayaawe. Áánútumo simásímakain-aimba simátímakanda íma kanaán-umai simátímatasaraundayaawe. ¹⁰Áánútu kasenkú'a ónaumnemo siráimba naaémba paárinimba póta ímo ísáyasaraunda-ainkwara'a ánáasagwinata amáparawaina ááinta awánanaundayaawe.

¹¹iyámpói máyaawandara'a iyámpóimo kwésentemba mirán-áimbá sé'a iyámpóimo kwéontemba mirá é'a iyámpóimo kwéontemba mirán-ímáyáá uráumpo kwaási-i'a uráunda iyámpóira'o uráunda-yantaa'a tukáumne. ¹²iyámpóimo ímo kawé'ó umáimo ísántemba Áánútuna kwaásiya íma kawé'á umáíya Áánútuna ááimba kwéawanaundayaawe. nompímbó kwaási tói'o ímo awánamaimo kawé'ó úndantenta ívé'a miraráántá kwéundaya Áánútuna ááimba íma kawé'á umáíya kwéawanaundayaanivo kwaási tói'o avorataámó awánáúndantemba naaémba miráyá ónaundaya Áánútuna ááimba kawé'á umáíya awánanaundayaawe. ívé'a íma awánasaraundaya Áánútu kentáámó suwánasaraintemba naaémba Áánútuna ááimba awánasanaundayaawe. ¹³mirá ínivo ívé'a Áánútuwe aráápamaiya máyaunda-amba isaná árai'a Áánútuwe mai'mai'a ónaundayaawemo kwésunda-amba isaná Áánútumbo tirumbó áméne kwaásimo tirumbó tímén-amba isaná umái minkáúmbó-ámbá kwáyáivo usáyaaitarain-amba Áánútumbo tirumbó áméne kwaásimo tirumbó tímén-amban-íye.

Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimen-kwasai.

14 ¹kwaásimo tirumbó tímén-amba asiramái kwaré'a Áánútumo kwétaain-timin-asirayamba mayánáe sé'o Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimemba anón-tantaa'a imbá pó'a minásíráyámbá mayánáe seró. ²Áánútun-amankomo asirayámbó kwétimisasamo ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwéseмба íma kwaásiyavesa kwésevo Áánútuntavesa sésa kwaásimo mináínkóná ááimbo ímo ísaraantavesa kwaásiyavesa íma kwésewe. Áánútun-amanko

asirayámbá kwétimisasa aúpár-áimbá kwésevo ³évakarawai Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimemba asiramái arupí umái kawe'á kwéumatinkaamba mindáyave'a sé'a Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimemba anón-tantaa'a imbá pó'a minásíráyámbá mayánáe seró kwésune. ⁴ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwésewai kesávésa simái kwéasiraavo Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimewai Áánútuna kwaási amápa'a asirayámbá kwétimewe.

⁵Áánútun-amankomo asirayámbó kwétimisa'o ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo sénááomba siráái kwétaivo Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimen-asirayamba maé'a simátimenaomba ávááraumai siráái kwétaiye. torupamáí máyáamba ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwéseмба mináímbó kwántámai síníwaimo ímo ménamo simátiminasamo ésa mináínkóná ááimba íma kawe'á umái íséwana mináínkó íma túwa'naa íníye. miwí tááigo íma túwa'naa íníntavesa Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimewasa avora'á kwésimatimentavesa miwí ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwésewai usáyaaitaraawe.

⁶kesí kwaásiyono. kentópa'a komé'a ó'on-aimbo ímo ísaraunda-aimpinkembo sendamó é'a íma isáíyana kesááigo íma túwa'naa ínivo Áánútumo paárurain-aina'i. ímo ísaraunda-aimbo Áánútu simásímakain-aina'i. Áánútumo simásímakain-aina'i. Áánútuna aambó kwáráan-aina'i. mirán-áímbó avora'ó simátíméndamo é'a isáíyana kesááigo túwa'naa íníye. ⁷ontóímó ímo kawe'ó umáímo sínasamo ésa íma ísámai kawe'á ónááovo kawe'ó umáímo sínasamo ésa ísámai kawe'á ónááowe. ⁸moóráwaimo ímo kawe'ó umáímo aayamáímo sínasamo ésa íma isésa tayorupanááowe. ⁹miráumai torupamáí máyayampimba ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo síya'o é'a mináínkóná ááimba íma isánááomba keáínkáámbá sénááowe. ¹⁰amápa'-marava'a sáwíva-kwaasi mésa ó'on-ó'on-aimba kwéseмба mináínkóná ááimba kwáyáivo ¹¹moóráwai kwenááivinken-aimba sína'a sé'a imáyáa é'a ó'on-daopaken-kwaasiye senaná kentávéna imáyáa éna ó'on-daopaken-kwaasiye síníye. mirámó kwésen-ainko íma túwa'naa íníye. miráumai torupamáí máyáamba ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwéseмба mináínkó íma túwa'naa íníye. ¹²Áánútun-amankomo kwétaain-timin-asirayamba mayánááomba aamoí é'a pó'a Áánútuna kwaási kawe'á umátínkáin-asirayamba tiráái kwétaina'a mairé'a Áánútuna kwaási kawe'á umátínkáaro.

¹³mindáyave'a ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwésewai Áánútumpa'a áísaa íyana mináímbó kwántámaimo simátimenaontavena asirayámbá timíníye. ¹⁴Áánútun-amankomo asirayántáámó símakaisataamo ó'on-aimbo ímo ísaraunda-aimpinkembo Áánútuntaveta námúnaa kwésundaya sóikakenta kwésumpo kentáásí imáyáao úwoisankaamba umái kwémaiye. ¹⁵mindáyaveta maaráyá ónaumne.

Áánútun-amankomo asirayántáámó símakaimba ó'on-aimbo ímo ísaraunda-aimpinkenta Áánútumpata námúnaa séta kentáá sááivinkenkwarata sénaumne. Ó'on-aimbo ímo ísaraunda-aimpinken-ima séta kentáá sááivinken-igwarata sénaumne. ¹⁶ Ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo Áánútumpa'a námúnaa kwése'a kwenáwí'a mósá máraámba moóráwaimo úwoi-kwaasimo miráwaina ááimbo ímo awánaraiwaimo keinárawa'o torupamáimo máyáampimbo ménamo éna kwésen-ainkona ááimba íma ísaraindayavena póna íma kanaán-umai áraitavaiye síníye. ¹⁷ Ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo Áánútumpa'o námúnaamo kwéseмба kawe'án-ivo mináínkóná ááimba íma ísaraindawaimba mináínkó íma asirayámbá amíníye.

¹⁸ Ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwéseмба évaka-tawai kwésevo kemá ó'on-aimbo ímo ísaraunda-aimpinkembo kwésunda sáwíva-tawai kwése'a mindáyave'a Áánútumpa'a súwi kwésune. ¹⁹ Ánivo Áánútuna kwaási torupamá máyáamba ó'on-aimbo ímo ísaraunda-aimpinkembo ayáátáár-aimbo kwésunda sáwíyan-tantaa'an-ivo ísaraan-aimpinkembo asirayámbá timínfn-aimbo ákí-aimbo kwésunda mindá anón-tantaa'an-íye.

²⁰ kesí kwaásiyono. iyámpóimo ímo kawer-ímáyáámó ontembá íma mirá é'a táákaevayan-kwaasimo onten-ímáyáá oró. umarambó ímo sáwí-ímayaamo ontembá mirán-oro. ²¹ naaóvá'á Áánútun-aai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

Ísóigo séna kesí kwaási kesáái íma ísaraamba pó'a simátimenaumne. ó'on-aimbo kwésewai simátíménasa miwí tááivinkemba simátimesa sáwí'a umátinkaiyasa pósa kentávésa íma imáyáa ésa kesáái íma isánááowe

agaimaréna siráíye. ²² naaóvá'á Áánútu mirá éna kwená kwaási kwenáái ímo ísarowai kwená asirayámbá agaráátinkomba awánaraantemba Áánútun-aaiyavesa íma áraire kwésiyawai ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwésen-aimba isésa sésa Áánútuna asirayámpínkémhá kwésewe sénááowe. ánívo Áánútu simátímakain-aimba kwésimatimemba Áánútun-aaiyavesa áraire kwésiyawai isésa sésa Áánútuna asirayámpínkémhá mirá kwésewe sénááowe. ánívo Áánútun-aaiyavesa íma áraire kwésiyawai isésa íma mirán-áimbá kwésewe.

²³ Áánútuna kwaási torupamá máyaiyampimba amáparawaimo ó'on-o'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo síyasamo úwoi-kwaasimo Áánútun-aaiyavesa ímo áraire síyan-kwaasimo usáv'é'maimo isésamo ésa maawí uwo'aó-kwáásímán-owe sénááowe. ²⁴ ánívo amáparawaimo Áánútumo simátímakain-aimbo avora'ó síyasamo úwoi-kwaasimo Áánútun-aaiyavesa ímo áraire síyan-kwaasimo usáv'é'maimo isáíyanamo éna mináínkó tirumbá airaráínasa sáwí'a uráumne sésa ²⁵ miwítí aúpá-sáwí-ímáyáá avora'á mémaresa Áánútu aúranka'a kívaíresa kwená

imáyáa mósá marésa sésa árai'a keinárawapimba Áánútu máyáiyé sénááowe.

**Áánútuntavai imáyáa ésa torupamáí maíyanka'a
arupí umái máéro siráin-kwasai.**

²⁶kesí kwaásiyono. kemó súnda-ainkona ááimba maarán-áímbán-iyé. Áánútuntave'a imáyáa é'a torupamáí maíyanka'a moórawai maarán-íyá sénaumne sínana moórawai Áánútun-aaivinken-aimba simátiminana moórawai Áánútumo agarááránkaraimba simátiminana moórawai ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkemba sínana moórawai mináímbó kwántámai sína'a miráumai Áánútuna kwaási asirayámbá kwétimentavai mirá úmae'a íyóro. ²⁷ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo sénááombo é'a kaumbo-káé-kwaasiye su'mai sé'a aiva'á moórawai sínda kwántámai simásuwainana kwenánaemba moórawai sínda kwántámai simásuwainana kwenánaemba moórawai sínda kwántámai simásuwainana kwenánaemba moórawai sínda kwántámai simásuwainana kwenánaemba moórawai sínda kwántámai síníwaimo ímo máyaina'o é'o ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwésewai amáparawai túranka'a íma sé'a imáyáavinkemba Áánútuntave'a seró. ²⁹Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimemba kaumbo-káé-kwaasimo usásimbaimo kwésimatimemba évakarawai isé'a mináímbá taaímbai kwéisaawe. ³⁰mináímbó ísaan-kwaasivinkembo Áánútumo moórawai símaínanamo éna kwésimatiminda-kwaasigo kwenáái ánásainana moórawai usásinena simátimíniye. ³¹Áánútumo aái simátímakaiwai amápa'a sé'a moórá-morawai moórá-mora-tawai símae iyé'a pó'a amáparawai isé'a asirayámbá mayánááowe. ³²Áánútumo simátímakain-aimbo kwésimatimewai kwésemba kentí imáyáarare su'mai kwégarakwiyoovo mirán-oro. ³³kawer-ímáyáámó kwée'o paru umáímo máyáamba Áánútumba aráái kwétaivo simátímén-aimba kárakwiyooro.

Áánútuna kwaási amápa'-naopa'o torupamáímo máyáamba maará kwéowe. ³⁴torupamáí máyáampinkemba aaraí íma aái kwésewe. Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkembo siráintemba aaraí íma kárakwiyoonaowe. ³⁵mindáyave'a torupamáí máyáampinkemba aaraí aái sevó sésa moórá-ainkona ááimba tísaa ónáe sésamo ésa miwítí naaúmpa'a tuwai'máá'a tísaa ónááowe.

³⁶kentí imáyáavinkembo mirámó kwéomba Áánútun-aaí keinárawapinkene su'mai íma paáruraisa'a keináraware su'mai ímanivo ó'on-o'om-baravaken-kwaasigwara'a ísaraavo miwímó torupamáímo mésamo ontembá mirán-oro.

³⁷keinárawapinkemba évakarawai kesávésa sésa Áánútumo siráin-aimba ísaraundawai úne kwésiyawaiye évakarawai kesávésa sésa Áánútu asirayámbá símakaiwai úne kwésiyawaiye mirámó kwésewai maanáúvámó agaimáímo timúndavimba awáné'a sé'a mináímbá Ísóigo asiramái siráin-aimban-iyé sénááovo ³⁸maanáúvámó agaimáímo timúndamo ímo isé'o é'a miwí tááigwara'a íma ísáaro.

³⁹kesí kwaásiyono. Áánútumo simátímakain-aimbo simátimemba asirayán-ímáyáá é'a simátima'mae iyé'a ó'on-ó'on-aimbo ímo ísaraan-aimpinkembo kwéseмба íma aambá áúmbaraaro. ⁴⁰ánivo amápar-aimbo kwéseмба íma sáwívar-aimba sé'a paru umai arupí umai máéro.

Ísumba pukáimpinkemba usásinankarain-kwasai.

15 ¹kesí kwaásiyono. áséi-kwasai kosimátímakaunda-aimba moórágwara'a simátíménda ísáaro. mináséi-kwásáiyáv'é'a áraire sé'a tátoke'a asiramái máyáawe. ²asiramáímo táto'mae iyé'o é'a kawer-ámbá kwa'mae iyónááovo tóikakene su'mai áraire siráambo é'a kawer-ámbá íma kwa'mae iyónááowe.

³aiva'á Áánútu mináímbá simásimuwa'a kembá simátímakaunda anón-aimba póna Ááúnútun-aai aúvái-kwandaavimba agaimarésa siráantemba sáwí-imayaaya maisiyuwáníntavena Ísu Káráísiti puwúwasa ⁴utámárówana kae'-nó'wáámbá kwaúwana Áánútu pukáimpinkemba usásinankaraiye. mináímbá Áánútun-aai aúvái'vimba agaimarésa siráawe. ⁵Ísu Káráísiti pukáimpinkemba usásinena Pítaa aúranka'a paáréna kwená kwayó-kwáásí túranka'a paáréna ⁶moórá-tawai sáwíva-kwaasi kwesé kwénaauwai 500 kwaasi túranka'a paáruraiye. minkwáásívínkémbá sáwívarawai úwoi túvamai máyáawasa évakarawai pukáamba minkwáásí túranka'a paáréna ⁷Yémési aúranka'a paáréna kwená aantá-kwaasi amáparawai túranka'a paáréna ⁸naaémba kemá Póro kesúranka'a paáréna Ísu Káráísiti kwená kwaási-i'a umásínkainkwaé-imayaa íma uráunda kembá kwená kwaási-i'a umásínkaraiwai súrunka'a paáruraiye. ⁹ááema Ísu Káráísitina kwaási sáwí'a umátínkaraunda pó'a Ísóigona aantá-kwaasivinkemba kemá kító-kwaasi úne. íma kanaán-uraunda pósa kentáv'é'a Ísóigona aantá-kwaasima óne sembá uwó-áímbá kwésewe-imayaa kwéune. ¹⁰ánivo Áánútu úwoi súwa'naa uráimba pó'a Áánútumo kesáái simátiminkwae séna si'mákaiwai ówánana kwemá úwoi súwa'naa úwa'a íma úwoi mé'a asirayám-báyái mayááwánana kesí mayáígó ó'owiti mayáígómbá usáyaaitaraiwo keyáá mimbáyái íma mayááwánana Áánútu súwa'naa ena kesé máyowa'a mimbáyái mairáumne. ¹¹kemó áséi-kwasaimo simátimewanda-aimba isé'a miwímó simátímún-aimba mimbórá-áímbá pó'a isé'a áraire siráawe.

púwón-kwaasi usásinanaaon-kwasai.

¹²Áánútu Ísu Káráísitimba pukáimpinkemba usásinankarain-ainta simátimundaya keinárawapinkemba évakarawai sé'a púwón-kwaasi íma usásinanaaowe kwéseмба nóra séra kwéseo. ¹³púwómpinkembo ímo usásinanaaonkakai Áánútu Ísu Káráísitimba pukáimpinkemba íma usásinankaraisino. ¹⁴Áánútumo Káráísitimbo pukáimpinkembo ímo usásinankarainkakai simátimunda-ainta úwoisankaamba umágwisa'a

minúwóísánkáán-áíntávé'a áraire sesinó. ¹⁵púwómpinkembo ímo usásinanaaonkakai Áánútu Káráísitimba pukáimpinkemba íma usásinankaraisino. Áánútu Káráísitimba pukáimpinkemba usásinankaraiyemo simátimundaya ánivo mináímbó kampar-áímbó inkákái Áánútumo uráintaveta kampar-áíntá simátiyuwasino. ¹⁶púwómpinkembo ímo usásinanaaonkakai Áánútu Káráísitimba pukáimpinkemba íma usásinankaraisino. ¹⁷Áánútumo Káráísitimbo pukáimpinkembo ímo usásinankarainkakai úwoi-aintave'a áraire sewaná sáwí-imayaa kempímbá úwoi kwáyáisino.

¹⁸moórá-ainkwara'a simátimenaumne. Áánútumo Káráísitimbo pukáimpinkembo ímo usásinankarainkakai Káráísitiye tarúmaimo mésamo pukáawai pukáampinkemba íma usásinesa Áánútuna egwaa'á íma maésa sáwí-ayampa'a máésino. ¹⁹marapá'á máyaundara'a séta púwóndavinkemba usásineta kwíyómpa'a Ísu Káráísitiye ménaundaya amu'maréta máyaumne-aimbo kampar-áímbó súndarakaiya marapá-kwáásí kentáá suwíráái sésa tirumbá umásínkáasino.

²⁰árair-aimba maarán-áímbán-iye. Áánútu Ísu Káráísitimba pukáimpinkemba usásinankaraiye. púwón-kwaasivinkemba aiva'á kwemá usásinkaimba pósa naaémbe púwón-kwaasi usásinanaaowe. ²¹aiva-kwáásígó áwí'a Áándamu kwemá sáwí'a uráimba pósa púwón-amba amáparawai kwégwaraavo moórá-kwaasigo áwí'a Káráísiti kwemá kawé'á uráimba póna amáparawai púwómpinkemba usásintinkaniye. ²²amáparawai Áándamun-aísaavutantamba uráundawai póta kwévuwundayaanivo Ísu Káráísitina kwaásiya póta púwóndavinkemba usásinanaundayaawe. ²³Áánútu siráin-kanaa tínata púwóndavinkemba usásinanaundayaawe. aiva'á Áánútu Káráísitimba pukáimpinkemba usásinankaraimba póna Káráísiti marapá'á kumíndara'a Áánútu Káráístina kwaásiya púwóndavinkemba usásisinkainanaya ²⁴⁻²⁶mindá ánásainda-kanaa Ísu Káráísiti kárákwiyinana Áánútu sínana Káráísiti kwená namuro-kwáásí usáyaaítana ó'owimo sáwí-mayaira'o kárákwiraambayaiye ó'on-o'o-sawi-asirayane ánásasuwena púwón-amba ánásasuwena mirámó índá kwená namuro-kwáásítí asirayámbá ánásasuwena Áánútuntavena séna kesivoó amápa-tantaaka'a kárákwiyuwo síníye. ²⁷Áánútun-aai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

Áánútu kwembá amápa-tantaa'a
usáyaaítamai-i'a umánkaraiye

agaimaréna siráivo Káráísiti Áánútumba íma usáyaaítaniye. Áánútu sínana Káráísiti amápa-tantaa'a usáyaaítaniye. ²⁸Áánútu Káráísitimba amápa-tantaa'a usáyaaítamai-i'a umánkaraindara'a Káráísiti Áánútu ááninko Áánútuntavena séna emá amápa-tantaa'a usáyaaítamai-i'a umásinkaandawai po kenká'á kárákwiyiniyone sínana Áánútu amápa-tantaa'a kárákwiyiniye.

²⁹ évakarawai sésa púwómpinkemba íma usásinanaaowe kwésembanivo pukáan-kwaasiyavesa imáyáa ésa mono'-nómbá pékaawe. púwómpinkemba íma usásinanaaowe-aimbo árrair-aimbo inkákái pukáan-kwaasiyavesa íma imáyáa ésa nombá péráasino. ³⁰ púwóndavinkembo ímo usásinanaetaraiya moórá-mora-naopa'a sínkamonae kwéompa'a áséi-kwasai kosimátíma'mae'a íma nááuísino. ³¹ kesí kwaásiyono. keináraware kewé kentáásí Ísóigo Ísu Kárásitiye tarúmai méta keinárawatave'a aamoí kwéunda mirámó árai'o úndantemba aasiyaasi-táwai imáyáa é'a sé'a ívékaamba sínkamiya'a púwóno-imayaa kwéunda mindágwara'a árrair-aimban-iyé. ³² púwómpinkembo ímo usásinanaaonkakai kemá kwaásiti imáyáavinkemba sé'a aváá-kwánkómó kwaási vándaiwo sésamo kwaráantemba kembá miraráámbó kwéumasinkaamba maanká'a Évésasi-naopa'a máyaunda anón-umbai-yantaa'a kesópa'a tisa'a anóm-bayai kwémayaunda úwoiyave'a kwéune súisino. púwómpinkembo ímo usásinanaaonkakai kwaásiti imáyáavinkemba kwésentemba mirá séta aaváyaa puwónaunda póta ívé'a kawé-tómbá néta sirááímo táinda-ita ónaumneya súisino.

³³ púwómpinkemba íma usásinanaaowe kwéseмба minkámpár-áíntáv'é'a árrair-aimban-iyé sevó sé'a simátíménda-aimba isé'a kárákwiyo. évakarawai árai'a sésa sáwí'o kwéon-kwaasiyemo máyáambo é'a kawer-ámbá ivátuwe'a sáwí-amba kwaránááowe kwésevo ³⁴ púwómpinkemba íma usásinanaaowe minkámpár-áíntáv'é'a sáwí-imayaawe sáwí-mayaiye ivátuwe'a kawer-ímáyáá oró. mirá ónááontave'a sé'a keinárawapinkemba évakarawai Áánútunopa'a íma tiráawe kwésune.

**púwómpinkembo usásinanaaomba kwíyómpa'o
ménaaon-kuwawaa'an-iyé kwaasái.**

³⁵ púwómpinkemba íma usásinanaaowe-imayaa é'a sísa'a é'a sé'a púwón-kwaasi nóra umáíya usásinesawa nóran-tuwa ma'mái usásinanaaoo-aimbo ³⁶ sísa'a omba sáwí-imayaavinken-aimban-iyé. puwíyampinkembo usásinanaaomba maararáámbá uráivo isé'a kígau-anayumpa'a imáyáa oro. ayumbá u'maráawana mináyúnkó ímo úwoi áruma kwiréna aáyánkarena naaémba áruma kwégwiraiye. ³⁷ toómbá ákákésa naíyampinkemba íma ó'a kwéu'maraavo ayumbá mairésa kígau úmáraawana ó'omba áruma kwikéna kwéiyiye. ³⁸ Áánútu sisaná moórá-mora-anayumpinkemba áruma kwikéna kwéanon-imba Áánútu kwená imáyáavinkemba amápa-tomba á'on-a'on-augwara-tomba makáivo ³⁹ amápa'o máyáamba mimbórá kúwawaa'a íma maréna kwaási ó'on-kugwara'a tinkéna kwaí-kwaamba ó'on-kugwara'a maréna numamá ó'on-kugwara'a maréna noyáá'a ó'on-kugwara'a makáiyé. ⁴⁰ kwíyómpa'a ó'oran-tantaa'a kwáyáísana marapá'á ó'oran-tantaa'a kwáyáísana kwíyómpa'o kwáyáimpimba ó'oran-kanaagune kwáísana maramó

kwáyáinka'a ó'oran-kanaagune kwáísana ⁴¹ aaváúvimbá ó'ora-sagayamba kwáísana kwíyómpimba ó'ora-sagayamba kwáísana okómpimbá ó'on-o'o-sagayamba kwáísana mirá umásaraiye.

⁴² mirámó intembá púwómpinkembo usásinanaaomba maará ónááowe. púwómbo kwéutamaraan-kuwawaa'a ánásanivo mimpínkémbá usásinanaaon-kuwawaa'a kwaíkwai'a íniye. ⁴³ kwéutamaraan-kuwawaa'a aamoisáyán-kúwawaa'a sáwí-kuwawaa'an-ivo púwómpinkemba usásinanaaon-kuwawaa'a asirayán-kúwawaa'a kawe-kúwawaa'an-ivo ⁴⁴ kwéutamaraan-kuwawaa'a marapá'ó máyáan-kuwawaa'an-ivo púwómpinkembo usásinanaaomba kwíyómpa'o ménaaon-kuwawaa'an-iyeye. marapá'ó máyáan-kuwawaa'o intembá kwíyómpa'o ménaaon-kuwawaa'a kwáyáiyeye. ⁴⁵ mindáyavena naaóvá'á Áánútun-aii aúvái-kwandaaivimba agaimaréna séna

Áánútu aiva-kwáásígó áwí'a Áándamumba umánkaraimba úwauwa kwéena maínin-kwaasi umánkaraiye agaimaréna siráiyeye. naaén-kwaasigo áwí'a Ísu Káráísiti kwaásimo aúnái'o umáímo maí'mai'o ónááon-amba kwikáiwai paáruraiye. ⁴⁶ kwíyómpa'o ménaaon-kuwawaa'a íma aiva'á paáruraivo marapá'ó máyáan-kuwawaa'a aiva'á paáruraiye. ⁴⁷ Áánútu aiva-kwáásígómbá maranéí úmarowana naaén-kwaasigo Ísu Káráísiti kwíyómpakemba kunkáiyeye. ⁴⁸ Áándamumbo maranéímó úmakain-kuwawaa'o kwáyáintemba amápa-kwaasi mirán-kúwawaa'a kwáyáivo Káráísiti kwíyómpaken-auwawaa'o kwáyáintemba kwená kwaási mirán-kúwawaa'a kwéniye. ⁴⁹ Áánútumo maranéímó úmakain-kwaasiraambo úndantenta Káráísiti kwíyómpakewai intentá ónaumne.

⁵⁰ kesí kwaásiyono. simátimé'a sé'a Áánútumo kwíyómpa'o kárákwiraipa'a marapákén-kúwawaakwara'a íma máyaiyana kwaíkwai'o ínín-tantaa'o kwáyaindava'a ánásanin-tantaako íma mimpímbá kwéniye kwésune.

⁵¹ Áánútumo aúpá'ó makénamo agaráátínkarain-aimbo simátíménda ísáaro. amápata íma puwéta úwoi méta súwawaata ó'on-kuwawaata auvíninta ⁵² mimbórá-táwai kwíyómpakemba uwíremba sínana avekáámbó tawáombo intembá avekáámbá púwón-kwaasi usásintinkainasa maí'mai'a íyata súwawaata ó'on-kuwawaata auvíníye. ⁵³ marapá'ó máyaunda-suwawaata puwónaunda-suwawaatan-ivo kwíyómpa'o ménaunda-suwawaata íma puwónaunda-suwawaata auvíníye. ⁵⁴ marapá'ó máyáan-kuwawaa'a púwón-kuwawaa'an-ivo kwíyómpa'o ménaaon-kuwawaa'a íma puwín-kúwawaa'a auvínidara'a Áánútun-aii aúváiivimba agaimaréna siráin-aimba paáriniye. maará séna púwón-amba ánásainana maí'mai'a ónááon-anko púwón-ankomba usáyaaaitaniye agaimaréna súwana ⁵⁵ moóráwai séna

púwón-anko íma usáyaaitaraimba póna púwón-ambo sáwí'o umátínkáin-asirayanko ánáسانییە agaimaréna siráiyé. ⁵⁶ Áánútuna áamámba ísáe'maimo túwáan-imayao tátokaiye. mirámó kwéontavena púwón-ambo sáwí'o umátínkáin-asirayanko tátokaivo ⁵⁷ Áánútu púwón-amba kentáá usáyaaitamai-i'a kwéumasinkaintaawe. kentáási Ísóigo Ísu Káráísiti púwón-ankona asirayámbá ánáسena usáyaaitaraimba póna Áánútu mirá kwéumasinkaisata súwi kwésune.

⁵⁸ mindáyave'a kesí kwaási asiramái mé'a íma tívón-káína'a Ísóigona mayái maimaé iyé'a íma ivátuwaaro. Ísóigona mayái kwémayaamba íma úwoi-mayaiman-ivo áúgwara'-mayaima kwémayaavo maimaé íyóro.

Ísóigona kwaási túwa'naa on-óntánkóná kwaasái.

16 ¹ Ísóigona kwaási Yérúsaremu-naopa'a máyáawai toómbá íma makáawai túwa'naa ónááomba óntamba torupé'a maarán-oro. Kárésiyaa-marava'a Ísóigona kwaási máyáawai simátímakaundantemba mirán-áímbá simátimumpo mirán-oro. ² moórá-mora-sontaara'a moórá-kigauvin-ontamba taaímbai Ísóigona kwaási túwa'naa ónááopa'a maré'a kentí naaúmpimpa'a maránááomba anómba ína'a naaémba kentópa'a komáyána'a Ísóigona kwaási Yérúsaremu-naopa'a máyáawai timénááon-ontamba íma avakáá-íyamba úwoi mai-timénááowe. ³ keinárawapinkemba évakarawai usásintewa'a kentópa'a komé'a aúváí agaimái timé'a ti'maráanasá Ísóigona kwaási Yérúsaremu-naopa'a máyáawai mináúváyé torupámaranaaon-ontane maimaésa mátimenaowe. ⁴ mitáwai kemó komayánaunda-mayaimo kwáyaina'o é'a konasá miwí kesé kónááowe.

Kórinti-naopa'a kónáe siráin-kwasai.

⁵ Másétóniyaa-marava'a Áánútuna ásí-kwasai simátime'a naaónáe kwéunda pó'a mirá kósimatime'a kentópa'a komáéndama ⁶ ákírara koménaum. ayáátáákara koménaumno. ímo aampa'ó kwénaaon-kanaa uwí-nómpákén-úndámó maivaiyáíndarara ó'on-daopa'a kónaumno. ó'on-daopa'o kónáe ona'ó é'a súwa'naa íya'a kónaumne. ⁷ kentópa'o ayáátáák'a'o koménaemo kwésunda Áánútumo owé sína'o é'a ayáátáák'a'o koménaumne.

⁸⁻⁹ maanká'á Évésasi-naopa'a ásí-kwasai simátimenaunda-kwaasi sáwíva'a máyáamba pósa isésa áraire sésa asiramái ménaaowai máéwasa kesí mayáíyávésa aambá aunónááon-kwaasi sáwíva'a máyáawe. mimbáyáímó kwémayaunda toómbá áká'mai Áánútuntavesa ísámai kaunánáe sésa torupaambá minkánáá íma tiráisa'a mé'a mimbáyái kwémayaunda póna mintánón-kánáá ánásaína'a kónaumne.

¹⁰ moóráwai Tímótimo kentópa'o koménimba aamoí kwé'e'a áwa'naa oro. kemó úndantemba Ísóigona mayái kwémayaivo ¹¹ kwentávé'a úwoi-

kwaasiman-iyé íma sé'a tínaaemba umáméro. keinárawa'o tiyuwénamo kesópa'o tínimba áwa'naa íyana kesópa'a kawé'á umái tíno. kwesémo Ísóigona kwaási kentáási kwaási kesópa'o ténááontave'a timu'maré'a máyaumne.

¹²kentáási kwaási áwí'a Ápórosimba asiramái simáme'a sé'a Kórinti-naopa'a kentáási kwaási kwíya-tawai esé kwaaó súnda póna ívé'a íma kanaán-umai kwínívo aambó kwáyainanamo éna kwíniye.

¹³kentúra'a kárakwiye'a Áánútuwe aráápamai maí'mai'a úmae iyé'a íma táá'a káína'a asiramái máéro. ¹⁴mayáímó kwémayaamba kwaási timáyáa umái mayái máyáaro.

¹⁵kesí kwaásiyono ísáaro. Ákáyaa-maravaken-kwaasi Sétevanasina akúmbá aiva'á Áánútunopa'a tiráawai Ísóigona kwaási asiramái kwétuwa'naa on-áimbá ísaraawe. asiramái simátimé'a sé'a ¹⁶mirán-kwáási kwésen-aimba taagwiyavé'a miwísé Áánútuna mayái asirayám-báyái kwémayaawai táái ísáaro.

¹⁷keinárawapinkemba kaumbonárau túwí'a Sétevanasiye Vótúnetasiye Ákáisiye mindárau kesópa'a tewa'á aamoí kwéumpo keinárawa'a íma amáparawai kanaán-umai kesópa'a tewasá mindárau kesópa'o tembá aamoí kwéune. ¹⁸mindárau kesí imáyáa aúnái'a umásinkesa kentí imáyáagwara'a mirá uráawe. mirán-kwáási túwí'a mósá máráaro.

¹⁹Ésiyaa-marava'a naaó'-naokemba Ísóigona kwaási keinárawatavesa kawé'á umái máéro kwésewe. moóráwai áwí'a Ákwíra awainínkó Párisiraawe mindáraití naaúmpa'a torupamáí máyáawai Ísóigowe tarúmai máyáawai aamoí ésa keinárawatavesa kawé'á umái máéro kwésewe. ²⁰maanká'ó máyáawai Ísóigona kwaási amáparawai keinárawatavesa kawé'á umái máéro kwésewe. moórá-morawai tiyáamba tíméro.

²¹ayááír'á kemá Póro agaimaráumpo awáné'a kwenayáanavi'a póna kwenááiman-iyé sé'a ísáaro. kemá Póro sé'a kawé'á umái máéro kwésune. ²²Ísóigompa'o ímo tirumbó áméwai Áánútu sáwí'a umátinkaniye. kentáási Ísóigo marapá'á kumíniye kwésune. ²³Ísóigo Ísu úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune. ²⁴Ísu Káráisiyiye tarúmai máyáawa'a kembá sirumbá kwétimune.

kemá Póro súnda-aimba ánásiye.

2 Kórinti

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaamba umái avakaeté-
iya'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimái Kórinti-naoraa-kwaasi
Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasi agaimái tímakaiye. Póro Másétóniyaa-marava'a
máyawana Táítási Kórinti-nao'a tuwéna Póronopa'a kweéména Kórinti-kwaasi
táái kosimámuwana Póro iséna séna aúváima agaimái tímakaunda isasá isésa
évakarawai sáwí'o uráamba tínaaemba umásukaawasa évakarawai íma mirá ésa
kentávái sésa íma árai'a Ísuna aantá-kwaasiman-iyé kwésewe séna árai'a Ísuna
aantá-kwaasiman-iyé sígwáe séna maanáúvái agaimarówasa mátímakaawe.

1 ¹kéma Póro maanáimbá agaimarúmpo ísáaro. moóráwai áwí'a
Tímóti kentáási kwaásigo kesé máyáísa'a agaimarúmpo ísáaro.
Áánútu kwená imáyáavinkemba kentávéna séna aantá-kwaasi éma Ísu
Karáísitin-aaí kosimátíma'mae naauwó séna sí'mákaivo ísáaro. Kórinti-
naopakewai Áánútun-aaiyave'a áraire kwésewai ísáaro. Ákáyaa-marava'a
Kórinti-naopakewaiye ó'on-o'on-daopakewaiye máyáawai Ísóigona kwaási
ísáaro.

²Áánútu kentáásivowe Ísóigo Ísu Karáísitiye úwoi túwa'naa ésarai paru
kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

³kentáási Ísóigo Ísu Karáísiti avowa Áánútu áwí'a mósá kwémaraumne.
kwemá kentáásivowama arumbá kwéumasinkaiwai sirávayenaya
súwa'naa iwái áwíta mósá kwémaraumne. ⁴ó'on-o'on-umbai-yantaa'a
amápa'a kentáásópa'a timbá Áánútu kwésiravayaimba póna ó'on-o'on-
umbai-yantaa'o évakarawaitopa'o tínimba Áánútumo siráváyaintenta
umái kesáá kanaán-umai miwí tirávayanaumne. ⁵Karáísitimba áí'a
úni'a umánkówasa Karáísitina kwaási-i'a úndarakemba sí'a iní'a
umásínkáamba miráumai Áánútumo Karáísitimbo arávairaintemba
miráumai anómbe kwésiravayaintaawe. ⁶keinárawate méta túwa'naa
ówánanaya sáwí'a umái máyómpinkemba Áánútu tí'maena kawepá'á
métínkaraiye. mirá ówándarakemba sí'a únita umásínkonta Áánútu
sirávaraiye. keinárawate máyaawandaya sí'a únita umásínkonta
íma ivátuweta asiramáíya méraumne. miráumai tí'a índai'a
umátinkanaaomba kesáámó uráundantentaamo mirámó é'o ímo
ivátuwe'o asiramáímo ménaaombo éna Áánútu keinárawakwara'a

tirávayaniye. 7 sí'o úni'o umásínkaraantenta tí'a iní'a umátínkáamba miráumai Áánútumo sirávairaintemba tirávayaimba séta mindáyave'a asiramái ménaaowe asiramái séta timu'maréta máyaumne.

⁸kesi kwaásiyono. Ésiyaa-maravata máyaawanda ó'on-o'on-umbai-yantaa'a kentáásópa'a túmba mináímbá isáígwáe séta simátimumpo isáaro. minúmbái-yántáá'ó ó'oran-anon-umbai-yantaa'a úwata kentáásópa'a túmba póta puwónaumne séta súvamaiya méta ⁹sínkamiyata puwónaunda-kanaa tiráiyie-imayaa éta súvamaiya maémaumne. íma kentáásí asirayándéimán-ivo Áánútuna asirayándéi mayáiyá kwémaeta máyaumne. Áánútu pukáampinkemba usásitinkaiwaina asirayándéi mayáiyá kwémaeta máyaumne súndayavenaya minánón-úmbái-yántáá'á kentáásópa'a tiráiyie. ¹⁰umbai-yántáápímbá puwónáe ówándavinkemba Áánútu síyótaasa umásinkowata súvamaiya maémaundaya póna mirá unté iyíniye. sáwíwinkemba síyótaasa unté kwéiyiye séta máyaumne. ¹¹keinárakwara'a kentááyáv'é'a Áánútumpa'a súwa'naa umai námúnaa seró. sáwívarawai námúnaa síyana Áánútu súwa'naa ínimba mindáyavesa Áánútumpa'a súwi sénááowe.

Póro kampar-áímbá íma simátimakain-kwasai.

¹²kwaási túranka'a máyaundayaveta imáyáa kwéundaya sirumpinkén-ímáyááó séna kawel'á umáíya máyaumne sisatá aamoiyá kwéune. marapá-áínkóná ááimba íma imáyáa éta Áánútu úwoiya kwésuwa'naa-intaveta imáyáa éta Áánútuna mayáiyé su'mai kwémaeta méta íma árúvare-kwaasiraani'a umáíya maúndantemba kentúranka'a árai'a miráyá umáíya máyaumne. ¹³⁻¹⁴kwéagaimai timúnda-auvaivimba íma kaumbo-káér-aimba kwésimatimumpo awáné'o ísaraan-aine su'mai tavisimái kwésune. kentáá sáwíyamba suwánaavo suwánamai kawer-ígwáe sé'a únda mirámó é'o é'a Ísóigo Ísu marapá'á kumíndara'a keinárawatavetaamo aamoimó ondantembá kentááyáv'é'a aamoí ónááowe.

¹⁵⁻¹⁶keinárawa'a kentááyáv'é'a aamoí kwéumasinkaawe-aimba imáyáa uráundayave'a sé'a kae-táwai kentópa'a kómé'a Másétóniyaa-marava'a kónáe únda kentópa'a kómé'a tiyuwé'a kweéme'a Másétóniyaa-marava'a kómé'a koyauweré'a ókwara'a kentópa'a támé'a tiyuwé'a Yútiyaa-marava'a ténaumne siráumne. kae-táwaimo kawel'ó umátínkáana'a súwa'naa íya'a Yútiyaa-marava'a ténaumne-imayaa uráundayave'a mináímbá siráumne. ¹⁷mirá ónáe uráunda íma mirá uráundayavesa keinárawapinkemba évakarawai kentávésa sésa árúvare-kwaasiman-iyie siráavo kentópa'a kónaumne siráunda marapá-kwáásímó ontembá íma mirá únda mimbórá-ímáyáá umái mimbórá-áímbá avora'á simátimakaumne. ¹⁸Áánútumo árair-aine su'maimo siráintemba simátimakaunda-aimba íma kaer-ímáyáávínkémbán-ivo mimbórá-ímáyáá

umái mimbórá-áimbá avora'á simátímakaumne. ¹⁹Sáírasiye Tímótiye kewé umáíya kentópa'a máyaawanda Áánútu ááninko Ísu Káráisitín-aiya simátímakaunda kwemá moórá-aimba avora'á séna moórá-aimba aúpá'á tuwéna mirá íma iwái póna amápar-aimba avoraré su'mai siwáín-ai simátímakaumne. ²⁰Áánútu amápar-aimba simái asirámakaimba Ísu Káráisitintavena siráimba póna paáruraiye. Ísu Káráisiti mirán-ámápá'-má'yái mairáintaveta Áánútu siráin-aintaveta árair-aine kwésunanaya Áánútu áwí'a anómba kwáyáíye. ²¹Áánútu Ísu Káráisitimba kentááwé keináraware tarúsinkaraisata asiramái máyaundayaawe. kentáá ítámarena ²²kesí kwaásiman-owe séna árai'a kwená kwaásiya úne sénaundayavenaya kwenamankómbá ai'marówana kentáásirumpimba kumbáyáimba mindáyaveta séta to'mayaa umásinkarainta mirá íníye kwésundayaawe. mirá uráintave'a íma árúvare-kwaasiraamba kwéune.

²³Áánútu kesí mayáígómbá awánaraiwai aúranka'a kwésimatimunda-aimba árair-aimban-íye. Kórinti-naopa'a kentópa'a kónáe séwánda asiramái simátíménana tirunkó umbaí taivó sé'a ivátuwe'a íma kuráumne. ²⁴Áánútun-aiyave'a áraire asiramái kwése'a kwenká'á agevamái má'yáamba póta kentópa'a kondayá Áánútun-aintave'a áraire seró-áíntá íma ókwara'a sénaumpo tirunkó aamoí íníntaveta keinárawapimba tágárotamai méta mayáíyá komayánaumne.

2 ¹ímáyáa é'a sé'a ókwara'a kentópa'a kwé'a sáwí'ó kwéontave'a asiramái simátíménana tirunkó umbaí taivó sé'a ív'é'a íma kónaumne siráumne. ²kentirumbó umbaimó tamátínkáanasamo ésa kesirumbó kawé'ó umásinkanaaowai íma ménaaowe. ³kentópa'a íma kuráundara'a sé'a aúvái'vimba awáné'a sáwí'ó kwéomba kawé'á umátinkaigwae sé'a kentópa'o kondá íma sirunkó umbaí táníye sé'a mináúvái agaimái tímé'a kawé'ó umáímo má'yáantavena kesirunkó kawé'á íníwai mináúvái agaimái tímakaumne. kesirunkómó kawé'ó ínanamo éna kentirunkógwárá'á kawé'ó ínimba mindá árair-aimban-íye. ⁴mináúvái agaitimúnda sirunkó umbaí tówa'a keinárawatave'a anón-imayaa é'a ávááraumai ivi'á tamátinke'a tirunkó umbaí taínoyave'a íma mináúvái agaimái tímakaumpo Póro kwenarumbá ávááraumai símakaiye sénááontave'a mináúvái agaimái tímakaumne.

sáwí'ó uráin-kwaasiyavai enáái ánásaiye seró siráin-kwasai.

⁵keinárawapinkemba moórá-kwaasigo sáwí'a uráintavena íma kempíné su'mainivo keinárawapinkemba évakarawaivimba umbai-yántá'á kwáyáíye. amáparawaivimba umbai-yántá'á kwáyáíye-aimba mirán-ánón-áímpá'á íma sénáe sé'a évakarawaivimba umbai-yántá'á kwáyáíye-aimba kwésune. ⁶tímakaunda-auvai awáné'a simái moórá-ainka'a maré'a asirayán-áimbá minkwáásígómbá simánke'a kwená egwaa'á íma mé'a sáwí'ó uráintave'a mimbéyámbá amé'a íma ó'om-

beyamba áméro. 7ívé'a kwentávé'a sé'a enáái ánásaiye sé'a íma ókwara'a imáyáa úmae iyé'a aráváyáaro. kemá ámé-sawi-meyamba kwaíkwai'a ínana séna íma kanaán-umai kawer-ámpá'á kónaumne séna ivátúwáivainivo ⁸kwentávé'a sé'a embá siruntá kwéamumpo kawé'á umái maiyó seró-áimbá asiramái kwésune. ⁹ááéma keinárawatave'a sé'a simátimunda-aimba isánááo. íya isánááo sé'a kentópa'a íma kwé'a mináúwáivimbá agaimái tímake'a timu'maré'a méraumne. ¹⁰sáwí'o uráin-kwaasigontave'a sé'a kwenáái ánásaiye sé'a ímo ókwara'o imáyáamo kwéontemba kegwárá'á mirá kwéune. sáwí'o uráintave'a sé'a kwenáái ánásaiye sé'a íma ókwara'a imáyáa kwé'e'a Ísu Káráísiti aúranka'a keinárawatave'a imáyáa é'a mirá kwéune. ¹¹Sáátáánigona sáwí-mayaiyona ááimba awánéta kentáá usáyaaitaivo séta sáwí'o uráintaveta ókwara'a íma imáyáa úmae iyé'ta séta kwenáái ánásaiye kwésune.

Táróasiva'a ména Póro anón-imayaa uráin-kwasai.

¹²Ísu Káráísitin-aaí ásí-kwasai kosimátimenae sé'a Táróasi-naopa'a komáyaawanda mináimbá isánááontavena Ísóigomo to'mayaa úmba awáné'a ásí-kwasai simátíménae sé'a ówánda ¹³kesí kwaásigo áwí'a Táítási kentí naópakemba Táróasi-naopa'a íma téna kentáái tasimásímíntave'a avakáá uwááe'a íma awáné'a anón-imayaa é'a sé'a tiyuwé'a kónaumne sé'a Másétóniyaa-marava'a tiráumne.

Ísuna asirayándéí siyáántán-tamai ávónta kwéuvunda-kwasai.

¹⁴maarán-áíntávéta Áánútumpa'a súwiya kwésune. Ísu Káráísiti usáyaaitaraintavena Áánútu kwentéya tarúsinkenaya anónka'a sisatá siyáántán-tamai ávónta kwéuvune. Áánútu si'marówata Káráísitin-aaí amápa'-marava'a kosimátimunasaya kwéisaawana kwenááigo ásí-kwiyunkaamba úmaena amápa'-marava'a kóyáwé kwéiye. ¹⁵Áánútu séna Ísu Káráísiti kentávéna imáyáa éna kesí mayái kwémayaimba ásí-kwiyun-kanamo kwéagayaanteni'a kwéiye kwésimba mirámó intembá Ísu Káráísitin-aaí simátimunanaya Áánútu kentááyávéna séna Ísu Káráísitimo intembá ásí-kwiyun-kanamo kwéagayaanteni'a kwéowe kwésiye. Áánútun-aráái kwáráawai minkwíyúmbá isááwasa Sáátáánigon-aráái kwáráawai minkwíyúmbá isááwasa kwéowe. ¹⁶Sáátáánigon-aráái kwáráawai puwésa Áánútuna némpa'a maí'mai'a ónááowai Ísu Káráísitin-aaí simátimunda-aintavesa ánkúkaamba kwéiye kwésewasa Áánútun-aráái kwáráawai mináíntávésa sésa ásí-kwiyunkaamba kwéiye kwésesa maí'mai'a ónááowe. Áánútun-aaí simátímén-aimba anóm-bayaiman-ivo kwaásiye su'mai íma kanaán-umai kwémayaawe. ¹⁷Áánútu si'marówata Káráísitina mayái-kwáásí méta kwenuúranka'a Áánútun-aaí árrair-aimba simátimeta íma árúvare-kwaasiraani'a umái máyaunasaya meéyámbaréwa'a anón-ontamba mayánáe sésamo ontembá évakarawai

Áánútun-ai simátíménasaya meéyámbá simígwáe sésamo ontembá kesáá íma mirá kwéeta Káráisitina mayáí-kwáásí méta Áánútun-ai áráir-aimba kwésimatimune.

aúná-aimba simái tarúmakain-kwasai.

3 ¹mináímbá kwésimatimundayaveta kentáá súwí'a íma maé kwéiyundayaawe. évakarawai aúváí agaimái tímúwasa maimaésa mátímúwa'a awáné'a kawé'án-owe siráavo kesáá íma mirá éta kentáásí mayáírár-áúváí agaimaéta mátíménata awáné'a aamoí umásinkaigwae-ita íma kweéta íma kentáásí mayáírár-áúváí agáyáaro kwésumpo Áánútu si'marówata kwená mayáíyá kwémayaumne. ²⁻³évakarawaimo ó'owiti mayáígóná aúváímo awánésamo aamoimó umátínkáantemba évaka-kwaasi keinárawa'a tuwánésa sésa árai'a Ísu Káráisiti Póroe mayáí kwémayaan-kwaasiye kwenté ti'marówasa kwenáái tasimátímúwasa isésa áraire suwaná Káráisiti kwená kwaási-i'a umátinkowana Áánútu asirayáñkwáráwáín-amanko miwítirumpimba máyáísasa máyáawe kwésewe. mindáyave'a keinárawa'a Káráisiti agairáin-auvairaamba umái máyáawe. Ísu Káráisitina mayáígóná aúváí óntanka'o agairáin-auvairaamba ímanivo kempá'á kwáyáim-bayaima tuwánaantaveta aamoiyá kwéumatinkaundayaawe.

⁴Ísu Káráisiti kentáá asirayámbá kwésimisata Áánútu aúranka'a asiramái méta mináíntá kwésune. ⁵kentáávímbá kesí asirayámbá íma kwáyáísata mimbáyáíyá kwémayaumpo Áánútuna asirayándéíyá mimbáyáíyá kwémayaumne. ⁶Áánútu aúváí-aimba simái tarúmakain-aimba kosimátimewananya kwenáúranka'a arupí umátinkainasa ménaaontavena asirayántá símakaiye. mináúná-áímbá simái tarúmakain-aimba Áánútu Mósesimba simámakain-amaamba ímanivo Áánútun-amanko kentáásirumpimba máyáísata kwemó siráintenta kwéunda-aimban-iyé. Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba íma kanaán-umai kwáráantavesa Áánútu aúranka'a íma arupí umái mésa puwí-ámpá'á kwégovo Áánútun-amanko imáyáaya símsata Káráisitina-aaiyaveta áraire séta aúnáí'a umáíya maí'maita kwéune.

⁷naaóvá'á Áánútu Mósesimba óntan-kwandaaira'a siyáánkai-amaamba agaimái ámakaimba minámáámbá kwaránáe sésa umbá íma kanaán-umai kwarésa arááísu'mae kwéiyesa mindáyavesa puwí-ámpá'á kwégowe. Áánútu Mósesimbo áamáambo simámakonka'a Áánútumpakemba ságayamba paáréna Mósesi óika'a ságayamba paárúwana óntan-kwandaaira'o siyáánkai-amaambo agaimarómba maimaéna Ísareri-kwaasitopa'a kumúwasa Mósesi óika'a ságayamba kwéna póna tógáyáagaya úwasa íma kanaán-umai awánowana kwéna naaémba uwákuraiye. ⁸naaóvá'á Áánútu Mósesimba siyáánkai-amaamba simámakonka'a Áánútuna ságayamba paárúmbanivo ívé'a Áánútu

kwenamankómbá ai'maráísana kwená kwaási tirumpimbá máyáiyeyaimba kwévaarimba póna Áánútuna ságayamba anómban-iyey. ⁹Áánútu Mósesimba siyáánkai-amaamba simámakomba pósa íma kanaán-umai kwaráantavesa puwí-ámpá'á kwégowe. Áánútu minámáán-áimbá paárúnka'a kwená ságayamba kwáyowana ívé'a Áánútu kwenamankó kwenáúranka'o arupí umátínkain-aimba kwévaarisana póna kwená ságayankona asirayámbá anómba kwáyáiyey. ¹⁰Ívé'a aúna-aimba simái tarúmakain-aimba kwáyáísana usáyaaitarai-sagayankona asirayámbá kwáyáimba póta séta Áánútumo Mósesimbo siyáánkai-amaambo simámakai-sagayankona asirayámbá úwoisamba iyéyá kwésune. ¹¹Áánútu Mósesimbo simámakain-aimba kwááyu-aimban-ivo aúna-aimba simái tarúmakain-aimba kwaíkwai'a ínín-aimba anón-aimban-iyey. kwááyu-aimba simámakonka'a ságayankona asirayámbá kwáyombanivo ívé'a kwaíkwai'a ínín-aimba paárisana póna anó-sagayamba asirayámbá kwáyáiyey.

¹²mináímbá asirayán-áimbá kwaíkwai'a ínín-aimba ísaraunda póta íma sáa'a kwégaisata asiramái mináímbá kwésimatimundayaawe. ¹³Mósesimo uráintemba íma miráyá kwéune. Mósesi Ísareri-kwaasiyavena séna kesóika'o kwáyái-sagayamba uwákwimba awánaavo séna ampaantanéi óika'a káátaraiyey. ¹⁴Ísareri-kwaasi táá'nei isésa tirunté marésa maémaenkakemba pósa ívé'a agáyáan-kwaasi Áánútumo simáímo tarúmakon-aimba aúváfvinkemba awánamai isésa mináínkóná ááimba íma kawe'á umái kwéisaawe. Mósesimo óika'o ampaantanéi káátamakowasamo ságayambo ímo awánaraantemba ívé'a Áánútun-aai aúváfvimba awánaamba miwítí imáyáago ítáguraisana kumayu'á isasá pósa mináúváiígóná ááimba íma awánamai kawe'á kwéowe. Ísu Káráísitiyey tarúmai máyáawaima Áánútun-aai aúváíma awánésa mináínkóná ááimba kawe'á umái kwéisaawe. ¹⁵Ívé'ó máyáan-Isareri-kwaasigwara'a Áánútun-aai Mósesimo agaimakón-aimba awánaamba miwítí imáyáago ítáguraisana kumayu'á isasá pósa mináínkóná ááimba íma ísaraavo ¹⁶Ísóigo Ísu Káráísitinopa'o tembá minkúmáyú-tántáá'á ánásainkakemba mináínkóná ááimba kawe'á umái kwéisaawe. ¹⁷Ísóigo Ísu Káráísitiyeyemo súnnda kwenamankóntávé'a kwésune. Ísóigon-amankomo tirumpimbó máyáíwai sáwí-imayaagomo tátokaimpinkemba kwéiyatinkaisasa kawe'á umái kwémaewe. ¹⁸Ísareri-kwaasiti imáyáagomo ímo kawe'ó umáímo ísaraantemba kentáásí imáyáago íma mirá isanayá Ísóigona ságayanko kentáá sáma kwégamasinkaintaawe. Ísóigo Ísu Káráísitin-amanko kentáásirumpimba ména kwenkáání'a umásinkenaya kwená ságayamba kwésimenaya mirá úmae kwéiyey.

**anamó kwímakaawanamo ááémo karákwintemba
miraráán-kwaasiya máyaunda-kwasai.**

4 ¹Áánútu aruntá kwéumasinkenaya mindáyavena kesí mayái máyáaro séna símakaisata kwenáái kwésimatimundaya sívón-

kaiye séta íma kwétuwaumpo ²kwenáái simátimenaundayaveta aúpá'ó tigeayávésamo kwéomba sínaaemba kwéumameta íma kampa'á simátiyuweta Áánútun-aaigomba kwaé'náer-aimba íma simátimeta Áánútu aúranka'a avora'á áráir-aimba simátimunasaya suwánésaya áráir-aine su'mai kwésewe tirunkakémbá sénááontaveta Áánútu aúranka'a miráyá kwésune. ³áséi-kwasai avora'á kwésimatimundaya mináínkóná ááimbo ímo isésamo ésa miwímá Áánútuna némpa'a mésa puwí-ámpá'á kwégowaiman-owe. ⁴Sáátáánigo marapá'á kárákwiraiwai miwítí imáyáa kwétuntinkaisasa Ísu Káráísitin-aaiyavesa íma áraire kwésewe. Sáátáánigo séna Káráísitin-aaigo sáma kamátínkáivo séna miwítí imáyáa kwétuntinkaisasa Káráísitina ságayamba íma kwéawanaawe. Áánútumo máyáintemba Káráísiti miráumai máyáísana Sáátáánigo séna Káráísiti sáma kamátínkáivo séna miwítí imáyáa kwétuntinkaiye. ⁵kesáá íma anón-kwaasi úmpo Ísu Káráísitintave'a kentáási anóndakoman-iyé sénááontaveta kwenáái kosimatimeta kwená mayái-kwáási máyaunda póta kwétuwa'naa-undayaawe. ⁶ááinka'a túnkuwana Áánútu sáma kaaó súwana sáma karáimba kwemá sáma kamásínkáiwaiyaaman-iyé. Ísu Káráísiti óir-imayaa kwéundaya Áánútuna ó'oran-aaimba awánanaundayavena sáma kwégamasinkaintaawe.

⁷kesáá íma asiramáíya méta áséi-kwasaiya tátokaumpo anamó kwímakaawanamo ááémo karákwintemba miráumaiya méta áséi-aimba tátokaundayaawe. suwánésa mináínkómó usáyaaitarain-asirayankomba awánésa sésa íma miwívínkémbán-ivo Áánútumpaken-asirayamban-iyé sénááontaveta íma asiramáíya méta minásíráyántá tátokaumne. ⁸namuro-kwáásímó tínkamiyantavesamo úkóntemba ó'on-o'on-umbai-yantaako kentáá úkúraisata tu'maá'námo kwáyáimpinkenta móyuweta kwégune. évaka-tawai séta nóra séta Áánútuna mayái kwémayaumno kwésesta íma ivátá tukáumne. ⁹sáwíta umásínkáambanivo Áánútu íma siyúwáísata máyaumne. sínkamomba íma ánásasuwaawata úwoiwa súvamai kwémaumne. ¹⁰Ísumbo sáwí'o umánkesamo inkámówanamo pukáin-ampata kwégundaya pósa Ísu maí'mai'a isaná kwená asirayámbá kentáávímbá kwáyáíye-aimba kwéisaawe. ¹¹máyaundaya aasiyaasi-táwai séta Ísuna kwaási-i'a úndarakemba ívéra sínkamiyata puwónaumno kwésundaya pósa kesáá máyaundawaina ááimba Ísuma póna kentáásúma ánásani-suvimba máyáíye-aimba kwéisaawe. ¹²áséi-kwasai simátimundaya sáwíta umásínkesa sínkamiyata puwónaunda-ampata kwégundaya mindáyave'a áséi-kwaasi isé'a aúnái'a umái máyáan-ampa'a kwégowe.

¹³naaóv'á Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna Áánútun-aaiyave'a áraire siré'a pó'a kwenáái kwésimatimune siráintemba Áánútun-aaiyaveta áraire séta kwésimatimune. ¹⁴Ísóigo Ísumba pukáimpinkemba usásinankaraiwai Ísunte tarúsinkenaya

puwónaundavinkenta usásisinkenaya kentááwé keináraware sí'maiya kwenaúrankata sinkánintaawe. ¹⁵mayáíyá kwémayaundaya sáwíta umásínkáambanivo túwa'naa eta íma ivátuwaunasaya ó'on-o'on-kwaasi Áánútumo úwoimo túwa'naa in-áímbá isésa sáwívarawai Áánútumpa'a súwi símae iyésa kwenáwí'a anómba úmae kwéiyowe.

Áánútuna asirayánkátá máyaunda-kwasai.

¹⁶mináímbá imáyáa kwéundaya sívón-kaiye séta íma ivátukaumne. kentáásúma sáwí'a úmae íyísana Áánútu kentáási imáyáa aúnái'a kwéumasinkaiye. ¹⁷kentáásópa'o kwáyáin-umbai-yantaataveta séta úwoisan-umbai-yantaa'a kwááyu kwáyáíye súnanaya naaémba minúbái-yántáápinkémbá ó'oran-kawe-tantaa'a usáyaaitaimba kwaíkwei'a ínín-kawe-tantaa'a paáriníye. ¹⁸mindáyaveta marapá'ó awánáúnda-yantaa'a íma anón-imayaa éta kwíyómpa'o ímo awánáúnda-yantaataveta imáyáa úmae kwéiyune. awánáúnda-yantaa'a kwááyu-yantaa'an-ivo kwíyómpa'a íma awánáúnda-yantaa'a kwaíkwei'a íníye. mindáyaveta umbai-yántáátávéta séta úwoisamban-íye kwésune.

5 ¹kentáásúma kwááyu-nankaa-suwawaata isatá minkúwawaakwarata marapátá méta maarán-áímbá kwésune. maankwááyú-námbá tawísígwinata Áánútumo kwíyómpa'o úmakain-daumpa'a ménaundayaawe. mindámbá kwaási íma úmakaan-damban-ivo Áánútu kwená imáyáavinkemba úmakaimba kwaíkwei'a ínín-damba mindá kwíyómpa'o ménaunda-kuwawaa'an-íye. ²marapá'ó máyaundaya anón-imayaa éta kwíyómpa'o ménaunda-kuwawaata simínkwáeya kwéseta ³maarán-áímbá íma séta puwéta súwawaar-íyaainkaanta umáíya máyaumne íma kwésumpo maarán-áímbá séta kwíyómpa'o ménaunda-suwawaata naankáántá ónáeya kwésune. ⁴kentáásúma kwááyu-nankaamba isatá máyaundaya umbai-yántáá'á kwáyáintaveta anón-imayaa éta marapá-súwawaataamo tuwánaunda-aimba íma séta kwíyómpa'o ménaunda-suwawaata mayánaunda-ainta kwésune. miráyá ónaunda marapáké-súwawaakaanta aúkáinata mai'maita ónaumne. ⁵miráyáámó ónaundayavenaya Áánútu kentáá to'mayaa éna kwenamankómbá ai'marówana kentáásirumpimba kumbáyáísata mindáyaveta to'mayaa umásínkarainta mirá íníye kwésundayaawe.

⁶Áánútu kwenamankómbá ai'marówana kentáásirumpimba kumbáyáintaveta kentáási imáyáa asiramáíya máyaumne. marapá'ó máyaundaya Ísóigo Ísu Káráísitiyeya íma kwíyómpakaaní'a umáíya máyaundayaawe. ⁷ívéta marapá'á máyaundaya kwenané'á íma kwéawaneta kwenáíyaveta áraire séta kwenká'á agevamáíya méta ⁸kentáási imáyáa asiramáíya méta puwétaamo kwíyómpa'o Ísóigo Ísu Káráísitiyemo métaaríya aamoí úsino. ⁹maanká'ó máyaundayaawe kwíyómpa'o uménaundayaawe Áánútumbo arááímo kwétainí'a ónáe

súndaya póna aamoí umásínkáisintaawe. ¹⁰ amáparawaiya Ísu Káráísiti aúranka'a máyáananaya kesáámó máyaundawaina ááintavena sísaá ena marapá'ó máyáamba kawé'ó kwéowai kawé'-mékéyámbá tiména sáwí'ó kwéowai sáwí-meyamba timínimba póta kwembó arááímo kwétaini'a ónáeya kwésune.

Ísuwemo tarúmaimo máyaundaya aúnái'a umáíya máyaunda-kwasai.

¹¹ Ísóigo máyaundawaina ááimba sísaá ínintaveta kwentávéna sáá'a kwégaisata kwenópa'a tígwaé séta kwaási kwétavisundayaawe. Áánútu máyaundawaina ááinta suwánaisa'a keinárawatemo máyaundawaina ááinta kwésuwanaamba kawé'á kwéiye kwésune. ¹² kentáá súwí'a íma maé kwéiyundanivo máyaundawaina ááintave'a aamoí ónááontaveta máyaundawaina ááinta kwésimatimune. aamoí é'a kentááyávésamo sáwí-aimbo kwésen-kwaasi táái kanaán-umai anondá simátimenaontaveta máyaundawaina ááinta kwésimatimune. minkwáásí paáká-túwawaare su'mai tuwánésa kawé-kwáásímán-owe sésa tirumpin-ímáyáá íma awáresa kawé-kwáásímán-owe kwésewe. ¹³ évakarawai kentááyávésa uwo'aó'á kwéowe kwésewata kanaán-íye séta Áánútuntaveta imáyáa éta miráyá kwéunasaya évakarawai kentááyávésa kawer-ímáyáágwará-kwáásímán-owe kwésewata kanaán-íye séta keinárawataveta imáyáa éta miráyá kwéune. ¹⁴ amáparawai sáwí'ó kwéomba mimbéyámbá maésa púwóvo séna Ísu Káráísiti mimbóráwái kentááyávénawe séna pukáimba póta Káráísiti arumbá kwésimiwaina mayáiyé su'maiya kwémayaumne. ¹⁵ amáparawaiya sáwí-imayaago tátokaimpinkemba iyásinkanintavena Ísu Káráísiti pukáimba póta kentáámó sirááímo kwétaini'a íma kwéeta kwembó arááímo kwétaini'a kwéeta máyaumne. mirámó ónaundayavenaya kentááyávénawe séna puwúwana Áánútu usásinankaraiye.

¹⁶ ááéma marapá'ó máyáan-kwaasiti ááimba kwaréta évakarawaiyaveta kawé-kwáásímán-owe séta évakarawaiyaveta sáwí-kwaasiman-owe siráumpo ívé'a íma miráyá kwéseta ááéma marapá'ó máyáan-kwaasiti ááimba kwakáunda Káráísitintaveta úwoi-kwaasiman-íye siráundaya ívé'a íma miráyá kwésune. ¹⁷ mindáyaveta Ísu Káráísitiyemo tarúmaimo máyaundaya aúnái'a umáíya méta ááemo uráundanten-imayaa íma éta ívé'a aúná-imayaa umáíya máyaumne. ¹⁸ Áánútu mirá kwéivo ááéma Áánútuna namuro-kwáásiráámbá umáíya máyaawanana Áánútu kesí kwaási-i'a umái maígwáé séna Ísu Káráísitimba ai'marówana kentááyávénawe séna kumpuwówana kwená kwaási-i'a umásinkenaya séna kesí kwaási-i'a ígwáé-aimba kosimátíméro séna si'mákaisata mimbáyáiyá kwémayaumne. ¹⁹ mináínkóná ááimba maarán-áimbán-íye. Ísu Káráísiti amáparawaiyavenaya imáyáa éna pukáimba mindáyavena Áánútu imáyáa éna kwaásimo sáwí'ó kwéomba íma aavimbá

kwémaitinkaivo kwená kwaási-i'a kwéumatinkena kentááyávénawe séna kesí kwaási-i'a ígwáe-aimba kosimátíméro séna si'mákaisata kwésimatimune.

²⁰kesáá Ísu Káráísitina aantá-kwaasiya únanaya simásímísata keinárawa'a kwésimatimundayawe. Áánútu keinárawatavena asiramái siráísata siráin-ainta kwésimatimune. Káráísiti pukáintavena Áánútuna namuro-kwáásiráámbá umái máyáampinkemba kwená kwaási-i'a kwéumatinkaivo kwenááyave'a owé seró. ²¹Ísu Káráísitimpimba sáwí'o íí-áimbá íma kwáyowana Áánútu kesáámó sáwí'o únda-aimba kwempíntá ámakaiye. Káráísitiye tarúmaiya méta Áánútu aúranka'a arupí umáíya ménaundayavenaya Áánútu mirá úwana Káráísiti kesáámó sáwí'o únda-aimba maimaéna mindánankwara'a pukáimba póna Áánútu kwená namuro-kwáásiráání'a umáíya máyaundawai kwená kwaási-i'a kwéumasinkaiye.

6 ¹Áánútuwe tágárotamai méta mayái kwémaeta asiramái simátimeta séta Áánútu úwoi kwétuwa'naa-imba pó'a íma úwoi mé'a kwembó arááímo kwétaini'a oró kwésune. ²naaóv'á Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba Áánútumo siráin-aimba agaimaréna séna úwoi túwa'naa uráunda-kanaa kentáái isé'a sáwí'o umáímo máyómpinkembo tkaunda-kanaa túwa'naa uráumne

Áánútu siráíye agaimaréna siráimba mindáyave'a ísáaro. ívé'a Áánútu úwoi kwétuwa'naa-in-kanaama éna sáwí'o umáímo máyáampinkemba kwétirain-kanaama ímbá pó'a íma úwoi mé'a kwembó arááímo kwétaini'a oro.

³kentáásí mayáígómbá awánésa sáwí-amba kwaráavo séta kawe'-má'yáíyé su'mai kwémayaundaya pósa íma árai'a sésa sáwí-mayai kwémayaawe kwésewe. ⁴amápa'-mayai kwémayaundayaveta séta suwánésaya árai'a Áánútuna mayái-kwáásímán-owe sígwáe séta mimbáyái kwémaeta máyaumne. umbai-yántáá'ó kentáásópa'o tisasamó sí'o iní'o umásinkesaya sáwí'o umásínkáanta íma ivátuweta asiramáíya máyaumne. ⁵Áánútuna mayáíyá kwémayaundarakemba sínkambai ándáva'o mósinkesayaamo úkúmakesamo sáwí-aimba simánkesa mirámó kwéonta anóm-bayai kwémaeta no'wáamba íma suúyá kwégwaeta úwoi mayái kwémaeta sááimo kwésinkainta íma ivátuweta asiramáíya máyaumne. ⁶kentááyávésa Áánútuna mayái-kwáásímán-owe sénááontaveta kawe'-má'yáíyé su'mai kwémaeta kawer-ímáyáá kwéeta paru umái méta kawe'á kwéumatinkaunanaya Áánútun-amanko keséya máyáísata árai'a miwítí ímá'yá kwéeta ⁷árai-aimba kwésimatimunanaya Áánútu asirayámbá kwésimisata mirám-báyái kwémaeta Áánútu aúranka'a arupí umáíya máyaundaya mindá kweukáámbá araa'naa uráunanaya sáwí-aínko kentáávímbá íma kwétisata Áánútu aúranka'a

arupí umáíya máyaundaya mindá iwevóiráámbá umásoketa umbai-
yántáá'ó kesópataamo timbá kwéusayaaundayaawe. ⁸évakarawai
kentáá súwí'a mósá máráawasa évakarawai kentáá súwí'a simái sáwí'a
owasá évakarawai kawer-áímbá simásíméwasa évakarawai sáwí-
aimba simásíméwasa árair-aimbo simátimundayavesaya évakarawai
kentááyávésa kampa'á kwésewe sewasá ⁹évakarawai kawé'á umái
suwánésaya kampa'á sésa úwoi-kwaasiman-owe sewasá évakarawai
kentááyávésamo puwónáesa owémó kwéseмба íma puwúndaya úwoiya
súvamaiya máyaumpo suwánaaro. Áánútu arupíya kwéumasinkaimba
íma sínkamisata kwévuwune. ¹⁰sáwíva-tantaako kentáásirumba
umbaí kwétamásinkainta kentáásirumba kawé'á úmae kwéiyiye.
kesáá óísamba íma makáundayawaiya éta Áánútun-aaí sáwíwarawaiya
kwésimatimunayasa kawé'á umái kwémaewe. óísaniyaaiwai éta Áánútun-
aaí tátokaundayaveta kawé'á umáíya máyaumne.

¹¹Kórinti-naopaken-kwaasi ísáaro. kentí imáyáa éta
kentáásirumpinken-aimba avora'á simátímakaundaya ¹²keinárawataveta
íma kayoráúna'a kentááyávé'a kayó'mái máyáawe. ¹³kesí iyámpóímo
simátimundantenkaamba simátimumpo kentí imáyáamo úndantemba
kentáásí imáyáa é'a kentirumpinkén-áímbá simásíméro.

Áánútuna naankaantáán-úne siráin-kwasai.

¹⁴o'ó'á tombá moórá anóm-purumakankwara moórá sáwíyam-
purumakankwara'a íma kwétagarotamai kwisóvo awaira-púrúmákánkái
tinumarampimbá kwímakaawasarai o'ó'á kwétoye. mirámó ontembá
keinárawa'a Áánútun-aaiyave'a áraire sewáiyé ímo áraire sewáiyé íma
tágárotamai mé'a mayái máyáaro. arupí umái máyáawaise Áánútun-aaí
arááíraawaise íma kanaán-umai tágárotamai mésa mayái kwémaraawe.
ságayankwara tunígwara'a íma moórávimba kwáyáiyé. ¹⁵Ísu Káráísitiye
Sáátáánigowe íma mimbórá-ímáyáá óyasa Áánútun-aaiyavesa áraire
sewáiyé ímo áraire sewáiyé íma mimbórá-ímáyáá kwéowe. ¹⁶Áánútuna
naaúmpa'a kwesé kwaántá-kwaasi mimbórávimba íma ménaaowe.
Áánútu asirayánkwáráwái kentáásirumpimba máyáísata kwená
naankaantáán-úne. mináántávéna naaóv'á'á Áánútun-aaí aúvávimba
agaimaréna séna Áánútu séna

kesí kwaásiye mé'a miwívimbá kwénaae'a
miwítí Ísóigo onasá kesí kwaási-i'a ónááowe

Áánútu siráiyé. ¹⁷mindáyavena Ísóigo séna
úwoi-kwaasivinkemba tiyuwé'a moórá-ayampa'a
mé'a sáwí-mayaigomba tínaemba umátimiya'a
tiré'a ¹⁸kentivoí'a ona'á kesáánimbaa'a
kesiyáámúmbaari'a ónááowe.

Ísóigo amápar-asirayamba tokáiwai siráiyé agaimaréna siráiyé.

7 ¹kesí kwaási ísáaro. Áánútu kentááyávéna imáyáa éna mináímbá simái tarúmakaaintaveta kesúrake-sawi-yantaare kentáási imáyáavinke-sawi-yantaare sínaaemba umámeta kawe'á umáíya méta Áánútu aúranka'a sáá'a kwégaisata Áánútunde-i'a umái méta kaweré su'maiya éta miráyá onó.

Póro arunkó aamoí uráin-kwasai.

²kentááyávé'a íma kayoré'a kentáási imáyáa úwoi oró. íma sáwí'a umátinkaawanasaya sáwí-amba kwakáawe. íma kampa'á simátiyuweta miwítí óísanta íma mémairaumne. ³mináímbó simátimunda íma aavimbá kwémaitinke'a súne. kentí imáyáa kwéundaya simátimeta ókwara'a miráyá kwéune séta úwoimo máyaundaya kentí imáyáa kwéeta puwónaunda-kanaa tínimba úwoi kentí imáyáa kwéonanaya tíníye. ⁴árai'a kawe'á umái máyáawe asiramái sé'a kentúwí'a mósá kwémaraumne. anón-umbai-yantaa'a kentáásópa'a kwétimba mindáyave'a íma imáyáa é'a kentí imáyáa únana kentááigo asiramásínkáísana sirunkó ávááraumai aamoí kwéiye.

⁵Táróasi-naopa'a tuwéta Másétóniyaa-marava'a tamáyaawanda íma kawe-kánáá úwata máyaawanasaya amápa'-naopimpa'a kae'náé'a ésa aaisambá kwésuwana kentáási mayáfyávéna kentáásirunko umbai kwétowana ⁶Áánútu tirunkó umbai kwétain-kwaasi tiráváyáiwai kwemá sirávayanintavena Táításimba ai'marówana keinárawa'a tiyuwéna kentáásópa'a téna ⁷maavá'ó túntaveta aamoí éta keinárawatemo máyon-kawer-aimba simásimuntavetaagwara'a aamoí ówánanaya keinárawa'a kentáá suwánanae siráamba tasimásimenaya sáwí'o uráantavenamo kentirunkó umbaimó taráimba tasimásimenaya kentávésamo kamparáímbó sen-kwáási táái anondá simátímakaamba tasimásimenaya mirán-áíntómbá tasimásimuwata isááwánanaya kentáásirunko aamoí uráíye.

⁸aúvái agaimái timé'a asiramái sé'a ó'a íma mirán-oro siráunda minaúvái awánowana sáwíyanka'a kentirunkó umbai tówa'a mináímbá isé'a mináúvái agairáundayavena sirumbá umátinke'a ívé'a sirunkó íma umbai téna ⁹kawe'á kwéiye. kentirunkó umbai tóntave'a íma aamoí é'a kentirunkó umbai tówa'a sáwí'o uráambo tínaaembo umámakaantave'a aamoí kwéune. sáwí'o kwéontavena tirunkó umbai taíno Áánútu kwésiye. mindáyave'a mináúvái agaimái tímakaunda íma sáwí'a umátínkaraumne. ¹⁰Áánútu tirumbá umbai tamátinkaiwai sáwí'o kwéomba tínaaemba umámewana sáwí'o umáímo máyáampinkemba Áánútu tiréna kawepá'á mógwétinkaisana mindáyavena tirunkó íma sáwí'a kwéivo marapá-kwáási Áánútuntavesa íma imáyáa kwéowai tirunkó umbai tainká'á sáwí'o kwéomba íma tínaaemba umámesa úwoi sáwí'a ésa Áánútuna némpa'a maí'mai'a ónááowe. ¹¹sáwí'o uráantavena

Áánútu kentirumbá umbái tamátínkaraimba pó'a kawelá uráamba imáyáa oró. keinárawapinkemba moóráwai sáwí'a uráimba íma asiramái simámake'a tímakaunda-auvai-aimba isé'a sé'a arupí umátinketa kawerámbá kwaráano sé'a sáwí'o uráantave'a tigeayávé'a é'a sáwí-meyambo kentópa'o tínintave'a táátave'a é'a sé'a arupí umátínkáanana Póromo ménamo éna súwa'naa íniye sé'a sáwí'o uráiwaimba ááéma sáwí-meyamba amé'a keinárawapinke-sawi-imayaa arupí umátinke'a mirá uráamba ánásaraiye-aimba ísaraumne.

¹² mináúvái agaimái tímakaunda sáwí'o uráin-kwaasigontave'a íma aiva'á imáyáa é'a sáwí'o umánkarain-ininkontave'a íma aiva'á imáyáa é'a íma mirá uráumpo Áánútu aúranka'a kentááyávé'a anón-imayaa é'a kentááyávé'a sé'a miwíyávéta anón-imayaaya kwéune sénááontave'a mináúvái agaimái tímakaumne. ¹³ mináúváímó tímakaudenteni'o uráamba kentáási imáyáa kawelá umásínkaraawe.

Táításimba ai'marááwánanaya kentópa'a koména kwenarunkó umbái kwétowana túwa'naa úwa'a kawelá uwaná aamoí éna kwenarunkó kawelá úwana kentáásópa'a téna tasimásimuwata iséta mindáyavetaagwara'a aamoiyá kwéune. ¹⁴ ááéma Táítási aúranka'a kentúma maé íraunana simátímakaunda-aimbo árair-aimbo siráundantemba Táításimbo kentááimo simámakaunda-aimba árair-aimban-iyé. Táítási keinárawate koména kemó kentááimo simámakaunda-aintavena árair-aimba siráiyé siráimba mindáyave'a íma sigaeyávé'a kwéune. ¹⁵ Táítási keinárawate komáyowa'a kwentávé'a aamoí é'a táátave'a é'a tiyántámbá kwétowa'a kwenáái isé'a mirá uwaná mindáyavena Táítási imáyáa éna arumbá kwétimiye. ¹⁶ keinárawatave'a sé'a amápa'-mayaimo ésa kawelá úmae iyónááowe kwésunana sirunkó kawelá kwéiye.

Ísóigona kwaási túwa'naa uráan-kwasai.

8 ¹ kesí kwaásiyono. Másétóniyaa-marava'o naaó'-nao'a máyáawai Áánútuna kwaási kwemá kwétuwa'naa-in-aimba simátimenaumpo ísáaro. ² anón-umbai-yantaa'a miwítópa'a téna kwétavisisasa íma ivátuwesa Áánútuntavena tirunkó kawelá úmae íyísasa miwí kesávái óísaniyaain-kwaasi máyáantavesa íma imáyáa ésa Yútiyaa-marava'a Ísóigona kwaási máyáawaiyavesa imáyáa ésa sáwíyan-oisamba makáampinkemba sáwíva-tantaa'a torupásuwesa túwa'naa uráawe. ³ árair-aimba simátimune. miwí sésa maarán-tántáálá kanaán-umai timénaumpo ó'omba torupamáí timénáe sésa miwítí imáyáavinkemba mirá ésa sáwíva'a tímakaawe. ⁴ kentááyávésa asiramái símae iyésa sésa Yútiyaa-marava'a Ísóigona kwaási máyáawai timénáe sétaamo únda aamoí kwéune siráawe. ⁵ imáyáawe su'maimo únda-yantaare su'mai íma tímakaavo ó'on-o'on-tantaakwara'a timésa aiva'á Ísóigontavesa sésa ená kwaási-i'a umáíya méta ená mayáíyá kwémayaumne sirésa Áánútuna

imáyáavinkemba kentááyávésa sésa Áánútuna mayái simásimiyata keinárawate mayánaumne sésa ⁶maanká'á Másétóniyaa-marava'a máyáawai mirán-áimbá siráamba póta Táításimba simámeta séta Yútiyaa-marava'a Ísóigona kwaási túwa'naa ónááom-bayai Kórinti-naopa'a koááimba ásáre tayauweré kuré túwa'naa inasá torupamáí maráiyana ánásaino Táításimba simámakaumne. ⁷ó'on-o'om-bayai kawé'á umái kwémaraawai é'a Áánútun-aaiyave'a asiramái imáyáa kwée'á kwenáái kawé'á umái kwésimatime'a kwenááigona ááimba kawé'á umái kwéise'a karuwaa'á é'a kwétuwa'naa-e'a kentirumbá kwésime'a mirámó kwéon-kwaasi ontávéta simátimeta séta Yútiyaa-marava'a Ísóigona kwaási máyáawai túwa'naa ónááomba kawé'á umái timénááowe kwésune.

⁸maanká'á Másétóniyaa-maravakewai Yútiyaa-marava'a Ísóigona kwaási máyáawaiyavesa imáyáa ésa kawé'á umái tímakaan-aimba timénaunda mirán-oro íma kwésumpo timénááo. íya timénááo sé'a kentirunkómbá tísaa umai kwéisaumne. ⁹kentáási Ísóigo Ísu Káráísiti úwoi kwétuwa'naa-imba ísaraawe. kwíyómpa'a ó'oran-kawé'a umái máyomba keinárawatavena imáyáa éna kwíyómpa'a tuwéna kawé'á umái ménaaontavena úwoi-kwaasiraamba umái marapá'á kumbéraiye.

¹⁰ké'naan-aimba kesí imáyáavinkemba sumpo ísáaro. ááéma Áánútuna kwaásivinkemba keinárawa'a aiva'á sé'a torupamáí timénáe sé'a ááimba asé'a moórá-ima maisukáavo ívé'a mimbáyái ánásasuwaaro. ¹¹ááéma karuwaa'á umái to'mayaa é'a ívé'a karuwaa'á é'a sáwíva-tantaa'o makáawai sáwíva'a maráiyasa sáwíyambo makáawai miráumai maráiyasa miráumai maráiyana ánásaino. ¹²sáwíva-tantaa'o maráane sáwíyambo maráane Áánútu tuwánanivo timénáemo síyan-tantaa'a sáwíva-tantaapinkemba sáwíva'a maré'a sáwíyampinkemba sáwíyamba maré'a timénááomba Áánútu awánéna kanaán-iye síníye.

¹³túwa'naa ónááomba íma amápa'a tu'mái ánáse'a kesávé'a kwémare'a oró. ¹⁴ánivo ívé'a makáan-tantaa'a kwáyáintave'a mimpínkémbá timé'a naaémbo ímo maránááomba miwí keinárawa'a túwa'naa ónááomba mimbóráí'a umái ménaaowe. ¹⁵miráumai naaóv'á Áánútun-aai aúváiimba agaimaréna moórá-tonko áwí'a máána-tone séna

toóntávéna séna sáwíva'a túkúmai kwénowai tímú'a wówasa íma aráá'a márówasa sáwíyamba túkúmai kwénowai tímú'a wówana íma táái tínkaraiye

agaimaréna siráiyé. miráumai ívé'a makáan-tantaa'a kwáyáintave'a mimpínkémbá timé'a naaémbo ímo maránááomba miwí keinárawa'a túwa'naa ónááowe.

Táítási Kórinti-naopa'a kuráin-kwasai.

¹⁶Áánútu Táításimba imáyáa ámísana kemó túwa'naa úndantemba kwegwár'á túwa'naa ónáe kwésisata mindáyave'a Áánútumpa'a súwi

kwésune. ¹⁷Táitásimba simámeta séta kotúwa'naa inasá Yútiyaa-maravaken-kwaasi túwa'naa ónááontavesa évaka-tantaa'a torupamáí maránááowe súndayavenaya aamoí éna kwená imáyáavinkenkwara'a séna ó'a miwísé koménaumne Táitási siráiyé. ¹⁸Táitásimba ai'maráandara'a moórá-kwaasigwara'a ai'maráanana kwesé kwíníye. kwemá áséi-kwasai simátíma'mae kwénaaisasa naaó'-naokemba Ísóigona kwaási kwenáwí'a mósá kwémaraawai kwemá Táitásiye kwíníye. ¹⁹Ísóigona kwaási naaó'-naokemba kwembá usásinankesa sésa esé mimbáyái mayaaó sewaná keséya kwénaaena túwa'naa únda-mayaiya kwémayaisasa kentáási mayáígómbá awánésaya sésa toómbá íma makáan-kwaasi kwétuwa'naa-owe kwésesa Ísóigo áwí'a mósá kwémaraawe.

²⁰mimbáyáímó kwémayaundaya sáwí'an-owe seváiyé séta ²¹Ísóigo aúrankare kwaási túrankare mimbáyái kawe'á óné séta naaó'-nao'a kwénaaeta torupámáráan-ontantomba maimaéta ímo makáan-kwaasi túwa'naa ondayáveta kwénaaumne.

²²minkáé'náraino ti'maráandara'a moóráwainkwara'a ai'maráanana kwéna kaumbosé koínímba kwembá sáwíva-tawai áísaa umái awánanae súndaya kwétuwa'naa-in-kwaasigo isatá awánaraumne. keinárawa'a kawe'ó umáímo máyáan-aimba iséna póna kotúwa'naa óné siráiyé. ²³Táitásin-aaí súnnda kesé tágárotamai ména túwa'naa índayavena kesé mayái kwémayaiye. kwesémo koóyááoiyan-kwaasi táái súnnda mimbáyái mayáyááoiyantavesa naaó'-naokemba Ísóigona kwaási keinárai usásintinkaraayasarai Ísu Káráísiti áwí'a mósá kwémaraaiye. ²⁴mindárau kentópa'a komáyaiya'a kentirumbá tíméro. kentúmo maé kwéiyundayavesamo sésa árai'a kawe'á umái máyáawe kwésesa naaémba naaó'-nao'a Ísóigona kwaási kosimátíma'mae naaíyasa kentáái isánááowe.

Ísóigona kwaási túwa'naa ónáemo siráan-kwasai.

9 ¹évaka-tantaa'o torupamáímo Yútiyaa-marava'a Ísóigona kwaásimo timénááon-aimba á'a ísaraantave'a maanáúvávímbá íma ayáátááka'a simátimenaumne. ²túwa'naa ónáemo siráan-aimba ísaraumne. Másétóniyaa-maravaken-kwaasi kentáái simátimewanda kentúma maé iyé'a keinárawatave'a sé'a Ákáyaa-maravaken-kwaasi mimbáyái kwéto'mayaa-esa moórá-ima maisukáawe séwánasa isésa sésa kesáágwárá'á túwa'naa óné sésa évaka-tantaa'a torupámakaawe. ³kentúma maé iyéta séta mimbáyái to'mayaa úmakaaweya súnnda-aimba úwoi-aimban-iyé sevó séta kaumbonárau ti'maráanasana kentópa'a kónááowe. kemó siráundantemba to'mayaa úmaranaaontaveta minkáúmbónárau ti'maráanasaya kotúwa'naa ónááowe. ⁴naaémba kentópa'a konasá Másétóniyaa-maravakembo évakarawaimo kesémo kwésamo ésa ímo to'mayaa úmakemba kotuwánaiyamba tigaeyávé'a

íya'a to'mayaa úmakaawemo siráunda-aintave'a sigaeýávè'a ónaumne. ⁵mindáyave'a imáyáa é'a mindárauyave'a asiramái simátimè'a sé'a kemó ímo kuráandara'a miwítópa'a koméwasa simáímo asirámakaantemba évaka-tantaa'a torupámáráaro simátímakaumne. naaémba kentópa'a kona'á kentí imáyáavinkembo torupámárémba úwoi maisiménááovo íma tísaa ónaumne.

⁶maarán-áimbá imáyáa oró. kígauomo ombá moorá sáwíyan-kigau úmakesa sáwíyan-tomba áká'mai naawasá moorá anón-kigau úmakesa anón-tomba áká'mai kwénaawe. miráumaimo kwétimemba naaémba mirán-kánáí'a umái mayánááowe. ⁷miráumai moorá-morawai timíyan-tantaatave'a imáyáa uré'a miráumai tíméro. íma timénáe-imayaa kwé'e'a tímévainivo. kemó asirayán-áimbó siráundayavaiye sé'a tímévainivo. imáyáa umái kawé'á uré'a tíméro. timénááontavesamo aamoimó ónááowai miwí Áánútu aamoí kwéumatinkaimba pó'a timénááontave'a aamoí oró. ⁸Áánútu kanaán-umai ávááraumai kawé'á umátinkaimba amápa-tantaatave'a kawé'á umái mé'a ó'on-o'on-kawé'-mayai mayánááontavena Áánútu ávááraumai kawé'á kwéumatinkaimba pó'a mirán-káwé'-máýáí kanaán-umai mayánááowe. ⁹mindáyavena naaóv'á Áánútun-aaí aúvái'vimba agaimaréna séna

ímo makáawai túwa'naa esa tímatuwaawai
miwítí kawé'-máýáí kwaíkwai'a íníye

agaimaréna siráíye.

¹⁰Áánútu amápar-anayumba tímísasa mairésa kwégigau-umandaawe. Áánútu minánáyúnkómbá anón-úmáráísasa áká'mai kwénaawe. miráumai Áánútu kawé'á umátinkaina'a túwa'naa íyana mimpínkémbá kawé'-máýáí anómbo paáriníye. ¹¹Áánútu kawé'á umátinkaina'a aasiyaasí kanaán-umai túwa'naa íyasa simíyataamo timénaunda-yantaatavesa Áánútumpa'a súwi sénááowe. ¹²miráumaimo túwa'naa ónááomba Ísóigona kwaási ímo makáawai túwa'naa íyana sáwívarawai tirunkó kawé'á ínasa Áánútumpa'a súwi símae iyónááowe. ¹³keinárawatavesa sésa Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire sésa asiramái imáyáa kwéesa pósa súwa'naa uráawe sésa Áánútu áwí'a mósá marésa miwíyè amáparawaiye úwoi timénááontavesa Áánútu áwí'a mósá marésa ¹⁴Áánútumo keinárawa'o anómbo kwétuwa'naa-intavesa keinárawatavesa imáyáa ésa túwa'naa umai Áánútumpa'a námúnaa sénááowe. ¹⁵Áánútu amáparawaiya ó'oran-kawé'a kwéumasinkaisata póta kwenáwí'a mósá kwémaraundayaawe.

Póro kwená mayáíyávái simátímakain-kwasai.

10 ¹keinárawapinkemba évakarawai kentávésa sésa Póro keséya taména paru umái aaí siráívo némpa'o máínka'a asirayán-áíntá kwésimasimintaawe kwésewe. Ísu Káráísiti marapá'ó máyonka'a

paru umái ména íma aaisambá siráintave'a imáyáa é'a asiramái simátimune. ²kentópa'o kondá íma asiramái sénáe súndanivo imáyáa é'a keinárawapinkemba évakarawai kentááyávésa kampa'á sésa marará-kwáásiti ááimba kwégwaraawemo kwésentave'a asiramái simátimenaumpo kárákwiyoro. ³marapá'ó máyaundaya namuro-kwáási usáyaaitanae sésamo áái'o tíyáantemba íma mirá éta marapá-sáwí-yántáá'á usáyaaitanae séta Áánútuna mayái kwémayaumne. ⁴taáné iwevófyé úmakesamo áái'o tiyamáimo usáyaaitanaesamo ontembá íma mirá éta Áánútu asirayámbá símakaisata ó'on-o'o-sawí-asirayamba kwéusayaaundayaawe. ⁵kentáá sááiyavesa kampar-áinéímó kwésewai tááigomba kesááigoya kwéusayaaitye. évakarawai miwí túwí'a mósá marésa Áánútun-aaí isáavo sésa simái aambá áúmbaraawata aambó áúmbaraan-aimba usáyaaiteta kentáási imáyáago Ísu Káráísitin-aaí isáínkwáe símae kwéiyundayaawe. ⁶kentáá sááiya isáígwáe séta timu'maréta máyauna'a mirá íyata tuwánéta kentáá sáái íma kwéisaawai sáwí-meyamba timénaumne.

⁷keinárawa'o máyáawaina ááimba imáyáa oró. keinárawapinkemba évakarawai sésa árai'a Ísu Káráísitina kwaásiya úne sentembá kesáágwárá'á Ísu Káráísitina kwaásiya úmpo mindáyave'a imáyáa oró. ⁸Ísóigo asirayámbá siménaya keinárawa'a íma sáwí'a umátinkanaumpo kentí imáyáa asiramátinkanaundayavenaya minásíráyámbá símakaiye. minásíráyámbó símakaimbo simátíma'mae iyúnda-aimba mindá árair-aimba isatá póta minásíráyámbó símakaimbo simátíma'mae iyúndaya mindáyaveta íma sigaeyávéta kwéune. ⁹aúvái agaimáimo timúnda íma maarán-ímáyáa é'a inkáíséro sénaya maanáúvái agaimái kwésimiye sevó-ímáyáa kwé'e'a kwéagayaumne. ¹⁰évakarawai kentávésa sésa aúváiмба asirayán-áímbá simásimenaya ááéma keséya taména aamoisayán-kwáási ména úwoi-aimba simásímakaiye kwésewai ¹¹miwí maarán-áímbá imáyáa oró. kentí némpa'a máyaunda póta aúvái'imbo simátimunda-ainta kentópa'o kwéta mimbórá-áímbá póta kosimátimenaundayaaniye.

¹²kentávésa mirán-áímbó kwésewai miwí túwí'a mósá marésa anón-kwaasiya úne sewatá íma mimbórá-kwáásírántá umái méta miwímó máyáawaina ááimba awánéta kesáá máyaundawaina ááinta íma taainéta séta kawel'á umáiya máyaumne. sáwí'a umáiya máyaumne séta íya taainánaumne. miwí moórá-morawaimo máyáawaina ááimba tuwánésa miwítí imáyáavinkemba sésa máyaundawaina ááinta kawel'án-iye kwésewe. mirámó kwéomba sáwí-imayaavinkemba kwéowe. ¹³keinárawapimba Áánútumo símakainda-mayai-aimba sénaumpo ímo símakainda-aimba íma sénaumne. ¹⁴keinárawa'o máyáapa'a Áánútu íma aambá aunéna úwoi kesáái kosimátíméro simásímakaisata úwoiya Ísu Káráísitina áséi-kwasai kosimátímakaumne. mirámó uráunda Áánútu íma aambá áúnkaisata úwoiya kosimátímakaumne. ¹⁵Áánútumo

aambó áúsinkaraim-bayaiyaveta ó'on-kwaasimo mairáam-bayaiyaveta kesáá mairáumne íma séta kentáá súya maé kwéiyune. Ísu Káráisitín-aaiyave'a áraire sé'a asiramái imáyáa úmae iyónááomba timu'maréta máyaunda pó'a mirámó íyata ávááraumai túwa'naa ónaundayaawe. ¹⁶mirámó íyata kanaám-póta tiyuwéta ó'on-o'om-barava'a Ísu Káráisitín-aai simátíma'maeta naaónaumne. ó'owimo Ísu Káráisitín-aaimo simátímaken-ayampa'a íma kométa kampa'á séta kesáá simátímakaumne séta kentáá súya maé iyónaumne.

¹⁷naaóv'á'á Áánútun-aai aúv'áivimba agaimaréna séna miwí kesávái mayáíyávésa íma túwí'a mósá marésa Ísóigona mayáíyávésa kwenáwí'a mósá máráaro agaimaréna siráiyé. ¹⁸kwaási kesávái kawe-kwáásímá úne kwésemba ímanivo Ísóigo kawe-kwáásímán-owe kwésiwai mindá Áánútu aúranka'a kawe-kwáásímán-owe.

kampar-áántá-kwáásítí kwaasái.

11 ¹kesúma maé iyé'a sáwíyan-aimbo sendá íma aambá áúsinkaiya'a úwoi sénaumne. ²keinárawa'a sáwí-amba kwáráavo sénamo Áánútu kárákwiraintemba miráumai kenká'á kárákwiraumne. kawer-ínáámárúmó moórá-kwaasigonka'o siváúmaraantemba miráumai keinárawa'a tí'mae'a Ísu Káráisitínopa'a mátínkáana'a kwesé ménaaowe kwésune. ³naaóv'á'á iraankavayaankó moórá-ininko áwí'a Ívimba kampa'á simáuwowana mináíntávéna áraire siráiyé. miráumai évakarawai kentí imáyáa sáwí'a umátinkaiya'a Ísu Káráisitintave'a asiramái imáyáa kwéomba ivátúwáavaiye sé'a mindáyave'a anón-imayaa kwéune. ⁴ááéma avora'á Ísu Káráisitín-aai kosimátímewana'a ísówana Áánútun-amanko keinárawate máyowasa évakarawai kentópa'a komésa Ísu Káráisitín-aagomba kwaé'náer-aimba simátimesa Áánútun-amankontavesa kampar-áímbá simátímúwa'a aamoí'é'a minámbá kwaránáe siráawe.

⁵minkwáásíyávé'a kampa'á sé'a Áánútuna aantá-kwaasima pósa anón-kwaasiman-owe sembánivo minkwáási kembá íma usáyaaitaraawe. ⁶aaimó kwésimatimunanamó sóikomo umbái kwétaimba mindá íma anón-tantaa'an-ivo Áánútun-aigona ááimba kawe'á umái ísaraunda mindá anón-tantaa'an-iyé. sáwíva-tawai árair-aimba amápa'a simátímewana'a ísaraawe.

⁷Áánútun-aai simátímewanda meéyámbá íma mairé'a simátímakaumne. mirámó ówánda kentúwí'a maé iyé'a kesúwí'a úwoisankaamba uráumne. mirámó uráundayave'a kentávé'a sáwí'a uráiyé-imayaa kwéombanivo íma sáwí'a uráumne. ⁸keinárawapimba Áánútuna mayái mayááwánda Áánútuna kwaási ó'on-o'on-daopakewai súwa'naa esa évaka-tantaa'a símúwa'a keinárawapimba mayái mairáumne. miwímá

sésa naaémba kentáá simíníye íma sunkákémbá úwoi miwítí évakata-
tantaa'a kwésimuwa'a keinárawapimba mayáí mairáumne. ⁹keinárawate
komáyaawanda kesí óntamba ánásowa'a súwa'naa oró-áimbá íma sé'a
máyaawanasa Másétóniyaa-maravakemba évaka'a Áánútuna kwaási tésa
ímo makáunda-yantaa'a másúwa'naa uráawe. minká'ó uráudantemba
naaémba mirá ondá umbai-yántáá'á timúnavo sé'a súwa'naa oró-áimbá
íma sénaumne. ¹⁰Ísu Káráísitina árair-aimba kwésimatimundawai
úndantemba Áánútun-aaí simátímakaundarakemba keinárawa'a Ákáyaa-
maravaken-kwaasivinkemba óntamba íma mairáumne-aimba símae
íyónasa mináíntávésa kampar-áimbán-iye íma sénááowe. ¹¹nóra séra
mirán-áimbá kwésuno. sirumbá íyu kwétimeru kwésuno. sirumbá á'a
kwétimunda Áánútu kwésuwanaiye.

¹²Áánútuna aantá-kwaasima owémó keinárawa'o kwésen-kwaasi
miwí túma maé iyésa sésa Póromo Áánútuna mayáímó kwémaenamo
keinárawatopakembo óntambo kwémayaintemba miráyá kwéune sevó
sé'a kentópakemba óntamba íma kwémae'a mirá ónaumne. ¹³miwí
máýówana Áánútu kesí aantá-kwaasiman-owe íma séna ti'mákaiye.
Ísu Káráísitina mayáí-kwáásíyá úne kampa'á sésa aká'áánkaamba
sésa kwená mayáí kwémayaumne kwésewe. ¹⁴mirám-báyáímó
kwémayaamba íma sáá'a kwégaiye. kwíyómpakemba Áánútuna
kwayó'náko ságayawairaamba Sáátáánigo aká'ááni'a kwéiye. ¹⁵miwí
kwená mayáí-kwáásí ontávésa kwemó intembá arupí-kwaasiraamba ésa
aká'áánikaamba kwéowe. mindáyavena íma sáá'a kwégaivo keinárawa'a
íma táá'a kaíno. miwítí sáwí-mayairakemba sáwí-meyamba mayánááowe.

**Ísuna mayáímó mayáúndarakemba umbai-
yántáá'á kempímbá tiráin-kwasai.**

¹⁶maarán-áimbá ókwara'a súnda kentávé'a sáwí-imayaagwara-
kwaasima iyé-áimbá íma seró. ánivo mirámó sé'o é'a íma a'áo sé'a
siyuwáíya'a kítoka'a kesúma maé iyónaumne. ¹⁷kesúma maé iyúnda
Ísóigo siráini'a íma kwée'a sáwí-imayaavinkeni'a kwéune. ¹⁸sáwívarawai
marapákén-tántáátávésa imáyáa ésa miwí túma maé kwéiyovo
kegwárá'á kesúma maé iyónaumne. ¹⁹keinárawa'a kesávé'a kampa'á sé'a
kawer-ímáyáágwárá-kwáásíyá úne kwéseмба pó'a sáwí-imayaagwara-
kwaasiyave'a kanaán-iye sé'a aamoí kwéowe. ²⁰évakarawai kentópa'a
komésa kentí imáyáa tavisewa'á siráani'a owasá kentí óntamba
kampa'á simátiyuwesa kwénesa kentúwí'a simái sáwí'a ésa sáwí-aimba
kwésimatinkesa mirámó ombá íma a'áo kwése'a kanaán-iye kwésewe.
²¹sáwí'o kwéumatinkaantemba kentópa'a kométa kesáá íma kanaán-umai
miráyá umátinkaraumpo sirunkó sáwí'a kwéisa'a mináímbá kwésune.
évakarawaimo miwí túmo maé íyóntemba íma sáá'a káína'a
miráumai kesúma maé iyónaumne. mirámó ondá sáwí-imayaagwara-

kwaasigoraamba ónaumne. ²² miwí túma maé kwéiyowai sésa Ípíru-aimpinkemba kwésune kwésewa'a kegwárá'á mináímpínkémhá kwésundawai úne. miwí sésa Ísareri-andaraken-kwaasi úne kwésewa'a kegwárá'á minándárákén-kwáásímá úne. miwí sésa Ááváramu aísavutantamba uráundawai úne kwésewa'a kegwárá'á miráumai kwenáísavutantamba uráundawai úne. ²³ miwí sésa Ísu Káráísitina mayái-kwáásímá úne kwésewa'a kegwárá'á miráumai Ísu Káráísitina mayái-kwáásímá é'a miwí kwéusayaaitaumne. mirán-áímbó kwésunda sáwí-imayaagwarawairaamba kwésune-imayaa é'a Ísu Káráísitina mayái kwémayaunda anóm-bayai kwémae'a miwítí mayái kwéusayaaitaumne. Áánútun-ai simátimundarakemba ándáva'a sínkaraamba sáwíva-tawaiman-ivo miwímó ándáva'o tínkaraamba íma sáwívaka'an-iyé. sáwíva-tawai sínkaraawa'a púwóra'naraamba úndanivo úwoi súvamai máyaumne. mirán-tántáá'á kesópa'a sáwívaka'a tiráivo miwítópa'a íma sáwívaka'a tiráiyé. ²⁴ Ísu Káráísitina mayái kwémayaundarakemba Yútaa-kwaasi éva'aasei-tawai purumakan-áúwarasi-andanei sínkankaamba sáwívaka'a 39 ra'a sínkankaawe. ²⁵ Ísu Káráísitina mayái kwémayaundarakemba Áróamáani-kamaani-kwaasi kaumbo-tawai kunánaandei sínkankaawe. moórá-tawai kentávésa puwínkwáé sésa óntandei sínkamuwá'a marapá'á tuvánkaumne. kaumbo-tawai nompí-sípívimbá kwénaaowanana mindómpí-sípí kunáverombanivo kemá úwoi súvamai máyaumne. moórá-tawai miráumai nompí-sípí kunáverowa'a mindómpímbá ayáátááka'a moórá-no'waamba moórá-kwaya'wai mé'a íma puwé'a úwoi máyaumne. ²⁶ Ísu Káráísitina mayái kwémayaunda ó'on-o'om-barava'a kwénaaunda kavirayán-dónkó mayávóra'naraamba isa'á aampa'á umóyán-kwáásí sínkamora'naraamba kwéowa'a kesí kwaási Yútaa-kwaasi sínkamora'naraamba kwéowa'a ó'onkaa-kwaasi íma Yútaa-kwaasi mirá kwéowa'a ó'on-o'on-anon-daopimpa'a kwénaaunasa sínkamora'naraamba kwéowa'a aampa'á ó'on-daopare'o kwégunda sínkamora'naraamba kwéowa'a anón-dompimbo sípivimbo kwénaaunda sínkamora'naraamba kwéowa'a évakarawai kentávésa kampa'á sésa ená kwaásima úne kwésesa sínkamora'naraamba kwéowa'a mirámó ombá úwoi súvamai máyaumne. ²⁷ Ísu Káráísitina mayái kwémayaunda anóm-bayaimo mayáúnda sívón-kaisa'á mimbáyái kwémae'a sáwíva'-no'waamba íma suún-kwáé'a Ísu Káráísitina mayái kwémae'a sáwíva-tawai sáái kwésinkaimba noné toón-íyaaíne mé'a sáwíva-tawai táúgwí'a kwésiyaísa'a sáwí-unankwatoi uré'a máyaunana ²⁸ íma mirán-úmbái-yántááré su'mainivo ó'on-o'on-daopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraunda-umbai-yantaako kesópa'a aasiyaasí kwétiye. ²⁹ Ísóigona kwaásivinkembo évakarawaimo ímo asiramáimo kwégwaraamba sirumbá kwéumatinkaunana minúmbái-yántáákó kesópa'a kwétiye. kawer-ámbó kwégwaraawanamo moóráwaimo tavisisasamó sáwí'o

kwéomba sirumbá kwéumatinkaunana minúmbái-yántáákó kesópa'a kwétiye.

³⁰Íma moórá-amba kwáyáivo kesúmo maé kwéiyunda évaka-tantaa'a kesópa'a tisasá suwánésa sésa aamoisáyán-kwáásímán-iye kwésen-aimba simátíménda ísáaro. ³¹Áánútu kentáási Ísóigo Ísu Káráisitín-avowa áwí'a mósá ma'maé'a iyónaumne. simátimunda-aimba íma kampar-áimbán-ivo Áánútu ísaraiye. évaka-tantaa'a kesópa'a tisasá suwánésa sésa aamoisáyán-kwáásímán-iye kwésen-aimba simátíménda ísáaro. ³²moórá-anon-daoko áwí'a Támásikasi-naopa'a máyaawanana kárákwirowai áwí'a Árétása kwená mayái-kwáásí anón-kwaasigo kentávéna simátimena séna áí'mae'a ándáva'a móauwaaro súwasa mindáókona ír-ontara'o kárákwirowasa ³³évakarawai súwa'naa esa kunánáan-unampimba kembá áítumai ír-avaapimba máápa'a túsúsinkesa ándára'a tátokowa'a kumeéme'a marará'á kumówánasa siyúwówa'a kóuraumne.

Ísóigo kaainampákáání'o umáimo agarááránkáin-kwasai.

12 ¹kesúma maé kwéiyunda mirán-ááínkó íma kentáá súwa'naa ínivo kentávé'a Áánútuna aantá-kwaasiman-iye sénááontave'a kesópa'o tiráin-tantaakon-aai simátíménda ísáaro. Ísóigo kaainampákáání'o umáimo agaráásínkaraimba simátíménda ísáaro. ²Ísu Káráisitína kwaási máyaawanana Áánútu kusí'maena kwíyómpa'a sanaan-úrumba iyúmba kesimankóná kunáíkai. mütú-kwaasi kusí'kaiyo íma isáúmpo Áánútuwe su'mai ísaraiye. mirámó uráunda 14 íma maisukáumne. ³Áánútu kusí'maena kwená kawe'-mápá'á iyúmba kesimankóná kunáíkai. mütú-kwaasi kusí'kaiyo íma isáúmpo Áánútuwe su'mai ísaraiye. ⁴kusí'maena kwená kawe'-mápá'á mósínkarowa'a mivá'á mé'a évaka-tantaakon-aai ísaraunda pó'a simátíméndamo é'a sáwí'a ónaunda pó'a íma kanaán-umai simátimenaumne. ⁵mirá uráintave'a kesúma maé iyé'a kesí mayáiyávé'a íma kesúma maé iyé'a évaka-tantaa'o kesópa'o tisasamó suwánésamo sésamo aamoisáyán-kwáásímán-iye kwésen-aintave'a kesúma maé kwéiyune. ⁶kesúma maé iyónáe sékai áráir-aintave'a kesúma maé iyúna'a kentávé'a sáwí-imayaagwara-kwaasiman-iye íma kanaán-umai sésino. ánivo kesúma íma maé kwéiyune. aaimó súndarakembo kesúmo maé iyúndarakai mináímbá isésa évakarawai kentávésa sésa anón-kwaasiman-iye sésino. mindá íma sirááíma kwétaiye. kesí mayái awáné'a simátimunda-aimba isé'a pó'a máyaundawaina ááimba suwánaawana sirááíma kwétaimba mindáyave'a kesúma íma maé kwéiyune.

⁷Áánútu sirówa'a ó'oran-kawe-tantaa'a sáwíva'a awánaawanana Áánútu kentávéna séna kwenáuma maé íyívo séna moórá-yantaa'a sí'o íi-yántáá'á kusúvimba marówana mindáyavena Sáátáánigo sáwí'a umásínkáísana kesúma íma maé iyónaundayavena Áánútu mirá

umásínkaraiye. ⁸kaumbo-táwai Ísóigo Ísu Káráisitimpa'a námúnaa sé'a maantántáá'á maisiyúwéna'a kawé'á umái ménaumne séwánana ⁹minkáúmbó-táwai séna ímanivo miráumai ména'a úwoi áwa'naa ondá embá kanaán-íníye. ímo asiramáímo máyaanda kesí asirayámbá áménana minásíráyánkó embá usáyaaitaina méniyone símaena iráíye. Ísu Káráisitina asirayánkó kenká'á kárákwiyimba pó'a ímo asiramáímo máyaundayave'a aamoí kwéune. ¹⁰Ísu Káráisitintave'a imáyáa kwéunda ímo asiramáímo máyaundawe simáímo sáwí'o umásínkáane sáwí-aimbo simásínkáane umbai-yántáá'ó kwáyáine sáwí'o umásínkáane mirántántáátáv'é'a íma imáyáa é'a aamoí únda sé'a ímo asiramáímo máyaunda Ísu Káráisiti asirayámbá símísa'a asiramái máyaumne kwésune.

Kórinti-naoraa-kwaasi imáyáa arupí umátínkarain-kwasai.

¹¹mirán-áímbó simátimunda kesúraamba maé kwéíye'a sáwí-ímayagwara-kwaasiraani'a kwéune. keinárawa'a kampa'á sé'a Áánútuna aantá-kwaasin-owe kwésen-kwaasi miwí kembá íma usáyaataraawe. kemá úwoi-kwaasi úndanivo miwí kembá íma usáyaaitaraawe. Póroma Áánútuna aantá-kwaasima iyé-áímbá keinárawa'a kampar-áímbó senkwáásíyáv'é'a simátíméraamba íma simátímakaavo kemá Áánútuna aantá-kwaasima úne-aimba imáyáa ónááontave'a kesópa'o tiráin-tantaakon-aai maanáúvávímbá kwésimatimune.

¹²Áánútuna aantá-kwaasiti mayáí maarám-báyáíman-íye. ó'oran-kawé'-mayai ímo awánaraam-bayai Áánútuna asirayándéí mayáí kwémayaambaniye. keinárawapimba komé'a mirám-báyáí kwémae'a íma ivá tuwááwána'a suwánaraawe. ¹³nóra séra kentáv'é'a sé'a Áánútuna kwaási ó'on-o'on-daopakén-kwaasira'a kawé'á umái kárákwiyenawa kentáara'a íma miránnumai kwégarakwiyiyo kwéseмба ó'on-daopakewaira'o kárákwiraundanten-umai keinárawaka'a kárákwiraumne. ó'on-o'on-daopa'o Áánútuna kwaásivimbo komaéwanda miwí súwa'naa uráavo keinárawapimbo komaéwanda súwa'naa oró-áímbá íma séwándarakemba mirán-úmbái-áímbá íma simátínkarauumne. mirán-úmbái-áímbó simátínkaraundarakai kawé'á ówána'a pó'a aamoí umásínkaraasino. mirán-ímáyáámó ombá ivá túwáaro.

¹⁴kae-táwai kentópa'a komé'a tiré'a ívé'a kwéto'mayaa é'a ókwara'a kónáe sé'a kwéumpo kondá umbai-yántáá'á íma timé'a kentí óntambo siménaaontavena íma kwésinkaivo kentirumbó siménaaontavena kwésinkaimba pó'a kónaumne. iyámpói íma tinóvwira'a kárákwimai kwétuwa'naa-ovo tinóvwimo iyámpóira'o kárákwimai túwa'naa ontembá kemá mirá kwéumpo ¹⁵túwa'naa ónaundayave'a makáunda-yantaa'o túwa'naa umáímo kwéanasasuwe'o anóm-bayai kwémae'o mirámó ondavímbó puwónaundayave'a aamoí kwéune. kesirumbá anómba kwétimumpo kentirumbá sáwíyamba kwésimemba mindágwara'a ánásaavainivo imáyáa umái kawé'á oro.

¹⁶súwa'naa oro íma séwándarakemba umbai-yántáá'á íma tímakaunda-aintave'a árair-aimban-iye seró. keinárawapinkemba évakarawai kentávésa kampa'á sésa kentáási óntamba mayánae séna kampa'tá simásiyukaiye kwésewe. ¹⁷nóra séra mirá uráumno. ti'mákaundawaiya kentí óntamba maimaésawa kembá másimakaa. ¹⁸Táításimba asirayán-áimbá simáme'a ai'mákaunda moórawai Ísu Káráisitina kwaásigwara'a ti'mákaundarai mindáraiya kampa'á simái óntamba maé másimakaiyo. Táítási íma mirá-sáwí'á uráiyee-aimba ísaraawe. kwewé kewé mimbórá-ímáyáávínkémbá mayái kwémayauye.

¹⁹kesí kwaásiyono. maanáúvái mó awánanaaomba maarán-kámpár-ímáyáá é'a kentáá súranka'a Póro kwenáái arupí ónáe séna maanáúvái agairáiyee sénááowe-imagaa kwéune. íma mirán-áintávé'a kwéagae'a Ísu Káráisiyiye tarúmai mé'a Áánútu aúranka'a kentí ímá'yáa túwa'naa ónáe'a mirán-áimbá kwésimatimune. ²⁰kentópa'o kondamó ímo kawé'ó umáímo méwa'o kotuwáné'o ímo aamoimó ónaundayave'a anón-imagaa kwéune. kentópa'o kondamó asirayán-áimbó simátí méndamo isé'a íma aamoí ónááontave'a anón-imagaa kwéune. kentópa'o kondá aaisambá sé'a kayoré'a áwáá'a sé'a taaínkaar-umai mé'a simái sáwí'a umátinke'a kwantánaanta-aimba sé'a kentúma maé iyé'a ó'on-o'on-aimba kwése'a mirá-sáwí'á kwéiya'a kotuwánáúnavo sé'a mináimbá kwésimatimune. ²¹kentópa'o kondá aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné kwéon-imagaa íma tínaaemba umámake'a sáwí-imagayave'a tirááyave'a kwéowaimba íma tínaaemba umámakenka'a kotuwánáúnavo sé'a mináimbá kwésimatimune. kentópa'o kondá mirá-sáwí'ó kwéiya'o é'a Áánútu aúranka'a keinárawatave'a sigaeyávé'a onaná sirunkó umbái táníye.

Ísun-aaiyavai tirunkakémbá áraire simái kárákwiyon-kwasai.

13 ¹kae-táwai kentópa'a komáyaawandanivo ókwara'a kónaumne. kaumbo-káé-kwaasimo mimbórá-ánká'ó síyan-aimbo éta mináínkómbá arupí ónaundayaawe. ²íma aiva-táwaiman-ivo naaén-tawai kentópa'a komáyaawanda sáwí'o uráawaiye amáparawaiye asirayán-áimbá simátí makaumne. ívé'a kentí némpa'o máyaunda mináimbá simátí me'a sé'a kentópa'o kondá sáwí'o uráantave'a kogwésimatime'a íma eétínkáanda sáwí-meyamba tíménaumne kwésune. ³kentávé'a sé'a Ísu Káráisiti simámisanawa kwési. kwená ímáyáávínkena kwésiyo kwésewe. kentópa'o kondá sáwí-meyamba tíménaundara'a suwáné'a sé'a Ísu Káráisiti kwésimamintemba kwésimasimintaawe sénááowe. kwemá Káráisiti kentirumpimbá mayái kwémaena íma aamoisáyawái éna kwená asirayándéi mayái kwémayaiye. ⁴ááema kwemá asirayámbá tuwéna aamoisayán-kwáásiráámbá umái máyowasa taaira'a inkámúwana puwúwana Áánútu usásinankowana Áánútuna asirayánká'á máyáiyee. miráumai kesáágwárá'á aamoisayán-kwáásí máyaundanivo Ísu

Karáísitiyeya tarúmai méta Áánútuna asirayánká'á méta keinárawa'a kwétuwa'naa-une.

⁵keinárawa'a moórá-morawai Ísu Karáísitin-aaiyave'a tirunkakéná áraire simáíya kwenká'á agevamáíya máyáaompo kesávái-ímáyáá kwé'e'a awánaaro. Ísu Karáísiti sirumpimbá máyáíye kwéseмба tirunkakéná kwése. tóikakena kwéseompo imáyáa oró. mirámó é'a Ísu Karáísitina kwaásiya úne sé'a ⁶kentááyávé'a Áánútun-aai simásíméwain-owe sénááowe-imayaa kwéune. ⁷kentááyávé'a sé'a Áánútun-aai simásíméwain-owe sénááontaveta íma námúnaa súndayaanivo keinárawa'a kawé'á ónááontaveta Áánútumpa'a námúnaa súndaya Áánútuwo túwa'naa inasá kawé'á oró kwésune. íma sáwí'a ónááomba póta íma sáwí-meyamba kotíménasaya évakarawai kentááyávésa sésa íma Áánútun-aai simásíméwain-owe sénááomba mindá íma anón-tantaa'an-ivo keinárawa'a kawé'ó umáímo ménaaomba mindá anón-tantaa'an-íye. ⁸árait-ainko usáyaaitaino séta mayáíyá kwémaeta kwétuwa'naa-une. ⁹kentópa'o kondayá Áánútuntave'o asiramáímo ménaaombo éta aamoiyá ónaumne. mirámó íyambo éta íma sáwí-meyamba tíméta aamoisayán-kwáásíráámbá umái méta mindáyavetaagwara'a aamoí ónaumne. sáwí'o umáímo máyáampinkemba kawé'ó umáímo ménaaontaveta Áánútumpa'a námúnaaya kwésune. ¹⁰kentópa'o kondá sáwí'o kwéontave'a asirayán-áímbá kosimátimunavo sé'a kentí némpa'a mé'a maanáúvái agaimái kwétimune. íma sáwí'a umátinke'a kentí imáyáa asiramátinkanaundayavena Ísóigo usásisinkowa'a keinárawaka'a kárákwíye'a kentí némpa'a mé'a maanáúvái agaimái tímúmpo awáné'a súdantemba oró.

¹¹kesí kwaásiyono. kawé'á umái mé'a kawer-ámbá kwaré'a súdantemba é'a mimbórá-ímáyáá umái mé'a paru umái máéro. mirámó íyambo éna Áánutu arumbá aména paru umátínkáiwai keinárawate méníye.

¹²Áánútuna akúní'a kwéontave'a moórá-morawai tiyáámba tíméro. ¹³Áánútuna kwaási maanká'á máyáawai keinárawatavesa kawé'á umái máéro kwésewe.

¹⁴Ísóigo Ísu Karáísiti úwoi kwétuwa'naa-isana Áánútu arumbá kwétimisana kwenamankó keinárawate máyáísa'a mimbóráí'a umái kwémaentave'a námúnaa kwésune.

kemá Póro súnda-aimba ánásaiye.

Kárésiya

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai ava'moraé-iyai'. avakaeté-iyai'yo. miráumai-ima maisuwéna maanámbá agaimái Kárésiyaamarava-kwaasi Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasi agaimái mátímakaiye. íma Yútaa-kwaasin-ovo ó'onkaa-kwaasiva'a Ísun-ai simátímapa'a kuwasá áraire sésa Ísuna aampa'á kuráawe. naaémba Póron-ai simái sáwí'a umánkaron-kwaasi Kárésiyaamarava'a tésa sésa arupí umái máyáawain-owe Áánútu sínkwáe sésa Mósesina áamámba kwáráaro kampa'á siráawe. évakarawai minkámpár-áintávái áraire sésa pósa Ísuna aampa'á íma kawe'á umái kwakáawe. Póro iséna maarán-ámbá agaimaréna séna Ísun-aaiyavai áraire sésa kwenká'á aráápamai máyáawaiye su'maiyavena Áánútu séna arupí umái máyáawain-owe kwésiye. mináintávái áraire sésa Ísuna aampa'á kawe'á umái kwaráigwáe séna maanámbá agaimái Kárésiyaamarava'a máyáan-kwaasi mátímakaiye.

1 ¹⁻²kemá Póro maanáúvái agaimaráúmpo Ísóigona kwaási Kárésiyaamarava'a máyáawai ísáaro. keséyaamo Ísóigona kwaásimo kesémo máyáawaiye keinárawataveta séta kawe'á umái máéro kwésune. Ísu Káráísitiye Áánútu kentáásivoma Ísumbo pukáimpinkembo usásinankarawaiye kentávésarai sésarai aantá-kwaasi-i'a éma kesáái kosimátíma'mae naauwó sésarai si'mákaayamba íma kwaási miwítí imáyáavinkemba si'mákaavo Áánútu kwená imáyáavinkemba si'mákaivo ísáaro.

³Áánútu kentáásivowe Ísóigo Ísu Káráísitiye úwoi túwa'naa esarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune. ⁴sáwí'o umáimo máyáampinken-asirayanko tátokaimpinkemba iyásinkanintavenayaawe sáwítaamo kwéundavinkemba maisiyuwáníntavenayaawe Ísóigo Ísu Káráísiti pukáíye. Áánútu kentáásivona imáyáavinkemba mirá uráíye. ⁵Áánútu áwí'o aasiyaasimó anómbo umáimo kwaíkwai'o úmaenamo iyínimba árair-aimban-íye.

áséi-kwasai mimbórá-ámbá kwáyáin-kwasai.

⁶Ísu Káráísiti úwoi túwa'naa úwana Áánútu kwená kwaási-i'a umátinkaindayavena tááyowa'a isé'a ááéma Áánútumba kwéauwe'a ó'om-bonor-aimba kwéisaantavena mindáyavena sáá'a kwégaiye. ⁷minámbá íma kawer-áséi-kwásáimán-íye. évakarawai Ísu Káráísitina

áséi-kwasai kwaé'mái kwésesa kentí imáyáa kwétavisewe. ⁸kesááwá'i. kwíyómpaken-kwayo'narawara'i. ímo simátímakaunda-aintaamo ó'on-aimbo simátíménanayaamo éna Áánútu áwáá'a séna sáwí-meyamba simíníye. ⁹ké'naan-aimba moórágwara'a sénaumpo ísáaro. moóráwaimo ímo simátímakaunda-aimbo ó'on-aimbo simátíminanamo éna Áánútu áwáá'a séna sáwí-meyamba amíníye.

¹⁰kwaási aamoí umásinkaigwae sé'a mináímbá íma kwésumpo Áánútu kembá aamoí umásinkainkwae sé'a mináímbá kwésune. ááémo kwaásimo aamoí umásinkaigwae sé'o uráundantemba ívé'a íma mirá kwéune. ívé'o kwaásimo aamoí umásinkaigwae sé'o mirám-báyáímó kwémaekai Ísu Káráísitina mayáímá íma mayáúsino.

Póromba aantá-kwaasi-i'a umái usásinankarain-kwasai.

¹¹kesí kwaási ísáaro. áséi-kwasaimo simátímakaunda íma kwaásiti imáyáavinkemban-íye. ¹²Ísu Káráísiti paáréna simásímakaivo íma kwaási suwa'á ísaraumne.

¹³ááéma Yútaa-kwaasiti monor-ámbá kwarááwándara'a Ísuna aampa'ó kwégwaraawai ánásanaaowe sé'a ávááraumai sáwí'a umátínkáva'a kuráunda-aimba ísaraawe. ¹⁴kentáá síkwá'námo uráantemba asiramái kwaré'a Yútaa-kwaasiti monor-ámbá kwarááwánda karuwaa'á kwée'a kesimantowí usáyaaitarumne.

¹⁵mirá uráumpo íma kesinó masínkaronka'a Áánútu ításinkena kendéiyé siráimba póna arumbá umásinkena kwená mayáímá mayánaundayavena kembá ítámakaimbaniye. ¹⁶Áánútumo siráin-kanaamo tiráimba kwenááninko agaráásinkena séna ó'onkaa-kwaasi kesáái kosimátíma'mae naauwó súwa'a isé'a mitáwai íma kwaási kotísaa e'a sé'a nóran-aina simátíma'mae naaónaumno íma sé'a ¹⁷Yérúsaremu-naopa'a íma kwé'a Áánútuna aantá-kwaasi íma kotísaa e'a aantá-kwaasiti mayáírá'ó kesí aivarí'lo uráan-kwaasira'a íma kotísaa e'a Árépiyaa-marava'a kwaásimo ímo máyáapa'a komé'a naaémba moórágwara'a Támásikasi-naopa'a kuráumne.

¹⁸komé'a kaumbo-ímá maisuwé'a Yérúsaremu-naopa'a kwé'a Pítaanopa'a komé'a sísamaivakemba éva'aasei-no'waamba kwaé'a ¹⁹mitáwai Ísóigo áváakomba áwí'a Yémésimba awáné'a íma ó'on-aanta-kwaasi tuwáné'a ²⁰Áánútu aúranka'a kwéagayaunda-aimba íma kampar-áímbán-ivo árarir-aimban-íye. ²¹mitáwai íma ó'on-aanta-kwaasi tuwáné'a Yérúsaremu-naopa'a tuwé'a Síriyaa-maravare Sírísiyaa-maravare komáyaawanasa ²²Ísu Káráísitina kwaási Yútiyaa-marava'o máyówai íma kembá suwánésa ²³kesááíye su'mai ísarowasa évakarawai sésa Ísuna aampa'á kwégwaraawai ánásanaaowe séna ávááraumai sáwí'a umátínkáva'a kuráiwai ívé'a Ísun-ai simátíma'mae kwénaaiye suwasá isésa ²⁴kentávésa aamoí ésa Áánútu áwí'a mósá makáawe.

Póroe ó'on-aanta-kwaasiye mimbórá-ímáyáá uráan-kwasai.

2 ¹Áánútu áwí'a mósá márówa'a sísamaivakemba éyain-ima maisuwé'a moórawai Páánápáasiye kesé Yérúsaremu-naopa'a kwékai moórawaimba Táításinkwara'a áí'mekai kwékai ²Áánútu kentávéna siráintave'a Yérúsaremu-naopa'a komé'a Ísuna kwaásiti anón-kwaasiye su'mai torupamáí mé'a ó'onkaa-kwaasimo áséi-kwasaimo simátímakaundantemba simátímakaumne. ááémo simátímakaundawe ívé'o simátimundawe áséi-kwasai simátimunda-mayaigo sáwí-mayairaamban-ivo sé'a simátimewanda ísaraawe. ³Táítási kesé ména íma Yútaa-kwaasin-ivo Kíríki-kwaasigoma kesé máyowasa áúra'a kárámai araa'éna uwó-áímbá Ísuna anón-kwaasi íma siráawe. ⁴évakarawai kampa'á sésa Káráísitina kwaási úne sésa miwísé torupamáí máyaawanasa mindáyavesa Ísuna anón-kwaasi mináímbá siráawe. Yútaa-kwaasiti áamáánko tátokaimpinkemba Ísu Káráísitin-aaiigo iyátínkáin-aimba kotivúntamai isánáe sésa keséya koyorupamáí mésa sésa Yútaa-kwaasiti áamáamba kwarésa túra'a kárámai araa'éna oro sésa mináínkó tátorainkwae sésa Ísu Káráísitin-aaiigo íma iyátinkaniye sumbánivo Ísuna anón-kwaasi miwí táái íma isésa Táítási áúra'a kárámai araa'éna uwó-áímbá íma siráawe. ⁵miwítí kampar-áímbá íma kwakáundaya póna áséi-kwasai árair-aimba keinárawapimba asiramái kwaíkwai'a íníye. ⁶minánón-kwáásíyómbá kentávésa sésa áséi-kwasaimo simátímakaanda-aíne su'mai simátimiyo siráawe. minánón-kwáásíyávésa évakarawai sésa túwíkwara-kwaasin-owe sewaná Áánútu túwítavai íma imáyáa kwéintavai kegwárá'á íma imáyáa é'a sé'a túwíkwara-kwaasiya'o. íya túwí'a kwáyáin-kwaasiya'o kwésune. minánón-kwáásíyómbá kentávésa moórá-ainkwara'a simátimiyo íma sembá ⁷maarán-áímbá sésa Áánútu Pítaantavena súwanamo Yútaa-kwaasimo áséi-kwasai kwésimatimintemba Áánútu entávéna siráisa ó'onkaa-kwaasi áséi-kwasai kwésimatimene kentávésa siráawe. ⁸Áánútu Pítaamba asirayámbá amúwana Yútaa-kwaasi áséi-kwasai kwésimatimintemba kegwárá'á asirayámbá símakaisa'a ó'onkaa-kwaasi kwésimatimune. ⁹Yémésiye Pítaawe Yóniye Ísóigo Ísuna kwaásira'o kárákwiraawai kentávésa sésa Áánútumo ámakaini'a uwo sésa Páánápáasinte kenté tiyáamba símakaawe. maarán-áíntávéta mimbórá-ímáyáá éta keiráí ó'onkaa-kwaasi áséi-kwasai kosimátimeyauye. miwí Yútaa-kwaasi kwésimatimewe. ¹⁰Ísuna anón-kwaasiyomba mimbórá-áímbá simásimesa sésa óísaniyaain-kwaasi túwa'naa oró-áímbá kosimátimiyo suwa'á mindáyave'a kegwárá'á á'a imáyáa kwé'e'a karuwaa'á uráumne.

Póro Pítaantavai séna sáwí'a óne siráin-kwasai.

¹¹karuwaa'á kwé'e'a Ántíoku-naopa'a komáyaawanana naaémba Pítaa túwa'a amáparawai túranka'a Pítaantave'a sé'a sáwí'a uráne siráumne. ¹²ááéma Pítaama ó'onkaa-kwaasi Ísun-aaiyavesa áraire kwésun-kwaasiye

toómbá kwénowasa évaka-Yutaa-kwaasi Yémésinopakemba tésa sésa ó'onkaa-kwaasi túra'a kárámai araa'éna oro. Yútaa-kwaasi ó'onkaa-kwaasiye toómbá íma naaró suntavéna Pítaa áá'a kówana ivátuwena ó'onkaa-kwaasiye íma toómbá néna ¹³póna kaer-áínkwárá-kwáásirááni'a úwasa ó'on-Yutaa-kwaasi Ísun-aaiyavesa áraire kwésun-kwaasi Pítaamo úmba awánésa miwígwará'á mirá ésa Páánápáasina imáyáa tavisuwaná kwegwará'á mirá uráíye. ¹⁴mirámó kwéomba árair-asei-ainkona aampa'á íma arupí umái kombá kemá Póro tuwáné'a amáparawai túranka'a Pítaantave'a sé'a emá Yútaa-kwaasi éma ó'onkaa-kwaasimo ontembá éma mindáyavai ó'onkaa-kwaasiyavai íma se Yútaa-kwaasimo ontembá oro íma siyó Pítaantave'a siráumne.

**Ísun-aaiyavai áraire sewái Áánútu séna arupí
umái máyáawai-owe sin-kwásái.**

¹⁵simásuwe'a Pítaantave'a maarán-áímbá siráumne. kentáásinovowiya Yútaa-kwaasi pósa kentáá masínkaraawata Yútaa-kwaasiya éta íma ó'onkaa-kwaasi éta miwímó sáwí'o ontentá íya kwéundayaanivo ¹⁶Yútaa-kwaasiti ámáántaamo kwégwaraundawaintavenaya Áánútu íma arupí umái máyáawain-owe séna Ísu Káráísitin-aaiyaveta áraire kwésundawaintavenaya séna arupí umái máyáawain-owe kwésisata ísaraumne. Áánútu kentááyávéna séna arupí umái máyáawain-owe síníntaveta Ísu Káráísitin-aaiyaveta áraireya kwésune. kentáási ámáámbo kwaráananayaamo éna Áánútu suwánénaya arupí umái máyáawain-owe íma sínívo Ísu Káráísitin-aaiyaveta áraireya kwésendayavenaya arupí umái máyáawain-owe Áánútu síníye. ¹⁷Káráísitiyeyaamo tarúmaiya máyaundaya Áánútu kentááyávéna séna arupí umái máyáawain-owe sisatá máyaunda ó'onkaa-kwaasimo sáwí'o ontentá sáwí'a kwéundaya Káráísiti misáwí-ímáyáá símakaisata sáwí'a kwéune íma sénáisiye. ¹⁸Yútaa-kwaasiti ámáámbo tukáunda pó'a moórá-imayaamo é'o é'a sé'a Yútaa-kwaasiti ámáámbo kwaránáe. mirámó onanamó éna minámáánkó arupí umásinkainkwae sékai sáwí'a úsino. ¹⁹púwón-kwaasimo Yútaa-kwaasiti ámáámbo kwaráananamo éna minámáánkó arupí umásinkainkwae-imayaamo ímo kwéontemba miráumai mé'a Áánútuntave'a imáyáa kwée'a kwená mayái kwémae'a máyaumne. ²⁰Ísu Káráísitimba taaira'á tuvúwúwana puwún-kanaavimba sáwí'o uráundawaina ááimba ánásaraimba póna ívé'a Káráísiti kesé máyáísa'a ívé'o máyaunda ááéraani'a íma umái máyaumne. marapá'á máyaunda íma úwoi mé'a Áánútu ááninko kentávéna imáyáa éna pukáiwain-aaiyave'a áraire súndayave'a aúnái'a umái máyaumne. ²¹Áánútumo símakain-amaambo kwaráawaiyavena Áánútu séna arupí umái máyáawai owémó sinkákái Ísu Káráísiti pukáimba úwoiyavena pukáisino. mindáyave'a sé'a Áánútumo úwoi kwétuwa'naa-imba íma úwoisan-tantaa'an-íye kwésune.

ámáán-aimba kwarésa Ísun-aaiyavai áraire sésa kwéon-kwasai.

3 ¹ Káresiya-maravaken-kwaasi sáwí-imayaa kwéowai ísáaro. Ísu Káráisitimba tuvúwúwana pukáin-aimba avora'á simátimakaunda ísóm̄ba túrandeiraani'a umái awáné'a kawe'á umái ísaraambanivo évakarawai tésa kentí imáyáa tavisewa'á uwo'aór-ímáyáá kwéowe. ² moórá-aimba tísaa ónaumne. áamáambo kwakáantavaiya'i. áséi-kwasaiyave'a áraire siráantavaiya'iyoy. Áánútun-amanko kentirumpimbá máyáiyimáyáa oro. áséi-kwasaiyave'a áraire siráantavena Áánútun-amanko tirumpimbá máyáiyekwésundanivo ³ íma kawer-ímáyáá kwéowe. Áánútun-amanko kentirumpimbá máyáísa'a p'ó'a aúnái'a ígómbá ááimba ásáre'a ívé'a imáyáa kwéomba Yútaa-kwaasiti áamáanko arupí umásinkaniye-imayaa kwéé'a íma kawer-ímáyáá kwéowe. ⁴ kawer-ámbó kwakáamba kentópa'a tiráin-tantaa'a íma úwoisan-tantaa'an-iyey. ⁵ Áánútu kwenamankómbá ai'marówana kentirumpimbá kumbáyáísana Áánútu keinárawapimba ó'on-o'om-bayaimo ímo awánaraam-bayai mairáiyey. áamáambo kwakáantavena íma mirá éna áséi-kwasai ísé'a áraire siráantavena mirá uráiyey.

⁶ naaóv'á Áánútun-aai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna Ááváramu Áánútun-aaiyavena áraire siráintavena Áánútu séna arupí umái máyaane siráimba ⁷ miráumai Ááváramu siráintemba Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewai Ááváramu áráá'maa'an-owe. ⁸ naaóv'á Áánútu imáyáa éna séna naaém̄ba ó'onkaa-kwaasi kesááiyavesa áraire sénááowaiyave'a sé'a arupí umái máyáawain-owe sénaumne. Áánútumo ímo mirámó uráinka'a moóráwai aúvávimba áséi-kwasai agaimaréna séna Áánútu Ááváramuntavena séna ená imáyáa é'a amápa'-maravaken-kwaasi kawe'á umátinkanaumne siráiyey agaimaréna siráiyey. ⁹ mindáyavena naaóv'á Áánútu Ááváramumba kawe'á umánkaraintemba kwenááiyavesamo árairemo kwésewai kawe'á kwéumatinkaiyey.

¹⁰ naaóv'á Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna séna agaimakáin-amaampinkemba amápar-amaamba ímo kwa'maé iyónááowai Áánútumpakemba miwítí sáwí-meyamba mayánááowe agaimaréna siráiyey. mindáyavena áamáamba kawe'á umái kwáráanana Áánútu aamoí íníyey kwésewai miwítí sáwí-meyamba kwáyáiyey.

¹¹ naaóv'á aúvávimba agaimaréna séna Áánútu arupí umái máyáawai owémó siráiwai kwenááiyavesa árairemo siráantavesa pósa aúnái'a umái máyáawe agaimaréna siráiyey. mindáyavena Áánútuma áamáambo kwaránáemo sewáiyávéna íma arupí umái máyáawain-owe séna kwenááiyavesa árairemo sewáiyávéna arupí umái máyáawain-owe kwésiye. ¹² moóráva'a agaimaréna séna

ámáamba amápar-amaambo kwaránáowai
 miwímá ménaaowe
 agaimaréna siráiyé. mindáyavesa ámáambo kwarésamo Áánútun-
 aaiyavesa áraire sésamo kwéomba íma mimbórá-yántáá'án-ivo
 kae-tántáá'án-iyé.

¹³ moóráva'a agaimaréna séna

taaira'ó tínkamowasamo púwón-kwaasi Áánútumpakemba sáwí-
 meyamba maésa kwévuwowe

agaimaréna siráiyé. mináíntávéna amápar-amaambo ímo kanaán-umai
 kwakáundayavenaya Áánútumpakemba kentáásópa'a sáwí-meyamba
 tivó séna Ísu Káráísiti iyásinkenaya misáwí-méyámbá maéna
 pukáiyé. ¹⁴ Áánútu Ááváramuntavena séna amápa'-maravaken-kwaasi
 kawé'á umátinkanaumnemo siráintemba ó'onkaa-kwaasi kawé'á
 umátinkanintavena Ísu Káráísiti kentáásí sáwí-meyamba maéna pukáiyé.
 kwenááiyaveta árairemo kwésundawaiya Áánútumo siráintemba
 kwenamankó kentáásirumpimba ménintavena Ísu Káráísiti iyásinkowana
 Áánútu kentáásí sáwí-meyamba íma siménaya kwembá amúwana
 pukáiyé.

Áánútu simái tarúmakain-aine Mósesimbo simámakain-amaane minkáé-kwásái.

¹⁵ kesí kwaásiyono. kwaásimo kwéomba imáyáa oro. kae'nárai
 mimbórá-áímbá simái tarúmaresarai agaimakááyamba moóráwai
 mináímbá íma karéna ó'on-aimba áúgwimai síníyé. ¹⁶ miráumai
 naaóv'á Áánútu Ááváramuntavena simái asirámakain-aimba siráinka'a
 Ááváramuntavaiye aísavutantamba éna naaémba paáriníwaintavaiye
 siráiyé. aúvái'vimba agaimaréna séna aísavutantambo ónááowaiyavena
 íma siráivo aísavutantambo íníwaintavena siráiyé. aísavutantambo
 ínáyemo siráiwai Ísu Káráísitiman-iyé. ¹⁷ agaimaráúnda-ainkona ááimba
 maarán-iyé. aiva'á Áánútu Ááváramuntavena simái tarúmarena séna
 asirámakaunda-aimba mirá ónaumne séna sáwívar-ima 430 ima
 maisuwéna Mósesimba ámáamba ámakaiye. ánívo mirámó uráinka'a
 Áánútu Ááváramuntavenamo simáímo tarúmakain-ainko íma ánásena
 kwaíkwai'a kwéiyé. ¹⁸ Áánútumo Mósesimbo simámakain-amaambo
 kwaráundayavenaya ímanivo Áánútu kawé'á umátinkanaumnemo
 ááémo asiramáímo siráintavena kawé'á kwéumasinkaiye. Áánútu
 Ááváramuntavena kawé'á umánkanaumne asiramái siráintavena kawé'á
 umánkarena póna kentáá kawé'á kwéumasinkaiye.

¹⁹ maarán-áíntávéna Áánútu Mósesimba ámáamba ámakaiye. sáwí'o
 owáímá Áánútuna ámáamba isésa sésa sáwí'o kwéunda ív'é'a isáúmne
 sénááontavena Áánútu Mósesimba ámáamba ámakaiye. minámáámbá
 kwáyainana Ááváramu aísavutantamba íníwai kwentávénamo

Áánútumo simáímo asiramánkaraiwai paáréna minámáámbá ánásasuwaniye. kwíyómpaken-kwayo'narawa'a Áánútuna áamáamba avumpin-kwáásí Mósesimba simámúwana simátímakaiye. ²⁰ánivo Áánútu Ááváramuntavenamo siráimba kweyáá siráíye. kae'náramo kwéseyamba avumpin-kwáásí ména kwésimatimibanivo Áánútu Ááváramuntavenamo siráimba kweyáá siráíye.

²¹Áánútuna áamáánko Áánútumo simáímo asirámakain-ainko íma kwéavararaiye. Áánútu Mósesimba simámakain-amaankomo asiramáímo kwénamo kwaásimo aúnaí'o umátínkáinkakai minámáámbá kwégwaraawaiyavena Áánútu séna arupí umái máyáawain-owe sisinó. ²²ánivo Áánútun-aaí aúváí-kwandaaivimba agaimaréna séna sáwí-imayao amápa-kwaasi tátokaiye siráíye. Áánútu séna Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire kwésiyawaima kawé'á umátinkanaumne simáímo asirámakain-aimba siráintemba Ísu Káráísitin-aaiyaveta árai'a kentáásí sáwí-imayao tátokaimpinkemba iyásinkaiye kwésundawainta kawé'á kwéumasinkaiye.

²³Ísu Káráísiti ímo kunkówata ímo kwenááiyaveta áraire kwésewanderata Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanko kentáá tátokowana Káráísiti kunkáinka'a kwenááiyaveta áraire kwésunda-amba Áánútu kwégwisinkena áamáánko kentáá tátokain-amba ánásasinkaraintaawe. ²⁴Áánútu séna Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire síyawaiyavena arupí umái máyáawain-owe sénaumne súmba póna Ísu Káráísiti ímo kunkónka'a Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanko kentáá tátokaiye. ²⁵ívé'a Ísu Káráísiti á'a kunkáimba kwenááiyaveta áraire kwésunanaya póna Áánútu Mósesimbo simámakain-amaanko kentáá ó'omba íma kwétatoraiye.

²⁶Ísu Káráísitin-aaiyave'a áraire kwése'a kwesé tarúmai máyáantave'a Áánútuna iyámpóin-owe. ²⁷keinárawa'a nombá péráamba Ísu Káráísitiye tarúmai máyáawai kwenkáání'a kwéowe. ²⁸Ísu Káráísitiye tarúmai máyáantave'a mimbóráí'a umái máyáamba póna maarán-áímbá íma anón-aimban-iyé. évakarawai Yútaa-kwaasi owa'á évakarawai ó'onkaa-kwaasi owa'á évakarawai meýámbakaawasa miwítí mayáí úwoi kwémayaawai owa'á évakarawai úwoimo máyáawai owa'á kwaaimá owa'á aaraimá owa'á kwéovo amáparawai mimbóráí'a umái máyáawe. ²⁹Ísu Káráísitina kwaásimo é'o é'a Ááváramumo uráintemba Áánútun-aaiyave'a áraire kwéseмба pó'a Ááváramu aísaaavutantamba uráawai ombá póna Áánútu Ááváramuwe aísaaavutantamba ónááowaiye kawé'á umátinkanin-aimba simáímo asirámakaintemba kawé'á umátinkaniye.

4 ¹simátíménda-aimba isáaro. moóráwai puwéna kesááninko kesí náaindaamba mayáníye siráinana kwemá aanávó póna iyámpói máyaindayavena úwoi-kwaasiraamba umái máyainasa ²avowámó simátímakainda-kwaasi kwená náaindaankare miníyámpóiraré

kárákwirewana avowámó siráintemba anón-éna mindááíndáámbá mayániye. ³ááema kesáá miráumai iyámpóiraamba umái méta kwaántá-kwaasiti aamba kwégwaraawanaya minkwáántá-kwáásí tááigo kentáá tátokowana ⁴Áánútumo siráin-kanaa túwana ááninkomba ai'marówana marap'á kumúwana moórá-ininko maránkarowana Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba kwégwarena ména ⁵minámáánkó kentáá tátokaimpinkemba iyásinkanintavenaya Áánútuna iyámpói-ita umásinkanintavenaya mirá uráiyé.

⁶Áánútu keinárawa'a kwená iyámpói-i'a ontávéna ááninkon-amaankomba ai'marówana kentirumpimbá kumbáyáimba pó'a Áánútuntave'a kesivowé kwésemba ⁷mindáyave'a kwaántá-kwaasi tááigo íma tátokaiwai é'a Áánútu áánimbaari'a ombá póna áánimbaatavenamo to'mayaa uráin-tantaa'a timíniye.

Póro Káresiyaa-kwaasiyavai anón-imayaa uráin-kwasai.

⁸ááema íma Áánútunopa'a té'a ísaraamba kampa-tántáaré kwaántá-kwaasiti imáyáawe mósá makáawana minímáyááo keinárawa'a tátokaimbanivo ⁹ívé'a Áánútumpa'a tiráawana keinárawa'a kwemá kwétuwanaisa'a nóra éra úwoisan-tantaare aamoimó tain-tántáaré miv'á tirumbá kwanté'a minkwáántá-kwáásítí imáyáa mósá maré'a miwítí mayáímó kwémayaantave'a owé kwéseo. ¹⁰ánivo évaka-tawaiye évaka-kwiyone évaka-tawaimo toómbó kwénaantavaiye évakar-iyé mintántáákóntávé'a kampa'a sé'a anón-kanaawe kwése'a anón-imayaa kwéomba ¹¹keinárawapimba mase'masáá'a kwéowana'a sáwíva-tantaakwara Áánútun-aagwara'a kwétatoraawana póna kesí mayáígó íma áúgwara'-mayaima iyé-ímáyáá kwéunana sirunkó umbái kwétaiye.

¹²kesí kwaásiyono. asiramái simátíménda-aimba ísáaro. kembó tátokain-amba tuwé'a keinárawakaamba umái máyaumpo keinárawa'a kembó tátokain-amba tuwé'a kenkáání'a oro. keinárawapimba komáyaawanda íma sáwí'a umásínkówana ¹³sí'a úmbanivo íma kówanda mé'a áséi-kwasai simátimewana'a ísaraawe. ¹⁴sáwí-si'lo úmba kesúma sáwí'a úwa'a mirá-sí'ó úwain-aaroi íma inkaisé'a siyuwé'a kawé'á umái kárákwiraawe. kwíyómpaken-kwayo'narawara'i. Ísu Kárásitíyá'iyó. komáyowa'o kárákwiraantemba kenká'á miráumai kárákwire'a ¹⁵súwa'naa ékai túrumba pí'mai símakaasino. kawé'á umái kárákwire'a aamoí umásínkaraambanivo ívé'a mirán-áámói-yántáá'á íma kwáyáimba nóintavaiya'iyó. ¹⁶áráir-aimbo simátímakaundayave'a kentávé'a kesí namuro-kwáásí iyé-ímáyáá kwéowe.

¹⁷Ísu Kárásitina áséi-kwasaigomba kwaé'náe'a kwéowai sáwí-imayaavinkemba kentirumbá kwéairaresa sésa kwenáái ísáavainivo kesááiya isáígwáe sésa kentirumbá kwéairaraawe. ¹⁸kawer-ámp'á métinkanae sésamo kentirumbó airaránááombo éna mindá kawé'an-iyé.

kemó keinárawapimbo maéwándawe moórá-naopa'o tamáyaundawemo kawer-ámpá'á métinkanaemo síyanamo éna kawé'án-ivo miwí áséi-kwasigomba kwae'naér-esa kentirumbá kwéairaraawe. ¹⁹kesí iyámpóiyono. aaraimó iyámpóimo tínkáawanamo umbai-yántáá'í'o intembá keinárawatave'o imáyáamo únda sirunkó umbai kwétaivo Káráisitinkaani'o ónááomba minúbái-yántáá'á ánásaniye. ²⁰anón-imayaa é'a keinárawapimba komé'o aaimó simátimenaunda kawé'á umái isánááon-imayaa kwéunana sirunkó aamoí kwéiye.

Ékaante Séraanteyavai kwántámai-aimba siráin-kwasai.

²¹keinárawapinkemba évakarawai sé'a Mósesi siráin-amaamba kwaráundaya Áánútu aamoí umásinkaniyemo kwésewai minámáánkóná ááimba íma kawé'á umái kwéisaavo simátíménda ísáaro. ²²naaóv'á'á Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna séna Ááváramu kaer-iyámpóí tinkómba moórá-iyampoi kwayór-ínínkó ánkárowana moórá-iyampoi aivar-ínínkó ankówana ²³kwayór-ínínkóná iyámpóí miwítí imáyáavinkemba ánkaraivo aivar-ínínkóntávéna Áánútu séna iyámpóí ankáníyone simái asirámakonka'a ánkariye. ²⁴⁻²⁵mináínkómbó kwántámai-aimbo sendá ísáaro. mindá kaer-áímbá simái tarúmakaiye. moórá-aimba Árépiyaa-marava'a Sáínai-omapa'a Áánútu Mósesimbo simámakain-amaamba póna moórá-ininko áwí'a Éka kwayór-ínímbá póna kwenáráá'maa'a kwayó-kwáásí pósa ámáánko tátokaipa'a máyáawe. mináínkóná ááimba maarágwárá'á éna Yérúsaremu-naopa'a marapá'á kwáyáin-daopa'a isasá mindáópaken-kwaasi ámáánko tátokaipa'a máyáawe. ²⁶ánivo moórá-aimba simái tarúmakain-aimba maarán-áímbán-íye. aúná-nao'a Yérúsaremuvakaan-dao'a kwíyómpa'a kwáyáipa'a ámáánko kwaási íma tátokain-daopa'an-íye. ánivo mináínkóná ááimba maarágwárá'á éna Áánútun-aaiyaveta áraire súndawaiya kentáá sinówaraamba uráíye. ²⁷mináíntávéna Áísáya Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna séna

ageínínkó iyámpóimo ímo ánkaraínda-ininko arunkó kawé'á íno. aúkain-ininko áráá'maa'a sáwíva'a maíyasa kwaagwárár-ínínkó áráá'maa'a sáwíyamba ménaaomba póna ímo áí'o kwéinanamo iyámpóimo ánkaraínda-ininko arunkó kawé'á ísana aamoí kwéiye

agaimaréna siráíye.

²⁸kesí kwaásiyono. Áánútu Áísákaamba ankáníyone simái asirámakainka'a ánkaraíntemba keinárawatavena Áánútu simái asirámakainka'a pó'a kwená iyámpóin-owe. ²⁹naaóv'á'á anóvowiti imáyáavinkemba ánkaron-iyampoigo éna Áánútun-amaankona imáyáavinkemba ánkaron-iyampoigomba sáwí'a umánkaraimba pósa mirán-kwáásí mésa mirá-sáwí'á kwéowe. ³⁰naaóv'á'á aúvávimba agaimaréna séna

kwayór-ínínkónté ááninkonte ti'maraaó. tivowámá puwínda
 aivar-ínínkó ááninko kwená náaindaamba mayánímbanivo
 kwayór-ínínkó ááninko íma mayáníye
 agaimaréna siráíye. ³¹kesí kwaásiyono. kesáámá íma kwayór-ínínkó
 áráámaata úmpo aivar-ínínkó áráámaata úne.

**Ísu sáwí-imayaaomo tátokaimpinkemba iyátínkaraindava'a
 maé'a miráumai máéro siráin-kwasai.**

5 ¹Ísu Kárásiti séna sáwí-imayaaomo tátokaimpinkemba
 iyátinkanaumne séna iyásínkaraimba pó'a keinárawa'a
 iyátínkaraindava'a mé'a moórágwara'a tátoranin-ampa'a íma kwáráaro.
²kemá Póro simátimumpo kawé'á umái ísáaro. arupí umái máyáawain-
 owe Áánútu síníntave'a túra'a kárámai araa'éna oro kwéseмба
 mináíntáv'é'o owémó síyanamo éna Ísu Kárásiti keinárawatavaiye
 sénamo pukáin-anko íma túwa'naa íníye. ³túra'a kárámai araa'éna orómó
 kwésewaiyave'a avora'á sumpo ísáaro. Yútaa-kwaasiti áamáambo kwaré'o
 túra'o kárámaimo araa'énamo é'o é'a Yútaa-kwaasiti áamáamba amápa'a
 kwa'maé'a koró. ⁴keinárawapinkemba évakarawai sé'a áamáambo
 kwaráúnda Áánútu suwánéna arupí umái máyáawain-owe síníye-imayaa
 kwéowai Ísu Kárásitiyemo tarúmaimo máyáamba ivátuwe'a Áánútumo
 úwoi kwétuwa'naa-imba tínaaemba umámakaawe. ⁵keinárawa'a mirá
 kwéovo kesáá maará éta Ísu Kárásitiye aráápamai máyaunanaya
 Áánútun-amanko súwa'naa imbá pónaya kentááyávéna séna arupí umái
 máyáawain-owe sínimba amu'maréta méta séta árai'a mirá síníyeya
 kwésune. ⁶Ísu Kárásitiye tarúmaiya máyaundaya moóráwaimo áúra'o
 kárámaimo araa'éna ínana ímo áúra'o kárámaimo araa'éna ínanamo
 ínimba mindá íma anón-tantaa'an-ivo Ísu Kárásitiyemo aráápamaimo
 máyaundaya túwa'naa umai máyaundaya mindá anón-tantaa'an-íye.
⁷Ísu Kárásitina aampa'á aamoí ésa kwégwaraamba moóráwai
 minámbá áúntuwaisa'a ívé'a Ísu Kárásitina árair-aimba íma
 kwégwaraawe. ⁸Áánútu kwená kwaási-i'a umátinkaindayavena
 tááyarawai minámbá íma áúntukaivo kwaási áúntukaawa'a íma
 kwégwaraawe. ⁹kwaási maarán-áímbá sésa kisaamó moórámo
 kampindaisaná amápa'a kwégampindaiye kwésevo kentúra'a
 kárákwiyoro. ¹⁰keináraware kesááwé Ísóigowe tarúmaiya
 máyaundayaveta asiramái simátime'a sé'a kemó imáyáamo úndantemba
 mirán-ímáyáá íyata mimbórá-ímáyáá ónaundayaawe kwésunda póna
 kampar-áímbá séna kentirumbá kwéairarawai kemá íma awánáúnda-
 kwaasi kwemá sáwí-meyamba mayáníye-aimba ísaraumne.
¹¹kesí kwaásiyono. évakarawai kentávésamo kampa'á sésa arupí umái
 máyáawain-owe Áánútu síníntave'a túra'a kárámai araa'éna oró-áímbá
 kwésiye kampa'ó kwéseмба mináímbó paaímó kwésundarakai íma

sáwí'a umásínkáasino. kemá simátíme'a sé'a Ísu Káráísitimba taaira'á tuvúwúwana kentááyáváyíyé séna pukáiyé-aimba kwésimatimunda-aintavesa áwáá'a kwésevo túra'a kárámai araa'éna oró-áímbó kwésundarakai íma áwáá'a síyésino. ¹²kampar-áímbó simátímesamo kentirumbó kwéairaraawai miwí túma kárámai sáwí'a umásuwaaro-imayaa kwéune.

¹³kesí kwaásiyono. sáwí-imayaaomo tátokaimpinkembo iyátinkaindayavena Áánútu tááyamai mirá uráimba pó'a á'a iyátinkaisa'a máyáantave'a sáwí-yantaatave'o tirááiyave'o kwéomba íma kwar'é'a kwempá-kwempa'a tirumbá timé'a túwa'naa umai máéro. ¹⁴mindáyavena naaóv'á'á Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna kesávái-ímáyáámó ontembá kentí kwaásiti imáyáagwara'a oro agaimaréna siráiyé. Áánútumo siráin-amaankona ááimba mirán-áímbán-iyé. ¹⁵ánivo keinárawa'a kéiyái aaisambá sé'a áwáá'a sé'a ónááombo é'a sáwí'a umái ánásanaaovo kárákwiyoro.

**Áánútumbo arááímo tainí'o ésa sáwí-
imayaagomba tirááiyavai ésa on-kwásái.**

¹⁶simátíménda ísáaro. Áánútun-amanko kwésintemba miráumai maí'mai'a é'a Áánútumbo arááímo tainí'o é'o é'a sáwí-yantaatave'o tirááiyave'o kwéon-ambo íma kwaránááomba mindá kanaán-ivo mirán-oro. ¹⁷sáwí-imayaayave'o tirááiyave'o kwéomba isaná Áánútun-amankombo arááímo tainí'o kwéomba isaná minkáér-ímáyááo tiyankéya kwéivo Áánútun-amankomo kentúra'o kárákwiraimbo é'a sáwí-yantaatave'o tirááiyave'o kwéon-amba íma kwaránááowe. ¹⁸Áánútun-amankomo sintembó mirámó é'o é'a sé'a Áánútun-amankomba arááíma tainí'a kwéunana póna Yútaa-kwaasiti áamáanko kembá íma tátokaiye kwésewe.

¹⁹kwaási miwítí imáyáavinkemba avora'á maará kwéowe. áwáyo-tantaari'a ésa anómba sáwí'a ésa sáwí'o kwéon-tantaatavesa íma tigaeyávésa ésa ²⁰kígaumo umándai-yantaako áwí'a mósá marésa kwaántá-kwaasiyonti imáyáa mósá marésa uwaa'á kwévesa pukaa'á kwéagayesa tíyámba kwéumatinkesa aaisambá kwésesa tirumbá sáwí'a kwéumatinkesa áwáá'a kwétiyesa miwí tááigo usáyaaitainkwaé sésa íma tágárotamai kawé'á umái mésa taínkaar-umai mésa ²¹túran-anda kwéesa uwo'aó'-nómbá kwénesa uwo'aó'á kwéesa uwo'aó'-nómbó nánááontavesa torupamáí mésa mirán-tántáá'á kwaásiti imáyáavinkemba kwéowa'a simái ságamatime'a ókwara'a simái ságamatime'a sé'a mirámó kwéowai Áánútumo kárákwirain-ayampa'a íma ménaaovo kárákwiyoro kwésune.

²²ánivo Áánútun-amanko tirumpimbá máyáiwai maará umátínkáisasa kwémaewe. tirumbá kwétimesa tirunkó kawé'á ésa paru umái mésa

asiramái maésa íma tívón-káínasa mésa túwa'naa umai kawe'á umátinkesa miwítí mayáí kawe'á umái kwémaesa ²³miwí túma íma maé iyésa miwí túra'a kárákwimai kawe'á ésa mirámó kwéowaina ááimba íma aambá áúnkaiye. ²⁴Ísu Káráísitina kwaási sáwí-imayaayavesamo tirááiyavesamo kwéon-imayaa kentáá táto'mai tavisivó sésa sáwí-imayaayavesamo tirááiyavesamo kwéon-amba tínaaemba umámesa tukáawe.

²⁵Áánútun-amanko aúnái'a umásínkaraisata aúnái'a umái máyaunda póta kwenamankómó kwésintenta umáíya kwaráano. ²⁶kentúma íma maé iyé'a kesááigo usáyaaitainkwaé íma sé'a kawe-tántáá'ó índayave'a íma simái sáwí'a oró.

umbai-yántáá'ó kwáyaindawai túwa'naa oro siráin-kwasai.

6 ¹kesí kwaásiyono. keinárawapinkembo évakarawaimo sáwí'o kwéombo ésa kwétuwanaamba pósa keinárawapinkemba Áánútun-amankomo sintembó mirámó kwéowai kwempa'á arupí umátinkanaaowe. kegwárá'á mirá-sáwí'á ónááovo kárákwiyoro. ²umbai-yántáá'ó kwáyaindawai túwa'naa oro. mirámó é'o é'a Ísu Káráísiti siráini'a mirá ónááowe. ³úwoi-kwaasigomo anón-kwaasi únemo sínimba mínímáyááó kampa'á simáuwaniye. ⁴kentí mayáí awáné'a kawe'-má'yáímó kwáyaina'o é'a aamoí é'a ó'owiti mayáíyávé'a kesí mayáígó usáyaaitaraiye íma seró. ⁵amáparawaitopa'a umbai-yántáá'á tínímbanivo íma ivátuwe'a asiramái mé'a moórá-morawai túwa'naa oro.

⁶Áánútuna áséi-kwasai ísámae kwéiyowai miwítí kawe-tántáá'á amápa'a taaímbai évaka-tantaa'a Áánútun-ai kwésimatimewaitopa'a tíma'mae'a íyóro.

⁷íma kanaán-umai Áánútumba kampa'á simáuwanaaovo árair-aimbanivo íma moórá-imayaa oro. kawer-ánáyúmbó úmáráawaimo ombá kawe-tómbá kwéakaraavo sáwí-anayumbo úmáráawaimo ombá sáwí-tomba kwéakaraawe. ⁸mirámó kwéomba sáwí-yantaatavesa tirááiyavaiye su'mai úmae kwéiyowai mirámó kwéowaina anondáma puwésa Áánútuna egwaa'á íma ménaaomba pósa némpa'a ménaaovo Áánútun-amankombo arááímo tainí'a úmae kwéiyowai mirámó kwéowaina anondáma aúnái'a umái maí'mai'a ónááaowe. ⁹mindáyaveta kesáá kawe'á úmaeta kwéiyundaya íma sívón-káínata ivátúwáano. kawe'ó úmaetaamo kwéiyundayaamo ímo sívón-káínataamo tuwétaamo éta naaén-kanaamo tínimba kawe'-méyántá maéta ménaumne. ¹⁰mindáyaveta túwa'naa onda-ámbó kwáyáimbo éta amáparawai kawe'á umáíya túwa'naa ono. Áánútun-aiyavesamo árairemo kwésewaiseya mimbórá-ákúní'a umái méta túwa'naayaamo ónaundaya mindá anón-tantaa'an-iyé.

¹¹ayááírá'á kemá Póro anón-auvaivimba agaimaráúmpo awáné'a kwenayáánavi'an-iyé seró. ¹²évakarawai sésa suwánésa anón-

kwaasiman-owe sígwáe kwésewai keinárawatavesa sésa túra'a kárámai araa'éna oro kwésewana miwí tááigo keinárawa'a kwétavisiye. Ísu Káráísiti keinárawatavaiye séna taaira'á pukáiyé-aine su'maimo senkákái évakarawai ísámai sáwí'a umátínkáasino. ímo sáwí'o umátinkanaaontavesa sésa túra'a kárámai araa'éna oró-áínkwará'á kwésewe. ¹³túra'a kárámai araa'éna orómó kwésewai Mósesimo siráin-amaamba íma amápa'a kwégwaraawe. kentúra'o araa'énamo mósá úmaranaaontavesa túma kárámai araa'éna ígwáe kwésewe. ¹⁴miwí mirá kwésevo kemá Póro mimbórá-áimbá mósá mar'é'a Ísóigo Ísu Káráísiti kentááyáváiyé séna taaira'á pukáiyé-aimba mósá kwémaraumne. Ísu Káráísiti kentááyáváiyé séna pukáintave'a púwón-kwaasimo marapá-tántáátávésamo ímo imáyáamo ontembá marapá-tántáátáv'é'a íma imáyáa é'a úwoisamban-iye kwésunda póna mintántáákó kembá íma kwétavisiye. ¹⁵moóráwaimo áúra'o kárámaimo araa'éna ínanamo moóráwaimo ímo áúra'o kárámaimo araa'éna ínanamo ínímba mindá íma anón-tantaa'an-ivo Áánútu aúna-kwaasiraani'o umásínkaraimba mindá anón-tantaa'an-iye. ¹⁶simátimunda-aimbo kwa'maé iyíyanamo éna Áánútu paru umái arumbá umátinkena kwená kwaási amápa'a mirá umátinkaniye.

¹⁷Ísun-ai simátimewandarakemba sínkamuwana avimá sine'á kwáyáintave'a Ísu Káráísitina mayái-kwáásí óne kwésevo moórá-umbai-yantaa'a íma síméro.

¹⁸kesí kwaásiyono. Ísóigo Ísu Káráísiti keinárawate ména úwoi kwétuwa'naa-isa'a árarir-aimban-iye sé'a námúnaa kwésune.

kemá Póro sún-da-aimba ánásaiye.

Évésasi

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai sísamaivakemba kaer-íyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimái Évésasi-naoraa-kwaasi Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasitopa'a agaimái tuwówana Titikása maimaéna mátímakaiye. maanáimbá isésa ó'on-o'on-daoraa tíméro séna agairáiyé. Ísun-aai simátíma'mae iyúnkakemba Árómaa-naopa'a ándáva'a ánkárowana ména maanáimbá agaimarówana mátímakaiye.

1 ¹kemá Póro maanáúvái agaimaráúmpo ísáaro. Áánútu kwená imáyáavinkemba kentávéna séna aantá-kwaasi-i'a éma Ísu Káráísitin-aai kosimátíma'mae naauwó séna si'mákaiwo ísáaro. Évésasi-naopakewai Ísóigona kwaási Ísu Káráísitiye tarúmai máyáawai íma ivátuwe'a asiramái máyáawai ísáaro. ²Áánútu kentáásivowe Ísóigo Ísu Káráísitiye úwoi túwa'naa esarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

Káráísitinte tarúsinkenaya ításinkarain-kwasai.

³Áánútuma Ísu Káráísiti avowámá éna Ísu Káráísitinteya tarúsinkenaya kwíyómpa'a kwenópakemba asirayámbá siménaya kawé'á kwéumasinkaisata póta kwentávéta súwi kwésune. ⁴naaóv'á Áánútu maramá íma tarórurainka'a Ísu Káráísitiyeya tarúmaiya ménaundayavenaya kwenaúranka'a kwendéi-í'a onanayá kentáávímbá íma sáwí-aimba kwénintavena ítámakaiye ⁵Áánútu kentááyávéna imáyáa éna naaóv'á séna Ísu Káráísitina mayáiyávé'o é'a kesáánimbaa kesiyáámúmbaari'a ónááowe séna kwená imáyáavinkemba aamoí éna mirán-áimbá siráimba póna mirá uráiyé. ⁶ááninkomba arumbá ámakaiwainte tarúsinkenaya anón-kawe'a umásinkenaya úwoi súwa'naa umásinkaraimba póta kwená ááimba ó'oran-aaimba mósá kwémaraumne.

⁷⁻⁸pukáintavena sáwí-imayaaya maisiyuwénaya misáwí-ímáyááo tátokainta iyásinkenaya kentááyávéna ó'oran-imayaa kwéimba úwoi ávááraumai súwa'naa enaya póna kentáási sáwí-imayaa maisiyukaiye. ⁹naaóv'á kwená kawer-ímáyáávínkémbá aúpá'á to'mayaa úmakaimba ívé'a kwévaarisata kwéawanaumne. Káráísiti kesí imáyáa íniye siráintemba póna ¹⁰Áánútumo siráin-kanaamo tínimba amápa-tantaa'o

taróruraimba kwíyómpakene marapákéne komaéyamae úmarainana Káráísiti anóndako mindára'a kárákwiyiniye.

¹¹ Áánútu kwená imáyáavinkemba to'mayaa úmakaimpinkemba mirá kwéiye. imáyáa éna to'mayaa úmakaimba póna Yútaa-kwaasi kwená kwaási-i'a úndayavenaya Káráísitinte tarúsinkenaya ításinkaraintaawe. ¹² aiva'á Káráisitimba amu'maréta máyaundawai kwená ááimba ó'oran-aaimba isatá mósá kwémaraumne.

¹³ miráumai ó'onkaa-kwaasi árair-aimba kawer-ámpá'á métinkaniye mináséí-áimbá isé'a Ísu Káráisitin-aaiyave'a áraire sé'a kwesé tarúmai máyáamba Áánútu kesimambá timénaumne simái asirámakaintemba mirá uráimba pó'a kwená kwaási-i'a umái mé'a ísaraawe. ¹⁴ Áánútun-amanko keséya máyáintaveta séta árai'a Áánútu kwená kwaásiyavena simái asirámakainta kesópata tíniye. árai'a Áánútu kwená kwaásiya tátokaampinkemba iyásinkanintaawe kwéseta mindáyaveta kwená ááimba ó'oran-aaimba mósá kwémaraumne.

¹⁵ agairáúnda árair-aimba pó'a keinárawa'a Ísóigo Ísuwe aráápamai mé'a Áánútuna kwaásiti imáyáa é'a máyáawe-aimba isé'a ¹⁶ Áánútumpa'a súwi símae iyé'a keinárawa'a túwa'naa umai námúnaa súnda ¹⁷ Áánútumpa'a maarán-áintávé'a áísaa une. Ísóigo Ísu Káráísiti avowámá kentáásivowama ó'oran-aaimba kwáyáiwai kwemá kwenamambá timínana kentí imáyáa kawe'á umátinkena Áánútumba agaráátinkaina'a pó'a kawe'á umái awánanaaowe. ¹⁸ kentí imáyáa ságamatinkena tááyaraintave'a kwesémo ménaaombo amu'maré'o máyáantave'a mindáyave'a námúnaa kwésune. kwemá kwená kwaási kawe'ó umáímo ménaaomba to'mayaa úmarena simái asirámakaimba awánanaaontave'a námúnaa kwésune. ¹⁹⁻²⁰ kwenááiyaveta áraire kwésundawaiivinta kwená asirayánkó mayáímá kwémayaimba minásíráyámbá usáyaaitarain-asirayanko isa'á awánanaaontave'a námúnaa kwésune. Áánútu minásíráyándéí Káráisitimba pukáimpinkemba usásinankena kwenayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á kwíyómpa'a móankaraiye. minásíráyámbá kwenááiyaveta áraire kwésundawaiimba símakain-asirayamba mimbórá-ásíráyámbán-iyé. ²¹ Káráísiti amáparawaira'a kárákwirena kwíyómpa'o kárákwiraawairare asirayánkwáráwáíréré aivaráwáíréré ívé'o túwí'o kwáyáiwairare naaémbó túwí'o kwéniwairare kárákwiraiye. ²² Áánútu amáparawaira'a kárákwiyinintavena kwembá usásinankena kwená kwaásiyavena imáyáa éna simáména séna usáyaaityan-Isoigoi'a uréma amáparawaira'a kárákwiyuwo siráiyé. ²³ a'nómpínkén-imáyááómó amápa-kura'o kárákwiraintemba Áánútuna kwaásiya Káráisitina áuraamba únanaya kwemá si'nónkáámbá éna kárákwiraiye. a'nónkó kweyáára'a íma máyáísana áuwawaako íma mirá éna mimbórá-kúwawaa'o kwáyáintemba Káráísiti amápa-kuwawaa'a aaómísamai-i'a umásinkena kwegwára'á aaómísamai-i'a umái máyáiyé.

**Áánútuna némpa'a máyaundavakenta aúnaí'o
umáímo máyaunda-ita umásínkáin-kwasai.**

2 ¹ ááéma sáwí-imayaa kwée'a sáwí'a uráan-kanaavimba máyáawaina ááimba Áánútuna némpa'a mé'a pó'a ² marapákén-kwáásítí sáwí-amba kwaré'a Sáátáánigo kwaántá-kwaasiti anóndakomba kwaré'a kwemá Áánútun-aaí íma ísámai kawé'á kwéowaira'a kárákwiraiwaimba kwakáawe. ³ mirámó kwéontemba ááéma miráyá uráunda sáwí-yantaataveta sirááiyaveta éta sáwí-imayaa kwarááwánanaya Áánútu sáwí-meyamba amáparawai tímínten-umai kanaán-umai simíníntavenaya ivátuwenaya ⁴ arumbá ávááraumai umásinkenaya kentáási imáyáa anómba éna póna ⁵ úwoi súwa'naa enaya kawer-ámpátá mésínkaraiye. sáwítaamo étaamo máyaawandawaina ááinka'a Áánútuna némpa'a máyaawandarata Ísu Káráísitimbo pukáimpinkembo usásinankaraintemba aúnaí'o umáímo máyaunda-ita umásinkenaya ⁶ Káráísitimba pukáimpinkemba usásinankena kwíyómpa'a móankarena Ísu Káráísitinte tarúsinkenaya aúnaí'a umásínkaraisata Káráísitimo kwíyómpa'o ménamo kárákwiraintemba kwíyómpata imáyáa éta máyaumne. ⁷ Áánútu Ísu Káráísitimba ai'marówana kumbéna kentááyáváyíyé séna puwéna kentáási sáwí-imayaa maisiyuwéna miráumai anón-kawe'a umásinkenaya úwoi anómba súwa'naa uráísasa pósa kwená kawé'-máyái awánamae iyónááontavena mirá uráiyé. ⁸ Áánútu úwoi túwa'naa úwa'a kwenááiyave'a áraire suwaná sáwí-imayaa tátokaimpinkemba iyátinkena kawer-ámpá'á métínkaraiye. íma kentí imáyáavinkemba kwenááiyave'a áraire siráavo Áánútuma imáyáa tímúwa'a áraire siráawe. ⁹ túma maé iyésa sésa kawé'á kwéunda póta kawer-ámpátá kwégune sevó séna íma kawé'-máyáígóná meéyámbán-ivo Áánútu úwoi túwa'naa enayavena sáwí-imayaa tátokaimpinkemba iyátinkena kawer-ámpá'á métínkaraiye. ¹⁰ Áánútu kentáámó taróruiraiwai séna kawé'-máyái maimaé kwéiyesa ménaaowe siráimba póna kawé'-máyái mayánaundayavenaya taróruirena Ísu Káráísitinteya tarúsínkaraiye.

mimbórá-kwáási-ita umásínkarain-kwasai.

¹¹ mindáyave'a imáyáa oro. kentinóvowi íma Yútaa-kwaasi ovó keinárawakwara'a íma Yútaa-kwaasi owatá Yútaa-kwaasiya Áánútuna kwaásiya úndayaveta súra'a kárámai araa'ényaya kwéeta keinárawataveta úwoi-kwaasi owé-imáyáa éta séta íma túra'a kárámai araa'éna owái owéyá kwésumpo mindáyave'a imáyáa oro. ¹² minkánáávímbá keinárawa'a Káráísitina némpa'a mé'a ó'owima é'a íma Áánútumo ítámakain-kwaasi é'a Áánútu simái asirámarena tarúmakain-kwaasi íma é'a marapá'á máyówana Áánútu kesé íma máyowa'a kwesémo maéyave'a

íma amu'maré'a máyówana ¹³ ááéma Áánútuna némpa'a máyówai Ísu Káráisiti keinárawatavaiye séna puwéna póna tí'maena kwená egwaa'á tínkaraisa'a pó'a kwesé tarúmai méraawe.

¹⁴ Ísu Káráisiti puwúntavena Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye kentáásí avumpimbó kwénamo taaínkaar-umaimo namuro-kwáásí-í'a umásinkemayonta maisiyuwéna mimbórá-kwáásí-í'a umásinkenaya ¹⁵ Yútaa-kwaasiya kentáásí áamámba tuwéna Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye aúnái'a umái mimbórá-kwáásí-í'a umásinkenaya kwempá'á tarúsinkenaya póna paru umásinkanintavena mirá uráiyé. ¹⁶ Ísu Káráisiti taaira'á pukáintavena síyámbo kwéunda-yantaa'a ánásamasinkenaya Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye mimbórá-kwáásí-í'a umásinkenaya sí'maenaya Áánútunopa'a mósinkenaya ¹⁷ mirá éna téna áséi-kwasai paru kwéumasinkain-ainta simátimena keinárawa'a ó'onkaa-kwaasi Áánútuna némpa'o máyáawai tasimátimena kesáá Yútaa-kwaasi Áánútuna egwaa'á máyaundawaiya tasimásimenaya ¹⁸ Ísu Káráisiti mirá uráintavena Áánútun-amanko súwa'naa isanayá Káráisiti kentáá Yútaa-kwaasiye ó'onkaa-kwaasiye sí'maenaya kentáásivonopa'a kwégwisata kwená egwaa'á máyaumne.

¹⁹ mindáyave'a ááéma kwááyu-kwaasi é'a ívé'a íma mirá é'a Áánútuna kwaásiye keinárawakwara'a Áánútuna kwaási-í'a umái máyáamba kesááwé keináraware Áánútuna akún-kwáásí-íta umáíya máyaumne. ²⁰ Áánútumo naankáámbó kwéumaraimba Ísu Káráisiti ávonkaamba isasá Áánútuna aantá-kwaasiye Áánútun-ai simátíméwaiye naamayáánkaamba owa'á keinárawa'a naankáámbá kwéowe. ²¹ ávonkomo amápa'-nanamimo asááuraintemba kesáá Ísu Káráisitiye tarúmaiya máyaunda Áánútu kwená aoka'-námbá kwaási súneiye naankáámbá kwéumaraiye. ²² keináraware kesááwé kweséya tarúmai máyaundaya Áánútun-amanko kwaási súneiye naankáámbá kwéumarena mimpímbá kwémaiye.

Póro ó'onkaa-kwaasivimba mayái mairáin-kwasai.

3 ¹ mindáyave'a kemá Póro ó'onkaa-kwaasi Ísu Káráisitín-ai simátimewandarakemba áwáá'a sésa ándáva'a mósínkarowa'a Ísu Káráisitina mayái-kwáásí é'a keinárawatave'a námúnaa kwésune. ² Áánútumo úwoi túwa'naa ínintavena mimbáyái símakowana mimbáyáígó kawé'á kwéumatinkaimba á'a ísaraawe. ³ Áánútumo to'mayaa úmakena aúpá'ó makáimba agaráásinkowa'a ááéma mináímpínkémbá ákí-aimba aúváivimba agaimakáumne. ⁴ ááéma Ísu Káráisitín-ai aúpá'á makáimba simásimuwa'a ísaraumne. maanáúvámó agayáúnda ísámai kawé'á oro. ⁵ Áánútu naaóv'á'ó máyówai mináímbá íma simátimena ívé'a Áánútun-amanko kwená aantá-kwaasiyaawe kwenáái simátíméwaiye simásímakaiye. ⁶ mináséi-kwásái maarán-áimbán-íye.

Yútaa-kwaasiyaamo áséi-kwasaimo ísaraundantentaan-umai ó'onkaa-kwaasi ísaraantavena Áánútu kawe'á umátínkáísasa ó'onkaa-kwaasiye Yútaa-kwaasiye mimbórái'a umái máyaundayaawe. Áánútu séna Ísu Káráísitina mayáiyávé'a mirá ónaumne simái asirámakaimba póna íma Yútaa-kwaasiye su'mainivo ó'onkaa-kwaasiyavenagwara'a simái asirámakaiye.

⁷Áséi-kwasai simátimenaundayavena Áánútu úwoi súwa'naa ena kwená asirayámbá siména kwená mayái-kwáási-í'a umásínkaraiye. ⁸Áánútuna kwaási kembá usáyaaítaraawa'a kíto-kwaasi pó'a ó'onkaa-kwaasi áséi-kwasai Ísu Káráísitina mayái ó'om-bayai usáyaaítaraim-bayai-aimba simátimenaundayavena usásisínkaraiye. ⁹Áánútu simásiména séna to'mayaa úmare'ó aúpá'ó maré'ó mirá ónaumne siráunda-aimba simái ságamatimiyo Áánútu simásimakaiye. Áánútu amápa-tantaa'ó tarórurairwai aiva'á mináimbá aúpá'á makáimba kwaíkwai'ó eémáyáimba ¹⁰ívé'a kárákwiraawaiye asirayánkwáráwáiyé kwíyómpa'ó máyáawai Áánútuna kwaási tuwánésa sésa Áánútu ó'oran-kawer-imayaagwarawainiye kwésewe. ¹¹ááinka'a Áánútu imáyáa éna to'mayaa éna séna mirá ónaumne séna Ísu Káráísiti kentáásí Ísóigomba imáyáa amúwana mirá uráiyé. ¹²Ísu Káráísitiye tarúmaiya máyaundayavetaawe kwenááiyaveta áraire kwésundayavenawe íma sáá'a kaisatá Áánútunopata úwoiya kwégune. ¹³mindáyave'a simátime'a sé'a keinárawa'a áséi-kwasai simátimewandarakemba áwáá'a sésa sí'a iní'a umásínkaraavo asiramái mé'a íma ivátuwaaro. umbai-yántáá'ó kesópa'ó kwáyáimba kanaán-ivo úwoi aamoí oro.

Káráísiti aruntá kwésimin-kwasai.

¹⁴mináíntávé'a imáyáa kwé'e'a Áánútu kentáásivowa aúranka'a kivaire'a mé'a námúnaa kwésune. ¹⁵amápar-akumba marapá'á máyáawaiye kwíyómpa'a máyáawaiye miwítí ááimba Áánútuma isa'á kwenaúranka'a kivaire'a mé'a maarán-dámúnáá kwésune. ¹⁶Áánútun-amanko kentirumpimbá ména ó'oran-anondako póna asirayámbá timína'a asiramái mé'a ¹⁷Ísu Káráísitin-aaiyave'a áraire kwésentavena kentirumpimbá ména kwemá tirumbó kwétimewaina ááimba isa'á kwentávé'a asiramái tirumbá kwéame'a ménaaontave'a námúnaa kwésune. ¹⁸Káráísiti amáparawaivimba arumbá kwétimimba anómba kwétimiye. Káráísiti asirayámbá timína'a keináraware Áánútuna kwaásiye amápa'a sé'a Káráísiti kentáávimba arumbá kwésimimba anómba kwésimimba póna íma ánásaniye sénááontave'a námúnaa kwésune. ¹⁹Ísu Káráísiti amáparawaivimba arumbá kwétimimba anómba kwétimimba íya kanaán-umaiya awánasaraundayaanivo ívé'a kítoka'a awáné'a naaémba awánamai kawe'á ónááontave'a námúnaa kwésune. asirayámbá Áánútumpimba anómba kwéna keinárawapimba anómba kwénintave'a námúnaa kwésune.

²⁰imáyáamo kwéetaamo Áánútumbo kwéaisaa-undaya sáwíyan-tantaa'an-ivo kwená asirayándéimó kwésuwa'naa-enayaamo kwéimba mindá usáyaaitarain-tantaa'an-iyé. ²¹Áánútuna kwaásiya Ísu Káráísitiyeya tarúmaiya méta ívétaamo máyaunda-kwaasiye naaémbo paáronaaon-kwaasiye séta kwenáwí'a anómba úmae kwéiyimba árair-aimba iyéyá símae iyónaundayaawe.

Káráísiti áúwawaata úne siráin-kwasai.

4 ¹Ísóigona mayáímá kwémayaundarakemba ándáva'a sínkaraawa'a mé'a maanáimbá kwakwiyé'a kwésimatimune. Áánútu tááyena séna maarán-umai máéro siráivo mirán-oro. ²kentúma íma maimaé iyé'a paru umái mé'a imáyáa kwé'e'a túwa'naa e'a sáwí'o umátínkáambo é'a íma imáyáa é'a úwoi túwa'naa oro. ³Áánútun-amanko imáyáa tímísa'a mimbórá-ímáyáará'á mé'a mirá é'a paru úmae iyónááontave'a íma ivátuwaaro. ⁴Áánútun-amamba mimbórá máyáísata kesáá mimbórá-súráámbá umáíya máyaunanaya sáayaraimba póta kwesé ménaundayaveta amu'maréta méta mimbórá-yántáátáveta amu'maréta ménaumne. ⁵Ísóigo mimbórá máyáísana Áánútun-aaiyaveta áraire kwésunda-anta mimbórá-ámbá isaná nombó kwéveraundaya mimbórá-ámbá isaná ⁶Áánútu mimbóráwái ména amáparawaiya kentáásivowama ména amáparawairata kárákwirena amáparawaiya kawe'á umásinkenaya kwená kwaásivimba máyáíye.

⁷Áánútu máyáísana Ísu Káráísiti kwená imáyáavinkemba kwená mayáíyá mayánaundayavenaya kwená asirayámpínkembá moórá-morawaiya asirayántá símakaintaawe. ⁸mindáyavena naaóv'á Áánútun-aai aúváiimba agaimaréna séna sanaambó iyúnka'a tátokowai tí'maena iyéna kwaási aamoi-yántáá'á tímatukaiye agaimaréna siráíye. ⁹iyúnka'o siráin-ainkona ááimba maarán-áímbán-iyé. aiva'á marap'á kunkéna ¹⁰kwíyómpa'a iráimba mimbóráwáímá póna amápapimpa'a kwená asirayámbá kwáyáíye. ¹¹aamoi-yántáá'á tímatukaiye siráin-ainkona ááimba maarán-áímbán-iyé. kwená mayáímá mayánááontavena asirayámbá kwaási tímúwasa évakarawaimo tímún-asirayandei aantá-kwaasiti mayáí máyówasa évakarawaimo tímún-asirayandei Áánútu simátímakain-aimba simátímúwasa évakarawaimo tímún-asirayandei Áánútun-aai íma ísaron-kwaasi simátíma'maesa kuwasá évakarawaimo tímún-asirayandei Áánútuna kwaásira'a kárákwiyuwasa évakarawaimo tímún-asirayandei Áánútuna aambá agaráátinkowasa miráumai Ísu Káráísitina mayáímá mairáawe. ¹²Áánútuna kwaásiya kwená mayáímá kwémaeta moórá-morawaiya túwa'naa umai mimbórá'í'a umáíya méta asiramátinkaundayavenaya asirayándéi mirá uráíye. ¹³mindáyaveta méta Áánútu ááninkon-

aaiyaveta áraire kwésundayavetaawe kwembá awánamai kawel'á kwéundayavetaawe mimbórá-ímáyáá éta tarúmai méta sáákaevayan-kwaasi-i'a umái méta Káráisitinkaani'a umáiya ménaumne. ¹⁴miráyáámó onasayáámó ésa iyámpóimo kampa'ó kwésimatiyuwaantemba kentáá íma mirán-umai kampa'á simásiyuwanaaowe. mirám-baaran-aimba íya kwaréta kwaási sáwí-ampa'a métinkanae sésa sáwí-imayaavinkembo kwésiyan-aimba íma iséta mirán-áimbá íya kwaránaumpo ¹⁵árait-aine su'mai kwéseta kwaásiti imáyáa kwéeta amápa-tantaa'a sáákaevayan-kwaasi-i'a umái méta Káráisitinkaani'a umái ménaumne. kwemá kentáará'á kárákwiraisata ¹⁶kesáá Káráisiti áúwawaata únana kentáási'nonkaamba Káráisiti éna amápa-kuwawaaka'a kárákwiraiye. tiyáámba tísamaima tínúnkoma tátokaisana ti'nónkómó imbá amápa-kuwawaapa'a imáyáa tímísana tiyáánko kwená mayái máyáísana tísamaigo kwená mayái máyáísana mirámó kwéenamó anómbo kwéimba miráumai Káráisiti kwená kwaási imáyáa tímísasa moórá-morawai kwétuwa'naa-esa kwéasiramatinkesa máyáawe.

Káráisitinte tarútinkena aúnái'a umátínkarain-kwasai.

¹⁷Ísóigo aúranka'a asiramái simátimumpo ísáaro. Áánútuna aambó ímo kwégwaraawaimo máyáantemba íma miráumai máéro. miwímá sáwí-imayaavimba mésa ¹⁸íma ísámai kawel'á ésa Áánútun-aaiyavesa tirunté marésa ti'nómbá umbaí tamái máyáantavesa miwítí imáyáao túnkwisasa Áánútumo aúnái'o kwéumatinkain-ayampa'a íma mésa ¹⁹sáwí'o kwéon-imayaawe su'mai ésa ó'on-o'on-tantaa'o sáwí'o kwéomba aamoí ésa mirámó kwéontavesa íma tigaeyávésa kwéowe.

²⁰miwí mirá kwéombanivo keinárawa'a Ísu Káráisitimpa'a té'a kwená aampa'á kwégwe'a ²¹kwenáái isé'a áraire sumbá Ísumpakemba árait-aimba simátíma'maesa íyúwa'a ísaraawe. ²²ááeraan-imayaao sáwí-yantaatave'o tirááyave'o uwanamó kampa'ó simátíyukaimba ivátuwe'a ²³mirámó íyanamo éna Áánútu kentí imáyáa aúnái'a umátinkena ²⁴kwembó arááímo kwétaini'a onááontavena aúnái'a umái Áánútunkaani'a umátinkaina'a árai'a Áánútuntave'a imáyáa é'a arupí umái ménaaowe.

²⁵mindáyave'a kampar-áimbá tínaemba umáme'a kentí kwaásivimba árait-aine su'mai seró. Ísu Káráisitina akún-ándá póta mimbórái'a umái méta póta miráyá onó. ²⁶áwáá'o síyamba íma sáwí'a é'a ááema paru umái mé'a áwáá-tantaa'a kwaíkwai'a ivó sé'a ákíra'a túwáaro. ²⁷Sáátáánigo tavisína'a sáwí'a únavo sé'a áwáá'o sembá ákíra'a túwáaro. ²⁸umóyámbó kwéowai maarán-oro. íma umóyámbá é'a évaka-tantaa'o mayánááontave'a mayáímá kwémae'a minkákémbá mairé'a ímo makén-kwaasi túwa'naa e'a tíméro. ²⁹sáwí-aimba íma sé'a kawel'ó umátinkanin-aine su'mai sé'a mirámó é'o é'a mináímbó isánáon-

kwaasi kawe'á umátinkaiyasa asiramái ménaaowe. ³⁰Áánútun-amanko arumbá umbaí taiváinivo íma sáwí'a oro. Áánútu amápa-tantaapinkemba iyásinkanin-kanaamo tínimba Áánútun-amanko kentirumpimbá máyáintave'a sé'a Áánútuna kwaásima úne sénáaontavena Áánútun-amanko arumbá umbaí taiváinivo íma sáwí'a oro. ³¹keinárawapimba maarán-tántáá'ó é'a tínaaemba umáméro. kayorái-yántáaré tirumbó sáwí'o íiyé áwáá'o síiyé aaisambó síiyé simáímo sáwí'o umátinkaiye amápa-tantaa'o sáwí'o íiyé ³²íma mirá é'a tirumbá umátinke'a túwa'naa e'a Ísu Káráisitimo kentí sáwí-imayaamo maitiyúwáisanamo Áánútumo ímo anondá sáwí-meyambo tímíntemba ó'owimo sáwí'o umátinkaraamba íma imáyáa é'a anondá sáwí-imayaa umátínkáaro.

ságayan-ayampa'a máéro siráin-kwasai.

5 ¹Áánútu arumbá kwétimisa'a kwená iyámpói ontáv'e'a pó'a kwemó intembá miráumai kwé'e'a ²moórá-morawaivimba kentirumbá kwétime'a máéro. Ísu Káráisitimo kentáávimbó arumbó kwésimenayaamo énamo kentáásí sáwí-imayaamo maisiyuwáníntavenayaamo puwúwanamo Áánútumo aamoimó uráintemba moórá-morawaivimba kentirumbá tíméro.

³Áánútuna kwaási ontáv'e'a áwáyo-tantaare sáwí'o íiyé túran-andawe únavo sé'a mirán-tántáákón-áái íma seró. ⁴sáwí-aine uwo'aór-áiné aká'áán-aine súnavo sé'o Áánútumpa'o súwimo sénáaomba mindá kawe'á íniye. ⁵árai'a áwáyo-tantaa'o kwéowaiye sáwí'o kwéowaiye túran-anda kwéowaiye mirámó kwéon-kwaasi Ísu Káráisitiye Áánútuwe kárákwirayapa'a íma mésa túran-anda kwéowai marapá-tántáátávésa aamoí ésa íma Áánútuntavesa aamoí kwéowai Káráisitiye Áánútuwe kárákwirayapa'a íma ménaaowe.

⁶mirá-sáwí'ó kwéon-tantaatavesamo sénáaomba kampa'á simátíyúwáivainivo kárákwiyoro. Áánútun-aaí ísámai sáwí'a kwéowai mirá-sáwí-áimbá kwéseмба póna Áánútu áwáá'a sínívo kárákwiyoro. ⁷mirámó kwésewaise íma mé'a miwí íma kwáráaro. ⁸ááéma túnkon-ayampa'a máyómbanivo ív'e'a Ísóigona kwaási ontáv'e'a ságayan-ayampa'a máyáamba pó'a ságayan-kwaasi-i'a umái máéro. ⁹ságayan-ayampa'o mé'ó é'a arupí umái kawe'á umái mé'a árarair-aimba simái mé'a ¹⁰imáyáa é'a sé'a Ísóigo aamoí ínkwáe-i'a úne sé'a mirán-oro. ¹¹⁻¹²túnkain-ayampa'a máyáawai íma áúgwara'-mayai kwémayaavo íma miwísé mirá é'a avora'á simátime'a sé'a sáwí'a kwéowe sé'a aúpá'ó kwéombo sé'ó é'a tigaeyáv'e'a ónááovo avora'á simátime'a sé'a sáwí'a kwéowe sé'a ¹³avora'á agaráátinkaiyasa mintántáákóná ááimba awáanasuwesa koyauwerésa ¹⁴ságayan-ayampa'a taménaaowe. mindáyavesa sésa

tuúmó kwaésamo pukáara'naraambo umáímo mémpinkemba usásinewana Káráisiti

sán-kamátinkaniye
kwésewe.

¹⁵ mindáyave'a kárákwiye'a sáwí-imayaamo umáimo máyáawaimo ontembá íma é'a kawer-ímáyáá umái máéro. ¹⁶ ívé'a kentáásópa'a umbai-yántáá'á kwáyaintave'a Áánútunopa'a ténááontave'a úwoi maúnavo sé'a Áánútuna mayái máyáaro. ¹⁷ mindáyave'a íma sáwí-imayaa é'a Ísóigombo arááimo kwétaini'a umái máéro.

¹⁸ mindáyave'a sáwí'a ónááovo uwo'aó'-nómbá né'a uwo'aó'á únavo sé'a Áánútun-amanko kentáávimbá anómba umásinkainkwaé sé'a máéro. ¹⁹ keinárawapimba Áánútun-ai aúvávimba agaimakáan-aimba sé'a monor-ímá sé'a Ísóigontave'a tirumpimbá aamoí kwée'a imá seró. ²⁰ Ísóigo Ísu Káráisitina asirayántávé'a imáyáa kwée'a amápa-tantaatave'a Áánútu kentáásivompa'a súwi símae íyóro.

aarakwátí kwaasái.

²¹ keinárawa'a Ísu Káráisiti áwí'a mósá kwémare'a Ísuna akúní'a umái mé'a minákúmpákén-kwáásí táái ísáaro. ²² aaraiyómbá ísáaro. Ísóigon-aaimo kwéisaanten-umai kentuwai'máá táái ísáaro. ²³ Ísu Káráisitimo kwená kwaásira'o kárákwirainten-umai kwaaimá kentuwinímbááka'a kárákwiyoro. Káráisiti kwená kwaási kawer-ámpá'á métínkaraiye. ²⁴ Ísu Káráisitina kwaásimo kwenááimo ísáanten-umai aaraimá amápa-tantaatave'a kentuwai'máá táái ísáaro.

²⁵ Ísu Káráisitimo kwená kwaásimo arumbó timénamo miwíyávénaawe simáímo pukáinten-umai miráumai kwaaimá kentuwinímbáá'a tirumbá tíméro. ²⁶ Ísu Káráisiti kwená kwaási nondéi kawe'á umátinkena kwenááinei Áánúntunde'i-la umátinkanintavena ²⁷ kwená kwaási kawe'á ésa miwívimbá sáwí-aimba íma kwáyainasa kasenkuí'a umái ó'oran-kawe'a umátinkanintavena pukáíye. ²⁸ miráumai Ísu Káráisitimo kwená kwaásimo arumbó tímíntemba kwaaimá kentuwinímbáá'a tirumbá tíméro. kwaási kentúyavesamo imáyáa onten-umái kentuwinímbááti imáyáa oro. tuwainímbááti imáyáamo kwéowai kesávái-ímáyáágwárá'á kwéowe. ²⁹⁻³⁰ kwaási kentúwawaatavesa íma títántavesa ésa kawe'á umái kárákwiresa toómbá námaesa kwéiyowe. kesáá Káráisitina kwaási éta kwenáúwawaakaamba únanaya póna kwemá miráumai kentáárá'á kawe'á umái kárákwiraiye. ³¹ naaóv'á'á Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna mindáyavena kwaigómó imbá anóvowi tiyuwéna awainínkóe tágárotamai mimbórá-túmá ma'mái kwémaeiye siráíye. ³² mináímpímbá moórá anón-aimba kwáyáísana mináínkóná ááimba maarán-íye. Ísu Káráisitiye kwená kwaásiye moórái'a umái máyáawe siráíye-imayaa kwéune. ³³ íma mindáyavenawe su'mai siráivo keinárawa'o kesávái-ímáyáámó ontembá kentuwinímbááti imáyáa oro. aaraiyómbá kentuwai'máá táái ísáaro.

tinóvowiye tíráá'maati kwaasái.

6 ¹iyámpóiyomba ísáaro. Ísóigona iyámpói-'la ontávé'a kentinóvowi táái ísáaro. mirámó ónááomba mindá kawe'án-iyé. ²⁻³naaóv'á Áánútu áamámba séna
kentinóvowi túwí'a anómba oro
aiva'á simái asirámakaintavena séna
mirámó é'o é'a kawe'á umái
ayáátááka'a marapá'á ménaaowe
siráiyé.

⁴iyámpói tivoísái ísáaro. kentí iyámpóíra'a kawe'á umái
kárákwirewana miníyámpói tirunkó íma sáwí'a ína'a Ísóigo Ísun-aaí
simátíma'mae kwéiyé'a arupí umátinkaiyasa anómba ónááowe.

mayái-kwáásíyé miwítí kawáá-kwáásíyéi kwaasái.

⁵évakarawai miwítí mayái mayáígwáe sésa meéyámbakaan-kwaasi ísáaro. Ísu Káráísitin-aaí ísáanten-umai kentí anón-kwaasi-taai ísé'a táátavai é'a tiyántámbá kwétaamba kentí anón-kwaasiti mayáiyávé'a íma kaer-ímáyáá é'a miwí táái ísáaro. ⁶miwí túranka'a aamoí umásinkaigwae su'maiyave'a íma mirán-káwé'á é'a úwoi-kanaagwara'a mirán-káwé'á é'a Ísu Káráísitina mayái-kwáásí ontávé'a Áánútumbo arááímo kwétainí'a umái karuwaa'á oro. ⁷kesí anón-kwaasiti mayáiyé su'mai ímanivo Ísóigona mayái-kwáásíyá úne sé'a tirunkó kawe'á kwéina'a mayáíma máyáaro. ⁸maanáímbá ímáyáa oro. meéyámbakaan-kwaasiye úwoi-kwaasiye kawe'-má'yái kwémayaantavena Ísóigo kawe'-mé'yámbá timíníye.

⁹meéyámbakaan-kwaasiti anón-kwaasi ísáaro. kentí mayái úwoi kwémayaan-kwaasira'a kawe'á umái kárákwire'a íma inkaisí-áímbá kwésimatinke'a maarán-ímáyáá oro. miwítí anóndako kentí anóndako mimbóráwái éna kwíyómpa'a ména íma taainkaar-umai-meyamba timínívo arupí umai-meyamba timíníye.

Ísóigona asirayánká'á máéro siráin-kwasai.

¹⁰maan-áímbá simátíménda ísáaro. Ísóigoemo tarúmaimo máyámba kwená asirayámbá kwétimisa'a asiramái kwémaewe. ¹¹Sáátáánigo tavisimái kampa'á simátiyuwaivainivo asiramái ménaaontave'a áái'o tiyái-yántáá'ó Áánútumo tímimba máyáaro. ¹²íma marapákéndámúró-kwáásíyé áái'a tiyéta túnkurain-ayampa'o kárákwiraiwaiye kwaántá-kwaasiye sáwí-asirayankwarawaiye mirá-sáwí'ó kwéowaiye ááita kwétiyaumne. ¹³mindáyave'a áái'o tiyái-yántáá'ó Áánútumo tímimba ívé'a mairé'a sáwí-kanaamo tínimba asiramái mé'a íma Sáátáánigon-aaíyave'a owé sé'a íma inkaisé'a kowé'a asiramái máéro.

14 miráumai to'mayaa umái máéro. tímúr-andamo uráantemba árrair-aimba tirumpimbá tátoraaro. kweukáán-tántáá'ó tiraa'ó uré'ó máyáantemba arupí umái asiramái máéro. 15 tísamaimo ánáan-kwiré'ó nááóntemba áséi-kwasai paru kwéumatinkain-aimba kosimátíméro. 16 kweu'ó araa'naan-uráawanamo paroigómó túvimbo ímo péráintemba Áánútun-aii tátokewana Sáátáánigon-aaigo íma túvimba perániye. 17 ti'nónká'ó kánumo'a kwimáimo kárákwiraanten-umai kawer-ámpá'á métinkena kwégarakwiyiye. taánasataneimo túvimbo airaráanten-umai Áánútun-amanko kwenááimo siráimba kosimátimiyasa mináínkó tirumbá airarániye. miráumai Áánútumo tímimba mairé'a to'mayaa umái máéro. 18 Áánútun-amankona asirayándéi námúnaavinkemba Áánútu kwétuwa'naa-intavai áisaa úmae íyóro. mirá ónááontave'a íma ó'on-ó'on-ímayaa é'a Áánútuna kwaásiyave'a amápa'a námúnaa símae iyé'a íma ivátuwe'a 19 kentáváígwárá'á súwa'naa umai námúnaa seró. áséi-kwasai simátimenaunda Áánútu aai simínana íma sáá'a kwégaina'a avora'á simátime'a Áánútumo aúpá'ó makáin-aimba avora'á simátimenaumpo mindáyave'a súwa'naa umai námúnaa seró. 20 mináimbá simátimenaundayavena Áánútu usásisinkowa'a simátimewandarakemba áwáá'a sésa ándáva'a másínkaraawe. áséi-kwasaimo simátimunda mindá kesí mayáímán-ivo mindáyave'a súwa'naa umai námúnaa síyana íma sáá'a káína'a simátíméno.

21 kemó mé'ó kwéunda-aimba isánááontave'a moóráwai áwí'a Tikikása kosimátiminiye. kwemá kentáásí kwaási Ísóigona mayái-kwáásí póna íma tuwéna kawé'á umái kwémayaiye. 22 Tikikásaamba ai'maráúnana kentópa'a kweémena kentáásáái kogwésimatimena kentí imáyáa koasiramátinkaina'a asiramái ménaaowe.

23 kentáásí kwaásiyono. Áánútu kentáásivowe Ísóigo Ísu Káráísitiye aráápamai máyáawai tirumbá kwétimesarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

24 Ísóigo Ísu Káráísitimba tirumbá kwéamesa íma aúwáan-kwaasivimba úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.

kemá Póro súnda-aimba ánásaiye.

Vírípai

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai sísamaivakemba kaer-íyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimái Vírípai-naoraa-kwaasitopa'a agaimái tuwówana moóráwai maimaéna mátmakaiye. Póro áséi-kwasai kosimátimuwasa isésa áraire sésa Ísunka'a aráápamai méraawe. mináimbá aantá-kwaasi táái-auvaivimba 16:11-40-vimba kwáyáiyé. Póro ó'on-o'on-daopa'a Ísun-aaí simátíma'mae iyúnkakemba Árómáa-naopa'a ándáva'a ánkarrowana máyowasa Vírípai-naoraa-kwaasi Póromba áwa'naa esa évakantaa'a ámúwana súwi séna maanáimbá agaimarówana mátmakaiye.

1 ¹ kemá Póro maanáimbá maanáuváivímbá agaimaráúmpo isáaro. Tímóti kesé máyáísakai Ísu Káráísitina mayái-kwáásiráí úye. Vírípai-naopakewai Ísóigona kwaási Ísu Káráísitiye tarúmai máyáawaiye keinárawaka'a kárákwiraawaiye kwétuwa'naa-owaiye maanáimbá isáaro. ² Áánútu kentáásivowae Ísóigo Ísu Káráísitiye úwoi túwa'naa esarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

³ keinárawatave'a imáyáa únda-tawai Áánútumpa'a súwi kwésune.

⁴ keinárawatave'a Áánútumpa'a námúnaa súnda-tawai aasiyaasí sirunkó kawé'á kwéiyé. ⁵ aiva'á Áánútuna áséi-kwasai simátimuna'a isé'a súwa'naa umai kwésimatima'mae kwéiyé'a ívékwara'a kwésimatimentave'a mindáyave'a Áánútumpa'a súwi kwésune.

⁶ Áánútu kentirumpimbá kawé'-má'yáigóná ááimba ásámai maimaé kwéiyena ívékwara'a kwéiyimba póna Ísu Káráísiti kumínda-tawai minkáwé'-má'yái ánásaniye. mináimbá ísaraumne. ⁷ Ísu Káráísitin-aaí simátímakaundarakemba ándáva'a sínkaraawa'a máyaundavakenkwara'a áséi-kwasai kwésimatime'a miwí táái anondá kwésimatimunana Áánútu úwoi kwésuwa'naa-ena keinárawakwara'a úwoi kwétuwa'naa-isa'a pó'a Áánútu kentirumpimbá kawé'-má'yái maimaé kwéiyiye-imayaa únda mindá kawé'án-iye. kentí imáyáa kwéundayave'a mirán-áimbá kwésune. ⁸ imáyáamo tímakaunda íma kesí imáyáavinkene su'mainivo Ísu Káráísitina imáyáavinken-aimba tímakaunda árair-aimba isaná Áánútu suwánaraiye.

⁹ maanáintávé'a Áánútumpa'a námúnaa simátinkanaumne. imáyáa tíma'mae kwénaae'a kawé-tántá'á awáné'a kawerí'a é'a ¹⁰ amápa-

tantaa'a taainkaa'a é'a kawe-tántáá'á awáné'a kawer-ámbá kwaré'a Ísu Káráísiti kumínda-tawai kawe'á umái méwana kentí sáwí-meyamba íma kwáyainana ¹¹ Ísu Káráísiti imáyáa timína'a kawer-úramba umái méwasa tuwánésa mirámó iyamba Áánútu áwí'a mósá marésa súwi sénááontave'a mindáyave'a námúnaa kwésune.

¹² kesí kwaásiyono maisáaro. umbai-yántáá'á kesópa'a tiráimba mindáyavesa sáwíva-kwaasi áséi-kwasai ísaraawe. ¹³ Ísu Káráisitín-aai simátímakaundarakemba ándáva'a sínkaraawasa kenká'á kárákwiraawaiye évakarawaiye Ísu Káráisitín-aai ísaraawe. ¹⁴ ándáva'a máyaunda mindáyavena Ísóigo kentáásí kwaási sáwíva'a asirayámbá tímísana íma táá'a kaisasá Áánútun-aai asiramái kwésimatima'mae kwégoe.

¹⁵ súwí'a kwáyaintavesa évakarawai tirumbá sáwí'a ésa kentávésa kwenáwí'a kumíníye sésa Ísu Káráisitín-aai kwésimatimembanivo évakarawai kawer-ímáyáávínkémbá Káráisitín-aai kwésimatimewe. ¹⁶ áséi-kwasai simátimé'a miwí táái anondá sénaundayavena Áánútu owé sisasá ándáva'a sínkaraawe. ándáva'o máyaunda-aimba évakarawai ísésa imáyáa umásinkesa Ísu Káráisitín-aai kwésimatimewe. ¹⁷ évakarawai íma kawer-ímáyáávínkémbán-ivo sáwí-imayaa tokésa sésa Ísu Káráisitín-aaimo simátíméndamo ésa kesúya maé iyónááowe sésa Ísu Káráisitín-aai kwésimatimewe. kentávésa sésa ándáva'a ména isáínana arunkó umbaí táníye sésa Káráisitín-aai kwésimatimewe. ¹⁸ mindáyave'a íma anón-imayaa kwéune. kawer-ímáyáávínkémbá Káráisitín-aai kwésimatimewana sirunkó kawe'á kwéivo sáwí-imayaa tokáawaigwara'a Káráisitín-aai kwésimatimewana úwoi sirunkó kawe'á kwéiye.

¹⁹ Áánútumpa'a námúnaa kwésewana póna Ísu Káráisitín-amanko kwésuwa'naa-isasa ayúsinkanaaombo isáúnda sirunkó kawe'á kwéiye. ²⁰ sínkamiyara puwónaum. úwoi ménaumno. mindáyave'a timu'maké'a námúnaa sé'a Ísu Káráisitintave'a íma sigaeyávé'a é'a íma sáá'a káína'a asiramái Ísu Káráísiti áwí'a mósá maránaumne. mirá úmae kwéiyundantemba Káráísiti áwí'a mósá maránae sé'a máyaundanivo puwé'o kwíyómpa'o iyóna marapá'ó máyaandawaimba usáyaitanaumne. ²² marapá'ó úwoimo mé'o é'a áúgwara'-mayai mayánaumne. úwoimo máéndayavena siráái táínana puwónaundayavena siráái táínana mirá ína'a mirámó ónaundawaimba íma ísaraumne. ²³ minkáér-ímáyááo kembá kwétavisíye. puwé'a kwíyómpa'a Káráísitiye ménaundayavena usáyaitarain-tantaa'a póna siráái kwétaivo ²⁴ marapá'ó maúndamo é'a kawe'á umái kembá túwa'naa únda póna kawe'á íníye. ²⁵ mináímbá árair-aimba isa'á isáúnda pó'a marapá'á mé'a keinárawate koménaunda Áánútun-aaiyave'a áraire símae iyónana tirunkó kawe'á ínimba mináímbá ísaraumne. ²⁶ keinárawate ókwara'a koménaundayave'a kentávé'a imáyáa é'a Ísu Káráísiti áwí'a mósá maránaáowe.

²⁷moórá-aimba asiramái simátíménda ísáaro. kawe'á umái mé'a Ísu Káráisitina áséi-aimba mósá maráiyasa tuwánanaaowe. mirámó íya'o é'a maanká'á mé'a isánaumno. kentópa'a komé'a tuwánanaumo. íma ísáúmne. maarán-áimbá isánaundayavaiye sé'a kwésimatimune. mimbórá-ímáyáá é'a asiramái mé'a tiyáántámbo kwimái asiramái mé'a áséi-kwasai simátíma'mae'a kwíyasa mináintávésa évakarawai áraire sénááowe. ²⁸kentí namuro-kwáásí túranka'a íma moórá-yantaatavena táá'a kánímbo pósa keinárawatavesa sésa Áánútu kwená aampa'á mótínkaraisasa máyáawe-ímayaa ésa kesávésa Áánútuna némpata maí'maita kwéune-ímayaa ónááowe. ²⁹Áánútu imáyáa tímísa'a Ísu Káráisitini-aaiyave'a áraire siráawe. Áánútu íma tíyótaasa ísa'á keinárawa'a Ísu Káráisitina kwaási-i'a onkákémbá tí'o iní'a kwéumatinkaawe. ³⁰ááema Ísu Káráisitina mayái siyáántámbo kwimáimo mayááwánda á'a suwánaraamba ívékwara'a mirámó únda kwéise'a tiyáántámbo kwimái kwémayaawe.

**Káráisiti Áánútu aísamaivimba máyowana
áwí'a anómbo umánkarain-kwasai.**

2 ¹Ísu Káráisitiyemo tarúmaimo máyáamba kwemá kwétiravayaiye. Áánútumo kwenarumbó tímakaimba asirayámbá tímakaiye. Áánútun-amankomo arumbó tímakaimba moórávimba máyáawe. tirumbá umátínkáva'a kwénaae'a túwa'naa umai máyáawe. mirámó íya'o é'a ²mimbórá-ímáyáá umái mé'a moórá-tirumba ma'mái mé'a kentirumbó tíma'mae'o naaiyamba sirunkó anón-kawe'a ínfyé. ³mayáímó kwémayaamba íma kentúma maé iyé'a kesúwí'a maimaé iyígwáe íma sé'a Áánútu aísamaivimba mé'a ó'owiyave'a sé'a kentáá usáyaaitaraawe seró. ⁴íma kesáváiyé su'mai túwa'naa e'a amáparawai túwa'naa oro. ⁵Ísu Káráisitimo imáyáamo intembá maarán-ímáyáá oro.

⁶Ísu Káráisiti Áánúturaamba umái ména kwená asirayánkómó intembá umái ména minásráyámbá íma tokéna ⁷ívátuwena umarankáání'a mórun-úwana moórá-ininko marankówana anón-éna kwayó-kwáásíráámbá umái ména ⁸kwaásiraamba umái máyowasa awánowana Áánútu aísamaivimba kumbéna puwínín-aintavena owé simái kató éna íma úwoi pukáivo sáwí'a ésa taaira'á inkamúwana pukáiyé. ⁹mirá uráintavena Áánútu pukáimpinkemba usásinankena sanaan-úrumba móankena amáparawai túwíka'a kwenáwí'a anómbo umánkowasa ¹⁰pósa Ísu áwí'o tánááombo ésa anómban-iye sésa amáparawai kívaesa kwíyómpakewaiye marapákéwáiyé kwaántái marupákéwáiyé kívairea ¹¹avora'á Ísu Káráisitintavesa sésa Ísóigoman-iye sésa Áánútumba kentáásivowa áwí'a mósá maránááowe.

kwaásivimba sáma kamátinke'a máéro siráin-kwasai.

¹²mindáyave'a kesí kwaásiyo ísáaro. keinárawate máyaawandara'a kesáái ísámae iráantemba ívé'a íma keinárawate máyaundara'a

kesáái isé'a Áánútumo sáwí-imayaa tátokaimpinkemba iyátinkena kawer-ámpá'ó métinkarain-aimba imáyáa é'a kwentávé'a kwée'a kwenáái tuwáúnavo sé'a táátave'a kwée'a asiramái kwená mayái máyáaro. ¹³Áánútu aamoimó kwéim-bayai mayánáe sé'a kwéontavena kentirumpimbá mayái maimaé kwéiyisa'a pó'a táátave'a kwée'a kawer-ámpá'á kwa'maé kwégowe.

¹⁴Íma í'ái tinké'a íma aaisambá tiyé'a miráumai máéro. ¹⁵mirámó é'a kawer-úramba umái máfyana póna kentí sáwí-meyamba íma kwéniye. marapá'ó sáwí-ambo kwarésamo kae'náé'o úmae nááón-kwaasivimba keinárawa'a Áánútuna kwaási mé'a sáwí-imayaa kempimbá íma kwáyaina'a pó'a sáma kamátinke'a ¹⁶maí'mai'o ónááon-aimba kentirumpimbá asiramái tátokaiya'a pó'a Ísu Káráísiti kumíndara'a aamoí é'a sé'a komáyaawanda pó'a maí'mai'o ónááon-aimba tirumpimbá asiramái tátoraamba pó'a sé'a íma úwoisan-tantaatave'a mayái kwémae'a méraumne sénaumne.

¹⁷Áánútuna aamoi-yántáá'ó áménteni'a umái kwenká'á agevamái máyáawe. Áánútuntavesamo imáyáaamo ésamo ándá-aran-dombo átímaraanteni'a umái kembó sínkamiyanamo kesí naaemó kumína'o púwónanamo éna ándá-aran-donkaamba kumíníye. mirámó ondamó éna kesirunkó kawé'á ínimba póna kentirunkógwárá'á kawé'á íníye. ¹⁸miráumai kesirunkómó kawé'ó índantemba kentirunkógwárá'á miráumai kawé'á íníye.

Tímótiye Épavarotaitasi miwítí kwaasái.

¹⁹sáwíyanka'a Tímótimba ai'maráanana kentópa'a kwíníntave'a Ísu Káráísitimpa'a námúnaavinkemba kwéaisaa-unda póna kentópa'a kuréna koyauweréna kesópa'a téna kentáái másimasimina'a isé'a aamoí ónaumne. ²⁰kwesé keiráíyé su'mai keinárawatavekai anón-imayaa ékai sékai kawerá umái máya. sáwíra umái máyaa kwésuvo ²¹évakarawai kesávái-ímáyááwé su'mai ésa Ísu Káráísitina imáyáa íma kwéowe. ²²ánivo ááninkomo avowáná mayáímó áwa'naa intembá ásí-kwasaiyavena Tímóti kembá kwésuwa'naa in-áímbá ísaraawe. ²³kesópa'a tínín-tantaa'a amu'ma'mái awáné'a Tímótimba ai'maráanana kentópa'a kwína'a ²⁴kemá sáwíyanka'a kentópa'a kónaundayave'a Ísóigompa'a kwéaisaa-e'a kwéamu'maraumne.

²⁵imáyáa é'a kesí kwaásigo áwí'a Épavarotaitasi ai'maráanana kentópa'a kwíníye. mirá ónaumne kwésune. ai'marówana kesópa'a téna kentáái másimasimena kesí umbai-máyái tagwésuwa'naa-ena kesé asirayám-báyái kwémayaisana ²⁶ái'a isa'á kwenáái ísáawana kwemá iséna anón-imayaa éna sí'o imbá asóvamasinkain-aimba kosimátimenae simbá pó'a ai'maráanana kwíníye. ²⁷árai'a áí'a isaná puwíndayavena kwéisana Áánútu arumbá umánkena asóvamankaraiye. umbai-yántáá'á

kempímbá kwáyáinka'a póna puwínana ó'on-umbai-yantaa'a tivó séna Áánútu arumbá umásinkena asóvamankaraiye. ²⁸mindáyave'a ai'maráandayave'a aamoí únana kentópa'a kwína'a awáné'a aamoí íya'a íma anón-imayaa ónaumne. ²⁹kentópa'a kwína'a awáné'a aamoí umánke'a Ísóigompa'a súwi síyana tirunkó anón-kawe'a íníye. mirán-kwáási táái mósá máráaro. ³⁰íma kanaán-umai tasúwa'naa ontávéna kentí anondá kwemá téna kovuwúnavo íma simbá úwoi tasúwa'naa ena Ísu Káráísitina mayái kwémayaimba puwíndayavena uráivo kwembá awáné'a kwenáái mósá máráaro.

Káráísitin-aaiyavai áraire sewái arupí-kwaasin-owe siráin-kwasai.

3 ¹kesí kwaásiyono senda-áimbá ísáaro. Ísóigontavena tirunkó kawe'á íno. siráunda-aimbo ókwara'o sénaunda íma sívón-káinana mináínkó kenká'á kárakwiyiniye.

²évakarawai sésa túra'o kárámaimo araa'énamo é'o é'a Áánútuna kwaási-i'a ónááowe kwésevo mináimbá íma ísáaro. miwímá iyánkáán-kwáási sáwí-mayaima kwémayaan-kwaasi tááiman-ivo íma ísáaro. miwí túra'a kárámai araa'éna ésa Áánútuna kwaásiya úne sembánivo ³kesáámá árai'a Áánútuna kwaási-uranta úne. Áánútun-amanko kentáá imáyáa símakaintaveta Áánútuna imáyáa éta áwí'a mósá maréta Ísu Káráisitimba aamoí umánketa kentáási mayáíyávéta íya aamoí kwéeta séta kentáási mayáígó kentáási sáwí-imayaa íma kanaán-umai ánásasuwanivo Ísu Káráísiti kentáási sáwí-imayaa ánásasuwaniye kwésune. ⁴évakarawai sésa kentáási mayáígó kentáási sáwí-imayaa kanaán-umai ánásasuwaniye kwésewe. mináimbó árair-aimbo inkákái kemá kawe'á úsina. kesí imáyáavinkem-bayai anóm-bayaiman-íye siráunda ⁵kesinó masinkówa'a avakaumboé-no'waamba kwaéwánasa súma kárámai araa'éna uráawe. kemá Ísareri aísavutantamba uráundawai é'a Pénisamini-andarakemba ówánasarai kesinóvowi Ípíru-kwaasi-taaivinkemba kwésuya'a mináímpínkémbá siráumne. Yútaa-kwaasiti amáámá amáán-kawaa-kwaasi asiramái kwégwaraamba kemá amáán-kawaa-kwaasiti aambá kwakáumne. ⁶Áánútu aamoí umásinkainkwae kampa'á sé'a Ísuna aampa'á kun-kwáási sáwí'a umátínkarumne. amápar-amaambo kwakáunda suwánésa sésa kawe'á kwéiye siráawe. ⁷mimbáyáíyávé'a kesí imáyáavinkem-bayai anóm-bayaiman-íye siráundanivo minímáyáá ivátuwe'a sé'a Ísu Káráísitin-aaiyave'a áraire sundayave'a ááémo mairáunda-mayaiyave'a úwoisam-bayaiman-íye kwésune. ⁸Ísu Káráísiti kesí Ísóigo tarúmai máyaunda pó'a sé'a mindá aiva-tántáál'á éna amápa-tantaakomba usáyaaitaraiye. ó'on-tantaatave'a úwoisan-tantaa'an-íye kwésune. Ísu Káráisitintave'a imáyáa é'a sé'a Káráísiti aivarawái isa'á kwesé tarúmai máyaunda pó'a ááémo anóm-bayaimo mairáundayave'a mindá úwoisam-bayaiman-íye sé'a ivátukaumne. ⁹Áánútumo Mósesimbo

simámakain-amaamba kwakáundayavai sé'a mináínkó kawe'á umásinkainana Áánútu kentávèna arupí-kwaasiman-iyè síníyè mirá siráundanivo ívé'a minímáyáá ivátuwe'a sé'a Ísu Káráisitín-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyaundayavèna Áánútu kentávèna arupí-kwaasiman-iyè kwésiyè súnè. mirán-áimbá sirááíma kwétaisa'a máyaumne. ¹⁰Ísu Káráisitintave'a imáyáa únana mirán-ímáyááó anómba isaná sirááíma kwétaisa'a máyaumne. Ísu Káráisiti pukáimpinkemba usásinèna asiramái máyáimba pó'a kemá mirá ónaumne-imayaamo únda sirááíma kwétaiyè. Ísu Káráisitimba áí'a úni'a umánkaraamba pósa kembó sí'o índai'o umásinkaiya'o é'a kwená áíkona ááimba isánáe sé'a kwéunana sirááíma kwétaiyè. Káráisitimo pukáimba kawer-ímáyáá kwéena pukówa'a mirán-ímáyáá ónáe sé'a kwéunana sirááíma kwétaiyè. ¹¹puwónaundavinkemba Áánútu usásisinkaniyè-imayaa kwéunana sirááíma kwétaisa'a amu'maré'a máyaumne.

Póro ayáántán-kwimai mayái mairáin-kwasai.

¹²sirááímo kwétaiyemo sún-da-aimba Ísu Káráisitina ááimba á'a maisáúmne-imayaa íma kwéune. Ísu Káráisiti kwená kwaási-í'a umásinkèna kasenkuí'a íma umásínkaraisa'a mirán-kwáásí auvóndayave'a asiramái siyáántán-kwimai mayái kwémayaumne. ¹³sirááímo kwétaiyemo sún-da-aimba á'a maisáúmne-imayaa íma kwé'e'a maará kwéune. amápa-kwaasimo isaaisésaraambo kwégwesamo mimbórá-ímáyáámó kwégwaraantemba kemá mirá kwéune.

kesínaaempa'o kwáyáin-tantaa'a íma imáyáa é'a aáno paárinin-tantaare su'mai kwégware'a ¹⁴ayááíwá'o kwáyáim-beyamba mayánáe sé'a kwégwaraumne. Áánútu Ísu Káráisitina mayáíyávèna imáyáa éna séna kwíyómpa'o maí'maí'o ónááomba mindá kentí meéyámbán-iyè siráíntave'a mindáyave'a siyáántán-kwimai mayái kwémayaumne.

¹⁵mirán-ímáyáámó úndantemba sáákaevayan-kwaasiya mimbórá-ímáyáá íyataao. évakarawai ó'on-imayaa owaná Áánútu avora'a mirámó kwéowaina ááimba agaráátinkaniyè. ¹⁶Áánútun-aai ísaraamba póna mináínkó kentúra'a kárákwiyina'a máéro.

¹⁷kesí kwaásiyono. úndantemba mirá oro. kesáámó úndantembo kwéon-kwaasi tuwáné'a mirá oro. ¹⁸ááémo símae'o iráunda-aimbo é'a sirunkó umbá taimbá pó'a ókwara'a simátimè'a sé'a Ísu Káráisiti taaira'a pukáin-aimba évakarawai isésa íma aamoí ésa namuroráání'a kwéowe. ¹⁹toómbó naí-yántáákó áúma mósá marésa tígáemó íi-yántáá'á miwímá íma kwéisasa aamoí kwéesa marapá-tántáátávésawe su'mai imáyáa kwéiyana Áánútu miwímá ánásasuwánivo ²⁰kesáá kwíyómpata uménaunda-kwaasi únanaya Ísóigo Ísu Káráisiti kwíyómpakemba kuména kusiráníntaveta mindáyaveta amu'makáananaya ²¹kuména mararákémbá aamoí-súwawaakomba ó'ora-suwawaata aúsinkaniyè. asirayámbá tokéna

amápa-tantaa'a kanaán-umai kárákwirain-asirayandei kwená ó'oran-
auwawaakaanta kentáásúwawaa'a aúsinkaniye.

kawer-ímáyááwé su'mai úmae iyóro-kwasai.

4 ¹kesí kwaásiyono. kentí imáyáa kwéunda-kwaasiyomban-owe.
Áánútun-aii kosimátímakaundarakemba Áánútunopa'a tiráantavena
sirunkó kawel'á kwéisa'a kotuwánanae sé'a kwéune. Ísóigoe tarúmaimo
máayáamba asiramái máéro.

²kemá Póro kaer-ínínkáí túwí'a Yótiyaawe Síntikite asiramái
simátíme'a sé'a Ísóigontavekai imáyáa ékai aaisan-áimbá ivátuwekai
mimbórá-ímáyáá okaiyó kwésune. ³kesémo mimbórá-máyáímó
kwémayaandawai simáménda isaaó. minkáér-ínínkórásarái áséi-
kwasaiyavesarai súwa'naa urááyamba po minínínkáí túwa'naa
inasarái aaisan-áimbá ivátuwesarai mimbórá-ímáyáá okaiyó kwésune.
minínínkáíyé moórawai áwí'a Kérémentiye évakarawaiye áséi-
kwasaiyavesa kesé asirayám-báyái kwémaesa aúnái'a umái maí'mai'a
ónááowai miwí túwí'a Áánútu kwená aúvái-kwandaavimba agaimakáíye.

⁴Ísóigoe tarúmaimo máyáamba aasiyaasí tirunkó aamoí íno. ókwarar'a
mináimbá sé'a tirunkó aamoí íno kwésune. ⁵paru umái mé'a túwa'naa
iyamba amáparawai tuwánanaaowe. Ísóigo sáwíyanka'a marapá'á
kumíníye. ⁶amápa-tantaatave'a íma anón-imayaa é'a Áánútumpa'a
áísaa e'a námúnaa sé'a súwi seró. ⁷mirámó íyanamo éna Áánútu paru
umátinkaniye. Áánútuna parugómá amápa-parugomba usáyaaitaraiye.
Ísu Káráísitiye tarúmaimo máyáamba mimpárúgó tirumpiné imáyáarare
kárákwiyiniye.

⁸kesí kwaásiyono. senda-áimbá ísáaro. árarir-aíne aiva-tántáaré
arupí-yantaare kaweré su'mai íí-yántáaré aamoí kwéon-tantaare kasenku-
yántáaré kawer-áimbó kwésen-tantaare áwí'o mósá kwémaraan-tantaare
miráumai-yantaatave'a imáyáa úmae iyóro. ⁹simátímakaunda-aimba
kwéise'a táto'mai kawel'á úmae iyóro. máyáímó mairáunda suwánaraavo
mirá úmae iyóro. mirámó íyanamo éna Áánútu paru umátinkena
keinárawate méníye.

súwa'naa owe séna Póro súwi siráin-kwasai.

¹⁰ááema kentávé'a imáyáa uráamba súwa'naa ónááon-amba íma
kwaémáimbanivo ívé'a kwésuwa'naa-on-amba kwáyáísa'a kwésuwa'naa-
owana sirunkó aamoí kwéisa'a Ísóigompa'a súwi kwésune. ¹¹ímo
makáunda-yantaatavena íma sirunkó sáwí'a kwéíye. sáwíva-tantaa'o
makáunda-tawai kanaawé sé'a sáwíva-tantaa'o ímo makáunda-tawai úwoi
kanaán-iye kwésune. ¹²ímo makáunda-yantaakona aambá á'a awáné'a
makáunda-yantaakona aambá á'a awáné'a kwéunana Áánútu imáyáa
símísana sirunkó kawel'á kwéisa'a máyaumne. amápa-tantaa'a kesóp'a

tiráimba évaka-tawai toómbá maré'a évaka-tawai káno'a maé'a évaka-tawai sáwíva-tantaa'a maré'a évaka-tawai íma sáwíva-tantaa'a maré'a miráumai mé'a kanaán-iyé sé'a máyaumne. ¹³ Ísu Káráísiti asirayámbá símakaisa'a amápa-tantaa'o kesópa'o tiráimba asirayámkwárá'á toké'a máyaumne. ¹⁴ ánivo umbai-yántáá'ó kesópa'o tiráimba keinárawa'a súwa'naa uráamba kawé'á uráawe.

¹⁵ aiva'á áséi-kwasai kosimátíma'mae'a kwéiyé'a kentí maramá Másétóniyaa-marama tuwé'a ó'on-o'om-barava'a kosimátíma'mae'a kwénaaunda-kanaavimba keinárawa'a Vírípai-naopaken-kwaasiye su'mai kwésuwa'naa-e'a évaka-tantaa'a násímakaawe. Áánútuna kwaási ó'on-daopimpakewai íma násímún-aimba ísaraawe. ¹⁶ Tésárónaikaanaopa'a komáyaawanda-kanaavimba évaka-tawai keinárawapinkemba évakarawai timé'a ti'márówasa mánásímakaawe. ¹⁷ nááwiya mánásimenaao-imayaa íma kwéunda pó'a násimiyawai Áánútu kawé'-mékámbá timínda-meyanko iyíníye-imayaa kwéune. ¹⁸ Épavarotaitasimba amé'a ai'márówana másímakain-tantaa'a aráá'a makáumne. másímakain-tantaa'a Áánútumba ámakaamba áséi-kwiyumba iséna aamoí kwéin-tantaakaamba makáumne. ¹⁹ Ísu Káráísitiye tarúmaimo máyáantavena kesí Áánútu amápa-tantaakona ááimba póna keinárawatavena kwembó arááímo tain-tántáá'á timíníye. ²⁰ Áánútu kentáásivowa kwená ó'oran-aaimba kwaíkwai'a ínimba árarir-aimban-iyé.

²¹ Áánútuna kwaási Ísu Káráísitiye tarúmaimo máyáan-kwaasiyave'a sé'a kawé'á umái máéro kwésune. Áánútuna kwaási kesé máyáan-kwaasi keinárawatavesa sésa kawé'á umái máéro kwésewe. ²² Áánútuna kwaási Árómáa-naopa'a máyáawaiye Árómáani-kamaani anóndakona kwaásiti mayái kwémayaawai keinárawatavesa sésa kawé'á umái máéro kwésewe.

²³ Ísóigo Ísu Káráísiti keinárawate ména úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.

kemá Póro sún-da-aimba ánásaiye.

Kórosi

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai sísamaivakemba kaer-íyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimakáiyé. Póro Ísun-
aai simátíma'mae iyúnkakemba Árómaa-naopa'a ándáva'a ánkawana máyopa'a moóráwai áwí'a Épávarasi téna séna Kórosi-naopa'a Ísuna aampa'ó kwégon-kwaasivimba kampa'-mónór-áimbá kwésimatimewe siráiyé. mindá maarán-kámpár-áimbá sésa Áánútu isasá kwaási owasá avumpimbá égésinarawa'a máyáawai túwí'a mósá máraaro sésa Ísuntavai íma Ísóigoma póna kwíyómpaken-kwayo'nakaamban-iyé sésa évaka-tontavai íma naaró sésa kentú-augwiyaamba toró simái mirán-áimbá kwésewe kosúwana Póro iséna mirán-áimbá tuwáígwáé séna maanáúvái agaimái tuwówasarai Tikikásae Ónísímasiye máttímaakaiye.

---

1 ¹ kemá Póro maanáimbá maanáúvávímbá agaimaráúmpo ísáaro. moóráwai áwí'a Tímóti kentáásí kwaásigo kesé máyáísa'a agaimaráúmpo ísáaro. Áánútu kwená imáyáavinkemba kentávéna séna aantá-kwaasi-í'a éma Ísu Káráísitin-²aai kosimátíma'mae naauwó séna si'mákaivo ísáaro. ²Kórosi-naopakewai Áánútuna kwaási Ísu Káráísitiye tarúmaimo máyáawai kwembá íma aúwáamba asiramáímo máyáawai ísáaro. Áánútu kentáásivowa úwoi túwa'naa ena paru kwéumatinkaintave'a námúnaa kwésune.

³keinárawatave'o imáyáamo é'o námúnaamo kwésunda Áánútu Ísu Káráísiti avowámp'á súwi kwésune. ⁴Ísu Káráísitinka'a agevamái mé'a Áánútuna kwaási amáparawaivimba kentirumbó kwétimen-aimba isé'a mindáyave'a Áánútumpa'a súwi kwésune. ⁵aiva'á moóráwai áwí'a Épávarasi árair-aimba áséi-kwasai simátimuwa'a ísaraanka'a kwíyómpa'o Áánútumo to'mayaa úmakaimba imáyáa é'a amu'maré'a máyáamba pó'a Ísu Káráísitinka'a agevamái mé'a Áánútuna kwaásivimba kentirumbá kwétimewe. ⁶aiva'á Áánútu úwoi túwa'naa in-áimbá simátimuwa'a isé'a sé'a árair-aimban-iyé suwaná mináínkó kawé'ó umátínkaraintemba mináséi-áínkó amápa'-marava'a kóyáwé éna kawé'á kwéumatinkaiye. ⁷Épávarasi mináséi-kwásái simátíma'mae iráiwai kwembá sirumbá ámakaundawai keséya kawé'-má'yái kwémayiwai súwa'naa ena keinárawapimba Ísu Káráísitina mayái kogwémaena íma ivátuwena

⁸tasimásimena séna Áánútun-amanko Kórósi-kwaasi imáyáa tímísasa kwaásivimba tirumbá kwétimesa kwétuwa'naa-owe siráye.

⁹súwa'a is'éa námúnaa símae kwéiye'a námúnaavinkemba maarán-áimbá kwésune. Áánútu kwembó arááímo kwétain-tantaa'a sáma kamátinkaina'a awánewana Áánútun-amanko kawer-ímáyáá timína'a ¹⁰Ísóigombo arááímo kwétaini'a íyana tuwánéna aamoí ina'a miráumai mémpinkemba ó'on-o'on-kawe'-mayai kwémae'a Áánútumba kawe'á umái kwéawanaantave'a námúnaa kwésune. ¹¹Áánútu kwená asirayámbá ó'oran-asirayandei asiramátinkainana umbai-yántáá'ó kentópa'o tínimba íma mindáyave'a imáyáa é'a asiramái ménaaontavena kwená asirayámbá timínana ¹²Áánútu kwená kwaásiyavena to'mayaa umái ságyan-ayampa'a kárákwirain-ayampa'a makáimba kawe'á umátinkena to'mayaa úmakaimba timíníye. mindáyavena kentirunkó kawe'á ina'a Áánútu kentáásivompa'a súwi sénááontave'a námúnaa kwésune.

Káráisitina ááine kwená mayáiyégóná kwaasái.

¹³Sáátáánigo túnkwi-ayampakewaina asirayánkó tátokaimpinkemba Áánútu sirénaya ááninko kwená imáyáa kwéiwai kárákwirai'pa'a mósinkowanaya ¹⁴ááninko sáwí-imayaaomo tátokaimpinkenta iyásinkenaya kentáásí sáwí-imayaa maisíyukaiye. ¹⁵Áánútun-ane'ó súranderiya ímo awánáúndaya Áánútumo máyáintemba Ísu Káráisiti máyáiwaintaamo awánáúndayaamo mindá Áánútunta kwéawanaundayaawe. Áánútu kwíyómba maramá íma tarórunainka'a Ísu Káráisiti ména tarórunain-tantaakomba amápa'a usáyaaitaraiye. ¹⁶Áánútu súwana Ísu Káráisiti amápa-tantaa'a tarórunena kwíyómpa'o kwáyáin-tantaare marapá'ó kwáyáin-tantaare awánáúnda-yantaare ímo awánáúnda-yantaare kwíyómpa'o kárákwirawaiye asirayánkwáráwáiyé anómbo máyáawaiye mirán-tántáá'á amápa'a tarórunaiye. ááninko áwí'a mósá maránááontavena Áánútu súwana ááninko mirán-tántáá'á amápa'a tarórunaiye. ¹⁷amápa-tantaa'a íma kwáyáinka'a ááninko máyáísana amápa-tantaa'o tarórunaimba kwená asirayándéi tátokaisana kwenamááramaa'a kwáyáiyé. ¹⁸a'nómpínkén-ímáyááó amápa-kura'o kárákwiraintemba Áánútuna kwaási Káráisitín-áúraamba owaná kwemá ti'nónkáámbá éna kárákwiraiye. kwemá aivarí'a éna amáparawai usáyaaitanintavena kwená kwaásira'a kárákwiraiwai póna kwená kwaási aúnaí'a umái máyáawaina ááimba póna Áánútu pukáimpinkemba usásinankaraiye. mindáyavena kwemá tarórunain-tantaakomba amápa'a usáyaaitaraiye. ¹⁹Áánútuna imáyáavinkemba kwená asirayámbá amápa'a Ísu Káráisitimpimba kwáyáísana ²⁰Áánútu imáyáa éna séna kesááninko taaira'á puwínana kwená naaemá kumínimba pó'a amáparawai paru umátínkáanasa kwíyómpaken-tantaare marapákén-tántáaré simái tarútinkaanasa kesópa'a paru umái ménaaowe séna sáwí-imayaaomo tátokaimpinkenta iyásinkaraiye.

²¹ Áánútu mináimbá keinárawatavenagwara'a siráiyē. ááéma sáwí'a é'a sáwí-imayaa kwé'e'a pó'a Áánútuna némpa'a mé'a kwená namuro-kwáásiráámbá umái máyómbanivo ²² ááninko marapá'á kumbéna pukáimba póna mindáyavena simái tarútinkena Áánútunde-i'a umátinkarainana sáwí-aimba kempímbá íma kwáyainana aaivimbó maitinkánín-aimba íma kwáyainana Áánútunopa'a mótinkanintavena pukáiyē. ²³ ááninko mirá uráivo aiva'á Ísu Káráísitin-aaí áséi-kwasai ísaraanka'a áraire sé'a kwenká'á agevamái mé'a Áánútumo to'mayaa úmakaimba imáyáa é'a amu'maré'a máyáamba póna mináimbó asiramáímo imáyáamo úmae iyé'o ímo kaer-ímáyáámó é'o kwenká'ó agevamáímo ménaaombo éna Áánútu ááninko keinárawa'a Áánútunopa'a mótinkainana kempímbá sáwí-aimba íma kwáyainana aaivimbó maitinkánín-aimba íma kwéniye.

Ísóigona kwaási túwa'naa uráin-kwasai.

kemá Póro mináséi-kwásáígóna mayái-kwáásí únasa amápa'-marava'a simátíma'maesa kóyáwé kwéowe. ²⁴ kwétuwa'naa-unda sí'a iní'a kwéumasinkaambanivo sirunkó kawe'á kwéiyē. Ísu Káráísiti kentávéna séna kesí kwaási kesúwawaakaamba umái máyáan-kwaasi kwétuwa'naa-índara'a áí'a índai'a umánkanaaowe siráinka'a minúbái-yántáá'á kesópa'a tiráisa'a mimbáyái kwémayaundanivo kwétuwa'naa-unda sí'a iní'a kwéumasinkaamba sirunkó kawe'á kwéiyē. ²⁵ Áánútuna kwaásira'a mayái maé'a kwenáái amápa'a simátíma'mae iyé'a kawe'á umátinke'a túwa'naa ónaundayavena Áánútu usásisinkaraiye. ²⁶ ááéma Áánútu mináimbá aúpá'á makáimba ááémo paáruron-kwaasiye minká'ó paáruraan-kwaasiye íma ísaraawana ívé'a Áánútu kwená kwaási kwéagaraatinkaiye. ²⁷ Áánútu to'mayaa umái aúpá'á makáimba imáyáa éna séna amápa-kwaasiyave'a ó'oran-kawe-tantaa'a to'mayaa úmakaunda agaráátinkanaumne siráiyē. to'mayaa umái aúpá'ó makáimba maarán-iyē. Káráísiti kempímbá máyáimba pó'a kwesé ó'ora-sagayan-ayampa'a ménaaowe. Áánútu mirán-áimbá isáígwáe séna ívé'a kwená kwaásiya kwésimasimintaawe. ²⁸ mindáyaveta amáparawaiya Ísu Káráísitin-aaíya kwésimatimune. amáparawai Ísu Káráísitiye tarúmaimo mésa táákaevayan-kwaasiraamba umái mésa Áánútun-aaíyavesa asiramái imáyáa kwéesa ménaaontaveta Áánútumo símakain-kawer-imayaaneí simátíma'maeta kwéiyeta séta kárákwiyoro kwésune. ²⁹ mimbáyái áúgwara'-mayai kwénintave'a siyáántán-kwimai kwémayaumne. Ísu Káráísiti ó'oran-asirayamba kwésimisana minásíráyánkó kawe'á umásínkáisa'a siyáántán-kwimai mimbáyái kwémayaumne.

2 ¹ maanáimbó simátíménda ísáaro. keinárawate Áréótísiyaa-naopakewaiye kembó ímo suwánaraawaiye anón-imayaa é'a námúnaa sé'a kawerá umáíya máyaa-imayaa kwé'e'a anóm-bayairaamba

umái kwémae'a ²keinárawate miwísé asiramái ménaaontavena sirááíma kwétaiye. moórá-morawaivimba kentirumbá kwétíme'a mimbórá-ímáyáá kwé'e'a Áánútun-aai ísámai kawé'a é'a íma kaer-ímáyáá é'a asiramái ménaaontavena sirááíma kwétaiye. Áánútumo aúp'ó makénamo agaráátínkaraimba mináínkóná ááimba ísu Káráísítima isaná mináínkómbó kawé'ó umáímo isánááontavena sirááíma kwétaiye. ³Áánútuna kawer-ímáyááwé kawer-áíné Káráísítimpimba kwáyáimba Káráísiti kweyáá imáyáaya símísata kwéisaumne. mináímbá isánááontave'a kwésimatimune.

Ísóigoemo tayarúmáimo mé'a maí'mai'a úmae íyóro-kwasai.

⁴Évakarawai kampar-áímbá kentirumbá airaráíya'a kawer-áímbán-íye sé'a kwaráavo sé'a mináímbá kwésimatimune. ⁵keinárawate íma mé'a ándáva'a némpa'a máyaundanivo keinárawatave'a imáyáa kwéune. Ísu Káráísitin-aaiyave'o asiramáímo imáyáamo kwé'e'o mimbórá-ímáyáámó kwé'e'o máyáantave'a keinárawatave'a imáyáa kwéunana sirunkó kawé'a kwéíye.

⁶mináímbá isánááontave'a anóm-bayai mairáunda pó'a Ísu Káráísitiye tamé'a sé'a kentáásí Ísóigoman-íye kwéseмба pó'a kwesé tayarúmáimo mé'a maí'mai'a úmae íyóro. ⁷taaigó án'úo maravímbó kuménamo taaimó tátoraísanamó asiramáímo kwáyáintemba Ísu Káráísiti keinárawate máyaina'a asiramái mé'a kwenááiyave'a áraire símae iyíyana kentirumpimbá anómba íníye. moóráwai áwí'a Épávarasi Ísu Káráísitin-aai simátimuwa'a isé'a asirayán-ímáyáá kwé'e'a aamoí úmae íyóro.

⁸Évakarawai kampar-áímbá simátimesa ááéraan-kwaasiti aambá kwarésa kwaántá-kwaasiti aambá kwarésa íma Ísu Káráísitin-aavinkemban-ivo kwaásiti imáyáavinkemba úwoi-aimba pósa kampa'á simátíyuwesa tátoraavo kárákwiyoro. ⁹Áánútuna asirayámbá amápa'a Káráísítimpimba kwáyáísana kwaási kunaúkáisa'a ¹⁰kwesé tarúmai máyáawana asirayámbá tímísa'a minásíráyánkwará'á kasenkuí'a umái máyáawe. kwemá kárákwiraawairare asirayánkwaráwáíréré amáparawairare kárákwiyena asirayámbá tímísa'a kasenkuí'a umái máyáamba pó'a évakarawai kampa'á simásiyuwesa tátoraavo sé'a kárákwiyoro.

¹¹Yútaa-kwaasiya Áánútuna kwaásiya úne séta súra'a kárámaiya araa'éna kwéumpo keinárawa'a íma mirá kwéovo keinárawatavena Ísu Káráísiti maará uráíye. kentí sáwí-imayao tátokaimpinkemba iyátinkena kwenane'á méaraapatinkaimba pó'a Áánútuna kwaásin-owe. ¹²Ísu Káráísiti pukáísasa utámakaavo keinárawa'a nombó péráamba púwówasamo utámáraanteni'a kwéowe. Áánútu Káráísitimba pukáimpinkemba usásinankowa'a mindáyave'a sé'a árai'a asirayámbá tokéna mirá uráíye sé'a Káráísitiye tarúmai

máyáantave'a usásintínkáanteni'a kwéiye. ¹³⁻¹⁴ Ó'onkaa-kwaasi ombá sáwí'a kwée'a sáwí-imayaayave'o tirááyave'o kwéon-ambo kwakáantave'a Áánútuna némpa'a máyómbanivo Áánútu Káráísitinte tarútinkena aúnái'a umátínkaraiye. kesáá Áánútuna áamáamba íma ísámai kawe'á kwéowananya kesáámó sáwí'o ówándaya aúváivimba agaimarówana kentáásí sáwí-meyamba kentáásópa'a íma tíníntavena Ísu Káráísiti taaira'á pukáimba póna kesáámó sáwí'o ówándayaawe sáwí-imayaawe Áánútu maisiyuwénaya Ísu Káráísitimbo pukáimpinkembo usásinankaraintemba usásisinkenaya aúnái'a umásinkenaya kentáásí sáwí-imayaayavena íma imáyáa úmae kwéiye. ¹⁵ Ísu Káráísiti taaira'á pukáinka'a Sáátáánigona asirayáné kwená kwayó'nárawati asirayáné maisuwéna usáyaaitaraimba áái'o tiyésamo kwaásimo tínkankesamo tiyáántámbo taantembá Ísu Káráísiti miráumai amáparawai túranka'a usáyaaitaraiye.

¹⁶ Ísu Káráísitimo keinárawatavenawe séna uráintave'a kampar-áímbá simásiyuwaavo sé'a kárákwiyoro. évakarawai évaka-tomba aambá aunésa anón-kanaa aambá aunésa kwíyómbo tayain-kánaá aambá aunésa saavaatirá'á aambá aunésa mirán-tántáá'á aambá áúnkaavo keinárawa'o mirán-tántáákómbó ímo kwaráiyasamo aavimbó maitinkáiyamba íma ísáaro. ¹⁷ mintántáá'á aánomo paárinin-tantaakona awaamé'a umái agaráátínkaraimba mintántáákóná ááimba Ísu Káráísitima éna á'a paáururaiye.

¹⁸ évakarawai kampa'á sésa kwaási úwoisan-tantaa'an-iyé sésa kwíyómpaken-kwayo'narawati imáyáa mósá maré'a aamoí oró kampa'á kwéseмба miwí táái íma ísáaro. miwí kaainkáámbó awánaan-aimba kwésimatimesa sésa mindáyaveta amáparawai usáyaaitaraumne kwésesa miwítí sáwí-imayaavinkemba kampar-ímáyáá kwéesa miwí túma maé kwéiyesa ¹⁹ Ísu Káráísiti kentáárá'ó kárákwiraiwaimba íma tátoraamba áúkaawe. a'nónkó amápar-auwawaaka'o kárákwiraisanamo ánúnkomo amápa-kura'o tátokaisanamo anómbo intembá Káráísiti kwená kwaásira'a kárákwimai tátokaisasa Áánútuna imáyáavinkemba anómbo kwéovo minkámpá-kwáásí Káráísiti kentáárá'ó kárákwiraiwaimba íma tátoraamba áúkaawe. mindáyave'a miwí táái íma ísáaro.

Káráísitinte tarútinkena aúnái'a umátínkarain-kwasai.

²⁰⁻²¹ Ísu Káráísitimo pukáintemba keinárawa'a kwemó uráinteni'o uráamba kwaántá-kwaasiti aambá kwégwarowana minánkó tátokompinkemba Káráísiti iyátínkaraiye. marapákén-kwáásí aambá áúmbakaan-tontavesa sésa íma né'a íma uwá'namai awáné'a íma táto'mai awánaaro kwésen-aimba nóra séra kwégwaraao. ²² mináímbá kwaásiti imáyáavinken-aimba marapákén-tántáá'á póna nánááomba úwoi násuwanaaowe. ²³ mirán-áímbá kwésesa kwíyómpaken-kwayo'narawati imáyáa mósá marésa karuwaa'á kwéesa

kampa'á sésa kwaási úwoisan-tantaa'an-iyé sésa kentú-augwiyaamba toró sewasá évakarawai tuwánésa kampa'á sésa kawer-ímáyáágwáráwáín-owe sembánivo mirán-ámbá kwáráamba sáwí-imayaayavesamo tirááiyavesamo kwéomba íma kanaán-umai maisuwáínana ánásanivo úwoi kwaikwai'á ínyíe. mindáyave'á íma kawer-ímáyáágwárá-kwáásín-owe seró.

3 ¹Áánútu keinárawa'á usásitinkena Ísu Káráisitinka'á tarútinkena aúnái'á umátínkaraimba pó'á kwíyómpaken-tantaatave'á imáyáa é'á aamoí é'á Káráisiti Áánútu ayáánúrapa'á asirayán-áyámpá'á máyáin-ayampaken-tantaatave'á imáyáa é'á aamoí oro. ²⁻³púwón-kwaasimo imáyáamo ímo ontembá keinárawa'á miráumai marapákén-tántáá'á íma imáyáa oro. Ísu Káráisitiyemo tarúmaimo máyáamba Áánútu miráumai kwentávái asiramái maígwáe séna kwégarakwiyyíe. mindáyave'á marapákén-tántáátávé'á íma imáyáa é'á kwíyómpaken-tantaatave'á imáyáa úmae íyóro. ⁴Ísu Káráisiti aúnái'á umái máyáawaina ááimba pó'á kumíndara'á kwesé mé'á ó'ora-sagayan-ayampa'á ménaaowe.

aúnái'á umátínkáva'á kwéiyíe siráin-kwasai.

⁵mindáyave'á ánásanintave'á sáwí-yantaatave'ó tirááiyave'ó kwéowanamo kwéyavisin-tantaa'á túwáaro. mindá maarán-tántáá'án-iyé. áwáyo-tantaa'ó kwéowaine tigeayávé'ó kwéowaine sáwí-yantaatave'ó tirááiyave'ó kwéowaine túran-andamo kwéowaine mirámó kwéomba túwáaro. túran-anda kwéowai marapá-tántáátávésa aamoí ésa íma Áánútuntavesa aamoí kwéomba túwáaro. ⁶Áánútun-aaí íma ísámai kawé'á kwéesa mirá-sáwí'á kwéomba póna Áánútu áwáá'á séna sáwí-meyamba tímíníyíe. ⁷ááéma mirá-sáwí-ámbá kwaré'á miráumai méraawe.

⁸miráumai máyómbanivo ívé'á tínaaemba umáméro. mindá maarán-tántáá'án-iyé. áwáá'á kwésewaiye aaisambá kwésewaiye tíyámba kwéumatinkaawaiye simái sáwí'á kwéumatinkaawaiye sáwí-aimba kwésewaiye mirán-tántáá'á tínaaemba umáméro. ⁹⁻¹⁰sáwí-kwaasi mé'á mirá-sáwí'á uráambanivo á'á ívátuwe'á aúnái'á umái mé'á Áánútumbo kawé'ó umáimo awánanaaontavena kwenkáání'á umái aúnái'á umátinkena miráumai aúnái'á umátínkáva'á kwéiyívo keinárawapinkemba kampar-áimbá íma seró. ¹¹Áánútu mirá uráintavena maarán-áimbá íma aivar-áimbán-iyé. évakarawai Yútaa-kwaasi owasá évaka'á ó'onkaa-kwaasi owasá túra'ó kárámaimo araa'énamo kwéowai owasá évaka'á ímo túra'ó kárámaimo araa'énamo kwéowai owasá anón-umipaken-kwaasi owasá ó'on-kwaasiti mayáírá'á meéyámbakaan-kwaasi owasá úwoimo máyáan-kwaasi owasá mirá kwéovo mináimbá íma aivar-áimbán-ivo Ísu Káráisiti aivarí'á umái ména kwená kwaási amáparawaivimba máyáiyé-aimba aivar-áimbán-iyé.

¹²Áánútuna kwaási-i'á owaná arumbá kwétimena ítámarena séna kendéin-owe siráimba pó'á maará íyasa tuwánanaaowe. tiruntavé'á é'á

kawe'á umátinke'a kentúma íma maé iyé'a paru umátinke'a umbai-yántáá'ó kwáyáimpimba asiramái máyáamba íma ivátuwe'a ¹³íma ááema áwáá'a sé'a évakarawaimo sáwí'lo umátínkémba íma imáyáa é'a anondá mirán-oro. Ísóigo kentí sáwí-imayaamo maitiyuwéna ímo anondámo sáwí-meyambo tímíntemba keinárawa'a mirán-oro. ¹⁴mirámó kwéomba keinárawapimba amáparawaivimba tirumbá kwétime'a mirámó é'lo é'a mimbórá-ímáyáa kwé'e'a minámápár-áíntávé'a kawe'á umái ménaaowe. ¹⁵mimbórá-ákúní'a umái mé'a paru umái ménaaontavena Áánútu ítámakaimba pó'a Ísu Káráisitimo parumó umátínkáimba kentáásirumpimba kwaíkwai'a ínkwaé-imayaa é'a súwi seró. ¹⁶Ísu Káráisitina ó'oran-kawer-ainko kentirumpimbá anómba íno. keinárawapimba kawer-ímáyáávínkémbá kwenáái mósímambesimamba úmae kwéiye'a arupí umátinke'a Áánútumpa'a súwi kwése'a Áánútun-aai aúvávimba agaimakáan-aimba sé'a monor-ímá sé'a Áánútun-amanko simátímakain-ima sé'a Áánútuntave'a tirumpimbá aamoí kwé'e'a imá seró. ¹⁷mayáímó kwémae'lo aaimó kwéseмба Ísóigo Ísuna asirayándéí mirá kwé'e'a kwemá keinárawate máyáintave'a Áánútu kentáásivompa'a súwi seró.

aarakwáré tíráá'maare miwítí kwaasái.

¹⁸aaraiyómbá ísáaro. Ísóigondeiman-ovo kentuwai'máá táái ísáaro. ¹⁹kwaaf ísáaro. kentuwainímbáá'a tirumbá kwétime'a íma sáwí'a umátinke'a kawe'á umátínkáaro. ²⁰iyámpói-inaamaru ísáaro. amápa-tantaatave'a kentinóvowi táái ísáaro. mirámó íyanamo éna Ísóigo aamoí íniye. ²¹iyámpói tivoísái ísáaro. kentí iyámpóímo arupí umátinkanaemo kwéseмба kentí iyámpói íma kawe'á úmaesa íyóvo-imayaamo é'a úwoisan-aimpinkemba simái kaénáaro.

²²évakarawai miwítí mayái mayáígwáe sésa meéyámbakaawai ísáaro. amápa-tantaatave'a kentí anón-kwaasi táái ísáaro. miwí túranka'a aamoí umásinkaigwae su'maiyave'a íma mirán-káwé'á é'a úwoi-kanaagwara'a mirán-káwé'á é'a Ísóigontave'a táátavai-imayaa kwé'e'a kentí anón-kwaasiti mayáíyávé'a íma kaer-ímáyáa é'a kawe'-má'yái máyáaro. ²³mayáímá kwémae'a sé'a kesí anón-kwaasiti mayáíyé su'mai ímanivo Ísóigona mayái-kwáásiyá úne sé'a kawe'-má'yái kwémae'a karuwaa'á oro. ²⁴mirámó kwéomba maarán-áímbá imáyáa oro. Ísóigo kwená kwaásiyavena to'mayaa úmakaimba mimbéyámbá tímíniye. Ísóigo Káráisiti kentí anóndako úramba ména kentí meéyámbá tíména ²⁵sáwí'lo uráawai sáwí-meyamba tímíniye. íma taaínkaar-umai-meyamba tímínivo arupí umai-meyamba tímíniye.

4 ¹meéyámbakaan-kwaasiti anon-kwaasi ísáaro. kentí mayái úwoi kwémayaan-kwaasira'a arupí umái kawe'á umái kárákwire'a maarán-áímbá imáyáa oro. miwítí anóndakoe kentí anóndakoe mimbóráwáímá éna kwíyómpa'a máyáivo arupí umái kárákwiyoro.

námúnaa sésa arupí umái maésa owáiná kwaasái.

² amáparawai ísáaro. námúnaa símae kwéiye'a mirá kwéomba íma ó'on-o'on-imayaa é'a námúnaamo kwésen-imayaa é'a Áánútumpa'a súwi seró. ³ námúnaamo kwéseмба kentaáyáváígwárá'á súwa'naa umai seró. Áánútumba áísaa íyana aamba kwiyínata áséi-kwasaiya simátimenaumne. mináimbá aúpá'á makéna agaráátínkaraimba mináínkóná ááimba Ísu Káráísitiman-iyé. aúpá'ó makéna agaráátínkarain-aimba simátimewandarakemba áwá'á siyésa ándáva'a mósínkaraawe. ⁴ Áánútu mimbáyái símakowa'a mairáundanivo kwenáái avora'á simátimenaundayave'a súwa'naa umai námúnaa seró.

⁵ Áánútumpa'a íma tamáyáan-kwaasivimba kawer-imáyáávínkémbá kawé'á umái mé'a kanaamó kwáyaindara'a miwívimbá Áánútuna mayái maimaé íyóro. ⁶ aaimó kwéseмба kawer-áíné áséi-aíne su'mai kwéseмба pósa tísa íyamba anondámo simátimiyán-aimba íma avakáá é'a áséi-aíne su'mai simátíméro.

⁷ kentaásí kwaásigo áwí'a Tikikása kwená imáyáa kwéundawai kentópa'a kweéména kesáái amápa'a kosimátiminiye. kesáámó úndantemba Ísóigona mayái-kwáásí ména mimbáyái íma ivátuwéna kawé'á umái kwémaena ⁸ kentaásáái kosimátiména asiramátinkanintave'a ai'maráúnana kentópa'a kweéména kwíníye. ⁹ moóráwai kentí naaópakewai áwí'a Onísímási kwemá kentaásí kwaásigo éna kwená imáyáa kwéundawai kawé'-máyái kwémayaiwai kwesé kwémesarai kentaávimbá paáurain-tantaakon-aai kosimátiméyaaoye.

¹⁰⁻¹¹ moóráwai áwí'a Árísítakási kesé ándáva'a máyáiwai keinárawatavena séna kawé'á umái máéro kwésisana Páánápási anáávéígo áwí'a Mááka keinárawatavena séna kawé'á umái máéro kwésisana moóráwai áwí'a Yósúwa moórá-kwí'a Yásátási keinárawatavena séna kawé'á umái máéro kwésiye. ké'naamba maanáimbá simátimé'a sé'a Máákaamo kentópa'o kwémenamo kwínímbo é'a kawé'á umánkáaro kwésune. Yútaa-kwaasi Ísu Káráísitiye tarúmaimo máyáampinkemba minkáúmbó-kwáásíyé su'mai kesé mayái kwémaesa Áánútumo kárákwirai'pa'o kwaásimo ménaaontavesa kesé mayái kwémaesa kwéasiramasínkaawe.

¹² moóráwai kentí naaópakewai áwí'a Épávarasi keinárawatavena séna kawé'á umái máéro kwéséna kwemá Ísu Káráísitína mayái-kwáásí éna keinárawa'a túwa'naa umai asiramái námúnaa símae kwéiyéna Áánútumpa'a maarán-áimbá kwésiye. Áánútun-aai asiramái táto'mai kawé'á é'a Áánútumbo arááímo tainí'a amápa'a kwéé'a táákaevayan-kwaasiraamba umái asiramái ménaaontavena mindáyavena námúnaa kwésiye. ¹³ keinárawa'a Kórósi-naopaken-kwaasiye Áréótísíyaa-naopaken-kwaasiye Írápórisi-naopaken-kwaasiye túwa'naa ínintavena anóm-bayai

kwémayaimba awáné'a kwésimatimune. ¹⁴moórawai áwí'a Árúku kwená imáyáa kwéundawaiya kentáásí sontaa-kwáásí éna keinárawatavena séna kawé'á umái máéro kwésisana moórawai áwí'a Tímasi keinárawatavena séna kawé'á umái máéro kwésiye.

¹⁵Áánútuna kwaási Áréótísiyaa-naopakewaiyaveta séta kawé'á umái máéro kwéseta Áánútuna kwaási Nímpaana naaúmpa'a torupamáí máyáawaiyaveta séta kawé'á umái máéro kwésunda kosimátíméro.

¹⁶maanáúváíwínkén-áímbá táámpamai síya'a amáparawai isáiyuwe'a ti'maráiyasa maimésa Áánútuna kwaási Áréótísiyaa-naopa'a máyáawai mátimiyasa awánésa ísáaro. miwíyávé'a tímakaunda-auvai tímíya'a mimpínkén-áímbá ísáaro. ¹⁷moórawai Ákípáasimba simáme'a sé'a Ísóigo ámakaim-bayai asiramái kwémae ánásao siyé simáméro.

¹⁸ayááír'a kemá Póro agaimaráúmpo awáné'a kwenayáánavi'a póna kwenááiman-iyé sé'a ísáaro. kemá Póro sé'a kawé'á umái máéro kwésune. kemá ándáva'o máyaunda-imayaa kwée'a Áánútumpa'a námúnaa símae íyóro.

Áánútu úwoimo kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.

kemá Póro sún-da-aimba ánsaiye.

1 Tésárónaika

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-iyayiyo. miráumai-ima maisuwéna maanámbá agaimái Tésárónaikaa-naoraa-kwaasitopa'a agaimái mátimakaiye. Póro áséi-kwasai kosimátimuwasa isésa áraire sésa Ísunka'a aráápamai méraawe. minámbá aantá-kwaasi táái-auvaivimba 17:1-9-vimba kwáyáiyé. Ísun-aaí Póro ó'on-o'on-daopa'a kosimátimena Kórínti-naopa'a komáyonka'a Tímóti Tésárónaikaa-naopaken-kwaasi táái kosimátimena kwéaisaa-un-aimba kosimámuwana anondá-aimba agaimái timúwasa mátimakaawe.

1 ¹kemá Póro maanámbá maanáúváivímbá agaimaráúmpo ísáaro. moóráwai áwí'a Sáírásiyé moóráwai áwí'a Tímótiye kesé máyaayanka'a moórá-kwasai sénaumpo ísáaro. Tésárónaikaa-naopakewaima Áánútuna kwaási ísáaro. Áánútu kentáásivowae tarúmaimo Ísóigo Ísu Kárásitiye tarúmaimo máyáawaima ísáaro. Áánútu úwoi kwétuwa'naa-ena paru kwéumatinkaintave'a námúnaa kwésune.

Tésárónaikaavaken-kwaasi Áánúntumpa'a agevamái máyáan-kwasai.

²námúnaamo súndarataamo únda keinárawataveta imáyáama éta Áánúntumpa'a aasiyaasí súwi kwésune. ³Ísun-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái mé'a pó'a kwená mayáímá kawe'á umái kwémayaawe. Áánútumba tirumbá kwéametave'a pó'a kawe'-máyáímá asiramái kwémayaawe. kentáásí Ísóigo Ísu Kárásiti árai'a kumíníye sentáv'é'a pó'a asiramái mé'a kwéamu'maraawe. miráráán-umai máyáantaveta imáyáama éta Áánútu kentáásivowampa'a súwi kwésune. ⁴Áánútu arumbá kwétimena kwená kwaási-i'a umátínkaraimba á'a tuwánaraumne. ⁵Íma kentáásí imáyáavinkemba úwoi-kwasai kosimátimewandanivo Áánútun-amanko keséya máyowata Áánútuna asirayánkwárá'á áséi-kwasai kosimátimeta áséi-kwasaiyaveta áraire asiramái siráundaya mináséi-kwásái kosimátimewana'a ísaraawe. ísówata séta Áánútuna kwaásiman-owe siráumne. keinárawate keséya maéwáandarata kwétuwa'naa-eta máyaawana'a suwánaraawe. ⁶Ísóigomo úntenkwara kesáámó ówándantenkwara'a mirá uráawe. mirámó umbá umbái tiyómbanivo íma ivátuwanae sumbá simátímakon-aimba

méyatokaawe. Áánútun-amanko imáyáama timúwa'a tirumbá kawe'á umái mé'a áséi-kwasai méyatokaawe. ⁷miraráán-umai máyómba pósa Áánútun-aaiyavesamo áraire kwésen-kwaasima Másétóniyaaavakente Ákáyaaavakente miráumai-naoken-kwaasima kembá tuwánésa kemó untembá miwímá uráawe. ⁸Ísoigona kwaasái keinárawatopakemba simátíma'maesa kuráawe. íma Másétóniyaa-kwaasigwara Ákáyaa-kwaasigwarare su'mainivo amápar-ayampaken-kwaasigwara'a ísaraawe. Áánútun-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáan-aimba amápar-ayampaken-kwaasi ísaraawe. Áánútunka'a agevamái máyáan-aimba á'a ísáamba póta íma ókwarata simátimenaumne. ⁹kentópataamo komaéwándara'a kawe'ó umásinkarontavesawe sésa kawer-áimbá kwésewe. kwaántá-kwaasiti aambá tuwésa Áánútunopa'a tiróntavesawe sésa kawer-áimbá kwésewe. Áánútu asirayánkwáráwái árair-Isoigo kwená mayáímá kwémayaantavaiye sésa kawer-áimbá kwésewe. ¹⁰ókwarala kwíyómpakemba Áánútu ááninko Ísuma kumíníye sé'a kwéamu'maraantavesawe sésa kawer-áimbá kwésewe. Áánútu Ísumba pukáimpinkemba usásinankowana sáwí-imayaamo tátokaimpinkemba iyásinkenaya kawepátá mósinkena séna Áánútu aavimbá maitinkáíndara'a iyátinkaundawai íma maitinkáníyemo siráiwaimba amu'maráantavesawe sésa kawer-áimbá kwésewe.

Tésárónaikaava'a Póro mayáí mairáin-kwasai.

2 ¹kentáásí kwaásiyono. keinárawate komaéwándarata áúgwara'-mayaimo mayááwándaya áta suwánaraawe. ²ímo kentópa'o kówánda-kanaavimba Vírípai-naopa'a komaéwánasaya suwánamai sínkamesaya sáwí'o umásínkón-aimba á'a ísaraawe. Áánútu kwená asirayámbá símakowana póna íma sáá'a kówata úwoi poposaa umáíya Tésárónaikaavata kentópata Áánútuna áséi-kwasai kosimátímakaumne. sáwí'o umásínkówaiya umbaiyá siyómbanivo íma tuwááwándaya ³íma kampa'naampár-ímáyáávínkémbá simátimeta íma aarai-úmóyán-ímáyáávínkémbá simátimeta íma kwaé'mái-aimpinkemba simátimewandayaanivo ⁴Áánútu kentááyávéna séna kesí kwaási ontávé'a áséi-kwasai kosimátíma'mae'a koró súwata simásímakain-aimba kosimátíma'maeta kuráumne. Áánútu kwenísarena kesiruntá taainánimba póta mayáímá kwémaeta séta kwaásimo suwánésayaamo ésa évaka'a aamoí iyasa évaka'a íma aamoí ónááomba póna Áánútu suwánéna aamoí íníye-imayaama éta mayáímá kwémaeta ⁵kentópa'a áséi-kwasai kosimátimeta íma tirunkáámbá koairá'mai-aimpinkemba kosimátiméwándaya ísaraawe. íma simái á'owana náaindaantaveta súran-anda kwéeta kosimátiméwándaya Áánútu suwánaraiye. ⁶íma simáímo keinárawakwara ó'on-kwaasigwara'a kesúwíta anómba óné-imayaama ovó séta kosimátímakaumne. keinárawate maéwándarata Ísu Káráísiti si'marón-

kwaasiya ówándanivo íma anón-kwaasi-ita umái méta ⁷kwempatá umái méta aaraigómó kwená iyámpóimo kárákwiyin-ita uráumne. ⁸keinárawa'a kesiruntá tímaketa Áánútuna áséi-kwasai kosimátimeta sínkamiyata puwúnavo-imayaa íya ówándaya Áánútuna áséi-kwasai kosimátímakaumne.

⁹kentáásí kwaásiyono. keinárawate maéwándarataamo asirayám-báyáímó mayááwánda tááka'a makáawe. Áánútuna áséi-kwasaimo simátiméwándaya no'wáámba irarómba enónka'a aaváyaara'a mayáiyá mairáumne. toómbá íma úwoi simígwáe séwándaya toómbá meéyán-umai kwéneta mairáumne. ¹⁰keinárawa'a Áánútunka'a agevamái máyáawaiye maéwándarata kawé'á umái arupí umái méta íma sáwí'a ówándaya maéwána'a suwánontemba Áánútugwara'a suwánaraintaawe. ¹¹⁻¹²tivoisáímo kentí iyámpóimo kárákwiyonten-umai moórá-mora-umai kesáámá kárákwireta méta paru umátinketa Áánútun-aai kawer-áímbá kwésimatimeta séta miráráámbá íyantave'a Áánútu arááíma kwáréwana Áánútu aamoí íniye siráumne. Áánútu kwésimba pó'a kwemó kawááipa'a kwená ságan-ayamapa'a táménaaowe. mirámó íyantave'a Áánútu arááíma kwáréwana kwemá aamoí íniye.

¹³maarán-áínkwárá'á Áánútumpa'a aasiyaasí súwi kwésune. Áánútun-aai simátiméwándarata keinárawa'a sé'a kwaási taaiman-íye íma sumbá Áánútun-aaiman-íye sé'a tirumpimbá asiramái méyatokaawe. simátímakaunda-aimba árai'a Áánútun-aaiman-íye. simátímakaunda-aintave'a áraire kwésemba póna mináínkó kwétuwa'naa-íye. mindáyaveta íséta Áánútumpa'a aasiyaasí súwi kwésune.

¹⁴kentáásí kwaásiyono. Yútaa-ayampaken-kwaasi Ísóigona kwaasi Ísu Káráísitiyemo tarúmaimo máyáan-kwaasimo uráantemba keinárawa'a mirá uráawe. Yútaa-ayampaken-kwaasimo miwívínkémhá Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire kwésempinkemba sáwí'a umátínkaraantemba kentí kwaási kembá sáwí'a umátínkaraawe. ¹⁵miYútáá-kwáásí tíkwá'náma naaóv'á'á Áánútun-aai simátímakowai tínkanto'na úmae kwéiyuwasá putásowasa maimaé kwéiyesa mátínkamae íyówasá miwí tísavutantamba ésa ívé'a máyáawai Ísóigo Ísumba inkámúwana puwúwasá kentáámá sáwí'a umásinkesa kwakáawe. mirá untávéna Áánútu íma aamoí umátínkaraiye. miwímá amápa-kwaasiti namuro-kwáásiráámbán-owe. ¹⁶Áánútu sáwí-ampakemba kawer-ámpá'á métinkanintaveta ó'onkaa-kwaasiyaveta Áánútun-aai simátíma'maeta kwégundaya Yútaa-kwaasi aambá áúsinkesaya amápa-kwaasiti namuro-kwáásiráámbá kwéowe. tíkwá'náti sáwí-mayaigwara'a ívé'o máyáan-kwaasi maimaé kwéiyowana ívé'a Áánútu áwáá'a kwétiyiye.

Póro ókwara'a kotuwánanae siráin-kwasai.

¹⁷kentáásí kwaásiyono. kembá tiyuwéta maankálá sáwíyanka'a taméta keinárawataveta imáyáama ávááraumai kwéeta kembó kotuwánanaunda-

antaveta kwéavakaa-eta ¹⁸ ókwara'a kotuwánanae séta kemá Póro sé'a ókwara'a kotuwánanae síma-sima'a kwéunana Sáátáánigo aambá áúsinkariye. ¹⁹ naaémba Ísóigo Ísuma kumínimba aúranka'a kométa nóintaveta amu'maránaundayawa'i. nóintaveta aamoiyá ónaundayawa'iyó. keinárawataveta imáyáa éta aamoiyá ona'á ²⁰ kentáá súwí'a mósá maráiyana sirunkóyá aamoí ínfyé.

3 ¹ kentávékai ávááraumai imáyáama kwéekaimanivo maankákái maékai keinárawa'a ó'opa'a máyáantavekai Áténesi-naopa'a keirái maékai ² Tímótimba ai'marááwáyana kentópa'a kuráiyé. Tímóti kentáásí kawe-kwáásí póna kwesé keséya Áánútuna mayáíyá kwémayaunanaya póna Ísu Káráísitina áséi-kwasai simátíma'maena kwégwiye. kotirávayaina'a Áánútunka'a agevamái asiramái meígwáe sé'a Tímótimba ai'marááwánana kuráiyé. ³ Áánútun-ai ímo ísááwai sáwí'a umátinkaiya'a Áánútumba aúwáavo sé'a Tímótimba ai'marááwánana kuráiyé. Áánútu séna kesááimo ímo ísááwai sáwí'a umátinkanaaowe siráimba pósa kentáá sáwí'a kwéumasinkaamba á'a ísaraawe. ⁴ keinárawate maéwándarata séta sáwí'a umásinkanaaowemo siráundaya ívé'a magwévaaris'a kwéawanaawe. ⁵ kemá imáyáama é'a Sáátáánigo séna Áánútumba auwésa kesáái ísáígwáe siráintave'a mirá uráawe. Áánútunka'a agevamái máyáao sé'a kentáái ísánáe sé'a Tímótimba ai'marááwánana kentópa'a kuráiyé. kentópa'a mayáímá komayááwánda áúgwara'-mayaima mairáunda ívé'a mimbáyáígón-áúma íma kwáívo sé'a Tímótimba ai'marááwánana kuráiyé.

⁶ Tímóti kentópa'a koména koyauweréna kesópa'a téna keinárawatavena séna Áánútumpa'a tirumbá kwétimesa kwenká'á agevamái asiramái máyaawe séna áséi-kwasai tasimásímakaiye. keinárawa'o kentávéo sé'ó kawer-áímbá kwésiyemo senkwárá'á tasimásímakaiye. kesáámó sétaamo keinárawa'a kotuwánanaemo súna'ó kentááyávéo tatuwánanaemo senkwárá'á tasimásímakaiye. ⁷ Áánútun-ai kwésimatimundarakemba évakarawai sáwíta umásínkáanka'a Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái asiramái máyáan-aimba tasimásímakaimba póna sirávayai-aimba tasimásímakaiye. ⁸ Ísóigompa'a tarúmáimo asiramáimo máyáan-aimba iséta póta kawetá umái máyaumne. ⁹ Áánútunka'a asiramái máyáawata póta Áánútunopata kentáásirunko kawe'á kwéisata Áánútumpata súwi kwésune. ¹⁰ keinárawatopa'o kónaunda-amba Áánútu kwi'maráníntaveta eénáínka'a aaváyaara'a Áánútumpata asiramái áísaa úmae kwéiyune. Áánútun-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáambanivo moóráva'a kwéyuwaantaveta kotúwa'naa ónáe séta Áánútumpa'a asiramáíya kwésune.

¹¹ námúnaa kwésundaya pósarai Áánútu kentáásivoe Ísu kentáásí Ísóigoe umái kentópa'o kónaunda-amba kwisinkáyááoiye. ¹² námúnaa kwésundaya póna kesiruntá ávááraumai tímakaundanten-umai Ísóigoma

imáyáa timína'a moórá-mora-umai isámai kentirumbá kwétime'a amápa-kwaasivimba kentirumbá kwétime'a ménaaowe. ¹³mirá íyana Áánútu kentirunkómbá asiramátinkaina'a Ísu kentáásí Ísoigomo kwená kwaásiyemo kumíndara'a Áánútu kentáásivowa aúranka'a kawé'á umái maíyana sáwí-aimba kempímbá íma kwénintaveta námúnaa kwésune.

**miráyáámó kwéunanayaamo Áánútumo
aamoiyáámó kwéumasinkain-kwasai.**

4 ¹kentáásí kwaásiyono. moórá-ainkwara'a isáaro. Ísoigo Ísuwe tarúmaimo máyaundayaveta kwákwiyea asiramái simátimeta séta Áánútumbo arááímo taiwáíná ááimba agaráátinkaundaya kwa'maé kwégwiya Áánútu tuwánéna aamoí umátinkaniye. mináínkóná ááimba á'a kwégwaraavo miráumai kwa'maé'a koró. ²Ísoigo Ísu simásímakain-amaanta simátimewanda á'a isé'a kwégwaraawe. ³Áánútu maarámó íyávéna kwéankaiye. keinárawa'a Áánútumpa'a té'a kwendéi taaúráaro. aarai-úmóyáné inaamaru-úmóyáné aseráaro. ⁴kwaaimó é'a aaraimó mayánááomba arupí umái máyáaro. mirámó ónááomba Áánútu mirámó íyávéna kwéankaiye. ⁵Áánútumpa'o ímo tiráan-kwaasimo ontembá íma mirán-oro. pói-iyankomo kwaaván-ínímbó máráintemba íma mirán-oro. ⁶Áánútuna amáámba miráumai kwáyáintavai aaraimó mayánááomba kentí kwaásima íma sáwí'a umátínkáaro. ké'naamba simái ságamatimeta séta mirá-sáwí-ámpá'ó kwíyanamo éna Áánútu umbai-méyámbá timíníye. ⁷Áánútumo kwená kwaási-i'lo umásínkáinta kawé'ó umáímo maíyáwíyá kwéumasinkaintaawe. íma sáwí'a umái mai-íta kwéumasinkaintaawe. ⁸mindáyavesa súnda-aimba isésa tínaaemba umámiyawaima íma kwaásiye su'mai tínaaemba umátimenaomba pósa Áánútu kwenamambá kwétimiwainkwara'a tínaaemba umámenaaowe.

⁹keinárawa'a kentí kwaásima Áánútun-aaiyave'a áraire kwésen-kwaasi moórá-morawaivimbo kentirumbó kwétimen-aimba Áánútu agaráátínkaraimba pó'a á'a mirá kwéovo moórá-morawaivimbo kentirumbó kwétimen-aimba maankwándááivímbá íma agayánaumne. ¹⁰keinárawa'a Másétóniyaa-ayampaken-kwaasi Áánútun-aaiyavesa áraire kwésen-kwaasivimba á'a kentirumbá tímakaawe. asiramái séta moórá-morawaivimbo kentirumbá tíma'mae'a íyóro kwésumpo ¹¹asiramái imáyáa kwé'e'a paru umái mé'a kentúra'a kárákwiyé'a toómbó mayánááontave'a mayáímá máyáaro. mináímbá á'a simátímakaunda ¹²mirá é'a mayái mayáíy'a Áánútumpa'o ímo tiráan-kwaasi tuwánéna keinárawatavesa kawé-kwáásimá owémá sénááowe. mirá é'a mayái mayáíyana íma tááin-tinkaniye.

Ísoigoma kumínín-kwasai.

¹³kentáásí kwaásiyono. Áánútun-aaiyavesamo árairemo siráan-kwaasimo púwówasamo utámakaan-kwaasi tááiyave'a tirunkó

sáwí'an-ivo séta árair-aimba simátíménda ísáaro. Áánútunka'ó ímo agevamáímo mésamo Ísu kumíndara'ó pukáampinkembo usásinaiyavesamo ímo amu'maráan-kwaasi tirumbá sáwí'a kwéivo keinárawa'a mirá ovó séta senda-áintá ísáaro. ¹⁴Ísu pukáimpinkemba usásinkaintaveta áraire kwésumpo Ísun-aaiyavesamo árairemo sésamo pukáan-kwaasi Áánútu miwígwará Ísunkwara'ó tiránín-aintaveta áraire kwésune. ¹⁵simátíménda-aimba Ísóigoma siráin-aimban-iyé. Ísóigomo kumíndara'a úwoimo túvamaimo máyáan-kwaasi pukéwai aiva'á íma usáyaaaitanaaowe. ¹⁶Áánútuna kwayó-káwáánákó kwíyómpakewai aai sínana Áánútuna uwírenko anónka'a aai sínana Ísóigo anónka'a kwésindavinkemba kwíyómpakemba kumínímba Ísu Káráísitin-aaiyavesamo árairemo sésamo pukáan-kwaasi aiva'á usásinaiyata ¹⁷Ísu Káráísitin-aaiyaveta áraire sétaamo úwoimo súvamaimo máyáandawaiya kusirámbayainata ainámpímbá aiva'ó iráawaise uyorupéta Ísóigomba uawánéta miráumai aasiyaasi Ísóigowe maí'mai'a ónaundayaawe. ¹⁸mindáyave'a síma-sima kwéé'a tirávaimai máéro.

Ísóigo kumíníntavetaamo to'mayaa ónaunda-kwasai.

5 ¹kentáási kwaásiyono. Ísóigo Ísumo kumínín-kanaama íma ísare'a maankwándááivímbá íma agairáumne. ²kemá ísaraamba no'wáámba umóyán-kwáásímó anompintumáfvimbo tintenkáán-umai Ísóigo Ísumo éna miráumai kumíníyē. ³kwaásimo maarámó sésamo ívé'a kawe-kánáávímbá aánoumai máyaumne sénááombanivo avekáámbó éna sáwí-kanaao téna tasáwí'a umátinkaniye. aaraigóná kanaamó tisanamó ímbá iyámpói kwémarankaiye. mirámó ontembá misáwí-kánááómó éna íma asétinkainda amáparawaivimba tátoraniye. ⁴kentáási kwaásiyono. umóyán-kwáásígómó kentí náaindaambo tamaimairáina'ó awáné'ó é'a táátave'a ónááombanivo íma túnkaiimpimba máyáamba póna Ísóigo Ísumo kumínímba íma táátave'a ónááowe. ⁵keinárawa'a sáma kaiwái áráá'maa'a owatá kesáágwárá'á íma túnkaiwaindeiya úmpo sáma kaiwáíndéíya úne. íma sáátaveta ónaumne. ⁶évakarawaimo ombá Ísumo kumínín-imayaa ímo ombá tavú'máímo tuúmó kwáéntenkaamba kwéovo kesáá íya miráyá éta kárákwimaiya kawer-ímáyááyá umáíya ménaumne. ⁷kwaásima no'wáámba tuún-kwáéwasa uwo'aó'-nómbó kwénaan-kwaasi no'wáámba nésa uwo'aó'á ónááovo ⁸kesáá sáma kaiwái áráá'maa'a póta íma miráráántá ondayá kawer-ímáyáá umáíya ménaumne. miráumai méta kweukáámbó avérimaiyaamo máyaundantemba Áánútunka'a agevamái méta kwaásivimba siruntá kwétimeta máyaumne. kweu'néímó súwawaa'ó ánáan-kwimaimo máyaundantemba Ísu Káráísiti kusiráníntaveta amu'maréta ménaundayaawe. ⁹Áánútu kwená kwaási-ita umásínkaraimba kentáási sáwí-mayairakemba Áánútu áwáá'a simásinkanintavena ímanivo Ísóigo Ísu Káráísiti kentáási sáwí-mayaigomo

tátokaimpinkemba iyásinkenaya kawepátá mósinkanintavena Áánútu kwená kwaási-ita umásínkaraintaawe. ¹⁰Ísóigo Ísu Káráísiti kentávenáya ísámai pukáimba póta kumínataamo éta úwoimo máyaunda-kwaasigwara pukáan-kwaasigwara'o éta kweséya ménaumne. ¹¹mindáyave'a moórá-mora-umai túwa'naa e'a kawer-áimbá síma-sima'a iyamba pó'a asiramái ménaaowe. á'a kwéomba pó'a mirá úmae iyónááowe.

¹²kentáásí kwaásiyono. moórá-aimbo asiramái simátíménda ísáaro. keinárawapimba mayáímá maésa kawer-áimbá simátimesa asiramái arupí umátinkanaaontavena Ísóigo miwí usásintinkarain-kwaasi táái taagwiyávóro. ¹³keinárawapimba miwí mayái kwémayaantave'a pó'a miwí táái mósá maré'a kentirumbá kwétime'a máéro. keinárawapinkemba moórá-morawai paru umái máéro.

¹⁴kentáásí kwaásiyono. asiramái súndaya kavóná-kwaasiyave'a asiramái sé'a arupí umátínkáaro. táákavuravumo íyan-kwaasi tirumbá asiramátínkáaro. aamoisayán-kwáásígwárá'a túwa'naa oro. amápa-kwaasinamba kwempa'á aánoumai máéro. ¹⁵kembó sáwí'o umátínkéwa'a anondá miwí sáwí'a umátínkáavo sé'a aambá áúntinkaaro. aasiyaasí miráumai keinárawate umái ó'on-kwaasigwara'a kawe'á umátínkáaro.

¹⁶aasiyaasí tirunkó aamoí ína'a mé'a ¹⁷Áánútumpa'a námúnaa símae iyé'a íma agándaaro. ¹⁸kentópa'a ó'on-o'on-tantaa'a kawe-tántáá'á umbai-yántáákwárá'á tínimba Áánútumpa'a súwi sé'a máéro. mirámó ónááomba Áánútu mirá íyávéna kwéankaiye. Ísu Káráísitiye tarúmai mé'a Áánútumpa'a amápa-tantaatave'a súwi kwésemba Áánútu mirá íyávéna kwéankaiye.

¹⁹Áánútun-amankomba íma aambá áúnanke'a ²⁰Áánútun-amankoma simátímakain-aimba kwésimatimiya'a mináimbá íma tínaaemba umáméro. ²¹amápa-tantaa'a taaíntuwe'a kawe-tántáák'á asiramái méyatoraaro. ²²amápa'a ó'on-o'o-sawi-yantaatave'a aseráaro.

²³Áánútu paru kwéumatinkaiwaina ááimban-iyé. kwemá keinárawa'a kwendéí auráníntaveta námúnaa kwésune. Áánútu kentí imáyáara'a túwawaaka'a timanka'á kárákiwiyina'a kawe'á umái ménaaomba Ísóigo Ísu Káráísiti kumíndara'a íma sáwí-aimba kempímbá kwénintaveta námúnaa kwésune. ²⁴Áánútu áraikona ááimba póna kwená kwaási-i'a umátinkaindayavena tááyarawai kwemó siráinteni'a mirá umátinkaniye.

²⁵kentáásí kwaásiyono. Áánútumpa'a kentááyávé'a súwa'naa umai námúnaa seró. ²⁶Áánútun-aaiyave'a áraire kwésewai tiyáamba tíméro kwésune. ²⁷Ísóigo simásímakaintave'a asiramái simátime'a sé'a maankwándááivínkén-kwásái Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewai amáparawai simátíméro.

²⁸Ísóigo Ísu Káráísiti aasiyaasí úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.

kemá Póro siráunda mináimbá kwéanasaiye.

2 Tésárónaika

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-iyai'yo. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimái Tésárónaikaa-naoraa-kwaasi Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasitopa'a agaimái tuwówana moóráwai mátímakaiye.

1 ¹kemá Póro maanáimbá maanáúváívimbá agaimaráúmpo ísáaro. moóráwai áwí'a Sáírasiye moóráwai áwí'a Tímótiye kesé máyaayanka'a moórá-kwasai sénaumpo ísáaro. Tésárónaikaa-naopakewaima Ísóigona kwaási ísáaro. Áánútu kentáásivoe tarúmai Ísóigo Ísu Káráísitiye tarúmai máyáawaima ísáaro. ²Áánútu kentáásivowawe Ísóigo Ísu Káráísitiye úwoi kwétuwa'naa-esarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

³kentáásí kwaásiyono. ááéma Áánútun-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái mé'a ívé'a asiramái Áánútuwe aráápamai máyáawe. ááéma moórá-morawaivimba kentirumbá tímakaamba isa'á ívé'a kentirumbá tíma'mae kwégo. mirámó kwéomba mindáyaveta Áánútumpa'a súwi símae kwéiyeta námúnaaya kwésundaya kawetá kwéune. ⁴Ísu Káráísitina kwaási ontávésa sáwí'a umátinkesa tí'a iní'a kwéumatinkaamba Áánútunka'a agevamái mé'a íma auwé'a kwentávé'a ísámai asiramái máyáamba póta Áánútuna kwaási moórá-mora-naopimpa'a máyáanta simátimeta kentúwí'a mósá makáumne.

⁵miráumai asiramái máyáamba pósa tí'a iní'a kwéumatinkaamba iséta séta Áánútu arupí-meyamba timínimba póna kawe'náráwari'a kwéumatinkena kwégaragwiyiye kwésune. ⁶Áánútu arupí umái máyáiwai sáwí'o kwéumatinkaawai sáwí-meyamba tiména ⁷kentí umbai-yántáaré kentáásí umbai-yántáaré ánásasiyuwanintaawe. Ísóigo Ísu kwíyómpakemba kumíndara'a kwená asirayán-kwáyó'nárawakwara'a iraráámbá kúra'mae kumíndara'a kentí umbai-yántáaré kentáásí umbai-yántáaré Áánútu ánásasiyuwena ⁸Áánútumpa'o ímo tésamo nénka'o máyáawai sáwí-meyamba tiména Ísóigo Ísuna áséi-kwasai ímo taagwiyavíyawai sáwí-meyamba timíníye. ⁹miwítí sáwí-meyamba maarán-íye. sáwí-meyambo kwaíkwei'o ínín-ayampa'a aasiyaasi maí'mai'a íyana Ísóigo aamba ítáyuwainasa kwenópa'a íma iyésa kwená ó'oran-asirayamba íma awánanaaowe. ¹⁰mitáwai kumíndara'a kwená

kwaási kwenááiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyáawai kwenáwí'a anóm̄ba umánkesa áwí'a mósá marésa aamoí ónááowe. Ísun-
 aai simátimewanata keinárawakwara'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáamba pó'a mirá ónááowe.

¹¹ mindáyaveta keinárawa'a túwa'naa eta maarán-áimbá námúnaa símae kwéiyune. Áánútu kwená kwaási-i'a umátinkaindayavena tááyena kawe'náráwari'a umátinkanintaveta námúnaaya kwésune. Áánútu asirayámbá timína'a kentí imáyáavinkemba kawe'-má'yái maimaé iyónááontaveta námúnaaya kwésune. Áánútu asirayámbá timína'a kwenká'á agevé'a asiramái ménaaomba pó'a kawe'-má'yái mayánááontaveta námúnaaya kwésundaya pó'a ¹² keinárawapimba Ísóigo Ísu áwí'a anóm̄ba íyana Ísu kwená kwaási-i'a kwéontavena kentúwí'a maimaé iyíníye. kentáásí Áánútuwe Ísóigo Ísuwe úwoi túwa'naa úyamba pó'a Ísóigo Ísu áwí'a mósá maránááontaveta námúnaaya kwésune.

sáwí-mayaigomba avowái'o owáiná kwaasái.

2 ¹ kentáásí kwaásiyono. kentáásí Ísóigo Ísu Kárásiti kuména kunterupásinkainata kweséya ménaunda-ainta avora'á simátimenaumne. ² évakarawai sésa Ísóigo Ísu á'a kunkáiyé siráan-aimba íma anón-imayaa íyana tirunkó sáwí'a íno. mináimbó simátímakaawai kentí imáyáavinkena sirá. mirámó sembá Áánútu simásímakaiye sirá. kentávésa aúváívinkemba simásímakaiyewa sirá. náávaken-ainewa siráao. ³ minkámpár-áimbá kwésimatimewa'a árai'a siyé seváímpó'a maanáimbá avora'á simátimenaumpo ísáaro. Ísóigo Ísu kumíní-tawai íma úwoi kumínívo aiva'á sáwíwarawai Áánútumba tínaaemba umámíyana sáwí-mayaigomba avowái'a uráiwai sáwí-marupa'o iramó kaíkai'o kwéipa'o kumbéniwainonkaamba paáriníye. ⁴ évaka-tantaatavesamo kwaásimo sésa kesí ísóigoman-íye sésa mintántáákóná imáyáa mósá kwémaraambo éna aambá aunéna séna úwoisan-tantaa'an-ivo keyáá anóm̄ba úne séna Áánútuna mono'-náúmpá'á uména kampa'á séna kemá Áánútu úne síníye.

⁵ keinárawate maéwándara'a mináimbá simátímakaunda ímo tuwinkaráámbá tuwinkaráawe. ⁶ ívé'a sáwí-mayaigomba avowái'a uráiwaimba aambá ítánkaraimba kwéisaawe. Áánútu séna sáwí-mayaigomba avowái'a uráiwaina kanaamá kwétiye sínda-tawai mindá'á paáriníye. ⁷ ívé'a sáwísawaa-mayaima aúpá'á kwémayaawana sáwí-mayaigomba avowái'a uráiwaimba aambá tawísíyankainana paárándara'a sáwísawaa-mayaima avora'á paárinana ⁸ sáwí-mayaigomba avowái'a uráiwai gwara'a paárinana Ísóigo Ísu ságayankwara'a kuména áama áútinkena inkaména kwená asirayámbá maisuwáníye. ⁹ sáwí-mayaigomba avowái'a uráiwai paárándara'a Sáátáánigona asirayánkwará'á paáréna ó'on-o'om-bayai ímo awánaraam-bayai kampa'-má'yái kwémaena

¹⁰ ó'on-o'on-tantaatavena kampar-áimbá simátiminasa sáwí-meyambo kwaíkwai'o ínín-ayampa'o koménaaon-kwaasi mináíntávésa áraire sénááowe. árair-aintavesa íma aamoí íyamba Áánutu sáwí-imayaaomo tátokaimpinkemba iyátínkáiwain-aaiyavesa íma aamoí íyamba póna Áánútu íma kawer-ámpá'á métinkaniye. ¹¹ mirá-sáwí-kwáásí pósa minkámpár-áíntávésa áraire sénááowe. mirá-sáwí-kwáásí póna Áánútu étinkainana kampar-áínkó miwí asiramái tátorainasa kampar-áíntávésa árair-aimban-íye sénááowe. ¹² miráumai árair-aintavesa kampar-áíné sésa sáwí'o kwéontavesa aamoí íyawai sáwí-meyamba timíniye. kemá Póro sé'a aiva'á sáwí-mayaigomba avowái'a uráiwai paárinana Ísóigo Ísu kuména inkaména kwená asirayámbá maisuwániye.

asiramái máyáan-kwasai.

¹³ kentáásí kwaásiyono. Ísóigo arumbá kwétimiye. aiva'á Áánútu keinárawatavena séna sáwí-imayaaomo tátokaimpinkemba iyátinke'a kawer-ámpá'á métinkanaumne séna kwenamambá ai'marówana Áánútuna kwaási-i'a kunumátinkowa'a árair-aintave'a áraire siráantaveta aasiyaasí Áánúntumpa'a súwiya kwésimankaumne. ¹⁴ áséi-kwasai kosimátimewananaya kwená kwaási-i'a umátinkaina'a Ísóigo Ísu Káráísiti ságayankwara'a máyáipa'a uménaaontavena Áánútu tááyariye. ¹⁵ mindáyave'a asiramái mé'a kosimátímakaunda-aíne aúváivimba agairáunda-aíne tirumpimbá tátoraaro.

¹⁶ Ísóigo Ísu Káráísitiye Áánútu kentáásivowawe kentáásí imáyáa ésarai úwoi súwa'naa esarai aasiyaasí kentáásí imáyáa kawé'á kwéumasinkaayata Ísu Káráísitiye ménaundayaveta kwéamu'maraundayaawe. ¹⁷ Ísóigo Ísu Káráísitiye Áánútu kentáásivowawe kentí imáyáa kawé'á umátinkesarai asiramátinkaiyamba póna kentí mayáíyé kentááiye kawé'á ínintaveta námúnaa kwésune.

súwa'naa umai námúnaa seró siráan-kwasai.

3 ¹ kentáásí kwaásiyono. moórá-aimba simátimenaumpo ísáaro. kentáá súwa'naa umai Áánúntumpa'a námúnaa seró. Ísóigon-aaí simátíménana amápar-ayampa'a avekáámbá kóyáwé ínasa mináímbá tátoranaaontave'a Áánúntumpa'a námúnaa seró. keinárawapimba Ísóigon-aaigo á'a mirá umái tátokaiye. ² moórá-yantaatave'a Áánúntumpa'a námúnaa seró. évakarawai Áánútun-aaiyavesa áraire sewasá évakarawai kamparé kwésesa miwívínkémbá sáwí-kwaasi sáwí-mayai kwémayaawai sínkamovainivo kentáá súwa'naa umai Áánúntumpa'a námúnaa seró.

³ Sáátáánigo tátoraivo séna Ísóigo kwemó sintembó mirámó iwái póna kárákwimai asiramátinkaniye. ⁴ keinárawataveta asiramái séta Ísóigo tarúmai máyáamba pó'a simátimunda-aínta taagwiavé'a mirá úmae'a iyónááowe kwésune.

⁵Ísóigo imáyáa timína'a sé'a Áánútu arumbá kwésimiye sé'a ménaaontaveta námúnaaya kwésune. Ísu Káráísiti imáyáa timína'a kwemó asiramáimo máyáísanamo ímo ávómo kaintembá kemá mirá ónááontaveta námúnaaya kwésune.

mayáíma máyáaro siráin-kwasai.

⁶kentáásí kwaásiyono. Ísoigo Ísu Káráísitina mayáíyá kwémayaundayaveta asiramái simátimeta séta keinárawapinkemba évakarawai Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire siráambanivo simátímakaunda-ainta íma kwarésa kavóná-kwaasiraamba umái máyáawata séta tiyuwé'a miwísé íma máéro kwésune. ⁷keinárawate maéwándara'a kavóná-kwaasiraamba íma umái maéwána'a suwánaraamba kesáámó uráundantemba mirán-oro. ⁸kentí toómbá íma úwoi kwéneta meéyán-umasuweta kwéneta no'wáamba aaváyaara'a enónka'a siyáántán-kwimai mayáíyá kwémaeta mimbáyáivínkén-tómbá mairáumne. keinárawa'a mase'á umátinkaunavo séta toómbá síméro íma súndaya mayáíivínkén-óntándéi mairáumne. ⁹Áánútuna áséi-kwasai kosimátímakaunda-anonda tísaa umáimo toómbó mairékaiya kawé'á éta úsina íma tísaa úndaya mairáumne. mayáímó asiramáimo mayááwándaya suwáné'a keinárawakwara'a mirá ónááontaveta kosimátímakaunda-anonda íya úwoi mairáumpo meéyámbakaumne. ¹⁰keinárawate maéwándarata maarán-áimbá simátimeta séta kavóná-kwaasi mayáímó ímo kwémayaan-kwaasi toómbá íma tíméroya simátímakaumne.

¹¹keinárawapinkemba évakarawai kavóná-kwaasi mayáíma íma máyáamba kwantánaanta-aimba símae kwénaaonta ísaraumpo ¹²miwíyávéta asiramái símae iyéta séta Ísóigo Ísu Káráísitina mayáíma kwémayaundayaveta séta ivátuwe'a kawer-umái mé'a mayáíma kwémae'a kentí mayáíivínkémbá toómbá naaró kwésune.

¹³kentáásí kwaásiyono. kawé'-máíyáma kwémayaamba íma tívón-káína'a mirán-káwé'-máíyáma máyáaro. ¹⁴maanáúvávívimbá agaimakáunda-aimba évakarawai ísámai tínaaemba umásuwaiyawai tuwáné'a miwítí nénkakaamba umái méwasa imáyáa ésa tigaevimpín-umai koyauwé'mai teró. ¹⁵namuro-kwáásiyémo kwéontemba mirá íma é'a kentí kwaásiyémo kwéontemba mináimbá simái ságamatimero.

¹⁶Ísóigo paru kwéumatinkaiwaina ááimban-iye. kwemá kawé-kánaá sáwí-kanaa paru umátínkámaena iyíníntave'a námúnaa kwésune. keinárawate Ísóigo ménintave'a námúnaa kwésune. ¹⁷ayááírá'a kemá Póro agaimaráumpo awáné'a kwenayáánavi'a póna kwenááiman-iye sé'a ísáaro. amápar-auvaivimba miráumai kwéagayaumne.

¹⁸Ísóigo Ísu Káráísiti úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune. *kemá Póro súnda-aimba kwéanasaiye.*

1 Tímóti

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai sísamaivakemba ava'moraé-iyaiyo. miráumai-ima maisuwéna Tímótina imáyáa éna maanáimbá agaimái tuwówana kwenópa'a kuráiyé. Ísun-aii simátíma'mae iyúnkakemba ándáva'a ánkárowana ména Tímóti Évévási-naopa'o Ísóigona kwaásira'o kárákwirontavai imáyáa éna maanáimbá agaimarówana kwenópa'a kuráiyé.

1 ¹Tímótiyo kemá Póro maanáimbá maanáúváivímbá agaimaráúmpo isaaó. Áánútu kentáásí sáwí-imayaaomo tátokaimpinkemba iyásínkáiwaiyé Ísu Káráísiti kumíníyé sé'a amu'maráúndawaiyé kentávésarai sésarai aantá-kwaasi-i'a éma Ísu Káráísitin-aii kosimátíma'mae naauwó sésarai si'mákaaivo ²Tímótiyo Ísu Káráísitinka'a agevamái maéndawai árai'a kesááninkaamba ómpo isaaó. Áánútu kentáásivowawe Ísu Káráísiti kentáásí Ísóigowe úwoi áwa'naa esarai tirumbá umánkesarai paru umánkaayantave'a námúnaa kwésune.

³ááéma Másétóniyaa-marava'a kónáe séwánda-tawai entávé'a asiramái sé'a Évévási-naopa'a úwoi maiyó. Áánútun-aagomba kwaé'náer-aimba kwésewaiyavai íma mirán-áimbá seró simátimiyo. ⁴aasiyaasí íma imáyáa umái manír-áíné tíkwá'náwe tináávúwísáiyé túwíkwara'a íma taaró simátimiyo simámakaumne. mirán-áimbó kwésemba kwaásiti imáyáa taviséna íma túwa'naa ínasa pósa Áánútumpa'a íma aráápamai maí'mai'a ónááowe. ⁵ánivo simámunda-aimbo amáparawaimo kwarésamo ésa imáyáavinken-aine tirumpinkén-áíné kaweré su'mai úmae kwéiyinasa Áánútun-aaiyavesa áraire sésa íma tóikakene su'mai sésa tirunkakénkwará'á sénááomba pósa tirumbá tíméro kwésune. ⁶évakarawai mináimbá ivátuwesa úwoi-aimba símae naaésa ⁷Áánútuna ámáámba simátimenae sésa ombánivo minámáámbá íma kawel'á umái isésa asiramái sen-áínkóná ááimba íma ísaraawe.

⁸ámáámba kawe-tántáá'á póna mindámo kwégwaraan-kwaasi ámáánko kwétuwa'naa-imba ísaraumne. ⁹kesí ámáámba kwa'mái máéro séna ámáámba tíména sáwí'o uráan-kwaasi kawer-ámpá'ó kónááontavena ámáámba tímakaiyé. ámáámbo káráan-kwaasiyé aaimó ímo ísáan-kwaasiyé Áánútuntavesamo ímo imáyáamo on-kwáásiyé sáwí'o kwéon-kwaasiyé Áánútun-aaiyavesa kwíráái kwésen-kwaasiyé

tinóvowi tínkamowasa púwón-kwaasiye évakarawai tínkamowasa púwón-kwaasiye ¹⁰ aarai-úmóyámbó on-kwáásiyé kwaai-úmóyámbó on-íniné umóyán-ánká'á nááón-kwaasiye iyámpói-umoyambo on-kwáásiyé kampar-áímbó sen-kwáásiyé kampar-áímbó simátiyuwaan-kwaasiye Áánútuna árrair-aimbo káráan-kwaasiye mirámó kwéon-kwaasimo kawer-ámpá'ó kónááontavena áamáamba tímakaisata ísaraumne. ¹¹ mináímbá ásí-kwasavimba kwéna Áánútu kaweré su'mai iwái kwená ááimba ó'oran-aainkwarawaina árrair-aimban-iye. kembá Póromba simásimena séna mináímbá simátíma'mae naauwó siráiyé.

Áánútu arumbá umásínkaraiye Póro siráin-kwasai.

¹² Ísu Káráísiti kentáásí Ísóigo simásimena séna kesí mayái kawe'á umái mayáníyondayavai mayaaó séna mimbáyáímó mayánaundayavena asirayámbá símísa'a súwi kwésimankaumne. ¹³ áńivo mimbáyái íma mairáawandara'a kwenáwí'a simái sáwí'a umánke'a kwená mayái-kwáásí sáwí'a umátinke'a kwembá simái sáwí'a umánkaraumne. minkánáará'á Ísuma Ísóigoma iyé-áńtávé'a íma áraire sé'a íma ísámai kawer-é'a pó'a sáwí'a uráunda mindáyavena arumbá umásinkena ¹⁴ Ísóigo úwoi súwa'naa úmae iyísa'a Ísu Káráísitiye tarúmai mé'a kwenááiyave'a áraire sé'a kwená imáyáa kwéune. ¹⁵ Ísu Káráísiti sáwí'o kwéon-kwaasi sáwí-imayaaomo tátokaimpinkemba iyátinkanintavena marapá'á kunkáiyé siráivo mináímbá árrair-aimban-ivo isé'a tirumpimbá asiramái tátoraaro. kemó Póromo sáwí'o uráundawai amáparawaimo sáwí'o uráamba usáyaaítaruumne. ¹⁶ mirámó uráundayavena arumbá umásinkena ayáátááka'a simu'marómba kwaási mindá awánésa kwenááiyavesa áraire sésa aúnái'a umái mai'mai'a ónááontavena íma sínkamimba simu'maréna ména arumbá umásínkaraiye. ¹⁷ Áánútu kwégarakwiyiwai mai'mai'a éna íma puwíníwai éna kwenane'á súrandei ímo awánáúndawai kweyáá Ísóigoma éna kwená ááimba ó'oran-aaimba kwaíkawai'a isaná kwenáwí'a anómba kwaíkawai'a kwéiyé.

¹⁸⁻¹⁹ Tímótiyo kesááninkaawai maanáímbá asiramái simámenaumpo isaaó. ááéma Ísóigona mayáímá mayáníyonda-aimba entá simámakaundayaama isa'á imáyáa é'a pó'a asiramái simáme'a sé'a mináíntávái imáyáa umái kwaréma Ísóigowe aráápamai méma arunkakémbá árrair-aimba isé méma i-kwáásímó tiyáántámbo kwimáímó asirayám-báyáímó kwémaesamo máéntemba Áánútun-aaiyavai ayáántámbo kwimái asirayám-báyái kwémae maiyó kwésune. évakarawai tirunkakémbá árrair-aimba tínaaemba umámesa pósa Ísóigon-aai tínaaemba umámesa máyáawe. ²⁰ miwívínkémbá kae'nárai túwí'a moórawai áwí'a Áíméniyasi isaná moórawai áwí'a Arekesándaa isa'á ti'maráúnana Sáátáánigo tátokaiye. Áánútunka'a sáwí-aimba simái tuwáyááoiye sé'a ti'maráúnana Sáátáánigo tátokaiye.

Áánútumpa'a námúnaa sen-kwásái.

2 ¹ maarán-ámbá simátimiyo sé'a kwésimamune. Áánútumpa'o námúnaamo kwésemba anón-tantaa'an-iyē. mindáyavesa námúnaamo kwésemba Áánútu amápa-kwaasi túwa'naa ínkwáe sésa kwéaisaa-esa súwi kwésewe. ² Áánútu anón-kwaasiye kenká'á kárákwiraan-kwaasiye túwa'naa ínasa námúnaa síyamba paru umáiya moórávinta méta Áánútuntaveta imáyáa éta arupí umáiya ménaumne. ³ mirán-dámúnáámó sembá Áánútu aúranka'a kawé'á umái sewaná póna aamoí éna kwemá sáwí-imayaavinkembo iyásínkáiwaiya póna aamoí kwéiye. ⁴ Áánútu amáparawai sáwí-imayaavinkemba iyátinkainasa kwená árair-aimba isánááontavena arááíma kwétaiye. miráyávésamo amápa-kwaasiyavesamo imáyáa ésamo Áánútumpa'o námúnaamo kwésemba kawé'an-iyē. ⁵ Áánútu mimbóráwái máyáísana Áánútuwe kwená kwaásiyeti avumpimbó máyáimba mimbóráwái ména minkwáásígó áwí'a Ísu Káráísiti ména kwaási Áánútunte kwétarutinkena ⁶ amáparawai sáwí-imayaavinkemba iyátinkanaumne séna taaira'á pukáiyē. Áánútu amáparawai kentí sáwí-imayaavinkemba iyátinkanaumne séna mirán-kánáa tñíye siráimba póna Ísu Káráísitimba ai'marówana kumpukáiyē. ⁷ miráumai Áánútu simásimena séna aantá-kwaasi-i'a éma ó'onkaa-kwaasi simátíma'mae naauwó séna si'marówa'a kwená árair-aintavesa áraire sénááontave'a simátíma'mae'a kwéiyune. mináímbó súnda íma kamparáímbá kwésumpo árair-aimba kwésune.

⁸ naaó'-naoken-kwaasi tayorupamáí mésa Áánútuntavesa imáyáa ésá íma áwáá'a sésa íma aaisambá sésa námúnaa sénááontave'a mirán-oro kwésune. ⁹ tayorupamáí mésamo Áánútuna imáyáamo mósá maránááomba aaraimá maarámó iíyávéna sirááíma kwétaiye. íma túma maé iyésa kawé'á umái unáánkwátóí ésá kwaási aráá'a súrampimba sivúwóvo sésa íma konaarirí ésá ¹⁰ íma mirá-sáwí'á ésá kawé'-máyáiyé su'mai máéwasa tuwánanaaowe. aaraimó kesáváímó sésamo Áánútuntave'a imáyáa kwéune sen-ínímbó kawé'-máyáímó kwémayaantemba mirán-oro. ¹¹ aaraí íma túma maé iyésa aánoumai mésa Áánútun-aaimo kwésen-kwaasi táái isánááowe. ¹² aaraimá íma kwaairá'á kárákwiraawai mésa kwaai túranka'a íma komésa aai kwésimatimesa aánoumai máyáawe kwésune. ¹³ naaóv'á Áánútu Áándamumba aiva'á úmarena naaémba awainínkómbá Ívimba úmakaintave'a mináímbá kwésune. ¹⁴ Sáátáánigo íma Áándamuntavena siráivo Ívintavena kamparáímbá simámuwana áraire séna aiva'á Áánútun-aii káráyukaiye. ¹⁵ ánivo aaraimá iyámpóímo matínkáiyambo éna sáwí'a umái mémpinkemba Áánútu tiráníye. aaraimó Áánútunka'o agevamáímó mésamo kwená imáyáamo ésamo arupí umáímó aánoumaimo mai'mai'o úmae iyésamo mirámó íyanamo éna Áánútu sáwí'a umái mémpinkemba tiráníye.

Ísóigona kwaásira'a kárákwiraawaiti kwaasái.

3 ¹ évakarawaimo Áánútuna kwaásira'a kárákwiyi-mayai mayánáe síyawaimo ésa tirááimo taí-máyái kawe'-má'yáimán-iyé siráamba mináimbá árrair-aimban-iyé. ² moóráwaimo Áánútuna kwaásira'o kárákwiraiwaina mayáímó mayáíndawai maarán-kwáásígómán-iyé. kwempímbá íma sáwí-aimba kwáyaindawai éna mimbórá-ínímbá makáíndawai éna arupí umái kawer-ímáyááwé su'mai kwéíndawai éna kwenáwí'a mósá maréwai éna namu-kwaasí naambá tiména toómbá tiména índawai éna Áánútun-aaí kanaán-umai simátíma'maena kwéiyíndawai éna ³ íma uwo'aó'-nómbá námae naaéna uwo'aó'á índawai éna íma aaisan-áimbá séna paru umái máyaindawai éna íma óntantavena aúran-anda kwéíndawai éna ⁴ kwená naaúmpa'a máyáan-kwaasira'a kawe'á umái kárákwiraindawai éna kwená iyámpói kwentávésa ésa kwenáái kwéisaiyawai éna mirán-kwáásígómó éna Áánútuna kwaásira'o kárákwiraiwaina mayáímá mayáníye. ⁵ moóráwaimo kwená aarai-iyámpóira'o ímo kawe'ó umáímo kárákwiraindawaimo éna Áánútuna kwaásira'a íma kanaán-umai kárákwiyiniye. ⁶ ívé'o Áánútuntavenamo ísámaimo tíndawaimo éna Áánútuna kwaásira'a kárákwiraiwaina mayáímá íma mayáníye. mirán-kwáásígómó mimbáyáímó maénamo éna kwenáúma maé iyínana Sáátáánigomo sáwí-meyambo mayánínteni'a mirá ínyé. ⁷ kwembá simái sáwí'a umánkáavo Sáátáánigo tamaimái kweivarí'a iváínivo Áánútunopa'o ímo tiráan-kwaasigwara'o sésamo kaweré su'mai umái máyáiwaiman-iyé síyan-kwaasigomo éna mirán-kwáásígówé su'mai Áánútuna kwaásira'a kárákwiraiwaina mayáímá mayáníye.

⁸ Áánútuna kwaásira'a kárákwiraawai kwétuwa'naa-owai maarán-kwáásímán-owe. arupí umái máyaiyawai ésa íma kaumbo-káér-imayaamo tokáiyawai ésa íma uwo'aó'-nómbá námae nááiyawai ésa íma óntantavesa túran-anda kwéiyawai ésa ⁹ tirunkakémbó árrair-aimbo isésamo kwéomba Áánútuna árrair-ainkona ááimba tátoraawai ésa ¹⁰ mirán-kwáásímá ésa Áánútuna kwaásira'a kárákwiraawai kwétuwa'naa-owaiti mayáímá mayánááovo aivalá miwítí mayáímá tuwánewasamo kawe'ó íya'o é'a mimbáyáímá tíméro. ¹¹ mirá íyasamo ésa miwí tuwainímbáá'a maarán-ínímbán-owe. kawe'á umái máyawai ésa íma kwantánaanta-aimba kwésen-inimba pósa arupí umái mésa amápa'-mayai kawe'á umái kwémayaawe. ¹² Áánútuna kwaásira'a kárákwiraawai kwétuwa'naa-om-bayaima kwémayaawai maarán-kwáásímán-owe. kimbora-inimba mapá kuráawai ésa miwítí iyámpóirare miwítí naaúmpa'a máyáan-kwaasirare kawe'á umái kárákwiraawai ésa mirán-kwáásímó Áánútuna kwaásira'a kárákwiraawai kwétuwa'naa-om-bayaima mayánááowe. ¹³ mimbáyáímó kawe'ó umáímo mayánááowai

ésa Ísu Káráisitiye aráápamai máyáan-aimba asiramái simátimiyasa isésa miwí túwí'a mósá maránááowe.

árai'-monor-ainkona ááin-kwasai.

¹⁴Tímótiyo kemá Póro sáwiyanka'a embá koawánanae sé'a kwée'a maanáúváimá kwéagaimai tuwáúmpo awánaao. ¹⁵enópa'a kónáe sé'a onda-ámbó itáinamo e maanáúváí awáné sé kesáá Áánútuna akúntá únanaya agaimakáimba símakaimba póta miráyá ónaumne síníyone. ávombo aimakésamo megwímegwigomo ávonka'o tátoraientemba kesáá Áánútu máyáiwaina kwaásiya éta kwená árrair-aimba tátokaundayaawe. ¹⁶árai'a árai'-monor-ainkona ááimba paárúwana anón-kwaasi éna maarán-iyé.

Ísu Káráisiti marapá'á kwaási-i'a umái paárúwana Áánútun-amanko kwentávéna séna arupí umái máyáiwaiman-iyé súwasa Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpakewai awánowasa kwaási ó'on-o'om-baravakewai kwenáái simátíma'mae kuwasá kwenááiyavesa áraire suwaná Áánútu kunáí'maena kwíyómpa'a móankaraiye. mináímbá árai'-monor-ainkona ááimban-iyé.

kampar-áímbó simátimenaon-kwaasi paáronaaon-kwasai.

4 ¹Áánútun-amanko avora'á séna naaén-kanaa tínasa évakarawai Ísu Káráisitimba tínaaemba umámesa Sáátáánigowe kwená kwayó'nárawaremo síyan-aimba isésa kampar-áímbó síyamba kwaránááowe siráiyé. ²iramó ane'ó kaimbó áúmo pukáin-kuvinkaambo intembá tirumpimbá miráráá ínasa tirumpinkémbá íma árrair-aimba isésa tóikakene su'mai kampar-áímbá sésa ³aaraiyé kwaaiyé mayánááomba aambá áúntinkesa évaka-tomba aambá kwéauntinkesa mirá-kámpár-áímbá síyasa naaén-kanaa tínasa évakarawai mirán-ámbá kwaránááowe. mintóntávéna Áánútu kwená árrair-aintavesa áraire síyawaiyavena séna mirán-tómbá umátinkaunda kwéne'a súwi sígwáe sé'a umátinkaraumne Áánútu siráiyé. ⁴amápa-tantaa'o Áánútumo úmakaimba kawe-tántáá'án-ivo aambá áútinkaavainivo úwoi kwéne'a Áánútuntave'a súwi seró. ⁵námúnaaya súndayaanivo Áánútu kawe'án-iyé siráimba pósa mintómbá aambá áúsinkaavainivo.

Ísuna kawe'-má'yái-kwáási óne siráin-kwasai.

⁶Tímótiyo simáménda-aimba Áánútuna kwaási simátíminda Ísu Káráisitina mayái-kwáási-í'a éma po kawe-kwáási auráníyone. toómbó nénamo asiramáímo máyáintemba Ísu Káráisitina árrair-aimba kwaré kawe'á umái simátíma'mae íyínana mináínkó asiramánkaniye. ⁷manír-áímbá íma Áánútun-aaiman-ivo úwoi-aimban-ivo ánaaemba umámiyo. emá ayáántán-kwimai mé árai'-monor-amba kwégware

enáúma kárákwiyuwo. ⁸súgomo kawe'ó ínkwáe-imayaamo ésamo ésa tiyáántán-kwimai mayái mayánááomba mindá kawe'an-ivo árai'-monor-ampa'a kónáe sésamo imáyáamo ésa tiyáántán-kwimai Áánútuna mayái mayánááomba mindá anón-kawe'an-iyé. mirámó ésamo ésa ívékwara naaénkwara'a ménaaon-ayampa'a mimbáyáigó túwa'naa iyé. ⁹mináimbá árair-aimban-ivo ísámai tirumpimbá tátoraaro. ¹⁰Áánútu asirayánkwáráwái póna amápa-kwaasira'a kárákwiraiwai éna kwenááiyaveta áraire súndawaiya sáwí-imayaavinkemba kwéiyasinkaiwaimba kwéamu'mareta póta siyáántán-kwimai mayáiyá kwémayaumne.

¹¹Tímótiyo mináimbá simátime se mirán-oro siyó. ¹²ívé-kwaasi óndayavesa úwoi-kwaasi óne sésa sáwí'a umánkaavainivo kawe'á umái mé kawer-áimbá se imáyáa timé arupí umái mé kaweré su'mai kwéinasa Áánútun-aaiyavesa áraire sewái awánésa óndantemba mirán-oro. ¹³enópa'o ímo kondará'ó éma kwaási túranka'a Áánútuna aúvái-kwandaavinken-aimba táámpamai simátíma'mae kwéiye agaráátinkao. ¹⁴ááéma entávéna Áánútu siráin-aimba simátímúwasa Áánútuna kwaásiti anóndarawa'a tiyáamba enane'á tátoresá sésa Áánútuna mayáímá mayaaó suwamá mimbáyái máyéndayavai ónana Áánútu asirayámbá ámakaiwo íma tuwé asiramái maimaé iyuwó. ¹⁵simátimunda-aíne su'mai imáyáa e mirá úmae iyínasa amáparawai awánésa sésa Áánútuntavena asiramái máyáimba póna minásráyánkó iyíníye sénááowe. ¹⁶enáúma kárákwimai méma simátímínda-aimba imáyáa umái kawe'á umái simátimiyo. mirámó ónda kawer-ámpá'á kwégonasa enáái ísáan-kwaasi kawer-ámpá'á kwégonwe.

Ísóigona kwaásiti imáyáa arupí umátinkao siráin-kwasai.

5 ¹Tímótiyo anónuntantontavai égési-aimpakemba íma simátime enavontávémo aánoumaimo kwempa'ó séndantemba mirá simátimiyo. enávámaa'o óndantemba ívé-kwaasi mirámá umátinkao. ²enanóisaimo óndantemba áráankantomba mirámá umátinkao. enáúmbaa'o óndantemba ívér-inintomba mirá e kaweré su'mai umátinkao.

³ketor-íníntí tíráá'maara'i. tinówaimbaara'i. mésamo ésa miwí túwa'naa oro. ánivo ketor-ínímbó timááraawimo ímo mén-inimba túwa'naa uwo. ⁴ánivo ketor-íníntí tíráá'maara'i. tinówaimbaara'i. mésamo ésa miwí túwa'naa oro. árai'-mono-kwaasimo mésamo ésa miwítí akúmbá túwa'naa oro. mirámó íyambo ésa kárákwimaesamo iráam-beyamba timénááomba Áánútu aamoí íníye. ⁵ketor-ínímbá timááraawi íma máyáan-inimba ésa sésa Áánútu kenká'á kárákwiyiniye sésa Áánútumpa'a námúnaa símae kwéiyesa súwa'naa ínkwáe sésa námúnaa kwésewe. ⁶ánivo ketor-ínímbó marapá-tántáátávésamo

tirááiyavesamo ésamo ombá Áánútuna némpa'a kwémaewe. ⁷ketor-íníntávésa sésa sáwí'a umái máyáawe seváínivo simámunda-aimba simátimiyo. ⁸Áánútun-aaiyavesamo kamparémó sembá mindá sáwí'a kwéombanivo évakarawaimo ésamo miwítí akúnkáré miwí timááaraararemo ímo kawé'ó umáímo kárákwiyoombo ésa Áánútun-aai tínaaemba umámakaamba mindá anó-sawí'a kwéowe.

⁹ketor-ínímbó Áánútuna mayáímó mayánaáon-inimba tivakáá-umai túwí'a agayaaó. mindá maarán-ínímbán-owe. áráankamba késa 60 ima maisukáan-inimba ésa kimbora-kwambo maivá kuráan-inintomba ésa ¹⁰miníníntóntávésa kawé'-má'yái kwémayaawe kwésen-inintomba ésa miwí tíráá'maaka'a kawé'á umái kárákwiraan-inintomba ésa namu-kwaasí toómbá kwétimen-inintomba ésa Áánútuna kwaási kawé'á kwéumatinkaan-inintomba ésa umbai-yántáá'ó makáan-kwaasi kwétuwa'naa-on-inimba ésa mirán-káwé'-má'yáímó kwémayaan-ketor-inin-tuwi'a agayaaó. ¹¹ívé-ketor-inin-tuwi'a íma agayaaó. miwí Áánútuna mayái kwémaesa naaémba kwaai mayánae-imayaa ésa Ísu Káráisitinka'a asirayán-áímbá símaresa íma imáyáa ésa kwaai mayáiyasa ¹²évakarawai tuwánésa sésa Ísu Káráisitinka'a asirayán-áímbá símakaan-aimba karésa sáwí'a uráawe sénááowe. ¹³miráumai maará ésa íma mayái maésa nambaré su'mai naaésa íma mayái kwémaesa kwantánaanta-aimba símae kwénaaesa náaindaantavesa kwendéi kwendei iyé-áímbá simátíma'mae naaésa aánávómó ímo senká'á ke ísaresa símae naaónááowe.

¹⁴mindáyave'a simáme'a sé'a ívé-ketor-inimba kwaai maésa iyámpói tinkésa kawé'á umái kárákwiyesa mirámó íyamba kesáámá íma sáwí'a umáíya máyaunda pósa Áánútuntavesamo ímo aamoimó íyawai kentáási ááimbo sivakáá ésayaamo ésa íma simái sáwí'a umásinkanaaontaaniye.

¹⁵évaka-ketor-inimba kawer-ámbá á'a ivátuwesa Sáátáánigona sáwí-ampa'a kwégwaraantave'a sún-da-aimba kwésimamune. ¹⁶Áánútun-aaiyavesa áraire sen-ínímbá miwí timááraavinkembo ketor-ínímbó máyáamba túwa'naa oro. Áánútuna kwaási ketor-ínímbá timááraawimo máyáan-inimba mono'-má'yáír'á'ó tukáan-ontandei túwa'naa ováínivo ketor-ínímbá timááraawimo ímo máyáan-inimba minóntándéi túwa'naa oro.

¹⁷Áánútuna kwaási miwítí anón-kwaasi kawé'á umái kárákwiraawaiyavesa imáyáa ésa miwítí meéyámbá mósá ma'mai tíméro. minánón-kwáásívínkémbá évakarawai Áánútun-aai asiramái simátimesa anóm-bayai kwémayaawaiyavesa imáyáa ésa miwítí meéyámbá mósá ma'mai anóm-ba tíméro. ¹⁸mináíntávéna naaóv'á'á Áánútun-aai aúvái'imba agaimaréna séna purumakankóná mayáír'á'-méyántávéna séna

kwaásiti toómbá úwítí-aramba ásima piyíndayavena purumakankó aísamai tamái mapándáampa umái ásima pítúwáínka'a

purumakankóná óika'a íma asááesa túwéwana úwoi ména évaka'a náníye

agaimaréna siráíye. moóráva'a agaimaréna séna

mayáímó máyáawai meéyámbá máyáaro

agaimaréna siráíye. Áánútuna kwaási mináímbá imáyáa ésa miwítí anón-kwaasiti meéyámbá tíméro. ¹⁹Áánútuna kwaásiti anón-kwaasi týó'o vaiyáíyan-aimba íma isaaó. ánívo kaumbo-káé-kwaasimo tésamo síyan-aimba miwí táái isaaó. ²⁰sáwí'o úmae íyówaiyavai amáparawai túranka'a asirayán-áímbá simátimiyo. mirámó inasamó ésa amáparawai táátavesa ésa miwí túra'a kárákwiyonaowe.

²¹Áánútu aúrankare Ísu Káráísiti aúrankare Áánútuna kwíyómpaken-kwayo'narawa túrankare asiramái simáme'a sé'a simámundantemba uwo kwésune. aagíóná ááimbo ímo ísarendarakembo e íma aaí simátiminyone. aagíóná ááimbo ísarendarakembo e kawe'á umái simátiminyone.

íma kwaási taaínkaakai uré simátime amápar-aimba avoraré su'mai simátimiyo. ²²moóráwaimo Áánútuna mayái mayáínkwáe sémo e íma ááéma usásinanke awáanasuwe naaémba usásinankaa. moóráwaimo sáwí'o kwéina íma egwárá'á mirán-e kawe'á umái kárákwiyuwo.

²³Tímótiyo enarumpinkémbó áí'o énamo évaka-tawaimo áúva'o kwínamo e non-úrane su'mai íma ne taaérampinken-domba naaó sune.

²⁴évakarawaimo sáwí'o ombá tuwánaawasa sáwí-meyamba máyáambanivo évakarawaimo sáwí'o ombá miwítí ááimba naaémba paáriníye. ²⁵miráumai évakarawaimo kawe'-má'yáímó máyáamba tuwánaawasa évakarawaimo kawe'-má'yáímó máyáamba íma tuwánaamba mirámó kwéowaiti ááimba naaémba paáriníye.

6 ¹kárákwiraan-kwaasi évakarawai meéyámbakaawasa miwítí mayái úwoi kwémaesa óntamba íma kwémayaawai Áánútuna kwaásiyavai maanáímbá simátimiyo. kárákwiraan-kwaasi túwí'a anómbe umátinke'a miwítí mayái kawe'á umái máyáaro simátimiyo. mirámó íyasamo ésa Áánútu áwíre Áánútun-aaiye íma simái sáwí'a ónááowe. ²kárákwiraan-kwaasi Áánútun-aaiyavesa áraire sewáíyávésa miwítí úwoi-mayai-kwaasi sésa Ísu Káráísitina kwaásimo úndantemba miwígwárá'á Ísu Káráísitina kwaásima póta miwí túwí'a íma anómbe umátinkanaumne seváínivo maarán-áímbá seró. Áánútun-aaiyave'o árairemo súndantemba miwígwárá'á Áánútun-aaiyavesa áraire kwésewa'a sirumbá timé'a pó'a miwítí mayái kawe'á umái máyáanda mimbáyáíwínkémbá kawe-tántáá'á mayánááowe se úwoi-mayai-kwaasiyavai mináímbá simátimiyo.

**Áánútuntavaimo imáyáamo ésamo máyáamba
anón-tantaari'a kwéon-kwasai.**

Tímótiyo simámunda-aimba asiramái simátimiyo. ³évakarawaimo ó'on-aimbo simátimesamo kentáási Ísóigo Ísu Káráísitin-aaimo kawer-

áimbó ímo kwarésamo árai'-monor-aimbo ímo kwégwaraawai ⁴miwí túma maé iyésa amápa-tantaakona áaimba íma ísaraawe. miwívimbá sáwí-imayaa kwáyáísasa aaigóná áaintavesa sáwívar-aimba kwésesa kesááigo usáyaaítainkwae-aimba kwésewasa mirá-sáwí-áimpínkémbá tirumbá sáwí'a umátinkesa aaisambá sésa túwí'a simái sáwí'a umátinkesa sáwí-imayaa umátinkesa ⁵aaisan-áimbá símae kwénaaowe. mirámó kwéon-kwaasi miwítí imáyáa simái sáwí'a ésa árair-aimba ivátuwesa kampar-ímáyáa ésa sésa sáwívar-oisamba mayánáe sésa monor-ámbá kwégwaraawe-kampar-imayaa kwéowe.

⁶mirán-kámpár-ímáyáa kwéombanivo Áánútuna aambó árai'o kwégwaraawai imáyáa ésa sésa Áánútuntave'o imáyáamo é'o máyaunda anón-tantaa'a isaná makáunda-oisamba mindá kanaán-iyé kwésewe. ⁷kesinóisaiya masínkónka'a íya óisanta makáawanasaya másínkaraawe. púwóndaya íya óisankwarata maimaéta puwónaumne. ⁸unáánkwátóiyé toóné makétaamo éta séta mindá kanaán-iyeya sénaundayaaniye. ⁹óisamba mayánáe-imayaawe su'mai owái misáwí-ímáyááo tavisínana sáwí-yantaatavesamo tirááíyavesamo íyan-tantaako miwí tátorainasa sáwí'a umái mésa ánásanaaowe. ¹⁰ó'on-o'o-sawi-imayaaona áaimba óntamba mayánáe-imayaayavesa aamoí kwéowe. évakarawai óntamba mayánáe-imayaawe su'mai kwéesa Áánútun-aai ivátuwesa umbai-yántáá'á maésa tirunkó umbai kwétaisasa máyáawe.

Áánútu aúranka'a arupí umái maiyó siráin-kwasai.

¹¹Tímótiyo emá Áánútuna kwaási éma mirán-tántáákómbá ánaaemba umáme Áánútu aúranka'a arupí umái mé kwentávái imáyáa kwéema amápa'-mayai kawé'á umái kwémae imáyáa kwétime Áánútuntavai asiramái aanoumai mé mirán-tántáátávái ayáántán-kwimai máyaane. ¹²kwaásimo meéyámbó mayánáesamo isaaisésamo kontembá emá Áánútun-aaiyavai áraire kwése ayáántán-kwimai minámbá kwaré aúnái'a umái maí'mai'a kwéonda-amba kwa'maé iyuwó. ááema sáwíva-kwaasi túranka'a paárumai séma Ááútun-aai árair-aimba pó'a kwenká'á agevamái máyaumne sundará'á Áánútu entávéna aúnái'a umái maí'mai'a kwéone siráiyé. ¹³Áánútu amápa'a máyáawaiti ááinkontave'a imáyáa é'a Ísu Káráisiti aaimó isái-náúmpá'á anón-kwaasigo áwí'a Póntiyasi Páírátimba kawer-áimbá simámakaiwaintave'a imáyáa é'a embá asiramái simáme'a sé'a ¹⁴kentáásí Ísóigo Ísu Káráisiti marapá'ó ímo kunkáindara'a kwemó siráin-aimba kwa'maé kwéiyé kaweré su'mai kwéonasa awánésa sésa mináimbá árair-aimban-iyé sénááowe kwésune. ¹⁵Áánútu Ísu Káráisitintavena séna kumuwo sínda-tawai kumíníye. Áánútu kaweré su'mai kwéiwai éna kweyáá amáparawaira'a kárákwiraiwai éna amápar-asirayankwara-kwaasi kwená asirayánkó usáyaaitaraiwai éna amápa-kawaa-kwasira'a kawáá uráiwai éna ¹⁶kweyáá íma puwíníwai

éna ó'ora-sagayanka'a máyáiwai isasá mirá-ságáyánká'á íma kwaási kanaán-umai koménaaowe. Áánútumba amápa-kwaasi íma túrandei awánésa íma kanaán-umai túrandei awánanaaowe. kwenáwí'a anómba kwaíkwai'a kwéisana kwená asirayámbá kwaíkwai'a kwéimba mindá árair-aimban-iyé.

¹⁷Tímótiyo óísankwara-kwaasiyavai asiramái simátíme se íma túma maé iyé'a íma óísantave'a aamoí é'a mindá ánásanin-tantaa'a íma amu'maré'a mé'a Áánútu amápa-tantaa'a kwésimiwaintave'a amu'maré'a mé'a aamoí oro simátimiyo. ¹⁸moórá-aimba óísankwara-kwaasi simátíme se kawé'-má'yái kwémae'a túwa'naa úmae kwéiyé'a óísamba taaínkaakaumai tíma'mae íyóro. ¹⁹mirámó é'o é'a mirámó íyan-tantaatave'a naaémba keinárawa'a túwa'naa ínín-tantaa'a kwáyaina'a mirámó é'a kawé'á umái ménaaowe simátimiyo.

²⁰Tímótiyo Áánútu simámakain-aine agarááránkarain-aine kárákwimai kawé'á uwo. Áánútun-arááímo ímo kwáráan-kwaasi úwoi-aimba kwésevo mináímbá ánaeмба umátimiyo. kampa'á sésa amápa-tantaa'a ísaraumne sésa aainakákémbá aaisambá símae kwéiyon-aimba ánaeмба umátimiyo. ²¹évakarawai sésa amápa-tantaa'a ísaraumne sésa pósa Áánútunka'a agevamáímo máyáan-amba ivátukaawe.

Áánútu amáparawai úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.
kemá Póro sún-da-aimba ánásaiye.

2 Tímóti

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai sísamaivakemba avakaeté-iyai'yo. miráumai-ima maisuwéna Tímótina imáyáa éna maanáimbá agaimái tuwówana kwenópa'a kuráiyé. Ísun-aaí simátíma'mae iyúnkakemba Árómaa-naopa'a ándáva'a ánkarowana ména Tímóti Ísóigona kwaásira'o kárákwirontavai imáyáa éna maanáimbá agaimarówana kwenópa'a kuráiyé.

1 ¹Tímótiyo kemá Póro maanáimbá maanáúváivímbá agaimaráúmpo isaaó. Áánútu kwená imáyáavinkemba kentávéna séna aantá-kwaasi-í'a éma Ísu Káráísitin-aaí kosimátíma'mae naauwó séna si'mákaiye. Áánútu asiramái séna Ísu Káráísitiye tarúmai máyáamba pó'a aúnái'a umái maí'mai'a ónááowe siráin-aimba kosimátíma'mae naauwó séna si'mákaiye. ²Tímótiyo kesááninkaamba éma sirumbó kwéamundawai ómpo maanáimbá maanáúváivímbá agaimaráúmpo isaaó. Áánútu kentáásivowawe Ísu Káráísiti kentáási Ísóigowe úwoi áwa'naa ésarai tirumbá umánkesarai paru umánkaayantave'a námúnaa kwésune.

³kesíkwá'námo Áánútumbo kwakáantemba kemá mirá kwéunana mindáyavena kesirumpimbá íma aai kwáyáiyé. Áánútumpa'a námúnaa kwésunda entávé'a imáyáa é'a aasiyaasí áísaá umai súwi kwésimankaumne. ⁴ivi'ó tamásínkaraanda imáyáa é'a ókwara'a awánanae-imayaa úmae kwéiyé'a embó awánaanda sirunkó anón-kawe'a íníye. ⁵Ísu Káráísitin-aaiyavemo árairemo sendá ímo óikakembo séndamo arunkakémbó séndayave'a imáyáa kwéune. aiva'á enaráárámá áwí'a Árówisi Áánútun-aaiyavena áraire siráimba minkákémbá enanó áwí'a Yúnisi Áánútun-aaiyavena áraire siráimba egwárá'á mirá kwée Áánútunka'a agevamái máyaanda árai'a mindá ísaraumne. ⁶mindáyave'a simáme'a sé'a Áánútumo asirayámbó ámakaimba tátoke kwená mayái mayaaó. Áánútuna mayáímó mayáníyondayave'a siyáamba ane'á tátoraawanana Áánútu asirayámbá ámakaiye. ⁷Áánútu imáyáaya símakowata asiramáíya méta íya sáátaveta éta imáyáaya kwétimeta kesúrata kárákwimai kawer-urétaaya úndaya po Áánútumo asirayámbó ámakaimba tátoke kwená mayái mayaaó.

⁸mindáyavai kentáási Ísóigo siráin-aimba kwésimatimendayavai íma áá'a kaíno. Ísóigona kwaási-í'a úndarakemba ándáva'a sínkaraawa'a

máyaundayavai íma áá'a kaíno. Áánútu asirayámbá kwéamimba po áséi-kwasai kwésimatiminasamo áí'o índai'o umánkanaaomba sí'o úni'o umásínkaraantemba umánkanaaomba íma imáyáa éma asiramái maiyó. ⁹Áánútu séna sáwí-imayaavinkemba iyátínkáana'a kaweré su'mai umái máéro siráíye. kesáá kawé'-má'yái mayáúndayavenaya ímanivo kwená imáyáavinkemba séna úwoi túwa'naa ónaumne siráimba póna kentáási sáwí-imayaavinkemba iyásinkena séna kaweré su'mai umái máéro siráíye. ááinka'a Áánútu maramá íma tarórurónka'a Ísu Káráísitina mayáiyávéna imáyáa éna séna úwoi túwa'naa ónáe'a to'mayaa úne siráíye. ¹⁰Áánútu kentááyávénawe séna to'mayaa uráimba paárúwana Ísu Káráísiti marapá'a kuména kentáási sáwí-imayaavinkemba kwéiyasinkaiye. kwaási púwówaina ááimba kwemá usáyaaitena ánásasuwowasa kwíyómpa'a aúnái'a umái maí'mai'a ésa íma puwónááowe. mináséi-áímbá paárúwata ísaraumne.

¹¹mináséi-kwásái simátimenaundayavena Áánútu simásimena séna aantá-kwaasi-i'a éma ai'maráana maanási-kwásái simátíma'mae naauwó súwa'a ¹²mirá ówándarakemba sí'a úni'a umái ándáva'a sínkaraawa'a mé'a íma sigae'yávé'a kwéune. moóráwain-aaiyave'o árairemo sé'a kwenká'ó agevamáimo máyaundawaimba awáné'a símakaim-bayai kwégarakwiyisa'a mináímbá árair-aimban-iyé súnnda pó'a íma sigae'yávé'a úne. Áánútu kwaásimo máyáawaina ááimba tísaa ínín-kanaama íma tiráindara'a símakaim-bayai kwégarakwiyiye. ¹³Tímótiyo árair-aimba simámakaunda arumpimbá tátore kwaré Ísu Káráísitiye tarúmai mé kwenááiyavai áraire kwése kwembá arumbá amé mirá úmae iyuwó. ¹⁴Áánútu árair-aimba simámakaimba Áánútun-amanko kentáásirumpimba máyáimba po kwená asirayándéi mináráir-áímbá kárakwiyuwo.

¹⁵Ésiyaa-maravaken-kwaasi amápa'a tínaaemba umásiyukaampinkemba kae-kwáási moóráwai áwí'a Vísérasa isaná moóráwai áwí'a Émósénisi isamá mináímbá ísaraane. ¹⁶moóráwai áwí'a Ónésívorasa kesópa'a tóyo éna kawer-áímbá simásimena kesí imáyáa aúnái'a umásinkena ándáva'o máyaunda íma agaeyávéna isa'á mindáyave'a Ísóigompa'a námúnaa súnnda Ónésívorasa kwená naaúmpa'a máyáan-kwaasiye kawé'á umátinkaniyone sé'a námúnaa kwésune. ¹⁷kwemá Árómaa-naopa'a taména sivakáá úmae kwéiyena ándáva'o máyaunda tasuwánéna kesí imáyáa aúnái'a umásínkaraiye. ¹⁸ááéma Évésasi-naopa'a komáyaawanana sáwíva-tawai kwemá súwa'naa úwa á'a awánaraane. mirá uráintave'a sé'a Ísóigo kwaásimo máyáawaina ááimba tísaa ínín-kanaa tínana Ísóigo kwentávéna arumbá umánkaniye sune.

**i-kwáásímó asiramáimo máyáantemba miráumai
asiramái maiyó siráin-kwasai.**

2 ¹kesááninkoo Ísu Káráísiti úwoi kwéawa'naa-ivo asiramái maiyó. ²sáwíva-kwaasi túranka'a simátimewanda-aimba isé

kawer-ímáyáágwárá-kwáásí asiramáímo máyáawai kawe'ó umáímo simátimenaowai simátímínasa miwígwárá'á tátokesa simátíméro.

³i-kwáásímó umbai-yántáá'ó tímémbo asiramáímo máyáantemba Ísu Káráísitina kwaási-i'a óndarakemba embá umbai-yántáá'á ámémbanivo asiramái maiyó. ⁴i-kwáásí miwítí anóndako aamoí ínkwáe sésa kwenáái kwégwaresa íma ó'on-o'on-tantaatavesa imáyáa kwéesa anóndakona mayáiyávésa imáyáa kwéowe. ⁵isaaisésamo kwégontemba moóráwaimo kwená anóndakon-aaimo isénamo isaaisénamo iyénamo éna meéyámbá mayániye. ⁶kígauva'o asiramáímo kárakwiyowaimo ombá toómbó akarái-kánáámó tisasá aiva'á áká'mai kwénaawe. mináímbá imáyáa é Ísu Káráísitiye asiramái maiyó. ⁷simámunda-aimba imáyáa inaná Ísóigo imáyáa amína mináínkóná ááimba isáníyone.

⁸Ísu Káráísiti Tévíti aísavutantambo uráiwai puwéna usásinkaiwaintavai imáyáa uwo. mináímbá áséi-kwasai simátímakaunda-aimban-íye. ⁹mináséi-kwásái simátimewandarakemba ándáva'a másinkesa sáwí'o uráiwaimbo aiyayaanka'o asááúmaesamo máánkaraantemba kembá síyayaanka'a asááúmaesa sí'a iní'a umái ándáva'a másínkaraavo kemá úwoi ménaumpo Áánútun-aaiigo kóyáwé ínasa ísáaro. ¹⁰mindáyave'a Áánútumo kwéitamaraín-kwaasiyave'a imáyáa é'a pó'a umbai-yántáátáv'é'a íma imáyáa é'a máyaumne. Ísu Káráísiti miwítí sáwí-imayaavinkemba tí'maena kawepá'á métinkainasa ságayan-ayampa'a maí'mai'a ónááontave'a umbai-yántáátáv'é'a íma imáyáa é'a asiramái máyaumne.

¹¹maanáímbá árair-aimban-íye.

Ísu Káráísitiye tarúmaiya máyaundaya póta puwétaamo éta kweséya ménaundayaaniye. ¹²umbai-yántáá'ó ímo imáyáamo éta asiramáímo métaamo éta kwaásira'o kárakwiyintemba kesáágwárá'á miráyá ónaumne. sínaaembo umámenanayaamo éna kentáágwárá'á mirá íníye. ¹³kwenááiyavetaamo árairemo sirétaamo ivátúwáananayaamo éna kwemó sintembó mirámó kwéena íma kanaán-umai tuwéna ó'on-aimba síníye.

mináímbá árair-aimban-íye.

Áánútuna mayái arupí umái maénana aamoí umánkaino siráin-kwasai.

¹⁴Tímótiyo Áánútu aúranka'a maanáímbá simái ságamatime asiramái simátíma'mae iyé sé maanáímbá imáyáa oro. úwoi-aintave'a sáwívar-aimba kwése'a áwáá'a kwésevo mináímbá ivátuwaaro. mináímbó isáíyananamo éna mináínkó íma kawe'á umátinkaina'a sáwí'a ónááovo súnnda-aimba simátíma'mae iyuwó. ¹⁵maarán-kwáásí-i'a ónáe se mirán-uwo. árair-aimbo arupí umái simátímíndawaima éma Áánútuna mayái-kwáásí éma ená mayáiyávái íma aigaeyávái ínáyondawai éma mirámó émo e Áánútu aúranka'o ménda simáména séna kawe'á umái

máyaane síníye. ¹⁶úwoi-aimba Áánútun-arááímo ímo kwaráan-kwaasi kwésen-aimba ánaaemba umátimiyo. mirán-áimbó kwésen-kwaasi Áánútuntavesa imáyáa íma kwéesa sáwísawaa úmae kwéiyowe. ¹⁷sóyavitausambo énamo amápa-kuva'o intembá miwí tááigo kóyáwé imbá pósa sáwí'a ónááowe. miwívínkembá kae-kwáásí túwí'a moóráwai áwí'a Áíméniyasi isaná moóráwai áwí'a Váírítasae ¹⁸minkáé'nárai árair-aimba ivátuwesarai sésarai puwúndavinkenta á'a usásinkaunda póta naaémba ó'a íma usásinanaumne séyasa isésa évakarawai Ísu Káráisitín-aaiyavesa kaer-ímáyáa kwéowe. ¹⁹ávombo asiramáímo aimaráantemba Áánútu ávonkaan-tantaa'a asiramái aimaréna minká'á aúvái agaimaréna séna Ísóigo kwená kwaási á'a tuwánaraiye séna moórá-aimba agaimaréna séna Ísóigona kwaási únemo sewáí sáwí'o kwéomba tínaaemba umáméro agaimaréna siráíye.

²⁰moórá-aimba simáménda isaaó. anón-daumpa'a évaka-taave'a marésa évaka'a ságyan-ontandei úmakaan-taave'a marésa évaka'a taainéi úmakaan-taave'a marésa évaka'a karí'-máránéi úmakaan-taave'a marésa anón-kanaawe su'mai óntan-taavepinkemba nésa úwoi-kanaa taai-taavépinkembá kwénaawe. ²¹simátímakaunda-sawi-mayaigombo tínaaembo umámesamo kawé'ó umáímo máyáawai kawé-táávékáámbá umái mésa Áánútuntavesa imáyáa kwéesa Áánútumo kawé'-má'yái timíníntavesa to'mayaa umái máyáawe. ²²ívé-kwaasimo sáwí-yantaatavesamo tirááiyavesamo ombá ánaaemba umáme arupí umái méniyonda-imayaa e Áánútun-aaiyavai áraire símae iyí-ímáyáa kwétime paru umái mé tirumpimbó kaweré su'mai imáyáamo ésamo Ísóigompa'o kwéaisaa-esamo súwa'naa ínkwáe sésamo ontembá mirán-uwo. ²³úwoi-aintavesamo sáwívar-aimbo kwésemba mináínkákémbá áwáá'o kwésemba ísaraampo ánaaemba umámiyo. ²⁴Ísóigona mayái-kwáásí íma aaisambá sésa paru umátinkesa kanaán-umai agaráátinkesa áwáá'o sembá tasí umátinkesa ²⁵kwempa'á mésa miwímó kentááímo arááísén-kwaasiti imáyáa kawé'á umátinkesa mirámó íyanamo éna Áánútu imáyáa timínasawa Áánútunopa'a tésawa árair-aintavesa áraire sénááo. íya sénááo. mindáyavesa Ísóigona mayái-kwáásí amu'marésa ménaaowe. ²⁶Sáátáánigo kesí imáyáa ígwáe séna miwí tátokaiye. árair-aintavesamo árairemo sésamo ésa kawer-ímáyáa ésa Sáátáánigomo tátotuwenamo máyáimpinkemba tuvíyuwesa Áánútunopa'a ténááowe.

naaén-kanaaona kwaasái.

3 ¹Tímótiyo naaén-kanaamo tínanamo umbai-yántáá'ó paárinintavai imáyáa uwo. ²minkánáávímbá kwaási maará ónááomba kesáváiyé su'mai aamoí kwéesa óntantavesa aamoí kwéesa kesávésa kawé-kwáásí úne kwésesa kentúma maé iyésa évakarawai simái sáwí'a umátinkesa tinóvowi táái kwéaraaisesa túwa'naa owáiyávésa íma súwi kwésesa

Áánúntavesa íma imáyáa kwéesa ³ miwítí kwaási íma imáyáa timésa tói'o matuwé máyáamba íma paru ésa kampar-áimbá simátinkesa miwí túra'a íma kárákwiyesa ááite kwétiyesa kawé-tántáátávésa tíyántavesa kwéumatinkesa ⁴ namuro-kwáásíyávésa miwítí kwaási kwéagaraatinkesa sáwí'a umátínkáaro kwésesa sáwí-amba ááéma kwégwaresa miwí kentúma mósá marésa sáwí-yantaatavesa tirááiyavesa kwéesa aamoí ésa Áánútuntavesa íma aamoí ésa ⁵ kwaási túranka'a mono-kwáásí úne kampa'á kwésesa Áánútuna asirayámbá tínaaemba kwéumamevo mirámó kwéon-kwaasi ánaaemba umátimiyo. ⁶ miwívínkémbá évakarawai ó'on-ó'on-daumpa'a iyésa ímo kawer-imáyáámó on-íníntávésa kampar-áimbá sewasá isésa miwí tááiyavesa áraire kwésewe. minínímbá sáwí'a owaná anóni'a isasá mirá-sáwí-yántáá'á tirááiyavesa kwéowana misáwí-yántáákó miníníntómbá tátokaiye. ⁷ miníníntómbá amáparawai táái isésa íma kanaán-umai taaímbai isésa árair-aimba tátokaawe. mindáyavesa mirán-kámpá'-mónó-kwáásí tááiyavesa áraire kwésewe. ⁸ naaóv'á Mósésima máyonka'a kae'nárai túwí'a moórawai áwí'a Yánisi úwana moórawai áwí'a Yámbárisiyemo Mósésin-aaimo arááírayantemba minkámpá'-mónó-kwáásí miráumai árair-aimba araaisésa imáyáa sáwí'a ésa tóikakemba Áánútun-aaiyavesa áraire kwésevo ⁹ sáwíyan-kanaawe su'mai mirá ónááowe. miwí kampar-áimbá kwésesa máyáamba tuwánésa sésa kampa'-mónó-kwáásímán-owe sésa miwí táái íma kwaránááowe. naaóv'á Yánisiye Yámbárisiyemo sirááiyen-kampar-aintavesa mirá siráawe.

árair-ainkomba táto'mai maiyó siráin-kwasai.

¹⁰ miwí mirá kwéovo emá íma mirá uráampo naaó'-nao-kwaasi simátimunda-aimba isé kemó máyaundawaina ááimba suwáné kemó kwénaaundawaina ááimba suwáné uréma po mináímbá kwégwaraane. Áánútuwe aráápamai ma'é'a paru umái mé'a imáyáa timé'a umbai-yántáápímbó asiramáímo máyaunda-aimba ísaraane. ¹¹ Ántíoku-naopare Áíkóniyaa-naopare Árísitaa-naopare máyaawandara'a umbai-yántáá'á simésa sí'o úní'a umásínkówa'a íma imáyáa é'a asiramáímo máyaawanda suwánaraane. kempímbá anón-umbai-yantaa'a kwáyombanivo Ísóigo mimpínkémbá síkaiye. ¹² íma kené su'mai sáwí'a umásinkesa maarán-kwáásígwará'á sáwí'a umátinkanaaowe. Ísu Káráísitiye tarúmai mé'a kwentáv'é'a imáyáa é'a mé'a mirá ónáe sewái umbai-yántáá'á umátinkanaaowe. ¹³ sáwí-kwaasi kampar-áimbá kwésesa ó'owiti imáyáa koyavisewái sáwí'a úmae iyésa évakarawai kampa'á simátiyuwewasa miwí kampa'á mésimatiyuwanaaowe. ¹⁴ emá íma mirá indá simátímakaunda-aintavai áraire asiramái sé mináímbá asiramái tátoraao. mináráir-áimbá simátímakaundawaiya kawé'á umái suwánaraanda po mináímbá asiramái tátoraao. ¹⁵ emá iyámpói máyóndara'a Áánútun-aai

aúvái-kwandaavinken-aimba simátíma'mae íyúmba ísaraanda ívékwara'a kwéisaane. Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinken-aimba kwéawanaawai kawer-ímáyáá ésa Ísu Káráísitin-aiiyavesa áraire kwésewana Áánútu sáwí-imayaavinkemba kwéiyatinkaiye. ¹⁶Áánútu imáyáa timúwasa Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba amápar-aimba agaimakáamba pósa mináúvái-kwándáávínkén-áíndéi Áánútuna aambá agaráátinkesa sáwí'lo uráantavesa asiramái sésa sáwí-imayaa arupí kwéumatinkesa kaweré su'mai umái ménaaon-amba kwéagaraatinkaawe. ¹⁷Áánútuna mayái-kwáásímó Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinken-aimbo ísámaimo kawé'lo íyanamo éna mináínkó kawé'-máyái-kwáásí-'í'a umátinkainasa Áánútumo kawé'-máyáímó timíním-bayai asiramái kawé'a umái mayánááowe.

4 ¹Tímótiyo Áánútu aúrankare Ísu Káráísiti pukáan-kwaasiye túvamai úwoi máyáan-kwaasiye miwítí ááimba tísaa íníwai aúrankare asiramái simáme'a sé'a Ísu Káráísiti marapá'a kumínín-imayaa é'a kwená kwaásira'a kawáá ínín-imayaa é'a asiramái simáme'a sé'a ²amápa-kanaa Áánútun-aaí asiramái simátime kawé-kánáámó índa simátime sáwí-kanaamo índa úwoi mindágwara'a simátime kwempakémbá kwésimatiminana mináínkó tirumbá kwantáínasa isáiyama miwítí imáyáa arupí umái asiramátinke simátíma'mae iyé íma ivátuwaao. ³naaémba moórá-kanaa tínasa árair-aimba íma ísámae iyónááontavai ívé'a árair-aimba simátíma'mae iyuwó. naaémba moórá-kanaa tínasa sáwí-yantaatavesa tirááiyavesa kwéesa aamoí ónááon-aimba simátimenaon-kwaasiyavesa tivakáá ésa miwí tááíye su'mai isésa ⁴árair-aimba tínaaemba umámesa manír-áímbá isánááombanivo ⁵emá asiramái ménana umbai-yántáá'lo enópa'lo tínimba asiramái méma Áánútun-aaí simátíma'mae iyé kwená mayái kwémae ánásaa.

⁶Áánútuntavesamo imáyáamo ésamo nombó atíyuwaantemba sáwíyanka'a kembá Póromba sínkamiyana kesí naaeó miráumai kumína'a puwónaumne. ⁷isaaisésamo kwégontemba kawé'a umái kwégwe'a ayááír'á komé'a Áánútuna árair-aimba tátoke'a simátímakaunda ⁸Ísóigo kesí meéyámbá tátokaimba póna arupí umáímo máyaunda-anonda simíníye. naaémba Ísóigo arupí umái-meyambo timíníwai siména íma keyáá kembá siména marapá'lo kumíníntavesamo aamoimó ésamo amu'makáawaigwara'a kwétimena simíníye.

⁹Tímótiyo sáwíyanka'lo kesópa'lo tíníyonda-imayaa kwée maiyó. ¹⁰moóráwai áwí'a Tímasi marapá-tántáátávéna aamoí éna póna siyuwéna Tésarónaikaa-naopa'a kówisana moóráwai áwí'a Kéréséni Kérésiyaa-marava'a kówisana moóráwai Táítási Táómésiyaa-marava'a kówisana ¹¹Árúku kweyáá kesé máyáivo Máákaamba koái'mae kesópa'a tiyó. Mááka tasúwa'nana umai Áánútuna mayái tamayáníye. ¹²moóráwaimba Tikikásaamba ai'maráúnana Évésasi-naopa'a kóuraiye. ¹³ááéma Táróasi-naopa'a kesí kwáá'a tuwááwánana Kápasa kárákwiraivo maimaé téma aúvái-kwandaawigwara'a aiva-tántáá'á sáwíyan-auvaigwara'a maimaé tiyó.

¹⁴ mooráwai áwí'a Arekesánda kwená mayái kópaa-ontandei évaka-tantaa'a kwéiwai anómbe sáwí'a umásínkáimba póna Ísóigo anondá sáwí-meyamba amíníye. ¹⁵ Áánútun-aa simátimewanda kwemá simái arááísukaivo kwembá kárákwiyuwo.

¹⁶ aiva-táwaimo aaimó simásínkáamba mináímbó sénáe'o kwéunda amáparawai íma sááyavo tésa siráváyáawa'a Áánútuntave'a íma anondá sáwí'a umátinkao súné. ¹⁷ miwí íma siráváyáawana Ísóigo sirávayena asirayámbá símísa'a Áánútun-aa amápar-aimba simátímakaunda íma Yútaa-kwaasira'a ivo ó'onkaa-kwaasira'a siráunda ísaraawe. áwáávitemo in-íyánkó óipinkembo mayauwénamo kawepá'ó móánkáintemba Ísóigo aavimbá kwémaisinkaampinkemba síkena ¹⁸ sáwí'o kwéumasinkempinkembo éna sí'mai kwíyómpa'a kwemó kwégawaaipa'a kawé'á umái mósinkaniye. kwená ságayambo kwaíkwai'o ínimba árrair-aimban-iyé.

¹⁹ Párisikaante Ákwíraante simátime se kawé'á umái máékaiyo siyó. Ónésívorasaante kwená naaúmpa'a máyáan-kwaasiye simátime se kawé'á umái máéro siyó. ²⁰ Érásátasi Kórínti-naopa'a máísana Tóvimasa áí'a kwéuwa'a Máírítasi-naopa'a auwé'a tiráumne. ²¹ áú'o síí-kánáá íma tiráina imáyáa é kesópa'a tiyó. Yúpúrasawe Púténésiye Áráínásawe Kírótiyawe amápa'a Áánútuna kwaásiye entávésa sésa kawé'á umái maiyó kwésewe.

²² Ísóigo keinárawate ména úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.

kemá Póromo súnda-aimba ánásaiye.

Táitási

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aiyayaan-umai sísamaivakemba avamoraé-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna Táitásina imáyáa éna maanáimbá agaimái tuwówana kwenópa'a kuráiyé. Ísun-aaí simátíma'mae iyúnkakemba ándáva'a ánkawana ména Táitási Kírítí-marava'o Ísóigona kwaásira'o kárákwirontavai imáyáa éna maanáimbá agaimái tuwówana kwenópa'a kuráiyé.

1 ¹Táitásiyo kemá Póro moórá-aimba sénaumpo isaaó. kemá Áánútuna mayái-kwáásí é'a Ísu Káráísitina aantá-kwaasi-i'a umásinkena si'mákaiwai úne. Áánútumo kwéitamaraín-kwaasi kwesé aráápamái maí'mai'a kwéesa árai'-monor-aimba ísámae kwéiyesa Áánútuna aampa'ó kwéiyontavena Ísu Káráísiti mináimbá simátimiyo séna si'mákaiye.

²nááóv'á Áánútu ímo kampa'ó kwéiwai áraír-aíne su'mai kwéiwai asiramái séna kwéitamaraunda-kwaasi aúnaí'a umái maí'mai'a ónááowe súwata áraír-aimban-íye kwéseta máyaumne. ³Áánútumo imáyáamo urón-kanáa tníye kwéuwana Ísu Káráísiti kwenáái simátimuwana Áánútu simásiména séna kesáái simátíma'mae iyuwó séna kentáásí sáwí-imayaavinkentaamo kwéiyasinkaiwaiya mináimbá siráiyé.

⁴Táitásiyo maanáimbá maanáúv'áímbá agaimaráúmpo isaaó. Ísu Káráísitinka'o agevamáimo maúndantemba emá mirán-umai méma árai'a kesááninkaamba ómpo isaaó. Áánútu kentáásivowe Ísu Káráísiti kentáásí sáwí-imayaavinkentaamo kwéiyasinkaiwaiye úwoi áwa'naa esarai paru umánkaayantave'a námúnaa kwésune.

Táitási Kírítí-marava'a koména mayái mairáin-kwasai.

⁵eséma keiráímá Kírítí-marava'a komékai embá auwé'a kenkáísí mayái íma ánásarainka'a embá auwé'a tiráumne. mimbáyái kawé'a ínáyondayave'a embá auwé'a simáme'a sé'a amápa'-naopa'a Áánútuna kwaásiti anón-kwaasi usásintinkava'a kwíníyone sé'a auwé'a tiráumne. ⁶usásintinkaan-kwaasi maarán-kwáásímán-owe. miwívímbá íma sáwí-aimba kwáyáiwai ésa kímbora-inimba mapá kuráawai owasá miwítí iyámpói maarán-íyámpóín-owe. Áánútun-aiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyáawai ésa kawer-íyámpóímán-owe kwésen-iyampoi ésa tinóvowi táái ísáawain-owe. ⁷Áánútuna kwaásira'a kwégarakwiyowai

Áánútuna mayáír'á kwégarakwiyomba pósa maarán-kwáásímán-owe. miwívimbá íma sáwí-aimba kwáyáiwai ésa kesáái usáyaaitainkwaé íma kwésewai ésa íma ááema áwáá'a sewái ésa íma uwo'aó'-nómbá námae naaésa uwo'aó'á owái ésa íma aaisan-áimbá sewái ésa óntantavesa íma túran-anda owái ésa ⁸ namu-kwaasí naambá toómbá timésa owái ésa amápa'a kawé-tántáátávésa aamoí owái ésa kawer-ímáyáá owái ésa arupí umái máyáawai ésa Áánútun-arááímo kwégwaraawai ésa miwí túma kawé'a umái kwégarakwiyowai ésa Áánútuna kwaásira'a kwégarakwiyowai mirán-kwáásímán-owe. ⁹ Áánútuna árrair-aimba simámakaunda-aimba asiramái táto'maesa íyóro. mirámó ésamo ésa árrair-aimba kanaán-umai simátimesa asiramátinkanaaovo miwí tááiyavesa kampar-áimbán-iyé sewái tááigomba usáyaaitanaaowe.

¹⁰ sáwíva-kwaasi kawer-áimbá íma kwégwaresa úwoi sáwívar-aimba símae kwénaaesa miwívínkémhá Yútaa-kwaasi sáwívarawai mirá ésa kampa'á simátiyuwesa ¹¹ óntamba mayánáe sésa kampar-áimbá simátimesa évakar-akumba sáwí'a kwéumatinkesa sáwí'a kwéovo mináimbá aambá áúntinkaa. ¹² Kírítí-kwaasivinkemba moóráwái kawer-áimbá kwésiwai séna Kírítí-kwaasi aasiyaasí kampar-áimbá kwésesa aváá-kwámbó ontembá sáwí'a umái kavónái'a umái mésa sáwíva-tomba naf'nai'a kwéowe siráíye. ¹³ siráin-aimba árrair-aimban-iyé. mindáyavai miwítí imáyáa asiramái arupí umátínkénasa Áánútun-aii kawé'a umái kwarésa ¹⁴ Yútaa-kwaasiti manír-áimbá íma isésa árrair-aimbo arááíraawai táái íma isáiyamba ivátúwáaro. mirá ónááontavai miwítí imáyáa arupí umátinkaa. ¹⁵ imáyáa kaweré su'mai owái amápa-tantaatavesa imáyáa ombá kawer-ímáyááwé su'mai kwéovo imáyáamo sáwí'o owái Áánútun-aii arááísén-kwaasi miwítí imáyáao sáwí'a isaná tirumpimbá kampar-áimbá kwáyáísasa pósa amápa-tantaatavesamo imáyáamo ombá íma moórá kawer-ímáyáá kwéowe. ¹⁶ miwí tóikakemba kampa'á sésa Áánútun-aii kwégwaraumne kwésevo sáwíre su'mai kwéesa kawer-áimbá araaisésa íma kanaán-umai kawé'a ombá miráumai máyáawaina ááimba Áánútumba tínaaemba kwéumasuwaawe.

áséi-kwasai arupí umái simátíma'mae iyuwó siráin-kwasai.

2 ¹ Táitásiyo áséi-kwasaigna ááimba árrair-aimbo simámakaunda simátíma'mae iyuwó. ² anónu'maiyomba simátíme se íma uwo'aó'-nómbá námae naa'é'a uwo'aó'á kwée'a arupí umái mé'a kentúra'a kárákwimai kawer-é'a Áánútumpa'a agevamái asiramái mé'a imáyáa timé'a asiramái maíyana íma tívón-káíno simátímiyo. ³ aráankantomba simátíme se Áánútuntave'a imáyáa kwée'a mé'a íma kwantánaanta-aimba kwése'a íma uwo'aó'-nómbá námae naa'é'a uwo'aó'á kwée'a ívér-inintave'a kawer-áimbá agaráátínkáaro simátímiyo. ⁴ mirámó íyasamo ésa ívér-inimba minkáwér-ámpá'á kwégwesa tuwai'mááre

iyámpóíye tirumbá timésa ⁵túra'a kárákwimai kawer-ésa kaweré su'mai kwéesa tuwai'máákare iyámpóírare naankaré kawé'á umái kárákwiyesa tuwai'máá táái isánááowe. mirámó íyasamo ésa tuwánésa sésa Áánútun-
 aai kawer-áimbán-íye sénááowe.

⁶ívé-kwaasiyomba asiramái simátíme se kentúra'a kárákwimai kawé'á oro siyó. ⁷amápa-tantaa'a kawé'á inasá awánésa emó óndantemba miwí mirá íya simátíma'maemo íyínda íma óikakene su'mai simátíme arunkakénkwará'á simátimiyo. ⁸kawer-áiné su'mai simátíminasa kampar-áimbán-íye sésamo kampar-áimbó avakáá íyanamo éna íma kwáyainasa tigeayávésa ésa íma simái sáwí'a umásinkanaaowe.

⁹kárákwiraan-kwaasi évakarawai meéyámbakaawasa miwítí mayái úwoi kwémaesa óntamba íma kwémayaawaiyavai maanáimbá simátimiyo. kárákwiraan-kwaasi táái isé'a aamoí umásinkaigwae sé'la kawé'-má'yái kwémae'la miwíyávé'a íma anondá seró. ¹⁰miwítí náaindaampinkemba íma umóyámbá é'a kaweré su'maimo íyamba tuwánanaaowe se mirán-áimbá simátimiyo. mirámó íyanamo éna Áánútun-
 aai kentáásí sáwí-imayaavinkemba kwéiyasinkain-aaigo anómba ínye.

¹¹Áánútu úwoi súwa'naa ena Ísu Káráisitimba ai'marówana ó'on-
 o'on-kwaasi miwítí sáwí-imayaavinkemba iyátinkanintavena marapá'á kunkáimba póna ¹²Áánútu úwoi súwa'naa ena kawer-ámpá'á kónaunda-
 anta agaráásínkaraiye. minánkómá maarán-ámbán-íye. Áánútuntavesa íma imáyáa kwéowai sáwí'lo kwéomba sínaaemba umátimeta marapá-
 tántáátávéta sirááyaveta úndaya sínaaemba umámeta marapátáámó máyaundara'a kesúrata kárákwiyeta arupí umái méta Áánútuntaveta imáyáa éta méta ¹³amu'maréta Áánútu asirayánkwáráwáiyé Ísu Káráisiti kentáásí sáwí-imayaavinkemba kwéiyasinkaiwaiye ságayankogwara'a paároyaaoiyantaveta timu'maréta méta paároyaaoiyán-kanaa sirunkóyá kawetá ínye. ¹⁴Ísu kentáásí sáwí-imayaaoimo tátokaimpinkemba iyásinkenaya kawé-kwáásí-í'a umásinkenaya kwená kwaási-í'a kwéumasinkaiwaiya méta kawé'-má'yái mayánáe séta máyaundayavenaya mindáyavenawe séna Ísu Káráisiti pukáiyé.

¹⁵Táitásiyo mináimbá simátíme Áánútuna asirayándéí miwítí imáyáa kawé'á umátínkénana aái íma kwéisaiyawai mináínkó tirumbá kwantáinasa aái ísáaro. sénda-aimba íma ísávainivo asiramái simátimiyo.

Áánútuntavai imáyáa é'a arupí umái máéro simátimiyo siráin-kwasai.

3 ¹Táitásiyo Ísóigona kwaásira'a kárákwiraandawai ómpo maarán-
 áimbá simátimiyo. marapá'-má'yáírá'ó kárákwiraan-anon-kwaasi tísamaivimba mé'la miwí táái isé'a kawé'-má'yáíyávé'a to'mayaa umái amu'maré'a mé'la ²íma kampa'á simái sáwí'a umátinke'a íma aaisan-áimbá

sé'a paru umái mé'a amáparawai kawer-áiné su'mai kwése'a máéro. ³ááéma sáwí-imayaagwara-kwaasiya méta aai íma iséta sáwí-ampa'a kwégweta sáwí-yantaataveta sirááyaveta kwéeta máyaawanana misáwí-yántáákó tátorowata sáwí-imayaayaveta sirááyaveta kwéeta sáwí'a umái méta ó'owiti náindaantaveta súran-anda kwéeta síyánta kwéumatinkaawanasa kentáá tíyamba kwéumasinkowata méraumne. ⁴ánivo Áánútu kentáási sáwí-imayaavinkemba kwéiyasinkaiwaiya séna sirumbá umátinkaunda pó'a túwa'naa ónaunda agaráátinkanaumne sirónka'a Ísu Káráisitimba ai'marówana marapá'a kumúwana ⁵Áánútu kawer-ámpátá mészinkaraiye. kesáámó kawe'ó ówándayavenaya ímanivo arumbá umásinkenaya kawer-ámpátá mészinkaraiye. nombá pésinkowata aúnaí'a umái máyaawananya Áánútun-amanko aúnaíta umásinkontavena kawer-ámpátá mészinkaraiye. ⁶Ísu Káráisiti sáwí-imayaavinkemba kwéiyasinkaiwaiyavena Áánútu imáyáa éna kwenamankó kentáávimbá úwoi anómba kwéumasinkainta ⁷póna úwoi súwa'naa umásinkenaya séna arupí-kwaasiman-owe. árai'a aúnaí'a umái máí'mai'a ónááoni'a umátinkanaumne kwésisata amu'maréta máyaumne. ⁸mináímbá árair-aimban-iyé. miráumai kárákwiraan-kwaasi táái isésa kawe'-máyaí maésa máéro.

Táitásiyo mináímbá asiramái simátiminyonda sirááíma kwétaiye. mirámó inasamó ésa Áánútun-aayivesa áraire sewái asirayán-ímáyáa ésa kawe'-máyaí mayánááowe. mináímbá kawer-áínkó póna kwaási túwa'naa ínfiye. ⁹ánivo úwoi-aintavesa sáwívar-aimba kwésesa tíkwá'náwe tináávúwísáiyé túwíkwara'a kwétesa aaisan-áímbó kwésesa Mósesimo sirón-amaantavesa aaisan-áímbá kwésemba mirán-áímbá úwoi-ainkoma póna íma túwa'naa ínfiyo ánaaemba umátimiyo. ¹⁰évakarawaimo sáwí-aimbo simáímo taaínkaar-umátínkáawaimba kaumbo-káé-tawai asiramái simátímínasamo ímo isáiyamo e ánaaemba umátimiyo. ¹¹mirán-kwáási ka'mai máyáawai ésa sáwí'o ombá keyááríka'a kwétuwanaawata kesáágwará'á kwétuwanaumne.

¹²moóráwai áwí'a Átémasaana'i. moóráwai Tikikásaana'iyó. moóráwaimba ai'maráanana enópa'a kwíndara'a imáyáa é Níkópórisi-naopa'a kesópa'a tiyó. áú'o síi-kánáa Níkópórisi-naopa'a máyaana kesópa'a tiyó. ¹³moóráwai áwí'a Sínása aaimó isái-kwáásígóe moóráwai Ápórosiye emá túwa'naa inasarái Áánútuna mayái maimaésarai naaóyááoiye. ¹⁴Áánútuna kwaási súnda-aimba simátímínasa kawer-ímáyáa ésa mayái kwémaesa umbai-yántáá'ó kwáyainda-kwaasi túwa'naa esa pósa íma úwoi-mayai maésa ménaaowe.

¹⁵amápa'o kesémo máyáawai entávésa sésa kawe'á umái maiyó kwésewe. kentáási kwaási Áánútuwe aráápamai máyáawaima esé máyáawai kawe'á umái máéro simátimiyo.

Áánútu amáparawai úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.
kemá Póro súnda-aimba ánásaiye.

Vírímóni

Ísu kwíyómpa'a irówana Póro moórá-kwaai aífayaan-umai sísamaivakemba kaer-íyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna Vírímónina imáyáa éna maanáimbá agaimái tuwówana kwenópa'a kuráiyé. ááéma Vírímóni kesí mayái mayáínkwáe séna Ónísímasimba meéyámba'mai máánkarowana mayááena mimbáyáígón-áároi inkaiséna ó'-mapa'a koména Ísun-aaí isáapa'a téna Póro ándáva'o máyopa'a kwéawa'naa-uwana Póro Vírímóni Ónísímasimba tayauwé'mai airáínkwáe sé'a maanáúvámá agaimái amúne séna agaimái tuwówana Vírímóninopa'a kuráiyé.

1-2 Vírímóniyo kemá Póro maanáúvámá kwéagayaumne. kesí kwaási po kesé tágárotare mayái kwémayaandawai isaaó. Ísóigona kwaási ená naaúmpa'a torupamáí kwémaewai isáaro. Ápíyaaó kentáá símánaakogwara'a isaaó. Ákípaasiyo keséya tágárotare asiramái mayái kwémayaandawai egwárá'a isaaó. Ísu Káráísitin-aaí simátimewandarakemba ándáva'a sínkaraawa'a mé'a maanáúvái agaimái amúne. kenkáí síváko Tímóti kesé máyáiyé. ³ kentáásivo Áánútuwe kentáási Ísóigo Ísu Káráísitiye úwoi kwétuwa'naa-esarai paru kwéumatinkaayantave'a námúnaa kwésune.

4-5 Vírímóniyo kentáási Ísóigo Ísuwe aráápamái mé Áánútuna kwaásivimba arumbá kwétime máyaanda-aimba isé'a pó'a Áánútumpa'a námúnaa kwésunda entáv'é'a imáyáa kwé'e'a súwi kwésune. ⁶ enté kentési mayáígó moórái'a kwéisata méta Ísóigowe tarúmaiya máyaundayavenaya kwemá kawetá kwéumasinkaisa awánaniyodayave'a námúnaavinkemba Áánútumba kwéaisaa-une. ⁷ Vírímóniyo kesíváko po Ísóigona kwaásivimba arumbá kwétime túwa'naa ónasa aúnaí'a umái máyáan-aimba isé'a aamoí kwéumankaunana sirunkó kawé'a kwéisa'a áwa'naa umai námúnaa kwésune.

⁸ Ísu Káráísiti asirayámbá símakaimba pó'a íma inkaisé'a emá moórái'a uwo sé'a kwésundanivo mirán-áimbá íma sénaumpo ⁹ aánoumai kwempakémbá áisaa e'a sé'a sendantembá mirá ínáyone sénaumne. emá arumbá kwésimena'a kemá sirumbá kwéamunda pó'a aánoumai kwempakémbá simáméndai'a mirá ínáyone kwésune. kemá Póro Ísu Káráísiti kwená mayái símakaimba kwémae'a anónu'mai káúnasa ándáva'a sínkaraawa'a mé'a ¹⁰ moóráwai áwí'a Ónísímasintave'a kwésune.

ándáva'a mé'a Ísóigon-ai simámunana iséna Ísóigompa'a tisa'á sé'a kesí iyámpóiraamba óne sé'a pó'a kwentáv'e kwésune. ¹¹ááema ená mayái íma kawe'á umái mayómba mayáígon-áaroí inkaiséna kóuraimbanivo ív'e kesí mayái kawe'á umái kwémaena ená mayái kawe'á umái mayáníye. ¹²ív'e ai'maráanana enópa'a kwínama kesááninkaani'a umái airáníyono. ¹³Ónísímasimba tátokaanana súwa'naa ínkwáe sé'a únda isa'á úwoi mirán-ímáyáá úne. Ísu Káráísitin-ai simátimewandarakemba ándáva'a mósínkaawa'a máyaunda enanondá Ónísímasi súwa'naa íníye óndanivo ¹⁴némpa'a mémpo íma owé síníyondayave'a pó'a íma úwoi tátoranaunda póna kesé ména súwa'naa íníye. íma súwa'naa ónái sindá súwa'naa ónavainivo ená imáyáavinkemba súwa'naa íníyone.

¹⁵Ónísímasi mayáígon-áaroí inkaiséna embá auwéna sáwíyanka'a ó'om-bapa'a tamáyáimbanivo enópa'a kwéna aasiyaasí koméniye-imayaa kwéune. ¹⁶Ísóigona kwaásigomo óndantemba kwemá mirá kwéena enávakaamba póna íma ená mayái kwémayaiwaiye su'mainivo enávákoraamba éna enópa'a kwíníye. kemá kwembá sirumbá kwéamundantemba egwará'á arumbá kwembá améma kesívá'an-íye síníyone.

¹⁷Ísóigona mayáígo enté kentési mayáígo moórái'a kwéimba po kentávái kesí naaúmpa'a iyuwó kwésendantemba Ónísímasintavai mirá síníyone. ¹⁸embó sáwí'o umánkenamo moórá-yantaa'o mairénamo ímo ámakainamo e íma kwenópa'a te kesópa'a tina'á kemá meéyán-ónaumne. ¹⁹kemá Póro kesiyáándeí kwéagaye'a mimbéyámbá aménaumne kwésune. Ísu Káráísitin-ai simámewana áraire siráanda maí'mai'a íníyonda-meyamba kempá'á kwáyáimba pó íma kanaán-umai meéyán-íníyonda-aimban-íye. ²⁰kesívákoo Ísóigona kwaási ómpo áísaa úndantemba mirá ina'á Ísóigo aúranka'a aúnái'a umái máéno.

²¹maanáúvái agayáúnda imáyáa é'a sé'a kesáái isé áísaa úndantemba mirá íníyone. emó íníyondawai kemó áísaa úndawaimba usáyaaitaniyone. ²²enópa'a ke kónaundayavai kesí maru'á usúkasinkaa. ándávakemba ayúsinkaiya'a ená naaúmpa'a kónaundayavai Áánútumpa'a námúnaa simásinke moórá-maru'a usúkasinkaa.

²³moóráwai áwí'a Épávarasi kwemá Ísu Káráísitin-ai simátimunkakemba ándáva'a ánkaraawana kesé ména keinárawatavena séna kawe'á umái máéro kwésiye. ²⁴kesé mayái kwémayaawai túwí'a moóráwai Mááka moóráwai Árísítakasi moóráwai Tímasi moóráwai Árúku miwí sésa kawe'á umái máéro kwésewe.

²⁵Ísóigo Ísu Káráísiti keinárawate ména úwoi kwétuwa'naa-intave'a námúnaa kwésune.

Póro mináímbá simái ánásaumne.

Ípíru

Ísu kwíyómpa'a irówana moórawai áwí'a íma agaimakáiwai moóra-kwaai aiyayaan-umai sísamaivakemba avakaeté-íya'íyo. miráumai-íma maisuwéna maanámbá agaimái Yútaa-kwaasi moóra-kwi'a Ípíru-kwaasi Ísun-aai isésa kwená aampa'ó kwéguntavai tuwíráái sésa sáwí'a umátínkówasa minámbá ivátuwesa ááéraam-bonor-amba ókwara'a kwáraavo séna maarán-ámbá agaimái mátfimakaiye.

Ísu Áánútu ááninkoma Mósesimba usáyaaitaraiye. Ísu aiva'-mónó-káwáánákómá mono'-má'yái-kwáásí usáyaaitaraiye. póí tuvú'mái Áánútumba ámakaamba aiva'-mónór-ámbá isaná Ísu marapá'á kumbéna kentáásí sáwí-imayaa maisiyuwáníntavai puwéna kwenáúma Áánútumba ámakaimba póna kentáásí monor-ámbá kwikáimba pó'a Ísumba íma auwé'a asiramái máéro séna agaimái mátfimakaiye.

Áánútu ááninko áwíkoma kwíyómpaken-kwayo'narawa túwíkomba usáyaaitarain-kwasai.

1 ¹naaóvá'á moóra-mora-tawai Áánútu kwenáái simátímakowaiyavena súwasa miwí Áánútu siráin-aimba mirám-biran-aimba kentáá síkwá'náyomba simátíma'mae tiráimba isaná ²ívé'a naaén-kanaavimba Áánútu ááninko Áánútun-aai simásímakaintaawe. naaóvá'á kwíyómba maramá íma kwáyonka'a Áánútu súwana ááninko kwíyómba maramá tarórumakena naaémba amápa-tantaaka'a kárákwiyiniye. ³Áánútuna ságayanko ááninkompinkemba sáma kaisaná Áánútumo má'yáintemba miráumai ména miráumaimo má'yáiwai kentáá kwéagaraasinkaisana kwená asirayán-áínkóntávéna kwíyómba maramá kwaikwai'a kwéiye. kwemá pukáintavena kentáásí sáwí-imayaa maisiyuwéna pukáimpinkemba usásinena kwíyómpa'a iyéna Áánútu asirayámbó usáyaaitaraiwai ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á mara'á ména ⁴póna kwenáwí'a Áánútu ááninko áwíko póna Áánútuna kwíyómpaken-kwayo'narawa túwíkomba usáyaaitaraiye.

⁵Áánútu kwená kwíyómpaken-kwayo'narawatavena íma siráivo ááninkontavena séna

emá kesáánimba óna'a

kesí mayáír'á ánkaraumne

Áánútu séna moórá-ainkwara'a séna
 kemá avowámá úmae iyónana kwemá
 kesááninko mirá úmae iyíniye
 séna kwíyómpaken-kwayo'narawatavena íma siráivo ááninkontavena séna
 6 Áánútu kwenááninko usáyaaitaraiwaimba ai'marówana kunkáinka'a séna
 Áánútuna kwíyómpaken-kwayo'narawa'a
 kwená imáyáa mósá maránááowe
 kwenááninkontavena siráimbanivo 7kwená kwíyómpaken-
 kwayo'narawatavena súwana Áánútun-aii aúvái-kwandaaivimba
 agaimaréna séna
 kemá súnasa kesí kwíyómpaken-kwayo'narawa'a úndáraamba
 to'maésa kwénaaowe. kemá súnasa kesí kwayó'nárawa'a
 tawáombo intenkáám-báyái kwémayaawe
 siráivo 8 Áánútu kwenááninkontavena séna
 Áánútuwo kwaásira'o kárákwimaemo iyínda íma ánásaniye.
 kárákwiyonda arupí umái kwégarakwiyone. 9kawe-tántáátávái
 aamói é sáwí-yantaatavai áyámba kwéone. mindáyavena Áánútu
 ená Ísóigo embá usásinankaraisa amáparawai usáyaaitaraanana
 enarumbá kawe'á umánkaraiye
 séna 10 ááninkontavena moórá-aimba séna
 Ísóigoo ááinka'a maramá taróre enayáándeí kwíyómba taróruraanda
 11 mintántáá'á ánásaina emá maí'mai'a ínfyone. unáánkwátóimo
 atúmó kénamo ánásaintemba kwíyómba maramá miráumai
 ánásaniye. 12kwátóimo tavúmáráantemba kwíyómba maramá mirá
 ínfyone. unáánkwátóimo aúnámo ontembá kwíyómba maramá mirá
 éma ívé'o máyáanten-umai maí'mai'a éma íma puwínfyone
 siráiyé. 13 Áánútu maanáimbá íma kwíyómpaken-kwayo'narawatavena
 siráivo ááninkontavena séna
 kesiyáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á mara'á uména'a ená namuro-
 kwáási tínkamona emá usáyaaitaniyone
 siráiyé.
 14 mináimbá siráivo Áánútuna kwíyómpaken-kwayo'narawa'a
 nórandarawara'o. miwí íma túma kwáyáiwai timané su'mai kwáyáiwai
 ésa Áánútumo sintembá mirá kwéowana Áánútu simátimena séna
 kawer-ámpá'á métinkaunda-kwaasi kuntúwa'naa oro séna kwéti'maraiye.
 mindáyavena Áánútu ááninko áwíko kwíyómpaken-kwayo'narawa
 túwíkomba usáyaaitaraiye.

**Ísuma sáwí'o umáimo máyaundavinkemba kawer-
 ámpá'á mésínkáíwaina kwaasái.**

2 1 Áánútu ááninko kwíyómpaken-kwayo'narawa'a usáyaaitaraintaveta
 árar-aimbo ísaraunda-aimba asiramái tátoreta mináimbá

ivátuwaunavaiyaanivo imáyáaya úmae iyónaumne. ²Áánútuna áamáamba kwíyómpaken-kwayo'narawa'a siráan-amaamba árair-aimba póna káraraawaiye ímo ísaraawaiye sáwí-meyamba arupí umái tímakaiye. ³ánivo Áánútu séna sáwí-imayaavinkemba kawer-ámpá'á métinkanæ séna anóm-bayaiyavena ááninko kentáásí Ísóigomba ai'marówana marapá'á kunkáiyé. minánón-áímbó ísámaimo ivátuwetaamo éta árai'a sáwí-meyamba kentáásópa'a tínimba íma aseránaundayaawe. aiva'á Ísóigo minánón-áímbá simátimuwasa ísaraan-kwaasi simásímúwana ⁴mináímbá árair-aimban-iyé sénaundayavenaya póna Áánútu asirayámbá tímúwasa ó'on-o'om-bayai ímo awánaraunda-mayai sáá'a kwégom-bayai máyówana Áánútu kwená imáyáavinkemba kwenamankó túwa'naa úwasa mirám-báyái mairáawe.

⁵ménaon-kwaasiyave'a kwésune. íma kwíyómpaken-kwayo'narawa'an-ivo kwenááninkomba usásinankaraimba póna kwemá kwaásira'a kwégarakwiyiye. ⁶mináíntávéná moóráwai Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

Áánútuwo kwaási úwoisan-tantaa'a owá nóra se miwíyávái imáyáa éwa kwaási sáwíyan-tantaa'an-ovo nóra se miwír'á kwégarakwiyono. ⁷kwíyómpaken-kwayo'narawa tínaaempa'a kwaási mótikaanasa sáwíyanka'a miv'á máyáambanivo ívé'a anómba umátikaanana túwíko anómba ísá ⁸usásintínkaraanasa amápa-tantaaka'a kwégarakwiyowe

agaimaréna séna Áánútuwo usásintínkaraanasa amápa-tantaaka'a kwégarakwiyowe siráimba íma moórá-yantaa'a aváántuwesa amápa-tantaaka'a kanaán-umai kwégarakwiyonta ívéta íya kwétuwanaumne. ⁹ánivo Ísuna ááinta awánaraumne. Áánútu sáwíyanka'a kwíyómpaken-kwayo'narawa tínaaempa'a Ísumba móankarena ai'marówana marapá'á kumbéna amáparawaiyavena imáyáa úwasa áí'a úni'a umánkówana puwúwana mindáyavena Áánútu anón-kwi'a tamánkena áwí'a anómba umánkaraiye. Áánútu úwoi túwa'naa ónáe séna Ísumba ai'marówana marapá'á kumbéna amáparawaiyavena imáyáa éna pukáiyé.

¹⁰Ísumba áí'a úni'a umánkóntave'a imáyáa é'a sé'a Áánútu amápa-tantaakona ááimba póna amápa-tantaa'a tarórena séna ságayan-ayampa'a sáwíwarawai maígwáe séna sáwí-imayaavinkemba iyátinkena ságayan-ayampa'a métinkaniwaiyavena Áánútu kanaán-iyé súwasa Ísumba áí'a úni'a umánkómba mindáyavena kasenkuí'a uráiyé. Áánútu mirámó uráimba kawé'á uráiyé kwésune.

¹¹Ísu kwaásiya Áánútunde-i'a kwéumasinkaiwaiyaawe Áánútunde-i'a kwéumasinkaiwaiye Áánútu mimbórá tivowámá intávéna Ísu séna kesúnava'maa'an-owe siráin-aimba íma sáwí-imayaa éna kawer-ímáyáa kwéiyé. ¹²mindáyavena moóráwai Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

Áánútuwo enáái kesúnava'maa'a simátíme'a torupamáí ménka'a
 monor-ímó sendavímbá enáwí'a mósá maránaumne
 séna ¹³moóráva'a agaimaréna séna
 kegwárá'á Áánútumpa'a agevamái máyaumne
 séna moóráva'a agaimaréna séna
 Áánútumo símakain-iyampoi kesé máyáawe
 agaimaréna siráiyé.

¹⁴Áánútumo símakain-iyampoiyavenamo siráimba marará-
 kwaásímó onten-áúwawaagwara'a Ísu ména séna Sáátáánigo kwaásimo
 puwónááon-asirayambo tokáimba ánásasuwanaumne. ¹⁵aasiyaasí
 puwónaumne-imayaamo kwéesamo táátavesamo kwéowanamo tátokain-
 imayaa iyátinkanaumne séna puwéna usásinena Sáátáánigomba
 usáyaaitaraiye. ¹⁶árai'a íma kwíyómpaken-kwayo'narawatavainivo
 Ááváramumo Áánútun-aaiyavenamo áraire siráintemba kesáámó
 mirámó kwéundawaiyavena súwa'naa índayavenaya miráumai pukáiyé.
¹⁷kentáásí aiva'-mónó-káwáánákó éna kentááyávéna imáyáa éna
 Áánútumpa'a aai simái kawe'á éna aruntá umásinkenaya kentáásí
 sáwí-imayaa maisiyuwénaya mirá ínintavena marap'á kuména kwaási
 áúwawaagwara'a ména kwenáúnava'maate kesáámó úndantenta
 miráumai ména súwa'naa ínín-amba mimbórá-ámbá kwáyáintavena
 mirá uráiyé. ¹⁸ááémo marap'á'ó máyonka'a sáwí-aimbo sínda ísare'a áí'a
 índai'a umánkanae sésa áísaa úmaesa kwéiyesa áí'a úni'a umánkaraamba
 íma sáwí-ampa'a kuráimba pósa kentááyávésa sáwí-aimbo síyamba
 isánáe sésamo ombá kanaán-umai kwésuwa'naa-intaaniye.

Ísu áwíkoma Mósesi áwíkomba usáyaaitarain-kwasai.

3 ¹kesí kwaásiyono. súnda-aintave'a Ísumpa'a imáyáa úmae íyóro.
 Áánútu keinárawa'a kwendéí-í'a umátínkarain-kwaasiyavena
 séna kwíyómpa'a kesé ménaaowe súmba ísaraavo Ísuntave'a imáyáa
 úmae íyóro. Áánútu kwembá ai'marówana marap'á kumbéna
 árair-aintavetaamo árairemo súnda-ainkata kárákwiraiwai éna
 aiva'-mónó-káwáánákó isa'á kwentávé'a imáyáa úmae'a íyóro. aiva'-
 mónó-káwáánákóná mayái ²mimbáyái mayáíndayavena Áánútu
 Ísumba usásinankowana íma ivátuwena mimbáyái kawe'á umái
 kwémayaiye. naaóv'á'ó Mósesimo Áánútuna kwaásivimbo mayáímó ímo
 tuwénamo kawe'ó umáímo mairáintemba Ísu mirá uráiyé. ³naambá
 kawe'-námbán-iyé siráavo mindámbó uráin-kwaasigo áwí'ó mósá
 kwémaraantemba Mósesi kawe'-má'yái-kwáásímán-ivo Ísu áwí'a mósá
 maráúndaya kwéusayaaitaiye. ⁴amápa'-nambo kwaásimo kwéomba
 mindágwara kwaásigwara amápa-tantaakwara'a Áánútu úmakaiye.
⁵Mósesi Áánútuna mayái-kwáásígó éna Áánútuna kwaásivimba
 mimbáyái íma tuwéna kawe'á umái kwémaena Áánútumo sínda-yantaa'o

paárinimba simátímakaiye. ⁶Mósesi mirá uráimbanivo Ísu Káráísiti íma mayái-kwáásígómán-ivo Áánútu ááninko úramba póna Áánútuna kwaásira'a kárákwiyimba íma ivátuwaimba kawe'á umái kwémayaiye. Áánútun-aaiyavetaamo áraire sétaamo aamoimó étaamo asiramáimo amu'marétaamo métaamo éta Áánútuna kwaási-ita ónaumne.

Áánútuna kwaási kwenópa'a koagándaan-kwasai.

⁷mindáyavena naaóvá'á Áánútun-amanko kentáá síkwá'náyontavena siráin-aimba imáyáa oró. maará séna

ívé'a Áánútumo kwésimatimin-aimba ísáaro. ⁸naaóvá'ó Áánútun-aimo arááísúmbo tiruntémo makáantemba kemá mirá ováinivo kwenáái ísáaro. kavóná-marava'a mésa kentíkwá'náma mirá kwéesa Áánútumba kwembásínkáánkái ésa sáwí-mayai maésa kwenáái arááíraawe. ⁹ayáátááka'a 40 íma kentíkwá'náma túwa'naa uráunda-mayai awánaraambanivo kesáái araaisésa kembásínkáánkái ésa sáwí'a umásínkáantave'a ¹⁰áwáá'a tiyé'a sé'a miwítí imáyáa sáwí'a úmae iyésa agaráátinkaunda-amba íma kwáráawe sé'a ¹¹áwáá'o tiyúnda asiramái sé'a kesópa'a íma tésa kesé taagándanaaowe siráumne Áánútun-amanko siráiyé.

¹²kesí kwaásiyono. Áánútun-amanko mináimbá siráintavai kárákwimai kawe'á oró. keinárawapinkemba évakarawai sáwí-imayaa kwéesa Áánútun-aaiyavesa íma áraire sésa Áánútu asirayáankwáráwáimbá tínaaemba umámévainivo kárákwimai kawe'á oró. ¹³keinárawapinkemba évakarawai sáwí-imayaa íyana minímáyááo kampa'á simátiyuwainasa Áánútuntavesa íma imáyáa ésa tirunté máráavainivo moórá-morawai kentí imáyáa asiramátínkáaro. kentí kanaamó kwáyáinka'a mirán-oró. ¹⁴aiva'á Áánútumpata imáyáaya ówándara'a kentáási imáyáao asirayámbá póta miráumaimo maí'mai'o étaamo éta Ísu Káráísitiye tarúmai méta marapá'á máyaunda-kanaaya ánásaindara'a asiramái ménaundayaaniye.

¹⁵Áánútun-aai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

ívé'a Áánútumo kwésimatimin-aimba ísáaro. naaóvá'ó Áánútun-aimo arááísúmbo tiruntémó makáantemba kemá mirá ováinivo kwenáái ísáaro.

agaimaréna siráiyé. ¹⁶súnda-kwaasi nááwiya Áánútun-aai kwéisesawa arááíraana'iyó. kentáá síkwá'náma Ísipi-maravakemba Mósesi ayútiyuwena tí'maena tiráiwai miwí Áánútun-aai kwéisesa arááíraawe. ¹⁷nááwiya ayáátááka'a 40 ira'a Áánútu áwáá'a tíkaiyo. kavóná-marava'a mésamo sáwí'o kwéesamo pukáawai miwíyávéna áwáá'a tíkaiye.

¹⁸nááwiyavenawa asiramái séna kesópa'a íma tésa kesé taagándanaaowe siráiyó. kwenááimo ímo ísámaimo kawe'ó uráawaiyavena siráiyé.

¹⁹kwenááiyavesa íma áraire sésa kwenká'á íma agevamái máyomba

pósa íma kanaán-umai kwenópa'a kwésa kwesé koagándaraan-ainta ísaraumne.

4 ¹kentááyávéna Áánútu séna kesópa'a taagándanaaowe simái tarúmakain-aimba kwáyáimba pó'a keinárawapinkemba évakarawai sé'a kwenópa'a kwé'a kwesé koagándanaumne-kanaa matuké'a arávasuwaiyavainivo kárákwimai kawe'á oró. ²Áánútuna kawer-áimbó ísaraundantemba ááéma kentáá síkwá'náma ísaraambanivo úwoi tááre su'mai ísésa íma áraire sésa tirumpimbá tátorowana póna mináínkó íma túwa'naa uráíye. mindáyave'a keinárawapinkemba évakarawai sé'a Áánútunopa'a kwé'a kwesé koagándanaumne-kanaa matuké'a arávasuwaiyavainivo kárákwimai kawe'á oró. ³naaóv'á'á Áánútu kwíyóne marawé tarórumai ánásena agándarain-kanaa kwáyáimbanivo kwenááiyavesa íma áraire sésa kwenká'á agevamái méraawaiyavena séna áwáá'o tiyúnda asiramái sé'a kesópa'a

íma tésa kesé taagándanaaowe

siráimbanivo kwenááiyaveta áraire séta kwenká'á agevamái máyaundawaiya kwenópa'a kwéta kwesé koagándanaundayaaniye.

⁴Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba kwesé koagándanaundayavenaya agaimaréna séna

Áánútu ava'moraé-kanaa mayái maimái

ánásasuvena avakaeté-kanaa agándaraiye

agaimaréna siráimba póna agándai-kanaa kwáyáimbanivo ⁵Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

kesópa'a íma tésa kesé taagándanaaowe

siráimba póna ⁶agándai-kanaa to'mayaa úmakaimba pósa évaka-kwaasi kwenópa'a kwésa kwesé koagándanaaowe. aiva'á Áánútun-ai ísaraawai íma áraire siráimba pósa kwenópa'a íma kwésa kwesé agándaraawe.

⁷sáwívar-ima maisuwéna Áánútu moórá-kanaama maréna séna minkánáá tíníye séna Tévítimba simámuwana Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

ívé'a Áánútumo kwésimatimin-aimba ísáaro.

tirumbó makáanteni'a íma é'a kwenáái ísáaro

agaimaréna siráin-aimba kaeká'á mináímbá agaimái simátimumpo ísáaro.

⁸naaóv'á'á moóráwai áwí'a Yósúwa tí'maena kawer-áyámpá'á mátinkomba mináyámpá'ó Áánútumpa'o agándai-ayampa'o kwáyonkakai naaémba Áánútu íma moórá-kanaama maréna séna agándanaaon-kanaa tíníye íma siráisino. ⁹Áánútu kwená mayái ánásasuvena agándai-kanaa makáimba pósa kwená kwaasi agándaan-kanaa kwáyáíye. ¹⁰Áánútumo kwená mayáímó ánásasuwenamo agándaraintemba Áánútunopa'a kwésa kwesé agándaawaima miwígwárá'á mayái ánásasuwesa agándanaaowe. ¹¹mindáyaveta Áánútunopa'a kwéta kwesé agándanaundayaveta

siyáántámba kwimáíya mayáíyá kwémayaundaya miráyá onó. kentáá síkwá'náma uráantemba mirá-sáwí'á únavaiaayanivo kwenáái ísámai kawé'á éta kárákwimai kawer-íyataao.

¹² Áánútu máyáiwai isaná kwenááigo mayái kwémayaiye. évarevar-ayampa'a áwáima táí'matan-tusuwaaineimo póimo kárámaimo túwínkaa'o ontembá Áánútun-aaigo kentáásirumpinken-imayaa sáwí-imayaaawe kawer-ímáyááwé taaímbaraisata kwéawanaumne. sirááimo tain-tántáaré kwésunanaya Áánútun-aaigo taaímbaraisata sáwí-yantaare kawé-tántáaré kwéawanaumne. ¹³ kwíyómpare marapáre amápa-tantaa'a Áánútu aúranka'a íma kwéauyoraivo kwíyómpare marapáre amápa-tantaa'a avora'á kwáyáísana kwéawanaaiye. kwemá mirá iwái póna kesáá máyaundawaina ááinta sísaá ínata simámenaundayaaniye. Áánútun-aii aúvái-kwandaaivimba súnda-aimba mirán-áimbá kwáyáintaveta kentáá síkwá'námo uráantemba mirá-sáwí'á únavaiaayanivo kwenáái ísámai kawé'á éta kárákwimai kawer-íyataao.

Ísuma aiva'-mónó-káwááná'án-iyé kwaasái.

¹⁴ Ísu Áánútu ááninko kentáási anóndako éna aiva'-mónó-káwáánákó póna kwíyómpa'a Áánútuwe uména kentáá súwa'naa enaya kwéaisaa-imba póta kwenááiyaveta áraire siráundayaveta ívéta mináimbá asiramáíya tátoraano. ¹⁵ kentáási aiva'-mónó-káwáánákó marapá'á máyonka'a amápa-tantaatavesa sáwí-aimbo sínda isánáe sésa áísaá úmaesa kwéiyumbanivo íma sáwí'a uráimba póna kentááyávésamo sáwí-aimbo síyambo isánáe sésamo ombá kentáávímbá íma asirayámbá kwáyáísana kwemá suwánénaya aruntá kwéumasinkaiye. ¹⁶ mindáyavena kentáávímbá umbai-yántáá'á kwáyaindara'a íma sáátaveta kwéonanaya Áánútu úwoi kwésuwa'naa-iwainopa'a konanayá aruntá umásinkenaya úwoiya súwa'naa íníye.

5 ¹ aiva'-mónó-káwáánákóná mayáímá mayánááontavesa Yútaa-kwaasivinkemba moórá-morawai usásintinkaawasa kwévukowasa ó'omba usásintinkaawasa kwaásiyavesa ísámai Áánútumpa'a áísaá esa kwaásimo sáwí'o kwéontavesa póimo tuvú'mái Áánútumba kwéamesa évaka-tantaakwara'a kwéamewe. ² miwí kwaásima pósa íma asirayánkwaráwái ésa mindáyavesa ímo kawé'ó umáímo isésamo sáwí'o on-kwáásíyávésa kanaán-umai kawé'á umái tirumbá umátinkesa ³ íma kawé'á umái asiramái mésa sáwí'a kwéontavesa amápa-kwaasiti sáwí-mayaiyavesawe su'mai ímanivo miwítí sáwí-mayaiyavesagwara'a imáyáa ésa póima tuvú'mái Áánútumpa'a kwéamewe. ⁴ évakarawai íma imáyáa ésa sésa anóndako pó'a aiva'-mónó-káwáánákóná mayái mayánáe-imayaa ésa mirám-báyái kwémayaavo naaóv'á'ó Áánútumo moóráwai áwí'o Érónimba usásinankowana mirám-báyáímó mairáintemba Áánútu usásintinkarawaiye su'mai mimbáyái kwémayaawe.

⁵miráumai Ísu Káráisiti íma imáyáa éna séna anóndako pó'a aiva'-mónó-káwáánákóná mayáí mayánáe íma siráivo Áánútu usásinankena aiva'-mónó-káwáánákóná mayáí aména séna
emá kesáánimba óna'a
kesí mayáírá'á ánkaraumne
séna ⁶moórá-ainkwara'a súwana agaimaréna séna
moóráwaimo áwí'o Méókíséteki anóm-bono-kawaanako uráintemba
emá mirám-báyáí maimaé iyíníyone
Ísu Káráisitintavena siráíye.

⁷Ísu Káráisiti marapá'á máyonka'a eésé'á éna ivi'á téna námúnaa séna puwíníntavena Áánútumpa'a áisaa ena puwíndamo kanaamó umáímo áwa'naa íníwaintavena súwa'naa uwo séna Áánútuna imáyáa kwakáimba póna áwa'naa uráíye. ⁸Ísu árai'a Áánútu ááninko úwana umbai-yántáá'ó kwempímbó túmba íma mindáyavena imáyáa éna Áánútuna imáyáa kwaréna ⁹kasenkuí'a éna kwenááiya taagwiyavúndawaiya sáwi-imayaavinkemba kwéiyasinkaisata aúnaí'a umáíya maí'maita kwéune. Ísu mintántáákóná ááimba póna ¹⁰Méókísétekimo mono-káwáánákó uráintemba aiva'-mónó-káwáánákóná mayáímá mayáníntavena Áánútu Ísumba usásinankaraiye.

Ísuna aampa'á kwaré'mai ivá'á túwáavo siráin-kwasai.

¹¹simátimunda-aimpimba sáwívar-aimba kwáyáimbanivo íma ísámai kawé'á kwéontavena agaráátinkanaunda-mayaigo umbáí kwétaiye. ¹²ááema Ísu Káráisitin-aai isé'a ayáátáá-kanaa maisukáavo nóra séra íma simátíma'mae kwéiyo. Áánútun-aaivinkemba avorar-áímbá íma ísámai kawé'á é'a moóráwai ókwara'a simásiminkwae sembánivo umarambó náámbo nésamo asirayán-tómbó ímo kwénaantenkaani'a é'a pó'a Áánútun-aai íma kanaán-umai simátímakaawe. ¹³umarambó náámbo nésamo ímo kawé'ó umáímo aaimó isáantemba miraráán-umai kawé'ó umáímo maíyé sáwí'o umáímo maíyé miwáná ááimba íma ísámai kawé'á kwéowe. ¹⁴tinón-ésamo asirayán-tómbó naantembá kawer-ímáyáá úmae iyówai amápar-imayaa taaímbai kwéisaawe.

6 ¹mindáyaveta Ísu Káráisitin-aai paákákén-áiné su'mai íma iséta asirayán-áímbá arumpimbá kwáyáin-ainkwarata iséta sáákaevayan-kwaasiraanta iyataao.

Ísu Káráisitin-aai paákákén-áímbá á'a simátímakaunda pó'a íma moórágwara'a simátíma'mae iyónaumne. simátímakaunda-aimba maarán-áímbán-íye. úwoi-mayaiyave'a tínaaemba umáme'a Áánútun-aaiyave'a áraire kwése'a kwenká'á agevamái máyáawe. ²nombó kwévetinkaan-aimba simátíme'a Áánútuna mayáí mayáínkwáe sésa usásintinkesa tine'á tiyáámba kwétatoraan-aimba simátíme'a kwaásimo pukémpinkemba usásinanaaon-aimba simátíme'a Áánútu kwaásimo

máyáawaina ááintavena tísaa ena timínana mimbéyámbá kwaíkwai'a ínín-aimba simátímakaunda mináímbó á'o simátímakaunda-aimba ísaraavo asirayán-áímbá arumpimbá kwáyáin-aimba ísáaro. ³ Áánútumo súwa'naa ínataamo éta iséta sáákaevayan-kwaasiraanta ónaumne.

⁴ Áánútuna aampa'á kwaré'mai ivátukaawai ó'omba kotavisíyasa koyauwerésa kawer-ámpá'á ténááombanivo íma ténááowe. miwí Áánútu sáma kamátínkarain-ayamap'a máyówana túwa'naa ena kwenamankó miwísé máyowasa ⁵ miráumai mésa sésa Áánútun-aaí kawer-áímbán-íye sésa Áánútuna asirayámbá évaka'a awánaraawe. naaémba Áánútuna asirayámbá amápa'a paárinasa minásíráyámbá évaka'a awánamai ⁶ ivátuwesa íma ó'omba koyauwerésa Áánútumpa'a ténááowe. mirámó kwéon-kwaasi maará kwéowe. Áánútu ááninkombo taaira'ó tuvúwúwanamo pukáintemba miwí mirá kwéowasa tuwánésa Ísumba simái sáwí'a umánkááwasa mirámó ontávésa íma kanaán-umai koyauwerésa Áánútumpa'a teénááowe.

⁷ mirámó kwéon-kwaasi maararáán-kwáásímán-owe. moórá-moratawai aa'á tisaná maramá kawe'á isaná toómbá anómba isasá kwaási kwénaawana Áánútu mirám-báramá kawe'á kwéumatinkaiye. ⁸ ánivo moórá-ayampa'-marama karaan-tantáaré námáíye kwáyáim-barama úwoi-marama isaná sáwíyanka'a Áánútu iravímbá agaisuwáníye. miráumai Áánútuna aampa'á kwaré'mai ivátukaawai íma kanaán-umai koyauwerésa Áánútumpa'a teénááowe. mindáyave'a Ísu Káráísitin-aaí paákákén-áímbá íma moórágwara'a simátimenaumne.

⁹ kesí kwaásiyono. mirán-áímbá súndanivo keinárawatave'a sé'a íma sáwí-mararaan-kwaasi é'a kawe'-máráráán-kwáásí owaná Áánútu kawer-ámpá'á kwémetinkaiye súne. ¹⁰ Áánútuntave'a imáyáa kwéontave'a kwená kwaási kwétuwa'naa-e'a ívékwara'a mirá kwéowana Áánútu arupí umái máyáiwai mimbáyáíyávéna íma kwéawinkaiye. ¹¹ maaráyávéna sirááíma kwétaiye. moórá-morawai Áánútuntave'a imáyáa kwé'e'a karuwaa'á é'a íma ivátuwe'a naaémbo ménaaombo paárinintave'a amu'maré'a mé'a ¹² íma tívón-káína'a íma ivátuwe'a Áánútuwe asiramáímo aráápamaimo mésamo Áánútumo timénaumne siráintavesamo amu'marésamo máyáan-kwaasiraani'a oró. maarán-kwáásírání'o ombá sirááíma kwétaiye.

Áánútu simái tarúmakain-kwasai.

¹³ naaóv'á Áánútu Ááváramuntavena siráimba simái tarúmakonka'a póna kwembá usáyaaítaraawai íma máyáantavena Áánútu séna amáparawai usáyaaítaraundawai mé'a kesúranka'a sé'a kemó súnda-aimba árai'a ónaumne séna simái tarúmarena ¹⁴ Ááváramuntavena séna árai'a kawe'á umánkaumpo enáisaavutantambo ónááomba sáwíva'a paáronaaowe súwana ¹⁵ Ááváramu áraire séna asiramáí ména íma ivátuwena amu'maréna ména Áánútumo simáímo tarúmakainteni'a

uráiyē. ¹⁶Yútaa-kwaasi tiká'ó máraámba maará kwéowe. évakarawai mirá ónaumnemo sembó ombá usáyaaitaraiwai aúranka'a sésa mirá ónaumpo ímo mirámó onanamó éna sáwí-meyamba simíníyē kwésewe. mirámó sésamo ombá ó'owi ó'on-aimba íma mimpímbá sembá maará sésa kemó sentení'a kwéowe sénéááowe. ¹⁷⁻¹⁸miráumai Áánútu kawé'á umátinkaniwaiyavena imáyáa éna séna mirá ónaumne simái tarúmakaimba póna Áánútu séna kwaási kentávésa sésa siráintemba íma éna ó'oni'a íníyē seváimpo'a amáparawai usáyaaitaraundawai é'a kesúranka'a sé'a mirá ónaumpo ímo mirámó onanamó éna sáwí-tantaa'a paáriníyē Áánútu simái tarúmakaimba miráumai aanávó kwenáúranka'a simái tarúmakaimba póna íma karáníyē. mirámó siráintaveta kesáá kwenópata máyaundaya kweukáámbá aisínkaraisata minándámpá'á méta asiramái séta siráinteni'a íníyē séta asiramái méta kwéamu'maraumne. ¹⁹⁻²⁰naambó ésamo ávombo aimakáawanamo asiramáímo kwáyáintemba Áánútumo siráinteni'a kawé'á umátinkaniyemo siráin-aínko kentáá asiramásínkáísata Áánútumo kwíyómpa'o máyáiwaintaveta imáyáa éta amu'maréta máyaumne. Ísu kentáási aiva'á kwíyómpa'a iyéna mono-nánkómbá Áánútuna aoka'-náúmpá'á ontamó úmakaan-ampaantama tarurúwa'marena iréna kentááyávéna imáyáa éna mirá uráimba póta asiramáíya máyaumne. Méókísétekimo uráintemba kwíyómpa'a Ísu kentáási aiva'-mónó-káwáánákó éna mirám-báyái maimaé kwéiyisata asiramáíya máyaundaya pó'a Áánútuntave'a imáyáa kwé'e'a karuwaa'á é'a íma ivátuwe'a naaémbo ménaaombo paárinintave'a amu'maré'a máéro.

mono-káwáánákó áwí'a Méókísétekina kwaasái.

7 ¹minkwáásígó Méókíséteki kwemá Sérími-naopaken-kwaasiti kawáánákó éna Áánútu usáyaaitaraiwaina mono-káwáánákó úwana naaóv'á'á Ááváramu namuro-kwáásítí anón-kwaasiyē áái'a tiyéna usáyaaitaron-ayampakemba túwana Méókíséteki Ááváramumba aampa'á awánéna kawé'á umánkowana ²Ááváramu namuro-kwáásítí óísambo mayómba siyáánkaira'a taaímbakena Méókísétekimba moórá-inkwima ámakaiyē. Méókísétekintavesa mináwíkoná ááimba kawé-káwáánákómán-iye sésa kwántámai kwésewe. kwemá Sérími-naopaken-kwaasiti kawáánákó áwíkona ááimba paru-káwáánákómán-iye sésa kwántámai kwésewe. ³Méókíséteki aíkwá'ná túwíkwara anóvowi túwíkwara'a íma agaimakáamba kwáyásana kwembó ánkaraín-kanaawe pukáin-kanaawe íma agaimakáamba kwáyáiyē. kwenáái mirán-áímbá íma kwáyáintavena Áánútu ááninkoraani'a umái ména mono-káwáánárí'a umái maí'mai'a íníyē.

⁴maanáímbá imáyáa oró. kentáá síkwá'náma Ááváramu anón-kwaasi úmbanivo kwemá Méókísétekimba namuro-kwáásítí óísampinkemba moórá-inkwima ámakaimba póta mindáyaveta séta Méókísétekima Ááváramumba

usáyaaitaraiye kwésune. ⁵ moóráwai Ááváramu aísaaavutantamba uráiwai áwí'la Árívái kwenándáraken-kwaasivinkemba évakarawai mono'-má'yáírá'á usásintinkaraiye. Áánútuna áamáámpinkemba moórá-amaanko séna Ísareri-kwaasiyono. kentí óísamba kwémayaampinkemba aasiyaasí siyáánkaira'a taaímbarempinkemba moórá-inkwima kentí kwaási Árívái-andaraken-kwaasi tíméro siráiyeye. ⁶ Méókísétekimo Árívái-andaraken-kwaasigomo uráinkakai séta Ááváramu kwembá moórá-inkwima ámakaimba áamáánko siráini'la uráiyeye súsinó. ánívo Méókíséteki íma Árívái-andaraken-kwaasigomivo Ááváramumo siyáánkai-inkwimo kwimakáimpinkemba moórá-inkwima úwoi maimaéna kawé'á umánkena Áánútumo Ááváramuntavena kawé'á umánkanaumnemo simáímo tarúmakaikwaimba kawé'á umánkaraiye. ⁷ anón-kwaasigo sáwíyan-kwaasigomba kawé'á umánkáimba mináímbá iséta póta Méókísétekima Ááváramumba usáyaaitaraiye kwésune. ⁸ Árívái-andaraken-kwaasi siyáánkai-inkwivinkemba moórá-inkwi kwémayaawai kwévuwon-kwaasin-ovo Méókíséteki siyáánkai-inkwivinkemba moórá-inkwima maráiwaintavena Áánútun-aaí aúvái-kwandaaivimba agaimaréna séna kwemá aúvamai úwoima má'yáiyeye kwésisana póna kwemá Árívái-andaraken-kwaasi usáyaaitaraiye. ⁹ imáyáa é'a sé'a Ááváramuma Méókísétekimba moórá-inkwi ámakonka'a Áríváigwara'a ámakaintenkaani'la éna kwemá moórá-inkwima kwémayaiwai ámakaintenkaani'la uráiyeye. ¹⁰ Ááváramu Méókísétekimba awánéna moórá-inkwima ámakonka'a Árívái íma paárurena aikwá'nágo arumpimbá máyonka'a uráintave'a mindáyave'a sé'a Áríváigwara'a Méókísétekimba ámakaintenkaani'la uráiyeye kwésune.

¹¹ naaóv'á Áánútu áamáamba simátímakonka'a Árívái-andaraken-kwaasi mono'-má'yái maésa póí tuvú'mái Áánútumba aménááontavena Áánútuma usásintinkena Éronimba aiva'-mónó-káwááná'á usásinankaraiye. Árívái-andaraken-kwaasiti mayáímó arupí kwéumatinkainkakai Áánútu íma moórágwara'a aiva'-mónó-káwááná'á usásinankaisino. íma Éroninkaan-kwaasin-ivo Méókísétekinkaan-kwaasi usásinankaraiye. ¹² Áánútu séna aúná-aiva'-mono-kawaana'a usásinankanae súmba póna ááéraan-amaamba mono'-má'yái-kwáásí Áánútuntavesa ísámai póí tuvú'mái kwéamen-amaamba ivátuvena aúná-amaamba simásimuwata ísaraumne. ¹³⁻¹⁴ mináímbá Ísóigo Ísu Káráísitintavena séna íma Árívái-andarakemban-ivo moórá-anda Yútaa-andarakemba paáruraiye. naaóv'á Mósesi mono'-má'yái-kwáásíyávéna sirónka'a íma Yútaa-andaraken-kwaasiyavena siráiyeye. íma Yútaa-andaraken-kwaasin-ovo Árívái-andaraken-kwaasi Áánútuntavesa imáyáa ésa póí tuvú'mái óntan-taareira'a agairáamba ísaraumne.

Ísu Méókísétekiraam-bono-kawaana'an-iyeye kwaasái.

¹⁵ mináínkóná ááimba maarán-iyeye. Áánútu aúná-amba agaráátinkena aúná-aiva'-mono-kawaana'a Méókísétekinkaan-kwaasi usásinankaraiye.

¹⁶ íma Áríváí-andarakemban-ivo asirayámpínkémbá maí'mai'a éna íma ánásaniwai aiva'-mónó-káwááná'í'a umái usásinankariye.

¹⁷ mindáyavena Áánútun-aaí aúváí-kwandaavimba agaimaréna séna moóráwai áwí'a Méókíséteki anóm-bono-kawaanako uráintemba emá mirám-báyái maimaé iyíníyone

Ísu Kárásitintavena siráíye. ¹⁸⁻¹⁹ ááéraan-amba Áríváí-andaraken-kwaasiti mono'-má'yáígó íma asiramái kwáyontavena íma túwa'naa umai arupí umátinkowana Áánútu ááéraan-amba ivátuwena moórá-amba kawer-ámbá agaráásinkowata áraire séta asiramái méta Áánútunopata kwégune.

²⁰⁻²¹ Áríváí-andarakemba mono'-má'yái-kwáásí usásintinkonka'a úwoi usásintinkesa íma aái simái tarúmakaambanivo Áánútu Ísu Kárásitimba aiva'-mónó-káwááná'á usásinankonka'a aái simái tarúmakaiye. mindáyavena agaimaréna séna

Ísóigo séna emá mono-káwáánákómó éma maí'mai'a íníyone séna mináímbá íma karáníye

Áánútu kwenááninkontavena simái tarúmakaiye. ²² mináínkó ááéraan-ainkomba usáyaaítowana Áánútu simái tarúmaktontavena Ísu Kárásiti séna mináímbá árair-aimba kwaíkwai'a íníye siráíye.

²³ moórá-aimba ísáaro. ááéma mono'-má'yái-kwáásí sáwíva'a mésa pósa púwúntemba anondára'a ó'owima mimbáyái usá maimaé iráambanivo ²⁴ Ísu Kárásiti maí'mai'a éna íma puwíníwai aiva'-mónó-káwáánákóná mayái usá maimaé iyéna ²⁵ maí'mai'a éna kentááyávéna imáyáa éna Áánútumpa'a áísaá úmae kwéiyena póna kanaán-umai sáwí-imayaavinkenta kwéiyasinkaiye. Ísu Kárásitinka'a agevamáíya méta Áánúmpata kwégunda-kwaasiya sáwí-imayaavinkenta kwéiyasinkaiye.

²⁶ Ísu Kárásiti aiva'-mónó-káwáánákómá éna Áánútuntavena imáyáa éna sáwí-aimba kwempímbá íma kwáyáísana kaweré su'mai umái ména marapá'á sáwí-kwaasivimba máyonka'a íma sáwí'a uréna kwíyómpa'a asirayán-áyámpá'á uména mirán-áíva'-mónó-káwáánákómá ména kanaán-umai amápa-tantaa'a kwésuwa'naa-íye. ²⁷ kwaásimo sáwí'o kwéuntavesawe miwímó sáwí'o kwéuntavesawe Áríváí-andaraken-kwaasi aiva'-mónó-kwáásí póí tuvú'mái Áánútumba áma'mae iráambanivo Ísu Kárásiti sáwí'o íí-áímbá kwempímbá íma kwáyowana póna miwímó uráantemba íma póí tuvú'mái Áánútumba áma'mae iyéna kwaásimo sáwí'o ontávénawe séna mimbórá-táwai puwéna mimbáyái ánásaraiye. ²⁸ ámáán-aimpinkemba aiva'-mónó-kwáásí usásintinkowasa marará-kwáásí pósa sáwí'a uráambanivo minámáánkó ánaemba Áánútu simái tarúmarena séna mirá ónaumne séna kwenáánimba kasenkunákómbá usásinankowana aiva'-mónó-káwááná'í'a umái maí'mai'a kwéíye.

Ísuma kentáásí aiva'-mónó-káwááná'án-íye kwaasái.

8 ¹ súnda-ainkona ááimba maarán-íye. mirán-áíva'-mónó-káwáánákó kentáásí mono-káwáánákó kwíyómpa'a ména usáyaaítamaimo

kawáá uráiwai ayáánúrap'a asirayán-áyámpá'á mara'á máyáiyē.

²kwaásimo naambó kwéesamo Áánútuntavesa mindáúmpá'á imáyáa kwéombanivo kwíyómpa'a Ísóigo naan-úramba úmakowana Ísu Káráísiti mimpímbá Áánútuna aoka'-náúmpá'á uména aiva'-mónó-káwáánákóná mayáí kwémayaiye.

³marapá'-áivá'-mónó-kwáásí póí tuvuwésa toómbá maésa umáí Áánútumba aménááontavesa usásintinkaraavo Ísu Káráísiti kentáásí aiva'-mónó-káwáánákó moórá-yantaa'o Áánútumbo ámakaimba mindá puwéna kwenáúma ámakaiye. ⁴kwaásimo sáwí'o uráantavesa ámáánkomo siráintemba póimo tuvú'máímo Áánútumbo ámém-bayai kwémayaan-kwaasi máyáambanivo Ísu Káráísiti marapá'ó ménaraankasi íma póí tuvú'máí Áánútumba amísino. ⁵kwíyómpa'o naan-úrambo úmakaiwaina amankó'naankaan-damba marapá'á kwáyáísasa mindáúmpá'á mono'-máí kwémayaawe. miráumai naaóv'á Mósesi aiva'-mónó'-námbá índayavena úwana Áánútu simámena séna Sáínai-omapa'a agarárankaunda-namba mirán-dámbá uwó súwana Mósesi kwíyómpa'o kwáyáin-dankona amankó'naankaan-damba úmakaiye. ⁶kwíyómpa'a Ísu mono'-máí kwémayaim-bayaigo marapá'ó mono'-máíkwéam kwémayaam-bayaigomba usáyaaitaraiye. Áánútu séna kawé'á umátinkanaumne simáí tarúmakain-aimba Ísu Káráísiti kwéagaraasinkaimba mináínkó ááémo simáímo tarúmakain-ainkomba usáyaaitaraiye. ⁷ááémo simáímo tarúmakain-ainkomo kwaásimo arupí umátínkarainkakai Áánútu íma aúná-aimba simáí tarúmakaisino.

⁸Áánútu kwená kwaási tuwánómbe sáwí'a uwaná mindáyavena áwáá'a séna maarán-áimbá súwana Áánútun-aaí aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

Ísóigo séna moórá-kanaa tína'a aúná-aimba simáí tarúmare'a Ísareri-kwaasiye Yútaa-kwaasiye aúná-aimba simáí tarútinkanaumne. ⁹Ísípi-maravakemba miwí tíkwá'náma ayútinke'a tí'mae'a tiráundara'a aai simáí tarúmakauandanivo mináimbá kárówa'a sínaaemba umátimakaumne. aúná-aimba simáí tarúmare'a íma ááéraan-ainkaamban-ivo aúná-aimban-iyē Ísóigo séna ¹⁰moórá-ainkwarara'a séna moórá-kanaa tína'a Ísareri-kwaasiyave'a aúná-aimba simáí tarútinkaandara'a kesí ámáámbe tirumpiné imáyáavine timé'a miwítí Áánútu máyáanasa kesí kwaási-i'a umáí ménaaowe. ¹¹minkánáá tínasa miwítí kwaasiye ó'on-kwaasiye íma tááyesa Áánútunopa'a teró sénááowe. anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye amáparawai á'a tiráamba pósa íma ókwara'a tááyanaaowe. ¹²sirumbá umátinke'a sáwí-imayaa maitiyuwé'a misáwí-ímáyááyávé'a íma imáyáa úmae iyónaumne Ísóigo siráiyē agaimaréna siráiyē. ¹³Áánútu aúná-aimba simáí tarúmaranaumne siráimba póna aiva'ó simáímo tarúmakain-aimba ááéraan-aimba isaná

ááéraan-tantaa'a sáwíyanka'a kwéna ánásanimba póna ááéraan-aimbo éna sáwíyanka'a ánásaníye.

naaóv'á aiva'-mónó-káwáánákó purumakaná naaemá Áánútumba áma'mae iyúwana Ísu kwená naaemá ámakain-kwasai.

9 ¹naaóv'á Áánútu aiva'á simái tarúmakain-aimba kwáyompinkemba Áánútuna imáyáa mósá kwémaraan-aimba kwáyowasa Áánútuna imáyáa mósá kwémaraan-damba úmakaawe. ²ampaanta-námbá úmakesa moórá-ampaantama avumpimbá ítáakesa mósá arátukopatavesa Áánútuna aoka'-náúmparé sésa móruna arátukopatavesa kawer-úran-ayampare sésa mimpimbá oómbá kúra'mai marésa taarei úmakesa mintáárérí'á Áánútuna péréti-tomba marésa ³mósá arátukon-daumpatavesa Áánútuna aoka'-náúmparé sésa ⁴mimpimbá kóri-ontandei úmakaan-taarei marésa mintáárérí'á ásí-kwiyumba ún-kanama kwéagayesa kawer-ánáveumba úmaresa kóri-ontan-kwandaainei minánáveumba ánáan-kwimaresa mimpimbá kóri-ontandei úmakaan-aveumpimba naaóv'á kwíyómpakembo marap'á'ó kunkáin-tonko áwí'a máána-tomba minánáveumpimba ma'mái minkáwé-ánáveumpimba marésa naaóv'á Áánútu kwená mayáír'á Éronimba usásinankowana kwená tááúnkakemba áruma kwíkáin-taumba minánáveumpimba marésa naaóv'á Áánútumo Mósesimbo simámakain-amaambo siyáánkai-amaambo óntan-kwandaaira'o agaimakón-kwandaai kae-kwándáái minánáveumpimba marésa ⁵kae-tántáá'á ayóígwará-tántáákái anón-kawe'a úmaresa sésa Áánútuna ááimba ó'oran-aainko póna sáma kaiyé kwésuwana mintántáákáígó ayóígoráámbá minánáveumba káátena Áánútumo miwítí sáwí-imayaamo maitiyúwáin-aveumba káátaraiye. mindáyave'a ívé'a íma ayáátáár-aimba agayáúmne.

⁶mirá úmakesa aasiyaasi-táwai mono'-má'yái-kwáásí mimbónó'-nánkómbá móruna arátukon-ayampa'a irésa mayái kwémayombanivo ⁷moórá-mora-ira'a moórá-tawai morá-tawai Áánútu aoka'-náúmpá'á aiva'-mónó-káwáánákó iréna póigona naaemá maimaéna iréna kwemó sáwí'ó untavenawe kwaásimo ímo táá'ó isésamo sáwí'ó untávénawe mirá-sáwí'ó kwéomba maitiyuwáníntavena mindááémá Áánútumba ámakaiye. ⁸mirá éna Áánútun-amanko maarán-umai kwéagaraasinkaiye. mono'-nánkómbó móruna arátukaapa'o kwáyomba Áánútuna aoka'-náúmpá'á kwenópa'a iyónááon-amba íma avora'á kwéraiye. ⁹mintántáá'á umásítai'a umái ívétaamo máyaunda-kwaasiya kwéagaraasinkaiye. Áánútuna imáyáa mósá makón-kwaasi póí tuvuwésa toómbá maimaésa umái Áánútumba ámakaambanivo miwí tirumpinkén-ímáyáá íma kasenkuí'a umátínkaraiye. ¹⁰miráumai minámpá'á toóné noné kwénesa nombá kwéveresa kwéomba túyavesawe sésa mirá kwéuwana Áánútu aúná-amba agaráátinkowana ááéraan-amba ánásaraiye.

¹¹ mirá uráambanivo Ísu Káráisiti aiva'-mónó-káwáánákó ívé'a kwáyáin-amba kawer-ámbá agaráásinkena mono'-má'yái kwémayain-daumpa'a mindámbá íma marapá'á kwaási úmakaan-damban-ivo usáyaaitarain-damba kasenku-námbán-iyé. ¹² mimbórá-táwai Ísu Káráisiti Áánútuna aoka'-náúmpá'á kwíyómpa'a Áánútu máyopa'a iyúmba mono'-má'yái-kwáásígómó mémeona naaewé purumakan-áráákóná naaewé maimaénamo iráintemba íma mirá éna kwená naaemá maimaéna iyéna sáwí'o umáíyaamo máyaundavinkenta siráínata aúnaí'a umáíya maí'mai'a ónaundayavenaya mirán-umai pukáíye. ¹³ mémeona naaewé purumakankóná naaewé anááé-áráá'á purumakan-áráá'ó agaisukáampinken-kanaowe Áánútu aúranka'o sáwí'o uráan-kwaasi tinepimpá'á ayáútinkava'a kwéesa miwí túma kawe'á umátínkówana Áánútu tuwánéna séna kawe'án-iyé siráíye. ¹⁴ mémeona naaenéiyé purumakankóná naaenéiyé mirá uráambanivo Ísu Káráisitina naaeómá usáyaaitaraiye. kwempímbá íma sáwí'-aimba kwáyáiwai Áánútun-amanko maí'mai'a kwéiwai kwesé máyáintavena kwená naaemá kumúwana kwenáúma Áánútumba ámakaiye. sáwí'o kwéowaina ááínko tátokaimpinkemba iyásinkainanaya kentáásirumpimba íma aai kwáyainata Áánútuna máyái mayánaundayavenaya kwená naaemá kumúwana kwenáúma Áánútumba ámakaiye.

¹⁵ mindáyavena ááéraan-aimba simái tarúmakonka'a sáwí'o uráampinkemba iyátinkaindayavena Ísu Káráisiti pukáíye. mindáyavena Ísu Káráisiti aúna'-aimba simái tarúmakomba póna Áánútumo asiramáímo séna kawe'ó umátínkáandamo kwaíkwai'a íníye siráimba Áánútumo kwétaayain-kwaasi mayánááowe.

¹⁶⁻¹⁷ kwévuwesamo ombá kwaaró'á tumái tarúmaresa kwévuwowe. moóráwai puwíndayavena kwéena kwená náaindaamba mayánááon-aimba kwésivo úwoi máyaindara'a íma mayánááovo puwínasa árai'a púwiye sésa mayánááowe. ¹⁸ miráumai naaóv'á'á Áánútu aivar-áímbá simái tarúmakonka'a Mósesi póí tuvuwúwana puwúwana mimpóígóná naaemá kunkáintavena Áánútu simái tarúmakonka'a ¹⁹ aiva'á Mósesi amápa-kwaasivimba Áánútuna áamáamba amápa'a simátímatuwena purumakan-áráákóná naaevímbá non-úrumba atímakena méme-ayauma tamayóka'a úsúmarena mindááévímbá tu'mái Áánútun-aai agaimái makáan-auvai-kwandaaira'a tuvimpín-úmarena kwaási tinepimpá'á mirá umásuwena ²⁰ séna maandááémá umásítai'a umái agaráátinkaumpo Áánútumo simáímo tarúmakain-aimba asirayán-áímbá kwáyáivo ísámai kawe'á oró séna ²¹ miráumai mindááémá Áánútuna imáyáa mósá kwémaron-danka'a tuvimpín-úmarena mindáúmpá'ó kwáyontantaaka'a mirá úmakaiye. ²² árai'a Áánútuna áamáánkona ááimpa'a naaeómá amápa-tantaa'a kawe'á umátínkáísana moóráwaiya'i. póíya'i. ímo púwísanamo kwená naaemó ímo kúmínkakai Áánútu sáwí-imayaa

íma maisiyúwáísino. naaemá kunkáimba póna Áánútu kentáásí sáwí-imayaaya kwémaisiyuwaintaawe.

Ísu sáwí-imayaaya maisiyuwáníntavai pukáin-kwasai.

²³Áánútuna imáyáa mósá makáan-dane mindáúmpá'á kwáyon-tantaare maarámán-iyé. kwíyómpa'o kwáyáin-dane mindáúmpá'ó kwáyáin-tantaare miwá amankó'naankaan-damban-iyé. mintántáá'ó marapá'ó kwáyon-tantaaka'a póígona naaenéí kawe'á umátínkówana mindá kawe'á uráambanivo kwíyómpaken-tantaaka'a íma póígona naaenéín-ivo usáyaaítaraiwaina naaenéí kawe'á kwéumatinkaiye. ²⁴miráumai Ísu Káráísiti kwíyómpa'a iyéna Áánútu aúranka'a uména kentááyávénaya imáyáa éna Áánútumba kwéaisaa-iyé. úmakaan-damba naan-úrankona amaankó'naankaan-damba ímanivo kwíyómpa'a uména kentááyávénaya imáyáa éna Áánútumba kwéaisaa-iyé. ²⁵moórá-mora-ira'a moórá-tawai Áánútuna aoka'-náúmpá'á aiva'-mónó-káwáánákó póígona naaemá maimaéna íyóiyó uráintemba Ísu Káráísiti íma mirá éna mimbórá-táwai kwená naaemá maimaéna móamakaiye. ²⁶Ísu Káráísitimo miráumaimo maimaé íyóiyó urénaraankasi kwíyóne marawé tarórunonkakemba moórá-mora-ira'a moórá-tawai morá-tawai puwípuwí'a úmae íyísino. íma mirá éna ááéraan-kanaa sáwíyanka'a ánásonka'a marapá'á kuména sáwí-imayaaya maisiyuwáníntavenaya mimbórá-táwai pukáiyé. ²⁷kentáásí kanaamó tínataamo puwónaundaya kesáámó máyaundawaina ááíntavenaya sísaá ínínataawe. ²⁸miráumai sáwívarawaiti sáwí-imayaa maitiyuwáníntavena mimbórá-táwai Ísu Káráísiti puwéna Áánútumba kwenáúma aména ókwara'a kuména íma sáwí-imayaa maitiyuwáíndayavena kumínívo kwéamu'maraan-kwaasimo kuntiráíndayavena kumíníye.

10 ¹Mósesimo siráin-amaankona aambá íma aan-úramban-ivo Ísu Káráísiti kawe'á kwéumatinkaiwaina aankóná amaankó'naankaan-amban-iyé. miráumai moórá-mora-ira'a mono'-má'yái-kwáásí póí tuvú'mái Áánútumba ámakaamba mirám-báyáígó Áánútumpa'a tiráan-kwaasi íma arupí umátínkaraiye. ²póímo tuvú'máímo Áánútumbo ámakaan-anko kawe'ó umátínkarainkakai Áánútuna imáyáa mósá makáawai miwívímbá sáwí-aimba íma kwáyowasa sáwí-yantaatavesa íma umbá tésa íma úwoi póí tuvú'mái Áánútumba áma'mae iráasino. ³⁻⁴ánivo maará kwéowe. purumakankóná naaeówé mémeona naaeówé íma kanaán-umai sáwí-imayaa maitíyukaimba pósa moórá-mora-ira'a póí tuvú'mái Áánútumba ámakonka'a miwítí sáwí-mayaigotavesa imáyáa uráawe.

⁵miráumai Ísu Káráísiti marapá'á kumíndayavena kwéena Áánútuntavena séna

póímo tuvú'máímo embó ámakaane toómbó ámakaane íma embá arááíma kwétaivo kemá embá arááíma táíndai'a ónaundayavai

súma to'mayaa umásínkaraane. ⁶póimo agaisukáantavai íma aamoí kwéone. sáwí'o uráantavesamo póimo tuvú'máimo ámakaamba mindáyavai íma aamoí kwéone ⁷simásuwe'a sé'a enáái aúvái-kwandaaivimba kentávéna simái agaimaréna séna Áánútuwo kemá mé'a embá aráái táíndai'a umái ménaumne simái agaimakáintemba kwéune kwésune

Áánútuntavena Ísu siráiyé.

⁸aiva'á Ísu Káráísiti séna ámáambo siráinten-umai póima tuvú'mái ámakaamba toómbá maimái ámakaamba póima agaisukáamba sáwí'o uráantavesa póima tuvú'mái ámakaambanivo minámbá íma arááíma kwétaisa aamoí íma kwéone ⁹simásuwena séna Áánútuwo kemá mé'a embá aráái táíndai'a umái ménaumne siráiyé. mindáyavena Ísu Káráísiti póimo tuvú'máimo Áánútumbo ámakaunda-anta ivátuwena aúná-amba Áánútumbo arááímo táínda-imayaamo kwaránaunda-anta agaráátínkaraiye. ¹⁰Ísu Káráísiti Áánútuna imáyáa kwaréna Áánútumba kwenáúma aména mimbórá-táwai pukáimba póna sáwí-imayaaya maisiyuwénaya Áánútunde'i'ia umásínkaraintaawe.

¹¹aasiyaasi-táwai mono'-máiyái-kwáásí usásimbai mimbórá-máiyái maésa póí tuvú'mái Áánútumba ámakaamba mimbáyáígo íma kanaán-umai sáwí-imayaa maitíyukaimbanivo ¹²Ísu Káráísiti mimbórá-táwai Áánútumba kwenáúma aména pukáiyé. sáwí'o uráantavenawe sáwí'o ónaundayavenayaawe puwéna mimbáyái ánásasuwena Áánútu ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á mara'á uména ¹³Áánútumo kwená namuro-kwáásímó tínkaminanamo kwemó usáyaaitanintavena amu'maréna umáyáiyé. ¹⁴miráumai Áánútumba kwenáúma ámakaimba pósa Áánútunde'i'ia kwéumatinkain-kwaasi kasenku'ía úmae iyónááowe.

¹⁵mináíntávéna Áánútun-amanko avora'á simásimuwana Áánútun-aaí aúvái-kwandaaivimba agaimaréna séna

¹⁶Ísóigo séna moórá-kanaa tína'a aúná-aimba
simái tarútinkaandara'a kesí ámáamba tirumpiné
imáyáavine timénaumne siráiyé.

¹⁷moórá-ainkwara'a séna

miwítí sáwí-imayaawe ámááne káráraamba íma mindáyave'a imáyáa
úmae iyónaumne siráiyé

agaimaréna siráiyé. ¹⁸Áánútu sáwí-imayaa maitiyuwéna íma imáyáa úmae íyísana póna sáwí'o uráantavesamo póimo tuvú'máimo Áánútumbo ámakaan-amba ánásaiye.

Áánútunopata íyóno siráin-kwasai.

¹⁹miráumai kesí kwaásiyono. Ísu Káráísiti puwúwana kwená naaemá kumúwana kentáásí aambá kwikáimba póta íma sáátaveta éta Áánútuna aoka'-náúmpátá kwéiyune. ²⁰puwéna Áánútumba kwenáúma

ámakaintavena aúná-amba kwaikwai'a ínín-amba agaráásinkena Áánútuna aoka'-náúmpá'á mósá arátukon-ampaanta awásámai aambá kwi'mái Áánútunopata iyónaunda-amba agaráásinkaraimba mindáyavetaawe ²¹ kwemá anóm-bono'-mayai-kwaasigo Áánútuna kwaásira'a kárákwiraimba mindáyavetaawe ²² Áánútunopata iyóno. kentáási sáwí-imayaaya maisiyúwáísanaya kentáásirumpinta íma aai kwáyáísata kawé'-nóntá peréta kwenááigonta sirumpintá tátoreta Áánútuwe aráápamai asiramái méta Áánútunopata iyóno. ²³ Áánútun-aii árair-aimban-iyé séta póta asiramáíya tátoreta íya ivátuweta Áánútumo kawé'á umátinkanaumne siráintemba mirá ínimba póta kwenáái asiramáíya tátoreta amu'maréta méta miráyá onó. ²⁴ kesáá imáyáaya kwéeta moórá-morawai túwa'naa umai asirayáné imáyáawe timéta kawé'-máíyáíyá kwémaeta miráyá onó. ²⁵ Áánútuntaveta imáyáa éta torupamáí maí'mai'a úmae iyéta évakarawaimo torupamáímo maivár-íyúmbo ivátukaantemba kesáá íma mirá éta torupamáí maí'mai'a úmae iyéta moórá-morawaiya asiramátinkanaumne. Ísu Káráísitimo kumínímbe sáwíyan-kanaa kwáyáíntaveta moórá-morawaiya asiramátinketa miráyá onó.

²⁶ maísáaro. Áánútuna árair-aimba iséta tátoketa kentáási imáyáavinkembo kwembó sínaaembo umámetaamo sáwí'o úmaetaamo iyónanayaamo éna Áánútu sáwí-imayaaya maisiyuwáníntavena ó'on-amba íma kwáyáívo ²⁷ sáátaveta kwéonanamo Áánútumbo tínaaembo umámíyantavenamo sáwí-meyambo timínasa anón-iravimbo káúgonaaontaveta amu'maréta ménaumne. ²⁸ Mósesi timún-amaambo arááíraawai aaivimbá usásintinkaresa kaumbo-káé-kwaasimo tuwánésamo sésamo árai'a mirá kwéowe sésamo ésa íma tirumbá umátinkaiyamba tínkamiyasa puwónááomba ²⁹ mindá umbai-yántáá'án-ivo Áánútu ááninkomba tínaaemba umámémbe mindá anón-umbai-yantaa'an-ivo Áánútu simái tarúmakonka'a Ísu Káráísitina naaemá kumúwasa sáwí'o umbá maitíyukaimba mindáyavesa sésa úwoisan-tantaa'an-iyé síyawai anómba sáwí-meyamba mayánááowe. Áánútun-amanko úwoimo súwa'naa iwáíntávésa simái sáwí'a umánkaraawai anómba sáwí-meyamba mayánááowe. ³⁰ maarán-áímbó siráimba mindá Áánútuma póna maará séna
anondá meéyámbá timénaunda mindá kendéimán-iyé. sáwí-
mayaiyave'a meéyámbá timénaumne
séna moórá-ainkwar'a séna

Ísóigo kwená kwaási tísaa umai iséna
taaínkaa'a umái-meyamba timíníye
siráíye. ³¹ Áánútu asirayánkwáráwái póna tíkena sáwí-meyambo timínímbe mindá anómba táátavesa ónááovo Áánútuntave'a imáyáa é'a torupamáí maí'mai'a úmae iyé'a moórá-morawai asiramátinkanaaowe.

³² ááéma Áánútu keinárawatavena sáma kamátinkonka'a umbai-yántáári'a umátinkowa'a íma ivátuwe'a asiramái méraavo mindáyave'a imáyáa oró. ³³ moórá-mora-tawai amáparawai túranka'a sáwí'a umátinkesa simái sáwí'a umátínkómbanivo asiramái mé'a moórá-mora-tawai kentí kwaásimo sáwí'o umátínkómba túwa'naa úmae iyúwasa keinárawakwara'a sáwí'o umátínkómba asiramái méraawe. ³⁴ Áánútuna kwaási-i'o unkákémbá keinárawapinkemba évakarawai ándáva'o mótínkómba tiruntávé'a umátínkówasa kentí náaindaambo tavíyáávi umbá íma imáyáa é'a sé'a usáyaaitarain-tantaa'a kwíyómpa'a kwáyáimba póta maí'maita ónaumne suwaná tirunkó kawé'á uráiyé.

³⁵ mirá uráavo Áánútuntave'a asiramái mé'a kawé'-mékámá kwémayaawe. ³⁶ Áánútuna imáyáavinkení'a é'a kwemó mirá umátinkanaumnemo siráin-tantaa'o mayánááontave'a asiramái maí'mai'a úmae iyíyana íma tívón-kaíno. ³⁷ mindáyavena Ísu Káráisitimo kumínímba amu'maréna ména Áánútun-aai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

sáwíyan-kanaa kwáyáimba póna
tíníwai íma úwoi ména tíníye.

agaimaréna siráiyé. moóráva'a agaimaréna séna

³⁸ kesí kwaásigo arupí umái máyáiwai kesé
aráápamái máyáimba póna inkaisénamo siyuwénamo
kówína'o é'a íma aamoí umánkanaumne siráiyé

agaimaréna siráiyé.

³⁹ mináímbá siráimbanivo kesáámá inkaisésamo auwésamo kówésamo ánasanaaon-kwaasiraanta íya éta Áánútun-aaiyaveta áraire séta kwenká'á agevamáíya méta kawé'á umáíya maí'maita ónaumne.

Áánútun-aaiyavai áraire sésa kwenká'á agevamái máyáan-ankona kwaasái.

11 ¹ Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyáan-amba maarán-ámbán-íye. Áánútu to'mayaa uráin-tantaataveta séta árai-tantaa'an-íye séta amu'maréta méta súrandeiyaaamo ímo awánaraunda-yantaataveta séta árai'a kwáyáiyé kwésune. ² kentáá síkwá'náma Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái asiramái máyóntavena Áánútu séna kawé'án-owe siráiyé.

³ naaóv'á Áánútu séna kwíyómba maramá paáruwo súwana paáruwata mináíntávéta áraire kwéseta kwéisaumne. ímo awánáúnda-yantaapinken-tantaa'nei awánáúnda-yantaa'a Áánútu tarórurayíe.

⁴ naaóv'á moóráwai áwí'a Épeo Áánútun-aaiyavena áraire séna pói tuvú'mái agaimái Áánútumba ámakowana awaaó áwí'a Kááini kwemá toómbá áká'mai Áánútumba amúwana Épeo Áánútumo sirónteni'o úntavena Kááinimo ámakowaimba usáyaaitarayíe. Épeo Áánútun-

aaiyavena áraire séna kwenká'á agevamái máyontavena Áánútu ámakon-tantaa'a awánéna kawé'án-iyé séna kwembá awánéna arupí umái máyaandawai óne siráiyé. naaóv'á'á Épeo pukówasa kwentávésa sésa Áánútun-aaiyavena áraire séna kwenká'á agevamái máyon-kwaasiman-iyé kwésewata ísámaeta kwéiyumne.

⁵naaóv'á'á moóráwai áwí'a Ínóki Áánútun-aaiyavena áraire séna kwenká'á agevamái máyontavena Áánútu púwivo séna kunái'maena kwíyómpa'a móankarowasa avakáá uwááesa túwómbanivo Áánútumo áfkomba íma awánaraawe. Ínókimba Áánútumo ímo kunáifkonka'a marapá'ó máyonka'a moóráwai Ínókin-ai aúvái-kwandaaivimba agaimaréna séna Áánútuma aamoí ínkwáe-i'a úmae iráiyé agaimaréna siráin-aintaveta séta Ínóki Áánútun-aaiyavena áraire séna kwenká'á agevamái méraiye kwésune. ⁶Áánútunopa'o kwétewai Áánútu ména kwembó avakáá ónááon-kwaasi kawé'á umátínkáin-aintavesa aiva'á sésa árair-aimban-iyé sésa kwenópa'a kwétewe. ímo árair-aimban-iyemo sésamo ésa íma kwenópa'a ténááowe. miráumai Áánútun-aaiyavesamo ímo áraire sésamo kwenká'ó ímo agevamáímo máyáawai Áánútu íma aamoí umátinkaniye.

⁷naaóv'á'á Áánútu Nówaamba naaémbo nonkó tuwaaténa kwaási tínkaminiye-aimba simámuwana iséna séna áraire séna non-avóvomayaapa'o kwínín-damba úmarena kwená aarai-iyámpóiyé kwenanáávú'maare umáyówana nonkó miwí íma nawíkaraiye. Nówaa Áánútun-aaiyavena áraire súntavena Áánútu Nówantavena séna arupí umái máyaane súwana Áánútumo marapá-kwáásímó sáwí-meyambo tímínín-aimba iséna simátímakaiye.

⁸naaóv'á'á Áánútu Ááváramuntavena séna ená maramá tuwé aménaunda-marava'a kwaaó súwana áraire séna kwená maramá tuwéna ímo awánarom-barava'a Áánútumo amúpa'a kuréna ⁹Áánútumo aménaumne siróm-barava'a koména mináíntávéna áraire séna ó'om-baravaken-kwaasigoraamba kwááyu-namba úmarena méraiye. mimbárá Ááváramuntavenamo siróntemba ááninko Áísákaante anówainko Yákóponteyavenagwara'a tíménaumne siróm-barava'a Ááváramu-iyaise mésaya kwááyu-namba úmaresaya méraawe. ¹⁰Ááváramu miráumai ména moórá-naopatavena imáyáa éna Áánútumo kwíyómpa'o to'mayaa úmakain-daopa'a asirayán-ávómbá kwaíkwai'a ínín-daopatavena imáyáa éna amu'maréna méraiye.

¹¹Ááváramu awainínkó áwí'a Séraa Áánútun-aaiyavena áraire siráiyé. Áánútu simáména séna iyámpói ankáníyone súwana árai'a kwemó sintení'a owáímán-iyé séna iyámpóímo ankánaunda-kanaa ánásaraiye séna íma imáyáa éna asirayámbá maéna amú'a kauréna iyámpói ánkariye. ¹²miráumai Ááváramu iyámpói ankómba anónu'mai kómpinkemba sáwíva-kwaasi aísavutantamba ónááowaiyavena

kwíyómpa'o o'ó sáwíva'o kwáísanamo nompá'ó nonáámááímo sáwíva'o kwáyáintemba mirán-kwáásí uwasá íma kanaán-umai táámparaawe.

¹³ maanáúváiívimbó túwí'o agaimakáunda-kwaasi Áánútun-aaiyavesa áraire símae kwéiyesa kwenká'á agevamái maivá kwéiyesa pukáawe. Áánútu asiramái séna mirá umátinkanaumnemo siráin-tantaa'a íma máyómba némpa'a kwáyowasa úwoi aaí isésa aamoí ésa séna marapátáámó máyaundaya ó'om-baravaken-kwaasiraamba umáíya sáwíyanka'a ménaumne símae kwéiyesa pukáawe. ¹⁴ mirán-áímbó kwésen-kwaasi miwítí mara-úrapa'a imáyáa kwéuwata ísaraumne. ¹⁵ miwímó tukóm-barayavesamo imáyáamo urésaraai koyauweránááon-amba kwáyomba pósa awánaraasino. ¹⁶ íma mirá ésa kwíyómpa'o usáyaaítarain-ayampa'a imáyáa uráawe. mindáyavena Áánútu aamoí éna séna kesí kwaásiman-owe séna póna miwítí maru'á to'mayaa uráíye.

¹⁷⁻¹⁸ Áánútu Ááváramuntavena asiramái séna enááninko Áísákaampinkemba enaísaavutantambo ónááowai paáronaowe siréna naaémbo moórá-aimba áísaa umai isánáe séna enáánimba Áísákaamba tuvú-simiyo súwana Ááváramu séna Áánútu simásimena séna enááninko Áísákaampinkemba enaísaavutantamba ónááowe siráimba árai'a miráumai paárumasinkaniye séna Áísákaa mimbórá-íyámpóí úwana íma tátorena áí'maena tuvuwíndayavena kwéena ¹⁹ imáyáa éna séna Áánútu kanaán-umai puwíndavinkemba usásinankaniye séna tuvuwíndayavena úwana Áánútu séna étuwaaó súwana ivátuwena ááninkomba inkamúwana puwóntenkaani'a kwéumpinkemba áílkaiye.

²⁰ Áísákaa Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena Áánútumo naaémbo paárinin-tantaatavenamo sirón-aintavena ááninkai Yákóponte Ísonte kwaaró'á tumátínkaraiye. ²¹ naaémbo Yákópo anónu'mai kéné puwíndayavena kwéena tááúnka'a tátorena kívaena Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena Áánútuna imáyáa mósá maréna naaémbo paárinin-tantaatavenamo sirón-aintavena Yósépi ááninkai kwaaró'á tumátínkaraiye. ²² naaémbo Yósépi anónu'mai kéné puwíndayavena kwéena Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena simátimena séna Áánútu kentáásí kwaási Ísareri-kwaasi Ísípi-maravakemba ayú'mai tí'maena kentáásí maravá'á mótinkaindara'a kesiyáántámba maimaésa máútaaro Yósépi siráíye.

²³ naaémbo Mósesi anóvowi kwembá ánkaresarai awánésarai kawer-íyámpóimán-íye sésarai Áánútun-aaiyavesarai áraire sésarai kwenká'á agevamái máyóyantavesarai Ísípi-maravaken-anon-kwaasigo iyámpóiyomba tínkantuwaaromo sirón-aintavesarai íma táátavai uyambá mináímbá karésarai Mósesimba aúpá'á ánkarojana kaumbo-kwíyómbá ánasowana minánón-kwáásígó ayáámúnko áí'maena kwená naaúmpa'a móankarowana ²⁴ naaémbo Mósesi anón-úwasa awánésa séna Ísípiwaken-anon-kwaasigo ayáámúnko ááninkoman-íye kwésuwana Mósesi

Áánútun-aaiyavena áraire séna kwenká'á agevamái máyontavena mirámó sun-áimbá ánaaemba umátimena séna kemá íma kwenáánimba úne siráíye. ²⁵ Ísípiwakén-kwaasi sáwívar-oisamba marésa sáwí'o kwéontavesa aamoí kwéumba Mósesi ááémo ánásanin-tantaatavena íma arááíma kwétowana séna umbai-yántáá'ó siménááombo éna kanaán-íye séna Áánútuna kwaási kwená kwaási póna máyón-ayampa'a koména ²⁶ imáyáa éna séna Áánútu kentááyávéna tiráníwaine séna usásinankaraiwaina mayái mayánaunda póna umbai-yántáá'ó kempá'ó tínimba minánkó Ísípi-kwaasiti sáwívar-oisamba mayánaunda-ankomba usáyaaítaraiye séna Áánútuma kawé'-méyámbá simíníye-imayaa éna mirá uráíye.

²⁷ naaémba Mósesi Ísípi-marava'a tuwé'a kónaumne sirónka'a anón-kwaasi áwáá'a áúwana Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena kwenáároi íma inkaiséna úwoi kówéna Áánútumba íma túrandei awánarowaimba imáyáavinkemba awánarontavena úwoi kóuraiye. ²⁸ naaémba Ísípi'a Áánútuna kwayó'nákó kwíyómpakewai moórá-mora-naumpimpakemba aivar-íyámpói tínkamindayavena kwéuwana Mósesi Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena Ísareri-kwaasiti aivar-íyámpói íma tínkaminkwae séna Ísareri-kwaasiyavena póí tuvuké'a ááto-taira'a naamá pé'mare'a mimpói kemá naaró súwasa mirá uráawe. mindáyavesa áwí'a tésa páásova-tanone siráamba mindá tíyótaasa-tanone siráawe.

²⁹ naaémba Ísípi-marava'a Ísareri-kwaasi tuwésa tésa anón-donko áwí'a naae-nóné supa'á tésa Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyóntavena mindónkó tuwínkaa'a úwasa nonáámááíravamba táatowasa Ísípiwakén-kwaasi kwa'maésa tésa mindómpímbá tuwaná mindónkó kunátawisena minkwáásí tínkantasaraiye.

³⁰ naaémba Ísareri-kwaasi sésa Yéríko-naopaken-kwaasi kotínkantuweta mimbáráv'á koménae sésa kumbá Áánútu mirán-oro sirómba áraire siróntavesa mindáó'a óntandeimo í'ó úmakopa'a kókuyauku uwááesa tóyo eémesa ava'moraéra'a mirá ésa avakaetégomba komirá uwaná kweyáárika'a miní'á tawísímaena marapá'á kumúwasa Yéríko-kwaasi tínkantuwesa koméraawe. ³¹ Ísareri-kwaasi Yéríko-naopa'a íma kurónka'a kae'nárai ti'márówasarai mindáópa'a kotivúntamai awánayae sésarai kuyambá moórá-ininko áwí'a Áré'api eénánká'á nááún-ininkona naaúmpa'a kuyaná Áánútun-aaiyavena áraire séna minkáé'nárai aúpá'á tiyuwówasarai tirááíye. Ísareri-kwaasi Yéríko-naopaken-kwaasi kotínkantuwe'a koménae sésa kurónka'a Yéríko-kwaasi Áánútun-aaiyavesa íma áraire sirówai tínkamesa Áré'api Áánútun-aaiyavena áraire sirón-inimba íma inkánkaawe.

³² amáparawai tááimo agáyáanda ayáátáár-aimba imbá pó'a amáparawai táái íma agayánaumne. miwí túwí'a Kítíyono úwana Péréke úwana Sámúsoni úwana Yépetu úwana Tévíti úwana Sámúwéri úwasa Áánútun-ai simátímakowaiye miráumai-kwaasi ésa ³³ Áánútun-

aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyóntavesa pósa miwívínkémbá évakarawai namuro-kwáásí usáyaaitesa arupí umái miwítí kwaásira'a kárákwiyesa Áánútumo asiramáímo séna mirámó ónaumnemo siróntemba umái máyówana Áánútu aváár-íyán-tóika'a awáá urówana íma vówasa mésa ³⁴miwívínkémbá évakarawai anóni'a pisíntukowasa miwítí namuro-kwáásí tínkamonaé suwaná Áánútu tíyótinkowasa kawé'á umái mésa íma asiramái máyówana Áánútu asiramátinkowasa mésa miwítí namuro-kwáásí tínkantuwesa méraawe. ³⁵évakar-inimba Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyóntavena miwí tímááraamo pukómpinkemba Áánútu usásintinkaraiye.

namuro-kwáásí évakarawai tátoresá sésa Áánútumbo tínaembo umámíyataamo éta íya tínkameta étinkanaumpo Áánútumbo tínaembo ímo umámíyataamo éta tínkamonaumne suwasá Áánútumba íma sínaemba umámenaumne sésa imáyáa ésa púwónana Áánútu síwa'naa ínata kwíyómpata maí'maita ónaumne suwasá tí'a úni'a umátínkówasa pukáawe. ³⁶Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyóntavesa miwítí namuro-kwáásí évakarawaiyavesa tuwíráái sésa tínkambae kwéiyesa évaka'a tíyayaanka'a asááumai tí'maesa ándáva'a mágwétiyuwesa ³⁷évakarawai óntandei tínkamuwasa púwúwasa évaka'a maánkáára'nei taasa'naasá kwéumasuwesa évaka'a taánasatanei túvimba aira'naará kwéuwasa kwévuwuwasa évakarawai íma kawer-únánkwátói urésa sipisípi-ayau-unankwatoí uwasá évaka'a méme-ayau-unankwatoí urésa íma kawé'-náúmpímpá'á kwégwaesa úwoivimpa'a kogwáísagwai ésa íma toómbá makówasa sáwí'a umátinkesa umbai-yántáárí'a umátinkesa ³⁸kawé-kwáásí-í'a umái máyóntavesa tí'mátuwowasa kówésa kwaásimo ímo máyópa'a kwénaaesa omápa'a mésa maipíné muri-ávíné kwaésa miráumai mésa kawé-kwáásímá pósa sáwí'o umátínkówaivimba íma máúmba keyáára'a maémáéwe.

³⁹mirán-kwáásí Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyóntavena Áánútu séna kawé'án-owe siráivo marapá'á máyónka'a Áánútumo mirá umátinkanaumnemo siráin-tantaa'a íma awánowana ⁴⁰Áánútu miwíyávéna amu'maráaro séna naaémbo keséyaamo ménaaon-kwaasiyavena imáyáa éna kawer-ámbá kentááwé miwíyé kasenkuí'a umásinkanin-anta kwisínkaraiye. mindáyavesa marapá'ó máyónka'a íma awánaraawe.

Áánútu kentáásivowai-i'a kwéin-kwasai.

12 ¹miwí miráumai máyómbanivo kesáá maaráyá ónaumne. miwí Áánútun-aaiyavesa áraire siráawai torupamáímo máyómpimbo kesáá avumpinkáántá máyaunasaraanta Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyón-amba kwéagaraasinkaawata mindáyaveta umbai-yántáál'á ivátuweta kentáámó sáwí-imayaaomo tátokaimba

ivátuweta kwaásimo isaaisésaraambo kwégwesaraambo mimbórá-ímáyáámó kwégwaraantemba Áánútumo agaráásínkarain-ampata íma sívón-káínata asiramáíya kónaumne. ²kwaásimo isaaisésaraambo kwégwesaraambo ayááiv'ó kwáyáim-beyantavesamo imáyáamo ontembá Ísuntavetaawe su'mai imáyáaya onó. Ísu imáyáaya símakaisata Áánútun-aaiyaveta áraireya kwésunanaya imáyáaya kwésimimba póta Áánútuweya aráápamai maí'maita úmaeta iyónaundayaawe. Ísu naaémbo arunkó aamoí ínín-imayaa éna póna taaira'ó puwíníntavena íma a'áo séna taaira'ó púwón-antavesamo tigaeyávésa kwéomba íma imáyáa éna póna Áánútu kawáá uráiwai ayáánúrapa'a asirayán-áyámp'á mara'á máyáíye.

³Ísuntave'a imáyáa oró. marap'ó máyonka'o sáwí-kwaasi sáwí'o umánkáva'o iyúwanamo asiramáímo maimaénamo iráimba imáyáa é'a íma tívón-káína'a íma ivátuwe'a asiramái máéro. ⁴sáwí-yantaatave'a kárákwimae'a kwéíye'a asiramái máyáampinkemba íma tínkamowa'a pukáawe. ⁵⁻⁶Áánútu asiramátinkanintavena séna kesiyáámúmbaare kesáánimbaare ísáaro súwana agaimaréna siráin-aimba imáyáa oró. maarán-áimbá séna

Ísóigo arumbá tímakaiwai arupí kwéumatinkena kesáánimba owémó kwésiwaiyavena kesáái isáígwáe séna kwétinkamiye. mindáyavai kesááninkoo Ísóigo arupí umánkáimba íma úwoisan-tantaa'an iyé-ímáyáá éma sáwí'o uráanda asiramái simámakaimba enarunkó íma sáwí'a íno

agaimaréna siráíye. ⁷umbai-yántáá'ó kentópa'o kwétimba Áánútu kawe'á kwéumatinkena kwená iyámpói owaná póna mirá kwéumatinkaiye. amápar-iyampoi kawe'á onááontavesa miwí tinóvowi arupí kwéumatinkaawe.

⁸Áánútu amápa'a kwená iyámpói umbai-yántáá'ó kwáyáiwai Áánútuna iyámpóin-ovo umbai-yántáá'ó ímo kwáyáiwai ó'owiti iyámpóin-owe. ⁹moórá-ainkwarala súnda ísáaro. marapákén-késívóisaiya arupí umásínkaraawata miwí táái iséta miráumai kwíyómpaken-kentaasivo áái iséta kawe'á umái méta minánón-áimbá miráyá onó. ¹⁰sáwíyan-kanaa marapákén-késívóisaiya miwítí imáyáavinkemba arupí umásínkáantaanivo Áánútu kawe'á umátinkanae séna kaweré su'maiya umáíya ménaundayavenaya kwemó kawe'ó umáímo máyáintemba miráyá ónaundayavenaya arupíya kwéumasinkaiye. ¹¹arupí kwéumasinkaindarata sirunkó umbai kwétainata íya aamoí éta naaémba minúbái-yántáákó kawe'á umásinkaindarata minúbái-yántáákóná anondá paru umái kawe'á umái ménaumne.

mirám-baaran-oro siráin-kwasai.

¹²miráumai kárákwíye'a tiyáántán-kwimai mé'a ¹³arupí-amba imáyáa umái kwaráaro. keinárawapinkemba évakarawai tuwánésa sáwí-amba kwaráavo sé'a kawe'á umái mé'a arupí-amba kwaráaro.

¹⁴tiyáántán-kwimai amáparawaiye paru umái máéro. ímo kaweré su'mai umáimo máyáawai Ísóigomba íma awánanaaovo kaweré su'mai umái máéro. ¹⁵keinárawapinkemba évakarawai Áánútu úwoi kwétuwa'naa-iwaimba auwáúnavo sé'a kárákwiyoro. keinárawapinkemba évakarawai tirunkó sáwí'a índarakemba misáwí-ímáyááo amápa-kwaasivimba kóyáwé iváínivo kárákwiyoro. ¹⁶sáwí-yantaatave'a tirááyave'a ováínivo kárákwiyoro. naaóvá'á moórawai áwí'a Íso Áánútuntavena íma imáyáa éna sáwí'o uráintemba keinárawapinkemba évakarawai mirá ováínivo kárákwiyoro. kwemá Áánútuntavena íma imáyáa kwéuwaimba moórá-tawai áái kwéankowana ávákontavena séna ená toómbá nasímínana mintónkóná anondá emá aivar-iyámpói aúrénana kenkáisivowa kawe-kwááró'á tumánkaniye séna ¹⁷ména naaémba moórá-imayaa éna kesivo kawe-kwááró'á tumásinkainkwaé séna anón-ivi'a tówana avowámá ávákomba kawe-kwááró'á tumánkena póna kwembá íma tumánkowana ááémo sáwí'o uráin-tantaako avowámá kawe-kwááró'á tumánkanin-amba ítáraiye. keinárawapinkemba évakarawai mirá-sáwí'á ováínivo kárákwiyoro.

¹⁸naaóvá'á Ísareri-kwaasi Sáínai-omar-andampa'a komáyówana anón-irama kwégena tinepái kwégowasa uwaná anómbe túnkuwana anón-unda torówana ¹⁹⁻²⁰uwíremba anónka'a aú'mai iyúwana aaigówé su'mai séna kwaásiye póíye maanómáká'ó tíya'o é'a óntandei tínkamiyasa puwónááowe súwasa mináímbó ísón-kwaasi táátavesa ésa sésa ókwara'a moórá-aimba íma sínata isánáe sésa táátavesa ésa ²¹awánon-tantaa'a anómbe táátavesa uwaná Mósesi séna sááte kéna siyántámbá taráíye siráíye. naaóvá'á Ísareri-kwaasi mirán-tántáá'á koawánaraavo keinárawa'a mirán-tántáá'á íma kogwéawanaawe.

²²íma mirá é'a Áánútunopa'o tiráamba maaráání'a kwéowe. moórá-omako áwí'a Sáíyono-omapa'a té'a Áánútu asirayánkwaráwáíná naaópa'a té'a kwíyómpa'a aúna-nao'a Yérúsaremu-naokaan-daopa'a té'a kwíyómpaken-kwayo'narawa'o sáwíva'o torupamáímo mésamo Áánútu áwí'o mósá marésamo aamoí kwéopa'a té'a ²³aiva'ó Áánútunopa'o tésamo kwená kwaási-í'a umái máyáapa'a tiráawe. kwíyómpa'a aúváívimba miwí túwí'a agaimakáíye. Áánútu amáparawai miwímó máyáawaina ááintavena tísaa ínívainopa'a té'a marapá'ó arupí umáímo máyówanamo Áánútumo kasenkuí'o umátínkaraiwai kwíyómpa'a miwí timantómbó máyáapa'a té'a ²⁴Ísunopa'a Áánútu aúna-aimbo simáímo tarúmakaimba kwéagaraasinkaiwainopa'a tiráawe. naaóvá'á Kááini ávákomba Épeomba tuvuwúwana puwúwana kwená naaemá kumúwana mindáyavena anondá sáwí-meyamba amínkwáe siráimbanivo Ísuna naaemó kunkáimba kwaási kawe'á kwéumatinkaimba kwenópa'a tiráawe.

²⁵Áánútu keinárawatavenamo aaimó sínda-aimba íma araaísé'a kárákwiyoro. naaóvá'á Mósesi marapá'á ména Áánútun-aaí simátimuwasa

arááiraawai sáwí-meyamba mairáawe. miráumaimo kwíyómpakewaimo simátiminda-aintaamo araisénááowai árai'a sáwí-meyamba mayánááovo kárákwiyoro. ²⁶naaóvá'á Áánútu Sáinai-omapinkemba aai súwana anóm-barima taráimbanivo ívé'a asiramái séna moórá-kanaa tínimba ókwara'a anóm-barima taaó senaná kwíyónkowe maraówé anóm-barima táníye siráíye. ²⁷ókwara'a anóm-barima taaó sénaumnemo siráin-ainkona ááimba maarán-íye. marímo tánín-tantaa'a naaóvá'ó tarórurain-tantaa'a póna ánásanivo maríma ímo kanaán-umai táinda-yantaa'a kwaíkwai'a íníye.

²⁸miráumai marímo tánimba Áánútu kentáará'á kárákwiraimba póna íya siyuwánimba póta sirunkó kawe'á ínata aamoí éta kwentávéta éta kwenáwí'a mósá maréta kwená imáyáa mósá máraandayavenaya aamoí íníye. ²⁹kankambó aú'maimo iravímbó agaisúwáantemba Áánútu mirá ínata póta kwená imáyáa mósá maréta ménaumne.

Áánútu aamoí ínkwáe-i'a oro siráin-kwasai.

13 ¹Ísu Káráísitiye tarúmai máyáawai Áánútuna akúní'a umái máyáamba pó'a moórá-morawaivimba kentirumbá kwétime'a íma ivátuwaaro. ²namu-kwaasímó tíya'o é'a toómbá naambá kwétime'a íma ivá'á tiyúwáaro. évakarawaimo mirámó uráamba íma marapá-kwáási kawe'á umátínkaraavo kwíyómpaken-kwayo'narawa'a mirá umátínkaraavo íma kwíyómpakewai owé-ímáyáá uráavo marapákén-kwáási owé-ímáyáá uráawe. mindáyave'a namu-kwaasí túwa'naa oro. ³Áánútuna kwaásivinkemba kwená kwaási onkákémbá évakarawai tí'maesa ándáva'a mótnkáamba miwísé ándáraamba umái maémáyáambanivo mindáyave'a imáyáa é'a túwa'naa oro. umbai-yántáá'á miwívímbá kwáyáin-kwaasi keinárawapinkwara'a miráumai umbai-yántáákkáámbá kwáyáiwain-ovo imáyáa é'a túwa'naa oro.

⁴aaraimó kwaaimó máyáawasa kwaaimó aaraimó máyáawasa kwéon-amba kawer-ámbán-ivo aarai íma sáwí-anka'a nááówasa kwaai íma sáwí-anka'a nááówasa miráumai máyáavo aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné íma oró. mirámó íyanamo éna Áánútu sáwí-meyamba timíníye.

⁵⁻⁶Áánútu séna

íma tiyuwé'a túwa'naa ónaumne

mináímbá siráintaveta asiramái méta séta

Ísóigo kwésuwa'naa-imba pó'a kwaásimo

sáwí'o umásinkaiyamba íma sáá'a káníye

séna Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna siráimba pó'a óntantave'a íma anón-imayaa é'a mirán-tántáákó kembá tátoraina'a sáwí'a iíyáwáinivo makáan-tantaatave'a sé'a mindá kanaán-íye seró.

⁷ááema kentí anón-kwaasi Áánútun-ai simátímakaawaiyave'a imáyáa oró. miwímó máyón-aaine pukáan-aaine imáyáa é'a Áánútuwemo

aráápamaimo maémaéntemba mirá oró. ⁸Ísu Káráísiti naaóv'á uráintene minká'ó mirá uráintene ívékwara'a mirá kwéintene naaénkwara'a mirámó íníntene. mindáyave'a ⁹toómbá aambá áumbakaan-amba kwaránááomba íma túwa'naa ínívo Áánútu úwoi súwa'naa umáíya kwéasiramásinkaivo ó'on-o'om-bonor-aimba kampa'-mónór-áimbá isé'a kwáráavainivo kárákwiyoro.

¹⁰Ísu Káráísitimo puwénamo kwenáúmo Áánútumbo ámakaintavenaya kwésuwa'naa-imbanivo mono-náúmpá'ó mono'-máýái-kwáásímó póimo tuvú'máímo Áánútumbo ámén-kwaasi íma kanaán-umai kwétuwa'naa-íye. ¹¹aiva'-mónó-káwáánákó kwaási sáwí'o uráantavena póí tuvukéna naaemá umaéna Áánútuna aoka'-náúmpá'á íréna mindááémá tuvimpín-úmáráísasa mimpóí mindáókona aaumépa'a íma nésa agaisukáawe.

¹²miráumai Ísu Káráísiti kentááyávéna imáyáa éna sáwí-imayaa maitiyuwánaumne séna íma a'áo súwasa áí'maesa mindáókona aaumépa'a móankaresa tuvúwúwana puwúwana kwená naaemá kunkáíye. mirámó uráimba póimo tuvú'máímo Áánútumbo ámén-kwaasi íma kanaán-umai kwétuwa'naa-ivo kentáá kwésuwa'naa-íye. ¹³Ísumba áí'maesa mindáókona aaumépa'a móankaresa tuvúwúwana pukáimba miráumai mono'-náúmpá'ó póimo tuvú'máímo Áánútumbo ámén-amba tuwáúnasaya kwembó simáímo sáwí'o umánkaraantemba kentáágwárá'á simái sáwí'a umásínkáamba póta íya kwentá auwánaumne. ¹⁴marapá'ó kwaíkwai'o ínín-dao'a íma kwáyáintaveta kwíyómpa'o maí'maitaamo ónaunda-naopata imáyáaya éta póta íya kwentá auwánaumne.

¹⁵Áánútumbo póimo ámentemba Ísu Káráísiti kentááyávénawe séna pukáintaveta Áánútuna kwaási úne súndawaiya aamoí umánkámae kwéiyeta kwenáwí'a mósá maréta íya túwáano. ¹⁶kawe'á umátinketa túwa'naa eta íyaamo túwáandayavena Áánútu aamoí íníye.

¹⁷kentí anón-kwaasi táái isé'a kwésentemba mirán-oro. keinárawaka'a kawe'á umái kárákwimae kwéiyesa naaémba Áánútumba mimbáyáiyávé'a simámenaaowe. miwí tááimo ísámaimo kawe'ó íyasamo ésa aamoí íya'a mindáyave'a kawe'á umái ménaaowe. miwí tááimo ímo ísámaimo kawe'ó íyasamo ésa miwítí mayái umbái táína'a mindáyave'a íma kawe'á umái ménaaowe.

¹⁸imáyáa éta kentáásirumpinta íma aai kwáyáísata amápa-tantaataveta arupíya ónáeya kwésumpo kentááyávé'a Áánútumpa'a námúnaa símae íyóro. ¹⁹asiramái simátíme'a sé'a ókwara'a kentópa'a sáwíyanka'a kónaunda-amba Áánútu paárinintave'a námúnaa seró sune.

námúnaa siráin-kwasai.

²⁰Áánútu paru kwéumatinkaiwaina ááinko éna Ísóigo Ísu pukáimpinkemba usásinankarowana puwúwanamo kwená naaemó kunkáintavena póna simái tarúmakin-aimba kwaíkwai'a ínana

sipisípira'o kárákwiraiwaimo intembá Ísóigo Ísu kentáará'á kwégarakwiyiye. ²¹ Áánútuna imáyáavinkeni'a ónááontavena Áánútu asirayámbá timíníntave'a námúnaa kwésune. Áánútu kentáásirumpinta mayái kwémayaimba Ísu Káráísitina asirayándéi kwembó arááimo taim-báyái Áánútu mayáníntave'a námúnaa kwésune. Ísu Káráísiti áwí'a aasiyaasí anómba kwaikwai'a kwéimba áráir-aimba intávé'a námúnaa kwésune.

²² kesí kwaásiyono. asiramái simátine'a sé'a asiramátinkanaundayave'a maanáúvámá agaimái timúnda íma ayáátáár-aimban-ivo kwempa'á mé'a ísáaro. ²³ moórá-aimba ísáaro. moóráwai áwí'a Tímóti ándávakemba kwéayurankaamba póna ááémo tína'o é'a kentópa'o kóndara'a áí'mae'a kónaumne.

²⁴ kentí anón-kwaasiyavetaawe Áánútuna kwaási amáparawaiyavetaawe simátine'a sé'a kawe'á umái máero kwésune. Áánútuna kwaási Ítári-maravakewai simátimesa sésa kawe'á umái máero kwésewe.

²⁵ Áánútu úwoi kwétuwa'náa-intave'a námúnaa kwésune.
kesáái ánásaiye.

Yémési

Ísu kwíyómpa'a irówana Yémési Ísun-áváko póna Yérúsaremuva'a ména Ísóigona kwaásira'a kárákwiraiwai moórá-kwaai aiyayaan-iyaiyo. miráumai-ima maisuwéna maanámbá agaimái Yútaa-kwaasi Ísuna aampa'ó kwéguwai agaimái mátímakaiye.

1 ¹kemá Yémési maanáúváimá agaimái timúne. Áánútuna mayáiyé Ísu Káráísitina mayáiyé kwémayaundawai maanáúváimá agaimái kwétimumpo Ísareri áánimbaa'a sísamaivakemba kae'á kumbaimái-kwaasi tísavutantambo uráawai ó'on-o'om-barava'a kóyáwé umái máyáawai ísáaro.

asiramátínkáin-kwasai.

²kesí kwaásiyono. umbai-yántáá'á ó'on-o'on-tantaa'a kentópa'a kwétivo tirumbá etóyóí umái máéro. ³umbai-yántáá'á kentópa'a kwétimba Ísóigo Ísuwe aráápamaimo mé'ó ímo auwé'ó é'a asiramái ménaaowe. mindáyave'a ísaraamba póna umbai-yántáá'á kentópa'a kwétivo tirumbá etóyóí umái máéro. ⁴asiramái maí'mai'a úmae iyíyana íma tívón-káína'a mirán-káwér-ímáyáá úmae kwéiyiyana Áánútuna kawé-tántáátávéna íma táái tinkániye. ⁵kawer-ímáyáá mayánáe síyawai Áánútumpa'o áísaa íyanamo éna timíníye. Áánútu nóintavera kwésisaaoo íma séna íma tátorainda úwoi timíníye. ⁶Áánútumpa'o áísaa íyamba íma kaer-ímáyáá é'a úwoi kesáái isáníye seró. kaumbo-káér-imayaamo tokáiyawaimo ésa kavóná-kwaasima pósa avumpin-kwáásimá ména kogwaétuwe tagwaétuwe-kwaasiraamban-owe. ⁷⁻⁸mirámó owáimá kaumbo-káér-imayaa ésa íma mimbórá-ímáyáá umái kwarésa kawé'-máiyái kwémayaavo sáwí-imayaa kwarésa mirámó kwéowaima Áánútumpa'o áísaa íyan-tantaa'a simíníye-imayaan-ovo.

óísaniyaain-kwaasiye óísankwara-kwaasiyei kwaasái.

⁹óísaniyaain-kwaasi Ísu Káráísitin-aaiyavesa árairemo kwésewanamo imbá Áánútu séna kesí kwaásiman-owe kwésimbanivo tirunkó kawé'á kwéivo ¹⁰óísankwara-kwaasi Ísu Káráísitin-aaiyavesa árairemo kwésewanamo imbá Áánútu séna kentí óísamba íma aiva-tántáá'án-iyé

kwésimbanivo miwígwará'á tirunkó kawé'á kwéiye. konaarírí-yántáá'ó moigwáán-arambo kwénamo avurankambó tintenkáámhá óisamba aiva-tántáá'á iyé-ímáyáá kwéon-kwaasi mirá umái ánásanaaowe. ¹¹ aaváúmá iyéna aa'á kaisaná moigwáán-arambo aáyánkénamo minkáwé-tántáá'ó avurankambó tintembá óisamba aiva-tántáá'á iyé-ímáyáá kwéon-kwaasi mayáímá kwémayaamba miráumai ánásanaaowe.

sáwí-imayaamo kentópa'o tína'o a'áomo sénááon-kwasai.

¹² Ísu Káráistin-aaiyavesamo árairemo kwésewanamo imbá miwívá'ó sáwí'o íi-yántáá'ó tínímbo ésa a'áomo síyanamo éna tirunkó kawé'á íniye. miráumai asiramái mai'mai'o íyanamo éna Áánútu timénaumne siráin-tantaa'a timíníye. ááéma Áánútu séna tirumbá kwésimen-kwaasi aúnaí'a umái mai'mai'a ónááowe siráintemba mirá umátinkaniye. ¹³ sáwí'o íi-yántáá'ó kentópa'o tína'o sáwí'a ónaumne-imayaamo é'o é'a Áánútuntave'a sáwí-imayaa símakaiye sevó. Áánútu íma sáwí'a íi-ímáyáá tiména íma kwená imáyáavinkemba sáwí-imayaa tavisimái mémaraniye. ¹⁴ kentáá sáwí-imayaayavena sinkáinda misáwí-ímáyáágó kentáá tavisínata kwégwaraananaya ¹⁵ misáwí-ímáyáágó tátorainata sáwíta ónaumne. sáwítaamo úmaeta kwéiyonanayaamo éna misáwí-ímáyáágóná anondá máyaundawaina ááimba Áánútuna némpa'a ménaundayaaniye. mindáyave'a Áánútuntave'a sáwí-imayaa kwésimiye sénááovo imáyáa umái kawé'á oró.

¹⁶ kesí kwaásiyono. mindáyave'a kampar-áintávái áraire seváinivo kawé'á umái ísáaro. ¹⁷ amápa'a árai-tantaa kawé-tántáá'á kentáásópata kentáásivoma Áánútunopakemba kwégumiye. aaváúmá kwíyómba o'á úmakowana aaváúmá kumpékéna usaréna kwéivo Áánútu íma mirá kwéena aasiyaasí sáma kamásinkena íma ó'on-o'on-imayaa kwéiye. ¹⁸ Áánútu kwená imáyáa kwégwarena árair-aimba kwésimasimenaya mináráir-áintávéna aúna-kwaasiraanta kwéumasinkaisata aiva'á kwená kwaási-ita uráanasaya naaémba ó'on-o'on-kwaasi mirá ónááowe.

Áánútun-ai isésa mirámó kwéon-kwasai.

¹⁹ kesí kwaási kentí imáyáa kwéunda-kwaasi ísáaro. Áánútun-ai ísámai kawer-é'a imáyáa uré'a aaí sé'a íma ááéma áwáá'a sé'a oró. ²⁰ áwáá'o kwésen-amba Áánútuna kawer-ámpá'á íma áwáá'a kwésen-amban-iye. ²¹ mindáyave'a sáwí-imayaaneimo sáwí'o kwéon-tantaa'a tuwé'a umaé kumé'a Áánútun-ai tirumpimbó makáin-aimba ísámai kawer-íyana mináínkó kawer-ámpá'á métinkaniye.

²² Áánútun-ai tááre su'mai isé'o Áánútun-ai isáúnda á'a kwéisaumne sé'o é'a kesávái kampa'á kwésevo Áánútun-ai íma tááre su'mai isé'a kwemó siráintemba oró. ²³ Áánútun-ai isésa kwemó siráintemba íma kwéiyawai ²⁴ non-kwaáúmpímbá tói'a awáanasuwesa kówasa mirámó

ombá ááéma kwétuwinkagwimba mirámó owáí Áánútun-aaí isésa kwemó siráintemba mirá íma kwéowe. ²⁵Áánútun-aaí kasenku-áínkó póna mináínkó sáwí-imayaagomo tátokaimpinkemba iyátinkaniye. Áánútun-aaí isésa kwemó siráintemba kwéiyawai isésa íma tuwinkáinda mirá úmaesa kwéiyiyana mináínkó tirumpimbá kawe'á umátinkaniye.

²⁶mono-kwáásímá úne sembánivo kwésen-ainka'o ímo kárákwiyoombo ésa kesávái-ímáyáágómbá kampa'á kwésimauwesa tóikakene su'mai sésa mono-kwáásímá úne kwésewe. ²⁷ketor-íninkaré megusaa-íyámpóiraré umbai-yántáá'ó kwáyáiwairare kárákwiyesa marapá-kwáásítí sáwí-ampa'a tínaaemba kwéumasuwawai Áánútun-aaí ísámai kawer-ésa Áánútu kentáásivo aúranka'a árai'-mono-kwaasi mésa Áánútun-arááíye su'mai kwégwaraawe.

amáparawai mimbórá-ímáyáán-oro-kwasai.

2 ¹kesí kwaásiyono. Ísóigo Ísu Káráísti ó'oran-aaimba kwáyáiwain-aaíyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáavo túwí'ó kwáyáinda-kwaasi kawe'á umátinke'a túwí'ó ímo kwáyáinda-kwaasi tínaaemba umátímémba mindá sáwí'a kwéovo ²⁻³kárákwiyooro. torupamáímo máyáampimbo moóráwaimo óísankwara-kwaasi éna kawer-únánkwátói úmae tisanamó óísaniyaain-kwaasi éna sáwí-unankwatoí úmae tisa'ó kawer-únánkwátóigwarawaintave'a suwóká'á tamaiyó sé'ó sáwí-unankwatoigwarawaintave'o nénka'a maiyómó kwéseмба mindá sáwí'a kwéowe. ⁴mirámó sembá keinárawapinkemba évakarawai túma maimaé iyé'a évakarawai simái sáwí'a é'a sáwí-imayaaneí taaínkaa'a kwéowe.

⁵kesí kwaási kentí ímáýáa kwéunda-kwaasi ísáaro. marapá'á máyáan-kwaasi óísaniyaain-kwaasi tuwánésa sésa úwoi-kwaasiman-owe kwésevo Áánútu óísaniyaain-kwaasi kwesé aráápamái asiramái máyáan-kwaasi tuwánéna séna kesí kwaásiman-owe kwésiye. ááéma Áánútu séna tirumbá kwésimen-kwaasi kwégawaa úndava'a ménaaowe siráimba ⁶óísaniyaain-kwaasiyavena mirá siráimba pó'a móruna tiyúwáavo. óísankwara-kwaasi túma íma maimaé íyóro. óísankwara-kwaasi keinárawa'a sáwí'a umátinkesa aaimá kwésimatinkesa ⁷Ísu Káráísti áwí'a usáyaaitarain-awí'a kentí anóndako áwí'a simái sáwí'a kwéumankaamba pó'a miwí túma maimaé íyóvo.

⁸Áánútun-aaí aúváivimba agaimaréna séna

esávái-ímáyáámó óndantemba

ó'owiti ímáyáagwara'a uwó

siráimba pó'a minkáwér-ámáámbó asirayán-ámáámbó kwaré'ó é'a kawe'á ónááombanivo ⁹óísankwara-kwaasi túmo maimaé iyé'ó óísaniyaain-kwaasi móruna tiyuwé'ó é'a sáwí'a ónááowe. mirámó é'ó é'a kawer-ámáámbá araaisiyana Áánútu aaimá simátinkaniye.

¹⁰ amápar-amaambo kwarésamo moórá-amaambo araisiyambo éna aaimá simátinkena séna amápar-amaankomba arááíséwaiman-owe síníye. ¹¹ Áánútu séna íma arai-úmóyámbá kwaai-úmóyámbá oró séna moórá-ainkwara'a séna íma kwaási tínkamiyasa púwóro siráíye. ímo arai-úmóyámbó kwaai-úmóyámbó ombánivo kwaási tínkamiyasa puwónááomba áamáankomba kwéaraaisewe.

¹² Áánútun-ai kasenku-áínkó póna mináínkó sáwí-imayaagomo tátokaimpinkemba iyátinkaniye. Áánútu kwenáái kwáráawaiye arááíséwaiye tuwánéna tísaa ínimba pó'a imáyáa é'a kentóikare kentúrare kárakwiyo. ¹³ Áánútu aaivimbá maitinkáindara'a tirumbó ímo umátínkaraawai Áánútu kwenarunkwárá'á íma umátinkaniye. Áánútu aaivimbá matinkáindara'a tirumbó umátínkaraawai íma táá'a kwégainana Áánútu aruntavái umátinkaniye.

Ísun-aaiyavesa áraire sésa kawe'-má'yái mayáan-kwasai.

¹⁴ kesí kwaásiyono. Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire kwésesamo ímo kawe'-má'yáímó kwémaesamo ésa miwí táái úwoi tóikaken-aimba kwésewe. mináímbá tóikakene su'mai kwésemba póna Áánútu íma kawer-ámpá'á métinkaniye. ¹⁵ Áánútuna kwaásivinkembo moóráwaimo ménamo unáánkwátóíye toóné ímo makáindawaintave'o ¹⁶ keinárawa'o sé'o toómbá nenaná ámu'a váinama unáánkwátóí ane'á márénana koko'á ínama kwaáo sé'o toómbó unáánkwátóímo ímo amé'o é'a kentáái úwoi tóikaken-aimba sénááowe. ¹⁷ mindáyave'a Ísu Káráísitin-aaiyave'a áraire kwése'anivo ímo kawe'-má'yáímó kwémayaambo é'a áraire sen-áímbá tóikakene su'mai kwésevo tirunkakémbá íma kwésewe.

¹⁸ évakarawaimo sésamo Áánútun-aaiyave'a áraire kwésunda pó'a Áánútuna kwaási únemo kwésewasamo évakarawaimo sésamo kawe'-má'yái kwémayaunda pó'a Áánútuna kwaási únemo kwésemba kemá Yémési sé'a Áánútun-aaiyave'a áraire sembánivo kawe'-má'yái íma kwémayaamba pó'a Áánútuna kwaásiya'o íma tuwánáúmne. kemá kawe'-má'yái kwémayaunda suwáné'a sé'a Áánútun-aaiyavai áraire kwéseene sénááowe kemá Yémési sune. ¹⁹ Áánútu kímborawai má'yáíye kwése'o árairemo kwésemba kawer-áímbá kwésebanivo miráwé su'mai kwésemba Áánútu kawer-ámpá'á íma métinkaniye. Sáátáánigona kwayó'nárawa'o mináímbó kwésemba tiyántámbá kwétaisasa kwésemba póna Áánútu íma kawer-ámpá'á métinkaniye. ²⁰ íma kawer-ímáyáágwárá-kwáásín-owe. Ísun-aaiyave'a áraire kwése'o kwéomba íma kawe'-má'yái kwémayaamba úwoima aaimá kwésemba pó'a simáímo agaráátinkaanda ísáaro. ²¹ naaóv'á kentáá síkwá'náma Ááváramu Áánútu simámakaini'a índayavena ááninko áwí'a Áísákaamba óntan-taareira'a mósá ánkarena tuvuwíniye úwana Áánútu séna a'áo siráíye. Ááváramu mirá uráintavena Áánútu séna arupí umái má'yáane siráíye. ²² Ááváramu Áánútun-

aaiyavena áraire kwésena íma miráwé su'mai uráivo simámakaintemba uráimba Áánútun-aaiyavena asiramái áraire siráimba á'a ísaraawe. ²³ Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna séna Ááváramu Áánútun-aaiyavena áraire siróntavena Áánútu séna arupí umái máyaanemo siráimba mináínkóná ááimba Ááváramu Áísákaamba tuvuwíndavena uráinka'a avora'á paáruyaiye. naaémba Ááváramuntavesa sésa Áánútuna kwaásiman-iye siráawe. ²⁴ Áánútun-aaiyavesa áraire sésa kawé'-má'yái kwémayaawaiyavena Áánútu séna arupí umái má'yáawe kwésivo Áánútun-aaiyavesa áraire sésa íma kawé'-má'yái kwémayaiyawaiyavena Áánútu séna arupí umái má'yáawe íma síníye. mináímbá ívé'a kwéisaawe. ²⁵ Áánútun-aai aúvávimba naaóv'á agaimaréna moórá-ininko eénánk'á nááún-ininko áwí'a Áré'api ó'onkaa-ininkona kwaásai siráiyé. Yósúwa maramá aúpá'á koawánaakaiyo séna ti'marówasarai minínínkóná naaúmpa'a tuyaná mindárai táái ísena áraire séna kwenamááraa tínkamovo séna moórá-ampa'a agaráátinkowasarai kóuraaiye. minínínkó mirá uráintavena Áánútu séna arupí umái má'yáin-inimban-iye siráiyé. ²⁶ timambá kówisasamo kwaásimo púwóntemba Áánútun-aaiyavesa áraire sésa íma kawé'-má'yái kwémayaawai miráráán-umai íma tirunkakémbá áraire kwésevo tóikakemba kwésewe.

tói-kawaan-oro-kwasai.

3 ¹ kesí kwaásiyono. Áánútuna mayái agaráátinkaiyam-bayai íma sáwívarawai mayánááovo moórá-morawai mayánááowe. agaráátinkai-mayaiya kwémayaundawaiya Áánútu asiramáiya kwésisaa índarakemba úwoi-kwaasi miwítí mayáíyávéna úwoisamba tísaa íníye. mindáyave'a íma sáwívarawai sé'a agaráátinkai-mayai mayánáe sénááowe. ² amáparawaiya évaka-tantaa'a sáwíta kwéundayaawe. tói-kawaan-esa kawer-áíné su'mai kwésewai árai'a kawé-kwáási mésa túra'a amápa-tantaaka'a kanaán-umai kwégarakwiyoue.

³ moórá-aimba imáyáa oro. anóm-poi áwí'a ósimba kwaási kentí imáyáaomo kwin-ámpá'ó kónáesamo ombá óipimba ákí-asirayan-tamayo'a áarankesa évarevar-ayaaíra'a ándáma aríkwímai tiyáámpimba tokésa kentí imáyáaomo kwin-ámpá'á moórá-ayampar-anda tavisewaná minánóm-póimá kwégwiye. ⁴ nompí-sípígwará'á imáyáa oro. mindá anón-tantaa'a isaná úndágoma améntámai ópa'a tuwánáe kwéisananivo avúsúmaenamo nááín-tamayo'a íma anón-tamayo'an-ivo sáwíyan-tamayo'a kwemó kónáe sipa'á mintámáyó'á kwántáísana minánó-sípígó kwégwiye. ⁵ maarágwará'á imáyáa oro. kwaásiya anón-tantaa'a únanaya sóikoma sáwíyan-tantaako sáwívar-aimba kwésena súyaama maimaéna kwéiyimba imáyáa oro.

aiva'á sáwíyan-irama karéna kámaena anón-umi'a kwégautaapaiye. ⁶ iramó kámae kwéna anón-umi'o sáwí'o intembá sáwí-ainko miráumai

kwégwena amápa súwawaata sáwí'a úmaena kwégwiye. sáwí-ainkona mayáígo amápar-ayampa'a amápa-sawi-mayaigomba kwéusayaaitaiye. misáwí-yántáákóná ááimba Sáátáánigompimba kwéena kentáásí mayáí tasáwí'a kwéena amápar-ayampa'a kóyáwé kwéiye.

⁷aváá-kwáí-kwaamba numamá iraankavayaambá noyáá'a amí'mír-umai kárákwiraambanivo ⁸sáwí-ainko usáyaaitarain-tantaa'a pósa kwaási íma kanaán-umai kwégarakwiyowe. kwaavainkómó kwaásimo vaisanamó sáwí'o intembá sáwí-ainko mirá kwéiye.

⁹kentáá sói'nei kentáásivowa Ísóigo áwí'a mósá maréta Áánútu kweirááni'a úmakain-kwaasi simái sáwíta kwéune. ¹⁰mimbórá-sóipínkéntá kawer-áímbá kwéseta sáwí-aimba kwéseta kwéune. kesí kwaásiyono. mirán-ááínkó sáwí'a kwéiye. ¹¹nonayumpinkémbá íma kawe'-nónkwará sáwí-nonkwara'a kwégumiye. ¹²inaómá íma terarambá iyáísana túsigoma kondói-aramba íma kwéiyaiye. uwí-nónkó íma kawe'-nómbá auvínasa kwaási nánááowe. mindáyavena mimbórá-kwáásígómpínkémbá kawer-áínkwará sáwí-ainkwara'a sisaná mirán-ááínkó sáwí'a kwéiye.

kawer-ímáyáá Áánútumpakemba kwégumin-kwasai.

¹³keinárawapimba évakarawai kawer-ímáyáá torésa kawer-ísáí-yántáá'a toráawai mésa kawer-ímáyáágwárá-kwáásí pósa íma túma maésa iyésa kawe'-má'yáí maésa kawe'á umái méwa'a tuwáné'a sé'a kawer-ímáyáágwárá-kwáásímán-owe sénááovo ¹⁴keinárawapinkembo évakarawaimo miwítí kwaásima tirumbá sáwí'a umátinkesa sésamo anón-kwaasi-i'a ovó sésamo keyáá anón-kwaasi-i'a umái ménaumnemo sénááombo ésa miwí túma maimaésa iyésa kesávái kampa'á sésa kawer-ímáyáágwárá-kwáásí úne seváínivo. ¹⁵mirán-ímáyáá íma Áánútumpakemban-ivo marapákémbá kwaásiti imáyáa Sáátáánigona imáyáavinkemba kwésewe. ¹⁶évakarawaimo miwítí kwaásimo tirumbó sáwí'o umátinkesamo sésamo anón-kwaasi-i'a ovó sésamo keyáá anón-kwaasi-i'a umái ménaumnemo sénááombo ésa íma moórava'a tágárotamai maésa ó'on-o'on-tantaa'a sáwí'a úmae iyónááomba mindá marapákémbá kwaásiti imáyáa Sáátáánigona imáyáavinkemba kwéovo ¹⁷Áánútumpakemba kawer-ímáyáá tokáawai kaweré su'mai ésa íma sáwíkwara'a ombá paru kwéesa íma aaisampínkémbá kwésesa ó'on-kwaasi táái kawe'á umái kwésesa tirumbá kwéumatinkesa umbai-í'o on-kwáásí kwétuwa'naa-esa íma kaumbo-káér-aimba sésa íma taaínkaar-umai kawe'á umátinkaa sáwí'a umátinkaa kwéovo amápa'a kaweré su'mai kwéumatinkaawe. ¹⁸paru umái maénáe síyawai paru umátinkaiyasa tuwánésa miráumai paru umái ménaaowe.

marapá-tántáátávésa imáyáa kwéon-kwasai.

4 ¹keinárawapimbo aaisambó sé'o áwáá'o sé'o mirámó kwéomba miwáná ááimba maará kwéiye. sáwí-yantaakomo tirááímo

taintáv'e imáyáa owaná minímáyáágómá tátoraisana aaisambó síf-áimbá kwévaariye. ² tirááímo tain-tántáá'ó makáawa'o ombá tuvúwónana puwína'a kemá mayánáe-imayaa kwéowe. ó'owiti náaindaamba túran-anda é'a íma kanaán-umai mayánáaontave'a aaisambá tiy'e áwáá'a kwésewe. tirááímo tain-tántáátáv'e Áánútumpa'a íma áísaa owaná póna íma kwétimiye. ³ Áánútumpa'o áísaa ombá áísaa on-tántáá'á íma kwétimiye. sirááímo tain-tántáá'á kesávái mayánáe sé'a Áánútumpa'a áísaa ombá misáwí-ímáyáá tokáantavena íma kwétimiye. ⁴ aaraimó kwaairakémbó tiyuwésamo ó'on-kwambo máyáantemba Áánútumbo auw'é'o kwégon-kwaasiyono ísáaro. marapá-tántáá'ó imáyáamo eéme'o é'a Áánútuna namuro-kwáásiráámbá kwéovo mináímbá imáyáa oró. marapá-tántáá'á mayánáe símae iyíyawai Áánútuna namuro-kwáásiráámbán-owe. ⁵ Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

Áánútu séna kesimambá kempímbá maráúnda sáwí'an-ovo sé'a asiramái kwégarakwiyune siráíye agaimaréna siráimba mináímbá íma úwoi-aimban-ivo árair-aimban-ivo imáyáa oró. ⁶ ánivo Áánútuna imáyáa úndayavenaya súwa'naa umáíya kwéasiramasinkaintaawe. Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

Áánútu kentúmo maimaé kwéiyowai kwétuwentayuwaivo kwenaísamaivimba kwémaewai kwétiravayaiye agaimaréna siráimba póna Áánútu súwa'naa umáíya kwéasiramasinkaintaawe.

⁷ mindáyave'a Áánútun-ai is'é'a kwenaísamaivimba máyáaambanivo Sáátáánigon-aaiyave'a a'áo síyanamo éna ááéma tiyuwéna kówina'a ⁸ Áánútuna egwaa'ó méwanamo éna Áánútu kentí egwaa'á méníye. sáwí'o kwéowai kawé'ó umáímo ménaaontave'a imáyáa é'a misáwí-yántáá'á túwáaro. Áánútuna imáyáawe marará-ímáyááwé tokáawai sáwí-imayaa tuw'é'a kawer-ímáyáá oró. ⁹ sáwí'o kwéontave'a íma aamoí é'a kanagí'á kwéte'a máéro. sáwí'o kwéontave'a íma kwírááíma síyamba tói'a matuw'é'a máéro. sáwí'o kwéontave'a tirunkó íma kawé'á éna sáwí'a kwéina'a máéro. ¹⁰ Ísóigon-ai is'é'a kwenaísamaivimba méwana kwemá mósá tinkániye.

¹¹ kesí kwaásiyono. kentí kwaásiyave'a keíyái íma sáwí-aimba seró. Áánútu áamáán-aimpimba séna íma mirán-oro siráimba pó'a mirámó kwéomba Áánútuna áamáamba simái sáwí'a umánke'a sé'a sáwí-amaamban-íye sembá mindá kampa'á kwésewe. Áánútuna áamáambo taaínkaar-uré'o sé'o sáwíyan-amaane anón-amaane kwése'a minámáámbá íma kawé'á umái kwaré'a kwéaraaisuwaawe. ¹² Áánútu kweyáá áamáamba siménaya kwaási kwétaaínkaar-ena kanaán-umai kweyáá kawer-ámpá'á mégwétinkena kweyáá kwaási ánásasuwaniye. mindáyave'a kwaási keyáárika'a íma taainánááovo Áánútuna mayáímán-íye.

ímo túmo maimaé iyí-kwásái.

¹³keinárawa'a imáyáa é'a sé'a ívéra'i. aaváyaawa'i. anón-daopa'a komé'a mayái kwémae'a moórá-ima maisuwé'a sáwívar-ontamba mayánaumne. mirán-áimbó kwésewai ísáaro. ¹⁴aaváyaavimbo ainámbó sáwíyanka'o kwénamo ááemo turákwintemba keinárawa'o máyáamba miraráán-umai ááema ánásanaaowe. aaváyaa kentópa'o tínín-tantaa'a íma ísaraawe. ¹⁵mindáyave'a kwésen-aimba íma ókwara'a sé'a maará seró. Ísóigomo owémó sína'o é'a mirá ónaumpo ímo owémó sína'o é'a íma mirá ónaumne seró. ¹⁶mirán-áimbá kwése'a kentí imáyáavinkemba kentúma maimaé kwéiye'a anóni'a umái ménae kwéseмба mirán-ímáyáá sáwí-imayaaman-iyé. ¹⁷miráumai ísáaro. kawe'ó íigóná ááimba ísámai ivátuwesa mirámó ónááomba sáwí'a ónááowe.

óisankwara-kwaasiti kwaasái.

5 ¹óisankwara-kwaasiyono. senda-áimbá ísáaro. kentópa'o umbai-yántáá'ó tínimba anón-imayaa kwé'e'a kanagi'á kwéte'a ménaaowe. ²sáwívar-oisamba makáan-oisamba atúnkaisana sáwívar-unankwatoí kwaígo ánáamba káráyuwaisana ³óntamba makáamba atúnkaisasa kwaási awánésa sésa íma túwa'naa ombá makáawana atúnkaiye sénááomba iramó ane'ó kwégainten-umai sáwí-meyamba kentópa'a tíníye. sáwívar-oisamba makáambanivo Áánútu kwaásimo máyáawaina ááimba tísaa ínín-kanaama tíníye. ⁴kentí kígau on-kwáásítí meéyámbá íma kawe'a umái timé'a sáwí'a kwéomba Áánútu awánaraiye. minkwáási anónkar-anonka'a kwésewana Áánútu asirayánkwáráwái kwéisaiye. ⁵⁻⁶marapá'ó máyáanka'a sáwívar-oisamba maré'a kentí imáyáavinkemba kembó tínkáim-bayai kwémayaawe. ímo sáwí'o uráan-kwaasi aavimbá maitínkówa'a íma anondá aái suwa'á tínkamuwasa pukáawe. póimo toómbó kwétimewanamo anón-isasamó tuvú'naantemba kembó tínkáisa'o mirámó kwéomba Áánútu sáwí-meyamba timíníye.

asiramái mésa námúnaa kwésen-kwasai.

⁷mindáyave'a asiramái maimaé kwéiye'a Ísóigo ókwara'o kumínimba amu'maráaro. kígau avowámá kígau úmakena amu'maréna séna kaeká'á aa'á téna kígau anón-ína'a nánáe séna amu'maráíntemba ⁸miraráán-umai Ísóigomba amu'makéwana kumíníye. Ísóigo sáwíyanka'a kumínimba pó'a asiramái aánoumai máéro. ⁹Áánútu aavimbá maitínkánívo kentí kwaási íma í'ái tínkáaro. Áánútu aavimbá maitínkánín-kanaa sáwíyanka'a tíníye.

¹⁰kesí kwaásiyono. naaóv'á'á Áánútun-aai simátímakowaimo uráamba imáyáa oro. Ísóigo simátímakon-aimba simátíma'mae iyúwasa íma ísówana umbai-yántáá'á sáwíva'a miwítópa'a túwasa Áánútun-aai

íma ivátuwesa asiramáímo mésamo uráantemba miráumai máéro.

¹¹naaóv'á'á Áánútuna imáyáa ésa asiramái máyón-kwaasiyaveta séta Áánútu kawel'á umátínkarain-kwaasiman-owe kwésune. naaóv'á'á moórá-kwaasi áwí'a Yópoma uráin-aimba imáyáa oro. umbai-yántáá'á sáwíva'a kwenópa'a túwana Ísóigontavena asiramái mai'mai'a úmae kwéiyuwana naaémba Ísóigo kawel-tántáá'á ámakaiye. miráumai Ísóigo anón-arumba umásinkena kwésuwa'naa-iyé.

¹²kesí kwaásiyono. anón-aimba isáaro. kentááiyavesa áraire sénááontavesa íma tiká'á kwémare'a árair-aimba sune semba kwíyómpa'a máyáiwai aúranka'a árai'a kwésune íma sé'a marapá-kwáásí túranka'a árai'a kwésune íma seró. ánivo owémó sé'o é'a úwoi owé sé'a íma tiká'á kwémare'a seró. a'áomo sé'o é'a úwoi a'áo sé'a íma tiká'á kwémare'a seró. mirámó síyanamo éna Áánútu mináíntávéna íma sáwí-meyamba timíniye.

¹³keinárawapinkembo umbai-yántáá'ó mayáiyawai Áánútunka'a námúnaa seró. keinárawapinkembo tirunkó aamoí iyawai monor-ímá kwésesa Áánútu áwí'a mósá máráaro. ¹⁴keinárawapinkembo tí'o índawai Ísóigona kwaásiti anón-kwaasi tááyaiyasa tésa Ísóigona asirayámbá imáyáa ésa masawémba túra'a pétinkesa námúnaa seró. ¹⁵Áánútumo siráintemba íniye kwésesa námúnaa kwésemba póna Áánútu minkwáásí kawel'á umátinkena usásintinkena minkwáásímó sáwí'o uráiyano éna miwíwínkémbá maitiyuwániye. ¹⁶mindáyave'a kentí kwaási sáwí'o kwéomba avora'á simátimé'a námúnaa simái túwa'naa oro. mirámó íyanamo éna tí'o índamo éna Áánútu asóvamatinkaniye. arupí umái máyáawaimo námúnaa kwésemba Áánútu iséna asiramái kwétuwa'naa-iyé.

¹⁷naaóv'á'á Áánútun-ai simátímakowai áwí'a Íráiyaa ména kwemá kesáámó úndanten-kwaasi ména Áánútunka'a asiramái námúnaavinkemba séna aa'á íma tíno súwana íma aa'á téna kaumbo-ímá umái ava'moraé-kwiyomba maisuwówana íma aa'á túwana ¹⁸minkákémbá naaémba námúnaavinkemba aa'á tíno súwana aa'á túwana kígauva'a amápa-tomba kawel'á uráiyé. miráumai arupí umái máyáawaimo námúnaa kwésemba Áánútu iséna asiramái kwétuwa'naa-iyé.

¹⁹kesí kwaásiyono. keinárawapinkembo évakarawaimo kawer-ámpá'ó tuwáiyá'o é'a méyavisiyasamo té samo kawer-ámpá'ó tíya'o é'a kawel'á umátinkanaaowe. ²⁰sáwí'o uráiyawaimo méyavisiyasamo sáwí-ampa'o tuwésamo Áánútumpa'o tíyanamo éna Áánútu misáwí-yántáá'á sáwíva'a maitiyuwáinasa Áánútuna némpa'o iramó kwégaindava'a íma kónááowe. mináímbá imáyáa oró.

kemá Yémésimo súnda-aimba ánásaiye.

1 Pítáa

Ísu kwíyómpa'a irówana Pítáa Ísuna kwayó-kwáási moórá-kwaai umái sísamaivakemba éiyain-iyaiyo. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimái mátímakaiye. Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasiyavesa aká'áamba simái sáwí'a kwéumatinkomba miwítí imáyáa asiramátinkanae séna Ísuntavai ísámai asiramái máéro séna Pítáa maanáimbá agaimái mátímakaiye.

1 ¹ kemá Pítáa maanáimbá maanáúváívimba agaimarúmpo ísáaro. kemá Ísu Káráisitina aantá-kwaasi úndanivo Áánútumo séna kesí kwaási owémó siráin-kwaasi ísáaro. kwatúwówa'a kentí maramá tuwé'a kóyáwé é'a Pontasi-márávare Kárésiyya-maravare Kápátósiyya-maravare Ésiyya-maravare Pítíniyya-maravare miráumai-marava'a kóyáwé uráawai ísáaro. ² naaóvá'á Áánútu kentáásivowa keinárawatavena séna ítámaraanasa kesí kwaási-i'a ónááowe súwana Ísu Káráísti puwúwana kwená naaemá kumúwana keinárawa'a kawé'á umátinkaina'a kwenáái taagwiyavónááontavena Áánútun-amanko Áánúntun-dei-i'a umátinkaraiye. Áánútu úwoi túwa'naa úmae iyéna paru umátínkáva'a iyína'a ménaaowe.

Áánútu to'mayaa umásínkarain-kwasaiya.

³ Ísóigo Ísu Káráísti avowámá Áánútu kwenáwíta mósá maráúmne. kentááyávéna anómba arumbá umásínkenaya Ísu Káráístimba pukáimpinkemba usásinankaraintavena aúnái'o umáíya máyaunda-i'a umásínkaraimba póta naaéntaamo ménaundayaveta amu'maréta máyaumne. ⁴ kwíyómpa'o uménaundaya Áánútu to'mayaa umásínkarainta íma sáwí'a umái ánásena kwaíkwaí'a ínimbaniye. ⁵ Áánútun-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáantavena kwená asirayándéi kweukáambá umái tíyótinkena Ísu Káráístimo kumíndara'a sáwí'o umáímo máyáampinkemba kuntí'mai to'mayaa umátínkaraintantaa'a agaráátinkaniye.

⁶ mindáyavena kentirunkó kawé'á íno. ívé'a ó'on-o'on-umbai-yantaa'a kentópa'a kwénamo umbaimó taimbá sáwíyanka'a kwéna naaémba ánásainana kentirunkó kawé'á íníye. ⁷ umbai-yántáá'á kentópa'a kwáyáinka'a Áánútuwemo asiramáímo mémba tuwánésa

sésa árai'a Áánútuwe aráápamai máyáawe sénááowe. moórá-ontamba áwí'a kóri-ontamba aamoí kwéon-tantaa'a imbánivo kító-tantaa'an-ivo Áánútuwemo aráápamaimo máyáamba mindá anón-tantaa'an-iyé. minóntámbá iravímbá kágwisana sáwí-yantaa'a ánásaisana kóri-ontan-uramba túkúmai kwégwaiye. miráumai umbai-yántáá'á kentópa'a tisa'á Áánútuwe asiramái mé'a kwesé aráápamai méwana Ísu Káráísiti kumíndara'a kentúwí'a anómba umátinkena aamoí umátinkaniye. ⁸⁻⁹Ísu Káráísitimba íma túrandei awánaraavo úwoi kentirumbá kwéamewe. íma túrandei kwéawanaavo kwenááyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáawe. kwenááyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáantavena sáwí'o umáímo máyáampinkemba kwéiyatinkaiye. mindáyave'a anón-aamoí kwée'a mindáyave'a aaí símae kwéiyiyana mirán-áímbá íma ánásaina'a anón-aamoí ónááowe.

¹⁰naaóv'á Áánútun-ai simátímakowai Áánútu keinárawa'a úwoi kwétuwa'naa-in-aimba siráawe. Áánútu sáwí'o umáímo máyáampinkemba iyátinkanin-aintavesa sésa mináínkóná ááimba nóran-aina'iyó sésa Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba awánantesa iráawe. ¹¹Káráísitin-amaanko miwívímbá ména Káráísitimbo áí'o índai'o umánkaiyanamo naaémbo ságayambo paárinin-aimba simátímakowasa miwí kesávái-áímbá sésa mináímbá nááwantavena simbá póna nósa-tawai paárinioyó sésa Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba awánantesa iráawe. ¹²miwítí mayáígówé simátímakon-ainkowe íma miwí túwa'naa ena keinárawa'a naaémbo paáronaaon-kwaasi túwa'naa ínimba mindá Áánútu agaráátínkaraiye. Áánútun-amankomba ai'marówana kwíyómpakemba kuména naaóv'á agaráátínkaron-aimba simátímakowasa mináséi-kwásái simátíma'maesa kuwa'á ísaraawe. kwíyómpaken-kwayo'narawa'a mintántáá'á awánanae sésa ombá miwívímbá íma sáwí-yantaa'a kwáyáísana Áánútumo iyátínkáim-bayai íma kanaán-umai kwéawanaawe.

arupí umái máéro-kwasai.

¹³mindáyave'a arupí-imayaa é'a kárákwiyoro. Ísu Káráísiti kumíndara'a kawé'á umátinkanintave'a amu'maré'a asiramái máéro. ¹⁴Áánútun-ai ísámai kawé'á oró. Áánútun-aaimo ímo ísaronka'o sáwí-imayaayave'o tirááyave'o uráantemba íma mirá é'a Áánútun-ai ísámai kawé'á oró. ¹⁵Áánútumo tááyaraiwaimo kawéré su'maimo kwéintemba amápa-tantaa'a kawéré su'mai oró. ¹⁶Áánútun-ai aúvái-kwandaavimba agaimaréna séna

kemó kawéré su'maimo umáímo

máyaudantemba mirán-oro

Áánútumo siráimbanivo kawéré su'mai oró.

¹⁷Áánútu arupí umái sáwí'o uréwai sáwí-meyamba tiména kawé'ó uréwai kawé'-méyámbá timíníwaintave'a námúnaavinkemba

sé'a kesivomán-iyé sé'a pó'a marapá'ó kwááyumo máyáanka'a anóndakoman-iyé sé'a kwená imáyáa úmae íyóro. ¹⁸ kentíkwá'náma úwoi-mayai-amba kwárówana Áánútu keinárawatavena mirán-ámbá kwáraávo séna meéyámba'mai ayútínkaraiye. kentí meéyámbá kóri-ontambo ánásanin-tantaakaamba ímanivo ¹⁹ Ísu Káráísitina naegómá usáyaaítarain-daaegoman-iyé. sáwí'o uráankakemba íma sáwí-meyamba mayánááontavesa sipisípi-araa'a tuvú'mái Áánútumba ámakaantemba sáwí'o uráundavinkemba ayúsinkanintavena Ísu Káráísiti ímo sáwí'o urówai puwúwana kwená naaemá kunkáiyé. ²⁰ Áánútu kwíyómba maramá íma taróururónka'a mimbáyái mayáníntavena Ísu Káráísitimba ítámakaimba póna naaén-kanaa keinárawatavenawe séna marapá'á kumbéna ²¹ pukáimba pó'a Áánútumpa'a imáyáa kwéowe. Áánútuwe aráápamai mé'a sé'a árai'a kwesé uménaumne sánááontavena Ísu Káráísitimba pukáimpinkemba usásinankena ái'maena ságayan-ayampa'a móankaraiye.

²² árair-aimbo taagwiyávóntavena mináínkó kentirumbá kawe'á umátínkaraisa'a mé'a Áánútuna kwaási kentí kwaási owa'á moórá-morawaivimba kentirumbá kwétime'a asiramái mirá úmae íyóro. ²³ Áánútun-aaí kwaíkwaí'a ínín-aimba ísaraamba mináínkó aúnaí'a umái máyáani'a umátínkaraiye. marapá-kéntínóvowí matínkaraawa'a máyáambanivo Áánútu mai'mai'a kwéiwai aúnaí'a umátínkaraisa'a aúnaí'a umái máyáawe.

²⁴ mirán-áimbá Áánútun-aaí aúvái-kwandaaivimba agaimaréna séna karaan-tantáaré kanaagunéwe aáyánkamaenamó marapá'ó kúmíntemba kwaásiye miwítí kawe'-má'yáiyé miráumai ánásanivo ²⁵ Ísóigon-aaí kwaíkwaí'a kwéiye agaimaréna siráiyé. mináimbá áséi-kwasai simátímakaan-aimba ísaraamba mináínkó aúnaí'a umái máyáani'a umátínkaraiye.

Ísu ávon-ontankaanda'an-iyé-kwasai.

2 ¹ aúnaí'a umái máyáamba pó'a sáwí-yantaakomba tínaaemba umásuwe'a íma kampa'á sé'a íma kaumbo-káér-imayaa é'a kawe'-má'yáimó kwémayaiyantavena kentirunkó íma simái sáwí'a umátinkaina'a túwíkwara'a íma simái sáwí'a umátinke'a máéro. ² umarambó náántavenamo tínkáintemba Áánútuna kawer-áíntávéna mirán-umai táái tinkáino. Áánútun-aaí toónkáámbá kwéne'a táákaevayan-kwaasiraamba umái mé'a Áánútuna aambá kwa'maé'a íyóro. ³ Ísóigo kawe'á umátínkaraina'a miráumai mé'a Áánútuna aambá kwa'maé'a íyóro.

⁴ naaóv'á mono'-námbá óntandei urónka'a ávonkaan-ontamba awánésa úwoi-ontamban-iyé sésa tukáawe. miráumai Ísumba Áánútu kawe'ná'an-iyé séna ítámakaimba awánésa áúkaawe. kwemá ávon-

ontankaamban-ivo kwenópa'a teró. ⁵ óntandeimo naambó ontembá Áánútu keinárawa'nei kwená naankáámbá úmarena keinárawate méniye. kwená mayáí-kwáásí é'a kwená mayáiyé su'mai kwémayaiyana Ísu Káráísiti túwa'naa ínimba póna Áánútu kentí mayáiyávéna aamoí íníye.

⁶ mindáyavena naaóv'á'á Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna Áánútu séna kawer-óntámbá ítámare'a naambó asiramáímo kwaíkwai'o ínintave'a Sáiyono-naopa'a ávonkaan-ontamba makáúmne. óntantavenamo siráintembo ínfwaimpa'o agevamáímo ménaaowai íma tigeayávésa ónááowe siráiyé

mináímbá Ísu Káráísitintavena simái agaimakáiyé. ⁷ Áánútun-aivyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáawai minóntánkó anómban-iyé kwésevo Áánútun-aivyavesa íma áraire kwésewai minóntánkóntávésa íma mirán-áímbá kwésewe. mindáyavena Áánútun-ai aúváivimba agaimaréna séna

óntan-damba on-kwáásí moórá-ontantavesa sáwí'a kwéiyé sésa maisukáawe. aáno minóntánkó ávonkaamba uráiyé agaimaréna siráiyé. ⁸ moóráva'a agaimaréna séna

minóntánk'á'á tísamaima
turarésa tanaambá vánááowe

agaimaréna siráiyé. tanaambó vaantembá Áánútun-ai araisésa miráumai tanaambá kwévaawe. ááéma íma mirá uráanka'a Áánútu séna mirá ónááowe siráínka'a pósa miráumai tanaambá kwévaawe.

⁹ miwí Áánútun-ai arááíráavo íma mirá é'a mimbórá-ándá-kwáásíráámbá é'a Áánútu ítámakain-kwaasi é'a anóndakona mono'-máiyáí-kwáásí é'a Áánútunde-i'a umátínkarain-kwaasi owaná Áánútu túnkwiyán-ayampakemba kwená ságyan-ayampa'a mégwétinkaisa'a ó'oran-kawe'-mayai máyáin-aimba kosimátíma'mae naaónááontavena ítámakaiye. ¹⁰ ááéma íma Áánútuna kwaasi-i'a uré'a ívé'a kwená kwaasi-i'a owaná ááéma íma arumbá umátínkaraimba isaná ívé'a arumbá kwéumatinkaiye.

Áánútuna mayáí-kwáásín-owe kwaasái.

¹¹ kesí kwaásiyono. ó'om-baravaken-kwaasi pó'a marapá'á kwááyú mé'a mindáyave'a marapá-tántáátávésa tirááyavesamo kwéomba tínaaemba umátimé'a ímo tínaaembo umátimiyánamo éna mintántáákó tavisimái kentí imáyáa sáwí'a umátinkaniye. ¹² Áánútunopa'o ímo tiráán-kwaasivimba mé'a kaweré su'mai úmae iyíyasa sáwí'a kwéowe suwááesa kentí kawe'-máiyáí tuwánésa pósa Áánútuma marapá-kwáásíyávéna imáyáa índa-kanaavimba kogwantésa kwenáwí'a mósá maránááowe.

¹³ Ísóigonatave'a imáyáa é'a marapá'ó kárákwiraan-anon-kwaasi tísamaivimba áíkwiyé'a aiva'ó kárákwiraiwai aísamaivimba áíkwiyé'a ¹⁴ kwemó usásintinkaraiwai tísamaivinkwara'a áíkwiyoro. sáwí'o

kwéowai sáwí-meyamba timésa kawé'ó kwéowai kawer-áimbá simátimenaontavena usásintinkarawai mindáyave'a tísamaivinkwara'a áikwiyo. ¹⁵Áánútu maarámó ónááontavena arááíma kwétaiye. kawé'ó íyasamo ésa sáwí-imayaavinkembo úwoi-aimbo kwésewai táái kentí kawé'-máýáigó itáníye. ¹⁶Áánútu kentí sáwí-imayaago tátokaimpinkemba iyátínkaraisana póna íma tátokaisa'a mé'a miráumaimo máyáamba íma aúpá'á sáwí'a kwée'a Áánútuna mayái-kwáási pó'a kwemó sintení'a kwée'a ¹⁷amáparawaiyave'a imáyáa é'a Áánútuna kwaási kentí kwaásivimba kentirumbá kwétime'a Áánútu áároi kwéinkaise'a mé'a marapá'ó kárakwiraiwai áái mósá máráaro.

Ísumo uráinteni'a mirán-oro-kwasai.

¹⁸mayái-kwáásíyóno. kentí anón-kwaasi táái isé'a síyanteni'a mirán-oro. íma kawer-ánón-kwáási tááiye su'mai isé'a túwáávitemo íyan-anon-kwaasi tááigwara'a ísáaro. ¹⁹keinárawa'o ímo sáwí'o íyasamo umbai-yántáá'ó úwoimo timíya'o Áánútuntave'a imáyáa é'a asiramáímo méwanamo éna Áánútu kawé'á umátinkaniye. ²⁰ánivo sáwí'o íyasamo tínkamiyambo aánoumaimo méwanamo éna Áánútu kentúwí'a íma mósá maráníye. ánivo kawé'ó íyasamo tínkamiya'o asiramáímo méwanamo éna Áánútu kawé'á umátinkaniye. ²¹Ísu Kárásitimba áí'a úni'a umánkaraamba keinárawatavena imáyáa éna asiramái ména mirán-ámbá agaráátínkaraimba pó'a mirán-oro. mirá ónááontavena Áánútu tááyaraíye. ²²Áánútun-aai aúváívimba agaimaréna séna

íma kampar-áimbá séna íma
sáwí-aimba simbá ísaraawe

Ísuntavena mináímbá agaimaréna siráíye. ²³simái sáwí'a umánkowana anondá íma sáwí'a umátinkowasa áí'a úni'a umánkowana anondá sáwí-meyamba mayánááowe íma simátimena arupí umai-meyambo timíníwaina imáyáa asiramái uráíye. ²⁴Ísu Kárásíti sáwítaamo uráunda-meyamba maimaéna taaira'á pukáíye. sáwí'o kwéundaya sínaaemba umámeta arupí umáíya ménaundayavenaya pukáíye. kwenáúmo sáwí'o umánkaraantavena póna kentáá kawé'á umásínkaraiye. ²⁵keinárawa'a uwóváguraawana tí'maena tisa'á keinárawaka'a kárakwiraiwaina aampa'á kwégwaraawe.

aarakwátí kwaasái.

3 ¹⁻²aaraiyónó maarán-oro. kentuwai'máá táái ísáaro. kentuwai'máápinkemba évakarawai Áánútun-aaiyavesa íma áraire kwésesa máyáawai kembá tuwánésa Áánútumpa'a ténááontave'a kawé'á umái méwasa tuwánésa Áánútun-aaiyavesa áraire sénááowe. íma ayáátáár-aimba sé'a Áánútuntave'a imáyáa é'a kawé'á umái méwasa tuwánésa Áánútun-aaiyavesa áraire sénááowe. ³kwaási

aráá'a súrampimba sivúwóvo sé'a íma konaarirí é'a kawer-únánkwátói konaariríyávé'a íma anón-imayaa é'a ⁴paru umái kentirunkó kawe'ó ínímba íma ááema ánasainana mindá Áánútu aúranka'a kawe'án-iyé. ⁵naaóv'á aaraí Áánútuntavesa imáyáa ésa kwemó to'mayaa umátínkaron-tantaa'a amu'marésa máyón-inimba miwí tuwai'máá táái isésa kawe'á umái maémaembaniye. ⁶minínimpínkémbá moórá-ininko áwí'a Séraa awaikó áwí'a Ááváramu úwana kwenáái iséna kesí anóndakoma óne siráiyé. kawe'ó é'ó ímo amápa-tantaatave'ó táátave'ó é'ó é'a kwenayáámúmbaari'a ónááowe.

⁷miráumai kwaaimó é'a maarán-oro. kentuwainímbáá'a kawe'á umátinke'a miwí túma íma asiramái kwáyáintave'a imáyáa é'a túwa'naa oro. keináraware kentuwainímbááre aúnaí'a umái ménaaontavena Áánútu kawe'á kwéumatinkaivo mindáyave'a kawe'á umátínkáaro. mirámó íyanamo éna moórá-umbai-yantaako kentí námúnaa-ampimba íma itáníye.

mimbórá-ímáyáán-oro-kwasai.

⁸moórá-aimba ísáaro. kentúma íma maimaé iyé'a mimbórá-ímáyáa é'a keáváráwáínónndaamo imáyáamo ontembá moórá-morawai mirán-imayaa é'a túwa'naa oro. ⁹sáwí'ó umátinkaiya'ó é'a anondá íma sáwí'ó umátínkáaro. sáwí-aimbo simátinkaiya'ó é'a anondá íma sáwí-aimba simátínkáaro. sáwí'ó íyawai anondá kawe'á umátínkáaro. Áánútu tááyonka'a kawe'á umátinkaumne siráimba pó'a kawe'á umátínkáaro. ¹⁰mindáyavena Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna

évakarawai ayáátááka'a sirunkó kawe'á ína'a ménae sésamo ésa kampar-áiné sáwí-aine ¹¹sáwí'ó kwéon-tantaare tínaaemba umámesa kawe'á ésa paru umái ménaaontavesa tiyáántán-kwimai máéro. ¹²Ísóigo arupí umáímo máyáawaira'a kwégarakwiyena miwítí námúnaa kwéisená túwa'naa éna sáwí'ó kwéowai ánaaemba kwéumatimiye

agaimaréna siráiyé.

¹³kemá tiyáántán-kwimai kawe'á kwéomba pósa íma sáwí'ó umátinkanaaombanivo ¹⁴arupí umái máyáambo umbai-yántáál'ó timíyanamo éna Áánútu kawe'á umátinkanivo minúbái-yántáátávé'a íma anón-imayaa é'a minúbái-yántáál'ó timínín-kwaasiyave'a íma táátave'a é'a ¹⁵Ísu Káráisitintave'a kawer-ímáyáa kwé'e'a kwentávé'a sé'a kweyáá Ísóigoman-iyé síyasa tísaa esamo sésamo Áánútuntave'ó imáyáamo ombá nóra simáíya kwéoo síya'ó é'a kawer-áímbá simátiménaaontave'a to'mayaa umái mé'a ¹⁶kawe'á umái kwempakémbá simátíméro. kentirunkó íma kae'náé'a éna arupí umái kwaína'a Ísu Káráisitimpa'a aráápamai arupí umái máyayasa évakarawaimo simáímo sáwí'ó umátinkaiyambo ésa miwí tááigo tosé'mái tigaemá íníye.

mirá ónááontave'a kárakwiyoro. ¹⁷kawe'ó kwéombo Áánútumo ímo ítátinkainasamo ésa umbai-yántáá'ó timénááomba mindá Áánútundein-
iye. ániwo sáwí'ó kwéombo umbai-yántáá'ó timénááomba mindá kentí
ááinkoman-iye. ¹⁸miráumai ímo arupí umáímo máyáawai Áánútunopa'a
kónááontavena Ísu Káráísiti arupí umái máyáiwai mimbórátáwai
puwéna mimbáyáíma ánásaraiye. kwenáúgo pukówana amankó ména
¹⁹évakarawai timankó ándáraambo kwímai máyómpimba kwenáái
kosimátímakaiye. ²⁰naaóvá'á moóráwai áwí'a Nówaa ména non-
avóvomayaapa'o kwínín-damba úmakonka'a Áánútu kesáái ísáaro séna
timu'marówasa kwenáái arááísúntavesa pukówana naaémba Ísumo
puwú-tawai miwí timankómbá kwenáái kosimátímakaiye. avakaumboé-
kwaasi non-avóvomayaapa'o kwínín-daumpa'a umáyówana miwí
nonkó íma nawíkwasa íma puwéna kawe'á umái maémáembaniye.
²¹mindónkómó uráinten-umasitai'a mono'-nómbá kwévetinkaawana
Áánútu tí'mai kawepá'á mégwétinkaiye. nombó kwévetinkaamba paáká-
kúrákémbá íma kwésese ovo Áánútumba áísaa owaná tirumpimbá
íma aaí kwaíndayavena sáwí-imayaa maitiyuwániye. Ísu Káráísiti
pukáimpinkemba usásinkaintavena sáwí'ó umáímo máyáampinkemba
tí'mai kawepá'á mégwétinkaiye. ²²Ísu Káráísiti pukáimpinkemba
usásinena Áánútu ayáánúrapa'a asirayán-áyámpá'á uména kwíyómpaken-
kwayo'naraware anóndaraware asirayándáraware miráumainarawaka'a
kwégarakwiyiye.

Áánútuna imáyáavinkeni'a oró-kwásái.

4 ¹Ísu Káráísiti áí'a úni'a umánkówana asiramáímo imáyáamo
uráintemba keinárawakwara'a asiramái imáyáa oró. túra'ó tí'ó úni'ó
umátínkówai miwímó sáwí'ó ónááon-imayaago íma tátokaiye. ²marapá'ó
máyáamba sáwí-imayaayave'a tirááiyave'a íma kwé'e'a Áánútuna
imáyáavinkeni'a oró. ³Áánútunopa'o ímo tiráán-kwaasimo kwéontemba
keinárawakwara'a mirá uráavo ívé'a íma mirá kwéowe. ááema maarán-
umai áwáyo-tantaa'a kwé'e'a sáwí-imayaayave'a tirááiyave'a kwé'e'a
uwo'aó'-nómbá kwéne'a uwo'aó'á kwé'e'a toómbá námae kwéiy'e'a
uwo'aó'-nómbó kwéne'ó uwo'aó'ó ónááontave'a torupamáí mé'a kígaumo
umándanaao sumpur-áínkón-ááima mósá maré'a kwaántá-kwaasiyonti
imáyáa mósá maré'a mirá uráambanivo ⁴ívé'a íma miwísé torupamáí
mé'a mirá-sáwí-yántáá'á íma owasá tuwánésa sésa ívé'a nóra séra íma
mirá kwéoo simái sáwí'a kwéumatinkaawe. ⁵Áánútu to'mayaa umái
ména pukén-kwaasigwara túvamaimo mén-kwaasigwara'a miwímó
máyáawaina ááimba tísaa ínasa simámiana miwítí meéyámbá timíniye.
⁶marapá'ó máyónka'ó uráam-beyamba mairésamo pukáawai Áánútumo
máyáintemba miwí timankómó miráumaimo ménaaontavena Ísu Káráísiti
kwenamankó kwená áséi-kwasai púwún-kwaasi kosimátímakaiye.

Áánútu mayáigóná asirayámbá tímakain-kwasai.

⁷amápa-tantaa'a ánásanin-kanaa sáwíyanka'a tínimba pó'a námúnaa símae'a kwéiyon-aimpimba kawer-ímáyáá umái kárákwiyoro. ⁸moórá-morawaivimba kentirumbá timí-timi kwé'e'a mirámó é'lo é'a sáwí'lo umátinkanaaomba mirá-sáwí-yántáátáv'é'a íma anondá ónáe-imayaa é'a ⁹namu-kwaasímó tíyamba naambá toómbá tim'é'a íma í'ai simátínkáaro. ¹⁰kawe'á umátinkanaaontavena Áánútu moórá-mora-kwaasi ó'on-o'ombayaiгона asirayámbá tímakaimba pó'a íma úwoi maé'a minásíráyándéi moórá-mora-kwaasi túwa'naa oro. ¹¹Áánútun-aai kwésimatimewai mináin-úrumba arupí umái simátíméro. kwétuwa'naa-owai Áánútu kwétimin-asirayandei túwa'naa oro. Ísu Káráísiti kwétuwa'naa-isa'a mirá kwé'e'a mindáyave'a amápa-tantaatave'a Áánútu áwí'a mósá kwémaraawe. Áánútu áwí'a anómba kwaikwai'a kwéisana kwená asirayánkó mirámó kwéimba mindá árair-aimban-iyé.

Ísumbo umánkaraantemba kembá tí'a índai'a ónááon-kwasai.

¹²kesí kwaási kentí imáyáa kwéunda-kwaasi owaná kentópa'a anón-umbai-yantaa'a timbá minúmbái-yántáápímbá mé'a mindáyave'a íma táátave'a é'a sé'a ó'oran-tantaa'a kesópa'a tiráiyé íma seró. Áánútuwema asiramáíya máyáantavaiya'i. íya asiramáíya máyáantavaiya'iyó. minúmbái-yántáá'á kentópa'a kwétiye. ¹³Ísu Káráísitimbo áí'lo úni'lo umánkóntemba keinárawa'a tí'a úni'a umátínkaraamba póna kentirunkó kawé'á ínana Ísu Káráísiti ságayankwara'a kumíndara'a kentirunkó anón-kawé'a íníye. ¹⁴Ísu Káráísitina kwaásima ontávésamo simáímo sáwí'lo umátinkanaaombo é'a íma imáyáa íyana kentirunkó kawé'á éna Áánútun-amanko ó'oran-amanko keinárawate máyáintavena kentirunkó kawé'á íníye. ¹⁵keinárawapinkemba íma moóráwai kaekó kwaási tinkámbai puwésa íma umóyámbá ésa íma ó'on-o'on-tantaa'a sáwí'a ésa íma aosaambá kwiyésa mirámó íyawaimo ésa sáwí-meyamba mayánááovo ¹⁶Ísu Káráísitina kwaási-i'lo onkákémbó umbai-yántáá'ó timíya'lo é'a íma táátave'a oró. miwí tirunkómó sáwí'lo kwéinasamo Káráísitina kwaási owémó kwésiyamba Áánútumpa'a súwi seró.

¹⁷Áánútu amáparawaimo máyáawaina ááimbo tísaa ínín-kanaamo tínimba aiva'á kwená kwaásiya sísa ena kentáámó umbai-yántáá'ó siménamo ényaya kwená áséi-kwasaimo arááírán-kwaasi anón-umbai-yantaa'a timíníye. ¹⁸mindáyavena Áánútun-aai aúvávimba agaimaréna séna

Áánútu arupí umái máyáawaima sáwí-imayaavinkemba
tí'mai kawep'á mé'tínkáimba mindá umbai-máyáímán-ivo
Áánútuntavesamo ímo aamoimó ésamo sáwí'lo kwéowai miwí
sáwí'lo umáímo máyáampimba miráumai sáwí'a umái ménaaowe

agaimaréna siráiyé. ¹⁹miráumai Áánútu kwená imáyáavinkemba séna umbai-yántáá'á kentópa'a tíníye siráin-kwaasi kawé'á úmae kwéiyé'a Áánútunka'a agevamái máéro. Áánútumo taróruuraiwai éna sintení'a iwái kwégarakwiyivo kwenká'á agevamái máéro.

Áánútuna kwaásira'a kárákwiyoro siráin-kwasai.

5 ¹kemá Ísóigona kwaásira'a kárákwiraundawai úna'a keinárawate Ísóigona kwaásiti anón-kwaasi simátíménda ísáaro. Ísu Káráisitimbo áí'o úni'o umánkaraamba kesúrandei awáné'a kwemó ságayankwara'o kumíndara'a miságáyámpímbá ménaumpo ²monor-ánón-kwáásí simátíménda ísáaro. sipisípira'o kárákwiraawaimo kawé'ó ontembá miraráán-umai Áánútumo kwená kwaásimo tímakaiwaira'a kárákwiyoro. íma kárákwiyonae síyampinkembo kárákwiyé'a Áánútumba arááíma táíndai'a umái kárákwiyoro. óntamba mayánáe-imayaa íma é'a túwa'naa ónáe-imayaa é'a mimbáyáírá'á kárákwiyoro. ³Áánútumo tímakain-kwaasira'a kárákwiyomba íma móruna tiyuwé'a kawé'ó umáímo mémba tuwánésa keinárawa'o ontembá mirá ónááowe. ⁴aiva'ó kárákwiraiwaimo kwíyómpakembo kumíndara'a keinárawa'a usáyaaítaraawaiti ó'oran-kawé'-meyamba tímínana íma ánásena kwaíkwai'a íníye.

⁵ívé-kwaasi kentí anón-kwaasi táái ísáaro. amáparawai kentúma íma maimaé iyé'a moórá-morawai túwa'naa umai máéro. mindáyavena Áánútun-ai aúvávimba agaimaréna séna

Áánútu kentúmo maimaé kwéiyowai kwétuwentayuwaivo

kwenáísamaivimba kwémaewai kwétiravayaiye

agaimaréna siráiyé. ⁶mindáyave'a Áánútu asirayáwái aúranka'a kentúma íma maimaé iyíyana kwemó imáyáamo índa-kanaa kentúwí'a mósá maráníye. ⁷Áánútu keinárawa'a kwétuwa'naa-ena kárákwiraivo umbai-yántáákóna imáyáa kwembá ámatuwe'a máéro.

⁸áwáávitemo in-íyánkómó póímo kwaásimo vándaintemba Sáátáánigo kwaásimo kweivári'o índayavena kwéivo táátave'a kwé'e'a kárákwiyoro. ⁹Áánútun-aaiyave'a asiramái imáyáa kwé'e'a Sáátáánigon-ai a'áo seró. amápa'-maravakewaimo Áánútun-aaiyavesamo árairemo kwésewaitopa'a mirán-úmbái-yántáá'á kwétivo imáyáa é'a Sáátáánigon-ai a'áo seró.

¹⁰umbai-yántáá'á kentópa'a sáwíyanka'a kwénimba Áánútu kasenkuí'a umátinkena tirávamai asiramátinkaina'a asiramái ménaaowe. Áánútu úwoi túwa'naa úmae kwéiyena Káráísitiye tarútinkena séna kesí ságayan-ayampa'a ságayambo ímo ánásanin-ayampa'a métinkanaumne siráiwai mirá íníye. ¹¹kwená asirayánkó kwaíkai'a éna íma ánásanimba mindá árair-aimban-íye.

¹²moóráwai áwí'a Síyóvénesi súwa'naa isa'á kínda simái kwéagayaumne. kwemá Áánútuna kwaási éna kesí mayáíma kawé'á umái kwémayaiye. asiramátinkanaundayave'a maanáúvái kwéagayaumpo

árai'a Áánútu úwoi kwésuwa'naa-in-aimba kwésimatimunda tirumpimbá asiramái tátore'a máéro.

¹³Áánútuna kwaási Pépíróni-naopa'a máyáawai Áánútumo keinárawa'o ítámakaintemba miwí ítámakaiwai keinárawatavesa sésa kawé'á umái máéro sewaná kesááninko áwí'a Máákaagwara'a séna kawé'á umái máéro kwésiye. ¹⁴Ísu Káráísitina kwaásin-ovo moórá-morawaivimba kentirumbá tímé'a tiyáámba tíméro. Káráísiti kwená kwaási paru kwéumatinkaintave'a námúnaa kwésune.

kemá Pítaamo súnda-aimba kwéanasaiye.

2 Pítáa

kampa'-mónó-kwáásí Ísun-aaignomba kwaé'náer-umai simátímún-aimba Pítáa iséna Ísuna árair-aimba tátoraigwae séna maanáimbá agaimái mátímakaiye. Ísumba awánéta kwemó sirón-aimba isááwándawai simátíma'mae iyówándaimba tátoraigwae séna maanáimbá agaimái mátímakaiye.

1 ¹kemá Sáimoni Pítáa maanáimbá maanáúváivímbá agaimarúmpo isáaro. kemá Ísu Káráisitina aantá-kwaasi úndanivo kesáámó úndantembo Áánútun-aaiyave'o árairemo kwésewai isáaro. kentáásí Áánútuwe Ísu Káráisiti sáwí-imayaavinkemba iyásínkáiwaiye arupí umái mésarai kawer-ímáyáá símakaayata mindáraise aráápamaiya kawe'á umáfya máyaumne. ²Áánútuwe kentáásí Ísóigo Ísuntetopa'a té'a kawer-ímáyáá tamaé'a mirámó úmae kwéiyomba úwoi túwa'naa úmae iyésarai paru umátínkáva'a iyíya'a ménaaowe.

Áánútu kentáámá ításinkarain-kwasai.

³⁻⁴Ísu Káráisiti sááyowana kwená ságayanko kwená Ó'oran-kawe'-mayaigo tavisúwata kwenópata téta kawer-ímáyáá taísaraumne. Ísu Káráisiti mirán-kwáásígó póna kwemó kawe'á umátinkanaumnemo siráin-aimbo éna mirá ínimba póna kwená asirayámbá kwésimisata Áánútuntaveta aamoí éta arupí umái méta kwenáái simátímakaundaya póna marapáké-sáwí-ásiráyánkómó kwaásimo sáwí'o kwéiwai keinárawa tine'á íma tátoraina'a tuvíntuwe'a Áánútuwe tarúmai ménaaowe.

⁵mindáyave'a imáyáa é'a maarámó onááontave'a asiramái mayái máyáaro. Áánútun-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái máyáamba kawer-ááimbá maré'a minkákémbá kawer-ímáyáávínkéní'a kwée'a minkákémbá ⁶kentúra'a kárákwiye'a minkákémbá asiramái mé'a íma tívón-káína'a Áánútuntave'a aamoí umái mé'a ⁷Áánútuna akúmbá máyáantave'a túwa'naa úmae kwéiye'a kentirumbá timé'a ⁸miránoro. mirámó úmae iyé'o é'a Ísóigo Ísu Káráisitina kawer-ímáyáá isé'a anóni'a umái mé'a kentí mayái áúgwara'-mayai mayánáaowe. ⁹mirán-káwé'-máayáimó ímo kwémayaawai Áánútumo sáwí-imayaamo maitíyukain-aimba tuwinkásuwesa táá'o káúnkaiwairaamba umái máyáawe.

¹⁰kesí kwaásiyono. Áánútu keinárawa'a tááyamai ítámakaivo imáyáa é'a kwesé asiramái máéro. mirámó é'o é'a sáwí-amba íma kwaránááowe. ¹¹miráumaimo méwanamo éna kentáási Ísóigo Ísu Káráisiti sáwí-imayaavinkenta iyásínkáiwei keinárawatavena séna tíya'a kárákwiraana'a kesópa'a maí'mai'a úmae iyónááowe síniye.

¹²mináráír-áímbá á'a ísare'a asiramái kwégwaraamba pó'a simátíma'mae iyóna'a imáyáa úmae iyónááowe. ¹³marapá'ó máyaundara'a simátíma'mae iyóna'a imáyáa úmae iyónááowe. mirámó ónaunda kawerí'a ónaumne. ¹⁴ááema kentáási Ísóigo Ísu Káráisiti simásimena séna puwíníyone siráimba pó'a sáwíyanka'a puwé'a íma marapá'á ménaunda pó'a ¹⁵mináímbá agaimaré'o púwóna awáné'a mináíntávé'a imáyáa úmae iyónááowe.

Ísuna ságayamba awánáúmne siráin-kwasai.

¹⁶kentáási Ísóigo Ísu Káráisiti asirayánkwará'á kumíníye-aimba íma manír-áínkáántá simátímakaundayaanivo súrandeiya kwená usáyaaitaya-sagayanta awánaraundayaveta áráir-aimba simátímakaumne. ¹⁷⁻¹⁸Áánútu ítámakain-omaka'a Ísuwe máyaawananya Áánútu kentáásivowa Ísu áwí'a anómba éna usáyaaitaya-sagayampinkemba séna kesááninko ónana ávááraumai entávéna kwésinkaisa'a ávááraumai aamoí kwéumankaumne kwíyómpakemba súwata ísaraumne.

¹⁹ísaraundayaveta asiramái séta naaóvá'á Áánútun-ai simátímakon-aimba áráir-aimban-íye. súndaya mináímbá imáyáa oró. túnkain-ayampa'a sáma kwégain-aimban-ivo mináímbá aúváívimba awánáíyana aaváúmó usénamo sámo kaintembá kentí imáyáavinkemba miráumai sáma káínana Ísu Káráisiti aaváúmó usaráisanamo kwáyáin-okoraamba umái sáma kamátinkaniye. ²⁰simátíménda-aimba ísámai kawé'á oró. naaóvá'á Áánútun-ai simátímakowai aúváí-kwandaavimba agaimakón-ainkona ááimba kemá kwaási kentáási imáyáavinkemba íma kanaán-umai isánaundayaawe. ²¹íma miwítí imáyáavinkemba simái agaimakáavo Áánútun-amanko kwenáái simátimuwasa agaimakómba Áánútun-amanko mináínkóná ááimba kwésuwa'naa-isata kwéisaumne.

Áánútun-aagomba kwaé'náer-aimba sénááon-kwasai.

2 ¹naaóvá'á Áánútuna kwaásivimba Áánútun-aagomba kwaé'náer-aimba simátímakowai paárruraantemba keinárawapimba mirán-kwáási paáresá kampa'-mónór-áímbá simátimesa Áánútuna kwaásimo sáwí'o ónááon-aimba simátimesa anóndako sáwí-imayaavinkemba iyátínkaraiwaimba tínaaemba umámiyana naaémba Áánútu avekáán-umai tínkaminiye. ²sáwívarawai miwítí aambá kwaásimo sáwí'o kwéon-amba kwarésa mirá íyasa tuwánésa sésa Áánútuna kwaási sáwí'a kwéowe mináímbá simái áráir-amba sáwí'a

ónááowe. ³ óntamba mayánáe sésa aamoí kwéesa kentí imáyáa tavisénáe sésa kampa'-mónór-áimbá simátimenaawe. sáwí-meyamba timíníwai naaóv'á'á to'mayaa umái ména tínkaminintavena timu'maréna máyáíye.

⁴ kwíyómpaken-kwayo'narawa'a sáwí'a untávéna Áánútu íma eétinkomba sáwí-ayampa'a mótinkowasa túnkain-ayampa'a ándáva'a mésa sáwí-meyambo mayánááontavesa amu'maréna máyáawe. ⁵ naaóv'á'á Nówaa máyonka'a Áánútuntavesa íma aamoí ésa sáwí'a untávéna Áánútu íma eétinkomba nonkóntávéna amápa'-marama aávú'nao súwana aávú'nowasa putásowana mimpínkémbá Áánútu Nówaa kwená akúmbá avakaeté-kwaasiye tíyótinkowasa tívamai maémáembaniye. Nówaa Áánútun-aaí arupí umáímo maí-áimbá simátimuwasa íma ísónkakemba putásaraawe. ⁶ naaóv'á'á Sótómu-naopaken-kwaasiye Kómóraa-naopaken-kwaasiye sáwí'a untávéna Áánútu íma eétinkomba iravímbá agaisukáivo Áánútuntavesa íma aamoí ésa sáwí'a kwéowai mináimbá isésa sésa sáwítaamo kwéundamo ímo ivátúwáananayaamo éna kentáágwárá'á miráumai sínkaninimba póta ivátáámó tíváandaamo éna íma sínkaminiye sénááowe. ⁷ moóráwai áwí'a Áróti Áánútu kwentávéna púwivo séna íma auwómba áíkaiye. kwemá arupí-kwaasi éna sáwí-kwaasimo áwáyo-tantaa'o untávéna arunkó umbaí taráíye. ⁸ miwíwímbá ména aasiyaasi-táwai miwítí sáwí-aimba iséna miwítí sáwí-mayai awánówana arunkó ávááraumai umbaí tómbanivo kwemá arupí umái máyontavena Áánútu íma auwómba áíkaiye. ⁹ miráumai Áánútunavesa aamoí kwéowai umbai-yántáápínkémbá Ísóigo kawé'á umái tíyótinkena sáwí'o kwéowaiti sáwí-meyamba toréna kwaásimo máyáawaina ááimbo tísaa ínín-kanaamo tíndara'a sáwí-meyamba timíníye. ¹⁰ áwáyo-tantaari'o kwéowai Áánútumo kwégawaaimba tínaaemba kwéumankaawai anó-sawi-meyamba timíníye.

minkámpá'-mónó-kwáásí miwí túma mósá maréna kesááigo usáyaaaitainkwaé sésa kawé'narawa'a kwíyómpakewaiyavesa sáwí-aimba kwésimatinkaantavena íma táá'a kwégaisasa úwoi sáwí-aimba kwésimatinkaawe. ¹¹ kwíyómpaken-kwayo'narawa'a miwítí asirayánkó minkámpá'-mónó-kwáásítí asirayánkómbá usáyaaitaraimbanivo minkwíyómpákéwái Ísóigo aúranka'a íma aaí simátinkesa íma sáwí-aimba kwésewe. ¹² kwai-kwaambo kwétuvu'naan-tantaakomo amáparawaina ááimbo ímo awánaantemba minkámpá'-mónó-kwáásí mirá ésa évaka-tantaakona ááimba íma awánaraantavesa sáwí-aimba simátínkáamba pósa kwai-kwaambo ánásaantemba miwí mirán-umai ánásanaawe. ¹³ miwí umbai-yántáárí'a umátínkáamba pósa anondá umbai-yántáá'á mayánááowe. miwí sáwí-imayaayavesa tirááiyavesa avora'á kwéesa aamoí kwéesa keinárawatemo toómbó nánááontavesa torupamáí mésa sáwí'a umátinkesa kentí imáyáa tavisésa sáwí-ampa'o mógwétinkaantavesa aamoí kwéesa ¹⁴ aarai túrampimba ta'mai-ya'mai

kúráamba tivú'mae iyésa aamoisayán-kwáásí sáwí-ampa'a tavisimái mótinkesa túran-andamo kwéowai tíráá'a póna Áánútu sáwí-meyamba timíniye. ¹⁵arupí-amba tuwésa sáwí-amba kwégwaraawe. naaóv'á Pío ááninko áwí'a Péramu kwemá Áánútun-ai simátímakowai éna sáwí'o uráimpinkemba óntamba mayánáe-aamoi uráintemba miwí mirán-ámbá kwégwaraawe. ¹⁶ánivo Péramu sáwí'a uráintavena Áánútu áwáá'a séna kwená póigo áwí'a tónkigomba kwaási amósánkaamba umánkowana aai súwana Péramu iséna kwená uwo'aór-ámbá tukáiyé.

¹⁷minkámpá'-mónó-kwáásí íma kwétuwa'naa-on-kwaasi máyáawe. nonayumpinkémbá nombá íma usamái kúmíntenkaan-kwaasima owaná póna Áánútu miwíyávéna túnkain-ayampa'a to'mayaa umátínkaraimba pósa miv'á komai'mai'a ónááowe. ¹⁸miwímá sáwí'o umáímo máyáapinkembo kawepá'ó kwétewai keivári'a méonae sésa áwáyo-tantaakon-auma mósá kwémaresa kampar-áímbá kwésimatimesa ¹⁹kentí imáyáavinkeni'o íyanamo éna misáwí-yántáákó íma tátoraniye sembánivo miwí sáwí'o kwéon-tantaako tátokaimba pósa misáwí-yántáápímbá mésa ánásanaaowe. moórá-yantaako kwaásimo kwéusayaaaitaimba minímáyáágó kweivári'a umái tátokaisasa kwenaráái kwégwaraawe. ²⁰kentáásí Ísóigo Ísu Kárásiti sáwí-imayaavinkemba iyásínkáiwaimpa'a tésa sáwí'o kwéom-bayai ivátuwesamo tínaembo umásukaawai miwímá moórágwara'o sáwí-ambo kwaráíyanamo misáwí-máyáígómó tátorainasamo ésa ááémo sáwí'o uráamba mindá sáwíyanka'an-ivo naaémbo sáwí'o ónááomba mindá anó-sawí'a umái ménaaowe. ²¹arupí-ambo ímo kwakésaraai sáwí'a uráasino. ánivo arupí-amba kwakésa ivátuwesa Áánútuna kawer-ámáámbá tínaemba umáméntavesa pósa ávááraumai sáwí'a kwéowe. ²²miráumai kwésenaimba árair-aimba-iyé. iyánkómó mímo kwi'makénamo ímbá ó'omba kwénaíye kwésesa moórá-aimba sésa póigomba nombó péránkaawana ímbá toivímbá kwémaíye kwésewe. iyánkó póigomo intembá minkámpá'-mónó-kwáásí mirá-sáwí'á kwéowe.

Ísu ókwara'a kumíniye-kwasai.

3 ¹kesí kwaási arupí-imayaa ígwáe sé'a moórá-auvai agaimái tímake'a maanáúvái gwárá'á kwéagayaumne. ²naaóv'á Áánútun-ai simátímakowai sirón-aimba isé'a Ísóigo sáwí-imayaavinkemba iyásínkáiwaya siráin-aimba kwená aantá-kwaasiya simátímakaunda-aimba imáyáa oró. ³simátíménda imáyáa oró. naaén-kanaa tínimba sáwí-imayaayavesamo tirááiyavesamo ésa aamoi íyan-kwaasi tésa kentuwiráái sésa ⁴Ísumo sénamo marapá'á kumónaumnemo siráimba náávára máyáíyo. naaóv'á kwíyómba maramá tarórurónka'a kwáyáintantaa'a íma ó'on-tantaa'a paárisata kwéawanaumpo kesivoísáíya á'a pukuráawana íma ó'on-tantaa'a kwévaariye sénááowe. ⁵miwí maarán-

ímáyáá ónái íma kwésewe. naaóvá'a Áánútu súwana kwíyómba maramá paárúwana nonpínkémbá maramá iyéna non-avumpimbá maramá kwéraiye. ⁶naaémba Áánútu nonkóntávéna súwana marapá-kwáási ánásasukaiye. ⁷Áánútu sisaná kwíyóne marawémó kwáyáimba póna kwaásimo máyáawaina ááimba tísaa ínín-kanaamo tíndara'a Áánútu kwentávésamo ímo aamoimó ésamo sáwí'o kwéowai sáwí-meyamba tiména kwíyóne marawé iravímbá agaisuwániye.

⁸kesí kwaásiyono. maarán-ímáyáá oró. ímó kwétaamba táámpamaiya kwéawanaumpo Áánútu íma mirá ímbá amápa-kanaa mimbórá-kánáaráámbá aamun-úmarena sáwívar-íma 1,000 íma maréna mimbórá-kánáámán-íye siráivo ⁹kwemó marapá'ó kumónaumnemo siráin-aimba íma tukáísasa évakarawai mináímbá ivá'a tukáíye-imayaa kwéowe. Ísóigo séna kesí némpa'a maí'maí'a ésa sáwí-ayampa'a kovo séna sáwí-imayaa tuwésa kesópa'a tíyantavaiye séna timu'maréna ména íma ááéma marapá'a kunkáíye. ¹⁰umóyán-kwáásígómó anompintumáívimbo tintenkáán-umai Ísóigo miráráán-umai kumíníye. minkánáá anónka'a awairái kwésindavinkemba kwíyómba áúyokwinana kwíyómba o'a aaváúmá iravímbá agaisuwáínana marapá'a amápa-tantaa'a kwáyáine marawé iravímbá agaisuwániye. ¹¹miráumai amápa-tantaa'a ánásanintaveta kesáámó máyaundayaveta imáyáa éta Áánútuntaveta aamoí kwéeta arupí umái méta ¹²Ísumo marapá'ó kumíníntavéna siráái kwétaisata amu'maréta méta ááémo kumíndawe séta siyáántán-kwimai Áánútuna mayái kwémayaundaya póna minkánáá paárinana kwíyómba iravímbá agaisuwáínana o'a kwíyómba aaváúmá anón-iravimba agaisuwáínana nonkáámbá umágwiniye. ¹³ánivo Áánútu asiramái séna aúná-kwiyone aúná-marawe tarórumaraanana arupí-yantaare su'mai kwéniye siráinta amu'maréta máyaumne.

¹⁴kesí kwaásiyono. mirán-kánááyáv'é'a amu'maré'a máyáamba Áánútu aúranka'a kaweré su'mai umái mé'a kempímbá íma sáwí-aimba kwáyaina'a paru umái ménaaontave'a tiyáántán-kwimai mayáímá máyáaro. ¹⁵kentáási Ísóigo séna sáwí'o umáímo máyáampinkemba iyátinkanaumne séna kwempá'a ténááontavéna timu'maréna ména ímo kunkáimba imáyáa oró. kentáási kwaási áwí'a Póro Áánútu kawer-ímáyáá kwembá ámakaimpinkemba keinárawatavéna imáyáa éna mináímbá agaimakáíye. ¹⁶Póro mináímbó agaimakáimba amápar-auvaivimba mirán-áímbó simáímo agaimakáin-aintompimba évakar-aimba umbaí taisasá ímo ísámaimo kawé'ó ésamo ímo asiramáímo máyáawai mináínkóná ááimba kwaé'mai kampar-áímbá kwésewe. Áánútun-aaí aúvái-kwandaavinkemba amápar-aintavesa mirá ésa mirámó kwésentavesa ávááraumai sáwí'a umái ménaaowe.

¹⁷miwí mirá kwéombanivo ímo kunkáinka'a simátimumpo kárákwiyoro. sáwí'o kwéowai keinárawa'a Áánútuwe asiramái

máyáampinkembo tavisíyanesa kwéovo kárákwiyoro. ¹⁸kentáásí Ísóigo Ísu Káráísiti kentáásí sáwí-imayaavinkemba iyásínkáiwai úwoi túwa'naa úmae iyína'a kwenópa'a anón-imayaa é'a máéro. kwenáwí'o aasiyaasimó anómbo umáímo kwaíkwai'o úmaenamo iyínimba árrair-aimban-iyé.

kemá Pítaamo súnda-aimba kwéanasaiye.

1 Yóni

Ísu kwíyómpa'a irówana Yóni Ísuna kwayó-kwáásí kaumbo-kwáái aiyayaan-iyai'yo. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimái tímakaiye. évakarawai kampar-áimbá simátimesa sésa Ísu Áánútu ááninko póna kwaási-uramba íma aú'mái méraiye sésa ó'on-kampar-ainkwara'a simátíma'mae nááúwana Yóni iséna miwítí imáyáa arupí umátinkanae séna maanáimbá agaimái mátímakaiye.

Áánútuna imáyáama agaráásínkáiwaina kwaasái.

1 ¹Ísu Káráísiti Áánútuna imáyáa agaráásínkáiwaiyaama póna kwaási aúnái'a umái maí'mai'a ónááowaina ááinkoman-iyé. mináíntávé'a maanáúvái agaimái kentópa'a tuwáúnana kwégwiye. ááinka'a maramá íma kwáyonka'a kwemá maémáimba marap'á kuména keséya máyowata súranta awánamai kawé'á éta kwenáái iséta siyáándeí ane'á tátokaundayaawe. ²aúnái'a umái maí'mai'a ónááowaina ááinkoma avowánópa'a máyomba marap'á kuména keséya máyowata awánareta póta mináimbá kwésimatimundayaawe. ³kesáá Áánútuwe ááninko Ísu Káráísitiye tarúmaiya máyaumne. awánaraunda ísaraunda keinárawakwara'a kwésimatimunda póta Áánútuwe ááninkowe tarúmaiya máyaundantemba keinárawa'a mirá ónááowe. ⁴kentáásirumba kawé'á umái anómba umásinkanintave'a maanáúvái agaimái kwétimune.

Áánútu sámó kaiwáíná ááinkona kwaasái.

⁵Áánútu ááninko simásímakain-ainta simátimeta séta Áánútu sámó kaiwáíná ááimba póna túnín-tantaa'a kwempímbá íma kwáyáíye. ⁶miráumai túnín-ayampa'a máyáamba Áánútuwe tarúmaiya máyaumne kwésewai kampa'á kwésesa áráir-ainkona ááimpimba íma máyáawe. ⁷ánivo Áánútu sámó kain-áyámpá'ó máyáintemba miráumaimo sámó kain-áyámpá'ó máyaundaya kwená kwaásiye tarúmaiya máyaumne. miráumai Áánútu ááninko Ísuma kentááyávéna imáyáa éna kumpuwúwana kwená naaegó kuména póna kentáásí sáwí-imayaa kwémaisiyu'maenaya kwéiyiye. ⁸kempíntá sáwí-imayaa íma kwáyáíye súndaya kesirunkómbá kampar-áíntá simá-uwáúnanaya Áánútuna áráir-aimba kesirumpintá íma kwáyáíye. ⁹avora'ó Áánútumpataamo

sáwí-imayaayavetaamo simáménanayaamo éna Áánútu kentáásí sáwí-imayaa maisiyuwénaya amápa-sawí-imayaa arupí umásinkanintaawe. Áánútu kwemó siráini'a mirá éna miráumai kaweré su'mai kwéena póna sáwí-imayaa maisiyuwénaya arupí kwéumasinkaiye. ¹⁰Áánútu séna amáparawai sáwí'a uráawe simbánivo kesáámá séta íma sáwí'a kwéune kwéseta Áánútu kampar-áimbá kwésiye súnana Áánútuna ásí-kwasaiyo íma sirumpintá kwégwaiye.

Káráísiti amáparawaiya siráváyáin-kwasai.

2 ¹kesí iyámpóiyono. íma sáwí'a ónááontave'a maanáimbá aúváivimba agaimái tímúne. ánivo sáwí'o íyanamo éna siráváyáiwaiya ména kesivompátá áísaa íniye. kwemá Ísu Káráísitima arupí iwáiyá kesivompátá áísaa íniye. ²sáwítaamo uráunda-meyamba kentáává'a íma tíno séna maimaéna pukáiyé. íma kentáásí sáwí-meyane su'mainivo amáparawaiti sáwí-meyankwara'a maitiyuwánfntavena pukáiyé.

³Áánútun-aaimo taagwiyavétaamo únda árai'a kweséya tarúmaiya máyaumneya kwésune. ⁴Áánútun-aaimo ímo taagwiyávónka'o ombá Áánútuwe tarúmai máyaumnemo sembá kampa'á sewaná miwívimbá Áánútuna árair-aimba íma kwáyáiyé. ⁵⁻⁶ánivo Áánútun-aaimo taagwiyávówai Áánútumpa'a tirumbá áma'mai kawe'á kwéowe. kesáámó Áánútuwe tarúmai máyaumnemo kwésundawaiya Ísu Káráísitimo máyontemba kesáá miráyá umáíya ménaumne. miráyáámó kwéunda árai'a Áánútuwe tarúmaiya máyaumneya kwésune.

ááéraan-amaankoma aúnáí'a uráin-kwasai.

⁷kesí kwaási ísáaro. kemó kwéagayaunda íma aúná-amaambanivo ááéraan-amaamba kwéagaimai tímúne. aiva'á simátímakaamba á'a ísaraan-amaamba kwéagaimai tímúne. ⁸ánivo túnín-tantaa'a kwéauyokwisana árai'a sámó kain-tántáá'á kwévaarimba póna ááéraan-amaamba aúnáí'a umái kwévaariye. Ísu Káráísitina mayáivínkémbá minámáámbá paáruena keinárawapinkwara'a minámáámbá kwévaariye.

⁹kentí kwaásiyavai tíyámba kwéumatinkaambanivo sámó kain-áyámpá'á máyaumne sembá sámó kain-áyámpá'á íma máémba túnín-ayampa'a paái máyáawe. ¹⁰ánivo kentí kwaásimo tirumbó tíméwai sámó kain-áyámpá'á máyáamba pósa miwívimbá sáwí-yantaa'a íma kwáyáimba pósa ó'owi tuwánésa sáwí-ampa'a íma kwégoxe. ¹¹ánivo kentí kwaásiyavaimo tíyámbo kwéumatinkaawai miwí túnín-ayampa'a máyáawana túnín-tantaako túrampa'a káátagwisasa múgu'maagu'a úmaesa kwégoxe.

¹²kesí iyámpóiyono. keinárawatavena Ísu Káráísiti pukáimba póna Áánútu kentí sáwí-imayaa maitíyukaintave'a kemá maanáúvái agaimái kwétimune. ¹³anón-kwaasiyono. ááinka'a maramá íma kwáyowana

moórawai maémáimba kwemá ívékwara'a máyáísa'a kwená ááimba kwéisaantave'a maanáúvái agaimái kwétimune. ívé-kwaasiyono. Sáátáánigomba usáyaaítaraantave'a maanáúvái agaimái kwétimune. ¹⁴iyámpóiyono. Áánútu kentivo isa'á kwempá'á tiráantave'a maanáúvái agaimái kwétimune. anón-kwaasiyono. ááinka'a moórawai maémáimba kwemá ívékwara'a máyáísa'a kwená ááimba kwéisaantave'a maanáúvái agaimái kwétimune. ívé-kwaasiyono. asiramái mé'a Áánútun-ai tirumpimbá tátore'a Sáátáánigomba usáyaaítaraantave'a maanáúvái agaimái kwétimune.

¹⁵Áánútumpa'o ímo tiráawaimo ontembá mindáyave'a aamoí íma oró. marapákén-tántáátáv'e'a aamoí íma oró. marapákén-tántáátávésamo aamoímó owáímá Áánútuntavesa íma aamoí kwéowe. ¹⁶marapákén-kwáásímó kwéowaina ááimba íma Áánútumpakemba kwéowe. kwaási kentí imáyáavinkemba kwéesa á'owiti náaindaamba túran-anda kwéesa túwí'a maimaésa kwéiyesa kwéomba íma Áánútumpakemba kwéovo marapákén-ámbá kwégwaraawe. ¹⁷marapákén-tántáá'ó tirááímo kwétain-tantaa'a maambará'á ánásainasa Áánútumba arááíma tainí'a kwéon-kwaasi aasiyaasí maí'mai'a ónááowe.

Karáísitina namuro-kwáásítí kwaasái.

¹⁸kesí iyámpóiyono. naaén-kanaa maramó ánásanin-kanaa sáwíyanka'a tíníye. naaémba Ísu Karáísitina namuro-kwáásígó tíníye suwa'á ísaraawe. Karáísitina namuro-kwáásí sáwíva'a á'a paáruaamba póta mindáyaveta naaén-kanaa sáwíyanka'a tíníye kwésune. ¹⁹kentáávínkembá Karáísitina namuro-kwáásí moórá-mora máyómba pósa usásimbai paárésa siyuwésaya kóuraawe. árai'o kentáásí kwaásimo máyáankakai úwoi máésino. siyuwésaya kóuraantaveta íma kentáásí kwaásin-owe kwésune.

²⁰Ísu Karáísiti Áánútun-amankomba ai'marówana kuména kentirumpimbá máyáísa'a pó'a árair-aimba kwéisaawe. ²¹árair-aimba íma kwéisaantavaiye sé'a ímanivo árair-aimba kwéisaantave'a maanáúvái kwéagayaumne. árair-aimpinkemba kampar-áímbá íma paárisa'a ísaraantave'a maanáúvái agaimái timúne.

²²anón-kampa'o sen-kwáásí maarán-kwáásímán-owe. Ísu Karáísitintavesa Áánútu íma usásinankaraiwaiman-íye kwéesen-kwaasi ésa Ísu Karáísitina namuro-kwáásí-í'a ésa Áánútunte ááninkonte tínaaemba kwéumatimewe. ²³Áánútu ááninkomba tínaaemba umámewai avowáankwárá'á mirá kwéombanivo Ísu Karáísitintavesa Áánútu ááninkoman-íye kwésewai ááninkonte avowántéyópa'a tarúmai máyáawe.

²⁴Ísun-ai aiva'á ísaraan-aimba tirumpimbá asiramái tátoraamba íma ivátuwe'a miráumai Áánútunte ááninkonteyopa'a tarúmai maí'mai'a oró. ²⁵maarán-áímbá Ísu Karáísiti asiramái simásimenaya séna aúnái'a umái maí'mai'a ónááoni'a kwéumatinkaumne simásímakaintaawe.

²⁶kampar-áimbá simátiyuwaavo sé'a maanáúvái agaimái timúne. ²⁷kampar-áimbá simátiyuwaawai kwéombanivo Ísu Káráísiti Áánútun-amamba tirumpimbá tínkaraimba póna mai'mai'a éna íma kampar-áimbá simátimena árar-aimba kwésimatimiye. mirámó kwésimatimisa'o ombá árar-aimba kampar-áimbá taaínkaa'a kwéowe. simátímíntemba mirá'éa Ísu Káráísitiye tarúmai kwémaewe.

²⁸kesí iyámpóiyono. kwesé tarúmai máyáamba pó'a Ísu Káráísiti kumíndara'a kwenáuranka'a íma tigaeyáv'é'a é'a úwoi asiramái ménaaowe. ²⁹Ísu Káráísiti arupí umái máyáin-aimba á'a ísaraawe. moórá-ainkwara'a ísáaro. miráumai arupí umái máyáawai árai'a Áánútuna iyámpóiman-owe.

Áánútuna iyámpóiti kwaasái.

3 ¹Áánútu arumbá áváaraumai kwésimiye. mindáyave'a imáyáa oró. Áánútu arumbá kwésimenayaampona kentááyáv'éna kesí iyámpóiman-owe kwésiye. kesáá árai'a kwená iyámpóiya úne. Áánútumpa'a íma tiráawai Áánútuna ááimba íma awánésa kentáásí ááinkwara'a íma kwésuwanaawe. ²kesí kwaásiyono. ív'é'a Áánútuna iyámpó'i'a umáíya máyaundaya naaémba nóra kwaásiyaawa ménaumno. mináimbá íma ísaraundanivo moórá-aimbo ísaraunda simátimenaumne. Ísu Káráísiti kumíndara'a kawe'a umái awánanaundaya póta kwenkááníta umáíya ménaumne. mirán-áimbá ísaraumne. ³mináimbá ísésa amu'maráawai Káráísiti arupí umáímo máíntemba arupí umái máyáavo kárákwiyoro.

⁴sáwí-imayaamo kwéomba isaná áamáambo arááísémba isaná minkáé-tántáákó mimbóráí'a kwéiye. miráumai sáwí-imayaamo kwéowai Áánútuna áamáamba tínaaemba umámesa kwéaraaisemba póna mirámó kwéon-anonda miwívimbá kwéniye. ⁵Ísu Káráísiti kwaásiti sáwí-imayaa maitiyuwáníntavena marapá'á kunkáimba kwempímbá sáwí-imayaa íma kwáyáíye-aimba á'a ísaraawe. ⁶miráumai Ísu Káráísitiye tarúmai máyáawai miwívimbá íma sáwí-imayaa kwaíkwai'a kwéivo sáwí-imayaa kwaíkwai'a kwéiwai Káráísitimp'a íma tésa kwenáái íma kwéisaawe.

⁷kesí iyámpóiyono. kampar-áimbá simásiyuwaavo sé'a kárákwiyoro. Káráísiti arupí umái máyáiwai kwemó intembó mirámó úmae kwéiyowai arupí-kwaasiman-owe. ⁸ááinka'a Sáátáánigo sáwí'a uréna mirá úmae kwéiyena ívékwara'a mirá kwéiye. sáwí'o úmae kwéiyowai Sáátáánigona kwaásiman-owe. Sáátáánigona mayái ánásasuwainkwae séna Áánútu ááninkomba ai'marówana marapá'á kunkáíye.

⁹Áánútuna iyámpói pósa Áánútuna asirayánkó miwívimbá kwáyáintavesa pósa íma sáwí'a úmae kwéiyowe. Áánútuna asirayán-áráátómbá pósa íma sáwí'a úmae kwéiyowe. ¹⁰ímo arupí umáímo máyáawai íma Áánútuna iyámpóiman-owe. kentí kwaásimo tirumbó ímo

kwétimewai íma Áánútuna iyámpóíman-owe. miráumaiya Áánútuna kwaásiye Sáátáánigona kwaásiye taaímbaiya ísaraumne.

moórá-morawaivimba tirumbá kwétimen-kwasai.

¹¹ moórá-mora-kwaasivimba tirumbá tíméro-aimba ááéma ísaraawe.

¹² Áándamu ááninko áwí'a Kááinimo uráintemba íma mirán-oro. Kááini Sáátáánigon-aráá'a póna ávákomba tuvuwúwana pukáimba maarántávéna tuvuwúwana pukáiyé. áváko kawé'á umái máyowana Kááini sáwí'a umái ména póna ávákomba tuvuwúwana pukáiyé.

¹³ miráráán-umai Áánútumpa'a íma tiráawai keinárawapa'a tirumbá sáwí'a umátinkaiyantavena íma táá'a kaíno. ¹⁴ Áánútun-akumba sirumbá kwétimundayaveta séta Áánútuna némpa'a maénaundawaina ááimpa'a tuwéta kawé'á umái maénaundawaina ááimpa'a tamáyaumne kwésune. kentí kwaási tirumbá íma kwétimewai Áánútuna némpa'a paafi máyáawe. ¹⁵ kentí kwaásiyavai táyamba umátínkáan-kwaasi tínkamiyasa puwónááon-kwaasiraamban-owe. mirámó kwéowai aúnaí'o umáímo maí'mai'o kwéowaina ááimpa'a íma máyáawe. ¹⁶ Ísu Káráísiti arumbá siménaya íma úwoi máimba súwa'naa ínintavena kentááyávéna ísámai pukáiyé. mirá uráintaveta arumbá símakaiye kwésune. Áánútun-akumba túwa'naa eta puwúnavo íma sendayá úwoi túwa'naa ónaumne. ¹⁷ Óisankwara-kwaasi kentí kwaási toómbá íma makáawaima tuwánésa íma túwa'naa ombá sésa Áánútumba sirumbá kwéamune sembá kampa'á kwésewe. ¹⁸ kesí iyámpóíyono. sirumbá kwétimunemo sembá íma tóikakemba sé'a árai'a tirunkakémbá kwése'a túwa'naa oro.

Áánútumpa'a asiramáíya máyaunda-kwasai.

¹⁹ sirumbá kwétimetaamo kwétuwa'naa-undaya mirámó únda-kwaasiya arupí umáíya kwémaumne. mirámó kwéunda Áánútu aúrankata asiramáíya kwémaundayaawe. ²⁰ ániyo kesáá sáwí'a úndayavenaya kentáásirunko umbaí kwétaivo Áánútu amápa-tantaa'a awánéna minúbái-yántáákómbá usáyaaítasata Áánútu aúrankata asiramáíya máyaumne. ²¹ kesí kwaásiyono. mindáyaveta imáyáa úndaya kentáásirunko íma umbaí taisatá Áánútu aúrankata asiramáíya máyaumne. ²² kwenáái taagwiyaavétaawe kwemó aamoimó iní'a kwéundayavetaawe áísaa únda-yantaa'a úwoiya kwésimiye. ²³ Áánútu asiramái séna kesááninko Ísu Káráísitin-aaiyave'a áraire sé'a kwenká'á agevamái mé'a amápa-kwaasivimba tirumbá kwétime'a máéro siráimba mináímbá Ísu Káráísiti asiramáíya simásímakaiye. ²⁴ Áánútun-aa taagwiyaávówai Áánútuwe tarúmai máyáawana miwísé tarúmai máyáiyé. Áánútu kwenamambá ai'marówana sirumpintá kumbéna simásimenaya séna Áánútu keinárawate tarúmai máyáiyé kwéísata kwéisaumne.

árrair-amankonte kampar-ámánkóntéi kwaasái.

4 ¹kesí kwaásiyono. sáwíva-kwaasi kampa'-mónór-áimbá simátíma'maesa kwénaaesa Áánútun-amanko kesirumpimbá máyáiyemo sembá íma ááéma áraire seró. mirá sentávé'a miwí tirumpimbá máyáin-amamba Áánútun-amana'i. á'owan-amana'iyó. mindá awáné'a mináimbá ísáaro. ²Ísu Káráísiti Áánútunopakemba marapá'á kwaási kunáúkaiye kwésewai miwí tirumpimbá Áánútun-amanko máyáiyé. mináimbó sewa'ó ísáamba Áánútun-amankoma miwívimbá máyáiyé seró. ³Ísu Káráísitintavesa mináimbá íma sewái miwí tirumpimbá máyáin-amanko íma Áánútun-amankoman-ivo Káráísitina namuro-kwáásígón-amankoman-iyé. Káráísitina namuro-kwáásígó tínín-aimba ísaraamba isaná marapá'á máyáiyé.

⁴kesí iyámpóiyono. Áánútu áráá'a é'a kampa'-mónór-áimbá kwésimatimewai usáyaaítaawe. Áánútun-amanko kentirumpimbá máyáivo Áánútumpa'o ímo tiráawai miwí tirumpimbá ó'on-amanko máyáiyé. Áánútun-amanko minámánkómbá usáyaaítaraiye. ⁵kampa'-mónór-áimbá kwésimatimewai Áánútumpa'a íma tembá marapá'á kwémaen-aimba kwésimatimewasa marapá-kwáásí miwí táái kwéisaawe. ⁶kesáá Áánútuna kwaásiya únasaya Áánútuna kwaási kesááiya kwéisaavo ó'on-kwaasi íma Áánútuna kwaási pósa kesááiya íma kwéisaawe. miráumaiya árrair-amanko miwívimbá máyáin-kwaasiye kampar-ámánkó máyáin-kwaasiye taaínkaar-úmaeta kwéiyune.

Áánútu arumbá kwétimin-kwasai.

⁷kesí kwaásiyono. tirumbá kwétimewaina ááimba kwemá Áánútuma póta Áánútun-akumba sirumbá tíméno. tirumbá kwétimewai Áánútumpa'a tésa kwená kwaási-i'a kwéowe. ⁸Áánútu tirumbá kwétimewaina ááimba pósa tirumbá íma kwétimen-kwaasi Áánútumpa'a íma kwétewe. ⁹Áánútu mimbórá ááninkomba ai'marówana marapá'á kumbéna kentááyávéna ísámai puwéna aúnaí'a umái maí'mai'a ónaundayavenaya puwéna arumbá símakainta póna mirá uráiyé. ¹⁰Áánútumba siruntáámó amúndaya íma anónta ámakaumne. Áánútu arumbá símakenaya ááninkomba ai'marówana marapá'á kumbéna sáwítaamo uráunda-meyamba maisiyuwáínana kentáává'á íma tíníntavena pukáiyé. mirámó uráimba Áánútu anómba arumbá símakaiye. ¹¹kesí kwaásiyono. Áánútu miráumai arumbá kwésimimba póta kentáásí kwaási miráumai siruntá tíméno. ¹²kwaási Áánútumba ane'á íma kwéawanaawe. kentáásí kwaási siruntá kwétimunda Áánútu keséya máyáísata árai'a siruntá Áánútumba kwéamune.

¹³Áánútun-amanko kentáásirumpimba máyáintaveta séta kesáá Áánútuwe tarúmai máyaunanaya Áánútu keséya tarúmai máyáiyé-aimba

kwésune. ¹⁴kentáásivowa ááninkomba ai'marówana sáwí'lo umáímo máyáampinkemba iyátinkaindayavena marapá'á kumúwata awánaraunda kwésimatimundayaawe. ¹⁵Ísuntavesamo Áánútu ááninkoman-iyé kwésewai Áánútuwe tarúmai máyáawana Áánútu miwísé tarúmai máyáíye. ¹⁶Áánútu arumbá kwésimisata mindáyaveta áraireya kwésune.

Áánútu tirumbá kwétimewaina ááimba pósa tirumbó kwétimewai Áánútuwe tarúmai máyáawana Áánútu miwísé máyáíye. ¹⁷Áánútu kentáa imáyáa símakaisata siruntá Áánútumba kwéameta póta máyaundawaina ááimbo sísa ínín-kanaamo tándara'a asiramáíya ménaumne. Ísu Káráísiti arumbá símíntenta marapá'á máyaundarata siruntá kwétimundaya póta sísa ínín-kanaamo tándara'a asiramáíya ménaumne. ¹⁸Áánútumba tirumbá kwéamewai íma kwéinkaisewe. árai'a Áánútumba tirumbá kwéamewai miwívínkémbá inkaisí-ímáyáá íma kwáyáíye. sáwí'lo uráam-beyantavesa kwéinkaisewai Áánútumba íma árai'a tirumbá kwéamewe.

¹⁹aiva'á Áánútu arumbá símakaintaveta póta siruntá kwéamune. ²⁰miwítí kwaásiyavesa tirumbó sáwí'lo kwéumatinkaawa'lo ombá Áánútumba sirumbá kwéamune sembá kampa'á kwésewe. miwítí kwaási tine'á tuwánésa tirumbá íma tímakaawai pósa Áánútun-ane'a íma awánaraawai íma kanaán-umai tirumbá kwéamewe. ²¹Ísu Káráísiti asiramái séna Áánútumba tirumbá kwéamewai miwítí kwaásigwara'a tirumbá tíméro siráíye.

marapá-sáwí-máyáígómbá kwéusayaaitaan-kwasai.

5 ¹Ísuntavesa sésa Áánútu usásinankaraiwai iyémó sen-áíntávésa áraire kwésewai Áánútuna iyámpóíman-owe. avowámbá tirumbá améwai ésa kwená iyámpóígwara'a tirumbá kwéamewe. ²Áánútumba siruntá améta kwenáái taagwiavéta póta mirá kwéundayaveta séta Áánútuna iyámpóígwara'a siruntá kwétimune. ³Áánútun-aai taagwiavúndaya mindá Áánútumba siruntá kwéamunanaya kwenááigoya íya umbaiyá kwésiyaisata póta kwétaagwiavune. ⁴Ísumpa'a asiramái agevamái máyaundaya póta marapá-sáwí-máyáígómbá kwéusayaaitaundayaawe. Áánútuna iyámpói amápa'a kanaán-umai marapá-sáwí-máyáígómbá kwéusayaaitaamba póna Áánútun-aigoma íma umbái kwétaiye. ⁵maarán-kwáási marapá-sáwí-máyáígómbá kwéusayaaitaawe. Ísuntavesa Áánútu ááninkoman-iyé kwésewai marapá-sáwí-máyáígómbá kwéusayaaitaawe.

Áánútu Ísu Káráisitimba agaráátínkarain-kwasai.

⁶Ísu Káráísiti marapá'á kuména nombá peréna puwúwana kwená naaemá kunkáíye. nombá peráníntavenawe su'mai íma kunkáíye. nombá peréna puwínana kwená naaemá kuníníntavena kunkáíye. Áánútun-amanko árair-ainkona ááimba póna séna áraire Ísuma Áánútu

ááninkoman-iyé kwésíyè. 7-8 Áánútun-amanko siráin-aintaveta nombá pékaintaveta puwúwana kwená naaemá kunkáintaveta séta Ísuma Áánútu ááninkoman-iyé kwésune. minkáumbó-yántáá'á páaruraintaveta mimbórá-áimbá séta Ísuma Áánútu ááninkoman-iyé kwésune. 9 kwaásimo simátímén-aimba sewatá iséta áraire kwésundayaanivo Áánútun-aaigo kwaási tááigomba usáyaaitaimba póta Áánútu ááninkontavena siráin-ainta ísáano. 10 Áánútu ááninkontavesa asiramái agevamái máyáawai sésa Áánútu siráintemba áraire Ísuma Áánútu ááninkoman-iyé kwésewe. Áánútuntavesa íma asiramái máyáawai sésa Áánútu kampar-áimbá siráiyè kwésewe. kwemá Áánútu ááninkontavena siráin-aintavesa íma áraire senkákémbá Áánútu kampar-áimbá siráiyè kwésewe. 11 Áánútu ááninkoma aúnaí'a umái maí'maí'a kwéowaina ááimban-iyè. Áánútu imáyáaya símísata aúnaí'a umái maí'maí'a kwéundayaawe. mináíntá Áánútu simásímakaiyè. 12 Áánútu ááninkoe tarúmai máyáawai aúnaí'a umái maí'maí'a kwéovo Áánútu ááninkoe íma tarúmai máyáawai íma aúnaí'a umái maí'maí'a kwéowe.

aúnaí'a umái maí'maí'a kwéon-kwasai.

13 Áánútu ááninkontave'a asiramái agevamái máyáan-kwaasi keinárawa'a maanáúvái agaimái tímúne. aúnaí'a umái maí'maí'a kwéon-aintave'a áraire sígwáe sé'a maanáúvái agaimái tímúne. 14 Áánútumbo arááímo tainí'o kwéetaamo námúnaavinkembo áísaá úndaya kesááiyá kwéísaiyè. mindáyaveta kwenaúranka'a asiramáiyá máyaumne. 15 námúnaa súndaya kwéísain-aintaveta árair-aimban-iyè kwésundaya maarán-áíntáváígwárá'á árair-aimba námúnaavinkemba súnda-yantaa'a úwoiyá kwésimiyè kwésune.

16 kentí kwaásimo sáwí'o kwéiyá'o tuwáné'o é'a Áánútumpa'a áísaá íyana túwa'naa ínasa Áánútuna némpa'a sáwí-ayampa'a maí'maí'a ónááopa'a íma kónááowe. évaka-sawí'o kwéowaina anondá-meyamba Áánútuna némpa'a sáwí-ayampa'a maí'maí'a ónááopa'a kónááomba mindáyave'a Áánútumpa'a áísaá oro íma kwésune. évaka-sawí'o kwéowaina anondá-meyamba íma Áánútuna némpa'a kónááomba mindáyave'a sé'a Áánútumpa'a áísaá oro kwésune. 17 amápa-sawí'o kwéowaina anondá-meyamba kwáyáivo évaka-sawí'o kwéowaina anondá-meyamba Áánútu maitiyuwáínasa kwená némpa'a sáwí-ayampa'a maí'maí'a ónááopa'a íma mirá-sáwí'ó kwéiyá'o tuwáné'o é'a Áánútumpa'a áísaá íyana túwa'naa ínasa Áánútuna némpa'a sáwí-ayampa'a maí'maí'a ónááopa'a íma kónááowe.

18 Áánútuna iyámpói ésa íma sáwí'a úmae kwéiyowe. Áánútu ááninko kárákwiraisana póna Sáátáánigo íma kwétatoraisasa pósa íma sáwí'a úmae kwéiyowata mináíntá kwéisaumne.

19 Sáátáánigo marapá-kwáásítí anóndakoman-ivo kesáá Áánútuna kwaási éta mináíntá kwéisaumne.

²⁰Áánútu ááninko kuména imáyáa símísata áráir-Isoigo-uramba isatá kwéawanaumne. Áánútu ááninko Ísu Káráísitiye tarúmaiya máyaundayaveta áráir-Isoigo-uranteya tarúmaiya méta kwéisaumne. áráir-Isoigo-uranko éna kwaásiya aúnái'a umáíya maí'mai'a kwéundawai ááninkoman-iyé. ²¹kesí iyámpófyono. kwaántá-kwaasi kampar-ísóígómbá tínaaemba umátíméro.

kemá Yóni kesáái ánásaiye.

2 Yóni

Ísu kwíyómpa'a irówana Yóni Ísuna kwayó-kwáásí kaumbo-kwáái aiyayaan-iyai'yo. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimái tímakaiye. évakarawai sésa aaraiyáwái-áúwái agaimái ámakaiye sewasá évakarawai sésa Ísóigona kwaási mimbórává'á torupamáí kwémae'maeropa'a agaimái tímakaiye kwésewe.

¹kemá Ísóigona kwaásira'a kárákwiraundawai é'a maanáúwái agaimái timúne. embá kendéi-í'a úne séna Áánútu ááyarain-ininkoma ómpo ená iyámpóiyonte awánaaro sé'a maanáúwái agaimái timúne. Ísóigona árrair-aimba ísaraundayave'a sirumbá kwétimune. íma kewé su'mainivo Ísóigona árrair-aimba ísáawai gwara'a tirumbá kwétimewe. ²kentáávímbá árrair-aimba kwaíkwai'a éna íma ánásanintaveta kentáásirumba kwétimune.

³Áánútu kentáásivowe ááninko Ísu Káráísitiye úwoi kwésuwa'naa-esarai tirumbá kwéumasinkesarai paru kwéumasinkaayata póta árrair-ainta séta kentáásirumba timúndayave'a Áánútumpa'a námúnaa kwésune.

⁴évaka'a ená iyámpói kentáásivo simásímakaintemba miráumai árrair-ampa'a kwégon-aimba ísáúnana sirunkó kawe'á kwéiye. ⁵aaraigoó embá simáme'a sé'a Ísóigona kwaási moórá-morawaivimba kentirumbá kwétimé'a máéro. mináimbá íma aúna-amaamba kwésimatimumpo aivakwára minkákwára ívékwara'a ísaraan-aimba kwésimatimune. ⁶Áánútun-aiyaamo taagwiyavúndaya mindá Áánútumba sirumbá amúndayaveta kwenáái kwétaagwiyavune. Áánútunkwara kwaásigwara'a tirumbá timé'a máéro Áánútu siráimba aivakwára minkákwára ívékwara'a kwéisaawe.

⁷sáwíva-kwaasi kampa'á kwésen-kwaasi marapá'á kwénaaowe. miwí Ísu Káráísitintavesa sésa íma kwaásiraani'a umái kunkáiye kwésewe. miwí Káráísitina namuro-kwáásí pósa sáwí-ampa'a kwígwáe sésa minkámpár-áimbá kwésevo kárákwiyoro. ⁸Áánútuna mayáímó kwémayaam-beyamba íma máyáavainivo kawe'á umái kárákwiyé'a amápa'-meyamba kawe'-mékámbá mayánaáontave'a kárákwiyoro.

⁹Ísu Káráísitin-aii íma tátoraamba mináimbá tuwésa ó'on-ampa'a kwégowai íma Áánútuwe tarúmai máyáawe. Ísu Káráísitin-aii tátokaawai

kentáásivowe ááninkowe tarúmai máyáawe. ¹⁰ miráumai kentópa'o tésamo mináimbó ímo simátimesamo ó'on-aimbo simátimiya'o é'a íma tiyáamba timé'a íma kentí naaúmpa'a mósá tínkáaro. ¹¹ mirán-kwáásí tiyáambo timé'o é'a minkwáásítí sáwí-mayai túwa'naa ónááowe.

¹² ayáátáár-aimba simátimena'e'a maanáúvávimbá íma agayáúmpo kentópa'a kwé'a kentúranka'a komé'a kosimátíménana ketáásirunkoya ávááraumai kawé'á íníye. ¹³ enanaanontávéna kendéi-í'a úne séna Áánútu ááyarain-ininkowe kwená iyámpóiyonte keinárawatavesa sésa kawé'á umái máéro kwésewe.

kemá Yóni kesáái ánásaiye.

3 Yóni

Ísu kwíyómpa'a irówana Yóni Ísuna kwayó-kwáásí kaumbo-kwáái aiyayaan-iyaiyo. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimái moórawai áwí'a Káyásimba ámakaiye.

¹kemá Ísóigona kwaásira'a kárákwiraundawai é'a maanáúvái agaimái amúne. Káyásiyo maanáúvái awánaao. Ísóigona árrair-aimba ísaraundayave'a sirumbá kwéamune. ²kesí kwaási óna'a sirumbá kwéamune. Ísu Káráísitina aampa'á kawe'á umái kwégonda-aimba ísaraumne. miráumai kawe'á umái ménana íma áí'a ínínave'a Áánútumpa'a námúnaa kwésune. ená mayái kawe'á kwéundayave'a Áánútumpa'a námúnaa kwésune. ³Ísóigona kwaási évakarawai enópakemba kesópa'a tésa entávésa tasésa enarumpimbá árrair-aimba tátore máyaane sewa'á isáúnana kesirunkó kawe'á kwéiye. miráumai árai'a arupí-ampa'a kwégwe máyaane. ⁴kesí iyámpói árai'a arupí-ampa'a kwégowe-aimba isé'a aamoí kwéunda póna mináámóígómá évakantaatave'o aamoimó únda-aamoigomba usáyaaitaraiye.

⁵kesí kwaásigompo Ísóigona kwaási enópa'a kuráamba túwa'naa ema kawe'-máyái mairáanasa minkwáásívínkémbá ó'om-bapakenkwaasi enópa'a kuráamba miwígwará'á túwa'naa éma kawe'-máyái mairáne. ⁶miwí maanká'á Ísóigona kwaásiya tasimásimesa sésa emá arumbá tímakaandawai tasimásímakaawe. ó'om-bapa'a Áánútuna mayái komayánáe kwésewai emá aambó kónááon-tantaa'a kwétuwa'naa-onda mindá kawe'á kwéone. ⁷miwímá Ísu Káráísitina mayái maimaé kwénaaesa Ísu Káráisitimpa'o ímo tiráan-kwaasirakemba meéyámbá íma kwémayaawe. ⁸mindáyaveta Ísu Káráisitimpa'o tiráunda-kwaasiya miwíyá túwa'naaya onó. miráumai tágárotamaiya máyaundaya pósa árrair-aimba isánááowe.

⁹ákí-auvai agaimái tuwááwánana Ísóigona kwaásitopa'a kúwana moórawai áwí'a Táyótevi kentávésa anóndakoman-iye sígwáe séna mináúváiínkén-áimbá iséna íma ísámai kawe'á uráimba pó'a ¹⁰enópa'a kwé'a kwaási túranka'a Táyótevi uráin-kwasai kosimátimenaumne. Táyótevi kentáá sáwí'a umásinkenaya kampar-áíntá simásínkaraiye. íma mináíné su'mainivo Ísóigona kwaási kwenópa'a kuráamba kwená

naaúmpa'a íma mósá tínkaraiye. évakarawai kentí naaúmpa'a mósá tinkánáe suwaná íma mirán-oro séna mono'-náúmpákémbá ti'mátukaiye.

¹¹ kesí kwaásiyo. sáwí'o ontembá íma mirá éma kawé'ó ontembá mirán-uwo. kawé'ó úmae iyówai Áánútuna kwaásiman-ovo sáwí'o úmae iyówai Áánútumpa'a íma kwétewe.

¹² amáparawai Témítiyaantavesa kawé'ná'án-iye kwésewe. kwená mayái awánésa sésa árai'a kawé'-máyaí kwémayaiye kwésewe. kesáágwára'á miráyá kwésune. kwésunda-ainta árair-aimba ísaraawe.

¹³ ayáátáár-aimba simámenae'a maanáúváívimbá íma agayáúmpo
¹⁴ sáwíyanka'a enópa'a kwé'a enaúranka'a komé'a kosimámenaumne.
¹⁵ paru umái máyaantave'a Áánútumpa'a námúnaa kwésune. ená kwaási kesé máyáawai sésa kawé'á umái ménaro kwésewe. kentáási kwaási esé máyáantaveta séta kawé'á umái máéroya kwésumpo moórá-mora-kwaasi simátimiyo.

kemá Yóni kesáái únásaiye.

Yúte

Ísu kwíyómpa'a irówana Yúte Ísun-áváko kae-kwáái aiyayaan-iyá'i. kae-kwáái umái siyáánkai-iyá'iyó. miráumai-ima maisuwéna maanáimbá agaimái tímakaiye.

¹kemá Yúte Ísu Káráísitina mayái-kwáási Yémési áváko maanáimbá maanáúváívimbá agaimarúmpo ísáaro. Áánútu kentáásivowa arumbá tiména tááyaraiwai Ísu Káráísitimo kawáá uráiwai ísáaro. ²Áánútu arumbá umátinkena imáyáa tiména paru umái mósá kwétinkaintave'a Áánútumpa'a námúnaa kwésimatinkaumne.

³kesí kwaásiyono. Áánútu keinárawate kenté sáwí'o umáimo máyaundavinkemba kwéiyasinkaintave'a maanáúváívimbá agayánáe únana Áánútu simásimena séna moórá anón-aimba simáména agayaaó simbá pó'a mináimbá agayánaumne. ááéma Áánútu kwená kwaási imáyáa tímúwasa Ísu Káráísitin-aaiyavesa áraire sésa kwenká'á agevamái máyáan-aimba ísare'a mináimbá asiramái tirumpimbá tátore'a máyáamba tuwáúnavo sé'a kárákwiyoro. Ísu Káráísitin-aaiyavesa sáwí-aimba sewái tááigona anondá Ísu Káráísitina árair-aimba simátíméro. ⁴évaka'a kampa'-mónó-kwáási Áánútun-aai íma kwégwaraawai kentí imáyáa tavisenáaontavesa komésa tirumpin-ímáyáá ésa sésa Áánútu úwoi súwa'naa enaya íma sínkaminivo kentáási imáyáavinkenita ónaumne sésa sáwísawaa ésa Ísóigo Ísu Káráísiti kweyáá kentáási anóndakomba tínaaemba umámakaawe. naaóvá'á Áánútu mirá-sáwí-máyáígóná sáwí-meyamba timénaumne siráiyé. mirán-kámpá'-mónó-kwáási keinárawate komáyáantave'a maanáimbá kwésimatimune.

⁵maanáimbá á'a simátímakaamba ísaraambanivo ókwara'a simátimenaumpo ísáaro. naaóvá'á Áánútuna kwaásiyomba Ísípi-marava'a tátokowana Áánútu ayútinkena tí'maena kwétena kwenááiyavesamo ímo árairemo sirówai Áánútu tínkamuwasa pukáawe. ⁶moórá-aimba imáyáa oro. naaóvá'á Áánútuna kwayó'nárawa'a kwíyómpakewai miwítí kawáá-máyái tuwésa miwítí kawe'-náópá'á túwówai Áánútu tíyayaanka'a asááúmarena túnkwi-ayampa'a sáwí-mapa'a tiyuwówasa mai'mai'a ésa naaémbo Áánútu sáwí-meyambo tímínín-kanaa amu'marésa máyáawe. ⁷moórá-aimba imáyáa oro. naaóvá'á Sótómu-naopakewaiye Kómóraa-

naopakewaiye mindáór-egwaa'-naopakewaiye sáwí'a úmae iyésa aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné mirá úmae íyúwana Áánútu tínkambai iramó kwégaipa'a tínkamuwasa iramó karkai'o kwéipa'a mai'mai'a kwéowe. kentááwákwárá'á mirá ovó sé'a kárákwiyoro.

⁸naaóv'á mirámó uráantemba ívé'a kampa'-mónó-kwáásí kentí imáyáa tavisénáe sewái mirá ésa miwítí sáwí-imayaavinkemba áwáyo-tantaa'a ésa Áánútumo kwégawaaimba tínaemba umámesa sáwí'a ésa kawe'nárawa'a kwíyómpakewaiyavesa sáwí-aimba simátínkaraawe. ⁹ánivo Mósesi pukówana kwíyómpaken-kawaanako áwí'a Máíkeri kwemá séna Mósesin-auma mayánáe súwana Sáátáánigo séna kemá mayánáe súwasarai miráumai asiramái suyaná Máíkeri Sáátáánigontavena íma sáwí-aimba súmba kemá íma aaf simánkanaumpo Ísóigo aaf simánkaniye siráíye. ¹⁰ánivo kampa'-mónó-kwáásí kentí imáyáa tavisénáe sewái évaka-tantaakona áaimba íma awánaraantavesa sáwí-aimba simátinkesa kwaí-kwaambo amáparawaina áaimbo ímo awánésamo ontembá miwí mirá owaná miwítí sáwí-imayaago tátorena miwí sáwí'a kwéumatinkaiye. ¹¹naaóv'á moórawai áwí'a Kááini sáwí-amba kwakáintemba miwí mirá kwéowe. naaóv'á moórawai áwí'a Péramu óntan-aamoimo uráintemba miwí mirá kwéowe. naaóv'á moórawai áwí'a Kóra Áánútun-aai araiséna kawáá-kwáásí táái araiséna pukáintemba minkámpá'-mónó-kwáásí mirá kwéomba pósa miwí sáwí-meyamba mayánaáowe. ¹²keinárawa'a Áánútuna kwaási kwená imáyáa é'a toómbá né'a torupamáí máéntemba kesé miwí komésa sáwí'a umátinkesa kesávái-ímáyáa umái náma'-nama'a kwéesa íma tigaemá kwéowe. miwímá kampa'-mónó-kwáásí ésa íma kwétuwa'naa-on-kwaasi máyáawe. miwí taaérambo íyáin-kanaamo arambó ímo íyáin-tairaan-kwaasi máyáawe. úndágomo taaimó taawítúwáisanamo aáyánkaintenkaan-kwaasi máyáawe. ¹³kavirayán-dómbó kúmísanamo non-awirááimo avora'ó kwáintemba miwítí sáwí-mayai avora'á kwáyáíye. miwímá kentí imáyáa tavisimái sáwí-ampa'a métinkanae sen-kwáásí máyáawe. Áánútu miwí túnkain-ayampa'a to'mayaa umátínkaraimba pósa miv'á komai'mai'a ónááowe.

¹⁴aiva-kwáásígó áwí'a Áándamu ména Sétimba ankówana Sétima Ínósimba ankówana Ínósima Kénáánimba ankówana Kénáánima Má'árareomba ankówana Má'árareoma Yárétimba ankówana Yárétima Ínókimba ankówana Ínóki mirán-kámpá'-mónó-kwáásíyávéna imáyáa éna séna maísáaro. Ísóigo kwená kawe'nárawa'a sáwívarawaise téna ¹⁵sáwí'o uráawaimo amápa'o sáwí-meyambo timíndayavena téna Áánútuntavesamo aamoimó ímo ésamo sáwí'o uráawaiyavena aavimbá maitinkáíndayavena téna Áánútuntavesamo aamoimó ímo ésamo simáimo sáwí'o umánkaraawaiyavena aavimbá maitinkáíndayavena kwétiye Ínóki siráíye. ¹⁶kentí imáyáa tavisénáe sewái í'ái simátínkáva'a

iyésa amápa-tantaa'o miwítópa'o tiráimba tirunkó sáwí'a kwéisasa sáwí-imayaawe su'mai kwégwaresa túma mósá marésa tirááimo tain-tántáá'a mayánae sésa simái tirumbá kwéairaraawe.

¹⁷kesí kwaásiyono. miwímá mirá-sáwí'á kwéombanivo kemá maarán-oro. kentáásí Ísóigo Ísu Káráísitina aantá-kwaasi siráan-aimba imáyáa oro. ¹⁸miwí simátimesa sésa naaén-kanaama tínimba Áánútuntavesa íma aamoí ésa sáwí-imayaayavesamo tirááiyavesamo ésa aamoí íyan-kwaasi kentuwiráái sénááowe minántá-kwáásí siráawe. ¹⁹miwí tirumpimba Áánútun-amanko íma máyáísasa miwítí marapár-ímáyáá kwarésa kampa'-mónór-áimbá simái Áánútuna kwaási kwéaainawe.

²⁰miwí mirá kwéombanivo keinárawa'a Áánútuna kawer-áimbá aasiyaasí kwése'a kwenká'á agevamái mé'a moórá-morawai asiramátinke'a Áánútun-amankona asirayánkóntávé'a námúnaa seró. ²¹Áánútu arumbíya tímakaimba pó'a arupí umái mé'a Ísóigo Ísu Káráísiti arumbá umátinkaina'a kwíyómpa'a aúnaí'a umái maí'mai'a ónááontave'a amu'máráaro. ²²Áánútun-aaiyavesa kaer-ímáyáá tokáawai tirumbá umátinke'a miwítí imáyáa taviséro. ²³iramó kaipa'á kováínivo Áánútun-aai simátimiyana Áánútu tavisimái kawer-ámpá'á métinkaniye. évakarawaiyave'a tirumbá umátinkaiyasa minkwáásí tavisíya'a sáwí'a únavo sé'a miwítí sáwí-mayaiyavena táá'a káína'a kentúma kárákwiyoro.

²⁴Áánútu kanaán-umai túwa'naa ína'a íma tínaaemba umámenaontave'a árar-aimba kwésune. Áánútu tí'maena kwená ságyan-ayampa'a métinkaina'a kentí sáwí-aimba íma kwáyainana tirunkó anón-kawe'a ínintave'a árar-aimba kwésune. ²⁵Áánútu asirayánkwaráwái mimbóráwái ména kentáásí Ísóigo Ísu Káráísitina mayáiyávéna imáyáa éna sáwí'o umáíya máyaundavinkemba iyásínkáintave'a árar-aimba kwésune. kwená ó'oran-aaimba kwáyáísana kwenáwí'a anómba isaná kwená asirayánkó usáyaaítasana amápa-tantaaka'a kwégawaiye. naaóv'á kwíyómba maramá íma tarórunka'a kwemá ménama ívékwara'a ména maí'mai'a kwéintavena árar-aimban-iyé kwésune.

kemá Yúte súnda-aimba ánásaiye.

paárurain-kwasai

Ísu kwíyómpa'a irówana Yóni kaumbo-kwáái aiyayaan-umai-iyaiyo. miráumai-ima maisuwéna maarán-áimbá agaimakáíye. agaimarónka'a Ísuna aampa'ó kwégun-kwaasiyavesa aká'áamba simái sáwí'a umátinkaraawe. Ísuntavai isámai asiramái mégwae séna maanáimbá agaimakáíye. Ísu Káráisitina mayáiyávái Áánútu kwená namuro-kwáásinté Sáátáánigonte usátaaitena kwená kwaási kwembó ímo auwésamo kwenarááímo kwégwaraan-kwaasi kawe'á umátinkaniye. Yóni mirán-áimbá agaimakáíye.

1 ¹Áánútu Ísu Káráisitintavena séna sáwíyanka'a paárinin-tantaa'a isáígwáe sé'a kesí kwayó-kwáási simátimiyo súwana Ísu Káráisiti kwíyómpaken-kwayo'na'a ai'marówana kuména Ísu Káráisitina kwayó-kwáásígó áwí'a Yónimba kusimámakaiye. ²Yóni Áánútuna áséi-kwaasigwara Ísu Káráisiti mináíntávéna siráin-ainkwara amápa-tantaa'a awánarainkwara'a kwésimatimena maanáúvávímbá agaimakáíye. ³paárinin-tantaa'a sáwíyanka'a paárinimba póna Áánútu maanáúvávínkén-áimbó táámpamai awánanaaon-kwaasiye maanáímbó isésamo taagwiyavíyan-kwaasiye kawe'á umátinkainana tirunkó kawe'á íníye.

⁴kemá Yóni maanáúvái má agayúmpo Ésiyaa-marava'a avakaeté-naopa'a Ísóigona kwaási máyáawai isáaro. Áánútu aiva'á ména ívékwara'a ména aasiyaasí mai'mai'a íníwai úwoi kwétuwa'naa-ena paru umátinkaina'a máéro. Áánútun-amanko avakaeté-asirayamba tokáiwai Áánútumo kwégawaaain-ayampa'a ména úwoi kwétuwa'naa-ena paru umátinkaina'a máéro. ⁵Ísu Káráisiti Áánútun-aai arupí umái simátímíwaima úwoi kwétuwa'naa-ena paru umátinkaina'a máéro. kwemá aiva'á pukáimpinkemba usásinkaiwai marapá-káwáá-kwáásírá'á kwégarakwiyiye. Ísu Káráisiti kentáásí imáyáa éna kentááyávéna puwéna kentáásí sáwí-imayaa kwéayusinkaiye. ⁶kawáái'a umásinkaisata Ísu avowámá Áánútuna mayáiyá kwémayaundayaawe. kwená ó'oran-aimba kwaikwai'a isaná kentáará'á kawáá úmae iyíníye. áráir-aimban-iyé.

⁷maisáaro. Ísu ainámpímbá kumínasa amápa-kwaasi tuvúkaan-kwaasigwara'a awánáiyana aavimbó maitinkánintavai tirunkó sáwí'a ínana umbái táníye. miráumai paárinimba mindá áráir-aimban-iyé.

⁸Ísóigo Áánútu séna amápa-tantaakona ááimba pó'a naaémbo amápa-tantaa'o ánasaindara'a kemá úwoi ménaumne. aiva'á mé'a ívékwar'a mé'a mai'mai'a ónaumne. amápar-asirayankwarawaima úne siráiyie.

Yóni Káráísitimba awánarain-kwasai.

⁹kemá Yóni kentuwáámá úne. keinárawate kesé Ísumpa'a tarúmai mé'a keinárawate Áánútu kwégawaaipa'a kesé mé'a keinárawate umbai-yántáápimbá kesé asiramái mé'a kwéamu'maraundayaawe. Áánútun-ai simátimé'a Ísu siráin-ainkwar'a simátimundarakemba áwáá'a kwésiyesa táto'mai sí'maesa nonavuvumpa'-máráv'á'á áwí'a Pá'móso-marava'a másínkówa'a máyaawanana ¹⁰sontará'á Áánútun-amanko kempimbá anómbe umásinkowa'a Áánútuna imáyáawe su'mai ówánana kesínaaempakemba avekáámbá aaijó uwírenkaamba anónka'a ¹¹séna awánenda-yantaa'a aúvái-kwandaavimba agaimaré túwénasa Ísóigona kwaási avakaeté-naopa'a máyáawai ísáaro. mindáo-kwi'a Évésasi-naore Séménaa-naore Pégámamu-naore Táyátairaa-naore Sátisi-naore Vírátéoviyaa-naore Áréótisiyaa-naore miráumai-naoken-kwaasi ísáaro siráiyie.

¹²súwa'a nááwa kwésiyo sé'a kwántámai awánaawanda avakaeté-omba óntanko áwí'a kóri-ontamba úmakaampimba minómbá kúra'makowa'a awánaawanda ¹³minónkóná avumpimbá moóráwai kwaásiraamba ména ayáátáár-ampanta uréna áíntaara'a terávu-amuranda uréna ¹⁴a'nónkwárá a'nóntáugwara'a kwayání'a kwégowana súbáyáagaya kwéuwana ména aúranko iraráámbá kwégowana ¹⁵aísamaima óntambo agaimakáawanamo kasúvintemba aísamaigo miraráámbá kwéuwana aaijó má nosiyarákénkáámbá anónka'a kwésena ¹⁶ayáánúrapa'a avakaeté-o'a toréna óipinkemba taánasatama évarevar-ayaira'a áwááima kwáyowana óikakemba aaváúmó uséna iní'a uráiyie.

¹⁷úwa'a awáné'a ávááraumai sáá'a kówa'a kwenáísamaivimba kumbé'a tavaravá kwéowanana ayáánúrapaken-ayaandei sine'á tátorena séna íma áá'a kaíno. aivaré naaéne miwáná ááimba kemá úne. ¹⁸pukáundavinkemba usásine'a aasiyaasí mai'mai'a úndawai súvamai máyaundawai úne. púwón-ayamapa'a kwaási timanká'á kwégarakwiyundawai úne. ¹⁹miráumai awánenda-yantaa'a aúváiivimba agayaaó. ívé'o kwáyáin-tantaakwara naaémbo paárininkwara'a aúváiivimba agayaaó. ²⁰siyáánúrapa'a avakaeté-o'a toré'a avakaeté-ombo kúratoraunda awánáanda mintántáákóná ááimba íma paáururaindara'a simáménda isaaó. minávákáété-omba Ísóigona kwaási minávákáété-naopa'a máyáawai owaná minávákáété-o'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraawain-owe Ísu simásímakaiye.

mináímbá Évésasi-naopa'a simátímakain-kwasai.

2 ¹Ísu simásímatuwena séna Évésasi-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba maanáímbá agaimái túwénana awánáino.

avakaeté-o'a siyáánúrapa'a toré'a avakaeté-onkona avumpimbá kwénaaundawai maanámbá simámumpo Évésasi-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba simámiyo. ²mirá úndawai pó'a kemó kwéomba á'a tuwánaraumne. íma ivátúwáamba tiyáántámba asiramáímo máyáamba tuwánaraumne. sáwí'o umáímo máyáan-kwaasiti mayáiyáváímó ímo tirááímo taimbá tuwánaraumne. évakarawai kampa'a sésa Áánútuna aantá-kwaasiya úne kwésemba keinárawa'a miwí táái isé'a miwítí mayái awáné'a miwíyávé'a kampa'á kwésewemo sembá tuwánaraumne. ³kesí kwaási onkákémbá umbai-yántáá'á tímémba kembá íma siyuwé'a kentávé'a ísámai asiramái máyáamba tuwánaraumne.

⁴mirán-káwé'á umái máyáamba tuwánáúndanivo moórá-yantaari'o kwéontave'a íma aamoí kwéumatinkaumne. aiva'á kentávé'a ávááraumai imáyáa uráambanivo tuwé'a ívé'a íma mirá kwéovo ⁵aiva'ó kawé'ó umáímo maémáéwaina ááimba imáyáa oró. ívé'a íma miráráámbá umái maé'a tuwé'a aiva'ó kawé'ó urántemba miráumai máéro. ímo mirámó é'o kesópa'o tíya'o é'a kentópa'a kwé'a kentí oómbá maisúwáana'a úwoi-kwaasiraamba umái ménaaowe. ⁶ánivo Níkorási-kwaasiti mayáiyávé'a tíyámba umátínkáawa'a kegwárá'á síyámba kwéumatinkauna'a mindáyave'a kawé'á kwéowe.

⁷ísáawai pó'a Áánútun-amanko Ísóigona kwaási amápa'a kwésimatimin-aimba ísámai kawé'á oró. aai senasá sáwí-yantaakomba kwéusayaaítawai Áánútuna kawer-áyámp'á kwáyáin-taeramba nésa maí'mai'a ónááowe. mináímbá aúvávimba agaimái simátimiyo Ísu simásímakaiye.

mináímbá Séménaa-naopa'a simátímakain-kwasai.

⁸Ísu simásímatuwena séna Séménaa-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba maanáímbá agaimái túwénana awánáíno. aivaré naaéne miwáná ááimba é'a pukáundavinkemba usásine'a súvamaimo máyaundawai maanáímbá simámumpo simámiyo. ⁹umbai-yántáá'á tíméwa'a úwoisan-kwaasiraan-umai máyáamba tuwánaraumne. úwoisan-kwaasiraan-umai máyáambanivo Áánútunopakemba sáwíva-tantaa'a mairáawe. évakarawai kampa'á sésa Yútaa-kwaasiya úne sembánivo Sáátáánigo aráái kwarésa simái sáwí'a kwéumatinkaamba tuwánaraumne. ¹⁰tí'a índai'a umátinkanaaomba íma táá'a kaíno. maanáímbá ísáaro. Sáátáánigo imáyáa tímínasa keinárawa'a tísaa umai isánáe sésa tayátó'mai tí'maesa ándáva'a mátinkesa siyáánkaira'a sáwí'a umátinkanaaowe. kentávé'a asiramái méwasa évakarawai tínkamonasaya puwígwáe sénááombanivo kentávé'a asiramái méwa'a imáyáa tíména'a kwíyómpa'a maí'mai'a ónááomba mindá kentí kawé'-mévámbán-íye.

¹¹ísáawai pó'a Áánútun-amanko Ísóigona kwaási amápa'a kwésimatimin-aimba ísámai kawé'á oró. sáwí-yantaakomba

kwéusayaaitaawai sáwí-marupa'o iramó káma-kama kwéipa'a íma mai'mai'a ónááowe. mináímbá aúvávimba agaimái simátimiyo Ísu simásímakaiye.

mináímbá Pégámamu-naopa'a simátímakain-kwasai.

¹²Ísu simásímatuwena séna Pégámamu-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba maanáímbá agaimái túwénana awánáino. sóipinkemba taánasatama évareva'a áwááima kwáyáiwai maanáímbá simámumpo simámiyo. ¹³kemó máyáapa'a á'a tuwánaraumne. Sáátáánigo kwégawaipa'a máyáambanivo kentáv'é'a imáyáa é'a arupí umái máyáamba tuwánaraumne. ááema moóráwai áwí'a Ántípása kentí naaópa'a Sáátáánigo máyáipa'a ména kesáái arupí umái simátíma'maena iyúwasa tuvúwúwana puwú-kanaavimba íma kembá siyúwáamba kesé aráápamai máyáawe. ¹⁴mirán-káw'é'á umái máyáamba tuwánáúndanivo kaumbo-káé-tantaa'o tokáantave'a íma aamoí kwéumatinkaumne. naaóv'ó moóráwai áwí'a Péramu sáwí'o uróntemba keinárawapinkemba évakarawai mirá kwéowe. Péramuma moóráwai áwí'o Pérékumba agaráárankowana kwemá Ísareri-kwaasi sáwí-ampa'a agaráátinkowasa kampar-ísóígónká'á póima tuvúkésa toóni'a umái kwénesa á'owa a'owa awainínkóe awaikóe umóyání'a uráawe. keinárawapinkemba évakarawai mirá-sáwí-ámbá kwéagaraatinkaawe. ¹⁵miráumai keinárawapinkemba évakarawai Níkorási-kwaasiti sáwí-amba kwéagaraatinkaawe. ¹⁶mindáyave'a misáwí-ámpá'á tuw'é'a kesópa'a teró. ímo mirámó íya'o é'a sáwíyanka'a kentópa'a kumé'a taánasataneimo káráantemba sóipinkentanasatanei minkwáásí karánaumne.

¹⁷ísáawai pó'a Áánútun-amanko Ísóigona kwaási amápa'a kwésimatimin-aimba ísámai kawe'á oró. sáwí-yantaakomba kwéusayaaitaawaima kwíyómpaken-tomba tim'é'a kwayán-óntámbá minóntánká'á aúná-kwi'a agaimakáin-ontamba timénaumne. mayánááowaiye su'mai mináwí'á awánanaaowe. mináímbá aúvávimba agaimái simátimiyo Ísu simásímakaiye.

mináímbá Táyátairaa-naopa'a simátímakain-kwasai.

¹⁸Ísu simásímatuwena séna Táyátairaa-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba maanáímbá agaimái túwénana awánáino. Áánútu ááninko súranko iraráámbá kwégaisana sísamaima óntambo agaimakáawanamo kasúvintemba sísamaigo miraráámbá uráisa'a maanáímbá simámumpo simámiyo. ¹⁹kemó kwéomba á'a tuwánaraumne. kentáv'é'a imáyáa é'a kesé aráápamai mé'a á'owi kwétuwa'naa-e'a íma kembá siyuw'é'a asiramái máyáamba tuwánaraumne. ív'é'o kwémayaam-bayaigo aiva'ó mairáam-bayaigomba usáyaaिताimba tuwánaraumne. ²⁰ánivo moórá-yantaari'o kwéontave'a íma aamoí

kwéumatinkaumne. naaóvá'á moórá-ininko áwí'a Yésépeo sáwí'o uróntemba keinárawapinkemba moórá-ininko kampa'á séna Áánútun-
 aai simátimundawai úne simbá íma tínaaemba kwéumamewana kesí
 kwayó-kwáásí sáwí-amba kwéagaraatinkena tí'maena kwégwisasa
 kampar-ísóígónká'á póíma tuvúkésa toóni'a kwéumandesá á'owa
 a'owa awainínkóe awaikóe umóyáni'a kwéowa'a íma simái aamba
 áúnkaawe. ²¹ minínínkómbá simáme'a tuwániya sé'a amu'makáunana
 íma tuwéna úwoi tokáíye. ²² mindáyave'a sé'a kwenkwará kwesé sáwí'o
 kwéowai gwara'a anómbea tí'a índai'a umátinkanaumne kwésune. sáwí'o
 kwéombo ímo tuwésamo kesópa'o tíya'o é'a súndai'a umátinkanaumne.
²³ kwenáráá'maa'o tínkamonasamo puwíyasa Ísóígona kwaási amápa'-
 mapa'o máyáawai mináímbá isésa kentávésa sésa kwaási sirumpiné
 imáyáawe suwánaraiwaiya póna kawé'ó ondawáiyá kawé'-mékémbá
 siménaya sáwí'o iyawai sáwí-meyamba timíníye sénááowe. ²⁴ keinárawa'a
 Táyátairaa-naopaken-kwaasivinkemba Yésépeon-aai íma taagwiyavé'a
 Sáátáánigo aúpár-áímbá íma taagwiyavíyawai íma moórá-umbai-yantaa'a
 timénaumne. ²⁵ Áánútuna árair-aimba tirumpimbá tátoke'a kumónaunda
 simu'maráaro.

²⁶ sáwí-yantaakomba kwéusayaaitesa kúmóndara'a
 simátímakaundantembo iyawaiyave'a sé'a marapá-kwáásírá'á kawáá
 oro. ²⁷ kesivo kentávéna séna kwaásira'a kawáá uwo siráintemba
 marapá-kwáásírá'á kawáá oro sénaumne. asirayán-tántáá'némó
 saweimó tuvántuwaawanamo sáwívari'o intembá mirámó ésa asiramái
 kawáá urésa tínkamonaanowe. ²⁸ minkwáásí sáwí-yantaakomba
 kwéusayaaitaawaima moórá-o'a timénaumne. aaváúmá usarásana
 kwáyáin-o'a timénaumne Ísu siráimba mináímbá kwesávái siráíye. ²⁹ Ísu
 simásímatuwena séna isáawai pó'a Áánútun-amanko Ísóígona kwaási
 amápa'a kwésimatimin-aimba isámai kawé'á oró. mináímbá aúvávimba
 agaimái simátimíyo Ísu simásímakaiye.

mináímbá Sátisi-naopa'a simátímakain-kwasai.

3 ¹ Ísu simásímatuwena séna Sátisi-naopa'a Ísóígona kwaásira'a
 kárákwiraindawaimba maanáímbá agaimái túwénana awánáino.
 Áánútun-amamba avakaeté-asirayan-amamba toré'a avakaeté-o'a
 tokáundawai maanáímbá simámumpo simámíyo. mirá úndawai pó'a
 kemó kwéomba á'a tuwánaraumne. keinárawatavesa sésa Áánútuna
 kwaásiman-owe sembánivo máyáawaina ááimba tuwánaraumne.
 Áánútun-aai tóikakene su'mai kwése'a máyáawaina ááimba Áánútuna
 némpa'a máyáavo ² kentúra'a kárákwiyoro. Áánútun-aai tuwáúnavo sé'a
 táto'mai kawé'á oró. Áánútu aúranka'a kentí mayái íma arupí-mayain-
 ivo kentúra'a kárákwiyoro. ³ Áánútun-aai isámai tátokaan-aimba imáyáa
 é'a kesópa'a té'a mináímbá kwétaagwiyave'a máéro. ímo mirámó íya'o

é'a kumé'a sáwí-meyamba timénaumpo umóyán-kwáásímó tembó ímo ísaraawasamo tentenkáán-umai íma ísarenka'a kumé'a sáwí-meyamba timénaumne.

⁴ánivo keinárawa'a Sátisi-naopaken-kwaasivinkemba évakarawai íma sáwí'a umái mé'a kawé'ó umáímo máyáan-kwaasi kwayán-únánkwátóiraamba umái máyáamba pó'a kesé ménaaowe. ⁵sáwí-yantaakomba usáyaaitaraiyawai miráumai kwayán-únánkwátói úmaresa ménaaowe. Áánútu aúrankare kwíyómpaken-kwayo'narawa túrankare miwí túwí'a té'a kesí kwaásiye sé'a miwí túwí'a íma tawígáúvaranaumne. aúnái'a umái maí'mai'a ónááon-kwaasi túwí'a agaimakáin-auvai-kwandaavinkemba íma tawígáúvaranaumne.

⁶ísáawai pó'a Áánútun-amanko Ísóigona kwaási amápa'a kwésimatimin-aimba ísámai kawé'á oró. mináímbá aúváivimba agaimái simátimiyó Ísu simásímakaiye.

mináímbá Vírátéoviyaa-naopa'a simátímakain-kwasai.

⁷Ísu simásímatuwena séna Vírátéoviyaa-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba maanáímbá agaimái túwénana awánáíno. ó'oran-kwaasi é'a árar-aine su'mai kwésundawai úne. Tévítimo kárákwironteni'a umái kárákwiyé'a ontarákén-kír'á kárákwiraunda pó'a usáveraaromo senda-kwáásímó ésa usáveranaaowe. íma usáveraromo sendawáímó ésa íma usáveranaaowa'a maanáímbá simámumpo simámiyo. ⁸mirá úndawai pó'a kemó kwéomba á'a tuwánaraumne. ísáaro. aambá kwitinkáúnda pósa íma aambá ítátinkanaaowe. sáwíyan-asirayamba mairé'a máyáambanivo kesáái íma tuwé'a taagwiyavé'a kwaási túranka'a Ísuna kwaási úne sembá tuwánaraumne. ⁹évakarawai kampa'á sésa Yútaa-kwaasiya úne sembánivo Sáátáánigo aráái kwégwaraawai imáyáa tíménasa kentópa'a tésa kívairesa keinárawatavesa sésa Ísu arumbá tímakaiwaiman-owe sénááowe. ¹⁰kemá sé'a asiramái mé'a simu'maráaro siráunda pó'a miráumai méraawe. amápa'-marava'a máyáan-kwaasiva'a umbai-yántáál'á téna sáwí'a umátinkanimba asiramái mé'a simu'maráantave'a kemá kárákwiyonaumne. ¹¹sáwíyanka'a kumónaunda pó'a kesí imáyáa tavisimái sáwí'a umásinkaiyata kawé'-mékémbá íma mayánaumpo sé'a kesáái tirumpimbá táto'mai kawé'á oró.

¹²naamayáambo naambó ésamo áyáántemba sáwí-yantaakomba kwéusayaaítawai kesivo Áánútuna mono'-náúmp'á'á naamayáánkaamba aítínkáánasa aasiyaasí maí'mai'a ónááowe. sáwí-yantaakomba kwéusayaaítawai tine'á Áánútu áwí'a aga'é'a kesúwí'a aúná-kwi'a aga'é'a Áánútuna naaór-awi'a aga'é'a ónaumne. mindáo'a Yérúsaremu-naopakaan-dao'a imbánivo aúná-nao'a kwíyómpakemba Áánútumpakemba kumínín-dao-kwi'a tine'á agayánaumne. ¹³ísáawai

pó'a Áánútun-amanko Ísóigona kwaási amápa'a kwésimatimin-aimba ísámai kawe'á oró. mináímbá aúvávimba agaimái simátimiyo Ísu simásímakaiye.

mináímbá Áréótísiyaa-naopa'a simátímakain-kwasai.

¹⁴Ísu simásímatuwena séna Áréótísiyaa-naopa'a Ísóigona kwaásira'a kárákwiraindawaimba maanáímbá agaimái túwénana awánáino. árair-ainkona ááimba kemá é'a Áánútun-aa arupí umái simátime'a Áánútu taróurain-tantaakona ááimba úndawai maanáímbá simámune. ¹⁵mirá úndawai pó'a kemó kwéomba á'a tuwánaraumne. kesáái íma siyúwáambanivo tirumpimbá íma asiramái tátokaawe. kesááimo tínaaembo umásiyuwaankakai mirán-kwáásímá é'a ombá kanaán-iyé súfino. kesááimo tirumpimbó asiramáimo tátokaankakai mirán-kwáásímá é'a ombá kawé'an-iyé súfino. ¹⁶kesáái íma siyuwé'a kítoka'a tátokaavo íma anónka'a tátokaamba pó'a kesópakemba ti'maránaumne. ¹⁷keinárawa'a kampa'á sé'a kawé'á umái mé'a íma moórá-yantaa'a aáváán-tukáumne kwésembanivo kesúranka'a sáwí'a umái mé'a óisaniyaain-kwaasiraamba é'a unáánkwátóiyaaain-kwaasiraamba é'a túramba kavíkain-kwaasiraamba mé'a íma awánamai kawer-owaná sirumbá kwéiye. ¹⁸kawer-áímbá simátíménda ísáaro. kesópa'a té'a kesópaken-tantaa'a mayánááontave'a moórá-ontanko áwí'a kóri agaimáimo kawé'ó úmakaan-ontamba meéyámbaranaaowe. unáánkwátóiyaaain-kwaasi tigaeráámbá kwéiye sé'a kesópakemba kwayán-únánkwátói meéyámbaranaaowe. túramba awánamai kawer-ónááontave'a kesópakemba túrankona masawémba meéyámbaranaaowe. ¹⁹kesirumbá timúnda-kwaasi kesáái kawé'á umái isáígwáe sé'a asémbai kwéarupi-umatinkanaumne. mindáyave'a sáwí-imayaa tuwé'a kesópa'a teró. ²⁰maísáaro. keinárawate ménae sé'a kwétaae'a timu'maré'a máyaumne. kesimósámba isé'a ontá tisinké'a iyuwó síyawai kemá kesé mé'a toómbá naana'á kesé mé'a toómbá nánááowe. ²¹sáwí-yantaakomba kwéusayaaityawaiyave'a sé'a kesé kwaásira'a kawáá ónááowe sénaumne. sáwí-yantaakomba usáyaaitare'a kesivowé kwaásira'a kawáá úyantemba kwéusayaaityawai kesé kawáá ónááowe. ²²ísáawai pó'a Áánútun-amanko Ísóigona kwaási amápa'a kwésimatimin-aimba ísámai kawé'á oró. mináímbá aúvávimba agaimái simátimiyo avakaeté-onkona avumpimbá máyowai mináímbá simásímakaiye.

Áánútu áwí'a mósá makáan-kwasai.

4 ¹Ísu simásímatuwowa'a awánaawanda kwíyómpa'a ontá tigurówana aiva'ó uwírenkaambo anónka'o súwai simásimena séna kemá máyaundava'a íyína'a aáno paárinin-tantaa'a agaráárankanaumne. ²avekáámbá Áánútun-amanko kempímbá anómbe umásinkowa'a

awánaawanda kwíyómpa'a kawááin-avama kwáyowana minká'á moóráwai máyowa'a awánaawanda ³ anekémbá sáma kwégowana taayáná-kwisiyani'a kwéuwana naerírí'a kwéuwana minávárá'á osámbá taayáná-kwisiyani'a umái úkúraa'namankowana kawááiwai máin-ayampa'a avumpimbá kwáyowasa ⁴ moórá-kwaai aiyayaan-umai éiyain-kwaasi kawááuwaiti avamá úkúmarena kwáyowasa minká'á moórá-kwaai aiyayaan-umai éiyain-kwaasi anón-kwaasi mésa kwayán-únánkwátói úmaresa mésa anón-kwaasiti kánumo'a óntanko áwí'a kórinei úmakaan-kanumo'a ti'nómpímbá umásokaawe. ⁵ avumpimbó kawááin-avarakemba tawáomba úwana kwíyónaai kwésuwana awairái kwésuwana mináváóná aúrampa'a avakaeté-omba kwégena minómbá Áánútun-amanko avakaeté-asirayan-amankoman-iyé. ⁶ kawááin-avaona aúranka'a nonkwaaúmbá ságayan-domba kwáyowasa éiyain-awampa'a éiyaimba túvamaimo máyówai mésa tínaempare túrampare sáwíva-turamba kwáyówai mésa ⁷ moóráwai amápar-asirayamba usáyaaitarowai anón-iyankaani'a umái máyowana moóráwai purumakankááni'a umái Áánútuntavai ísámai kwétuvu'mai nówai máyowana moóráwai kwaási óikaani'a umái máyowana moóráwai anón-evontaankaani'a umái ayóísántámbá kwétena máyowana ⁸ minéfyáímbá túvamai máyówai ava'moraé-ayoima kwáyowana amápa-turare ayóí-ándámparé túramba kwáyowasa aasiyaasí aaváyaavimba enónka'a no'wáámba maarán-ímá símae kwéiyesa sésa

Ísóigo Áánútu amápar-asirayankwarawai

ó'oran-kawe'a umái máyáiyé. aiva'á

ména ívékwara'a ména maí'mai'a íniyé

kwésesa minímá símaesa íráawe. ⁹ minéfyáímbó túvamaimo máyówai kawááin-avara'a ména aasiyaasí maí'mai'a íníwaimba áwí'a mósá marésa súwi sésa ó'oran-aaimban-iyé kwésumba ¹⁰ moórá-kwaai aiyayaan-umai éiyain-kwaasi anón-kwaasi kawááin-avara'a ména aasiyaasí maí'mai'a íníwai aísamaivimba kívaíresa áwí'a mósá marésa anóndakoman-iyé sésa ti'nónkákén-tántáá'á akwáímai aísamaivimba marésa ¹¹ maarán-ímá sésa

kentáásí Ísóigo Áánútu kawenár-úramba éma amápa-tantaa'a

taróruraane. imáyáa éma amápa-tantaa'a taróruraandayaveta

kesáa máyaunanaya amápa-tantaakwara'a kwáyáiyé. mindáyaveta

enáwí'a mósá kwémareta séta kwaási ená ó'oran-aaimba

awánáiyama asirayánkwárá'á méniyone kwésune

kwésesa minímá siráawe.

tavú úmakaan-kwandaaignona kwaasái.

5 ¹ mirá suwa'á awánaawanda kawááin-avara'a máyowai ayáánúrapa'a tavú úmakaan-kwandaaima évarevar-ayampa'a aúváí kwáyon-kwandaaima tokéna íma awánaigwae séna avakaeté-sanomba

minkwándááírá'á tásuwena tokówa'a ²kwíyómpaken-kwayo'na'a asirayáwáimbá awánaawanana anónka'a séna nááwa kawenár-úramba kanaán-umaiya máyaindawaiya misánómbá tátuwena arirámai awánaniyo súwana ³kwíyómpakewai marapákéwái kwaántái marupákéwái amáparawai misánómbó tátuwesamo awánáiyamba uwóví'a ónááowe. ⁴kawe'á umái mésa misánómbá íma tátuwai-kwaasi máyóntavai pó'a ivi'á táma-tama'a ówána ⁵minánón-kwáásívinkémbá moórawai simásimena séna ivi'á táánavo awánaao. moórawai Yútaa-andarakewai usáyaaitarawai Tévíti aísavutantambo uráiwai sáwí-yantaakomba usáyaaitaraimba póna kanaán-umai misánómbá tátuwena minkwándááímá ariráníye siráíye.

⁶súwa'a awánaawanda minéíyáímbó túvamaimo máyówaiye minánón-kwáásíyé kawááin-avara'a úkúmaresa máyówana moórawai sipisípi-araakaawai kawááin-avara'a ména tuvúwúwana puwéna usásinkaiwairaamba ména a'nómpínkémbá avakaeté-awaayaamba kwáyowana avakaeté-auramba kwáyowana mináúránkóná ááimba Áánútun-amanko avakaeté-asirayan-amamba uráísana Áánútu kwembá ai'maráísana amápa'-marava'a kunkwénaaiye. ⁷misípísípí-áráákaawai kentáásí sáwí-meyamba mairáiwai téna kawááin-avara'a máyowai ayáánúrapakemba tavú úmakaan-kwandaaima mairéna ⁸minéíyáímbó túvamaimo máyówaiye moórá-kwaai aiyayaan-umai éiyain-anon-kwaasiye sipisípi-araakaawai aísamaivimba kívaisa uwíremba tátokesa óntanko áwí'a kóri-ontandei úmakaan-taave'a tátorowana mimpímbá áséi-kwiyumba ún-kanama kwáyowana minkánáóná ááimba Áánútuna kwaási kwempá'ó námúnaamo kwésemba mináséí-kwíyúmbá kwéisaintemba námúnaamo sembá kwéisaiye. ⁹aúná-ima maarán-ímá sésa

embá tuvúwówa puwéma usásinkaanda mindáyavai sáwí'o umáímo máyáampinkemba tí'mai Áánútundei-i'a umátínkaraane. amápar-akun-andavinkemba évakarawai kwétire ó'on-o'on-aimbo kwésen-kwaasivinkemba évakarawai kwétire ó'on-o'on-kuwara-kwaasivinkemba évakarawai kwétire amápa'-maravakemba évakarawai kwétire mirá kwéondayavai kawenár-úramba po kanaán-umai misánómbá tátuwe kwandaaimá ariráníyone.

¹⁰kawáái'a umátínkaraanasa Áánútu kentáásí Ísóigona mayáímá maésa marapá'á mésa kwaásira'a kawáá ónááowe. mindáyavai misánómbá tátuwe kwandaaimá ariráníyone

sésa minímá siráawe.

¹¹suwa'á awánaawanda kwíyómpaken-kwayo'narawa'a ávááraumai sáwíva'a uwa'á íma kanaán-umai táámpaawanda-kwaasi mésa kawááin-avara'a minéíyáímbó túvamaimo máyówaiye úkúmaresa mésa ¹²maarán-ímá anónka'a sésa

sipisípi-araakaawaimba tuvúwówana puwéna usásinkaiwai kawenár-úramban-iyé. mindáyavena póna kwená asirayánkó kwaíkwai'a isaná kawé-tántáá'a márásana kwená kawer-ímáyáágó kwaíkwai'a isaná kwaásira'a kawáá úmae kwéiyisana kwenáwí'a anómba isaná kwená ó'oran-aaimba kwaíkwai'a isatá kwenáwíta mósá kwémaraumne

kwésesa mirán-ímá suwa'á ísaraumne.

¹³ minkákémbá kwíyómpakewaiye marapákéwáiyé kwaántái marupákéwáiyé uwí-nómpínkéwáiyé maarán-ímá sésa kawááin-avara'a máyáiwaine sipisípi-araakaawai kentáásí sáwí-meyambo mairáiwaine túwí'a mósá maréta túwí'a anómban-iyé kwésunanaya kentí ó'oran-aaimba kwaíkwai'a ínana kentí asirayámbá kwaíkwai'a íníye

kwésesa mirán-ímá suwa'á isááwánasa ¹⁴ minéyáímbó túvamaimo máyówai sésa árair-aimban-iyé suwasá minánón-kwáásíyómbá aísamaivimba kívairena kwená imáyáa ésa áwí'a mósá makáawe.

Ísu misánómbá tátukain-kwasai.

6 ¹ kwená imáyáa mósá márówa'a awánaawanda sipisípi-araakaawai kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai aiva-sánómbá tátuwowana minéyáímbó túvamaimo máyówaivinkemba moóráwai anónka'a kwíyónaairaamba umái séna tiyó súwa'a isé'a ² awánaawanda moórá-poigo áwí'a ósimba kwayán-ósínkómá moóráwaimba ayáá'maena túwana imá ayáámpimba tokówana moóráwai usáyaaitaraiwaina kánumo'a ámakowana usáyaaitaraiwai namuro-kwáásí usáyaaitanáe séna kúwa'a awánaramne.

³ minkákémbá kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai minkáké-sánómbá tátuwowana minéyáímbó túvamaimo máyówaivinkemba moóráwai séna tiyó súwa'a isááwánana ⁴ moórá-poigo áwí'a ósimba naeeyayán-ósínkómá moóráwaimba ayáá'maena túwana taánasatama aména asirayámbá amúwana taumó karáí-yántáá'a ívá kwétuwowasa áái'a tiyésa tínkankaawe.

⁵ minkákémbá kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai minkáké-sánómbá tátuwowana minéyáímbó túvamaimo máyówaivinkemba moóráwai séna tiyó súwa'a isé'a awánaawanda moórá-poigo áwí'a ósimba avután-ósínkómá moóráwaimba ayáá'maena túwana sikerimá tokówana ⁶ minéyáímbó túvamaimo máyówaivinkemba moóráwai ayawaimá táinana sáwíyan-tomba kwénintavena séna moórá-tawai-kigaugona meéyán-tómbá sáwíyan-tomba maésa moórá-mora-umai mayánááowe. masawémbo atíyén-taeramba mintáímá íma sáwí'a íníyone. ándágo arampinkémbá anómbá kwénaan-kigau íma sáwí'a íníyone siráiyé.

7minkákémbá kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai minkáké-sánómbá tátuwowana minéyáímbó túvamaimo máyówaivinkemba moóráwai séna tiyó súwa'a isé'a 8awánaawanda moórá-poigo áwí'a ósimba terávu áumaisan-osinkoma moóráwaimba ayáá'maena túwasa minkwáásígó áwí'a púwówe suwaná kwenánaaemba túwai áwí'a púwón-ayampare siráawe. amápa'-marama éiyainka'a taaínkaar-éna asirayámbá timúwasarai moóráva'a kwégwesarai tínkambae kuyasá púwúwana ayawaimá tówana toómbá íma úwasa púwúwana tí'a kwéuwasa púwúwana aváá-póiyónkó kwaási kwéwowa púwúmba tuwánaraumne.

9minkákémbá kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai minkáké-sánómbá tátuwowa'a awánaawanda Áánútuntavesa ísámaimo póimo tuvú'máimo agáyón-onta-taareigona améndaampa'a kwaási timankó méraawe. minkwáásiyómbá Áánútun-aaí kwésimatima'maesa kwéiyuwasa áwáá'a tiyésa tínkamuwasa pukésa 10anónka'a sésa Ísóigoo asirayán-úramba mé ó'oran-kawe'a umái mé árair-ainkona ááimba po marapá-kwáásí sínkankaawai nósa-tawai anondá aaí simátinke sáwí-meyamba timíníyono suwaná 11moóráwai kwayán-únákwátói moórá-mora-umai kwétimena séna sáwíyanka'a timu'maréwasa keinárawa'o Áánútuna mayáímó mairáantemba Áánútuna kwaási mirá kwéomba tínkamiyasa puwíyana ánásaina'a miwítí sáwí-meyamba timénaumne siráie.

12minkákémbá kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai minkáké-sánómbá tátuwowa'a awánaawanda anóm-barima tówana aaváúmá avuwúwana avután-ampaantaramba úwana kwíyómba naerírí'a úwana 13anón-unda torówana taaéramba ímo ávumo karón-taeramba kútúmaena marapá'á kumúnten-umai o'á kásímaena marapá'á kunkáie. 14kwátóimo tavú úmáráantemba sokón-tawaai tavú úmarena aúyokuwana amápar-omare nonavuvumpa'-máráwé moóráva'-moravata uráie. 15marapá'á kwaásira'a kawáá uráawaiye anón-kwaasiye i-kwáásítí anón-kwaasiye óísankwara-kwaasiye asirayánkwárá-kwáásiyé ó'owiti mayáí kwémaesa íma meéyámbá kwémayaawaiye úwoi kwénaaon-kwaasiye amáparawaiye omákare óntampine muri-áíviné aúpá'á mésa 16omákontavaiye óntankontavaiye sésa kawááin-avara'a máyáiwaiye sipisipi-araakaawaiye suwánésarai áwáá'a siyéyavaiyaanivo augwímae siráápaaro. 17áwáá'o siyí-kánáá tísatá íya aseránaumpo augwímae siráápaaro sumbá ísaraumne.

Ísareri-kwaasi 144,000 kwaasi méraan-kwasai.

7 1isé'a minkákémbá awánaawanda kwíyómpaken-kwayo'narawa'a éiyaimba mésa amápa'-maragona éiyain-ayampa'a mésa marararé taairaré uwí-nónkaré úndama toráivo sésa tátokowa'a 2awánaawanda kwíyómpakemba moórá-kwayo'na'a aaváúmó usópakemba téna agayáiyántáá'á Áánútu asirayánkwáráwáíndéi toréna minéyáíndárau tááyena

Áánútumo marawé uwí-nóné sáwí'a ónááon-asirayamba tímakon-eiyaindarau tááyena ³ anónka'a séna marawé taaiyé uwí-nóné íma sáwí'a é'a amu'makéwata Áánútuna mayáí-kwáásí túwayaanka'a aúváí agaimáráanata keinárawa'a naaémba marawé taaiyé uwí-nóné sáwí'a oró súwa'a isááwánana ⁴ séna Ísareri áánimbaa'a tísaaavutantambo uráawai túwayaanka'a Áánútuna aúváí agaimakáawai táámpamai séna 144,000 kwaasin-owe. ⁵ minkwáásí Yútaan-andaraken-kwaasi 12,000 kwaasi uwasá Árúpenin-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Kátaan-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá ⁶ Ásan-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Návatarain-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Mánásaan-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá ⁷ Símiyonin-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Áríváiin-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Isakáán-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá ⁸ Sépiyuraanin-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Yósépin-andarakemba 12,000 kwaasi uwasá Pénisaminin-andarakemba 12,000 uwasá miráumai-kwaasi Áánútuna aúváí túwayaanka'a agaimakáawe súwa'a ísaraumne.

Ísu Káráísitina kwaásiti kwaasái.

⁹ isé'a minkákémbá awánaawanda sáwíva-kwaasi íma kanaán-umai táámpaawanda-kwaasi mésa amápa'-maravaken-kwaasi amápar-akun-andaraken-kwaasi ó'on-o'on-kuwara-kwaasi ó'on-o'on-aimbo kwésun-kwaasi mésa kawááin-avaona aúrampa'a mésa kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai aúranka'a mésa kwayán-únánkwátóí urésa aamoí kwéuntavaiye sésa kwáátaan-anama tokésa ¹⁰ anónka'a sésa Áánútu kentáásí Ísóigo kawááin-avara'a máyáiwaiye kentáásí sáwí-meyambo mairáiwaiye sáwí'o umáímo máyaundavinkemba kawer-ámpátá mégwésinkaaiye suwasá ¹¹ kwíyómpaken-kwayo'narawa'a amápa'a kawááiwai máín-ayampare anón-kwaasiye éiyaimbo túvamaimo máyówaiye úkúmaresa mésa kívairesa Áánútuna imáyáa ésa áwí'a mósá marésa ¹² sésa árarir-aimban-iyé séta Áánútu áwí'a mósá kwémaraunanaya kwená ó'oran-aaimba kwaíkwai'a isaná kwená kawer-ímáyáágó kwaíkwai'a isatá kwentávéta súwiya kwésunanaya kwenáwí'a anómbe isaná kwená asirayánkó kwaíkwai'a isaná kwaásira'a kawáá úmae kwéiyisata árarir-aimba iyéyá kwésune siráawe.

¹³ minkákémbá anón-kwaasivinkemba moóráwai sísa ena séna kwayán-únánkwátóí uráan-kwaasi náávakena nááwa'iyó súwa'a ¹⁴ kemá sé'a anóndakoo kemá íma ísaraumpo emá ísaraane séwánana kwemá séna miwímá anón-umbaima tíméwasa Áánútumba íma auwésa asiramái méraawe. unáánkwátóimo sese owanamó kawé'ó kwéintemba miwímá kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai puwúwana naaemá kunkáimba pósa kwayán-únánkwátóiraamba úmaresa kawé'a umái máyáawe. ¹⁵ mindáyavesa Áánútu kawááin-avaona aúrampa'a mésa aavýaavimba

eénáinka'a no'wáamba kwenópa'a kwená mayái mayái'-mayai'a kwéowe. kawááin-avara'a máyáiwai miwí tapáinana ¹⁶íma ókwara'a táái tinkéna nontáváígwárá'á íma tinkáinana miwí tine'á íma aa'á kéna íma koko'á ínasa kawe'á umái ménaaowe. ¹⁷kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai kawááin-avaona avumpimbá máyáimba póna miwírá'á kárákwiyena tí'maena kawe'-nómpá'á mótkainasa minkáwé'-nómbá nésa maí'mai'a ónááowe. Áánútu miwí tí'numá uwátiyuwainasa íma ivi'á táiyana moórá-yantaa'a íma aáváán-tuwáiyamba kawe'á umái ménaaowe anón-kwaasivinkemba moóráwai simásímakaiye.

naae-sanomba tátukain-kwasai.

8 ¹simásímatuwowana sipisípi-araakaawai kentáásí sáwí-meyambo mairáiwai naae-sanomba tátuwowana kwíyómpa'a sáwíyanka'a íma aaí sésa íma túwaai kwésuwa'a ²awánaawanda Áánútu aúranka'a kwíyómpaken-kwayo'narawa'a avakaeté máyówana moóráwai avakaeté-uwiremba tímúwasa maisorésa máyówana ³moóráwai kwíyómpaken-kwayo'na'a kawááin-avaona egwaa'á taména áséi-kwiyumba ún-kanama agáyón-taareira'a taména óntanko áwí'a kóri-ontandei úmakon-taave'a torówana áséi-kwiyumba ún-kanama agayáínkwáe séna sáwíva-kanama aména séna Áánútuna kwaási kwempá'ó námúnaamo kwésen-ainkwara'a kwéisaiye súwana ⁴tátokon-taavepimba agaimarówana úmúmba iyúwana Áánútu iséna kwená kwaási námúnaamo sun-áínkwárá'á isówana ⁵minkákémbá mintáávé'á mairéna taareirákémbá iráámba maimái mintáávépímbá marówana iramá kówana marapá'á tuwówana kwíyónaai kwésuwana awairái kwésuwana tawáomba kwéuwana anóm-barima taráiyé.

avakaeté-uwirenkona kwaasái.

⁶maríma tówasa minkákémbá minávákáété-kwayo'narawa'a kwíyómpakewai uwíremba tuvuwíyanesa to'mayaa uwaná ⁷aivakéwai uwíremba tuvuwúwana kaaígware iragwárá naaegwárá'á tuwówana marapá'á kuména moórá-ayampa'a maragwárá taaigwará amápa'a owáígwárá'á iramá kagúwana kaer-áyámpá'á taaigwará maragwárá'á kawe'á uráiyé.

⁸úwana miwá ánaaemba moóráwai uwíremba tuvuwúwana anón-tantaa'a omákaan-tantaa'a iramá kamái kará'maena uwí-nómpímbá kumúwana kaer-áyámpá'á kawe'á úwana moórá-ayampa'-nomba naaeráámbá úwana ⁹mináyámpá'á máyówai amápa'a púwúwana nompísípi amápa'a tawísímai ánásasukaiye.

¹⁰⁻¹¹ánásasuowowana minkáé'nárai tínaaemba moóráwai uwíremba tuvuwúwana oómbó kúraráantemba anón-oko áwí'a ikaa'á vain-ó'án-iyé suwaná kwíyómpakemba kásímaena nompákwárá nonayumpinkwárá'á

kumúwana mindómbá ikaa'á wówana kaer-áyámpá'á nombá kawe'á úwana moórá-ayampa'a nombá ikaa'á wówasa sáwíwa-kwaasi nésa pukáawe.

¹² púwúwana minkáúmbónárau tínaaemba moóráwai uwíremba tuvuwúwana aaváúmá kwíyómba o'á kaer-áyámpá'á kawe'á úwana moórá-ayampa'a túnkuwana aaváyaavinkemba sán-karéna aaváúmá toráétáápa'a marówana túnkena no'wáán-avuntamba sán-karéna eénáínka'a túnkena mirá úwa'a ¹³ awánaawanda anón-evontaanko sanaan-úramba araravámaena kwénaaena anónka'a séna kaumbo-sáwí-méyámbá marapá-kwáásítópa'a kuména kwíyómpakemba kaumbónárau úwoi máyámba pósa mindáraumo uwírembo tuvuwíyana marapá-kwáásítópa'a sáwí-meyamba kumíníye súwa'a ísaraumne.

9 ¹ isááwánana minéiyáíndárau tínaaemba moóráwai uwíremba tuvuwúwa'a awánaawanda kwíyómpakemba moórá-o'a kásímaena marapá'á kunkón-okomba moóráwai kíma aména maipímbá avéumba íma kwáyom-baikaken-kima amúwana maimaéna ² mimbáíkáoná ontá tisuwówana kígaumo ésamo agáyáawanamo anón-umumbo intembá mimbáípinkémbá iyéna aaváúgwárá kwíyónkwara'a mói úyatuwowana ³ minúmúmpínkémbá a'nórímbá marapá'á kuména taairaaú'ó kavúwówanamo títemo intembá miná'nórintónkó mirán-ásráyámbá torówana ⁴ miná'nórintóntávéna moóráwai simátimena séna taaigwará owáígwárá karaan-tantáákwárá'á íma né'a Áánútuna aúvái túwayaanka'a agaimakáan-kwaasi íma tiyé'a Áánútuna aúvái túwayaanka'a íma agaimakáan-kwaasi tíyáaro. ⁵ íma puwígwáivo íma anónka'a tiyé'a éva'aasei-kwiyonka'a tiyáiyana tí'a íno. taairaaú'ó kavúwówanamo títemo intembá mirá tí'a íno. ⁶ minkánáávímbá títe ínasa puwónaumne síyambanivo puwónááon-amba avakáá uwááesa túvamai ménaaowe siráíye.

⁷ súwa'a awánaawanda miná'nórintónkó moórá-poigo áwí'a ósínkaan-a'norintomba mésa áái'lo tiyáíyanesa to'mayaa ésa kwaásiraan-toi'a kwáyowasa ti'nómpímpá'á óntanko áwí'a kórinei úmakon-kanumo'a kwirówana ⁸ miwí ti'nóntáu ayáátáá'a aarai ti'nóntáuraamba úwana miwí túwááyaamba asirayámbá anón-iyanti túwááyaankaamba úwasa ⁹ tíntaara'a asirayán-kwéú'á kausokésa áái'lo tiyánáesamo tiyáántámbo taantembá miná'nórintónkó tiyóísántámbo kwétesa ¹⁰ miwí timéraampa'a kwaivain-áwááyaankaamba ésa kwaásimo vaawanamó títemo intembá éva'aasei-kwiyonka'a mirán-ásráyámbá tokáawe. ¹¹ miwítí anóndako avéuníyaai-maika'a kárakwirowai áwí'a Yútaa-kwaasi tááivinkemba Ípíru-aimpinkemba Ápátono suwasá Kíríki-kwaasi tááivinkemba Ápóriyono suwaná mináwíkáoná ááimba sáwí'a umásúwáiwaiman-íye siráawe.

¹² kemá Yóni awáné'a sé'a aiva-sáwí-méyámbá ánásaimba póna kae-sáwí-méyámbá kwáyáimba póna paáriníye kemá Yóni súne.

¹³kwíyómpakendarawa'a éva'aaseinarawa'a uwíremba tuvúkáawana miwí tínaaemba moórawai uwíremba tuvuwúwana Áánútu aúranka'a kóri-ontandei úmakon-taareira'a évarevar-ayairakemba aagíowé su'mai súwa'a isááwánana ¹⁴minkwíyómpákén-kwáyó'ná'á uwíremba tokówaintavena séna anón-donko áwí'a Yúvérétisi-nompa'a kwíyómpaken-kwayo'narawa'a éiyaimba ándávakemba ayútinkaaosúwasa ¹⁵amu'ma'máésa kwéiyuwana minkánáá túwana ayútinkowasa kaer-áyámpá'ó máyón-kwaasi tiyuwésa moórá-ayampa'o máyón-kwaasi tínkamonasaya puwígwaé sésa kuwasá ¹⁶áái'o tiyánááon-kwaasi ósin-arósáanumpimba kun-kwáásímó táámpomba sáwíva'a 200,000,000 kwaasiman-owe isé'a ¹⁷kaainkáání'a umái awánaawanda sáwívar-osin-arosaanumpimba máyón-kwaasi tínaava-kweu'a naeayayáné sokóne terávuwe mirán-kwéútómbá araa'naanurówa'a awánaawanasa ósin-ti'nóntómbá anón-iyana-a'nonkaamba asirayán-tí'nóntómbá kwáyowana tóipinkemba iramá kéna úmúmba éna sáwí-kwiyumba kwéena mirá kwéuwasa ¹⁸kaer-áyámpá'ó máyón-kwaasi tiyuwésa moórá-ayampa'o máyón-kwaasi tóipinken-tantaa'nei tínkamuwasa pukáawe. ¹⁹minósintómbá íma tóipine su'mai asirayámbá torésa timéraampakwara'a iraankavayaan-á'nónkáámbá asirayámbá tokésa kwaási vomasá pukáawe.

²⁰vomasá púwúmbanivo túvamaimo máyón-kwaasi miwítí sáwí-mayaima íma tuwésa kwaántá-kwaasiyonti imáyáa mósá marésa ó'on-o'on-ontandei taainéi úmakon-tantaatavesa kesí ísóigowe sésa íma aúramba awánéna íma aaí iséna íma kwénaain-tantaakontavesa kesí ísóigowe sésa imáyáa mósá ma'maé kwéiyesa ²¹miwítí sáwí-mayai íma tuwésa tínkamuwasamo púwóni'a uwasá pukaa'á kwéagayesa uwaa'á kwévesa aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné ó'on-o'on-tantaakwarar-umoyane kwéesa mirá úmae iráawe.

sáwíyan-kwandaigona kwaasái.

10 ¹mirá úmae iyúwa'a minkákémbá awánaawanda kwíyómpaken-kwayo'na'a asirayáwái kwíyómpakemba kuména ainánkó kááatarowana a'nónká'á osámbá tawenówana aaváúmó kumperénamo aúgáyáagayaamo intembá óikakemba mirá kwéuwana naamayáánkakembo iramó kwégaintemba mirán-áisámáímá kwáyowana ²sáwíyan-kwandaai arírámai ayáámpimba tokéna ayáánúrapar-aisamaima uwí-nómpímbá támarena ayáánépar-aisamaima marará'á támarena ³kwaási inkáíséeraan-kwa'a túwana kwíyónaai avakaetéra'a súwa'a ⁴avakaetéra'o kwíyónaaimo sún-aimba aúvávimba agayánáe kwéowanana moórawai kwíyómpakemba simásimena séna mináímbá aúpá'á kwáyáivo íma aúvávimba agayaaó súwa'a ⁵minkákémbá awánaawanda kwíyómpaken-kwayo'na'a moórá-aisamai marará téna

moórá-aisamai táá'mai uwí-nómpímbá ténamo úwai ayáámba mósá tuwéna ⁶Áánútuma aasiyaasí maí'mai'a íníwai aúranka'a kwíyóne mivá'á kwáyáin-tantaare marawé mivá'á kwáyáin-tantaare uwí-nóné miwán-arumpimba kwáyáin-tantaare úmakowai aúranka'a asiramái séna íma ókwarata amu'maránaunanaya paárinin-kanaama kwétiye. ⁷naaóv'á'á Áánútu kwená kwayó-kwáásí kwenáái simátímakowaiyavena séna aúpá'á tukáunda-aimba paáriníye siráimba ava'moraénarawa'a kwíyómpakendarawa'a uwíremba á'a tuvúwómba póna tínaaemba moóráwai uwíremba tuvuwínana mináímbá paáriníye siráíye.

⁸minkákémbá kwíyómpakewai simásímakowai simásimena séna moórá-aisamai marará téna moórá-aisamai táá'mai uwí-nómímbá ténamo iwái ayáámpinkemba sáwíyan-kwandaai aríráyokaimba komayaáo súwa'a ⁹kwenópa'a kwé'a sé'a sáwíyan-kwandaai simiyó séwánana séna maimái naaó. enóipimba taakáámbá ínana enarumpimbá ikaa'á wáníye súwa'a ¹⁰minkwándáái maimái násuwaawanana sóipinkemba taakáámbá úwana sirumpinkémbá ikaa'á wówana ¹¹minkákémbá simásimena séna moórágwara'a Áánútun-aaí simátimíníyone. ó'on-o'on-kuwara-kwaasiye amápa'-maravaken-kwaasiye ó'on-o'on-aimba kwésen-kwaasiye kawáá-kwáásígwáraré Áánútumo ínín-aimba simátimíníyone simásímakaiye.

Áánútun-aaí simátímakaayan-kwasai.

11 ¹simásímatuwowana moóráwai naambó agambatuwésamo on-ándámá siména séna Áánútuna mono'-námbá koagambaré póimo tuvú'máímo agáyáan-ontan-taarei koagambaré Áánútuna imáyáa kwéon-kwaasi táámpe ²ánivo naamáúva'a íma agambaré ivá túwénasa úwoi-kwaasi íma Áánútuna kwaási tésa minkáwé'-náópa'a sáwí'a úmae iyónááomba kaumbo-ímá umái ava'moraé-kwiyomba maisuwésa ánásanaaomba mindáyavai naamáúva'a íma agambaraaó. ³kae'nárai asirayámbá timé'a ti'maráanasarai kwésarai tirumbá kwéoyantavesarai avután-únánkwátói urésarai 1,260 kanaara'a kesáái árai'a simátíma'maesarai iyóyááoíye simásímakaiye. ⁴Ísóigo marará'á kárákwiraiwai aúranka'a kae-táíma mintáígo arampinkémbá masawémba kwéatiyen-taima kwáyáísana mintáígoná ááimba minkwáásírái óye. Ísóigo aúranka'a kaer-ómbá kúra'maraisana kwáyáísana minónkóná ááimba minkwáásírái óye. ⁵minkwáásíráíyávésamo sésamo sáwí'a umátinkanæe síyanamo éna mindárai tóipinkemba ira-ausankó miwítí namuro-kwáásí kavuwíníye. minkwáásírái sáwí'a umátinkanæe síyawai mirámó íyamba kavuwínasa puwónááowe. ⁶Áánútu mindárai asirayámbá timúwasarai aa'á íma tíno síyanaraimo éna Áánútun-aaí kwésimatimíyan-kanaavimba íma aa'á tíníye. nonkóntávésaraimo naae-nómbá auvuwómó síyanaraimo éna mirá íníye. tí'a ínomo sésarai amápar-umbai-yantaa'a kwaásitopa'a tínor-aimo síyanaraimo éna mirá íníye.

7mirá ínasarai mindárai Áánútun-ai simátímatuwaiyana avéúmbó ímo kwáyáim-baikakewai téna áái'a tiyéna usáyaitainasarai puwíyana 8anón-daopa'-marupa'a mindárai túma kwéniye. kentí Ísóigo taaira'á pukáipa'a mindáóko áwí'a aúpá-kwí'á Sótómu-naopare Ísípi-naopare mivá'á mindárai túma kwáyainasa 9ó'on-o'on-kuwara-kwaasiye amápar-akun-andaraken-kwaasiye ó'on-o'on-aimba kwésen-kwaasiye amápa'-maravaken-kwaasiye tóyo esa mindárai túma taawánésa sésa íma utaró kwésiyana kaumbo-táwai umái éiyainkomba kwáyá'wái íniye. 10Áánútun-ai simátímakaayandarai marapá-kwáásíyávésarai sáwísawaa kwéowe séyááoyan-ainko tirumbá sáwí'a íniye. mindáyavai mindáraimo puwóyááoyantavena tirunkó kawé'á ínasa aamoí ésa amápa-tantaa'a kwenamín-kwenamimba ónááowe. 11minkáumbó-táwai umái éiyainkomba kwáyá'wái Áánútu mindárai táama timínasarai usásinesarai méyasa tuwánésa táátavai íyana 12kwíyómpakemba moóráwai anónka'a simátimena séna maavá'á íyókaiyo sínasarai ainámpímbá iyíyasa kentí namuro-kwáásí tuwánáiyana 13mirá-íya-tawai anóm-barima táínda anón-daopa'a avaréiyain-ayampa'a úwoi máyaiyasa moórá-ayampa'a naambá tawisínaawisi umái sáwíva-kwaasi 7,000 kwaasi puwíyasa úwoimo túvamaimo máyaiyan-kwaasi tiyántámbá kwétainasa táátavai kwéesa Áánútuntavai kwená ááimba ó'oran-aaimban-íye sénááowe.

14kemá Yóni mirán-kááíní'a awáné'a sé'a mirá umbá póna kae-sáwí-méyámbá ánásowana naae-sawi-meyamba sáwíyanka'a tíníye sune.

naaén-uwiremba tuvúkáin-kwasai.

15minkákémbá kwíyómpakendarawa'a ava'moraénarawa'a uwíremba tuvúkáawana miwí tínaaemba moóráwai uwíremba tuvuwúwa'a isááwánasa kwíyómpa'a sáwívarawai sésa

marapá-kwáásírá'á kawáá uráawai ánásaawasarai kentáásí Ísóigoe usásinankaiwaiye aasiyaasí

kawáá úmae iyóyááoiye

16suwasá moórá-kwaai aiyayaan-umai éiyain-anon-kwaasi Áánútuna egwaa'á kawááuwai máyón-ayampa'a mésa aísamaivimba kívairea kwená imáyáa ésa áwí'a mósá marésa 17sésa

Áánútu Ísóigoo amápar-asirayamba tokáandawai aiva'á mé ívékwar'a máyaandawai e sáwívar-asirayamba toké kwaásira'a ááimba ásámai kwégawaa ónda póta súwiya kwésune. 18amápa'-maravaken-kwaasi embá áwáá'a kwéaeewa ívé'a miwímó áwáá'o tiyíníyonda-kanaama kwétiye. pukáan-kwaasi miwí táái tísa umai isé ená kwayó-kwáásí enáái simátímakaawaiye anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye miwí ená imáyáa mósá marésa enáwí'a mósá máraawaiye kawé'-méyámbá timé marapá'á sáwí-mayai mairáawai sáwí-meyamba timíníyone

siráawe.

¹⁹suwaná minkákémbá kwíyómpa'a Áánútuna mono'-nánkóná ontá tigúwa'a awánaawanda mimbónó'-náúmpá'á kawe-ánáveumba kwáyowana naaóv'á'ó Áánútumo Mósesimbo simámakon-amaambo siyáánkai-amaambo óntan-kwandaaira'o agaimái mimpímbó makón-anaveumba awánaawanana kwíyónaai kwésuwana tawáomba kwéuwana anón-awairai kwésuwana anóm-barima kwétowana anón-kaiyaramba kwégumuwana mirá kwéuwa'a awánaraumne.

aaraigónté arááinkóntéi kwaasái.

12 ¹awánaawanda kwíyómpa'a umásitai'a éna kwaási agaráátinkai-umasitai'a maarán-úmásítái'a éna moórá-ininko máyowana aaváúgó kwená unáánkwtóiraamba éna áúgomba ánáan-kwirowana máyowana kwíyónko aísamai-andampa'a kwáyowana a'nómpímbá kánumo'a kwáyowana minkánúmópímbá sísamaivakemba kae'á kumbaimái-o'a kwáyowana ²ámúkwara'a máyowana kwená kanaamá túwana iyámpói ankáindayavena áí'a úwana kwáá'a túwana ³minkákémbá kwíyómpa'a moórá-umasitaikwara'a éna kwaási agaráátinkai-umasitai'a maará éna arááímbá anón-araaimba ména naeayán-áúgwárá'á ména avakaeté-a'nomba kwáyowana a'nómpínkémbá siyáánkai-awaayaamba kwáyowana usáyaaitaraiwaina kánumo'a avakaeté-kanumo'a a'nómpímbá kwáyowana ⁴kaer-áyámpákén-ó'á tuwéna moórá-ayampaken-o'a améraandei kwiyúmai awéntayuwowana marapá'á kumúwana iyámpói ankánín-ininkona egwaa'á ména ankáína'a tuvú'-nasuwánáe séna máyowana ⁵inaamaíyámpói marankówana anón-éna amápa'-maravaken-kwaasira'a asiramái kawáá ínín-iyampoi marankówana Áánútu kárákwiyinintavena miníyámpói ááéma mósá tavímairena kwemá kawááin-avara'a móankowana ⁶minínínkó inkaiséna kavóná-marava'a kwéna Áánútu kwentávéna to'mayaa umánkanaumne sirópa'a koména ayáátáaka'a 1,260 kanaama komáyowana Áánútu kawáá uráíye.

⁷kawáá úwasa kwíyómpa'a áái'a tiyésa Áánútuna kwayó'nárawaka'a kárákwiwowai áwí'a Máíkeri kwemá kwená kwayó'náraware arááinkówé kwená kwayó'náraware áái'a tíyówasa ⁸Máíkeriye kwená kwayó'náraware usáyaaitesa kwíyómpakemba arááinkówé kwená kwayó'náraware kwatuwésa ⁹anón-araainkomba awéntáyukaawe. naaóv'á'á marapá'á iraankavayaambá aúkéna kwenáwí'a Sáátááni póna marapá-kwáásí kampar-áímbá simátíma'maena kwéiyisasa árai'a siyé kwésewana kwaási simái sáwí'a kwéumatiyuwaiye. kwenté kwená kwayó'nárawate tuwétayuwowasa marapá'á kunkáawe.

¹⁰kúmúwa'a isááwánda kwíyómpa'a moóráwai anónka'a séna Áánútu aúranka'a ména kentáásí kwaásiyavena sáwí-kwaasiman-owe kampa'á símae iráiwaimba awéntayuwaisana marapá'á

kúmísana póna Áánútu Sáátáánigo tátokaimpinkemba kentáá mégwésiraiye. kentáará'á kawáá éna asirayán-úrandako póna mégwésiraisata awánaraumne. Áánútu ai'marówana marapá'á kunkáiwaina asirayántá awánaraumne. ¹¹ Ísu sipisípi-araakaawai miwítí sáwí-meyamba mairáiwai puwúwana kwená naaemá kunkáimba pósa Áánútun-ai arupí umái simátíma'maesa kwéiyesa sínkamiyata puwúnavo-imayaa íma umbá asiramái mésa Sáátáánigomba usáyaaitaraawe. ¹² keinárawa'a kwíyómpa'a máyáawai mináintávé'a imáyaa é'a aamoí oró. ánivo Sáátáánigo marapá'á kumbéna sáwí'a kwéimba pó'a marapá'á uwí-nómpá'á máyáan-kwaasi sáwí'a umái ménaaowe. Áánútu Sáátáánigomba tuvuwínín-kanaama sáwiyanka'a tínimba póna Sáátáánigo iséna áyántavena kwéiye

kwíyómpakewai siráiyé.

¹³ súwana minarááínkó áwí'a Sáátáánigo imáyaa éna kwíyómpakemba suwéntayuwaísa'a marapá'á kumbáyaumne séna inaamaiyámpóimo maránkaron-ininkomba kwa'maéna kúwana ¹⁴ arááínkó minínínkómbá tuvúwívo séna Áánútu anón-evontaanko ayóiráámbá kae'á amúwana araravámaena kavóná-marava'a kwentávénamo to'mayaa umánkaropa'a kúwana Áánútu kaumbo-ímá umái ava'moraé-kwiyomba kárákwiraiye. ¹⁵ arááínkó minínínkómbá kwa'maéna ói'a káá'maena nombá umpíyankaanana maya'maéna kówinkwae séna kwa'maéna kúwana ¹⁶ maragó áwa'naa ena kweyááríka'a maramá kitúwana kwenóipinken-donko mimpímbá kumúwana ¹⁷ arááínkó minínínkómbá áyántavena umánkena imáyaa éna séna kwenaráá'maatemo é'a áái'a tiyánaumne-imayaa uráiyé. kwenaráá'maa'a miwí Áánútun-ai ísámai kawé'a ésa Ísu siráin-aimba simátíméwaiman-owe. áái'a tiyánaumne séna uwí-nón-awampa'a to'mayaa umái méraiye.

anón-avaa-kwankona kwaasái.

13 ¹ máyowana awánaawanda moórá anón-avaa-kwamba uwí-nómpínkémbá iyéna avakaeté-a'nomba kwáyowana áwááyaamba a'nómpínkémbá siyáánkai irówana usáyaaitaraiwaina kánumo'a siyáánkai mináwááyáámpímbá kwáyowana Áánútuntavai simái sáwí'a umánkaron-aimba a'nómpínká'á agaimái kwimakówana ²⁻³ kwemá anón-avaar-iyankaamba ména aísamaima anón-iyanko aísamairaamba kwáyowana ói'a aváár-íyán-óikaamba kwáyowa'a awánaawanana ááéma moóráwai puwínkwáe séna tuvuwúwana urón-karevu'a kawáúgun-avima kwáyowana tuvuwúwana íma puwéna úwoi máyowana arááínkó kwená asirayámbá aména simáména séna marará'á kawáá úndava'a kawáá uwo súwasa amápa'-maravaken-kwaasi awánésa táátavai ésa

kentáásí anóndakoman-iye sésa kwenarááíma kwarésa ⁴arááínkó anón-avaa-kwankomba asirayámbá ámakontavesa arááínkóná imáyáagwara'a mósá marésa anón-avaa-kwankona imáyáa mósá marésa sésa anón-avaa-kwanko usáyaaitaraimba pósa íma kanaán-umai áái'a tiyamánkanaaowe siráawe.

⁵suwaná Áánútu mináváá-kwámbá érankowana ména kwenáúma maimaé kwéiyena Áánútumba simái sáwí'a kwéumankowana kaumbo-ímá umái ava'moraé-kwiyomba Áánútu érankowana ména ⁶Áánútumba simái sáwí'a umánkena kwenáwí'a simái sáwí'a kwéena Áánútumo máyáipa'a simái sáwí'a kwéena kwíyómpa'o máyáawai simái sáwí'a umátinkomba isááwánana ⁷Áánútu érankowana ména Áánútuna kwaásiye áái'a tiyamái kwéusayaaitena amápar-akun-andaraken-kwaasiye ó'on-o'on-kuwara-kwaasiye ó'on-o'on-aimba kwésun-kwaasiye amápa'-maravaken-kwaasirare kwégawaa úwasa ⁸amápa'-marava'a máyón-kwaasi anón-avaa-kwankona imáyáa mósá makáawe. Áánútu maramá íma tarórunka'a sipisípi-araakaawai kentáásí sáwí-meyamba mairáiwai pukáiwai kwená aúvávímba mai'mai'a ónááon-kwaasi túwí'a agaimakáivo mináúvávímbá túwí'a íma agairáin-kwaasi anón-avaa-kwankona imáyáa mósá makáawe.

⁹kemá Yóni súnnda isáawai pó'a mináímbá ísámai kawé'á oró. ¹⁰ándáva'a mótinkanae sésamo ésa mirá ónááowe. tínkamónasa puwígwáe sésamo ésa mirá ónááowe. mindáyavesa Áánútuna kwaási íma Áánútumba auwé'a kwenká'á arááapamai asiramái máéro kemá Yóni kwésune.

¹¹minkákémbá awánaawanda moórá-avaa-kwamba maravínkémbá íréna sipisípi-araakaamba umái ména a'nómpínkémbá kaer-áwááyáámbá kwáyowana amósámba arááínkó amósánkaamba éna ¹²ké'naan-avaa-kwanko aúranka'a ména asirayámbá kwenkákémbá kwémaena mayáímá kwémaena amápa'-maravaken-kwaasiyavena séna anón-avaa-kwankona imáyáa mósá máraáro séna ááémo moóráwaimo puwínkwáe séna tuvúwúwana úwoi máyowaintavena ké'naan-avaa-kwankontavena mináímbá séna ¹³ó'on-o'om-bayai ímo awánarom-bayai kwémaena séna kwíyómpakemba iramá kumuwo súwana kwaási túranka'a kwégumuwana ¹⁴Áánútu érankowana ména ké'naan-avaa-kwanko aúranka'a ó'on-o'om-bayai ímo awánarom-bayai kwémaena marapá-kwáásí sáwí-ampa'a tavisimái mégwétiyuwena simátimena séna anón-avaa-kwanko áúwawakaani'a úmaraiyana kwenáwí'a anómba íno séna ááémo moóráwaimo puwínkwáe séna tuvúwúwana úwoi máyowaintavena mináímbá súwasa isésa mirá uwaná ¹⁵Áánútu érankowana ména ké'naan-avaa-kwanko áúwawakaani'o úmárówaimba áama amúwana aaí séna kesí imáyáama íma mósá makáawai tínkamiyasa púwóro súwasa mirá kwéuwana ¹⁶maravínkémbá usaráiwai

asiramái súwasa anón-kwaasiyeúwoi-kwaasiye óísankwara-kwaasiye óísaniyaain-kwaasiye úwoi kwénaaun-kwaasiye ó'owiti mayáíma kwémaesa meéyámbá ímo kwémayon-kwaasiye miráumai-kwaasi anón-avaa-kwankona aúvái agayésa évaka'a túwayaanka'a agáyówasa évaka'a tiyáánka'a agáyówasa ¹⁷évakarawai mináváá-kwánkó áwí'a agáyówasa évakarawai náampaamba agayésa mindáámpáánkóná ááimba kwenáwí'a agaimárón-kwaasi toómbá meéyán-uwasá ímo mirán-áúvái agaimárón-kwaasi íma toómbá meéyán-uráawe.

¹⁸kemá Yóni sumpo mináímbá kawe'á umái imáyáa oró. kawer-ímáyáágwára-kwáásí mindáámpáánkóná ááimba isánááowe. mindáámpáámbá kwaásigontavaiman-íye. mindáámpáámbá 666 íye kemá Yóni kwésune.

aúná-ima siráan-kwasai.

14 ¹minkákémbá awánaawanda kentáásí sáwí-meyamba mairáiwai moórá-omaka'a minómákó áwí'a Sáfyono-omaka'a máyowasa kwesé sáwíva-kwaasi mésa kwenáwíre avowán-áwíre túwayaanka'a agaimakón-kwaasi 144,000 kwaasi máyówa'a ²isááwánda kwíyómpakemba nosiyarákémbó sintenkáámbá kwésuwana kwíyónaai sintenkáámbá kwésuwana sáwíva-kwaasimo uwírembo tuvúwówanamo sintenkáámbá kwésuwa'a isááwánasa ³kawááin-avaona aúrampa'a mésa éiyaimbo túvamaimo máyówai túrankare anón-kwaasi túrankare mésa aúná-ima kwésesa marapá-kwáásívínkémbá Áánútu meéyámbakain-kwaasiye su'mai mi-144,000-kwáásí miníma kanaán-umai kwésesa ⁴miwímá íma aarai-úmóyámbá kwéesa arupí umái mésa kentáásí sáwí-meyamba mairáiwai aráái kwégwarowana kwemá kwaásivinkemba meéyámbarena Áánútuntavena séna miwímá kesí kwaási ésa ená kwaásigwara'a ombá pósa naaémba ó'on-o'on-kwaasi mirá ónááowe kwésuwasa ⁵miwímá íma kampar-áímbá kwésesa miwívímbá íma sáwí-aimba kwáyowai mináúná-ímá suwa'á ísaraumne.

kwíyómpaken-kwayo'narauti kwaasái.

⁶minkákémbá awánaawanda kwíyómpaken-kwayo'nako sanaan-úramba araravámaena áséi-kwasai kwaíkwai'a ínín-kwasai marapá'á máyón-kwaasiyavena amápa'-maravaken-kwaasiye amápar-akun-andaraken-kwaasiye ó'on-o'on-aimba kwésun-kwaasiye ó'on-o'on-kuwara-kwaasiye miráumai-kwaasiyavena simátimindayavena araravámaena kwénaaena ⁷anónka'a séna Áánútu aaivimbá maitinkánín-kanaama kwétivo Áánútun-áároi kwéinkaise'a kwentávé'a kwená ááimba ó'oran-aaiban-íye seró. kwíyómba maramá uwí-nómbá non-úramba taróruaiwaina imáyáa é'a áwí'a mósá máraaro kwíyómpaken-kwayo'nako siráíye.

⁸súwana kwenánaaembo kwíyómpaken-kwayo'nako túwai séna anón-daoko áwí'a Pépíróni-nao'a tawísínaawisi umásukaiye. mirá úwasa mindáópaken-kwaasi amápa'-maravaken-kwaasi sáwí-ampa'a tavisimái métínkówasa ó'on-o'on-tantaa'a sáwísawaa uráawe minkwíyómpákén-kwáyó'nákó siráiyé.

⁹⁻¹⁰súwana minkáé'nárai tínaaembo kwíyómpaken-kwayo'nako túwai anónka'a séna kwaásimo anón-avaa-kwankona imáyáawe kwenáúwawakaani'a úmárówaina imáyáawe mósá máráan-kwaasi Áánútu áwáá'a tiyíníye. mináváá-kwánkóná aúvái túwayaankare tiyáánkare agaimakáan-kwaasi Áánútu áwáá'a tiyéna íma sáwíyan-awaa'a tiyínívo anón-awaa'a tiyínasa kwíyómpakemba kawé-kwáyó'nárawa túrankare kentáási sáwí-meyamba mairáiwai aúrankare iramá kwégaipa'a sáwí-kwiyumba ún-ontamba agaimakáipa'a mésa títe kwéinasa ménaaowe. ¹¹iravínkémbó úmúmbó iyíntemba aasiyaasi títe úmae iyíníye. anón-avaa-kwankona imáyáawe kwenáúwawakaani'o úmárówaina imáyáawe mósá kwémaraawai mináváá-kwánkóná aúvái tine'á agaimakáawai íma aagándésa aasiyaasi títe úmaena iyíníye.

¹²kemá Yóni sumpo Áánútuna kwaási ísáaro. Áánútun-ai kwétagwiyave'a Ísuwe aráápamai máyáawai asiramái máéro kemá Yóni kwésune.

¹³minkákémbá isááwánda moórawai kwíyómpakemba simásimena séna maanáimbá aúvái-kwandaavimba agayaaó. ívékwara naaénkwara'a Ísóigowe tarúmai máyáawai puwíyanamo éna Áánútu kawé'á umátinkaniye. Áánútun-amanko simásimena séna mináimbá árair-aimban-íye. ívé'a mayáímá kwémaesa naaémba aagándésa miwítí mayáívínkémbá paárinin-tantaa'a miwívá'á kwéniye simásímakaiye siráiyé.

kwaásiyavena kwántámai-aimba siráin-kwasai.

¹⁴súwa'a awánaawanda moórawai kwaási-úrandakoraawai kwayán-áinánk'á'á ména a'nómpímbá usáyaaitaraiwaina kánumo'a kóri-ontandei úmakon-kanumo'a kwáyowana ayáámpimba áwááiyemo tóm-bankara'a kaetám-bánkárá'á tokówana ¹⁵minkákémbá kwíyómpaken-kwayo'nako kwíyómpa'-mono'-naumpakemba kunákárúwena ainánk'á'á máyowaintavena anónka'a séna marapá-tómbá kareparáivo toómbó akaráníyonda-kanaama kwétivo kaetám-bánkárá'á toké akaraaó súwana ¹⁶ainánk'á'á máyowai kwená kaetám-bánkárá'á tokéna mintómbá ákákaiye.

¹⁷akarówana mimbónó'-náúmpákémbá ánaaembo kunákárúwawai kwegwárá'á áwááiyemo tóm-bankara'a kaetám-bánkárá'á tokéna máyowana ¹⁸moórawai kwenánaaemba kwíyómpaken-kwayo'nako irará'á kárákwirowai póimo tuvú'máimo agáyáan-ontan-taareirakemba

kunákárúwena áwááiyemo tóm-bankara'a kaetám-bánkárá'á tokówaintavena anónka'a séna marapá'á ándá-aramba ávun-kaivo ená kaetám-bánkárá'á toké minándá-árámbá akaraaó súwana ¹⁹iséna minándá-árámbá kárámai makáiyé. aísamaivimbo makénamo mapamínanamo anombó kumínanamo uwínín-ayampa'a makáiyé. minándá-áránkóná ááimba sáwí-kwaasimo éna Áánútu anón-awaa'a tiyéna ándá-arambo mapámintemba mirá éna ²⁰ándá-aramba mapánkon-ayampa'a anón-daokona awámpá'á mináyámpákáámbá kwaási tuvúkáiyé. ándá-aran-anombo kúmíntemba miwítí naaemá kuména kavirayán-dónkáámbá kumeéména kwaási kwénawikena ayáátááka'a kunkáiyé.

avakaeté-sawi-meyankona kwaasái.

15 ¹kumúwa'a awánaawanda kwíyómpa'a umásítai'a éna kwaási agarátinkai-i'a úwana sáá'a kówana avakaeté-sawiyantaa'a kwáyowasa kwíyómpakemba avakaeté-kwayo'narawa'a mésa misáwí-yántáá'á timíyanesa kwéesa minávákáété-sáwí-méyámbá tímaturaiyanamo misáwí-méyámbó ánasagwinanamo éna Áánútuna áwáá'a ánasanimba awánaraumne.

²awánaawanda nonkwaaúnkáámbá ságayamba kwáyowana évaka'a iraráámbá kwégowasa mindón-awampa'a kwaási mésa íma anón-avaa-kwankona imáyáawe kwenáúwawakaani'o úmárówaina imáyáawe íma mósá kwémaraawai kwená náámpaamba tine'á íma agaimakáawai anón-avaa-kwankomba usáyaaitarowai máyówana Áánútu uwíremba tímakowasa tokésa mésa ³imá sésa Áánútuna mayái-kwáásígó áwí'a Mósesinte kentáásí sáwí-meyamba mairáiwainte imá simátinkesa maará sésa

emá Ísóigo Áánútu amápar-asirayamba tokáandawai ená mayái ó'oram-bayai kwémayaanda awánéta sáátavai kwéunaya emá amápa'-maravaken-kwaasira'a kawáá uráandawai ená mayái arupí umái kawe'á umái kwémayaane. ⁴Ísóigoo ewé su'mai ó'orankawe'a umái aoka'á máyaandawaimba pósa amáparawai enáároi inkaisésa ená ááimba ó'oran-aaimban-iye sénááowe. ená kawe'-má'yáiyé su'maimo kwémayaanda paáruraisasa kwéawanesa amápa'-maravaken-kwaasi enópa'a tésa ená imáyáa enáwí'a mósá maránááowe

non-awámpá'á máyówai minímá siráawe.

⁵suwa'á minkákémbá awánaawanda kwíyómpa'a mono'-náúmpá'á Áánútuna aoka'-náúmpá'á ontán-tigurówasa ⁶kwíyómpakemba avakaeté-kwayo'narawa'a avakaeté-sawi-meyambo tíménááowai mináóká'-náúmpákémbá kunákárúwesa kwayán-únánkwátói súgáyáagaya ún-unankwatoi urésa tíntaara'a terávu-timur-anda urésa máyówasa ⁷éyaimbo túvamaimo máyówaivinkemba moórawai avakaeté-taave'a tímúwasa

mintáávépímbá Áánútu aasiyaasimó maí'mai'o íníwaimo áwáá'o títín-tantaa'a kwáyowana ⁸naaúmpa'o úmúntemo intembá Áánútuna mono'-náúmpá'á kwená asirayánkówé kwená ó'oran-aainkona ságayankowe anómba úwasa kwaási íma kanaán-umai mindáúmpá'á kwéiyesa avakaeté-kwayo'narawa'a avakaeté-sawí-meyamba tímaturere sésa mindáúmpá'á íma iráawe.

Áánútu áwáá'a tíkain-kwasai.

16 ¹minkákémbá isááwánda mono'-náúmpákémbá moóráwai minávákáéténárawatavena anónka'a séna avakaeté-taavepinkemba Áánútu áwáá'o títín-tantaa'a marapá'á ayáúsuwaaro súwana ²minávákáéténárawapinkemba aivakéwái kwená táávepinkemba marapá'á ayáúsuwowa anón-avaa-kwankona aúvái tine'á agaimakésa kwenáúwawakaani'o úmárówaina imáyáa mósá makáawaitopa'a anón-karevutomba túwawaapimpa'a kówana títe uráíye.

³úwana kwenánaembo máyowai kwená táávepinkemba uwí-nómpá'á ayáúsuwowa uwí-nónkó púwín-kwaasigona naaeráámbá úwana uwí-nómpínkén-kwámbá putásariye.

⁴putásowana minkáé'nárai tínaembo máyowai kwená táávepinkemba nonayumpinká'á ayáúsuwowa naae-nómbá aúkúwa'a ⁵minkákémbá isááwánda kwíyómpaken-kwayo'na'a nonká'á kárákwirowai séna emá kawer-úramba umái máyaandawai aiva'á mé ívékwara'a máyaandawai misáwí-méyámbó tímakaanda kawé'á umái arupí uráane. ⁶ená kwaásiye enáái simátímakaawaiye tínkamuwasa pukáantavai naae-nómbá aútínkaraane. mindáyavai kawé'á kwéé miwítí sáwí-mayaigona anondá tímakaane nonká'á kárákwirowai súwa'a ⁷isááwánda moóráwai póímo tuvú'máímo agáyáan-ontan-taareirakemba séna

Áánútu Ísóigo amápar-asirayamba tokáandawai misáwí-méyámbó tímakaanda kawé'á umái arupí uráane

siráíye.

⁸súwana minkáúmbónárau tínaembo máyowai kwená táávepinkemba aaváúrá'á ayáúsuwowa Áánútu érankowana kwaási tine'ó iramó kaintembá aa'á kéna tinepái ó'oraumai kówana ⁹títe úwasa Áánútumba simái sáwí'a umánkesa Áánútunopakemba misáwí-méyámbá kwétiye sumbánivo miwítí sáwí-mayai íma tuwésa Áánútunopa'a tésa kwená ááimba ó'oran-aaimban-íye íma siráawe.

¹⁰íma suwaná minéfyáíndárau tínaembo máyowai kwená táávepinkemba anón-avaa-kwanko kwaásira'a kawáá urópa'a ayáúsuwowa tínkuwasa kwemá kawáá urówai tuní-áyámpá'á mésa títe kwéuwasa kwáá'a kwétesa timááví túwááyaandei kwéunkaresa ¹¹títe kwéuwana karevú'a kwégontavai Áánútumba kwíyómpakewaimba simái sáwí'a umánkómbanivo íma sáwí-mayai tuwésa kwenópa'a tiráawe.

¹² íma tuwaná minévá'ááséínárawa tínaaembo máyowai kwená táávepinkemba anón-donko áwí'a Yúvérétísi-nonka'a ayáúsuwowana mindómbá ká'náguwasa aaváúmó usón-ayampa'-marapimpa'a kawáá urówaiti aambá kwíyúntavena mindómbá ka'náguraye.

¹³⁻¹⁴ mindómbá ká'náguwa'a awánaawanda arááínkó óipinkemba awáímá túwana anón-avaa-kwanko óipinkemba awáímá túwana kampar-áímbó simátímakowai óipinkemba awáímá túwasa minkáúmbó-áwáígó tirumpimbá kaumbo-táráváá-kwámbá mésa ó'on-o'om-bayai ímo awánarom-bayai kwémaesa Áánútuwemo áái'o tíyénesa amápa'-marava'a kwénaesa kawáá-kwáási tí'maesa Áánútu amápar-asirayamba tokáiwaina anón-kanaama áái'o tíyénesa tiráawe. ¹⁵ kemá Yóni simátíme'a sé'a Ísu séna umóyán-kwáásímó timbó ímo ísaraawanamo tintembá íma ísarenka'a kúmónða simu'marésa unáánkwátói úmaresa máyayawai íma unáánkwátói-iyaaíntavesa tigaemá ónááowe Ísu siráíye kemá Yóni súne. awánaawaanda ¹⁶ minkákémbá kawáá-kwáási tí'maesa moórá-ayampa'a máúpa'a Yútaa-kwaasi tááivinkemba Ípíru-aimpinkemba Áámágétoni-maravare kwésesa torupamá méraawe.

¹⁷ máyówana minává'móráénárawa tínaaembo máyowai kwená táávepinkemba úndámo torópa'a ayáúsuwowana moóráwai mono'-náúmpá'á kawááin-avarakemba anónka'a séna amápa'-mayai ánásagwiye súwana ¹⁸ kwíyónaai kwésuwana awairái kwésuwana tawáomba kwéuwana anóm-barima téna marapá'á kwaási máyónkakene ívékwara'o máyáankare mirám-bárimá íma kwétena ¹⁹ anón-daopa'a kaumborá'á maramá kítraa'a uréna tawákaa'a úwana amápa'-marava'a anón-daopimpa'a tawisínaawisi úwana Áánútu Pépíróni-anon-daopaken-kwaasi sáwí'a umbá Áánútu imáyáa éna áwáá'a tiyéna miwítí sáwí-meyamba anómba timúwana ²⁰ nonavuvumpa'-márámá amápa'a nawíkasuwowana omátomba arúwáásé umágúwana ²¹ kwíyómpakemba anón-umbai tain-óntánkáámbá kaaíyaramba kuména kwaási tínkamuwasa Áánútumba simái sáwí'a umánkaraawe. anón-kaaiyaramba anómba sáwí-meyamba timúntavesa Áánútumba simái sáwí'a umánkaraawe.

Pépíróni-kwaasi kwántámai-aimba siráin-kwasai.

17 ¹ sáwí'a umánkówana kwíyómpakemba avakaeté-kwayo'narawa'a avakaeté-taave'a tokówaivinkemba moóráwai simásimena séna tiréna'a éénánká'á nááin-inimba sáwí-meyamba mayáínda agarááránkáano. minínínkóná ááimba anón-daopa'a sáwíva'-non-awampa'-naopa'an-íye. ² mindáópaken-kwaasimo ó'on-o'on-tantaa'o sáwí'o ombá amápa'-maravaken-kawaa-kwaasi mirá uráawe. uwo'aó'-nómbó nésamo uwo'aó'ó ontembá mindáópaken-kwaasi sáwí'o ombá ó'on-o'om-baravaken-kwaasi tuwánésa mirá uráawe simásímakaiye.

³ simásímatuwowana Áánútun-amanko kempímbá anómba umásinkowana minkwíyómpákéwái sí'maena kavóná-marava'a mósinkowa'a awánaawanda

moórá-anon-avaa-kwanko moórá-inimba ayáá'marena ména áúwawaa'a naae-áúmá kwáyowana Áánútumba simái sáwí'a umánkaron-aimba ane'á agaimakówana avakaeté-a'nomba kwáyowana miná'nómpímbá áwááyaamba siyáánkai usarówana ⁴minínínkóná unáánkwtóí évaka'a naae-únánkwátóí évaka'a sokón-unankwtóí uréna kwená konaarirí-yántáá'á sáwívar-ontamba tuwéna maimái umásokena kóri-ontandei úmakon-don-anama ayáámpimba tokéna mindón-ánávímbá sáwí-yantaare su'mai ógwitena sáwísawaamo uwáíná ááimba mindón-ánávímbá kwáyowana ⁵aúwayaanka'a agaimakéna séna anón-daopa'a áwí'a Pépíróni-naopa'a eénánká'á nááówai tinówa é'a marapá'ó sáwísawaa kwéowai tinówa úne agaimaréna súwana ⁶Áánútuna kwaásiye Ísun-aaí simátímakowaiye tínkamuwasa púwúwana uwo'aó'-nómbó nésamo uwo'aó'ó ontembá minínínkó tínkamena uwo'aó'á úwa'a awánaawanda sáá'a kówana ⁷kwíyómpakewai simásimena séna íma áá'a kaíno. mináváá-kwánkó minínínkómbá ayáákaimba avakaeté-a'nomba iráísana siyáánkai-awaayaamba kwáyáiwaiye minínínkónté miwítí ááimba simámenaumne. ⁸awánáánda-avaa-kwankona ááimba ááéma ména pukáimba póna avéúnyaaím-baipinkemba usásinainana Áánútu ánásasuwaníye. Áánútu maramá íma taróruwonka'a mai'mai'a ónááon-kwaasi túwí'a agaimaréna ímo túwí'o agairáin-kwaasi mináváá-kwámbá usásinainda awánésa táátavai ónááowe. ááéma ména pukáimba usásinanintavai táátavai ónááowe kwíyómpaken-kwayo'nako simásímakaiye.

⁹simásímatuwena séna kawer-ímáyáágwáráwái mináínkóná ááimba isánááowe. minávákáété-á'nónkóná ááimba avakaeté-omaka'a minínínkó méraipa'an-íye. miná'nónkóná ááinkwara'a avakaeté-kawaa-kwaasin-owe. ¹⁰minávákáété-kawaa-kwaasivinkemba éva'aasei kawáá uréna púwúwana moóráwái máyáimba póna moóráwái aáno paaréna sáwíyanka'a méníye. ¹¹mináváá-kwánkó ááémo ménamo pukáiwaina ááimba minávákáété-kawaa-kwaasi tínaaemba kawáá umai méníwai éna minávákáété-kawaanarawakaamba mirá ínana Áánútu ánásasuwaníye. ¹²siyáánkai-awaayaamba kwáyáiwaina ááimba siyáánkai-kawaa-kwaasi kawáá-máyái íma mairéna naaémbe anón-avaa-kwankona asirayámbá mairéna sáwíyanka'a kawáá ónááowe. ¹³miwítí asirayámbá kwaásira'a kawáá ónááontavesa mimbórá-ímáyáá ésa anón-avaa-kwankona imáyáa kwaréna ¹⁴kentáásí sáwí-meyamba mairáiwaimba áái'a tiyáiyana kwemá usáyaitena amápar-asirayankwara-kwaasi kwená asirayánkó usáyaitarawai póna amápa-kawaa-kwaasira'a kawáá uráiwai póna usáyaitaniye. tááyena kesí kwaásin-owe siráísasa kwembá íma auwésa kwenaráái kwégwaraawai usáyaindara'a kwesé ménaaowe kwíyómpaken-kwayo'nako simásímakaiye.

¹⁵simásímatuwena séna awánáánda-nonkona ááimba eénánká'ó nááín-ininko máyáin-donkona ááimba sáwíva-kwaasi amápa'-maravakemba ó'on-o'on-kuwara-kwaasi ó'on-o'on-aimba kwésen-kwaasin-owe. ¹⁶aváá-

kwánkóé siyáánkai-awaayaankwarawai awánáandawai eénánká'ó nááin-ininkomba tíyántavesa umánkesa sáwí'a umánkesa unáánkwátói ayú'máyáawana unáánkwátói-iyaaimba máyainasa ama'á násuwesa ayáántámba agaisuwánááowe. ¹⁷Áánútu misáwí-kwáásí imáyáa timúwasa mimbórá-ímáyáá ésa kwaásira'o kawáá í-ásíráyámbá anón-avaa-kwankomba amésa pósa Áánútuna imáyáavinkení'a íyana Áánútumo siráin-aimba paáriníye. ¹⁸minínimbó awánáanda-ininkona ááimba anón-daopakewai amápa'-maravaken-kawaa-kwaasira'a kwégawaa-owain-owe kwíyómpaken-kwayo'nako simásímakaiye.

Pépíróni-nao'a tawisínaawisi uráin-kwasai.

18 ¹simásímatuwowana awánaawanda moórá-kwayo'nako kwíyómapakemba kuména anón-asirayamba tokéna kwenanekembá marará'á kusá kwégowana ²anónka'a séna tawisínaawisi uráimba anón-daopa'a áwí'a Pépíróni-naopa'a tawisínaawisi umásuwaisana taraváá-kwántóné ó'on-o'o-sawí-yantaare mindáópa'a máyáísana sáwí-numawe inkáísén-dumawe mindáópa'a máyáíye. ³Pépíróni-naopaken-kwaasi ó'on-o'on-tantaa'o sáwísawaamo umbá amápa'-maravaken-kwaasi tuwánésa mirá uráawe. amápa'-maravaken-kawaa-kwaasi Pépíróni-naopaken-kwaasiti sáwí-amba kwakáawe. amápa'-maravaken-kwaasi óísamba tíma'maesa kwénaaun-kwaasi anón-ontamba mayánáe sésa Pépíróni-naopaken-kwaasiti sáwí-amba kwakáawe. mindáyavena Pépíróni-naopa'a tawisínaawisi umáguwana kwaási ánásaguraawe siráíye.

⁴minkákémbá isááwánda kwíyómpakemba moóráwai séna kesí kwaásiyono. sáwí'o ontembá mirá ováínivo mindáópa'a túwáaro. miwítí sáwí-meyamba máyáavainivo mindáópa'a túwáaro. ⁵Pépíróni-naopaken-kwaasi sáwí'a úmae iráamba Áánútu misáwí-yántáá'á imáyáa éna sáwí-meyamba kwétimivo mindáópa'a túwáaro. ⁶Áánútuwo mindáópakemba-kwaasi sáwí'a uráantavai sáwí'a umátinkaao. sáwívaka'a sáwí'a uráantavai kaesé-umai sáwí-meyamba tíma'mae iyuwó. ⁷tirááímo taimbáyáímó kwémaesamo sésamo kawe'-má'yáíyá kwémayaumne sentembá títemo índai'a umátinke tirumbá sáwí'a umátinkaao. miwí túma maimaé iyésa sésa amápa'-maravaken-kwaasira'a kawáá úndampo íma ketor-ínínkáántá umái méta ivi'á tánaumne siráawe. ⁸Áánútu Ísóigo aaivimbá kwémaitinkaiwai amápar-asirayamba tokáimba póna mimbórá-táwai sáwí-meyamba tímínasa évakarawai puwíyasa ivi'á kwétaiyana ayawaimá kwétainasa puwíyana mindáópa'a iramá kágwiniye

siráíye.

⁹simásuwena séna amápa'-maravaken-kawaa-kwaasiyomba Pépíróni-naopaken-kwaasiti sáwí-amba kwarésa ó'on-o'on-tantaa'a sáwí'a

uráawai mindáópa'a iramá kánín-umumba awánésa toikampóí'a urésa ivi'á tánááowe. ¹⁰miwítí sáwí-meyamba awánésa tiyántámbá kwétainasa táátavai kwéesa némpa'a mésa eésé'á ésa sésa anón-daopa'a Pépíróni-naopa'a awánáundaya siruntá kwéiye. asirayán-dáópa'a isaná mimbórá-táwai sáwí-meyamba tiráiye sénááowe.

¹¹síyasa Pépíróni-naopaken-kwaasi óísamba íma meéyán-unkakémbá pukáantavesa mindáyavai amápa'-marava'a óísamba tíma'maesa kwénaaon-kwaasi ivi'á tánááowe. ¹²miwítí óísamba tíma'maesa kwénaaon-oisamba anón-ontamba tuwésa kawer-óntámbá ó'on-o'on-ontamba meéyán-uraan-ontane kawer-únánkwátói évaka'a sokón-unankwatoíye évaka'a naeeyayán-únánkwátói taaimá kawe-kwíyúmbá ún-taaiye évaka-tantaa'a póáwááyandei ésa taainéi ésa naeeyayán-óntándéi ésa asirayán-óntándéi ésa kaawai-óntándéi úmakaan-tantaare ¹³áséi-kanama toópímbá umándaan-kanawe áséi-kwiyumba ún-kanawe áséi-kwiyumba ún-basawene ándá-aran-done masawéne kanaráán-tóné ampaantaríraan-tone póíma évaka'a purumakané sipisípiye ósine póímo maimaénamo nááín-kaariye kwayó-kwáásíyómbá miwítí mayáímá kwémaesa meéyámbá íma kwémayaan-kwaasiye mirám-baaran-tantaa'a Pépíróni-naopaken-kwaasi íma meéyámbaresa pukáantavesa ivi'á kwétesa ¹⁴sésa tirááímo kwétain-tantaa'a ánásaimba miwítí óísane miwítí konaarirí-yántááaré ánásaimba póna íma ó'a paárriniye sésa ¹⁵óísamba tíma'maesa kwénaaon-kwaasi mirán-tántáá'á kwétimesa anón-ontamba kwémayaan-kwaasi Pépíróni-naopa'o sáwí-meyambo máyáamba awánésa tiyántámbá kwétainasa táátavai kwéesa némpa'a mésa toikampóí'a urésa ivi'á tésa ¹⁶eésé'á ésa sésa anón-daopa'a Pépíróni-naopa'a awánáundaya siruntá kwéiye. miwí kawer-únánkwátói naeeyayán-únánkwátóíye sokón-unankwatoíye urésa miwítí konaarirí-yántáá'á anón-ontamba tuwésa maimái umásokaawe. ¹⁷⁻¹⁸mimbórá-táwai miwítí anón-oisamba sáwísawaa umásukaiye sénááowe. nompí-sípíyó tivoísáíye nompí-sípívímbá mayáímá kwémayaawaiye nompí-sípívímbá úwoi kwénaaowaiye nompí-sípívímbá óísamba tíma'maesa kwénaaowaiye miráumai-kwaasi mindáópa'a iramá kwégain-umumba awánésa némpa'a mésa sésa mindáókoma amápa'-naokomba usáyaaitarain-daokoman-iye sésa ¹⁹tirunkó sáwí'a ínasa ovaimá káúmai ti'nómpá'á avésa toikampóí'a urésa ivi'á kwétesa eésé'á ésa sésa anón-daopa'a Pépíróni-naopa'a awánáundaya siruntá kwéiye. mindáópaken-kwaasi sáwívar-oisamba makáamba pósa nompí-sípívímbá kwénaaon-kwaasi amáparawai sáwívar-ontamba mairáawe. mimbórá-táwai mindáó'a sáwísawaa umásukaiye sénááowe.

²⁰kemá Yóni súnnda keinárawa'a kwíyómpa'a máyáawaiye Áánútuna kwaásiye Ísuna aantá-kwaasiye Áánútun-aai simátímakaawaiye tirunkó kawé'á íníye. Pépíróni-naopaken-kwaasi keinárawa'a sáwí'a

umátínkáamba póna Áánútu anondá sáwí-meyamba tímínana póna tirunkó kawe'á íníye kemá Yóni súne.

²¹ minkákémbá kwíyómpaken-kwayo'nako asirayáwái anón-ontamba umbaiyé tón-ontamba maimaéna uwí-nómpímbá mámetuwena séna minúmbái-óntámbó máasiramaimo mámetuwáúndamo nompímbó kumeémenamo aúyokwintemba minánón-dáóko Pépíroni-naokomba asiramái sáwísawaa umásuwaanasa íma ó'a ónááowe. ²² mindáópa'a kwaási íma ó'a uwíremba tuvuwésa kámoyamba tésa nasé'nasepaamba tésa íma sésa íma mirá síyasa isánááowe. amápa-tantaa'a íma taróriyasa awánanaaowe. toómbá íma agáyémba awánanaaowe. ²³ oómbá íma kúra'maesa nááiyamba awánanaaowe. aaraiyé kwaaiyé íma mésa unáánkwtóí-i'ó káinda íma awánanaaowe. mindáópaken-kwaasi óísamba tíma'maesa kwénaon-kwaasi amápa'-marava'o tíma'mae kwénaon-kwaasi usáyaaitaraawe. pukaa'ó agáyáamba amápa'-maravaken-kwaasi tuwánésa kampa'á sésa kawe'á kwéowe sésa misáwí-ámbá kwakáawe. ²⁴ mindáópaken-kwaasi imáyáa tímúwasa Áánútun-aaí simátímakaawaiye Áánútuna kwaásiye tínkamuwasa pukáamba póna Áánútu anondá sáwí-meyamba tímakaiye siráíye.

kwíyómpa'a íma siráan-kwasai.

19 ¹ simásuwowasa kwíyómpakemba sáwíva-kwaasimo kwésuntemba suwa'á isááwánasa sésa

Áánútu áwíta mósá kwémaraumne. kentáásí Áánútu amápa-tantaa'a usáyaaitarena kwená ááimba ó'oran-aaimba isaná asirayáankwáráwái ména ² mindáyavena misáwí-méyámbó tímakaimba kawe'á umái arupí uráíye. mindáópaken-kwaasi amápa'-maravaken-kwaasi sáwí-ampa'a tavisimái métínkówasa ó'on-o'on-tantaa'a sáwísawaa uráamba póna sáwí-meyamba tímakaiye. mindáópaken-kwaasi Áánútuna kwayó'nárawa'a tínkamowasa pukáamba póna anondá sáwí-meyamba tímakaiye

simásuwesa ³ ó'a sésa

Áánútu áwíta mósá kwémaraumne. mindáópa'a iramá kwégena úmúmba úmae kwéiyena íma ánásaniye

suwasá ⁴ moórá-kwaai afyayaan-umai éfyain-anon-kwaasiye éfyaimbo túvamaimo máyówaiye Áánútu kawááin-avara'a máyowai aúranka'a kívaíresa kwená imáyáa mósá marésa sésa árarir-aimba isatá Áánútu áwíta mósá kwémaraumne siráawe.

⁵ suwaná minkákémbá kawááin-avarakemba aaigówé su'mai séna keinárawa'a anón-kwaasivinkene úwoi-kwaasivinkene Áánútuna kwayó'nárawa'a kwenaísamaivimbo máyáawai amáparawai kwenáwí'a mósá máraaro siráíye.

Ísu kwená kwaási kwétirain-kwasai.

⁶ simásuwowasa sáwíva-kwaasimo suntembá kwésuwana nosiyarákémbó sintenkáámbá kwésuwana kwíyónaaimo sintenkáámbá kwésuwa'a isááwánasa anónka'a sésa

kentáásí Ísóigo Áánútu amápar-asirayamba tokáiwai kwégawaa-
isata póta kwenáwíta mósá kwémaraumne. ⁷aúwinimbo
tuwai'maátópa'o kwígwaesamo tokwaa ontembá kentáásí
sáwí-meyambo mairáiwai kuntiránín-kanaa amu'marésa ménaon-
kanaa kwétisana póna sirunkóyá aamoiyá kwéisata kwená ááimba
ó'oran-aaimban-iyé kwésune. ⁸Áánútu Ísumo kuntiránín-kwaasi
kawer-únánkwátói kwayán-únánkwátói umátínkáísasa méraawe
siráawe.

minúnánkwátóigona ááimba Áánútuna kwaási arupí-mayaima
kwémayaawe.

⁹minkákémbá kwíyómpaken-kwayo'nako Ísun-aaiyavai áraire
kwésewaiyavena imáyáa éna kembá Yónimba simásimena séna
maanáimbó simáménda aúváivimba agayaaó. kentí sáwí-meyamba
mairáiwaina aaraimó tokwaa on-tánómbá nánááontavena Áánútu
kwétaayain-kwaasi tirunkó aamoí kwéiye simásímatuwena séna
Áánútu mináimbá árai'a siyé kwíyómpaken-kwayo'nako simásimuwa'a
¹⁰kwená imáyáa mósá maránáe kwése'a aísamaivimba kívaíraawanana
simásimena séna íma mirán-uwo. emó ená kwaásiyemo Áánútuna
kwayó'nárawa'o é'o Ísumo siráimbo taagwiavúntemba kegwárálá
Áánútuna kwayó'ná'á úmpo kesí imáyáa íma mósá maré Áánútuna
imáyáawe su'mai mósá maraaó simásímakaiye. Áánútun-aii
simátíméwaimo sembá Ísuntavesa kwésewe.

Ísuntavena kwántámai-aimba siráin-kwasai.

¹¹minkákémbá awánaawanda kwíyómpa'a ontá tigurówana moórá-
poigo áwí'a ósimba ména moóráwaimba ayáá'mare máyowana kwenáwí'a
árai'na'a éna arupí umái máyainda'a póna aavimbó maitínkáimba
arupí kwéena áái'o tíyáimba arupí kwéena ¹²aúranko iraráámbá
kwégowana a'nómpímbá usáyaaitaraiwaina kánumo'a sáwíva'a kwiréna
kwenane'á moórá-awí'a agaimakówana mináwíwí'óná ááimba ó'owi íma
ísówana kwewé su'mai kwéisená ¹³kwená unáánkwátói naevímbá
tu'mái umásokowasa kwenáwí'a Áánútuna imáyáa agaráátínkáiwai
Áánútun-aagoman-iyé kwésuwasa ¹⁴kwíyómpakewai áái'o tiyánááowai
kwayán-ósín-arósáánumpimba ména kawer-únánkwátói kwayán-
únánkwátói umásokesa kwenánaaemba kwárówana ¹⁵kwenóipinkemba
taánasatama áwááigwara'a kwáyowana amápa'-maravaken-kwaasi
karánín-tanasatama kwáyowana asirayán-támayo'a tokéna asiramái
kawáá íníye. Áánútu amápar-asirayankwarawai kwená namuro-
kwáásíyávéna anón-awaa'a tiyínana asirayán-támayo'a tokáiwai
sáwí-meyamba timínana ándá-arambo mapámówanamo anombó
kúmíntemba mirá-sáwí-méyámbá timíníye. ¹⁶kwená unáánkwátóirare
amúntánkáré áwí'a agaimaréna séna amápar-asirayankwara-kwaasi

kwená asirayánkó usáyaaitaraiwai éna amápa-kawaa-kwaasira'a kawáá uráiwaiman-iyé séna agaimakáiyé.

¹⁷agaimarówa'a awánaawanda moóráwai kwíyómpaken-kwayo'nako aaváúmó kwáyonka'a ména sanaan-úrambo araravámaenamó kwénaain-dumaontavena anónka'a séna Áánútu anón-tomba kwaási timakáán-tómbá timínimba pósa tayorupanááowe. ¹⁸kawáá-kwáási timaré i-kwáásítí anón-kwaasi timaré asirayán-kwáási timaré ósinton-timare tiyáá'maesamo kwénaaon-kwaasi timaré amápa-kwaasi timaré úwoi kwénaaon-kwaasi timaré ó'owiti mayáímó kwémaesamo meeyámbó ímo kwémayaan-kwaasi timaré anón-kwaasi timaré úwoi-kwaasi timaré miráumai-kwaasiyon-timare tamandaaró siráiyé.

¹⁹súwa'a awánaawanda anón-avaa-kwankoe amápa'-maravaken-kawaa-kwaasiye miwítí i-kwáásiyé torupésa ósin-arósáánumpimba máyowaiye kwená kwaásiyé áái'a tiyáíyanesa toruparówasa ²⁰ósin-aróráánumpimba máyowai anón-avaa-kwankomba tátoresá kampar-áímbó simátímakowaimba tátokowana kwemá ááéma anón-avaa-kwanko aúranka'a ó'on-o'om-bayai ímo awánarom-bayai kwémaena anón-avaa-kwankona aúváiimo tine'ó agaimakáan-kwaasi kwenáúwawakaani'o úmárówaina imáyáamo mósá makáan-kwaasi sáwí-ampa'a tavisimái métínkarowainte anón-avaa-kwankonte mindárai tátokesa úwoi máyówasa sáwí-marupa'a iramá káma-kama kwéena sáwí-kwiyumba kwéum-barupa'a túwówana ²¹ósin-arósáánumpimba máyowai minkáé'náraití kwaási óipinken-tanasatanei karówasa putásowana numayónkó tima'á ááinaraiye.

ayáátáaka'a 1,000 ima kwémaen-kwasai.

20 ¹ááinasuwowa'a awánaawanda kwíyómpakemba moórá-kwayo'nako kuména avéúnyaaaim-baipinken-kima tokéna asirayán-ándá umbaí tón-andama tokéna ²arááínkómbá kuntátokena naaóv'á marap'á iraankavayaambá aúkéna marapá-kwáási kampar-áímbá simátíma'maena iráiwai áwí'a Sáátáánigomba kuntátó'mai 1,000 ima úwoi ménintavena asááúmarena ³avéúnyaaaim-baipimba awéntayuwena óika'a awááumai sanómbá támakaimba 1,000 ima mimpímbá ména amápa'-maravaken-kwaasi kampar-áímbá simátíminasa árai'a siyé seváímpóna mimpímbá ména 1,000 ima ánásainana ayúrankainana sáwíyanka'a naaíníye.

⁴minkákémbá awánaawanda kawááuwaiti avamá kwáyowasa minkávámbá kwaási máyówana Áánútu imáyáa timúwasa kwaásiti ááimba tísaa umai isánááomba awánaawanda kwaási timambá kwáyowai Áánútun-ai Ísumo siráimba simátímúwasa tinumarambá arátúwówasa pukáawai miwímá anón-avaa-kwankona imáyáawe kwenáúwawakaani'o úmárówaina imáyáawe ímo mósá makówai anón-avaa-kwankona aúvái

túwayaankaare tiyáánkare ímo agaimakówai miwímá pukáampinkemba usásinesa Ísu Káráísitiye kawáá ésa 1,000 ima ménaaowe. ⁵minkánáá kwaási pukémpinkemba usásinanaaon-kanaa aiva-kánáá ínaa 1,000 ima maisuwésa ó'on-kwaasi pukémpinkemba usásinanaaowe. ⁶pukémpinkembo aiva'ó usásinanaaowai tirunkó kawe'á ínaa aamoí ésa sáwí-marupa'o iramó kwégaim-barupatavesa íma táátavai ésa Áánútuna mayái Ísu Káráísitina mayái kwémaesa Káráísitiye kawáá-máyái kwémaesa 1,000 ivimba mirá ónááowe.

Sáátáánigomba usáyaitain-kwasai.

⁷1,000 ima maisuwéna Sáátáánigomba ayúrankainana ⁸amápa'-marava'a kwénaena amápa-kwaasi kampar-áimbá simátíma'maena kwénaena Kóko-kwaasiye Mékoko-kwaasiye áái'o tiyáíndayavena tí'maena sáwíva-kwaasi íma kanaán-umai táámpawanda-kwaasi mésa ⁹amápar-ayampa'a kwaási-marimba kwimakésa tésa Áánútuna kwaási máyópa'a Áánútu mindáo'pa'a imáyáa kwéin-daopa'a taúkúmaresa máyówana kwíyómpakemba iramá kuména minkwáásí kunkavútuwowana ¹⁰Áánútuma kampar-áimbó simátímakowaimba Sáátáánigomba táto'mai sáwí-marupa'a iramá káma-kama kwéena sáwí-kwiyumba kwéum-barupa'a améntayuwena anón-avaa-kwante kampar-áimbó simátímakowainte timéntayukaim-baipimba améntayuwowana tí'a úmae kwéiyena íma ánásaniye.

pukáan-kwaasiti ááintavai tísaa ínín-kwasai.

¹¹minkákémbá awánaawanda kawááin-avama anómba kwayá-ávamá kwáyowana moórawai minká'á máyowana kwenópakemba maramá kwíyóm-baru'a taaínkaar-uréna aúyokuwa'a ¹²awánaawanda pukáan-kwaasi anón-kwaasiye úwoi-kwaasiye kawááin-avaona aúrampa'a máyówana Áánútu aúvái-kwandaaiyomba awaséna moórá-kwandaaiimba kwaási aúnaí'o umáímo maí'mai'a ónááowai túwí'a kwáyowana évaka-kwandaaiimba kwaási marapá'ó uráan-aimba kwáyowana Áánútu mináúvái awánéna miwítí ááimba tísaa umai kwéisenaa aavimbá maitínkaraiye. ¹³uwí-nómpímbó pukáan-kwaasi usásinowasa mara-úrapa'o pukáan-kwaasi usásinowasa pukáan-kwaasi timambá kwáyowai usásinowana Áánútu moórá-mora-kwaasi miwítí ááimba tuwánéna aavimbá maitinkéna ¹⁴⁻¹⁵kwaási aúnaí'a umái maí'mai'a ónááowai túwí'a agaimakón-kwandaaiimba ímo túwí'o agaimakówai Áánútu sáwí-marupa'a iramá káma-kama kwéum-barupa'a timéntayuwowasa kwaántái maru'á ánásowasa kwaási íma ókwara'a púwúwa'a awánaraumne.

aúná-mara aúna-kwiyom-barukona kwaasái.

21 ¹minkákémbá awánaawanda marawé kwíyóm-barure ánásaguwana aúna-marawe aúna-kwiyom-barure kwáyowana

marará'á uwí-nómbá íma kwáyowa'a ²awánaawanda aúna-nao'a kawe'-náór-úramba kwíyómpa'a paárurena Áánútunopakemba kuména Yérúsaremu-naopakaan-dao'a úmbanivo aúna-nao'a úwana aúwininko aúna-unankwatoi konaarirí úmarenamo awaikónópa'o kwintembá mindáo'a konaarirí úmakowana ³kawááin-avarakemba moórawai anónka'a séna ívé'a Áánútumo ménimba kwaásivimba ména miwísé máyainasa miwí kwená kwaási-i'a íyana miwísé ména íma tiyuwéna ⁴miwí ti'numá uwátiyuwainana ááéraan-tantaa'a amápa'a ánásasuwainasa pósa íma puwésa íma toikampóí'a ésa íma ivi'á tésa íma tí'a éna mirá íníye siráíye.

⁵súwana kawááin-avara'a máyowai séna amápa-tantaa'a aúnáma kwéune simásuwena séna maanáimbó simámunda aúváivimba agayaaó. mináimbá árair-aimba póna paáriníye simásimena ⁶séna amápa'-mayai ánásagwiye. aivaré naaéne miwáná ááimba kemá úne. aiva'á mé'a ívékwarara'a mé'a maí'mai'a ónaumne. amápa-tantaakona ááimba kemá úne. nontávái táái tinkáíndawai nombá tíménasa íma meéyáambaraiyamba úwoi tíménasa aúnaí'a umái maí'mai'a ónááowe. ⁷sáwí-yantaakomba kwéusayaaítawai kesópakemba kawe-tántáá'á amápa'a tíménda miwítí Ísóigo onasá kesí iyámpóí'a ónááowe. ⁸ánivo ímo asiramái kesé máyáawaiye ímo kesé aráápamái máyáawaiye sáwí'o umái máyáawaiye kwaási tínkamowasa púwóni'a owáíyé aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné kwéowaiye pukaa'ó agáyáawaiye uwaa'a on-kwáásiyé kampar-ísóígóné kwaántá-kwaasiyeti imáyáa mósá máraawaiye kampar-áimbó kwésewaiye mirámó on-kwáásí sáwí-marupa'a iramá káma-kama kwéena sáwí-kwiyumba kwéim-barupa'a Áánútuna némpa'a mésa maí'mai'a ónááowe siráíye.

⁹súwana kwíyómpakemba avakaeté-kwayo'narawa'a avakaeté-taave'a tokésa avakaeté-sawi-meyamba tímakowaivinkemba moórawai simásimena séna tiréna'a Ísun-aaiyavesa áraire kwésewai kentí sáwí-meyambo mairáiwaina aúna-ininkaani'o on-kwáásí agarááránkáano súwana ¹⁰Áánútun-amanko kempímbá anómbe umásinkowana sí'maena anón-omapa'a ayáátáár-omapimba móisinkena awánaao súwa'a awánaawanda kawe'-náór-úramba Yérúsaremu-naopakaamba kwíyómpakemba Áánútunopakemba kumúwana ¹¹Áánútuna ságayamba mindáo'pa'a kwáyontavena mindáo'a sán-kówasa anón-ontambo kwétuwesamo mairáan-ontambo taayáná-kwisiyan-ontambo makáawanamo sámó kaintembá mindáo'a mirá éna sán-kwégowasa ¹²íí'á óntandei sanaan-úramba úmakowana minípímbá ontamá sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ontama kwáyowasa minóntará'á kwíyómpaken-kwayo'narawa'a sísamaivakemba kae'á kumbaimáinarau kárákwiresa máyówana Ísareri áánimbaa túwí'a sísamaivakemba kae'á kumbaimáiwai túwí'a minóntará'á agaimakówana ¹³aaváúmó usón-

ayampa'a kaumbo-óntámá kwáúwana aaváúmó kumperón-ayampa'a kaumbo-óntámá káúwana évarevar-akwampa'a kaumbo kaumbó kwáyowasa ¹⁴ óntamba sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ontamba marésa minóntánká'á íf'á úmakowasa minóntánká'á kentáási sáwí-meyambo mairáiwaina aantá-kwaasi túwí'a agaimakówa'a awánaraumne.

¹⁵ awánaawanda kwíyómpaken-kwayo'nakomo simásímakaiwai ayáámpimba moórá-tamayo'a kóri-ontandei úmakon-tamayo'a tokéna mindáóre minóntáwé miníré agambaráinda-tamayo'a tokéna ¹⁶ mindáópa'a kwená támayo'nei évarevar-akwampa'a agambaréna toráúva'a agambarówana amápar-awampa'a mimbóráí'a éna ayáátáá'a 12,000 úwana ¹⁷ íf'óná a'nónká'ó agambarómba 144 úwana kwaásimo táámpomba mirá úwana ¹⁸ miní'á taayáná-kwisiyan-ontandei úmakesa mindáó'a kóri-ontandei úmakowana ságayani'a kwéuwasa ¹⁹ íf'á úmakon-ontanka'a konaarírí úmakesa kawer-óntándéí konaarírí úmakesa aiva'á taayáná-kwisiyan-ontamba makésa miwá avóvomayaa'a sokón-ontamba asirayán-óntámbá marésa miwá avóvomayaa'a kwayán-óntámbá marésa miwá avóvomayaa'a taayáná-kwisiyan-ontamba marésa ²⁰ miwá avóvomayaa'a avután-óntámbá marésa miwá avóvomayaa'a naeayayán-óntámbá marésa miwá avóvomayaa'a terávu-ontamba marésa miwá avóvomayaa'a taayáná-kwisiyan-ontamba asirayán-óntámbá marésa miwá avóvomayaa'a terávu-ontamba marésa miwá avóvomayaa'a taayáná-kwisiyan-ontamba marésa miwá avóvomayaa'a sokón-ontamba marésa miwá avóvomayaa'a naeayayán-óntámbá marésa miráumai-ontamba konaarírí úmaresa ²¹ moórá-ontara'a suwáásuwaakinei úmakesa sísamaivakemba kae'á kumbaimái-ontara'a sísamaivakemba kae'á kumbaimái-suwaasuwaakinei minóntárávámbá úmakesa aambá kóri-ontandei kwi'makówana ságayani'a uráíye.

²² ságayani'a úwana Ísóigo Áánútu amápar-asirayankwarawaiye kentáási sáwí-meyamba mairáiwaiye máyóyana póna mono'-námbá íma kwáyowa'a awánaawanana ²³ mindáópa'a Áánútuna ságayanko sama kwégamatinkowana kentáási sáwí-meyamba mairáiwai mirá kwéuwana póna aaváúmá kwíyómba mindáópa'a íma kwáyowa'a awánaawanana ²⁴ mindáópa'o sámó kwégamatinkaiwai amápa'-maravaken-kwaasi sama kamátinkainasa amápa'-maravaken-kawaa-kwaasi túwí'o kwéiyiwai mindáópa'a komáyaiyana ²⁵ mindáópa'a no'wááni'a íma ínasa pósa íír-óntámá íma úmaresa úwoi tisuwéwana kwáyainasa ²⁶ amápa'-maravaken-kwaasi túwí'o kwéiyiwai miwítí kawe-tántáá'á maimaésa mindáópa'a komáyaiyana ²⁷ mindáópa'a sáwí-yantaa'a íma kwáyainasa sáwí'a kwéiyawaiye kampar-áímbá kwéiyawaiye íma komáiyasa kentáási sáwí-meyamba mairáiwaina aúvái-kwandaavimba aúnáí'a umái maí'mai'a ónááowai túwí'a agaimakáinda-kwaasiye su'mai mindáópa'a ko ménaaowe.

22 ¹minkákémbá kwíyómpaken-kwayo'nako moórá-nomba agaráásinkowana mindómbá ságyan-domba úwasa kwaási nésa maí'mai'a ónááon-domba Áánútuwe kentáásí sáwí-meyamba mairáiwaintei avarákémbá kwégumumba ²mindáókona aampimbá kwégumuwana évarevar-awampa'a taaimá kwéna arambá irówana kwaási nésa maí'mai'a ónááon-taeramba moórá-kwiyontavai moórá-kwiyontavai arambá imaé kwéiyena úwana mintáyánama amápa-kwaasi kwénewana íma tí'a éna ánásainana ³Áánútumo sáwí'a kwéovo túwáaro sínda-yantaa'a íma kwáyainana Áánútuwe kentáásí sáwí-meyamba mairáiwaintei avamá kwáyainasa kwená kwayó-kwáásí kwená imáyáa mósá marésa ⁴kwenói'a awánésa kwenáwí'a túwayaanka'a agaimaráiyana ⁵no'wáámba íma ínana aa'á íma káinana Ísóigo Áánútu sáma kwégamatinkainasa pósa oómbá íma kúra'mare maésa kawáá-máyái maimaésa kwéiyesa ménaaowe.

⁶minkákémbá kwíyómpaken-kwayo'nako simásimena séna mináímbá árair-aimba póna paáriníye. Ísóigo Áánútu kwenáái simátíméwai kwenamankómbá tímíwai kwená kwayó'nákómbá kwíyómpakemba ai'maréna séna sáwíyanka'o paárinin-tantaa'a kesí mayái-kwáásí agaráátinkaaó siráíye súwana ⁷Ísu séna isaaó. sáwíyanka'a kumónaumne. mináúvávímbó kwáyáin-aimbo sáwíyanka'o paárinin-aimbo isésamo taagwiyavónááowai tirunkó aamoí íníye Ísu siráíye.

⁸súwa'a kemá Yóni mináímbá isé'a awáné'a kwíyómpakewai agaráásínkaraiwai aísamaivimba kívaire'a kwená imáyáa mósá maránáe sé'a ówánana ⁹simásimena séna íma mirán-uwó. emó ená kwaásimo Áánútun-aaimo simátímakaandawaiyemo maanáúvávínkén-áímbó taagwiyávón-kwaasiyemo Áánútuna kwayó'nárawa'o ontembá kegwárá'á Áánútuna kwayó'ná'á úmpo kesí imáyáa íma mósá maré Áánútuna imáyáawe su'mai mósá maraaó siráíye.

¹⁰simásimatuwena séna maanáúvávínkén-áímbá paárinin-tantaa'a sáwíyanka'a paárinivo íma aúp'á maré avora'á maraaó. ¹¹minkánáámó tínimba sáwí'o kwéiyawai sáwí'a íyasa sáwí'o umái máyayawai sáwí'a umái maíyasa kawé'ó kwéiyawai kawé'á íyasa kawé'á umái máyayawai kawé'á umái ménaaowe siráíye.

¹²súwana Ísu séna ísáaro. sáwíyanka'a kumónaumne. kemó kwémayaam-bayaigona meéyámbá maimaé'a kumónaumne. ¹³avaráe naaéna miwáná ááimba kemá úne. aiva'á mé'a ívékwara'a mé'a maí'mai'a ónaumne Ísu siráíye.

¹⁴súwasa mindáókona ontará'á iyésa taaéramba nésa maí'mai'a ónááontavesa unáánkwátóimo sese owanamó kawé'ó kwéintemba miwímá kawé'á umái máyáawana tirunkó aamoí kwéíye. ¹⁵sáwí'o umáimo máyáawaiye pukaa'ó agáyáawaiye uwaa'á kwéowaiye aarai-úmóyáné kwaai-úmóyáné kwéowaiye kwaási tínkamowasa púwóni'a

owáiyé kampar-ísóígóné kwaántá-kwaasiyeti imáyáa mósá máraawaiye kampar-áintávésa aamoí owáiyé mirámó úmae kwénaaowai mindáópa'a íma iyónááowe.

¹⁶ Ísu séna kemá Ísu kwíyómpakemba kesí kwayó'nákómbá ai'maráúnana kentópa'a kuména mináímbá Ísóígona kwaási isáígwáe séna kusimátímakaiye. kemá Tévíti aisaavutantamba uráundawai é'a aaváúmó usaráisanamo kwáyáin-o'a kemá úne Ísu siráiyé.

¹⁷ súwasa Áánútun-amankoe kentáási sáwí-meyamba mairáiwaina aúná-ininkaani'o on-kwáásíyé sésa Áánútunopa'a teró kwésiyasa mináímbá kwéisaawai Áánútunopa'a teró sénááowe. nontávái táái kwétinkaindawai Áánútunopa'a teró. Áánútunopa'a kónáe síyawai tífana Áánútu maí'mai'a ónááon-domba úwoi timínasa nésa maí'mai'a ónááowe.

¹⁸ kemá Yóni paárinin-tantaa'a maanáúváiívímbá agaimaré'a maanáúváiívínkén-áímbá isánááon-kwaasiyave'a asiramái sé'a maanáímpímbó évakarawaimo kentí imáyáavinken-ainkwara'o síyanamo éna Áánútu sáwí-meyamba timínímba agaimaré'o simátimunda-sawi-meyamba timíníyē. ¹⁹ évakarawaimo maanáíntómpínkémbó paárinin-tantaa'o tínaaembo umámiyanamo éna Áánútu minkwáásíyávéna séna minkáwé'-náópar-uramba íma iyé'a maí'mai'a ónááon-taeramba íma nánááowe. maanáúváiívímbó simátimunda-aintavena síníyē kemá Yóni kwésune.

²⁰ mináímbá árar-aimban-iyē kwésiwai sáwíyanka'a kumónaumne sisa'á árar-aimban-ivo Ísóigo Ísu árai'a úwoi kumuwo kwésune.

²¹ Ísóigo Ísu Áánútuna kwaási úwoi kwétuwa'naa-ina'a máéro. mináímbá árar-aimban-iyē.

mináímbá ánásaiyē.